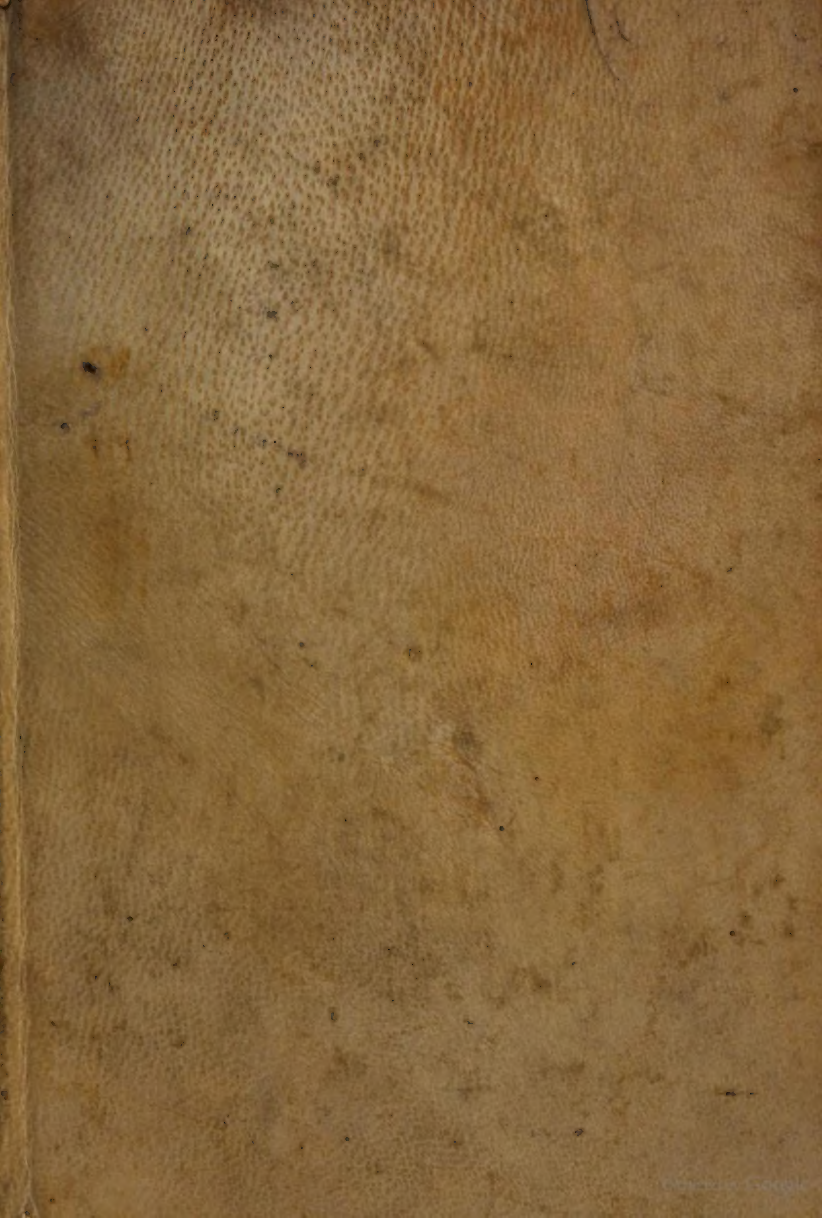

PRO CANONIBVS APOSTOLORVM, ET EPISTOLIS DECRETALIBVS PONTIficum Apostolicorum, aduersus Magdeburgenses centuriatores, Defensio, in quinque libros digesta.

Ad Illustrißimum & Reuerendißimum D.D. Stanislaum Hosium S.R. E. Cardinalem, & Episcopum Varmiensem.

Francisco Turriano Societatis IESV, auctore.

Nuper adiecimus triplicem indicem, capitum scilicet, rerum & locorum sacræ scripturæ in his libris explicatorum.

LVTETIÆ,
Apud Sebastianum Niuellium, sub Ciconiis, via Iacobæa.
M. D. LXXIII.

Illustrissimo, & Reuerendiss. D. D. Stanislao Hosio S. R. E. Cardinali, & Episcopo Varmiensi.

Franciscus Turrianus Societatis Iesv.

QVIA neque semper, nec omnes, qui ad vtilitatem ecclesiæ vel aliis sæculis, vel etiam hoc nostro scripserunt, Reuerendißime Domine, cui nominatim opera sua dicarent, curasse videntur, nō enim est hæc scriptorum lex, aut vice legis mos, fieri solet, vt cum clarum & insigne alicuius nomen apparet operi inscriptum, cui opus dicatum sit, continuo quidam tacita quadam curiositate audire aueāt, quid causæ in auctore fuerit, vt dicaret: præsertim, si auctor huiusmodi dicationibus alias in aliis libris suis non studuisse videatur, vt nobis cum in sæculo essemus, contigit. Quare, vt curiosis istis, & auidis, si qui erūt, principio satisfaciā, Libros hos quinque, quos pro defensione canonum Apostolorum & epistolarum decretalium Pontificum Apostolicorum confecimus, vt tibi dedicatos emitterem, plura erāt, quæ suaderent, primum. quod cū ipse tanto studio nobilißimā Germaniam tibi charißimam adiuuandi, eosque, qui in ea à recta via maiorum suorum, miserabiliter à principio seducti, deflexerunt, ad lucem reuocandi tenearis, vt nihil magis cupias, nihil aliud te iam diu dies, ac noctes solicitet, tu occurrebas maximè dignus hoc munere. cuius semper aures his beati Iacobi vocibus videntur vn-

dique circumsonare. Fratres mei, inquit, si quis ex vobis errauerit à veritate, & cõuerterit quis eum, scire debet, quoniã qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore viæ suę, saluabit animã eius à morte: & operiet multitudinem peccatorũ: & Iudas apostolus, vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. vos autem charissimi superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in spiritu sancto orantes vosmetipsos in dilectione dei seruate, expectantes misericordiã domini nostri Iesu Christi in vitã æternam. & hos quidẽ arguite iudicatos: illos verò saluate de igne rapientes: aliis autem miseremini in timore, odiẽtes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicã. Hoc tu hactenus strenue, & feliciter fecisti, & facis adhuc, libris tuis eruditissimè illis quidem, & vberrime, ac multa sermonis suauitate scriptis, qui alios quidem arguunt, cum ab eis legantur, legendo enim manifesta fiunt, sicut apostolus ait, occulta cordis eorum: alios verò saluant de igne rapientes, qui enim ab hæresi eripitur, tanquam torris est erutus de igne, sicut
Zach. 3. propheta Zacharias de populo Iudaico iugo seruitutis Babylonicæ liberato dixit, quẽ nomine Iesu sacerdotis filij Iosedec significauit: sacerdos .n. pro toto populo secundum scripturã accipi solet, vt in eo ipso loco à beato Cyrillo interprete notatũ est. Cui nam igitur munus meorũ librorũ potius debebatur, quã tibi, qui in hoc studio defendẽdi aduersus Luteranos veritatẽ, tãto cum fructu, & laude iã pridẽ laboras? qui quod ego pro mea virili parte facio, idẽ multos alios ad hoc magis idoneos & præparatos facere velles. Deinde cum libri tui catholicæ cõfessionis, &

iqui, quos pro defensione dogmatum catholicorũ præ-
re scripsisti, tãto studio, vtilitate, et delectatione vbi-
e legantur, ipse quoq; confidebã, si hi nostri libri in tuo
mine apparerẽt, & ad tui, tuorúmq; librorũ studiosos
ofecti essent, libẽter ab eis legendos esse: auctoritatisq;
urimum, & commendationis ex tuo nomine eisdẽ ac-
ssurũ. habes causas dedicationis meorũ librorũ. taceo re
uas, quas ab aliis intelligi malo, quã à me dici. in quo
odestiæ tuæ, & pudoris mei habita est ratio: ne si de
is laudibus, & in nos meritis verbũ facerẽ, tibi quidẽ
ulto plura, quam oporteret, cõtinuo dicere viderer: ego
rò, neque si omnia libere dicerem, quæ dicenda essent,
ate mihi satisfacerẽ. Dicendũ nunc est, cur alÿ ante me
nonibus, & epistolis Pontificũ patroni nõ extiterunt,
aut illi officium neglexisse videantur: aut ego officio-
r existimer videri velle: deinde quid istos ad negandũ
nones apostolorum, & epistolas impulerit, vt vnde eo-
m accusatio prodeat, & quo tẽdat, ab omnibus intelli-
tur. Legimus in euangelio Matthæi & Marci, cum
ulti falsum testimonium aduersus dominum dicerent
cuisse eum & non respondisse ad vllũ verbum, idque,
ia, vt Origenes contra Celsum scripsit, vniuersa vita
us, & doctrina ipsa, quam tradebat, & qui eum au-
erant, & quæcunq; fecerat, multo melius, & clarius
querẽtur, et grauius, ac vehementius pro eo responde-
nt. vnde interrogatus prius à põtifice de discipulis, et de
ctrina sua. ego (inquit) palam locutus sum mundo: ego
mper docui in synagoga et in templo, quo oẽs conueniũt:
- in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? in-
rroga eos, qui me audierũt, quid locutus sim ipsis: ecce hi
iũt, quid dixerim ego. Cũ ergo ad nostram hoc doctri-
im, vt cætera, scriptũ sit, merito profecto potest, & debet

diuini huius silentij imitatio eorum silentium excusare, qui cum essent alioqui multo mag... ,quàm ipse sim, ad hoc apti, & instructi, hactenus tamen aduersus tam multa, & tã vana, & minimè conuenientia Magdeburgẽsium Centuriatorum in Canones sanctorũ apostolorum, & in epistolas pontificum apostolicorũ testimonia nihil prorsus respondere voluerunt, non ob aliam causam, nisi quia ecclesia catholica per cunctum Orientem, & Occidentem apostolicis traditionibus, quæ canonibus Apostolorũ, & priscorũ Pontificum epistolis plurimæ continentur, omni tempore, & in conspectu omnium vsa est: & vsque in hodiernũ diem vtitur, quo nullum potest grauius testimonium iis ipsis canonibus, & epistolis dari, nec vlla eorum esse maior, neque firmior defensio. nihil enim eorum, quæ in canonibus, & in epistolis istis sunt, in occulto vnquã fuit: sed potius semper factũ est palàm. Interrogẽt ergo Magdeburgenses eos, qui audierunt, quid in his vnquam aut reprehenderint, aut negauerint, aut nõ probauerint? vel, si minus nostris credunt, dicamus eis, sicut scriptũ est, interrogate patres vestros, & dicent vobis. nõ dico, vt interrogent eos, qui nunc viuunt, quorum maior pars post Luterum nata est, sed maiores suos, quæ tunc in ecclesia Dei de sacris mysteriis ab initio traditiones? quæ ministrorũ ordinationes? quæ cõstitutio rei ecclesiasticæ? quæ doctrina fidei? quæ disciplina vitæ? quæ regulæ ad sciendũ, quomodo oporteret, in domo dei, quæ est ecclesia, ministros eius conuersari? Quid ergo, si illorum silentium & quidem imitatione euangelici exempli nõ excuso solum, sed laudo, non cum ipsis nunc taceo? canonũ horum, & epistolarum studiosissimus ego ex omnibus? minime: neque enim huius laudis cupidus sum: aut zelus meus ardentior quam cæterorum? ne id quidem: aut paratus

magis & instructus ad recipiendū hanc causam? nec hoc mihi sumo. Quae me igitur res prȩter cȩteros hoc impulit? Eccl. 3.
tempus (inquit) Salomon, tacendi: & tempus loquēdi. si enim ex causis iustis ratio loquēdi, & tacēdi opportune, sumenda est, profecto qui iussus est loqui, ab eo, qui & sermonis & silentij eius potestatem habet, opportune ille quidē loqui iudicādus est. Quare vt illis, qui ante me tacuerit, fuit tacēdi tempus, qui, saluo officio, tacere potuerunt, ita mihi tempus loquēdi est, cui, sicut apostolus ait, necessitas incumbit: ministratio .n. sermonis mihi cōmissa est, non quidē vt magis idoneo, sed vt ab aliis fortasse melioribus officiis, & grauioribus occupationibus magis vacuo. causa itaque huius mei officij in obedientia posita est tota. Sed forsitā quaerat aliquis quae res ad hoc oneris mihi imponendū adduxit. nō enim canonū & epistolarū auctoritas sine defensione laborabat, vt indigerent patroni opera: neque videri poterāt deserti canones, aut epistolae, si nullus, qui accusatoribus responderet, extitisset. Quid .n. periculi erat? aut quā auctoritatē accusatio istorum habitura sine teste, sine ratione, sine argumento, sine coniectura? verū: at, quia nō omniū est scientia, sicut apostolus ait, nec rursus omnium est, posse non falli, alioqui non sic moneret apostolus, videte, ne quis vos decipiat per philosophiā & inanē fallaciam secundum traditionem hominū, secundum elemēta mundi, & nō secundū Christum, idcirco qui dixit per prophetā, tacui à saeculo, nunquid semper tacebo? cum tēpus adesse visum est, voluit, ne incauti & imperiti fallerentur, vt exiret alicuius sermo, & in vulgus emanaret, quo istorū cōmenta, machinae & fallacia coarguerētur. multi .n. diuersis temporibus haeretici extiterūt, qui cū testimonia, vt verisimile est, in ecclesiasticas apostolicarum regularum traditiones

Margin notes: 1. Cor. 9. (beside "necessitas incumbit"); 1. Cor. 8. (beside "Quid .n. periculi"); Es. 42. (beside "hominū, secundum elemēta")

quæsiuissent, nec inuenire possent, nulla.n. inuenisse, aut obiecisse legimus, tandem nouissimis tēporibus ante paucos annos duo paria testiū velociū iuxta prouerbiū Salomonis, & linguā iniquam habentiū Magdeburgi surr-
Prou.12. xerunt ad dicendū falsum testimonium in ecclesiasticos, eosdemque saluberrimos, & necessarios canones apostolorū & in sanctissimas, atque omni sapiētia, & grauitate sententiarū, ac decretorū salutariū refertas apostolicorū pontificum epistolas. Si quis vero quærat, vnde isti surrexerunt? ex quo consensu, aut grege? ex eorum sciat, qui ab ortu suæ disciplinæ omnes apostolicas traditiones, si possent, velut morte afficere, id est, omni auctoritate, & reuerētia spoliare, & obliuione delere decreuerūt, aliquid simile dicentes, ut est in sapientia Salmonis de
Sap.2.c falsis in dominū testibus prophetatum. Venite negemus apostolicos canones cum pontificū apostolicorum epistolis, quæ apostolicis traditionibus plenæ sunt: quia inutiles sunt nobis, & contrarij operibus nostris: & improperāt nobis peccata legis euangelicæ, & apostolicæ: & diffamant in nos peccata disciplinæ nostræ. facti sunt in redargutionem cogitationum nostrarum: graues sunt nobis ad videndum, quoniam dissimilis est vita illorum: id est, quæ secundum canones apostolicos, & harum epistolarū decretales traditiones instituitur: & immutatæ sunt viæ illorum, tanquam nugaces æstimati sumus ab illis. Videamus ergo, dixerunt veteres illi Iudæi, si sermones illius veri sunt: & tētemus, quæ ventura sunt illi. sic ab istis factum est. tētata est ab eis reprehēsio, & criminatio canonum & epistolarum, quia inde istorū disciplina palam condemnatur. feceruntque hic, quod in epistola Iacobi fratris domini primus ausus est Martinus Luterus. Quia enim nō potuit illud pati, fides sine operibus

mortua est, quo tam aperte hæretica sua opinatio de fide sola iustificante redarguebatur, totam epistolam reiecit. isti igitur, qui ab euangelio, quod praua sua intelligentia transuertere volunt, se euangelicos appellarũt, omnes traditiones non scriptas, semel negant. quos cum premimus, & ad traditionem, quæ per successionem presbyterorum in ecclesia, vt beatus Irenæus libro 3. contra hæreses ait, custoditur, prouocamus, eamque in antiquorum patrum libris indicamus, non iam corruptam esse dicunt, vt olim Cerinthus & Basilides ac Valentinus aiebant, cum ad eã similiter à catholicis prouocabantur, sed eam penitus repudiant: & corruptelam sanæ doctrinæ vocant. ac denique quæcunque in apostolicis scriptoribus ad apostolorum traditiones pertinent, vt sunt plurima tum in aliis, tum in canonibus, & epistolis priscorum pontificum, næuos esse aiunt eorum auctorum, & inclinationes doctrinæ. Hinc ortæ centuriæ ecclesiasticæ historiæ capita 15. ceu totidem fontes, ac sedes eorum omnium, quæ describuntur, ac notantur, complexæ, quas Matthias Flaccius Illyricus, & militiæ eius contubernales Magdeburg. composuerũt: & adhuc forte componunt: in quibus tria præcipua capita sunt omnium fere dogmatum Lutheranorum euerricula de doctrina, de cerimoniis, & de gubernatione ecclesiæ, siue de ecclesiastica politia, vt ipsi loquuntur. Huc *omnia, quæ in omnium ætatum auctoribus legere, & obseruare potuere, contulerunt, ita vt quæcunque cum doctrina, & disciplina sua discrepare videant, aut eorum auctores negent: aut, cum negare non audent, næuos esse dicant eorum auctorum, & sanæ doctrinæ corruptelas. vt huiusmodi machinis arcem apostolicæ traditionis, in qua stamus, oppugnent: discipulisque suis, atque alumnis, quos decipiunt, suadeant, ea dogmata, quæ Catholici*

profitentur, neque fuisse ab initio: nec ea nos, vt prædicamus, per multos testes audiuisse, sicut ad Timotheum Paulus scripsit. quod quidem in eos omnes, qui per verbum apostolorum in Christū crediderunt, conuenire debet. quod enim ab initio, vt beatus Ioannes ait, auditum est, necesse est, vt in quibus permanet, per multos id testes auditum sit. quorum neutrum quadrat in nouam Lutheri disciplinam, nec enim ab initio fuit sed heri, & nudius tertius: neque per multos testes, sed per Lutheri discipulos audita est. Itaque cum Lutherani traditionem sine scripto semper antea contempsissent, intellexerunt tandem Magdeburgenses cēturiatores vt acutiores planè & sagaciores, quanti ponderis, & auctoritatis ea esset, & conscientia conuicti, cum dißimulare non possent, in nulla re iam pridem maiore studio laborant, quam in scriptis eorum tentandis, reiiciendis, & calumniandis, qui sanctos apostolos, aut eorum discipulos audierunt: & tanquam eorum successores ea, quæ ab illis acceperunt, & per sermonem eorum didicerunt, suis item successoribus, & illi aliis deinceps vsque ad nostram ætatem tradiderunt. Hac enim traditione non scripta, ecclesia catholica per vniuersum orbem testimonia diuinarum scripturarum obsignat, vt Eusebius Cæsar. auctor eruditiß. in libris contra Marcellum Ancyræ episcopum his verbis scripsit, ἡ ἐκκλησία ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων τὰς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας ἐξ ἀγράφου παραδόσεως ἐπισφραγίζει. *quare scripturæ, & scripturarū testimonia, quæ hac obsignatione carēt, non possunt fideliter custodiri, sed adulterari potius necesse est.* Hoc *& qui huiusmodi scripturis sigillo traditionis carentibus vtuntur, hi sunt* ἱερόσυλοι γράμματος, *dicamus nos sacrilegos prædones scripturarū: sic enim eos vocat Greg. Naz.*

qui iis inquit, quæ scripta sunt, sensum surripiũt. est ergo istorum consilium in centuriarum fabrica, negare testes omnium sæculorum, per quos omnibus tẽporibus, & omnibus locis, vtraque lingua Græca, & Latina tum legitimus sensus verbi dei traditus est nobis, & ab omnibus auditus: tum disciplina regulæ ecclesiasticæ, & ecclesiasticæ consuetudines apostolicæ traditionis omni memoria ætatum, in omnibus ecclesiis contestatæ sunt. vt autem facilius, ac probabiliore specie veritatis & auctoritatis hoc facere viderentur, nouum genus historiæ ecclesiasticæ, accomodatæ ad fallendum scribere aggreßi sunt, partim cũ veris dogmatibus, partim cũ pestiferis, & venenatis disciplinæ suæ commentis permistum. & confusum, vt facere solent, qui mortiferam potionem porrigunt, in qua, ordine suo de cuiusque sæculi scriptoribus meminerũt, ex quibus quæ esset tũc in ecclesia de singulis fides doctrina, & morum disciplina tanquam euangelici trapezitæ iudicium faciunt. ita vt cum auctores, de eo, quod ipsi profitentur, taceãt, verbi gratia si de principatu pontificis Romani, aut de purgatorio non meminerunt, continuo concludant, nõ credidisse eos fuisse, alioqui meminissent: cum autem meminerunt, si negare eos non audent, næuos esse dicunt, & corruptelas. ipsi itaque Magd. diligenter testes nostros producunt: & eorũ testimonia recitant: id est gladios nostros distringunt, & postquam in eos irruerunt, dicunt se nihil mali passos. quia, vt de patre eorum ait sanctus Iob, in stipulã versi sunt eis lapides fundæ: quasi Iob. 41.
stipulam æstimant malleum: & derident vibrantem hastam. Quare quod nos facere oportebat, & sæpe facere soliti sumus, vt constet, audisse nos per testes omnium sæculorum ea, quæ docemus: & vt Apostolus in epis. ad Colos. præcepit, idẽ nos sapere, quod à principio, & in eadẽ Col. 3.

regula fidei & ecclesiasticæ disciplinæ, permanere, hoc Magdeburg. nutu atque prouidentia dei faciunt, vt effi-
Iob.5. ciatur in eis, quod idem dominus per sanctum Iob dixit.
Psal.93. Comprehēdam sapientes in astutia eorum: & iterum nouit dominus cogitationes eorum, quoniam vanæ sunt. ita factum est, vt sicut in libro Iudicum de Madianitis & Amalechitis scriptum est, miserit dominus gladium in omnibus castris Luteranorum: vt Magdeburgicas centu-
Iud.7. rias legendo mutua se cæde trucidarent. Quandiu enim Lutherani nubem testium nostrorum non videbant, quã Centuriatores isti studio, & labore diuturnæ lectionis ex omnibus sæculis à principio euangelij in Cẽturiis suis coegerunt, facilius eorum profanæ vanitates, & fallaciæ latere, & dissimulari poterant. nunc vero facti sunt tanquam sorices, vt in prouerbio est, indicio suo pereuntes. Referant igitur Lutherani Magdeburgensibus suis gratiam, per quos consilio dei factum est, vt ipsis testimonia omnium ætatum recitantibus, Apostolici sensus scripturarum, & ecclesiasticæ Constitutionis, ac disciplinæ traditio, quæ in ecclesia custoditur, omnibus hominibus palã iam ostensa, & demonstrata sit. Pulchros ergo patronos Lutherani repererunt, qui vel eo se ipsi argumento, conscientia constricti, produnt, & reos faciunt, quod, cum nullum alioqui testem suum in Centuriis producant, per singulos tamẽ centenos annos, id est, per singula sæcula diligẽter colligunt nostros, qui contra ipsos testimonia dicant: vt eos postea tanquã fictos impudenter reiiciant: vel tanquam corruptos, temere refellant, quo quid dementius fieri potest? Quis enim illum reum sanæ mentis esse credat, qui cum nullũ qui ipsi testimoniũ tribuat, reperire queat, in indagandis, & colligendis aduersum se testibus laboret: vt repertos, & ad dicẽdum testimonium à se vocatos,

sua tantum auctoritate postea refutet? Quare hoc solum operis, & negotij reliquerunt tum iis, qui legendo eorum Centurias decipi nolint: tum iis, qui vel iam deceptos, ex errore eripere, vel, ne alij in errorem inducantur, praecauere studeant, nempe ut videant intentis, ut dici solet, oculis, quam sine iudicio, ac nulla ratione testes nostros respuant. nostrorum enim testium grauissima confirmatio est consuetudo omnium ecclesiarum, & omnium saeculorum. quae cum aliunde, quàm ex Apostolorum traditione profecta esse non possit, & si testes negent, consuetudine tamē certissimo teste, qui negari nulla malitia potest, eos conuincimus. Quare tametsi Apostolici canones à Clemente Romano monumentis litterarum proditi nunquā essent, & epistolae Pontificum Apost. adhuc ignorarentur, tamen ecclesiasticae regulae S. Apost. & epistolarū decreta ex Apostolica institutione deducta, nihilominus in more maiorum, & in consuetudine ecclesiarum fuissent, quam nunc sunt. id quod sigillatim de canonibus lib. primo, & de decretis epistolarum pontificum Apostolicorum extremo libro fuse docebimus. Nihil itaque ad summam causae, & propositi sui Magdeburgenses canones, & epistolas negando profecerunt, quorum consilium erat, traditiones Apostolicas delere. etenim si res gesta, inquit Callistratus iurisconsultus, sine litterarū quoque cōsignatione veritate factū suū praebeat, non ideo minus valebit, quod instrumentum nullum de ea re intercessit. Huc etiam pertinet, quod ait Doctissimus auctor Tertull. in libro de Corona militis. Nihil interest, vtrum consuetudo, quae idoneus testis est traditionis, scriptura, an traditione consistat, quando & legem ratio commendat. porro, inquit, si lex ratione constat, lex erit omne, quod ratione constiterit, à quocunque productum. neque tam quae-

rendus est auctor, quam auctoritas consuetudinis, cuius est, inquit idem, traditio inuentrix: ratio confirmatrix: fides obseruatrix. ex qua Tertulliani Oratione facile iam intelligi potest, quam nunc accusationem in iudicium afferant Magd. & quam nos defensionem. illi enim consuetudinem à S. Apostolis institutam, & traditam, quam nos habemus, & ecclesiæ Dei habent, Apostolicis regulis, & decretis per epistolas Pontificum Apostolicorum denunciatis, & æditis vtendi. accersunt: ecclesiarum fidem, quæ illa semper seruauit, criminantur: rationem, in qua consistunt, omnia in ecclesia honeste, & secundum ordinem faciendi, arguunt. nos contra, hæc omnia defendimus, non quod defensionem propter se requirant, quæ enim perenni, & contestata veritate fundata sunt, lædi non possunt: sed ne ignari decipiantur: & ne imitatio exempli periculosa negandi hæc, & alia huiusmodi, aliis prodatur. Ad omnia ergo, quæ in canones Apostolorum obiecerunt, ita, vt spero, primo libro respondebimus, vt omnibus pateat, nihil aliud ea esse, quàm commenta, & calumnias: eisque vel ignorantiam, vel malitiam accusatorum manifestè redargui. atque hoc solum eos velle, vt quales ipsi sunt, tales nos, si assequi poßint, appareamus, idest, sine vllo ordine, sine vllis legibus ecclesiasticis, sine vllis regulis, à S. Apostolis derelicti, & ad illa tempora reuocati, de quibus scriptum est, in illis diebus nō erat rex in Israel, sed vnusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat: vt iam non opus sit scire, quemadmodum, vt Apost. præcepit, omnia apud nos honeste, & secundum ordinem fiant, quod quidem sine canonum scientia cognosci non potest. Quia vero nō satis est aliena refellere, sed propria etiam probare: opus est, secundo loco eosdem canones Apost. tum firmißimis, & permultis

testimoniis veterum conciliorum, & patrum sanctorum, tum rationibus, & argumentis probabimus. Deinde reliquis 4. libris eodem ordine ad omnes reprehensiones, quas epistolis Pontificum Apostolicorum opposuerunt, sic item, vt confido, responsum erit, vt responsione non solum leuitas, imò vanitas earũ coarguatur, sed grauitas, antiquitas, & vera, ac solida auctoritas epistolarum demonstretur. id quod extremo loco tota iam accusatione à Magd. perorata, & à me conuicta, vberius fiet, pluribus testimoniis citatis, multis rationibus, & documentis ostẽsis, ac plurimis coniecturis. & indiciis inuestigatis. Quia vero sunt quidam ita difficiles, & morosi, vt nihil illis satisfaciat, admonendi sunt isti, cum ea, quæ contra dicuntur, refellimus, non tam quæri oportere, quid rursus ex aduerso, vtcunque responderi adhuc possit ab iis, quibus nihil satis est, quam considerate expendi, quid cum ratione possit. non enim is existimandus est potens esse ad arguendum eos, qui contradicunt, qualem Apostolus requirit, qui arguendo efficit, vt nihil contradicatur: sed vt nihil recte cõtra dici queat. sic enim iste obtinuerit illud ἀνεξελεγκτὸν, quod diuinus Dionys. à Sopatro poscit. dicamus nos pluribus verbis, quando vno non possumus, non posse redargui, quod dicatur. Neque rursus si non omnibus de veritate canonum Apostolorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorum disputatione vlla tandem persuasum erit, continuo non erit demonstratum. Dicendum enim est quod beatus Petrus dixit, cum vellet confutare. quod Simon falso contendebat, non posse, qui impius esset, verum somnium videre. καὶ τοῦτό φησι ψεῦδός ἐστι, καὶ περὶ τούτου ἀγράφως ἀποδεῖξαι δύναμαι, πεῖσαι δὲ οὐκ ἐπαγγέλλομαι. ὁ γὰρ πρὸς ἔρωτα μοχθηρᾶς νεύσας γυναικὸς

Ex lib.8.alterius æditionis Recognitionum Clem.

εἰς ἑτέρας κατὰ πάντα καλῆς συμβίωσιν νόμιμον τὸν ἑαυτοῦ οὐ μετατίθησι νοῦν, ἐνίοτε καὶ ἑαυτοῖς συνειδότες τὴν κρείττονα, προειλημμένοι ἀγαπῶσι τὴν χείρονα. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάσχων ἀγνοεῖς. interpretemur nos latine, *falsum, inquit Petrus, est hoc, idque ex iis, quæ scripta sunt, & quæ non sunt effici, demonstrare quidem possum: persuadere vero ita esse, non promitto. Qui enim ad amorẽ mulieris turpis, & fœdæ se inclinauit, non traducit animum suum ad viuendum ex lege coniugali cum alia, licet ex omni parte pulchra. quinetiam interdum non ignari, quæ sit melior, amore ante occupati, peiorẽ diligunt. hoc tibi Simon imprudenti accidit. Vereor, ne hoc ipsum nunc Magdeburgensibus & aliis Lutheranis eueniat, ut amoris sectæ suæ anticipatio non sinat transferri eorum mentes ad contemplandam meliorem formam Apostolicæ disciplinæ, quæ in canonibus Apost. & epistolarum Pontificum Apostolicorum decretis continetur, quibus vniuersus status ecclesiæ ceu neruis quibusdam colligatur, sed tempus est iam Stanislae Hosi Card. lectiss. & Domine venerande, ut propositum aggrediamur.*

SVMMAE CAPITVM PRIMI LIBRI.

Summæ capitum secundi librum.

Summæ capitum tertij libri.

Summæ capitum quarti libri.

i

Summæ capitum quinti libri.

FINIS.

[F]rancisci Turriani Societatis IESV,

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum.

LIBER PRIMVS.

[Re]sponsio ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in procemio accusationis Canonum Apostolorum in eos obiiciunt: & defensio Canonis xvii. de secundis nuptiis ordinando Clerico prohibitis: & explanatio loci Pauli ad Titum de continentia Sacerdotum, Collatis locis scripturæ, & examinata proprietate & consuetudine verbi Continentiæ in scripturis. Caput I.

VT igitur ad omnia, quæ Magdeburgenses Centuriatores in Ecclesiasticos Canones Sanctorum Apostolorum obiiciunt, respondere iam incipiamus, ordiamur ab eorum procemio, sic enim illi orsi sunt, Canones illos, qui a Clemente Romano versi [di]cuntur, & nomine Apostolorum circunferuntur, ab [A]postolis non esse cõscriptos, nec hoc sæculo tales ex[st]itisse, multis firmis argumentis probari potest.]
Hactenus procemium, in quo illud primum non in[te]lligo, quid sibi velit, quod aiunt, Canones illos, qui à [Cl]emente Rom. versi dicuntur. Ex qua enim lingua [ve]rsi? aut quis vnquam dixit à Clemente versos præter

Quã inscitè dixerint Mag. esse Canones Apostolorũ versos à Clemente.

Magdeburgenses? an versi è Græco in Latinum? ecquis ignorat, Clementem Romanum lib. 8 de constitutionibus Apostolorum Græcè scripsisse, esséque Apostolorum Canones extremam partem libri octaui? tametsi ignorasse quidem Magdeburgenses non mirum erat, si hi libri non essent iampridem in lucem æditi, & in publico versarentur. An fortassis existimarunt Magdeburgenses ex lingua Hebraica, aut Syra, aut Arabica, in Græcam à Clemẽte translatos? ipsi ergo viderint, quid dicere voluerint, aut quomodo à Clemente versos intellexerint. Libenter equidem dissimulassem hoc, quia parum, aut nihil ad causam refert. nisi cum iis agerem, qui se in omnibus acutos & perelegantes viros putant, & præ se cæteros homines nihili faciũt. Præterea quod in eodem proœmio dicunt, non esse ab Apostolis conscriptos canones istos, Quis hoc negat? aut quis vnquã ex catholicis scriptos ab Apostolis dixit? aut esse eos scripturam sacram, & diuinitus inspiratam? vt quidem esset, si ab Apostolis scriptos esse sic probaretur, quomodo probatur, scriptum esse ab eis nouum testamẽtum. Quod autem adiunxerunt, Nec hoc sæculo tales extitisse: hoc illud est, de quo cum eis contendimus. Et hoc nos multis grauissimis testimoniis loco suo probabimus, si prius istorum argumenta, quæ ipsi firma vocant, & in sex locos distribuerunt, refellerimus. Primùm, nã reperiuntur (inquiunt) inter eos aliquot Canones, qui probatis authenticis, quos paulò ante recensuimus, Apostolorum Canonibus, & doctrinæ aduersantur, quales sunt Canon 17. qui secundas nuptias damnat, quas tamen Paulus 1. Tim. 5. & 1. Cor. 12. mãdat, & præcipit.]

Canones Apostol. sine scripto traditi sunt.

Hactenus Magd. recitemus nos Canonẽ, Si quis post baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuit, non potest esse Episc. aut presb. aut diac. aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt. Hactenus Canon: qui si nuptias damnat, damnat etiam Paulus 1. Tim. 3. cùm præcipit, vt sit Episcopus, & presbyter vnius vxoris vir, id est, ne sit secundis nuptiis copulatus. Ita enim esse intelligendum, quia hoc isti sine vlla ratione, & auctoritate negabunt, nos ex ipsius Pauli verbis, & verborũ eius virtute do-

Defẽsio, & explicatio canonis Apost. 17. de nuptiis sacerdotũ, & diaconorum prohibitis.

emus, & probamus, quia, quem hoc loco dixit Apostolus, debere esse vnius vxoris virum, sobrium, pudicum, filios habentem subditos, eundem dixit in Epist. ad Titum, debere esse item vnius vxoris virum, filios habentem non in accusatione luxuriæ, pudicum & cōtinentem. Interrogate ergo Paulum Magdeburgenses, cur continentem addidit ad pudicum? cur inquam, ad pudicitiam, quæ laicis quoque coniugibus necessaria est, continentia non est, continentiam addidit in Sacerdotibus: Quid sibi voluit istius verbi adiunctio, si vxore vti Episcopo & presbytero licere volebat? Verbum enim ἐγκρατής quod continentem declarat, cum solùm ponitur, id est, sine additione eius rei, cuius aliquis continens est, vt iræ, inanis gloriæ, (iræ enim continēs quis dicitur, & gloriæ, & auri, ac similium.) Tunc ad voluptates gustus, & tactus propriè refertur, vt Arist. in prio e libro magnorum moralium notauit. Requirit ergo Paulus, qui vim & proprietatem horum verborum non ignorabat, quibus in tam necessaria nobis doctrina vtebatur, requirit, inquam, vt sacerdos, siue libidine tentetur, siue non contineat se ab omni concubitu. Hoc enim significat, debere esse castum simul & continentem. σώφρων enim, ait idem Aristoteles id est castus, non patitur: ἐγκρατὴς verò, id est continens, patitur. Si qui verò putabunt non accipi hic ἐγκρατῆ id est continentem propriè, putent quoque, vt errorem suum augeant, neque cætera quæ hoc eodem loco Paulus cum continente coniunxit, ad proprias virtutes pertinere, sed ad communes & generales, quos statim ratio ipsa verborum & doctrinæ, & scripturæ sanctæ consuetudo redarguet: & non ita esse quod putant, cōuincet. Quia enim ad Episcopum pertinet, & ad Sacerdotem, vt eleemosynas tribuat, vt sciat non solum pauperibus ecclesiæ suæ tribuendum esse, sed etiam peregrinis, quod sine scripto etiam traditum est canone Apostolorum 41. idcirco iubet ei Apostolus per epistolam, hospitalem esse. Itaque ad charitatem erga pauperes ecclesiæ suæ debet adiungere Sacerdos ecclesiæ charitatem erga peregrinos: sicut beatus Petrus ad charitatem fraternitatis siue erga fratres, quam vocat

Vsus, & proprietas verbi ἐγκρατής id est, continens.

Quomodo redarguendi sint, qui putauerint continētem in epist. Pauli, ad Tit. ad generalem virtutem pertinere.

2. ret. cap. 1.

philadelphiam, iubet adiungere charitatem generalem erga omnes, etiam inimicos ne quis existimet satis esse diligere fratres nostros, qui ex eodem vtero mystico baptismali nobiscum renati sunt, nisi diligat etiā quoscumque alienigenas. Similiter iubet esse φιλάγαθον id est, studiosum eorum, qui probi sunt, vt sic studio suo improbos alios ad probitatem prouocet: item castum, siue pudicum, vt alios exemplo suo hortari possit ad pudicitiam: nā oculis etiam & auditu & sermone pudicum siue castum esse opportet. Præcipit deinde iustum esse, vt sit ἀπροσωπόληπτος, sicut apostolica constitutio in 2. lib. Clementis Romani eidē præcipit, id est, vt non sit acceptor personarum, qui (inquit) neque diuites reuereatur: neque pauperes cōtemnat, & opprimat. Nihil enim magis sacerdoti, qui ecclesiæ præest, necessàrium est, cùm sit iudex in ecclesia sua, Sequitur deinde vt sit ὅσιος, id est, sanctus: hęc quoque propria & specialis virtus est, sicut superiores. Differt autem, vt Photius Constantinopolit. in Lexico suo notauit ὅσιος, id est sanctus à iusto. quod iustus (inquit) seruat æqualitatem iustitiæ erga sui similes, id est, erga homines, ὅσιος verò ὁ περὶ τὰ θεῖα ἐσπουδακὼς ἑαυτὸν καθοσιώσας θεῷ, idest, sanctus, qui studio diuinorum tenetur, & se Deo consecrauit. Sequitur deinde vt sit ἐγκρατής, id est, continens, quod verbum ἐπίτασιν τῆς σωφροσύνης secundum proprietatem suam declarat, idest, incrementū & amplificationem castitatis, siue pudicitiæ: significat enim non tangere vxorem, sicut Paulus loquitur in Epistola ad Corinth. cùm ait. De quibus scripsistis, bonum est homini mulierem non tangere, de vxoribus enim interrogauerāt Corinthii, & de eis Paulus respondit, vt & ratio ipsa conuincit: & nos alio loco, autore etiam & interprete S. Sixto secundo, copiose docuimus. Si igitur præceptum Christi est, vt sit sacerdos, qualis hic ab Aposto. describitur, sit etiam præceptū eius, vt continens sit: aut si hoc non est, nec illud, vt sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus. Ipse denique viderit, qui aliter locum hunc Pauli, & verba eius interpretanda esse putet. De huiusmodi continentia carnis, id est, de virtute speciali etiam vxorē propriā

Quid iustus differat ab eo, qui dicitur ὅσιος, id est, sanctus.

lib 2. de dogmaticis chor.

quid absurdi, & falsi concedere cogatur qui legem continētiæ sacerdotalis solui posse existimat.

on tangēdi diſputabat Paulus coram Fælice præſide, Drusilla vxore eius, ſicut diſputauit apud Corinth. uæ fuit cauſa, vt ad eum Corinthij de ea re ſcriberēt: Paulus eis reſponderet. De quibus ſcripſiſtis, bonum ſt homini mulierem non tangere, id eſt, vxorem. Diputabat etiam Paulus coram Fælice de iuſtitia ſpecia virtute. Quid enim accommodatius, & opportunius ſſe poterat, quàm vt reus coram Iudice de iuſtitia inter homines, diſſereret, & de iuſtitia Dei in iudicio futuro? aut quid rurſus alienius à ratione & propoſito & oco ac tempore illo, quàm ſi dicatur diſſeruiſſe de iuſtitia, quæ vniuerſam virtutem ſignificet; & de continentia, quæ vniuerſam item virtutem ſignificet? Quis nim ita Lucam locutum fuiſſe vnquam dixerit, vt bis irtutem vniuerſam duplici vocabulo Iuſtitiæ & Connentiæ in eodem loco otioſe affecerit? Præterea cùm aulus de ſecularibus dicit, Si non continent, nubant; n non neceſſe eſt omnino, verbum continendi, vnde ontinentia deriuatur, ſicut ἐγκράτεια ἀπὸ τοῦ ἐγκρατεύεσθαι referri ad continentiam carnis? Quare, ſi permittit Apoſtolus iis, qui continentes eſſe nolunt, id eſt, ui nolunt cōtinere ſe ſemper ab omni cōcubitu muliebri, vt vxores ducant, vt ſuis vtentes, fornicari deſiant; & iis, qui vxores habēt, vt, poſtquam ad tempus x conſenſu ſe ab eis continuerunt, reuertantur in id pſum, ne propter incontinentiam tentētur, ergo vxore ua vti non eſt ſecundum Paulū continentis, licet poſit eſſe caſti, ſiue pudici. Ex quo rurſus fit, vt ſi ſacerdos lebet eſſe continens, ſicut Apoſtolus præcepit, neceſſe it ſecundum ſcripturam Pauli diuinitus inſpiratam, vt xorem ſuam non tangat. Idcirco continentem eſſe, ulli in toto nouo teſtamento præcipitur, niſi mini tris ſacri altaris, Epiſcopo, presbytero, & diacono, & is qui continentiam Deo promiſerunt. Rurſus cū ait dem Apoſtolus, omnis autem, qui in agone contēdit, ab omnibus ſe abſtinet, quod Græce eſt ἐγκρατεύεται, neceſſe eſt ad ea referre quæ ſunt propria continentiæ pecialis, id eſt, ad voluptates, & concupiſcentias ven ris, & ſub ventre, vt Græci loquuntur, quas hæc virtus pecialis cohibet. Hæ enim ſunt, quæ pugilli, & ei qui

Act. 24.

Quod nulli in toto nouo teſtamento, præcipiatur vt ſit ἐγκρατὴς id eſt continens præterquā miniſtro altaris episcopo presbytero, diacono & iis, qui ſe voto continentiæ obligarunt.

in stadio currit, & in agone certat, nocere possunt vnde inquit Theodoretus hunc locum interpretans, nō omnibus cibis vescuntur isti, quamquam expetant: sed eum solum, quem magister eorum eis adhibet. In illo
1 Cor 9. 2.Pet.c.1. autem loco Epi. Pet.2 c.1. ministrate in scientia continentiam, accipiendum quoque esse verbum continentiæ pro virtute continentiæ carnis, id est, continentiæ voluptatum gustus, & tactus (ex vtroque horum enim constat hæc virtus, sciteque dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra psychicos, monstrum esse libidinem sine gula, vnde scriptum est, nolite inebriari vino, in
Ephe.c 5. quo est luxuria) satis declarat quod sequitur, in continentia patientiam scilicet ministrate: quia enim voluptates carnis, siue concupiscentiæ, à quibus vnusquisq; tentatur abstractus, & illectus, sicut ait beatus Iacobus,
Iac.c 1. vehementissimæ omnium sunt, ac vehementiores etiā quàm impetus iræ, vt philosophi quoque tradunt, idcirco in his cohibendis maxime opus est patientiæ virtute hæc igitur est præcipua ratio, cur in cognitione, siue scientia studiosius continentiam, quàm aliam virtutem ministremus, quod, vt dixi, cōcupiscentię, in quibus refrænandis, & coercendis virtus continentiæ versatur, vehementissimæ omnium sint. Iubet ergo B. Petrus ministrare in fide virtutem, id est adiungere ad fidem opus virtutis, quia fides sine virtutis opere mortua est: & ministrare in virtute scientiam: id est, operari virtutem cum cognitione, siue prudentia spiritus, quæ est regula, & norma veræ virtutis: γνῶσιν enim vocat B. Petrus, quam Philosophi in operatione virtutū vo-
Rom.12. cant φρόνησιν, id est, prudentiam. Vnde Apostolus in epistola ad Rom. iubet vt probemus, id est, vt per instructionem legis Dei examinemus, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Sic enim intelligēdum esse, quod ait, vt probetis, quæ sit voluntas Dei
Rom.c.7. bona intelligi potest ex c.7. eiusdem epis ad Rom cùm ait, & probas quæ sint meliora instructus per legem. Propter hanc ergo cognitionem, siue prudentiam spiritualem, quæ ministranda est in operatione virtutis,
Esa.c.1. vt sit recta, ac perfecta, dixit Esaias. Discite benè facere, vt eruditè magnus Basilius in eo loco obseruauit. Sine

ceptione enim scientiæ siue prudētiæ ad bene ope-
ndum, non possumus benè operari: & rursus idem
uas cum iudicia tua (inquit) feceris, iustitiam discent *Esa. 22.*
bitatores terræ. Ergo postquam beatus Petrus præ-
bit ministrare in fide virtutem generaliter, & in vir-
e cognitionem, siue scientiam, quæ discenda est ex
titutione legis Dei, & sanctarum scripturarum, per-
iam ad speciales virtutes, quarum primam posuit
ntinentiam, propter causam iam dictam. Non perse-
or reliqua, quia non est locus. Per se intelliget, qui
ipturas sanctas scrutari didicerit. Redeo ad locum
uli in Epistola ad Titum; cui consonat præceptum
ati Petri in epistola Clementis secunda. Ministri in- *Locus epis. Clementis consonans epist. Pauli ad Titum de continentia sacerdotum.*
it) altaris siue diaconi ad Dominica tales eligantur
ficia, qui ante ordinationem suam coniuges suas re-
querunt. Sic enim scriptum est in vetusto exemplari
bliothecæ Vaticanæ; non dixit, coniuges suas eie-
runt, siue excluserunt. Hoc enim vetat canon v.
postolorum, quia inhumanum sit hoc facere: sed di-
t reliquerunt: id est, iam ante ordinationem desierunt
im eis misceri; nisi enim ante ordinationem vxor or-
nationi mariti assentiatur, & ambo deinceps semper
consensu continētes esse velint, non potest ordina-
. Hoc ergo significat, ante ordinationem coniuges
as relinquere. in extrema autem parte epistolæ, hæc
nquit) præcepta à Sancto Petro accepi. & ne quis a-
quando dicere posset, esse hoc preceptum humanum,
non diuinum, subiungit. Hæc tibi fili charissime in-
nuari curaui, vt seruari omnia præcipias sine macula.
quis verò audierit te, vtilis erit minister Iesu Christi:
ui autem non audierit te, immo loquentem dominū
er te, ipse sibi damnationem acquiret. Ergo hoc
ræceptum beati Petri de continentia sacerdotum di-
inum est, & non humanum. Cum enim quis loqui-
ur, quæ aut prius ipse dominus immediate, & ore suo
ocutus est, vt ea quæ sunt in euangelio, aut postea lo-
cūtus est per Apost. suos siue scripto, siue sine scripto, di-
uina tunc & non humana loquitur. Vnde reddens ra- *Act. 7.*
tionem Dionysius c. 4 cælestis hier. quare Deus cū le-
gē dederit per Angelos, vt S. Stephanus in actis apost.

Gal 3.
Exod.19.

& Paulus in epist. ad Galatas testantur: scriptura tamen Exodi ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam, inquit, nisi vt doceremur, diuinam esse legem. Vt igitur lex data per Angelos, non erat angelica, sed diuina, sic omnia, quæ Dominus per homines; quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit, & misit; tradidit, nō sunt, neque dicuntur humana, sed diuina. sicut non humana, sed diuina fuerunt, quæcunque Deus per Moysem populo suo tradidit. Vnde diuinus Dionysius vnum genus tantum traditionum Apostolicarum a sanctis Apostolis didicit, id est, diuinum: non duplex, alterum humanum, alterum diuinū: vt ex extrema parte capitis primi ecclesiasticæ hier. perspici potest. Deinde si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholicæ, vt quidem sunt; si quidem Spiritus Sanctus per eos, & per eorum prædicationem Ecclesiæ Catholicæ traditam docet Ecclesiam omnem veritatem; Apostolos autem Dominus per se & immediate erudiuit, & illuminauit in omnibus, quæ ecclesiæ tradiderunt; contra enim sentire error est; sunt igitur non humana, sed diuina omnia, quę Apostoli à Christo missi, in ecclesia Dei docuerunt, & statuerunt. Nec enim, cum Apost. dixit, nam cæteris ego dico, non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit: sed ea, quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit, vt illud, Vxorem à viro non discedere, ab iis distinxit, quæ nō prius ore proprio, sed tunc pͥmum orę Apostoli docuit, quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem, & quę sequuntur. Vt sapienter Theodoretus in diuinis scripturis valde exercitatus, & eruditus sua interpretatione admonuit. Immo ipse idem Paulus, ne quis male interpretaretur, quod dixerat, Ego dico, non Dominus; & ad humanam auctoritatem, quod diuinæ erat, referret, de iis omnibus, quæ paulo ante scripserat, subiunxit, Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. si quoque beatus Chrysostomus sensit sed, vt ante dixi, qui præceptum de continentia sacerdotum in epist. Pauli ad Titum humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate, & iustitia ac sanctitate. Denique si Paulus in epis. ad Tit. à senibus laicis

Quare quæcūque Apostoli tradiderunt, diuina sint.

Dionysius vnū tantum genus traditionū Apostolicarum nouit.

1 Cor 7.

Quæ distinxerit Paulus, & à quibus, cum dixit, ego dico, non Dominus.

ad Tit. cap. 2.

equirit, vt ſint caſti, ſiue pudici, idem item à nuptis a-
oleſcentulis, & idem rurſus item à coniugibus in epi.
ad Titum c 2. an cum à ſacris miniſtris requirit, vt
nt ſimul σωφρόνες & ἐγκρατεῖς, id eſt, caſti, & continẽ-
s, nihil amplius requirit? quod ſi requirit, dicant no-
is, iſti qui cœlibatum proprie iuris diuini eſſe negant,
uid illud erit? ad communem enim & generalem vir-
tem continentiæ cõfugere non poſſunt; cum, vt ante
ſtenſum eſt, nunquam in nouo teſtamento niſi pro-
ie hoc verbum accipiatur. Poſtremo cõſcientias iſti
as, qui contradicunt, interrogent, vtrum honeſtum
xiſtiment, quod ad voluptates carnis pertinet, non
us caſtitatis, à ſacris miniſtris, quàm à laicis & ſæ-
li hominibus hoc loco epiſtolæ à Paulo requiri?
uod ſi non exiſtimant, quid iſtud plus caſtitatis eſſe
oteſt, niſi vt illi, id eſt ſacri miniſtri, omnino ab vxori-
s abſtineant: hi, id eſt laici, non abſtineant, ſi nolint;
t tamen caſti, & pudici? Sed reuertamur tandem ad
cum Pauli, vnius vxoris vir. Si enim ſua vxore vti, li-
re ſacerdoti, noluit, quod ipſa nunc vis verborum, vt
monſtraui, confiteri cogit; quis iam non videt, ab-
rdum eſſe, hoc ſolum hic prohiberi, cùm ait, vnius
oris vir, ne duas ſimul ducat, quod ne apud Gentiles
idem licuit, ex quo leges Imperatorum hoc prohi-
erunt, vt Theodoretus quoque in eodem loco teſta-
r: aut ne duas ſimul habeat? quod Iudæis licebat, nos
tem non ſumus ſub lege. vtrumque vero horũ om-
bus laicis Synodus Nycena c. 26. interdixit, Nemo
nquit) duas ſimul vxores in matrimonium accipiat:
t vxori prius ductæ alteram ſuperinducat. Ab epi-
opis verò, & presbyteris, ac diaconis an non decebat,
plus aliquid Apoſtolus requireret? niſi fortaſſe nihil
ter populum, & ſacerdotes Domini diſtare volunt.
eſtat ergo, vt hoc velit hæc Pauli Apoſtoli lex, vt qui
piſcopus aut presbyter fieri debet, ſi non eſt vxoris
expertus, ſemel tãtum duxerit vxorem, ſiue illa mor-
a ſit, ſiue viuat, à qua deinceps abſtinendum ei ſit.
iximus quod eſt legis: dicamus etiam, quod eſt ra-
onis. Quomodo enim Epiſcopus aut presbyter filios
abebit ſubditos cum omni caſtitate, ſicut Apoſtolus

Magd. nihil inter populum, & ſacerdotes diſtare volunt.

in eodem loco præcipit, si licet Episcopo, aut presbytero non abstinere ab vxore sua? quomodo poterit si ios ad continentiam hortari, si ipse non est continens? aut quemadmodum cum auctoritate eos reprehendere poterit, si noluerint subditi esse in omni castitate? aut quid, inquit beatus Ambrosius interesset inter populum & sacerdotem, si eisdem adstringerentur legibus? debet (inquit) præponderare vita sacerdoris, sicut præponderat gratia. Diximus quod est legis, & rationis: dicamus quoque quod est testimonij. Beatus Ambrosius in epistola illa longa & eruditissima ad Ecclesiam Vercellen. Episcopo carentem, quæ est in x. libro epistolarum eius. Hunc locum grauissimè explanans Apostolus (inquit) est, qui vnius vxoris virum præcipit esse non quo exortem excludat coniugij, nam hoc supra legem præcepti est, sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam: nec vt iterum filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur auctoritate: habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. & paulo post, Sed prius cognoscamus, nō solū hoc Apostolum de Episcopo, & presbytero statuisse, sed etiam patres in cōcilio Niceni tractatus addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Hactenus Ambrosius. sane quidem secuti sunt Niceni patres Canonem Apostolorum 17. loci Pauli interpretem. An dicturi sunt Magd. damnasse etiā secundas nuptias Synodū Nicenam? sed negabunt fortassis & hunc Canonem Nicenum, & testem eius Ambrosium, qui nihil credunt, nisi quod ipsi fingunt? & se ipsis testibus probant. Sed quid mirū, si negent, qui aliquos etiam libros scripturæ sanctæ Canonicos negare audent? Præterea Beatus Basilius in commētariis Esaiæ c.3. oportet, inquit, vt sit presbyter omnis concubitus inexpertus, aut, secundum legem Domini, vnius vxoris vir. Paulus ergo requirit vt si expertus sit concubitum, vnius tantū vxoris concubitum expertus sit, à qua deinceps abstinendum ei sit, alioqui non fuerit pudicus, & contineas, vt esse præcipit Apostolus. item Tertullianus lib. 1. ad vxorem, (tametsi in eo non sequimur, quod secundas nuptias contra ecclesiasticum, & apo-

1. Tim. c.3.

Quid legis, & rationis, & testimonii sit in canone apost. 17. de nuptiis sacerdotum, & diaconorum interdictis.

1. Tim. c.3.

Ambrosius.

Niceni patres.

olicum dogma damnauit,quas Apostolus manifeste
robat, sed in interpretatione loci Pauli de Episcopo
presbytero vnius vxoris viro, quantum (inquit) fidei
etrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ se-
indæ, disciplina ecclesiæ, & præscriptio Apostoli de-
arat, cum digamos non sinit præsidere: cum viduam
legi in ordinationem, nisi vniuirā non cōcedit. aram
um Domini mundam proponi oportet. Tertulliano
go auctore ara munda non ponitur, quæ à non con-
nentibus tractatur. Siquidem oportet ita vnius vxoris
rum pudicum esse, vt viduam vnius viri vxorē: quæ,
m vidua sit, non potest non continens esse. Ad hæc
nocentius primus in epi. 11. c. 9. Hunc ipsum locum
ostoli explanās, vnius (inquit) vxoris virum dixit nō
rmanentem in concupiscentia generādi, sed propter
turam continentiam Interrogemus hic Magdebur-
nses, Vnde vos probatis, quod dicitis? Quid legis,
id rationis, quid testiū profertis? aut cur vobis credi
ltis contra scripturam, contra rationem, contra te-
s? Quòd si adhuc nobis nō creditis, à quibus discess-
is? interrogate Græcos, qui de cœlibatu quoque à
bis dissentiunt, tametsi non tanto errore, quanto
s: apud illos enim presbyteri non ducunt vxores: &
b iis, quas habent, quas ante duxerunt, non se dein-
ps continent, quod Apostolus præcipit. consulite, in-
am, omnes Græcos interpretes Canonum Aposto-
um, an Canonem istum 17. negent, & eo nuptias se-
ndas damnari dicant? tametsi illi Canonum sextæ
nodi in Trullo conditores in canone 13. cœlibatum
clesiæ Romanæ matris omnium ecclesiarum repre-
ndere audent. Cuius continentiam sacerdotalem ac
are, quid aliud est, quàm libidini sacerdotum patro-
ari? Et qui illos reprehendere, & patronos libidinis
hac parte appellare, procacis esse putet, an non ap-
udere illis videatur? & ecclesiæ Catholicæ nolens
ceat? Sed de his si quis plura requirit, relegat, quæ
tea Magdeburgensibus in tertio libro defensionis
istolarum pontificum Apostolicorum respondebi-
s, & inde assumat, ne eadem sine necessitate hic re-
amus.

Qui traditionē sacri cœlibatus humanam esse dicit ecclesiæ nocet.

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpres sit loci Pauli de Cœlibatu sacerdotum, & diaconorum: item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum.

Caput 2.

" PErgamus respondere ad reliqua, & Canon " (inquiunt) 27. tantum clericis lectoribus, & " cantoribus nuptias permittit: aliis verò non " obscurè vetat, quod est contra doctrinam Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. & 1. Timoth. 4.]

Cùm aiunt Magdeburgenses, Aliis verò non obscurè vetat, vtrum aliis clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, præterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an verò vetari aliis non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscurè dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Apertè dicit canon, Ex iis, qui ad clerum accesserunt coniugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi præcipit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt sint vnius vxoris viri, hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnius vxoris viros vocet, & tanquam instabiles, qui noluerunt permanere in iis, quæ eorum maiores, ac patres didicerũt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionem deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis, quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atque auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco præcipi, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat. à qua deinceps abstinendum sit. hic verò Canon planè vetat, cum ia quis factus est Episcopus, aut pres-

1. Tim. 3.

ter,aut diaconus,vt tunc vxorem ducat. Quomodo 1.Tim.3.
im non hoc istis prohibeat,quibus nec ea,quam ha- ad Tit. 1.
nt vti permittit?immo iubet esse pudicos,& continē
s?Ne verò intelligamus,hoc ipsum omnibus quoque
ericis prohiberi,ne scilicet vxores ducant, postquam
Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc
none 27.sancita,& commendata,quę,tanquam scri-
uræ Pauli interpres,lectoribus,& cantoribus tantum
rmittit,vt hi soli postquā facti sunt Clerici, possint,
voluerint,vxorem ducere. istis,inquam, licet in clero
n continentes esse,id est, vti vxoribus suis,quibus e-
in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9.prio-
epi. ad Corinth. quod iidem Magd. citant etiam
ntra Canonem 27.Apostolorum sola indicatione ca-
is,quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad
elligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit nō
facilem esse. Locus igitur,quem indicare voluerunt,
ille, Nunquid non habemus potestatem mulierem
orem circumducendi,sicut & cæteri Apostoli fratres
mini,& Cephas? Quæso vos quadrumuiri Magde.
de didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem
erpretari? Quæ grāmatica sermonis Græci, aut quis
us auctor hoc docuit? quis literas Græcas degusta-
,& de vsu articulorum aliquid percepit, qui igno-
,si de vxore Paulus dixisset,vsurum fuisse, vt necesse
t,articulo Græco, dicturumque τὴν γυναῖκα? an ve-
quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existi-
bitis, nescisse spiritum sanctum significare sine am-
uitate quod volebat? ἀορίστως ergo dixit γυναῖκα id
infinitè,ac sine articulo, vt non de certa vxore, sed
quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in
pturis sanctis exercitatissimus,idemq; linguæ Græ-
peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monoga
a scripsit, Petrum solum inuenio maritum per so-
m. & paulo post interpretans hunc locum, vbi ea
quit)subiungit de victuaria exhibitione, abstinen-
m eius ostendunt dicentis, Nunquid non habemus
estatē manducandi & bibendi?nunquid non habe-
s potestatē mulierē sororem circumducendi,sicut&
eri Apostoli,& fratres Domini,& Cephas?non vxo-

Defensio,& explicatio Canonis Aposto.27. de nuptiis lectorū & cantorum.

Locus Apostol. de potestate circumducendi mulierem sororem. 1. Cor. 9.

& 1. Tim. c. 4: pluribus locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & veterum patrum testimoniis, & omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem Apostolica constitutione inter se collatis in 5. libro defensionis epistolarum c. 6. copiose respondemus, eadem hic istis responsa sint. Qui enim epistolam Telesphori septimi post Beatum Petrũ pontificis de ieiunio quadragesimæ defendit, Canonem Apostolorum defendit. Sed quia Luterani, & Caluiniani tradunt, ieiunandum quidem esse sponte ad castigandum corpus, sed non secundum legem, & præceptum, quod hoc sit alligare conscientias, illud tãtum hic à Magdeburgensibus quæram, qui indicere ieiunium, inicere laqueum conscientiis, & imponere onera iudaica interpretantur, & ideo ieiunium quadragesimę, & Canones Apostolorum, qui illud seruare iubent, negant, cum indictum est ieiuniũ in Pauli adeo electi, & Barnabæ ordinatione, quæ Antiochiæ per impositionem manuum cum oratione, vt Lucas narrat, facta est, est ne tunc laqueus iniectus, & iudaicum onus impositum, an non? Sed negabunt fortassis indictum tunc fuisse ieiunium: at indictum fuisse, conuincit omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem prisca consuetudo Apostolicæ traditionis locupletissimus testis. Sic enim vsque in hodiernum diem, sicut ab initio acceperunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manus impositionem ordinationes faciunt: vt idem quoque Paulus, & Barnabas indicto ieiunio presbyteros per singulas ecclesias ordinarunt, quod idem Lucas narrat. Immo sic etiam Tito præcepit, vt per ciuitates presbyteros ordinaret, cum ad eum scripsit, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quę desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Quis enim credat præter Magd Paulum Tito, vt ordinationes presbyterorum aliter faceret, disposuisse, quàm vt ipse idem Paulus eas faciebat? disposuit igitur Tito, vt cum oratione, & indicto ieiunio faceret sicut ipse fecit, & sicut hodie omnes ecclesiæ Catholicorum faciunt, & semper fecerunt. Vel docete vos Magd. in quibus ecclesiis catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquam factæ sint extra ieiunia

Acto. 13.

Apostolica traditio de ordinationibus clericorũ indicto ieiunio.

Acto. 14.

a quatuor temporum,& quadragesimæ:de ordi-
ordinationibus loquor. Huius verò antiquitatis
olicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus te-
oque est magnus Leo in epistola ad Dioscorum
ndrinum, Nam præter auctoritatem (inquit) con-
dinis quam ex Apostolica nouimus venire doctri
am sacra doctrina manifestat, quod cùm Aposto-
lum, & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad
gelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunā-
orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus
ta & dantium,& accipientium deuotione curan-
sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligē-
deatur impletum,& quæ sequūtur. Hæc Leo an-
lle prope ducentos annos, cuius vos epistolas nō
tis, & si in Centuria quinta earum testimonio ab-
letis. Rursus quæso vos Magd. cùm Rex Niniui
o indixit ieiunium Niniuitis inquiens, homines,
mēta,& boues & pecora non gustent quicquam,
auitne eorum cōscientias, an nō? Si alligauit, quo-
o placauit iram Dei? & misericordiam eius nouo
ine conciliauit? Sicut scriptum est, & misertus est
ninus super malitia, quā locutus est, vt faceret eis.
d hic vestris respondebitis, si quis eorum paulò a-
or hoc à vobis quærat? Quæro deinde, vnde didicit
, indicere ieiunium Niniuitis: nonne ex prędicatio-
onæ prophetæ pœnitentiam, & fructum pœniten-
eiunium prædicantis? Ergo Ionas laqueos cōsciē-
prædicabat, si conscientiam alligat, qui ieiunium
cit. potestis ne elabi aut subterfugere hinc? Quod
ec vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quem-
nodum Canon Apostolorum, quia sanctionem ie-
j quadragesimæ continet, conscientias alligat? Ad-
, si indicere ieiunium, est laqueos conscientiæ inii-
e, vt isti noui Euangelistæ tradunt, Ergo laqueos cō
ntiæ iniecit Dominus noster, cum respondens Pha-
ris, qui reprehendebant, quod discipuli Domini nō
narent, vt discipuli Ioannis, Venient (inquit) dies, cū
atus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in il-
diebus. Quis enim est nunc præter Luteranos, aut o-
fuit præter Aërium hæreticum, & Aërianos, qui

Laqueum iniecit conscientiæ Rex Niniuitarum, qui ieiuniū indixit ad prædicationē Ionæ secundū Magd. Ioan. 3.

Laqueū consciētiæ iniecit Dominus secūdum Magdeb, cùm ieiunium indixit iis diebus, quibus ablatus fuit.

non videat, aut olim non videret impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus: Qui enim dies isti sunt, quibus ablatus fuit? nonne quarta, & sexta feria? quarta enim die cœperunt Iudæi tollere eũ de medio, siquidem eo die facta est a Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta verò crucifixus est, & de medio sublatus Quibus diebus per vniuersas ecclesias orientis, sicut à sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunāt. In ecclesiis verò occidentis, vt earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextæ feriæ, & sabbati, loco quartæ feriæ iidem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta inquam feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam crucifixus est, in sepulchro iacuit, omnes secundum ecclesiasticam legem à sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ætas, aut inualetudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent, quod est ieiunium quoddam, vt tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Cometam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, id est, exceptio, vt ille ait, quorundam eduliorum Itaque quod Dominus ieiunium indixerit, cùm dixit, cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos priscæ traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum consuetudinem. Vos verò Magd. vnde istam, vestram nouam consuetudinem, quam patres, & maiores vestri ignorarunt, accepistis, nisi à propheta vestro Martino Lutero? qua in re melius saltem, quàm vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos inquit) in Euangelio dies ieiuniis determinatos putant, quibus ablatus est sponsus: nisi quod tradebant, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus. & propheticis vetustatibus. illi enim iudaicas quoq; dierum, & ciborũ obseruationes falso nobis obiiciebant, vt nunc Magd. qui hunc canonem Apostol. quia ieiunium quadragesimæ, & quartæ, ac sextæ feriæ iubet, & pœna sancit, ad iudaica onera pertinere tradunt: ac contra illud Pauli

Luc. 5

De ieiun. quartæ, & sextæ feriæ: & sextæ, ac septimæ.

Omnium ecclesiarum consuetudo testis indicti ieiunii à domino.

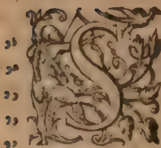
icunt. Nemo vos iudicet in cibo,& potu, aut in
diei festi. Quem locum Pauli quia posteà diffusè
mus lib.5. principio repetito ab eo loco, Videte, *Colos.2.*
is vos decipiat,& quæ sequūtur,quo magis pate-
orsum illa cōclusio pertineret,Nemo ergo vos iu-
,& reliqua,ne eadē hic repetā, illud tātùm hic ad-
quod illic prætermitto:quodque ad refellendos i-
& reuincendos satis fuerit nūc. Quia enim Apost.
eos scribebat,qui iudaicas ciborū̃ obseruationes
undis,& immundis reuocabant, quod ipse idē A-
lus apertè docet, vt demum vno eos verbo refel-
subiungit, Quæ sunt vmbra futurorum, corpus *Heb.10.*
Christi etenim si illæ iudaicæ obseruationes vm-
rant futurorum,vmbram enim habebat lex futu-
n bonorum,nō ipsam imaginem rerum, vt idem
orpore autem adueniente,vmbra cedat necesse est:
a igitur, & vanè colitur vmbra,quæ iam euanuit,
fit. Videamus nūc,an hic locus Pauli ad nos per-
t,vt ipse idem locus vos coarguat, & calumniari
incat. Quæro enim à vobis Magd.abstinebant ne
i ab omni genere piscium?minimè, dicetis: quin
is ab alio abstinebant, ab alio non abstinebant:
aliud genus erat immundum,aliud non,non na-
sed lege,quæ vmbram habebat. Et in figura hoc
s vetabat:illud non vetabat. At nos à nullo genere
ī in ieiuniis nostris lege indictis abstinemus.Rur-
uæro abstinebant ne Iudæi omni esu carnis? ne id
ē dicetis, Sed potius secundum leges Leuitici ab
abstinebant,ab alio non.At nos omni genere car-
n ieiuniis apostolica, & ecclesiastica lege indictis
nem⁹.Quorsum igitur illud Pauli nobis obiicitis,
no vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi?
erea si cū Saul, vt se de inimicis suis vlcisceretur,
nium indixit, & quidem pœna proposita maledi-
nis,laqueū conscientiis iniecit,quemadmodū ieiu-
indicto tantam Deus, vt ait Tertulli. auctoritatem *1.Reg.14.*
stitit,vt filius Ionathas, quanquam ignarus edicti,
e tamē sit diuinitus de delicto cōuictus? Addit præ-
a idem Tert. Bene autē.quod & Episcopi vniuersæ
bi mandare ieiunia assolent, non dico de industria

Quomodo cōuincantur Mag.cū reliquis Luter. locum Pauli ad Coloss. quē obiiciunt de delectu ciborum,nihil ad nos pertinere.

stirpium conserendarum, sed interdum ex aliqua solicitudinis ecclesiasticæ causa. Denique, vt hunc locum semel finiam, legite historiam Salisburgensium Archiepiscoporum, vnde quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat, facile si vultis, intelligetis. Cũ enim, ante annos prope octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio præter naturam esset, vt aues ipsæ interirent, & imber guttarum ardentium, ac coloris sanguinei efflueret, quæ quibus inciderent, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauariæ in ea plaga ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerunt; iidemque cum Principe Bauariæ Bellalio nudis pedibus in cinere, ac sacro tum publicè tum priuatè pœnitentiam egerunt, & peccata confessi sunt ita factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit?. An igitur tã admirabilis beneficij tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia condemnetis, & ad laqueos conscientiæ, & traditiones hominum, ac non potiùs ad pietatẽ, & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idque cum permulti nationis vestræ ex Bauaris oriundi nunquam nati essent, nec huius lucis vsuram cœpissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptiis, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collat ones scripturæ Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgẽses ignorare, quæ sint & dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorũ Canonum de ieiunio, quos falsò traduunt pugnare inter se.

Caput 4.

Ed pergamus ad alia, quæ in accusatione Canonum sequuntur. Deinde (inquiunt inter eos reperiuntur Canones repugnantia præcipientes quales sunt 5. 17. & 16. 40. & 41. quorum alij nuptias sacerdotum dãnant: alij verò admittunt.]

Hactenus Magd. videamus deinceps, vtrum ita sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel

nus vxorem ſuam ne excludat prætextu religio-
uia enim præcipit Apoſtolus, vt Epiſcopi presby
& diaconi ſint pudici, & continentes, vt ante docui
vetat hic Canon 5 Apoſtolorum, ne hoc prætextu
nentiæ vxores, quas antequam Epiſcopi, presby-
ut diaconi fierent, duxerunt, domo eiiciant: & ale-
curare deſinant. non enim iubet Apoſtolus, inhu-
oseſſe, ſed cōtinentes. Hic mihi reſpōdeant Magd.
ſcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege cō-
tiæ, quæ iſta πρόφασις εὐλαβείας, id eſt, quæ iſta reue
iæ ac religioſi metus cauſa, quam prætexit Epiſco-
aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eiiciat? non
n dixit, qui eiicit propter βδελυρίαν, id eſt, abomina-
ē, ſicut dixit Canon. 51. ſed propter prætextū εὐλα-
, quod verbum ſemper in bonam partem accipi-
Neq; dixit, Epiſcopus, presbyter, aut diaconus, qui
inet διὰ ἄσκησιν, id eſt, propter exercitationem, quæ
nem menti ſubiiciat: quia, vt abſtinere ab vxoribus
eſſarium eſt Epiſcopis presbyteris, & diaconis, qui-
Apoſtolus præcipit caſtos, & continentes eſſe pro-
iuge miniſterium orandi, & ſacrificandi, vt ait ſan-
s Innocentius, ſic reliquis etiam clericis omnibus
ra ſubdiaconum licet, ſi velint, ex conſenſu ad tem-
abſtinere ab vxoribus ſuis non propter abomina-
nem coniunctionis maritalis, ſed διὰ ἄσκησιν iuxta ca-
nem 51. id eſt, ad exercitationem corporis, vt vacent
icet ieiunio, & orationi, ſicut laicis quoque permiſit
oſtolus. Reſtat igitur, vt hoc canon iſte quintus Apo
lorum prohibeat, ne Epiſcopus, presbyter, aut diaco
s, quia eis non liceat vxoribus ſuis vti, ſed potius ne-
ſſe ſit continentiam colere propter iuge miniſterium
cleſiæ, quod ſumma religione, & reuerentia tractan-
m eſt, ne, prætextu inquam huiuſmodi reuerentiæ, &
ntinentiæ religioſæ, vxores domo eiiciant relicta
rum cura. Hoc enim inhumanitatis, vt dixi, eſt, & à
etate alienum. Quod ſi aliquando accidat, vt propter
ſpicionem & ſcandalum eiicere neceſſe ſit, non iam
icitur prætextu religionis: ſed potius quia ita ratio ſa-
ri, & iugis miniſterij poſtulat, ne aduerſario detur oc-
ſio maledicti gratia: & vituperetur ſacrum miniſteriū

Explicatio canonis Apoſt 5. & quomodo ex eo eliciatur continētia ſacri ordinis.

in ſtadio currit,& in agone certat,nocere poſſunt vnde inquit Theodoretus hunc locum interpretans, nõ omnibus cibis veſcuntur iſti, quamquam expetant: ſed
1 Cor 9. eum ſolum,quem magiſter eorum eis adhibet. In illo
2.Pet.c.1. autem loco Epi. Pet.2 c.1. miniſtrate in ſcientia continentiam, accipiendum quoque eſſe verbum continentiæ pro virtute continentiæ carnis, id eſt, continentiæ voluptatum guſtus,& tactus (ex vtroque horum enim conſtat hæc virtus, ſcitéque dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra pſychicos, monſtrum eſſe libidinem ſine gula, vnde ſcriptum eſt, nolite inebriari vino, in
Ephe.c 5. quo eſt luxuria)ſatis declarat quod ſequitur, in continentia patientiam ſcilicet miniſtrate: quia enim voluptates carnis,ſiue concupiſcentiæ,à quibus vnuſquiſq; tentatur abſtractus,& illectus,ſicut ait beatus Iacobus,
Iac.c 1. vehementiſſimæ omnium ſunt,ac vehementiores etiã quàm impetus iræ, vt philoſophi quoque tradunt, idcirco in his cohibendis maxime opus eſt patientiæ virtute hæc igitur eſt præcipua ratio, cur in cognitione, ſiue ſcientia ſtudioſius continentiam,quàm aliam virtutem miniſtremus,quod,vt dixi,cõcupiſcentię,in quibus refrænandis, & coercendis virtus continentiæ verſatur,vehementiſſimæ omnium ſint. Iubet ergo B.Petrus miniſtrare in fide virtutem. id eſt adiungere ad fidem opus virtutis, quia fides ſine virtutis opere mortua eſt: & miniſtrare in virtute ſcientiam: id eſt,operari virtutem cum cognitione,ſiue prudentia ſpiritus, quæ eſt regula, & norma veræ virtutis: γνῶσιν enim vocat B. Petrus, quam Philoſophi in operatione virtutũ vo-
Rom.12. cant φρόνησιν, id eſt, prudentiam. Vnde Apoſtolus in epiſtola ad Rom. iubet vt probemus, id eſt, vt per inſtructionem legis Dei examinemus, quæ ſit voluntas Dei bona,& beneplacens,& perfecta. ſic enim intelligẽdum eſſe,quod ait, vt probetis,quæ ſit voluntas Dei
Rom.c.7. bona intelligi poteſt ex c.7.eiuſdem epiſ ad Rom cùm ait, & probas quæ ſint meliora inſtructus per legem. Propter hanc ergo cognitionem ſiue prudentiam ſpiritualem, quæ miniſtranda eſt in operatione virtutis,
Eſa.c.1. vt ſit recta,ac perfecta,dixit Eſaias. Diſcite benè facere, vt eruditè magnus Baſilius in eo loco obſeruauit. Sine

rceptione enim ſcientiæ ſiue prudẽtiæ ad bene ope-
ndum, non poſſumus bene operari: & rurſus idem
ſaias cum iudicia tua(inquit) feceris, iuſtitiam diſcent *Eſa.22.*
bitatores terræ. Ergo poſtquam beatus Petrus præ-
pit miniſtrare in fide virtutem generaliter, & in vir-
te cognitionem, ſiue ſcientiam, quæ diſcenda eſt ex
ſtitutione legis Dei, & ſanctarum ſcripturarum, per-
t iam ad ſpeciales virtutes, quarum primam poſuit
ntinentiam, propter cauſam iam dictam. Non perſe-
tor reliqua, quia non eſt locus. Per ſe intelliget, qui
ipturas ſanctas ſcrutari didicerit. Redeo ad locum
uli in Epiſtola ad Titum; cui conſonat præceptum
ati Petri in epiſtola Clementis ſecunda. Miniſtri in- *Locus epiſ. Clementis conſonans epiſt Pauli ad Titum de continentia ſacerdotum.*
it) altaris ſiue diaconi ad Dominica tales eligantur:
ficia, qui ante ordinationem ſuam coniuges ſuas re-
querunt. Sic enim ſcriptum eſt in vetuſto exemplari
bliothecæ Vaticanæ; non dixit, coniuges ſuas eie-
runt, ſiue excluſerunt. Hoc enim vetat canon v.
poſtolorum, quia inhumanum ſit hoc facere: ſed di-
reliquerunt: id eſt, iam ante ordinationem deſierunt
m eis miſceri; niſi enim ante ordinationem vxor or-
nationi mariti aſſentiatur, & ambo deinceps ſemper
conſenſu continẽtes eſſe velint, non poteſt ordina-
Hoc ergo ſignificat, ante ordinationem coniuges
as relinquere. in extrema autem parte epiſtolæ, hæc
iquit) præcepta à Sancto Petro accepi. & ne quis a-
quando dicere poſſet, eſſe hoc pręceptum humanum,
non diuinum, ſubiungit. Hæc tibi fili chariſſime in-
uari curaui, vt ſeruari omnia præcipias ſine macula.
quis verò audierit te, vtilis erit miniſter Ieſu Chriſti:
i autem non audierit te, immo loquentem dominũ
r te, ipſe ſibi damnationem acquiret. Ergo hoc
æceptum beati Petri de continentia ſacerdotum di-
num eſt, & non humanum. Cum enim quis loqui-
r, quæ aut prius ipſe dominus immediate, & ore ſuo
cutus eſt, vt ea quæ ſunt in euangelio, aut poſtea lo-
itus eſt per Apoſt. ſuos ſiue ſcripto, ſiue ſine ſcripto, di-
na tunc & non humana loquitur. Vnde reddens ra- *Act 7.*
onem Dionyſius c.4 cæleſtis hier. quare Deus cũ le-
ẽ dederit per Angelos, vt S. Stephanus in actis apoſt.

Gal 3.
Exod. 19.

& Paulus in epist. ad Galatas testantur: scriptura tamen Exodi ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam, inquit, nisi vt doceremur, diuinam esse legem. Vt igitur lex data per Angelos, non erat angelica, sed diuina, sic omnia, quæ Dominus per homines; quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit, & misit; tradidit, nō sunt, neque dicuntur humana, sed diuina, sicut non humana, sed diuina fuerunt, quæcunque Deus per Moysem populo suo tradidit. Vnde diuinus Dionysius vnum genus tantum traditionum Apostolicarum à sanctis Apostolis didicit, id est, diuinum: non duplex, alterum humanum, alterum diuinū: vt ex extrema parte capitis primi ecclesiasticæ hier. perspici potest. Deinde si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholicæ, vt quidem sunt; si quidem Spiritus Sanctus per eos, & per eorum prædicationem Ecclesiæ Catholicæ traditam docet Ecclesiam omnem veritatem; Apostolos autem Dominus per se & immediate erudiuit, & illuminauit in omnibus, quæ ecclesiæ tradiderunt; contra enim sentire error est; sunt igitur non humana, sed diuina omnia, quę Apostoli à Christo missi, in ecclesia Dei docuerunt, & statuerunt. Nec enim, cum Apost. dixit, nam cæteris ego dico, non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit: sed ea quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit, vt illud, Vxorem à viro non discedere, ab iis distinxit, quæ nō prius ore proprio, sed tunc primum ore Apostoli docuit, quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem, & quę sequuntur. Vt sapienter Theodoretus in diuinis scripturis valde exercitatus, & eruditus sua interpretatione admonuit. Immo ipse idem Paulus, ne quis male interpretaretur, quod dixerat, Ego dico, non Dominus; & ad humanam auctoritatem, quod diuinæ erat, referret, de iis omnibus, quæ paulo ante scripserat, subiunxit, Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. si quoque beatus Chrysostomus sensit sed, vt ante dixi, qui præceptum de continentia sacerdotum in epist. Pauli ad Titum humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate, & iustitia ac sanctitate. Denique si Paulus in epis. ad Tit. à senibus laicis

Quare quæcūque Apostoli tradiderunt, diuina sint.

Dionysius vnū tantum genus traditionū Apostolicarum nouit.

1 Cor 7.

Quæ distinxerit Paulus, & à quibus, cum dixit, ego dico, non Dominus.

ad Tit. cap. 2.

quirit, vt sint casti, siue pudici, idem item à nuptis a-
lescentulis, & idem rursus item à coniugibus in epi.
ad Titum c 2. an cum à sacris ministris requirit, vt
t simul σωφρόνες & ἐγκρατεῖς, id est, casti, & continé-
, nihil amplius requirit? quod si requirit, dicant no-
, isti qui cœlibatum proprie iuris diuini esse negant,
id illud erit? ad communem enim & generalem vir-
em continentiæ cōfugere non possunt; cum, vt ante
ensum est, nunquam in nouo testamento nisi pro-
e hoc verbum accipiatur. Postremo cōscientias isti
s, qui contradicunt, interrogent, vtrum honestum
timent, quod ad voluptates carnis pertinet, non
s castitatis, à sacris ministris, quàm à laicis & sæ-
 hominibus hoc loco epistolæ à Paulo requiri?
od si non existimant, quid istud plus castitatis esse
est, nisi vt illi, id est sacri ministri, omnino ab vxori-
 abstineant: hi, id est laici, non abstineant, si nolint;
 tamen casti, & pudici? Sed reuertamur tandem ad
um Pauli, vnius vxoris vir. Si enim sua vxore vti, li-
e sacerdoti, noluit, quòd ipsa nunc vis verborum, vt
nonstraui, confiteri cogit; quis iam non videt, ab-
dum esse, hoc solum hic prohiberi, cùm ait, vnius
ris vir, ne duas simul ducat, quod ne apud Gentiles
dem licuit, ex quo leges Imperatorum hoc prohi-
erunt, vt Theodoretus quoque in eodem loco testa-
 aut ne duas simul habeat? quod Iudæis licebat, nos
em non sumus sub lege. vtrumque vero horū om-
us laicis Synodus Nycena c. 26. interdixit, Nemo
quit) duas simul vxores in matrimonium accipiat:
 vxori prius ductæ alteram superinducat. Ab epi-
pis verò, & presbyteris, ac diaconis an non decebat,
lus aliquid Apostolus requireret? nisi fortasse nihil
er populum, & sacerdotes Domini distare volunt.
stat ergo, vt hoc velit hæc Pauli Apostoli lex, vt qui
iscopus aut presbyter fieri debet, si non est vxoris
xpertus, semel tātum duxerit vxorem, siue illa mor-
 sit, siue viuat, à qua deinceps abstinendum ei sit.
imus quod est legis: dicamus etiam, quod est ra-
nis. Quomodo enim Episcopus aut presbyter filios
bebit subditos cum omni castitate, sicut Apostolus

Magd. nihil inter populum, & sacerdotes distare volunt.

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpres sit loci Pauli de Cœlibatu sacerdotum, & diaconorum: item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum.

Caput 2.

" PErgamus respondere ad reliqua, & Canon " (inquiunt) 27. tantum clericis lectoribus, & " cantoribus nuptias permittit: aliis verò non " obscurè vetat, quod est contra doctrinam Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. & 1. Timoth. 4.]

Cùm aiunt Magdeburgenses, Aliis verò non obscurè vetat, vtrum aliis clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, præterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an verò vetari aliis non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscurè dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Apertè dicit canon, Ex iis, qui ad clerum accesserunt coniugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi præcipit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt sint vnius vxoris viri, hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnius vxoris viros vocet, & tanquam instabiles, qui noluerunt permanere in iis, quæ eorum maiores, ac patres didicerũt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionem deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis, quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atque auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco præcipi, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat. à qua deinceps abstinendum sit, hic verò Canon planè vetat, cum ia quis factus est Episcopus, aut pres-

1. Tim. 3.

ter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodo *1. Tim. 3.*
m non hoc istis prohibeat, quibus nec ea, quam ha- *ad Tit. 1.*
nt vti permittit? immo iubet esse pudicos, & continẽ-
? Ne verò intelligamus, hoc ipsum omnibus quoque
ricis prohiberi, ne scilicet vxores ducant, postquam
Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc
none 27. sancita, & commendata, quę, tanquam scri-
ræ Pauli interpres, lectoribus, & cantoribus tantum *Defensio, & ex*
mittit, vt hi soli postquã facti sunt Clerici, possint, *plicatio Canonis*
oluerint, vxorem ducere. istis, inquam, licet in clero *Aposto. 27. de*
n continentes esse, id est, vti vxoribus suis, quibus e- *nuptiis lectorũ*
n clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prio- *& cantorum.*
epi. ad Corinth. quod iidem Magd. citant etiam
ntra Canonem 27. Apostolorum sola indicatione ca-
s, quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad
elligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit nõ *Locus Apostol.*
facilem esse. Locus igitur, quem indicare voluerunt, *de potestate cir-*
ille, Nunquid non habemus potestatem mulierem *cumducendi mu*
orem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli fratres *lierem sororem.*
mini, & Cephas? Quæso vos quadrumuiri Magde. *1. Cor. 9.*
de didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem
erpretari? Quæ grãmatica sermonis Græci, aut quis
us auctor hoc docuit? quis literas Græcas degusta-
, & de vsu articulorum aliquid percepit, qui igno-
, si de vxore Paulus dixisset, vsurum fuisse, vt necesse
t, articulo Græco, dicturumque τὴν γυναῖκα? an ve-
quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existi-
bitis, nescisse spiritum sanctum significare sine am-
guitate quod volebat? ἀορίστως ergo dixit γυναῖκα id
, infinitè, ac sine articulo, vt non de certa vxore, sed
quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in
ipturis sanctis exercitatissimus, idemq; linguæ Græ-
peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monoga
a scripsit, Petrum solum inuenio maritum per so-
am. & paulo post interpretans hunc locum, vbi ea
quit) subiungit de victuaria exhibitione, abstinen-
m eius ostendunt dicentis, Nunquid non habemus
testatẽ manducandi & bibendi? nunquid non habe-
s potestatẽ mulierẽ sororem circumducendi, sicut &
teri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? non vxo-

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpres sit loci Pauli de Cœlibatu sacerdotum, & diaconorum: item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum.

Caput 2.

" PErgamus respondere ad reliqua, & Canon
" (inquiunt) 27. tantum clericis lectoribus, &
" cantoribus nuptias permittit: aliis verò non
" obscurè vetat, quod est contra doctrinam
Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. & 1. Timoth. 4.]

Cùm aiunt Magdeburgenses, Aliis verò non obscurè vetat, vtrum aliis clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, præterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an verò vetari aliis non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscurè dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Apertè dicit canon, Ex iis, qui ad clerum accesserunt coniugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi præcipit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt sint vnius vxoris viri, hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnius vxoris viros vocet, & tanquam instabiles, qui noluerunt permanere in iis, quæ eorum maiores, ac patres didicerũt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionem deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis, quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atque auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco præcipi, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat, à qua deinceps abstinendum sit, hic verò Canon planè vetat, cum iã quis factus est Episcopus, aut pres-

1. Tim. 3.

ter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodo m non hoc istis prohibeat, quibus nec ea, quam ha nt vti permittit? immo iubet esse pudicos, & continē ? Ne verò intelligamus, hoc ipsum omnibus quoque ricis prohiberi, ne scilicet vxores ducant, postquam Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc none 27. sancita, & commendata, quę, tanquam scri urę Pauli interpres, lectoribus, & cantoribus tantum rmittit, vt hi soli postquā facti sunt Clerici, possint, voluerint, vxorem ducere. istis, inquam, licet in clero n continentes esse, id est, vti vxoribus suis, quibus e in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prio epi. ad Corinth. quod iidem Magd. citant etiam ntra Canonem 27. Apostolorum sola indicatione ca is, quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad elligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit nō facilem esse. Locus igitur, quem indicare voluerunt, ille, Nunquid non habemus potestatem mulierem orem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli fratres omini, & Cephas? Quæso vos quadrumuiri Magde. de didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem erpretari? Quæ grāmatica sermonis Græci, aut quis tus auctor hoc docuit? quis literas Græcas degusta , & de vsu articulorum aliquid percepit, qui igno , si de vxore Paulus dixisset, vsurum fuisse, vt necesse at, articulo Græco, dicturumque τὴν γυναῖκα? an ve quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existi abitis, nescisse spiritum sanctum significare sine am guitate quod volebat? ἀορίστως ergo dixit γυναῖκα id , infinitè, ac sine articulo, vt non de certa vxore, sed quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in ipturis sanctis exercitatissimus, idemq; linguæ Græ peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monoga ia scripsit, Petrum solum inuenio maritum per so um. & paulo post interpretans hunc locum, vbi ea nquit) subiungit de victuaria exhibitione, abstinen am eius ostendunt dicentis, Nunquid non habemus otestatē manducandi & bibendi? nunquid non habe us potestatē mulierē sororem circumducendi, sicut & teri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? non vxo-

1. Tim. 3. ad Tit. 1.

Defensio, & explicatio Canonis Apostolorum 27. de nuptiis lectorū & cantorum.

Locus Apostol. de potestate circumducendi mulierem sororem. 1. Cor. 9.

res(inquit) demonstrat ab apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi, & bibendi habent, sed simpliciter mulieres. quæ illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes, ministrabant. Hæc Tertullianus idem atque eodem modo intellexerunt Ambrosius Græce quoque peritissimus, & alij Latini patres: idem quoque Theodoretus, Aecumenius, & Theophylactus, ac plerique alij Græci, ne omnes enumerem. Sed dissimulemus interim proprietatem sermonis Græci, dum cum Matthia Illyrico, & condiscipulis eius agimus, quos linguam Græcam ignorare scimus. fingamus dixisse Apostolum τὴν γυναῖκα, & vxorem significasse: an, quod sororem addidit, non satis apertè declarabat, non iam illam, vt vxorem, circumduci, sed vt sororem, vt quamuis vxorem haberet, esset alioqui tanquam non habens, vt idem in Epi. ad Cor. priore dixit. Miror Magdeburgenses non notasse etiam hoc loco, quod idem Apostolus in Epist ad Philipp. c. 4. scripsit, inquiens, rogo etiam & te germane compar, quod quidam veteres de vxore Pauli dictum esse existimarunt, quos Theodoretus in commentariis suis refellit, sic enim ait. Imprudenter quidam hoc loco suspicati sunt Paulum de vxore sua dicere, immemores epistolæ ad Corinth cùm illud de non nuptis, & viduis scribit, bonum est, si sic maneant, vt ego Nunquam autem habuisse vxorem verius est, adolescens enim vocatus est. Hactenus Theod. Quomodo ergo Paulus potestatem habebat circumducendi vxorem, si vel erat ex non nuptis, vel ex viduis, sicut idem affirmat? an forte habebat potestatem circumducendi vxorem quam nõ habebat, sed habere poterat? Hoc enim superest, vt cũ Apostoli dixerint, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, vos Magdeburgenses mendaces eos faciatis, si vel non reliquerunt, quæ habebant: vel potuerunt accipere, quæ non habebant: nihil enim interest. Siue igitur nunquam vxorem habuit, quod Theodoretus verisimilius esse indicat, & Hierony. in Epistola ad Eustochium de virginitate, non audiendos esse ait, qui cõtradicũt, siue viduus fuit, vt Tertull. Methodius, Chrysost. senserunt, Ignatius enim in vetere interpretatione

Quomodo Magdeb. mendaces faciunt Apostolos, cũ dixerunt, ecce nos reliquimus omnia.

De Paulo vtrũ vxorem habuerit.

Latina manu ſcripta epiſtolæ ad Philadelph. quę in Vaticano eſt, non habet, quod in Græca Epiſtola nuper in publicum emiſſa legitur de Paulo inter eos, qui vxorẽ habuerũt, ſiue inquam hoc ſiue illud ſit, certe quod ait idem Apoſtolus, Dico autem non nuptis, & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic maneant, ſicut ego, apertè conuincit, non poſſe de vxore intelligi, quod in eadem epiſt. c. 9. Magdeburgenſes volunt. Citant præterea contra hunc Canonem Apoſtolorum cap. quartum Epiſtolæ prioris ad Titum, quaſi hic canon omnibus prohibeat nubere: & nuptias cum Manichæis, & Marcioniſtis damnet, quas tamen Apoſtolorum canones celebrant, & probant, & earum vituperatorés condẽnant. Sed Magdeburgenſes, quia nihil intereſſe putant, vtrum damnẽtur nuptiæ, an aliquibus interdicantur, quia omnibus licere volunt, vt ſit ſacerdos, ſicut populus, non poſſunt aliter diſciplinam Luteri defendere, niſi Apoſtolorum Canones, & pontificum Apoſtolicorum epiſtolas negent. In hunc quoque locum epiſtolę ad Tim. c. 4. multa à me in tertio libro defenſionis epiſtolarum ſcribuntur, illinc item aſſumat, qui plura hic deſiderat.

Magd. nihil intereſſe putant, vtrum nuptiæ damnentur an aliquibus interdicantur.

Defenſio Canonis Apoſtolorum 48. de quadrageſimæ ieiunio, & quartæ, ac ſextæ feriæ. Et quomodo Dominus noſter, & Apoſtoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerunt: & ieiunia indicta ſeruat eccleſia per vniuerſum mundum. Et quomodo conuincatur, nõ pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus ſcripſit, nemo vos iudicet in cibo, & potu, &c. & quid in hiſtoria Salisburgenſium Archiepiſcoporum pro religione indicendi ieiunia legatur.

Caput 3.

TRanſeamus ad ſecundum locum argumẽtorũ contra Canones: ad ieiunia (inquiũt) „ in quadrageſima Paſchæ, & feriæ quartæ, „ & paraſceues alligant conſcientias in Ca- „ none 67. contra illud Pauli, nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei feſti.]

Hactenus Magd. hoc ipſum de ieiunio quadrageſimæ accuſarunt quoque in epiſtola Teleſphori, quare quæ de hac re, & quæ de toto loco Pauli ad Coloſ. c. 2.

& 1.Tim.c.4:pluribus locis, & exemplis ſcripturæ ſanctæ,& veterum patrum teſtimoniis, & omnium eccleſiarum per orientem,& occidentem Apoſtolica conſtitutione inter ſe collatis in 5. libro defenſionis epiſtolarum c.6.copioſe reſpondemus,eadem hic iſtis reſponſa ſint. Qui enim epiſtolam Teleſphori ſeptimi poſt Beatum Petrũ pontificis de ieiunio quadrageſimæ defendit,Canonem Apoſtolorum defendit. Sed quia Luterani,& Caluiniani tradunt, ieiunandum quidem eſſe ſponte ad caſtigandum corpus, ſed non ſecundum legem,& præceptum,quod hoc ſit alligare conſcientias, illud tãtum hic à Magdeburgenſibus quæram; qui indicere ieiunium,inicere laqueum conſcientiis, & imponere onera iudaica interpretantur, & ideo ieiunium quadrageſimę,& Canones Apoſtolorum,qui illud ſeruare iubent,negant,cum indictum eſt ieiuniũ in Pauli adeo electi, & Barnabæ ordinatione, quæ Antiochiæ per impoſitionem manuum cum oratione, vt Lucas narrat,facta eſt,eſt ne tunc laqueus iniectus, & iudaicum onus impoſitum, an non? Sed negabunt fortaſſis indictum tunc fuiſſe ieiunium:at indictum fuiſſe, conuincit omnium eccleſiarum per orientem, & occidentem priſca conſuetudo Apoſtolicæ traditionis locupletiſſimus teſtis. Sic enim vſque in hodiernum diem, ſicut ab initio acceperunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manus impoſitionem ordinationes faciunt: vt idem quoque Paulus, & Barnabas indicto ieiunio preſbyteros per ſingulas eccleſias ordinarunt, quod idem Lucas narrat. Immo ſic etiam Tito præcepit, vt per ciuitates presbyteros ordinaret, cum ad eum ſcripſit,Huius rei gratia reliqui te Cretæ,vt ea,quę deſunt, corrigas,& conſtituas per ciuitates presbyteros,ſicut & ego diſpoſui tibi. Quis enim credat præter Magd Paulum Tito, vt ordinationes presbyterorum aliter faceret,diſpoſuiſſe,quàm vt ipſe idem Paulus eas faciebat? diſpoſuit igitur Tito, vt cum oratione, & indicto ieiunio faceret ſicut ipſe fecit, & ſicut hodie omnes eccleſiæ Catholicorum faciunt,& ſemper fecerunt. Vel docete vos Magd in quibus eccleſiis catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquam factæ ſint extra ieiunia

Acto. 13.

Apoſtolica traditio de ordinationibus clericorũ indicto ieiunio.

Acto. 14.

ieiunia quatuor temporum, & quadragesimæ: de ordinarijs ordinationibus loquor. Huius verò antiquitatis Apostolicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus testis quoque est magnus Leo in epistola ad Dioscorum Alexandrinum, Nam præter auctoritatem (inquit) consuetudinis quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra doctrina manifestat, quod cùm Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunātes, & orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligēter videatur impletum, & quæ sequūtur. Hæc Leo antè mille prope ducentos annos, cuius vos epistolas nō negatis, & si in Centuria quinta earum testimonio abuti soletis. Rursus quæso vos Magd. cùm Rex Niniuitarum indixit ieiunium Niniuitis inquiens, homines, & iumēta, & boues & pecora non gustent quicquam, alligauitne eorum cōscientias, an nō? Si alligauit, quomodo placauit iram Dei? & misericordiam eius nouo crimine conciliauit? Sicut scriptum est, & misertus est Dominus super malitia, quā locutus est, vt faceret eis. Quid hic vestris respondebitis, si quis eorum paulò acutior hoc à vobis quærat? Quæro deinde, vnde didicit Rex, indicere ieiunium Niniuitis: nonne ex prędicatione Ionæ prophetæ pœnitentiam, & fructum pœnitentiæ ieiunium prædicantis? Ergo Ionas laqueos consciētiæ prædicabat, si conscientiam alligat, qui ieiunium indicit potestis ne elabi aut subterfugere hinc? Quod si hæc vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quemadmodum Canon Apostolorum, quia sanctionem ieiunij quadragesimæ continet, conscientias alligat? Adhæc, si indicere ieiunium, est laqueos conscientiæ iniicere, vt isti noui Euangelistæ tradunt, Ergo laqueos cōscientiæ iniecit Dominus noster, cum respondens Pharisæis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini nō ieiunarent, vt discipuli Ioannis, Venient (inquit) dies, cū ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Quis enim est nunc præter Luteranos, aut olim fuit præter Aërium hæreticum, & Aërianos, qui

Laqueum iniecit conscientiæ Rex Niniuitarum, si ieiuniū indixit ad prædicationē Ionæ secundū Magd. Ioan.3.

Laqueū consciētiæ iniecit Dominus secūdum Magdeb, cùm ieiunium indixit iis diebus, quibus ablatus fuit.

non videat, aut olim non videret impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus: Qui enim dies isti sunt, quibus ablatus fuit? nonne quarta, & sexta feria? quarta enim die cœperunt Iudæi tollere eũ de medio, siquidem eo die facta est a Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta verò crucifixus est, & de medio sublatus Quibus diebus per vniuersas ecclesias orientis, sicut à sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunãt. In ecclesiis verò occidentis, vt earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextæ feriæ, & sabbati, loco quartæ feriæ iidem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta inquam feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam crucifixus est, in sepulchro iacuit, omnes secundum ecclesiasticam legem à sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ætas, aut inualetudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent, quod est ieiunium quoddam, vt tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Cometam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, id est, exceptio, vt ille ait, quorundam eduliorum Itaque quod Dominus ieiunium indixerit, cùm dixit, cùm ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos priscæ traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum consuetudinem. Vos verò Magd. vnde istam vestram nouam consuetudinem, quam patres, & maiores vestri ignorarunt, accepistis, nisi à propheta vestro Martino Lutero? qua in re melius saltem, quàm vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos inquit) in Euangelio dies ieiuniis determinatos putant, quibus ablatus est sponsus: nisi quod tradebant, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus. & propheticis vetustatibus. illi enim iudaicas quoq; dierum, & ciborũ obseruationes falso nobis obiiciebant, vt nunc Magd. qui hunc canonem Apostol. quia ieiunium quadragesimæ, & quartæ, ac sextæ feriæ iubet, & pœna sancit, ad iudaica onera pertinere tradunt: ac contra illud Pauli

Luc. 5

De ieiun. quartæ, & sextæ feriæ: & sextæ, ac septimæ.

Omnium ecclesiarum consuetudo testis indicti ieiunii à domino.

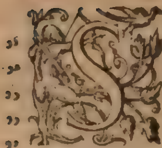
ſe dicunt. Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in
arte diei feſti. Quem locum Pauli quia poſteà diffusè Coloſ. 2.
actamus lib. 5. principio repetito ab eo loco, Videte,
e quis vos decipiat, & quæ ſequũtur, quo magis pate-
t, quorſum illa cõcluſio pertineret, Nemo ergo vos iu-
icet, & reliqua, ne eadẽ hic repetã, illud tãtùm hic ad-
dam. quod illic prætermitto: quodque ad refellendos i-
ſtos, & reuincendos ſatis fuerit nũc. Quia enim Apoſt.
cõtra eos ſcribebat, qui iudaicas ciborũ obſeruationes
de mundis, & immundis reuocabant, quod ipſe idẽ A-
poſtolus apertè docet, vt demum vno eos verbo refel-
leret, ſubiungit, Quæ ſunt vmbra futurorum, corpus Heb. 10.
autẽ Chriſti etenim ſi illæ iudaicæ obſeruationes vm-
bra erant futurorum, vmbram enim habebat lex futu-
rorum bonorum, nõ ipſam imaginem rerum, vt idem
ait, corpore autem adueniente, vmbra cedat neceſſe eſt:
fruſtra igitur, & vanè colitur vmbra, quæ iam euanuit,
& ceſſit. Videamus nũc, an hic locus Pauli ad nos per-
tineat, vt ipſe idem locus vos coarguat, & calumniari
conuincat. Quæro enim à vobis Magd. abſtinebant ne
Iudæi ab omni genere piſcium? minimè, dicetis: quin
potius ab alio abſtinebant, ab alio non abſtinebant:
quia aliud genus erat immundum, aliud non, non na-
tura, ſed lege, quæ vmbram habebat. Et in figura hoc
genus vetabat: illud non vetabat. At nos à nullo genere
piſciũ in ieiuniis noſtris lege indictis abſtinemus. Rur-
ſus quæro abſtinebant ne Iudæi omni eſu carnis? ne id
quidẽ dicetis, Sed potius ſecundum leges Leuitici ab
alio abſtinebant, ab alio non. At nos omni genere car-
nis in ieiuniis apoſtolica, & eccleſiaſtica lege indictis
abſtinem⁹. Quorſum igitur illud Pauli nobis obiicitis,
Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei feſti?
Præterea ſi cũ Saul, vt ſe de inimicis ſuis vlciſceretur,
ieiunium indixit, & quidem pœna propoſita maledi-
ctionis, laqueũ conſcientiis iniecit, quemadmodũ ieiu-
nio indicto tantam Deus, vt ait Tertull. auctoritatem 1. Reg. 14.
præſtitit, vt filius Ionathas, quanquam ignarus edicti,
ſorte tamẽ ſit diuinitus de delicto cõuictus? Addit præ-
terea idem Tert. Bene autẽ, quod & Epiſcopi vniuerſæ
plebi mandare ieiunia aſſolent, non dico de induſtria

Quomodo cõuincantur Mag. cũ reliquis Luter. locum Pauli ad Coloſſ. quẽ obiiciunt de delectu ciborum, nihil ad nos pertinere.

stirpium conserendarum, sed interdum ex aliqua solicitudinis ecclesiasticæ causa. Denique, vt hunc locum semel finiam, legite historiam Salisburgensium Archiepiscoporum, vnde quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat, facile si vultis, intelligetis. Cũ enim, ante annos prope octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio præter naturam esset, vt aues ipsæ interirent, & imber guttarum ardentium, ac coloris sanguinei effluerer, quæ quibus inciderent, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauariæ in ea plaga ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerunt: iidemque cum Principe Bauariæ Bellalio nudis pedibus in cinere, ac sacro tum publicè tum priuatè pœnitentiam egerunt, & peccata confessi sunt ita factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit. An igitur tã admirabilis beneficij tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia condemnetis, & ad laqueos conscientiæ, & traditiones hominum, ac non potiùs ad pietatẽ, & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idque cum permulti nationis vestræ ex Bauaris oriundi nunquam nati essent, nec huius lucis vsuram cœpissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptiis, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collationes scripturæ Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgẽses ignorare, quæ sint & dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorũ Canonum de ieiunio, quos falsò tradunt pugnare inter se.

Caput 4.

Ed pergamus ad alia, quæ in accusatione Canonum sequuntur. Deinde (inquiunt inter eos reperiuntur Canones repugnantia præcipientes quales sunt 5. 17. & 16. 40. & 41. quorum alij nuptias sacerdotum dãnant: alij verò admittunt.]

Hactenus Magd. videamus deinceps, vtrum ita sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel

diaconus vxorem suam ne excludat prætextu religionis. Quia enim præcipit Apostolus, vt Episcopi presbyteri, & diaconi sint pudici, & continentes, vt ante docuimus vetat hic Canon 5 Apostolorum, ne hoc prætextu continentiæ vxores, quas antequam Episcopi, presbyteri, aut diaconi fierent, duxerunt, domo eiiciant: & alere, ac curare desinant. non enim iubet Apostolus, inhumanos esse, sed cōtinentes. Hic mihi respōdeant Magd. si episcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege cōtinentiæ, quæ ista πρόφασις εὐλαβείας, id est, quæ ista reuerentiæ ac religiosi metus causa, quam prætexit Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eiiciat? non enim dixit, qui eiicit propter βδελυρίαν, id est, abominationē, sicut dixit Canon 51. sed propter prætextū εὐλαβείας, quod verbum semper in bonam partem accipitur. Neq; dixit, Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui abstinet δι᾽ ἄσκησιν, id est, propter exercitationem, quæ carnem menti subiiciat: quia, vt abstinere ab vxoribus necessarium est Episcopis presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus præcipit castos, & continentes esse propter iuge ministerium orandi, & sacrificandi, vt ait sanctus Innocentius, sic reliquis etiam clericis omnibus infra subdiaconum licet, si velint, ex consensu ad tempus abstinere ab vxoribus suis non propter abominationem coniunctionis maritalis, sed δι᾽ ἄσκησιν iuxta canonem 51. id est, ad exercitationem corporis, vt vacent scilicet ieiunio, & orationi, sicut laicis quoque permisit Apostolus. Restat igitur, vt hoc canon iste quintus Apostolorum prohibeat, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus, quia eis non liceat vxoribus suis vti, sed potius necesse sit continentiam colere propter iuge ministerium ecclesiæ, quod summa religione, & reuerentia tractandum est, ne, prætextu inquam huiusmodi reuerentiæ, & continentiæ religiosæ, vxores domo eiiciant relicta earum cura. Hoc enim inhumanitatis, vt dixi, est, & à pietate alienum. Quod si aliquando accidat, vt propter suspicionem & scandalum eiicere necesse sit, non iam eiicitur prætextu religionis: sed potius quia ita ratio sacri, & iugis ministerij postulat, ne aduersario detur occasio maledicti gratia: & vituperetur sacrum ministeriū

Explicatio canonis Apost 5. & quomodo ex eo eliciatur continētia sacri ordinis.

quod diuina lex à continentibus tractari voluit. Hic igitur Canon, quē hactenus interpretati sumus, non solū non permittit Episc. presbyteris, & diaconis nuptias i. vt vxores ducāt, vt Magdeburgenses noui Nicolaitæ falsò interpretātur, sed suis verbis satis clarè significat, abstinendū esse istis ab iis, quas ante ordinationē duxerunt: siquidē cauet, ne prætextu huiusmodi continētiæ religiosæ, cuius lege tenentur, vxores eiiciant suas. Videamus iam de canone 17 an huic quinto repugnet, vt Magdeburgēsibus videtur nō intelligentibus neq; quę loquuntur, neq; de quibus affirmāt. Qui post baptismū (inquit) duobus coniugiis copulatus est, aut concubinā habuit, non potest esse Episcopus, presbyter, diaconus, aut denique ex numero clericorum. Hic canō, vt ante dixi, non damnat secundas nuptias: quis enim hoc vnquā dixit, aut dicit modò, præter Mag. subuersos, & suo iudicio condemnatos? sed eos, qui vnis nuptiis cōtenti non fuerunt, prohibet ordinari in ministris Ecclesiæ. Quare, qui dicunt hunc Canonem 17. & illum 5. pugnātia præcipere, si legem pugnantium didicissent, nunquā hoc, ne per somnium quidem, dixissent. Nunc autē isti boni, & pulchri dialectici idem putant esse, præcipere pugnantia, & præcipere diuersa. Immo, vt respondeamus istis, vt Salomon præcipit, respondere stulto contra stultitiā eius, ne sapiens sibi videatur. Si isti duo Canones pugnātia præcipiunt, necesse est, vt tanquam affirmatio, & negatio pugnent. Siquidem dicuntur secūdum complexionē, necesse item est, vt pugnant affirmatió, & negatio, sic etiam pugnent ea, quæ sunt sub affirmatione, & negatione, id est, ea, de quibus affirmatur, & negatur. Quęramus ergo à Mag. quid est sub negatione in 5. Canone? necesse est, vt respondeant, nō eiicere vxorem prætextu religionis, hoc enim præcipit. Quid rursus sub affirmatione, aut negatione in Canone 17? necesse enim est alterutrum dare: necesse itē est, vt respondeant, aut præcipi, non esse Digamum, qui sit ordinādus in clero: & tunc, cum illud quod in 5 Canone præcipitur sit quoque sub negatione, ille Canon & hic nō iam pugnantia præcipiūt, quia nō sunt affirmatio, & negatio, sed vtraque negatio. Si dicant, pręcipi in

Magd. noui Nicolaitæ.

Quomodo conuincātur Magdeb. ignorasse legē pugnantiū.
Prou. 26.

17 Canone, talem ordinare, qui non sit Digamus, hoc rursus, quod hic est sub affirmatione, non est oppositũ illi, quod est in 5 Canone sub negatione, immo aliud hic affirmatur: aliud illic negatur. & vtrunque est verum. scilicet non debere eiici vxorem prætextu religionis, & ordinandum esse talem qui non sit digamus. nõ igitur pugnãtia præcipiunt. Magdeburgenses verò si videri volebant aliquid sapere, probare hoc debebant, & non præbere se ridiculos, more suo, ea quæ ignorãt, temerè reprehendentes. Videamus iam de aliis duobus canonibus præcipientibus quoque, vt illi volunt, pugnantia Canon 40. iubet, vt bona Episcopi propria, si quæ habet, discernantur à bonis ecclesiæ. Et subiicit causam: Ne occasione (inquit) ecclesiasticarum rerum intercidant res Episcopi, qui nonnunquam vxorem, & liberos, & cognatos, aut seruos habet. Et hoc quoque de vxore dicit Canon, quam ante ordinationem duxit Episcopus, & de filiis, quos ante ordinationem procreauit. Etenim si post ordinationem possunt dare operam liberis, quemadmodum, vt sæpius dicam, præcipit eis Apostolus castos simul & continentes esse? Canon 51. Si quis (inquit) Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique alius ex numero Clericorum à nuptiis aut carne, aut vino abstineat, non δι' ἄσκησιν, id est, non vt carnem menti exercitatione corporis subiiciat, sed propter abominationem, oblitus quod scriptum est, Et erant omnia valde bona, & quod Deus masculum, & fæminam fecit eos, atque ita blasphemè creaturam Dei vituperet, aut corrigatur, aut deponatur. & ex Ecclesia eiiciatur, item & laicus. Nulli permittit hic Canon, vt nuptias, tanquam malas, damnet, & eas vituperet, qui enim vituperat, Deum accusat, qui marem, & fæminam creauit: quin potius iuxta hunc Canonem omnes qui à nuptiis abstinent, abstinere debent δι' ἄσκησιν. Itaque causa abstinẽdi à nuptiis, omniũ abstinentium debet esse communis, scilicet ne vllus eorum creaturam Dei vituperet: ipsa verò abstinentia nõ est omnium comunis, nec omnibus necessaria. nisi Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus continentes esse præcipit, quia sit eis iugiter vacandum

Quod nec Canõ Apost. 40. & 51. pugnent vt Magdeb. fingunt.

Gene. c. 1.

ſacris miniſteriis verbi, & orationis, & ſacramẽtorum,

Explicatio canonis 5. & collatio eius cum loco Pauli.

aliis verò ſiue clericis, ſiue laicis, libera eſt: illud autem eſt obſeruandum, quod hic Canon Apoſtolorum dixit vno verbo, δι᾽ ἄσκησιν abſtinere à nuptiis, hoc Paulus de laicis coniugibus loquens dixit abſtinere ex conſenſu ad tempus, vt vacent ieiunio, & orationi, quod eſt abſtinere ab vxore δι᾽ ἄσκησιν: vt iam ἄσκησις nihil aliud ſit, quam exercitatio corporis ad ſubiiciendam carnem menti, quod fit in primis ieiunio, & oratione. Verùm

Magd rerum, & verborum ignari.

Magd & rerum, & verborum ignari nihil diſtinguunt, neque conſiderant, nec obſeruant: ſed potius omnia inconſideratè confundunt, & ſecundũ ſua deſideria interpretantur. Quid enim inconſideratiùs eſſe poteſt, quã ita hunc Canonem interpretari, vt nuptias Epiſcopi, presbyteri, & diaconi Canon probet? Quaſi ita iſti argu-

Magd. ex negatione concludũt affirmationẽ vt boni dialectici.

mententur, ex negatione concludentes affirmationem: nõ poſſunt Epiſcopus, presbyter, & diaconus, abſtinere niſi δι᾽ ἄσκησιν ergo poſſunt ducere vxores Immo vt iſtos, ſicut paulò ante fecimus, iterum ignorantiæ redarguamus. ſi hi duo Canones pugnantia præcipiunt, neceſſe eſt, vt vnum ſit ſub affirmatione, alterũ ſub negatione. In Canone 40. ſub affirmatione eſt. Epiſcopum vxorem ſuã debere alere: in Canone 51 ſub negatione eſt, non debere Epiſcopum à nuptiis propter abomina-

Canon Apoſt. de non ieiunãdo die Dominico, & ſabbato, & Canõ de ieiunio quadrageſimæ non pugnant.

tionem abſtinere: Vtrunque verò horum cùm verum ſit non poſſunt eſſe pugnantia. Canonẽ quoque 64. de non ieiunando die dominico, & ſabbato, & Canonem 69. de ieiunio quadrageſimæ, & quartæ, ac ſextæ feriæ repugnantia item præcipere dicunt. Fateor pudet me ad hæc reſpondere. quæ magis digna ſunt, vt cum riſu prætereantur, quàm vt refellantur. Sed quia vereor ne ſi prætercam, & diſſimulem, ſapientes ſibi videantur Magdeburgenſes, idcirco neceſſe eſt, vt iterum dicam, iuxta prouerbium Salomonis, contra fatuitatem eorũ

Prou. 26.

reſpondere. Quæro igitur prius, ad quodnã genus oppoſitorum pugnantia iſta, quæ vocant, pertinent? an ad aliquid? an ad priuationem, & habitum? an ad contraria? an ad affirmationem, & negationẽ? Plura enim genera pugnantium non ſunt, niſi hic quoque næuum aliquem in Ariſtotelis arte reperiunt. Credo reſponde-

bunt, si vel ista degustarunt, pugnare ista, quæ pugnare volunt, vt affirmationem, & negotiationem. Sed videamus nunc an ita sit. Nos 40. diebus ieiunamus exceptis dominicis quibus nõ ieiunamus, ita vt debere ieiunare 40 diebus exceptis dominicis sub affirmatione sit: debere nõ ieiunare dominicis dieb' sub negatione: vtrunq; autẽ verũ est. Quare hoc istis probare oportebat quod non probarũt: neq; probare conati sunt. Itẽ Græci 40 diebus ieiunant exceptis dominicis, sabbatis enim ieiunant, quatenus à carne abstinent. Quod quidem pro ieiunio sabbati in quadragesima relictũ, & traditũ est illis. quod Ioannes Damascenus, in epistola de ieiuniis ad Cometam, ieiunium inchoatũ vocat siue imperfectum, quatenus enim sæpius prandent non ieiunant. sic etiam ait Zonaras Græcorum canonum interpres, licere Græcis, sabbatis ieiunare δι ὁριζομένων ἡμερῶν. id est, quando est sabbatũ ex numero dierum in quibus ieiunare præcipitur. Hanc consuetudinem habent illæ ecclesiæ, sicut eis à principio, vt illis conueniebat, traditum est. Apud illos igitur sub affirmatione canonis est debere 40. diebus ieiunare, in quibus ponitur ieiunium inchoatum, siue imperfectum sabbati: sub negatione verò, non ieiunare dominico die: neque sabbato integrè, quorum vtrunque verũ est. Ergo non præcipiunt Canones isti pugnantia. Cum enim quod sub affirmatione est, & quod sub negatione, opposita sunt, necesse est tũc alterutrum eorum esse verum, & alterum falsum. Aut si hæc Magd. vera non putabant, debebant saltem probare falsa esse vtraque, vel alterum: sed neutrũ conati sunt, quia nõ potuerũt.

Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodo conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantem: & quomodo non sint leuia, vt Magdeburg. falsò putant, quæ in Canonib. Apostolorũ pœna excommunicationis sancita sunt, vt illud, nõ abstinere à sanguine, & suffocato: item ieiunare die dominico, & die sabbati in ecclesia orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad prophanos vsus adhibere.

Caput 3.

„ TErtio (inquiunt) multum Canones apertũ
„ vsum clauiũ præcipiunt, nam eos, qui sciẽ-
„ tes susceperunt excommunicatos, excom-
„ municare iubet Canõ. 13 Laicos suffocato
„ vescentes excõmunicare iubet Canon 62.
„ Propter ieiunia die dominico obseruata deponit cleri-
„ cos, & excõmunicat laicos Canõ 65. Nõ ieiunantẽ qua-
„ dragesima paschę excõmunicat Canon 58. Vasa sacra
„ in prophanos vsus assumpta excõmunicat Canon 27.]
„ Deinde subiiciunt causam, cur hos Canones à se no-
„ tatos non approbent, quia ob huiusmodi, inquiunt, tã
„ leues res excommunicatione vsi, siue abusi potius, Apo
„ stoli nunquam leguntur. Immo Paulus (aiunt) recitat
„ Catalogum excommunicandorum 1. Cor c 5. Verũ in
„ eo huiusmodi peccatores non adnotantur.]

Hæc Magd. Respondente ergo mihi Magd. si putatis texuisse hic Apostolum Catalogum excommunicandorum omniũ, cur in his non numerauit blasphemos? aut, si blasphemus secundum vos non est excommunicandus, quia non est in hoc Catalogo, cur idem apostolus Hymenæum, & Alexandrum, quia blasphemauerant, excommunicauit? *1. Tim. c. 1.* an fortè dicetis, eum, qui fornicator est, aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut fur, simul esse blasphemum? non ita deliri eritis, vt hoc dicatis: cum quotidie inter vestros, videre possitis libidini deditos, & vino, & maledicentiæ, & aliena tollere, parcere tamen eos blasphemiis in Deum. An vero Hymenæum, & Philetum inter idolis seruientes referendos esse putabitis? ne id quidem necesse est. Non enim quicunque fidem amittit, necesse est, vt idololatra fiat: nisi existimetis omnes hæreticos cultores esse idolorũ. Quod verò genus blasphemiæ esset istorum, nõ explicauit Paulus, quia ad eum scribebat (inquit) Theodoretus, qui non ignorabat. fortassis ex iis fuisse videatur, qui conscientiæ morsum, & accusationem non ferentes, ne metu futuri supplicij torqueãtur, in blasphemiã negandi prouidentiam Dei, aut iudicium futurum, incidunt. Ita enim Theodoretus, & Theophylactus intellexisse videtur id, quod Paulus hoc loco de consciẽtia bona dixit, quam quidam repellentes circa finem

naufragauerunt Deinde in 4.libro Clementis Romani de constitutionibus Apostolorum c 6 & 8. inter eos à quibus Apostolica constitutio iubet nō accipere oblationes, nempe excommunicatis punit eos, qui famulos suos durè tractant & inhumanè, id est, verberibus, aut fame afficiunt. & crudeli seruitute premunt. Item eos, qui iniquas causas publicè defendunt, & iniuriæ patrocinium suscipiunt: item homicidas, insidiatores, & alios huiusmodi, ne omnes enumerem: at isti non sunt in Catalogo Pauli. An forte leuia crimina sunt ista, & excommunicatione indigna? Præterea cū Apostolus ait. 1. Tim. 3. Hæreticum hominem post vnam, & secūdam correptionem deuita, sciēs, quia subuersus est qui eiusmodi est: & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, an non iubet hic hæreticos excommunicare? Quis hoc negare audeat? at non sunt hæretici in isto Catalogo. Ergo secundum Magd nō sunt excommunicandi: & Apostolum faciunt secum discrepantem: & vt in eo sit, est & , non. Rursus in epistola ad Tit c. 1. loquens in eos, qui adulterina, & corrupta quædam dogmata tradebant, Sunt enim (inquit) multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximæ qui de circuncisione sunt, quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia, Deinde subiungit, Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fide: excommunicare iubet istos, hoc enim significare, ἐπιτιμᾶν ἀποτόμως, id est, increpare vel punire abscindendo ceu membrum tabefactum, intelligitur ex lib. 2. de cōstitutionibus Apostolorum, vbi excommunicare iubet Apostolica constitutio, cùm opus est, his verbis vtens, κρίνε ἀποτόμως καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πυρὸς παραδώσεις, id est, iudica abscindēdo, & trades gladio ignis, sic enim vocat excōmunicationem. Et paulò post, adhuc clarius ἔκκοψον τὸ διεφθαρμένον μέρος, id est, abscinde, siue amputa membrū putrescēs. At isti, quos hoc loco Apostolus excōmunicare iubet, non sunt in illo Catalogo. Non enim hos notat, quod essent fornicatores aut maledici, aut ebriosi, aut idolis seruientes, aut rapaces, aut fures, aut auari. Etsi enim turpis lucri gratia docebant, nō tamen excō-

A quibus non liceat accipere oblationes in ecclesia ex traditione Apost.

Secūdum Magd. b hæretici nō sunt excommunicandi.

Quomodo vocet Apostolica cōstitutio, et Pauli scriptura excōmunicationem.

municare eos iubet propter turpe lucrum, ſed propter falſam doctrinam, quam tradebant. At falſam doctrinam tradentes non ſunt in Catalogo. Non igitur debuit Apoſtolus ſecundum Magd.. iubere eos excommunicare, necare, ſe ſibi ipſe contradiceret. Adhæc cùm Apoſtolus capite proximo ſequenti id eſt, in c. 6. epiſtolæ ad Corinth. dicit, An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? & deinde nominans iniquos, ſubiungit, Nolite errare, neque fornicarij, nec idolis ſeruiẽtes, nec adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, nec auari, nec ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnũ Dei poſſidebunt. An dicturi ſunt Magd. texuiſſe hic Apoſtolum Catalogum eorum, qui damnandi ſunt? ita vt vel non ſint alij iniqui: vel cęteri iniqui ingreſſuri ſint in regnũ cœlorum; quod ſi hic non eſt poſitus totus Catalogus iniquorum, nec enim opus erat; cur non hoc ipſum dicendum ſit in Catalogo excommunicandorum? non eſſe ſcilicet poſitum totum Catalogum, nec enim opus fuiſſe. Immo, vt ſemel hũc locũ finiam, ſatis hoc ipſum idem Apoſtolus ſignificauit, cum in eodem loco poſt illum Catalogum ſubiungit, cum huiuſmodi neque cibum ſumere non dixit, cum his, vt quidem dicendũ eſſe videbatur, ſi totum Catalogum excommunicandorum nullo prætermiſſo deſcripſiſſet; ſed dixit, cum eiuſmodi, id eſt, cũ his, & cum iis, qui tales erunt, quales hi ſunt. Itáne tam hebetes & tardi ſunt Magdeb. vt hoc intelligere non potuerint? aut ipſi cæteros tam tardos eſſe exiſtimarũt, vt eos ſic fallere poſſe confiderẽt? Iam quod leuia eſſe iſta dicunt, quibus excommunicationis pœna canonibus Apoſtolorum decernitur, ſatis in eo demonſtrant, non intelligere, quam vim habeant iſta, id eſt, cur vetet Canon Apoſtolicus veſci ſuffocato: ieiunare die dominico, & reliqua. Etenim ſi leue eſt, veſci ſuffocato. de re ergo leui factum eſt decretum Apoſtolorum act. 15. & rurſus, Si de re leui factum eſt, quemadmodum Apoſtoli ipſi hoc inter neceſſaria poſuerunt? Sic enim ad eos, qui ex gentibus conuerſi erant ad fidem, ſcripſerunt, Viſum eſt, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria,

Quomodo redarguantur Magdeb. qui leuia putant, quæ ab Apoſtolis pœna excommunicationis ſancita ſunt.

vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Cur, si leue erat, vesci suffocato, non dixerũt à fornicatione, quæ graue crimen est, & necessarium ad vitandum? Immo fornicationem cum illis tribus coniunxerunt, non quidem vt leuibus, sed vt grauioribus quatenus scilicet ad cõtaminationes idolorum, siue idololatriam pertinent. Hac enim retione prohibuisse ista tunc Apostolos, auctores sunt, ne more Magdeburgensium sine testibus loquamur, Tertull. in apologetico, Cyrillus Hyerosolim. in Catechesi. 4. Iustinus martyr in quæstione 45. Gregorius Naz. in sermone in sanctum Pascha, & Origenes lib. 8 contra Celsum. quod si adhuc contendant Magd. leue esse, suffocato vesci, quod tamen sancti Apostoli excommunicationis pœna vetuerunt, & Synodus Gangrensis sanctos Apostolos secuta, crimen dãnatione dignum Canone secundo iudicauit, interpretentur nobis verbum necessarij in decreto Apostolorũ. Scit enim scriptura sancta distinctionem facere eorũ, quæ necessaria sunt & quæ necessaria nõ sunt, tametsi non sint prætermittenda. Vt cum apud Matth. cap. 23. Dominus exprobrat Iudæis, quod decimarent mentã, & anetum: Et reliquistis (inquit) quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem; illa enim erãt necessaria. Sic Apostoli necessaria in actis Apostolorũ vocant, non quæ oporteret nõ omittere, quasi leuiora, vt Magd. volunt, sed quæ omnino oportebat facere, vt necessaria. Quod si necessarium erat, non vesci suffocato, quod propter sanguinem retentum immolatitiũ erat & vt ait Origenes, cibus dæmonum esse asserebatur, vt erat quoque necessarium, non vesci idolothyto, & sanguine, quatenus hæc omnia ad idolorum item culturam pertinebant, hac enim ratione lex quoque Moysis eadem prohibebat, an non erat consequens & par, vt qui parere nollet, excommunicaretur? Quare, cum hunc Canonem Magd. reprehendunt, decretum Apostolorum in actis simul nescientes reprehendunt. Idcirco enim vescenti suffocato iustè decernebatur excommunicatio, quia necessarium erat non vesci eo, vt Apostolico decreto tunc sancitum est iis, qui ex gen-

Qua ratione prohibuerunt Apostoli vesci sanguine, & suffocato, & qui ex veteribus sint auctores.

Consuetudo distinguendi necessaria à non necessariis in scriptura.

Act. 15.

Vbique olim immolatitia sanguis, & suffocatum.

tibus conuersi erant, quibus erat inter gentes habitandum apud quas vbique erāt omnia plena idololatria, vbique erant immolatitia sanguis, & suffocatū propter sanguinem retentum: immo magna pars victus humani dęmonibus dedicata, vt ait Magnetes autor antiquissimus lib. 3. apologetico cōtra [illegible]costhenem, alia enim (inquit) mactabātur spiritibu[illegible]is. alia terrenis, alia subterraneis spiritibus aeriis immolabantur volucres: ἐπιχθονίοις, id est, terrenis quadrupedes nigri, quia sit terra natura nigra: ὑποχθονίοις, id est, subterraneis, itē quadrupedes nigri in scrobibus, siue foueis. Hactenus Magnetes. puto victimas istas, quæ in scrobibus defossæ immolabantur, ad suffocata pertinuisse. Canon igitur suffocatum immolatitium prohibebat, quod Canō vocat comedere carnē in sanguine animæ eius, idque, ne, qui comederent, socij dæmoniorum efficerētur, sicut Apost. in Epist ad Corint priore ait. Hac enim ratione excepta, licebit vesci, & sanguine, & suffocato, & idolothyto, si ad capiendum alimentum commoda sint, & non obstet scandalum: aut si consuetudo in naturam quandam, vt fieri solet, iam conuērsa, non abhorreat, vt quidem à multis suffocatis abhorret, licet non omnibus; vt si quis gallinam strangulet, quo tenerior fiat suffocando, vt ars coquorum docet. Captum quoque à bestiis, & morticinum ad idolorum cultum pertinebant: hoc propter sanguinem retentum: illud propter bestias, quas gentes pro diis colebant. Vnde Isichius Hierosolymitanus eruditissimus, & vetus auctor in Comment. Leuit. c. 22 per morticinum (inquit) & à bestiis captorum prohibitionem nō oportere participes fieri mensæ dæmoniorū præcipit. Et subiungit: in his enim sunt verè morticina, & à bestiis capta Sed de suffocato, & sanguine si quis plura requirit hoc loco, legat quæ in explanationibus apologeticis librorū Clementis Rom. de constitutionibus Apostolorum copiosius de re hac scripsimus, ne eadem hic repetamus.

Quo genere suffocati Canō Apostol. vesci prohibeat.
1. Cor. c. 10.

Quando sanguine, & suffocato, atque idolothyto vesci liceat: & quādo non.

Pergamus respondere ad alia quæ sequuntur quæ inter leuia quoque, & indigna excommunicatione referunt Magd. vt obseruare ieiunium die dominico. Nec hic intellexerunt, quorsum spectet festiua agitatio do-

minici diei: spectat enim ad culturam sanctæ resurrectionis Domini. Quamquidem qui ieiunando vituperare studet, & eis qui dominico die ob hanc causam resurrectionis nō ieiunant, hoc ipsum exprobrare vult ieiunando, hic Christi interfector à Beato Ignatio in Epi. ad Phi ipp. vocatur Qui enim resurrectionē Christi non honorare vult, quid aliud agit, quàm cū iterū, quantum in se est, crucifigere? alioquī διάοχησιν. id est, vt quis ieiunio, & oratione carnem spiritui subiciat, licet omnibus diebus per vniuersam vitam ieiunare: sicut sancti patres tradiderunt, vt S. Epiphanius in extrema parte lib. 3, tomi 2.. & S Hieronymus in epistola ad Licinium testantur, vt alios nunc taceam. Leue itē putant, & excommunicatione indignum, non ieiunare laicum quadragesima paschæ. Nec hic intelligunt Magd. quid quadragesima representet & efficiat, neq; quorsum spectet, alioqui non leue esse putarent: est enim, vt ait Gregorius Theologus in sermone de sancto baptismo, purgatio nostra, & ad communionem Corporis Domini nostri præparatio: &, vt Apostolica constitutio in lib 5, Clementis Romani ait, continet in se memoriam, & imitationem vitæ Christi, & legis Euangelicæ. An leue est, hæc omnia contemnere? quæ quidem is contemnere videtur, qui cùm possit, & debeat ieiunare, ieiunium 40. dierum, quod S. Apostoli nobis tradiderunt, repudiat, vt ventri seruiat. Cur verò idem Canon clericos nō tunc ieiunantes deponat, sed non excommunicet, vt quidem laicos excommunicat, dicam paulò post, quod isti quoque boni doctores Magdeburgenses ignorant.

Quomodo Magd non intellexerint causam, cur graue esset, & excommunicatione dignum ieiunare die dominico, & rursus quatenus hoc liceat.

Cur sit excommunicatione dignum crimē non ieiunare quadragesima ei, qui potest ieiunare.

Postremò, quod vasa sacra in prophanos vsus assumere, inter leuia quoque retulerunt, vt Canonem 80 qui istos excommunicat, Apostolorū esse negarent: Miror vehementer, non didicisse Magdeburgenses aut ex interpretatione Danielis prophetæ, aut ex supplicio Baltasaris regis Babyloniæ, vtrum leue, an graue sit, sacra vasa ad prophanos vsus trāsferre. Nisi forte existimāt, magis sacra, & religiosa fuisse vasa templi Salomonis, quā sint tēpli eius, qui dixit, plusquā Salomō hic: & Aggeum prophetam, immo Dominum fefellisse nos, cùm

Dan. 5.

Quomodo redarguat scriptura Magd. putantes leue esse, & excom-

munication in-dignum vasa sacra ad profanos vsus transferre.
Matth 12.
Agg. c.1.

dicit, Magna erit gloria domus istius nouissimæ, quã primæ, dicit Dominus exercituum O miseros Germanos, qui tales magistros habetis quibus vlla in re credendum esse putetis cum eos videatis passim tam absona, & absurda, atque impia dicere, scripturam, & omnis rationis, omnisque religionis oblitos.

Defensio Canonis Apostolorum tempus præscribentis agenti pœnitentiam, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi præscriptionis temporum ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponãtur tantùm, & non excommunicentur: & de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis Clericis, & non excommunicandis secuti sunt. Caput 6.

NOtant prætereà Magd. Canonẽ 24 qui laicũ, qui se castrauerit, tribus annis excommu-
" nicari iubet. Sed Apostoli (inquiunt) nusquã
" cuiquam pœnitentiam agendi tempus præ-
" scripserunt, quando oporteat eum ad communionem admitti, vt patet ex 2. Corinth. 1.]

Defensio Canonis Apostol. 24.

Hactenus Magd. si præscriptio tempori in pœnitentia ab Apostolica, & diuina disciplina aliena est, cur sancti Apostoli ieiunium, spacio dierũ 40. præscriptũ, omnibus ecclesiis ad exemplum Domini, qui totidem diebus, ac noctibus pro nobis ieiunauit, tradiderunt? an ieiunare 40. diebus non est agere pœnitentiam? cur inquam, Dominus ad exemplum ieiunij 40. dierũ pro nobis suscepti, tempus nobis pœnitentiæ præscripsit, quam nos, ieiunio 40. dierum à sanctis Apostolis tradito, agimus? Deinde, cum Dominus in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, introducit Agricolam deprecantẽ, ne illam propter sterilitatem succidat, ait enim, Domine dimitte illam, & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam; an non præscripsit tempus vnius anni pœnitentiæ angelus pedagogiæ, & correctioni Synagogæ præpositus? hunc enim Angelũ repræsentat ille cultor vineæ, vt Beatus Cyrillus in cõmentariis,

Lucæ.13.
Interpretatio parabolæ apud Lucam de arbore fici.

mentariis Zachariæ c.1. interpretatur Pœnitentiã verò
gnificat, illud fodere circa illam, & mittere stercora,
t Gregorius Naz. in Sermone de recto ordine in dis-
rendo interpretatus est, & Petrus Alexandrinus pa-
iarcha, qui Deocletiano imperatore martyr factus
st tertio canone statuit, accommodandã esse hanc pa-
abolam, in qua præscriptio temporis agendæ pœnité-
iæ continetur, ad eorum pœnitẽtiam, qui sponte lapsi
ssent: & eos postea præteriti lapsus pœnituisset. Præte- 2. Cor. 1.
ea, cùm apostolus ait, Sufficit illi, qui eiusmodi est,
biurgatio, quæ fit à pluribus, vt è cõtrariò magis do-
etis, satis profectò significat, præscripsisse Corinthio,
t tantisper excommunicatus esset, donec fructus di-
nos pœnitentiæ ostenderet. Quod cùm factũ fuit, tũc
xit, sufficere pœnã, quæ à pluribus irrogata erat, qui
lum vitabant. Si Magd. & cæteri Luterani confiteren-
r, solui per pœnitentiam debitum satisfactionis pro
eccatis, nunquam hunc Canonem reprehenderent.
uid enim vtilius, aut æquius esse potest, quam quid,
quantũ à debitore soluendum sit, definire? Sed cũ isti
iusmodi debita, vt mali creditores negent, non pos-
nt approbare tales præscriptiones pœnitentiæ. Rur-
s, cùm Dominus iussit prophetæ Ionæ, vt prædicaret
Niniue ciuitate magna, & diceret, adhuc quadra-
nta dies, & Niniue subuertetur, an non præscripsit
opheta iussu Domini tempus pœnitentiæ? Perinde e-
m est ait Cyrillus, ac si diceret, Adhuc vos totidẽ die-
s sustinebo, vt possitis agere pœnitentiam hoc tẽpo-
& sic futurum supplicium effugiatis. Siue ergo qua-
aginta dies legendum sit, vt Aquila, Symmachus, &
neodotio interpretati sunt, & vt Syrus, atq; Hebræus
bet: siue quadraginta tribus, vt Iustinus martyr in
alogo contra Tryphonem legit: siue tres dies, vt nũc
apud 70 interpretes, tempus præscriptum est agen-
pœnitentiæ, qua peracta, alios mores induit Nini-
& alia facta est. Ita factum est, vt Dominus non fue-
mentitus, qui post dies illos præscriptos excidium
natus fuerat. Sic Photius Constantinopolitanus
nc locum explanauit in quæstionibus de locis ob-
ris scripturæ ad Amphilochiũ Archiep. Cyzici. Esto

Quare Magd. præscriptionem certi temporis ad agendã pœnitentiam improbent.

Ioan. c. 3.

Triplex lectio apud veteres loci Ionæ de numero dierum præscripto ad pœnitentiam.

Quomodo impleta fuerit minatio Dei de subuersione Niniues post illum numerum dierum præscriptum.

igitur, non legant Magd. in scriptura præscriptũ à sanctis Apostolis numerum dierum, aut mensium, aut annorum pœnitentiæ, vt in hoc Canone legimus, an ideo negare cum ratione possunt, potuisse eos agenti pœnitentiam tempus præscribere? eumque morem ecclesiæ tradidisse, & reliquisse? quod si hunc Canonẽ ideo negant, negent etiam scripturam Ionæ: reprehendant etiã in parabola Euãgelicam præscriptionem anni ad correctionem per pœnitentiam. Denique vt finiam, negẽt quoque aut reprehendant Synodum Nicenam, & alias deinceps consecutas, quæ annos certos pœnitẽtiæ frequenter præscribunt.

" Præterea nec illud (inquiunt) cum Apostolorum do-
" ctrina congruit, quod Canon 25. Apostolorum, Episco-
" pum, presbyterum, aut diaconum in fornicatione, aut
" periurio, aut furto deprehẽsum deponi ab officio præ-
" cipit: at communione priuari vetat. Cum Paul. 1.
" Cor. 5. fornicatores, & fures inter excommunicandos
" numeret.]

Hactenus isti. Hic quoque Magd. more suo, quod nõ intelligunt, reprehendunt. in Epistola enim 1. ad Cor. c. 5. de laicis locutus est Apostolus, qualis erat Corinthius ille incœstus, qui vxorem patris sui habebat. Si enim oportet talem esse Episcopum, & presbyterum, qualis in Epistola ad Tim. & Tit. describitur, item & diaconum: vt qui non sit talis, nec ordinari possit, vt in ecclesia ministret, (ad hoc enim diaconi, presbyteri, & Episcopi, ordinantur) nec iam ordinatus si talis postea euadat, possit deinceps ministrare in ecclesia, vt cõsentaneum est, quomodo poterant, aut debebant ab Apostolis cum laicis excommunicari tantum, & relinqui in ministerio: aut cur priuatus ministerio, & pœnitẽtia emendatus, priuari insuper communione debeat? cùm dicat scriptura per Naum prophetam, non vindicabit Dominus bis in idipsum? Quod in ipso eodem Canone citatum est. quem locum interpretans Beatus Cyrillus in commentariis huius prophetæ, vastata (inquit) Samaria à Salmanasare cum aliis ciuitatibus Iuda, cũ ij, qui fuerant reliqui, & ex illo belli incendio euaserant, in magno metu essent, & propter metũ ad regio-

1. Tim. c. 3. ad Tit. c. 1.

Naum. c. 1.

Locus Naum. explanatus à beato Cyrillo.

gentium irent, existimabant enim se iterum esse in
lem calamitatem adducendos, redeuntibus iterum
ylonijs, commode eos Deus per prophetam cōso-
r, duo promittens, & quòd captos bello aliquando
rabit: & quod tradet Niniuem vastitati. Ne ergo, si
uerent in idem malum incidere, & ex eo metu oc-
onem recedendi à Iudæa ad gentes caperent inter-
at eos propheta, quid de Deo cogitent? & quid
llo sentiant? an durum esse & βαρύμηνιν? id est, dif-
em ad placandum, vt duplices pœnas de eodem e-
t crimine? at erratis (inquit) etenim, si nihil à lege
num faciatis, & quod ad iram Deum legislatorem
nocet, profecto non infliget secundam plagam. Sa-
num vos propter præteritas impietates afflixit. Sisti-
ccatum: & ipse sistet iram. Satis castigauit: misere-
: in posterum, si resipiscatis. Hactenus Cyrillus. in
: ergo scripturam prophetæ intuentibus visum est
tis Apostolis satis pœnæ ad pœnitētiam Episcopi,
byteri, aut diaconi in fornicatione, aut periurio,
urto deprehensi, si deponerentur. Cùm verò nō sa
enæ visum est in priuatione ministerij vel propor-
: peccati commissi, vel quia commissum peccatum
tentia imposita non emendatur, solent iidē sancti
toli ad priuationem ministerij adiungere excom-
icationem: vt in Canone 28. 29. 51. & 65. factū est.
ac Apostolica traditione profectum est, vt alienū
onsuetudine Ecclesiastica, sicut magnus Leo in
2. ad Rusticum Narbonēsem Episcopum scripsit,
i in presbyterali honore, aut diaconi gradu fue-
onsecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus
sitionem remediū accipiant pœnitēdi (quia scili-
ō sunt excōmunicati) quod sine dubio (inquit) ex
tolica traditione descendit. Hactenus Leo. obser-
hoc quoq; Igmarus Rhemensis Archiepiscopus
ro de varijs capitulis ecclesiasticis c. 18 & 24. neq;
n obseruauit, sed obseruationem quoque inter-
tus est, cùm ait, Vnde & laici absque ecclesiastica
nione solent pœnitere, sicut & clerici absq; ad-
tratione officij. Deinde subiungit, Nō ergo mirū,
ici per manus impositionem remediū pœnitendi

Quando Apostoli ad pœnam depositionis clericorum pœnam excommunicationis adiungere soleant.

Laicis conuenit vt excommunicati agant pœnitentiam: clericis vero, vt depositi, & nō excommunicati.

pro criminibus,pro quibus laici excommunicari iubẽtur,non accipiant. Si autem episcopi vsque ad Anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est,vt per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ,cùm redierint.Sicut sanctum Concilium Nicenum de Nouatianis constituit. Hactenus Igmarus. Meminit etiam beatus Basilius huius Canonis,& eum iam ante mille ducentos annos veterẽ Canonem vocauit,ne quis dubitare possit, Canonẽ apostolicum esse.Sic igitur Basilius tertium ex suis Canonẽ sanxit,25.Canonem Apostolorũ secutus:Diaconus (inquit) qui,postquàm in eum gradum ascenderit,scortatus fuerit,gradu suo moueatur, in ordinem tamen laicorũ reiectus,ecclesia ne prohibeatur. Deinde subiungit,Est enim vetus Canon, vt qui de gradu suo deiecti fuerunt,eo solo supplicio mulctentur. Cuius Canonis conditores illud (inquit) secutos credo, quod scriptum est,nõ vindicabis bis in idipsum. Sed cur,dicet aliquis, si Canonẽ apostolorũ vidit beatus Basilius,in quo hoc ex propheta citatũ est,non asseuerãter affirmat,secutos esse hoc,quod citatum est,Apostolos?quia scilicet sciebat Basilius,nõ esse scripturam Apostolorũ hos Canones, sed traditiones sine scripto, scriptos verò ab alio. Deinde subiungit,Tum etiam illam credo causam huius decreti fuisse, quod qui in ordine laicorum sunt, postquã interdicta illis fuerit ecclesia, iterum in eundẽ locum restitui solent:at diaconus semel,quod satis sit, supplicio priuationis mulctatus, nunquam in gradum diaconi restituitur:quare ea sola pœna afficitur. Hoc quoque Beatus Basilius ex Apostolica,& Ecclesiastica traditione didicit,quæ in Canone Apostolorum 28.cõtinetur,de quo postea dicemus At rursus idem Basilius Canone 31. Clerici (inquit) qui peccatum ad mortẽ peccant, gradu quidẽ suo mouentur, ecclesia tamen non prohibentur. Non enim bis in idipsum vindicandum est. Hactenus Canon. Quod si adhuc Magd.contẽdere velint, clericos in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensos excommunicandos esse, vt laicos, respõdemus eis,talem cõsuetudinem ecclesia Dei nõ habet. Hanc igitur consuetudinẽ antiquo, & Apostolico Ca-

Canon Apost. 25 citatus, vt antiquus à beato Basilio.

Naum.c.1.

Causa, cur depositi clerici non excommunicentur, ex Basilio.

ne sancitam sequens Synodus Nicena, hunc Cano-
m sanxit: Si quis Episcopus in aliquo crimine scan-
loso deprehensus fuerit, de gradu sacerdotali deiicié
s est: nec iterum restituendus. Quod si pœnitentiam
erit, non est communione fidelium, neque commu-
one sacra prohibendus Non enim conuenit, vt excō
unicetur, sicut laicus excommunicari solet. Nisi for-
e dicant isti, næuum hunc esse Synodi Nicenæ. Ac
sus eadem Synodus alio Canone statuit, vt si quis
esbyter in fornicatione deprehēsus esset, qui semper
ea bene audisset, nec vxorem vnquam habuisset, a-
(inquit) pœnitentiam vno anno in ieiunio, & ora-
ne, & eleemosynis secundum vires: & ne ministret
Clero, quandiu pœnitentia durat. Transacto autem
tempore restituendus est in gradum suum. quod
l vomitum redierit, deponatur, sed ne priuetur cō-
nione fidelium, neque sacræ communionis parti- *Duo canones*
tione. Sunt hi duo Canones ex illis Nicenis 80 qui *Niceni ex lib.*
xandriæ in libro vetustissimo Patriarchæ reperti *vetustiss. patri-*
t, & ad nos iam pridem allati, de quibus plura pro- *archæ Alex.*
o libro defensionis Epistolarū Pontificum Aposto-
rum dicemus. Respondeamus deinceps ad aliud
ut accusationis Canonum.

*ensio Canonis de celebratione paschæ ex Apostolica tra-
itione profecti: & quid de hoc festo Synodus Nicena de-
reuerit: & quemadmodum non solum sine scripto tradi-
us sit hic Canon à sanctis Apostolis, sed etiam per Epi-
olam Pauli ad Coloss. insinuatus. & de Andianis pascha
um Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorū
celebratione paschæ male interpretantibus. Cap. 7.*

Varto (inquiūt) multa in his dicuntur, quę ,,
rebus huius sæculi, & historiis refragātur. ,,
Nam quod Canon 8. de paschæ celebra- ,,
tione, ne fiat cùm Iudæis, vetat, non con- ,,
sonat veritati, supra enim cōmemoratum *Defensio Ca-*
o annem, Philippum & alios pascha eodem die cū *nonis Aposto.*
eis celebrasse, nempe 14. luna primi mensis.] *de celebratione*
actenus Magd. videamus nunc, an consonet veri- *paschæ.*

tati Apoſtolicus Canon, quod iſti negant. Ac primum, Polycrates in illa ſua ad Victorem pōtificem Epiſtola Philippum tātum, & Ioannem ex Apoſtolis cōmemorauit, qui paſcha 14. luna celebrarent. Ecquis ergo dubitat, quin reliquos commemoraſſet, ſi reliqui eodem die celebraſſent? Quomodo enim reliquos Apoſtolos prætermiſiſſet, qui tres Philippi filias non prætermiſit? qui Polycarpum, Traſcam, & Sagarem, Epiſcopos, & Papyrium, ac Melitonē, & cognatos ſuos retulit? Cùm igitur Magdeburgenſes teſtimonio aliorum apoſtolorum careant, vt Polycrates caruit, nos verò non ſolum Victoris, & ante eum Pij, quorum iſti epiſtolas negāt, teſtimoniū habeamus, ſic Sanctos Apoſtolos ſtatuiſſe, ſed habeamus etiam teſtimonium omnium Epiſcoporum Palæſtinæ auctore Euſebio, ſic Apoſtolos paſcha celebraſſe, quo die eccleſia Catholica ſecundum traditionem eorum nunc celebrat, qua fronte audent iſti dicere, Canonem Apoſtolorum de celebratione paſchæ nō conſonare veritati? Sed recitemus quæ Euſebius lib. 5 hiſtoriæ ſuæ cap. 27. ſcripſit. Qui verò (inquit) in Palæſtina erant Epiſcopi, quorum paulò antè meminimus, Narciſſus, & Theophyl⁹, & cum eis Caſſius Eccleſiæ Tyri, & Clarus Ptolæmaidis Epiſcopi, & alij & qui cum iſtis venerunt, poſtquàm de traditione celebrandi Paſchatis, quę ad ipſos ex ſucceſſionę Apoſtolorum deſcenderat, multis tractaſſent, circa calcem ſcripti ſui iſta ad verbum ſubiecerunt: Satagite autem noſtræ Epiſtolæ exemplar per totam paroeciam mittere, ne rei ſimus erroris eorum, qui ſuas animas tam facilè ſeducunt. Significamus autem vobis, quod & Alexandriæ eadem die, qua nos, paſchatis feſtum agunt, &c. Alexandriā Africæ dicunt, non Alexandriam Aſiæ, in qua 14. luna ſicut cæteri Aſiani celebrabant. Vnde paulò ante cap. 23. ſic ſcribit idem Euſebius, Mota eſt eo tempore haud parua quæſtio, ex eo, quod cunctæ per Aſiam paroeciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna ſalutaris paſchatis feſtum celebrandum eſſe putabant: qua die Iudæis agnū immolare præceptū erat: quaſi omnino eadē luna in quācunque illa ſeptimanę diem incidat, ieiunia ſint ſoluenda: cùm reliquis eccle-

Qui veterū ſint teſtes ſic Apoſtolos paſcha celebraſſe vt hodie eccleſia Catholica celebrat.

ſiis per vniuerſum orbē conſuetudo non eſſet ad hunc modum celebrandi paſchatis, quæ ex Apoſtolica traditione morem hactenus durantem ſeruant: quod videlicet ieiunia nullo ſint alio, quàm reſurrectionis Saluatoris noſtri die ſoluēda, & quæ ſequuntur. Conferāt ergo Magd. conſuetudinē per vniuerſum orbē celebrādi paſcha in die reſurrectionis ex Apoſtolica traditione profectam cum conſuetudine per Aſiam celebrādi 14. luna cum Iudæis, & videant, vtris plus auctoritatis, & fidei tribuendum ſit? An Aſiani melius quàm Palæſtini nouerant Apoſtolicæ traditionis conſuetudinē? an melius Alexandrini in Aſia, quàm Cœſarienſes in Palæſtina? eſto, ſic Ioānes, & Philippus celebraſſent, id quod aliquando fortaſſe propter Iudæos facere coacti ſunt, vt omnibus omnia fierent, An, quia Paulus Timotheū circumcidit, & ſe in templo cum iis, qui votum ſuper ſe habebant, ſanctificauit, idcirco dicemus, fuiſſe Apoſtolicam traditionem, vt tunc cum Iudæis legalia ſeruarent? Quis hoc dicat, niſi qui iudaizare velit? Præterea ſi Syri, & qui erant in Meſopotamia claudicabant in feſto paſchæ cum Iudæis celebrando, antequam Synodus Nicena haberetur, vt S. Athanaſius in epiſtolá de Synodis Arimini, & Seleuciæ teſtatur, igitur nō rectè ambulabant ad Euāgelij veritatē, ſed errabant potius, ad errorem enim pertinet claudicatio, ſicut Apoſtolus ad Hebręos ſcribens, ne quis veſtrū, inquit, claudicans erret. Quod ſi errabant, ergo ſic feſtum paſchæ cum Iudæis celebrare, præter doctrinam erat à ſanctis Apoſtolis traditam. Ex quo factum eſt, vt neceſſe eſſet, tunc primum in Nicena Synodo decerni, vt omnes in die reſurrectionis domini paſcha neceſſario celebrarēt, quia Canon Apoſtolicæ traditionis nondum erat omnibus vbique promulgatus tanquam neceſſarius, nec ab omnibus tanquam neceſſarius ad ſalutem ſeruabatur. Nō ſic autem de fide Symboli, cuius profeſſio toti eccleſię promulgata, & cognita erat, & tanquā neceſſaria ad ſalutē, ab omnibus Catholicis vbiq; cuſtodita. Itaq; quia Syri, & Meſopotamiani in eccleſia Catholica erant, licet in cauſa feſti Paſchæ ritè celebrādi claudicarēt, cùm Niceni patres decretū de paſcha fecerunt,

Actuum 16.

Actuum 21.

Conſuetudo per vniuerſum orbē celebrandi paſcha ex Apoſtolica traditione cum conſuetudine celebrandi per Aſiam collata.

Syri, & qui in Meſopotamia, in feſto paſchæ cum Iudæis celebrando ante Nicenam Syn. auctore Athanaſio claudicabant.

Heb. 12.

Formula decreti Nicen. de fide

non potuerunt dicere, ad hunc modum ecclesia Catholica celebrat pascha, sed sic, Visum est, vt omnes obtemperarẽt. &c. Hic enim non abhorruerunt, ait Athanasius, ab hac appendicula, immo placuit, inquit, vt adderetur, visum est, vt omnes obtẽperarent. de fide verò inquit Athanasius, non scripserunt, Visum est, sed ad hunc modum credit ecclesia catholica. Et statim confessio ipsa fidei adiuncta est, vt ostenderent (inquit) non nouam esse sententiam, sed Apostolicam: &, quæ ipsi scripsissent, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta. hæc Athanasius Erat igitur, ne pascha cũ Iudæis celebraretur, diuina quidem traditio, & Apostolicus Canon non solum per sermonem, quem Clemens Apostolorum discipulus literis mandauit, traditus, sed etiam per Epistolam insinuatus. Quia Apostolus ad Colos. scripsit, inquiens, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autẽ Christi: in parte enim diei festi iudicatur, si quis pascha nostrum celebret, quo die pascha suũ immolãt Iudæi. Sic quoque Pius Pont. Apostolicus hunc locum Apostoli intellexisse videtur. Postquam enim dixit, vnde & vos Apostolica auctoritate instruimus, omnes eadẽ die, id est, Dominica celebrare debere, subiungit, Cauete diligenter omnes, ne quis vos decipiat per aliquam Astrologiam, vel Philosophiam, & inanem fallaciã, secũdum traditionem hominum, secundum elementa mũdi, & non secundum Christum. His autem Apostoli verbis, à Pio recitatis, subiungit idem Apostolus hanc conclusionem ad illa scilicet antè gressa pertinentem, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi. Sed vt dixi, quia nondum ab omnibus, tanquam necessarius, hic Canon seruabatur, tunc primum hæc noua sententia decreti à Synodo Nicena ædita, & promulgata est, vt omnes vnam formam eodẽ die necessario pascha celebrandi tenerent, ita vt, qui non tenerent, anathema fierent. Canon enim Apostolorum, etsi Episcopum, presbyterum, & diaconum deponi iubet, si pascha nostrum cum Iudæis cælebret, pro eo scilicet, quia non docet exemplo obseruationis suæ religiosæ

Coloß. c. 2.

Quomodo Canon Apostolicus de celebratione paschæ ad locũ Epi. Pauli ad Coloß. pertineat.

In Synodo Nicena primũ excommunicati Laici, qui pascha cũ Iudæis deinceps celebrarent.

populum, tamen laicum non excommunicat, vt quidem vescentem idolothyto, & sanguine, ac suffocato excommuuicat, non inquam laicum excommunicat, sicut Nicena Synodus posteà excommunicauit, vt vt Synodus Antiochena primo Canone testatur. Postremò Andiani hæretici erant, qui cùm Iudæis pascha celebrabant, qui, vt Apostolos sic celebrasse probarent, Apostolicam constitutionem ex libro 5. Clemẽtis malè interpretabantur, vt S. Epiphanius, qui eos refellit, in tertio lib. tomi secundi scribit. Horum similes sunt Magd. quos simul cum Andianis, idem Epiphanius, & nos cum eo auctoritate Apostolicæ constitutionis à S. Clemente scriptæ refellimus: quæ sic ait in persona Apostolorum, Oportet igitur vos, fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis, diem paschæ omni diligentia, & studio cultus, post æquinoctium agitare, nec amplius obseruare, vt cùm Iudæis pascha agitetis. Eant ergo nunc Magd. & dicant, non consonare veritati Canonem Apostolorum de celebratione paschæ. Quantò meliùs, quã vos Magd. sensit Acesius ille Nouatianorum Episcopus, quem cùm Constantinus Imperator lecta definitione Synodi Nicenę in Synodo ipsa interrogasset, quid ei videretur? & vtrum assentire vellet definitioni fidei, & definitioni celebrationis paschæ, respondit, Nouum nihil Imperator Synodus constituit, οὕτω γὰρ ἄνωθεν ἅπαντες ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν, καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, id est, sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & definitionem fidei, & tẽpus festi paschæ.

Similiter sentiunt Magd. de celebratione pasch, vt Andiani hæretici iã olim damnati.

Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fideiussores: & quid Beatus Cyprianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit. item Canon Synodi Nicenæ, ne Clerici sponsiones pro vllo faciant: & quid in scholiis Græcorum notatum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυᾶσθαι, quod spondere significat. *Caput* 8.

Liud caput accusationis Canonum est, " Canon (inquiunt) 20. damnat clericos, & " fidei iussiones. Verùm hoc sæculo Apo- " stoli, & alij legibus politicis magistratus "

vſi ſunt, illud ſcientes, Euangelium non abolere politica iuſta & honeſta, & verbo Dei non repugnantia.]

Hactenus Magd. recitemus nũc Canonem: Clericus (inquit) qui ſpõſiones præſtat, deponatur. Quis hic preter Magd. fidei iuſſiones damnari dicat? interrogẽt Lutherani ſuos Magd. cur tam apertè mentiãtur? an quia Clericis prohibet, ne ſint fidei iuſſores, idem quoq; laicis prohibet? hoc enim neceſſe erat, prohibere ſcilicet Canonem omnibus hominibus, fieri fidei iuſſores, vt fidei iuſſiones quoque prohibere, ac damnare idẽ Canõ intelligeretur. At non omnibus hominibus prohibet, qui Clericis prohibet, niſi fortaſſe volunt Magdeburg. omnes clericos eſſe: neque differre gradu à laicis clericos. Dicant ergo ſimiliter omnes eſſe diaconos, omnes epiſ. omnes presbyt. & omnes miniſtros eccleſiarũ. Vt iã aut nihil ſint laici, quia omnes ſint clerici: aut iidẽ ſint clerici, & laici: eccleſiaſtici, & ſeculares: & negent ſcripturam, quæ gradus iſtos diſtinxit: & Canonem apoſtolorum de gradibus, quem iidem Magd. ſic inſcripſerũt, & primum inter eos Canones collocarũt, quos ſic inſcriptos, vt ipſi aiunt, repererunt, qui nihil aliud ſunt, quàm ſententiæ quædam ex ſanctis ſcripturis ſumptæ. Sic enim aiunt Canõ de gradibus: Chriſtus dedit alios quidem Apoſtolos, alios verò prophetas alios autem euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad inſtructionem ſanctorum in opus miniſterij in ædificationẽ corporis Chriſti. Quod verò dicunt Magd. euangelium non abolere politica iuſta, & honeſta, & Verbo Dei nõ repugnantia. Ita eſt, nec enim ſcriptura prohibet, quin ſint laici fideiuſſores, procuratores, & tutores. Laici enim poſſunt, ſi opus ſit, negotiis ſecularibus implicari, quia ſeculares ſunt. At de clericis, quos totos, ac ſemper Deo militare oportet, vt Paulus ad Tim. & per eum ad cæteros ordinis eccleſiaſtici ſcripſit, videant Magdeburgenſes, quid beatus Cyprianus, cuius teſtimonio, & auctoritate aliquando aduerſus nos abuti ſolẽt, ad diaconos, & plebem Furnis habitantes lib. 1. Epiſtolarum Epiſ. 9. ſcribat, Grauiter (inquit) commoti ſumus, ego & collegæ mei, qui præſentes aderant, & compresbyteri noſtri, qui nobis aſſidebant, fratres chariſſimi, cùm

Idem putãt eſſe Magd prohibere Clericis, ne ſint fidei iuſſores, & prohibere fidei iuſſiones.

Cur prohibeat Canon Apoſt. clericis, ne ſint fideiuſſores, & quid Cypr. de clericis tutorib9, & curatoribus ſcripſerit.

cognouimus, quod Benignus Victor frater noſter de ſæculo excedens Geminium Fauſtinum presbyterum tutorem teſtamẽto ſuo nominauerit, cùm iampridem in Concilio Epiſcoporum ſtatutum ſit, ne quis de Clericis,& Dei miniſtris tutorem vel curatorem teſtamento ſuo conſtituat,quando ſinguli diuino ſacerdotio, & in Cleri miniſterio conſtituti non niſi altari, & ſacrificiis deſeruire,& precibus,atque orationibus vacare debeant:ſcriptum eſt enim, Nemo militans Deo obligat ſe moleſtiis ſæcularibus,vt poſſit placere ei,qui ſe probauit.Quod cùm de omnibus dictum ſit, quantò magis moleſtiis, & laqueis ſecularibus obligari non debent,qui diuinis rebus,& ſpiritualibus occupati,ab eccleſia recedere,& ad terrenos, & ſæculares actus vacare non poſſunt?Cuius ordinationis,& religionis formã Leuitæ priùs in lege tenuerunt.& quæ ſequuntur:ne omnia deſcribam. Quantùm verò moleſtiarum, & laqueorum in ſponſionibus inſit,& iis maximè, quæ pro publicanis,& vſuris,& in litibus fiunt,nemo eſt qui ignoret.Nemo inquam, ignorat,quã multi fideiuſſores eiuſmodi ſolũ vertere coacti ſunt,quam multi per vniuerſam vitã litigare,&patrimonia vendere.An ignoratis Magd.qui ſemper verbũ Dei iactatis,quid ſcriptura dicat,& moneat?Fili,ſi ſpoponderis pro amico tuo defixiſti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui:&captus propriis ſermonibus.Fac ergo, quod dico tibi, & temetipſum libera, quia incidiſti in manus proximi tui. Diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum:ne dederis ſomnum oculis tuis: neque dormitẽt palpebræ tuæ,eruere quaſi damula de manu, & quaſi auis de manu aucupis. Non damnat hic ſcriptura fideiuſſiones,ſed docet,quàm ſint moleſtæ,& difficiles, & quantum turbarũ habeant.An igitur Clericus miniſterium eccleſiæ deſeret,vt diſcurrat,& feſtinet, & amicũ ſuſcitet:id eſt,vt omni ſtudio,omni via & ratione quærat, vnde quod pro alio ſpopõdit,ſoluat? an non repugnat rationi,& verbo Dei,vt qui ſe Deo, & miniſt.eius obligarunt,ſe poſteà hominibus,& actibus,ac nexibus ſæculi obligẽt, vnde priori obligationi ſatisfacere impediantur?idem quoque Nicen. Syn. Canon. 26. pro-

Prou. c. 6.

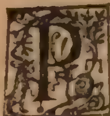
Quid ſcriptura dicat de fideiuſſionibus.

Quomodo & quando rationi, & verbo Dei repugnet, vt ſint Clerici fideiuſſores.

hibuit, ne Clericus pro vllo ſpondeat. Sic enim ait: Nullus Clericus pro aliquo ſpondeat: neque teſtimonium contra vllum in cauſa criminis dicat: neque de ea apud regem agat: nec ad ea ſe ingerat, quæ ad ſe non pertinent: neq; diſſidia inter fideles ſeminet. & qui hæc commiſerit, ex eccleſia eiiciatur: ac fidelium communione prohibeatur. Clemens quoque Rom. lib. 2. de conſtit. Apoſt. c. 6. Ne ſe (inquit) negotiis vitæ implicet: neque pro alio ſpondeat: néve cauſas nummarias defendat. idem etiam in Epiſtola ad Iacobum fratrem Domini prohibuit. Sed iſti noui magiſtri omnia omnibus licere volunt. O miſeros Germanos, qui tales magiſtros habere vultis, qui omnia miſceant, & confundant. illud præterea hic addam, quod in hoc Canone Apoſtolorum ſponſiones Clericorum prohibentes in ſcholiis Græcorum notatum reperi, verbum ἐγγυᾶσθαι non ſolum ſignificare, ſpondere pro aliquo, cui non ſatis creditur, quod datum reſtituet, quod quidem, niſi quid aliud obſtet, officij ſit, & charitatis: quid enim aiunt, honeſtiùs eſſe poteſt, quàm etiam animam pro amicis, & ciuibus ſuis, cùm opus eſt, ponere? Sed ſignificare etiam paciſci de ſoluendo aut patiendo aliquid, ſi hoc, aut illud euenerit: quòd vulgo dicitur, facere ſcõmiſſam. quod genus ſponſionis, ἄγαν σφαλερὸν καὶ ἀπόβλητον eſſe dicunt, id eſt, valdè lubricum, & improbabile, & ad nihil aliud ſpectare, quàm ad caſum, &, quod turpiùs eſt, ad quandam diuinationem. Quid enim, inquiunt, ſi opera, & ſtudio diaboli, quod ſponſum eſt, eueniat, vt qui ſic ſpopondit, lædatur? huiuſmodi ergo ſponſiones tradunt, prohiberi hoc Canone Clericis, tanquam fallaces, & incertas, & diuinationi gentilium affines. cuiuſmodi fuiſſe aiunt, quod Iephthe vnus ex Iſraëliticis iudicibus fecit: tametſi nullus eum ad id coëgiſſet immò ipſe ſponte promiſit, inquiens, Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicũque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti cũ pace à filiis Ammõ, eum holocauſtũ offeram Domino. euenit autem, vt occurreret filia vnigenita, quam immolauit, vt hoc (inquiunt) exemplo diſcerẽt deinceps homines, cauere hoc genus ſpõſionis.

Iud. c. 11.

Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non faciat extra Diœcesim suam ordinationes Clericorum: & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore Apostolorum termini Diœcesum aßignati Episcopis, qui tunc erant, & de qua ordinatione loquatur Canon Apostolorum, & de qua Beatus Cypr. quod quidem Magdeb. non distinxerunt. Cap. 9.

Pergamus ad aliud caput. Canon 36 prohibet (inquiunt) ordinationes facere extra proprios terminos in ciuitatibus, & villis, quæ illis nullo iure subiectæ sunt. Sed hoc sæculo nondum fuerunt termini singulorum Episcoporum ita distributi: & solebant ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem supra ex Cypriano descripsimus]

Hactenus Magd. Si illo tempore non fuit cuique Episcopo sua parœcia assignata, quas nunc diœceses vocant, qui sunt termini cuique Episcopo distributi, vt Magdeb. loquuntur, Quomodo Paulus Apostolus Tito præcipit, Episcopos per singulas ciuitates constituere? *ad Tit. c. 1.* Etenim si singulis ciuitatibus singuli Episcopi præerant, erant igitur termini singulorum Episcoporum distributi, termini inquam singularum ciuitatum. Videte, quid Beatus Chrysostomus dicat hunc locum interpretans, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, Veluti domum vnam (inquit) totum orbem distribuentes, ita omnia officia peragebant, vt omnium, qui essent vbique terrarum, curam gererent. Hoc dixit de Apostolis. Subiungit deinde explanans quemadmodum totius orbis curam gererent, Dum hic quidem, inquit, hanc partem, ille aliam susciperet disponendam. Erat ne hæc distributio terminorum? Clariùs adhuc Theophylactus, vt constituas (inquit) presbyteros per ciuitates, vt ego tibi disposui, Episcopos (inquit) dicit hoc loco, vt in Epistola ad Timotheum. Per ciuitates verò ait, non enim volebat totam insulam vni commissam esse, sed vnamquamque ciuitatem ἴδιον ποιμένα ἔχειν, id est, habere proprium pastorem. Si igitur cuiusque ciuitatis

Quomodo verbum Dei neget, qui negat fuisse tempore Apo. terminos diœceseon distributos Episcopis, qui tunc erant.

erat proprius pastor, & rursus cuiusque pastoris propria ciuitas, hoc enim necessario consequens est, Erant ergo termini singulorum Episcoporũ distributi, quod isti contra verbum Apostoli, id est, contra verbum Dei negant. Subiungit deinde Theophylactus rationem huiusmodi distributionis, siue assignationis parœciarum, siue terminorum, Sic enim (inquit) & labor erat leuior καὶ ἡ ἐπιμέλεια ἀκριβεστέρα, id est, & cura exactior. Quomodo igitur minus laboris, & plus diligentiæ, nisi quia quisque Episcopus terminum ad se pertinentem, id est, sibi distributum, suam inquam, parœciam & diœcesim curabat? Quod ergo dicunt Magd. nondum ita fuerunt termini singulorum Episcoporum distributi, vt scilicet nõ sic debuerint, aut potuerint S. Apostoli Canonem tradere, quo vetarent, ne quis Episcopus extra suam diœcesim, siue ciuitatem, vel parœciam, (idem enim pluribus verbis dicimus) ordinationes faceret, hoc inquam, & contra rationem rectæ gubernationis, & contra scripturam Pauli est, quod nemo est præter cæcos istos, qui non videat. Deinde quod Magd. addiderunt ad improbandum hunc Canonem Apostolorum, & solebant (inquiunt) ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem supra ex Cypriano adscripsimus, hoc inquam satis conuincit, non intelligere Magd. quod hic reprehendunt. Si enim eos interrogemus, de qua ordinatione loquatur hic noster Canon Apostolorum, negare non possunt, quin loquatur de Episcopo, qui ordinationes Clericorum diœcesis suæ facere iubetur, & non Clericorum alienæ, quod (inquit) si fecisse deprehendatur præter voluntatem eorum, ad quos illæ ciuitates, aut villæ quarum Clericos ordinauit, pertinebant, deponantur ordinator & ordinati. Quid æquiùs statui potuit? aut quid iniquiùs esse potest? aut quod maius dissensionis & inimicitiarum seminarium, quàm vt Clericum ciuitatis, cui hic Episcopus præest, alius Episcopus, cui alia ciuitas assignata est, hoc inuito ordinet? Hunc Canonem Apostolorum secuta est Nicena Synodus, cum Canone 43 ex numero eorum, quos suprà diximus, sanxit, vt nullus Episcopus presbyterum.

aut diaconum ex alterius Episcopi diœcesi ordinet absque licentia proprij Episcopi. Idem quoque sanxit Synodus Antiochena c. 22. Interrogemus ergo rursus Magd. de Canone illo Apostolorum, quem ipsi ex Cypriano adscripserunt? certè negare non possunt, quin loquatur de ordinatione non Clericorum, sed Episcopi quæ ab Episcopis comprouincialibus, si conuenire possunt, facienda est. Sed recitemus Canonem Apostolicum ex Cypriano, quem isti adscripserunt, De ordinatione diuina (inquit) & Apostolica obseruatione seruandum est. &c. Vt ordinationes ritè celebrandas ad eā plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ, proximi quique, conueniant: & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè nouit: & vniuscuiusque actum de eius conuersatione perspexit. Idem statuit Synodus Nicena sequēs eandem auctoritatem Apostolicæ traditionis, quæ est in 8 libro Clementis cap. 4. quam Anacletus Pontifex in Epistola secunda attestatur, & post eum beatus Cyprianus. Sic enim ait S. Anacletus, ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis, sunt celebrandæ. Et paulòpost, Quod si simul omnes conuenire minimè poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. De ordinatione verò reliquorum sacerdotum, & diaconorū subiungit idem S. Anacletus, Reliqui verò sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita vt ciues, & alij sacerdotes assensum præbeant. De hac ergo ordinatione loquitur Canon Apostolorum 36. quod quidem Magd. minimè intellexerunt, non quia obscurum esset, nihil enim magis perspicuum esse poterat, sed quia, more suo, ita legunt omnia, quæ notant, & reprehendunt, vt nihil prorsus considerent, vtrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne fortè excidat eis, quod posteà cū eorum dedecore refelli & redargui possit, quod passim eis contingit. Nihil horum curant, modo suos vtcunque fallant, quos nihil examinaturos esse, nec alia præterquàm eorum scripta lecturos confidunt. Rursus alium Canonem accusant, sic enim aiunt.

Quomodo Cyprianus, quem contra Canonē Apost. produxerunt Magdeb. conuincat non intellexisse eos Canonem quē reprehendunt.

Magd. non considerant, vtrum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne posteà cum suo dedecore errasse conuincantur.

Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & quæ sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem & quæ item ratio, & de necessitate, & vtilitate habendi huiusmodi Synodos singulis annis secundum rationem, & scripturã, & priscam consuetudinẽ.
Caput 10.

"Anon 38 bis in anno concilia celebrare
" iubet, sed in historiis non reperiuntur e-
" ius rei testimonia, vna synodus ab Apo-
" stolis celebrata legitur act. 15. de aliis, quæ
" quotannis bis essent factæ non fit mẽtio.]

Quid significet hæc formula. visum est benè habere in Synod Nicena, & Antiochena super canone de Synodis bis per annũ habendis.

Hactenus Magd. Cùm Synodus Antiochena Canone 20. dixit, rectè habere, quod in singulis prouinciis bis quoque anno concilia habeantur, satis apertè significauit, non tunc primum hunc Canonem sancitũ esse, non enim dixit, statuit, sed visum est, bene habere. idem quoque significauit Synodus Nicena, cùm similiter dixit c. 5. visum est, benè habere, vt bis per vnam quamque prouinciam singulis annis concilia habeantur. Nõ enim ignorabat Synodus Nicena, traditum esse hoc ecclesiæ tum Canone, tum consuetudine de conciliis bis habendis per singulos annos. Confirmat quod dicimus S. Anacletus in Epi 1. cùm ait, vbi fuerit summorum (Episcopos dicit) congregata congregatio, quę per singulos annos fieri solet & debet. Cùm dixit, solet, cõsuetudinem ecclesiæ significauit, quæ aliunde, quàm ab Apostolica traditione proficisci non potuit. Cùm verò dixit, debet, etiam Canonem significauit. Vtrumque enim horum distingui solet, vt cùm Synodus Nicena Canone 18. dixit. sicut neque Canon, neque consuetudo tradidit. cùm ergo Synodus Antiochena hac formula verborum, Visum est bene habere, quod iam prius statutum erat. & in consuetudine positum ecclesiæ, confirmet, consequens est, vt Nicena Synodus eadem formula verborum idem quoque faciat, id est similiter confirmet, quod priùs in Canone. & in ecclesiæ consuetudine erat, de Synodis dico bis habendis per annum. Sed dicent fortasse Magd. Ante Nicenam Synodum non reperiuntur huius Canonis testimonia in historiis,

historiis, non fuit igitur hic Canon ante Nicenam Synodum. An non est satis idoneus testis ipsa eadem Synodus, quæ dixit, sicut Antiochena post ipsam, Visum est bene habere? &c. Quæ igitur amentia est, negare Canonem Apostolorum de Synodis habendis singulis annis, quia eius rei testimonia in historiis non reperiantur? Sed bene habet, quod de hac re, id est, de præcepto, & lege bis habendi concilia per annum testimoniũ habemus in antiquissimo auctore Tertulliano. Sic enim in libro de ieiunio contra psychicos scripsit, Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis cõcilia ex vniuersis ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur. Et ipsa repræsentatio nominis Christiani magna veneratione celebratur. Dicant nobis Magd. à quibus sunt præcepta concilia ista, quæ Tertullianus dicit: an dicit præcepta à Nicena synodo, aut Antiochena? antiquiores enim synodos de hac re non habemus. minimè. Tertullianus enim multo ante Nicenam synodum fuit. Restat igitur, vt ex Canone Apostolico, id est, ex Apostolica traditione ecclesiasticæ cõsuetudinis, quæ Canone, ac præcepto Apostolico sancita est, hoc Tertullianus didicerit. Cùm enim ait, Aguntur præcepta per Græcias illas concilia, satis apertè significat, loqui se de ordinariis conciliis: hęc autẽ sunt quæ à sanctis Apostolis bis per singulos annos præcepta sunt. Adde huc, quod dicendo, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, illa planè significauit, quæ Canon ipse Apostolorum 37. de synodis bis per annum habendis expressit, scilicet dogmata religionis christianæ, & cõtrouersias ecclesiasticas, hæc enim sunt altiora quæque, quæ Canon Apostolorum 34. Vocat τὰ περισσὰ quæ quidem Canon vetat ab Episcopis sine auctoritate Metropolitani tractari, Scilicet quia quæ huiusmodi sunt, ad cõcilium prouinciale, quod bis per annum agendum est, referenda sunt. Vt ibi in commune, sicut ait Tertull. tractẽtur. Deinde si tam necessariæ erant huiusmodi Synodi ad ecclesiasticas necessitates, & controuersias dirimendas, vt Synodus Antiochena in Canone suo ait, cur non sibi sapientes isti persuadent, potuisse Sanctos Apostolos immò debuisse hanc

Testimonium Tertulliani de Synodis secundum canonem Apostolorũ habendis.

formam ecclesiis tradere? Quid enim interest, negare hunc Canonem, quia eius rei testimonia in historiis non reperiantur, an dicere, non potuisse Apostolos, aut non debuisse hunc Canonem tradere? Si enim potuerunt, & sic oportuit, cur negant, quia in historiis non legunt, quod hic legunt? Etenim si negare liceat, quæcumque sunt scripta, quorum testimonia in historiis non reperiuntur, ipsi sint iudices, quam multa alia negaturi sint. Præcepit Apostolus in Epis. priore ad Corinth. vt omnia honestè, & secundum ordinem fierent in eis, id est, in eorum rebus tum ecclesiasticis, tum non ecclesiasticis. Hoc autem potissimum in Synodis istis binis cuiusque anni prouidebatur, Vt omnia secundum ordinem fierent. Præterea, habenda erant huiusmodi concilia, vt sicut Nicena Synodus Canone 45. explicauit, quæ acta essent, in cuiusque Episcopatu, & quæ deinceps agenda, ab omnibus Episcopis cum Archiepiscopo suo congregatis considerarentur, ne essent Episcopi in futuro iudicio accusandi. An verò ita fieret tunc, vt ab Apostolis sanctis traditum esset, non necesse est, reperire in historiis testimonium, vt si non reperiatur, continuò sit falsum, sic Apostolos tradidisse: & sic eos, quibus tradiderunt, fecisse. Dicant enim Magd. an in historiis suis repererint, Vnde cœpit consuetudo habendi bis singulis annis concilia prouincialia Episcoporum? an verò, quia nusquam in historiis testimonium huius originis repererunt, idcircò Canonem Nicenum, & Antiochenum de huiusmodi Synodis habendis negare audebunt? quod si hos Canones negare non audent, cur Canonem Apostolicum audent? præsertim cum, vt dixi, sicut Antiochena Synodus verbis suis significauit, non se primum eum Canonem sanxisse, sic quoque, vt anteà dixi, Nicena Synodus eisdem verbis idem significauit. Præterea, cùm Paulus scribit ad Titum, Reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas: & constituas presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi disposui, non dixit, sicut ego tibi dispono, si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, & quæ sequuntur, ne ad hoc tantùm, quod ad qualitates ordinandorum pertinet, illud verbum referendum esse existimaremus, sed

Quæ vtilitas, & necessitas habẽdi bis per annum synodos.

dixit, dispośui, vt intelligeremus, tradidisse Tito διατάξεις id est, dispositiones, siue constitutiones, quæ etiam Canones vocari solent, quemadmodum, quæ deerant, corrigere deberet: & quemadmodum constitui, & ordinari Episcopi deberent. Ad vtrumque enim referendum est illud verbum dispośui. Quomodo verò quæ deerant, corrigere melius poterat, qui toti insulæ præerat, quam cum concilio Episcoporum prouincialiũ, id est caput cum membris? cum scriptum sit in sapientia Salomonis, Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum. Quo quidem nihil vtilius, neque salutarius prouisum esse potuit, quàm si huiusmodi correctio bis per annum fieret. Quare, vt hunc locum finiam, cùm tanta vtilitas hoc Canone prouisa sit, tanta in eo antiquitas, & auctoritas insit, & cum Apostolicis præceptis tantopere congruat, quæ imprudentia est, tã salutarem dispositionẽ Apostolici Canonis à Clemente Rom. Apostolorũ discipulo descriptam negare? quia inquiunt, testimonia eius rei in historiis non reperiantur? Quæ ista tanta inuidia, quòd istas diuinas regulas, siue Canones ad res ecclesiæ diuinæ, Apostolicæ constituendas, & moderandas à sanctis Apostolis omnium ecclesiarũ Catholicarum magistris traditas habeamus, & seruemus? Nos igitur rationem, scripturam, & priscã ecclesiȩ Catholicæ consuetudinem in hoc Canone defendendo sicut in reliquis, quos accusant, sequimur. Vos verò Magd. quid sequimini in repudiando eum, & calumniando, nisi odium ecclesiæ nostræ, & inuidiã, & illud vestrum argumentandi genus ex negantibus, quod in schola Martini Luteri Germanici prophetæ didicistis? Non reperiuntur testimonia huius rei in historiis, ergo non est hic Canon Apostolorũ. Iam ne videtis Germani, iam ne videtis istorum, qui vos decipiunt, ludos, nugas, & ludibria? Sed videamus reliqua, quæ sequuntur.

Ad Tit. c. 1.

Sap. 6.

Canonẽ Apost. de Synodis bis habendis per annum ratio, scriptura, & vetus ecclesiarum consuetudo, & patrum auctoritas defendit.

Quid Magd. moueat ad negandum Canonem Apost. de Synod. bis per annũ habendis.

Responsio ad ea, quæ à quibusdam obiici, vel potius quæri solent in extremo Canone Apostol. de Euangelio Ioannis, vtrum ante mortem Clementis, imò Beati Petri scriptum sit & quomodo intelligendum, quod est in Canone Apost. 19. penitus à communione abscindatur, vt Simon Magus

à me Petro. item de tertio lib. Machab. & de lib. actorum Apoſt. vbi, & quomodo à Clem. Rom. inter lib. Canonicos relatus ſit. *Cap.* 11.

QVia hæretici, qui ſemel Canones Apoſtolorum oppugnare cœperunt fortaſſe non cõtenti iis, quæ iam obiecerunt, qua ſunt pertinacia, ſemper, quid obiiciant, quæſituri ſunt, ne quid eis reliquum fiat, reſpondebo etiam ad ea, quæ à quibuſdam aliis quæri ſolent non ſtudio oppugnandi Canones, ſed, quæ obſcura eis videntur, intelligendi. ſic enim quidam ex iſtis ſcripſit: Illud etiam peculiarem in his Canonibus difficultatem facit, cum vltimo eorum recipitur Ioannis Euangelium. atqui (inquit) ſub Nerone martyrium paſſus eſt Petrus, hoc eſt 14. anno Neronis, qui fuit vltimus imperij eius, Ioannes verò ſcripſit ſuum euangelium ſub Domitiano, quò tempore iam Petrus erat mortuus, non potuit igitur Euangelium eius confirmare, & tamen 23. Canone habetur, & à me Petro immo nec ipſe Clemens Romanus, qui Canones ſcripſit ſuperſtes erat, quia ſecundum Damaſum non peruenit, niſi vſque ad Conſulatum Veſpaſiani 9 & poſt annos tres ab eo cõſulatu Domitianus imperium ſuſcepit, mortuo Tito Veſpaſiani filio. Quod verò Ioannes non prius, quàm regnaret Domitianus, Euangeliũ ſcripſerit, ex eo quoque ſignificari poteſt, quia illud propter inſurgentes hæreſes Cherinti aliorumque Chriſtum negantium eſſe Deum, ſcribere neceſſarium eſſe iudicauit. quod virus ſub eiuſdem (vt narrat Euſebius) Domitiani regno euomi cœpit. Ioannes cùm eſſet in Aſia, vt Hieronymus in procemio ſuper Matthæum ſcribit, & iam tunc hæreticorum ſemina pullularent, Cherinti, Ebionis, & cæterorum, qui negant Chriſtum in carne veniſſe, coactus eſt ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, de diuinitate Saluatoris altiùs ſcribere. Et Aimo Alberſtatenſis Epiſcopus libro tertio de rerum chriſtianarum memorabilib. narrat Ioannem in vltimis vitæ temporibus ſcripſiſſe Euangelium ab Aſiæ Epiſcopis compulſum propter hæ-

reticos, qui eo exulante irruperant in Ecclesia cum varijs, & peruersis dogmatibus. Dorotheus verò Episcopus Tyri, qui sub Constantino Magno vixit, Ioannem scribit non à Domitiano, sed à Traiano Neruæ filio in insulam Pathmon exilio fuisse damnatum, vbi etiam sanctum Euangelium suũ scripsit, quod posteà Ephesi per Caium hospitem suum, ac diaconum ædidit. Ioannem vixisse vsque ad tempora Traiani, auctor est Irenæus: & Clemens Alexandrinus pluribus in locis. Hactenus iste auctor. Dicamus nos rursus, quæ in nostris auctoribus obseruauimus, vt conferat posteà, ac iudicet, qui vtraque legerit. Ac primum quidẽ hoc ipsum de Euangelio Ioannis tẽpore Clementis scripto, est etiã in secundo libro, eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolicis c.57. Sic enim ait, Diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Matthæus, & Ioãnes tradidimus vobis, & quæ adiutores Pauli Lucas, & Marcus acceperunt, & tradiderunt vobis. Hactenus Clemens qui Matthæum, & Ioannem introduxit, loquentes hoc. Ad extremum ergo imperij Domitiani, vt auctor est Irenæus in 5. contra hæreses libro, vidit Ioannes Apocalypsim, cum esset relegatus in insulam Pathmos vnam ex Cycladibus, cùm iam antè Euangelium suum scripsisset, & prædicasset, testis est Epistola Dionysij Areopagitæ, quam ad Ioannem, cũ esset in exilio, scripsit, in qua Ioannem appellat solem Euangelij: & Euangeliũ, quod scripserat, appellat memoriam, & renouationẽ veræ theologię eius, cuius lectione fieri ait, ne radio illius solis priuari possent, qui legerent. Idẽ affirmat Sanctus Maximus in scholiis Epistolæ huius, & Georgius Pachimerus eũ secutus, idẽ quoque affirmat Eusebius, lib. tertio historiæ Ecclesiasticæ Cap. 24. post Euangelium scripsisse Apocalypsim, & epistolas. Hieronymus quoque narrat Ioannem rogatu Episcoporũ Asiæ scripsisse Euangelium aduersus Cherinthum. meminit autem Clemens libro sexto de constitutionibus Apostolicis cap 8. Cherinti, Marci, Menandri, Basilidis, & Saturnini, quorum hæreses Irenæus in primo libro commemorat. quod ergo ait Dorotheus de Euangelio Ioannis scripto in exilio, solus Dionysius, vt cæteros

Dionysii Areop. testimonium fuisse euangelium Ioannis scriptũ ante Apocalypsim eius.

Quomodo Clemens auctoritate sua cõuincat, falli eos, qui tradunt non potuisse Clementem euangelium Ioannis videre.

omittam, satis conuincit, falsum esse. Et qui dicunt non potuisse Clementem videre Euangelium Ioannis, ipse idem Clemens conuincit eos falli: etenim si Clemens fuit tempore Cherinthi, vt idem scribit, potuit igitur videre Euangelium Ioannis scriptum contra hæresim Cherinthi, nec enim diuturnitate temporis indiguit Ioannes ad scribendum, vt nos solemus. Accedit huc quod in Dorotheo Græco manu scripto non est hoc, sed sic scriptum est: Ioannes, qui Euangelium, & Apocalypsim scripsit, prædicato Euangelio Ephesi, & in cũcta Asia, propter Euangelij prædicationem missus est in exilium in Pathmum insulam. Deinde quid auctoritatis habere id debet, si idem Dorotheus dicit, relegatum fuisse Ioannem à Traiano, cùm cęteri omnes constanter affirment à Domitiano fuisse missum in exilium, id quod verum est, sub Nerua verò, qui acta Domitiani rescidit, reuocatum? Prætereà scribit S. Epiphanius, libro primo contra hæreses Tomo 2. c. 28. Cherinthum fuisse vnum ex illis, qui fratres Antiochię ad seruandam circumcisionem & legem Moysis commouerant, de quibus scripserunt Apostoli, Quoniam audiuimus, quia quidam ex vobis exeuntes turbauerunt vos verbis, & quæ sequuntur in actis Apostolorum: & fuisse item vnum hunc ex illis, qui restiterunt S. Petro, cùm iuit ad Cornelium, & huius doctrinam, ait ibidem idem Epiphanius, valde in Asia viguisse. Eusebius autem nusquam dicit sub, Domitiano virus euomere cœpisse: imò libro tertio historiæ ecclesiasticæ capite vigesimo octauo hæresim eius exponit, & quæ Irenæus, & Dionysius Alexandrinus de eo scripserint, recitat, & statim capite proximo, id est, vigesimo nono sic incipit, Eodem tempore, & Nicolaitarum hæresis haud diu durauit: constat autem Nicolaum vnum fuisse ex septem diaconis. Quod verò ait Aimo, Ioannẽ in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, conuincit non ita esse eadem Epistola Dionysij Areopagitæ, quam paulo ante dixi: ex ea enim constat scripsisse Euangelium ante exilium; missus est autem in exilium anno 14. Domitiani, teste Eusebio, in Pathmum, vbi Apocalypsim vidit, & scripsit: post annos verò duos, Im-

Cherinthus tempore Apostolorũ.

peratore Nerua Domitiani successore, qui acta eius rescidit, & exules reuocauit, & anno vno imperauit, liberatus fuit, & reuersus Ephesum, mortuus in principio Imperij Traiani, anno 68. post passionem Christi, vt Hieronymus est auctor. quare Apocalypsim scripsit in vltimis vitæ suæ temporibus, non Euangelium, vt aiebat Aimo hoc autem fefellit istos, quod cùm legerent Ioannem scripsisse Ephesi Euangelium, & ab exilio Ephesum senio confectum secessisse, vt ait Eusebius in chronicis, atque ibi mortuum, existimarunt, vltimis vitæ temporibus scripsisse Ephesi Euangelium. sed aduertere debuerunt, fuisse eum bis Ephesi, vt Dorotheus testatur, & Beatus Hieronymus, qui ait reuocatum ab exilio, Ephesum reuersum esse. Cùm ergo fuit primum Ephesi, tunc Euangelium quod ibi, & in cuncta Asia prædicauit, scripsit & non posteà cùm postremò Ephesum rediit. Denique si postquam Euangelium Matthæi, & Marci, ac Lucæ vidit, & approbauit: & ab illis prætermissa, quæ scilicet antequam in carcerem Ioannes Baptista includeretur, gesta fuerant, supplere voluit, simulque contra hæresim Cherinthi Christi diuinitatem negantis scribere, quomodo verisimile sit, tam multis annis post aliorum euangelistarum scriptionem, & post hæresim Cherinthi ante annos amplius 40. in Asia ortam vsque ad extremum Imperij Domitiani Euangelium suum differre voluisse? A sexto enim anno Claudij, quo Simon magus Romæ expugnatus fuit à Petro, & Iudæi ac Christiani ex vrbe pulsi, quando Simonis successores, ex quibus fuit Cherinthus, Irenæo auctore, suas hæreses disseminare cœperunt, vsque ad extremum Imperij Vespasiani, cùm Clemens mortuus est, fluxerunt anni 31. teste Eusebio. Quomodo igitur tot annorum spatio non potuit, aut Ioannes Euangelium scribere, aut Clemens scriptum videre: Ex hac quoque ratione temporũ constat, carere etiã omni probabilitate, falsumque esse, non potuisse beatum Petrum Euangelium Ioannis videre, quia fuerit martyrium passus 14. anno Neronis, cùm à Simone mago superato (cui Menãder, Saturninus, Carpocrates, Cherinthus, & Nicolaitæ successerunt) vsque ad 14. annũ Ne-

Vnde ortum duxerit eorum error, qui Euangelium Ioannis vltimis vitæ suæ temporibus scriptum esse, tradiderunt.

Quomodo redarguantur, qui tradunt, non potuisse beatum.

Petrum videre Euangelium Ioannis.

ronis iam anni 22. fluxissent. Deinde, esto, ita esse, scriptum fuisse Euangelium Ioãnis post martyrium beati Petri, & Pauli: Ponamus enim hoc, ne sic quidem cõtradicit canon 28. in quo est. Priuetur omnino communione, vt Simon magus à me Petro, scribit enim Clemens μιμητικῶς, id est, per imitationem siue repręsentationem personæ, quo genere vsus est Plato, & ante eum Alexamenes Teius, vt Arist. in Poëtica notauit. hoc ergo genus scribendi ad morem dialogi pertinens, secutus est Clemens in libris de constitutionibus, & canonibus Apostoliicorum, & in historia disputationum Petri cum Simone, introducit enim interdum Apostolos loquentes, quæ eis cõuenit loqui, vt hoc loco fecit. Petrus enim Symonem ecclesiæ communione priuauit, ac proinde communione sanctorum, quam in ecclesia confitemur, cùm ei dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem, non est tibi pars, neque sors in sermone isto, id est, propter hoc, quod commisisti, non es amplius particeps communionis fidelium, & sanctorum, nisi pœnitentiam agas. partem enim, & sortem sic dixit hîc, sicut Paulus in Epi. ad Colossen. c. 1. Cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine, id est, in baptismo, sic enim vocat Dionysius Areopagita, qui interpretans hunc locum Pauli, Cap. de baptismo, communicari, ait, diuinum lumen cum homine per baptismum, & fieri ex sorte, atque ordine Sanctorum: ex hac ergo sorte eiicitur, qui excommunicatur, vt Simon à Petro, Itaque interpretatus est Canon locum in actis Apostolorum, vt hoc obiter obseruatum sit. Hactenus de Euangelio Ioannis. Illud præterea de tertio libro Machabæorum, in eodem Canone vltimo Apostolorum ab istis quæri solet, si inter libros Canonicos, hic tertius liber à principio relatus est, idque à sanctis Apostolis teste Clemente traditum, quemadmodum non est ab Ecclesia inter libros Canonicos hactenus receptus: Respondeant isti, cur de Apocalypsi, vtrum Ioannis esset, ac proinde canonicus liber, aliquando dubitatum fuit, cum tamen Apocalypsis à principio canonibus liber, & sui auctoris, id est, Apostoli Ioannis fuisset? simili ratio-

Quomodo quòd Petrus Simoni mago dixit, non est tibi pars, neque sors in sermone isto, excommunicatum fuisse significet.

Coloss. c. 1.

Acto. 8.

De tertio libro Machabæorum.

ne fieri potuit, vt hic liber tertius Machabæorum à principio quidem canonicus fuerit, dubitatum tamen aliquando de eo sit idque in causa fuisse, & adhuc fortassis esse, cur inter libros canonicos non numeretur: ex quo tamen non continuò sequitur, vt Canon iste Apostolorum à Clemente scriptus negandus sit, qui eũ à principio inter canonicos numerat: quin potius consequens est, vt temerarium sit, ante iudicium ecclesiæ illum reiicere. Plus enim auctoritas Clementis valere debet, ad dicendum canonicũ esse, quàm auctoritas testis nihil dicentis, id est, neque canonicum esse, nec non canonicũ, Ecclesia enim hactenus neutrum decreuit, neque canonem Apostolorũ à Clemente scriptum improbauit. Quod si testes quærimus, qui eum citent, tãquam auctoritate dignum, tametsi canonicum nõ appellent, vt in ore duorum vel trium stet omne verbũ, Eusebius quidem Cesariensis in annalibus eum citat, sic enim ait, Quartus Aegypti Rex Ptolemæus Philopater annis 17. deinde subiungit, ea, quæ in tertio Machabæorũ libro scripta sunt, sub hoc Ptolemæo gesta referuntur. Item Theodoretus Cyri Episcopus in cõment. Danielis prophetæ c. 11. cum prædicit propheta bellum Ptolemæi Philopatoris cum Antiocho magno vt Hieronymus quoque interpretatur, Et veniet (inquit Daniel) ad robur. Robur inquit Theodoretus vocat Hierusalem, vtpote fruentem gratia diuina, & propter miracula variis tẽporibus facta, quæ vim Dei declarabant. Deinde subiungit Eusebium secutus, atque hoc quidem docet tertius liber Machabæorum. Postquam enim Ptolemæus præter spem, & opinionẽ omnium, Antiochum cognomẽto magnum vicit, perrexit quidem Hierosolymam, vbi victimas plurimas immolauit. cumque conaretur in interiora templi penetrare inuitis, & repugnãtibus sacerdotibus, pœnas dedit occultè: minatúsque Iudæis, Alexandriam profectus est, & illa tentauit efficere, quæ narrat historia, scilicet tertij libri Machabæorum. Hoc ergo prædicit propheta inquiens, veniet ad robur, & ingredietur ad firmamẽta regis. & quæ sequuntur. Hactenus Theodoretus. Accedit huc, quod cùm Dionysius Areopagyta canonicos

Quæ causa esse potuerit, vt tertius liber Machabæorũ inter Canonicos libros non sit relatus.

Qui auctores tertium librum Macabæorum citent.

sanctarum scripturarum libros ex materia, atque argumento cuiusque eorum in ecclesiast. hier.c. de communione denotat, libros Iob, Tobiæ, & Macchabæorũ significat. cùm ait, narrari etiam in scriptura antiquorũ virorum in variis, ac multis acerbitatibus dolentiũ, inuictam virtutem tolerantiæ: ista autem inuicta virtus in tertio isto libro maximè illustris, & admirabilis cernitur. Narrat enim quanta animorũ firmitate, ac constantia, quanta religione, & orationis perseuerantia, ac Dei fiducia sacerdotes, atque omnes Iudæi Ptolemæũ Philopatorem regem Aegypti potentissimũ Antiocho magno fugato, Hierosolymã ingressum, vt amicum, & defensorem, aditu tamẽ templi, ne illud pollueret, prohibebãt, parati omnes vitam pro lege patria profundere. Narrat deinde, quanta item constantia populus Iudæorum Alexandriæ in illo summo discrimine internecionis eiusdem Ptolemæi iussu toti populo impendentis pietatem, & religionem, inter assiduas illas preces, & lacrymas seruauerit: & quam vindictam electorum suorũ clamantiũ ad se die ac nocte in illa tũc incredibili regis plusquã Phalaridis sæuitia, admirabili sua prouidẽtia, ac misericordia fecerit Dominus. Deinde cum historia huius tertij libri historias primi, & secundi libri Machabæorum multis annis antecesserit, cur nõ fiat verisimile, hunc librũ, quo historia tã vtilis ecclesiæ, & tẽpore antiquior contineatur, receptũ fuisse tunc cũ aliis duobus historiarum posteriorum: est autẽ tertio loco collocatus, vt primus Machabæorũ primo, etsi historia eius posteriorum temporum est, quàm historia secundi: & secundus secundo, etsi historia eius priorum temporũ est, quã historia primi, sic inquã, tertio loco, etsi historia eius superiorum adhuc temporũ est, quam historia vtriusque, vt ex chronicis, siue annalibus Eusebij, & Iosephi historiis perspici potest. Non defendendo librum hunc tertium canonicum esse, donec mihi dicat ecclesia, sed illud dico. vt non reprehendimus, quod sanctus Athanasius in Epi. 9. paschali in enumeratione librorum canonicorum duos Macchabæorum alioqui canonicos prætermisit, neque Gregorium Nazianzenum, nec Amphilochiũ Iconij Episco-

Argumentum 3. libri Machabæorum à Dionysio Arep. notatum.

De ordine, & collocatione librorum de Machabæis.

Qui duos libros Machabæorum in canonicis olim non numerarunt, opinionem sui tẽporis, & regionis secuti sunt.

pum, neque Ioannem Damascenum, qui idem in suis librorum canonicorũ descriptionibus fecerũt, nec Eusebium Cæs. qui in chronicis ait, libros Machabæorũ non recipi inter diuinas scripturas: loquitur enim de suo tempore, & regione sua. sic nõ est reprehendendus canon Apostolorum à Clemente Romano scriptus, in quo tres libri Machabæorum inter canonicos, relati sunt. causam, cur ita, dixi supra, ne iterũ repetam. Illud præterea ab istis quæri solet, cur inter sacros libros, nõ sit in canone isto Apostolorum, numeratus liber actuũ Apostolorum. Immò verò numeratus est, tametsi non omnes aduertant: non enim, quia post Epistolas duas Clementis, & libros de constitutionibus ab eodẽ Clemente scriptos liber actorũ collocatus est, idcirco non est inter sacros, & canonicos relatus, vt nõ referuntur Epistolæ Clementis, neque libri constitutionum. quod quidẽ nõ obscurè, idẽ Clemẽs significauit. vt enim auctoritatem libri actorũ ab auctoritate Epistolarũ Clementis, & librorum de constitutionibus distingueret, dixisse mihi videtur Epistolæ Clementis duæ, & cõstitutiones vobis Episcopis per me Clementẽ scriptæ, sciebat enim se nec Apostolum, nec Euangelistam esse. De libro autẽ actorũ subiungit in persona Apostolorum, & acta nostra qui sumus Apostoli. hoc enim significat καὶ πράξεις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων. Atque esse quidem hunc librum à Clemente inter canonicos relatum, magis adhuc ex secundo libro de constitutionibus c. 57. intelligi potest. sic enim ait in persona Apostolorum, de libris sacris, & canonicis, qui in ecclesia legendi sunt. Stet autem in medio in loco celsiore lector, & legat ex libris Moysis, Iosuæ, Iudicũ, Regum, Paralipomenon. Esdrę, Iob. Salomonis, duodecim prophetarum, psalmorum Dauid: postea legantur acta nostra, & Epistolæ Pauli adiutoris nostri, quas misit ad ecclesias secũdum spiritus sancti instructionem. Deinde diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Ioannes, & Mathæus tradidimus vobis, & quæ auditores Pauli acceperũt, & tradiderũt vobis Lucas, & Marcus. Hactenus Clemẽs, Hæc sunt, quæ Magdeburgenses non obiecerũt, qui si quãdo alias obiicere voluerint, ita ad ea respõsum sit.

Quomodo Clemens auctoritatem libri actorum Apost. ab auctoritate librorum Clementis de constitutionibus Apost. distinxerit.

Ad reliqua verò, quæ quidam in quæstionibus ponere solent, hæretici verò in criminibus obiicere, partim iã respondimus, partim deinceps respondebimus. Redeamus ergo ad Magd.

Responsio ad id, quod Magd. obiiciunt, reperiri Canones Apost. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Chalcedonensi: & quomodo hoc ipsum auctoritatem Canonum Apostolorum magis confirmet. & de 16. capitulis Epistolæ Innocentii primi, collatis canonibus Apostolorum, vnde illa ducta sunt, idque Nicena Synodo in quibusdam ex capitulis testante. Caput 12.

" Quintò etiam (inquiunt) intelligi potest, nõ
" ab apostolis, sed ab aliis, & quidem sæcu-
" lis inferioribus, istos plerosque Canones,
" qui præsertim ab illis, quos supra recen-
" suimus, discrepant, compositos esse, quod
" plerique in conciliis, quæ lõgè posthabita sunt nempe
" Antiocheno, Niceno. & Calcedonensi tum conditi di-
" cuntur, tum à patribus constituti, allegantur.]

Hæc Magd. Quod hic Magd. in Canones Apostolorum obiiciunt, non solum eorum fidei. & auctoritati non derogat. sed potius eam cõfirmat. Cùm enim Canones Apostolorum regulæ sint περὶ εὐταξίας (sic enim in vetustissimo Codice inscriptos reperi, id est, de compositione rerum ecclesiæ) vt secundum hos Canones omnia, sicut Apostolus ad Corinthios scripsit, honestè, & secũdum ordinem in ecclesia fiant: eorum autẽ, quæ ad huiusmodi ordinem, & honestatem pertinent, maxima pars non per Epistolam sed per sermonem à sanctis Apostolis tradita sit, ne huiusmodi traditiones nõ scriptæ, obliuioni traderentur, sed potius in consuetudinem abirẽt, quæ traditione consistens, scripturæ vim haberet, necesse fuit traditiones istas Canonicas nõ solum à Clemente Romano literis mandari, sed, quod plus est, in conciliis deinceps sanctione Canonum synodicorum sæpius renouari, ac roborari. Admonuit nos etiam de hoc pontifex Innocẽtius primus in Epis. ad Victricium Episcopum Rhotomagensem cum qua

Traditiones Apostolorũ canonicæ sæpe in conciliis renouatæ, & confirmatæ.

ſimul miſit ad eum regulas quaſdam ſiue Canones eccleſiæ Romanæ,de quibus ſic ſcripſit, Digeſtas vitæ & morum probabilium diſciplinas annexas litteris meis miſi per quas aduertant regionis veſtræ populi,quibus rebus & regulis chriſtianorũ vita in ſua cuiuſque profeſſione debeat contineri: qualiſque ſeruetur in vrbis Romæ eccleſiis diſciplina: & paulò poſt, Propter eos ergo,qui vel ignorantia, vel deſidia non tenent eccleſiaſticam diſciplinam, rectè poſtulaſti, vt in partibus iſtiuſmodi,quam tenet eccleſia Romana, forma ſeruetur, & ſubiungit,Non quòd noua præcepta aliqua imperentur, ſed, ea quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt,ab omnibus obſeruari cupiamus, quæ tamen Apoſtolica,& patrum traditione ſunt conſtituta,Paulo monente,ſtate,& tenete traditiones,quas didiciſtis ſiue per ſermonem,ſiue per Epiſtolam noſtram. Hactenus Innocentius. non dixit Apoſtolica, vel patrum traditione conſtituta: ſed Apoſtolica & patrum traditione. nihil enim prohibet, quin quæ ab Apoſtolis conſtituta ſunt,eadem rurſus à patribus ſint,& dicantur conſtituta. Clarè ergo confitetur Pont.quæ ſubiungit Capitula,per traditionem Apoſtolorum ſiue ſcripto, ſiue ſine ſcripto conſtituta eſſe. Cùm autem partim eorum in canonibus Apoſtolorum contineantur,qui ſunt traditiones eorum per ſermonem,conſequens eſt, nõ ignoraſſe eum hos Apoſtolorum Canones,ideſt,has eorum traditiones,tametſi in ipſis Capitulis iſtos ipſos Canones Apoſtolorum nõ ſemper citet,neque nominet,nec enim opus erat. Similiter in aliis conciliis factum eſt, in quibus aliqui Canones Apoſtolorum renouati, ac confirmati ſunt, quaſi tunc primum æditi. Denique tũ pontifices, tum Synodi in huiuſmodi traditionibus, quæ in Canonibus Apoſtolorum continentur, ſæpe facere ſolent, quod in decretis ſuperiorum conciliorum,ſiue pontificum non raró faciunt, vt dicant ſæpe, Statuimus quæ tamen iam antea,& fortaſſe nõ ſemel, aut iterum,ſed ſæpius ſtatuta erant. Vnde tot concordantiæ Canonum & decretorum fluxerunt. Subiungit ergo beatus Innocentius 16. Capitula, in quibus, & ſi non omnibus, ne longum ſit,aggrediar tamen quam

2.Theſſ. 2.

16.capitula epiſ. Innoc.1. collata cum canonibus Apo. vnde fluxerũt.

maxima postero breuitate, sigillatim traditiones Canonum Apostolorum iudicare, id est, quæ in his Canonibus Apostolorum quos habemus, continentur. Caput primum, vt extra cõscientiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum: nec vnus Episcopus ordinare præsumat Episcopum. Deinde subiungit. S. Innocentius, hoc enim & Synodus Nicena constituit, atque definiuit, Non dixit, hoc enim synodus Nicena constituit, sed dixit, cum coniunctione &, hoc enim & Synodus Nicena constituit. Vt significaret, præter traditionem Apostolicam, esse etiam hoc in Nicena Synodo constitutum, vt congruat cum eo, quod in ipsa Epistola paulò supra dixerat, non imperari in his Capitulis aliqua noua præcepta, sed quæ Apostolica & patrum traditione essent cõstituta. Ductum itaque est hoc capitulum ex Apostolica traditione, quæ in Canone 1. Apostolorum continetur. Vt Episcopus á duobus aut tribus Episcopis ordinetur. Quæ traditio plenior adhuc est in lib 8. Clementis, in cuius extrema parte canones Apostolorum descripti sunt. Capite enim 4. descripta est electio, & ordinatio Episcopi, & postquã facta est electio, & approbatio, vnus (inquit) primorũ Episcoporum (primos Episcopos vocat Metropolitanos, sicut in Canone Apostolorum 34 vocantur) simul cum duobus aliis stans propè altare, reliquis Episcopis, & presbyteris tacitè orantibus, diaconis librũ Euãgeliorum super caput eius, qui ordinatur, tenentibus, dicat, & quæ sequuntur. Itaque quod est in hoc capitulo Niceno, vt extra consciẽtiam Metropolitani nullus audeat ordinare Episcopum, ex Apostolica quoq;, vt dixi, traditione fluxit. Secundum capitulum, constituit etiam atque definiuit eadem scilicet Synodus Nycena, Si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clericatum admitti omnino nõ debeat. Hoc quoque capitulum ex traditione Apostolica, quæ est in Canone 61. manauit. Si quis (inquit) fidelis accusetur de fornicatione, aut adulterio, aut alia quapiam actione prohibita cõuictus sit, ne fiat clericus Inter actiones autem iis prohibitas, qui clerici fieri volunt, secularis militia est, vt intelligi potest vel

Primum capitulum ex can. Apost. 1.

Can. Apost. 1.

Capitulum 2. ex can. Apost. 61

Epiſtola Magni Gregorij, in qua ille Mauritij Imperatoris legem laudat, qua prohibebat, ne quis publicis adminiſtrationibus implicatus eſſet, ad eccleſiaſticum officiũ accederet: ac proinde neque clericus fieret. Nõ enim eccleſiaſticum officium niſi clericus gerit.

Tertium capitulum Si quæ autem cauſæ vel contẽtiones inter clericos, vel inter laicos fuerint exortæ, placuit, vt, ſecundum Synodũ Nicenam, congregatis omnibus eiuſdem prouinciæ Epiſcopis iudicium terminetur. Hoc etiã capitulũ ex Apoſtolica traditione, quæ eſt in Canone 37. ortum duxit. Iubet enim hic canon Apoſtolicæ traditionis, vt in Synodo prouinciali, quæ bis ſingulis annis habenda ſit, cauſæ, & cõtrouerſiæ eccleſiaſticæ quæ inciderint, dirimãtur: ex quo rurſus fit, vt cõuenienter huic traditioni, nulli liceat, quod in eodem capitulo Niceno prohibetur, relictis Epiſcopis, qui in eadẽ prouincia eccleſias nutu Dei gubernãt, ad alias conuolare prouincias: & aliarũ prouinciarum Epiſcoporum prius iudicium experiri. Si enim liceret cuique, relictis Epiſcopis prouinciæ ſuæ, ad Epiſcopos aliarũ prouinciarum cauſas ſuas referre, fruſtrà Synodus prouincialis habenda eſſet. Item, quod eſt in eodem capitulo, vt ſi maiores cauſæ in medium fuerint deuolutæ, ad ſedem Apoſtolicam, ſicut (inquit) Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt iudicium Epiſcopale referantur. Hoc quoque ex Apoſtolica traditione profectum eſt, in hac enim conſiſtit cõſuetudo iſta, quam hîc dicit Pont. Innocentius, quæ quidem traditio eſt in Canone 34. in quo præcipiunt Apoſtoli, vt omnes Epiſcopi cuiuſque nationis agnoſcant ſuum primum: & eum tanquam caput habeãt: & nihil ex maioribus cauſis ſine ipſius ſententia agant. Quod ſi omnes Epiſcopi debent agnoſcere ſuum primũ, ergo multo magis eũ agnoſcere, & tanquã caput habere debẽt, & ad eius tandẽ iudiciũ maiora referre, qui eſt primus omnium, & ſummus. Vt etenim omnes Epiſcopi agnoſcunt primum ſuũ Metropolitanum, & eum habent tanquã caput, ſic omnes primi, id eſt, Metropolitani agnoſcũt primum, & ceu caput habẽt ſucceſſorẽ beati Petri Principis Apoſtolorum, ſicut beatũ

Decretum Synodi Nicenæ ex Canone Apoſt. 34.

Petrum agnoſcebant Apoſtoli,& eum habebant,vt caput, cui Dominus dixit ſpecialiter, Tibi dabo claues regni cœlorum,& illud, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.talem conſuetudinem habet ecclesia Dei,quæ & ratione,& ſcriptura,& traditione conſiſtit. De quo copioſius proximo volumine defenſionis Epiſtolarum Pontificum Apoſtolorum diſſeremus. Quartum capitulum,vt mulierem viduam clericus non ducat vxorem. Deinde ſubiungit Pontifex rationem, ne, qui ad ſacerdotium contendit,hoc præiudicio impeditus,peruenire non poſſit. Quia ſcilicet debet eſſe ſacerdos caſtus, & continens, ſicut Apoſtolus præcipit, qui autem viduã incontinentem, quæ alium maritum experta eſt vxorem ducit,ſuſpicio eſt quod ipſe quoq; futurus ſit incontinens Quare nec hoc caput beati Innocentij nouum præceptum continet, Sed potius ductum eſt ex Apoſtolica traditione,tum ſcripta,tum nõ ſcripta. Apoſtolus enim præcipit,vt ſacerdos, & diaconus propter continentiam, quam ſeruare debent, ſint vnius vxoris viri:& Apoſtolica conſtitutio per ſermonem tradita,quæ eſt in canone 17.præcipit,propter eãdem rationem,vt,qui bis vxorem duxit, ne fiat Epiſcopus,aut presbyter,aut diaconus,& addidit,aut denique clericus. Idem dicendum eſt de 5.& 6. Capitulis Innocentij,in quibus cauetur,ne fiat clericus, de quo præiudicium futuræ incontinentiæ propter bigamiam, aut coniugium cum vidua ſuſcipiendo obſtet. Cap 7 vt de aliena ecclesia clericum ordinare, aut iudicare nullus vſurpet, niſi eius Epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit, quod etiam (inquit) Nicena videtur Synodus continere. Hoc quoque non ſolùm decreto patrum Synodi Nicenæ, ſed etiam Apoſtolica traditione conſtitutum eſt vt S. Innocentius de omnibus iſtis capitulis in epiſtola ſua ad Victricium affirmauit. Eſt autem conſtitutio huius Apoſtolicæ traditionis de non ordinando extra diœceſim in canone 36. & de non iudicando item vllum alienæ diœceſis in canone 34. in quo cauetur, vt quiſque Epiſcopus de iis tantùm agat, quæ ad parœciam ſuam pertinent, & ad villas ei ſubiectas. Eſt præterea in eodem 7.cap. Innocen. ex concilio

Quartum capitulum ex Apoſtolica traditione.

Can. Apoſt. 17.

Quintum, & ſextum, & ſeptimum capitulum ex Apoſtolica traditione.

Can Apoſt. 36.

Can. Apoſt 34.

cilio Niceno, vt abiectus ex ecclesia sua Episcopus, ab altero ne suscipiatur, hoc quoque ex Apostolica traditione manauit, quæ est in Canone Apostolorum 12. *Can. Apost. 12.*
Capitulum 8. Innocentij, vt venientes à Nouatianis, vel Montẽsibus per manus tantùm impositionẽ suscipiantur, quia quamuis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati. Hoc quoque Capitulum ex Apostolica etiam traditione descendit scripta prius in euangelio, & postea in Apostolicũ canonẽ redacta, Canonẽ dico 47. 49. & 50. qui sunt omnes de baptismo, quẽ dominus sanxit: & quẽ non licet violare, neq; repetere. *Octauum Capitulũ ex Apostolica traditione.* *Can. Apost. 47. 49. & 50.*
Cap. 9. vt sacerdotes & leuitæ cũ vxoribus suis non misceãtur. Et hoc ex traditione quoq; Apostolica descendit non solùm per scripturã, qua iubet Apostolus Episcopis presbyteris & diaconis, esse castos, & cõtinentes, sed per Canonẽ sine scripto traditũ, & in cõsuetudine ecclesiæ Dei positũ, qui est Canon 5. Apost. ex quo continẽtia horum necessario elicitur, vt supra, cùm de hoc Canone ageremus, demonstrauimus. *Nonum Capitulum ex Apostolica traditione 5. Canonis Apostolorum.*
Capitulũ 10. de monachis, qui diu morãtes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, sancit nõ debere eos, à priore proposito deuiare. Hoc etiam diuinæ & Apostolicæ traditionis est, & quidẽ scriptæ, Vt mutatio gradus nõ soluat vinculũ voti, cum scriptũ sit in Ecclesiaste, si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. & in epi. ad Timotheum de illis viduis nubere volentibus, quas idẽ apostolus habere dicit damnationem, quia primã fidẽ negauerunt: fidem enim vocauit τὴν ἐπαγγελίαν id est promissionem, vt ex lib. 3. Clementis Romani de viduis cap. 1. perspici potest. *Decimum capitulum ex Apostolica traditione.* *Eccl. c. 5.* *1. Tim. 1. 5.*
Sequitur deinceps alia cõstitutio in eodẽ capitulo Innocentij, vt qui ante baptismum duxit vxorem, & post baptismum voluerit fieri clericus, spondeat, non amplius, mortua vxore, ducturum aliam: deinde subiungit, cum vetus hoc regula habeat, vt quisquis corruptus baptizatus, clericus esse voluerit, spondeat se vxorem omnino non ducere. Veterem regulam vocauit canonem Apostolorũ 17. qui ait, Qui duobus matrimoniis copulatus est post baptisma, aut concubinã habuit, nõ potest esse Episcopus *Constitutio Innocentii ex Canone Apostolorũ deprompta.* *Can. Apost. 17.*

aut presbyter, aut diaconus, aut denique ex numero clericorum. Ex quo sequitur, vt si quis post baptismũ non sit virgo, quia ante baptismum corruptus est habẽdo vxorem, & velit fieri clericus, debeat promittere, nõ amplius ducere. Sequitur Capitulum 11. quod prohibet, ne curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupati, clerici fiant. quia scilicet soleãt facti clerici, & quandoque etiam facti sacerdotes, reuocari ab Imperatore ad munera & ludos edendos. Hoc etiam capitulũ ex Apostolica traditione natum est, quæ est in canone Apostolorum 28. qui vetat, ne seruus sine voluntate Domini clericus fiat, nisi libertate donatus sit. Similes sunt munerarij, qui curiales dicuntur, qui ludos ædunt populo veluti ministri quidam publici. Capitulum. 15 Quæ Christo (inquit) spiritualiter nubunt, & à sacerdotibus velantur, si postea vel publicè nupserint, vel occultè corruptæ fuerint, non prius admittendas esse ad pœnitentiam, donec is, cui se coniunxerant, de hac vita decesserit. Et hoc capitulum ex canone Apostolorum 48. originem duxit, qui iubet, vt si laicus vxore sua eiecta aliam duxerit, aut ab alio eiectam in matrimonium acceperit, excommunicetur. Traxisse autem hinc originem docuit idem S. Innocẽtius, cùm subiunxit, inquiens, Si enim omnibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuẽte viro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia cõcedatur, nisi vn⁹ ex eis defunctus fuerit, (quia scilicet tãdiu videtur fore, vt non pœniteat eũ, quandiu vixerit, cui se iunxit, vir relicta sua: aut mulier, relicto suo) quãto magis (inquit) de illa tenẽdum est, quæ antè immortali se sponso iunxerat, & postea ad humanas nuptias transire elegit? Hactenus S. Innocentij capitula Apostolica traditione prius constituta, vt ostensum est, cum Canonibus Apostolorum sigillatim contuli, non tam propter Magd. qui omnes Apostolorum traditiones, & decreta pontificum contẽnunt, quàm propter Catholicos, & eruditos multos, quos scimus venerari quidem has regulas, &, vt pios decet, religiosè seruare, ad earumque præscriptum vitam, & mores dirigere, & formare. Si quis verò quærendũ putet, si capitula ista, quæ

Vndecimũ Capitulum ex Apostolica traditione.

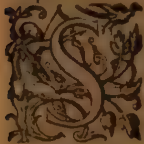
Can. Apost. 82.

Capitulum 15. ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 48.

Pont. ad Victriciũ Rhotomagensem misit, Apostolicas regulas, quas canones vocant continebant, cur nõ misit capitula, quæ reliquas regulas, siue reliquos canones Apostolorũ continebãt, vt omnes regulas Apostolorum haberet? præterim cùm ille normam ecclesiæ Romanæ quæ Apostolicis regulis & traditionibus vtebatur, desideraret? facile est huic respondere, misisse Põtificem ea capitula ex Apostolicis traditionibus ducta, quibus in prouincia illius magis opus esse sciebat. Erat alioqui Victricius in regulis ecclesiæ Dei traditis eruditus: Sicut idẽ Innocentius in procemio epistolæ ad eum testatur, sic enim ait: Et si tibi frater charissime pro merito, & honore sacerdotij, quo plurimum polles, viuendi & docendi ecclesiasticas regulas, nota sint omnia, nec est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur, tamen quia Romanæ Ecclesiæ normam postulasti, & quæ sequuntur.

Quomodo, & qua forma, quibusve nominibus Canones Apostolorum in decretis sanctorum patrum, & veterũ Cõciliorum citari soleant. Ac primum de Nicena Synodo, quos Canones Apostolorum citet, ita vt negari non possit, quin eos citet. *Caput* 13.

I qui igitur mirari solẽt, quòd cùm Synodis sanctorum patrum singulos fere canones Apostolorũ reperiamus, nulla tamen, in iis ipsis Synodis eorũ citatio, aut mẽtio fieri eis videatur, ex quo fit, vt aliquãdo fortasse suspicentur ignorasse hos Canones Synodos istas, alioqui eos, idẽ sanciẽdo, citassent, desinãt iam mirari, & intelligãt quomodo, & qua forma, non raró citentur, quod ipsi hactenus non obseruabãt: neque tamẽ opus esse, vt semper citentur, quamuis quod Synodus, aut Põtifex decernit, in Apostolico Canone sit Testimonio enim sunt capitula ista, siue regulæ ecclesiasticæ de quibus proximè disseruimus, quas S. Innocẽtius primus ad Victricium Rhotomagensem misit, quas vocat disciplinas vitæ, & morũ probabiliũ. Dixit enim nõ nouas esse eas, nec à se tunc primũ, sed Apostolicas, & patrum traditione cõstitutas,

quæ cùm sint alioqui omnes ex Canonibus Apostolorum depromptæ, quod iam ex parte, supra conferendo docuimus, tamen cum eas ipsas regulas, siue decreta sancit, & decernit, quæ in prouincia illa Rothomagẽsi secundum formam ecclesiæ Romanæ seruari iubet, canones ipsos Apostolorum, quorum traditiones suis illis capitulis sanxit, non citat præterquam in duobus capitulis, tametsi non omnes citationem aduertant, & agnoscant, vt in cap. 6. Ne is, qui secundã duxerit vxorem, clericus fiat. & paulò post in eodẽ capitulo, Ac ne ab aliquibus existimetur, ante baptismum si fortè quis acceperit vxorem, & ea de sæculo recedente, alterã duxerit in baptismo esse demissum, satis (inquit) errat à regula quia in baptismo peccata dimittuntur, non acceptarũ vxorũ numerus abolctur. Cùm enim dixit, satis errat à regula, regulã, siue Canonem Apostolorum 17. dicit, & citat: ac interpretatur, qui sic ait, Duobus coniugiis copulatus, post baptismum, aut qui cõcubinam habuit, non potest esse Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel denique clericus, in quo Canone illud est aduertendũ, non vocari hic concubinam fornicariã, sed, sicut scriptura sancta vocat cõcubinas patriarcharum: & vt Synodus Tol. 1. in c. 17. cùm iubet, vt sit fidelis, vnius mulieris aut cõcubinæ coniunctione cõtentus. Est autem huiusmodi cõcubina ea, quæ secundum legem matrimonij, infra dignitatem tamen vxoris ducitur. Hunc ergo Canonẽ malè quidã interpretabantur, quasi duo coniugia tunc prohiberẽt, clericum fieri, cùm essent post baptismum contracta, non autem ante baptismum. Hos tamen à regula, quæ Græcè dicitur Canon, aberrare dicit S Innocẽtius, quia (inquit) in baptismo non acceptarũ vxorũ numerus aboletur, licet peccata in eo dimittantur. Vt iam duobus coniugiis copulatus post baptismum, is intelligatur, qui vel bis duxit vxorẽ ante baptismum: vel semel ante baptismum, & iterũ post baptismũ: vel bis post baptismum. Ac rursus, quod Canonẽ Apostolorũ 17. in hoc capitulo 6. S. Innocentius citauerit, ne quis neget, aut iã dubitet, clarius adhuc ex capitulo 10. eiusdẽ Innocentij perspici potest, in eo enim eundẽ Canonem his verbis

Citatio Canonum Apost. in epis. Innoc. à paucis animaduersa.

Can. Apost. 17.

citat, cùm vetus regula hoc habeat, id est, vetus Canon, vt quisquis corruptus baptizatus, clericus esse voluerit, spondeat se vxorē omnino nō ducere. Corruptū baptizatum dicit eum, qui ante baptismū vxorem duxit, vel concubinam habuit. Qui si post baptismū iterū ducat priore mortua, non possit fieri clericus secundum Canonem: quare si fieri velit, necesse sit conuenienter Canoni veteri Apostolico, vt promittat non amplius ducere vxorē, ne scilicet præiudicio futuræ incontinentiæ impeditus, ad sacerdotiū peruenire non possit: vt idem Innocen. in epi. 2. c. 4. dixit, sanciens, ne Clericus viduā ducat vxorem. Sed videamus iam, an Synodus Nicena aliquando in decretis suis Canones Apostolorū citet, & in quibus. Citat scilicet Canonē Apostolorum 20. in primo suo Canone, cū sanciens Synodus, vt qui à barbaris, & à Dominis suis castrati sunt, ad clerū admittātur, Si inueniantur (inquit) digni, tales ád Clericū admittit Canon, vetus scilicet, id est, Apostolorum, qui sic ait. Si quis violentia hominū factus est Eunuchus, aut in persecutione exacta sunt ei virilia, si dignus est, fiat Clericus. Citari autem hic veterem Canonem, qui non potest esse nisi Apostolorum, declarat articulus, quo vsa est Synodus, nō enim dixit, tales admittit οὗτος ὁ κανὼν, id est, hic Canon: neque dixit, κανὼν, infinitè, ac sine articulo, sed dixit, ὁ κανὼν cum articulo, significans, de noto, & vetere Canone se loqui. Sed si qui adhuc negare voluerint: aut certe dubitare, citari hic Canonē à sanctis Apostolis traditum ecclesiæ Dei, ostendat eum in aliqua Synodo quæ Synodū Nicenā antecesserit, vt in Ancyrana, aut Neocæsariensi, harum enim Synodorū Canones Nicena Synodus approbauit, excepto extremo Canone Synodi Neocæsariensis, vt testatum est in Synodo Florētina actione 4. at in istis non est hic Canon. Rursus eadē Synodus Nicena Canonē Apost. 80. in 2. Canone suo citat, cū ait, Quia multa propter necessitatē, vel aliter vrgentibus hominibus, fiebant præter Canonē ecclesiæ, ita vt homines, qui paulò ante ex vita gentili ad fidē venissent, & paruo tēpore Catechumeni fuissent, statim ad lauacrū spirituale ducerētur: & simul vt baptizati essent, Episcopi, aut presbyteri fierēt,

Canon. Apost. 20. citatus in 1. Canone Synodi Nicenæ.

Canon Apost. 80 citatus in 2. Canone Synodi Nicenæ.

rectè visum est habere, vt deinceps nihil tale fiat. Si quidem & tempore opus est Catechumenis: & post baptisma opus maiore probatione. Manifesta est enim scriptura, quæ dicit, non neophytum, ne superbia elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli & quæ sequuntur. Canonem ecclesiæ vocauit hic Synodus Nicena canonem à Sanctis Apostolis ecclesiæ traditum, qui ita suis traditionibus, ac regulis ecclesiam constituerunt, vt omnia in ea honestè, & secũdum ordinem fierent. Sic enim ait canon Apostolorũ, Qui ex vita gẽtili accessit ad fidem, & baptizatus est, non est iustum, vt statim eligatur Episcopus. Cùm Episcopum dicit, presbyterum quoque intelligi vult, sicut Paulus in Epistolis suis loqui solet, quod ex ratione subiecta magis adhuc intelligi potest, cùm subiungit, iniustum enim est, vt aliorum sit doctor, qui nondum experimentum sui ostendit. Docere autem non solum ad Episcopum, sed ad presbyterum quoque sub Episcopo pertinet. Zonaras etiam græcorum canonum interpres, testatur citatum esse hic à Synodo Nicena Canonem Apostolorum. interpretans enim hunc Canonem secundum synodi Nicenæ, Sequitur (inquit) Synodus Nicena Canonem Apostolorum. Citat præterea Synodus Nicena in Canone suo 6. Canonem Apostolorum cùm ait. Antiquæ consuetudines vigeant, quę sunt in Aegypto, & Lybia & Pentapoli, vt Episcopus Alexandriæ horũ omnium habeat potestatẽ. &c. Quas enim in hoc Canone Synodus Nicena antiquas consuetudines vocauit. Synodus Constãtinopolitana eiusdem Nicẽni Canonicis sententiam repetẽs, vocauit Canones. Sic enim ait, Episcopi, qui vltra diœcesim sunt, ecclesias, quæ vltra terminos suæ diœcesis sunt, ne inuadant, neque cõfundant ecclesias, sed potius secundum Canones Episcopus Alexandriæ, quæ in Aegypto sunt, gubernet: & Episcopi Orientis ea solum, quæ sunt in Oriente, & quæ sequuntur. Sanè cùm ait secundum Canones, nõ alios intellexit, neque intelligere potuit, quàm Canones Apostolorum 34. & 35. ex horum enim traditione vsu ecclesiarum à principio recepta & cõfirmata, vnde cõsuetudines priscæ dicuntur, Canon Nicenus, & Cõ-

1. Timoth. 3.

1. Timoth. 3. Ad. Tit. 1. Philipp. c. 1.

Testis Zonaras, citatũ esse à Synodo Nicena canonem Apostolorum.

Canon Apost. 34. & 35. citatus in Canone sexto Synodi Nic. teste Synodo Ephesina & Constantinopolitana.

stantinopolitanus fluxerunt. Iubent enim Canones isti Apostolorum, vt cuiusque gentis Episcopi suum primum, siue suum Metropolitanũ, qui caput prouinciæ est, agnoscant: & sine illius sentẽtia & voluntate nihil agãt præter ea, quæ ad proprias ecclesias pertinẽt. Ergo Metropolitanus ea solum, quæ in prouincia sua sunt, gubernare debet, & eorum tãtùm potestatem habere. Ita vt Episcopi ipsi prouinciales Metropolitano suo subiecti, illa tantũ, quæ ad ecclesias, siue parœcias suas pertinent, agant, & curent: & nullus eorum vltra fines ecclesiæ, ac diœcesis suæ ordinationes clericorum sine licentia proprij Episcopi facere audeat. Immò ne quis vlla tergiuersatione aut cauillo negare possit, citari hîc à Synodo Nycena Canones Apostolorũ, Ephesina Synodus hoc testatur. Sic enim ait in ea parte Actorum, quæ post Canonem 7 Græcè ædita feruntur, παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων, id est, præter ius ecclesiasticæ cõsuetudinis, (hoc enim significat θεσμὸς, legem scilicet non scriptam & veterẽ morem) & præter Canones Apostolorum esse, quod Episcopus Antiochiæ in prouinciis Cypri ordinationes faciebat: de qua re Episcopi Cyprij Regius, Zenon, & Euagrius cõquesti fuerant. Decreuitq; Synodus Ephesina, vt secundum canones Sanctorũ patrum, & secundum antiquam consuetudinem Episcopi ecclesiarum Cypri, per seipsos ordinationes Episcoporum facerẽt. Quod prius dixerat Synodus Ephesina, esse præter ius ecclesiasticæ cõsuetudinis, & præter Canones Apostolorum, paulò post hoc ipsum corrigere se dicit secundum Canones Sanctorum patrũ, & antiquam consuetudinẽ. Vt iã necessariò consequens sit, antiquam istam consuetudinem, & Canones Sanctorũ patrum ad traditionem Canonis Apostolorum referri. Siquidem secundum eos Canones hoc corrigat Synodus, contra quos hoc ipsum, quod corrigit, fiebat, quos quidem Canones Sanctorũ Apostolorũ esse dixerat. Sãcti enim Apostoli patres nostri diuino consilio, & spiritus Sancti instinctu, tanquam primi magistri ecclesiarum bene constituendarum, instituerunt, Vt nullus Episcopus prouinciam, quæ non fuisset à principio sub sua

Testimonium Synodi Ephesinæ de citatione Canonũ Apost. in Synodo Nicena.

Synodus Ephesina Canones Apostolorum nominatim citat.

potestate, id est, suorum antecessorum, inuaderet, Sed potius omnes Episcopi prouinciales eum agnoscerēt, qui à principio fuisset primus prouinciæ: & quisque Episcopus in ea tantum ecclesia, siue parœcia ordinationes faceret, quæ à principio sub potestate suorū antecessorum fuisset: Visa est Sanctis Apostolis hæc institutio ac traditio necessaria, & Apostolico spiritu, & sapiētia digna, ne ecclesiæ, & ecclesiarū iura deinceps perturbarētur, ac confunderētur; & violentia, atque ambitio magis ac magis paulatim dominarentur. Totā autē sententiā, siue decretum istud de Episcopis Cypriis ex Apostolorū Canonibus à Synodo Ephesina citatis ductum, paulò post loco proprio recitabo, & interpretabor. Rursus Synodus Nicena in hoc eodem canone 6. Canonem aliū Apostolorū in extremo citat, cū statuit de electione Episcopi, vt, si duo aut tres contradicant electioni Episcopi, quæ omniū alioqui cōsensu & suffragio, & secundum ecclesiæ Canonē fit, maior numerus vincat. Quæramus ergo ab istis, qui Canones Apostolorum à Synodo Nicena citari negant, Quē canonē ecclesiæ dicat hoc loco Synodus? aut, quis eū ecclesiæ tradidit? Vnde ecclesiasticus dicitur? dicant nobis, regulam, quam ecclesia catholica in canonicis Episcoporū electionibus semper tenuit; quæ nā alia Synodus ante Nicenam sanxerit, & tradiderit, vt inde eam à Nicena Synodo citari existimemus: quod si dicere nō possunt, consequens est, Velint, nolint, vt Synodus Nicena canonem siue constitutionem Apostolorum ecclesiæ Dei traditam citarit, quæ est in 8. lib. à Clemente Romano scripta c. 4 de eligendo Episcopo ex optimis, qui careat omni reprehensione, assentiente populo cum presbyteris, & Episcopis præsentibus die dominico & percontante primo Episcopo populum, & presbyteros, an placeat, & an tribuant testimonium, dignum esse eum, qui constituatur Episcopus; & quæ sequuntur. Hoc ergo est, quod fallit non paucos, qui putant, non citari in Synodis Canones Apostolorum, quia non aduertunt, solere eos in Synodicis canonibus, & decretis Pōtificum vocari Canones ecclesiasticos, item regulas ecclesiasticas, quod idem sonat latinè, tum Veteres

Constitutio Apostolica citata in Synodo Nicena.

Canones Apostolorum variis nominibus citātur in Synodis, & à patribus.

regulas Vt S. Innocentius in Epi ad Victricium, veterem regulam vocauit canonem Apostolorum 17. vt paulo antè docuimus, vt Synodus quoque Antiochena in canone 9. Veterem canonem vocauit canonem Apostolorum 34. vocari etiam solere traditiones Apostolicas, instituta, siue constituta Apostolica, formas ecclesiasticas, antiquas consuetudines, ecclesiasticas disciplinas, planum est: vt idem S. Innocentius disciplinas vitę & morum in Epi. ad Victricium vocauit. Hinc factum est, vt cùm aliquis Canon Apostolorum citatur, si alio nomine citetur, non Canon Apostolorum citari existimetur. Quod quidem non sine diuino consilio, & nutu factum est, vt variis nominibus Canones Apostolorum appellati sint, tum ne quis de eorum nomine aliquando disceptaret, vt isti nunc disceptant: nihil enim interesse, vtrum sic an aliter dicantur: tum vt variis nominibus eorum vis, & ratio declaretur. Quia enim sunt normæ traditæ ecclesiæ ad bene viuendum, & vt fiat, quod decet, & sciant Clerici, quomodo conuersari debent in ea, dicuntur Canones, siue regulæ ecclesiasticæ: Quia à Sanctis Apostolis traditi, & instituti, siue constituti, traditiones Apostolicæ, & instituta, siue constituta Apostolica nominantur: Quia sunt ius quoddā Apostolorum, moribus in ecclesia per traditionem eorum institutum, quod vim legis obtinet, consuetudines & ecclesiastici mores sunt, & dicuntur, Græcè θεσμοί. Quare qui hos Canones, Apostolorum esse negant, ostendant nobis, quis eorum sit, de quo non possit, aut non debeat dici, talem consuetudinem habet ecclesia Dei. quod si ecclesia Dei tales consuetudines habet, traditione scilicet sanctorum Apostolorum à principio institutas, aliam enim originem ostendere isti non possunt, & nolunt vocare Canones Apostolorum, teneant res, & vocent consuetudines ecclesiæ antiquas: quæ vbi vigent, vim legis obtinent. Verùm Magdeburgensibus non nomen displicet, sed res, nolūt enim has recipere consuetudines. & secūdum eas viuere, sed potius sicut Martinus Lutherus, eorū propheta & magister, heri & nudius tertius instituit. Sed vt ad Synodum Nicenam redeamus, si adhuc isti pernegant, notos ei

Quare Canones Apost. variè appellētur, & quæ ratio, ac vis varia appellationis eorum.

Canonū Apost. origo alia ostēdi non potest, præter traditionem Apost.

Antiquas & ecclesiasticas cōsuetudines vbi vigent, vim legis habere.

Canones Apost. 6.44.& 70. nomine Apost citati in Can. Nic.

fuisse Canones Apostolorum, quia non sic in locis à nobis paulò ante obseruatis nominauerit, vt conuicti tandem obmutescant, sciant in Canone 56. Synodi Nicenæ citatos esse Apostolorum nomine Canones 6.44. & 70. sic enim ait Canon Nicenus, ne sacerdos curas sæculares suscipiat: neque lucris vsuræ studeat: neque sit ei cum Iudæis societas, neque cum eis prandeat, aut potet, quia hæc (inquit) Apostoli sancti constituerunt. Sed negabunt fortasse Magd. veros esse Canones Nicenos, qui ante paucos annos ex libro Patriarchæ Alexādrini Arabico descripti, & huc allati sunt. Sed quid mirum, si negent, qui non possunt aliter dogmata sua falsa defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorū, & sanctorum Apostolorum Canones, immo omnes veteres patres, quicunque eis contradicunt, næuis & corruptelis plenos esse calumnientur, qui neque sacris, & canonicis scripturis parcunt? Quid verò fidem faciat omnibus, qui iudicij aliquid habeant, esse istos Arabicè scriptos, & nuper repertos, veros Canones Nicenos, dicam posteà loco proprio, & commodiore, in tertio libro defensionis epistolarum. Illud tantùm nūc dicam, vt in ore duorum vel trium, sicut scriptum est in lege, stet omne verbum, vnum ex his Canonibus Nicenis in Arabico repertis citari à beato Basilio in epistola ad Chorepiscopos, is autem est Canon de clericis ordinandis, ac ducendis ad Chorepiscopum, & à Chorepiscopo ad Episcopum: item alium citari à beato Augustino, qui est de non relinquendo successore ab Episcopo. Sed rursus eadem Synodus Nicena in Canone 15. eorum, qui Græcè feruntur, Canonem Apostolorum. 14. citat. Sic enim ait Synodus, Propter multas turbas, ac tumultus, & seditiones, quæ factæ sunt, visum est, omnibus modis delere consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inuenta est præter Canonem, & quæ sequuntur. Hunc Canonem interpretans Zonaras, sic ait, Non transire ex ecclesia ad alium Episcopatum, siue presbyter sit, siue diaconus, ab Apostolis quoque est Canone prohibitum. Sed quia, inquit, negligebatur præceptum, idcircò Synodus præceptum hoc Canone renouauit. Cùm ergo dicit, consuetudinem, quæ præ-

Canon Nic ex numero eorum, qui Arabicè reperti sunt citatus à B. Basilio, & alius à beato Aug.

Canon Apost. 14. citatur in Can. Nic. 15.

Testis Zonaras, citari Canonem Apost. in synodo Nic.

ter Canonem inuenta est, Canonem Apostolorum necesse est intelligere, cùm nullum alium Canonem dicere possit. aut dicant isti, qui omnia negant, quem alium Canonem dicat, si rationi, & interpretibus credere nolunt. Prætereà in Canone 5 citat eadem Synodus Nicena Canones Apostolorum 32. & 12. Sic enim ait Synodus de excommunicatis, siue clerici sint, siue laici. Vigeat sententia secundum Canonem, qui cauet, ne ab aliis excommunicati, ab aliis recipiantur. At qui de laicis excommunicatis, ne ab alio recipiantur, est Canon Apostolorum 12. De clericis verò, est Canon 32. itaque Synodus Nicena Canonem vocauit hic singulari numero vnam sententiam Apostolorum duobus canonibus comprehensam. Imitata est Synodus Nicena Epistolam Zephirini Pontificis, qui Canones Apostolorum, quos nunc habemus 85. vocat 70. sententias ab Apostolis relictas. Sic enim vterque numerus conuenit, si vna sententia pluribus quandoque canonibus comprehensa intelligatur: quod ego posteà suo loco sigillatim in pluribus exempli gratia docebo. Postremò vt testimonia Synodi Nicenæ finiam, citauit etiam canonem Apostolorum 34. auctore & teste Iulio Pontifice in rescripto contra orientales. Vbi inter alios Canones Nicenos ponit vigesimum tertium, in quo Synodus Nicena postquam sententiam illius Canonis Apostolorum 34. eisdem verbis renouauit pœna à se adiecta, subiungit, iuxta sanctorum constituta patrum. Legat qui voluerit & conferat vtrumque Canonem, vt ipsis verbis conuictus, fateatur citatum esse ibi à Synodo Nicena Canonem Apostolorum. Quòd si apud istos auctoritas Iulij testimonium huic Canoni Niceno 23. tribuentis non valebit, qui omnia veterum scripta negant, quia aliter sua noua defendere nō possunt, valebit saltem apud eos, qui cùm canones Apostolorum non negent, libenter testimonia veritatis eorum legunt, & obseruant, quæ iidem fortassis antea nō obseruarant. Sed de hoc canone Apostolorum 34. à Synodo Nicena citato plura dicam paulò post.

Can. Apost. 12. & 32. citati in Canone 5. Synodi Nic.

Canon Apost. 34. citatus in Canone Nice. in rescripto Iulii ad Orie͞tales.

De Canonibus Apostolorũ renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & vnde id constet. item quomodo, & vbi Synodus Ephesina Canones Apostolorum citauerit nomine Apostolorum. praeterea de Canonibus Apostolorum citatis in Synodo Chalcedonensi, Gangrensi, & Carthaginensi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursus de Canonibus citatis nomine Apostolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopolitana, & in altera 8. Constantinopolitana post illam priorem 8. item in Synodo Romana sub Gregorio 7. & in Synodo Tiburiensi, ac postremò in Tridentina. Caput 14.

Eniamus iam ad Synodum Antiochenã, quæ annis 5. post mortem magni Constantini habita est, quæ quot canones sanxit, totidem canones Apostolorum & verbis, & sententiis renouauit, ac confirmauit. Quæ in ipso prooemio nõ obscurè significasse & admonuisse mihi videtur, nihil se nouum statuere, sed quæ optimè statuta erant, ea se confirmare, cùm ait. Quæ enim bene habere visa sunt, cum maiore nostra omniũ Episcoporum consideratione, iudicio, & confirmatione, qui ex diuersis prouinciis Antiochiæ conuenimus, ad notitiam vestram retulimus. Nec hoc solùm, sed in ipsis etiam canonibus interdum Canones ecclesiæ traditos id est Canones Apostolorum sigillatim citat, Vt in Canone secundo, quo Canonem Apostolorum 9. renouans, eum, qui communionem cum excommunicatis habet, excommunicat? & subiungit causam tanquam qui confundat (inquit) Canonem ecclesiæ. Canonem dicit ecclesiæ traditum à sanctis Apostolis, qui est Canon Apostolorum 9. qui excommunicat communionem habẽtes cum excommunicatis. Idem quoque obseruauit Zonaras Græcorum Canonum interpres, notatum esse hic à Synodo Antiochena Canonem Apostolorum. Item in Canone 3. renouat, ac confirmat eadem Synodus Canones Apostolorũ 15. & 16. ad hos enim Canones retulit, quod in extrema parte huius tertij Canonis addidit, excommunicandum esse eum, qui clericos deiectos de gradu recipit, tanquam qui leges

Canon. Apost. 9. citatus, ac cõfirmatus in Synodo Antioch.

Can. Apost. 15. & 16. cõfirmati in 3. Canone Synodi Antioch.

(inquit) ecclesiasticas soluat. Canones Apostolorum vocauit hic θεσμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς, quod sint leges non scriptæ, & consuetudines traditione Apostolorum ad vsum ecclesiæ institutæ. hoc enim significat, vt ante dixi, θεσμὸς, quo verbo frequenter Dionysius Areopagita in eadem significatione vti solet. Clariùs adhuc in Canone 9. eadem Antiochena Synodus Canonem Apost. 34. citat: postquam enim eisdem verbis eum repetiuit, subiungit, Secundum veterem patrum nostrorum Canonem. Dicant ergo nobis, qui hîc etiam fortasse Canonem Apostolorum citari negant, cuius Synodi antegressæ, aut quorum patrum Canonem veterem hic vocet: aut vocare possit? Si nullum aliũ reperire possunt, an non conuincuntur, citari hic Canonem Apostolorum? hos enim Synodus meritò vocat patres: & horũ Canonem merito veterem, siue potiùs, antiquum, & priscæ originis, hoc enim significât ἀρχαῖον quo verbo vsa est Synodus. Præterea in Canone 23. Canonem Apostolorum citat, cùm iubet seruari legem ecclesiasticæ consuetudinis de non constituendo Episcopo nisi in conuentu Episcoporum, & eorum delectu, & iudicio, idque post mortem eius, qui prius erat Episcopus. Est autem hæc constitutio, partim in libro 8. Clementis c. 4. partim in Canone Apostolorum 74. qui vetat Episcopo, successorem eligere, quod nihil aliud hoc sit, quam Ecclesiam facere iuris hæreditarij: nemo enim testamentum facit, quo hæredem relinquat, nisi dum viuit. Præterea Canonem Apostolorum 14. qui prohibet, ne Episcopus relicta ecclesia sua, ad aliam se transferat, citat in Canone 21. cùm ait, secundum Canonem iam prius æditum. nullus enim extabat eiusmodi præter illum Apostolicum. Rursus, etsi in aliis plerisque etiam canonibus non obscurè ipsis verbis, quibus Synodus vtitur, nihil se nouum statuere, significat: hoc tamen clariùs adhuc facit in Can. 24. qui est Canon Apost. 41. sic enim ait, Bene habet, oportere bona ecclesiæ eidem ecclesiæ seruari. Bene enim habere, significat, rectè constitutum esse, Canone scilicet antiquo Apostolorum. Vnde Paschalis secundus citans hunc Canonem nonnullis verbis ex Antiocheno sumptis, sic ait

Canõ Apost. 34. confirmatus, & citatus in Can. 9. Syn Antioch.

Vnde manarit Canon, qui vetat Episcopo suc cessorẽ eligere.

inter decreta sua, canonibus Apostolorũ statutum est, vt omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus: & eas velut Deo contemplante, dispenset. hoc enim extremum ex Canone Antiocheno sumpsit, totũ tamen Apostolis tribuit.

Accedat deinceps testis Canonum Apostolorum sancta Synodus Ephesina, quæ tantæ auctoritatis etiam apud Magd. erit, vt non sit verendum, ne næuum Synodo exprobraturi sint. Interpretabor ad verbum, quod paulo antè promisi, decretum eius ex quarta actione. Sententia sanctæ Synodi Ephesinæ pronũciata in causa Episcoporum Cypri. Rem (inquit) præter id quod in iure, ac more ecclesiastico positum est, & præter Canones sanctorum Apostolorum inusitatam, & ad libertatem omnium pertinentem Rheginus Coepiscopus, & cum eo Zenon, & Euagrius prouinciæ Cypri Episcopi nobis attulerunt. Vnde quia communes morbi maiore medicina opus habent, vt pote qui plus noceant, si nec antiqua consuetudo seruata fuerit, sed potius Episcopus Antiochiæ ordinationes in Cypro faciat, sicuti Episcopi Cypri tum per libellos, tum ore suo Synodo, ad quam conuenerunt, exposuere, decreuit Synodus, vt Episcopi, qui ecclesiis Cypri præsunt, teneant ius suum ab omni aliorum violentia liberum ordinandi secundum Canones sanctorum patrum, & veterem cõsuetudinem per seipsos suos Coepiscopos: id quod in aliis quoque diœcesibus, & vbique in omnibus prouinciis seruabitur, vt nullus Episcopus aliam prouinciam, quæ non fuerit ab ipso ortu, & principio sub potestate sua, id est, suorum antecessorũ, occupet: Sed potius si quis eã occupauit, & sub potestatem suã per vim misit, vt restituat, ne Canones patrũ violentur: & ne superbia potestatis sæcularis simulatione operis pii irrepat: & nos libertatem paulatim amittamus, quã Dominus noster Iesus Christus omnium liberator nobis suo sanguine donauit. Hactenus sententia, & decretum Synodi Ephesinæ. Antiqua verò, & ecclesiastica cõsuetudo, & Canones Apostolorum, quos Synodus Ephesina nomine Apostolorum in hoc decreto citauit, sunt Canones Apostolorum 34. & 35. vt idem Zonaras

Citantur Canones Apostolici nomine Apostolorũ in Synodo Epiph.

quoque obseruauit. hæc ergo citatio Canonū expresso nomine Apostolorum in Synodo Ephesina tantę profectò antiquitatis,& auctoritatis est, vt hominibus alicuius iudicij,& non morosis fidem facere debeat,citari quoque eosdem Canones Apostolorū in Synodo Nicena,& Antiochena in iis locis & canonibus, quos paulo antè obseruauimus: præsertim cùm verbis ipsis Canonum inter se collatis, satis vt opinor, id à nobis iā demonstratum sit. Sequitur, vt de Synodo Chalcedonensi videamus, quæ in Canone suo 12. Canones quoque Apostolorum citat, vbi, quod quidam committebant, vt auctoritate principum sæcularium per pragmaticam formam eorum ciuitates fierent Metropoles, ex quo fiebat, vt vna prouincia in duas diuideretur, hoc inquam, fieri dicit παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς, id est, præter ius ecclesiasticæ consuetudinis. hoc enim significare, vt ante dixi, θεσμοὺς, consuetudinem scilicet non scriptam, id est, quod sine scripto traditū est, à magnis auctoribus est obseruatum. Quare si sextum Canonem Nicenæ Synodi, Synodus Chalcedonensis citare voluisset, nunquam hoc verbo vsa esset, quod in Apostolica potius statuta, quàm in Nicena conuenit. Est autem huiusmodi diuisio prouinciarum præter Canonem Apostolorum 34. diuisa enim prouincia fit, vt non vnum Metropolitanum agnoscant, qui à principio secundum Canonem Apostolicū agnoscebant. Est præterea præter Canonem Apostolorum 30. qui vetat, vt vllus auctoritate alicuius laici vsus honorem Episcopi consequatur, vt quidem consequitur, qui honore Metropolitani gratia principis sæcularis afficitur. Rursus in Canone 22. adhuc clariùs Canonem Apostolorum 40. citat, qui iubet, vt bona Episcopi à bonis ecclesiasticis sint separata, nè accidat, vt ecclesia damnum faciat, dum bona Episcopi ignorantur: aut Episcopus, dum bona ecclesiæ: atque ita dilapsis bonis Episcopi, propinqui eius mendicare cogantur:& post mortem malè audiat Episcopus. Prohibet igitur Synodus Chalcedonensis, ne clerici bona Episcopi post mortem eius diripiant. sicut (inquit) antiquis canonibus vetitum est. In nulla autem Synodo ante Chalcedoné-

Can. Apost. 30. & 34. citati in can. xii. Synodi Calcedonen.

Can. Apost. 40. citatus in Canone 22. Synodi Chalced.

tum quoque est secundum constitutionem Apostolorum de conuiuiis pauperum, quæ est in libro secundo Clementis de constitutionibus Apostolorum. Postremò quod est in Canone 19. de eo, qui ieiunia in commune tradita violat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 69. Adhæc Synodus Carthaginiensis secunda Valentiniano Imperatore habita Canones quoque sanctorum Apostolorum citat, cùm sanciens Canone suo secundo continentiam sacerdotum, & Leuitarum, subiungit, Vt, quod Apostoli docuerunt, & ex ipsa antiquitate tenetur, nos quoq; custodiamus, id est, vt custodiamus quod tum scripto, tum sine scripto per longam consuetudinem traditum est, sic enim Zonaras quoque in suis canonum explicationibus interpretatus est. Interrogemus ergo istos, qui Canones Apostolorum in Synodis citari negant, ad quam aliam originem referri possit hoc, quod antiqua etiam consuetudine teneri Synodus affirmat, præterquam ad regulam de continentia seruanda ecclesiæ traditam, quam vsque in hodiernum diem tenet ecclesia Romana, & tenuit semper orientalis ecclesiæ antiquitas, vt à nobis in libris de dogmaticis characteribus verbi Dei multis veterum patrum testimoniis demonstratum est. Est autem hæc regula, siue Canon, à sanctis Apostolis traditus, & à Clemente Romano litteris mandatus, qui iubet, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus vxorem suã prætextu religionis eiiciat. Quod si sacerdos, & diaconus non tenerentur religione continendi se ab vxore, quorsum Canon vetaret, ne prætextu religionis vxorẽ eiicerent? aut cur hoc magis vetatur istis, quàm laicis? Quia ergo abstinere quidem debent ab vxoribus, sed eas tamen curare, & alere, ac tanquam sorores habere debent, idcirco iubet Canon, ne religione ista continẽdi, qua tenentur, prætexant inhumanitatem non curandi illas, & alendi, quia non sit eis vtendum, vt vxoribus, sed habendæ sint, tanquam non habeantur, sicut Apostolus ait. Hoc ipsum rursus statuit Synodus Carthaginiensis 2. citans adhuc clariùs Canones Apostolorum, sic enim ait Cap. 3. Prætereà cùm de quorũdam clericorum erga vxores proprias incontinentia refer-

Can. Apost. 5. citatus in Syn. Carth. 2. & in c. 2.

2. Cor. c 7.

Can. Apost. 5. rursus in Syn. Cart. 2. c. 3. citatus.

retur, placuit, Episcopos, presbyteros, & diaconos secundũ propria statuta ab vxoribus abstinere. Græcè est κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους Canones enim vocauit ὅρους, vt frequentissimè vocari solent Dixit autem Synodus debere istos abstinere secundum suos Canones, siue secundum sua propria statuta: quia alij clerici non habent suos proprios de continentia Canones, quos seruare necesse sit, sed tantùm varias consuetudines, secundùm quas aut abstinere debeant: aut non debeant, iuxta hunc Canonem, & iuxta Canonem 37. concilij Africani, qui iubet etiam, cæteros clericos, præter sacerdotes & diaconos, non cogi ad hoc, sed secundum (inquit) vniuscuiusque ecclesiæ consuetudinem obseruari debere. Rursus eadem Synodus Carthaginiensis secunda c. 8. Si quis (inquit) presbyter ab Episcopo suo correctus, aut excommunicatus, tumore, vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerenda: vel aliud erigendum altare contra ecclesiasticam fidem, disciplinámque crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primus sedis Numidiæ Episcopus dixit, necessario disciplinæ ecclesiasticæ, & fidei cõgrua sunt, & quæ sequuntur. Disciplinam ecclesiasticam vocauit hoc loco Synodus regulam ecclesiæ traditam, quæ est regula, siue Canon Apostolorum 31. cum quo congruit hoc Synodi decretum. sic enim ait Canon Apostolorum, Si quis presbyter contempto Episcopo seorsum congreget, & aliud altare erigat, cùm tamen Episcopum de fide religionis non condemnet, deponatur. Quandiu enim catholicus est, & non hæreticus, contra fidem ecclesiæ, & regulam eius facit presbyter, qui altare aliud erigit. Idcircò Synodus intuens in hanc regulam siue Canonem ecclesiæ à sanctis Apostolis traditum, si putauerit, inquit, aliud altare erigendum contra ecclesiasticam fidem, & disciplinam. Græci verò in istis eisdem locis proximè notatis dicunt contra κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν, id est, statum ecclesiæ. Vt iam vel hinc intelligere liceat, eos qui Canones Apostolorum ecclesiæ traditos negant, aut virtutem vocis ignorare, aut putare, reliquisse Apostolos ecclesiam sine disciplina, & certo statu: si quidem disciplina, & status ecclesiæ canoni-

Can Apost. 31. citatus in can. 8. Synod. Carthag. 2.

Qui Can. Apost. negant, quid cõsequenter per ignorantiam existiment.

bus, ceu neruis continetur. Hinc Innocentius primus in præfatione regularum Apostolicarum ad Victricium, de quibus antea commemoraui, quas prius vocauerat regulas, statim vocauit digestas vitæ, & morum disciplinas. Rursus Synodus Africana cap. 32. decreuit vt quia Equitius Episcopus iustè damnatus erat, mitteretur aliquis legatus, vt si fortè eum illis locis, vbi fuerat Episcopus, reperiret, curaret aduersus illum quicquid posset, & oporteret, pro defensione status, siue disciplinæ ecclesiasticæ. Quis dubitare potest, quin hoc quod de disciplina, & statu ecclesiæ defendendo, hoc loco dixit Synodus, pertinere voluerit ad Canonem Apostolorum vigesimumoctauum qui iubet, vt si Episcopus iustè depositus pro manifestis criminibus, ausus fuerit ministerium, quod aliquando ei commissum fuit, attingere, omnino ab ecclesia abscindatur? Rursus adhuc eadem Synodus cap. quinquagesimo quarto id quod ex Concilio Mileuitano capite decimo quarto repetitum est, sed illud (inquit) Scimus, inuiolatam semper mãsisse ecclesiasticam disciplinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere. Et paulò pòst, quæ antiquorum sententia statuta sunt, nostro consensu mancipabuntur. Ad Canonem Apostolorum trigesimumquartũ retulit hoc, qui iubet, vt omnes cuiuscunque gentis, siue nationis Episcopi suum primum agnoscant: & nihil præter ea, quæ ad cuiusque ecclesiam priuatim pertinent, sine illius sententia agere audeant. Et paulò pòst eadem Synodus clariùs adhuc hunc Canonem citans, Omnes (inquit) Episcopi dixerunt, hic ordo, & à patribus, & ab antiquis seruatus est: & à nobis concedente Deo seruabitur, seruato iure primatum Numidiæ, & Mauritaniæ. patres distinxit à maioribus. siue ab antiquis, quos Synodus Græcè vocauit ἀρχαίους vt Apostolos proprietate verbi significaret, quos patres Africani secuti sunt. De hoc ordine ecclesiarum, & de hac disciplina meminit etiam sanctus Anacletus in epist. tertia, scribit enim illas Metropoles, quæ priscis temporibus primatum tenebant, quia erãt scilicet capita plurium prouinciarum, primas omniũ esse & Patriarchas

Can. Apost. 28. citatus in Syn. Afric. c. 32.

Can Apost. 24. citatus in Syn. Afric. c. 53.

siue primates à beato Petro, & Clemente accepisse: eas verò Metropoles, quæ singularum prouinciarum capita fuerant, accepisse Metropolitanos, esseque primas ciuitates infra illas Patriarcharum, siue primatum. Inter alias verò ciuitates, quæ in vnaquaque prouincia sunt, illas esse primas, quæ à sanctis Apostolis, & à Clemente, siue ab Anacleto primos prædicatores acceperunt: quas se ait descripsisse in matricula, vt vulgò dicitur, quam vocat tomum, & Synodus Africana vocat μᾳτρίκιον & ἀρχαιότυπον. & subiungit idem Anacletus Canonem Apostolorum 34. inquiens, Inde namque & Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum gẽtium scirent, quis inter eos esset primus. Hæc igitur omnia qui cõferre inter se, & cum Synodo Africana voluerint, facilè intelligent, agnouisse Synodum Africanam Canonem Apostolorum, & disciplinam ecclesiæ traditam de ordine Episcoporum seruando, qui inter eos primi essent: & qui infra primos: & Epistolam Anacleti, quæ de hoc ordine scribit: retulisseque ad hunc Canonem Apostolorum, & ad epistolã Anacleti, quod eadem Synodus Africana dixit, hic ordo à patribus, & ab antiquis seruatus est. Citat prçterea eadem Synodus in cap. 17. Canonem primùm Apostolorum. Sic enim ait, Aurelius Episcopus dixit, antiquus Canon seruabitur, vt non pauciores quam tres, qui decreti sunt, sufficiant ad ordinationem Episcopi. Græcè est ἀρχαῖος τύπος. Typum enim vocat Canonem, vt ipsi quoque Grçcorum Canonum interpretes notarunt, pro quo formam dixerunt Latini patres. Quod si fortè Magd. hîc quoque negent citatum esse Canonem Apostolorum, edisserant nobis, si possunt, quam formam antiquam seruaturam se Synodus polliceatur? aut quid aliud sunt Canones Apost. quam formæ ecclesiasticæ? Veniamus iam ad Synodum 7. id est, ad secundam Nicenam Oecumenicam, quæ non semel, & iterum, sed sæpius Canones Apostolorum & quidem nominatim citat, Sic enim ait in primo Canone & diuinos Canones amplectimur: & integram, ac firmam ipsorum constitutionem, quos sancti Apostoli, spiritus sancti clarissimæ tubæ, ædiderunt. item in Canone 5. citat Canonem Apo-

De canone Apost. 34. apud Anacletum collato cum Syn. Africa.

Can. Apost 1. citatus in Syn. Afric. c. 16.

ſtolorum 29. in eum enim qui præcio ordinatus eſt, Fiat(inquit) ſecundum Canonem Apoſtolorum, qui ait, Si quis Epiſcopus pecunia hanc dignitatem obtinuerit, aut presbyter vel diaconus, priuetur omnino communione, vt Simon magus à me Petro. Rurſus in Canone 10. Canonem Apoſtolorum ſextum citat, cùm ait, Non licet illis, ſcilicet presbyteris, mundanas vitæ curas ſuſcipere, vtpote prohibitis à diuinis canonibus. Præterea in Canone 12, producit, & recitat Canonem Apoſtolorum 38. in eum enim, qui bona eccleſiæ alienat, ſiue Epiſcopus, ſiue abbas monaſterij ſit, ſit, inquit, irritum ſecundum Canonem Apoſtolorum, qui ait, Omnium bonorum eccleſiaſticorum, & quæ ſequuntur.

Can. Apoſt. 29. citatus in 2. canone Syn. Ni 2.

Can. Apoſt. 6. citatus in can. 10. Syn. Ni. 2.

Can. Apoſt. 38. citatus in can. 12. Syn. Ni. 2.

Prætereà Syn. 8. quæ Ioanne Pont. Rom. ccclxxxiij. patrum Conſtantinopoli, habita eſt, cui præfuerunt legati Pont. Petrus presbyter, Paulus Anconitanus, & Eugenius Epiſcopus Oſtienſis grauiſſimum, & ſanctiſſimum teſtimonium canonibus Apoſtolorum dedit. Cùm enim Baſilius Imperator confeſſionem fidei ab eis poſceret, qui locum Pontificis tenebant, iique, ſicut in ſexta actione ſcriptum eſt, reſponderent, non decere aliam canonem nominari præter veteres, qui in cuncto orbe vigerent, peterentque, vt de omnium ſententia legerentur, ac confirmarentur, Photius Patriarcha conſtant. dixit, iudicio omnium fratrum, & conſacerdotum noſtrorum legantur. Ac Petrus quidem diaconus & protonotarius legit inquiens. Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti diuinam, & veneratione dignam doctrinam ſinu mentis complectimur: & voluntate non diſcrepante, ac puritate fidei fundati ſanctorum quoque Apoſtolorum conſtitutiones, & κανονικὰς τύπους, id eſt, canonicas formas iudicio veriſſimo ſeruamus: quin etiam 7. Synodorum Oecumenicarũ, vt quæ vnius ſpiritus ſancti afflatu directę, & actę ſunt, prædicationem, & canones ſanos, & non deprauatos ſyncera, & conſtanti ſententia, vt ſanctos honoramus, & cuſtodimus. Et quæ ſequuntur. An non eſt hæc grauiſſima, & celeberrima canonum Apoſtolorũ citatio, qui iudicio, ac ſententia ccclxxxiij. patrum ſecundo lo-

Can. Apoſt. cõfirmari in Syn. 8. conſtet conſtitutiones eorũ.

co post euangelicam doctrinam collati sunt? & eos per cunctum orbem vigere, & constanti sententia, & pietate à Synodo honorari, & custodiri pronunciatum est? Præterea etiam constãtinopolitana Synodus, quæ Photio Patriarcha post 8 illam in templo sanctorum Apostolorum habita est, quæ canones 17. ædidit, canones quoque Apostolorum nominatim citat. vt in canone 8. quem aduersus eos sanxit, qui alios faciũt eunuchos, canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait Synodus Diuinus, & sacer sanctorum canon eos, qui se faciunt eunuchos, interfectores sui esse iudicat, & quæ sequuntur. Rursus canonem Apostolorum 27. citat in canone suo 9. in eos clericos sancito, qui canonem Apostolorum iubentem, ne sacerdotes vllum verberent, malè interpretabantur. Sic enim incipit, cùm Apostolicus, & diuinus canon sacerdotes, qui fideles, qui peccarunt, & infideles, qui iniuriam fecerunt, verberant, mouendos esse gradu decernat, qui iræ indulgentes, & Apostolicas constitutiones deprauantes, interpretati sunt prohibere canonem, ne liceat sacerdotibus manu propria verberare, non autem, ne liceat manu aliena, iubendo alteri, vt verberet, cùm hoc neque canon dicat, neque ratio intelligere permittat, & quæ sequuntur. Item in canone 11. citat canones Apostolorum 7 & 83 Sic enim ait, Presbyteros, vel diaconos, qui curas aut magistratus mundi suscipiunt, aut eas, quas in domibus principum vocant procuratorias, diuini, & sacri canones deponi iubent. Hoc igitur & nos confirmãtes idem in reliquos clericos statuimus, & reliqua.

Can. Apost. 22. citatus in cano. 8. Syn const. sub Photio.

Præterea in Synodo Parisiẽsi ex Episcopis Gallis diœcesis Senonen. Turonen. Rhotomagen. Ludouico, & filio eius Lothario Imperatoribus ante annos septingentos, & amplius citatus est, & recitatus ad verbum canon Apost 41. nomine Apostolorum. Sic enim ait c. 15. sanciẽs, vt Episcopus habeat Oeconomum ecclesiæ, qui res ecclesiæ secundum sententiam Episcopi dispenset, quod si hoc non fecerit, diuinis constitutionibus subiacebit in canonibus, qui Apostolorum titulo prænotantur, titulo 41. ita legitur. Deinde recitatur Canon ad verbum Rursus cap 26. Irrepsit (inquit) inter cætera,

quæ ecclesiasticæ auctoritati, imò diuinæ contraeunt, miserabilis & periculosa nostri temporis consuetudo, quæ valde à veritate canonica abhorret, eo quod Episcoporum concilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per vnamquamque prouinciam non fiunt. morem canonicum vocauit, morem siue consuetudinem Apostolico Canone 37. sancitam de Synodis bis quoque anno habendis. quod vel ex eo constat, quod non seruari hoc, contrarium diuinæ auctoritatis esse dixit: in quo satis significauit Canonem Apostolicum. Deinde cap. 36. priscis (inquit) temporibus, quando iura Canonum suum seruabant vigorem, nullus clericorum parœciam suam relinquere, & ad aliam, sine Episcopi sui commendatitiis litteris, audebat quoquomodo pergere. nostri verò temporis miserabilis inoleuit consuetudo: & paulò pòst, quod quantum & à diuina, & à canonica auctoritate, discordet, in promptu est. Cùm dicit, discordare à diuina & canonica auctoritate, proficisci clericos ad alias ecclesias sine litteris commendatitiis, satis clarè Canonem Apostolorum 33. denotauit, quo cautum est, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, cùm peregrinantur, sine litteris commendatitiis recipiantur.

Item Synodus Romana sub Gregorio 7. in Canone suo secundo Canonem Apostolorum 25. citat, cùm ait: Quoniam inuestituras contra statuta sanctorum patrum à laicis in multis partibus nouimus fieri, decernimus, vt nullus clericorum inuestituras Episcopatus, vel abbatiæ, vel ecclesiæ de manu Imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ viri, vel fœminæ suscipiat, & si præsumpserit, recognoscat, inuestituram illā Apostolica auctoritate irritam esse: & se vsque ad dignā satisfactionem excōmunicationi subiacere. Si autē Magd. more suo cauillari voluerint non citari hic Canonem Apostolorum, ostendant ipsi, si possunt, antiquiùs statutum sanctorum patrum, quod Romana Synodus citare potuerit, aut debuerit, quàm istud sanctorum Apostolorum, in quo legunt prohibitum, ne quis vsus magistratibus, regibus, principibus sæculi, aut imperatoribus, quos vno omnes vocabulo complexus canon

Can. Apost. 30. citatus in 2. Cā. Synod Rom. sub Greg. 7.

κοσμικὸς ἄρχοντας vocat, ecclesiam obtineat: & qui obtinet, deponitur, & excommunicatur, tamdiu scilicet, donec dignè satisfaciat, sicut Romana Synodus interpretata est, Quod si ostendi non potest grauiùs de hac re statutum, neque quod ita propriè, & verè sanctorũ patrum dici debeat, quæ ista tanta peruersitas, ac malignitas istorum, vt negare audeant citari, hîc Canonẽ Apostolorum? Deinde Synodus Triburiensis 22. Episcoporum Germanorum ante annos sexcentos Canonem Apostolorum 11. de non orando cum excommunicatis citauit in cap. 2. Postremò Synodus Tridentina ccc. ferè patrum tot, ac tantas Synodos antiquas secuta ipsa etiam Canonem Apostolorum 38. citat Sess. 25. cap. 1. de reformatione.

Can. Apost. 11. citatus in cap. 2. Synodi Triburiensis.

Can. Apost. 38. citatus in Syn. Tridẽtin.

De testimonio quod sexta Synodus canonibus Apostolorum in tertio Canone tribuit secundum confessionem Magd. & quomodo illud eludãt ridiculè, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obiiciunt, & de 50. capitulis, quæ ab eo feruntur approbata, & de libro Apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium: & de Canonibus Apostolorum à B. Gelasio in epistolis, & decretis suis citatis. item de beato Isidoro, quid ille de Canonibus Apostolorum senserit, & quid de eo respondendum sit Magd. Cap. 15.

HActenus de citatione Canonum Apostolorum in Synodis, tũ Oecumenicis, tum prouincialibus. Iactent ergo nunc Magd. illud suum commẽtum, quod in centuria 1. his verbis scripserunt. Et cõstat, in nulla alia Synodo eos Canones pro authenticis, & Apostolorum esse receptos, quam in sexta Constantinopolit. quę celebrata est cirter annum Domini 675. Nam eius Canon secundus sic habet. Placuit huic sanctæ Synodo, vt à modo confirmata, & rata sint Canonum Apostolorum 85. Capitula.]

Hactenus Magd. confitentur ergo isti boni viri, receptos esse pro authenticis, & Apostolorum canonibus istos 85. Sed videamus nunc, quomodo hoc sextæ Synodi testimonium, quod ccxxvij. patres in Synodico conuentu canonibus Apostolorum dederunt, refellãt,

Quia constat, inquiunt, in nulla alia Synodo pro authenticis Apostolorũ esse receptos. Sic ergo cogitasse mihi videntur, quasi testimonium vnius Synodi, vnius testis testimonium esset. Vnius autem testimoniũ constat non facere fidem, cùm scriptum sit in lege, in ore duorum, vel trium stabit omne verbum. Itaque obliti, quot testes in vna Synodo sexta aduersus suam opinationem citauissent, ex ducentis viginti septem testibus vnum testem fecerunt, quia vna Synodus esset, & non ccxxvij Synodi. Videat ergo quadriga Magdeburgensium, an eorum testimonium testimonio ccxxvij. patrum sit satis conuictum. esto, nulla alia Synodus esset, vt ipsi finxerunt, quæ canonibus Apostolorum vsa fuisset: & eos pro testimonio authentico, & Apostolico citasset, vt quidem sunt multæ, vt à nobis satis superq; hactenus demonstratum est. Subiunxerunt deinceps Magd. ad refellendum testimonium sextæ Synodi: Neque tamen defuerunt, qui negarent esse Apostolorum, nam Leo 9. qui circa annum Domini 1049. contra Epistolam Nicetæ abbatis scripsit, contendit exceptis 50. capitulis, Canones Apóstolorum inter Apocrypha deputari. dist. 15.]

Testimonium vnius Synodi, ccxxvij patrum quasi testimonium vnius testis à Magd. reputatur.

Hæc isti, qui auctoritate Leonis 9. auctoritatẽ Synodi sextæ oppugnant: sed rursus iidem, tanquam boni architecti, vt destruerent, quod se putabant ædificasse, statim eiusdem Leonis, cuius testimonio vsi erant, auctoritatem negārunt. Sic enim subiecerunt: Sed nec huius Pontificis Leonis tanta est auctoritas, vt Canones illos, quos antiquitas Apostolorum esse negat, iis adscribere possit. Ergo ad probādum Apocryphos esse Canones Apostolorum valet auctoritas Leonis pontificis, cuius testimonio vtuntur: ad probandum verò nõ esse apocrypha Leonis capitula, quæ idem Leo pontifex excepit ab apocryphis, non valet. Quis non sentit istorum deliramenta, & inconstãtiam, & totos mente, ac cõscientia, & sermone vacillare? Sed videamus, quomodo probant, negare antiquitatem, esse Canones hos Apostolorum? Scilicet illo suo familiari genere probādi ex negantibus: Nõ meminerunt de canonibus Apostolorum Iustinus, aut Irenæus, aut Clemens, aut Ori-

Inconstantia Magd.

Genus argumẽtandi ex negantibus famiiare Magd.

genes, aut Euſebius, aut Hieronymus, aut Ambroſius, ergo nullos Canones Apoſtoli reliquerũt. Sed de hoc, id eſt, de huiuſmodi teſtibus mox videbimus. Redeamus ad Pont. Leonẽ 9. de quo quia reſpondi Magdeb. ſecundum ſtultitiam eorum contra Salomonis præceptum, qui iubet reſpondere contra ſtultitiam eorũ, ſic enim eſt apud 70. & viſus fortaſſe ſum ſimilis eis, quaſi ipſe quoque crederem, dixiſſe hoc quod iſti fingunt, Leonem, idcirco, ne in Pontificem inſolentius illi inſultent, quaſi exceptis 50. capitulis, reliquos Canones apocryphos eſſe affirmarit, reſpondebo rurſus ſecundũ præceptum eiuſdem Salomonis, ne ſibi ſapientes eſſe videantur. Non hoc ſcripſit Leo, qui neque contra epiſtolam Nicetæ abbatis ſcripſit, ſed potius Vmbertus eccleſiæ Siluæ candidæ Epiſcopus Leonis 9. ad Conſtantinopolitanos legatus, anno Domini 1054. ſcripſit enim hic auctor dialogum introductis perſonis Conſtantinopolitani, & Romani, quo reſpondet calumniis Michaelis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, & Leonis Archiepiſcopi Acridæ Metropolis Bulgarorum, ad quos prius idem Leo 9. erudititiſſimam epiſtolam 31. capitibus comprehenſam ſcripſerat. Aedidit etiam quidã Niceta cognomento Pectoratus presbyter & monachus monaſterij ſtudij libellũ contra Latinos blaſphemiis plenum. De azymis, & ſabbatorum ieiuniis, & nuptiis ſacerdotum inſcriptum, qui cùm ad manus Vmberti apocriſarij, id eſt, Legati Pontificis veniſſet, librum ſcripſit, quo illum totum Nicetæ fortiſſimè, & feſtiuiſſimè refellit. In hoc libro quia Nicetas Canones Apoſtolorum inſolenter iactabat, qui tunc cum falſis erant permixti, ſic ſcripſit, Et hoc aſſerere conaris ex apocryphis libris, & canonibus pari ſententia ſanctorũ patrum repudiatis. Et ſubiungit, Nam Clemẽtis librũ, id eſt, Petri Apoſtoli Itinerarium, & Canones Apoſtolorum numerãt inter apocrypha, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxiæ adiungẽda. Hæc Vmbertus, qui cùm dixit, Ex apocryphis libris, & canonibus pari ſententia ſanctorum patrum repudiatis, ad decretum de apocryphis ſcripturis à Gelaſio in Synodo 70. Epiſcoporum factum hoc retulit. In quo Iti-

Prou. 28.

Quod de Leone 9. Magd. obiiciunt. non Leonis, ſed Vmberti eſt.

nerarium Clementis, & liber Canonum Apostolorum inter apocrypha numerata sunt, quia Itinerarium ab Ebionitis corruptum est, vt S. Epiphanius ait. Sic in libro Canonum Apostolorum multi ferebantur falsi, & ab hæreticis fabricati, quos tametsi non minus facilè erat à veris discernere, quã in Itinerario hæretica à catholicis, tamen dum permixta ferebantur, meritò iudicati sunt apocryphi, sicut Itinerarium. Erat fortassis liber iste apocryphus Canonum Apostolorũ ex numero illorum, quos Priscillianistæ sub nomine Apostolorum ædiderant, de quibus Leo magnus in epi. 88. ad Turbium Asturicensem Episcopum sic scripsit cap. 15. Et multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Et paulò post, Apocryphę autẽ scripturæ, quæ sub nomine Apostolorũ multarũ habẽt seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferẽdæ atque ignibus concremãdæ. Quãuis enim sint in illis quædã, quæ videntur speciem habere pietatis, nunquã tamen vacua sunt venenis. Immo idem Clemens Romanus, qui ecclesiasticas regulas Apostolorũ, id est, canonicas eorum traditiones, quas Canones vocarunt, litteris mandauit, testatur in libro sexto de constitutionibus Apostolorum, fuisse iam tunc scriptos libros pestiferos nomine Apostolorũ. Ex horum ergo numero erat liber iste apocryphus Canonum Apostolorũ à beato Gelasio damnatus. Subiungit deinde idem Clemens, Priscis quoque temporibus scripserunt quidam libros Apocryphos Moisis, Enoch, Adæ, Eliæ, Dauid, & Esaiæ, & triũ patriarcharũ perniciosos, & veritatis aduersarios. An igitur, quia erat inter istos quædam prophetia nomine Esaiæ apocrypha, & quidã liber apocryphus psalmorum, idcirco apocryphus sit liber psalmorũ Dauid? & apocrypha omnis prophetia Esaiæ? sic de libro & canonibus Apostolorũ Apocryphis iudicatũ est, vt non continuò omnes Canones Apostolorũ Apocryphi sint, quia ille tunc liber Canonũ Apostolorũ falsò inscriptus Apocryphus erat, qui à beato Gelasio dãnatus est. Illa ergo 50. Capitula siue quia nondũ plura ex illis 85. ad Latinos venissent: siue hæc solũ ex illo Apocrypho libro Canonũ

De libro Apocrypho Canonũ Apost. apud Gelasium qualis esset & apocryphus.

Quid Clemens de libris Apocryphis.

Exempla librorum apocryphorum sicut ille liber apocryph. canonum. Apostol. apud Gelasium.

De illis 50. capitulis exceptis canonũ Apost.

permixto tanquam legitima separata essent, quæ Vmbertus excepta esse dicit, ad illas 70. sententias pertinet, quas beatus Zepherinus in epistola sua priore à sanctis Apostolis æditas esse scribit, quas quidem satis excepisse videtur beatus Gelasius, cum in illo decreto inter ea, quæ ecclesia catholica recepit, item (inquit) decretales Epistolæ, quas Beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorũ patrũ consultatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Itaq; licet illis temporibus non plura quàm 50. capitula Latini haberent, non tamen dubitabant, quin plura essent à sanctis Apostolis tradita. Testis est Igmarus Rhemẽsis auctor doctissimus, qui ante annos septingentos in libro de variis capitulis ecclesiasticis cap. 18. sic ait, itẽ Africanum concilium capitulo 8(. prohibet rebaptizationes, & reordinationes: item Canon Apostolorum, si quis (inquit) Episcopus, presbyter, diaconus secundã manus impositionem acceperit, deponatur ipse, & ordinator eius. Deinde subiungit; si quis autem huic capitulo minus credit, quia illud inter Canones Apostolorum apud nos non reperit, scire debet, quod eorundem Canonum multa capitula nobis desunt. Nã beatus Zepherinus Papa in ordine 16. apostolos 70. Canones constituisse testatur: quorum 50. tantum Isidorus in prologo suo de canonibus se inuenisse fatetur, quibus & nos vtimur. Est autem canon ille, quem Igmarus dixit non reperiri in numero 50. capitulorum, Canon 61. cui testimonium tribuit idem Igmarus. Illud verò necessarium est, cum beatus Gelasius dixit librum Canonum Apostolorum Apocryphum esse, nõ dixisse de illis 70. sententiis Apostolorum, tum quia neque 70. Et eæ quidem per breues sententiis, liber dici poterãt: tum quia illas iam exceperat: & ab ecclesia suscipiendas esse decreuerat, cum dixit, decretales Epistolas, quas beatissimi pontifices scripserunt, venerabiliter suscipiẽdas esse. Sed de beato Gelasio, & de illo Apocrypho libro Canonum Apostolorum prudẽtissimè, & magna auctoritate idem Igmarus Rhemensis Archiepiscopus Germanicæ nationis in eodem libro de variis quæstionibus, quum paulò ante dixi, his verbis scripsit. Scien-

Quod Igmarus Archiepiscopus Rhemensis de canonibus Apostolorum & de illis 50. capitulis, & de libro apocrypho canonum Apostolorum apud Gelasium scripserit, & senserit.

dum autem, quod Beatus Gelasius Papa librum, qui de canonibus Apostolorum apud Græcos inscribitur, pro Apocrypho deputauit, cui & nos contradicere nõ debemus, quia hoc eum sine causa fecisse nõ credimus. fortasse liber ille de capitulis, quæ sancti patres receperunt, nihil dicit: aut si dicit, non nihil mendosum annectit: quod tamen solertia Catholici interpretis prudenter nobis in Latino subtraxit. Sicut beatus Hieronymus cum transferret Originem, fecisse sæpe mõstratur. Sed quicquid de illo libro coniiciatur, nos tamen illa 50 capitula, quæ ex Græco translata legimus, absq; scrupulo debemus, quæ & sancta Romana ecclesia custodiuit: nobísque custodienda per beatum Adrianum Papam mandauit. Hæc Igmarus. Quod hoc loco hic auctor dicit, mandasse ecclesiam per beatum Adrianũ custodire capitula illa Apostolorum, ad vij. Synodum referendum est, quæ Adriano Pontifice pro cultu sanctarum imaginum habita est, quæ primo suo Canone Canones Apostolorum tenere, & seruare iussit. Subiungit deinde idem Igmarus, sic multa ex apocryphis deprompta sancti patres receperunt. Sicut Iudas Apostolus epistola sua testimonium de propheta Enoch assumptum recepit, quam tamen prophetiã sancta ecclesia, quasi apocrypham, repudiauit. Apocrypha autẽ dici ecclesiastici doctores tradunt, nõ quia omnia mẽtiuntur: sed quia dubiæ, & suspectę auctoritatis esse videantur. Nam sæpissimè multa canonica suis næniis hæretici interserunt, quæ nequaquam catholici cum eisdem næniis refutare debebunt. Vnde supra dictus Papa Gelasius, nunquid (inquit) in ipsorum hæreticorum libris non multa, quæ ad veritatem pertineañt, posita leguntur? num quidnam ideo veritas refutãda est, quia illorum libri, vbi primitus inserta est, refutantur? aut ideo praui libri suscipiendi sunt eorum, quia veritas, quæ illic inserta est, non negatur? Ait Apostolus, omnia probare: quæ bona sunt, tenete. Ergo iuxta eũdem Apostolum vtrumque debemus, & librum de canonibus Apostolorum apocryphum repudiare: & capitula, si quæ in illo ad veritatem pertinentia inueniãtur, nõ reprobare, illa, inquam, minimè reprobare, quæ

Iudicium Igmari Rhem. de decreto Gelasii.

sancti patres pro authenticis receperunt: imò quorum auctoritate suas sanctiones priſſimè firmauerũt. Multa quidem alia Apostolos instituisse non dubitamus, quæ tamen nullo eorum speciali scripto promulgata reperimus. Vnde beatus Augustinus in libro primo contra Donatistas de baptismo, quod inquit, vniuersa tenuit ecclesia, neque conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Hactenus Igmarus. Quod verò beatus Gelasius, qui librum Canonum Apostolorũ apocryphum damnauit, Canones Apostolorum alioqui cognouerit, ex plurimis locis epistolarum, & decretorum eius intelligi potest. In epi. enim. 1. ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos Canonem Apostolorum 22. citat. de eunuchis, cùm ait cap. 19. De iis autem qui se ipsos abscindunt, paterni canones euidenter sequenda posuerunt, quorum tenorem sufficiat indidisse. dicunt enim talia perpetrantes, mox vt agniti fuerint, à munere clericali debere eos secludi: quod modis omnibus custodire nos conuenit. Quia fas esse nulli suppeditat, quicquam præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, censere. Formam vocauit Canonẽ, vt frequenter canones vocari solent. Quãuis enim primus Canon Synodi Nicenæ idem contineat, tamen cùm ipsa Synodus Nicena illum ipsum suum Canonem ad Canonem veterem ecclesiæ, id est, ad Canonem Apostolorum planè retulerit, vt à nobis ante obseruatum & ostensum est, consequens est, vt Gelasius quoque, cùm dixit, præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, ipsum illum Canonem Apostolorum, quem Nicena Synodus citauit, intellexerit, vnũ ex iis, quos hoc loco Gelasius Canones paternos vocauit. Rursus idem Gelasius cap. 25. Canonem Apostolorum 29. licet non citauerit, planè secutus est. sic enim ait, Quos verò constiterit, sacram mercatos esse precio dignitatẽ, conuictos oportet arceri, non sine periculo talia perpetrantes. Deinde subiungit, Quia dantem & accipientẽ damnatio Simonis, (quam sacra lectio testatur) inuoluit. Canon verò Apostolorum ait, Qui pecunia hanc dignitatem obtinuerit, deponatur ipse, &

Frequens citatio canonum Apost. in epistolis, & decretis Gelasii.

Can. Apost. 22. citatus à beato Gelasio.

Can. Apost. 29. citatus à Gelasio.

qui eum ordinauit, sicut Simon Magus à me Petro. Capite 25 clarè citat Canonem Apostolorum, cùm ait, Quisquis propriæ desertor ecclesiæ nullis extantibus causis ad aliam putauerit trāseundum, temeréque susceptus fuerit, & promotus, reuerendorū Canonū vel ipse, vel receptor eius atque prouector constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptionibus præfixere seruanda. In vtrunque autem & transeuntem, & recipientem sanciti sunt Canones Apostolorū 15. & 16. quos etiam Synodus Nicena renouauit, Canone suo. 15. & 16. citans illos ipsos Canones Apostolorū, cùm ait Can. 15. Propter multam turbam, & seditiones, quæ fiunt, visum est tollere consuetudinem, quæ præter Canonē inuenta est, transeundi de ciuitate in ciuitatē, &c. Cum verò nō extet vllius Synodi ante Nicenā Canon de hoc sancitus præter Canonem Apostolorum consequens est, vt illum citarit. Similiter in Canone. 16. Qui recedūt, (inquit) ab ecclesia præter Canonem ecclesiasticum. Hic quoque Canonem Apostolorum hoc prohibentē citauit. Ex quo fit, vt, cùm Gelasius nō ignorauerit, in vtroque Canone Synodi Nicenæ Canones, quos ante ecclesia tenebat, citari, non sit vlla ratione, dubitandū, quin ad illos ipsos Apostolicos Canones referre voluerit, quod in hoc 26. cap. dixit, reuerendorum Canonū vel ipse, vel receptor constituta nō effugiet. Item cap. 20. cōperimus (inquit) horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione submota non solum de factis atrocibus necessariam pœnitudinem non habere, sed, nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honorémq; contendere: non nullos autem in ipsis ordinibus constitutos grauibus delinquentes facinoribus non repelli, cū mandet Apostolus, nemini citò manus imponendas, neque communicandū peccatis alienis. Deinde subiūgit, Et maiorum venerāda cōstituta pronūciant: huiusmodi etiā, si fortè surrepserint, tā, qui ante peccauerūt, detectos oportere repelli, quàm sacræ professionis oblitos, præuaricatoré sque sancti propositi proculdubiò submouendos. & hîc cum dicit maiorū venerāda cōstituta, Canones Apostolorum, scilicet 25. & 61. in primis

Can. Apost. 15. & 16. citati à beato Gelasio.

Can. Apost. 25. & 16. citati à Gelasio.

intellexit, cum quibus conuenit quod beatus Gelasius hoc cap. 20 iubet. Et si enim eodẽ pertineant Canones Synodi Nicenæ 9 & 10. in illis tamẽ Synodus Nicena Canonem quoque veterem ecclesiæ, id est, apostolorũ citauit. Sic enim ait Canone 9. de examinatis, ac cõfessis peccata, & postea ordinatis, Si homines moti præter Canonem, eis manus imposuerunt, hos Canon nõ recipit. vtrobique addidit articulum, vt intelligamus veterem ac notum Canonem dici. & rursus in sequenti Canone id est 10. de iis, qui peccauerũt & postea ordinati sunt, siue per ignorantiam, siue consciis ordinatoribus, nihil (inquit) præiudicat Canoni ecclesiastico, cogniti enim deponuntur. Hic quoque Canonem veterẽ significauit, qui clericos deprehensos in crimine deponi iubet. Qui est Canon Apost. 25. Rursus idem Gelasius in epistola ad Episcopos per Picenum contra Pelagianam hæresim, arguens eos, Sed quid miremur (inquit) ecclesiarum principes ista negligere, quos, sicut à multis audiuimus, contra Canones omnia gerere, & contra Apostolicam disciplinam passim cuncta miscere, manifestum est nõ seruatis regulis ordinare. Agnouit igitur beatus Gelasius regulas Apostolicæ disciplinę de dignis & indignis ordinationibus, qui sunt Apostolici Canones. Sed hactenus de beato Gelasio cuius auctoritatem centuriatores in Canones Apostolorum obiecerunt, dicentes non referri eos ab eo inter authentica scripta, qui non aduerterunt, cum inter authentica scripta retulit Epistolas decretales, quas beatissimi pontifices scripserunt, ex quibus est epistola Zepherini, in qua continetur, 70. sententias Apostolos cum aliis quamplurimis Episcopis præfixisse, & seruandas censuisse, simul sententias illas 70. quas Canones vocamus, inter authentica retulisse. De Isidoro autem, quem hic quoque Magd. in eosdẽ Canones obiecerũt, idem respõsum sit, quod de beato Gelasio, idem enim cum illo sensit, & dixit. Loquens enim de illo ipso libro Canonum Apostolorum, quem Gelasius apocriphum esse pronunciauit, vt qui Canones Apostolorũ cum hæreticis haberet promixtos, intuens in decretum eiusdem Gelasij, & Synodi 70. Episcopo-

ſcoporum de libris apocryphis & authenticis in præfatione ſuæ collectionis Canones (inquit) qui dicuntur Apoſtolorum,ſeu quia eoſdem neque ſedes Apoſtolica recepit,neque ſancti patres iis aſſenſum præbuerũt, pro eo , quod ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcuntur,quamuis in eis vtilia inueniãtur, tamen ab auctoritate canonica & Apoſtolica eorum geſta conſtat eſſe remota , atque inter apocrypha reputata.De canonibus verò Apoſtolorũ non permixtis cùm hæreticis quid idem Iſidorus ſentiret, ſcripſit ſtatim in eadem præfatione,ſic enim ſubiungit,Propter eorum auctoritatem cæteris præponimus canones,qui dicuntur Apoſtolorum , licet à quibuſdam apocryphi dicantur. Non loquitur nunc de illis canonibus , qui ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dignoſcebantur : illi enim non à quibuſdam , ſed à ſede Apoſtolica,& ſanctis patribus,id eſt à Synodo 70.Epiſcoporum apocryphi pronunciati erant : ſed loquitur iam de canonibus Apoſtolorum non permixtis, ſed puris, licet à quibuſdam adhuc Apocryphi dicerentur.Sed quia plures (inquit)eos recipiunt,& ſancti patres eorum ſententias Synodali auctoritate roborauerunt : & inter canonicas poſuerunt conſtitutiones, idcirco cæteris cõciliis eos præpoſuit.Si vos ergo Magd. Iſidori auctoritatem nobis aduerſus canones Apoſtolorum obiiciendam eſſe putaſtis, & nos eiuſdem auctoritatem vobis obiicimus, quo in gladium à vobis diſtrictum,vt noui Amalechitæ, irruatis : & veſtro pugione confoſſi pereatis. Etenim ſi ſancti patres Apoſtolicorum canonum ſententias Synodali auctoritate roborauerunt, vt S.Iſidorus teſtatur,& res ipſa loquitur , vt vel ex iis, qui nomocanones,id eſt,leges canonicas in titulos varios,& varia capita diſtribuerunt,facilè perſpici poteſt, qui eſtis vos, vt cum Synodis ſanctorum patrum vos comparare audeatis ? aut quæ iſta veſtra quadrumuiralis auctoritas, vt cum auctoritate Synodica conferenda ſit?

Quid beatus Iſidorus de canonib. Apoſt. ſcripſerit.

De 70. ſententiis Apoſtolorum in epiſtola Zepherini, vbi, & quando ſint à Sanctis Apoſtolis ſancitæ, & qui vſus, &

officium earum, & responsio ad ea quæ Magdeb. in epistolam Zepherini obiiciunt, & in sententias istas 70. de quibus in epistola Zepherini scriptum est. *Caput 16.*

Ed quia paulò ante meminimus de 70. sententiis Apostolorum, quas Zepherinus pontifex Apostolicus præfixisse Apostolos, in epistola sua affirmat, quæ sunt canones Apostolorum, quos habemus, tempus est & locus admonet, vt aliquid de iis ipsis sentētiis dicamus, & de numero earum, quemadmodum cum numero Canonum apostolorum conueniant: tum etiam vt ad ea respondeamus, quæ centuriatores nobis in epistolam ipsam Zepherini obiiciunt eo consilio, vt refutata epistola simul sententiæ illæ 70. Apostolorū canonicæ, refutatæ esse videantur. Sed primum quia solet à quibusdam curiosis simul & studiosis quæri, quando, & vbi cum quamplurimis Episcopis, vt ait. S. Zepherinus, sententias istas canonicas & ecclesiasticas regulas sancti Apostoli tradiderūt, dicam prius, quæ de hac re obseruaui. Scribit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha in homilia de agone Petri, & Pauli, postquam beatus Petrus catenis illis, quibus iussu Herodis vinctus fuerat, fuisset manu angeli liberatus, multas eum regiones propter Simonem Magum perambulasse, verbum Dei prædicando, ac tandem (inquit) rediit Hierosolymam tertio anno vocationis Pauli, de quo ipse Paulus ait, post tres annos ascendi Hierosolymam videre Petrum: & mansi cum eo diebus 15. vbi (inquit Sophronius) canones & constitutiones fecerunt. Et Paulus quidē ad opus, ad quod vocatus fuerat, profectus est: Petrus verò iterum reuersus Antiochiam Hactenus Sophronius. Fortasse de illis constitutionibus intelligendum sit hoc, quæ in 8. libro Clementis ante canones illos ecclesiasticos Apostolorum 85. inscriptæ sunt Petro & Paulo c. 34. de diebus festis & exequiis mortuorū, sicut sunt aliæ inscriptæ Paulo de admittendis, & de non admittendis ad baptismum c. 32. Scribit item Clemens Romanus in persona Apostolorum lib. 6. c. 12. missis literis illis

De Canonibus Apost. vbi traditi & constituti obseruatio ex Sophronio Hierosolymitano & Clement. Rom.

Galat cap. 1.

cum decreto Apostolorum de cessatione legalium ad Antiochenses, remansisse ibi eos multis diebus, côquirentes (inquit) vnà omnes quæ ad communem vtilitatẽ & correctionem pertinerent. Scilicet hoc est officium canonum διορθοῦν, id est, corrigere praua: & hic eorum vsus, ad communem vtilitatem ecclesiæ præscribere, quomodo oporteat in ecclesia Dei conuersari, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit. Postquam enim docuit, quales esse deberent secundum ecclesiasticos canones, qui essent Episcopi, aut presbyteri, aut diaconi ordinandi, subiunxit, Hæc tibi scribo, fili Timothee, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui. Et in epi. ad Corinth. priore postquam præcepta dedit de officio pronunciandi sacras lectiones in ecclesia, quod non conuenit, nisi ordinatis & de docendo verbum Dei, quod est sacerdotum, & postquã prohibuit ne mulieres in ecclesia docerent, subiungit, omnia honestè, & secundum ordinẽ fiant in vobis. An non hoc satis declarat, fuisse traditas in commune regulas ecclesiasticas, ex quibus discere illi possent, quomodo honestè & secundum ordinem omnia fierent in ecclesia? Quomodo enim præciperet Apostolus, vt omnia fierent, κατὰ τάξιν, id est secundum ordinem, si nullæ erant ecclesiasticæ διατάξεις, id est, dispositiones, siue constitutiones, quos canones vocant? Rursus in epistola ad Timotheum. Sollicitè (inquit) cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Græce est ὀρθοτομεῖν quod verbum significat, siue in moribus, siue in verbo non esse discedendũ à regulis ecclesiæ traditis, sed potius ad eas esse dirigendam vitam, & doctrinam: mutuatus est enim Apostolus hoc verbum ex prouerbiis Salomonis iustitia (inquit) Innocentis ὀρθοτομεῖ ὁδοὺς, rectà enim incedit iustus non declinans nec ad dextram, nec ad sinistram, id est, nec ad nimium, neque ad parum, quæ sunt vitia, sed potius ingreditur per mediam viam virtutis. Huc ergo spectant canones, & hoc eorum officium. Immò ipso verbo canonis vsus est Apostolus in epistola ad Philippenses. Verumtamen ad quod per-

Qui vsus, et vis Can. Apostolor.

1. Timoth. 3.

Ex quibus locis Pauli intelligatur, traditos esse ab Aposto. ecclesiasticos canones ad gubernationem ecclesiarum.

2. Corinth. 14.

2. Timoth. 2.

Prouerb. cap. 11.

Philipp c. 3.

uenimus (inquit) vt idem sapiamus: in eadem regula permaneamus. Græce est, in eodem Canone. Canon enim regulam significat. Est autem permanere in eodē Canone (inquit Photius hunc locum interpretans) eosdem mores seruare: & vnum idémque sentire tum in vita degenda, tum in doctrina. Quemadmodum enim (inquit) qui aliquod dogma mutat, superiora etiā mutat, ac dissoluit: sic in vita qui aliquid mutat, & relaxat, ac non potius eandem limam seruat, etiam antegressa lædit. Cùm igitur eo spectent Canones, vt secundum eos praua corrigantur: & vt sciamus, quemadmodum oporteat in ecclesia Dei conuersari, ac omnia honestè, & secundum ordinem in ea facere, & vt in eis nos tanquam intra cancellos quosdā contineamus, quos non liceat transire, vnde ὅροι quoque Græcè, id est, termini vocari solent, profectò qui Canones Apostolorum negant, consequens est, vt simul dicant, non tradidisse Apostolos, quomodo oporteat cōuersari in ecclesia Dei: ac frustra etiam præcepisse, vt omnia honestè, & secundum ordinē fierent in ea, hoc enim quod Paulus præcipit, reliquos quoque Apostolos præcepisse, iudicandum est: ac dicant prçterea, non docuisse eos ὀρθοτομεῖν id est, rectè tractare verbum veritatis, si ecclesiasticam disciplinā, quæ canonibus eorum continetur, ecclesiæ non tradiderunt, si quidem sine hac verbum veritatis rectè tractari non potest. Vt igitur ad Clementem reuertar, cùm scribit, post quæstionē illam de legalibus, multis diebus remāsisse Hierosolymis sanctos Apostolos ἅμα συζητοῦντας πρὸς τὸ κοινωφελὲς εἰς διόρθωσιν, id est, conquirentes vna, quæ ad communem vtilitatem ecclesiæ & correctionem spectarent. vim & officium canonum ecclesiasticorum, quos sancti Apostoli tradiderunt, diuinè expressisse mihi videtur. Interrogemus ergo istos, qui canones Apostolorū negant, an negent etiam hoc, quod grauissimus auctor, & Apostolorum discipulus narrat: & ratio ipsa per se ita esse conuincit, scilicet conquisisse illos, vt necesse erat, vna quæ ad cōmunem vtilitatem ecclesiarum omnium, & ad correctionis ecclesiasticæ disciplinam spectarent? quod si non negent, non enim tam alieni ab omni sensu com-

Vbi conditos fuisse Canones Apost. auctoritas Clē. Rom. & ratio probabilis conuincat.

muni erunt, vt negēt, quæramus ab eis rursus, vbi sunt ista, quæ conquisiuerunt ad communem vtilitatē omnium ecclesiarum, & ad correctionem, siue directionem, quod proprium est regulæ, vtrumque enim significat διόρθωσις, quo verbo vsus est Clemens. Aut quorsum illa conquisita sunt, si nobis non sunt tradita? aut, si tradita sunt, vbi illa sunt, si Canones ecclesiastici, quos Clemens per sermonē ab eis traditos, nobis descripsit, non sunt eorum Canones? Sed veniamus iam ad epistolam Zepherini, & ad 70. illas sententias, quas dicit sanctos Apostolos cū quamplurimis Episcopis præfixisse. Quod quidē mirificè conuenit, cum eo, quod idē Clemens scribit, conquisisse illos vna ad vtilitatem cōmunem & correctionē, cum essent Hierosolymis post decretum illud de cessatione legalium factum, tunc enim multi Episcopi conuenerant, quos Lucas, vt solet Paulus, presbyteros vocat, cùm ait, Statuerunt, vt ascenderent Paulus & Barnabas, quidam alij ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalē super hac quæstione. Et paulò post, Tunc placuit Apostolis, & senioribus, Græcè est presbyteris, id est, Episcopis cum omni ecclesia eligere viros, & quæ sequuntur. Cum ijs igitur Episcopis, cum quibus Apostoli de quæstione illa conquisierant, de ijs etiam, quæ ad communem vtilitatem, & ecclesiasticam disciplinam pertinebāt, vna conquisierunt: tradideruntque regulas, quas Clemens Romanus canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum vocat: & sanctus Zepherinus constituta Apostolorum, & 70. sentētias. Sed hic Magd. vt probent, sententias istas nō esse Canones Apostolorum, quos nos habemus, & ipsi negant, primū obijciunt, non reperiri in canonibus Apostolorū, quod Zepherinus ait, esse in istis Apostolorum 70. sententijs, de priuiligio scilicet ecclesiæ Romanæ: vt iudicia, inquam, Episcoporum, & maiores causæ ecclesiæ, sicut ait Zepherinus, à sede Apostolica, & non ab alia, sicut sancti Apostoli, & sancti successores eorū cum aliis Episcopis statuerunt, sint terminandæ. Non mirum est, non aduertisse Magdeburgēses, in quo canone Apostolorum hoc reperiatur, qui alia multo etiā clariora, & faciliora passim solent non aduertere, nec

De epistola Zepherini, & de 70. sententiis Apost.

intelligere. Imò, quia multo adhuc clarius, & luculentius, & vt ita dicam, expressius hoc ipsum à successoribus Apostolorum explicatum erat, non contentus beatus Zepherinus dicere, sancti Apostoli statuerunt, addidit, & eorum successores cum aliis Episcopis. Ostendamus ergo istis, qui se putāt omnia videre, in quo canone Apostolorum tota vis huius priuilegij ecclesiæ Romanæ, de quo Zepherinus meminit, contineatur. Continetur scilicet in canone 34. Apostolorum, qui iubet, vt omniū gentium episcopi suū primum agnoscāt & nihil exuperās sine illius sententia agant, sed illa tātùm, quæ ad cuiusq; paroeciam & loca eius pertineāt. Etenim si omnes Episcopi, qui sunt Apostolorum successores, debent agnoscere suum primum, id est, Metropolitanum, quamuis omnes sint episcopi, vt scilicet ad eum pertineat maior solicitudo de episcopis subiectis: ergo ipsi etiam primi, id est, Metropolitani successores item Apostolorū, debēt quoque agnoscere suum primum, successorē scilicet beati Petri principis Apostolorum. Sicut enim Apostoli quamuis omnes essent Apostoli, beatum Petrum (ita domino instituente) primum agnouerūt, & eum habuere caput, sic eandē formā suis successoribus & reliquis episcopis reliquerūt, scilicet vt quamuis omnes essent Episcopi, successorem tamen beati Petri primum agnoscerent: & eum haberent caput. Non ergo hanc interpretationem canonis excogitaui: neque mea est, sed sancti Anacleti beatissimi martyris & apostolici pontificis, qui, vt ostenderet, relictam esse hanc formam successoribus Apostolorū, & reliquis episcopis, quæ erat inter Apostolos, & Petrum, vt scilicet omnes Apostolorum successores siue maiores, vt archiepiscopi, vel Metropolitani, siue minores, vt episcopi vnum successorē Petri agnoscerent, canonem Apostolorum 34. in epistola 3. produxit. Sic quoque Dionysius Areop. vt hoc obiter obseruetur, ne quis nouum putet, in epis. ad Demophilū successores Apostolorū ab episcopis distinxit, qui sunt etiā successores Apostolorum, sed minores, quam archiepiscopi siue Metropolitani. Sed quæret aliquis, cur canō Apostolorum non dixit, quod erat multo clarius, vt omnes

Quomodo priuilegium ecclesiæ Romanæ contineatur in vna ex lxx. sententiis Apost.

Interpretatio canonis Apost. 34. ex S. Anacleto ad priuilegium ecclesiæ Rom. pertinēs.

Distinctio eorū qui sunt successores Apost. maiores, & alii minores ex S. Anacleto, & S. Dionysio Areop.

episcopi Metropolitani, atque adeo Patriarchæ vnum Pontificem Ro. primum & tanquam caput agnoscerent? causa fuit, quia non hoc ab Apostolis, sed à Christo constitutum est, cùm dixit beato Petro Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & illud, Tibi dabo claues regni cælorum. Sed cur rursus de Metropolitanis dictũ est in hoc canone, vt omnes Episcopi agnoscant suum primum, id est, suum Metropolitanum, de Patriarchis verò non sic dictum est, vt omnes Metropolitani agnoscant suum primum, id est, suum Patriarcham? causa est, quia non, si quis subiectus est maiori quam Metropolitano, continuò sequitur, vt subiectus sit minori id est Metropolitano. Vt quidem sequitur, si quis sit Metropolitano subiectus, multo magis subiectus sit ei, qui est supra suum Metropolitanum. Constat autem Patriarcham maiorem esse Metropolitano eadem etiam ratione sequitur, vt multo item magis subiectus sit capiti Patriarcharum, id est, Episcopo, & Patriarchæ Romano, cui Dominus ore suo, illud etiã dixit, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

Quare canon Apost. 34. non dixit, vt singularum gentium Episcopi agnoscerent vnum Pont. Rom.

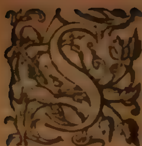
Iã verò quomodo ex eo, quod pontifex sit primus omnium, vtpote successor beati Petri principis Apostolorum, sequatur, omnia iudicia Episcoporum, vt S. Zepherinus ait, & maiores causas à sede Apostolica, & nõ ab alia terminari debere, sicut sancti Apostoli statuerunt, facilè intelligit, qui credit, potestatem ligandi primum datam esse beato Petro, sicut Euangelium testatur, ac proinde per eum translatam esse ad alios Episcopos, vt ait S. Zepherinus. Etenim si primùm cõuenit successori beati Petri potestas ligandi, & soluendi, & per eũ translata est ad alios Episcopos, siue maiores, siue minores, vt ipsi alios sibi subiectos absoluere, aut ligare possint, consequens est, vt ipsos Episcopos siue maiores, siue minores nemo possit absoluere, aut ligare, præter primum, in quo est tota & prima potestas ligandi, & soluendi. Eadem ratio est de maioribus ecclesiæ causis, quæ de iudiciis maioribus, id est, Episcoporum: ita fit vt priuilegium ecclesiæ Romanæ, quod ei à Domino tributum est, in Apostolico canone, vt iam explicatum est, contineatur. Quod quidem non est mirum,

Quomodo ex eo quod Pont. Ro. sit primus omnium Episc. & successor beati Petri sequatur, omnia iudicia maiorum causarum ad eum referenda esse.

vt dixi non intelligere Magdeburgenses, nec assentiri. Imò magis mirum esset, si intelligerent, quod credere nolunt. Nō enim credunt, fuisse beatum Petrum principem Apostolorum: neque reliquos Apostolos agnouisse eum primum & tanquā caput, alioqui facilè intelligerent, eādem formam relictam esse successoribus eorum tum maioribus, qui sunt Archiepiscopi, tum minoribus, qui sunt reliqui Episcopi. Quia verò quacunque occasione oblata legentes iuuare studeo, admonebo hoc loco epistolæ Zepherini, quod est hic scriptum in exemplaribus publicis, id est impressis: Iudicia enim episcoporum, maiorésque ecclesiæ causæ à sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & sancti successores eorum statuerunt cum aliis Episcopis sunt terminandæ, ambiguum esse, vtrum dicat, terminādas esse causas maiores à sede Apostolica cū aliis Episcopis, id quod Acatius Romano pontifici obiiciebat, non potuisse scilicet sine Synodo Episcoporum Petrum Alexandrinum, & ipsum Acatium damnare, quod quidem beatus Gelasius grauissimè refutat: an dicat, sicut sancti Apostoli statuerunt cum aliis Episcopis: hoc inquam, quod ambiguum esset, & facilè propter ambiguitatem ad sensum Acatij & aliorum schismaticorū detorqueri posset, sic est in vaticano exemplari, sine vlla ambiguitate scriptum, sicut Apostoli & sancti successores eorum cum aliis Episcopis statuerunt. Eodem modo ante Zepherinum loquens beatus Anacletus de alio canone Apostolorum, ad eosdem auctores retulit, id est, ad sanctos Apostolos, & eorum successores cum aliis Episcopis. Sic enim ait in Epistola 1. & beati Apostoli, (ita enim est in eodem exemplari vaticano vetustissimo) ac prædecessor noster vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus vnà cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens, & quæ sequuntur.

Locus epistolæ Zepherini emendatius ad exemplar vetusti codicis, vaticani.

Responsio ad ea, quæ in epistolam Zepherini obiiciuntur, ac primum de genere sermonis, deinde de non cohærentibus, postea de testimoniis scripturæ temere citatis, & de ratiocinationibus inepte confectis, deinde de manifeste falsis Caput 17.

Ed, quia cœpimus respõdere ad ea, quæ Magd. in Epistolam Zepherini obiiciunt, persequamur reliqua omnia, nihil dissimulantes, quamlibet leue & ridiculum esse videatur, ne isti, in quo maximè insipientiam suam produnt, in eo de sapientia glorientur. Hæc ergo sunt, quæ iudicio quadrumuirali Centuriatorum in Epistolam Zepherini obiiciuntur, primùm, genus sermonis, in epis. 2. vtatur exilio perpetuæ deportationis: modernis temporibus christianitatem suscepistis &c.]

Loquitur pontifex, vt vulgò tunc loquebantur. Probent Magd. non sic illis temporibus vulgò loqui solitos. An existimant Magd. Verbũ moderni à modo dictum, nouum tunc fuisse? minimè credo: quod si vetus erat, licet inelegans & vulgare, quid obstabat, quo minus eo verbo, & similibus pontifex vteretur, quibus vulgus vtebatur, qui, ne similis eis videretur, qui ex electione verborum laudem & gloriam inanem quærebant, exemplo Apostoli imperitus sermone, sed non scientia, videri volebat. An non idem fecerunt sancti Apostoli, qui euangelia, & epistolas nobis scripserunt? sed ad hunc locum copiosius proximo libro defensionis epistolarum istis respõdebimus, qui sapientissimos Pontifices de verbis accusantes, videri volunt elegantes, & eloquentes, cùm sint ipsi interdum putidissimi, & infantissimi. Et, nisi otio abuti pœniteret, possem hoc facilè permultis exemplis docere. Deinde ἀνακόλουθα (inquiunt) in his passim multa: in Zepherini epi. 1 non cohærent cum superioribus ea, quæ incipiunt, Patriarchæ verò, &c.] *2. Cor. c. 11.*

Sed videamus cohæreant ne, an potius Magd. cohærentiam non intellexerint. Si enim ad eos labores, qui illis temporibus ab Episcopis suscipiendi erant, & ad ea pericula, quæ subeunda, & eas persecutiones, quæ assiduè sustinendæ, accusandi Episcopos quibusvis licentia permissa fuisset, quotus quisque fieri tunc Episcopus voluisset? hinc tanta, ac tam crebra Pontificum solicitudo, & cautio, ne Episcopi temere accusarentur. Scribit igitur Zepherinus ad Episcopos Siciliæ, mo-

Quomodo cohæreant in epi. Zepherini, quæ tãquam non cohærentia Magd. accusant.

netq́ue eos in prooemio prudentiſſimè; quales eſſe debeant, ne vllius iniqui calumnias, & falſas accuſationes metuant, monet inquam, vt ſint, ſicut ſtellæ lucentes in mundo, vt Apoſtolus ait, ſtabiles, & immobiles ab ſpe euangelij, & in eo ſeruando ita fixi, vt ſunt ſtellæ in firmamento cæli: ita enim futurum eſſe, vt non plus aduerſus eos iniquitas hominum ad obſcurandum ſplendorem gloriæ eorum valeret, quàm valeat nox ad extinguendum fulgorem ſtellarum. Poſtquam ad hunc modum Epiſcopos aduerſus iniquitatem accuſatorum admonuit, & inſtruxit, continuò ſe ad præcipiendum iudicibus epiſcoporum opportunè conuertit, inquiens, Patriarchæ verò vel primates accuſatum diſcutientes Epiſcopum, & quæ ſequuntur. Dicant nunc Magd. ſi quid iudicij habet, quid aptius, & magis appoſitum eſſe potuit, quàm à iudicatis perſonis ad iudices ſermonem transferre? id eſt, ab Epiſcopis ad Patriarchas, vel Primates? ita iſti valentes animaduerſores hoc tantum proficiunt reprehendendo, & notando, vt ſuam prodāt inſipientiam, & tarditatem. Illud etiam tanquam ἀνακόλουθον, vt iſtorum græcizantium verbo vtar, id eſt, non cohærens notarunt, quod in eadem epiſtola Zepherinus ait. De occultis enim alieni cordis, & quæ ſequuntur. Hic quoque ignorantiam ſuam prodiderunt. Debuerant enim animaduertere, continere hanc Epiſtolā, vt cæterorum illius ſæculi pontificum, varia decreta, vnde decretales Epiſtolæ dictæ ſunt. Immo S. Iſidorus has Epiſtolas decreta vocat, ſic enim eas inſcripſit, decreta Anacleti, decreta Zepherini, & ſimiliter in aliis. Vt iam non ſemper opus ſit cohærentia, vbi de rebus variis neceſſe eſt varia eſſe capita, vt vel in noſtris litteris, quas ſcribere ſolemus, ſæpe ſolet fieri, vt ab vno capite ad aliud ἀνακολούθως tranſeamus, tametſi in iis quoque variis capitibus ratio quædam ordinis, & ἀκολουθίας ſeruari poſſit, ac ſoleat, vt hic: Dixerat enim, Nec in re dubia certa iudicetur ſententia: nec vllum iudicium niſi ordinabiliter habitum teneatur: abſens verò nemo iudicetur. Accuſatores autem eorum omni careant ſuſpicione. Duodecim autem iudices quilibet Epiſcopus accuſatus, ſi neceſſe fuerit, eligat, ius cauſæ ad ſedem

Philippen.2.

Coloſſ.c.1.

Apostolicam referatur. ad eam quoque ab omnibus appellandum est. Hæc sunt huius epistolæ decreta, quæ sunt ordine suo aliud ex alio nectendo, posita. quæ omnia locum habent, cum de re non dubia iudicium fit, sicut principio dixerat. Deinde subiungit, de occultis enim alieni cordis temerè iudicare peccatum est. An parum hoc cohæret? quæ hîc ἀνακολουθία?

Deinde in plerisque (inquiunt) scripturæ testimonia " plurima sine iudicio congeruntur: & ineptè conficiun- " tur ratiocinationes: interdum etiam deprauatè citãtur] "

Hactenus Magd meliùs & cautiùs isti sibi consulue- " runt hoc loco, qui nullum testimonium scripturæ notarunt, deprauatè, vt ipsi dicunt, citatum, ne à nobis redarguerentur: & non intellexisse conuincerentur. Ratiocinationem verò ineptè confectam aiunt esse hanc, Petro dictum est à solo Domino. quæcunque ligaueris super terram, &c. Ergo ecclesia Romana debet iudicare de causis aliorum Episcoporum.]

Quomodo ratiocinatio Zepherini a Magde. reprehensa conuincat eos ratiocinandi artem penitus ignorare.

Sic isti. etsi satis ad hoc responsum est suprà, cogor tamen iuxta prouerbium Salomonis, contra stultitiam istorum iterum respondere, ne sibi artem ratiocinandi quàm penitus ignorant, scire videantur. Petro dictum est primum à Domino, quæcunque ligaueris, &c. Quæro à vobis noui Zenones, creditis ne esse hoc verum? an non? si creditis, ergo potestas ligandi ei primùm conuenit, cui primo data est: & cum repugnet, pluribus primum conuenire, consequens necessariò est, vt per primum Episcopum ad alios Episcopos transferatur: vt rursus per Episcopos ad alios inferiores. Quod si aliis Episcopis non conuenit potestas ligandi subiectos, aut soluendi nisi per primum, vt omnia ad vnum redeant, ergo ipsi Episcopi à nullo possunt ligari, aut solui, nisi à primo, aut ab alio auctoritate primi, Etenim si ab alio, quàm à primo, ligari, vel solui possunt, Ergo ille alius, à quo possunt, potestatem ligandi & soluendi habet non translatam ad se per primum: ac rursus illi primo non est data primùm potestas ligandi, ac soluendi, cuius contrarium positum erat, & à vobis concessum. Quod si negatis, quod posui vos credere, in vtra parte est vitium malè, & ineptè ratiocinandi? in

Quia Magd. euangelio non credunt de potestate pont. idcirco ex falso falsum à nobis concludi pu-

tant, cum ex eo quod dictum est Petro, summam potestatem sequi demonstramus. Matth. c. 16.

nostra ne qui euangelio credimus, & ex vero verum concludimus? an in vestra, qui non creditis? & ideo ex falso falsum concludi falsò existimatis? Euangelium enim negat, qui beatum Petrum Principem Apostolorum esse negat, dictumque ei soli specialiter, quæcunque ligaueris, & quæ sequuntur: & per eius specialem & primam potestatem translatam esse generaliter ad omnes alios Episcopos potestatem ligandi & soluendi specialiter cuique eorum subiectos. Sed vt melius fortassis intelligant vim & formam huius ratiocinationis, quam non intelligentes suo more reprehenderunt, proponamus eis similem ratiocinandi formam in potestate regali, per quam transfertur potestas sæcularis iudicandi ad summos magistratus, & principes, & per eos ad alios inferiores. Regi Galliæ, verbi gratia, data est primùm à Deo secundum legem sæculi potestas iudicandi de causis sæcularibus, & condemnandi, & absoluendi, in regno suo: ergo regis senatus, quem Parlamentum vocant, de causis summorum magistratuum, & principum eius regni, qui sub potestate regis sunt, iudicare debet. Etenim si non debet, consequens est, vt non fuerit data primum potestas regi Galliæ regendi regnum suum, & per eum ad alios magistratus, & principes translata potestas in suos, cuius contrarium positum erat. Si igitur hæc ratiocinatio valet in rege sæculi, cur non valeat in vno rege spirituali vnius regni spiritualis, quod est ecclesia catholica?

Exemplum similis ratiocinationis eius, quã in epist. Zeph. Magd. reprehendunt.

Deinde (inquiunt Magd.) si ad analogiam historiarum, & rerum huius sæculi conferantur, tum pleraque in his epistolis per se manifestè falsa sunt, vt quod 1. Zepherini dicitur, Christum præcepisse Apostolis, vt 70. discipulos in adiumentum eligerent: cum id nunquam ex euangelistis constet: & certum sit ex Lucæ 10. Christum 70. discipulos elegisse, & emisisse.]

Hactenus Magd. fingamus non fuisse Zepherinum, vt Magd. volunt, qui hanc epistolam scripserit, par ne erat, vt verisimile eis videretur, auctorem epistolæ tam grauis, & tanta decretorum sapientia plenè ignorasse, quod in cap. Lucę 10. scriptum erat, quod ne pueri quidem ignorare solent? An non potius oportebat, si vlla

eis cura,& ſtudium ſcripturas intelligendi erat, conſiderare hic proprietatem,& vſum verborum,conſequẽtiam rerum, & traditionem Apoſtolicæ interpretationis? & non ſuo more ferri præcipites ad reprehendendum,priuſquàm quod reprehendunt,intelligant? Ergo eligere in ſcriptura, quod Græcè dicitur ἐκλέγειν, homonymum eſt,aliquando enim ſignificat ſegregare,& ſeligere è multis,non dando poteſtatem,vt cùm ait, Et conuocantes duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt, non eſt æquum, nos derelinquere verbum Dei,& miniſtrare mẽſis.Conſiderate ergo fratres,viros ex vobis boni teſtimonij vij. plenos ſpiritu S.& ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus, & placuit(inquit) ſermo coram omni multitudine:& elegerunt Stephanum, & reliquos: & ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus, & quæ ſequuntur. Elegit ergo multitudo: & Apoſtoli,tãquam miniſtri Dei, poteſtatem ſpiritualem diaconorum dederunt electis. Et rurſus de electione Matthiæ, & ſtatuerunt(inquit)duos: & orantes dixerunt, tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende ſiue declara, quem elegeris ex his duobus. quem elegeris(inquiũt,) quæ electio facta quidem eſt à Domino dando poteſtatem electo,eſt autem vtrobique idem verbum Græcè ἐκλέγειν. Hactenus de proprietate, & conſuetudine verbi eligendi in ſcriptura. Videamus nunc,quid euangeliſtæ dicant, vt ſenſum Zepherini pontificis ex verbis & conſequentia rerum eliciamus. Videns autem (inquit Matthæus)turbas, miſertus eſt eis, quia erant vexati, & iacentes, ſicut oues non habentes paſtorem. Tunc dicit diſcipulis ſuis,meſſis quidem multa,operarij autem pauci: Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios. Hæc ergo eſt conſequentia rerum à Matthæo, & Luca expoſita, poſtquam vidit dominus turbas,& miſertus eſt eis,tunc dixit,meſſis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios:tunc Apoſtoli vt admoniti à domino de neceſſitate mittendi operarios propter multam meſſem, & de neceſſitate petendi hoc à Domino, qui dixerat omnibus,petite, & accipietis, rogauerũt domi-

Quomodo intelligendũ ſit, quod ait Zepherinus, chriſtum præcepiſſe Apoſtolis, vt eligerent 72. diſcipulos in adiumentum.

Act. c.6.

Duplex genus eligendi in ſcriptura.

Act. c.1.

Matt. c.9.

num, vt mitteret operarios. Non enim credendum est, non fecisse eos, quod eis dominus præceperat, id est, rogare, vt mitteret operarios. Prius autem quam Dominus mitteret, necesse erat secundùm consequentiam rerum, vt ostenderet, siue declararet, eos, qui mittendi essent, quod interpres euangelij vocat, designare: & rursus priusquàm designaret, id est, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, id est, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, id est, segregarentur ab aliis hominibus, & statuerentur ante eum, vt designaret, id est, declararet à se electos dando eis potestatem. Actum ergo designandi, id est, declarandi electos, quos Dominus misit binos, narrauit Lucas inquiens, post hæc autem designauit Dominus, Græcè enim est ἀνέδειξατο, quo verbo vsus est idem Lucas in electione Matthiæ, vbi Apostoli statuerunt duos, & orantes dixerunt, ostende, siue designa (vt vtamur verbo interpretis euangelij) quem elegeris. Quare quod fecerunt Apostoli in duobus illis, quos ex numero aliorum elegerunt, non quidem dando eis potestatem, sed statuentes, siue repræsentantes ante Dominum, vt alterum eorum designaret, id est, declararet, vt haberetur electus à Domino, & quod fecerunt illi, qui, sicut idem Lucas narrat, elegerũt vij viros, & hos statuerunt antè conspectum Apostolorum, & eos Apostoli elegerunt dando eis potestatem, id est, declararunt diaconos, ordinantes eos per orationem, & manus impositionem, hoc inquam, iidem Apostoli in illis 72. fecerunt. Eos enim elegerunt, & statuerunt ante Dominum, vt Dominus eos declararet à se electos (hoc enim significat, vt dixi, verbũ græcum ἀνέδειξατο) & declaratos, mitteret binos Itaque non dixit Zepherinus, quos Dominus præcepit designari, id est, declarari, sed dixit, quos præcepit eligi, scilicet ex numero aliorum, segregari, inquam, à multitudine: & statui ante Dominum, vt ipse designaret, id est, ostenderet, iuxta vim verbi græci, quos eligebat dando, eis potestatem, vt sic designatos, id est, declaratos in messem suam mitteret. Vnde non dixit Lucas, post hæc elegit, siue segregauit Dominus, & statuit ante se alios 72. sed ἀνέδειξατο

Luc. cap. 10.

Actuum. cap. 6.

id est, declarauit alios 72. quos scilicet Apostoli, postquam rogauerunt eum, vt mitteret operarios in messem suam, ipsi elegerunt, & statuerunt ante eum, vt eos vere ac propriè eligeret, dando eis potestatem: mitteretque in messem suam. Sic quoque non solum Zepherinus, sed ante eum S. Anacletus in epi. 2. intellexit, sicut à discipulis Apostolorum didicerat. Videntes autem (inquit) ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis 72. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri. Idem rursus dixit in epi. 1. idipsum, quod Zepherinus ab eo mutuatus est!. Sed Magd. cum nec omonymiam verbi eligendi, nec vsum eius intelligerent, neque quid verbum designandi hoc loco significaret, neque cōsequentiam rerum aduerterent, neque locos scripturę conferrent, neque traditionem Apostolicæ interpretationis curarent, visi sunt sibi aliquid scienter in epistola Zepherini notare, & reprehēdere. Sed nos eorū inscitiā reteximus, & arguimus, ne sibi sapiētes videātur. Sed Fortasse Mag. vt quæ diximus refellāt, dicturi sint, quod dominus dixit, Rogate ergò dominū messis, vt mittat operarios, nō pertinere ad designationē illorū 72. quia prius dicat Lucas, post hæc autem designauit Dominus & alios 72. & postea sequitur, Et dicebat illis, messis quidē multa, operarij autē pauci, rogate ergo &c. Quibus respondemus, Matthæum esse, qui illa loco suo posuit, tunc scilicet, cum vidit dominus turbas, & misertus est eis, qui erāt, (inquit) vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem: & tunc dicit discipulis suis, messis quidē multa. Rogate ergo &c. Lucas verò suppleuit, quod in illo loco post illa verba Domini Matthæus prætermiserat, designationem scilicet 72. Quod verò postea addidit Lucas præpostero ordine, (vt sæpe Euangelistæ solent) & dicebat illis, messis quidem multa &c. recapitulatio est euangelistis familiaris, qua vsus est hic ad continuādum ea, quæ Dominus dixit discipulis. Hæc autem, rogate Dominum messis, & quæ sequuntur, non dixisse Dominum, postquam designasset 72. significauit idem Lucas, cùm dixit, & dicebat illis, quo verbo imperfecti

Quæ sint, quæ Magd. non animaduerterunt. ut locum Zepherini reprehensum intelligerent.

Matth. cap. 9.

temporis vti solent euangelistæ, quando non est idem ordo rerum gestarum, & narrationis. Possem hoc, si opus esset, pluribus exemplis demonstrare, quod omnes alioqui, qui attentè & studiosè legunt euangelium, facilè obseruare possunt.

Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zepherini Centuriatores obiiciunt, quæ ad historiam illorum temporum pertinent: in quibus errasse manifestè conuincuntur, & quomodo Demetrius Alexandriæ Episcopus, ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicenæ cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiasticæ, ex Patriarchis vel primatibus, & Episcopis, quam tempore Zepherini fuisse negant: & de tempore, quo datæ sunt litteræ, & itē responsio ad ea quæ secundum analogiam fidei se aiūt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, & aliis, quos obiiciunt, nō vidisse Epistolas Zepherini, & de cap. Si Romanorum dis. 19. quod in epistolam Zepherini, imò in epistolas omnium veterum pontificum obiecerunt.

Caput 19.

" SEd pergamus ad alia, quę isti in epistolis Ze-
" pherini notarunt, & quod Apostoli (inqui-
" unt) cum aliis plurimis Episcopis 60. senten
" tias perscripserunt, inter quas fuerit de priui
" legio Romanæ ecclesiæ, loquens fortasse de canoni-
" bus Apostolorum: verùm in his, vt hodie habentur, nō
" fit mentio primatus Romanæ ecclesiæ.]

Hactenus Magd. paulò suprà responsum est ad hoc: & quemadmodum primatus Romanæ ecclesiæ in canone Apostolorum 34. contineatur, satis demonstratum iis, qui euangelio credere volunt: & multo adhuc copiosiùs in secundo libro defensionis Epistolarum demonstrabitur, idque testimonio etiam Synodi Nicenæ.

" Addunt prætereà Magd. quædam nullas verisimiles
" occasiones aut circunstantias habent. Sic non est veri-
" simile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum
" ab aliis Episcopis spoliatos esse, vt narrat epis. Zephe-
rini

rini 2. cum eo tempore ethnici & non christiani persecutionem exercerent, vt patet ex Eusebio 5. libro c. 1.]

Hæc isti. Esto, ethnici eo tempore persecutionem exercuerint, vt Magd. dicunt, vt quidem exercebant in ecclesiis Galliæ, vt narrat Eusebius lib. 5 c. 1. à Magd. citato & non in ecclesiis Aegypti, vt Magd. narrari finxerunt, cum in eo loco, ne verbum quidem de Aegyptiis Episcopis. An non potuerunt esse falsi fratres qui iniquis accusationibus Episcopos pios, & catholicos persequerentur? ad quod malum illud quoque accedebat, quod qui eos iudicabant, prius eos ex ecclesiis eiiciebãt: & bonis spoliabant, quàm eos in iudicio audirent. Dicant, quæso, nobis Magd, cum Paulus inter pericula, quæ sustinuerat, pericula ex falsis fratribus numerat, an pericula illa ex falsis fratribus non erant persecutiones? Esto, Ethnici Episcopos persequebantur, quia erant christiani, & christiani populi duces, & magistri: an non poterant esse etiam falsi fratres, qui Episcopos, alioqui sanctos, per inuidiam, & æmulationem calumniarentur? sicut Apostolus de se in epi. ad Philipp. scripsit, quod quidam Christum annunciabant non syncerè (inquit) existimantes pressuram se suscitare vinculis meis: an non erat illa persecutio & non ab Ethnicis, sed à falsis fratribus? Quid ergo isti in epistolam Zepherini obiiciunt, non esse verisimile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum persecutionem passos esse ab aliis, quam ab Ethnicis? Prætereà an non cõuincit Magd. imprudẽtissimè hoc in epistolam Zepherini obiecisse, quod beatus Ioannes de illo Diotrephe scripsit, inquiens, qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos propter hoc, si venero, commoneam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos: &, quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eiicit. an non erat ista persecutio, & quidem non ab Ethnico, sed à falso fratre? Quid hîc dicere possunt Magd? quorum tenebras, & cœcitatem Dominus illuminet. Sequitur alia istorum in epi. 2. Zepherini criminatio, Et cum " eo (inquiunt) tempore Demetrius Alexandriæ & aliis " ecclesiis per Aegyptum præfuerit, non est simile vero, "

Magd. non putant pericula ex falsis fratribus tempore Pauli ad persecutiones pertinuisse.
2. Cor. 11.

Philipp. cap. 1.

Ioan. epi. 3.

Quanta sit ignorantia, vel malitia Magd.

" quod eiuſmodi epiſtolam, in qua Romanus Epiſco-
" pus ſcriberet, ſe curam omnium eccleſiarum à Petro,
" & iure diuino cõmiſſam habere, æquo animo tuliſſet.]

Futilis & ridicula criminatio Magd.

Hactenus iſti. Quid magis futile, & ridiculum obiici potuit? interrogemus enim Magd. vnde ſciant, aut vnde probent, Demetrium Alexandriæ Epiſcopum eius opinionis fuiſſe, cuius ipſi ſunt, ſcilicet non fuiſſe Petrum principem Apoſtolorum? neque commiſſum ei fuiſſe totius orbis christiani ouile? quod alioqui eccleſia Catholica credit, & confitetur: & ſemper credidit, & confeſſa eſt. Non tuliſſet (inquiunt) Demetrius æquo animo, quod Epiſcopus Romanus, ſe curam omnium eccleſiarum iure diuino ſuſcepiſſe, ſcriberet, credo, non tuliſſet, ſi Demetrius Magdeburgenſis fuiſſet, & Luteranus. Quare probate vos prius, veſtratem fuiſſe: nos enim probamus fuiſſe noſtratem, quia Catholicus fuit, vt Euſebius narrat, & teſtatur. Prætereà cùm Synodus Nicena teſtatur canone 6. antiquam fuiſſe conſuetudinem, ſcilicet à ſanctis Apoſtolis traditam, quam Synodus ipſa confirmauit, vt Epiſcopus Alexandriæ poteſtatem haberet in Epiſcopos Aegypti, Lybiæ, & Pentapolis, quia eiuſmodi mos eſſet Epiſcopo Romano, ſatis apertè iis, qui habent aures audiẽdi, & quibus dat dominus intellectum, ſignificauit, formam poteſtatis, quam Epiſcopus Romanus beati Petri principis Apoſtolorum ſucceſſor in ſucceſſores Apoſtolorum, & in reliquos Epiſcopos habebat, relictam eſſe ab Apoſtolis aliis primatibus vel Patriarchis in ſubiectos. Abſurdũ enim erat, vt Nicena Synodus formam aliis Epiſcopis proponeret eius, qui non eſſet omnium caput. Quid enim ad illos forma pontifici conſueta, ſi Epiſcoporũ Alexandriæ, & Aegypti, atque Pentapolis non erat caput? Quomodo inquam, ex conſuetudine, ac forma pontificis rationem poteſtatis, quam Epiſcopus Alexãdriæ ex antiqua & Apoſtolica traditione in Epiſcopos Aegypti & Lybiæ habebat, Synodus Nicena duceret, niſi caput omnium eſſet pontifex & omnium forma Romani pontificis conſuetudo? Verùm, vt ſæpè dixi, ideo hæc non intelligunt Magd. quia non credunt. Niſi enim crediderint, ſicut ait Eſaias, non intelligent.

Demonſtratio principatus Rõ. pont. ex Can. 6. Syn. Nice.

2. Timoth. cap. 2.

Non credunt (inquam) Petrum fuisse principem Apostolorum, & eidem vniuersas cuncti orbis oues commissas fuisse, eique in eadem potestate Episcopum Romanum successisse. Reprehendunt deinde centuriatores, quod in extrema parte eiusdem epistolæ 2. scripsit Zepherinus, inquiens, Ordinationes verò presbyterorum, & Leuitarum tempore congruo, & multis simul astantibus celebrate: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite.] *Esai. cap 7.*

Sed videamus quomodo, & qua ratione hæc reprehendunt tanquam non conuenientia Zepherino. Quia (inquiunt) non habebāt Aegyptiaci opus instructione de ordinandis presbyteris. Nihil aliud attulerunt isti. videntur itaque centuriatores non in Germania, sed in Aegypto illis temporibus nati, & cum Aegyptiacis versati, & quantum illi in ecclesiastica disciplina profecissent, ad vnguē nouisse, qui nunc affirmāt non opus habuisse Aegypt. instructione de ordinandis presbyt. O miseros discipulos, quos talium magistrorū & scriptorum nō pudet, & pœnitet. Me certè & pudet, & pœnitet, in his nugis confutandis occupari. Sed quid faciā, cùm iubeat Salomon. vt sæpe repetam, quod me sæpe repetere cogunt, respondere talibus contra stultitiam eorum, ne sibi sapientes videantur. Prætereà formam, inquiunt, gubernationis, quæ est in 1. Epis. Zepherini, non congruere cum ratione illius sæculi. *Quam temerarie affirmant. Magd. nō opus habuisse Aegyptios instructione de ordinandis presbyteris & leuitis.*

Quare verò non congruat, si quis ab eis quærat, dicturi sunt, quia non erant tunc Patriarchæ, vel Primates, quos hic dicit Zepherinus, & hoc, si quis rursus ab eis quærat, vnde probent, responsuri sunt, non fuisse, quia non legerunt. Itaque nō aliter probant, quàm negando. Hoc enim genus tantùm probandi docuit eorum propheta Martinus Lutherus, & magister Martini diabolus. Nos verò scripturas habemus, quas sancti Apostoli secuti sunt, de nomine patriarchæ, sicut de nomine Episcopi, & presbyteri: habemus etiam canonem Apostolorum per manus traditum, & à Clemente Apostolorum discipulo scriptum, in quo πρῶτοι vocantur, quos nunc Metropolitanos dicimus, & eorum auctoritas describitur, & prisca consuetudo. *Quomodo probent Mag. non congruisse tēporibus Zeph. formam gubernationis ecclesiasticæ, quæ in eius epist. est.*

" Sed de ecclesiasticæ Politiæ forma, quam isti negant, ne
" eadem repetenda sint, qui plura desiderat, legat, quæ
" proximo sequenti libro defensionis epistolarum scri-
" bentur. Et inde assumat Addunt deinde Magd. postre-
" mò etiam tempus, quo datę annotantur, ostendit, à mē-
" daci parum memore suppositas esse. Nam Zepherini,
" Vrbani, Sixti, Dionysij, Fœlicis, Eutychiani Epistolæ e-
" os assignatos habent consules, qui vnà nunquam con-
" sulatum gesserunt: aut alio tempore vixerunt.]

Quam futile sit argumentum ex fastis consulum ad negandum episc. veterum pont.

Ad hunc quoque locum respondebo, & quidē duobus locis in eodem libro defensionis epistolarum: Idem enim in epistolas secundi sæculi obiecerunt. ibi leget, qui volet. Vnde facilè intelliget, quam futile, & leue argumentum sit, quod ex fastis consulum à Magd. parū, aut nihil in ea re exercitatis petitum est.

Sequitur posteà in centuria tertia in Zepherini epi-
" stolas ne quid vt dixi, prætermittere, aut dissimulare vi-
" deamur, Porrò si ad analogiam fidei conferantur tum
" hæ epistolæ, tum earum decreta, insignia mysteria ini-
" quitatis produnt Zepherini 2. beato Petro non ab a-
" lio quam ab ipso Domino dictum est, quæcunque li-
" gaueris &c. Romana ecclesia, & nulla alia, de causis E-
" piscoporum, & de controuersiis grauioribus iudicare
" debet.]

Hoc est mysterium iniquitatis collatum ad analogiā fidei, quod in epistolis Zepherini isti notarunt Benè ergo habet, quod nihil aliud, quod eis ad fidē pertinere videretur, notarunt, vt vel suo testimonio conuincantur, cætera esse catholica. Ad istud verò mysterium ita paulo antè respondi, vt de potestate ligandi & soluendi beato Petro primùm & specialiter data, & quemadmodum inde sequatur, ad potestatem sedis Apostolicæ pertinere causas Episcoporum iudicare, satis, vt opinor, explicauerim: si intelligere voluerint Magd. in quibus potius, tanquam in Antichristi præcursoribus, mysteriū Antichristi iam operatur: ipsi enim sunt, qui Christum negant: cum eius Vicarium negant.

Quomodo Mag. sint Antichristi præcursores.

Postremò, quod obiiciunt, nec Eusebium, nec Hieronymum, neque Damasum, nec alios vetustiores de his epistolis Zepherini meminisse, si quia Eusebius nō me-

minit de duabus epistolis, & quidem breuissimis Zepherini, eas negare audent, negent similiter integra opera Pantheni magistri Origenis, & Himenæi, & Narcissi, quæ Eusebius non vidit, & viderunt alij auctores magni nominis, qui de eis meminerunt. Immò ipse idē Eusebius testatur multos libros multorum ad manus suas nō venisse, quo testimonio ipsos Magd. redarguit, qui volunt facere, vt omnia omnium scripta nouerit Eusebius, cùm se alioqui multa ignorasse testetur. Et beatus Hieronymus multa etiam suo tempore Tertulliani celeberrimi alioqui scriptoris opera, quæ nūc habemus, se non vidisse affirmat. Sed de his plura adhuc in extremo volumine dicemus Illud hoc loco non dissimulabo risu dignum, vt intelligant, qui istos legunt, quam cœco furore ad reprehendendum, quæ oderūt, ferantur. Vt enim probarent epistolas Cornelij, quas nunc habemus, non esse Cornelij, nam Eusebius (inquiunt) alius epistolæ Cornelij ad Fabium Antiochenum fragmentum citat, cuius phrasis ab iis, quæ hodie Cornelio tribuuntur, toto cœlo distat.]

Quomodo velint Magdeb. vidisse Eusebium omnium scripta & libros contra ipsius Eusebii de se testimoniū.

Hæc isti. Qui quia fragmētum epistolæ Cornelij ab Eusebio citatum, latinè translatū legerūt, obliti, Græcè illud scripsisse Eusebium, phrasim Græcam Eusebij cū latina Cornelij ridiculè compararunt. Quid enim stultius dici potest? iudicent ipsi. & rideant se, si tamen quid phrasis significet, intelligunt, quod mihi quidem videntur non intelligere. Denique hunc locum accusationis epistolarum Zepherini his verbis concluserunt, Et fuisse semper aliquos, qui has & superioris, & sequētium aliquot sæculorum decretales epistolas, à tempore, quo primum citari cœperunt, pro apocryphis & suppositis habuerunt eo, quod in codice canonū non haberentur: nec à conciliis generalibus susceptæ & approbatę vnquam essent, sed tantùm à Romanis, tanquam à suspectis, & domesticis testibus, iactarentur, apparet ex Gratiano dis. 19. c si Romanorum Pont.]

Quam ridicule phrasim dictiōis latinæ Magd. compararint ad negandum epistolas Cornelii Papæ.

Sic isti sententiam suam contra epistolas decretales veterum Pontificū defendi putant, quia fuerint aliquando vt ipsi dicunt, imò demus nos etiam, fuisse semper, qui eas auctoritate carere dicerent Ergo defendāt, iam

Quomodo Magd. non intellexerint eo peiorem esse errorem, quo magis est inueteratus.

Secundũ Mag. domestici testes, quibus non sit credendũ, sunt omnes eiusdem artis, & professionis.

Prou 74.

hac ratione non solùm suas, sed omnes alias hæreses, quia fuerunt olim, qui easdem aliquando defenderũt. Qui non aduertunt, eo peiorem esse errorem, quo est magis inueteratus & pluriũ. Deinde si domestici testes, id est, testes in re sua, qui, vt ait Pomponius iurisconsultus in lege 10. de testibus, non intelliguntur idonei, existimandi sunt, quicunque sunt eiusdem ordinis, aut dignitatis, aut professionis, & disciplinæ, cuius is, cui testimonium datur, restat, vt, secundum Magd neque miles in causa militis: neque faber, aut arator in causa fabri, aut aratoris: neque presbyter in causa presbyteri: nec Episcopus in causa Episcopi, testis esse possit, si neque pontifex de epistola alterius pontificis, potest testificari. Et quid hoc stultiùs, aut absurdiùs dici potest? & cùm scriptura diuina dicat, testis fidelis non mentitur, quid iniquiùs, quàm sanctissimos pōt. & martyres de infidelitate, & mendacio damnare? Illos verò, quos Magd. dicunt, negasse auctoritatem epistolarũ priscorum pōtificum, quia non essent in codice canonum, quàm grauiter & vehementer Nicolaus primus testimoniis pōtificum sanctissimorum confutarit Gelasij, & magni Leonis, quorum epistolas non negant isti, licet deprauatas esse fingãt, intelligi potest ex illo ipso cap. si Romanorum pont. apud Gratianum dis. 19 quod iidem Magd. in epistolas Zepherini, immò in omnes veterũ pontificum epistolas obiecerunt, vel dicam potius, cōtra se obseruarunt, vt suo indicio, vetere prouerbio, perirent: & tanquam noui Saules aut Abimelechitæ in gladios ab armigeris suis eductos irruerent Hoc verò caput dis. 19. ab istis productum, quia ad defensionem omnium epistolarum priscorum pont. quas isti negãt, mirificè valet, in extrema parte quinti voluminis defensionis earum recitabo Quod totam causam nemo neque vehementiùs neque grauiùs, nec eruditiùs, quàm Nicolaus perorare potuisset: neque Magd. ipsos valentius refellere.

Caput Grat. dis. 19 quod in epistolas veterũ pont Magd. obiecerunt, ad defendendam veritatem earũ mirifice valet.

Quomodo ipsa epistola Zepherini conuincat, antiquiores esse has epistolas Hieronymi ætate, id est, ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodo in his epistolis tantæ antiquitatis Canon Apost. 74. citetur.

Caput 19.

VT autē hæ Zepherini epiſtolæ apud Magd. velint, nolint, ſi non ad auctoritatem, ad antiquitatem ſaltem valere debeant, fuiſſe ſcriptas ante interpretationem Hieronymi veteris teſtamēti, teſtimonio clariſſimo eſt, quod nullo ingenio eludi queat, quod qui has epiſtolas poſt tempora Hieronymi reperit, & in publicum emiſit, pro interpretatione 70. qua Zepherinus vſus eſt, interpretationem Hieronymi poſuit, & ſubſtituit. Qui quidem, ſiue fictas reperiſſet, & Zepherino falſò attributas, ſiue ipſe idem eas finxiſſet, & pontifici Zepherino appoſuiſſet, cuius eas haberi voluiſſet, profectò neceſſe erat, vt interpretatione 70. qui ante ætatem Zepherini fuerant, vſus eſſet: non autem Hieronymi, quē Zepherinus noſſe non potuit. quis hoc dubitet, niſi qui omni prorſus iudicio, & ratione careat? ſed, quia non eſt veritus, ne propter interpretationem Hieronymi non tribuerentur Zepherino antiquiſſimo pontifici epiſtolæ iſtæ, non dubitauit eam in locum interpretationis 70. ſubſtituere, quod eſſet eo tempore, cùm hæ epiſtolæ apparuerunt, in vſu & conſuetudine eccleſiarum. Sed doceamus hoc, quod fortaſſe Magd. negaturi ſunt, fuiſſe ſcilicet vſum interpretatione 70. auctorem harum epiſtolarum, ſiue Zepherinum, vt nos affirmamus, & vniuerſa profitetur eccleſia, ſiue alium, vt Magd. ſomniant, quem neceſſe eſt, antiquiorem Hieronymo fuiſſe. Teſtimonium ergo Eſaiæ in Epiſt. 2. Zepherini citatum, Audite me, qui ſcitis iudicium, populus meus, in quorum corde lex mea eſt, nolite timere opprobrium hominum: & blaſphemias eorum ne timeatis, hoc inquam teſtimonium, alioqui ex interpretatione Hieronymi ſumptum, quod auctor epiſtolæ Zepherinus, ſiue is qui epiſtolam Zepherino ſecundum iſtos falſò inſcripſit, ex 70 vt neceſſe erat, vt pote ante tēpora Hieronymi, & non ex interpretatione Hieronymi ſumpſerit, perſpici poteſt ex eodem loco, cùm ait paulò antè auctor epiſtolæ, His ſuffulti ſuffragiis non multum debemus timere opprobrium hominum, nec eorū exprobrationibus vinci, quoniā hoc nobis Domi-

Vnde liqueat manifeſtè epiſt. Zepherini antiquiores eſſe ætate Hieronymi.

Eſa. cap 51.

Locus Eſaiæ citatus à Zepherino pont. ex interpretatione 70.

nus iubet per Esaiam prophetam, dicens, nolite timere opprobrium hominum, & exprobratione eorũ ne vincamini. Sic enim habent 70. quod cum superioribus epistolæ rectè conuenit, pro quo substituta est interpretatio Hieronymi, Nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne timeatis, in qua interpretatione non est illud, & exprobratione eorum ne vincamini, cum quo, vt dixi, conuenit quod auctor epistolæ dixerat, Neque debemus eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc iubet Dominus per Esaiã &c. Quis ergo non intelligit, & planè videt, nõ congruere interpretationem Hieronymi cum iis, quæ auctor epistola proxima dixerat, & testimonio Esaiæ confirmare voluit? In hac igitur epistola tantæ antiquitatis, vtpote scripta, velint, nolint Magd. ante mille ducentos annos & amplius, citatur sententia canonis Apostolici, cũ ait, Præceptum est ergo in antiquis statutis, illis scilicet, quæ proximè vocauerat constituta Apostolorum, Episcopos eiectos, atque suis rebus spoliatos ad ecclesias proprias primò recipi: & sua omnia eis reddi: & demũ, si quis eos iustè accusare voluerit, æquo periculo facere: & iudices esse decernentes Episcopos recta sapientes. Illud autem aduertendum est, ne quis hîc tergiuersandum, aut cauillandum esse putet, vt solet scriptura sancta citari aliquando non numeratis verbis, sed ponderata sententia, sic hîc citatum esse canonem Apostolorum 74. Ex eo enim elicitur hæc sancti Zepherini Apostolica sententia. Iubet enim canon, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, vocetur ab episcopis, qui si venerit, & pro se responderit, conuicto supplicium decernatur. Cùm igitur eiici, & spoliari supplicium sit, & canon iubeat supplicium decerni vocato, audito, & conuicto, consequens necessario est, vt simul iubeat, si qui fuerint eiecti, & spoliati suis rebus, prius ad ecclesias suas reuocentur: & omnia eis restituantur: ac tunc audiantur: & iustè iudicentur: & conuicti puniantur. Hoc autem magis adhuc ex eo, quod in canone sequitur, intelligi potest. Iubet enim vt si vocatus Episcopus venire noluerit, vocetur iterum: & si ne tunc quidem parere voluerit, voce-

Cano. Apost. 74 citatus in epi. 2. Zepherini.

tur tertiò, duobus Episcopis ad eũ missis, Quod si contempserit, & non occurrerit, Synodus in eum, vt videbitur, sententiam pronunciet, ne videatur lucrum fecisse ex fuga, & declinatione iudicij, alioqui quomodo ex fuga atque declinatione iudicij lucrum fecisse videri posset, nisi eiectus, & spoliatus, antequam iudiciali ordine huc ventum sit, reuocandus & restituendus in locum suum esset?

Quomodo liceat 70 sentẽtias Apostolorũ, quas Zepherinus dixit, redigere ad numerum 85. canonum exemplo Synodi Nicenæ. quæ canonem 5. vnam sententiam dixit duobus canonib. Apost. contentam & demonstratio huius rei multis exemplis. Caput 20.

SEquitur iam, vt de num. 70. sententiarum S. Apostolorum, de quibus S. Zepherinus meminit, quomodo cũ numero 85. can. Apost. quos nunc habemus, cõueniat, explicemus. Quod quidem ex canone 5 Synodi Nicenæ facilè intelligi potest. Vigeat (inquit) sententia secundum canonem iubentem, vt ab aliis excommunicati, ab aliis ne recipiantur, siue clerici sint, siue laici. Est autem de laicis canon Apostolorum 32. De clericis verò canon Apost. 12. Vnam itaque sententiam Græcè γνώμην dixit Synodus Nicena duobus canonibus Apostolorum, veluti duobus capitibus comprehensam. Ad hunc ergo modum licet 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere. Et, vt à primo incipiamus, sit vna sententia de ordinationibus, duobus canonibus, primo & secundo, ceu duobus capitibus contenta, vno de ordinatione Episcoporum: altero de ordinatione presbyterorum, & diaconorum. Alia sententia de oblationibus, item duobus canonibus tertio & quarto contenta, altero de offerendis in ecclesia ad altare: altero de offerẽdis Episcopo & presbyteris in eorum domibus. Alia sententia, tertia scilicet, de non suscipiendis negotiis sæcularibus ab Episcopo, presbyteris, & diaconis, tribus canonibus, velut tribus capitibus, contenta 5. 81. 83. sequuntur deinceps aliæ 4. sententiæ, singulæ singulis

Synodus Nice. ad imitationem epi. Zeph. vnam sententiam dixit duob. canonib. Apost. contentam.

Quomodo 70. sentẽtiæ Apost. in epis. Zephir. ad numerũ 85. canonum redigantur.

canonibus contentæ, quinto scilicet de non eiicienda vxore Episcopi, presbyteri, diaconi, prætextu religionis, 7 de pascha non celebrando cum Iudæis. 8. de cōmunicando facta oblatione. 9. de ingredientibus in ecclesiam & non permanentibus, &c. Octaua sententia de non communicando in oratione cum prohibitis, duobus comprehensa 10. & 11. vno de non communicando in oratione cum excommunicato: altero in clericis, de non communicando cum deposito. Alia sententia, id est, 9. de receptis in alia ciuitate sine litteris commendatitiis, tribus canonibus tanquam tribus capitibus 12. 13. & 33. contenta, vno de receptis sine litteris, sed non excommunicatis: altero de receptis sine litteris & excommunicatis: alio de peregrinis Episcopis, vel clericis. Sequitur alia sententia 10. cōtenta canone 14. de Episcopo, ne transeat ad aliam ecclesiam sua relicta. Alia sententia 11. de clericis transeuntibus ad alias ecclesias suis relictis, & de recipientibus, duobus canonibus, velut duobus capitibus, contenta 15. & 16. vno de presbyteris, diaconis, & aliis clericis transeuntibus sine licentia Episcopi sui; altero de Episcopo eos recipiente Alia sententia id est 12. de impedimento ordinationis ex nuptiis, tribus canonibus, velut totidem capitibus comprehensa 17. & 18. 19. vno de bigamo, altero, de eo, qui duxit viduam, aut repudiatā, aut meretricem, aut ancillam: tertio de eo, qui duxit duas sorores, aut consobrinam. Sentētia 13. vno canone, id est, 20. contenta, de clerico fidei iussore. Sententia 14. de eunuchis, quatuor regulis siue canonibus, velut quatuor item capitibus contenta, vno de laicis eunuchis, vel sic natis, vel per violentiam hominum factis: altero de laicis, qui se fecerunt eunuchos, prohibendis, ne fiant clerici: tertio de clerico, qui se fecit eunuchum postquam factus est clericus: quarto de laicis, qui se fecerunt eunuchos excommunicandis annis tribus. Sequuntur deinceps aliæ 7. sententiæ variæ, totidem canonibus distinctis contentæ id est, 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. Postea est sententia 20. de Episcoporum subiectione, & mensura potestatis eorum duobus canonibus trigesimo quarto, & trigesimo quinto contenta, alte-

ro de agnoſcendis ſuis Metropolitanis, & de poteſtate in ſuis eccleſiis exercenda: altero de non ordinando extra ſuas eccleſias ſiue paroecias. Sequuntur deinde aliæ duæ ſententiæ duobus canonibus 36. & 37. Deinde ſententia 23. de bonis Epiſcopi tum eccleſiaſticis, tum propriis contenta 3. canonibus 38. 40. & 41. Facilè eſt ad hunc modum 85 canones Apoſtolorum in 70. ſententias redigere, cognatos, & materiæ ſimilitudine coniunctos, ad vnam ſententiam, tanquam ad vnam ſedem, referentes exemplo (vt dixi) Synodi Nicenæ, quæ vnam ſententiam Apoſtolorum citauit, duobus eorum canonibus comprehenſam. Satis ſit indicaſſe hoc in canonibus, & ſententiis non paucis: perſequatur reliqua, qui voluerit, ne quis iam in numero ſententiarum 70. & canonum 85. hæſitet.

Teſtimonia alia multa antiquorum de canonibus Apoſtolorum Iuſtiniani Imperatoris, id eſt eccleſiæ Catholicæ illius temporis, Baſilii, Clementis Romani, Euſebii Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphanii, Anaſtaſii Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damaſceni, Taraſii Conſtant, Beati Ignatii, Auguſtini. Item teſtimonia auctorum qui Canones Græcè compoſuerunt: & qui latine, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religioſiſſimè ſeruarunt: præterea Photii Cõſtant, Bonifacii Apoſtoli Germaniæ, Dionyſii Areopagytæ. Poſtremo beati Petri, & de Canone Apoſtolorum non ieiunandi ſabbato, & dominico. Cap. 21.

ET ſi ſatis hactenus Magdeburgenſibus reſponſum eſt: ſatiſque illi refutati, & antiquorum, atque generalium conciliorũ teſtimoniis conuicti videntur, tamen, quo magis adhuc erubeſcant, non dico hos, qui iam obduruerunt, ſed qui iſtos duces cœcorum ſequi volunt, & cum eis in foueam inferni cadere, niſi reſipiſcant, perſequamur reliqua à nobis de canonibus Apoſtolorum obſeruata. Iuſtinianus ergo Imperator, acerrimus ille Synodi Chalcedonenſis defenſor ante mille amplius annos, quod teſtimonium eccleſia catholica ſuo tempore canonibus

Apostolorum daret, satis apertè testatur in constitutione 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constant. de rectè ordinādis Episcopis, presbyteris, & diaconis, Rectè enim (inquit) atque congruenter omnia agerentur, si ipsum rei initium gratum Deo esset. Initium bene res ecclesiasticas gerendi Deo gratum dicit legitimam & canonicam ministrorum ecclesiæ ordinationem. Subiungit deinde, Quod quidem certè futurū credimus, si sacri illi canones diligenter obseruentur, quos nunquam satis laudati, adorationéque digni, & qui ipsi filium Dei conspexerunt, illiq́ue ministrarunt, Apostoli nobis reliquerunt: ac sancti patres custodierunt, & interpretati sunt. Hoc, inquam, testimonium ecclesiæ est illius temporis. Nec enim lege & publica constitutione catholicus legislator & Imperator prudentissimorū virorum consilio & studio vsus, hoc testimonium publicum veritati, & sanctitati, ac antiquitati venerandæ canonum Apostolorum tribuisset, nisi, quod iam olim ecclesia ab initio accepisset, tunc professa esset, quæ illud ipsum præconium canonum Apostolorum vsque ad nos perduxit. Quod si dicit lex Iustiniani secundùm publicum, & cōtestatum illius temporis testimonium, & præconium, reliquisse nobis sanctos Apostolos hos canones, & sanctos patres custodisse illos, & interpretatos esse, consequens est, cùm aliquæ sententiæ horū canonum in Synodis leguntur sancitæ, non esse dicēdos sanctos patres illarum Synodorum, auctores horum canonum, sed custodes potius & interpretes. Subiungit postea, Per omnia igitur sacrorum canonū vestigiis insistentes, sancimus, vt quando post hac creandus aliquis episcopus erit, prius in ipsius vitam inquiratur: videatúrque secundum diuinum illum Apostolum, an grauibus moribus præditus sit? an inculpatus? an irreprehensibilis? an denique bonum testimonium habeat? Præter hæc autem, de quibus in epistolis Pauli ad Tim. & Titum scriptum est, requirit etiam Iustiniani constitutio, vt non duxerit vxorem viduam, aut repudiatam, aut concubinam secundum canonem Apostolorum 18, Neque pecunia dignitatem emerit secundum Apostolorum canonem 29. tum etiam si neglexe-

Testimonium Iustiniani Imperat. de canonibus Apost.

Can. Apost. 18 29 & 59. citati in constitutione Iustiniani.

rit ecclesiam suam, & absens permanere voluerit, vt deponatur secũdum canonem Apostolorum 59. Atqui in iis canonibus Apostolorum, quos Magd. in libro vetustissimo reperisse gloriantur, nihil de his sancitũ est. De quibus Canonibus necesse erit in extrema parte huius libri paucis admonere, ne incauti artificio Magdeburgensium fallantur. Præterea beatus Hieronymus ad Canonem Apostolorum quartum retulit, quod in epi. ad Damasum scripsit, quodque à Gratiano 16. q. 1. cap. extremo obseruatum est. Sic enim ait, Quod autẽ beatitudo tua quæsiuit, vtrum vsus decimarum & oblationum sæcularibus prouenire possit, nouit tua sanctitas, omnino non licere, protestantibus hoc diuinis auctoritatibus paternorum canonum. Iubet autem canon sanctorum Apostolorum, qui sunt primi patres nostri, & quorum est diuina auctoritas, vt mittantur fructus domum ad Episcopum, primitiæ ei, & presbyteris: & vt Episcopus & presbyteri impertiãt diaconis, & reliquis clericis. beatus quoque Cyprianus non obscurè canonem Apostolorum 32. citat, cùm in eum intuens, his verbis ad Cornelium lib. 1. epistolarum scribit, Legi literas tuas frater charissimè, quas per fratrẽ nostrum acolythum misisti dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis censuræ plenas. Quibus Fœlicissimum hostem Christi non nouum; sed iam pridem ob crimina sua plurima & grauissima abstentum, (sic interpretatur ἐν ἀφορισμῷ γινόμενον, quem nos excommunicatum dicere solemus) non tantum mea, sed plurimorum Episcoporum sententia cõdemnatum, reiectum à te illic esse. & quæ sequuntur. Iubet autẽ canon Apostolorum, vt si quis presbyter, vel diaconus ab aliquo Episcopo fuerit excommunicatus, ab alio ne recipiatur, quod quidem Cornelius fecerat, qui neque literas istius & sociorum, quas à schismaticis ferebant, accipere voluit, quod ad disciplinam quoque ecclesiasticam, canone Apostolorum 11. sancitam pertinebat. Si quis verò istorum, qui canones Apostolorũ facilè negant, hoc de disciplina ecclesiastica, & sacerdotali censura non ad canonem Apostolorum Cyprianum retulisse dicat imò fortasse neque eius meminisse,

Can. Apostc. citatus à Beato Hierony.

Canon Apost. citatus à beato Basilio.

proprio iam verbo, id est, vocabulo propriè canonem significante, redarguetur. Quia enim intellexerat Cyprianus minis & terroribus Pseudoepiscoporum aliquãtulum commotum Cornelium, cum eorum litteras accipere noluit, ne contra canonem, siue regulam ecclesiasticæ disciplinæ à sanctis Apostolis traditæ, cũ excommunicatis, communicaret. Neque mouere (inquit) nos debent conuitia perditorum, quo minus à via recta, & certa regula non recedamus. Iam hic vim verbi Græci canonis expressit proprio vocabulo regulæ, ad quam via ecclesiasticæ disciplinæ dirigitur. aut dicant nobis sapientes isti, quæ regula est in euangelio, quæ iubeat, vt excommunicatũ ab aliquo Episcopo ne alius recipiat: aut cum excommunicato ne cõmunicetur? illud etiam huc addam, cùm ait Cyprianus in hac eadem epistola narrans illorum pseudoepiscoporum crimina, foris sibi conuenticula constituisse, videri mihi expressisse quod est canone 31. Apostolorum vetitum χωρὶς συναγαγεῖν, id est, seorsum, siue separatim ab ecclesia: hoc enim significat, foris sibi, hoc est, extra ecclesiam συναγαγεῖν, id est, conuenticulum facere Præterea, quod magnus Athanasius in epist ad orthodoxos scribit, & queritur, factum esse cõtra priscos canones ecclesiasticos, vt Georgius ille Cappadox Arianus iussu comitis in locum suum per vim succederet, an non planè & apertè canones S. Apostolorũ indicat? Sic enim ait canon 30. Si quis magistratibus sæculi vsus, ecclesiam per eos obtineat, deponatur & excõmunicetur vna cùm iis, qui cum eo communionẽ habẽt. Talis ergo Georgius iste ὁ μετὰ προστασίας καὶ βίας τῶν ἔξωθεν δικαστῶν ἐπιρρίψας ἑαυτὸν sic enim de eo ait Athanasius, id est, qui iussu ac vi iudicium populi se immiserat. Præfectus enim Aegypti, vt idem narrat, proposito edicto imperiũ comitis per vim ad effectũ perduxerat. Hoc ipsum hodie à Luteranis fit: apud eos enim iussu comitum, seu principũ, & edictis magistratuum superintẽdẽtes, & ministri creãtur. Quale verò ac quãtum hoc crimen sit, declarauit idem Athan. cùm subiungit, Hoc autem ecclesiasticos canones dissoluit: & gentiles cogit blasphemos esse, ac suspicari nõ diuino

Can. Apost. 30. citatus à S. Athanasio.

iure, ſed nundinatione, ac iuſſione creationes Epiſcoporum fieri. Atqui iſta admirabilis creatio Georgij Cappadocis, ab Arianis facta eſt: & hunc ortũ habuit. Hactenus Athan. Quod verò canones eccleſiaſticos, quos hic dixit S. Athanaſius, canones illos Apoſtolorũ. quos eccleſiæ tradiderũt, eſſe intellexerit, vnde eccleſiaſticos vocauit, ex principio epiſtolæ perſpici poteſt. Hortãs enim Orthodoxos, ad quos ſcripſit, vt illãGeorgij Ariani in canones iniuriam, communem ducerent: & vnuſquiſque tanquam ipſe læſus eſſet, opem ferret, ne paulatim eccleſiaſtici canones, & fides eccleſiæ corrumperentur, ſubiungit, Non enim canones nunc dati ſunt eccleſiis: quin potius pulchrè eos ac firmè patres noſtri tradiderunt. Neque fides modo cœpit, ſed à Domino per diſcipulos eius in nos deriuata eſt. Hos diſcipulos Domini vocauerat prius patres noſtros iuxta prophetiam Dauid de filiis ſynagogæ patribus credẽtium, ſic enim ait, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Quod verò eoſdem eſſe ſignificauerit, quos & patres noſtros & diſcipulos Domini vocauit, ex eo etiã, quod ſtatim ſequitur, magis adhuc intelligi poteſt, ſubiungit enim vt verbis eius vtar, ἵν᾽ οὖν μὴ τὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς νῦν ἡμέραις παραπόλλυται, κινήθητε ἀδελφοὶ ὡς οἰκονόμοι θεοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, καὶ τὰ ὑφ᾽ ἑτέρων ἁρπαζόμενα θεωροῦντες, id eſt, ne ea igitur, quæ hactenus à priſcis vſque tẽporibus in eccleſiis ſeruata ſunt, ætate noſtra intereãt: & quæ nobis concredita ſunt, à nobis requirãtur, excitamini fratres, quippe qui myſteriorũ Dei diſpenſatores eſtis: & quæ ab aliis eripiuntur, cernitis, Canonem, qui prohibet, ne iuſſu, & auctoritate ſæcularis magiſtratus, aut poteſtatis vllus fiat Epiſcopus, vt Georgius ille Arianus loco Athanaſij factus fuerat, affirmat S. Athanaſius ſeruatũ fuiſſe in eccleſiis ἐκ τῶν ἀρχαίων, id eſt, à priſcis temporibus, priſca autem tempora ante Athanaſium neceſſe eſt, vt in ætatem Apoſtolorum inciderint, qui vix trecentis annis anteceſſerant: ex quo fit, vt hic Canon. 30. Apoſtolorum Athanaſij auctoritate, aliorum, quàm Apoſtolorum, non potuerit eſſe. Item magnus Baſilius in tertio ſuo canone canonem Apoſtolorum 22. ci-

tat, sic enim ait, Diaconus, qui post diaconatum fornicatus est, eiicietur ex ministerio: in locum autē laicorum reiectus, non priuabitur communione. Quia antiquus canon est, vt lapsi ex gradu, hoc tantùm genere supplicij puniantur. Arbitror secutos esse illos primos legem illam, non vindicabis bis in id ipsum. Hactenus canon Basilij. Canon verò Apostolorū, quē beatus Basilius antiquum canonem vocauit, sic ait, Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus deponatur, & non excommunicetur. ait enim scriptura, Non vindicabis bis in idipsum. & clariùs adhuc in canone suo 32. eundem canonem Apostolorum, quem antiquum vocauerat, repetit, Clerici (inquit) qui peccatum ad mortē peccant, gradu quidem mouentur, communione tamē laicorum non prohibentur, non enim vindicabis bis in idipsum. Hunc quoque canonem confirmauit Synodus Africana c. xxxvij. sic enim ait, similiter confirmatum est, quod si presbyteri, vel diaconi in aliquo grauiori peccato deprehendantur, propter quod necessario à ministerio arcendi sint, ne imponantur eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam laicis fidelibus: id est, ne excommunicentur, vt laici. Laicis enim imponuntur manus, vt eiecti ex ecclesia per huiusmodi impositionem manus, & priuati communione, pœniteāt. Rursus confirmat, esse hunc canonem Apostolorum, quod Leo magnus huius canonis Apostolici traditionem secutus in epis. 92. cap. 2. scripsit, alienum esse à cōsuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiāt pænitendi: Deinde subiungit, quod sine dubio ex Apostolica traditione descēdit. Obseruauit quoque Igmarus Rhemēsis in eodem libro, quem sæpe dixi, cap. 24. de manus impositione, hoc decretum magni Leonis: explicauitque illud, & cum canone Apostolorum contulit. Sic enim ait, & hanc obseruantiam de lapsis sacerdotibus, siue diaconis beatus Leo Papa primus ex Apostolica traditione indubitanter descēdisse testatur. Deinde subiungit, Sed & in Apostolorum canonibus

Interpretatio decreti Leonis ex Igm. Rhemensi.

reperitur

reperitur capitulum 25 episcopus, presbyter, diaconus in homicidio, periurio siue fornicatione deprehensus deponatur:non autem excommunicetur. Non enim Deus bis vindicat in idipsum. Nam iuxta ecclesiasticã consuetudinem clericus pro eo crimine iubetur deponi, pro quo laicus, si admiserit, excommunicetur, vt in statutis sanctorum patrum frequentissimè decernitur. Vnde, & laici absque ecclesiastica communione solẽt pœnitere: sicut & clerici absque administratione officij. Non ergo mirum, si clerici, per manus impositionem, remedium pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiunt. Si autem Episcopi vsque ad anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequẽs est, vt per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cum redierint, sicut sanctum Nicenum concilium de Nouatianis instituit. Hactenus Igmarus. Rursus idem beatus Basilius in libro de spiritu S. ad Amphilochium, cap. 27. Inter ea, quæ ab Apostolis tradita esse dicit ἀγράφως, id est, sine scripto, vt sunt traditiones canonum Apostolorum, numerat traditione Apostolicam de trina baptizatione in vnius baptismi mysterio, quæ est traditio canonis 49. qui Episcopum, & presbyterum deponi iubet, si in vno mysterio non fecerit tria baptismata, id est, si nõ baptizauerit in nomine patris, & simul baptizauerit in nomine filij: & simul in nomine Spiritus S. Hæc enim tradiderunt S. Apostoli esse tria baptismatã vnius mysterij quæ Pelagius pontifex vocauit trinam mersionem in nomine trinitatis, quam à saluatore nostro traditã dicit. Sic quoque intellexit Clemẽs Romanus, qui in libro 7. cap. 42. Apostolicam traditionem scribit, vt is, qui baptizatur, doceatur dicere post renũtiationem, baptizor in patrem: baptizor in filium baptizor in Spiritum sanctum. Vnde consequens est, vt simul doceatur sacerdos, baptizare in patrem: baptizare in filium, baptizare in Spiritum Sanctum. Dat igitur beatus Basilius testimonium, esse hunc canonem Apostolorũ, cum sententiã eius canonis de huiusmodi trina baptizatione, siue mersione, ex Apostolica traditione sine scripto profectam esse dicit. Nec enim nos

Can. Apost. 50. a beato Basilio citatus.

Quæ sit trina mersio, siue trina baptizatio in vno mysterio baptismi.

canones Apostolorum à sanctis Apostolis scriptos esse dicimus: Sed traditos sine scripto per sermonē: scriptos verò à beato Clemente eorum discipulo, vnde sic eos inscripsit, canones ecclesiastici Sanctorum Apostolorũ per Clementem. Rursus idem Basilius canonem 49. & 50. de baptismi forma citat, in primo suo de baptismo schismaticorũ, & hæreticorum canone, cũ ait, Quòd si illi ipsi baptismi nostri formam seruauerint, eo contenti sumus. Non enim illis gratiam referre, sed perfecto iuri canonum seruire debemus. itē in canone suo 12. canonem Apostolorum 17. de digamis citat, cum ait, canone cautum est, vt digami ab omni munere ecclesiastico vacēt. Hunc quoque canonem citauit Sidonius Apollinaris in concione ad plebē Biturigis habita, quæ est in 7. libro epistolarum eius, sic enim ait, (agebatur autem de Episcopo eligendo) Sed dicitis, viros Eucherium, & Pannychium illustres, haberi superiores, quod hactenus eos esto putatos, sed præsentem iam modo ad causam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias transierũt. Hæc Sidonius. Præterea Origenes, cum in extrema parte libri 8. Celso respondit, in christianos obiicienti, quod se à rebus publicis abstinerēt, sic ait, οὐ φεύγοντες γε τὰς κοινοτέρας τοῦ βίου λειτουργίας χριστιανοὶ τὰ τοιαῦτα παραιτοῦνται, ἀλλὰ τηροῦντες ἑαυτοὺς θειοτέρᾳ καὶ ἀναγκαιοτέρᾳ λειτουργίᾳ ἐκκλησίας θεοῦ ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαίως ἅμα καὶ δικαίως ἡγούμενοι. Nō (inquit) Christiani huiusmodi occupationes deuitant, quos cōmunis vitæ ministeria fugiant, sed quod seruent se diuiniori, ac magis necessariò ministerio ecclesiæ Dei ad salutē hominũ. Id quod necessariũ simul & iustum existimant. Quis hic neget, qui sensum habeat, scripsisse hoc Origenem secundum Apostolicam traditionem, quæ vsque in hodiernũ diē in ecclesia Dei custoditur? & in canone Apost. 6. & item Canone 81. & 61. cōtinetur? Episcopus (inquit) vel presbyter, vel diaconus curas mundi ne suscipiat, alioqui deponatur. Et clariùs adhuc in altero canone. Dicimus (inquit) non oportere Episcopũ, aut presbyterũ demittere se ad populares administrationes: sed potius vsibus & necessitatibus ecclesiasticis tēpus accōmodare.

Can. 49 & 50. citati à beato Basilio.

Can. Apost. 81. 61. citati ab Origene.

Aut igitur pareat, vt non hoc faciat: aut deponatur. Nemo enim potest duobus dominis seruire, sicut dominus præcepit. Eruditi ergo & probi, quos idem Origenes vocat δυνατοὺς λόγῳ καὶ βίῳ, qui, vt idē ait, ad regendas ecclesias accersebātur, & sæpe inuiti trahebātur, abstinebant se à rebus publicis tractandis, quia hoc ecclesiastica traditio Apostolico canone sancita præcipiebat. Et qui nondū erant facti clerici, item abstinebant, ne eiusmodi administratio publicè prohibita, impedimēto esset, ne clerici fierent secundum canonē 61. qui iubet, vt si quis fornicationis aut adulterij, aut alicuius prohibitæ actionis conuictus fuerit, ne fiat clericus. Inter prohibitas actiones est omnis publici muneris administratio, quousque expleta sit, & relicta, vt militia, aduocatio publica, & magistratus. Rursus idē Origenes libro 3. contra Celsum sententiam citat duorum aliorum canonū. Sic enim ait de disciplina, quæ tunc in ecclesia secundum canones Apostolorū erat, & quæ nunc est. Quos, tanquā à mortuis excitatos, existimāt, si idoneā vitæ mutationem ostendāt, idque longiore tēpore, quàm ij, qui primum accedunt ad fidē, aliquando postea admittunt, οὐ καταλέγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ προστασίαν τῆς λεγομένης ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ. id est, non tamen vt ecclesiis præsint eos eligunt, qui postquam ad fidē accesserunt, lapsi sunt, hactenus Orig. primum caput ad sententiā canonis 51. pertinet, qui Episcopis, & presbyteris iubet omnino recipere eos, qui à peccato reuertūtur pœnitētes. Secundum caput pertinet ad sententiam can. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico fit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestam redit, ne statim Episcopus fiat, priusquā documentū vitæ suæ prębeat.

Præterea cum Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem S. Apostolorum de ieiunādo quadragesimā scribit, & eandē traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγὸν. & Eusebius Alexandrinus ante mille trecentos annos & amplius, de quo Antherus Pontifex in epistola sua ad Episcopos prouinciarū Beticæ & Toletano meminit, in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, ὅτι τῆς τεσσαρακοστῆς, (inquit) καὶ ἀπὸ τοῖς πᾶσιν ἐπίκειται,

Can Apost. 69. *citatus ab Eusebio Alexand.* *Hier. Anastas. Antiocheno, Epiphanio.*

id est, canon quadragesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum, & S. Hieronymus in epist. ad Marcellam aduersus Montanum cum quadragesimam ait, nos secundum traditionem Apostolorũ ieiunare, item cùm traditionem Apostolicam de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexãdrinus martyr in canone suo 15. ac S. Epiphanius in charactere ecclesiæ sui temporis, quẽ describit; & idẽ S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodẽ ἐδήγῳ citant, an non tribuunt hi omnes testimoniũ canoni Apostolorũ 69. qui eadẽ iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimonium nũc omittam, nõ facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? est autem hic rursus obseruandum, quod supra iteũ admonuimus de duplici genere ieiunij perfecti, & imperfecti, siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, & iam dixi, in libello de ieiuniis ad Cometam notauit, quod in abstinendo solũ à carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feria ab initio vbique per totum annum seruatur, & de simili ieiunio 4 feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesiis orientis, quibus receptum est ex præcepto, pro quo in ecclesiis occidentis simile ieiunium abstinendi necessario ab esu carnis in sabbato seruatur. ita enim visum est à principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbathi, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honoraremus. Ex qua distinctione nõ dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret. Illud præterea aduertẽdum est, ne quis à me has distinctiones excogitatas putet; notasse Synodum Gangrensem ieiunia in commune tradita canone 19. Ex quo intelligere licet, esse alia ieiunia, non in commune cunctis tradita, vt 4. feriæ, & sabbati, loquor de ieiunio, quo solum abstinetur ab esu carnis. Sanctus quoque Epiphanius in charactere ecclesiæ traditiones ex præcepto susceptas ab aliis κατὰ ἀποδοχὴν προαιρέσεως, id est ab aliis ex voluntate susceptis distinxit. Vt in ecclesia nostra ieiunium 6. feriæ & sabbati perfectum, ex volũtate est: imperfectum verò, id est, in sola abstinẽtia ab esu carnis, ex præcepto susceptum: sicut in ecclesia orientis ieiuniũ imperfectũ 4.

Ieiunium aliud perfectum, aliud imperfectum.

Ieiunia alia in commune tradita, alia non in commune tradita.

Traditiones Apostolicæ aliæ ex præcepto susceptæ, aliæ ex voluntate.

feriæ,& 6 ex præcepto est:perfectum verò ex voluntate Vnde idē Eusebius Alexandrinus,de quo paulò ante memini,in eadem homilia de ieiunio cùm ait, non licere ieiunium quadragesimæ ad aduentum amici soluere:licere tamē ieiunium 4.& 7.feriæ, de ieiunio perfectò loquitur,hoc enim ex voluntate, vt dixi, in illis ecclesiis susceptum est. Sicut ieiunare sex diebus ante pascha nihil edendo præter panem, salem & aquā traditio Apostolica fuit,ex v.libro Clementis κατὰ ἀναδοχὴν προαιρέσεως,id est,ex voluntate suscepta. Redeo ad testes canonum Apostolorū,Cyrillus Alexandrinus in 10 homilia ἑορταστικῇ,id est,paschali,ex 30. quas scripsit, & adhuc habemus Græcè, celebrationem paschæ, vt nunc celebrat ecclesia, secūdum traditionem Apostolicam fieri dicit,quo testimonio fidem facit,Apostolorum esse canonem 7. qui iubet deponi presbyterum, aut diaconum,qui pascha ante æquinoctium cum Iudæis agitauerit, quia scilicet ad hos pertinebat docere populum, vt ritè secundum Apostolicam traditionem celebraret.In Laicos verò non sic celebrātes nihil supplicij statuit œconomicè id est,dispēsatoriè.Hoc enim primum fecit, vt antè dixi, Synodus Nicena, quæ laicos non sic celebrantes excommunicauit, vt perspici potest ex primo canone Synodi Antiochenæ, quæ canonem concilij Niceni renouauit. Rursus S.Epiphanius tomo primo lib.3. disputans contra Andianos, grauissimum & locupletissimum testimoniū canonibus Apostolorum dedit.Ait enim loquens de constitutionibus Apostolorū, ferri in eis πᾶσαν κανονικὴν τάξιν, id est, omnem ordinem canonicum. hoc dixit propter canones ecclesiasticos sanctorū Apostolorum,qui sunt in lib.8.quibus omnis ecclesiastica constitutio,& compositio,atque ordo cōtinetur. Deinde subiungit,nihil in eis esse deprauatū,aut deuium à fide,& confessione, nec ab ecclesiastica gubernatione, & canone. Rursus idem S.Epiphanius lib.2.tom.1. disputans contra hæresim Montani canonem Apostolorum 17. citat, cum ait,honorare Deum monogamiam, sicut sancti Apostoli ecclesiasticum canonem sacerdotij ordinatè, & sanctè constituerunt:tametsi charismata sacerdotij vir-

Can.Apost.7.citatus à beato Cyrillo.

Sancti Epiphanii testimoniū locupletißimum de canonibus Apost.

Ioan.Damasceni testimonium de canonibus Apost.

charismata sacerdotij virginitate & abstinentia à monogamia, præcipuè Deus ornarit. Itē Ioannes Damascenus, qui fuit sub Leone Isaurico Iconomacho ante annos octingētos in lib. 4. de fide orthodoxa post enumeratos libros canonicos scripturæ sacræ posuit canones Apostolorum per Clementem. Quanta verò sit Damasceni auctoritas, nemo est, qui nesciat præter Magd. qui se omnibus ecclesiæ sanctæ antiquis doctoribus anteponūt, vt qui sint in oculis suis omnium sæculorum sapiētissimi. Præterea Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus in epist. ad Adrianum Pontificē Rom. canonem Apostolorum 29. citat, & recitat de eo, qui pecunia factus est Episcopus, aut presbyter, aut diaconus. Adhæc, canonē 64. de non ieiunando sabbato, & dominico Apostolorum esse, testimonio est, non solùm beatus martyr Ignatius in epist. ad Philipp. & Clemens Romanus in 5 lib & 7. de Apostolorum constitutionibus, vt supra ostendi, cùm causam & rationē ieiunandi sabbato explicarem, sed etiā beatus Augustinus in epistola quam ad Casulanum scripsit contra Vrbicū ecclesias Orientis accusantē, quæ sabbato non ieiunant, non quidem Iudaicè, sed alia ratione, & quidem pia, quas Tertullianus quoque in apologetico c. 16. defendit his verbis, æquè (inquit) si diem solis, sic vocat dominicum, lætitiæ indulgemus, alia longe ratione, quam religione solis. Deinde subiungit, de non ieiunantibus per Orientem die sabbati, secūdo loco ab his sumus, qui diem saturni otio & victui decernūt, exorbitantes & ipsi à Iudaico more, quē ignorant. Hactenus ille. Sed dicet aliquis, ergo in crimine est ecclesia Romana, quæ hanc traditionem Apostolorum non recepit? minime. Non enim hanc consuetudinem non ieiunandi sabbato in commune cunctis fidelibus tradiderunt, sed ecclesiis Orientis nō solum propter Simonianos inde ortos, qui mundū, à cuius creatione sabbato Deus requieuit, opus eius esse negabāt, sed quòd iam per spiritum præcognoscerent, futuros quoque esse in illis locis hæreticos alios, Manichæos, Eustáthianos: Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt. Hos enim scribit S.

Can. Apost. 29. a Tarasio Patriarcha Cōst. citatus.

B. August. testimonium de canone Apost. 64.

Quare traditus a S. Apostolis ecclesiis orientis canon de non ieiunādo sabbato & dominico.

Anaſtaſius Antiochenus Patriarcha, ſolitos ſecundum dogma ſuum ſabbato, & dominico die ieiunare διὰ νομιζομένην ἄσκησιν, quod Synodus Gangrenſis can. 17. prohibet, id eſt, propter falſam, & ſimulatam exercitationem: ieiunabant enim ſimulatè his diebus in contumeliam reſurrectionis, cui à veſpera ſabbati, vt ait magnus Leo in epi. 81. c. 1. initiũ conſtat adſcribi: vnde in honorem reſurrectionis, quam à veſpera ſabbati eccleſiæ Orientis celebrare incipiunt, cœperunt à principio non ieiunare ſabbato. Sic enim beatus Ignatius, & Ioannes Damaſcenus, vt ante admonui, intellexiſſe videntur. Verius hoc, quàm quod Theorianus cognomento philoſophus Græcus auctor in epiſtola ad ſacerdotes de ieiunio ſabbati ſcripſit, non ieiunare Græcos ſabbato, quia eo die animæ iuſtorum ſtatim poſt deſcenſum Domini ad inferos liberatæ fuiſſent, (ſiquidem veſpera feriæ 6. ad noctem, & nox ipſa, quæ veſperam ipſam ſecuta eſt, ad poſterum diem ſabbati pertinebat) at eccleſia, licet ita eſſet, vt hic auctor vult, non niſi vnam reſurrectionem feſtiuè, ac religioſè celebrat, eius ſcilicet, qui eſt primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium Chriſtus Deus noſter. Illud verò melius, quod hic auctor in eadem epi. de varia conſuetudine eccleſiarum Orientis, & Occidentis in ieiunio, aut non ieiunio ſabbati, & in azymis, aut fermentato & aliis huiuſmodi ait, dicam verbis eius οὐδὲν γὰρ οὔτε ἡ τῶν λατίνων ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια, οὔτε ἡ ἡμετέρα ἔξω τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ πρέποντος ἔληφεν ἢ κρατεῖ, ἀλλὰ θειοτέρου ἔχονται σκοποῦ καὶ νοήματος, τοῖς οὖν ἐχέφροσι πάντα ὀρθὰ, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις σκάνδαλόν τε καὶ πρόσκομμα. Neque Latinorum, inquit eccleſiaſtica conſuetudo, neq; noſtra, id eſt, Græcorum, quicquã, quod honeſto fine, aut decẽtia careat, accepit, aut tenet, quin potius vtriuſque conſuetudinis diuinũ propoſitũ, & mens eſt. Prudentibus ergo rectè omnia: contra verò imprudẽtibus omnia ſunt periculo, & ruinæ. Rectè quidem ille hoc, niſi paulo pòſt à ſe diſſentiret, cum canonẽ 56. Synodi 6 in Trullo. qui cõſuetudinẽ eccleſiæ Romanæ ieiunãdi ſabbato temerè improbat, & nõ ieiunare iubet, à Vigilio Pont. Rom. approbatum, ac confirmatum eſſe

dicit, quod nõ modo falsum est, sed neque fieri potuit, si quidem non solum post Vigilium, sed 24. annis post 6. Synodum, quæ Agathone Pontifice contra Monothelitas habita est, canones illos, qui 6. Synodi esse ferũtur, æditos, esse constat. Vt Anastasius cognomento Bibliothecarius, & ante eum Theophanes Episcopus Nicææ apertè docent: id quod tempus indictionis quartę, in tertio canone notatũ, satis ita esse conuincit. Sed de canonibus istis in libro de actis sextæ, & septimę Synodi iam pridẽ, quid habendum esset, scripsimus. Vt autẽ redeam ad ieiuniũ diei dominici, & ad Synodũ Gangrensem, illud etiam obseruandum est, cùm prohibet ieiunare die dominico propter simulatam exercitationem, satis significauit, & admonuit, licere quidẽ propter veram, id est, causa abstinẽtiæ religiosæ, & sanctæ. Possem præterea eos omnes producere testes Canonũ Apostolorũ, qui apud Græcos Nomocanones scripserunt, id est, qui leges canonicas in certos titulos, quos vocant, distribuerunt Constãtinum cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν tempore Iustiniani, Photium Constantinopolitanum, Constãtinum Harmenopulũ, Matthæũ monachum, Zonaram, Theodorum Balsamonem: & qui apud nos idem fecerunt, id est, qui concordantias decretorum, quas vocant, composuerunt, & elaborarunt, Anselmum Lucensem, Deus dedit, Iuonem, Burcardum, Gregoriũ cognomento Polycarpũ, Gratianũ. Ex quibus quia cæteri fortasse notiores sunt, de Latinis loquor, quid Deus dedit Cardinalis tituli Apostolorum vir suæ ætatis doctissimus de Apostolorũ canonibus senserit, nõ dissimulabo. is ergo ante annos propè quingentos tẽpore Vrbani 2. qui Victori 3. successit, sic scripsit in libro, quẽ de eo cõposuit, quod ad regem vel Imperatorem non pertineret potestates ecclesiasticas constituere: nec electionem summi pontificis confirmare, postquam enim canonem Apostolorum 30. citauit, Si quis Episcopus potestatibus sæcularibus vsus, ecclesiam per ipsas obtinuit, deponatur, subiũgit, Si quis huius Apostolici canonis auctoritatem authẽticam non esse contendat, primæ vniuersalis Synodi Nicenæ, & Antiochenæ, quibus authẽtica esse docetur,

Omnes Græci auctores nomocanonum, & latini auctores concordantiarũ canonicarum testimonium tribuũt canonibus Apost.

Can. Apost. 30. citatus ante annos quingentos à Deo dedit Cardinale: & quid ille de canonibus Apost. in vniuersum scripserit.

euerſor eſſe docetur:ac per hoc hæreticus eſſe iudicabitur Deinde ſubiungit, nam & Calixtus, & Gregorius, & alij pontifices ſuas conſtitutiones eorundem canonum Apoſtolicorum auctoritate firmauerunt. Stephanus verò 4. & Ioannes 8. ait Anaſtaſius in prologo Synodi 7. in pleniſſimæ auctoritatis robore recipere conſueuerunt. Et paulo poſt, Hanc itaque quam prædixi, conſuetudinem ab Apoſtolis traditam (quam priùs canonem Apoſtolorum vocauit vocat nunc conſuetudinem ab Apoſtolis traditam) nullatenus violare præſumpſerunt chriſtianiſſimi Imperatores Conſtantinus, Conſtans, Valentinianus, Theodoſius, Arcadius, Honorius, Carolus, Ludouicus, & his imperio & religione conſimiles, qui vel à ſe, vel ab aliis ædificatas eccleſias ampliſſimis donis ditauere:& in clero, & in rebus eccleſiaſticis nullum iudicium vel dominium vindicauere: Imò quidam eorum legibus hoc cauerunt. At contra Zenon & Anaſtaſius Imperatores Eutichianiſtæ leguntur prius ſanctam eccleſiam ſibi ſubdidiſſe, ita vt Catholicos Epiſcopos in exilium relegarēt: alios ſubrogarent, & quæ ſequuntur. Hactenus Deus dedit. Quæ eo libentiùs recitaui, quo Magd. & cæteri Lutherani intelligant, contra ſcripturæ ſanctæ auctoritatem, & contra canonicam conſuetudinem eccleſiæ, à ſanctis Apoſtolis traditam, quàm pij Imperatores nunquam violare auſi ſunt, eccleſias ſuis miniſtris & ſuperintendentibus à poteſtatibus ſæcularibus tribui, & aſſignari, vt nuper duobus libris, de hierarchicis ordinationibus inſcriptis, copioſè docui. Illud item Photij Conſtantinopolitani Patriarchæ de canonibus Apoſtolorum teſtimonium, quod in volumine de libris à ſe lectis compoſito, quod Bibliothecam appellauit, ſcriptū reliquit, non prætermittam, quin recitem verbis eius, ἀνεγνώσθη κλήμεντος τῆ ῥώμης τεύχη δύο, ὧν τὸ μὲν γράφεται διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ κλήμεντος, ἐν ᾧ καὶ, οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀθροίσματι τῶν ἀποστόλων κανόνες ὑπογραφόμενοι περιέχονται, interpretemur latinè, legi (inquit) Clementis Romani volumina duo, quorum alterum de conſtitutionibus Apoſtolorum inſcribitur, in quo canones Apoſtolorum continentur, qui collectio-

Quomodo cōtra canonicam eccleſiæ conſuetudinem ab Apoſtolis traditam poteſtas ſæcularis miniſtris Lutheranorū & ſuperintendentibus eccleſias tribuit.

Photii Conſt. Canonibus. *Apoſt. teſtimonium clariſſimum.*

ni canonum Synodicorum ascribuntur. Admonuit ergo hoc testimonio eruditissimus, & incredibili lectione auctor Photius, esse canones Apostolorum, quãuis frequenter inter Synodicos collocari, & ascripti reperiãtur. Vt in Antiochena Synodo cernere licet, cuius Synodi canones omnes sunt Apostolorũ canones. Quod quidẽ nec ipsa Synodus dissimulauit, vt nos supra suo loco sigillatim docuimus. Falluntur itaque opinione, si qui non putant Apostolorũ canones esse, quos numero canonum Synodicorũ sæpè ascriptos reperiunt. Quod auctor sapientissimus admonendum esse, rectè iudicauit. Prætereà Bonifacius Apostolus Germaniæ vestræ Magdeburgenses antè annos octingentos canonẽ Apostolorum 34. in epistola ad Gudbertum Anglum citauit, sic enim ait, De cætero, frater charissimè, quia nobis æqualis labor, & maius periculum imminet, quàm cæteris sacerdotibus, quia canones antiqui præcipiũt, vt omnes sciant, Metropolitanum solicitudinem totius prouinciæ gerere &c. hunc saltem domesticum testem dicere Magdeburgenses non audebant, sed testem nostrum de domo eorum prodeuntem, & eos conuincẽtem. Sin verò hîc cauillentur, vocasse Bonifacium antiquos canones alicuius Synodi antiquæ, redarguet eos Synodus Antiochena, quæ cùm sit antiqua annis 5 post Nicenam habita, renouans hunc canonem Apostolorũ in canone 9. secundum (inquit) priscum patrum nostrorum Canonem: constat autem hunc canonem non esse inter canones Synodi Ancyranæ, neque Neocæsariẽsis, quæ duæ Synodi non multis annis Nicenam antecesserunt, &c. Deinde diuinus Dionysius Areopagita canonibus sanctorum Apostolorum locupletissimũ, & antiquissimum testimonium perhibuit in epistola ad Demophilum. Citat enim in ea non obscurè canonem Apostolorum 52. cùm sacerdotem illum, quẽ Demophilus ex ecclesia eiecerat, quia pœnitentem quendam absoluerat, multis exemplis scripturæ sanctæ grauissimè defendit: & Demophilum monachum accusat, quod cùm infra sacerdotes, imò infra diaconos esset, sacerdotem tamen iudicare ausus esset, quod minimè ei licuisset, quamuis aliquid illum in canones egisse sciret. Etsi

Prudens animaduersio Photii de canonibus Apost. qui Synodis ascripti reperiuntur.

Can. Apost. 34. citatus a Bonifacio Apostolo Germaniæ.

Testimonium Dionysio de canonibus Apost. 25. ab eo citatus in epist. ad Demoph.

enim(inquit) ἀκοσμία καὶ ἀταξία τῶν τεθεσπισμένων ὅρων καὶ θεσμῶν ἔκβασις, id est, & si enim canones & traditiones violare, nihil aliud sit, quàm honestatẽ, siue decorum, & ordinem rerum diuinarum tollere, non tamen inquit, rationi consentaneum est, vt ordo peruertatur: id est, vt qui non debet, neque potest, corrigat. Cùm scriptum sit in Ecclesiaste, quod idem Dionysius in eadem epistola citat, quod iustũ est, iustè exequere. Quo loco, vt hoc quoq; obiter obseruemus, nemo sit, qui si vim, & vsum horum verborũ ὅρων & θεσμῶν nõ ignoret, qui neget, aut dubitet, significatos esse hîc canones Apostolorũ Ex quo loco Dionysij intelligere quoque licet, cum Paulus dixit in epistola priore ad Corinth. omnia honestè, & secundum ordinem fiant in vobis præsertim si quis proximè superiora conferat, custodiam canonum Apostolorum commendasse His enim custodiendis honestas, & ordo sanctæ in domo Dei conuersationis continetur: id quod satis per se ipsa ratio sic esse intelligendum, conuincit. Quomodo enim omnia honestè, & secundum ordinem fieri in ecclesia præciperet, si nullæ ecclesiasticæ regulæ honestatis, & ordinis seruandi traditæ fuissent? Vnde canones Apostolorum sic in vetustis exemplaribus inscriptos reperi περὶ εὐταξίας κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων. i. de bono ordine canones sanctorum Apostolorum. Idem ergo Dionysius, qui de canonicis traditionibus generatim meminerat, quas ὅρους & θεσμοὺς vocauit, quibus verbis frequentissimè posteà sanctæ Synodi & sancti patres vsi sunt, paulò pòst, & tu, inquit, homo (Demophilum dicit) audax es contra mitem, & bonum Deum, & contra legem eius in ecclesiastica hierarchia positam: canonem dicit à sanctis Apostolis sine scripto traditum, quem vocat θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν qui ait, si quis Episcopus, aut presbyter reuertentem à peccato non recipit, sed potius abiicit, deponatur. Tristitia enim afficit Christum, qui dixit gaudium esse super vno peccatore pœnitentiam agente. Quod idem quoque Dionysius in eadem epistola contra Demophilum istum citauit. Contra hanc ergo legem, siue canonem Apostolorum commiserat Demophilus, iubẽtem

Episcopis & presbyteris, vt ad exemplum Domini mitis & benigni recipiant pœnitentem: & non abiiciant. At Demophilus impiè & crudeliter contra exemplum Christi, & contra sanctorum Apostolorum ecclesiasticum canonem voluerat non recipi pœnitentem à presbytero, sed abiici Si quis verò huic nostræ sententiæ, & interpretationi assentiri fortasse noluerit, sed potiùs contradicere, respondeat mihi, quos ὅρους & θεσμοὺς dicat hic Dionysius: & in quam legem traditam ecclesiasticæ hierarchiæ contra dei benignitatem, & mansuetudinem peccauit Demophilus, cùm voluit, vt non reciperetur à presbytero reuersus à peccato? Sanctionem enim vt dixi, legum ecclesiasticarum, quas Apostoli canones Apostolicos vocarunt, θεσμοθεσίαν ἱεραρχικὴν Dionysius appellauit. Denique, vt omnium os in canones ecclesiasticos Apostolorum obstruatur, beatus Petrus in sermone doctrinæ suæ ad populum in ordinatione Clementis, cui sermoni S. Anacletus, & sanctus Alexander, vt alios nunc taceam, testimonium in epistolis suis tribuunt, sic de beato Clemente locutus est, quo circa (inquit) trado ei potestatem mihi à Domino traditam ligandi & soluendi, vt cuicũque manus imposuerit in terra, sic enim est Græcè, ratum sit in cœlis, ligabit enim (inquit) quem ligari oporteat & soluet, quem solui: ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδὼς κανόνα, id est, vt qui canones ecclesiæ nouerit, canonem enim dixit pro canonibus, vt militem dicimus pro militibus, & scriptura fons (inquit) ascendebat de terra, pro fontibus. Erant igitur regulæ ecclesiasticæ à sanctis Apostolis traditæ, quas canones ecclesiæ vocarunt: vt posteà sancti patres eorum successores, & sanctæ Synodi frequenter vocare cõsueuerunt. Quare cum sic vocet beatus Petrus, quis erit iam, qui cum legerit antiquas regulas ecclesiæ, siue canones priscos ecclesiasticos in Synodis, aut Epistolis veterum pontificum, aut in scriptis aliorum sanctorũ patrum citatos, non Apostolorum canones citatos existimet: præsertim si eos in numero 85. quos habemus, legat? quæso istos, qui contradicunt, dicant nobis, quos canones ecclesiæ nouerat Clemens ad ligandum, quos ligare oporteret: aut ad soluendum, quos soluere, nisi

Testimonium beati Petri de canonibus Apo. in ordinatione Clementis.

eos, qui à sanctis Apostolis traditi sunt, qui sint excommunicandi. & qui non? Qui sunt ad pœnitentiam recipiendi, & qui non? Dominus enim dixit, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. At verò quæ oporteat ligare & quæ soluere, vt eorum alligatio, vel solutio rata sit in cælo, ecclesiasticis regulis siue canonibus ecclesiæ traditis, ad hoc sciendum, opus est: & ad sciendum, quomodo peccatores pœnitentiam agere debeãt: & quomodo curari. Quod quidem Dominus sanctos docuit Apostolos: qui canones Aphorismorum, vt periti medici, sicut à principe & auctore medicinæ spiritualis didicerant, ecclesiæ Catholicæ ad vtilitatem omnium tradiderunt. Vnde S. Irenæus lib. 3. cap. 5. quod autem inquit, Dominus venit medicus eorum, qui se malè habent, ipse testificatur, inquiens, non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Deinde subiungit, quomodo ergo, qui malè habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent, vtrum perseuerantes in eisdem ipsis? an è contrariò magnam commutationem, & transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam ægritudinem non modicam; & multa peccata sibi ipsis importauerunt: ignorantia autem horum omnium per agnitionem vacuatur: agnitionem verò faciebat Dominus discipulis suis. Hactenus Irenæus, Dominus ergo, vt verus medicus, docuit discipulos, quomodo, & qua methodo, & quibus canonibus, atque aphorismis, sic enim vocant Græci excommunicationes, varias ægritudines peccatorum in ecclesia per potestatem ligandi & soluendi curare deberent.

Canones Apostol. scire oportet, ad sciẽdum quos oporteat ligare, & quos soluere.

Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum sententias canonum Apostolorum frequenter citantium, & quibus in locis, Anacleti, Alexandri, Eleutherii, Sixti, Marcelli. Eusebii, Iulii, collatis sententiis citatis cum ipsis canonibus.

Caput 11.

Am fortasse tot, ac tanti testes canonum Apostolorum non pontifices, fidem pontificibus apud Magdebur: astruent: desinentque vocare eos domesticos testes. Quod si adhuc in sententia sua peruersa pertinaciter permanere voluerint, nihilominus tamen, vt ex omni parte sint excusabiles; quæ nos in epistolis veterum pontificum de regulis ecclesiasticis ex Apostolica traditione profectis obseruauimus, libenter hîc notabimus. Ergo S. Anacletus in epistola 1 aduersus accusatores Episcoporum, quos sacerdotes Domini vocauit, & beati Apostoli (inquit) sic enim est, vt iterum admoneam, in exemplari vetustissimo Bibliothecæ vaticanæ, & altero item perantiquo Bibliothecæ Florentinæ S. Marci.) ac prædecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus; vnà cũ reliquis sanctis collegiis suis statuit dicens, accusandi, vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianæ religionis, & nominis dignitatem & suę legis, vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint transgressores enim sponte legis suæ, eiusque violatores apostatæ nominantur. Hæc Anacletus; quibus verbis sententiam Canonis Apostolorũ 75. citauit; quæ est. statuisse Apostolos, vt non admittatur testimonium hæretici contra Episcopũ. Anacletus verò non verba canonis, sed sententiam citauit, nec enim necesse est, cùm ait, dicens, vt verba recitet; sed potius sententiam. Interpretatus itaque est S. Anacletus, vocari in canone hæreticum omnem apostatam sponte sua, id est, sua electione, & proposito (hoc enim significat hæresis) à fide, vel à religione; quam vocat sui propositi normam, vel à pietate vitæ christianæ. Coniunxit autem cum Apostolis Clementem, & collegas eius, dicens, Beati Apostoli, & Clemens cum collegis suis statuerunt, quia traditionem hanc Apostolorum cum reliquis eorum traditionibus canonicis Clemens scripsit, & cum suis collegis Episcopis promulgauit, ac confirmauit. Eiusdem quoque canonis sententiam citat Alexander pontifex, & martyr in epi. 1. cùm loquens de eisdem, de quibus S. Anacletus, de quibus, inquit, à tem

Sententia canonis Apost 58. citata a S. Alexãdro. Quomodo Anacletus verbum hæretici. quod est in canone Apostol interpretatus sit.

poribus Apostolorum & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Eorum accusandi Episcopos, aut testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. Quo in loco quos Anacletus interpretans verbum hæretici, quod est in canone, dixerat apostatas à fide, vel à norma sui propositi, id est, à religione, vel sponte legis suæ transgressores, dixit Alexander vno verbo, mortuos actibus diuinis, sed non humanis; similiter atque illud Pauli de vidua carnali dictum, nam, quæ in delitiis est, viuens mortua est. Citauit etiam in eodem loco idem Alexander canonem Apostolorum 31. qui sancitus est in eum, qui contempto Episcopo catholico seorsum congregat, & alterum altare erigit: quem iubet, si presbyter est, deponi, tanquam tyrannum, & affectantem præesse simul cum clericis, qui se ad eum adiungunt: & laicos excommunicari. Nihil enim aliud est hoc, quàm persequi Episcopum, & velle eum amouere iniustè contra Apostolicam auctoritatem, sicut ait Alexander in hoc loco epistolæ. Quod qui faciunt (inquit) perpetua notantur infamia, & exilio digni iudicatur finitimo: quia enim solebant, qui in exilium mittebantur, in longinquum deportari, excommunicari, quod est, quoddam exulare ab ecclesia & ciuitate Dei, scitè exilium finitimum vocauit. Non enim extra ciuitatem, in qua habitat, eiicitur, qui excommunicatur, sed extra ecclesiam. Quia verò Apostoli statuerunt, vt qui sic Episcopos persequuntur, excommunicentur, subiungit, de quibus temporibus Apostolorum, & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Non enim ista decreta dixit solùm propter decretum, quod statim sequitur ex traditione etiam Apostolorum, vt non sit testis contra Episcopum, qui sponte sua est transgressor legis, qui apostata vocatur, de quo iam dictum est, sed etiam propter decretum, quod prius dixit de infamia, & exilio finitimo, id est, excommunicatione, iniqui persecutoris Episcoporũ. Declarat adhuc magis, quod dico, paulò post idem Alexander in eadem epi. confirmans enim hoc ipsum decretum, id est, sententiam ca-

Qui sint, & dicãtur apostatæ.

Sententia canonis Apost. 31. ab Alexandro, & Anacleto citata

1. Timoth. cap 5.

Excommunicatio exilium finitimum dicta.

nonis Apostolorum 31 ait, sicut à beatis Apostolis, & à reliquis sanctis patribus, & successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere, vel dilacerare manifestè nituntur, infames esse, & alienos à liminibus ecclesiæ vsque ad satisfactionem fieri: Quod prius de eisdē loquens dixerat, iudicare eos dignos exilio finitimo, dicit nunc decerni alienos fieri à liminibus ecclesiæ vsque ad satisfactionem. In quo satis significauit, si clerici propter hoc crimen deponantur, sicut canon præcipit, & depositi non satisfecerint, excommunicādos insuper esse. Satis itaque visum est pontifici sententiam canonis Apostolici citant, idem suspitio maiore canonis meminisse, id est, de excommunicatione, quæ Græcè dicitur ἀφορισμὸς, quod verbum propriè significat separationem à certis terminis. Rursus idem S. Anacletus in epi. 2, citat sententiam eiusdem canonis 31. quam Alexander citauit. Hæc (inquit) & alia considerantes Apostoli statuerunt, ne facilè commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli, & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis aduersus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio ea sanēt, quæ sananda sunt: & charitatiuè emendent, quæ iustè emendanda cognouerint. Deinde subiungit, si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur: & minimè absoluantur, antequam per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hactenus S. Anacletus. Videamus nunc, quemadmodum hæc sententia in canone Apostolorum contineatur, Si quis presbyter (inquit) contempto suo Episcopo seorsum congreget, & alterum altare erigat, cū nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ Episcopum condemnet, deponatur tanquam affectator principatus, est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, qui ei adhærent, Laici verò excommunicentur. Hæc autem fiant post vnam & secundam, ac tertiam Episcopi admonitionem. Hactenus canon. Interpretatus itaque est Anacletus, si sententiam

Demonstratio quo modo sententia canonis 31. Apostol. ab Anacleto & Alex. citata in canone ipso Apost. cōtineatur.

tentiam canonis Apostolorum, quam citat, cũ hoc canone conferamus; tunc contemni Episcopum ab eo, qui aliquid aduersus eundem Episcopum se habere dicit, & putat, cùm non prius eum conuenit charitatis studio, vt charitatiuè emendet, quæ iustè emendanda esse cognouit: quod quidem nisi priùs faciat, non potest dici, quod habeat aliquid, de quo Episcopum in causa pietatis, & iustitiæ condemnet. Quod verò non admoneri priùs Episcopum & seorsum corrigi studio charitatis, contemni sit, sicut S. Anacletus interpretatus est, ex euangelio Matthæi intelligere licet. Videte enim, inquit Dominus, ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. vt autem intelligeremus, loqui eum de peccatoribus, qui in Christum alioqui credunt, qui tunc contemnuntur, cùm eorum correctio negligitur, subiungit, Venit enim filius hominis, saluare quod perierat. Et adiungit parabolam de eo, qui relictis nonaginta nouem ouibus in montibus, vadit quærere eam, quæ errauit. Et, si contigerit (inquit) vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonaginta nouem, quæ non errauerunt Sic non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis. Deinde, vt doceret nos, quomodo isti, qui errarunt, essent, instar illius ouis amissæ, quærendi, ne tanquam pusilli, & paruæ æstimationis, quia peccarunt, contemnerentur, subiungit continuò, si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eũ inter te, & ipsum solum Hoc ergo est studium charitatis, quod S. Anacletus dicit: & hoc non præstare erga fratrem, qui in nos peccauit, contemnere eum est, sicut est in canone ad imitationem euangelij. Illud autem est hîc aduertendum, ne quis erret, malè hunc canonem Apostolorum interpretando, ex eo quod canon ait, si quis presbyter contempto suo Episcopo, seorsum congreget, & alterum altare erigat, cum nihil habuerit, de quo in causa pietatis, & iustitiæ eum condemnet, non continuò sequitur, vt si habuerit, de quo Episcopum condemnet in causa pietatis, & iustitiæ, liceat presbyterio seorsum congregare, absit. ne enim sic in-

Matt. c. 18.

telligi poſſit hic canon, aliis canonibus Apoſtolorum cautum eſt. Non enim licet presbyteris, aut diaconis, ſicut eſt in canone trigeſimo nono, quicquã præter ſententiam Epiſcopi agere in eccleſia: ſi quidem Epiſcopo eſt populus commiſſus, qui rationem animarum redditurus eſt Domino. Igitur quandiu eſt Epiſcopus, non poteſt presbyter eius ſeorſum congregare. Et ſi iuſtè accuſatur iuxta canonem Apoſtolorum 74. vocandus eſt ab Epiſcopis vt defendat cauſam ſuam. Quod ſi dignus eſt Epiſcopus, vt moueatur, non niſi auctoritate pontificis moueri poteſt, iuxta canonem 34. qui iubet, vt Epiſcopi ſingularum gentium agnoſcant ſuum primum: ergo debent in primis agnoſcere eum, qui ſecundum euangelium eſt primus omnium, ſicut ſancti Apoſtoli Petrum agnoſcebant primùm. Quam formam ſucceſſoribus ſuis, & reliquis omnibus Epiſcopis, ſicut idem Anacletus ait, reliquerunt. Vt igitur beato Petro primùm data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi, & per eum aliis, ſic non, niſi per eum, poteſt Epiſcopus ea priuari. Præterea paulò pòſt idem Anacletus primùm canonem Apoſtolorum de ordinatione Epiſcoporum citat, & interpretatur, cùm ait, Porrò quod Epiſcopus non ab vno, ſed à cunctis conſenſu aut præſentia comprouincialium eſt ordinandus, & nullatenus minùs quàm à tribus, cæteris conſentientibus, idcircò inſtituente domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem eccleſiæ vnius tyrannica auctoritas moliretur: & regula vel fides confunderetur credentium, Domini inſtitutum vocauit canonem Apoſtolorum, in quo cùm iubetur, vt à duobus, vel tribus ordinetur Epiſcopus, & hîc non minùs quàm à tribus, ne diſcrepantia eſſe videatur, intelligendum eſt in canone, ordinandum eſſe à duobus auctoritate Metropolitani, hi enim ſunt tres, prorſus neceſſarij, de quibus dicit Anacletus cùm canone conſentiens, non minùs quàm à tribus. Rurſus idem Anacletus epiſtola 1. Qui autem, inquit, pecuniam vel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit. Priuilegia enim eccleſiarum, vt ſacerdotum, ſancti Apoſtoli iuſſu ſaluatoris intemerata, & inuiolata æternis decreuerunt manere temporibus. Cùm dicit, decreuerunt, pro-

Can. 1. Apoſt. citatus ab Anacleto, & explicatus.

fecto canonem aliquem significat, decretum enim ecclesiasticum vocamus canonem. Hîc igitur citauit Anacletus sententiam duorum canonum Apostolorum 72, & septuagesimo tertio, quorum prior, si quis (inquit) clericus, aut laicus ab ecclesia auferat ceram, aut oleum, excommunicetur. & ad id, quod abstulit, quintam amplius partem addat. Quis verò dubitet cum ratione, quin per ceram & oleum pecuniam, & res alias ecclesiæ intelligi sancti Apostoli voluerint? Ceram autem & oleum nominarunt, quod in illa rerum ecclesiæ à principio tenuitate hæ essent præcipuæ res, quæ in templo seruabantur: vt quarum erat in templo assiduus vsus. Eò autem, quod canon addidit, & quintam partem adiiciet, admonuit, esse illa deo sanctificata. Sumptum est enim hoc ex Leuitico, vbi sic scriptum est, Si peccauerit in iis, quæ sunt sanctificata Domino, ipsum, quod intulit damni, restituet: & quintam partem ponet suprà: non quidem quod quinta pars vetere ritu, & more sit nunc addenda, non enim hoc significat, sed restituendum esse quod ablatum est: & amplius, si fieri potest. Alter canon est, qui proximè sequitur, id est, septuagesimus tertius, vas aureum, aut argenteum sanctificatum, aut velum nemo ad proprium vsum sibi vendicet: nefas enim est. & qui in eo palam deprehensus fuerit, excommunicetur. Vas aut velum sanctificatum vocat quod est ad vsum & ministerium ecclesiæ deputatum. Hæc ergo sunt priuilegia ecclesiarum, quæ hic dicit. Sanctus Anacletus, scilicet vt res earum vt vasa, & vela, quæ ad vsum & ministerium ecclesiarum destinata sunt, habeantur, & sint domino sanctificata. Ex quo fiat, vt sacrilegium sit excommunicatione dignum iuxta sententiam Apostolorum, eas res tollere: & vsum vasorum & velorum eius sibi vendicare. Sic enim interpretanda esse priuilegia ista ecclesiarum, quæ sanctus Anacletus dicit, ratio ipsa & consequentia dictorum cõuincit. Cur enim postquàm dixit, res ecclesiæ tollere sacrilegium esse, subiungit statim, priuilegia enim ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli iussu saluatoris,

Sententia can. Apost 72. 73. citata ab eodem Anacleto.

Leu. c. 5.

inuiolata esse decreuerunt, nisi quia hoc voluit Dominus, vt sicut ecclesiæ sunt Dei, ita res earum sint Dei? Vnde Apostoli iussu eius, ædito canone decreuerunt, sanctificatas esse Domino: & excommunicandos, qui eas tollerent: aut vsum vasorum, vel velorum ecclesiæ sibi vendicarent. Cùm ergo clarè dicat S. Anacletus, voluisse Apostolos, hæc esse ecclesiarum priuilegia, scilicet, vt res earum essent Domino sanctificatæ, & hanc sententiam in canonibus Apostolorum reperiamus, satis contentiosus fuerit, qui negauerit, citasse hîc Anacletum hos, quos dixi, canones, quia eos totidem verbis non legat. Item Iulius pontifex canonem Apostolorum de rebus ecclesiæ ablatis citat in epi. 2. postquam enim dixit, cum suis rebus auctoritate huius sanctæ sedis proprias reddidimus ecclesias, subiūgit paulò post, est enim in antiquis decretū statutis, vt aliena qui inuadit, non exeat impunitus: sed cum multiplicatione restituat. De rebus ecclesiæ loquebatur, interpretatusque est canonem Apostolorum, qui iubet, ceram, & oleum ecclesiæ ablata restituere: & insuper addere quintam partem. Etenim, quia hoc de quinta parte insuper adiicienda sumptum erat ex Leuitico, interpretatus est Iulius, nihil aliud per hoc significari in canone Apostolorum, quem ille antiquum statutum vocat, quàm restituendum esse, id quod ablatum est, & amplius. Hoc enim significat, cum multiplicatione. Rursus idem Anacletus, canonem Apostolorū 8. citat in epi. 1. loquēs enim de diaconis, subdiaconis, & aliis ministris, quos iubet, vt secum habeat Episcopus in solemnioribus diebus, cùm sacrificat, subiungit, Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim Apostoli statuerunt: & sancta Romana tenet ecclesia. Itaque de ministris ecclesiæ loquitur hîc Anacletus, vt Igmarus quoque Rhemēsis Archiepiscopus obseruauit, & intellexit, sic enim ait, Sanctus Anacletus Papa, & martyr 8. capitulum eorundē Apostolorum statuisse testatur, vt ministri altaris facta oblatione communicent. Hactenus Igmarus. Canon verò Apostolorum hîc citatus à S. Anacleto sic ait, si quis Episcopus, aut presbyter, aut ex numero mi-

Sententia canonis apostol 72. citata à Iulio pont.

Leuit. cap. 5.

Can. Apost. 8. citatus ab Anacleto, & explicatus auctore etiā Igmaro Rhemensi.

nistrantium facta oblatione non communicauerit, causam dicat, vt si probabilis sit, ignoscatur: sin verò non dicat, excommunicetur, vt qui noceat populo: & suspicionem moueat in eum, qui obtulit. Satis etiam cum hac extrema parte canonis conuenit quod idem S. Anacletus subiungit, quod magis adhuc declarat, locutum esse eum hic de ministris ecclesiæ, & de canone Apostolorum, Seruite (inquit propheta Dauid) in timore, & exultate ei cum tremore, adorate purè, ne fortè irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui rectè graditur: & præcepta custodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui Domini sacerdotio funguntur, vt cæteros instruant, & sibi proficiant. Itaque non de laicis, sed vt dixi de ministris altaris, qui sacrificanti astant, accipiendum est, quod S. Anacletus ait, peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Canonem Apostolorum, quē citauit, interpretatus est. Præterea Alexander cauens Episcopis aduersus eos, qui iniustè eos vexant, & persequuntur, sic ait in epi. 1. Similiter si huiusmodi personis quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint: vel, vt se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ vel roboratę fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum prouenire censemus: nec vllam eis infamiam, vel calumniam, aut à suis sequestrationem bonis vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus Confessio verò in talibus non compulsa, sed spōtanea fieri debet. Cùm hoc pontifex sancire se dicat auctoribus sanctis Apostolis, & eorum successoribus, necesse est in sententiis canonicis, quas nobis S. Apostoli reliquerunt, aliquam indicare, ex qua hæc Alexandri sententia primùm manarit, & ortum duxerit, quæ postea ab aliis Apostolorum successoribus magis explicata, & aucta fuerit. Est igitur canon Apostolorum 74. ex quo variæ regulæ ecclesiasticæ à successoribus Apostolorum, & sanctis pontificibus ductæ sunt, qui iubet, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessariò vocetur ab Episcopis: & si venerit (in-

Quomodo intelligendū sit, peracta consecratione omnes communicent.

Sententia canonis Apostol 74 citata ab Alexandro.

quit) & confessus fuerit, ipso conuicto pœna decernatur. Cùm ait, si confessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat canon, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit ἐλεγχος, id est, probatio conuincens. Qui verò sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hîc à se ipso conuincitur. Confessio enim, scilicet conuincens reum, non compulsa, sed spontanea fieri debet, vt ait S. Alexander, qui hunc planè canonem Apostolorum, & secutus, & interpretatus est. Itaque quod additum est in canone, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, id est, ipso conuicto pœna decernatur, satis declarat, ad decernendum vlli ἐπιτίμιον, id est, pœnam canonicam infamiæ, aut alterius generis, non debere valere metum, aut fraudē, aut vim, si desit probatio criminis. Dicam ergo rursus, quod paulò antè, cùm hic citet Apostolos auctores pontifex Alexander, & secundum eorum sententiam & auctoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab Episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis, & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget, ad hunc canonem retulisse Alexandrum, quod dixit, censere se sic auctore Deo, & sanctis Apostolis. Addidit autem & successoribus eorum, vt admoneret nos, quæ Apostoli sancti ecclesiæ tradiderunt, successores eorum accepisse, & confirmasse, & quæ per successionem acceperant, eos item ecclesiæ tradidisse. Vnde beatus Clemens in extrema ferè parte libri septem enumeratis Episcopis, quos Sancti Apostoli, dum viuerent, tanquam successores ordinarunt, subiungit in persona Apostolorum, hi sunt, quos parœciis præfecimus: quorum doctrinæ semper memores, seruate nostros sermones, & Dominus sit vobiscum in infinita sæcula Et beatus Irenęus loquens lib. 3 c. 4. de traditione Apostolorum, & Clementem secutus, habemus (inquit) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos. Rursus idem Alexander citat in epist. 2. canonem Apostolorum 9. cùm ait. est enim statutum olim, vt qui statum conturbat ecclesiæ, ab eius liminibus arceatur, neque cum fidelibus communi-

Sententia canonis Apost. 9. ab eodem Alexandro citatus.

cet,qui eorum bona auertit. Loquitur Alexander in eos qui ministerium sacerdotis impediunt, quominus legatione sua, qua ad Deum pro populo fungitur, prodesse multis possit: Canon autem Apostolorum excommunicat omnes fideles ingredientes in ecclesiam, & audientes scripturas, sed posteà recedentes, nec assistentes orationi, neque communioni: hos inquam excommunicat tanquam perturbationem ordinis facientes. Hi enim perturbatione ista ordinis suspicionem iniiciunt contra vtilitatem publicæ orationis, quæ ab ecclesia fit: & contra communionem sacram, quæ ibi celebratur: & nocent populo. Hi denique sunt, qui, vt ait Sanctus Alexander, causam dei impediunt. & statum conturbant ecclesiæ. Rursus, in prima epi. citat idem Alexander aliam sententiam Apostolorum canonis trigesimi primi. Quod autem (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quàm ad se (sic enim est in vetusto exemplari vaticano) sacerdotes, vel actores id est, Episcopi accusari, ita à tempore Apostolorum & infrà, obseruatum, & definitum inuenimus, Si quis erga Episcopum vel actores ecclesiæ quamlibet querelam, vel actionem iustè se habere crediderit, ipse redemptoris sui, cuius actio nostra est institutio, viarum non immemor, sed sectator egregius, &c. non prius primates, aut alios iudices adeat, quàm ipsos, à quibus se læsum existimat, conueniat familiariter, non semel, sed sæpissimè, vt ab eis aut suam iustitiam accipiat: aut iustam excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis communione priuetur, tanquam Apostolorum, patrumque aliorum contemptor. Eandem sententiam citauit Anacletus, vt paulò antè notatum est. Illud autem obiter admonendum est, ne quis corruptum esse putet hunc epistolæ locum, & legendum, auctores aut rectores ecclesiæ, cùm potiùs legendum sit actores ecclesiæ, quia sic olim vocabant, quos nunc dicimus dispensatores ecclesiæ, qui sunt Episcopi, οἰκονόμους enim græcè, vt nunc interpretari solemus dispensatores, sic olim interpretati sunt actores, testis est interpretatio latina antiquissima epistolę ad Galatas in qua,

Locus epistolæ 2. Alexandri emendatus ex vetusto exemplari Vaticano.

Cur episcopi dicantur actores, & sic legendū esse & non actores, aut rectores.

verbum œconomi Græcum sic translatum est, cùm ait, quantò tempore hæres paruulus est, sub tutoribus, & actoribus est. Et in vetustissima interpretatione Irenæi lib. 4. c. 44 in fine. Quis igitur (inquit) erit fidelis actor, bonus & prudens? Græcè est οἰκονόμος. Episcopi ergo dicebantur actores ecclesiæ id est, dispensatores, & sic etiam vocantur in epistola 3. Anacleti. Deinde Eleutherius pontifex, De accusationibus ergo (inquit) clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est, ad sedem Apostolicam deferre, finitiua Episcoporum tantùm iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicut ab Apostolis eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum iam definitum est. Sanè quidem definitum esse hoc 44. Canone Apostolorum, & ad eius canonis sententiam hæc Eleutherij pertinere, testis est epistola Anacleti 3. in qua canonem illum 34. eisdem verbis citat, & interpretatur, sic enim ait, inde namque & beati Apostoli inter se statuerũt, vt Episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret, inde (inquit) statuerunt. vnde? nempe ex eo quod sequitur, nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. Hactenus Anacletus. Si igitur hunc canonem tradiderunt Sancti Apostoli, in quo eandem formam, quam ipsi tenebant, iubent tenere successoribus suis, id est, Metropolitanis, & reliquis Episcopis, qui sunt quoque successores licet minores distinxit enim hic Sanctus Anacletus, vt iterum & sæpius dicam, successores Apostolorum, scilicet maiores ab Episcopis, quod, nemo est qui non videat, Sanctus Dionysius Areopagita in Epist. ad Demophilum eodẽ modo distinxit. Ergo sicut Episcopi cuiusque gentis debent agnoscere primum gentis suæ, siue prouinciæ Episcopum, sic secundum formam Apostolorum ipsi primi singularum gentium successores Apostolorũ de-

Gal. 4.
Luc cap. 12.
Can. Apost. 34. citatus ab Eleutherio.
Can. Apost 34. citatus, & explanatus ab Anacleto.
Quomodo distinguantur successores Apost. ab episcopis itẽ successoribus Apost.

bent agnoſcere vnum primum ſucceſſorē beati Petri, ſicut Apoſtoli agnoſcebant vnum primum Petrū, niſi enim ita fieri deberet, nō iam ſecundum formam, quā ipſi ſancti Apoſtoli inter ſe tenebant à Chriſto inſtitutam, hunc canonem tradidiſſent. Iubet ergo canon Apoſtolorum, vt ſingularum gētium Epiſcopi agnoſcant ſuū primum ſecundum formam, quā Apoſtoli inter ſe tenebant. Iubet item ſimul in eodem canone, vt ſine illius primi ſententia nihil maiorum cauſarū Epiſcopi conficiāt, ſic enim ſancti patres interpretati ſunt verbum περιττὸν, quod eſt in hoc canone, vt ſi dicamus exuperans. ex genere autem cauſarum maiorū, ac difficiliorum, ſiue exuperantium ſunt iudicia & cauſæ, ac damnationes Epiſcoporum, qui ſunt columnæ eccleſiæ. Quod ſi cauſas Epiſcoporum Epiſcopi Comprouinciales ſine ſuo primo cognoſcere non poſſunt, ergo nec ipſi primi ſucceſſores Apoſtolorum poterūt eaſdē cauſas maiores definire ſine ſuo itē primo, id eſt, Sine eo, qui eis præeſt, qui eſt beati Petri ſucceſſor, ſi quidē hanc formam S. Apoſtoli tenebant, vt omnia maiora ad Petrum, tanquam ad caput referrent, cui data eſt, Deo auctore, prima poteſtas ligandi atque ſoluendi, & per eum ad alios Epiſcopos tranſlata. Et paulò poſt idē Anacletus magis adhuc, quod dicimus, declarans, ſi quæ verò (inquit) cauſæ difficiliores ortæ fuerint, ad huius ſanctæ ſedis apicem, quaſi ad caput referte, vt Apoſtolico terminentur iudicio, quia ſic Dominum velle, & ita conſtitutum eſſe, ante dictis teſtimoniis declaratur. Ante dicta autem teſtimonia ſunt, vnum quidem illud, quod Petro dictum eſt, tu es Petrus & ſuper hanc petrā ædificabo eccleſiam meā: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis, &c. cui à Domino cōceſſum eſt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis. Alterum verò teſtimonium ante dictū eſt canon, quem Apoſtoli ſtatuerunt ſecundum formam, quam ipſi inter ſe habebant, vt ſingularum gentium Epiſcopi ſuum primum ſcirent. Ergo. S Anacleto interprete ex ſententia canonis Apoſtolorum 34. elicitur, definitionem cauſarum Epiſcoporum ad pontificem Romanum referendam eſſe. Hanc S. Anacleti

Quomodo ex canone Apoſt. 34 eliciatur, cauſas maiores ad Ro. pont. referēdas eſſe Anacleto interprete.

Quomodo ex canone Apoſtol. 34. eliciatur interprete S. Anacleto definitionē maiorum cauſarū ad Pontificē Rom. referendā eſſe.

interpretationem ſecutus eſt Iulius pontifex in epiſ. ad Oriẽtales. Sic enim ait de eccleſia Romana. Ipſa namque omnibus maior,& prolata eſt eccleſia,quæ nõ ſolummodo canonum , & ſanctorum patrum decretis, ſed Domini ſaluatoris noſtri vocem ſingularem obtinuit principatum,tu es(inquit)Petrus,& ſuper hãc petram ædificabo eccleſiam meam,& reliqua.Porrò dudum à ſanctis Apoſtolis,ſucceſſoribúſque eorũ in præfatis antiquis decretũ fuerat ſtatutis,quæ hactenus ſancta & vniuerſalis Apoſtolica tenet eccleſia, nõ oportere præter ſententiam Romani pontificis concilia celebrari:neque Epiſcopum damnari,quoniã ſanctam Romanam eccleſiam primatem omniũ eccleſiarum eſſe voluerunt. Et paulò poſt de his antiquis decretis, quoniam & prius(inquit)à tẽpore ſcilicet Apoſtolorũ hæc huic ſanctæ ſedi conceſſa ſunt, quæ ſunt poſtea in Synodo Nicena roborata. Et rurſus paulò poſt,quoniam neceſſe eſt(inquit)hæc in poſterum ſolicitius proſpici, & diligẽtius præcaueri,quatenus ea,quæ ſunt ab Apoſtolis,eorumq; ſucceſſoribus ſtatuta, nulla deſidia negligantur. Ac tandem canonem ipſum apoſtolorũ citat Iulius, ex cuius ſententia ſecundum interpretationem Anacleti,quam diximus,& quam ſequitur Iulius, hæc eliciuntur. Subiungit enim,Quoniã & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædã diſcretio poteſtatis. Et cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt,vt cæteris præemineret. Et ſubiũgit,de qua forma Epiſcoporum quædam orta eſt diſtinctio:& magna ordinatione prouiſum eſt,ne omnes ſibi omnia vendicarent: ſed eſſent in ſingulis prouinciis ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia. Hic eſt canon Apoſtolorum 34. qui iubet, vt ſingularum gentium Epiſcopi ſuum primum ſciant. Et rurſus quidam in maioribus vrbibus conſtituti ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad beati Petri ſedem vniuerſalis eccleſiæ cura confluerett. Hactenus Iulius. Quod ſi de forma Apoſtolorũ eſt orta hæc diſtinctio hoc canone 34. Deo auctore, ſancita,& forma Apoſtolorum ea erat à Domino inſtituta , vt omnibus Apoſtolis Petrus præeſſet , ergo & ſucceſſoribus Apo-

Can. Apoſt. 34. à Iulio citatus & explanatus.

lorum debet successor beati Petri principis Apostolorũ præesse. Quare debent successores Apostolorum omnes maiores causas ad eum tanquam ad caput referre. Et subiungit idem Iulius repetens sententiam canonis de forma distinctionis Episcoporum secundum formã Apostolorum. Qui ergo scit, se quibusdam præpositũ, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. En instituta Apostolorum, & Apostolicorũ virorum, canonesq; habetis. His fruimini: his circundamini: his armamini: vt his freti, circundati, delectati, armati contra inimicorũ iacula persistere valeatis. hæc Iulius. In hoc ergo canone, qui iudicia Episcoporum definitiua, & omnes causas maiores ad successorem beati Petri referri iubet, ius appellationum ad eum, à Domino institutũ, & à S. Apostolis susceptum, & ecclesiæ traditum continetur. Hæc sunt priuilegia de causis maioribus ad sedem Romanam referendis, quæ S. Zepherinus in epi. 1. dixit inserta esse in constitutis Apostolorum. Interpretans enim, quæ constituta diceret, subiungit statim, 70. enim sententias Apostoli præfixerunt. Ex his ergo sententiis est 34. canon Apostolorum, in quo insertum est hoc priuilegium, vt satis superque iam explicatum est. Ad eandem sententiam canonis huius respexerunt reliqui pontifices, qui de huiusmodi priuilegio ecclesiæ Romanæ loquentes Apostolorum constituta, & canones citant, vt Sixtus primus epis. 2. Marcellus epis. 1. Eleutherius epis. 1. Eusebius epis. 1. Sixtus 2. epis. 1.

Quomodo ex canonibus Apostolorum manarint postea accessiones legum ecclesiasticarum, veluti supplementa canonũ Apostolicorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentii primi, Leonis magni, Aniceti, Calixti, Lucii, Entychiani, Damasi, Nicolai primi Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Antheri. Cap. 23.

Quomodo ſucceſſores Apoſt. canones eorum ſupplementis auxerunt.

ILlud autem hîc obſeruandum eſt, traditiones canonicas S. Apoſtolorum breuiſſimo ſermone comprehẽſas, & traditas ſucceſſores eorũ poſtea per eas, quæ græci vocãt legum προσθήκας καὶ ἐπιδιορθώσεις, id eſt, per ſupplemẽta, & correctiones, explicaſſe, & ſuppleuiſſe. Vt quod Apoſtoli tradiderunt in can. 74. de Epiſcopo à fide dignis accuſato, ſucceſſores Apoſtolorum & ſancti pontifices poſtea explicarunt. vt ab ipſis Apoſtolis inſtructi ſunt, quínam ſint digni fide iudicandi, vt ſint ad accuſationem admittendi. de quibus iidem pontifices affirmant, ſic traditum eſſe à S. Apoſtolis. Vnde S. Marcellus in Epiſ. 2. quod laici (inquit) aut ſuſpecti Epiſcopos non debeant accuſare, nec accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum ſit, & à beato Clemẽte, ipſis eum inſtruentibus Apoſtolis, legimus definitum. Item Fabianus in Epiſ 2. ipſi enim inquit, Apoſtoli & ſucceſſores eorum ſtatuerunt, eos ad accuſationem non recipi, qui ſunt ſuſpecti, vel qui heri, & nudius tertius, vel dudum fuerunt inimici. Præterea Euſebius Pont. epiſt. 1 ſcitote (inquit) à tempore Apoſtolorum in hac ſancta vrbe ſeruatum eſſe, accuſatores, & accuſationes, quas exterarum conſuetudinum leges non aſciſcunt, à clericorum accuſatione ſubmotas. Et in eadem rurſus epi. neque ſceleribus irretiti, vel ſæculo militantes, epiſcopos infamare, vel lacerare. Nam ſi hoc Apoſtoli, aut ſucceſſores eorum permitterent, perpauci remanſiſſent qui Domino in ſacerdotali ordine militaſſent Imò comprehenſa eſſe hæc in illo canone de accuſatione epiſcopi, cùm ait, à fide dignis, comprehenſa dico hæc, quæ pontifices tradita eſſe de teſtibus à S. Apoſtolis affirmant, perſpici poteſt ex 2. lib. Clementis de conſtitutionibus Apoſt. c. 49. In quo traditum eſt, quales eſſe debeant teſtes. Item quod ſimili breuitate per ſermonem iidem Apoſtoli tradiderunt 34. canone, ſucceſſores eorum per accuſationes, corrigentes ea, quæ deeſſe videbantur, ſuppleuerunt. Vnde Iulius pontifex in epiſtola ad Orientales, Porrò (inquit) dudum à S. Apoſtolis ſucceſſoribúſque eorum in præfatis antiquis decretum fuerat ſtatutis, quæ hactenus ſancta, & vniuerſa-

lis catholica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari: nec episcopum damnari. Et paulò supra de eisdem institutis Apostolorum loquens, Licet dudum (inquit) instituta sanctorum multa patrum essent cōscripta posuerunt leges patres sancti, qui Synodum in Nicæa congregauerūt, quas sacros canones appellamus, quibus multa pernecessaria ad statum ecclesiæ sanctæ Dei, & supplementum columnarum eius, id est Episcoporum, sunt decreta: & nocumenta eorum prohibita. hæc Iulius. Huiusmodi supplementa erant, de quibus Paulus ad Titum scribens, reliqui te (inquit) Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas: Græce est ἐπιδιορθώσῃς, quasi diceret, vt ea, quæ prætermissa sunt, corrigendo suppleas: accessionem enim significat hic illa præpositio ἐπὶ. Hæc idcirco diligentius noto, & sæpius repeto, quo magis admoneamus, non omnes regulas, quæ ad corrigendum statum rei ecclesiasticæ, & ecclesiasticæ conuersationis à S. Apostolis traditæ sunt, perfectas vno tempore exire potuisse: manasse verò ex illis Apostolorum regulis ὡς περιληπτικωτάταις id est, vtpote breui comprehensione complexis, manasse, inquam, velut ex capitibus, & originibus per multa postea decreta, & canones successorum tanquam προσθήκας vt dixi, & ἐπιδιορθώσεις dicamus nos vno verbo supplementa, vt nunc loquuntur, ad corrigendum, quæ deesse videbantur. non posse enim fieri, quin aliqua legislatores relinquant. Plato etiam ratione naturali docente, intellexit, qui in principio libri 8. de legibus, cùm legem de sacrificiis, & diebus festis componit, sacerdotibus, & legum custodibus committit, τάξαι ἃ παραλιπεῖν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ, vt disponant, inquam, quæ in his, necessario legislator prætermiserit. Sic igitur, quæ in ecclesiasticis legibus prætermittere, necessitas coegit, Synodis Episcoporum, ac pontificibus addenda reliquerunt. Cerni etiam potest exemplum huiusmodi supplementi in canone Niceni conc. 23. ex numero illorum, quos Iulius pont. in rescripto contra Orientales recitat, si quis (inquit) Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat paroeciam, sine consilio & volun-

Quomodo Paulus, in epis. ad Tit. de accessionibus regularū ecclesiasticarum meminerit.

Quod plurima decreta ex canonibus apost. manarint, & exemplum huius rei.

tate omnium comprouincialium Epiſcoporũ aliquid agere tẽtauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit, & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Citata eſt hic poſterior pars ſententiæ canonis 34. Prior enim eſt de Epiſcopis comprouincialibus, ne quid, niſi quod ad proprias parœcias pertineat, ſine conſilio Metropolitani agant; quæ in extrema parte huius Niceni canonis 32. citatur. Poſterior verò eſt de ipſo Metropolitano, ne quid item & ipſe agat ſine ſententia omnium comprouincialium. Synodus verò Nicena adiecit ſupplemẽtum pœnæ, ſi ſecus fecerit: & adiunxit admonitionem de modeſtia ab eo ſeruanda in conſultando cum comprouincialibus. Neque verò diſſimulauit Synodus Nicena, eſſe iam hoc à ſanctis Apoſtolis conſtitutum de Metropolitano, & de Epiſcopis comprouincialibus. Poſtquam enim dixit; recitans in extremo priorẽ partem canonis 34. ſimiliter & ipſi comprouinciales Epiſcopi cum eius conſilio, niſi quantum ad proprias parœcias pertinet, agant, ſubiungit, iuxta ſanctorum cõſtituta patrum. Et addit ſtatim extremam partem eiuſdem 34. Canonis Apoſtolorum, vt vno ore, vno animo concorditer ſancta glorificetur trinitas in ſæcula. Hoc quoque locupletiſſimum teſtimonium eſt veritatis canonum Apoſtolorum, quod Synodus Nicena dedit, Iulio pontifice auctore, & teſte. Pergamus deinceps ad reliqua teſtimonia veterum pontificum de canonibus Apoſtolorum. De teſtimonio beati Innocentii & quidem multiplici, ſuperius diximus, ne eadem nunc repetamus. Sequitur Leo magnus, qui in epiſ. 1. ad vniuerſos Epiſcopos per Campaniam & Picænum canones Apoſtolorum citat 17. & 18. de iis, qui ordinari nõ poſſunt, Qualis verò (inquit) vnicuique natalium honeſtas, & morum eſſe debeat, qui ſacri altaris miniſterio eſt ſociandus, & Apoſtolo nos docente, & diuina præceptione didicimus, & Canonum regulis, à quibus pleroſque fratrum declinaſſe, & penitus deuiaſſe, reperimus. Nam conſtat ad ſacerdotium perueniſſe viduarum maritos: quoſdam etiam quibus fuerunt numeroſa coniugia cõtra illam Apoſtoli vocem, vnius vxoris virum, & contra illud antiquæ legis præceptũ, quo

Canones apoſt. 17. & 18. à Leone magno citati.

dicitur,& cauetur,sacerdos virginem vxorem accipiat, non viduam non repudiatam.Et paulò post,quia legẽ Leuitici de non ducenda vidua,neque repudiata ignorare quis poterat, subiungit, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur,quamquam ignorare nunquam licuerit sacerdotem, quod canonum fuerit regulis definitum. Idem adhuc clariùs in Epi.87. ad Episcopos Africanos cap.1. eosdem canones Apostolorum rursus citat:eos enim(inquit) qui vel secũdas nuptias inierũt, vel viduarum se coniugio sociarunt, nec Apostolica, neque legalis auctoritas sacerdotiũ obtinere permittit:quod in prima epi. dixerat,regulis canonum prohiberi,dixit hic,Apostolica authoritate,idest,Apostolicis regulis canonũ,siue regulis canonum Apostolorũ non permitti.Rursus idem in epi.92.c.2. citat canonẽ Apostolorum 25 vt Episcopus,aut presbyter, vel diaconus in fornicatione, aut periurio deprehensus, deponatur: sed non excommunicetur.Sic enim Leo pont.ait,alienum est à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cõsecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, id est, vt excommunicentur. Hoc enim significare, remedium pœnitẽdi accipere per manus impositionem, supra docuimus auctoritate Synodi Africanæ, & Igmari archiepiscopi Rhemensis testimonio,qui sic interpretatus est. Subiũgit deinde Leo, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit: traditionẽ Apostolicã, quæ in hoc canone Apostolorum continetur,significat.Rursus idem Leo in epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum citat canonem 34.de quo tam multa à nobis antea dicta sunt,sic enim ait c.2. Igitur, secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei cõditos, & totius mundi reuerentia cõsecratos, Metropolitanos singularum prouinciarũ Episcopos,quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur,ius traditę sibi antiquit⁹ dignitatis intemeratũ habere decernim⁹. Ita vt à regulis pręstitutis nulla aut neglıgẽtia,aut pręsumptione discedant. Hactenus Leo. Ius ergo diuinitatis eorum, antiquitus secundum Canonem antiquũ

1.Timoth.3.
Leuit.cap.21.

Can. apost. 25. & 34. ab eodẽ Leone citati.

Apostolorum traditæ, erat, vt Episcopi comprouinciales suos Metropolitanos agnoscerent primos: & nihil, præterquam quod ad proprias paroecias pertineret, sine eorum consilio, & voluntate agerent. In quo iure ipsi quoque Metropolitani cum omni modestia erga Episcopos se gerere debebãt, vt in canone Synodi Nicenæ admonebantur, quem Iulius pont. vt iam dixi, in rescripto ad Orientales recitat. cap. 22. Eundem canonem 34. citat Anicetus pont. in epist. ad Episcopos Galliæ. recitans enim verba canonis, iuxta instituta, inquit, Apostolorum. Ac rursus Calixtus pont. eundem canonem in epis. 2. recitat citatis Apostolis eius auctoribus. Item Lucius eundem canonem renouãs, & Apostolos auctores eius citans, Constituimus (inquit) sicut à sanctis Apostolis eorumque successoribus decretum reperimus, si quis Metropolitanus, nisi quod solùmodo ad suam paroeciam pertinet, & quæ sequuntur. Redeo ad Leonem qui in eadem epis. c. 7. canonem Apostolorum 37. citat, de conciliis, inquit, Episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinarunt, vt scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur: in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci adsolent, iudicetur. Cùm dicit, sanctos patres ordinasse, vt bis singulis annis Synodus haberetur, necesse est S. Apostolos intelligere. Synodus enim Nicena non hoc ipsa primùm ordinauit, sed iam olim antiquo canone, id est, Apostolico salutariter ordinatum, roborauit. Quod quidem nõ obscurè eadem Synodus significauit. Iubet enim, vt ante obseruauimus, canone 5. de excommunicatis tum clericis, tum laicis ab aliquo Episcopo cuiuscunque prouinciæ, vt vigeat sententia illius canonis, qui iubet, vt excommunicati ab vno Episcopo, ne ab alio recipiantur, qui est canon Apostolorum 32. quem hîc Synodus Nicena citauit. Deinde subiungit eadem Synodus, vt autẽ hoc, Vt decet, examinetur, visum est rectè habere, vt singulis annis bis Synodus habeatur. Non dixit, decernimus, siue statuimus, sed visum est, rectè habere, in quo satis significauit, non esse hoc nouum statutũ, sed antiquum. Sic etiam Synodus Antiochena, quia nihil nouum

Canon Apost. 34 citatus ab Aniceto, Calixto, & Anacleto.

Canon. apost. 37 citatus à Leone primo, & Synodo Nicena, & S. Anacleto.

nouum ſtatuebat, ſed quæ iam olim canonibus Apoſtolorum rectè conſtituta erant, renouabat, dixit in procœmio, Quæ enim viſa ſunt rectè habere, hæc cum maiore conſideratione, & iudicio vobis omnibus in vnum cōgregatis, ad veſtram cognitionem retulimus. Sed quod non nouum decretum eſſet hoc Synodi Nicenæ de Synodis bis quoque anno habendis, ne quis iam dubitet, teſtatur S. Anacletus in epiſ. 1. ſic enim ait, & ſi illic decerni nō potuerint, aut iuſtè terminari, vbi fuerit ſummorum, (Epiſcopos dicit) congregata congregatio, quæ per ſingulos annos bis fieri ſolet, & debet, iuſtè & Deo placite corā Patriarcha, aut Primate iudicentur. non dixit ſolum, fieri debet, ne exiſtimaretur, nouum tunc decretum à ſe fieri de hoc, ſed dixit fieri ſolet, & debet, confirmans veterem canonem, ſiue conſuetudinem eccleſiaſticam vetere canone Apoſtolorum inſtitutam. Vt iam non liceat, vllo modo dubitare, quin Leo pont. cum hoc ſanctos patres ordinaſſe dixit, ſanctos Apoſtolos intelligi voluerit, qui ſunt patres noſtri, imò patres patrum iuxta prophetiā Dauid, cum ait, pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Itē ſanctus Eurychianus in epi. 1. ad omnes Epiſcopos Beticæ canonem 3. Apoſtolorum citat, ſic enim ait, idcirco fratres iſta prætulimus, vt hæ ſpecies, quas nō licet offerri ſuper altare iuxta conſtitutionem Apoſtolorum, eorumque ſucceſſorum, ad domum ſacerdotum deferantur: & à ſacerdotibus benedicantur: & per ſimplicē benedictionem benedicta, demum à populis ſumantur: fabæ tantum, & vuæ, & cætera quæ Apoſtoli conſtituerunt, ſuper altare offerantur. Præterea Damaſus in epi. 3. canones Apoſtolorum 74. & 75. citat, ſic enim ait, Accuſatores autem Epiſcoporum, & teſtes abſque vlla infamia, aut ſuſpicione, vel manifeſta macula, & veræ fidei pleniter inſtructi eſſe debent. & tales quales ad ſacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. Deinde ſubiungit, Quoniam ſacerdotes, vt antiqua tradit auctoritas, criminari nō poſſunt, nec in eos teſtificari, qui ad eundem non debent, neque poſſunt prouehi honorem. Auctoritatē antiquam dixit ſentētiæ Apoſtolicæ, quæ iſtis duobus canonibus, quos dixi, continetur de

Can. Apoſt. 3. citatus ab Eutychiano.

Can. Apoſt. 74. & 75. à Damaſo citati.

Epiſcopo accuſato à fide dignis, ex quo fiat, vt qui non ſunt fide digni, vt ſunt ſuſpecti, & turpis vitæ homines, non poſſint eſſe accuſatores : & de hæretico non admittendo ad dicendum teſtimonium contra Epiſcopum. notaui enim ſuprà, quemadmodum Anacletus verbum hæretici, quod eſt in canone Apoſtolorum, interpretatus eſſe videretur, cum horum quoque canonum ſententiam citaret. Adhæc, Nicolaus primus in epiſt. ad Archiepiſcopos & Epiſcopos in regno Ludouici, canonem Apoſtolorum 28. citat, præter illa, inquit, quæ ſpecialiter Guthanus Epiſcopus commiſit diuinum tangendo miniſterium, pro quo à ſacris regulis etiam locum habere ſatisfactionis penitus interdicitur. Hæc Nicolaus, quo in loco, vt hoc obiter obſeruetur, interpretatus nobis eſt, quia ſignificet, quod eſt in canone Apoſtolorum citato, omnino abſcindi ab eccleſia, ſic enim ait canõ, Si quis Epiſcopus, aut preſbyter, aut diaconus depoſitus iuſtè propter manifeſta crimina, auſus fuerit tangere miniſterium ſibi aliquando commiſſum, omnino abſcindatur ab eccleſia: id eſt, ita abſcindatur, vt nõ relinquatur ei locus ſatisfactionis, vt reſtitui poſſit. Hunc ipſum canonẽ citat quoque Greg. 9. in 5. dec. titulo de clerico excommunicato c. 1. Rurſus idem Nicolaus ſcribens ad clerum Conſtantinopolitanũ, iubet, vt attendant paternos canones præcipue Apoſtolorum: & in reſponſis ad conſulta Bulgarorum c. 9. canonem Apoſtolorum 9. citat, cùm ait, & de iis, qui in eccleſiam quidẽ intrant, neque tamẽ facta oblatione cõmunicant, ſacri canones ſufficienter enũtiant. Sic autem ait canon Apoſtolorum, qui poſtea in Antiochena Synodo can. 2. repetitus, & renouatus eſt, omnes fideles, qui intrant in eccleſiam, & audiunt ſcripturas, ſed non expectant, vt orent, & communicent, excommunicentur, vt eccleſiæ ordinem perturbantes. Illud etiam eſt hic obſeruandum, quod idem pont. Nicol. in capite iſto 9. ex ſuis ad conſulta Bulgarorũ reſponſis, de canone Apoſtolorum vltimo ſumpſit. Eſt enim in eo canone, non oportere vulgare omnibus cõſtitutiones Apoſtolorũ libris 8. ſcriptas propter myſtica, quæ in eis ſunt, ſunt autẽ extrema pars libri octaui

Can. Apoſt. 28. citatus à Nicolao primo.

Quid ſit omnino abſcindi ab eccleſia in canone Apoſt. interprete Nicolao. 1.

Canon Apoſt. 9. citatus ab eodem Nicolao 1.

ſacri canones Apoſtolorum, de quibus Nicolaus poſtquam dixit, De iis, qui intrant in eccleſiam & facta oblatione non communicant, ſacri canones ſufficienter enunciant, ſubiungit, qui antiſtiti veſtro ſunt tribuendi: & ab eo ſacerdotibus, qui claues tenent ſcientiæ, duntaxat aperiendi: & vobis nihilominus, in quibus opus eſt, minime prohibetur, inſinuandi. Hactenus Nicolaus. Eodem conſilio & ratione ſcripſit, c. 13. ad eoſdem Bulgaros qui petierant à pontifice, vt mitteret eis leges ſæculares, libenti (inquit) animo mitteremus, ſi quem penes vos eſſe comperiſſemus, qui has vobis interpretari potuiſſet. Si quos autem de mundana lege libros miſſis noſtris dedimus, cùm reuerſi fuerint: nolumus, ibi relinqui, ne forte quilibet eos vobis perverſe interpretetur: aut facilitate qualibet violet. Tribuit præterea teſtimonium canonibus Apoſtolorum Leo 4. ante annos ſeptingentos apud Gratianum diſ. 19. c. de libellis. Sic enim ait, de libellis & commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare: & ſanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habentur apud nos ſimul cum canonibus, quibus in omnibus eccleſiaſticis iudiciis vtimur, id eſt, Apoſtolorum, Nicenorum, Ancyranorũ, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Sardicenſium Africanorum, Carthaginenſium. Et paulò poſt, iſti, (inquit) omnino ſunt, per quos Epiſcopi iudicant: & per quos Epiſcopi ſimul & clerici iudicantur. Quod ſi in omnibus eccleſiaſticis iudiciis canonibus Apoſtolorum, & canonibus Synodorum Epiſcopi vtuntur, quæramus à Magdeburgenſibus, cur magis canones Apoſtolorum negent, quam Synodorum? aut vnde ſciunt eſſe canones Synodorum, qui earum eſſe feruntur? nonne ex teſtimoniis eorum, qui eos citant nomine Synodorum? Cur igitur canones Apoſtolorum negant? quos illæ ipſę Synodi quarum canones confitentur, vt à nobis in hoc libro copioſe oſtenſum eſt, citant? Deinde, ſi canonibus Apoſtolorum Epiſcopi in omnibus iudiciis eccleſiaſticis vtuntur, vt Leo 4. teſtatur, & res ipſa loquitur, quid ſtultius eſſe poteſt, quã eos canones negare, quibus in omnibus iudiciis, & tribunalibus

Teſtimonium Leonis 4. de canonibus Apoſt.

Qua ratione negant Magd. canones Apoſ. eadem negare poſſunt canones Synodorum.

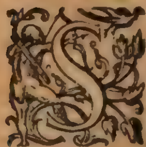
Testimonium Ioannis 8. de canonibus Apost.

ecclesiarum testimonium tribuitur? Item Ioannes 8. in epistola ad Basilium Imperatorem excusans Photij Patriarchæ Const. restitutionem in Episcopatum, canones Apostolorum citat, cùm ait, Nos tamen hoc malũ curamus non quidem nostra auctoritate, tametsi potestatem habeamus faciendi hoc, sed auctoritate Apostolicarum cõstitutionum, & de sententia patrum, qui sic agendum esse demonstrant. Postremò Nicephorus libro 14. cap. 39. canonem Apostolorum 14. diuinũ vocat, cuius sensum eos dicit non intellexisse: qui existimabant non licere, cum necessitas, & vtilitas ecclesiæ postularent, Episcopos transferri. Enumeratis itaque multis Episcoporum legitimis translationibus, dicit confirmatum fuisse hunc canonem à Cœlestino pontifice Romano, qui tribus epistolis, ad Cyrillum Alexandrinum, Ioannem Antiochenum, & Rufum Thessalonicensem, missis, docuit, legitimam translationem non obesse canonibus. Citat etiam idem Nicephorus in eodem loco Antheri vigesimi post beatum Petrum põtificis ante mille trecentos annos epistolam in qua eos pontifex reprehendit, qui dicebant, nõ licere Episcopum de ciuitate in ciuitatem migrare. Scribit autẽ Antherus in hac epistola, cuius verba Nicephorus recitat, & quæ nunc extat, quando & quomodo trãsferri episcopos liceat, sententia & verbis canonis 14. vsus, velut interpres eiusdem canonis & confirmator. Non enim, inquit, transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadã, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorũ transfertur. Hæc eadem quatuor eisdem verbis complexus est canon sanciens, ne quis relicta sua ecclesia ad aliam insiliat, quod pontifex interpretatus est, suo libitu, & ambitu transire, nisi (inquit) causa aliqua sit, quæ necessitatem afferat propter vtilitatem, idque aliorum hortatu, & iudicio multorum Episcoporum. Itaque βίαν. κέρδος, παράκλησιν, κρίσιν πολλῶν ἐπισκόπων dixit canon, pro quibus Antherus pontifex, vt bonus interpres, dixit necessitatem, vtilitatem, hortatum, & consilium potiorum, id est, Episcoporum.

Can. Apost. 14. confirmatus à Cœlestino auctore Nicephoro.

Can. Apost. 14. confirmatus & citatus ab Anthero pont.

De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses, se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonum, siue rubricis, quas vocant, à se appositis secundum suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & nõ ignota vtenda ad populum: & confutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificiis, seu de Missa quomodo conuincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione cœnæ dominica, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addidisse conuincantur. Cap 24.

Satis ergo Hactenus ad omnia, quæ Magd. in canones Apostolorum obiicienda esse putauerunt, responsum sit. Satis item de veterum Synodorum, & aliorum auctorum, præter pontifices, testimoniis canonũ. Satis postremo de ipsorum veterum pontificum attestatione. Superest, ne quid prætereamus, vt aliquid etiã de iis canonibus Apostolorũ dicamus, quos Magd. in, nescio quo, vetusto codice se reperisse gloriantur, quos illi magnopere celebrant: ac eo etiã magis, quod, illis repertis, facilius iã putabant se persuasuros, canones Apostolorum, quos nos defendimus, aduentitios esse: illos verò, quos ipsi repererunt, priscos & natiuos. Qui nõ aduerterunt, esse illos quidẽ non leges ecclesiasticas sine scripto per sermonẽ latas, vt sunt hi nostri, quos ipsi negãt, sed potius sententias ex scriptura sancta sumptas, quas qui sumpsit, si fortè canones appellauit, B. Basiliũ imitatus est, qui sententias quoq; varias ex nouo testamẽto excerpsit, ad sanitatẽ fidei, vt ipse ait, & ad vitam euangelicã pertinẽtes, quas ὅρους, id est, regulas vitæ Christianæ, vocauit. imitatus quoque est beatũ Cyprianũ, qui idẽ fecit in tribus ad Quirinum libris, qui à Cypriano petierat, vt ad instituendũ, quædam, vt idem Cyprianus in procœmio 3. libri ait, de scripturis sanctis capitula ad disciplinã religionis nostræ pertinẽtia excerperet. Cui respondens Cyprianus, Quantũ potuit (inquit) mediocritas nostra cõplecti, collecta sunt à me quædã præcepta Dominica, & magisteria diuina, quæ esse facilia,

Quod canones Apost. quos Magd. se reperisse gloriãtur, non sint canones ecclesiastici sine scripto traditi, sed potius sententiæ ex scriptura excerptæ.

& vtilia legentibus possunt, dum in Breuiarium pauca digesta, & velociter legũtur, & frequẽter iterãtur. Idẽ, eodemque cõsilio fecisse videtur, qui canones istos (vt isti vocant) ex scriptura noui testamenti, præsertim ex epistolis Pauli, excerpsit, qui, cum nullã formã, neque speciẽ legum habeant, non enim iubendo, aut vetãdo quod volunt, sanciunt, quod proprium est legis, nunquã dicẽtur ecclesiastici canones, qui nihil aliud sunt, quàm ecclesiasticæ leges. Tametsi illud nõ est dissimulandũ, addidisse aliquid Magd. nõ quidem capitulis & sententiis ipsis Scripturæ sanctæ, sed summis capitũ & indicibus, quos titulos, siue rubricas vulgò vocant. Vt illud, quod in principio his verbis scripserũt, De rebus ad gubernationẽ ecclesiæ pertinẽtibus apostoli certos quosdã canones tradiderũt, quos ordine subijciemus. Atqui nõ sic inscriptos canones istos repererunt, scilicet. De gubernatione ecclesię, sed ipsi potius hoc addiderunt Si fortè commentitia ista inscriptione canones ecclesiasticos apostolorum frustrari possent. Deinde subiiciunt canones in hunc modũ, Canon primus. De gradibus. Christus dedit alios quidem apostolos: alios verò prophetas: alios autẽ euãgelistas: alios autẽ pastores, & doctores ad instaurationẽ Sanctorũ in opus administrationis in ædificationẽ corporis Christi, donec perueniamus omnes ad vnitatẽ fidei. Secundus canon De variis generibus donorũ, Huic per spiritũ datur sermo sapientiæ: alij verò sermo sciẽtiæ, secundũ eundem spiritũ: alij verò fides per eundẽ spiritũ: alij prophetia: alij verò discretio spirituum: alij verò genera linguarũ. sed hæc omnia efficit vnus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter vnicuique, sicut vult. Canõ. De vsu donorũ, Vt quisque accepit donum, ita alius in alium illud administrantes, vt boni administratores variæ gratiæ Dei. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: si quis ministrat, ministret tanquã qui ministrat ex virtute, quã suppeditat: vt in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum. Legat reliquos qui volet, qui sunt totidem sententiæ ex scriptura noui testamẽti sumptę: & conferant cum ecclesiasticis canonibus S. Apostolorũ, quos sine scripto περὶ συντάξεως ἐκκλησιαστικῆς, id est, de

Quomodo canones, quos Mag. repererũt, falso de gubernatione ecclesiæ inscripserunt, & quo consilio.

Ephes. 4.

1. *Cor.* 12.

1. *Petr. c.* 4.

Canones aposto. in antiquis codicibus inscripti περὶ συντάξεως ἐκκλησιαστικῆς.

bono ordine ecclesiæ nobis tradiderunt, vt facilè intelligat conferendo, vtri ad gubernationem ecclesiæ pertineant, illi, ne, an nostri? Illud etiam non est tacendū, tum ne incauti decipiantur, tum vt, qui disciplinā Luteranorum sequuntur, fraudes istorum cognoscant, si quando tandem resipiscere, & ab eis discedere velint. Illud dico, quod in canone de loquentibus lingua, & de prophetantibus, loco inscriptionis, & summæ, siue indicis, de suo, secundum disciplinam suam addiderūt: sic enim inscripserunt canonem, De eo, quod in ecclesia ad populū vtendum sit lingua vulgari, & nō ignota. Deinde sequitur canon, Qui loquitur lingua, se ipsum ædificat: & qui prophetat, cōgregationem ædificat. Quis non videt absurdam, & cum Pauli sententia pugnantem summam canonis tanquā interpretationem? Si enim præcipit Apostolus, vt isti fingunt, vt in ecclesia ad populum lingua vulgari, & non ignota vtēdum sit, frustra ergo erit in ecclesia interpres. Quid igitur præcipit idem Apostolus, vt sine lingua quis loquitur, secundū duos, aut vt multum, tres & per partes vnus interpretetur? Quid, inquam, opus est interpretatione, si in ecclesia lingua vulgari, & nō ignota vtendū est? Ergo secundum correctionem Magdeburgensium non debuit dicere Apostolus, Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare, sed sic potius, Volo autē omnes vos in ecclesia vti lingua omnibus nota, vt nō sit opus prophetare, id est, interpretari. Denique, secundum istos Dei & apostolorum eius correctores non debuit Deus ponere in ecclesia genera linguarum, & interpretationes sermonum, si non est vtendum in ecclesia lingua ignota. Quorsum ergo ait Apostolus, loquēs de iis, quæ fiunt in ecclesia. Nūquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretātur? Et S. Epiphanius describens characterem ecclesiæ sui temporis secundū apostolicā traditionē, in ea esse ait, ἑρμηνευτὰς γλώσσης εἰς γλῶσσαν ἢ ἐν ἀναγνώσεσιν ἢ ἐν προσομιλίαις, id est, interpretes linguæ in linguam in lectionibus, vel in sermonibus ad populū. An melior est character ecclesiæ, vel potius synagogæ Luteranæ, quàm illi⁹ apostolicę? Peierat hoc olim dux Boemorū

Quomodo Magd. canonem de dono linguarum falso titulo inscripserunt.

Absurditas, & repugnantia Magd. cum Apostolo De vulgari & nō ignota lingua vtenda in ecclesia.

Quid Gregor. 7. responderit olim duci Boemorũ & Boemis, cum petierunt, vt liceret eis vti in ecclesia lingua Sclauonica.

nomine totius gentis Boemicæ à Gregorio 7. pontifice Romano ante annos quingẽtos & amplius, quod nostra ætate Lutherus in Germania instituit, & docuit: & quod nunc Magd. canoni apostolorum falsa sua, & repugnante inscriptione attribuunt, sed videamus, quid pontifex responderit lib. 7. regesti sui in epist. ad ducẽ Boemorum, Quia verò (inquit) nobilitas tua postulauit, vt secundum Sclauonicam linguam apud vos diuinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse fauere. Ex hoc nempe sæpe voluentibus liquet, nõ immeritò sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidũ cunctis pateret, fortè vilesceret: & pateret despectui: aut praue intellecta à mediocribus, in errorem induceret & quæ sequuntur, ne omnia recitem. At magistri Luteranorũ non ita sentiunt: imò, quasi Deo sapientiores & liberaliores, cunctis sacras scripturas patere volũt: & per se ipsas proprio spiritu intelligi. Ex quo fit, vt apud Luteranos, omnes officiũ prædicationis vsurpẽt: eueniatq; illis quod Innocentius 3. ante annos ccc. & amplius ad Abbatẽ Cisterciẽsem, & collegas eius, in eos scripsit, quia canonicos sanctarũ scripturarũ libros gallicè translatos legebant. Cùm olim (inquit) venerabilis frater noster Metensis Episcopus per suas nobis litteras intimasset, quod tã in diœcesi, quàm in vrbe Metensi laicorum, & mulierum non modica multitudo Gallicæ cuidam trãslationi diuinorum librorũ intendens, secretis conuenticulis etiã inter se inuicem eructare præsumerent aliorũ aspernãtes consortiũ, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatẽ fastidiunt, in suæ translationis peritia confidentes. Et paulò post de eisdem, Officium (inquit) prædicationis vsurpant: simplicitatẽ sacerdotum despiciunt & eorum consortium, qui dictam translationẽ non recipiunt, aspernãtur. Hæ sunt, & aliæ huiusmodi vtilitates, quas lingua vulgaris, & omnibus nota in libris sacris, & in diuinis officiis afferrre potest in ecclesia Dei, vt aliquando attulit. Vt igitur sunt in ecclesiis catholicis per vniuersum mundũ successores apostolorũ, quos De' posuit in ecclesia,

Incõmoda quæ lingua vulgaris & omnibus nota afferre poßit & soleat in libris sacris & officiis.

&prophetarũ,ac doctorum,& aliorum graduum,vt in libris De hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ aduersus schismaticas vocationes ministrorum, & superintendentium Luteranorum nuper demonstrauimus,sic etiam sunt successores loquentium linguis,& interpretantium sermones.Pronuntiare enim in ecclesiis, sicut sancti Apostoli à Domino instituti, ab initio tradiderunt, per cunctum occidentem latina lingua, quam populus ignorat, sicut per cunctum orientem lingua græca,quam vulgus item non intelligit, lectiones euãgeliorum,epistolarum, prophetias, & psalmos, quod iis tantum licet,quibus ex charismate ordinationis conuenit,loqui lingua est. Locum verò interpretis sermonum supplent,qui verbum Dei in ecclesia prædicant,qui ex pronuntiatis lingua populo ignota, sumũt ad interpretandum,& prophetandum, vt populus, qui lingua loquentem audiuit,ædificetur:& qui lingua loquitur,non sit sine fructu,sicut Apostolus ait. Non loquor modo de illo dono linguarum, quas idem Apostolus ait, Insignum esse infidelibus, sed de alio genere ex hierarchicæ ordinationis charismate. Qui ergo tradunt, vtendum esse in ecclesia lingua tantùm vulgari, & non ignota populo,hi contra diuinam,& apostolicã traditionem genera linguarum,& charisma interpretationis sermonum tollunt ex ecclesia.Vbi enim non est, qui lingua loquatur, non opus est interprete. Hi sunt qui ordinem ecclesiæ corrumpunt, & scripturam sanctam indocto vulgo permittunt deprauandam: illis pseudoprophetis similes,quos Hieremias vocat,ἐκβάλλοντας προφητείας γλώσσης, id est, eiicientes prophetias linguæ.pro quo B.Hieronymus,assumentes linguas suas,interpretatus est. Vtrumque enim faciunt Lutherani,dum pro lingua populo ignota, quam eiiciunt, ne opus sit eam interpretari, linguam suam in ecclesia assumunt. Alium quoque canonem ex istis à se repertis commentitia inscriptione corruperunt Magdeb.Canõ (inquiunt)de abrogatis sacrificiis,seu de Missa, hæc est canonis inscriptio siue titulus, sequitur Canon, Vnica oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur.& paulò post,Vbi remissio peccatorum est,

Qui in ecclesia successerint loco loquentium lingua.1.Cor.c.14

Alius tit. additus à Magdeb. de sacrificiis abrogatis,seu de Missa

non est amplius oblatio pro peccato. Hebr. decimo. Illud posteriùs de Missa, isti boni interpretes addiderunt. vt autem probabiliùs simplices deciperent, eam partem epist ad Hebr. quæ cum priore parte inscriptionis congruebat scilicet de abrogatis sacrificiis, reticuerunt. sic enim ait Paulus, Quia hostias, & oblationes. & holocaustomata, & pro peccato noluisti, neque placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi, Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam. aufert primum, vt sequens statuat. Dicant ergo nobis Magd. cur hæc, quę tam apertè abrogationem veterum sacrificiorum continebant, prætermiserunt? cur inquam? nisi quia non hoc laborant, vt abrogata esse vetera sacrificia cùm Paulo doceant: sed vt abrogatum esse sacrificium noui testamenti per fraudes, & mendacia contra Paulum faciant. Etenim, si nulla hostia, & oblatio nobis relicta est, non debuit dicere Apostolus paulò pòst, Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: sed sic, Vtcunque peccantibus nobis, siue voluntariè, siue non voluntariè non relinquitur hostia. Nisi fortè putant Magd. omnes qui peccant, peccare voluntariè, id est, scienter. At redarguet eos, si hoc putant, scriptura, quæ eum, qui cognoscendo voluntatem Domini, peccat, ab eo distinguit, qui peccat non cognoscendo eam. Cùm igitur neque pro voluntariè, neque pro non voluntariè peccantibus sit iam iam amplius Christus cruente immolandus, Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur, consequens est, vt, cum ait Apostolus, planè distinguens voluntariè peccantes à non voluntariè peccantibus, non relinqui hostiam, id est, non esse immolandum iam Christum pro voluntariè peccantibus, de immolatione, non quidem cruenta, sed incruenta & mystica loquatur, quæ est oblatio sacrificij super altare in domo Dei. pro iis enim, quos ecclesia sine vlla dubitatione scire, & affirmare potest, velle in peccato esse scientes, quos voluntariè peccantes vocat Apostolus, cuiusmodi sunt, qui pro aliquo grauiore crimine excommunicati sunt, pro his, inquam, huiusmodi hostia

Hebr. c. 10.

Luc. 12.

Voluntariè peccantibus quomodo non relinquatur hostia pro peccatis.

incruenta, quæ eadem paulò ante vocata est sacerdos magnus super domum Dei, nō offertur nec offerri potest secundum apostolicam traditionem, vt nos in quarto libro defensionis epistolarum copiosiùs adhuc docebimus. Constat autem eum, qui non cognoscendo peccat, non voluntariè peccare. Alium deinde canonem simili artificio falsa & hæretica inscriptione deprauarunt, Quod in administratione (inquiunt) cœnæ dominicæ nihil aliud fieri debeat, quam Dominus instituit, nempe, vt tam laici, quàm clerici edant, & bibant sub pane & vino corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi: & non fiat oblatiò proviuis ac mortuis, nec adoratio. Sequitur deinde Canon, Ego accepi à domino, quod & tradidi vobis: quod dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquā gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peracta cœna, dicens: Hoc populum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem domini annuntiabitis, donec venerit: itaque quisquis ederit panem hunc aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini. Probet autem homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat: nam qui edit, aut bibit indigne, iudicium sibi ipsi edit & bibit, non diiudicans corpus domini. Hactenus Canon. Si ea, quæ in scripturis sanctis dicta sunt, Ex causis dictorum in primis intelligenda sunt, cum Apostolus hæc scripserit, vt Corinthios corrigeret, qui contra institutionem domini populares cœnas in ecclesia pro communione sacra faciebant, vt B. Cyrillus in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, Necesse est profecto, vt eatenus institutionem domini de sancta Eucharistia Paulus hoc loco recitare voluerit, quatenus ad corrigendum errorem Corinthiorum pertinebat, quod tunc quidem satis esse videbatur. Sed quia fortasse non sunt credituri Magd. fuisse hunc errorem Corinthiorum, nec sic Cy-

Alius titulus additus à Magdeb. in canone de cœna dominica.

rillum, quod illi peccabant, & Apostolus correxit, intellexisse, recitemus, quæ ipse Cyrillus aduersus Nestorium scripsit in tomo 4. Pentabibli, quæ est in cap. 156. Synodi Ephesini, sic enim ait, ὥσπερ δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ λόγου σῶμα ζωοποιόν ἐστιν ἴδιον αὐτοῦ ποιησαμένου καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν μεθέξει γινόμεθα τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντη τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα μένοντος ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου θεϊκῶς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνθρωπίνως δὲ ἂν διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, interpretemur totidem verbis latinè, vt enim inquit, Corpus ipsius verbi, quod secundum veram & inexplicabilem vnionem suum fecit, viuificum est: sic etiam nos, si carnem sanctam, & sanguinem eius participemus, omnino viuificamur, manente in nobis verbo diuinè quidem per Spiritum sanctum, humanè vero per carnem sanctam, & preciosum sanguinem. Hoc autem ita esse, probat deinceps verbis Apostoli, cum ait, scribens ad Corinthios, Tanquam prudentibus loquor iudicate vos, quod dico, calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Deinde subiungit: πνεύματος μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου μετεσχηκότες, αὐτῷ τε τῷ πάντων σωτῆρι χριστῷ καὶ ἀλλήλοις ἑνούμεθα. σύσσωμοι δὲ καὶ τοῦτον ἐσμὲν τὸν τρόπον, ὅτι εἷς ἄρτος ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν, συνδεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τοῦ ἐν ἡμῖν σῶμα χριστόν, id est, sancti enim Spiritus participes effecti cū ipso Christo saluatore omnium, & ipsi nobiscum inter nos in vnum copulamur. Cōcorporales vero, siue vnum corpus hoc modo efficimur, quia vnus panis, vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Corpus enim Christi, quod est in nobis, colligat nos in vnū. Deinde cū vellet adhuc probare ista, subiūgit, ὅτι δὲ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ πρὸς ἑνότητα τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς γε τὴν εἰς ἀλλήλους συνηνέγμεθα, πιστώσεται γράφων ὁ μακάριος παῦλος. quod autem, inquit, corpus Christi in vnū nos secum, & nobis cum copulauerit, fidem faciet beatus Paulus, cum scribit, reuelatum esse sanctis apostolis, &

1. Cor. c. 10.

Ephes. c. 3.

prophetis in ſpiritu,gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis in Chriſto Ieſu per euangelium. Concorporales dixit propter ſacramentum corporis Chriſti, quod in vnum copulat omnes communicantes: ſi tamen ſunt Spiritus ſancti participes. in his enim verbum verè cum carne vnitum manet diuinè, & humanè, ſicut B. Cyrillus paulò antè dixit: Hæc eſt myſterij huius vis, & traditio. quam quidem traditionem, & vim ſacramenti huius, quia Corinthij ignorabant, cœnas illas ſuas in eccleſia faciebãt. Sed audiamus Cyrillum, propter iſta enim, quæ ſequũtur, illa ſuperiora repetita ſunt, ſic enim ait, ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν καὶ δύναμιν ἠγνοηκότες ἐν ἀρχῇ τῶν πιστευσάντων τινὲς ἔξω τρέπεσθαι τοῦ εἰκότος ἤθελον, πανδαισίας τε καὶ δημοθοινίας πληροῦντες ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσιν ἐπιτίμα γράφων ὁ μακάριος παῦλος, μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, &c. quia enim, inquit, myſterij traditionem, ac vim initio quidam ex iis, qui crediderant, cum ignoraſſent, volebant extra metam rationis egredi, lauta conuiuia, & cœnas populares in eccleſiis agitantes, eos, qui hoc agere conſueuiſſent, Paulus reprehendit, inquiens, An non habetis domos ad edendum, & bibendum? Hi igitur ignorantes myſterij traditionem, ac vim, falſò exiſtimabãt vnum ſe corpus ſuis illis cœnis popularibus effici, dominus enim ad faciendum hoc nullas alias ſpecies, præter panis & vini ſuper altare tempore ſacrificij offerre inſtituit: ſicut canone etiam ſecundo apoſt. ſancitum eſt, qui ad huius loci epiſtolæ Pauli interpretationem pertinet. Hoc ergo eſt, quod hoc loco Paulus auctore etiam Cyrillo, diuinæ traditionis auctoritate corrigit. Vt autem oblatio pro viuis & defunctis non fieret, nec adoratio, ne verbum quidem, ſed totum hoc commentũ eſt Magdeburgenſium ad ſimpliciores decipiendum. Imò vero tantum abeſt, vt Paulus dixerit, nõ debere fieri oblationem pro viuis & defunctis, vt contra potius ex eo, quod Dominus in euangelio de hoc myſterio tradidit, & hoc loco Apoſtolus repetiuit, neceſſario concludatur, oblationem eſſe hanc, & offerri pro viuis & defunctis: Quod enim Matthæus dixit, Accipite, & comedite, hoc eſt

corpus meũ, & Marcus similiter, Sumite, Hoc est corpus meum, ne isti sic intelligerent, quasi nihil ibi præter cœnam factum esset, vt falsò interpretantur, non subiunxerunt statim hi duo Euangelistæ, hoc facite in meam commemorationem, quasi nihil aliud ibi præciperetur, quam celebrare memoriam cœnæ dominicæ manducando tantum, siue sumendo. Idcirco beatus Lucas tanquam interpres priorum suppleuit, quod desiderabatur: sic enim ait, & accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur, siue traditur, quod perinde est, quasi diceret, quod pro vobis offertur, in mortem scilicet, quæ iam instabat, & quasi præsens erat. Hoc enim significat hic, datur, pro quo Paulus dixit, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem: & hostiam & Esaias, oblatus est, quia ipse voluit. Quare, quod statim subiungit, hoc facite in meam commemorationem, necesse est ad illud, quod proximè antecessit, referre, quod pro vobis datur: & ad illud simul, quod prius dixerat, fregit, & dedit eis: siue quod plenius alij euangelistæ expresserunt, accipite, & manducate, siue sumite: vt iam celebratione huius mysterij necessario vtrunque cõmemorare iubeamur, oblationem in cruce factam, & illam corporis dominici mysticam & veram manducationem. Quare quibus potestatem hanc Christus dedit, necesse est secundum institutionem Domini, quam hic Paulus Apostolus repetiuit, ac recitauit, vt, sicut manducando manducationem illam cœnæ dominicæ repræsentant, ac commemorant, sic etiam & in primis oblationem in cruce factam offerendo commemorent. Quomodo enim commemoratio oblationis in cruce factæ in sola manducatione esset, nisi quod manducatur, prius esset oblatum? Quod vt magis adhuc istis constet, interrogemus eos, hoc, quod Dominus hac institutione in suam commemorationem fieri præcepit, vbi nam fieri præcepit? nonne super altare? hoc enim si negauerint, redarguet eos apostolica traditio, quæ in vniuersis ecclesiis catholicorum Orientis & Occidentis summa religione ab initio custoditur, Cuius traditionis testimonium quoque Pauli scri-

Ephes. c 5.

Esa. 53.

Heb. c. 15.

ptum habemus, ne isti iam vllo modo cauillari possint, vt solent. Habemus enim (inquit) altare, de quo edere non licet iis, qui tabernaculo deseruiunt. Quis autem ignorat θυσιαστήριον εἰς θυσίαν, vnde dicitur, referri, id est, altare ad hostiam? aut quæ vnquam mensa, quouis etiam linguæ idiomate, altare dici consueuit, nisi mensa, in qua fit oblatio? vt fuit illa mensa cœnæ dominicæ, & nostræ ecclesiæ altare, quod illam repręsentat, in quo id ipsum, quod Dominus in nocte illa patri suo pro nobis obtulit, & ipsi secundum institutionem eius offerimus. Iam vero quod hæc institutio Domini, quam Paulus hic repetit, pro viuis & mortuis oblationem fieri præcipiat, ex eo quoque necessariò colligitur, quod ait, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: Hoc, inquam, facite, pro vobis scilicet in meam commemorationem. Illud enim, pro vobis, prius dictum repetendum est, ἀπὸ κοινοῦ, id est, à communi, quæ est frequens figura in scripturis. Quod si hoc negent isti, rursus eos interrogabimus, pro quibusnam dicit Facite, & ad quorum fructum? pro nullis enim, nec ad vllius fructum, ne cogitare quidem licet. Restat ergo, vt intelligamus, quasi dicatur, Facite pro vobis. Sed rursus quæremus, Quomodo, & quando pro vobis? an intelligendum est, quasi dicatur, facite pro vobis tantùm viuentibus? minimè, quia non solùm qui viuunt, sunt, vt de eis tantum intelligi possit istud, pro vobis, sed etiam qui piè mortui sunt, esse dicuntur: omnes enim, inquit, viuunt apud Deum, & spiritus iustorum in manu Dei sunt, & Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Restat ergo, vt, sicut non solum pro viuis mortuus est Christus noster, sed etiã pro mortuis: in quod satis descensus ipse Christi ad inferiores partes terræ, sicut Apostolus ait, probat, nõ enim descendit nisi ad eos, & propter eos, pro quibus etiam mortuus erat: Sic non solùm pro viuis, sed pro piè mortuis iubet offerre in commemorationem oblationis in cruce factæ: quia omnes, quamdiu salui esse possunt, secundum idioma scripturæ sanctæ esse dicuntur, sicut scriptum est in Eccl. Deum time, & mandata eius

Clem. li. 8. c. 41.
Eccle. c. 3.
Matt. c. 22.
Ephes. c. 4.
Eccle. c. 12.

fac: hoc est omnis homo, quasi qui hæc non faciat, quia saluus esse non potest non faciendo, nec esse quidem dicatur. sed de oblatione pro pie mortuis pleniorem tractationem in quartum librum defensionis epistolarum pontificum apostolicorum reseruamus, cum locum epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem domini de oblationibus & exequiis mortuorum defendemus. Hæc pauca necessario attigi, ne commentitiam inscriptionem canonis de institutione huius mysterij, quem Magd. protulerunt, omnino dissimularem. Eadem etiam institutione domini ab Apostolo hic repetita iidem isti refelli possunt in eo, quod addiderunt ad titulum canonis, quo esset luculentiùs commentum, scilicet, vt tam laici, quàm clerici edant, & bibant sub pane, & vino: & non fiat adoratio. Cum enim constet, quod Christus in vltima cœna hanc institutionem sacri mysterij sub speciebus panis & vini sanxerit, & eius potestatem, ac ministerium, sanctis apostolis, & in eorum persona ordini sacerdotum tradiderit, consequens est secundum rationem apostolicæ dignitatis, & sacerdotalis ordinis, vt illa tunc institutio sub duabus speciebus, & traditio apostolis facta non eo tendant, vt omnes Christi fideles statuto domini ad vtramque speciem accipiendam astringantur. sic enim nuper trecentorum ferè patrum Synodus Tridentina, more maiorum congregata, sanctè iudicauit, & decreuit. Cui qui obedire nolunt, salui esse nolunt. De adoratione verò huius mysterij, quam isti quoque negant, & hac institutione vetari fingunt, nihil aliud contra huius blasphemiæ monstrum dicam, nisi videri eos potius, non credere esse in hoc nostro mysterio corpus & sanguinem Christi, siquidem adorationem tollunt. An enim, quia Christus sub specie panis est, idcirco non est adorandus? Ergo neque Christus Dominus, & Rex pannis inuolutus, à Magis adorandus erat. Ita fit, vt errores secum repugnantes cœcitate mentis defendant, dum veritatis lucem fugiunt. Pergamus deinceps ad reliqua.

De qui-

De quibusdam canonibus apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Saluatoris, & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentii primi, quod Apostoli Synodum Antiochiæ celebrarint. Cap. 25.

HActenus de canonibus apostolicis, quos Magdeburgenses repererunt excerptos, vt dixi, ex scriptura sancta noui testamenti. Reperimus etiam nos partem canonum Synodi apostolorum Antiochenæ, quos Pamphilus martyr testatur se in Bibliotheca Origenis reperisse. Sic enim reperi in antiquissimo codice Græco scriptum, τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος παμφίλου ἐκ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν ἀποστόλων συνόδου, τουτέστιν ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν κανόνων μέρος τῶν εὑρεθέντων εἰς τὴν ὠριγένους βιβλιοθήκην. Hos ego canones concisè, & in epitome, quasi indices quosdam, gratia breuitatis describam. Canon, vt credentes in Dominum Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deinceps vocarentur. Alius canon, vt baptizati non iam circuncidentur more Iudæorum, si quidem sit baptismus circũcisio non manu facta. Alius canon, vt ex omni natione & genere ad fidem orthodoxam admitterentur. Alius canon, De auaritia fugienda christiano, ac maximè ex iniquis quæstibus. Alius, De vitio gulæ christianis item fugiendo, & de theatris, ac iuramentis. Alius, De fugienda scurrilitate, blasphemia, & moribus gentilium, & eorum imitatione, ne simpliciores deciperentur. Ac sunt quidem de his, aliísque huiusmodi apostolicæ constitutiones in libro septimo Clementis Romani: quod fidem quoque facit, esse hos canones Antiochenæ Synodi apostolorum, de qua in libro illo vetustissimo Græco notatum reperi. Alius canon, quo renouatum ac confirmatum est decretum Synodi Hierosolymitanæ, vt abstinerent christiani à sanguine & suffocato, & fornicatione. Sunt præterea alij duo canones, alter de imaginibus manufactis veri Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius ponendis ex

aduerso coram idolis, & Iudæis, qui sic Græcè scriptus erat. τοῦ μὴ πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντεικονίζειν τὴν θεανδρικὴν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ ἰουδαίων καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα μηδὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἰουδαίοις. Hūc canonem Græcè descripsi propter antiquitatem, & apostolicam eius auctoritatem, cui ecclesiæ catholicæ consuetudo ab apostolis tradita, iam inde ab initio per cunctum orbem astipulatur. Quomodo igitur audent Luterani idola vocare imagines Christi, & sanctorum eius, quas sancti Apostoli ad delenda idola gentium & ad Iudæos redarguendos facere, & colere iusserunt? Imò ipsi Luterani Iudæos sequi malunt quam Apostolos: & potius idolis gentium fauent, dum idolis falsorum Deorum imagines veri Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi opponere nolunt. Quos etsi nuper Nicolaus Sanderus Anglus eruditissimè, & fortissimè de errore conuicit, & nos etiam non pauca lib. 3. de dogmaticis characteribus aduersus eundem errorem scripsimus, non pigebit tamen addere hic pauca quædam in dialogo eruditissimo antiqui Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani de imaginibus, qui Orthodoxus inscriptus est à nobis obseruata, quibus respondere docet hæreticis, cum quærunt, vbi scriptum sit in scriptura adorandam esse imaginem Christi. Interpretemur Latinè, cum scriptum (inquit) sit de Christo, & adorent eum omnes angeli eius, sitque omnis homo imaginis suæ prototypon, nec vllus homo reperiatur, quin eius forma effingi possit, liquet, Christum, vt pote qui debuit per omnia, sicut Apostolus ait, fratribus assimilari, prototypon esse imaginis suæ, tametsi verbis scriptum non sit. Quare inquit, cum quærit hæreticus, vbi scriptum sit de adoranda Christi imagine: respondendum est, ibi scriptum esse, vbi scriptum est, adorandum esse Christum, si quidem inseparabilis est à prototypo effigies eius. & si enim nusquam scriptum est verbis, Christum esse imaginis suæ prototypum, multa tamen alia (inquit) similiter non sunt scripta verbis, quæ idem valent atque illa, quæ scripta sunt, vt homousios, & theo-

Quomodo Magde. negantes culturam imaginū, gentilibus idola colentibus fauent.

Heb. 2.

tocos,& cyriotocos, quæ vocabula necessitas aduersus hæreses adinuenit. Adhuc modū hæresis Iconomachorū fecit, vt diceremus prototypō imaginis Christi, quod eandē vim habet, vt illud, quod scriptū est. Etenim si nō est Christus imaginis suæ prototypō, ergo nec incarnatus est, manetq; incircūscript⁹ infinitate diuinitatis suæ. Quod si factus est homo, & in nostra natura & more nostro apparuit, cur nō tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio similitudinis postulat? Docet deinde hic auctor, nō esse imaginē honore & veneratione à sācto, cuius imago est, separatā. Cū sint (inquit) vnū non natura, sed σχέσει.i. habitudine: quæcunq; enim (inquit) de causa dicatur, de effecto quoq; dicētur: sed illa propriè, quia natura: hæc non propriè, sed homonymè. Sic (inquit) crux, ex quacunq; materia fiat, habet cōmune nomen cū vera cruce, sicut honorem, & venerationem. & quibuscunque nominibus illa crux appellatur, totidem hæc eius imago. illa viuifica crux, gloria mundi: & hęc gloria mūdi. Sed illa propriè, & natura ligni facti vinifici: hæc verò significatione nominis. Similiter (inquit) Deus & homo dicitur Christ⁹ significatione nominis, & natura diuinitatis, atque humanitatis: imago verò eius significatione nominis dicitur Christus, non autem natura diuinitatis, & humanitatis. est enim ex qualitate colorū, aut ex lapide, aliáve materia: habetque cōmunionē nominis, & honoris atq; adorationis cum prototypo, & si natura sit aliena. Idcirco quibuscunq; nominibus Christus appellatur, totidem imago eius, vt dominus gloriæ, Dei virtus, Dei sapientia, & filius hominis. vt, sicut Christus dicit, Mihi flectetur omne genu cœlestium, terrestrium, & infernorum, sic imago eius idem quoque per picturā dicat. Sic cū Christus initio prædicatus est; cū ea prædicatione coniuncta erat σχετικῶς, id est, habitudine prędicatio imaginis eius: & tot habet prædicatio demonstrationes imaginis Christi, quot habet demonstrationes Christi: & tot item habet demonstrationes typi, siue imaginis crucis, quot habet ipsius crucis. Cum enim inseparabilis sit imago ab eo, cuius est imago, vbi scriptum est de prototypo, ibi scriptum est de effigiè inde expressa, tametsi non æqualiter scri-

ptum, ſed homonymè: de re enim propriè, de imagine rei non propriè. Citat deinde Nicephorus, inter alios patres, quos nunc prætereo, S. Athanaſium ſic de imagine ſcribentem, ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφὴ ἐστὶ τῷ βασιλεῖ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδος ἐστί. καὶ ἀπαράλλακτος ἡ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιότης, ὥστε τὸν ἐνορῶντα τῇ εἰκόνι ἐνορᾶν ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα, καὶ πάλιν ὁρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιγινώσκειν, ὅτι οὗτος ἐστιν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. ἐκ δὲ τοῦ μὴ διαλλάττειν τὴν ὁμοιότητα, τῷ θέλοντι μετὰ τὴν εἰκόνα θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, εἴποι ἂν ἡ εἰκὼν, ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἕν ἐσμεν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμὶ, καὶ ἐκεῖνος ἐν ἐμοί. καὶ ὃ ἑώρακας ἐν ἐμοὶ, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις, καὶ ὃ ὁρᾷς ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο ἐν ἐμοὶ βλέπεις. in imagine enim (inquit) regis, eſt ſpecies, ac forma: & in rege eſt ſpecies, quæ eſt in imagine, & ſimilitudo, quæ eſt in imagine regis, non variat. ita vt, qui imaginem aſpicit, in ea regem aſpiciat: & rurſus, qui regem intuetur, hunc agnoſcat eſſe in imagine ſua. itaque pro eo quod ſimilitudo non variat, ei, qui poſtquam aſpexit ſimilitudinem regis, ipſum regem videre velit, dicere poſſit imago, ego & rex vnum ſumus: ego enim in illo ſum, & ille in me: & quod in me vidiſti, hoc in illo vides: & quod in illo vides, in me vides. Hæc ex Nicephoro libenter hic addidi, quod hic auctor acutè, & ſubtiliter explicaſſe mihi videtur, quomodo ſit in ſcriptura de adoranda imagine Chriſti, & quæ ratio naturalis apoſtolorum de cultu ſanctarum imaginum traditionem defendat: quam quidem traditionem conſuetudo cõfirmat: & eccleſiæ fides cuſtodit. naturale enim eſt, vt ſit omnis homo imaginis ſuæ prototypum: imò omnis res prototypon figuræ ſuæ. & quæ huiuſmodi connexionem naturalem habent, & communionem nominis, conſequens quoque eſt, vt habeant honoris communionem. vt intelligant tandem, qui imaginum ſanctarum cultum tollunt, pugnare ſe cum natura, cũ ſcriptura, cum ratione. cum apoſtolorum traditione, cum eccleſiarum conſuetudine, & cum earum fide. Explicauit præterea hic auctor, quemadmodum prototypon coadoretur imagini: id eſt, quemadmodum vna, atque eadem adoratio prototypo, atque imagini adhibeatur, vna quidem vtrique, ſed non vno modo, & æ-

qualiter: vt verbi gratia, vna adoratio, quæ latria dici solet, Christo conuenit, & imagini: sed aliter Christo, propriè scilicet & secundum naturam carnis natura vnitæ cum diuinitate: aliter imagini, id est, non propriè, sed homonymè, siue æquiuocè, quia nō natura, sed σχέσει, id est, habitudine repræsentationis propter similitudinē. nec enim (inquit) in imagine Christi est diuinitas vnita cum carne φυσικῇ ἑνώσει, id est, naturali vnione, vt in Christo, sed σχετικῇ μεταλήψει, id est, participatione, vt ita dicam, habitudinali. Itaque imago, vt hic auctor sensit, non habet honorem proprium seiunctum à re ipsa: imò habet eundem ipsum, quem res ipsa. qui tamē honor rei quidem ipsius proprius est, & natura ei conueniens: imaginis verò nō proprius, sed homonymus, siue æquiuocus, & secundum habitudinem ei conueniens propter similitudinem scilicet prototypi. Imago enim, verbi gratia, Christi, si naturam (inquit) eius respiciamus, non est Christus, imò nec imago Christi, sed potius charta & color, aut lignum, aut alia materia, vnde facta est imago. Sin autem respiciamus similitudinē archetypi, vnde expressa est, Christus dicitur secundum homonymiam, siue æquiuocè: Christi verò secundum relationem, quia omnis imago, prototypi imago est. itaque, vt rectè ab hoc auctore explicatum est, sicut non adoratur imago propter se, sed propter prototypon, quod omnes Catholici confitentur, sic non est dicendum, adorari eam per se, id est, absolute, sed σχετικῶς, dicamus nos, relatè: & vt purpura & imperator ea indutus vnum faciunt habitu, sic imago & prototypon eius vnum faciunt σχέσει, id est, habitudine. hoc tamen interest, quod purpura separari potest à rege, vel imperatore, & remanere purpura, ac sine regio honore, & veneratione, non enim refertur ad regem, vt purpura est: at imago vt imago est, non est à prototypo separabilis σχέσει, ac proinde nec honore. Hic est secundum doctrinam fidelis sermo de sanctarum imaginum adoratione, quos Nicephorus Patriarcha Constantinopolit. ante annos septingentos antiquos Iconomachos redarguebat: & pios in doctrina sana exhortabatur: & quo nos nouos Iconomachos redarguimus, vt, si fortè

possimus, in captiuitatem, sicut Apost. ait, redigamus eorum intellectum in obsequium Christi Illud postremò aduersus istos hic addendum est: Si, cum legitur euangelium, verba eius, quæ noui hæretici audiunt propter res nominatas, quæ à suis nominibus, tanquam à quibusdam imaginibus, naturaliter diuelli nõ possunt, apertis capitibus honorant, cur hoc ipsum in expressis imaginibus sanctorum non faciunt? An non est hic aperta rationis repugnantia alterum horum facere: alterum non facere, vbi eadem est vtrúmque faciendi causa? Quare vt sui similes sint, & ne secum discrepent, aut vtrumque, aut neutrum faciant, necesse est: aut imagines, dico, sanctorum, quas vident, honorent, si verba euangelij audita honorant: aut, si illas non honorant, neque hæc honorent. Alter Canon de delectu ciborũ. τοῦ μὴ ἐξομοιοῦσθαι χριστιανοὺς ἰουδαίοις ἕνεκεν ἀποχῆς βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ὑείων ἀπογεύεσθαι τοῦ κυρίου θεσπίσαντος, ὅτι τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ὡς ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχόμενα. καὶ ἵνα μὴ κατὰ γράμμα ἀκολουθῇ ἀλλὰ πνευματικῶς καὶ ἀναγωγικῶς πολιτεύηται. ἡ γὰρ κτηνώδης συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων τὸν ὗν βδελύσσεται. τῇ δὲ πονηρίᾳ συνέχεται κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον, ὅτι ἐχορτάσθησαν ὑείων, καὶ ἀφῆκεν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν. ὁμοίως καὶ ὡς ὀστρακόδερμον καὶ ἀλεπίδωτον ἰχθὺν ἀκώλυτον τοῖς χριστιανοῖς εἶναι εἰς τὸ ἀπογεύεσθαι, νοεῖται γὰρ καὶ οὕτω πνευματικῶς τὴν ἀσύνετον αὐτῶν καρδίαν ὀστράκου δίκην ἀποβάλλεσθαι τὰ τῆς ἀληθείας κηρύγματα. interpretemur latinè, ne (inquit) Christiani à cibis abstinendo, Iudæos imitentur: imò vescantur suilla, cum dominus pronunciauerit, quæ in os intrant non inquinare hominem, sed, quæ ex ore exeunt, vt pote ex corde exeuntia. Et ne secundum litterã eos sectentur, sed spiritualiter, & anagogicè viuãt. Synagoga enim belluina Iudæorum suem quidem abominatur, turpem verò vitam viuit, & improbitate tenetur constricta: sicut ait Propheta, Saturati sunt suilla, & reliquerunt reliquias paruulis suis. Similiter non est interdictum Christianis secundum litteram vesci pisce testã habente: & pisce item squamis carente: hoc enim est secundum spiritum pisce testaceo vesci, cũ quis stupido,

Alius canon apost. Syno Ant. ab apost. habita de delectu ciborũ. qui locum apostoli ad Coloss. & ad Tim. de cibis explanat.

& imprudenti corde, veritatis prędicationem instar testæ abiicit. Conuenienter ergo huic canoni intelligendum est, quod Paulus in Epistola ad Coloss. scripsit, Nemo vos iudicet in cibo: cibos enim prohibet discernere κατὰ γράμμα id est, secundum litteram more Iudæorum, non autem secundum spiritum. Sic etiam in epist ad Tim. ac doctrinam dæmoniorum pertinere dixit, abstinere à cibis secundum litteram & iudaicè, non autem abstinere secundum spiritum, & ἄσκησιν, id est, & ad exercitationem corporalem ad spiritum relatam. Vt fit in ieiuniis abstinendo à carne. Sed de hoc satis supra cap. 5. dictum est. Hactenus de canonibus istis Synodi Apostolorũ Antiochenæ, quos, vt dixi, Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis reperit. Habuisse autem Synodum Antiochiæ sanctos Apostolos, testatur quoque S. Innocentius in epistola 18. ad Alexandrum Episcopum. Sic enim scripsit de Antiochena ecclesia. quod prima primi Apostoli sedes esse monstretur: vbi & nomen accepit religio Christiana, & quæ conuentum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit. Canones tamen ecclesiasticos sanctorum Apostolorum non esse in Synodo Antiochena, sed Hierosolymitana constitutos, præter quàm quod Clemens Romanus, vt ante docuimus, non obscurè significauit, illud quoque argumento est, quod nullus ecclesiasticus canon ex illis Apostolicis 85. inter hos, quos à Pamphilo Martyre in bibliotheca Origenis repertos descripsimus, reperitur præter canonem de abstinendo à sanguine & suffocato, qui, vt dixi, in Synodo Antiochena propter idololatriam, quæ tunc vbique dominabatur, necessariò renouatus, ac confirmatus est.

Coloss. 2.

S. Tim. 4.

Testimoniũ innocẽt. de Synodo Antiochena Apostolorum.

Quod canones Apost. eccle. non in Antiochena, sed in Hierosolym. Synodo traditi sunt.

Quæ ratio necessaria fortiùs multis testimoniis canones apostolorum defendat, & de comparatione status Ecclesiæ cum nani, & legum ecclesiasticarum cum legibus naturalibus, & quibus in locis de legibus ecclesiasticis apostolorum Paulus significauerit: & quid contra omnem rationem neget, qui apostolorum canones negat.

Cap. 26.

Os igitur canones sanctorum apostolorū illa etiam ratio necessaria defendit, & vindicat, quæ multorum testimoniorum vim & auctoritatem superat: quod decebat quidem, & erat apostolica illa omnium ecclesiarum solicitudine, quam Paulus dicit, dignum, vt ita episcopis, quos iidem apostoli, dum viuerent, instituerunt, quos Clemens Romanus in extremo libri 7. de constitut. apost. enumerat, & de quibus Irenæus libro tertio capite tertio meminit, & si non nominatim, vt Clemens, decebat inquam, vt ita episcopis ecclesias committerent regendas, & administrandas, vt regulas ecclesiasticas, quas Canones vocarunt, eisdem traderent: quibus instructi sic illi ipsi episcopi ecclesias sibi commissas gubernarent, vt omnia in eis honestè, & secundum ordinem fierent, sicut Apostolus Paulus ecclesiæ Corinthiorum iussit. Hoc enim non facere, quod alioqui fecisse, ratio ipsa communis vtilitatis omnium ecclesiarum, quarum solicitudine tenebantur, necessariò conuincit, perinde fuisset, vt si quis, optimus alioqui nauis gubernator, loco suo absens relinqueret; cui clauum quidem nauis committeret, cum tamen regulis, quas ipse perutiles, & pernecessarias ad dirigendam nauigationem esse sciret, non instrueret. Cùm naui enim magna statum ecclesiæ Beatus Petrus comparauit in illo suo ad populum sermone ac doctrina in ordinatione Clementis. Vt ergo præscriptæ sunt vectoribus suæ leges, vt suis locis quieti sedeant, ne si liberè discurrant, nautas impediant, aut nauem quatiant, vel deprimant, sic quoque præscriptæ sunt leges suæ ecclesiasticæ laicis, qui sunt instar vectorum: & suæ diaconis: suæ presbyteris, & suæ episcopis. Quibus legibus pax & ordo ecclesiæ conseruatur: & naufragiis vitatis ad portum appellitur. Itaque, vt nautæ, quæcunq; necessaria sunt, ad præscriptū legis nauticæ singulis prouidēt, sic presbyteri, qui tenent locum nautarum, secundum canonem ecclesiæ alios ligant: alios soluunt, sicut beatus Petrus in sermone illo de Clemente, quem ordinabat, pronuntiauit, ligatū esse, quem ligari oporteret: & solutum, quem solui,

1. Cor. c. 11.

Quæ ratio conuincat, traditos fuisse ab apostolis canones ecclesiasticos.

vt qui canones ecclesiæ sciret. Sciāt igitur Magdeburgenses, & qui cum eis, si qui alij sunt, sentire voluerint, negare canones ecclesiasticos sanctorum apostolorū, quos habemus, nihil aliud esse, quā velle, sanctos apostolos in nulla, dum viuerent, solicitudine fuisse futuræ post obitū suum gubernationis, & status omniū ecclesiarum nullamque eos curā habuisse relinquendi ecclesiis sanctas in posterū consuetudines: vt nō ignoraretur, quomodo, sicut Paulus ad Tim. scripsit, in ecclesia Dei conuersari oporteret. Dicam enim aduersus istos, quod Tertull. in libro De corona militis pro defensione traditionis nō scriptæ, de omnibus fidelibus ait, An nō licuit sanctis Apostolis cōcipere, & cōstituere, quod Deo cōgrueret? quod disciplinæ conduceret? quod saluti proficeret? nisi fortè dicturi sunt omnes ecclesiasticas regulas de episcopis, presbyteris, & diaconis complexū esse Apostolū, cum describit, quales isti esse deberent, subiungens postea, Hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire citò, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, quo quid stultius dici potest? An enim scripta est hic regula de iis, quæ episcopus, aut presbyter offerre possit super altare? & vtrum ecclesia sua relicta possit episcopus ad aliam transire? aut quando, & quomodo id liceat? & vtrum presbyter, vel diaconus possit sine auctoritate episcopi discedere ad ministrādum aliæ ecclesiæ? aut, si discesserit, quomodo huic malo medendum sit? &, si episcopus à viris grauibus, & honestis accusatus sit, quomodo cum eo sit agendum? &, an possit eligere sibi successorem. Hæ, inquā, regulæ, & cæteræ huiusmodi ecclesiasticæ consuetudines omnium ecclesiarum, quas ab initio à sanctis apostolis traditas vsque in hodiernum diem seruant, quæ canonibus apostolorum continentur, an sunt inter hæc, de quibus apostolus hoc loco dixit, hæc tibi scribo Timothee, vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari? aut nunquid cum venit apost. ad Timotheum, vt ei prius promiserat, inquiens, Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò, nihil aliud cū tunc docuit in aduentu ad eum suo? nullas alias regulas,

Quid velint, & agant, qui canones apostol. negant.

1. Tim. 3.

& ecclesiasticas consuetudines eidem sine scripto tradidit præterquam, quæ ad eum prius scripserat? Si ita est, & ea quæ hic scripserat, satis erant, quid opus erat dicere, Hæc ad te scribo, sperãs me ad te venire citò, vt scias interim, & quæ sequuntur? imò verò nõ obscurè significauit, habere se alia, quæ Timotheo traderet, cũ ad eum veniret, quod se sperabat citò facturum. Interim verò, dum iret, his, quæ tunc scripsit, vti eum volebat, vt sciret, quales esse oporteret episcopos, presbyteros, & diaconos, quibus in domo Dei, & in ministerio eius versandum esset. Rursus cum scribens idem Apostolus ad Corinth. id correxit, quod præter institutionẽ Domini committebãt, pro cœna dominica δημοθοινίας, id est, cœnas populares in ecclesia facientes, vt beatus Cyrillus, sicut antè dixi, in Pentabiblo contra Nestoriũ interpretatus est, subiunxit, Cætera autem cum venero, disponã: an dicent Magd. & si qui alij cum eis sentiunt, fefellisse eos apostolum, id est, neque venisse: nec alia, vt promiserat, disposuisse? Credo, dicere non audebunt. Dicant ergo nobis, quæ illa cætera sint, quæ siue præsens, siue absens disposuit? quæ inquam, illæ διατάξεις, id est, dispositiones, siue constitutiones ecclesiasticæ, quas ecclesiæ Corinthiorum promisit, quas iidem apostoli canones vocarũt? Postquam enim correxit secundum institutionem Domini, super sacrificio altaris, quod Corinthij, contra illam ipsam constitutionem Domini in ecclesia peccabãt, subiunxit statim, Cætera autem cum venero, disponam. In quo nemo iam dubitare possit, quin cætera ecclesiastica intelligi voluerit. Non enim consentaneum erat, vt cum ecclesiasticis dispositionibus dispositiones ciuiles, & populares coniungere vellet. Præsertim cum hæ non ad apostolum, sed ad laicos pertinerent, qui se negotiis sæcularibus implicant. Huc ergo pertinet, id est, ad hanc Pauli correctionem, quam Corinthiorum errori adhibuit, Canon tertius Apostolorum, quem ad conseruandam traditionem Domini de sacrificio in ecclesia, quam Corinthij violabãt, iidem sancti Apostoli constituerunt de non offerendis ad altare auibus, aut animalibus. Sic enim ait canon, si quis Episcopus, aut

Quomodo ad correctionem, quam Apost. errori Corinthiorum adhibuit, canon Apost. 3. pertineat.

presbyter præter diſpoſitionem Domini, quam de ſacrificio fecit, aliqua alia ſuper altare offerat, aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceră, aut artificio facta, aut animalia, aut poma, vel legumina præter inſtitutionem Domini deponatur, exceptis nouis fructibus ſuo tempore, aut præter oleum ad lucernam, & thus in tempus oblationis, nihil offerre liceat. Contra hunc canonem nos facere, olim Græci eccleſiæ Romanæ æmuli calumniabãtur. Vt intelligi poteſt ex epiſtola Nicolai primi ad Michaëlem, & Baſilium, enumerãs enim quæ nobis falsò tunc obiiciebant. mentiuntur quoque (inquit) nos agnum in paſcha more Iudæorum ſuper altare pariter cum dominico corpore benedicere, & offerre. Vt igitur hoc Paulus in epiſtola ad Corinth. correxit, quod ad eccleſiam pertinebat, ſic cum illud ſubiunxit ſtatim, cætera, cum venero, diſponam, de diſpoſitionibus canonicis cæterarum rerum eccleſiaſticarũ neceſſariò, vt dixi, intelligendum eſt. Præterea, cum apoſtolus præcepit mulieribus, vt tacerent in eccleſia: &, ſi quid vellent diſcere, domi viros ſuos interrogarent, quia turpe eſt (inquit) mulieri, in eccleſia loqui ſatis apertè docuit, neminem debere facere in eccleſia, quod eum non deceat. Vt autem admoneret, multa eſſe huiuſmodi, quæ non deceat quemlibet facere in eccleſia, ſicut mulieres non decebat in ea loqui etiam diſcendi cauſa, ne dum docendi, quod epiſcopis & presbyteris tãtum licet, quos iubet apoſtolus eſſe idoneos ad docendum, & ſicut non decebat loqui linguis in eccleſia ſine interprete, neque rurſus decebat ab omnibus hoc prohiberi, idcirco complexus multa huiuſmodi ad decorum & ordinem eccleſiæ pertinẽtia, ſubiunxit, Omnia autem honeſtè & ſecundum ordinem fiant in vobis: cum enim dixit κατὰ τάξιν, id eſt, ſecundum ordinem, quis dubitet, quin traditionem regularum eccleſiaſticarũ ſignificarit, ad quas dirigenda eſſet decẽtia eorũ, quæ in eccleſia agenda erant? Quæramus igitur à negatoribus canonum apoſtolicorũ, quem ordinem dicat apoſtolus, cum dicit, Omnia ſecundum ordinem fiant? niſi enim traditus eſſet ab apoſtolis ordo aliqui eccleſiaſticæ cõuerſationis, vnuſquiſque

Calumnia Græcorum.

Quomodo omnia honeſtè & ſecundum ordinem, fiant in eccleſia, quæ ſecundum canones apoſt fiunt.

sibi ordinem fingeret, qui sibi videretur, vt apud Luteranos fit, apud quos multiplex varietas, & miranda discrepantia cernitur in iis, quæ apud nos vno ordine in ecclesia fiunt, quia scilicet eædem sunt in ecclesiis Catholicorum canonicæ Apostolorum traditiones & consuetudines, quibus pax & concordia earum continetur, vt glorificetur Deus per Christum Dominum in spiritui sancto.

Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarum, & de necessitate earum, & primis ecclesiæ legislatoribus, & de nominibus canonum, quæ eorum vim, & vsum declarant. & quomodo quæ Plato diuinè de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente intellexerunt, & seruauerunt, & de iis, quæ in libris Clementis de constitutionibus Apostolorum continentur, cum iis collatis, quæ Paulus in epistola ad Colossenses notauit, & distinxit, & quæ testimonia scripturæ sint, disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id est, canonibus. Caput 27.

POstremò ecclesiasticos canones sanctorum Apostolorum ipsa antiquitas maximè omnium tueri debet. Præclarè enim doctissimus Græciæ Plato in 7. libro de legibus scripsit, omnes homines eas leges venerari solere vererique in eis quicquam nouare, in quibus alti, educatique essent: & quæ diuina quadam sorte multis sæculis immutabiles permansissent: neque eas recordarentur nec audissent, vllo vnquam tempore aliter habuisse. Hæc diuinus Plato. quod quidem quia rectè dictum est, nostrum est, id est, christianorum, vt Iustinus martyr, in priore pro christianis apologia scripsit. Vtrum verò canones apostolorum adeò antiqui sint, vt vel antiquitas ipsa venerari eos cogat, interrogemus Magd. & reliquos eiusdem disciplinæ homines, num memoriam præteritorum sæculorum replicare possint, cum maiores sui, aut aliis, aut nullis apostolorum canonibus vterentur? quod si non possunt certè, vt nihil præterea aliud, ipsam saltem

antiquitatem, quam idẽ auctor proximè ad Deos accedere ait, reuereri istos oportebat, si vel rationem tãtùm naturæ hominis insitã audire vellent: aut Dei munus, & necessarium vsum legum ecclesiasticarum non ignorare. Etenim, si necesse fuit, vt Deus causa corporis tuendi medicos nobis daret, & qui hominem ex terra formauerat, vt ex terra quoque remedia gigneret, ex quorum obseruatione medicinæ ars existeret, de medico enim dicit scriptura propter necessitatem creauit illum altissimus, & de terra creauit medicinam; quãto magis necessarium fuit, vt animarum medicos, id est, legislatores daret, qui ex ratione naturæ hominis insita leges iustas, quæ sunt instar medicinæ, expromerent? quod quidem factum esse videmus, & vsu ipso legum testamur, quas voluit Deus per Romanos, vt Clemens in libro 7. de constitutionibus apostolorum, ait, splendere, & enitere, vt iustis eorum legibus, & eorum in cunctum orbem dominatu euangelica prædicatio, ac gentium omnium ad fidem conuersio præmuniretur. Hoc enim fuit diuinæ prouidentiæ consilium, vt beatus Cyrillus Iuliano apostatæ in lib. 7. respondit, christianis obiicienti, quod legibus Romanorum parerẽt. Quod si necesse fuit, vt à principio euangelij leges essent sæculares, quibus, qui populo præessent, ad eius emendationem vterentur, (nemo enim dubitat, vt S. Calixtus pontifex ait, leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectẽdas, præsertim vbi ecclesiasticæ, inquit dignitatis auctoritatem defendũt, & pro adminiculo tuentur) profectò necesse quoque erat, quod nemo vnquam sanę mentis negarit, vt leges etiã ecclesiasticæ essent, quibus, qui ecclesiæ præessent, cùm res postularet, ecclesiasticos emendarent, ac corrigerent quasque ipsi custodirent. Potestates enim, quæ præsunt, vt rectè quoque idem Plato scripsit, ministræ legum sunt, quibus seruire debent, vt bene aliis imperare possint. Primi ergo legislatores ecclesiastici, quos Deus ecclesiæ dedit, fuerunt Sancti Apostoli, qui, tamquam architecti quidam spirituales (Dei enim ædificatio, sicut Apostolus ait, sumus) ecclesiasticas leges pœnis sancitas, quod propriũ est legũ, tulerunt, quas rectè

Vnde antiquitas & reuerẽtia canonum apostolorum appareat omnibus.

Eccle. 38.

Comparatio legum cum medicina & legislatorum cum medicis.

Quid Clemens Rom. de legibus ciuilibus Rom. scripserit.

Quæ leges ciuiles ab ecclesia recipiantur.

Quomodo ex necessitate legũ secularium necessitas legum ecclesiasticarum appareat.

Primi legislatores ecclesiastici sancti apostoli.

1. Cor. cap. 3.

Vnde leges ecclesiasticæ dictæ canones, & quid earũ proprium sit.
1. Petr. c. 2.

canones, id est, regulas vocarunt, quod eos, qui huiusmodi legibus nõ pareãt, neque domus spiritualis, sicut Beatus Petrus ait, ædificari velint, ceu ligna quædam curuata, & inflexa, vt Protagoras apud Platonem ait: vi; & minis suppliciorũ corrigãt, & ad spiritus ædificij vsum aptent, & accommodent. Typos quoque Græci patres interdum nominare solent, latini formas, quod huiusmodi canonibus tanquam quibusdam exemplaribus vitam, & mores ecclesiasticorũ cõformari oporteat. Aliquando etiam ὅρους appellant, Latini verò patres definitiones, quod sint iusti, & iniusti, honesti, & inhonesti, decori, & indecori distinctiones. Neq; verò tantum canones istos sancti apostoli sanxerunt, vt hoc quoque obseruetur, sed alia etiam multa, vt perfecti legislatores, de omni disciplina, ac omni genere virtutis, & honestatis, ac decori, de omni statu, ac ordine, & gradu hominũ tradiderunt: quæ similiora sint doctrinæ, & monitis, quam legibus, quibus vinculum vitæ Christianæ, & incolumitas, ac conseruatio ipsorũ canonũ continetur: quæ omnia Clemens Romanus, qui ea descripsit, διατάξεις ἢ διδαχὴν τῶν ἀποστόλων vt beatus quoque Athanasius testatur, vocauit, nos dispositiones, vel doctrinam apostolorũ interpretemur. hãc doctrinã libris 7. cõplexus est Clemens: extremò autẽ libro, id est, 7. canones ecclesiasticos apostolorũ. hi enim sunt τὸ κορυφαιότατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως, id est, summũ in dispositione rerum ecclesiasticarum, vt idem in 3. capite eiusdem libri 8. scripsit imitatus, vt mihi quidem videtur, cum aliàs, tum hic diuinum Platonem, cuius fuit perstudiosus. is enim τὸ νομοθετεῖν, in quarto libro. De legibus, πάντων πλεῖστον πρὸς ἀρετὴν esse dicit, id est, inter cætera summè ad virtutem valere ferre leges. Sed vt iam Illyricus, & sui contubernales, vel eorum successores, apostolorum charisma hic in ferendis legibus ecclesiasticis, quas canones vocarunt, agnoscant, qui nec Athenis eruditi sunt, neque Platonis discipuli fuere, neque libros eius legerunt, cõferamus, quæ Plato solam rationem ab auctore naturæ homini ingeneratam secutus, de officio legislatorum diuinè scripsit. quicquid enim apud omnes scri-

Quare canones dicti sint τύποι & ὅροι, latinè formæ & definitiones.

Quales sint quæ Græcè dicuntur διατάξεις.

Quomodo quæ de officio perfecti legislatoris diuinè scripsit Plato, in apostolis sermone

ptores rectè dictũ est, vt iterum dicã, auctore Iustino, nostrum est. Interpretemur ergo eisdem ferè verbis, quæ in principio libri 7. de legibus scripsit, Natis igitur, inquit, liberis tum maribus, tum fœminis, maximè consentaneum est, vt deinceps de eorum educatione, & disciplina dicamus: hæc enim silentio prætermitti non potest. quæ autem de ea dicentur, similiora monitis, quàm legibus videri possunt. Homines enim cum soli sunt, & in domibus suis, aut voluptate, aut dolore, aut cupiditate impulsi, facilè multa, & parua, & quæ nõ omnibus apparent, præter legislatoris consiliũ, & propositũm committunt, quæ varios, & dissimiles mores ciuium efficiũt, id quod ciuitatibus nocet. Etenim, quia tum minuta sunt, tum frequentia, non decet leges de eis ferre, eaque pœnis sancire, ne leges scriptæ interitum capiant, si in leuioribus, & sæpius leges transire homines assuescant. Quare aditus quidem ad leges de huiusmodi institutis & disciplina ferendas non patet: ea verò rursus silentio prætermittere non licet. Et paulò post, rursus de huiusmodi institutis, quæ doctrinæ, & monitis, quàm legibus similiora sunt, his ferè verbis ait, Sunt autem hæc omnia, quæ nunc exequimur, illa quæ à multis vocantur instituta non scripta. Nec aliud sunt leges patriæ, quas vocant, quàm omnia huiusmodi, quæ rectè paulò ante dictum est, non oportere leges appellare, neque tamen illa ipsa præterire, ac missa facere: sunt enim hæc vincula totius Reip. iis omnibus, quæ tum scripta sunt, tum adhuc scribentur, interiecta ceu patria quædam, & prisca instituta. quæ quidem cum rectè posita sunt, & in vsum collocata tũm eorum exercitatio ac consuetudo leges latas protegit, & incolumes seruat: sin verò propter negligentiam non rectè exerceantur, eueniet, quod in ædificiis solet, cum labefactatis fundamentis, & antiquis illis, quibus fulta sunt superiora, necesse est corruere omnia, atque alia sub aliis iacere, tum inferiora illa, quæ sustinebant, tum fastigia, quæ postea subuersis illis vetustis, ædificio fuerant imposita. Quare, cum ita se rem habere intelligamus, oportet nouam ciuitatem ex omni parte vincere, & vt ea accipiat, nihil

imperitis cernitur, ex quo eorum charisma in ecclesiasticis legibus ferendis apparet.

siue magnum, Siue paruum ex iis omnibus prætermittere, quę quis leges, vel mores, vel officia appellare potest. his namque omnibus, ceu vinculis, colligatur ciuitas. vtrumq; enim siue altero firmum nõ est. Quare nõ est mirandũ, si multa, & quæ parua simul videntur instituta, in hanc tractationẽ nobis incurrũt, quæ lõgiores faciant leges. Hactenus Plato. Si ergo hæc, quæ Plato, cum nouã illam ciuitatẽ, quam animo informauerat, legibus, & moribus cõstitueret ad officium boni legislatoris optimo illo suo, & diuino ingenio multis disciplinis instructo multisque laboribus ac studiis limato. & vsu rerum, ac diuturnitate temporis profecto cum summa omnium admiratione, & laude, pertinere intellexit, si hæc, inquã sancti Apostoli, nec in libris Platonis versati, imò neq; grammatici, sed potius idiotæ, & omnis humanæ sapientiæ ignari, cùm nouã ecclesiã tum ex Iudæis vetere lege, ac Iudaico ritu assuefactis, tũ ex gentibus, quæ Deũ ignorabãt, cõstituerent, seruarũt, quis nõ dicat à Deo & à spiritu eius illa didicisse! Hi igitur, vt à spiritu sancto eruditi, nõ solũ canones illos ecclesiasticos sanxerunt, sed, vt dixi, permulta alia tradiderunt instituta de omni disciplina vitæ Christianæ, & ecclesiasticæ conuersationis, & de omni genere virtutis cuiusq; ordinis, & gradus hominũ, quibus illa continentur, quæ dicuntur νόμιμα ἄγραφα siue ἐθίσματα, vel ἐπιτηδεύματα, vt sua illa vocauit Plato, quæ nos dicere possumus instituta non scripta, consuetudines, & officia, quibus quia cũcta in ecclesiastica Rep. disposita sunt, vno verbo διατάξεις, id est, dispositiones vacãtur, sicut Paulus Apostolus, cũ dixit, Cætera autẽ, cũ venero, disponam: Græcè enim est διατάξομεν vnde διατάξεις dictæ sunt, quæ vna cũ canonibus, qui sunt ecclesiasticæ leges, 8. libris, vt antè dixi, à Clemente Rom. in persona apostolorũ scriptis, cõtinentur, quibus cõprehensa sunt illa, quæ Paulus generaliter cõplexus est, cũ ait: De cætero fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & De⁹ pacis erit vobiscum

Philipp. c. 4.

Materia constitutionum apostolicarum generaliter ab apostolo descripta.

biſcum. Vbi enim non eſt eadem diſtinctio veri, & falſi, pudici, & impudici, iuſti, & iniuſti, ſancti, & non ſancti, amabilis, & non amabilis, bonæ famæ & infamiæ, virtutis, & vitij, imò cõtrà, alij aliud verum dicunt, alij item aliud honeſtum: & alij aliud iuſtum, ſimiliter in reliquis ibi non poteſt eſſe pax, ſed ſchiſma: vt aliud nos pudicum, aliud Lutherani, hi enim concubitũ ſacerdotis cum vxore pudicum, nos incœſtum dicimus, ſimiliter aliud nos verum, aliud Lutherani, & eorum aliud Melancthoniani, aliud Illyriciani: idcirco nec eis nobiſcum pax eſt, nec ipſis inter ſe. Apud nos verò, & in noſtris eccleſiis nulla huiuſmodi diſſentio, ſed potius pax. Omnes enim idipſum, ſicut Apoſtolus præcipit, dicimus, & vno ſenſu, ac ſcientia ſumus in diſtinguendo vero à falſo honeſto ab inhoneſto, iuſto ab iniuſto, ſimiliter in aliis. Interrogemus ergo Magdeb. vnde petenda ſunt iſta, quæcunque vera, quæcunque iuſta, quæcunque pudica, & quæ ſequuntur, quæ apoſtolus dicit didiciſſe, accepiſſe, & audiſſe, ac vidiſſe Coloſſenſes: non enim iſta omnia in euangelio, aut epiſtolis ſcripta eſſe dicturi ſunt. Quorſum enim ſi nulla erant in eccleſia νόμιμα ἄγραφα, id eſt, inſtituta ſine ſcripto, Paulus ad Theſſalonicenſes ſcripſiſſet, tenete traditiones, quas audiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram? Quorſum item ad Corinthios, cætera cum venero, diſponam? Si enim diſpoſitiones ſine ſcripto valere non volebat, cur nõ ſcripſit abſens, quæ erat coram ſine ſcripto diſpoſiturus? non enim apoſtoli ad præſentes ſcribebant, ſed ad abſentes. An nõ erat opus conſtituere modum conueniendi in eccleſiam, miniſtrandi in ea, tum concionandi, pſallendi, orandi, ſedendi, recipiendi ſeſſum aduentantes, communicandi, diſpenſandi bona eccleſiæ, & eis vtẽdi? Prætereo infinita alia ad diſciplinam eccleſiaſticam, pertinentia, quæ Apoſtolicis conſtitutionibus à Clemẽte Romano deſcriptis diuinè diſpoſita ſunt, quibus, vt antea dixi, comprehẽſa ſunt illa, quæ Paulus ad Coloſſenſes ſcripſit, quæcunq; ſunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iuſta, & quæ ſequuntur, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. Sunt enim in his, exempli

Quæ ſit materia apoſtolicarũ conſtitutionum.

1. Theſſ. c. 2.

1. Cor. 11.

De conſtitutionibus apoſtolorũ generaliter ab apoſtolo comprehenſis, & ſigillatim à Clemente deſcriptis.

cauſa conſtitutiones pudicitiæ in aſpectu, in ſermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione miniſtrorum ordinis ſacri cum coniugibus ſuis, & quæcunque alia ad pudicitiã pertinent. Sunt item cõſtitutiones iuſti, erga Deũ, ſeipſum, parentes, vicinos, ciues, peregrinos, magiſtratus populi, præſides eccleſiæ, erga ſeruos, & dominos. peccatores, & pœnitẽtes. Sunt præterea in conſtitutionibus apoſtolicis, quæcunq; amabilia quæcunque bonæ famæ in rebus omnibus, quibus homines vtuntur, omne itẽ genus virtutis, & actionis laudabilis, omnia enim ſancti Apoſtoli diſpoſuerunt, quæcunque ad ordinem, & honeſtatẽ, ad pacẽ, & diſciplinam vitæ Chriſtianæ, & eccleſiaſticæ conuerſationis, & ad prouidendum bona coram Deo, & hominibus pertinebant. Hi etiam diſpoſuerunt, atque ordinarunt, quæcunque de ritu myſtici ſacrificij à Chriſto inſtituti nobis tradiderunt, ad quod dignè faciendum & participandum vniuerſa diſciplina eccleſiaſtica, & monita, atque inſtituta apoſtolica referũtur, vt in quo tota æternæ ſalutis fiducia collocata nobis ſit, & in quo cuiuſque hominis chriſtiani iudicium extremum pendeat, vnde Dauid de extremo iudicio prophetans, cùm

Pſal. 49. ſeſſuri ſunt ſancti Apóſtoli, ſicut Dominus dixit, ſuper 12. ſedes iudicãtes duodecim tribus Iſrael, vt qui per vniuerſum mundum euangelium prædicauerunt, iidem eos, qui vel audire noluerunt, vel auditum non ſeruarũt, iudicent, prophetans, inquam, in ſpiritu, de extremo iudicio, & de ſanctis apoſtolis, qui etiam vt nos, in voce Archangeli reſurgent, Congregate inquit. (Angelis enim iubet) ſanctos eius: apoſtolos dicit, qui diſponunt, ſiue ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia: in iudicio enim illo non repoſcetur ratio de ſacrificiis veteris teſtamenti, ſed noui: nec enim illa vetera apoſtoli diſpoſuerunt, immo Moyſes ſicut ei Dominus præcepit: ſed in nouo teſtamento ritum, vt dixi, myſtici ſacrificii, & cerimonias, ac religionem diſpoſuerunt, & ordinarunt. Sicut Clemẽs partim in lib. 2. de conſtitutionibus apoſtolorum, plenius autem in 8. totam miſſam, ac ritum myſtici ſacrificij deſcripſit, quo cætera, vt dixi, quæ in eccleſia à ſanctis apoſtolis diſpoſita

ſunt,referuntur. Habemus igitur non ſolum Paulum teſtem, diſpoſuiſſe ſanctos Apoſtolos eccleſiaſtica, cũ ipſe Paulus de ſe dicat,cætera autem cùm venero, diſponam, ſed etiam prophetam Dauid. quod Apoſtoli ſancti eccleſiam, & eccleſiaſticam conuerſationem, ac populi chriſtiani diſciplinam tam multis conſtitutionibus diſpoſuerunt, quod ad legiſlatorum quoque officium pertinebat,quomodo quod præcipuũ erat, immo ſummum in perfecto legiſlatore, prætermiſiſſent? ſummum enim erat, leges ferre, quæ minas haberent ad ſanandum neceſſarias,ad quarum legum conſeruationem,illæ tam multiplices,vt ante diximus,conſtitutiones, conſuetudines,& antiqua inſtituta, & monita, tanquã proœmia,vt Plato illa ſua vocat,adhibita ſunt. Etenim,ſi apoſtoli ſancti paſtores erant, imò principes paſtorum, quis audeat dicere, aut cogitare neglexiſſe eos partem illam, quæ gregi rationali cuſtodiendo & paſcendo maximè neceſſaria eſt? vt enim parum fermenti, ait apoſtolica conſtitutio, totam maſſam corrumpit, & muſcæ morientes putreſcere faciunt vnguentum ſuaue,ſic quoque(inquit)ouis ſcabioſa in reliquas oues ſcabiem transfundit, niſi ſeparetur à ſanis: canis etiam rabioſus,quicquid attigerit, in eo periculum affert.Quare,ſi hominem (inquit) flagitioſum ab eccleſia non remoueamus, facimus domum Dei ſpeluncam latronum. Plato quoque libro 9. de legibus rationem naturæ inſitam ſecutus, pœna (inquit) legis alterum duorum facit, aut enim qui pœnas dedit, melior efficitur, aut minus malus. Ezechiel quoque inter cætera, quæ malis paſtoribus neglecta exprobrat,illud etiam ait,quod eiectum non erat non reduxiſtis:oportet enim eiicere ex eccleſia, cum peccati genus poſtulat. Sicut ſcriptum eſt in Deut. auferas malum de medio tui, vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam audeant talia facere,quod quidem ad eccleſiam quoque noſtrã pertinere apoſtolus interpretatus eſt,cum ad eos, qui ex eccleſia propter peccatũ publicum,quod notoriũ vocant,ſunt eiiciendi,retulit,auferte(inquiens)malũ ex vobis ipſis.Sed eiectum nõ oportet negligere, quod propheta Ezechiel in malis paſto-

Quomodo non ſolum Paulus, ſed propheta Dauid teſtificetur, diſpoſuiſſe Apoſtolos eccleſiaſtica legibus, quas canones vocarunt.

Quomodo præcipuum, & ſummũ in perfecto legiſlatore, quod eſt leges ferre, nõ potuit ab apoſtolis prætermitti.

Quomodo apoſtoli non potuerunt eſſe paſtores eccleſiarum ſine legibus eccleſiaſticis.

Clemens lib. 2.
1.Cor.cap.5.
Eccl.cap.10.
Ezech.34.

Deut.13. & 19.

1.Cor.cap 5.

ribus accusat, vt paulò ante dixi, quin potius eum, inquit apostolica constitutio, qui in peccatis fuit, & per irrogationem pœnæ ex ecclesia eiectus est, ne sinas foris permanere: imò recollige eum, & conuerte, vt sic emendatum in ouile restituas, id est, in ecclesiam.

De Synodis, quæ ad exemplum Apostolorum canones ediderunt, & de Apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille à quodam Constantino relatis. item quibus rationibus constet gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus Apostolos constituisse. Et cur apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus canonum apostolorum, & quomodo iustæ ab iniustis distinguantur, & quid de ea re Entychianus Pont. & Igmarus Rhem. scripserint. Cap. 28.

Quid Constantinus cognomẽto ἀπὸ σχολαστικῶν ante annos mille scripserit de pœnis, quibus canones apostolorum, & reliquæ leges ecclesiasticæ sancitæ sunt.

Vales verò minas istas, & pœnas, quibus ecclesiasticæ leges sancitæ sunt esse decebat, quia prudenter Constantinus cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν notauit, & scripsit, interpretabor eisdem verbis quæ ille præfatus est in collectione canonum Apostolorũ, & Synodorum, quos tempore Iustiniani in 50. capita distribuit, qui sunt loci communes illustrium rerum ecclesiasticarum. Discipuli (inquit) Christi, iidémque Apostoli, quin etiam, qui eis successerunt, & ecclesiæ sanctæ Episcopi, & doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, ac Iudæorum, fallacia, & Tyrannide diaboli liberatam, & ad regem, ac dominum gloriæ recto animo, & fide conuersam spiritus sanctè regendam commisit, non sunt arbitrati, decere, vt qui peccarent, verberibus afficerentur, vt ciuiles leges faciunt, hoc enim valde stultum esse videbatur, ac nimis indecorum: imò potius studebant, vt quam promptissimè periculis se pro eis obiicerent: retro regressos reuocarent, errantes adhuc, & à recta deflexos sine mora corrigerent: in profundum præcipitatos, omnibus modis extrahere curarent. Qui verò iam putrescerent, ac valde ægrotarent, sapienter gladio spiritus abscinderent: confractos, & viribus

De multiplici ratione ecclesiasticæ correctionis pecudum rationalium.

defectos, quibusdam blasdis pharmacis, & vinculis rationalibus alligarent. & eis pristinam valetudinem, diuina gratia, & spiritu sancto adiuuante, restituerẽt. Igitur, qui illis successuri erant. vt eos, quibus quisque eorum suo tempore præesset, saluos, & incolumes cõseruarent, habitis conciliis leges quasdam, & canones nõ ciuiles, sed diuinos de iis, quæ agenda essent, aut nõ, ad corrigendos cuiusque mores, & vitam ædiderunt, qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent: actos verò in transuersum, punirent. Igitur quia olim diuersis temporibus, & à diuersis patribus, & diuersis rebus congruẽtes leges, & canones ecclesiæ æditi sunt, (post enim apostolos 10. Synodi magnæ habitæ sunt, prætérea magnus Basilius multos canones fecit, & hi omnes canones ædiderunt, non quidem rebus in capita, ordine distributis, sed disperse, vt aliæ res aliis temporibus ortæ postulabant) nos in capita quinquaginta distinximus, & quæ sequuntur. Hactenus ex proœmio huius auctoris, qui in sua collectione primo semper loco canones apostolorum collocat, numerat autem 10. Synodos, vsque ad sua tempora habitas Ancyranam, Neocæsriensem, Nicenam, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constãtinopolitanam, Ephesinã, Calcedonensem, Carthaginensem. Cognouit igitur, hic auctor non heri. & nudius tertius, vt Magd. natus, sed, vt dixi, ante mille annos, & amplius, primos legum ecclesiasticarum latores apostolos fuisse, qui primùm ecclesias percunctum orbem apostolicis institutis, & canonicis legibus fundarunt: & eorum exemplũ reliquos patres, qui ecclesias regendas susceperunt, variis conciliis habitis in ferẽdis ecclesiasticis legibus, vt ratio cuiusque temporis, & nouarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse. Magd. verò, qui apostolicos canones negant, cum in locis illustrium rerum, in quos historiã suam per centenos annos distribuerunt, vnde centurias vocarũt, locũ de gubernatione ecclesiæ in prima centuria ponant, quis non statim iure, ac cum ratione miretur, velle eos, vt tempore apostolorum, & deinceps vsq; ad Synodos, quæ postea habitę sunt, sine vllis legibus ecclesiasticis ecclesiæ gubernarentur? Ete-

Constantinus cognomento ἀπὸ χολασικῶν in ecclesiasticis legibus, quas in loco communes digessit, primo loco canones apostolorum posuit.

Apostolos secuti sunt, quicunque post eos canones adiderunt.

Quam sit absurdum, velle, gubernatas fuisse à sanctis apostolis ec lesias sine ecclesiasticis legibus.

nim, si de potestatibus ciuilibus dixit apost. à Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine iustis legibus principum sæculi, consequens est, vt neque potestates ecclesiasticæ, quibus illas, vt diuinis, oportet subiectas esse, sine legibus principum ecclesiæ, qui fuerunt apostoli, à Deo ordinatæ sint. Præterea si ille rectè dixit, qui de legibus ciuilibus elegãtissimè scribebat, nullo loco habendam esse ciuitatem, quæ lege careat: sanè quidem rectè quoque dictum sit, nullo loco habendã esse gubernationem ecclesię sine legibus ecclesiasticis. Deinde si lex est iusti, & iniusti distinctio, qui leges ecclesiasticas apostolorum apostolis negat, distinctionẽ quoque iuris, & iniuriæ ecclesiasticæ illis fuisse neget, necesse est, & qui hanc neget, consequens etiam est, vt distinctionem personarum ecclesiasticarum inter se, & à ciuilibus similiter neget. Quare si absurdum est, & fatuum, cogitare gubernationẽ ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis, & alios ecclesiarũ legislatores, ante apostolos, non fuisse, satis constat, tum has eorũ leges esse, semper in omnibus ecclesiis auditũ est, nec aliud præter hoc memoriæ proditum, quæ dementia est eas negare? Nihil enim refert, vt ad hoc quoque respondeamus, quod non omnes octuagintaocto canones apostolorũ à principio ad latinos, in latinum translati, venerunt, præter quinquaginta; cùm non minus omnes eos ecclesiæ latinorum sine scripto omni tempore tenuerint, & eis vsæ sint, quàm ecclesiæ Orientis, vnde euãgelij prædicatio, & ecclesiarum fundatio, atque extructio cœpit, quæ ipsos à Clemente Romano Græcæ scriptos prius acceperunt. Si quis verò quærendũ putet cur apostoli sancti has ecclesiasticas leges non scripserunt, si tãtopere necessarias esse iudicarunt. in promptu est ratio, illa scilicet, quam Lycurgus sapiẽtissimus Lacedæmoniorum legislator, magistra natura in dandis legibus sine scripto, secutus est. Iudicabat enim, vt Plutarchus scribit, quæ præcipua sunt, & maximè ad fœlicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, ea in mores, & institutiones ciuium, si induerentur, immutabilia manere. Quod si hanc vtilitatem, quæ maxima est, leges ciuiles sine scripto dandi, in illa vna Rep. Lacedæ-

Quare nihil referat, quod non omnes canones apostolorum latinorum à principio acceperit.

Quare sine scripto canones apostoli tradiderũt.

Quæ vtilitas existat ex legibus sine scripto latis, auctore Lycurgo.

moniorum, quam cæteris illius temporibus diuinus Plato præposuit, ex ratione naturali ille didicit, quanto magis sancti apostoli ex spiritu Dei, qui eos docebat discere eam potuerunt? Præterea non cõueniebat, quæ ex causis, quæ aliquando abesse possunt, pendebant, ea scripto iubendo, aut vetãdo saucire, ne si scriptæ essent à sanctis apostolis huiusmodi leges, cùm aliquis lege solueretur, quia ratio legis abesse iudicaretur, quæ dici solet dispensatio, is qui hanc causam, & rationẽ ignoraret, scripturam solui existimaret atque ita assuescerẽt homines, qui ista non discernunt, contemnere diuinæ scripturæ auctoritatem. Hinc enim Ambrosij Neophyti ordinatio, quæ canone apostolorum octuagesimo prohibita est, contra scripturam apostoli, quæ Neophytos ordinare prohibet, facta esse à quibusdam existimabatur, quibus idem beatus Ambrosius libro decimo epist. 82. respondens, Si non deest (inquit) humilitas competens sacerdotio, vbi causa non hæret, vitium non imputatur. Hæc Ambrosius. Causa enim, quæ Neophytum ordinatione prohibet, est, ne vt idem apostolus ait, in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli: id est, ne damnetur, vnde diabolus damnatus est. ne male (inquam) honore collato vsus, in superbiã incidat, vt diabolus, qui occasionem superbiæ ex honore dato arripuit. Sic quoque beatus Cyprianus ordinatus est: de quo Pontius Martyr, aiunt (inquit) apostoli litteræ, debere Neophytos præteriri, ne stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Sed ille (inquit) primus & solus, scilicet in Aphrica, docuit, plus posse, fide quàm tẽpore promoueri. Nihil itaq; duobus istis tanta fide, ac modestia viris ordinãdis, contra scripturam Pauli factum est. apertè enim in ea huiusmodi Neophytis ordinãdis locus relictus est, vt ex causa subiecta Neophytos prohibendi intelligere licet. sed, vt apostolus ait, non omnium est scientia. Idem dicendum est de canone apostolorum 17. qui digamos quoque ordinatione prohibet, quod ipsum scriptura quoque Pauli prohibet, cùm iubet, vt qui ordinandus est, sit vnius vxoris vir: causam enim huius legis pudi-

Quare ordinatio Ambrosii, neophyti contra scripturam apostoli facta esse, falsò putabatur.

Quomodo ordinatio Cypriani neophyti non sit cõtra scripturã Pauli facta.

1. Cor. cap. 8.

De digamis ordinatione prohibitis.

citiam, & continentiam esse, satis idem apostolus declarat, cum adiungit, debere esse pudicum, & in epist. ad Titum continente. Vnde doctus Tertull. libro 1. ad vxorem quantum fidei (inquit) detrahant, quantũ obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ disciplina ecclesiæ, & præscriptio apostoli declarat, cum digamos non sinit præsidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi vniuiram non concedit. Deinde subiungit, quod ad rẽ nostram facit, & in quo illi assentimur, aram enim domini mundam proponi oportet. non ergo hoc auctore ara munda proponitur, cum à non continentibus tractatur. Siquidem ita oportet, vnius vxoris virum pudicum esse, vt viduam vnius viri vxorem: quæ, cum vidua sit, non potest non esse continens. Hanc quoque causam legis huius attigit sanctus Innocẽtius sanctissimus, & eruditissimus pontifex, epist. 2. cap. 9. cùm ait. Vnius vxoris virum dixit, non quidem permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam. idem cap. 4. sanxit, ne clericus viduam duceret, ne (inquit) hoc præiudicio impeditus, non possit ad sacerdotium peruenire. Similis etiã ratio est in lege digamum prohibente, præiudicium scilicet futuræ incontinentiæ, vt in neophyto præiudiciũ futuræ superbiæ. Quare, qui incontinentiæ suspicione penitus caruerit, eũ si lege soluat is, qui ecclesiæ præest, & ecclesiasticarum legum custos est, contra scripturam Pauli nihil fecisse videatur: quia ipsa scriptura hãc legis causam continet, vt iam explicatum est. Reliqui ergo canones ecclesiastici sanctorum Apostolorum, quorũ vis ex ratione, atque causa, quæ abesse possit, pendet, cur in scriptura canonica noui testamenti non sint positi, dictum est iam. Deinde cùm ferè canones isti vi & minis parere cogant, has verò minas sæpe accidere potest, vt remittere oporteat, & deceat, si eiusmodi canones ab apostolis scripti essent, scripturæ sanctæ auctoritas minui videretur. Ij ergo, si qui adhuc fortassis existimant non esse hos canones leges apostolorũ ecclesiasticas, sine scripto, vt diximus, datas, quia liceat eas aliquando, vt videmus, remittere, sic habeant, cùm hæ leges ecclesiasticæ apostolorum ad temperationem ecclesiæ

Quid Tertullianus de cælibatu sacerdotũ senserit.

datæ sunt, simul datam esse ab earum latoribus ei, qui præest, potestatem eas remittendi, causa tuendi ipsius ecclesiæ temperationem, tunc scilicet, cùm necessitas, vel ecclesiastica vtilitas poscere videretur. ita vt illius obtestationis apud Paulum meminisset, quæ ad custodes legum ecclesiasticarum pertinet, cùm ait, Testor coram Deo, & Angelis eius, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando, inconsiderationem enim vocauit πρόκριμα, quod interpres præiudicium interpretatus est. loquebatur enim de non recipiẽdo accusatorem aduersus presbyterum nisi duobus, aut tribus testibus, cui similis est canon 75. qui idem vetat in Episcopo. Hoc igitur cauendum est, in dispensationibus canonum, quas vocant, vt ita eas necessitas, vel ecclesiastica vtilitas excuset, vt omnis inconsideratio abfuisse iudicetur. Ad distinguendas verò iustas, & iniustas canonum dispensationes accommodatissima mihi videntur, quæ Eutychianus pontifex in epist ad Episcopos Beticæ in extrema ferè parte scripsit, cùm vellet docere, nullam causam posse esse soluendi ecclesiasticum canonem apostolorum de nõ offerendo tempore sacrificij quicquam aliud præter institutum Domini. Præcauendum (inquit) est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. etsi illa nonnũquam sinenda sunt, quæ si cæterorum constet integritas, sola nocere non valeant, illa tamen sunt magnopere præcauenda, quæ recipi sine manifesta decoloratione non possunt. Cùm ergo talia erunt, quæ ecclesiastici canones vitanda sanciunt, non licebit eos soluere. Deinde subiungit: at, si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur vel rerum, temporúmque cogit intuitus, vel acceleratæ prouisionis respectus excusat, quantò magis illa sunt nullatenus mutilanda, quæ nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet vtilitas? Varias dispensandi causas summa breuitate attigit. Deinde subiungit, idcirco fratres ista prætulimus, ne hæ species, quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum, eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictio

1. Tim. c. 5.

De potestate remittendi leges canonum apostolicorum dispensatione.

Quæ Pontifex Eutychianus ad distinguendas dispensationes canonum iustas ab iniustis scripserit.

nem benedicta, demum à populis sumantur. Fabæ tantum,& vuæ,& cætera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerātur. Recitata sunt verba Eutichiani, & de hoc etiam canone apostolorum satis supra explicatum est. Recitemus deinceps, quæ Igmarus Archiepiscopus Rhemensis antiquus auctor, & iuris canonici prudentissimus, de hac re in collectione sua capitum ecclesiasticorum explicatiùs scripsit. nec ipse enim (inquit) Petrus, ne dum aliquis Romanæ sedis Episcopus, aliquem suum successorem aliquo præiudicio, ac potestate priuauit, quin eadem omni auctoritate, omni ecclesiæ non solum antiquis, sed etiam nouis institutis nunc leuiùs, nunc seuiùs consulere posset: imò deberet, prout tempori suo oportunum videret. Hoc vtique singularia Romanorum Pontificum decreta testantur, in quibus ipsi suorum temporum necessitatibus diuerso modo consuluisse leguntur. Niceni quoque canones Romani pontificis priuilegium ratum esse voluerunt, cùm ad exemplum eius omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda. Nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quando illos pro consideratione temporum nunc intendit, nunc remittit: cùm & ipsi canones tale ei priuilegium indubitanter concesserint. Sed, & alij Episcopi, & si nullo modo vt præsul apostolicus vel canones instituere, vel iam institutos iudicare valeat, aliquando tamē pro modulo suo aliqua statuta temperant, & hoc maximè in legibus pœnitentium: quod etiam ipsi canones illis concedunt. Nam Nicenum concilium Episcopis concessisse legitur, vt dignè pœnitentes humaniùs tractēt: & canonicam seueritatem in eis aliquatenus mitigent: debent enim iuxta Innocentium Papam attendere cōfessionem pœnitentis, & fletus: & lachrymis corrigentis actum iubere dimitti, cùm congruam viderint satisfactionem. Nam iuxta Augustinū, In huiusmodi pœnitentia non tam mensura temporis quàm doloris attendenda est. Nequaquam autem ecclesiastica disciplina subsistere posset, si non præsul apostolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam supra retulimus. Nam præcedentium patrum statuta ecclesiasti-

Igmarus Rhemensis de potestate pōtificis in dispensandis canonibus conciliorum, & apostolorum.

eam disciplinam non tam instruerent, quàm confunderent, si nulla ratione à successoribus eorum immutari possent, cùm tamen necessitas temporis nunc mitiùs nunc seueriùs incedendum persuaderet. quod illum non latebit, qui præcedentium patrum, & subsequentium statuta diligenter inuestigare curauerit. Nempe si beatus Gelasius numerum annorum, quos sui antecessores singulis gradibus præfixerunt, immutare non potuisset, penuriæ clericorum sui temporis per presbyteros, etiam laicis infra annum maturatis, nullo modo succurrisset. Item, si moderni pontifices antiquorum rigorem canonum super lapsos sacerdotes remittere nequiuissent, ipsa Christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset: cùm iam pene nulli sacerdotes nisi criminaliter lapsi reperiantur, quos antiqui canones deposuisse leguntur. Hactenus Igmarus de potestate pontificis in dispensandis canonibus non solùm conciliorum, sed etiam apostolorum. Canones enim apostolorum hic auctor dicit, cùm canones antiquos dicit vt exemplo canonis vigesimi quinti docuit, qui in crimen fornicationis aut periurii, aut furti lapsum deponi iubet. Sic itaque de ecclesiasticis legibus, quæ ad conseruandum ordinem, & decorum datæ sunt, habendum est, eo quidem illas spectare, vt plerumque fiat, aut non, quod iubendo, aut vetando sanciunt: quandoque verò, cùm aliter rebus, temporibus, locis, personis in Christo consulendum est, locum non habeant. Hanc enim esse naturam ordinis, & legum, Plato etiam ratione naturali docente, assecutus esse videtur, cùm ait libro 10. de legibus, ordinem, & leges eò spectare, vt partim quod volunt, maiore ex parte sanciant: partim nihil penitus sancire possint. Hinc error Magdeburgensium, qui hos canones sanctorum Apostolorum negant: quia nimium (inquiunt) sit in eis vsus excommunicationis: tollunt enim distinctionem temporum, & rerū vt cùm iubet canon, si quis clericus in Caupona manifesto deprehendatur, pœna sit excōmunicatio. Etenim si omnes fideles, quæcūque sunt, εὔφημα, id est, bonæ famæ, facere oportet, vt Paulus Apostolus Philippenses

Canonum ecclesiastic. ratio, & propositum.

Quando can. ecclesiast. locum non habeant.

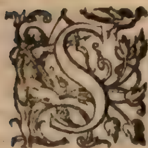
Natura ordinis & legū auctore Platone.

Quomodo Magdeb. negandis canonib. apost. distinctionem rerum & temporum tollant.

Cur quædam olim pœna excõmunicationis sãcire liceret, quæ iam non liceat.

hortatur, quantò magis clericos, qui exemplum, & formã debent esse laicis non enim bonæ famæ est, inuitari laicos exemplo clericorum ad Cauponas, vbi gulæ indulgeri solet. Sed hoc malum leuiùs iam factum est frequentia. Quæ autem parua videntur, & frequentia sunt, non oportet pœna excommunicationis sanciri: ne homines contemnere leges assuescant. tempore autem apostolorum grauiùs erat, & rariùs, idcirco hæc pœna par culpæ esse videbatur: quàm quidem disciplina illius temporis requirebat.

Quomodo ex eo quod Magdeburgenses in prima centuria confitentur. & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis, ac decori datas esse ab Apostolis. item sigillatim de quibusdam canonibus Apostolorum, quos ex loco apostoli ad Corinthios necessariò concluditur, ab Apostolis traditos esse, & vnde nati sint canones isti. & quis eorum finis & vsus. rursus sigillatim de aliis canonibus apostolorum pertinentibus ad locum apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacræ eucharystiæ, ritè celebrando, & quid in eo Corinthii peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus. & canon Apostolorum correxerit. Cur apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos posteà Synodi consecutæ, tanquam ecclesiæ necessarios, ædiderunt, non composuerunt. & de exemplo Platonis rationi consentaneo. & quorsum spectent leges ecclesiasticæ instar legum ciuilium. & quid de eis diuinus Plato scripserit, & quomodo qui canones Apostolorum negare audent, plus Platoni, id est, rationi naturali, quàm Apostolis ab spiritu Sancto eruditis tribuant. Cap. 29.

Ed age iam, quo magis veritas canonũ apostolicorum apparet, operæpretium est, vt sigillatim de quibusdam explicemus. Cùm igitur Magdeburgenses libro secundo centuriæ primæ, cap.. apostolos confiteantur cerimonias ad ædificationem ecclesiæ, & ab bonum ordinem, ac decorũ ordinasse, ad idque probandum locum citent ex cap. 17. epistolæ prioris ad Corinthios, qui est totus de or-

dine loquendi linguis in ecclesia, & prophetandi, siue interpretandi, vt tunc ratio, & vsus ac necessitas eiusmodi charismatum, quæ erant frequentia, poscebat, percunctemur eos, an credant, fuisse tunc alia à sanctis apostolis ordinata ad ordinem, & decorum, vt ipsi dicunt necessaria? quę omnia satis impropriè cerimonias iidem vocant: cerimoniæ enim ad cultum Dei adhibentur aliud autem est cultus Dei: aliud ordo, & decorum eorum, quæ in ecclesia fiunt, quod latiùs patet: quare aliud est constitutio cerimoniarum: aliud constitutio ordinis & decori: profectò non possunt negare, ordinasse alia, præsertim cùm ipse idem apostolus totum illum locum his verbis cōcludat: omnia autem honestè siue decenter fiant in vobis, id est, in vestra ecclesia, de iis enim, quæ in ecclesia fieri debent, loquebatur Atqui omnia honestè, & secundum ordinem fieri non poterant in ecclesia, sine legibus ecclesiasticis, sicut nec in ciuitate, sine legibus ciuilibus. Vnde diuinus Plato, vt suprà iterum memini, sic in lib. 6 vim ingenij, & naturalis intelligentiæ, ac rationis secutus, scripsit: Quicquid in ciuitate ordine, & lege fit, multa bona parit: ordine, & lege fieri dixit, quod vtrunque ex altero constet, in lege enim consistit conseruatio ordinis: & in conseruatione ordinis lex viget. Subiungit deinde Plato. cætera verò, quæ vel ordine carent, vel malè disposita sunt, multa ex eis, quæ rectè sunt constituta, disturbant. Ergo omnia decenter, & ordine facere, quomodo poterant Corinthij, quod eis Paulus præcipiebat, nisi quæ ratio ordinis ac decentiæ esset, didicissent? aut quomodo hoc discere sine magistro potuissent, id est, nisi compositio ordinis & decori à magistro eodémque apostolo Paulo illis tradita fuisset? An in monasterio nouitij nisi à præposito regulas monasticæ conuersationis accipiant, omnia in monasterio honestè, & secundum ordinem vnquam facient? aut in ciuitate magistratus, iudices, & reliqui ordines ciuium, si & institutis, & consuetudinibus, & legibus careant, quid deceat, quid ordo postulet, & quid non, scire poterunt? Quis hoc dicat, nisi sensu communi careat? nisi volumus, positum esse decorum, & ordinem in opinione cuiusque,

Quomodo cogūtur Magd. confiteri. constituisse apostolos alia etiam ad gubernationē ecclesiæ pertinentia, præter ea, quæ ad ordinem & decorū spectabāt, quæ ipsi sponte sua concedunt.

quo nihil stultiùs: & non potius ratione, & certo iudicio constare. An igitur necessarium fuit, ne quid tunc in ecclesia confusum esset, vt apostolus in charismate linguarum in ecclesia vtendo modum, & ordinem causa pacis conseruandæ præscriberet, & non fuit necessarium, vt multa alia, quæ semper in ecclesia futura erāt, ita etiam composita, & ordinata essent, vt sublata confusione & decoro atque ordine seruato, pax esset? An minus, quàm illud, necessarium erat, vt aliquid exempli causa dicamus, ordinare, vt est in 14. canone apostolorū ne liceret Episcopo, relicta parœcia sua siue diœcesi, ad aliam prosilire, quamuis multi eum cogerent? nisi aliqua causa probabilis impelleret, vt si plus vtilitatis in religione illic afferre posset, idque non sponte sua, sed iudicio multorum Episcoporum ac maximo hortatu. Hæc enim est ecclesiastica lex apostolorum, sanctissima illa quidem & saluberrima: quæ, & modū ponit ambitioni Episcoporum, qua nihil potest esse ecclesiæ perniciosius: & iustas Episcoporum translationes ab iniustis distinguit. Hanc legem Synodus Antiochena, vt valde necessariam, nequando obsolesceret, renouauit. Rursus, an non erat à pace, obediētia, modestia, ordine, & decoro alienum, si ministris ecclesiæ siue presbyteris, siue diaconis, siue aliis quibusque clericis, relicta propria ecclesia, in qua ordinati, & constituti sunt, licere, inuito Episcopo, ad aliam, morādi ibi causa, se penitus transferre? & cùm reuocati essent, impunè non parerent? an, non erat pœna merita, vt qui in ecclesia sua ministrare dedignati essent, & inuito Episcopo suo in aliena maluissent, ministerio ecclesiastico prohiberentur? & in communione ac societate, tanquam laici, haberentur? hoc continet proximus canon, cuius sentētia in Nicena Synodo & Calcedonensi confirmata est. immo ipsa Synodus Nicena hunc canonem apostolorum in canone suo 16. causa eum confirmandi citat, vt suprà loco suo docui. Et quid, si Episcopus, ad cuius ecclesiam migrarunt isti, pœnam vacationis eis decretam pro nihilo ducens, eos inter clericos recipiat? an ordinem, & compositionem ecclesiæ non turbabit? imò maximè. hoc ergo cauet canon, qui sequitur, qui

De quibusdam canonib sigillatim, quos ab Apostolis necessariò traditos esse, ex loco Apostoli à Magdeb. citato planè conuincitur.

Can. Apost. 14.

Can. Apost. 16.

communionem huic Episcopo interdicit, vt, qui sit (inquit) διδάσκαλος ἀταξίας, id est, qui docet, non seruare ordinem. Satis hic canon verbo ipso ἀταξίας, quæ est in ea ipsa re quam prohibet, significauit, pertinere, quod iubet ad ordinem, de quo Paulus dixit, omnia honestè, & secundum ordinem fiant in vobis. An non fuerit absurdum, si quis putet, aut hoc malum non vidisse apostolos neque cogitasse, quasi non esset in promptu, & vt dicitur, ante pedes? aut vidisse quidem, sed, medicina vt fieret, posteris reliquisse, ac reseruasse, id est, Nicenis patribus? vt iam trecentis annis, & amplius nullas ecclesiasticas leges, horum vitiorum emendatrices habuisset ecclesia. Illud verò omnium absurdissimum est, cùm has leges canonicas sanctorum apostolorum ecclesia habeat, quas nullus recordetur, nec audierit non habuisse antea, & quas semper catholici per cunctum Orientem, & Occidentē coluerunt, & in eis quicquā nouare semper veriti sunt, eas tamen hesterni isti, siue hodierni historici poëtici negare ausi sunt. Sed obseruemus rursus alia, quæ ad temperationem ecclesiæ, & ordinis ac decori compositionem, & pacem omnino necessarium fuit, vt sancti apostoli prouiderent, vt quidem prouiderunt. Si enim Episcopus, aut presbyter, aut diaconus meritò propter crimen ministerio ecclesiastico prohibitus, rursus illud impunè auctoritate sua tractare auderet, ecquid insolentiùs, aut ecclesiæ magis pestiferū, quā nō posse ouē scabiosam à reliquo grege separari, & posse contra, vnius exemplo multos perire? cùm potius oporteret vnius supplicio multos seruari. Est autem canon vigesimusoctauus apostolorum, qui hoc ne fiat, cauet. Item si Episcopus à viris grauibus, & fide, atque auctoritate præditis de crimine aliquo accusatus, & iterum & secundo ac tertio, à quibus audiendus esset, vocatus venire nollet, & lucrum ex declinatione iudicij reportaret, quid hac impunitate esse, aut cogitari posset iniquiùs, & pestilentiùs? aut quæ rursus magis salutaris lex ecclesiastica esse poterat, quàm ea, quæ hoc teterrimum malum emendet? qui est canon apostolorum 74. qui illum vi, & minis cogit, vt vel se curari patiatur: vel si perire malit, eò pereunte mul-

Quid absurdi cogantur Mag. concedere si hos canones Apost. negare pergāt.

Quid sit omniū absurdissimū in negandis apostol. canonibus.

Can. Apost. 28.

Can. Apost. 74.

Can. apost. 75. ti seruentur. Canon, qui proximè sequitur, prohibet, ne hæreticus aduersus Episcopum testimoniũ dicat: imò *Cur non sit habenda fides testi hæretico.* neque vnus fidelis, quia scriptum sit, in ore duorum vel trium stabit omne verbum. De testimonio autem hæretici reiiciendo hæc ratio habenda est: in quo enim fuit, sicut apostolus ait, cor malum incredulitatis disce- *Hebr. c. 3.* dendi à Deo viuo, & fallacia peccati obduruit, quomodo credendum est, non esse ei cor discedendi etiam à fide testimonij? qui, inquam, fidem Deo non seruauit, quis credat, seruare velle homini? ab iis enim ait Archadius siue Charisius iurisconsultus exigendum est testimonium, quorum fides non vacillat. Satis verò in reliquis illa fides vacillat, quæ in religione iam lapsa est. De numero autem testium, si apostolus ad Timothæũ scripsit, aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus aut tribus testibus, quantò magis *Quomodo ex apostolo constet, esse presbyterũ minorem Episcopo.* hoc apostoli in accusatione Episcopi, qui presbytero est maior, ecclesiastica lege sancire debuerũt. Esse enim presbyterum minorem Episcopo, licet presbyteri nomen commune alioqui sit vtriusque, vel hic locus epistolæ ad Timothæum necessariò conuincit, non enim potest alterius iudex esse, qui non sit eo superior. Iam *Can. Apost. 29.* canon 29. cur ab istis apostolorum esse negatur, qui eum, qui nummis obtinuit, vt Episcopus, aut presbyter fieret, sic punit, vt Petrus Simonem Magum? item canon, qui presbyterum, si Episcopo suo catholico contempto, coitionem facit, & aram seorsum tyrãnicè ponit, igne anathematis plectit, sicut Deus verò igne illos ducentos quinquaginta, qui in illa aduersus Moysem, & Aaron seditione incensum obtulerunt, Cur à Magdeburgensibus Apostolorum esse non creditur? Longum fieret, si vellem per singulos canones pergere, quos sancti apostoli, vt pax in ecclesia conseruaretur, & omnia honestè, & secundum ordinem in ea fierent, composuerunt. Inde enim nati sunt, & hic eorum finis præstantissimus, & vsus summè necessarius atque vbertimus fructus. Quare, etsi hæc pauca proposito suffice- *Origo, & finis ac fructus canonum.* re poterant, tamen, quia illa honestè, & ordine in ecclesia fiunt, quæ ecclesiasticis canonibus siue legibus disposita sunt, tangam adhuc paucos alios ex eorum numero,

mero, quos idem apoſtolus in eadem epiſtola ad Corinthios paulò ante ſignificauit. Poſtquàm enim Corinthios correxit, qui, vt ſuprà explicaui, contra inſtitutionem Domini δημοθοινίας, id eſt, cœnas populares pro communione ſacra, in eccleſia faciebant, niſi enim in Domini inſtitutionem illi peccaſſent, non opus fuiſſet Apoſtolo, illam repetere, ſi quidem non repetita, corrigi poterat, quod inuicem non expectabant ad concœnandum, ſi hoc ſolùm peccabant, hoc, inquam, poſtquàm correxit, & qua conſcientiæ præparatione dignè communicandum eſſet, & quo ordine ac modo concœnandum admonuit, ſubiungit, cætera autem, cùm venero diſponam. Interrogemus hic iterum Magdeb. quænam ſuſpicantur, eſſe illa cætera, quæ apoſtolus dicit, quæ eodem pertinebant? habemus enim nos in his eccleſiaſticis legibus non pauca ad huius magni myſterij adminiſtrationem, & cultum ritè adhibendum diuinè diſpoſita, & conſtituta, vt illud, ne quid Epiſcopus aut presbyter præter inſtitutum Domini ſuper altare offerat. hoc autem inſtitutum in euangelio continetur: & Paulus repetit, cùm ait, ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, & quæ ſequuntur, de pane tãtum & calice offerendis. Canon verò eccleſiaſticus apoſtolorum pœna ſancit, ſi ſacerdos, quo tempore in ſpecie panis & vini ſacrificium incruentum facit, quicquam aliud ſuper aram offerat, vt Corinthij: qui non ſolùm hoc peccabant in eccleſia, quod peracto ſacrificio, cum in eccleſia ad manducandum conueniebant, non inuicem expectabant, ſed illud etiam, quod eos cibos, quos communi menſæ adhibebant, in altari vnà cum myſtico ſacrificio per ſacerdotes præter inſtitutionem Domini offerebant. Vnde vſque ad tempora ſextæ Synodi Conſtantinopoli in Trullo habitæ cùm in multis eccleſiis ſacerdotes oblationi ſacrificij incruenti vuas adhiberent, quas poſtea ſimul cùm ſacra Euchariſtia populo diſtribuerent, conſuetudinem iſtam ab inſtituto Domini, & eccleſiaſtica lege ſanctorum apoſtolorum alienam, Canon ſextæ Synodi 28 canone prohibuit, & pœna ſanxit. Permittit autem canon apo-

De can. Apoſt. ad cultum myſtici ſacrificii pertinentibus. qui ad eum locum referendi ſunt, cætera, cũ venero, diſponã.

Can. Apoſt. 3.

Quid Corinthii ab apoſtolo reprehendi in ſanctam Euchariſtiam præter inſtitutum Domini peccarent.

Quid ex illa praua consuetudine Corinthiorum adhuc relictum Canon sextæ Synodi prohibuerit.

stolorum offerre nouas spicas,& vuas,& legumina circũfusa molis ad terẽdum, hoc est trita,hoc enim significant χίδρα,vt beatus Cyrillus auctor est,sic dicta, παρὰ τὸ τοῖς ἀλῦσι μύλοις περιχεῖσθαι, quia (inquit) non sumus soliti integris granis vesci,sed tritis, vt sint commoda ad vescendum. At hæc quidem,non eo tempore cùm offertur sacra Eucharistia,offerre Deo licet,sed alio,tanquam primitias frugum,ad agendum gratias ei, qui huiusmodi fructuum munere corpora nostra alit, & auget Permittit item oleum ad lucernas ecclesiæ, & thus ad aram tempore oblationis offerre. hæc lex per vniuersas ecclesias catholicorum Orientis,& Occidentis,vsque ad hodiernum diem religiosè seruatur,quę vt aliquando remitti queat,nulla necessitas, nec ecclesiastica vtilitas requirere poterit, vt Eutichianus Pontifex in extrema parte epistolæ ad Episcopos Beticę scripsit, vbi hunc canonem,vt anteà dixi, nomine Apostolorũ citauit. Percunctemur igitur Magdeburgenses centuriatores,vnde ecclesia hanc legem accepit, quam consuetudo confirmauit? cui scriptura beati Pauli patrocinatur? quæ ratione ecclesiasticæ vtilitatis,ac fide defenditur? vnde,inquam,nisi à sanctis apostolis,qui ecclesiæ catholicæ administrationem ecclesiasticis legibus,quas canones, vt sæpe dixi,nominarunt,constituerunt,vt essent omnia decenter,& ordinatè disposita. Sed reddamus alia legibus apostolorum sancita, ad propositum locum apta,de iis,quæ ad mysterium sacræ Eucharistię ritè in ecclesia celebrandum pertinebant, de quibus apostolus cùm ageret, cætera dixit,se, cùm ad Corinthios veniret,dispositurum. An non pertinebat eo, vt pœna sanciretur, vt quidem canone 8. sancitum est, si Episcopus,aut presbyter,aut diaconus,aut alius quiuis ex ordine clericorum, cùm communicandum esset, non communicaret: neque tamen causam iustæ excusationis afferret? An si hoc eis impunè liceret, hoc exemplo populum à communione non auocarent? & suspicionem in se,cùm sacrificium faciunt, mouerent, quasi non ritè sacrificassent? quantùm hic scandali, & periculum ruinæ animarum? an igitur minùs necessarium erat,vt hanc quoque suam, & aliorum apostolo-

Can. Apost. 8.

rum ecclesiasticam legem Paulus Corinthiis daret, cùm cætera ad eos profectus, vt promisit, dispositurus erat, quàm eam, quæ dicta est, de illis scilicet speciebus in ara tempore sacrificij solùm offerendis, quas Dominus cõstituisset? Prætereà, si fideles in ecclesiam ingressi, postquam ibi in ecclesiastico conuentu ad sacrificiũ, scripturas, id est lectionem epistolæ, aut prophetiæ, & euangelij audierunt, statim recederent, cùm nulla necessitas cogeret non permanere in oratione, & communione, an non esset hæc ἀταξία? sic enim canon Apostolorum 9. qui id vetat, vocat: id est, perturbatio ordinis ecclesiæ. Quis hoc negare potest aut dubitare? dignus ergo est hic canon sanctis apostolis: & ad illa maximè pertinens, quæ Paulus scripsit se dispositurum de ecclesiæ ordine in sacræ Eucharistiæ mysterio ritè colendo, & tractando, de hoc enim, vt sæpe dixi, agebat. Ad hæc, cùm ij, qui propter peccatum aliquod graue, ex ecclesia eiiciuntur, vt primi parentes ex paradiso eiecti sunt, quia is, qui ecclesiæ præest, indignos eos participatione sanctorum mysteriorum, quæ in ecclesia celebrantur, publicè iudicauit, si quis posteà vna cùm eis, aut in ecclesia, aut domi oraret, quos adhuc gladius ignis, quæ est excommunicatio, ecclesia prohibet, vt primos parentes ille gladius flammeus, & Cherubin, qui ante paradisum voluptatis ad custodiendam viam ligni vitæ collocatus fuit, ingressu paradisi prohibebant, an non iudicium ecclesiæ improbare iste videretur? & sapientior esse velle quàm Cherubin? quod verbum multitudinem scientiæ significat, vt qui hebraicè callent, interpretantur. nec hoc solum, sed ipsi etiam excommunicato noceret, nisi eius communionem declinaret, vt nocet ægroto, qui ei medicinam fieri prohibet. idcirco enim ex ecclesia iste eiectus est, vt, cùm vetatio ista, siue declinatio multorum satis doloris attulisse isti videatur, sicut apostolus de incesto illo Corinthio dixit, vt spiritus eius saluus sit in die Domini, tunc in ecclesiam recipiatur. Neque verò in publica tantum ecclesia cùm isto orare ecclesiastica apostolorũ lex vetat, sed domi etiam: quod vbicunq; sunt duo, vel tres cõgregati in nomine Domini,

Can. Apost. 9.

2. Cor. c 1.

1. Cor. c 5.

Roma. 16. ibi ecclesia quædam priuata ac domestica sit, vt Paulus in epistola ad Romanos vocat. Sed hæc hactenus. Opus enim esset integro libro, si propositum esset docere sigillatim, quemadmodum hos ecclesiasticos canones apostolorum partim scriptura defendat, partim ratio: vniuersos verò prisca consuetudo confirmet: & fides catholicorum omni tempore, vbique custodierit. Has igitur ecclesiasticas leges sancti apostoli ciuitati Dei, id est ecclesiæ catholicæ, tanquam necessarias, reliquerunt, qui perfectè ab spiritu sancto didicerant, quod ratio insita diuinum Platonem vtcunque docere potuit. Sic enim lib. 4. de legibus, vt iterum repetam, scripsit, quicquid in ciuitate ex ordine, ac lege fit, omnia bona parit: alia verò, quæ vel ordine carent, vel malè disposita sunt, multa alia, quę ordinata sunt dissoluunt. Quis ergo ita cœcus, aut contentiosus sit, quin sanctos apostolos ecclesiæ sanctæ legislatores multò hæc magis & considerasse & prouidisse credat, & cõfiteatur? Rursus Plato lib. 12. Illa (inquit) quæ ad leges pertinẽt, si rectè sancita sunt, præcipuam vim inter omnes disciplinas, ad efficiẽdum meliorem, qui ea discat habere possunt. Quæ quidem oportet, vt bonus iudex apud se, tanquã aliorum remedia, salutifera seruet, & his tum se, tum ciuitatem emendet: ac probos quidem in virtute firmet, atque augeat: prauos verò ab ignorantia & intemperantia ac timiditate, &, vt summatim dicam, ab omni iniquitate, quoad fieri possit, quicunque curabiles sint, reuocet. Hanc verò tantam vim legum à spiritu sancto discipulos, & apostolos non didicisse sed potius ignorasse, vel neglexisse, quemadmodum credere par sit: an non potius qui sic cogitet, à sensu communi abhorrere videatur? Sed dicet fortassis aliquis istorum, qui vndecumque quærunt, quid in has ecclesiasticas leges vtcunque obiiciant, Si leges ecclesiasticas sancti Apostoli dederunt, cur tam multa successoribus sancienda reliquerunt? cur potius ipsi, si semel leges dare cœperant, hanc partem absolutam non reliquerunt? nec hoc quidem rationi consentaneum erat, quod idem quoque Plato persuadere istis poterit, si quid rationis habere voluerint. Sic enim ille libro 9. cùm non ignora-

Quanta esset vis legum à Platone explicatũ est, quod in legibus ecclesiasticis, quæ canones sunt, non ignorarunt apostoli.

ret, multa se prætermittere, vt ratio ac necessitas postulabat, Cùm iudicia (inquit) in ciuitate rectè, quantum fieri potest, constituta sunt, ac iudices posteà futuri, bene educati, & omni diligentia explorati erunt, multa ibi eiusmodi iudicibus rectè, atque honestè committuntur, de iis, quæ alij aliis debeant, vt quid eos soluere, aut pati oporteat, iudicent. Nos verò non sumus reprehendendi si de plurimis, eisque maximis, non eis leges sancimus, quæ iudices, parum alioqui eruditi, possint perspicere, &, vt cuique culpæ par pœna irrogetur, facere. Igitur, quia, quibus leges damus, non existimamus, esse eos huiusmodi rerum iudices omnino imperitos, & ineptos, plurima illis committere nos oportet: imò, quod sæpe & dictum, & in superioribus legibus à nobis factum est, descriptionem quandam, ac formam pœnarum proponimus, vt exempla iudicibus nunquã extra ius egrediendi præbeamus. Illud præterea dicendum est. si, aut omnes natura sua rectè, & compositè viuerent, aut in omnibus scientia esset, neque tunc, neque modo ecclesiasticis legibus opus esset. nunc verò vtrunque falsum esse, non solùm Apostolus testatur, qui ait, legem nõ esse positam iustis, sed iniustis, & peccatoribus. & in alio loco, non in omnibus scientiam esse, sed etiam philosophi, tametsi veritatem perfectè non cognouerunt. sic enim princeps, & quasi Deus eorum lib. 10. de legibus ait, quæ nos ad verbum interpretati sumus: Nullus hominum est, cui sit facultas à natura data cognoscendi, quæ hominibus ad viuendum in Rep. conducunt, & postquam cognouerit, amplectendi, & perficiendi ea. si quis verò diuina sorte, ea ingenij facultate natus esset, huic nullis legibus ad imperandum animo suo esset opus: nulla enim lex, aut ordo præstantior quàm scientia est. non enim fas es, qui tali mente præditus sit, vlli hũc parere, aut seruire, quin potius omnibus præesse, si verus est, & verè natura liber. nunc verò nullus hominum sic est, sed ex parte aliqua parua: quocirca secundus gradus eligendus est ordinis, & legis. Et paulò post, legum itaque (inquit) vt apparet, partim propter probos viros componuntur, vt eos doceant, qua consuetudine, ac moribus vti de-

Quare apostoli non omnes ecclesiasticos canones, qui posteà editi sunt, nobis tradiderunt.

beant, vt inter ſe ament: aliæ propter eos, qui diſciplinam fugiunt, & intractabili natura ſunt, nec vllam operam dant, quin ad omne vitium tendant. Rectè hæc à Platone dicta ſunt, quæ, qui eccleſiaſticas leges apoſtolorum negant, ſi vidiſſe apoſtolos non concedunt, ſequitur, vt meliùs Platonem ciuitatem ſuam compoſuiſſe concedant, qui ordinem, & leges dedit, quàm apoſtolos eccleſiam, ac plus etiam φύσει ἀδιδάκτῳ tribuant, quàm ſpiritui ſancto omnis perfectæ ſapientiæ doctori, qui S. Apoſtolos erudiuit, vtrumque horum quàm ſit impium, miſeri ſunt iſti ſi ignorant: longè verò miſeriores, ſi intelligere nolunt. Sed, quia nimis multa hoc primo libro pro defendendis canonibus complexi ſumus, ordiamur iam ſecundum: vt defenſionem epiſtolarum priſcorum pontificum aduerſus eoſdem accuſatores, adiuuante Deo, patrono veritatis, aggrediamur.

Francisci Turriani Societatis IESV,

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum,

LIBER SECVNDVS.

Mnia, quæ à Magdeburgensibus in canones Apostolorum obiecta sunt, tanquam nodos quosdam libro primo Stanislae Hosi Cardinalis lectissimè, expediuimus, & dissoluimus: tum quæ in iis ipsis canonibus, quos temerè reprehendebant, non intellexerunt, & de quibus alij non reprehendendi, sed sciendi causa quærere solent, explicauimus. Deinde testimonia veterum, quibus carere eos iactabant, permulta ex Synodis, ac sanctis patribus produximus, & recitauimus. Ac tandem Apostolorum canones esse, quos negabant, pluribus rationibus, confirmauimus, & exemplis docuimus. Hoc secundo libro ad ea respondere aggrediemur, quæ in epistolas priscorum atque Apostolicorum pontificum iidem Magdeburgenses obiecerunt, vt vel fictas esse vel deprauatas probarent, neutrum enim, vt anteà dixi, conscientia redarguente, asseuerare audent. Sic autem visum esse istis, mirum videri non debet, vt olim Manichæis visum est, nouum testamentum negare: Ebionitis Pau-

li epistolas: Marcionistis aliquas ex eis: & aliis hæreticis alia; vt eorum institutio ex hæretica ratione suscepta poscere videbatur, præsertim cùm iam isti epistolam Iacobi, & alios quosdam libros veteris testamenti negarint. Illud verò magis mirum sit, si qui existant, quos tantillum accusatione sua moueant. De iis loquor, qui ingenio, eruditione, & diligentia præstant: &(quod magis necessarium, & melius est) ad sobrietatem sapere volunt, non vlterius progredi cupientes, quàm quo ingenij acies, & lumen diuinum eis ostensum pertingūt. Hoc enim facere hominum est ingeniis non intemperanter abutētium, qui ex eis sunt, quos propheta dicit, non ambulare suprà se, & apostolus interpretatus est, se ipsos in se metiri, & se secum comparare secundum mensuram regulæ, qua mensus est Dominus. Quid enim, si quædam in his epistolis quandoque occurrunt, (occurrunt autem perpauca) quæ non omnibus expedita sint? an idcirco de earum auctoritate hi dubitarint? minimè: non magis quàm quia in epistolis Pauli quædam sunt difficilia intellectu, vt beatus Petrus testatur, idcirco licere sibi putent, suo ista, & non sensu apostolicæ traditionis accipere. Quid enim tunc faciendam in difficilibus, & obscuris, duobus verbis videtur mihi beatus Petrus in eodem loco diuinè admonuisse, cùm ait, deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergo quia non omnium est scientia, sicut Apost. ait, discat prius, qui vult scripturas sanctas non prauè interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ, & apostolicæ traditionis sensu non discedatur. vt quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt apostolus ait, ad quod prius venimus, (hoc enim significat verbum Græcū ἐφθάσαμεν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti, & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Liceat ergo mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cùm aliud sit conferre: aliud æquare, quod nō facimus itaq; si quis non intelligit, quemadmodū epistola Clementis ad Iacobū fratrem Domini ante annos 8. iam mortuū scribi potuerit: quomodo sanctus Ana-

Rom. c.12.
Psal. 130.
2. Cor. 10.
2. Pet. 3.
1. Cor. 8.
1. Cor. 2.
Col. 3.

cletus alioqui eruditus, Cephas interpretatus eſt caput: quomodo beatus Petrus primitiæ Apoſtolorum fuerit, cùm ſit Andreas frater eius prius ad apoſtolatum vocatus: quomodo Epiſcopus cũ laicis ſæculares cauſas iudicet: hæc inquam, & ſi quæ alia huiuſmodi ſunt, qui per ſe non aſſequitur, ſi eſt ex iis, quos paulò ante dicebam modeſtos, & temperatos, ab aliis quærit: & ſe interim intra modum ſuum continet. Neque diſcedit ab eo, quod in eccleſia ferri, & in eam emanaſſe iam olim ſcit: & ipſe ſi quid dicat, cùm alij, ſicut Apoſt. ait, reuelatum fuerit ſedenti, prior tacet: poteſtis enim (inquit) per ſingulos prophetare. Quare ſi qui, quod ipſi ignorant, alios non putant interpretari poſſe, nec aliis credũt poſſe reuelari, iſti ſunt, qui nolunt per ſingulos prophetare: quin potius quod in omnibus eccleſiis docetur facilè relinquunt, vt ſuas prophetias ſequantur: atq; ita ex Deo pacis Deum faciunt diſſenſionis, quod noſtra hac ætate Luteranis, & ex eorum grege Magdeburgenſibus centuriatoribus eueniſſe videmus. Acceſſimus ergo ad defenſionem epiſtolarum non propter eos, de quibus dixi, magis mirum eſſe, ſi ipſi tantillum iſtorum accuſatione moueantur. non defendimus, inquam eos, qui armis ſpiritualibus benè tecti, atque muniti ſunt, doctrina, diligentia, ingenij temperantia prudentia, & ſanitate fidei. Sed inermes, & imprudentes defendimus: in quibus iſtorum tela vel iam hæſerunt, vel periculum eſt, ne aliquando hæreant, vt ea partim extrahamus: partim depellamus. Ac quia Magdeburgenſes in prooemio accuſationis ſuæ prudẽter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epiſtolis veterum, & apoſtolicorum pontificum teſtimonia proferuntur, non prius fidem teſtimoniis adhibent, quàm ad normam veritatis & fidei ſingula examinarint, pari ratione, ac iſtorum etiam ſententia prudenter item ij faciunt, qui non prius earum accuſatoribus fidem adhibent, quàm ſingula, quæ accuſant ad eãdem normã veritatis & fidei examinarint. Quod quidem quia nos iam fecimus, conſilium & rationem iſtorum ſecuti, id eſt, quia ſingula diligenti ſtudio examinauimus, rationes examinationis noſtræ in medio

1. Cor. 14.

Quæ causæ fuerint respondēdi Magd.

ponemus, ne iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetriano respondit, non verecundiæ sed diffidentiæ esse incipiat, quod tacemus: & dum criminationes falsas refutare contemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deinde vt si quos ex imperitis suis cōmentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis ad rectum sensum reuocentur: vt enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum mendaciis quoque decipientem scripsit, qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur veritate cogente. Postremò, vt istis reuictis, & confusis, lingua saltem in sanctissimas epistolas & verissimas, suisque auctoribus, id est, apostolis dignissimas obmutescat. Sequimur itaque in præsentia, quod beatus Hieronymus in præfatione cōmmentariorum epi. ad Titum facturum se fuisse dicit aduersus eos, qui hęretica, vt ille ait, auctoritate hanc epistolam Pauli esse, illam non esse pronunciare audebant: si redderent, inquit, causas cur eas Apostoli esse non putarent, tentaremus aliquid respondere. Igitur, quia Magdeburgenses causas reddiderunt, cur has epistolas falsas esse crederent, respondebimus nos ad eas omnes causas, quas finxerunt, ex crasso habitu orationis, ex suspitiosa similitudine argumentorum, ex scripturis violentè citatis, ex indoctis interpretationibus, ex perplexis ac contrariis, ex formulis citationum non cohærentibus, ex repugnantia temporum, ex falsitate historiæ, ex alienis ritibus, ex corruptela dogmatum, & aliis huiusmodi commentis, & præstigiis. Sed illud rursus lectores admonēdos esse putaui, quod in proemio libri primi in vniuersum attigi, quid tandem sit, quod Magdeburgensibus, vt has epistolas negarent, in mentem venit: epistolas dico, antiquitate sua, & totius mundi reuerentia consecratas, omni grauitate, doctrina & sanctitate refertas, & testimonio ac vsu posteritatis omnium sæculorum confirmatas Clementis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Sixti, Telesphori, Higinij, Pij, Aniceti, Soteris, Eleutherij, Victoris. Ita enim fiet vt libentius attentiúsque hæc legant: & Magdeburgensiū malitiam & præceps consilium magis agnoscant. Etenim

Quid Magd. in mentem venerit, vt has epistolas negarent.

quia in his epist. earum auctores quædam à sanctis apostolis, quos partim ipsos, partim eorum discipulos audierunt, tradita esse clarissima voce testantur, vt de honore Episcoporum, & erga eos reuerentia, de ecclesiasticæ Hierarchiæ gradibus de appellationibus ad sedem Romanam, de Pontificis Romani principatu: tum non pauca de dogmatibus, quæ ab aliis, quàm ab Apostolis, didicisse non potuerunt, vt de sacerdotio de cœlibatu, de pœnitentia, & satisfactione, de sacrificio Missæ, de iustificatione ex fide & operibus, de orando pro mortuis, de statutis ecclesiasticis, aliisque, quibus se iugulari sentiebant, in has angustias compulsi, sic secum cogitarunt, aut negandas esse Apostolicorum Pontificum epistolas, aut Apostolos. Quorum alterum quia Ebionis & similium esse videbatur, alterum acti præcipites elegerunt. Ex quo factum est, vt, quanto possent studio, quærerent, non solum quid in iis ipsis epistolis intelligerent, quod eis non probaretur, sed etiam quid non intelligerent: vt, sicut Apostolus Iudas de quibusdam hæreticis dixit, id omne blasphemarent. Nos igitur nunc adiuuante Dei gratia, vtrunque faciemus, &, quæ illis non probantur, defendemus: &, quæ ignorarunt, à praua interpretatione, & sensu vindicabimus. postremo loco, vt institutio scribendi à ratione suscepta postulat, postquam ad ea, quæ in epistolas obiiciuntur, responsum erit, multiplici genere testimoniorum aliisque argumentis veritatem earum confirmabimus. vt tandem intelligãt omnes, verissimas esse epistolas, & suis auctoribus grauissimis ac sanctissimis valde dignas: Magdeburgenses verò non solum inscitiæ, sed, quod grauius est, malitiæ conscientia teneri constrictos.

De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum Apostolicorum obiiciunt, styli, argumenti, & materiæ: & de charactere epistolæ primæ Clementis collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. Caput 1.

INcipiamus igitur respondere, atque eo quidem ordine, quo isti accusarunt, non ab arte profectò, sed ad iudicium eorũ accommodato, qui, quæ infirmiora erant & leuiora, imò infirmissima, & leuissima, & vix respõsione digna de styli similitudine, in primis accusationis suæ partibus, tanquam in prima acie, vt rudes cẽturiones, collocanda esse putauerunt. Etenim si primo loco, alioqui infirmissimo, dissimilitudinem potius styli contra epistolas obiecissent, videri fortasse poterant, quod inde accusationem orsi essent, non omnino sine artificio fecisse. Stylus enim, etsi non semper certus index, præsertim in quibusdam auctoribus, veri operis esse solet; quo ad discernendos veros libros à falsis sæpe vti consueuimus, vt à quibusdam in Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Augustino & aliis est factum. est enim aliquando stylus auctoris sui ita proprius, vt facile ex eo, & quidem mediocri, iudicio opus eius dignosci possit, vt in Tertulliano, Apuleio, Plinio maiore, Tranquillo, atque aliis eiusmodi, ne omnes enumerem. Sed quia ab iis Pontificibus, quorum isti epistolas negant, nihil præter eas ipsas epistolas scriptum habemus, relicta dissimilitudine styli, quæ ob hanc causam obiici non potuit, ad similitudinem styli, argumenti & materiæ ridiculè se transtulerunt: tametsi in vna epistola Clementis, quam iidem omnibus machinis & totis viribus oppugnant, similitudinem styli cum aliis libris eiusdem auctoris, qui adhuc extant Græcè scripti, conferre licet. Quæ tanta quidem est, vt parum se in Græcis litteris profecisse demonstret, qui eiusdem auctoris esse non statim iudicet: idque si non solum sermonẽ, sed etiam doctrinam simul cõferat, in his enim duobus cernitur character eius. Vnde sanctus Epiphanius de iis libris à Clemente Romano compositis, qui de Periodis Petri sunt inscripti, quos, vt ille ait, paucis relictis integris, totas Ebionæi deprauauerunt, Ipse, inquit, Clemens, iis epistolis, quas scripsit ἐγκυκλίους, quæ in sanctis ecclesiis leguntur, eos in omnibus redarguit: quia alium Characterem fides eius & sermo habet, quàm ea, quæ illi nomine Clementis corrupe-

Styli epistola Clem. collatio cum libris eiusdem de const. apost.

runt. in epistolis enim virginitatem docet, quam illi non probant: Clemens Eliam, Dauid Sampsonem, & omnes prophetas laudat, quos Ebionæi execrantur. Hactenus Epiph. eadem nunc ratione Clementis epistolam iudicare licet, eiusdem esse, quod doctrina eius, & sermo eundem characterem habeat, quem ij libri, quos περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν eundem scripsisse, testes sunt omnes antiqui patres, quicunque eos nouerunt, nouerũt autem quamplurimi, quos ego alio loco nominaui. In hac ergo epistola, scribit in persona Petri, quæ ab eo præcepta acceperit, cùm ordinatus est Episcopus. μήτε ἐγγυητὴν γινόμενον μήτε συνήγορον, μὴ δὲ ἑτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παρεμπεπλεγμένον πράγματι. οὐ γὰρ κριτὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθιστάναι σε θέλει τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ χριστός. interpretemur latinè. Te, inquit, oportet, neque sponsorem esse, neque aduocatum, nec alio quopiam negotio sæculari implicari, nõ enim vult Christus pecuniarum, aut rerum huius sæculi te iudicem fieri. in secundo verò libro τῶν διατάξεων, sic ait, μὴ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις συμπλεκόμενος, μὴ ἐγγυώμενός τινα, ἢ συνηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, i. ne Episc. negotiis vitæ implicet: ne pro aliis spondeat: ne controuersiarum de pecuniis patrocinium suscipiat. Item præcipit hæc epistola Clementis presbyteris, curare, vt tempestiuè iuuenes matrimonia ineant, vt iuuenilis libidinis laqueos anticipent. πρὸ πάντων ait, τοὺς νέους πρὸς γάμον ζευγνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς ἀκμαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα. idẽ ac similibus verbis præcipit liber eius quartus περὶ διατάξεων σπουδάζετε, inquit, ὥρᾳ γάμου ζευγνύναι καὶ συναλλάσσειν αὐτοὺς. ἵνα μὴ τῆς ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεούσης ἔθη πορνοκόπα ἀποβῇ. id est date operam, vt tempore ad cõiugium maturo, eos matrimonio iungatis, ne, in ipso flore ætatis feruescẽtis, se meretricum consuetudini dedãt. rursus hæc epistola presbyteris præcipit, τοῖς μὲν ὀρφανοῖς ποιεῖν τὰ γονέων: ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν παρέχειν: τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς ἀτέχνοις διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννοεῖν τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. id est, pupillis quidẽ facere, quæ eorum parentes facere decet, viduis verò præbere, quæ maritos: maturis coniugio cõiuges dare:

curare etiam, vt eorũ filij exercendis artificiis victũ necessarium parent: item præbere opus artifici: imbecillo ad laborandum, misericordiam eadem, & eisdem fere verbis, idem liber quartus Clementis præcipit, conferat, qui volet. Possem equidem plures alios locos similes conferre, si opus esset, in quibus eadem & doctrinæ & sermonis cernitur forma, quæ character dicitur. Sed ne longior sim, sint hæc satis: præsertim cùm idẽ Clemens in hac epistola esse libros suos περὶ διατάξεων nõ obscurè significet, cùm in persona Petri de iniusto concubitu loquens, quã graue peccatum sit, subiungit, ac libidinis quidẽ plura sunt genera, vt ipse Clemens vobis exponet, hoc autem fecit lib. 6. cap. 28. Hactenus de similitudine styli epistolæ Clem. cum libris eius de cõstitutionibus Apostolorũ collata. Reliquas verò aliorũ pontificum epistolas iidem Magdeburgenses negant, quia ex similitudine characteris suorum auctorũ esse, quorum feruntur, probare non possumus, quia, vt antè dixi, alia eorũ scripta non habemus. sed satis hoc probasse videbimur, si ad ea, quæ istos mouent, ita respondeamus, vt ex eis potius ipsarũ epist. sapiẽtia, grauitas, & auctoritas appareat: præsertim si refutatis criminibus, grauissimã testium nostrorum confirmationẽ suo loco insuper adhibeamus. Primum igitur, si styli similitudo, & argumenti, ac materiæ, vt isti aiunt, ad arguẽdam falsitatem epistolarum sanctissimarum eorũ iudicio valere debet, quia, inquiunt, de primatu Petri, & Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporũ, de nõ lædendis, accusandis, deponendis sacerdotibus, itẽ de appellationibus ad sedẽ apostolicam scribunt, consequens est, vt epistolæ quoq; Pauli, Petri, Iacobi fictæ videãtur propter similitudinẽ simplicis characteris, ac similitudinẽ interdum dogmaticam, & parænetica de diuitibus, de mãsuetudine, de castitate, de moderatione sermonis, de charitate erga omnes, de conuersatione honesta sine contentione, absque iactantia humanę sapientiæ, de pœnitentia ad salutem, & de nõ iudicando proximum, de tolerantia tentatione, de piè viuendo ad vtilitatẽ eorum, qui foris sunt in gloriam Dei, de obediendo magistratibus, de amore fraternitatis de tole-

Vbi Clemẽs in epis. 1. significet de libris suis de const. apost.

Quanta similitudo styli, argumenti, & materiæ in epist. apostolorum.

rantia persecutionum propter Deum, de viris & vxoribus, parentibus & filiis, dominis & seruis. Sed quid de antiquis pontificibus loquor? immo dicant isti omniũ memoriæ nostrę pontificum epistolas non esse eorum, quia mira in eis cernitur styli, materiæ, & argumenti similitudo. Negent ista omnia, quæ in publicis tabulariis ciuitatum, & scriniis seruantur, quod in ipsis actis, & processibus, vt vocant, mira item sit similitudo styli, materiæ & causarum, mutatis personis, temporibus & locis. immo, vt isti alio exemplo familiari de imprudentia ridiculè magis adhuc redarguantur, dicant quæcũque ad imitationem vnius exempli à pluribus scribuntur, non esse plurium eorum, qui scripserunt, sed vnius nescio cuius, qui ab illis scripta esse simulauit. Immo illud quoque ad similitudinem styli & argumenti, quã obiiciunt, addere potuerunt, quod sæpe easdem sententias primorũ Pontificũ Apostolicorũ, & eisdẽ fere verbis posteriores pontifices in epistolis suis vsurparunt, Clementis Anacletus: vtriusque horũ Euaristus horũ triũ Alexander, & deinceps, ac aliorũ etiam sęculorum Põtifices illas ipsas sentẽtias, vt sacræ & apostolicæ traditionis, semper magna reuerentia, ac religione conseruarunt, & repetiuerunt, vt de primatu Romani Pontificis, de omnibus causis maioribus ad eum referendis, de non temerè accusandis Episcopis, & de aliis. ne omnia enumerẽ. id quod illis ipsis epistolis Pontificũ Apostolicorum secundi sæculi non solum non minuit fidem, sed & fidem, & auctoritatem auget, & confirmat. Sed age, videamus iam, quæ ista similitudo argumenti, & materiæ, quæ epistolas illas apud istos calumniatores falsas esse arguit, quod de primatu, inquiunt, Petri, de Regno Ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de deponendis sacerdotibus, & de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt. hinc illæ lachrymæ, vt ille ait, hinc, inquã, illæ calumniæ, & inuidia scilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: idcirco enim Petri principatum negãt, vt successores in eo principatu negent. Itaque gratiam Domini nostri in anarchiam carnalem transferentes, Dominum nostrum Iesum Christum solum Domi-

Iud.1. natorem negant, vt de quibusdam scripsit Apostolus Iudas, dum Vicarium eius nolũt habere sub Christo: *2 Pet. 2.* quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio illorum non dormitat, vt de aliis similibus beatus Petrus prophetauit, sed de Petri principatu respondebo suo loco.

De ineleganti sermone, qui cõtra epistolas obiicitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioqui eruditis in studiis humanitatis, & de vocabulis vulgaribus quibus vsus est Clemens scriptor elegantissimus.

Caput 2.

Pergamus deinceps ad ea, quæ sequuntur æque leuia & ridicula, quæ in epistolis Pontificum Apostolicorum notarunt. Reprehendunt enim genus sermonis ineleganti, &, vt ipsi aiunt, parum latini, pro illis temporibus, quibus purissimè, inquiunt, & elegãtissimè locuti sunt Plinius, Suetonius, Solinus, Tacitus, Iustinus, & alii quamplurimi. deinde exempla parum latini sermonis notant: vt Episcopi sunt obediendi, diligendi & summopere venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi. item Patres sunt venerandi non respuendi, insidiandi. phrases verò portentosas vocant isti belli Attici has, Episcopus Episcoporũ, Patriarcha, Archiepiscopi, Metropolitani, dilectio vestra, regularis mutatio, & alia huiusmodi. Omitto, quod isti boni linguæ latinę auctores Magdeburgenses elegantissime & purissimè scripsisse dicunt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iustinum, & reliquos eorum similes: in quo satis se linguæ latinæ ignaros ostendunt, & risum Italis mouere possunt, qui in oculis ferunt elegantiam Plauti, Terentii, Varronis, Ciceronis, Cæsaris, Lucretij, Virgilij, & si qui alij eiusmodi. Sed largiamur eis, elegantissimè ac purissimè scripsisse istos, quos dicunt, scilicet si cum illis Põtificibus suis æqualibus conferantur: demus Magdeburgensibus, carere epistolas,

Quæ exempla parum latini sermonis, & quas phrases in epistolis pont. apostolicorum notarint Magdeb.

Qui veteres auctores elegãtissime iudicio Magdeburgensiũ scripserint.

epistolas, quas negant, puritate, ista Pliniana, aut Suetonij, vel Solini: imò concedamus eis, non carere solœcismis: an non erat consilium prudens, sermone imperiti vulgi vti in rebus ad salutem omnium pertinentibus, vt etiã ab idiotis intelligi possent? Quid hic Apostolicis patribus exprobrant, quod Apostolis illius simplicitatis magistris exprobrare non audent? an exprobrandum est, non esse discipulum supra Magistrum, contra sententiam Domini? an non erant ætate Apostolorum, qui elegantissime scriberent, & purissime? at sermo Pauli nõ fuit in persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ verbis, vt ipse ait, sed in ostensione spiritus & virtutis. hæc est enim demonstratio propria scripturæ, vt doctus Origenes in lib. 6. & 7. contra Celsum notauit, Diuinior, inquit, quã dialectica, quæ sic à Paulo dicta est, spiritus quidem ostensio, propter prophetias, quæ satis sunt ad faciendam fidem legenti in iis præsertim, quæ sunt de Christo: virtutis verò, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduersus eos philosophos disputat, qui τὸ εὐτελὲς scripturæ sanctæ exprobrabant, & pleraque nostra melius dicta esse apud græcos gentiles, sicuti nunc Magdeburgenses Pontificibus exprobrant, quorum epistolas reprehendunt, purius ac latinius locutus esse Plinium & Tranquillum. Sed quid dixi reprehendunt? dissimulari poterat à nobis reprehensio ista, si hic substitissent. Nũc verò, quod lõge grauius, & intolerabilius est, eo insaniæ processerunt, vt, quia non loquantur pure, negare eas audeant, quasi non ab illis scriptas, sed ab aliis fictas: negent ergo epistolas beati Cypriani, quia in eis legunt subitatos, libellatos, quæstionatos, adunatos. imò negent scriptores noui testamenti quod in eis solœcismos, & verba rudia legant, aut dicent, nescisse loqui Spiritũ sanctum, qui eos docuit. Vtinam delicati isti nõ significata hæreticè, sed voces tantum morose ac fastidiose odissent: ac saltem illud in his etiam epistolis Apostolorũ Pontificum facerent, quod in sanctis scripturis facere audẽt. In verbo enim Dei, quo gloriãtur faciunt, quod quidam olim faciebant, aduersus quos magnus Athanasius libellum scripsit grauissimum, & tanto auctore

1. Cor. 2.

Quid Origenes de propria scripturæ demonstratione.

Athanasius aduersus eos, qui aiebant, oportere admittere voces scripturæ, sed non curare earum significata.

dignum, ὅτι χρὴ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι᾽ αὐτῶν σημαινόμενα. Sic enim inscripsit librũ aduersus eos, qui aiebãt oportere admittere voces, & earũ significata non curare, hi, inquit cogebant, illud, verbũ caro factũ est, sic vt dictũ est, simpliciter, ac nude intelligere: non autem permittebant intelligere piè, quasi potestatem inquit, haberent trahẽdi alios ad sentiendũ, quod eis videretur, nõ autẽ, quod postularet τὸ ἀκόλουθον λόγου καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῦ ἀκούοντος, τὸ σύμφωνον τῷ νόμῳ, τὸ τῇ φύσει κατάλληλον, τὸ γνήσιον τῆς πίστεως, τὸ ἀνύβριστον τῆς δόξης. quæ mox interpretabimur. hoc ipsum cõmittunt auctores cẽturiarum cum reliquis hæreticis in scripturis sanctis, ἁρπάζουσι, vt de illis ait Athanasius, ῥήματα γυμνὰ νοημάτων, id est, rapiunt verbo nuda significatis, dum nolunt studiosè & accuratè considerare, vt de illis dixit sanctus Athanasius, quid sit consequens sermoni, quid vtile audiendi, quid cum lege consentiat, quid cum natura, quid cũ fide legitima, quid cũ gloria & dignitate gratiæ: qui quidem, quia sunt, sicut de similibus beatus Paulus prædixit, se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, sine pace, criminatores, incontinentes, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quàm Dei, quęcunque in scripturis sanctis reperiunt, quæ sensum carnis sono verborum delectant, ea rapiunt ἀπεριστέπτως καὶ ἀδιορθώτως, μὴ δὲ κατὰ τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν καθ᾽ ὃν ἐῤῥήθησαν, sicut idem auctor Athanasius de illis dixit, id est, incõsideratè ac prauè, & non eo proposito, quo dicta sunt. Sic itaque isti verbo Dei vtuntur, scilicet nõ negant eius auctoritatem, modo legant, quæ simpliciter lecta & audita ad suas voluptates, & sectas accommodare possint. at in epistolis Apostolicorũ Pontificum quia considerarunt, quid primatus Petri significet, quid regnum ecclesiæ, quid ordinari Episcopos à pontifice, & deponi, quid appellationes ad sedem Romanã, quid Episcopus Episcoporũ, quid Patriarcha, quas vocant portentosas phrases, & quid ex his sequatur. idcirco callidè has epistolas negarunt. Idem fecit eorũ magister Martinus Luterus in epistola Iacobi, quod illud, Fides sine operibus mortua est, non posset aliter eludere, nisi auctoritatem epistolæ

Quas voces Magd. in epist. pont apostolicorum negent propter earum significata, quæ magis quàm voces ipsas oderunt.

contemneret & stramineam vocaret. ausus aliquid peius & grauius, quàm ii, qui eam, vt beatus Hieronymus testatur, ab alio, nescio quo, sub nomine Iacobi æditā esse dixerunt, sed benè habet, quod hos Apostolicos Pontifices saltem tanti faciūnt, vt potius negent, eorū esse epistolas, quàm eorum auctoritatem negare audeant, si semel eorum esse fateantur, vt quidem fateri cogentur, cùm non solum eorum argumenta vanissima esse demōstrauerimus, sed nostra verissima. Redeamus ergo ad latinitatē, quam requirunt, vel potius ad inelegantiam, quam in his epistolis accusant: & prosequamur, quo magis istos accusationis suæ pudeat, quæ de Pauli Apostoli sermone horrido, & inculto grauissimi auctores obseruarunt. Scribit beatus Chrysostomus li. 4 de sacerdotio, se idiotam dixisse, quod non esset externa eruditione exercitatus & cultus: itaque fuisse imperitum sermone, si lenitatē orationis spectamus, qua præstabat Isocrates, si grandiloquentiam, qua Demosthenes: si grauitatem, qua Thucidides, si sublimitatem qua Plato: addamus nos, si placet, si elegantiam verborum, & perspicuitatem, qua bonus auctor loquendi præstare debet. quin potius inculta eius oratio, humilia verba, & simplex dictio. Gregorius verò Nissenus in tractatione illius loci Pauli, Tunc filius subiectus erit ei, & quæ sequuntur, Paulum ait vsum esse verbis, vt voluit, præter consuetudinem, iussisséque valere frigidas etymologias, & vsum loquendi. hinc illa, ἱμειρόμενοι ὑμῶν, quod vetus interpres vertit, desiderantes vos, quod, inquit, significat τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν, id est amatoriā habitudinem: itē περπερεύεσθαι, quod significat ἀνυπέρφαρον ἀγάπης, ἐρίθεια, ὑποταγὴ, κένωσις. Hæc Nyss. sed videamus, quid rursus Origenes dicat tomo 4. in Ioānē de Solœcismis Pauli, quod ipsum delicatos istos & fastidiosos cēturiatores satis de imperitia redarguit. Qui voces, inquit, distinguit, & significata & res, non offenditur solœcismis. Et paulò post, non ignorabant, inquit, Apostoli, in quibus impingebant, & de quibus non curabant. liceat ergo nobis similiter dicere, si isti perpoliti auctores centuriarum permittunt, non ignorasse illos pontifices, non dici latinè, Episcopi

Ad exemplum Martini Lut. Germanici prophetæ epistolam Iacobi negantis negant quoque Magd. epistolas Pont. apostolicorum.

De sermone rudi, & inculto Pauli ex Chrysost. Greg. Nis. Origene.

non sunt obediendi,& alia eiusmodi: sed non curabāt. Quemadmodum plerique nostrum facere solent, vt, cum loqui posſint eleganter, interdum tamen, communi sermone, & vt idiotæ loquantur. Hinc beatus Gregorius in epistola ad Leandrum in commētarios libri Iob, sic stylum suum incultum,& inelegātem excusat, vnde & ipsam (inquit) artem loquendi, quam magisteria disciplinę exterioris insinuant, seruare despexi. nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito: Situs motusque præpositionū, casusque seruare contemno. Quia indignum vehementer existimo, vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. nec enim hæc ab vllis interpretibus in scripturæ sanctæ auctoritate seruata sunt. ex qua nimirū quia nostra expositio oritur, dignum profectò est, vt quasi ædita soboles speciem suæ materiæ imitetur. An, quia vetustiſſima interpretatio noui testamenti latina, ne à solœcismis quidem,& barbarismis abhorret, negabūt Magd. ædi eam tunc potuiſſe, cùm multi, vt probabile sanè est, latinè. & purè loquerentur? (idcirco enim aiūt, fictas eſſe priscorum pontificum epistolas, quia non sic loquantur latinè,& purè, vt scriptores illorum temporum locuti sint) aut dicturi sunt, non fuiſſe Hieronymum, dum volebat, elegantiſſimum, aut non eſſe ab eo correctam istam interpretationem, vt ipse in suis ad Damasum litteris affirmat, quia illa diſſimulauerit, Neque nubunt, neque nubentur, Magis pluris estis vos, Fructum plus afferat, Nō venit ministrari sed ministrare? & illud, Pœnitemini, & non capit prophetam perire extra Hierusalem? & infinita alia, quæ quamuis non probabat,& corrigere sciebat, consuetudinem tamen simplicitatis sermonis vulgaris conseruare maluit. Imò verò scimus quosdam auctores ante mille etiam,& amplius annos,&, quod plus est, in studiis humanitatis tritos, cum latinè, & purè loquentes imitari potuiſſent, sermone tamen plebeio,& incompto, ac solœcismis, & barbarismis interdum inquinato magis delectatos, vt Caſſiodorum, Apollinarem Sidonium, Claudianum Mamercum, Marcianum Capellā, Eno-

Quomodo Greg. pont. inelegantiam stili sui excuset.

dium Ticinensem, Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quæ isti scripserunt, eorum esse, quorũ feruntur, quia potuerũt esse tunc permulti, qui latinè, & purè loquerentur? imò, quia isti ipsi potuerunt latinè, & purè scribere, si bonos loquendi, & scribendi auctores imitari voluissent? Quin potius, vt aliquid exẽpli gratia dicam de priscis istis pontificibus, quorũ isti epistolas propter pauca quædam vitia linguæ negant, testis est Photius idoneus, & locuples auctor, Clementem Romanum acta, & disputationes B. Petri cum Simone elegantissimè, & eloquentissimè scripsisse, sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit, ἡ μὲν τοιγ. τῶν πέτρου πράξεων βίβλος τῷ τε λαμπρῷ καὶ τῇ σεμνότητι καὶ ἔτι τῷ καθαρῷ καὶ συντόνῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῦ λόγου καὶ πολυμαθίᾳ τοσοῦτον ἔχει πρὸς τὰς διαταγὰς τὸ παραλλάττον ὡς μὴ διασυγκρίσει τῇ πρὸς τοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι τὰς βίβλους. liber (inquit) Clementis de actis Petri splendore, grauitate, puritate, vi dicendi, & reliquo ornatu orationis, ac multa eruditione ita libris eiusdem de constitutionibus antecellunt, vt quod attinet ad orationem, non sint inter se comparandi. hæc Photius. Itaque in libris de cõstitutionibus apostolicis verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens, quod ea esset tunc patrum ecclesiæ cõsuetudo, vt magis voces eligerent secundum imperiti vulgi vsum significãtes, quàm secundũ peritorũ iudicium elegantes, cuius generis sunt σπατάλιον, καταφαγὰς, ψῶσμα, ἐπιδέννω, id est ligo, παραφίοντις, λογιστευτὴς, ἰθίμιον, & alia quædam eiusmodi. & interdum latinis vocibus vsus est, vt ἰνγρόϊτον, λοῦδος, sicut in euangelio est πραιτώριον, φραγγέλιον, κουστωδία. an igitur quia hæc Photius in libris de constitutionibus legebat, continuò dicere ausus est, nõ esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissimè scriptos legerat? imò, vt in vobis exemplũ ponam, an quia infiniti sunt, qui latinius, & puriùs, quàm vos, scribãt: vel potius, quia vos, alioqui latinæ linguæ censores, sæpe neque latinè, neque purè loquimini, idcirco posteritas sæculorum scripta ista centuriarũ vestra esse, cum ratione negabit? aut ab aliis corrupta dicet? an non satis probabunt, imò cõuincent, vestra esse,

licet solœcismis, & barbarismis plena essent, noua dogmata, quæ in eis sunt, iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenses inepte, & insulse portentosas phrases vocant, esse tamen suorum auctorum, argumento, & testimonio sunt: & perpetuo erunt illa, quibus plenæ sunt, spiritus sapientiæ, & intellectus, grauitas sententiarum, auctoritas dictorum, antiquitas traditionũ Apostolicarum, & ecclesiarum prisca consuetudo quæ omnia, & si maxima sunt, & auctores suos clarissimè testantur, tamen, isti nec vident, nec audiunt: illa verò minutissima, & neglecta quàm acutissimè cernunt, vt illis fiant similes, qui culices excolabãt, & camelos deglutiebant: qui decimabant cyminũ, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, à quo digressus sum. ait præterea, quod Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabat, existimãdum esse, non solum Paulũ, sed alios quoque Apostolos idem dixisse contentos simplicitate sermonis rudis: addiditq;, quod idem Apost. in 2. epist. ad Cor. scripsit, Habemus autem thesaurum istũ in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientiæ ac sapiẽtiæ abscondito, vt in alio loco dixit, & de vocibus dictionis abiectæ & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellentiam virtutis Dei, quod mysterium veritatis, & vis eorum, quæ dicta sunt, non fuerunt impedita humilitate dictionis, quo minus peruenirent vsq; ad extrema mundi, & subiicerent non solum stultos mundi sermoni Dei, sed etiam sapientes eius hæc Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, non impedisse portentosas istas phrases, quas dicunt, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopos, Metropolitanos, quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum, Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, & omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rom. subiecerit: vnde Episcopus Episcoporum est & dicitur, nõ portentose, vt isti dicunt, sed vsitate secundũ formam ecclesiasticam ex scripturis sanctis profectam, qua dicitur Deus Deorum, Sanctus Sanctorum, Rex Regum,

Quid doctus Orig. docuerit nos respondere Magd. phrases portentosas epistolarum accusantibus.

Vnde hæc forma loquendi Episcopus episcoporum.

Canticum canticorum, & apud Dionysium, Sacramẽtum sacramentorum. Sic quoque vetustissimi, & eruditissimi anctores Episcopum episcoporum vocarunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia Episcopum episcoporum dicit, sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negãt Tertullianum propter portentosum verbũ? at ista verborum portenta, quæ isti, vt dixi, satis inepte phrases vocant, non deterruerunt eloquentes homines, quin has epistolas libenter legerent, probarent, amplecterẽtur. Quæso istos, quare Patriarcha in epistola Clem. & Anacleti, & aliorum portentosum verbum est, in scriptura sancta non est? an non licuit sumere ex vmbra veteris testamenti verbum, & ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait, apte accõmodare? an non aptissime accommodatum est verbum Patriarchæ ad eos, qui propinquius succedunt &, vt Græci dicunt ὁμέσως sanctis Apostolis, qui sunt noui testamẽti tanquam Patriarchæ, ac patres Patrum? hanc enim rationem nominis, & auctoritatis eorũ Synodus quoque Nicena, vt ab Apostolicis Pontificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit, & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitarum, & Episcoporum caput & instar patris esse dicit, quem canonem totum postea commodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicena non horruit hæc portenta verborum Patriarchæ Metropolitani, & Episcopi, sed nec ipsa inuenit, aut excogitauit: immo à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt, didicerat. Sancti. n. Apostoli à Christo & spiritu eius edocti, ecclesias constituerunt, & earum præsides suis nominibus diuinè appellarunt. ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursus, alij deinceps consecuti Pontifices. Verùm isti, vt dixi, nõ voces, sed res subiectas vocibus oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est, vt omnia honestè, & secundum ordinem, sicut Apostolus præcipit, in ea fiant: omnia enim dixit, vt quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent, in primis intelligeremus? Sed de forma ecclesiasticæ politię,

Secundũ Magdeb. Deus Deorum, Rex Regum, & similia in scriptura portẽtosæ phrases.

Quam cõmode sumptum sit ex scriptura verbũ Patriarchæ, & apposite accommodatũ ad eos qui dignitate sunt sanctis apostolis propinquiores.

Magd. non vocabula, sed res subiectas vocabulis oderunt.

quam isti negant, respondebo postea suo loco. Nunc, quod ad rem magis loci propositi facere videtur, venit mihi in mentem, vt quæram ab istis, cum propter genus sermonis minus latini, & puri epistolas Pontificum negent, qui fieri potuit, vt verbum superintendẽtis, tam sordidũ, eis placuerit? aut, cur hoc magis probatur, quàm verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vsi sunt, imò vsus quoque Cicero est purissimæ latinitatis magister? in promptu est ratio, quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ, quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoque phraseon retulerunt, quod dicatur, propheta pro Christo, vt est in epist. 3. Clementis. portentum ergo verbi locutus est Christus, qui se vocauit prophetam, cùm dixit in euãgelio Lucæ, Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursus in euangelio sancti Marci portentose vocauit se prophetam, quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus, quia non est propheta sine horore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & non poterat ibi virtutem vllam facere. in Luca etiam portentose vocatus est ex istorum sentẽtia à Cleopha, cùm aiebat, Qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo, & omni populo: quod in neminem, nisi in Christũ, cõpetebat. Ad hunc modũ Magd. neque Christo parcunt, quinetiam portenta & mõstra verborũ illi exprobrãt, de quo scriptum est, Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, vt istorum siue inscitiam, & ignorãtiam, siue obliuionẽ scripturarum dissimulemus, illa certè malitia dissimulari nõ potest, neque debet, quod cùm Clemens semper in illa epist. 3. verũ prophetã pro Christo dixerit, nõ obseruarunt isti, dici verum prophetam pro Christo, sed prophetã tantum dici finxerũt: vt.n. verus Christus, natura Christus est, sic, cùm de Christo sermo est, verus põtifex verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta natura põtifex est, natura sacerdos, natura magister, natura rex, natura propheta. Sed videamus, quàm apposite, & opportunè verum prophetam vocarit Clemens, quod

Cur tam limatis & politis au&oribus verbũ tam sordidum superintendentis arridet: & verbum episcopi sordet.

Luc. 13.

Mar. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

minimè ab iſtis animaduerſum eſt. Etenim, quia proprium prophetæ eſt cognoſcere veritatem, & eam aliis interpretari, veritatis autem verus cognitor, & interpres eſt Chriſtus, idcircò loquens de cognitione veritatis Clemens, peropportunè Chriſtum vocat verum prophetam. Quæri ergo, inquit, magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius aſſignare poteſt, niſi verus propheta. Et paulò pòſt, Propter hoc denique verus propheta cùm eſſet præſens nobiſcum, & quoſdam ex diuitibus negligentes erga Dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem, Nemo poteſt, inquit, duobus Dominis ſeruire & ſubiungit ſtatim, Hic ergo verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, vt audiſtis, qui ſtans publicè ſola iuſſione faciebat, cæcos videre, ſurdos audire, fugabat dæmones, ægris ſanitatem reddebat, & mortuis vitam, cúmque nihil ei eſſet impoſſibile, etiam cogitationes hominum præuidebat, quod nulli eſt poſſibile, niſi ſoli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, id eſt, prophetæ ſecundum naturam, quia erat homo Deus, cui omnia ſunt nuda & aperta, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. & ſubiungit, Hic annunciabat regnum Dei, cui nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credimus. imò ne quis præter Magd. & eorum ſimiles miſeranda cæcitate præditos, in prophetæ appellatione labi, aut calumniari poſſet vllo modo, ſubiungit, Quod autem Aggæus Iudæorum propheta prædixit eum à gentibus expectandum, ſuprà modum in eo fidem veram firmat. Iudæorum prophetam dixit Aggæum, vt erant cæteri prophetæ. verus enim propheta, qui eſt Chriſtus Deus noſter, non Iudæorum tantum propheta, ſed & gentium erat: ſicut neque Deus tantũ Iudæorum, ſicut apoſt. ait, imò & gẽtium. Ergo vel ex hoc ſolo verbo prophetæ pro Chriſto, reliqua quæ de verbis in his epiſtolis pont. Apoſtolicorum Magd. notarunt, quàm prudenter, verè, & conſideratè notarint, facilè exiſtimari poterit ab iis, qui eorum præceps iudicium, & ignorantiam, ac malitiam imitari noluerint. poſtremò, vt hunc locum de genere ſermonis minùs latini abſoluam, reſpondeant tandem, quare ad negan-

Hebr. 4.
Agg. 3.
Roma. 2.

dum has epistolas plus apud eos valeat genus sermonis minus latini, quàm valeat ad probandum ea vis dicendi, & grauitas, atque sapientia, quæ est, vt summus orator ait, eloquentiæ fundamentum? an non vocabãt Lycaones Paulum Apostolũ propter vim dicendi Mercurium, tametsi sermone imperitum? imò nouit etiam Cicero ætate sua, vt ipse narrat, qui essent eloquentes, tametsi inquinatè loquerentur, & alios item callidos, sed impolitos, & consulto rudium similes & imperitorum, vt idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cũ latinus sermo florebat, tamen latinè loqui à plerisque negligebatur, vt in eodẽ Oratore Cicero testatur, quid mirum, si à pontificibus illis viris Apostolicis & quidẽ de industria negligeretur, qui ab apostolo didicerant, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtute niti? quique imperiti sermone, sed non scientia, ad exemplum apostoli videri vellent, ne in sapientia verbi crux Christi euacuaretur? præsertim cùm intelligerent sapiẽtissimi viri, quod Ecclesiastes diuino spiritu admonuit, quamuis homines eloquentiæ gloriam in verborum inuentione, elegantia, & electione sectarentur, naturam tamen rerũ mutatione nominum mutari non posse, ac proinde omnẽ de eis contentionem vanissimam esse: id enim significat, vt quidam veteres interpretati sunt, illud obscurè scriptum, quod fuit, iam vocatum esse nomen eius: & non posse hominem cũ fortiore se contendere: ac verba esse plurima, multamque habentia in disputando vanitatem. Sed pergamus iam ad alias notas maiores secundi loci, tãquam ad grauiora crimina. vereor enim, ne nimis multa responsa sint, ad tam leuia, & minuta, & vt antea dixi, ridicula, quę in primum locum congesserunt. In multis, inquiunt, epistolis scriptura ineptè & violentè citatur. nihil hic respondebo Magdeburgensibus, quousque proferant nobis, quæ nam illæ scripturę violentè citentur. hoc tantum dicam hic, cùm ipsi paucissima notauerint, credo astutè cauisse, ne in pluribus de inscitia redarguerẽtur, si plura notassent, vt quidem manifestè in iis ipsis paucissimis, quæ notarunt, locis suis à nobis redarguentur.

1. Cor. 2.
2. Cor. 11.
Eccle. c. 6.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti Cephas. id est, caput: de consuetudine scripturarum in mutandis obscuris verbis in clariora secundum vsum vulgi, & de cõsuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Gregorii Naz & quomodo Dionysius Areop. & Optatus Afer similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorum verborum apud magnos, & antiquos auctores. Cap. 3.

DEinde Anacletus, inquiunt, epistola tertia Cephas indoctissimè, & insulsissimè caput, & principium interpretatur.]

Sanè quidem non mirum est de Magdeburgensibus, fatendum est enim: verùm, si qua ratione hæc interpretatio constaret, non intellexerunt homines alioqui per multos auctores vagati. intelligãt ergo hãc verbi Cephæ interpretationẽ non carere exẽplis & imitatione scripturæ sanctæ, ac cõsuetudine catholicæ ecclesiæ Interpretes enim septuaginta, quos antiqui patres diuino spiritu interpretatos esse veteres scripturas affirmant, & quorũ interpretatione propter diuinam eius auctoritatem S. Apostoli vtebantur, quibusdam nominibus vsi sunt secundum consuetudinẽ, &opinionẽ vulgi, tanquã vulgò notioribus, vt nomine Orionis in Esaia, vt in eodem loco B. Cyrillus obseruauit: & paulò pòst nomine Syrenarum, quod Theodoretus quoque ibidem notauit: & in 2. lib. Reg. nomine Titanum, & in extremo cap lib. Iob, vnam ex tribus eius filiis fœminis interpretati sunt, vocatam esse cornu Amaltheæ, nomine ex consuetudine, ac opinione vulgi sumpto & accommodato, tanquam notiore εἰς παρέ-στασιν τ̃ εὐδαιμονίας vt notauit Olympiodorus in eodem loco, id est ad declarandam ac repręsentandam fælicitatẽ Sancti Iob, cui Deus fortunas omnes duplicauit. & apud Paulum in epis. ad Gal. fascinum (inquit Hierony.) dignè Paulo, debemus exponere, nõ quod scierit esse fascinũ, qui vulgò putatur nocere, sed vsus sermone sit triuij, & verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit. Hanc verborum consuetudinem Eucherius

Quibus nominibus vsa sit scriptura sancta secundum opinionem vulgi.
Es. c 3.
2. Reg. c. 23.
Iob 42.
Cyrillus.
Theodoretus.
Olympiodorus
Eucherius.

quoque Lugdunenſis inter latinos ante mille centum annos obſeruauit. Sic enim ait in libro de quæſtionibus veteris teſtamenti Quid, inquit, ſibi vult, quod in Iob, auctorum ſecularium conſuetudine, legimus Pleiadas, Oriona, Arcturum? reſpondet, nõ quod his apud Hebræos nominibus cenſeantur, ſed, vt apud nos horũ ſiderum ſignificatio poſſet eſſe manifeſtior. Deinde ſubiungit, Itaque hæc tranſlator appellare voluit, vt vſus gentilitatis inuenerat. illud quoque, inquit, generaliter obſeruandum eſt, quod etiam Apoſtoli, & Apoſtolici viri in epiſtolis ſuis ſcribentes ad populos abutuntur interdum his teſtimoniis, quæ videbantur diuulgata per populos. Hactenus Eucherius. hoc ergo & nos cum ſancto Eucherio, in ſcripturis ſanctis exercitatiſſimo, ad reprehenſionem iſtorum in interpretatione Cephæ, reſpondemus vſum eſſe de induſtria, ac prudentiſſimè Pontificem Anacletum interpretatione per populos diuulgata, ex conſuetudine, inquam, atque opinione vulgi, exemplo ſanctarum ſcripturarum vſum fuiſſe interpretatione nominis Cephæ, non tanquam Syri, ſed tanquam ex Græco formati, propter maiorem claritatem. Cùm enim tam nota eſſet temporibus Anacleti apud omnes lingua Græca, quàm eſt modo Latina, ac fortaſſe magis, Syriacam verò pauciſſimi ac rariſſimi, vt nunc, intelligerent, ita vt, cùm audirent nomẽ Cephæ, ſtatim omnes ἀπὸ κεφαλῆς, id eſt, à capite dictũ exiſtimarent, quid prudentiùs facere potuit, aut debuit, quàm ſic, propter facilitatem intelligendi, ſecundum conſuetudinem vulgi interpretari in ea epiſtola, quæ ab omnibus vbique legenda erat? præſertim cùm tam neceſſaria, & vtilis eſſet iſta verbi Cephæ clarior interpretatio, vt ſcilicet facilè omnes intelligerent, caput eſſe Petrum, ſicut præ ſe ferebat ipſa, quæ ſecundũ conſuetudinem, & opinionem vulgi magis in promptu erat, verbi Cephæ interpretatio. Imò accedit etiam huc exemplum euangeliſtarum, quos aliquando nõ ex ipſa veritate rei, ſed ex vulgi conſuetudine & opinione nomen ſumpſiſſe, auctor eſt Magnetes vetuſtiſſimus ſcriptor eccleſiaſticus lib. 2. & 5. quos contra Theoſthenem gentilem diſcrepantiam euangeliſtarum & alia nobis

Magnetes.

falsò in euangelio obiiciētem scripsit: ait enim, pro eo, quod vnus euangelista dixit, calamo spongiam circum ponentes, dixisse alium propter similitudinem arbusti, hyssopo circumponentes, cùm dicendum, inquit, esset calamo item, quod vnus Euangelista dixit, vinum, rursus dictum esse acetum in cruce (ex eodem enim vase posito hauserunt, cùm peruentum est ad Caluarium, & in cruce) præsertim, inquit, cùm legem historiæ Euangelistæ seruarent: nihilque vltrà scriberent, quàm quod tunc dicebatur in illo tumultu ac furore. Sic enim existimarunt fore, vt historia omni suspicione careret, ἂν μὴ περιεργότερον ἀλλ' ἁπλούστερον εὑρεθείη τῆς ἱστορίας τὸ γράμμα, id est si litera historiæ non curiosa, sed simplex reperiretur. item Photius Constant. patriarcha in quæstionibus ad Amphilochium Archiepiscopum Cyzici ait, euangelistam dæmoniacum appellasse lunaticum, cùm alioqui nihil mutatio lunæ in dæmoniaco efficeret, vt vulgus falsò putabat, quia fuit, inquit, propositum illi narrare miracula vocabulis consuetis, & notis vulgò: non attice dicere, sed perspicuè. Similiter hæc simplex interpretatio non ex natiua proprietate nominis Cephæ, sed ex vulgi opinione & consuetudine sumpta, quam vos Magdeburgenses contra epistolam Anacleti obiiciendam esse temerè putastis ad probandum eam falsam, argumentum potiùs est veritatis eius. qui enim fingit, quod alteri falsò adscribat, non simplicitatem, sed artificium affectare solet: cauereque studiosè, quicquid probabiliter obiici potest, vt quod fingitur, illius verè esse videatur, cuius esse videri vult, qui fingit. Deinde, vt ad alia exempla propiora etiam proposito veniamus. Quis ignorat, phasca verbum hebraicum esse, significaréque transitum, secundum historiam, ab Aegypto ad terram promissionis, & secūdum Anagogem, ascensum à terrenis ad cælestia? hoc tamē verbum Hebraicum consuetudo ecclesiæ catholicæ quasi dictum esset ἀπὸ τοῦ πάσχειν pro nobis Christum, ἐξελληνίζουσα, id est, ex Græco ducens ph. in p. mutatio &.c in ch. pro phasca pascha dixit: & tāquam sanctiorem, ac magis piam vocem retinuit, vt auctor est Gregorius Nazianzenus, qui huius verbi mutationē in a.

Matt. 27.
Mar. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.
Matt. 27.
Mar 15.
Ioan. 19.

Quod interpretatio Cephas, id est, caput non careat exemplis scripturæ, & cōsuetudine ecclesiæ catholicæ.

ſermone de paſcha obſeruauit,& ſecutus eſt,aitque factum eſſe hoc frequenter in ſcripturis, vt obſcuriora nomina in clariora mutentur. Cuius rei exempla ſint, quæ paulò antè notauimus Hæc ergo cùm Anacletus Pontifex ſanctiſſimus ac ſapientiſſimus non ignoraret, non indoctè,neque inſulſe, vt imperitiſſimi centuriatores calumniantur, ſed potiùs ſcitè atque eruditè ad exemplum ſcripturæ ſanctæ,& eccleſiaſticæ conſuetudinis Cephas verbum Syriacum,& obſcuriùs ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐξελληνιζόμενον mutato λ. in σ. & η σ. ſyllaba detracta caput & principium vertit. itaque non Syriacum Cephas, ſed Cephas ἐξελληνιζόμενον hoc eſt ex Græco factum interpretatus eſt Anacletus, ſicut factum eſt ab eccleſiaſticis patribus in phaſca Hebraico mutato in paſcha ἐξελληνιζόμενον,id eſt, ex Græco ductum. Relegant auctores centuriarum,vt nobis credant,locũ Gregorij Nazianzeni de conſuetudine ſcripturæ in mutatione nominum: & de Hebraico verbo paſcha mutato in paſcha Græcanicum. Hunc locum Anacleti, quem Magdeburgenſes ideo reprehendunt, quia non intelligunt, vel potius, quia nulla ratione aut modo audire volunt caput eſſe Pontificem Romanum, imitatus eſt Optatus Afer auctor doctus & eloquens, ita enim inquit,lib.2.aduerſus Parmenianum, in vrbe Roma, Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam: in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, vnde Cephas appellatus eſt, in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur. Sic quoque ante Anacletum interpretatus eſt Dionyſius Areop. cùm in diuinis nominibus c.3.inquit,aderant enim Iacobus, & Petrus ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν θεολόγων ἀκρότης ſequens enim ἐξελληνισμὸν,id eſt, Græcitatem verbi Cephas, vocauit Petrum ἀπὸ τῆς κορυφῆς,id eſt,à capite coryphæum, κορυφὴ enim propriè ſignificat ſummã partem capitis,quod ipſa etymologia declarat ἀπὸ τῆς κάρας καὶ ὀροφῆς. illud etiam verbum ἀκρότης capiti congruit ſecundum etymologiam verbi, dicitur enim ἄκρον τὸ ἄχρις οὗ τινος οὐκ ἔστιν ἐπέκεινα,id eſt,ſummum, quod vltra non licet progredi:quod capiti conuenit. Igitur quia à Domino cõceſſum eſt, vt eſſet Petrus omnium Apoſtolorum, ac

De verbo paſcha Græco ex Hebraico ſecũdum conſuetudinem ſcripturæ auctore Grego. Naz.

proinde totius eccleſiæ catholicæ ſuper fundamentum Apoſtolorum,& prophetarum ædificatæ caput,ſapienter ac valde piè factum eſt, vt ad memoriam,& honórem huius principatus beati Petri nomen eius, id eſt, Cephas Syriacũ mutaretur in Cephas factũ ex Græco ἀπὸ τῆ κεφαλῆς, vt iam non ſolùm Cephas Petrũ Syriacè declararet,ſed quod clarius eſt,Græcè acceptũ,caput ſignificaret. Cùm verò omnes & veterũ & recentiũ auctorũ libros appellatione capitisplenos reperiamus,ſitque tam frequens,& tritum,caput eccleſiæ Petrus,quis nõ intelligit,eueniſſe hic.quod Gregorius cognométo Theologus in voce paſcha eueniſſe dicit,ſcilicet libenter audiſſe omnes Cephas à Græco ductum, tanquam vocem magis piam.quæ Petrum caput eccleſiæ declararet:atque hinc factum eſſe,vt conſuetudo ſit verbum hoc accipiendi,& interpretandi obtineret: ſicut de paſcha dixit Gregorius valuiſſe conſuetudinem huius vocis προστεῖχούσης τῆν πολλῶν ἀκοῆς ὡς εὐσεβεστέρῳ τῷ ῥήματι, id eſt, auditu multitudinis tanquam ad magis piũ verbum appropérante. Ergo vt nemo catholicus audeat reprehendere phaſe Hebraicum nomen tranſitus mutatum eſſe ſecundum Græcitatem in paſcha τοῦ σωτηρίου πάθους ὄνομα,vt ait Greg.Naz.id eſt, in nomẽ paſſionis ſalutaris,ſic neq; Cephas Syriacũ nomen Petri mutatum eſſe ſecundum Græcitatẽ in Cephas nomẽ capitis & Principatus Petri.& ſicut is,qui Paſcha interpretatur non trãſitus,ſed paſſionis nomẽ eſſe,nõ indoctè, & inſulſe interpretari dicendus eſt,vel Gregorio Naziãzeno Iudice,qui hanc conſuetudinẽ verbi probat, & laudat,non enim phaſe,hebraicũ,neq; paſcha ex hebraico ductũ interpretatur, ſed paſcha ex Hebraico mutatione litterarum Græcum factũ,& ἀπὸ τοῦ πάσχειν, id eſt, à patiendo ductum, quod ipſum fecit quoque beatus Ambroſius,Gregorius Naz.imitatus,in libro de myſterio Paſchæ,cùm ait,Quod ſacrum nomen, (Paſcha dicit)ab ipſius Domini paſſione deſcẽdit: ſic qui Cæphas interpretatur caput,non eſt dicendus indoctè, & inſulſe interpretari.non enim interpretatur CephasSyriacũ, quod nemo eſt,qui ignoret Petrum ſignificare,qui ſic à Petra dictus eſt, cũ apertè id dicat euãgelium Ioannis,

Quæ ratio fuerit ducendi ex Græco verbum Syriacum Cephas ſecundum conſuetudinem eccleſiæ.

Quod Anacletus fecit in interpretatione Cephas, non dissimile fecerunt Græcè doctissimi Greg Naz. Epiphanius, Dionysius, Iustinus.

sed interpretatur Cephas κατὰ τὸν ἐξελληνισμὸν, ex Græco ductum. Sit aliud exemplum similis interpretationis: mutatum est Iesua Hebraicum nomen, in Iesus, quod quidem qui interpretatur Saluatorem, is quidem nomen Iesus, tanquam Hebraicum interpretatur, hoc enim significat Hebraicè: qui verò interpretati sunt medicum, aut curatorem, siue sanatorem, non indoctè illi quidem, nec insulse fecerunt, vt isti indoctissimi & insulsissimi dicturi sunt, quasi ignorarent hebraicum esse nomen Iesus, sed potius ἐξελληνίζοντες nomen Iesus, id est, facientes Græcum ἀπὸ τῆς ἰάσεως mutatione litterarum. Scitè admodum, & sapienter, ac piè interpretati sunt. Sic Sanctus Epiphanius in Panario, cùm de Nazaræis agit, interpretatus est auctor eruditissimus: & quem satis stultum sit, & absurdum, dicere, ignorasse Hebraicum verbum esse Iesus quod nemo nostrum ignorat, tametsi nullam litteram Hebraicam didicerit, omnes enim hoc audiuimus. Sed Sanctus Epiphanius, vt dixi, nomen Iesus ἐξελληνιζόμενον ἀπὸ τῆς ἰάσεως, interpretatus est θεραπευτὴν, ἤτοι ἰατρὸν καὶ σωτῆρα, id est, curatorem, vel medicum, & Saluatorem, hoc verò extremum addidit, vt interpretationem quoque nominis Hebraici coniungeret. Hanc etiam interpretationem secutus est Philo Alexandrinus: vnde primos illos Christianos Sancti Marci apud Alexandriam discipulos, vt Eusebius, & beatus Hieronymus, & alij testantur, in libro περὶ θεωρητικοῦ βίου θεραπευτὰς à curandis animarum ægritudinibus vocauit, secutus inquam etymologiam nominis Iesu ἀπὸ τῆς ἰάσεως deriuati. de aliis enim studio vitæ, & religionis horum similibus scripsit etiam idem Philo, quos Iessæos vocabant, siue à Iesu, quod magis credendum est, siue à Iesse, ex cuius stirpe natus est Iesus, ducto nomine, vt ab eodem quoque Epiphanio notatum est. Anacletus igitur, & Optatus Afer non ignorarũt Syriacum esse nomen Cephas: vel saltem hoc ignorare non potuerunt, Petrum significare, cùm hoc sit in euangelio clarissimè expressum, sed tamen ἐξελληνίζοντες verbum, vt sæpe dixi, & Græcanicum Etymon secuti, tum etiam consuetudinem multitudinis, quæ in verborum vsu plurimum valet,

caput

caput interpretati sunt. Estque hoc diuinæ prouidentiæ admiratione dignum, quomodo non fortuitò, sed magno Dei consilio factum sit, vt Cephas Petrum, & idem verbum à Græco ductum, caput significaret, scilicet vt successor eius Pontifex nomen & potestatem capitis suscipere intelligeretur. sicut consilio quoque diuino factum est, vt Iesus Saluatorem significaret, & idem verbum ἐξιαλωιζόμενον significaret medicum & curatorem, vt, & ipso nomine admoneremur, nō solùm saluare animas à peccato, & Diabolo, ac morte & inferno, sed omnes etiam languores animæ & corporis sanare. scio nihil horum considerasse auctores centuriarum, qui, vt hæreticorum mos est, quæ non norūt, blasphemant, vt beatus Petrus de similibus dixit, si Magdeburgenses Petrum caput Ecclesiæ confiterentur, nunquam profectò de interpretatione Cephæ in caput, disceptandum esse putarent nunc verò hoc agunt, & moliuntur, vt, sublato verbo Cephæ græcanico, tollatur res, id est, caput. hoc est eorum consilium, quod contra Dominum ineūt, qui, vt ait Esaias, omnia vocat ex nomine suo, &, si quid fuit, vt ait ecclesiastes, iam vocatū est ab eo nomen eius: id est, simul atque facta sunt, habuerunt singula nomen sibi aptum, quod nemo possit mutare, quia ipse nouit omnia, antequā sint, qui vocat, sicuti Apostolus ait, ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt neq; potest vlla varietate linguarū mutari ab vllo, quod Dominus, secundum naturā eius vocare voluit, Denique, vt hunc tandē locum finiam, nō est dissimile, quod Iustinus Martyr fecit, cui non potest exprobrari Græcæ linguæ inscitia, quia enim Romani ad accusandum & damnandum Christianos non putabant, inquirendum esse in eorum vitam & mores, sed satis esse nomen tantum Christiani deferre, idcirco nomē Christi, quod probè alioqui sciebat, vnctū significare, hoc interim dissimulans, ad vsum suū & Christianorū defensionē scitè accomodauit, inde enim parū deflexo nomine, vnius scilicet litteræ mutatione, quasi χρηστὸς diceretur, alioqui, inquit, quod ad nostrā appellationē attinet, sumus χρηστότατοι. i. cōmodissimi: ea enim docebant Christiani, vt idem Iustinus ait, quæ si seruarentur. Summa

De diuina prouidētia in verbo Cephas, & Iesus.

2. Pet. 3.
Iud. 1.

Quo consilio reprehendant Magd. interpretationem verbi Cephas, id est caput.
Eccl. 6.

Rom. 4.

Iustinus mart.

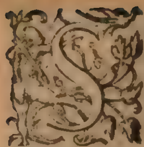
pax & innocentia in repub. futura esset, quo nihil esse poterat vtilius idem rursus eis, qui obiiciebant, eos, qui ante Christum natum, vtcũque vixissent, extra culpam esse, hoc enim eos excusare posse, quod nondum Christus venisset, respondet, omne genus humanum participes esse Christi vnigeniti Dei, &, qui cum ratione vixissent, Christianos fuisse: qui verò ante Christum natum sine ratione vixissent, omnes fuisse ἀχρήστους & Christi inimicos, id est, inutiles ac sine Christo. mirabili itaque prouidentia nõ solùm in rebus, sed in nominibus quoque rerum, in quibus tantam gloriam & splendorem Græci situm esse existimabãt, vsus est Deus, vt hic etiam cernitur voluit enim vt Christus, vna littera mutata, bonũ quoque significaret, vt admoneremur etiam ex ipso nomine, cum Christum Dominum dicimus, bonum Dominum dicere, quæ est summa consolatio, & lætitia ingens seruorum, scire se habere bonum Dominum. hinc illud in propheta, Gustate, & videte, quàm bonus Dominus: quod beatus Petrus imitatus, & mutuatus est, inquiens, Si tamẽ gustatis, quàm bonus Dominus. vbi, vt hoc quoque obiter obseruemus, quidam veteres legunt, si tamen gustatis, quod Christus dominus: qui enim hoc gustant, iidem gustant, quàm bonus Dominus: nec enim separari potest bonitas ab hoc Domino, vt ab aliis, Dominis potest. Sic igitur Anacletus quamuis non ignoraret, Cephan Petrum significare, ad vsum tamen suum, id est, ad defensionem Principatus beati Petri scite, & prudenter eiusdem verbi ἐξελληνισμὸν accommodauit, in quo nihil noui, aut non magnis auctoribus posteà vsitatum fecit.

De mirabili prouidentia, qua vsus est Deus non solum in rebus, sed etiam in nominibus.

Psalm. 33.

1. Pet. 2.

Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, id est, super Petrum, vel sedem Apostolicã, & de interpretatione illius loci, Tu autẽ conuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galat. & quomodo Paulus fidem Euangelii, quod prædicabat, cum fide Petri contulit ad firmandam fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas literas ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. Cap. 4.

Equitur iam, vt respondeamus ad illud, quod in prima Anacleti epistola de violenta scripturæ sanctæ interpretatione accusant, super sedem Apostolicam vniuersam ecclesiam constitutam esse, dicente Domino ad beatum Principem Apost Petrũ, Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo ecclesiã meã: hoc enim exemplũ posuerunt scripturæ ineptè & violentè, vt ipsi aiũt, citatè. mirũ profectò si aptè & cõuenienter citari faterẽtur ecclesiæ Romanæ hostes, & Principatus pontificalis coniurati oppugnatores. Dicã hic, quod Firmianus Lactantius in libro de vera sapientia scripsit, Quamquã apud bonos Iudices satis habeant firmitatis, vel testimonia sine argumẽtis, vel argumenta sine testimoniis: nos tamen non contẽti alterutro sumus, cùm suppetat nobis vtrumque, ne cui peruersè ingenioso, aut non intelligendi, aut contra differendi locum relinquamus. Negant isti ecclesiam catholicam ædificatam esse super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam: Sed nos eos primùm argumentis scripturæ sanctæ, cum ratione ipsa consentientibus reuincemus, deinde testimoniis veterum patrum Quæro igitur, cũ Christus orauit, ne deficeret fides Petri, exauditusne est, pro sua reuerentia, an non? Si non exauditus est, frustra orauit: non bene petiuit, & ideo non impetrauit, defecit fides Petri Quis ista concedat? nisi qui neget Christum Dei filium? exauditus ergo est: nunquã defecit fides Petri ad firmãdos fratres. Ad hũc enim vsum rogasse pro eius fide, satis docuit, cũ statim subiunxit, Tu autem conuersus confirma fratres tuos. ex quo fit, vt pro fide Petri immediatè orauerit: pro fide verò fratrum mediante Petro, eorum inquam fratrum, qui à Petro firmandi essent. nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorum scilicet, quos Petrus in fide firmaret. Quod si pro fide Petri & eorũ, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, quibusque ipse dextrã, concordiæ Symbolum daturus erat, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est, consequẽs necessariò est vt, cùm dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem, Tu es Petrus, & super hanc pe-

De ecclesia catholica fundata super sedem apostolicam ex locis scripturæ sãcta.

Luc. 22.
Heb. 5.
Iac. 4.

tram ædificabo ecclesiam meam, quæ scilicet vsque ad consummationem sæculi durare, non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide & cathedra firma successorem, cùm enim scriptura sancta, velut vnum corpus sit, sicuti est vnus spiritus eius, necesse est, vt omnes partes eius aptè inter se respondeant: & nihil dissideat. Sed, vt rationẽ firmandi in fide Petro, & eius successori à Domino commissam, vnde ducta est ratio Petræ, & ædificationis ecclesiæ super hãc petram, magis explicemus, & muniamus, consideremus duo exempla, quæ extant in litteris sacris præcipua & insignia firmandi in fide, à beato Petro, vt petra ecclesiæ, & summo capite profecta, vt Dominus hoc loco euangelij Lucæ ei præcepit, & constituit, alterum in actis Apostolorum: alterum, de quo prius dixeram, in epistola Pauli ad Galatas. Cùm enim ascendit idem Paulus Hierosolymam, & contulit euangelium seorsum cum iis, qui videbantur esse aliquid, ne fortè in vacuũ curreret, aut cucurrisset, id est, vt ait Tertull. in 4. contra Marcionem lib ne non secũdum illos credidisset, & non secundum illos euangelizaret, auctoritatem antecessorum, vt ait idem Tertull. fidei & prædicationi suæ optauit, contulit, inquam, cũ Iacobo, Petro, & Ioanne: sed cum Petro quidem secundum locum, & dignitatem gradus, in quo à Domino positus erat secundum euangelium. quod non obscurè significauit Apostolus, cùm eum hoc loco vocauit Cephas, scilicet vt admoneremur, cum eo contulisse, vt in fide, & prædicatione ab eo firmaretur, qui erat à Petra sic dictus, quod esset Petra ecclesiæ Catholicæ, & caput Apostolorum iuxta interpretationem nominis Cephas tum Syriacam, tum Græcanicã, de qua satis supra disseruimus. De hoc Pauli ad Petrum aduentu ad conferendum euangelium Theodoretus in epist. ad Leonem pontificem Rom. si Paulus, inquit, prædicator veritatis & Spiritus sancti tuba ad Petrũ accurrit, vt iis, qui Antiochiæ de viuendo secundũ legẽ Moysis disceptabãt, definitionẽ & explicationẽ ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad soliũ vestrũ Apostolicũ accurremus, vt à vobis medicinã vlceribus eccle-

Quæ sint in scriptura insignia exempla firmandi in fide à Petro tanquã petra ecclesiæ ostensa.

Galat. 2.

siarum feramus. Quod si Paulus Apostolus auctoritatẽ prædicationi suæ optauit conferendo euangelium, vt doctus Tertull. affirmat, firmari ergo prædicationẽ suã ab illis antecessoribus voluit: firmari autem debet minus à maiore, at Ioannes, & Iacobus non maiores erãt, licet in electione, & vocatione pares Apostolo Paulo, qui de cælo vocatus est: erat igitur Cephas maior, vt iam firmatus quidẽ fuerit à Iacobo, Cepha, & Ioanne auctoritate non quidem Iacobi. & Ioannis, sed Cephę, hoc est Petri. Et quamquam, vbi natura ipsa & ratio attestatur, non opus est testimonio, tamen, quia cum peruicacibus agitur, adhibeamus huius interpretationis loci Pauli ad Gal. testem & adstipulatorem, is autem erit Sophronius Hierosolymit. Patriarcha, auctor singulari doctrina & sanctitate. Is igitur tẽpore Heraclij Imperat. in sua ad Honorium Romanum Pontificem Synodica, cuius etiam Photius Constant. meminit in sua bibliotheca, cùm ad eum de fide sua refert, & ab eo firmari postulat, Paulum Apostolum se sequi dicit, qui exemplum posteris reliquisset faciendi, quod ipse fecisset. interpretemur latinè, Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur, Episcopatum dicit, ad eos qui in Hierarchiis capessendis, & administrandis maiores sunt, omnino syncerè referant, quid sentiant, & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit ἄγαν ἀσφαλῶς, id est, valde cautè, ne in vacuum currerent, si qua in parte fides manca esset. Paulus enim cùm alioqui arcana Dei, quæ nõ licet homini loqui, vt ipse ait, audisset, metuebat tamẽ ne, cũ aliis euangeliũ salutis prædicaret, ipse reprobus fieret. Vnde & Hierosolymam ascendit, quamquã Christi discipulus cælestis: & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit, & euangelicam doctrinam, quam prædicabat iis, qui videbantur aliis antecellere manifestauit: ac dogma cũ eis cõmunicauit. Deinde subiungit Sophronius, quorsum ea communicatio spectaret: communicauit, inquit, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῷ μνηστευόμενος, id est, poscens interrogando, quod est latinè stipulari, & Græcè μνηστεύεσθαι, vt firmum sibi fieret, quod tradebat. Hoc est igitur quod Tertull. dixit veluti vim verbi huius Græci exprimens

De Synodica Sophronii Hierosoly. ad pont. Ro. pro confirmatione eius in fide more apostolico.

auctoritatem suæ prædicationi optasse. Deinde subiungit, & exemplum firmum posteris relinquens, vt sic ipsi quoque facerent. Docuit planè his verbis Sophronius, non propter Paulum tantum scriptum esse hoc ab eo, quemadmodum Hierosolymam ascendisset: & euangelium cum Iacobo, Cepha & Ioanne contulisse, sed propter posteros Hierarchas, vt similiter auctoritatem doctrinæ suæ firmam ac solidam à successore Cephæ poscerent, & expectarent. Sciebat quidem Apostolus, se esse discipulum Christi & è cælo edoctum: nec enim ab homine accepit, quod didicit, euangeliũ, sed per reuelationem Iesu Christi, sciebat inquam, nihil sibi doctrinæ ex illa cum Iacobo, Petro & Ioanne communicatione accessurum: nec enim illi quicquam Paulo contulerunt, vt ipse testatus est: sciebat tamen sic à Domino sancitum esse in euangelio, quod sibi reuelatum erat, vt Cephas esset omnium Hierarcharum, siue Episcoporum Princeps, à quo, tanquam petra & capite omnes fratres firmandi ac solidandi, & dirigendi essent in iis, quæ ad dogma fidei pertinerent ita vt periculum certum esset, ne in vacuum currerent, aut cucurrissent tantisper dum id non fieret. Sin verò fieret, posse iã firmè, ac constanter dicere, quod ipse idẽ Paulus de prædicatione sua, auctoritate Cephæ Principis Apost. firmata dixit, Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit: & iterum Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. acceperant enim Galatæ à Paulo, vt ipse eis, ne quis eos deciperet, narrauit, dogma fidei auctoritate Cephæ, Iacobo & Ioanne in consilium adhibitis, firmatum, ac solidatũ, & veluti sigillo Apostolicæ Petræ signatum ac munitum. Hunc igitur Apostolum Paulum secundum traditionem Apostolorum, quam ipsi à Domino acceperunt, secutus Sophronius Hierosolymitanus Apostolicus vir subiũgit, Huic nos consuetudini seruientes ad vos θεοτόκως, qualis sit fides nostra scribimus πρὸς δοκιμὴν, id est, vt probetur: ne terminos æternos, quos patres nostri posuerunt, transire videamus: scribimus, inquam, ad vos, qui non solùm nostris discernere κατὰ τὴν τοῦ[illegible] τὰ δόκιμα

Quorsum scriptũ sit de ascensu Pauli Hierosolymam ad cõferendum prædicationem suã cum Petro.

De cõsuetudine scribendi Synodicas epist. de fidẽ ad pot. Rom. secundũ traditionẽ apostolicã.

δόκιμα τα, id eſt, legitima dogmata ab adulterinis. ſed etiam προσαναπληρῶσαι τὰ ἐλλείποντα, id eſt, ſupplere quæ deſunt poteſtis. In eandem ſententiam ſcripſit Beatus Baſilius in epiſt. data Sabino diacono ad Pontificem Rom. τῷ ὄντι γὰρ τῆς ἀνωτάτου μακαρισμοῦ ἄξιον τῆς τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ χαρισθέντες τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ καθαροῦ διακρίνειν τὴν δὲ τῶν πατέρων πίστιν ἄνευ τινὸς ὑφαιρέσεως κηρύττειν αὐτήν reuera enim, inquit, dignũ eſt illa excellentiſſima voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet vt, quod adulterinũ eſt, à legitimo & puro diſcernas: ac fidẽ patrũ ſine vlla ſubtractione prædices. Ad extremum, poſtquã fidem ſuam multis Sophronius verbis Pontifici Rom. expoſuit πρὸς δοκιμήν, vt idem Sophronius dixit, rogat eum, vt quàm primùm Synodicã de fide ſua acceperit, reſcribat litteras quibus exhilaretur ipſe Sophronius, euangelizaturus vt ait. τὴν ὑμετέραν θεόσδοτον ῥῶσιν, id eſt ſanitatem veſtrã à Deo datam: ſanitatem fidei ſignificauit, imitatus Apoſtolũ, cũ ait. Vt ſani ſint in fide: & iterũ, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana: & rurſus Tu autem loquere, quæ decent ſanã doctrinã, & illud, Formam habe ſanorũ verborũ, &, Qui non acquieſcit ſanis Domini noſtri ſermonibus. θεόσδοτον verò id eſt, à Deo datam vocauit, quod pro fide Petri ſpecialiter tãquã capitis orauit Dominus, ne deficeret, vt ipſe in Euangelio teſtatus eſt, fides ergo Pontificis & eccleſiæ eius Romanæ quæ omniũ eccleſiarũ eſt caput, ſanitatẽ à Deo accepit. fides verò quæ eſt in cæteris eccleſiis, velut membris reliquis, ſanitatem accipit à Deo per cõmunionem fidei eccleſiæ Romanæ, Catholicæ, quæ fides annunciatur in vniuerſo mundo, vt Paulus dixit. illam enim fidem ſciebat tantùm Catholicam eſſe, à qua quæ diſſentit, non eſt ſana fides, nec annunciatur in vniuerſo mundo. ſed in penetralibus, in deſerto, in angulis, in ſpeluncis, vt apud hæreticos. probant hoc, quod dicimus, ſcripta veterum, & hodiernus ſtatus eccleſiarum. Ex quo enim Patriarchæ firmitatem ſanitatis fidei ſuæ à cœleſti diuina ſanitate Capitis ſui petere, id eſt, fidẽ ſuam cũ fide eccleſiæ Rom. per Synodicas litteras Apoſtolico more conferre, & fidem ſanam eccleſiæ

Vnde exiſtat ſanitas fidei pont. & vnde ſanitas fidei omnium eccleſiarum.

Rom. 1.

Ex quo tẽpore cœperint Patriarchæ, & alii hierarchæ ecclesiarũ amittere sanitatem fidei.

Quæ superbia fuerit semper in hæreticis maximè pestifera.

Rom. tanquam regulam ac formam, Synodicis item litteris descriptam accipere, & habere desierunt, fidem amiserunt: neque fidem solùm, sed sedes etiam, & libertatem in correptionem vesaniæ suæ, vt beatus Petrus de similibus ait. hæc enim fuit semper omniũ hæreticorum pestifera superbia, nolle cũ Pontifice, & eius ecclesia Rom. conferre Euangeliũ hanc Theoph. Alexand. in 2. lib. paschali notauit in Origene: In tantum, inquit, se ipso magistro intumescens, vt nõ imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus spiritu. S. contulit cum prioribus Apostolis Euangeliũ, ne in vacuum curreret. Hoc ipsum ergo, quod Sophronius, fecit quoque Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, idem exemplum & Apostolicam traditionem secutus, is enim ante septingentos annos misit Synodicã epist. ad Leonem 3. Adriani primi successorem cum confessione fidei suæ, petiitq; à põtifice, vt litteras viciſsim rescriberet, quibus Patriarchæ fidem, ac doctrinã firmaret. Sed recitemus pauca ex epist. Nicephori, quia vestra, inquit, fides Euãgelica munda, & immaculata est, & extra quam non est alia: neque Romanis finibus terminata circumscribitur, neque terminis mundi finitur, sicuti propheticæ & Apostolicæ voces testantur, in omnem terrã exiuit sonus diuinæ prædicationis, & in fines orbis terræ verba prædicantium. Hanc rationem attulit in prooemio, cur cum Rom. Pontifice confessionem fidei suæ conferret. Deinde post expositã plene & copiosè fidei suæ confessionem, optans professioni fidei suę auctoritatem, vt de Paulo Apostolo dixit Tertull. & vt pontifex fide sua tanquam regula fixa, & certa norma confessionem Patriarchæ firmaret, petiit ab eo, vt mitteret λόγους ϛηρίζοντας, καὶ συνετίζοντας. id est, sermones firmãtes & dantes intellectum. quis non agnoscat hic verbum ϛηρίζειν, id est, firmandi, quo vsus est Euãgelista, cũ dixit Dominus Petro, tu autem conuersus cõfirma fratres tuos: deinde subiungit Nicephorus explicans, quod dixerat, Vt vestris doctrinis, & exhortationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi. omnia, quæ in ea sunt mysteria ab initio tradita, inuiolata conseruantes. hæc enim erat ex Apostolica traditione profecta consuetudo, vt Ro-

manus pontifex ſtatim, vt erat creatus, ad firmandos fratres in fide, fidem ſuam, tanquam regulam, ac normam, eis mitteret. Teſtatur hoc etiam Gælaſius Pontifex ſanctiſſ. & ſapiẽtiſſ. in epiſt. ad Laurentiũ de Lignido: Quia nos, inquit, admones dilectione fraterna, vt velut medicinam quandam fidei Epiſcopis per Illyricum vel aliis miniſtrare debeamus. quamquã hoc copioſiſſimè factum ſit à beatę recordationis prædeceſſore noſtro, & quia mos eſt Romanæ ecclesiæ ſacerdoti nouiter conſtituto formam fidei ſuæ ad ſanctas eccleſias prorogare. hæc eadem compendioſa nimis breuitate ſtudui renouare, vt ſub qua fide viuendum ſit, ſecundum ſtatuta patrum, in hac noſtra epiſt. per breuitatem ſine faſtidio lector agnoſcat. Hactenus Gelaſius. Huiuſmodi ergo litteras petiit Nicephorus à Põtifice, ex quibus certum haberet, ſub qua fide viuendum ſibi eſſet: & quibus firmatus, vt ipſe idem dixit, in ea fide integer & ſolidus permaneret accepto Symbolo concordiæ à Pontifice, quod in extremo exiſtolæ mitti obſecrarat. Sicut Paulus Apoſtol' à beato Petro, Iacobo, & Ioanne accepit: hoc enim ſignificarunt dextræ illæ, quas Paulo & Barnabæ dederunt, poſtquam gratiam Euangelicæ veritatis, quam vterque prædicabat, cognouerũt. ſimiliter ad exemplum Pauli Proterius Patriarcha Alexandrinus retulit ad Leonem primum de fide ſua per Synodicas litteras, petiitque, vt in ea firmaretur: vt ex epiſtola Leonis magni ad Iulianũ intelligi poteſt. Sic enim de eo ſcribit, Fratrem Proterium Alexandrinæ vrbis epiſcopum gratulor ſatisfactionis plenas de fide ſua ad nos litteras direxiſſe: & manifeſtè quid nam tedeat indicaſſe: cui me dignã gratiam pro fidei ipſius ſynceritate neceſſe eſt præſtare, vt honorem in nullo ſuæ perdat excellentiæ, ſed ſedis ſuæ priuilegia paternæ antiquitatis exẽplo illibata poſſideat. Hactenus Leo. Bene habet, quod huius pontificis Romani epiſtolas grauiſſimas non auſi ſunt negare Magdeburgenſes in centuria 5. imò neque de eis meminerunt inter eas, quas illic partim vt ſuppoſitas, partim vt corruptas notant Anaſtaſij, Innocentij, Cœleſtini, Bonifacij, Zoſimi, Gelaſij, credo, ne ſi omnium Pontificũ epi-

Conſuetudo Rom. pont. ex apoſtolica traditione.

stolas negarent, Leonis præsertim, quarum celebritas, & auctoritas vbique iam olim percrebuit, ipsis etiã Luteranis ridiculum videretur: vt vel hoc solum Magdeburgica commenta maxime redarguere posset. est igitur alia etiam epistola eiusdem Leonis ad Anastasium Archiepiscopum Thessalonicensem, ex qua perspici potest quemadmodum Pont. Rom. in ecclesiis Orientis Vicarium haberet Archiepiscopum Thessalonicensem, qui nomine Pontificis, vt vniuersalis pastoris prouincias visitaret longinquas: tum alia expediret, quæ ratio, ac necessitas postularet. Cuius etiam auctoritate, ne propter longinquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Episcoporum ordinationes confirmarentur, quæ sine auctoritate successoris beati Petri fieri non poterant secundum Apostolicam constitutionem, quæ in libro 8. Clementis cap. 4. scripta est, quæ vsque in hodiernum diem viget, & seruatur. Cũ enim beatus Petrus sanciat, vt electionem Episcopi à presbyteris, & populo factã Metropolitanus, quẽ vocat τὸν πρόκριτον, approbet si nihil obstet, & rursus idem cum duobus Episcopis Episcopum ordinet, consequẽs est, vt ex ipsius Petri, id est, ex successoris eius auctoritate confirmatio electionis factæ, & auctoritas ordinationis faciendæ pendeat. idcirco enim in persona Petri hanc constitutionem de electione, atque ordinatione Episcoporum Clemens scripsit. in hanc igitur Apostolicam traditionem intuens magnus Leo sic cap. 6. huius ad Anastasium epistolæ scripsit: De persona autem consecrandi Episcopi, & de cleri, plebisque consensu Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuã referat: quodque in prouincia beneplacuit, scite te faciat, vt ordinationẽ ritè celebrãdam tua quoque firmet auctoritas. Et paulò post in eodem decreto præcepit, vt de electione Metropolitani referant Episcopi prouinciales ad Vicarium pontificis Archiepiscopum Thessalonicensem, vt auctoritate eius firmetur. Verùm hæc, & alia eiusmodi vno verbo arrogandi, vsurpandi, vendicandi, sumendi more suo Magdeburgenses impudentissimè eludunt. Arrogabant (inquiunt) sibi hanc potestatem citandi alios ad dicendum coram se causam,

De Vicario Pont. Rom. in ecclesiis Orientis.

Apostolica cõstitutio.

& rursus, citati sunt eam sibi vendicare super Archiepiscopos auctoritatem, vt si quid illi agerent, ex auctoritate Romani pont. egisse viderentur, quasi serui, & mancipia eius essent, & iterum in eadem 5. centuria, vsurpabant sibi potestatem mandandi aliis Episcopis, vt quē ipsi vellent, & proponerent, in distitis ecclesiis Episcopum ordinarent: aut, quem ipsi nollent, deponerent. Item vsurpabant sibi ius confirmandi alios in Episcopatu. nam Leo inquiunt, Maximum Antiochenum, cōfirmauit in Episcopatu: ac idem Proterio Alexandrino Episcopo iura antiqua eius sedis confirmasse iudicatur epist. 68 ad Iulianum. & 90. ad Marcianum Imper. & rursus, sumebant sibi, inquiunt, potestatem excommunicandi alios Archiepiscopos, & ecclesias. ita denique loquuntur isti, quasi Pontifices Romani magnas copias militum ex delectu Italiæ comparatas per omnes prouincias etiam longinquissimas semper habuissent, vt Episcopos, & ecclesias omnes ad obediendum cogerent: aut quasi omnes Imperatores hoc ipsum præsidiis militaribus in gratiam Pontificis Romani semper fecissent. Quid igitur amentius cogitari potest, quā quæcunque Magdeburgensis de summa auctoritate Pontificis Romani Petri Principis Apostolorum successoris apud veteres auctores. & quidem magnos, ac per multos, & sanctissimos legunt, & obseruant, in ea omnia, tanquam in gladios à se districtos, & è vagina eductos, vt quosdam nouos Saules, furiose irruere, & letali vulnere percussos vno verbo vsurpationis, vel alterius similis, tanquam alicuius magi cantione putare se rediuiuos & sanos. Dicite nobis Magdeburgenses, quis à principio, quandiu fides ecclesiæ Romanæ in Germania viguit, Archiepiscopos generosæ, ac bellicosæ nationis Germanorum parere Romano Pontifici, tāquam seruos & mancipia, vt vos loquimini, coegit? si vsurpatio erat violenta, cur generosi spiritus præsulum Germanorum, & religiosi non audebant in Domino seruile iugum, durum, & iniquum excutere? cur tam pueriliter vestris Germanis illuditis? sed propositum nobis prosequamur. Item Petrus Patriarcha Constantinopolitanus idem exemplū imitatus, & apu-

Quo vno verbo eludant Magdeb. omnia quæ d. summa auctoritate pont. apud magnos & veteres auctores legunt, & obseruant.

Quomodo Magdeb. in gladios à se districtos irruant vt noui Saules.

stolicæ traditionis consuetudinem secutus de fide quoque sua ante quingentos annos ad Leonem 9. per Synodica retulit, petens vt in fide, & sede sua firmaretur, cui Pontifex ita rescripsit, Porrò sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis, ita pernitiosum est, si adsit malis. quod ipse ex specula illius ecclesiæ, cui videris diuinitùs designatus speculator, prudenti oculo consyderans promotionem tuam ad episcopale fastigium electione cleri, & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundum antiquæ consuetudinis religiosum & valde necessarium studium apostolicæ, ac primæ sedi, cui Deo adiutore, quamuis indigni præsidemus, annunciare, & exponere curasti. & paulò post, Mea verò humilitas in culmine apostolici Throni ideo exaltata, vt approbanda approbet, improbãda quoque improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis Episcopalem promotionem libens approbat, collaudat, & cõfirmat. & paulò post, Sanè fidem tuam, quam proprio scripto summæ, & Apostolicæ sedi exposuisti, sanam & catholicã, atq; orthodoxam per omnia protestamur: & sicut verè vnicam, & salutarem præcordialiter amplectimur: & tuæ dilectioni vehementer gratulantes in Domino, candẽ nostram esse deuoto & prompto ore profitemur. hæc erant, vt ante dixi, symbola concordiæ: quæ Nicephorus optabat: & Paulus per dextras societatis sibi, & Barnabæ datas significauit. Denique hanc Romani Pontificis beati Petri successoris auctoritatem, & Apostolicã consuetudinem à Christo institutam confirmandi fratres, & omnes ecclesias in fide attestatur etiã maxima, & grauissima auctoritate sua sancta Synodus Ephesina ducẽtorum Episcoporum ex multis, ac variis prouinciis in epistola ad Cælestinum Pontificem, in qua sic ait, Est enim vobis tam eximiis hoc in consuetudine positum, vt fulcra ecclesiarum cõstituatis. expressit interpres vim verbi Græci στήριγμα, quo vsa est Synodus intuens in locum euangelij, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Græce enim est στήριξον. Satis cum hac epistola conuenit, quod beatus Cyrillus, qui postea eidem Synodo loco Pontificis Romani præfuit, ad eundem Cęlestinum scripsit, cùm ad eum, tanquam

Grauissimum Synodi Ephesinæ de auctoritate Pont. testimonium.

ad caput ecclesiæ, de hæresi Nestorij referre necessariũ esse iudicaret, sic enim ait, Qandoquidem Deus à nobis in huiusmodi causa vigilantiam nostram postulat, καὶ τὰ μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν πείθουσιν ἀνακοινοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι. id est, & longinqui temporis consuetudo suadet cum sanctitate tua communicare, necesse est mihi scribere, & quæ sequuntur. Hanc consuetudinem priscam omnium ecclesiarum intellexit Synodus, cùm dixit, hoc in consuetudine positum esse Pontifici. quod si ante mille ducẽtos propè annos iam erat lõginqua, & antiqua hæc consuetudo omnium ecclesiarum testimonio Cyrilli, quæ illum cogebat ad Pontificem referre. ex qua alia origine illam longinquitatem profectã esse dicere possunt Magd. nisi ex diuina institutione, & apostolica diuinæ institutionis traditione? Sed, ne hoc confiteantur, confugient, credo, ad næuos suos, quos Satanas illis excogitauit: vt nullam formam Synodi, neq; sanctos patres sine næuo hæresis agnoscãt.

De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in Actibus apostolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidem suam firmauerit sententia beati Petri, & quomodo nõ Simeon legendum est ibi in actibus Apostolorum, vt Chrysostomus, & Græci legunt, sed Simon, vt latini meliora exemplaria Græca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertullianus ex Petri sententia in illa Synodo Hyerosolymitana scripserit, & quomodo omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decreta. Caput 5.

Actenus ergo de põtificali exemplo firmandi in fide fratres in beato Petro Apostolo expresso, cùm Paulus ad Petrũ discipulorum Coryphæum, vt diuinus Dionysius vocat, de prædicatione sua & fidei doctrina retulit, vt haberet scilicet certum & firmum de auctoritate doctrinæ suæ à Principe Apostolorum confirmatæ, ne fortè in vacuũ curreret, si discreparet. venio ad alterum exemplum

De altero exẽplo pontificali firmandi in fide fratres in actis apost. proposito.

scripturæ sanctæ in Actis Apost. postquam Petrus primus, vt caput ecclesiæ, sentẽtiam suam in illa Synodo Hierosolymitana de relinquenda legis Mosaicæ obseruatione dixerat, quia erat Iacobus illius ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcopus, in qua surrexerant quidã ex hæresi pharisæorum, qui dicebant oportere seruare legem Moysis, necessariumque videbatur, vt quid ipse sentiret populus, cui præerat, sciret, & vtrum cum capite suo concordaret, postquam Petrus perorauit. & tacuerunt Paulus & Barnabas, qui cum Petro consententia de conuersatione gentium narrauerant, respondit Iacobus dicens, Viri fratres audite me: Simon narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populum suum nomini suo: & huic concordant verba prophetarum. & paulò post, Propter quod ego iudico, non inquietare eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum, & quæ sequuntur. auctoritatẽ Petri citat, cum prophetico testimonio consentientem, qua confirmatus audet dicere cõstanter, propter quod ego iudico &c. sed dicent hic non solum Magdeburgenses, sed fortassis alij, non Simon sed Simeon scriptũ esse, in Actis scio Ioannem Chrysostomum non de Simone Petro interpretari, sed de Simeone siue illo euãgelico, siue alio, neutrum enim affirmat, atque ita ferri scriptum in iis exemplaribus Græcis, quæ ædita habemus: sed legendum esse Simon, vt est in latinis exemplaribus, & non Simeon, vt in Græcis, ex Clemẽte etiã Romano dicimus. is enim lib. 6. de Apostolicis constitutionibus cap. 12. Petrum introducit narrantem in illa Synodo ea, quæ tum Lucas de Petro cap. 10. tum idem Petrus cap 11. Act. Apost. narrauerat de linteo magno è cœlo demisso, pleno quadrupedibus, reptilibus & volatilibus. & quomodo diuinitùs à Cornelio accersitus esset, & de spiritu S qui super illum & domum eius cecidit, & alia insuper quæ in Actis prætermissa sunt quemadmodum tunc intellexisset verbum Domini, quod scriptũ erat. Omnis qui inuocauerit nomẽ Domini, saluus erit, & rursus, Recordabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersæ familiæ gentium, quoniã Domini

Act. 15.

Quod in act. apost. non Simon legendum sit cap. 15.
Locus act. 15.

est regnum, & ipse dominabitur gentium, quodque vbique scriptum esset de vocatione gentium. quia igitur hæc Petrus cap. 1. Act. Apost. narrauit, vt Clemens auctor est, quæ in eo loco [illegible] sine magna ratione, vt paulò post ostendam, à Luca prætermissa sunt, idcirco Iacobus dixit. Simon narrauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere ex gentibus populũ nomini suo, scilicet narrauit Petrus. cùm dixit paulò supra, Vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gentes verbum euangelij, & credere, & qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit illis. Cornelio enim Centurioni apparuit Angelus, & dixit, vt accerseret me, & reliqua, quæ, vt dixi, tũ Lucas cap. 10. de Petro narrauit, tum ipse idem Petrus cap. 11. coactus est narrare iis, qui erant ex circuncisione, qui cum eo disceptabant dicentes, Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis? incipiẽs enim, exponebat illis ordine dicens, Ego eram orans, & vidi in excessu mentis visionẽ, descẽdens vas quoddam, & quæ sequuntur: hæc omnia, vt antè dixi, Simon narrauit in illa Synodo, vt nos Clemens Romanus docuit, vt iam meritò dixerit Iacobus, Simon ἐξηγήσατο, quod verbum non concise, & summatim sed fusius & explicatius exponere significat. cur autem non sint ibi à Luca tertio per Petri personam repetita, in promptu est ratio, & quidem valde idonea, & prudenti scriptore digna, quia, si Petrus, quæ sibi cum Cornelio acciderant, coactus est exponere ordine Hierosolymitanis illis, qui Hierosolymis ex circumcisione aduersus eum disceptabant dicentes, Quare introisti ad viros præputium habentes, & mãducasti cum illis? quoquomodo postea etiam similiter, imò multo magis non cogebatur eadem exponere in Synodo? vbi audiebat multitudo, vbi Lucas testatur, & qui ex Antiochia ascenderãt, cùm conuenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc, quia docebant quidam, oportere circumcidi & seruare legem Moysis. Quid igitur opus erat, vt sanctus Lucas tertio illa repeteret quæ tametsi non repeteret, consequens erat, intelligere narrata esse ibi, & exposita à beato Petro eadem, quæ illis,

A Clemente in const. apost. libro 6. expositis de quibusdam à Luca prætermissis, & cur.

qui contra eum principio disceptare cœpissent, narrasset? Accedit huc, quod sic illa prætermisit Lucas capite illo 15. vt, prætermissa esse. ne toties repeteret, nō obscure significauerit significauit inquam, cùm post narrationem Petri respondit statim Iacobus dicens, Viri fratres audite me, Simon ἐξηγήσατο, id est, exposuit. verbo enim idem significante vsus fuerat sanctus Lucas in Petro, cùm dixit cap. 11 de eo ἐξετίθετο καθεξῆς, id est exponebat ordine, idem enim significat ἐξηγεῖσθαι. deinde quod Iacobus de Petro dixerit, cùm dixit, Simon narrauit, quis dubitare potest, si quæ Iacobus dicit Simonē narrasse, cum iis ipsis, quæ ibi Petrus narrauit, conferat & sententiam verbis vtriusque subiectam pōderet. Petrus enim dixit, Viri fratres vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meū audire gentes verbum Euangelij, & credere. Iacobus verò, nō in verba, sed in sensum intuens narrasse illum ait, quēadmodum primum, id est, ab antiquis diebus, vt Petrus dixit, Deus visitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. verbo visitandi consilium ac prouidentiam, & misericordiam Dei significauit: visitauit, inquam, vt eligeret gentes, quæ credentes in eum per prædicationem Euangelij fierent populus eius, & à Christo christiani vocarentur, hoc enim significat elegisse Deum, ex gentibus populum nomini suo hoc ipsum itē significat elegisse audire gētes verbū Euāgelij, & credere. Itaq; Iacobus nō verba, sed sensum Petri expressit, vt Euangelistæ quoque non raro facere solent, cùm testimonia ex scripturis sanctis producunt. Cùm igitur certum sit, quod beatus Iacobus dixit, Simon narrauit, non de Simeone quopiam iuxta corrupta exemplaria, sed de Simone Petro accipiēdum esse, vt ex omnibus latinis exemplaribus, & ex Clemente Romano, tum ex recta ratione scribēdi. deinde ex ipsis verbis beati Petri, & beati Iacobi collatis, ponderata sententia demonstratum est, non est quod amplius hęretici in inuidiam auctoritatis beati Petri Principis Apostolorum hunc locum vanè, & temeritate iactent, vt solent. immo intelligant potius exemplum esse clarissimum eius auctoritatis, quam Dominus in Euāgelio

lio eidem Petro, tanquam Petræ Eccleſiæ dedit firmãdi fratres, cùm dixit, Ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua: Tu autem conuerſus firma fratres tuos. cùm enim, vt ſanctus Lucas narrat, ſurrexiſſent quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderent dicentes, quia oporteret circumcidi eos, præcipere quoque ſeruare legem Moyſis: conueniſſent quoque Apoſtoli, videre de verbo hoc, cúmque magna conquiſitio fieret, quia ad Petrum pertinebat firmare eos in ea fidei ſanitate, quam à Domino acceperat, qui pro ea ſpiritum ſanctum, qui omnem veritatem reuelat, orauerat, ſurgẽs, inquit, Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos ſcitis, quoniã ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meũ audire gentes verbum Euãgelij, & credere ab antiquis diebus dixit, id eſt, ante mundi cõſtitutionem, vt Paul. in epiſt. ad Eph. ait, benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui elegit nos ante mundi conſtitutionem fuit enim à ſæculis abſconditum hoc myſterium fidei, ſicut idem ad Coloſſ. ſcripſit, nec enim fuit nouum conſilium, ſed conſilium antiquum, & verum: vt Eſaias prædixit. dixit ergo beatus Petrus, electas eſſe gentes ab antiquis diebus, id eſt, ex æternitate ad myſterium fidei, tunc ipſis reuelatũ aduerſus eos, qui aiebant, vt beatus martyr Ignatius in epiſt. ad Philad. ſcripſit, euangelio non credam, niſi videro in antiquis: putabant enim nouum inuentum eſſe myſterium euangelij, & vocationem gentium ad verbum euangelij, & ad fidem. idcirco beatus Petrus cùm exponit Cornelio cap. 10. Act. hoc myſterium fidei Chriſti, producens teſtimonia Prophetarum, Huic, inquit, omnes Prophetæ teſtimonium prohibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eũ. prætermiſit verò Lucas ipſa teſtimonia Prophetarum breuitatis cauſa: ex quibus pauca Clemens recitauit, Tũc enim, inquit, cùm vidiſſet Petrus ſpiritum ſanctum ſuper Cornelium gentilem, & domum eius cecidiſſe, intellexit verbum Domini, quod ſcriptum erat, Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: & rurſus Recordabuntur, & conuertentur ad Dominũ vniuerſi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuerſæ familiæ

Auctoritas Petri in Euang. ei data affirmandum in fide cæteros, expreſſa in actis.

Eph. 1.

Coloſſ. 1.

Eſa. 25.

De teſtimoniis prophetarum à Luca prætermiſsis Act. c. 10. à Clemente relatis.

gentium, quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur gentium, & quod vbique scriptum esset de vocatione gentium Iacobus ergo Episcopus Hierosolymitanus expositione beati Petri firmatus, ac repetens summatim illius sententiam, & expositionem de vocatione gentium ad verbum Euangelij, testimoniis Prophetarum roboratam, & de cessatione Mosaicæ legis, auctoritatémque eius, vt Principis Apostolorum sequens, ac totum consessum & multitudinem ad idem faciendum hortans, Viri, inquit, fratres, audite me, Simon exposuit: hoc enim significat, vt antè dixi, verbũ græcum ἐξηγήσατο, quemadmodum primum, id est, à principio antequam quicquam faceret: quod Petrus dixerat, vt antè notatum est, ab antiquis diebus, & quę sequuntur, ne eadem sæpius repetam. Deinde ad testimonia Prophetarum, quæ beatus Petrus citauerat, vt ex cap. 10 act. & ex Clem. Rom. demonstrauimus, addidit idem Iacobus testimonium Amos Prophetæ & subiungit, Propter quod ego iudico, id est, quia Simon sic exposuit, & cum eius expositione, vt à Deo reuelata concordant verba Prophetarum, iudico, inquam, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum. non inquietari dicit, scilicet cogendo eos ad obseruationem legis: siquidem in singulis ciuitatibus prædicabatur lex per Synagogas vbi legebatur per omne sabbathum. hoc ipsum dixerat prius beatus Petrus, Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum, scilicet legis Mosaicæ, super ceruices discipulorum: & quæ sequuntur, subiungit deinde idem Lucas, tacuit autem omnis multitudo: quod satis declarat, omnes auctoritati Petri acquieuisse: neque enim silentium factum est ad audiẽdum Paulum. quasi prius omnes loquerentur, sed tacuit, inquit, multitudo quia scilicet nemo quicquam obiecit, sed potius omnes in fide illius dogmatis confirmati, tacuerunt. videte Magdeburgenses, quid doctissimus Tertull. & in scripturis sanctis exercitatissimus de illa Petri sententia in libro de pudicitia scripserit, postquam dixit, in Petro extructam esse ecclesiam, cùm vellet eius rei per exempla quædam exitum, & experientiam quandam in Actis

De exemplo, & experientia auctoritatis Petri supra ecclesiam in Act. ex obseruatione Tertulliani.

Apost. ostendere, subiungit, Ipse denique primus in Christi baptismo reserauit aditum cœlestis regni, quo soluuntur alligata retrò delicta, & alligantur, quæ non fuerint soluta secundum veram salutem: & Ananiam vinxit vinculo mortis: & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis: deinde subiungit, Sed & in illa disceptatione custodiendæ legis primus omnium Petrus spiritu instinctus, & de nationum vocatione præfatus, etiam nunc, inquit, quid tentastis Dominum de imponendo iugo fratribus, quod neque vos, neque patres vestri sufferre valuerunt? sed etiam per gratiam Dei credimus salutem consecuturos, sicut illi. Deinde subiungit Tertull. hac sententia, & soluit, quæ omissa sunt legis: & alligauit, quæ seruata sunt. Sed redeamus ad Acta Apost. & consideremus, quod Lucas post Iacobi per orationem subiungit. Tunc inquit, placuit Apostolis, & senioribus cum omni ecclesia eligere, & quæ sequuntur. tunc inquit, scilicet cùm Iacobus propter expositionem Petri Principis Apostolorum, & verba prophetarum illi consona iudicauit non esse legis obseruationem à gentibus requirendam. Omnes igitur, tum Apostoli, tum presbyteri, & omnis ecclesia firmitatem sententiæ ex Petri expositione cum Prophetarũ testimoniis consentiente duxerunt. quam formam vniuersa deinceps concilia ritè habita, tenuerunt, vt eorũ decreta non, nisi auctoritate Pontificis, firma essent. vt, sit Benedictus 3. ad Ignarum Rhemensem Archiepiscopum de Synodo eius à Pontifice Romano confirmanda ante septingentos annos scripsit, quæstio inde nullis aliquando temporibus oriatur: & aspirantes in Deo anhelitus compressi funditus perpetuò maneant, ne amplius illorum contradicentium aduersitatibus Dei conturbetur ecclesia: Sed omnibus eruta sæuę pertractationis erroribus, vnita semper in Christo permaneat ob eandem causam Leo magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit, vt ipse in epistola ad Marcianum Imperatorem testatur, ne, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur vtrum, quæ in Synodo Chalcedonensi per vnanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres &

Vnde ducta forma, vt concilia auctoritate pōti. Rom. confirmentur.

Coepiscopos nostros, qui prædicto concilio interfuerunt, scripta direxi, & quæ sequuntur. Hæc quoque fuit causa, cur Tridentina Synodus contra ætatis nostræ hæreticos habita, nuper à Pio 4. Pontifice Romano confirmaretur. ad Pontificem enim pertinet ἐπικυροῦν συνοδικὴν ἀπόφασιν, id est, confirmare, ac ratam habere Synodi sententiam, vt Photius Constantinop. ad Nicolaum primum scripsit. & magnus Basilius cùm peteret à Pontifice Rom. vt mitteret Legatos suos ad Orientem cum actis concilij Ariminensis, vt ea rescinderet, confitetur Pontificem Rom. περὶ ταῦτα αὐθεντεῖν (hoc enim verbo vtitur) id est, ius. & auctoritatem habere in his, vt ex epist. eius ad Athanasium, in qua hæc scribit, perspici potest. Immo illud hic obseruatione dignum est, cùm dixit beatus Petrus, ab antiquis diebus elegisse Deum gentes, vt audirent verbum euangelij per os eius, idque eos, qui aderant scire, significasse τὸ αὐθεντικὸν. id est, auctoritatem sibi à Deo datam, quæ conuenienter scripturæ sanctæ ad confirmandam fidem omnium, & verbi prædicationem pertineret: hac enim ratione τῆς αὐθεντείας, id est, auctoritatis excepta, æque, omnes ad prædicandum verbum euangelij Deus elegerat: sed ratione, vt dixi, auctoritatis ipse erat os omnium.

Quid in Act. significet, quod Petrus dixit, elegisse Deũ gẽtes, vt per os eius audirent euangelium.

Quomodo ex locis scripturæ sanctæ de confirmandis fratribus in fide per Petrum concludatur super Petrum ædificatam esse ecclesiam: & quomodo qui Petrus propriè vocatus est, idem quoque Petra translati secundum consuetudinem scripturæ dictus est, & de comparatione promissionis factæ Abraæ cum promissione facta Petro, & de testimoniis veterum patrum Græcorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, id est, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hyeronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Cerameus, Basilius, Chrysostomus & alii.

Caput 6.

Satis hactenus, vt opinor, exemplis scripturæ sanctæ demonstratum est, quemadmodum beatus Petrus, vt ei Dominus præcepit, & sanxit, fratres in fide sua, pro qua Dominus orasset, firmauerit. ex quibus locis, apud eos quidem, quos aut tarditas ingenij, aut malitia nō impedit, quin consequentia, & repugnantia videant, clarè iam appa-ret, Ecclesiam Catholicam super eum esse ædificatam, cui Dominus mandauit, vt fratres, & fratrum ecclesias in fide, instar Petræ, fulciret ac solidaret. Etenim, si cō-cedant Petro hanc auctoritatē firmandi fratres in fide, vident certè necessario consequens esse, vt simul con-cedant, super eius auctoritatem ad firmandum in fide sua, pro qua orauit Dominus, ædificatam esse ecclesiā fratrum. nam, si non potest esse ecclesia fratrum, nisi auctoritate eius stabiliatur, ac firmetur, ergo super eam ædificatur: quod enim firmatur, super id, quo fir-mum efficitur, ædificatur. super Petrum igitur haben-tem auctoritatem ad firmandum in fide sua, ædificata est ecclesia: auctoritas enim non potest esse separata σχετικῶς, id est, secundum habitudinem ab eo, cuius est auctoritas, quare necessariò confitendum est, quod Dominus dixit, Tu es Petrus & super hanc Petrā ædi-ficabo ecclesiam meam, perinde esse, ac si diceretur, tu es Petrus sic enim voluit Dominus, vt propriè vocare-tur, cū ei dixit, tu es Simon Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: & super te, qui post hac eris Petra, ædificabo ecclesiam meam. itaque, quem voca-uerat Petrum nomine imposito à Petra, vt beatus quo-que Hieronymus in comm. Matth. testatur, rursus sta-tim vocauit Petram Metaphorice, nomen enim, quod lapidi conuenit secundum naturalem firmitatem, ad Petrum propter firmitate fidei eius, & propter firman-di in ea fratres auctoritatem translatum est: Sicut alias scriptura sancta facere solet, transire scilicet à proprio nomine ad translatum vt, cum ait, vidit Petrum, & An-dream fratrem eius, mittentes retia, erāt enim piscato-res. & ait illis, Venite post me. & faciam vos fieri pisca-tores hominum. & apud Lucam, Stupor, inquit, circū-dederat eum, & omnes, qui cum illo erant ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ

Quomodo ex auctoritate Petri affirmandū fratres in fide secundū euang. sequatur ædificatam esse ecclesiam super eum secandam idem euang.

Matth. 16.

De nomine Petri propriè: & de nomine Petræ Metaphorico, siue translato.

Consuetudo scripturæ transeundi à proprio nomine ad translatum.

τῶν ἰχθύων, id est, super captura piscium, & Dominus dixit, Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens, Græce est, ζωγρῶν, dictum ἀπὸ τῆς ἄγρας ζώσης, id est, à præda viua ratione carente, cui propriè conuenit, trãslatum verò est ad homines. Ecclesiam igitur ædificatam esse super sedẽ Apostolicã, id est, Romanã, vt sanctus Anacletus ait quod Magdeburgẽses accusant, nõ intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, est esse ædificatam super firmam fidẽ, & immobilem Rom. pontificis auctoritatẽ: hoc enim significare solet in scriptura sancta sedes, vt veteres obseruarunt τὸ ἑδραῖον καὶ ἀμετακίνητον, vt illud, Parata sedes tua ex tunc. Sedem itaque vocauit sanctus Anacletus Metaphorice eum, quem Dominus translate quoque vocauit petram διὰ τὴν στερρότητα, id est propter firmitatem fidei, pro qua Dominus orauit, & in qua firmare fratres iussit: Quod si adhuc cõtendunt isti nõ esse accipiendũ de Petro, quod Dominus dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quæramus rursus ab eis, quare Dominus nomen mutauit Simoni, cũ dixit ei, Tu vocaberis Cephas? quod nomen idem postea interpretans, à petra, quam Syri, & Hebræi propter linguæ viciniam Cephan vocant, vt beatus Hier. in cõment. epist. ad Galatas auctor est, Petrum vocauit, cùm ei dixit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, quod perinde est, quasi diceret, & ego impono tibi nomen Petrus. vt Marcus euangelista interpretatur, cùm ait, & imposuit Simoni nomen Petrus dictum est, vnde sit appellatus Petrus, scilicet à petra. Quare autẽ sic à petra appellatus sit, statim declarat, idem Dominus subiungens, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meã: illa enim coniunctio, &, pro, quia, accipitur hoc loco, vt solet alias frequenter in scriptura. Vt sit perinde, ac si diceret, Hoc nomen Petrus à petra tibi impono, quia super te tanquam super petram ædificaturus sum ecclesiam meam. Sic etiam, cùm Deus nomen imposuit Abrahæ, mutato vetere, causam cõtinuò reddidit. postquam enim dixit, Tu vocaberis Abraham, statim subiunxit, quia patrem multarum gentium te cõstitui: hoc enim sonat nomen Abrahæ, patrem multitudinis. Hoc

Quid significet ædificatam esse ecclesiam super sedem apostolicam.

Marc. 3.

Gen 17.

ergo nomine Abrahę voluit Deus testatum esse omnibus, & notum qui essent in filiis Abrahæ, & Dei habēdi: scilicet non filij carnis, id est, nati ex sanguinibus, sed nati ex aqua & spiritu S. secundum Dei promissionem, Sicut Isaac natus est Abrahæ secundum promissionem, & non ex sanguinibus, (desierant enim Sarræ fieri muliebria sicut scriptura testatur) id est, natus est, non agente natura, sed gratia, & virtute Dei, qui hoc promisit Abrahæ, cùm esset corpus eius, vt Apostolus ait, emortuum, quippe qui erat prope centum annorū, è vulua Sarræ emortua. Vnde pulchrè beatus Chrysostomus conferens ortum nostrum spiritualē cū illo Isaac secūdum promissionem, sic in homilia de mutatione nominis Pauli, & Abrahæ scribit, ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ χάρις εἰργάσατο, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. προῆλθεν ἐκεῖνος ἀπὸ μήτρας κατεψυγμένης, ἀνέβης σὺ ἀπὸ ὑδάτων ψυχρῶν. ὅπερ οὖν ἐκείνῳ ἡ μήτρα, τοῦτο σοι ἡ κολυμβήθρα, εἶδες τόκου συγγένειαν; εἶδες χάριτος συμφωνίαν, εἶδες πανταχοῦ τὴν φύσιν σχολάζουσαν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐργαζομένην, διὰ τοῦτο κατ' ἐπαγγελίαν τέκνα ἐσμὲν interpretemur nos eisdem fere verbis vt enim, inquit, gratia illic operata est, sic etiā hic. æditus est ille ex vtero, qui frigore obriguerat: & tu ex aquis frigidis ascendisti Quod igitur illi fuit vterus, hoc tibi fons baptismi. hæc cognatio vtriusque partus: hæc consensio vtriusque gratiæ vtrobique vacat natura. Omnia efficit vis Dei. ob hanc caussam filij sumus secundum promissionē Isaac. Hactenus de Abraham patre multarum gentium, & de mutatione nominis eius: in quo tanquam in columna perpetua, vt ait idē Chrysostomus, promissionem Deus inscripsit, redeamus ad Petrum multarum quoque gentium, id est, innumerabilium ecclesiarū patrē, & rectorem, in cuius nomine à Domino imposito, & à petra ducto, tanquam in columna quadam ante conspectū omnium collocata monumentum ecclesiæ super eum ædificatæ, & promissionis fidei nunquam defecturæ positum à Christo est quo etiā maxime admonere nôs voluit, tan diu ecclesiam aliquam, ecclesiam Dei esse, quandiu super Petrum ædificata esset. hoc enim significauit, cùm dixit, Et super hanc petram ædificabo

De comparatione.

Gen. 18.

Rom. c. 4.

Cōparatio fidei Abrahæ, & promissionis ei factæ cum fide Petri, & promissione ei facta.

ecclesiam meam. Perinde enim est hoc, vt si diceret, nõ erit mea ecclesia, nec ego ero Deus eius, nisi sit Petri ecclesia secundum fidem, & obedientiam. Ad eundem enim modum postquã dixit Abrahæ, vocaberis Abraã, quia patrem multarum gentium te constitui, subiungit paulò post, Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te. quæ hanc vim habent, vt si dictum sit, non ero Deus, nisi eorum, quorum tu eris pater secundum fidem, & promissionem. Quod si Abraæ fides meruit, vt fieret pater multarum gentium, cur hæretici, & schismatici non credunt, insignem illam Petri fidem principatum omnium ecclesiarum Dei meruisse, ita vt super firmamentum potestatis eius Episcopalis, ecclesia catholica, tanquam super petram firmam ædificatã esset? idcirco enim quem Petrum propriè appellauerat, statim aptissima translatione petram vt paulò ante dixi, appellauit, quasi firmamentum, quia is, qui bonis legibus aliis præest, firmamentum est solidum status eorum, sicut in sapientia Salomonis scriptũ est, Rex sapiens stabilimentum populi. Sed videamus, quæ illa insignis & illustris fides Petri fuerit, cui isti tantum principatũ ecclesiasticæ hierarchiæ deferre nolũt, fuit enim fides totius Trinitatis: Tu es enim (inquit) Christus filius Dei viui, id est, filius genitus ex substãtia Dei patris, cuius vita vera est ipsa natura diuinitatis. Cùm autẽ cõfessus est Petrus, esse Christum filium Dei naturalem, in eo simul confessus est spiritum sanctũ, à quo vnctus est, Deo patri, & Deo filio æqualem, ac cõsubstantialem. Si enim spiritus sanctus in vngendo Christum minister fuisset gratiæ alterius, quomodo, inquit beatus Cyrillus lib. 7. de Trinitate, potuisset Christus esse ab eo vnctus, vt esset Rex? Iesum Christum enim à Nazareth vnxit Deus spiritu S. & virtute. vt idẽ Petrus in Actis Apost. ait. Quod quidem tunc pater cœlestis *Act. 15.* eidem reuelauit, cùm reuelauit esse Christum filiũ Dei viui: nec enim reuelare potuit Petro, esse hunc verum Christum, id est, verè & diuinè vnctum, vtpote filiũ Dei factum hominem, nisi fidẽ spiritus S. à quo erat vnctus,

reuelaret. Hæc ergo eſt illa fides admirabilis, quam nō caro & ſanguis Chriſti Petro reuelarunt: quia non cœpit hanc fidem Petrus, eo quod Chriſtum ſecundum carnē cognoſceret. imo hoc potius obſtabat. Sic enim beatus Hieronymus in libro, quem de circunciſione ſcripſit, interpretatus eſt, Nunquid enim ait, caro & ſanguis Petri obſtabant, quin filius Dei diceretur: non inquam, ſed potius Domini caro, & ſanguis, in quibus dum homo cernitur, quod erat Dei filius, non credebatur eſſe quod erat. Impoſſibile enim hominibus videbatur, Deum credere eſſe, cùm hominem viderent: & tantam maieſtatem, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quam ipſe non capit mūdus, in corpuſculo etiam deſpectæ imaginis incluſam. Ait ergo, non hæc caro mea tibi, & ſanguis me eſſe Dei filium prodiderunt, imò iſta non patiuntur, me hoc credi, Hactenus interpretatio Hieronymi. Quid igitur rationi conuenientius, aut diuina admiratione, & laude dignius fieri poterat, quàm vt is toti eccleſiæ catholicæ præficeretur, qui & primus, & nomine omnium Apoſtolorum excellentiſſimam illam totius trinitatis fidem teſtatus, & profeſſus eſt? in cuius profeſſione per baptiſmum regeneramur, ac membra eccleſiæ efficimur: & ad eccleſiam primogenitorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, accedimus, digni habiti, ſicut Apoſt. ait. in partem ſortis ſanctorum in Lumine. *Coloſſ.c.1.* Quòd ſi iſti, dicam iterum, fidē Abrahæ meruiſſe credūt, vt fieret pater multarum gentium, cur non ſit eiſdem credibile, meruiſſe hanc talem ac tantam fidem Petri, vt fieret pater, & rector multarū eccleſiarum? Ac rurſus, ſi Deus fidem Abraæ ita honorare voluit, vt illos tantum voluerit ſuos eſſe, ſeque eorum Deum, qui eſſent filij Abraæ ſecundum fidem, cur iſti credere nolunt, ita Chriſtum Dominum beatum Petrum ob fidem illam admirabilem totius Trinitatis honorare voluiſſe, vt illam tantum eccleſiam ſuam eſſe voluerit, Seque illius Deum eſſe, quæ eſſet Petri? Hoc enim ſignificabat, vt paulò ante dixi, illud ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam: vt perinde eſſet, quaſi diceret, illa erit eccleſia mea, & ego illius Deus, cui tu præeris, & ſucceſſores tui poſt te in generationi-

Gen. 22. bus suis: Hi enim sunt semen quoddam spirituale bea-
1. Ioan. c. 5. ti Petri principis Apostolorum. Denique, si Deus Abrae promisit inquiens possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, (quia scilicet omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum, sicut beatus Ioannes ait: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra) & hanc promissionem factam Abraæ hæretici non negant, cur potius negare audent, quod beato Petro promisit, aduersus ecclesiam, quæ super eum ædificata esset, nullas vires portas inferorum vnquam habituras esse, id est, nunquam esse interituram, quia scilicet nunquam fides ecclesiæ Romanæ, pro qua Christus orauit, defectura esset. Interitum enim significant hic portæ inferi, vt Eusеb. Cæsar. in libris de demonstr. Euang. annotauit. Sed qui plura in hunc locum euangelij de ecclesia super hanc petram ædificata desiderauerit, ne eadem hic repetamus, legat, si placet, quæ ex scripturis sanctis cùm eo loco ad interpretationem collatis in primo libro de summi Pontificis supra concilia auctoritate iam pridẽ scripsimus. Adhibeamus verò deinceps testimonia eorum, qui sic hunc locum euangelij interpretati sunt, ne quid à nobis aduersus prauos interpretes scribentibus requiratur, testimonia dico veterum patrũ doctrina & sanctitate præstantium qui petram de Petro, super quẽ ædificata sit ecclesia, acceperunt. quod si illos quoque, quamuis non Pontifices, neque apud Magdeb. hac ratione inuidiosos, indoctissimè tamẽ, & insulsissimè interpretatos homines superbissimi dixerint, vt de Anacleto Apostolico Pontifice dicere ausi sunt, more suo facient: qui quæ ignorant, blasphemant, & quæ nolunt, negant sed spero rursus & confido, plerósque eorum, quos ipsi iam deceperunt, cùm hæc legerint, istorum potius non solùm ignorantiam & malitiam, sed amentiam & temeritatem cognituros. Beatus ergo Hieronymus incredibili lectione, & eruditione. & in litteris sanctis exercitatissimus in epistola ad Marcellum aduersus Montanum. Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit ecclesiam: & si hoc loco Erasmus homo audax, ne dicam præceps, ausus est Hieronymum reprehendere. Hoc inquit, in præsentia detorquet ad com-

mendationem Petri, nec enim Petrus eſt fundamentum eccleſiæ, cùm Paulus dicat fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus non diſtinxit iſte auctor, quid interſit inter fundamentum ἀρχικὸν ſpiritum ſubminiſtrans, & vt Apoſt ait, caput ſuper omnia, quod eſt Chriſtus Ieſus, & fundamētum Hierarchicum, & ὑπουργικὸν hoc eſt miniſteriale, cui ſpiritus ſubminiſtratur, caput ſub Chriſto. & ex numero omnium creaturarū, quod eſt Petrus. nemo itaque poteſt ponere aliud fundamentum ἰσότιμον καὶ αὐτοσθενὲς id eſt, æqualis honoris ac per ſe forte, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. ſed proſequamur teſtimonia, rurſus idem Hieronymus in Comment. Matth. Ac ſecundum metaphoram Petræ rectè, inquit, dicitur ei, ædificabo eccleſiam meam ſuper te, item in commentariis Hieronymi prolixioribus, eruditiſſimis, quos in pſalmos ſcripſit qui in multis bibliotheci manu ſcripti extant, pſal. decimoquinto, immutabo, inquit nomina illorum, & de Simone Petrum faciam, quia ſuper petram illius mea fundata eſt eccleſia: de filiis Zebedæi filios tonitrui, ſublimia enim illis euangelij mei commiſſurus ſum ſacramenta. rurſus idem Hierony. in Ep. cap. ſecundo, vnde ſuper vnum, inquit, montium fundat eccleſiam, & loquitur ad eum, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, neſcio an audebunt dicere Magdeburgenſes, qua ſunt impudentia, indoctiſſimum quoque Hieronymum, ſicut Anacletum auſi ſunt. Cyrillus ἐν τοῖς ἑορταστικοῖς, πέτρα γὰρ καλεῖται, καὶ τὰς κλεῖς τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, πέτρα δὲ οἶμαι παρωνύμως ἕτερον οὐδὲν ἢ ἀκατάσειστος καὶ ἑδραιοτάτη τοῦ μαθητοῦ πίστις κέκληται, ἐφ᾽ ᾗ καὶ ἀδιαπτώτως ἐρήρεισται καὶ διαπέπηγεν ἡ ἐκκλησία Χριστοῦ καὶ αὐταῖς ἀνάλωτος ταῖς ᾅδου πύλαις εἰς ἀεὶ διαμένουσα interpretemur latinè, Petra, inquit, vocatur, & ei claues eccleſiæ creditæ ſunt. petra verò nihil aliud, vt arbitror, vocatum eſt nomine ducto à Petro quàm immobilis, & firmiſſima diſcipuli fides. ſuper quā eccleſia Chriſti ita fundata ac fixa eſt, vt ſubuerti nō poſſit, & à portis inferni perpetuo tuta, ac incolumis duret, cùm ait Petrum vocari petram

in euangelio,& rursus nihil aliud vocatum esse petram quàm fidem Petri significat Petrum vocatum esse petram à firmitate & immutabilitate fidei suæ : hæc verò duo Petrus fide firmus, & firma Petri fides non re, sed cogitatione tantum separantur. Aug. in lib cōtra epist. Donati, in Petro ait, tāquam in petra fundatam esse ecclesiam quam sententiam. atque loci euangelici interpretationem auctoritate beati Ambrosij multorum ore celebratam probauit libro priore retract. cap. 21. sic enim ait, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosij, vbi de gallo gallinaceo ait, hoc ipsa petra ecclesia canente, culpam diluit. deinde subiungit idem Aug. sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus, dicens, tu es Christus filius Dei viui: ac si Petrus ab hac petra appellatus personam ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur:& accepit claues regni cælorum. non enim dictum est illi, tu es petra, sed tu es Petrus, petra autem erat Christus quem confessus Simon, sicut eum tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Priorem sententiam auctoritate versuū beati Ambrosij, & approbatione multorum eos canentium probauit. de posteriore verò sensu, quia dubitabat, & nullius veterum patrum auctoritate probare poterat, admonere voluit inter cætera, quæ à se aliquando dicta nō probabat: aut suspecta habebat: cuiusmodi est hoc. idcirco subiungit, harum autem sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector. Nos igitur priorem eligimus, & sequimur, quæ non solùm probabilior est: sed huius loci euangelici magis propria Non negamus ecclesiam esse fundatam super Christum, eúmque esse petram, sicut scriptum est, petra autem erat Christus, sed illud affirmamus scripturæ sanctæ, & sanctorū patrum auctoritate confirmati, Christum, qui est verum ecclesiæ suæ fundamentum, ædificasse ecclesiam super Petrum tanquam super petram, sicque eum appellasse translatè à fortitudine & firmitate fidei eius, pro qua etiam idem Dominus postea orauit, ne vnquam defice-

De retractatione Aug in interpretatione eius super hanc petrā, id est, Christum.

ret:& vt ea cæteros fratres firmaret,eidem mandauit. item beatus Cyprianus fundatam esse ecclesiam super Petrum frequenter affirmat in lib. de vnitate ecclesiæ, lib 1. epis. epist.3. lib. 4. epis.9. in tractatu 2. de habitu virginum,ser.3 de patientia, & in epist.ad Quintinum, quos omnes locos Magdeb.in 2 centur cap.de doctrina diligenter quoque notarunt. credo vt studium legendi ostentarent: vtinam sic possent studium intelligendi. Tertull.in lib.de pudicitia super te,inquit,ædificabo ecclesiam meam: & dabo tibi claues, non ecclesiæ.& quæcunque solueris,vel ligaueris non quæ soluerint vel alligauerint.Sic enim & exitus docet,in ipso ecclesia extructa est.id est per ipsum ipse claues imbuit fidei. Hactenus Tertull. Athanasius,& Synodus Alexādrina in epist. ad Fælicem Pontificem Rom. tu, inquiunt,es Petrus, sicut veraciter dicit diuinum eloquium, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ. Theodoretus in epist.ad monachos constant. interpretans hunc locum euangelij, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sic ait, τὴν δὲ ταύτην τὴν ὁμολογίαν κρατύνων, id est, hanc confessionem Petri roborans, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam,& rursus in epist.ad Eulalium Episcopum Armeniæ Persicæ,sic ait,& beatum Petrum, cuius confessionem tanquam rupem quandam fundamentum ecclesiæ collocauit, permisit σαλευθῆναι καὶ ἀρνηθῆναι, id est, concuti, & negari: & rursus illum erexit. non dixit simpliciter, confessionem fidei fundamētum esse ecclesiæ vt hæretici dicunt, sed Petri confessionem fidei:confessio enim fidei, quæ sit ecclesiæ fundamentum,est illa confessio fidei firmæ,quæ fuit Petri,& permanet in successoribus eius:est itaque aduertendum,vt iterum admoneam,ne quis erret, vnum idémque esse re, fidem Petri firmam, & Petrū in fide firmū,ac proinde vnum idémque esse re, ædificatam esse ecclesiam super petrum in fide firmum,tanquam petram:& ædificatam esse super fidem petri siue confessionem petri firmam tāquam petram, siue rupem. vtraque enim cogitatione quidem distingui possunt: re verò non possunt. quod quidem quia Magd.non considerarunt,nec

intellexerunt, ſic in Centuria 5. de primatu loquentes ſcripſerunt, fundamentum illud tu es Petrus, &c. quo Gelaſius & alij, Felix Roman. Epiſcopus eneruat in epiſ. ad Zenonem Imperatorem, in qua ſuper confeſſionem Petri Ieſum eccleſiam ædificaſſe indicat. hæc iſti. ſuper confeſſionem ergo Petri dixit Felix pro eo quod eſt, ſuper Petrum confitentem, re enim iſta, vt dixi, ſeparari non poſſunt. Theophanes cognomento Cerameus Archiepiſcopus Tauromeniæ in Sicilia auctor in ſcripturis valdè exercitatus, & eruditus, in ſermone de ſanctis Apoſtolis ſic ait. ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ τῇ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν, σὺ φησὶ πέτρος ὢν πέτρα γενήσῃ τῆς κατὰ λόγον πίστεως καὶ τῆς ἑδραζομένης ἐκκλησίας θεμέλιος καὶ πρώτη τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφορμή. ἐπὶ ὁμολογίας γὰρ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος στήσεται, διὰ ταύτης γὰρ τῆς κρηπῖδος τεθείσης καὶ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται, interpretemur latinè, ego verò, inquit, dico tibi, quod tu es petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam: tu, inquit, qui petrus es, petra fies fidei verbi, & eccleſiæ firmatæ fundamentum ac ſpiritualis ædificationis primus aditus ſuper hanc enim confeſſio nem fundamentum eccleſiæ ſtabit tali nanque petra, ac rupe collocata, reliqua dogmata firmè ac tutè ædificabuntur. Magnus Baſilius in commentariis Eſ. cap. ſecundo interpretans illum locum, & erit in nouiſſimis diebus præparatus mons Domini, domus Domini, inquit, in ſummis montium eccleſia eſt, vt dixit Apoſtolus, oportet ſcire, quomodo oporteat in domo Dei conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei viuentis, cuius fundamenta ſunt in montibus ſanctis ædificata enim eſt ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum Deinde ſubiungit, vnus ex his montibus fuit Petrus, quem petram appellauit, propter firmitatem maximam fidei, & infractum robur animi ad non cedendum ictibus tentationum, & periculorum, ſuper quam petram promiſit Dominus ædificare eccleſiam ſuam. Hactenus Baſilius rurſus idem Baſilius in ſermone de pœnitentia, cùm audiſſet (inquit) petra es, laudem tulit: etſi enim petra eſt, non, vt Chriſtus petra: vt Petrus pe-

tra. Chriſtus enim eſt verè petra immobilis: Petrus verò propter petram ſcilicet eſt immobilis. donat enim Ieſus dignitates ſuas non exinanitus & exhauſtus ipſe, ſed habens largitur. Lux eſt vos eſtis lux mūdi. Sacerdos eſt: facit ſacerdotes Hactenus Baſilius. Item Euſeb. Epiſc. Alexand. de quo meminit Anterus pont. in epiſt. ſua, in homelia de reſurrect explanans illud, dicite diſcipulis & Petro, dic, inquit, Petro veni, ne metuas οὐκ ἠλάττωσά σε τοῦ χορῦ τῆς δόξης, οὐκ ἐχώρισά σε τῆς ἀξίας, οὐκ ἔστησά σε δεύτερον ἄλλου, οὐ δέδωκα ἄλλῳ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μὴ δειλιάσῃς πέτρε, οἷος ὑπῆρχες, τοιοῦτος καὶ εἶ. ὃ ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι δεδεμένοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ φοβηθῇς πέτρε, ὃ ἐπηγγειλάμην πληρῶ. ἐπὶ τῇ πετρωμένῃ σοῦ πίστει οἰκοδομήσω μοῦ τὴν ἐκκλησίαν, vt non timeret Petrus, ne propter negationem dignitatem apoſtolici principatus amiſiſſet, veni, inquit, ne timeas, nihil tibi de gloria chori Apoſtolici minui: non te à dignitate remoui: non feci te ſecundum infrà alterum: nō dedi alteri claues, ne timeas Petre, qualis eras, talis es. quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cœlis. ne timeas Petre, quod promiſi, impleo: ſuper tuam fidem, quæ ſit petra, ædificabo eccleſiam meam fidem non alterius, ſed quę in Petro, vocauit petram, ſuper quam promittit ædificare ſuam eccleſiam. beatus Hilarius lib. 6. de trinitate loquens de Petro Chriſtum Dei viui filium confeſſo, ſuper hanc igitur, inquit, confeſſionis petram eccleſiæ ædificatio eſt. Sed quia hoc Magd. vt ſunt peruerſi interpretes, malè interpretabuntur, item illud quod paulò poſt ſequitur, hæc fides, eccleſiæ eſt fundamentum, neceſſaria cautio eſt, vt B. Hilarium à falſa iſtorum interpretatione, & peruerſa intelligentia vindicemus ac defendamus. ergo ſuper hanc petram confeſſionis, eccleſiæ inquit, ædificatio eſt: rectè quidem, & veriſſimè. ſed quæro, cōfeſſio iſta, ſuper cuius petrā ædificatio eſt eccleſiæ, cuius nam hominis eſt, auctore etiam Hilario, an cuiuſcūq;? an hæc fides in quocūque ſit, erit is eccleſiæ fundamētū? nec enim fides ſeparata eſſe poteſt, quin alicuius ſit, eius ſcilicet in quo eſt. vide quid ſequitur, Hæc fides, ſubiungit Hilarius, regni cœleſtis habet claues: quæro

hic rursus, cuiusnam hæc fides? nullius fortasse, aut omnium: vt vel nullus sit, qui claues habeat regni cœlorum, vel habeant omnes, quicunque fidẽ hanc habent, atque ita Christus vel non promiserit Petro inquiens, tibi dabo claues regni cœlorum: vel omnes in hac cõfessione beatos prædicauerit, & omnes fecerit Petros. ô cœcam istorum tarditatem! Ergo cum post illam beatissimam confessionem à Deo patre primum magnificè reuelatam Petro, dixerit, tibi dabo claues regni cœlorum, qui, vt ait idem Hilarius, promeruit super eminentem beatæ fidei suæ cõfessione locum, consequens necessariò est, vt in toto isto loco Hilarij intelligenda sit confessio, & fides Petri. itaque cùm ait, super hanc igitur confessionis petram ecclesia ædificata est, petram confessionis Petri intelligere oportet itẽ cùm ait, Hæc fides ecclesiæ fundamentum est, fides, inquam, Petri: hoc est, Petrus hac sua fide ecclesiæ fundamentum est: sicut illud, quod statim sequitur, hæc fides regni cœlestis habet claues, hæc fides Petri scilicet, & nõ vt in Hilario, quem Erasmus nõ tam correxit, quàm more suo diuinando, & audendo, & vt sibi videbatur, sentiendo, deprauauit, peruersè notatum est in margine, sic fides, ecclesiæ fundamentum, habet claues regni cœlorum: & rursus in eodem loco lib. 6. sic, super confessionis petram est ædificatio ecclesiæ, cùm potius super petram confessionis Petri sit ecclesiæ ædificatio: & fides Petri, ecclesiæ fundamentum, habeat claues regni cœlestis, id est Petrus propter hanc fidem habuerit claues regni cœlorum: in qua potestate & fide iuxta orationem Domini Pontifices Romani Petri Principis Apostolorum successores sunt vsque ad consummationem sæculi. Sed quod interpretamur, hæc fides claues regni cœlorum, id est, hæc fides Petri: Petrus, inquam, propter hanc fidẽ habet claues regni cœlorũ, si mihi non credunt Mag. credant saltem illi ipsi Hilario sui interpreti, qui paulò post ob hoc, inquit, beatus est: hæc reuelatio patris est: hoc ecclesiæ fundamentum est: hæc securitas æternitatis est. Deinde subiungit tanquam sui interpres, hinc regni cœlorum habet claues: hinc terrena eius iudicia cœlestia sunt: vt quæ paulò supra de fide, & petra confessionis

De Erasmi falsis annot. in margine Hilarii de ædificatione ecclesiæ super cõfessionis petrã, aut super fidem.

feſſionis dixerat, apertè de Petro propter fidẽ & cõſtantiã confeſſionis eius accipi voluerit, hanc formã loquẽdi plerique Pontifices poſt beatũ Hilarium ſecuti ſunt: vt illud, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſic interpretarentur, id eſt, ſuper hanc fidem: aut ſuper hanc confeſſionem, vt Leo magnus, Agatho, Nicolaus primus, Adrianus primus, & alij, nè omnes enumerem. Sed admonui iam, nihil referre, ſiue Petrus propter firmitatem fidei petra metaphoricè dictus ſit, vt magni auctores tum Græci, tũ Latini interpretati ſunt: ſiue fides ipſa beati Petri propter ipſius firmitatem, vtrunque enim verum eſt: imò ſola ratione hæc duo, vt ſæpius dicam, diſtinguuntur. non enim cùm ſuper petrum ædificata eſt eccleſia, ædificata eſt ſuper carnem Petri, ſed ſuper fidem Petri, quæ non humana, ſed diuina erat, quam non caro, & ſanguis Petro, ſed pater cœleſtis reuelauit. vnde beatus Chryſoſtomus homilia in pentecoſten interpretans illud, ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, non dixit (inquit) ſuper Petrum ædificabo, non enim ſuper hominem, ſed ſuper fidem Petri. Petrus igitur nõ per carnẽ ſuã, ſed per fidẽ diuinitus ei reuelatam fundamentum eccleſię eſt loco Chriſti, qui eum poſuit. rurſus idem Chryſoſtomus in homilia de Petro & Elia: quia quod eſt in euãgelio, ſuper hanc petram, ſic intelligebat & interpretabatur, id eſt, ſuper Petrum propter fidem eius firmiſſimam, idcircò petrum vocat τὴν κρηπῖδα τὴν ἀσάλευτον, id eſt, rupem immobilem τὴν πέτραν τὴν ἀρραγῆ, id eſt, petram, quæ ſcindi non poſſet τὸν πρῶτον τῆς ἐκκλησίας, τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον, id eſt, primũ eccleſiæ, & arcem, quæ quatenus fieri non poſſet. Sanctus Nilus in epiſt. ad Euſebium, & Sacerdotium, inquit, ſuſceperunt homines ſimiles nobis & carne & ſanguine compoſiti, vt cùm aliquem in crimine deprehenderent, de propriis peccatis admoniti, humanitate erga homines ſui generis oſtenderent. vt cerni, inquit, poteſt, in Petro primo lapide eccleſiæ, qui poſitus eſt ἐκ μετανοίας κορυφὴ, κεφαλὴ, καὶ ἀκρότης χοροῦ τῶν ἀποστόλων, id eſt, poſt pœnitentiam, vertex, caput, & faſtigium chori Apoſtolorum. primum lapidem eccleſiæ appellauit Petrum, ſic illud euangelij interpretans,

De interpretatione locorum Hilarii ex ipſo Hilario.

sicut per traditionem maiorum secundum scripturas didicerat, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Postremò, tempus enim me deficiet, si omnes enumerare velim, Hippolytus martyr, & Episcopus Portuensis, in libro de cõsummatione sæculi, & Antichristo, Petrus, inquit, petra fidei, & magister ecclesiæ, princepsque discipulorum, qui claues regni habet & Synodus magna Chalcedonensis in actione 3. de beato Petro ait, qui est petra & crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei. Idem sanctus Theodorus cognomento Studites eruditissimus auctor in epistola ad Paschalem primum implorans auxilium eius aduersus sanctarum imaginum insectatores, audi (inquit) Apostolicum caput, pastor ouium Christi θεοπρόβλητε, id est, à Deo electè, clauiger regni cœlorum, petra fidei, super quam ædificata est ecclesia catholica. Leo etiam Imperator cognomento sapiens in quodam sermone ex plurimis quos mirabili doctrina, & spiritu repletos composuit, explicans totum mysterium apostolici principatus, post resurrectionem (inquit) ter Petrum percunctatus, an ab eo diligeretur, ouium suarum πρωτιμνάρχην, id est, Principem pastorem Christus constituit: deditque ei pascendi potestatem, petens ab eo pascendi curam, tanquam vicem redamandi, idcirco enim aiebat, amas me, pasce agnos meos. Petrus verò (inquit) cùm intelligeret principatum illum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem sequentem, illum dico, quem vehementer Christus amabat, hic (inquit) quid? quod perinde erat, quasi diceret, me ne præfici vis caput discipulis? hunc verò à te dilectum, qui voluit sedere ad dextram, & matrem præmisit, quæ peteret, vt vnus sederet ad dextram, hunc inquam, quid facere iubes? ne igitur occasionem erroris aliqui corriperent, quod omnibus discipulis communiter dixisset, quæcunque solueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus quasi increpans Petrum, Sic eum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? Tu me sequere. Id est, sequere me hoc baculo pastorali: & sicut ego, cùm eram vobiscum, seruabam vos, vt pater vester, & caput, ac magister, vigilans pro vobis, sic tu esto meo

loco,& ſequere me, principatu,& poteſtate iſta fratres tuos confirmans: te enim volo eſſe meo loco. Vnde manet (inquit) vſque in hodiernum diem Petrus ſequens Chriſtum in ſucceſſore ſuo. Hactenus Imperator Leo cognomento ſapientis digniſſimus. Habere ergo principatum, & poteſtatem loco Chriſti ad confirmandum fratres omnes, quid aliud eſt, quàm eſſe fundamentum eccleſiæ à Chriſto poſitum, ſuper quod eccleſiam ſuam ædificauerit? Hũc quoque locum Leonis recitauit Genadius Scholarius in iis, quę pro defenſione principatus Romani pontificis ſcripſit, qui Synodo Florentinæ interfuit, & Conſtantinopolitanus Patriarcha poſtea factus eſt. Cuius teſtimonium, vt mihi quidem videtur, plurimum apud Magdeburgenſes valere debet: imò magno eos afficere pudore, quod auctor Græcus aduerſus Græcos, etſi non omnes, multos tamen, eccleſiæ noſtræ in hac dignitate aduerſarios patrociniũ veritatis, quàm vos oppugnatis, publicè tunc ſuſcepit, & ſuſcepto non ſolùm non eſt inuidia diſſentientium & maleuolorum ſuperatus, ſed potius à Deo patrono veritatis ſummo honore, & dignitate in eccleſia ſua auctus, permulta ille ex patribus, ex Synodis, atque hiſtoriis in vnum caput libri ſui congeſſit, quæ ego libenter prætermiſi, quod is liber iam latinè tranſlatus propediem ſit in lucem exiturus. Omitto plura alia teſtimonia veterum patrum ab aliis obſeruata, & ea quæ in lib. 1. confeſſionis Auguſtinianæ cap. 9. indicatis locis nuper notata ſunt.

Quomodo Anacletus non ſcripſerit ſuper hanc petram, id eſt ſuper Eccleſiam Romanam, vt Magdeburgenſes finxerunt, & quomodo, ex eo quod eccleſia catholica ædificata eſt ſuper Petrum neceſſario ſequatur eccleſiam Rom. cui præeſt ſucceſſor Petri, eſſe principem omnium eccleſiarum & quomodo non credit vnam eccleſiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnam determinatè, vnam rurſus determinatè non credere, qui caput eius pontificem non credit.

Caput 7.

Llud verò non est dissimulãdum, quod cùm Anacletus scripsisset in epist. 1. ædificatam esse ecclesiam super sedem Apostolicam, vbi auctoritas Petri principis Apostolorum simili tropo dicta est sedes, vt Petrus ipse dictus est petra, Magdeburgenses tamen vt inuidiosiorem apud suos facerent Pontificis Anacleti interpretationem, non super sedem Apostolicam, vt ille ibi scripserat, sed super hanc petram, id est, super Romanam ecclesiam scripsisse finxerunt. sed fortasse respondebunt, si non in prima, at in tertia epist. sic sanctum Anacletum interpretatum esse, cùm ait, hæc verò sacrosancta Romana, & Apostolica ecclesia non ab Apostolis sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: sed nec hoc loco sic Anacletus interpretatus est, vt isti mentiuntur. & si enim ex eò quòd ecclesia catholica super hanc petram, id est, super Petrum ædificata est, necessariò sequitur, vt paulò post demonstrabo, ecclesiam Romanam eminentiam potestatis habere, vt Anacletus ait super vniuersas ecclesias, non tamen sequitur, vt ecclesia catholica super Romanam ecclesiam ædificata sit, nisi quatenus ecclesia est in Episcopo, & Episcopus in ecclesia, vt beatus Cyprianus ait. sed quia hæc paulò subtiliora sunt disseramus de eis paulò explicatiùs, si fortè intelligant Magdeb. quos ipsa malitia, odio Romanæ sedis excæcauit: mutuabor verò ad huius loci explicationem, quę Trapezuntius vir eruditus genere, & patria Græcus ad Cretenses scripsit, principatum pontificis Romani, vt ex sanctis Patribus didicerat, Græcus aduersus Græcos defendens. interpretabor latinè, vt si quis in græcam epist. inciderit, conferat, si fortè fidem interpretis experiri voluerit. Demonstrauimus, inquit, natura duce semper omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum congregari, vt in exercitu decem milites decurione: decuriones centurione: tribuno militum

Quid Magd. finxerint in epist. Anaclet.

Trapezuntius. defensor Rom pontificatus aduersus Græcos.

centuriones, tribunos militum duce: sic multas paroecias, quas vulgò vocant ἐνορίας, in vnam ecclesiam ἐπισκοπικὴν Episcopo: ἐπισκοπὰς in vnam metropolim metropolita: metropoles in vnam patriarchicham ecclesiam magnam Patriarcha. quamobrem, quia omnes magnæ ecclesiæ sunt quinque, oportet eas in vnam ecclesiam vno capite congregari, vt possit vna catholica ecclesia ὀρθοτομεῖν, id est, aptè tractare verbum veritatis: ad idque necessitas naturæ impellit: imò, quod maius est, impellit etiam fides. omnes enim, inquit, synodi anathema fecerunt, eos, qui non credunt vnam sanctam ecclesiam ὡρισμένως non autem ἀορίστως, id est, vnam finitè, & non infinitè, quod est blasphemum. quomodo enim, inquit, vnam credes, si nescis quàm? an dices vniuersam totius mundi? erit ergo tibi Orthodoxus Armenius, Aethiops, Sergianus, Indianus, Monothelita, ac Theopaschita. Quare, cùm dicimus vnam catholicam ecclesiam, scire oportet, qua nam ex ecclesia efficitur vna, si quidem omnis multitudo, vt diximus, vno aliquo eiusdem speciei efficitur vna, est igitur catholica ecclesia vna vnius ecclesiæ Romanæ cõiunctione: quæ ipsa cum Pontifice vno vnitur, ita fit, vt omnes ecclesiæ catholicæ cùm Romana vniantur: & Romana cum Pontifice, ac proinde omnes cum Pontifice. hactenus Trapezuntius ex quo simul fit, vt sicut ecclesia Rom. fundata est super successorem Petri principis Apostolorum, qui ei præest, sic reliquæ omnes ecclesię, quæ cùm ecclesia Rom. sunt in vnam magnam ecclesiam catholicam copulatæ, super Pontificem Rom. sint fundatæ ab eo, qui dixit beato Petro, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. quod verbum Magdeburgens. & ceteri Luterani non intelligunt. quia non credunt, sicut Iudæis dixit Esaias, nisi credideritis, non intelligetis. imò dicam amplius, Non credunt isti vnam sanctam ecclesiam catholicam, quia illum negant, qui est origo vnitatis & coniunctionis ecclesiarum in vnam catholicam ecclesiam. quem quidem si non negarent, nunquam Magdeburgenses, nunquam Luterani, & Caluiniani, & Anabaptistæ fidem amisissent, venissent enim ad ecclesiam Rom. &

Quomodo ecclesia cathol quã credere oportet, sit vna.

Qui vnũ caput eccl. cathol. non agnoscunt, non possunt orthodoxos à non orthodoxis internoscere.

Matt. 7.
Es. 7.

Negant vnam eccl. cathol. qui originẽ, & fundamentum vnitatis negant.

Vnde factũ sit, vt fidem amiserint Luterani, & Caluiniani secundum verissimã Cypriani sententiam.

cùm successore Principis Apostolorum euangelium contulissent, ne in vacuum currerẽt, sicut hactenus cucurrerunt, & adhuc currunt: & inde fidei sanitatem, ac firmitatem ex sanitate ac firmitate fidei Petri, pro qua Dominus vsque ad cõsummationem sæculi orauit, & exauditus est, tanquam ex petra Apostolica & salutari medicina reportassent, nunc autem experimur, verissimè à beato Cypriano grauissimo sanctitatis, & eruditionis Magistro, & in verbis Dei intelligendis, & docendis perfecto. scriptum esse ad Cornelium Pontificẽ, non aliunde hæreses obortas, aut nata esse schismata, quàm inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturæ ex Genesi tanquam violentæ, vbi redarguuntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia. & explanatio loci sapientissimè, & accommodatissimè allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epis. Thelesphori. vbi etiam redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia.

Cap. 8.

Ed quoniam satis iam, vt arbitror, refutatum est quod Magdeb. de ecclesia catholica super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam fundata, vt sanctus Anacletus ait, tanquam indoctissimè & insulsissimè expositum obiiciebant, & argumentis scripturæ sanctæ, ac veterum patrum testimoniis totus euangelij locus explicatus est: pergamus deinceps ad alia, quæ in eadem epist. Anacleti prima iidem notarunt, hic quoque more suo blasphemantes, quod ignorant. Illud enim inquiunt, violentiùs &
„ crassiùs Genes. 19. Dominus per Moysem loquitur di-
„ cens de Lot, ingressus es quidem vt aduena, nunquid,
„ vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia.
„ nam illud non Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitæ hospites Lot ad stuprũ exprobrant ei, quod

cùm sit aduena Sodomæ, nolit tamen eorum cupiditatibus obtemperare] *Commentum, & calumnia Magd.*

Hic quoque deprehensi sunt Magd. in calumnia manifesta, Anacletus enim sic scripsit, vt perspici potest à quouis, qui locum epistolæ relegere voluerit. Leges (inquit) ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate: & peregrina iudicia submouemus. vnde & Dominus mentionem faciens Lot, per Moysem loquitur, dicens, ingressus es quidem, inquiunt, vt aduena, nũquid vt iudices? inquiunt, dixit Anacletus, sicut Moyses ipse scripsit, Sic enim ait, ingressus es, inquiunt, scilicet Sodomitæ. isti verò boni viri, & æqui iudices non curantes, quod Dominus per eundem Moysem præcepit inquiens, non addetis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo, sustulerunt illud, inquiunt, vt locum calumniæ suæ relinquerent, subiungentes, Nam illud non Dominus per Moysem loquitur, sed Sodomitæ: in quo non solùm calumniam, sed ignorantiam prodiderunt. hoc enim quod Sodomitæ inquiunt, vt Moyses narrat, & Anacletus ipse recitat, Dominus per Moysem Prophetam, & scribam suum loquitur ad nostram scilicet doctrinam, vt prudentissimè idem Pontifex Anacletus admonuit, cùm statim subiunxit, vnde facilè intelligeremus, quorsum spectaret, quod narrat, dixisse Sodomitas Sancto Lot: ingressus es, vt aduena, nunquid, vt iudices? cùm subiunxit, inquam, Vnaquæque prouincia, tam iuxta ecclesiasticas, quàm iuxta sæculi leges suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non externos, nisi apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas, quatenus quicunque causam, habuerit, apud suos iudices iudicetur: & non ad alienos causa vagandi, stimulante proteruia, suam despiciens patriam transeat. Huc ergo spectabat, quod sanctus Anacletus narrauit, dixisse Sodomitas, vt intelligeremus, si hoc secundum sæculi leges sit, quãtò magis fieri debere secundum ecclesiasticas leges? debere dico vnamquamque prouinciam habere iudices iustos, & non externos: peregrináque iudicia ad contemptum patriæ pertinere, nisi propter aliquã iustã causam aliter primæ sedi visum esset. Sodomitæ enim contemni patriam suã

Gen. 19.

Deut. 4.

Quomodo Magdeb. cùm calumnia sua simul ignorantiam prodiderunt.

Explicatio loci epist. Anacleti quem Magd. nõ intellexerunt.

ſatis ſignificabant, cùm inquiunt, Ingreſſus es, vt aduena, nũquid vt iudices? iudicare enim illos videbatur, quoniam S. Lot, vir aſpectu, & auditu iuſtus, vt beatus Petrus de eo dixit, Nolite, inquit quæſo fratres mei, nolite malum hoc facere. Hoc ergo illi exprobrarunt Sodomitæ, quod cùm aduena eſſet, tanquam Iudex tamẽ eos reprehenderet inquiens, Nolite hoc malum facere. Sed Magdeb. cùm nec hoc intelligerent, dixerunt, ad ſtuprum exprobraſſe ei, quod cùm aduena eſſet, nollet tamen eorum cupiditatibus obtemperare. Quis non rideat, vel potiùs defleat iſtorum tarditatem ingenij ex cœcitate mentis proficiſcentem? quis enim vnquam diceret præter iſtos, ſpeciem vllam Iudicis præ ſe ferre eum, qui alterius cupiditati non obtemperet? Illa verò concluſio, iſtorum quoque ſit, vt ſunt valentes dialectici, Dominus per Moyſem loquitur dicens de Lot, ingreſſus es quidem, vt aduena, nunquid vt iudices? ergo peregrina ſubmouenda ſunt iudicia: in Anacleti enim epiſtola nunquam eam legerunt. explicatum verò eſt, quomodo & qua ratione ad iudicia peregrina ſubmouenda pertineret, quod de Sodomitis, & de S. Lot Pontifex Anacletus valde prudenter & appoſitè recitauit. Simili exemplo ab humanis legibus ſumpto vſus eſt Eleutherius in epiſtola ſua, ſanciens enim, ne quid in iudicio abſque legitimo accuſatore fieret, nam ſi leges, inquit, ſæculi accuſatores requirunt, quantò magis eccleſiaſticæ regulæ? docent enim terreſtria, & humana, quæ ſint eccleſiaſtica, atque cœleſtia. huc etiam pertinet, quod Calixtus primus Pontifex quoque Apoſtolicus in epiſtola ſecunda ſcripſit, Quis enim, inquit, dubitat, leges humanas rationi & honeſtati non repugnantes eſſe amplectendas? præſertim vbi vel publicæ conſulunt vtilitati, vel eccleſiaſticæ dignitatis au ctoritatem defendunt, & eo adminiculo tuentur. Rurſus Chryſippi iſti, qui omnem argumentationis formã, quam ipſi, non intelligunt, reprehendunt, & rident, & inde fictam eſſe epiſtolam perſuadere volunt, ſimile, inquiunt, exemplum ſcilicet argumentationis proximè reprehenſæ extat in 4. epiſt. Clem. ſub finem. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, vti ne paſſim & libi-

2. Pet. 2.

Concluſio à Magd. per calumniam & inſcitiam ficta in epiſt. Anacleti.

dinis solius causa cum fœminis coeat quis, sed posteritatis reparandæ gratia. Deinde subiungit Clemens, quæ obseruātia cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur: ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. hāc conclusionē Magdeb. reprehendere, & Clementis esse, negare maluerūt, quàm cōsiderare, quam vim haberet. Habet enim hāc, (vt intelligere licet ex antecedenti Enthymemate, siue sententia, quæ est, pudori esse, non obseruari hanc castitatis speciem à rationabilibus, & Deum colentibus) si ratio naturalis, & lex colendi Deum non sufficit ad obseruandam hanc speciem castitatis, quam pecudes sine ratione & lege, solo naturæ instinctu seruant, & ita mutabiles sunt homines, sequitur omnes esse peccatores, & auxilio Dei ad bene viuendū indigere: quo nihil neque verius, neque subtiliùs, nec ad rem accōmodatius dici potuit. hac enim cōclusione admonuit, quid laicos facere oporteret ad seruandam hanc speciem castitatis cōiugalis, in qua turpissimum sit, à quibusdam pecudibus vinci: scilicet oportet auxiliū à Deo petere, siquidem omnes peccauerunt, & indigent gratia, non solum vt sanentur, sed etiam, vt sani facti, rectè operentur. eadem Pauli sententia vsus est Athanasius in eundem sensum, in epis. ad Episcopos Africæ, Creata (inquit) mutabilia esse, nemo inficias iuerit, cùm & angeli præuaricati sint, & Adam non obediuerit, & omnes egeant gratia Dei. Addunt præterea Magdeb. Et in epist. Thelesphori, vbi dicit hymnum angelicum recitandum solemniter in missarum solemniis, infert, Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non lacerandi, aut detrahendi. quæro à vobis Magdeburgenses, cur dixistis, infert Thelesphorus? quis vnquam dixit, nisi vos. coniunctionem Enim ad conclusionem rationis adhiberi? Cur inquam, dixistis, infert Thelesphorus? nisi quia fingere voluistis, & persuadere nescientibus, quasi ita Thelesphorus ridiculè argumentaretur, hymnis recitandus est ab Episcopis in solemniis, ergo ipsi qui proprio ore corpus Domini con-

Alia conclusio imprudenter à Magd. reprehēsa in epist 4. Clementis.

Alia conclusio ficta à Magd. in epist. Telephori.

ficiunt ab omnibus sunt audiendi & obediẽdi & à nemine lacerandi,&c.at Thelesphorus nullã hic conclusionem ne somniauit quidem, sed potius rationẽ reddidit, cur sacerdotes & Episcopi non essent temerè à laicis accusandi. de quo cum paulò supra admonere cœpisset sub nomine clericorum, quod Latius patet, & quædam interiecta essent de sanctitate vitæ clericorũ,de ieiunio 7. hebdomadarũ, de celebratione missæ in nocte natiuitatis,de hymno angelico recitando,iterum redit ad intermissum locum de non accusandis clericis. & iam propriè de clericis sacerdotibus loquẽs, causam reddit,quare non sint à vulgo laicorũ arguendi,& accusandi: quia scilicet ipsi, qui tantæ dignitatis sunt,vt corpus Domini ore suo cõsecrent, & conficiãt, tanquam magistri populi ab omnibus sunt audiendi, & timendi,siquidem ab ipsis populus benedicitur, instruitur,& corrigitur.at eos à quibus lacerantur, & accusantur,corrigere minimè possunt. An non sunt hæc consentanea? non pudet vos Magdeburgenses sic omnia inuertere,& deprauare? omnia in peiorem partem malitiose rapere?nulla æquitate vti?neque quæ dicuntur,neque causas eorum, quæ dicuntur vllo modo cõsiderare.

Non pudet Magdeb. inuertere, deprauare, fingere.

Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Galliæ scripsit, commisisse eis ecclesiam vniuersalem,quia non intellexerunt Magd. falso existimarunt primatui ecclesiæ Rom. repugnare. & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex iis,quæ Greg. Naz de S Athanasio & Cypriano in eorum epitaphiis scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarchæ ad Theophilum Alexand. & ex Sidonii Apollinaris sensu de inscriptione epistolæ Clem. ad Iacobum.

SEd prosequamur reliqua. Aiunt præterea, multa in his Epistolis esse perplexa, & contraria.vt in Eleutherij Epis. huius rei gratia vniuersalis vobis Gallijs commissa est ecclesia,si hoc,inquiũt,verum est, quomodo principatum tribuit ecclesiæ Romanæ? hæc posteriora destruunt

priora.] non eſt reprehẽdendus auctor præſertim Apoſtolicus, ſiquid in libro ſuo, aut epiſtola dicat, quod non quiuis facilè intelligat, aut quod aliqui indocti ad ſuam perditionẽ deprauent, vt beatus Petrus de epiſtolis Pauli ſcripſit, in quibus ſunt, inquit, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcriptúras ad ſuã ipſorum perditionem. huiuſmodi eſt, quod Eleutherius ſcribit ad Galliæ Prouincias, id eſt, ad Epiſcopos earũ, Huius rei gratia vniuerſalis vobis à Christo Ieſu cõmiſſa eſt eccleſia: vt pro omnibus laboretis, & omnibus opem feratis. quod quidem quia Magdeb non intelligunt, primatui Romanæ eccleſiæ repugnare arbitrantur. Explicemus ergo nos, qua ratione vniuerſalis eccleſia commiſſa illis dicatur: & quomodo intelligendum ſit idem enim dixit Clemens Rom. lib. 6. de Apoſt cõſtit. cap. 14 Scripſimus, inquit, vobis omnibus, ſcilicet Epiſcopis hanc Catholicam doctrinam ad cõfirmandum vos, quibus Epiſcopatus vniuerſalis creditus eſt ac commiſſus. Epiſcopatum vniuerſalem, ſiue eccleſiam, vniuerſalem dicit Epiſcopis commiſſam, ſcilicet per partes, id eſt, ſuam cuique eorum partem Epiſcopatus vniuerſalis, ſiue eccleſiæ vniuerſalis, pro qua parte ita laborare, & cui ita præſidere quisque debet, vt ſuus in ea labor, & præſidentia ad omnes mundi eccleſias, tanquam ad membra vnius corporis, pertineat iuxta Apoſtolicam illam humani corporis analogiam, ſiue proportionem: cuius membra, inquit id ipſum proinuicem ſunt ſolicita: &, ſi patitur vnũ membrum, compatiuntur omnia membra. Sic igitur intelligendũ eſt, quod Eleutherius Gallicanis Epiſcopis ſcripſit. quod ſatis idem explicat, ſi quis aduertat, cùm ait. Vobis huius rei gratia vniuerſalis à Chriſto commiſſa eſt eccleſia. cuius nam rei gratia? vt pro omnibus, inquit, laboretis: & cunctis opẽ ferre non negligatis. Vobis, inquam, cõmiſſa eſt eccleſia catholica, ſcilicet cuique veſtrũ ſua eccleſia illius catholicæ pars, quam partẽ quiſque veſtrũ, ſuſcepit. & cuius eſt caput: in qua tãquam lucerna in cãdelabro poſita iuxta parabolã Domini omnibus, qui in vniuerſa domo ſunt, luceat, tanquam luminare in mundo, ſicut Apoſtolus ait. ſic enim

Quomodo ſecũdum ſcripturã, & veterũ auctoritatem, & apoſtolicã conſt. eccleſia vniuerſalis commiſſa ſit epiſcopis, nec id repugnet primatui.

1. Cor. 12.

Matth. 5.

Philip. 2.

Nicena Sinodus in quadã diatypose ex iis, quæ in quibusdam fragmentis actorum eius feruntur, Episcopus, inquit, est imago Christi, & caput ecclesiæ, quam suscepit. in quo satis apertè significauit, vt sunt singularum ecclesiarum singuli Episcopi, id est, singula earum capita, sic esse vniuersalis ecclesiæ vnum Episcopum vniuersalem, qui eam suscepit, vt cuius caput est vniuersale. Hinc beatus Gregorius Nazianzenus Athanasiũ in Epithaphio laudans, creditur, inquit, illi populi Alexãdrini præsidentia: deinde subiungit, quod perinde est, vt si dicam, totius orbis præfectura. cur ita? quia scilicet ita præfuit ecclesiæ Alexandrinæ, vt vniuerso orbi prodesset. siquidem fides, quam quisque Episcopus in ecclesia sua prædicare, ac defendere debet, vna est & catholica, id est, vniuersalis, ad omnesque mundi ecclesias eiusmodi prædicatio ac defensio pertinet. Simile item est, quod idem Gregorius de beato Cypriano in laudem eius scripsit. Non enim inquit, soli carthaginensium ecclesiæ præfuit, aut Africę, quæ meritò eius vsque in hodiernum diem omniũ sermone celebratur, sed vniuerso Occidenti, imò Orienti fere ipsi, & Meridiei ac Septentrioni, quocunque ille admiratione sui peruenit. Hactenus Greg. Satis hic explicauit, qua ratione, qui ecclesiam Carthaginensium regendam tanquam Episcopus eius suscepit, eidem iuxta Apostolicã constitutionem, & Eleutherij Pontificis sententiã vniuersalis ecclesia, siue vniuersalis Episcopatus commissus esset: scilicet, vt ad Episcopatum vniuersum, id est, ad omnes mũdi ecclesias, si fieri posset, sanctitatis eius fama & sanctæ gubernationis exemplum, ac catholicę fidei & doctrinæ professio ad Dei gloriã & totius corporis ecclesiæ ædificationem peruaderet. eodem spectat inscriptio Epistolæ Clementis ad Iacobũ Archiepisc. regentem ecclesiam sanctam Hierusalem, & omnes vbique prouidentia Dei fundatas ecclesias, quam inscriptionem Sidonius Apollinaris ad Episcopum sui temporis ecclesiæ Lirinensis, quem laudare voluit, argute accommodauit, ac simul interpretatus est. paulò post loco proprio cap. 13. verba eius recitabo. Mirabili itaque breuitate, id est, vno verbo Apostolica constitu-

rio,& S. Eleutherius eam imitatus,admonuit,in quam arduo opere versetur Episcopatus,in quo ita laborandum sit,vt ad vniuersas ecclesias catholicæ prædicationis lumen ac fructus, & omnium bonorum operum exemplum pertingat. Rectè hactenus Ioãnes Patriarcha Hierosolymitanus,cum apologiam aut Theophilum Alexandrinum scribit, eumque in exordio laudans, Tu quidem, inquit, vt homo Dei, & apostolica ornatus gratia,cura omnium ecclesiarũ,maximè eius, quæ Hierosolymis est,sustines,cùm ipse pluribus solicitudinibus ecclesiæ,quę subest,distringaris.nihil prohibet, quin rectè hoc Ioannes scripserit: apologiam verò,vt origenista non rectè. Hoc ergo est, cõmissam fuisse ecclesiam vniuersalẽ Episcopis Galliæ, non quidem quod sub eis esset, vt est sub Pontifice Rom. sed quod de omnibus ecclesiis, sicut explicaui, soliciti esse deberent: & omniũ ecclesiarum cura & studio teneri, sicut Theophilus Patriarcha Alexãdrinus ecclesiæ Hierosolymitanæ,quamuis ad eius diœcesim non pertineret,cura & studio tenebatur. Huc pertinet illud in actis Apost. cùm ait Paulus, Attendite igitur vobis, & vniuerso gregi,in quo posuit vos spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei,quam acquisiuit proprio sanguine. Illud enim,in quo posuit vos,significat portionem gregis,quæ,vt Cyprianus ait, singulis pastoribus ascripta est,quam regat quisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus Hanc portionẽ gregis singulis Episcopis adscriptam vocat idem in lib. de vnitate ecclesiæ partem Episcopatus, quæ à singulis,inquit, in solidũ tenetur. Illud verò,regere ecclesiam Dei,quã acquisiuit proprio sanguine,ad vniuersalem ecclesiam pertinet,quam dilexit Christus,& tradidit semetipsum pro ea,vt,sicut scriptum est,sanctificaret eam. simile est illud in epist. beati Petri,pascite,qui in vobis est, gregẽ Christi, id est, vnusquisque portionem vniuersi gregis Christi sibi assignatam,& commissam Sed explicemus adhuc magis, quæ hactenus de vniuersali ecclesia, & partibus eius dicta sunt, vndè etiam facilè iam intelligi possit,quod quibusdam eruditis fortasse non ita facilè ad intelligendum aliquando visum est, quomodo à

Act. 20.

1. Pet. 5.

1. Pet. c. 5.

beato Cypriano in libro de vnitate ecclesiæ dicatur Episcopatus vnus, & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur. non enim indiuisum esse videtur, cuius partes à singulis tenentur. & rursus, si pars quomodo in solidũ tenetur? teneri enim in solidum non partis, sed totius videtur esse. Quare explicãdum est, quid hic significet, teneri in solidum. Cùm ergo beatus Cyprianus Episcopatum vnum & indiuisum dicit, quem Clemens Romanus, vt paulò ante dixi, Episcopatum vniuersalem vocat, vnum gregem dicit vnius pastoris: & vnum pastorem vnius gregis, sicut Dominus, (inquit idem Cyprianus) monet in euangelio suo, & docet dicens, & erit vnus grex, & vnus pastor. Ecclesia enim ait, vna est, & caput vnum, & origo vna. Paulo autẽ supra probat idem Cyprianus auctoritate euangelij aduersus auctores schismatum, disposuisse Dominum auctoritate sua, vt origo huius vnitatis ecclesiæ à Petro eius capite duceretur. Probatio, inquit, est ad fidem facilis compẽdio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrũ, Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petrã ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferorum non vincent eam. tibi dabo claues regni cœlorum, & quæ sequũtur. Hæc igitur ecclesia vniuersalis, quæ vna est, & ab vno capite, quod ei Dominus auctoritatę sua imposuit, vnitatem habet: partes habet distinctas quidem inter se, sed non diuisas ab ista sua vnitate. Hæ autem partes sunt singulæ ecclesiæ catholicæ, id est, singulæ plebes singulis Episcopis adunatæ, est enim ecclesia, vt ait idem Cyprianus libro 4. epis. 9. plebs sacerdoti adunata: & pastori suo grex adhærẽs. vnaquæque ergo harum partium, ecclesia, siue episcopatus est & dicitur, & pars est illius indiuisi episcopatus, & indiuisæ ecclesiæ. ita fit, vt episcopatus vnus sit, cuius pars à singulis teneatur: sitque aliquid indiuisum, cuius partes cum isto indiuiso scilicet cohærentes, à singulis teneantur. Cum enim per schismata desinunt cohærere, simul desinunt esse partes illius: & desinunt esse, & dici ecclesiæ, vt Dominus in euangelio suo docuit, quod beatus quoque Cyprianus in eodem lib. 4. epis. 9. notauit, cùm enim dixit Petro, & super hanc petram ædificabo ecclesiam

Ioan. 10.

meam, nomine ecclesiæ docuit, non esse ecclesiam, quæ non esset cum Petro & successore eius cohærens. Est itaque vnus episcopatus, indiuisus, siue vna ecclesia indiuisa, quia partes eius, quamdiu partes sunt, non possunt esse ab ea vnitate separatæ: diuulsæ enim, & segregatæ non sunt amplius partes istius episcopatus vniuersalis, & vniuersalis ecclesiæ. ita fit, vt semper maneat indiuisa ecclesia, & episcopatus indiuisus instar tunicæ Domini inconsutilis. Illud verò, in solidum teneri à singulis partem istius episcopatus, significat, eum, qui partem illam tenet, ita tenere, & gubernare, vt ipse solum sit rationem sui actus Domino redditurus, vt idẽ Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium scripsit. Ex his ergo, quæ de vno episcopatu, & partibus eius, & earũ cohærentia auctore Cypriano explicata sunt, facilè iã intelligitur, non posse committi alicui Episcopo partẽ episcopatus vniuersalis, siue ecclesiæ vniuersalis, quin propter necessariam cohærentiam, & connexionem simul committatur ipsa vniuersalis ecclesia, & episcopatus vniuersalis. Hoc interest, quod pars ecclesiæ in solidum committitur, vt explicatum est: ipsa verò vniuersalis ecclesia, & vniuersalis episcopatus non in solidum, sed ex parte. Illud etiam hic aduertendum est, pro eo, quod beatus Cyprianus scripsit, episcopatũ esse vnum, cuius pars à singulis tenetur, quod satis iam explicatum est, Patronus Molinæi Iurisconsulti, quisquis ille fuit, (nomen enim suum callidè reticuit, ne cum à Ruffo postea redargueretur, & patrocinium suum defendere non posset, se ac clientem suum tacẽdo palàm condemnaret) hoc modo scripsit, locum Cypriani fatuè corrumpens, Vnum episcopatum esse, qui apud singulos episcopos in solidum esset, quod quidem non magis poterat esse verum, quàm duos esse eiusdem rei Dominos in solidum, quod Vlpianus negat fieri posse: aut vnius corporis plura esse capita, quo nihil potest esse monstri similius. Satis ergo hactenus demonstratum est, non repugnare primatui ecclesiæ Rom. vt Magd. obiiciebant, quod Eleutherius Pontifex rationem, scripturam, & Apostolicam constitutionem à Clemente Romano descriptam secutus dixit: &

testimoniis atque imitatione veterum, quemadmodum intelligendum sit, explicatum est.

Responsio ad id, quod obiiciunt, quomodo Anacletus citet litteras Clementis cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Ireneo, & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam variè de successione Clementis à variis scriptum est, vt alii secundum post Petrum numerent, alii tertium, alii quartum, & de Lini morte viuente Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus prætermissus est Anacletus in describenda successione Pontificum.

Caput 10.

OBiiciunt præterea Magdeburgenses citationes Pontificum Apostolicorũ ad negandas eorum epistolas. huc enim spectant omnes eorum accusatoriæ obseruationes. Anacletus, inquiunt, citat literas Clementis, cùm, teste Irenæo & Eusebio, Anacletus à Petro presbyter, aut Episcopus sit ordinatus]

Nos Clementem ipsum Romanum, Apostolicũ auctorem habemus, qui non solum in Epis. ad Iacobum fratrem Domini, de qua paulò post Magdeburgẽsibus respondebo, affirmat in persona Petri, sibi soli à Petro cathedram traditam. & potestatem, quam eidẽ Petro Dominus tradiderat, sed etiam in lib. 7. Apostolicarum constitutionum, quas idem Clemens litteris mãdauit, in persona quoque Petri cap. 45. scribit se à Petro secũdum Episcopum ecclesiæ Rom. ordinatum: tametsi Eusebius tam diligens alioqui librorum inuestigator & repertor, neque epistolam hanc, neque hos libros reperit à tam multis alioqui patribus olim & cognitos & relectos, atque in summa auctoritate habitos. Si cui verò incredibile, aut certè mirum videatur, non repperisse hos libros Eusebium, (de Irenæo enim fortasse minus mirandum sit) legat quid. S. Maximus iis respõdeat, qui Dionysium Areopagitam suo quoque tempore negabant, eodem vtentes argumento: cùm tamen ante Eusebium Dionysius Alexandrinus non solum viderit,

Cur non sit mirum, quod Eusebius nec epis. Clem neque libros eiusdem de const. Apost. viderit.

viderit, sed etiam scholiis illustrauerit, vt S. Anastasius Antiochenus ἐν τῷ ὁδηγῷ testatur. Quasi verò omnes auctores Eusebius Cæsariensis videre potuisset, vt quos non viderit, neque fuisse vnquam putemus, cùm tamẽ sint & alij, quos ille non vidit, neque meminit, vt libros Narcissi & Himenæi & aliorũ, quos S. Maximus dicit. de Cleto verò, quod nulla eius extaret epistola, quam Magdeb. negarent, nihil obiiciendum esse putauerunt, quomodo Clemens secundus à Petro ordinatus est, cum historiæ, ferè omnes latinorum Cleto Clementem successisse narrent? neque rursus de Lino obiecerunt, quomodo primus ante Clementem ordinatus fuisset? Ergo, tametsi res propter auctorum varietatem aliis fortasse non satis constare videatur, sic tamen habendum esse arbitror, quantũ ex epistola Ioannis 3 assequi licet, quem tanquam certiorem & probatiorem auctorem sequimur. sic enim ait, Si autem Petrus Princeps Apostolorum adiutores sibi asciuit Linum & Cletum, non tamen pontificij potestatem, aut soluendi & ligandi normam eis tradidit, sed Clementi successori suo. Hæc Ioannes Pontifex ante mille annos in epistola sua decretali ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: licet Marianus Scotus hanc epistolam Leoni 2 Agathonis successori tribuat. Linus igitur, qui primus in ecclesia Rom. ordinatus est, adiutor tantum Petri fuit in Rom. pontificatu administrando: quia aliquando necesse erat, vt ad alias regiones Petrus proficisceretur: & vrbs sine episcopo esse non poterat. Hoc autẽ non à nobis inuentum, aut excogitatum est, sed ita etiã S. Epiphanius in Panario suo lib. 1. tomo. 2. hæresi 27. scripsit. mortuus verò est Linus viuẽte Petro, vt præter Clementem. Sophronius quoque hierosolymitanus in homilia de agone Petri & Pauli testatur. hoc etiã confirmat historia, quæ fertur esse Damasi, quæ vsque ad Capitonem, & Rufum Coss. qui vt Cassiod ait, biẽnio martyrium Petri & Pauli antecesserunt, sedisse dicit. idẽ ait Marianus Scotus. Clemens verò electus & ordinatus est Episcopus Rom. ab ipso Petro, cùm iam passio eius instaret. Vnde quia Cletus cum Lino, & post Linum Petri in eodẽm Pontificatu administrando adiu-

Linus viuente Petro mortuus Clemẽte, & Sophronio Hier. auctoribus.

tor fuerat, qua ratione Clemens successit Lino, eadem successit & Cleto. Lino verò successit, quia episcopatũ Romanum, quem Linus, tanquam adiutor Petri, cum proprio Episcopo, id est, cum ipso Petro gubernabat, idem Clemens tanquam proprius ac principalis Episcopus suscepit. Simili ratione successit Cleto: nihil enim differt, nisi quod Linus, viuente adhuc Petro, mortuus est, Cletus verò non ex quo factum est, vt Clementem alij secundum post Petrum, alij tertiũ, alij quartum numerent: sintque quodãmodo omnia vera, si rationes succedendi distinguantur: est enim Clemens, scilicet secundus post Petrum, vt principalis: tertius, vt successor Lini: quartus, vt successor Cleti, qui post mortem Lini fuit quoq; Petri adiutor, cui successit vt Principalis Clemens. Causa verò cur Eusebius, non Cletũ, sed Anacletum antecessorem Clementis, & Euaristum prætermisso Anacleto successore eiusdem Clementis fecerit, hæc fuit, quia enim annos 11. Lino post Petrum tribuerat, & legerat Clementem annis 21. ecclesiæ catholicæ præfuisse, atque annos Cleti, qui fuit adiutor Clementis annis 12. ab annis Clementis principalis Episcopi ita distinxerit (cum alioqui non essent distinguendi, vt quidem neque Marianus Scotus distinxit) vt Cletum, quem ipse Anacletum vocat, 12. annis, Clementem verò 9. qui 21. efficiunt, præfuisse diceret, vno errore alium trahente, vt ratio annorum pontificatus Clementis conueniret, persuasit sibi 9. annos, qui Anacleto successori tribuendi erant, Clementi tribuere. qui annis 12. sedit scilicet vsque ad Vespasianum 9. vt eadem historia Damasi affirmat. Ita factum est, vt idem quoque Marianus Scotus mecum sentire videtur, vt Anacletum successorem Clementis ignorans tolleret, & pro eo Euaristum substitueret: & ex Cleto Anacletum antecessorem eiusdem Clementis faceret, & Clementis vitam vsque ad Traianum produceret. Accessit ad hanc errandi occasionem auctoritas Irenæi, qui ex Cleto quoque Anacletum fecit libro 3 contra hæreses cap. 3. & Euaristum Clementis successorem: quem libenter Eusebius secutus est. Non est autem idẽ error tametsi videatur, in epistola Beati Ignatij ad Ma-

Vnde factũ sit, vt Clementem alii secundum post Petrũ, alii tertium, alii quartum numerarint.

Quæ fuerit causa erroris Eusebii in Anacleto prætermisso.

riam Zarbensem, quę nuper cum reliquis epistolis eius à Guilielmo Morelio Gallo Græcè ædita est. Etsi enim in ea scriptum est, Clemētem Anacleto successisse, siue hic error ex exemplari Græco epistolarum Ignatij parum emendato fluxerit, siue Eusebium, & Irenæum sequens ita Morelius corrigendum esse putauerit, neutrum enim affirmo, hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo, & emendatissimo bibliothecæ Mediceæ Florentinæ non Ἀνακλήτῳ, sed Λίνῳ esse quę lectio, id quod magnam fidem facere debet, cum Clemente conuenit, qui in libro 7. de constitutionibus Apost. Sic ait in extremo cap in persona Petri, Post mortem verò Lini Clemens est à me Petro secundus ordinatus. Quare quod beatus Ignatius in eadem epistola ad Mariam Zarbensem scribit, cùm esses Romæ apud Papam Linum, cui nunc successit Clemens, omnino intelligendum est fuisse illam Romæ apud Papam Linum ante mortem beati Petri, cum eo absente erat loco eius Papa Linus, ne vrbs sine Papa esset. Si enim Romæ tunc fuisset Petrus, nunquam sic Ignatius scripsisset, cùm esses Romæ apud Papam Linum, cum duo Papæ adesse nō possent. Lino itaque Papę tunc Romano propter absentiam Petri, & postea ante Petrū mortuo successit post mortem Petri Clemēs, cuius adiutor fuit Cletus, vt Petri fuerat. Successor verò Clementis non Euaristus, vt illi duo veteres dixerunt, neque Cletus, vt quidā nostro tempore scripsit, plus auctoritatis tribuens notationi consulum, quæ vitio librariorum, imò vitio quoque eorum, qui litteras in æs, aut lapidē incidūt, obnoxia est, quam voci viuæ ecclesiasticæ traditionis, quæ hoc ordine ab ipsis vsque Apostolorum temporibus Linum, Cletum, Clementem ponit. Anacletus verò ipse in epistola sua prima, & secunda antecessorem suum vocat non Cletum, sed Clementē. Hæc vox publicæ, & antiquæ traditionis maioris auctoritatis est, quàm omnes fasti consulum, de quibus sic scripsit in prologo 8. libri diligentissimus nostri temporis Chronographus Massæus Cameracensis. Nihil hodie incertius, quàm per solos consules computare: quod partim supprimātur ab historicis: partim diuerso loco,

De lectione vetusti exemplaris epist. Ignatii non Anacleto, sed Lino.

Successor Clementis nec Euaristus, neque Cletus.

Quid Massæus cronographus de fastis consulum senserit.

& ordine collocentur. id autem pluribus exemplis hiſtoricorum docet: additque, confiteri etiam Titum Liuium neſcire ſe, in multis annis qui fuiſſent, conſules: eſſe præterea conſules bimeſtres, trimeſtres, & interdũ paucarum horarum. Hieronymus verò, & ſi aliquãdo aliter ſenſit, in commentariis tamen Eſaiæ cap. 52. & libro 1. contra Iouinianũ Clementem ſcribit fuiſſe beati Petri ſucceſſorem: Anacletum verò Clementi ſucceſſiſſe, vt infinitos alios nunc omittã, Auguſtinus quoque, cuius Luterani videri volunt ſtudioſi, auctor eſt in epi. 55. ad Generoſum Cletum verò prætermiſit, credo, quia ſciebat adiutorẽ Clementis fuiſſe. Sed de his hactenus, quæ quidem ignorare Magdeburgenſes non eſt mirũ, præſertim cum neque ſtudio diſcendi, neque explicandi aliis veritatem, ſed calumniandi potius, & mentiendi teneantur.

Reſponſio de formulis citationum, quas obiiciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apoſtolis, hæc à ſanctis Patribus accepimus, quaſi longo poſt Apoſtolos tempore illi pontifices ſcripſerint: & quomodo centuriatores non intellexerint quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocauerint. Caput II.

Eprehendunt, præterea Magde. illam citationis formulam in epiſt. Anacleti, Hæc ab antiquis, ab Apoſtolis à S. Patribus accepimus: Sic Apoſtoli ſtatuerunt. Sed quis non rideat, vel potius non defleat horum nugas? qui ſatis eſſe putant, ſi vtcunque reprehendant: an verò rectè intelligant, & an reprehenſio redargui poſſit, non curant. Reſcripſit ergo Anacletus ad Epiſcopos Italiæ, de quibus eum conſuluerant, id eſt, de ordinationibus Epiſcoporum, & aliorum minorum ſacerdotum, ac de accuſatione eorum, tum etiam de ordine iudicum eccleſiaſticorum per prouincias, & Metropoles. Quia verò nihil de his nouum ſcribebat, ſed quæ ab Apoſtolis tradita erant, quin etiam diuiſionem prouinciarum ad conſtituenda tribunalia cauſarum eccleſiaſticarum ab antiquis acceperat, idcirco vt eorum quæ reſpondebat, au-

ctoritatem magis commendaret, Hæc inquit, ab antiquis, hæc ab Apoſtolis, hæc à S. Patribus accepimus: vobiſque, vt poſtulaſtis, rimanda, & futuris tenenda tẽporibus mittimus: & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus. Ab antiquis dixit propter diuiſionem Prouinciarum, quã dixit multo ante Chriſti aduentum tempore factã maxima ex parte, & poſtea ab Apoſtolis renouatam: à ſanctis verò patribus, propter Apoſtolos: hi enim erant & Apoſtoli, & patres, qui Anacletum, & Euariſtum, & horum anteceſſores docuerunt. Vnde Anacletus in priore epiſtola inſtructorem ſuum vocat beatum Petrum. Sed Magdeb. cum nullos habeant, nec agnoſcant ſpirituales patres, vt qui in carne ambulent. & ſecundum carnem militent, ſuſpicati ſunt, ſanctos patres non potuiſſe ab Anacleto Pontifice niſi eos dici, poſt quos longiſſimo, vt iſti aiunt, tempore ille ipſe ſcripſiſſet. cum tamen præſentes etiam ſoliti ſimus patres vocare. itaque nomen patrum Magdeburgenſes ad longinquitatem temporum ſuperiorũ retulerunt, non intelligentes quod Dauid Propheta de ſanctis Apoſtolis prædixit, cùm ait, pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: ſignificabat enim, vt Cyrillus Alexandrinus in comm. Eſ. cap. 62. interpretatur, filios Synagogæ ſecundum carnem, qui erant Apoſtoli futuros eſſe patres eiuſdem Synagogæ origine minorũ filiorũ, vocatorum per fidem ad cognitionem Dei. Erant igitur ſancti Apoſtoli, ſecundũ ſpiritum patres eorũ omniũ, quos docebãt. inter quos ſe numerat Anacletus, cũ dicit, hæcq́ue tradit, ab Apoſtolis, hæc à ſanctis Patrib⁹ ſe accepiſſe, ideſt, ab Apoſtolis, eiſdẽque patribus. Reſpõdeãt nũc mihi Magd. cũ Apoſtolus Paulus ſcribit ad Corinth. Et ſi decẽ milia pædagogorũ habeatis, tamen non multos Patres, ſi poſtea ijdẽ Corinthii ſcripſiſſent de ſuis regulis, tẽpore etiã Pauli his verbis, has regulas ab Apoſtolis, has à ſanctis Patribus accepimus: an ſignificaſſent, multo tempore poſt Apoſtolos ſe hoc ſcripſiſſe? quis hoc putet, aut dicat, præter Magd. quorũ eſt hæc in eorum centuriis percõtatio, Sed quos ſanctos patres vocet, cùm Anacletus ſit à Petro ſecundus? & ſubiungunt, idem de Euariſto dici

1. *Corinth*. 4.

potest,qui allegat,inquiunt,auctoritatem patrum Apo stolorum, eorumque successorum, quasi longissimo tempore post Apostolos scripserit: cùm tamen aliquandiu, cum Apostolis vixerit. hæc sunt Magdeburgensium ridicula deliramenta.

Responsio ad id,quod obiiciunt ad probãdum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis,non refutent dogmata hæreticorum, non scribant consolationes martyrum,& quomodo apertè mentiti sunt Magdeburgenses,subiectis exemplis demonstratur.

Caput 12.

" Biiciunt præterea Magdeburg quod
" non scribant auctores harum episto-
" larum de rebus illorum temporum,
" de persecutionibus, de doctrina, de
" officio Episcopali, & cura gregis: nõ refutant dogmata hæreticorum: non consolationes martyrum scribunt.] quam falsa hæc sint,ex iis ipsis epistolis, quæ in manibus sunt, perspici potest. tametsi non continuò sequebatur,vt falsæ essent, quamuis nihil de iis,quæ isti dicunt,cõtinerent. videamus tamẽ,an contineãt ista,quæ desiderant attingam pauca,legat cætera, cui otium sit. In priore epist. Anacleti an non pertinent ad consolationes Martyrum in persecutionibus illa, quæ statim partim ex epistola beati Petri, partim è suo scribit? sic enim ait, Tribulationes vestras audiuimus fratres tam per nos,quàm per aliorum apocrisarios: super quibus valde dolemus, vobisque cõpatimur: & auxiliũ ferre, prout ipse largitus fuerit, qui pro nobis nõ solum tribulatus sed etiam passus est parati sumus. nolite mirari charissimi,quia persecutiones patimini, quasi nouũ vobis aliquid contingat: sed communicantes Christi passionibus gaudete,vt in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultãtes,& quæ sequuntur. Deinde si doctrinã requirunt,an illa non pertinent ad doctrinã,quę de nõ accusandis episcopis nec eis detrahendo scribit? & illa tam multa, quomodo Dei similitudinẽ studio omniũ

Deprehensio Magd.in commenio manifesto.

virtutum comparare oporteat? item, quæ in tertia epiſtola de obediendo præpoſitis? Præterea an illa nō ſpectant ad officiū Epiſcopale, & curam gregis? cum ait, Nihil eſt autē illo paſtore miſerius, qui luporum laudibus gloriatur: quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies, & quæ ſequuntur eodē pertinentia, vt cuiuis licet perſpicere: ne in iis quæ omnibus patent, & ab omnibus legi poſſunt, tēpus fruſtra conſumā. Reuertitur poſtea Anacletus ad martyrū hortationes, & cōſolationes. Et quid aliud, inquit, ſi Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplū, vt ſequamur veſtigia eius: & ſi Apoſtoli paſſi ſunt ſequētes eius exemplū, & reliqui Patres, niſi vt ſequamur tam doctrinā eorū, quā & exemplū, & patiamur aduerſa pro Chriſto? & cum patribus, & fratribus crucem portemus? rurſus de officio Epiſcopi & cura gregis an non ſcribit ſanctus Euariſtus? cū ait epiſt. 2. Epiſcopum verò oportet opportune, importune ac ſine intermiſſione eccleſiam ſuam docere, eamque prudēter regere & amare, vt à vitiis ſe abſtineat: & reliqua deinceps, quæ poteſt quiſq; legere, & per ſe in manifeſto cōmento Magdeburgenſes Centuriatores deprehendere. Iam quod dicunt non refutari dogmata hæreticorū in his epiſtolis, quod ſit argumentū nō eſſe, quorum feruntur, an non refutat Euariſtus, & quidem eruditiſſimè eorum dogma hæreticorū, qui aiebāt de ſolo patre dictum eſſe in epiſt. ad Timoth. priore, quia ipſe ſolus habet immortalitatē, & lucē habitat inacceſſibilem? & Alexander Pont. ep. 1. dogma hæreticorum aut trinitatem, aut vnitatem negantium, qui vel iam erant, vel eſſe poterant, an nō eruditiſſimè & vehemētiſs. refutat, cum 20. locis, & amplius ſcripturæ ſanctæ, recitatis, illud vrget percontando, ſi trinitas non eſt, quare hoc ſcriptum eſt? &, ſi vnitas non eſt, quare illud? eſt igitur commentum, quod Magdeb. dicunt, nihil horum eſſe in his epiſtolis: aut ſi quid eſt, non congruere cōtrouerſiis huius ſæculi. quæſtio enim illa, inquiūt, an filius ſit minor patre, an filius habeat immortalitatē, Arii tempore agitata eſt, non hoc ſæculo hoc quoque ſapientes iſti, & magni lectores ignorarunt,

Quæſtio, an filius minor patre ante Ariū agitata contra Magd.

Vnde Origenes, & ante eũ Clem. Alex. errorem contra consubstantialitatem filii traxerunt.

non fuisse Arium erroris sui auctorem, & inuentorem, imò nec Origenem, nec magistrum eius Clementem Alexandrinum, qui malè etiam de filij Dei consubstãtialitate aliquando senserunt, sed hos ex philosophis potius peruersum dogma traxisse, quos scitè Tertull. Patriarchas hæreticorum vocauit, & in primis ex Platone, quem ex libris sacris veteris testamenti ante 70. interpretes Græcè, vt Eusebius Cæsar. affirmat, translatis, trinitatem non perfectè didicisse, tum ex epist. eius ad Erastum, & Coriscum, tum ex Timæo perspici potest. quod idem quoque Clemens Alex. in 5. lib. Stromatum obseruauit, & Iustinus martyr in Apologia. potuerunt ergo ante Arium scribere cõtra Patriarchas hæreticorum de dogmate consubstantialitatis patris & filij, tum hi pontifices, tum alij deinceps consecuti: vt Sixtus epist. 1. & Iginus, ac Soter, vterque epist. 1. item Marcellinus epist. 1. Felix epist. 3. Sixtus 2. epist. 1. Sicut Eutychianus, & Gaius Pont. & idem Felix 1. in epist. ad Maximum epi. quæ in Eph. Synodo recitata est ante Nestorium, & Eutychem hæreticos de dogmate fidei incarnationis in epistolis suis scripserunt. imò hoc ipsum sanctus Athanasius affirmat: sic enim in epistola ad Episcopos Africæ scripsit, Si quidem Prisci Episcopi ab hinc annis propè centum triginta, tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate pontificatum gesserunt, accusauerunt eos, qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem patri. quomodo ergo dicere audent Centuriatores, quæstio hæc, an filius sit minor patre, tem pore Arij agitata est, si centum triginta prope annis ante tempora Athanasij, & Arij, erant iam, qui id dicerent, qui ab Episcopis Romanis, & Alexandrinis accusabantur? Sed quærent isti fortasse, cur de multo antiquioribus pontificibus apostolicis non meminit idem Athanasius sed de illis tantum, qui prope centum triginta annis ante ætatem eius de ea quæstione scripsissent? quasi necesse sit, vt omnium pontificum superiorum epistolę ad manus eius venissent, si posteriorum venerunt: quod perinde esset, vt si quis putaret, necesse esse, nos Menandrum comicum legisse, quia Terentium legimus: aut

Qui pontifices apostolici de æqualitate filii scripserint.

Ennium poëtam, quia Virgilium extat ergo adhuc epistola Sixti 2 Episcopi Rom. qui ætatem Athanasij annis prope c 20 antecessit, in qua cōtra id, quod iam hic tot ante Arium annis, vt Ath. testatur hæretici de generatione filij ex tempore tradebant, scriptum est, non ex tempore, neque post tempora filium Dei natum, sed ante omnia, inquit, tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum. hoc autem apertè significat, ex substantia patris genitum esse, ac proinde consubstantialem, quod significat homousion. extat item Eusebij Alexandrini, quem Antherus pont. scribit in epi. sua trāslatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, sermo in ascensionem Domini inter alios 18. eiusdem auctoris, quos nuper in libro vetustissimo bibliothecæ Cryptæ Ferratæ reperi, in quo vsus est verbo homousij, quod S. Athanasius in eadem epist. ad Episcopos Africanos ait, non fuisse in Synodo Nicena inuentum, sed prius fuisse etiam ab Episcopis Alexandriæ vsurpatum ad asserendam contra hæreticos consubstantialitatem filij Dei, Sic ergo ait Euseb. Alexand. καὶ ἐκάθισεν ἐκδεξιῶν τοῦ πατρὸς πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν ὁμοούσιος ὑπάρχων ἐξουσία πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος τριὰς ἁγία ἔνδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. & idem paulò suprà, ἀλλὰ πέμψω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁμοούσιον τοῦ πατρὸς, καὶ ἐμοῦ.

Responsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primum ad id, quod obiicitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodo Clemens epistolam transfigurauerit in personam mortui, & quæ causa, & vtilitas huiusmodi transfigurationis personæ, & quomodo sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere Apostolos iam mortuos loquētes in libris de constitutionibus Apostolorum, quos Clemens in persona eorum scripsit simile sit, vt scribere ad mortuum: & quomodo vtrunque ad imitationē personæ pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodo Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporum, & regentem omnes ecclesias.

Cap. 13.

" SEd tranſeamus iam ad alia fortaſſe dif-
" ficiliora, quæ iſti obiiciunt, quæ minùs
" mirandum ſit, non intellexiſſe eos: etſi
" eò minùs reprehendere debuerunt. verũ
" faciunt more ſuo, id eſt, hæreticorum
" blaſphemantium, quæ ignorant, vt eſt in
" epiſtola Petri à veritate, inquiunt, hiſtorica aliena ſcri-
" bũt, vt Clem epiſtola prima, quod Petrus ſit primitiuæ
" electionis Domini, cui ſoli primùm pater filium reue-
" lauit, cùm Andreas prius ad Chriſtum venerit: & poſteà
" Petrum adducit. Item quod Petrus Clementi manda-
" rit, vt ad Iacobum ſcriberet, cùm non potuerit ignora-
" re ante 8. annos illum fuiſſe mortuum, cum frequenter
" ab vrbe Hieroſolymam, & inde Romam venirent.]

Hactenus Magdeburgenſes. Reſpondebo prius ad hoc, deinde reuertar ad primùm. Non ignoro, quam variè ab ſcriptoribus ad hoc, quod de epiſtola Clemẽtis ad Iacobum iam mortuum ſcripta à Magdeb nunc obiicitur. & ab ſtudioſis adhuc quæritur, hactenus reſponſum ſit. Non opus eſt, quæ illi reſponderunt, repetere, aut refellere: quia & ſi facilè eſſet, non cõtinuò ſequitur, vt meum ſit verum, ſi illa non ſunt. præſertim cùm magis illi laudandi ſint, quam reprehendendi, qui quod potuerunt, liberaliter in commune contulerunt. Quare magis in confirmandis noſtris quàm in alienis confutandis verſandum mihi erit, ita vt non ex coniecturis, ſed ex propria ratione auctoris in ſcribendo, totius quæſtionis explicationem afferam. Ac primùm, ita certè eſt, vt iſti dicunt, non potuiſſe ignorare Petrum, fuiſſe iam ante annos 8. mortuum Iacobum. Imò cùm hoc nos poſt mille quadringentos amplius annos non ignoremus, ſed potius ita eſſe, ex hiſtoriis cognouerimus, cui fiat veriſimile, ignoraſſe hoc epiſtolæ huius auctorem? quem quidem veterem ſaltem fuiſſe, non credo eo dementiæ Magdeb. proceſſiſſe, vt negent, cũ tot, ac tam veteres auctores, vt loco ſuo docebimus, eam citent. Quod ſi hoc ſciebat auctor epiſtolæ, quiſquis ille ſit, vt ſic interim loquamur, quorſum nomine Clementis ad Iacobum fratrem Domini grauiſſimam & ſanctiſſimam epiſtolam, omnis doctrinæ ac pietatis

plenam scribere voluisset? quo consilio, aut ratione vsus hoc fecisset? Etenim si grauissimi ac sanctissimi Pōtificis Clem auctoritate & nomine doctrinam, quam in ea epistola tradit, commendare volebat, non debebat tam aperta discrepantia temporum, & historiæ repugnantia fidem epistolæ derogare. quid igitur illum coëgit eo imprudentiæ delabi? Quare, si longè incredibiliùs est & magis à verisimilitudine, ac probabilitate alienum, vt vllus alius, quàm Clemens hanc epistolam scripserit, profectò ratio ipsa cogit, tot præsertim ac tātis testimoniis veterum confirmata, confiteri, Clementis esse, cuius esse fertur, ex quo in manibus hominum ferri cœpit, & à catholicis legi. & inter decretales epistolas poni, atque in causis, & iudiciis ecclesiasticis produci & recitari. Neque enim ignorabat beatus Petrus, cū ad mortuum iussit scribere, neque Clemens, cùm iussu eius scribebat, quin statim, vt lectores viderent, ad eum, quem omnes scirent ante beatum Petrum esse mortuum, epistolam scribi, causam diligēter quæsituri essent, & quæsitam reperturi. Imò hoc fuit beato Petro propositum: imitatúsque in eo est sacram scripturam, in scriptura enim, vt Origenes in 4. lib. περὶ ἀρχῶν notauit, & eam obseruationem vt eruditam Gregorius Nazianzenus, & Basilius in eum librum contulerunt cùm aliis eius obseruationibus pulchris, & ingeniosis, quem Philocaliam nominarunt. In scriptura, inquam, sancta voluit Deus, inquit Origenes, vt essent quædam offendicula, & ἀδύνατα in lege, & in historia: ne si ipsius legis vtilitas αὐτόθεν, id est, ex ipsa lege appareret, & ipsa historiæ consequentia, ac facilitas αὐτόθεν item appareret, cōtinuò crederemus, nihil ibi aliud, præter id, quod in promptu erat, intelligi posse, aut debere. Et paulò pòst, quando scriptura, inquit, reperit secundum historiam, quæ possent ad mystica accommodari, vsa est illis, abscondens multitudini altiorem sensum. Vbi autem consequentiæ spiritualium non erat apta ac consentanea horum, aut illorum actio, tunc scriptura propter mystica attexebat historiæ non factum: aliquando quod neque fieri quidem poterat, scilicet si secundum litteram tantùm accipiantur: interdum quod poterat

Quare sit prorsus incredibile, epistolam Clemen. ad Iacobū ab vllo fingi potuisse: immo ratio ipsa cogat confiteri Clementis esse.

Quomodo Petrus imitatus sit scripturam, cum iussit Clementi scribere ad Iacobum iā mortuum.

De obseruatione Origenis in scripturis ex Philocalia eius.

quidem, sed non erat factum. Similis, inquit, ratio intelligenda est in lege vt in historia. aliquando enim ratio vtilis apparet: interdum quæ impossibilia sunt, sanciuntur propter curiosiores, & studiosiores, vt dantes se ad studium inquirendi, iure putent, sensum in his dignum oportere quærere. Deinde subiungit simi liter factum est in euangeliis, & Apostolis nec enim, inquit, quæ texuntur, omnia totam historiam habent κατὰ τὸ σωματικὸν factam, vt illud, ductus est Iesus à Diabolo in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna mūdi. Quis enim putet, oculo corporis, qui loco ædito indigeret, omnia regna mundi vidisse? item, quid, inquit, à ratione alienius esse videtur, quàm neminem in via salutare, quod simplices putant præcepisse Dominum Apostolis? illud prætereà, Si quis te percusserit in dextra maxilla, alienissimum est à probabilitate, cum is, qui percutit dextra manu, sinistram maxillam percutiat, nisi præter naturam percutiat: similiter eruere dextrum oculum, & cùm duo sint oculi, quibus videmus, causam scandali ad dextrum tantùm referre. deinde cùm ait Apostolus, circumcisus quis vocatus est, ne adducat præputium, primùm, inquit, alienum est hoc à proposito sermone, præcipiebat enim de nuptiis & castitate: prætereà, quis dicat, iniustè facere eum, qui propter fœditatem, quàm plerique in circuncisione carnis inesse putant, curet adducere pelliculam? & paulò pòst, Ergo de omni, inquit, scriptura sic sentimus, habere eam τὸ πνευματικὸν id est, sensum spiritualem: sed non omnis scriptura habet τὸ σωματικὸν, id est, sensum corporalem & historicum. Transferamus nos has obseruationes ad scriptionem epistolæ Clemētis ad Iacobum, fateamurque, videri quidem alienam esse à ratione, vt illa quę in scriptura sancta Origenes notauit. quid enim à ratione magis alienum, quàm ad mortuos scribere? nam quid illis prodesse potest? aut quis tabellarius ad eos mitti? aliud nanque est, absentem esse: aliud mortuum. Aliud ergo beatus Petrus voluit, cùm Clementi iussit, ad Iacobum scribere iam mortuum, voluit scilicet transfigurare hæc in personam Iacobi consuetudine scripturæ sanctæ cùm propter alios, tum in primis propter

Exempla, quibus in locis noui testamenti habeat scriptura sensum spiritualem, & non historicum.

Quid sibi voluerit Petrus, cū ad Iacobum mortuum iussit scribere, cùm alioqui à ratione alienū videretur.

reliquos Epiſcopos ſucceſſores eius in ecclesia Hieroſolymitana, vnde primùm cœpit euangelij prædicatio iuxta prophetiam Eſaiæ: vt ſic ſecum cogitarent, Si hæc, princeps Apoſtolorum Clementi iuſſit, ad Iacobum fratrem Domini ſcribere, quem primùm Petrus, Iacobus, & Ioannes ordinarunt, qui iam deſiit paſtor eſſe, & corona ei tributa eſt, profectò non propter illum iuſſit ſcribere, ſed propter nos, quibus Salomon ait, diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera. non enim habebis iugiter poteſtatem, ſed corona tribuetur tibi in generatione, & generationem, ad noſque potius ſub illius nomine iuſſit ſcribere, vt vel ſic ad exemplum eius & formam imitãdam omni tempore moneret, & hortaretur. ſolẽt enim, qui aliorum mores, & vitam velut in ſcena in hoc ſæculo imitando repræſentant, eorum nominibus appellari. Sit hæc vna cauſa transfigurationis ſiue imitationis perſonæ in hac epiſtola. Transfiguratione quoque, quæ μετασχηματισμὸς προσώπου dicitur, vſus eſt Apoſtolus, vt idem interpretatus eſt, cùm in epiſt. ad Corinth. priore eos doctores arguit, qui cupiditate gloriæ ſchiſmata in eccleſiam introducebant, cùm quiſque quos baptizabat, eorum baptiſmum de nomine ſuo appellaret. Cùm enim, inquit, quis dicat, ego quidẽ ſum Pauli, alius autem, ego Apollo, nónne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? & paulò pòſt, Hæc, inquit, fratres transfiguraui in me, & Apollo propter vos, vt in nobis diſcatis, ne, ſupra quod ſcriptum eſt, vnus aduerſus alterum inſletur pro alio. Quem locum interpretans Theodoretus, ſi nos, inquit, doctores ipſorũ, qui prædicationis munus diuinitus accepimus, nõ impoſuimus vobis noſtrorum nominum appellationes, ſed potiùs, vt à Chriſto cognomenta ſumeretis, rogauimus, videte, quàm impium ſit, quod iſti factitant. hoc enim ſignificat, quod ait, vt in nobis diſcatis, non ſupra quod ſcriptum eſt, ſapere: ſcriptũ eſt enim, Si quis vult in vobis eſſe primus, erit omniũ nouiſſimus. hactenus Theod. Quod ergo dixerat Paulus, cùm enim quis dicat, ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, non erat verum ſecundum hiſtoriam: Paulus enim neminem

Eſaiæ 2.

Prou. 27.

De transfiguratione perſonæ vſitata in ſcripturis, qua vſus eſt Clemens iuſſu Petri. *1. Cor. 3.*

1. Cor. 4.

Corinthiorum baptizauerat,niſi Criſpum,& Caium,vt idem teſtatus eſt : in ſe tamen hæc transfigurauit ob aliam cauſam,vt explicatum eſt. Ac clariùs adhuc Photius Conſtantinopolitanus ſic totum hunc locum interpretatus eſt:propter vos,inquit,transfiguraui hæc in me ipſum & Apollo, ne vos moleſtia afficerem, ſi nominatim reprehenderem. (volebat enim Paulus corrigere eos,& non contriſtare) per transfigurationem ergo inquit,vtrunque facere licuit, ſi vultis & corrigi,& reprehenſionem ad correctionem adhibendam non grauatè audire. fecit autem hoc Paulus, ne perſonas nominatim reprehendens,affectione quapiam,aut maleuolentia hos diſſimulare, illos non diſſimulare videretur.Prætereà etiam, ne in hac diſtinctione, quos nominatim reprehēderet, eos ad deſperationem cogeret, aut iram vel contentionem magis incenderet: quos verò non nominaret,eos tumidiores, ac amentiores efficeret: idcirco non eſt in eos inuectus nominatim, ſed potius in ſe, & Apollo reprehenſionem transfigurauit. Hactenus Photius.cur ergo non exiſtimemus nos, hāc quoque rationem acceſſiſſe,vt beatus Petrus epiſtolam de morte ſua & doctrina ad omnem Epiſcopum pertinente in Iacobum iam mortuum transfigurare, Clementi iuberet?ne ſi ad Simonem Epiſcopum, Hieroſolymitanum,qui beato Iacobo ſucceſſerat, ſcribere iuſſiſſet,aut ad alium quempiam,vt Marcum Alexandriæ Epiſcopum aut Anianum Antiochiæ aut alium,videretur fortaſſe magis eum diligere,aut honorare:& æmulationis vel inuidiæ, vel ſuſpicionis materiā præbuiſſe. aut turſus is,ad quem ſcriberet viuētem,magis doctrina,& præceptis,quæ in ea ipſa epiſt. tradit indigere exiſtimatus eſſet, quod erat magis adhuc inuidioſum & ſuſpectum. An ne parui momenti hæc cautio erat?quis tam obtuſa mentis acie ſit,qui ſic ſentiat? ſic igitur hæc altera cauſa transfigurationis, τὸ ἀζηλότυπον, quæ fuit cauſa, cur etiam Cicero, vt ipſe ait, in libris περὶ τελῶν eos diſputantes induceret, qui iam erant mortui. Alterum exemplum trāsfigurationis in aliam perſonam, eſt apud Paulum in epiſtola ad Theſſal. cùm illa, quæ in eos conueniunt,quos aduentus Domini vltimus vi-

Cauſa grauiſſima ſcribēdi per transfigurationem perſonæ ad Iacobum iam mortuum iuſſu Petri de doctrina ad omnes Epiſc. pertinente.

Theſſ. 14.

nos reperiet,in perſonam ſuam quaſi tunc viuentem, & in alios ſimiles transfigurat. Hoc enim(inquit) vobis dicimus in verbo Domini, quia nos,qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos,qui dormierunt. notauit hoc Orig. lib 5.contra Celſum.ſic enim ait, Paulus, vt vita tunc fruens, ac vigilãs, & à mortuis alienus,hæc loquitur Deinde cùm præter ſe,& ſui ſimiles,vel alios ſciret in Domino mortuos, illud ſubiecit, Et mortui,qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi:Deinde qui viuimus,qui relinquimur, ſimul rapiemur cùm illis in nubibus obuiam Domino in aëra. Hactenus Orig. vt igitur hæc Paulus loquitur, quaſi tunc viuat in aduentu Domini ad iudicium, cùm erit iam olim mortuus,vt nunc eſt, ſic Clemens ad Iacobũ iuſſu beati Petri ſcripſit,quaſi tunc Iacobus viueret, cũ erat iam mortuus. Hunc quoque locum obſeruauit idem Magnetes,quem ſupra memini, in libro 4. apologiarum contra Theoſthenem euangeliorum calumniatorem.reddit enim rationem,cur ſe hoc loco Paulus alioqui viuentem mortuis annumerauerit, οὕτω καὶ ἄν τις φιλέταιρος,καὶ τῶν ὁμοστοίχων ἀγαπῶν τὴν συγγένειαν δοκεῖ,id eſt,quia ſic, inquit,fit, vt videatur aliquis amicus quibus ſe annumerat:eoſque,qui ſui ordinis ſunt, diligere. Nihil autem intereſt, annumerari viuentem mortuis:an mortuum viuentibus. Sic ergo, cùm beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini, & Epiſcopum Hieroſolymitanum iam mortuum, tanquam ad viuentem ſcribere iuſſit admonere voluit de amicitia & coniunctione eius cum iis, qui poſt eum in ſede eius viuerent eiuſdem dignitatis, ac loci conſortes. in quo ſimul admonebat, quantùm præſidij, & adiumenti in tanto amico conſtitutum eſſet: & quantopere ad morum, ac vitæ eius ſimilitudinem, qua nihil magis ad amicitiam illicit, & attrahit, contendere oporteret. Sit hæc quoque alia cauſa transfigurationis perſonæ. Deinde cùm mandat princeps Apoſtolorum Clementi, vt ad Iacobum fratrem Domini mortuum de morte ſua ſcribat,clariſſimum teſtimonium reſurrectionis præbet:quod eo tempore inter tot perſecutionũ flammas,& gladios,& tot martyrum cru-

ciatus, ac tormenta valde necessarium erat. Quis enim, cùm legeret, scriptam esse epistolam ad Iacobum iam mortuum, non statim simul intelligeret, ita illum quidem mortuum esse, vt tamen viueret? sicut Apostolica constitutio à Clemente Rom. nomine Apostolorum litteris mandata in 8. lib. ait, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, non vt mortuorum, sed vt viuentium Deus: quoniam animæ, inquit, omnium apud te viuũt: & spiritus iustorum in manu tua sunt. Hæ igitur fuerũt causæ epistolam in personam Iacobi mortui transfigurandi, vt Apostoli verbo in re simili vtar. ex quibus illa mihi potissima videtur cautionis, ac prudentis consilij, & vtilitatis plena, nempe inuidiæ declinatio, quæ fuit etiam causa Paulo apud Corinthios transfigurandi similiter in personam suam, quod sibi alioqui minimè conueniebat. Denique simile exemplum ad mortuum tanquam ad viuentem scribendi in aliis eiusdem Clementis libris cernitur. Quid enim interest, mortuos inducere loquentes, quod idem auctor in his libris facit, quos de constitutionibus Apostolorum post eorum mortem scripsit, an mortuum inducere viuentem, ad quem scribas, quod in hac epistola fecit? in vtroque enim est quædam factio, siue inductio personæ. In epistola enim facit iussu Petri Iacobum viuẽtem, ad quem scribit: in libris de Apostolicis constitutionibus facit Apostolos iam mortuos loquentes, quod genus totum ad imitationem personarum pertinet, quod in scripturis quoque sanctis præsertim propheticis exemplum habet, vt à magnis auctoribus notatum est. sicut Iustinus martyr vt cæteros nunc taceam, hanc consuetudinem scripturæ sanctæ in Apologia secunda ad Antoninum obseruauit, sic enim ait, Cùm verba prophetarũ, tanquam ex persona ipsorum dicta auditis ne ab ipsis, qui spiritu afflati sunt, dici existimetis, sed à sermone illo diuino, qui eos excitat, is enim aliquando tanquam ex persona Domini omnium, Deique patris loquitur: aliquando tanquam ex persona Christi: aliquando tãquam ex persona populorum respondentium Domino. aut patri eius, quale etiam licet apud scriptores vestros cernere: vt cùm vnus sit scriptor omnium, personas

Quæ potißima causa transfigurationis personæ in epist. Clemẽti ad Iacobum.

Obseruatio Iustini in faciendo personas loquẽtes in scripturis.

nas tamen loquentes inducat. id quod non intelligentes Iudæi, Chriſti aduentum non cognouerunt. Hæc Iuſtinus Cùm ſcriptores veſtros dixit, Platonem in primis ſignificare voluit. is enim ſermones Socraticos, quos dialogos appellauit, κατὰ μίμησιν ſcripſit inducto perſonarum ſermone συγκρίσεως ἕνεκεν, id eſt, cauſa bene res diſcernendi, vt magnus Baſilius in epiſtola ad Diodorum ait, idem ante Platonem Alexamenes Teius fecerat, vtrunque Ariſt. in Poëtica ſcribit, & Athenæus in libro 13. Δειπνοσοφιςῶν. Ac Cicero quidẽ ex noſtris magnus Platonis admirator, & imitator, hoc præcipuè genere delectatus eſt, vt cùm ipſe alioqui ſit ſcriptor, ſermones tamen inducat perſonarum, & quidem loquentium interdum inter ſe, quæ non ſunt locutæ, vt ipſe in epiſtola ad Varronem, quæ eſt in 13. libro epiſtolarum eius, excuſauit, hunc eſſe morem dialogorum: ſed nihil refert, modo perſonis congruant, quæ inducuntur loquentes. idem Cicero in libris de finibus bonorum loquentes facit eos, qui iam deceſſerant L. Torquatum, M. Catonem, & M. Piſonem, quia hoc ei viſum eſt, vt ait, ἀζηλότυπον, id eſt, omni inuidia carere. idem rurſus illa, quæ de Academicis quęſtionibus inductis Catulo, Lucullo, & Hortenſio, prius ſcripſerat, & ædiderat, quia perſonis illis nobilibus quidem, ſed non philologis minimè conueniebant, ad Varronem, & ſe, ac tertium Atticum tranſtulit. & cùm magnopere dubitaret, an mittendi eſſent ij libri ad Varronem, de eóque conſilium Attici expectaret, ſic de ea re ad eundem Atticum ſcripſit, & ſi nomina iam facta ſunt induci vel mutari poſſunt. ergo ex iudicio etiam Ciceronis limatiſſimo, cuius libri non ſolùm ſunt officina dicẽdi, vt ipſe de quodam alio oratore in Bruto ſuo dixit, ſed & ſcribendi, intelligi poteſt, non abhorrere ab ingenio polito ſcriptoris, alioqui vera ſcribentem inducere nomina loquentium poſt mortem: vel iam inducta transferre ad alia. Sed redeo ad Platonem, quem Cicero Deum ſuum vocare ſolet. Quid igitur mirum aut à ratione elegantis, & ſapientis ſcriptoris alienum fuerit, ſi vt Plato de rebus grauiſſimis naturæ, & morũ, quid ipſe ſentiret, per perſonas Socratis, Parmenidis, Timæi, & in legibus

Megilli aperit, ſic Clemens Athenis eruditus, omni liberali doctrina politiſſimus, & Platonis per ſtudioſus, illud genus ſcribendi ad noſtra transferens, ſcribit de doctrina catholica ex perſona Apoſtolorũ, in quos illa tanquam in magiſtros, ac prædicatores eius primos cadebat? idem intelligendum eſt de epiſtola Clemẽtis ad Iacobum fratrem Domini, quæ doctrinam B. Petri continet: in qua fecit ſe ſcribentem iuſſu beati Petri ad Iacobum, qui iam deceſſerat. nihil enim refert, vt ante dixi, facere nomen loquentis, an nomen eius, quocum ipſe per epiſtolam loquaris. Vtrobíque enim eſt imitatio perſonæ, quæ dici poteſt μετασχηματισμὸς προσώπου, ſiue μετασχηματισμὸς εἰς πρόσωπον. Sic igitur Clemens in perſona Apoſtolorum lib. 7 c. 4. nos inquit, duodecim Apoſtoli Domini, qui vnà ſumus, has vobis regulas de omni eccleſiaſtica forma indicimus præſente Paulo, & Iacobo Epiſcopo, & reliquis preſbyteris ac ſeptem Diaconis. Hic quoque Iacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum iam mortuum viuentem facit, & præſentem cùm 12. Apoſtolis, & 7. diaconis: rurſus viuentem facit libro 8. c. 10. cùm tradens formulam orãdi pro Epiſcopis & eorum eccleſiis in repræſentatione prioris canonis miſſæ, quo oratur pro viuis, Oremus (inquit in perſona diaconi) pro Epiſcopo noſtro Iacobo, & eccleſiis eius: Oremus pro Epiſcopo noſtro, & eccleſiis eius. Eſt autem Clemens ille ipſe, qui hæc iam Epiſcopus ſcribit: quare cùm in perſona diaconi iubeat orare pro Clemente Epiſcopo viuente, & in repræſentatione eiuſdem canonis, in quo oratur pro viuis, & in eis pro Clemente, iubeat orare pro Iacobo Epiſcopo, neceſſariò, & manifeſtè Iacobum repræſentat viuentẽ. Idem lib. 6. cap. 14. iterum facit Iacobum ſcribentem poſt mortem vnà cùm 12 Apoſtolis doctrinam apoſtolicam 8. libris comprehenſam. Ac rurſus iidem 12. Apoſtoli cùm 7. diaconis, in quorum perſona Clemens hos libros ſcripſit, lib. 2 cap. 57. poſteà, inquiunt, legantur acta noſtra, & quæ ſequuntur de ordine legendi in eccleſia canonicos ſcripturæ ſanctæ libros: atqui Stephanus vnus, è 7. diaconis iam lapidatus erat, & Iacobus frater Ioannis gladio peremptus, vt in iis ipſis Apoſto-

lorum Actis, quorum lectio ibi ſancitur, continetur. Imò lib. 5. cap. 8. ſancitum eſt ab Apoſtolis de honore martyribus Stephano, & Iacobo fratri Ioannis, qui iam pro Christi nomine interfecti eſſent, adhibendo vt igitur Clemés in lib. 6. omnes Apoſtolos facit eſſe vnà, cùm tamen in lib. 5. Iacobus frater Ioannis iam dicatur interfectus: & rurſus in lib 8. diaconos 7. cùm Apoſtolis adeſſe facit, cùm tamen in lib. 5. Stephanus iam ſit lapidatus, ſic Iacobum fratrem Domini viuentem facit epiſtolam ad eum ſcribens, ſicuti eundem quoque, vt antea dixi, in his ipſis libris de Apoſtolorum conſtitutionibus viuentem fecit poſt mortem, & cùm 12. Apoſtolis præſentem. Itaque cùm Clemens horum librorum catholicam doctrinam, & conſtitutiones in eorum perſona ſcripſit, omnes & Apoſtoli, & Diaconi, & Iacobus frater Domini præſentes erant, & vt Clemens ſcribit, in vnum congregati, non quidem præſentes & congregati corpore, vt eos μιμητικῶς facit, ſed ſpiritu, & vt Græci dicunt, κατὰ γνώμην, ſicut Paulus in epiſt. priore ad Cor ſcripſit, congregatis vobis cùm ſpiritu meo: & in eodem loco, ego quidem, inquit, abſens corpore, præſens autem ſpiritu. Vna itaque mente ac ſententia ſancti Apoſtoli Clementi hanc doctrinam, ac conſtitutiones in perſona eorum ſcribenti interfuerunt in ſpiritu: vt iam doctrina omnium ſit, & cuiúſque eorum. Sic Chryſoſtomus in Encomio S. Ignatij martyris citans Paulum ad Titum de Epiſcopo, qualis eſſe debeat, ſcribentem, cùm Paulum, inquit, dico, non hunc ſolùm dico, ſed Petrum, & Iacobum, & Ioannem & vniuerſum chorum Apoſtolorum. vt enim in vna lyra varij nerui ſunt in fidibus, vnus tamen concentus, ſic in choro Apoſtolorum variæ perſonæ, ſed vna doctrina. ἐπειδὴ καὶ εἷς ὁ τεχνίτης τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κινοῦν τὰς ἐκείνων ψυχάς. Si quidẽ vnus eſt artifex ſpiritus ſanctus, qui illorum excitat mentes. Item beatus Aug. in lib. 3 de conſenſu euangeliſtarum cap. 7. cùm Matthæus Hieremiæ teſtimonium de triginta argenteis producit, quod quidem non eſt in Hier. vt Hieronymus quoque teſtatur, ſed in Zacharia, ſic etiá, inquit, inſinuatũ eſſe, omnes ſanctos prophetas vno ſpiritu locutos mirabili

Quomodo erãt præſẽtes omnes Apoſt. cum eorum conſt. Clemens ſcriberet.

Matt. 26.
Zach. 11.

inter se consensione constare: esseque singula omnium, & omnia singulorum. Tametsi, vt hoc obiter obseruetur, ex Hieremia potius credendum sit, productum esse testimonium, non dico ex Prophetia Hieremiæ, quam in manibus habemus, sed ex descriptionibus Hier. quę in.2. lib. Machab. cap. 2. citantur, quæ à Græcis ἀπογραφαὶ dicuntur, id est, tabulæ actorum. Ergo, vt ad propositum reuertamur, qui mortem Iacobi cõtra epistolam Clem. quæ ad illum scripta est, obiiciunt, obiiciant quoque contra hos libros mortem Apostolorum, qui in his ipsis libris loquuntur, & negent Clementis esse, quia rationem eius in scribendo non intelligunt. quod quidem in Magdeburgensibus non magnopere miror, nihil enim noui facient: sed potius, quod in sanctis etiam scripturis facere audẽt. Catholici verò, si qui sunt, quos hæc mouent, & scrupulum ac dubitationem eis aliquam in epistolam iniiciunt, quantò illi quidem religiosiùs facerent, si studiosè inquirerent, quæ nam ratio scribendi ad mortuum, velut viuentem, aliquando esse possit? atque id, dum aut per se non assequuntur, aut ab alio non audiunt, interim in numero eorum ponerent, quæ & si vnde, aut quomodo ad nos profecta sint, nesciamus, tamen ita sine inuidia & contentione propter antiquorum patrum auctoritatem tenemus, vt de eis dubitare nefas esse existimemus. Itaque istis, satis, superque esse debebat, quod hanc epistolam Clementis sanctus Anaclet. in prima & tertia epist. sua citat: quod eius auctoritate vtitur Euaristus: quod eam rursus Alexander in epist. 1. citat: quod Marcellus item in epist. 2. qui quidem antiquissimi, & eruditissimi ac grauissimi Pontifices, vt non liceat dubitare, quin veritatem historiæ scirent, id est, mortuum esse Iacobum fratrem Domini, & Hierosolymitanum Episcopum ante mortem Petri, idque beatum Petrum scire & debuisse, & facilè potuisse, ita etiam causam & rationem transfigurandi inscriptionem huius epistolæ in personam Iacobi iam mortui non ignorasse. apud homines ratione, & iudicio vtentes certum esse debet. Horum igitur Pontificũ grauissimorum auctoritatem secuti sunt deinceps cæteri omnes Pontifices, qui auctoritate huius epistolæ vtũ-

2. Macc. 2.

Nihil mirum, si negent Magd. epist. Clementis ad Iacobum, qui epist. Iacobi canonicam negãt.

Quid respondẽdum sit catholicis, si qui sunt, qui de epist. Cle. ad Iacobum dubitant.

Qui grauiss. & antiquiss. pont. auctoritate epistolæ huius vtantur.

tur:quos quidem, vt concedamus, fortaſſe non omnes intellexiſſe huiuſmodi rationem inſcribendi litteras μιμητικῶς, quam iſti poſt Petrum;& Clementem proximi non ignorarunt, eo magis imitādi ſunt: vt diſcamus eorum exemplo ea etiam tenere, quorum interdum tametſi cauſas, & rationes ignoremus, tamen antiquorũ exemplo, & auctoritate contenti eſſe debemus. Sed bene habet, quod iam ſcrupuloſis iſtis explicata eſt ratio artificioſæ inſcriptionis epiſtolæ ad Iacobum fratrem Domini iam mortuum: eſt enim veluti dramatica, id eſt, facta ex imitatione perſonæ quaſi viuentis, quæ nõ eſt κακοπλασία, id eſt, mala fictio, vt in conſtitutionibus Apoſtolorum à Clemente ſcriptis quibuſdã etiam ante annos propè 800. videbatur. vt Photius patriarcha Conſt. in biblioth. ſua teſtatur, ſic enim ait, loquens de libris Clementis, quos ſe dicit legiſſe, αἱ δὲ Διαταγαὶ δοκοῦσιν ἐνέχεσθαι κακοπλασίᾳ, ἣν οὐ χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι, id eſt. conſtitutiones verò, inquit, videntur argui de mala fictione, quod non eſt difficile refellere. ſcilicet de mala fictione argui videbantur, quia facit Clemens, ab Apoſtolis iam mortuis conſtitutiones dictari, & ſanciri. Sed hoc facile, inquit, eſt refutare, nec amplius tamen Photius refutauit, tum quia non hoc agebat: tum quia non opus erat, cùm tritum eſſet hoc ſcribendi genus. Satis nobis ſit, quod vetus auctor acri iudicio, & multa eruditione, ac lectione infinita, leue eſſe iudicauit, & facilè refelli, quod accuſari videbatur. idem in epiſtola Clementis ad Iacobum fratrem Domini conuenit, quam qui de commentitia inſcriptione arguũt, imò negant facilè à nobis hactenus refutati, & de imperitia conuicti ſunt. Sed rurſus, ne quid hic diſſimulemus, quomodo dicet aliquis, iuſſit Petrus Clementi, vt de morte ſua Iacobo iam mortuo nunciaret? nõ enim, inquit, multum doloris ex ea capiet, cùm probe ſciat, me, quod pro pietate pati oportebat, ſoluiſſe. ergo ne mortui qui in cœlo ſunt, dolẽt caſus & acerbitates noſtras? non dolent quidem more noſtro, qui ſunt omni lætitia pleni ac beati: ſed dolere dicuntur, vt eccleſiaſtici doctores tradunt, cùm ſecundum electionem voluntatis ex charitate aliquid nolunt propter gloriam Dei,

Quomodo beati dicantur dolere caſus noſtros.

quod Deus etiam non vult. ita vt id nolle actus charitatis ſit, idémque præmium, atque gaudium ſancti. vident itaque animæ beatæ, quicquid decet, & delectat in Deo videre propter gloriam eius. Quare, ſicut quod Tyrannus in cede Petri fecit, odium Dei, & dolor dicitur tropicè à noſtris diſpoſitionibus tranſlato nomine, quod eſt ſcripturæ ſanctæ familiare, ſic S Iacobus, qui in Deo id ipſum videbat contra voluntatem eius eſſe, ſimiliter eodem genere locutionis dici potuit dolere: cùm alioqui hoc ipſum nolle, ac dolere propter Dei gloriam, gaudium vt dixi, ac beatitudo illi eſſet. Etſi illud ſimpliciùs dici poteſt, quod cùm ad Iacobum tanquam ad viuentem ſcribi, beatus Petrus iuberet, dolor iſte, qui repræſentatur, in perſonam factam aptè cadebat. Verùm quia fortaſſis erunt, qui & ſi in ſcribendo nomina fieri & poſſe, & ſolere non negent, epiſtolam tamen ad mortuum ſcribi, ita abſurdum, & ab omni vſu, & conſuetudine abhorrere exiſtiment, vt nihil magis, ſi qui erunt eiuſmodi, quia fortaſſis, exemplo potius, quam ratione vlla ſe de opinione ſua dimoueri patientur, habent exemplum Magni Theodoſij, qui epiſtolam ad Ioannem Chryſoſtomum iam annis 35. vita defunctum ſcripſit: quam Nicephorus Caliſtus in libro 14 hiſtoriarum ſuarum c.43. deſcripſit. Fuerat Proclus Conſtantinopolitanus rogatu populi ad Theodoſium Imperatorem profectus legatus, vt Ioannē Chryſoſtomum in exilio multis iam annis mortuum Conſtantinopolim reuocaret. Impetrauit Proclus Patriarcha. Miſſi ſunt, qui ſanctum corpus mortui ferrent. Cùm verò inde, vbi ſitum, humatúmque erat, mouere non poſſent, neque quicquam nitendo proficerent, ſubito in mentem venit imperatori, vt litteras ad mortuum his verbis ſcriberet. Orbis totius doctori, & ſpiritua li patri Ioanni Sancto, & aurei oris Patriarchæ Theodoſius Imperator. Corpus tuum, itidem vt aliorū, mortuum eſſe putantes pater honorande transferre id, & adducere ad nos ſicuti filij parentum amantes deſiderauimus. cùm autem debitū prorſus honorem, & quan tam opus fuit ſubmiſſionem & modeſtiam eam in rem non contulerimus, imperialis fortaſſe faſtus leges in

rebus, quibus nos magis quàm imperio ipso honestari decuit, secuti, nõ immeritò voto nostro frustrati sumus. At tu, pater patrum reuerendissimè, (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad desiderium potius nostrum, quàm ad cœptum tuum spectans, veniam da pœnitentibus: qui longè magis, quàm alius quisquam, pœnitẽtiam docuisti, & nos vicisti: idoneũmque castigationis desiderio flagranti, erroremque suũ agnoscenti animæ, eò quòd huc vsque reditum ad nos tuũ detrectasti, exemplum exhibuisti. redde te ipsum, quæso: redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque cõmiserationis visceribus tuis, nec amore, & expectatione nostra dignũ est. qui non solũ corpus, & cineres, sed solam etiam vmbram tuam cernere cupimus. Hactenus magni Theodosij litteræ ad mortuũ. in quibus cũ Imperator ait, nunc enim veluti viuentem alloquimur, satis inde intelligi potest, cùm beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini ante annos 8. mortuum scribi iussit tanquam ad viuentẽ iussisse scribi. Solemus enim nos quandoq; excitare mortuos: & eos, veluti viuentes, alloqui. Præterea, cũ ait, vt enim longiore mora, & dilatione nos affligas, neque cõmiserationis visceribus tuis dignũ est, mortuo, quem viuentẽ facit, tribuit quod viuo congrueret, vt miseratione affici. Sed beatus Petrus, cùm iussit Clementi, vt ad Iacobum de morte sua scriberet, neq; verearis (inquit) ne fortè multum de meo exitu contristandus sit cùm id me pro pietate sustinere non ambigat. sed rursus si quis quærendum esse putet, quemadmodum si ad Iacobum fratrem iam mortuum Clemens iussu Petri scribit, Episcopum eum vocat Hierosolymitanum, imò omnium ecclesiarum? ex iis, quæ antè diximus, in promptu est respondere, vt viuebat Iacobus non corpore sed spiritu, sic erat Hierosolymis non corpore, qui iam ad cœlum migrauerat sed spiritu Itaque vt ad Iacobum non corpore sed spiritu viuentem Clemens scripsit, sic etiam ad Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ scripsit. quod si sancti Episcopi dum in terra sunt, ecclesias suas, charitate qua præditi sunt, sanctè curant, eò magis profectò curare eas ex charitate post recessum ab hac vita cre-

Quomodo Iacobus mortuus dicatur Episc. Hierosolymit.

dendi sunt, quo est iam eorum charitas maior, ac perfectior. Vnde beatus Petrus, dabo, inquit, operam, & frequenter, vt possitis (hoc enim significat hoc loco verbum Græcum ἔχειν, quod frequens est) post obitũ meum, horum omnium memoriam facere, promittit precaturum se pro eis post mortẽ, vt quæ ab eo audissent, & didicissent, post mortẽ eius retinerent ac seruarent, vt facerẽt quod Paul. in epist. ad Heb. monuit, cũ ait propterea abundantiùs oportet obseruare ea quæ audiuimus, ne fortè perfluamus. An non erat hoc etiã, exercere adhuc officiũ Episcopi, & pastoris? precari inquam, pro eis. & solicitum esse? adhuc ergo Petrus curã pastoris gerit per preces: & præsidet per auctoritatem successoris, & per doctrinam, quam tradidit, & reliquit. Vnde Nicolaus primus Pontifex eruditissimus, ac sanctissimus respondens ad consulta Bulgarorum c. 106. Poscitis, inquit, vtrum secundum varios sensus eorum obedire, aut quid facere debeatis, (interrogauerãt enim de quibusdam Græcis, & Armeniis, qui multa ac varia apud eos loquebantur) verùm nos, inquit Pontifex, nõ sumus sufficientes: sed sufficientia nostra ex Deo est: & beatus Petrus, qui in sua sede viuit, & præsidet, dat quærentibus fidei veritatem. Hactenus Nicolaus. Sic beatus Iacobus, corpore quidem alioqui mortuus, viuebat, & præsidebat in Simone fratre cognomento iusto Hierosolymitano successore. Huc etiam pertinet illud in conc. chalced actione 3. Sanctiss. Archiepiscopus magnæ senioris Romæ per nos & præsentem sanctam synodum vna cùm beatissimo Petro, qui est petra, & crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei fundamentũ, nudauit eum tam episcopali dignitate, & quæ sequuntur. adhuc igitur præsidet beatus Petrus, & cùm successore suo hæreticos damnat. Rursus, qui absentes sunt, aliquando propter charitatem, quam habent, iudicari & dici solent adesse. Vnde in cap. 1. concilij 2. Carthag. Cùm pro fide (inquit) & ecclesiastica vtilitate Episcopi conueneritis, licet non omnes, tamen charitas totum persuadet, vt qui corpore sunt absentes, nobiscum in spiritu videantur esse coniuncti, idcirco, Deo propitio, quia præsentes estis, pari professione fides ecclesiasti-

2. Pet. 1.

Hebr. c. 2.

Quomodo adhuc beatus Petrus in sede Romana præsideat

Synodus Chalced.

ea,quę per nos traditur,in hoc cœtu glorioso primitus confitenda est,&c. Item Synodus Antiochena in præfatione ad Episcopos absentes,retulimus(inquit)ad vestram notitiam, quæ nobis rectè visa sunt,credentes gratiæ Christi,& spiritui pacis, quod ipsi conspirabitis tãquam potestate nobiscum præsentes. & orationibus adiuuãtes,imò vniti vobiscum, & spiritus S.præsentes, & quæ sequuntur.Sic igitur ad huius figuræ exemplũ Iacobum iam mortuum, id est, absentem (mors enim pij,ac sancti quædam à nobis absentia est)propter eius charitatem & preces pro ecclesia,præsentem in ea ecclesia,qua viuens regebat,diuino artificio Clemens facit.iam ad illud quod Magd. in eodem loco obiiciendum quoque putauerunt, quemadmodum Clemens vocet Iacobum Episcopum episcoporũ regentem omnes ecclesias,quæ vbique sunt fundatæ, petenda est respõsio,ne eadem cum fastidio & sine necessitate repetamus,ex iis quæ cap 9.respondimus ad illud,quod similiter in epistola Eleutherij obiiciebant de Episcopis Galliæ, quibus pontifex vniuersalem ecclesiam commissam esse aiebat. Episcopum verò episcoporum vocat interpretans verbum Archiepiscopi,sic enim vocat eum S.Anacletus in ep.2.Archiepiscopus verò, quibus Episcopis præest,eorum est Episcopus, vt est Hierosolymitanus Episcopus episcoporum trium Palæstinarũ, vt ex Synodo Chalced. actione 7. intelligi potest, tametsi Episcopo Cæsareæ,tãquam suo Metropolitano, secundum canonem 5.concilij Niceni subiectus sit, vt etiam beatus Hieronymus in epist. ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani notauit. quod quidem factum est, non solùm, vt Pantaleon Græcorum canonum interpres notauit, quod ibi beatus Petrus Cornelium loco suo ordinasset, sed etiam, vt magnus Nicolaus in responsis ad consulta Bulgarorum cap.92.scripsit,quia etsi,inquit,Hierosolymitanus præsul & ipse Patriarcha dicatur,& secundum antiquã consuetudinem, & Nicenam Synodum honorandus sit,salua tamen, inquit, Metropoli propria dignitate. Deinde subiungit, sed & in eadẽ sancta & magna Synodo nequaquam Hierosolymitanus,sed Eliæ Episco-

Quomodo Iacobus Episcopus episcoporum & rector omnium ecclesiarum.

Archiepiscopos Hierosoly. quibus prouinciis præsit,& cui Metropolitano subiectus.

pus dicitur:nam vera Hierusalem tantum in cœlis est, quæ est mater nostra: illa verò Hierusalē terrestris, secundum quod Dominus prædixit adeò funditus ab Adriano Imperatore Rom. destructa est, vt in ea neque lapis super lapidem sit derelictus: & ab eodem Elio Adriano in alio loco est constructa. hæc Nico I. Itaque non quia Clemens Episcopum episcoporum Iacobum appellauit, & omnes ecclesias regentem dixit, Pontificem vniuersalem eum esse significauit: sed id in vtroq; voluit, quod ante explicatum est. Pontifex verò Rom. omnium episcoporum est Episcopus, quia omnibus omnium Episcoporum diœcesibus præest, quas propter vnitatem pacis & fidei, & capitis Synodus Chalcedonensis can 9. diœcesim vocauit, vt idem magnus Nicolaus in epist. ad Michaëlem & notauit & probauit: de quo nos postea loco suo copiosius tractabimus. quod verò hæc inscriptio de Iacobo Episcopo episcoporum, & regente Hierusalem, & omnes vbiq; ecclesias, vera sit, & antiqua, ad testimonium veterum exemplarium, in quibus sic est Græcè κλήμης ἰακώβῳ τοῦ κυρίου ἀδελφῷ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ διέποντι δὲ τὴν ἱερουσαλὴμ ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχῇ θεοῦ προνοίᾳ ἱδρυθείσας καλῶς σύν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς εἰρήνη εἰς πάντοτε & ad fidem Rufini interpretis, qui sic legit, & interpretatus est, accedit etiam testis Sidonius Apollinaris, qui ante mille annos in lib.6. epistolarum ad Lupum Episcopū Lirinēsem sic scribit, benedictus spiritus S. & pater Dei omnipotētis, quod tu pater patrum, & Episcopus episcoporum, & alter sæculi tui Iacobus de quadam specula charitatis, neque de inferiore Hierusalem tota ecclesia Dei nostri mēbra superinspicis, dignus, qui omnes consoleris infirmos, quique meritò consularis ab omnibus. Hactenus Apollinaris. nemo credo erit iam tam hebes, aut tam contentiosus, qui vel nō intelligat, vel neget, hæc scribentem ad illam inscriptionem epistolæ Clementis ad Iacobum respexisse. alioqui quorsum dixisset, Episcopus episcoporum, & alter Iacobus, & de Hierusalem meminisset? quo in loco simul interpretatus est, quid sibi velit, quod Iacobum vocat

Clemens regentem omnes ecclesias, scilicet, de specula charitatis omnibus ecclesiæ Dei membris, id est, omnibus ecclesiis, (omnes enim ecclesiæ particulares sunt membra ecclesiæ catholicæ) prospicientem, qui esset dignus, vt omnes ecclesias regeret, ac consolaretur, & ab omnibus ecclesiis consuleretur. fertur præterea alia quædam epistola Græcè Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua, cuius principium explanatio est huius inscriptionis, Sic enim incipit, εἰδώς σε ἀδελφέ μου εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι. id est, quoniam te video frater ad communem omnium nostrum vtilitatem prompto, & alacri animo properantem, oro atque obsecro, & quæ sequuntur. hoc ergo erat Iacobum ecclesias omnes regere, omniũ vbique ecclesiarum vtilitati consulere, & omnia earũ commoda prospicere, quod verbum διέπειν, quo vsus est, significat Hactenus existimo de scriptione epistolæ Clemẽtis ad Iacobum fratrem Domini, qui iam à vita migrauerat, non malè, neque ineptè responsum esse, sed potius rectè & aptè ad morem ipsius auctoris. Sicut enim in aliis, vt antea dixi, quæ dialogicè scripsit, personas, quæ interdum loquerentur, fecit, sic etiam more dialogi in quibusdam epistolis personam Iacobi fecit, cui ipse, tãquam absenti loqueretur: est enim epistola velut altera pars dialogi, vt rectè ab Artemone, qui epistolas Aristotelis descripsit, dictum esse, auctor est Demetrius Phalereus, cum de epistolico charactere in libro περὶ ἑρμηνείας agit. Hoc etiam modo, ac more alteram epistolam ad Corinth. ex persona ecclesiæ Rom. eundem Clementem scripsisse, testis est Hieronymus. Nihil autem interest, quod ad factionem personæ pertinet, fecisse personam Iacobi in viuis, ad quã ipse Clemens tanquam ad absentem scriberet. explicatum præterea est, quemadmodum rectè etiam, & secundum consuetudinem, idem Iacob. rector omnium ecclesiarum appellatus sit hæc enim videbantur ad enodandum difficiliora. Respondeamus iam ad reliqua.

Responsio ad illud in epistola Clementis quomodo Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelatæ: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clementis dictus quoque sit idē Clemens primitiæ gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Cēturio: Item responsio de nota infamiæ, quomodo non tantum ciuilis, sed canonica pœna etiam sit, & de tradendo curiæ seculari. *Caput* 14.

VOmodo Petrus sit primitiæ electionis Domini, cui soli primum pater filium reuelauit, cum Andreas prius ad Christum venerit, postea Petrum adduxerit.]

Quomodo Petrus primitiæ electionis Domini, non intellexerunt Magdeb quia rationem primitiarũ ignorarunt.

Hæc enim obiiciunt quoque cōtra epistolam Clem. nec hic intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Si enim rationem primitiarũ intellexissent, & fidei beato Petro reuelatæ excellentiã, nunquam hoc obiecissent. Igitur beatus Chrysostomus in homilia de ascensione Domini non sunt, inquit, illæ primitiæ, si quis Deo primum fructum offerat, & dedicet, cum sit tenuis & infirmus, vt esse solet primus fructus terræ, sed si maturũ & perfectũ: quod quidem ex lege ait intelligi posse. Si ingredieris, inquit, in terram, quam dabit tibi Dominus, & plantaueris in ea lignum ad edendum, mundabitis immunditiã eius: fructus eius tribus annis erit immundus, non comedetur: quarto autem anno omnis fructus eius sanctus erit Domino. Tribus annis iubebat lex, fructibus parcere, quia essent arbores infimæ, & fructus tenuis: neq; permittebat edere ex eis illis tribus annis, ne prius quã Deo libarentur, homo degustaret. neque rursus permittebat offerre, quia ille fructus indignus erat Deo. sic ergo, inquit, non primus Adam oblatus est Deo, tãquam primitiæ, vtpote factus obnoxius peccato: Sed potius secundus Adam, qui erat liber ab omni peccato oblatus est Deo, tãquam primitiæ. vt in illis primitiis, & propter offerētis, & propter oblati dignitatem Deo

acceptiſſimis naturæ illi, cui dictum fuerat in Adam, Terra es, & in terram ibis, poſtea diceretur, ſede ad dexteram meam. Hactenus Chryſoſtomus. Ad exemplũ ergo & ſimilitudinem huiuſmodi primitiarum, quarũ ratio à beato Chryſoſtomo explicata eſt, fuit quidem beatus Petrus primitiæ electionis Domini, non quia fuit prius fuit electus, prius enim fuit vocatus, & electus Andreas, ſed quia primus fuit, qui cum filium hominis audiſſet, vt. S. Marcus Anachoreta notauit reſpõdit interrogatus, filiũ Dei eſſe, quæ confeſſio, vt Theophanes cognomento Cerameus obſeruauit, Neſtoriũ coarguit Chriſtum in duas perſonas diuidentem: & Armenios atque Acephelos duas naturas in vnum cõfundentes. de hac mirabili fide beati Petri diſſerens beatus Hieronymus, vt ſupra cap. 6. copioſius expoſui, non hæc curo mea, inquit, & ſanguis tibi Dei filiũ prodiderunt: nam iſta non patiuntur me hoc credi item S. Theodotus Ancyranus in eandem ſententiam, quod dixiſti, inquit, de eo, qui cernitur, nõ didiciſti ex natura, quæ cernitur: quod, inquam, dictum eſt de carne, non didiciſti ex carne & ſanguine: quia ſcilicet filium hominis dixit eundem eſſe filium Dei, non diuidens duas naturas, neque duo ſignificata in Chriſto, ſed vnum confeſſus. hæc Theodotus. Huius ergo fidei reuelationem ſoli Petro, vt Clemens ait, fecit primum pater, tũc ſcilicet, cum dixit, hic eſt filius meus dilectus: vt beatus Hilarius in lib. 6. de trinitate notauit. item B. Cyrillus ἐν ταῖς ἑορτάσι ταῖς ὁμιλίαις homil. 8. ſic ait τῶν ἁγίων μαθητῶν ἡγούμενος πέτρος, id eſt, Petrus, ſanctorum diſcipulorum dux ac princeps non ignorabat Ciryllus, prius vocatum fuiſſe Andream, & Andrea duce, Petrum veniſſe ad Chriſtum: nihilominus tamen ducem diſcipulorum, & principem vocat Petrum: vtrunque enim ſignificat ἡγούμενος. eo ergo modo erat Petrus primitiæ electionis diſcipulorum, quo erat dux, & princeps eorum. rationẽ verò ſubiungit idem Cyrillus, Quia Domino percunctante, quem dicunt homines eſſe filium hominis, non reſpondit, in te eſt filius, ſed cum cognoſceret vnum, & eundem eſſe ante carnem & cũ carne, clara voce clamat, Tu es Chriſtus filius Dei viui. Hæc

Quare Petrus primitiæ electionis Domini.

Quos hæreticos coarguat confeſſio Petri.

Et quid magni auctores de ea explicauerint.

Marcus Anachoreta.

Theophanes Cerameus.

Hieronymus.

Theodotus Ancyranus.

Hilarius.

excellentissima fides Petri meruit, vt cum alioqui non esset prius vocatus, fieret tamen primitiæ electionis, id est princeps vocatorum. Rursus D. Hieronymus in eodem lib. de circuncisione, quem supra, memini, comparans Petrum cum Abraham ad demonstrãdam beati Petri Principis Apostolorum excellẽtiam, illi, inquit, dicitur faciam te in gentem magnam, huic dicitur, faciam te piscatorem hominũ: illi dicitur, in semine tuo, benedicentur omnes gẽtes: huic dicitur, iudicabis duodecim tribus. Et si enim, vt hoc admoneam, vtrunque horum dictum quoque est omnibus Apostolis, faciam vos fieri piscatores hominum, & illud, sedebitis & vos super duodecim tribus Israel, hæc tamen Petro tribuit beatus Hieronymus, cui primũ, vt principi Apostolorum, conueniunt. vt illud, Faciam te in gentem magnam, quamuis Isaac quoque in Genesi dictum est, & illud item, In semine tuo benedicentur omnes gentes, licet Isaac etiam dictum est, Abrahæ tamen primũ conueniunt, quia fuit primitiæ electionis populi Dei. Subiungit deinde idem Hieronymus, illi dictum est, vt stellæ erit semen tuum. huic dicitur, tibi dabo claues regni cœlorum. Hoc verò specialiter beato Petro dictum est, sicut ei soli dictum est, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quem locum interpretãs S. Isidorus Pelusiota grauissimus auctor, & in litteris sanctis valde exercitatus, & eruditus in epist. ad Gainã, dabo, inquit, ἀυθεντιχῶς claues regni cœlorum, quia non seruum, neque ministrum, neque subiectum, aut alienum à substantia patris me vocasti, sed potius legitimum filium Dei viui: idque patre meo reuelante. vt igitur, quamuis alij ante Abraham ex patribus, ac maioribus eius fidem Dei, & quidem excellentem habuerunt, vt Noe, Enos, & Seth, & alij, tamen propter excellẽtissimam fidem meruit Abraham, vt esset primitię, & origo veteris populi Dei, sic beatus Petrus propter admirabilem fidem Christi meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum, quamuis prius Andreas & credidisset & vocatus esset. Non enim ratio primitiarũ, vt scriptura sancta docet, & beatus Chrysostomus paulo ante explicauit, in anticipatione temporis, sed in matu-

Hieronymus.

Gen. 23.
Gen. 29.

Isidorus Pelusiota.

Comparatio Abrahæ, & Petri in ratione primitiarum, & fidei.

ritate perfecta fructus consistit: cuiusmodi fides illa beati Petri extitit. Cernitur etiam huiusmodi primitiarum ratio in Christo, cum dictus est ab Apostolo primitiæ dormientium, non quia primus resurrexit, sed quia primus perfectissimè, sua scilicet virtute, resurrexit, & non amplius moriturus. Vnde & primogenitus quoque ex mortuis ab eodem Apostolo dictus est, quod eum, tanquam primitias sequi debeat φύραμα, id est, conspersio, siue massa, quæ est ecclesia illa primogenitorum, quam Apostolus in epist. ad Hebræos dicit. Denique ipse idem Clemens cur, & qua ratione Petrum primitias electionis Domini appellauerit, satis declarauit postquam enim dixit, Qui fuit primitiæ electionis Domini statim quasi explicans quod dixerat, subiungit, Apostolorum primus, cui & primo Deus Pater filium reuelauit. ideo enim fuit primitiæ electionis Apostolorum, quia fuit Princeps Apostolorum: hunc verò principatum tulit propter excellentissimam fidẽ, quam reuelante Deo patre, de Christo Dei viui filio primus habuit. Sic etiam beatus Petrus in eadem epistola Clemente vocauit primitias gentium, quas ad fidem conuertisset: non quidem quod Clementem primum Deo obtulisset, prius enim obtulerat Cornelium Centurionẽ, quam Clemens Petrum vidisset: sed quod præstantior & excellentior esset. Sic enim Clemẽs narrat, Petrum dixisse, cum eum ordinare vellet, & successorem relinquere. σὺ γὰρ δὴ ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἐθνῶν εἶ κρείττων ἀπαρχή. id est, tu enim es meliores primitiæ earum gentium, quæ per me saluæ fiunt. melius itaque est Græcè, quam vt interpres epistolæ his verbis vertit, cum primitias eorũ, qui ex gentibus per me saluantur & præcipuè huius vrbis te primum obtulerim Deo. qui locus manifestius, quã ille de Petro primitiis electionis Domini, reprehensioni pateret, nescio quomodo istorum calumniam effugit, nisi quia ita Dominus voluit, quo magis eos confunderemus. Vt igitur Petrus Clementem vocat primitias gentium propter præstãtiam, sic Clemens Petrum propter principatum eius primitias electionis Apostolorum vocauit: quem rursus idem Clemens patrem Apostolorum in principio

Ratio primitiarum non in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus consistit secundum scripturã.

1. Co. 15.

Coloss. 1.

Heb. 12.

Quomodo statim explicet Clemens, cur primitias electionis Domini Petrũ vocarit.

Cur Petrus Clementem vocauerit primitias gentium.

Quomodo locus de Clemente primitiis gentiũ calumniam Magd. effugerit.

Petrus vocatus à Clemēte pater Apoſtolorū, ſicut primitiæ electionis eorū.

epiſtolæ ſecundæ vocat. Sed obiiciunt præterea in extrema parte huius loci, quod Clemens epiſt.3.& Alexāder item epiſt.3.& Theleſphorus epiſt.1. infamiæ nota inobedientes Epiſcopis puniunt, cùm iſta inquiunt, pœna legum ciuilium ſit.]

Cur ad omnia quæ Magd.obiiciunt, quamuis indigna eſſent reſponſione, reſponſum tamen ſit.

Non reſponderem ad hoc, niſi propoſitum eſſet, nihil prætermittere, quia verebar ne iſti ideo prætermiſſum interpretarentur, quia nihil eſſet ad reſpondendū: ac non potius quia quiuis reſpondere poſſet: aut indignum reſponſione eſſet. Quis enim ignorat, eſſe infamiam ciuilem, & infamiam canonicam? Vnde Adrianus Pont.6.q.1.c.Omnes, Omnes, inquit, infames eſſe dicimus, quos leges ſæculi infames appellant: & omnes qui culpis exigentibus ad ſacerdotium nō poſſunt prouehi. Item Fabianus Papa, Illi, inquit, qui peccata perpetrant, de quibus Apoſtolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, valde cauendi ſunt: & ad emendationem, ſi voluntariè venire noluerint, compellēdi ſunt, qui infamiæ macula ſunt aſperſi. Et Victor Pontifex de conſ. diſ.3. c. celebritatem, Ipſi verò, inquit, qui infidelitatis nota aſperguntur, infames efficiuntur. Magdeburgenſes verò ſic argumentantur, infamia eſt legum ciuilium, ergo nō eſt legum eccleſiaſticarum. Concludant igitur ſimiliter, neque vincula, neque mulctas, neque amiſſiones bonorū, nec exilia, neque id genus alia eſſe in eccleſia, quia ſint etiam eiuſmodi pœnæ legum ciuilium. Pius etiam Pontifex curiæ, inquiunt, tradi præcipit hoc quoque notarunt tanquam alienum à veritate hiſtorica ſed quia Magd. ne nunc quidem quod in eccleſia fit, probant, vt clerici mortis rei, curiæ ſeculari tradantur, prius de hoc dicēdum eſt aliquid breui: poſtea de illo Pij Pontificis tēpore, cum Ethnicis imperatoribus, non erat Chriſtianorum laicorum curia, ſed Gentilium non enim Pius pont. in tempus ſuum tantum reſpexit, ſed etiam in futurū, cum, ſublatis imperatoribus ethnicis futura erat inter chriſtianos curia ſæcularis. Primum igitur omnino conſonat ſcripturæ noui teſtamenti Pij pontificis decretum de tradendo ſacerdotem vel clericum curiæ ſæculari, ſi capitale crimen cōmiſiſſet, cuiuſmodi erat, inſidias

Argumentatio ridicula Magd.

insidias Episcopo parasse. quod nunc etiam fit. Quia postquam superabundauit, sicut Apostolus ait, gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione, lex euangelij, quæ tota spiritualis est, & abundare iubet iustitiam nostram, plusquam scribarum & pharisæorum, quod Paulus interpretatus est, non operatur iam iram, vt illa vetus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moriebatur: sed potius differens in alterum sæculum iudiciũ mortis, nihil interim hic sancit metu pœnæ capitalis: nihil enim nisi propter fidem, & dilectionem iubet, aut vetat. Vnde Apostolus præcipit presbytero, non esse percussorem. Sed num quia Christus, vt est in lib.6. Clem. de cõstitutionibus Apostolorum, liberam reliquit voluntatẽ nostram, non præsenti eadémque breui morte mulctans, sed iudicium in alterum sæculum reseruans, ac reiiciens, idcirco potestas sæculi frustra aduersus clericos gladium portabit minimè. cur ita? quia, vt Apostolica constitutio in lib.2. Clem. c.24. docet, potestatis sæculi est præesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum pacem, ac bellũ suscipere. Quare cum clericus reus mortis est, curiæ traditur, id est, potestati sæculari, vt pro ecclesia cum eo bellũ suscipiat: bellum enim quoddam cum eo suscipit, cum pœnas ab eo exigit: vt Clerum, & eum qui Clero præest, ab huiusmodi periculis defendat. Ex auctoritate ergo euãgelij, quod sancti Apostoli nobis tradiderunt, decretũ de tradẽdo clericos reos sanguinis curiæ seculari processit. Imò non solùm ex euangelio per Apostolos prędicato, sed etiam ex traditione non scripta Apostolorũ processit. ipsi enim inter reliquos canones siue regulas, quas per sermonem tradiderũt, vt omnia honestè, & secundum ordinem in ecclesia fierent, quas Clemens Romanus collegit, & descripsit, prohibuerunt canone 27. ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fideles propter peccatum, aut infideles propter iniuriã verberarent, alioqui, gradu mouerentur. non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit: quin potius cum percuteretur, non repercutiebat: cùm pateretur non comminabatur., hunc canonem secuta est Synodus Antio-

1. Tim. 1.

Quomodo tradere curiæ seculari ecclesiasticos reos mortis ex auctoritate euangelii profectum sit.

Matth. c. 5.

Constitutio apostolica.

Heb. 10.

Constitutio apostolica.

chena annis 5. post Nicenam habita. renouans enim eisdem ferè verbis, sententiam canonis Apostolorum 31 in eum presbyterum, qui contempto Episcopo alioqui pio & fideli, ambitiosè & tyrannicè aliud altare erigit, si, vocatus ab Episcopo semel & iterum, parere noluit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus, & turbas excitet, iubet in 5. canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem potestatem, quam Pius pont. curiam vocauit. vtrunque horum canonum & Apostolorum, & Synodi Antiochenæ citauit Synodus Constantinopolitana in templo sanctorum Apostolorum sub Photio Patriarcha habita. quę vocata est πρώτη, καὶ δευτέρα in eos enim, qui canonem Apostolorum malè interpretabãtur, quasi prohibuisset quidem sacerdotibus, ne alios propter peccatum suis manibus verberarent, sed non, ne iuberent, ab alio verberari, in extrema parte canonis sui 9. Si qui verò, inquit, fuerint, qui neque monitis, neque suppliciis ecclesiasticis corrigi voluerint, nemo hos per magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena canone 5 sanxit, vt qui seditiones in ecclesia mouerent, manu externa, id est, per ciuilem potestatem corrigerentur. Vt igitur hoc, quod Synodus Antiochena sanxit de incorrigibili, vt ita dicam, potestati ciuili tradendo ad puniendum, ex traditione canonica Apostolorum, quæ Episcopis prohibet verberare, fluxit, sic etiam quod Pius Pont. iussit, tradere curiæ sæculari Dicendum est nunc de tempore Pij, in quod visum est Magdeb. decretum Pij Pontificis non conuenire, cum tota vt dixi, curia ethnicorum tũc esset. Credo, existimarunt Magd. de curia sęculari christianorum locutũ fuisse Pium, sed non ita est nec enim alio gladio, quàm ignis, (sic enim Clemens Rom. in libro 2. de constitutionibus Apost. anathema vocat), tũc vti poterat ecclesia, quia Christiani tunc potestatem gladij non gerebant, alioqui tanquam sicarij puniti fuissent. sed quia rursus æquum, & necessarium erat, scelerum pœnas esse, & innocentes defendi, quandiu hoc à Christianis præstari non poterat, voluit Apostolus Paulus, vt hoc per ethnicos magistratus præstaretur. quod satis idem Paulus admonuisse videtur, cum

de illis ethnicis potestatibus in epis. ad Rom. scripsit, non sine causa gladium portare, Dei enim ministros esse, vindices in iram ei, qui malè ageret: quamobrem tributa eis pendi, & parere oportere. Quare cum crimen à Christiano commissum erat, quod pœna capitis, aut alio quopiam graui supplicio ciuili plectendū esset, eorum curiæ tradebatur. vtile enim erat, corrigi eorum legibus ad bene viuendum, vt beatus Cyrillus in Iulianum apostatam libro 7. scripsit, cùm ei respondit Christianis exprobranti, quod sub imperio, & legibus Romanorum viuerent. Quis enim ignorat, ait Calixtus pont. de legibus illis æquitate, & prudentia plenis loquens, leges humanas rationi, & honestati nō repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt? vt igitur legibus Romanorum, sic etiam curia eorum, quæ legum ministra erat, ecclesia, cum opus erat, vtebatur.

Responsio ad illud, quod obiicitur ex epistola Clementis quod Petrus potuerit integrè seruare præceptum, & quomodo non hoc intellexerint Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulò ante mortem scripta, non meminit Clementis successoris sui. Caput 15.

Illud quoque Magdeburg. tanquā falsum notarunt in epistola Clem. ad Iacobum, quod Petrus potuerit integrè seruare præceptum. cum tamen, inquiunt, Petrus illam regulam Christi obseruauerit, cum omnia feceritis, dicite serui inutiles sumus: & Christus dicat, Ego veni legem adimplere.]

Vtrum Magdeburg. intellexerint, quod hic notarūt, iudicent, qui hæc legerint: & ex hoc loco de reliquis, quomodo intelligant, suspicentur. Petrū, ait Clemens, vtpote magis idoneum, iussum fuisse Plagam Occi-

Redarguuntur Magd. non intellexisse quod reprehenderūt.

dentis prædicatione sua illuminare, & potuisse perficere. hoc autem, quod Clemens de hoc præcepto illuminandi Occidentem dixit, impletum esse à beato Petro, nescio quomodo Magdeburg. studio accusandi obtusi, & hebetati, de præcepto legis diuinæ acceperunt. ne autem isti tergiuersari, & elabi possint, describam græca, quæ magis adhuc hanc sententiam declarant, sic enim ait, ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἱκανώτερος φωτίσαι κελευσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δυνηθείς: id est, bonus & probatus discipulus, qui partē Occidentis reliquo mūdo obscuriorem, vtpote magis idoneus, illuminare iussus fuit: & perficere potuit. hoc item de Occidente per prædicationem beati Petri illuminato, sicut Dominus ei prçceperat, testatur Apostolus Paulus cùm ad Rom. scribēs, ait, desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atque meam. ad confirmandos dixit, quia, vt Theodoretus quoque in commentariis suis obseruauit, prius Petrus fuerat Romæ, & fidem Romanis, qui ad Occidentem pertinent, tradiderat. de qua fide ait idē Paulus in principio eiusdem epistolæ, Gratias ago Deo meo per Iesum Christū, quod fides vestra annunciatur in vniuerso mūdo. quantæ verò tenebræ ignorantiæ, & quāta ibi cæcitas mentis esset, ibidem quoque idem Paulus declarat &c.

Quam inscienter Magd. quod Dominus dixit in euangelio de lege vetere, de lege noua acceperunt. Matth. 5.

Sed Magdeburg. aliud adhuc peius hic commiserunt. verbū enim Dei, de cuius scientia gloriantur, malè hic intellexerunt: siquidem quod Christus dixit, vt ipsi recitant, Ego veni legem adimplere, de lege noua accipiendum esse putauerunt: vt enim doceret falsum esse, quod à Clemente dictum esse existimabāt potuisse Petrum integrè implere præceptum, obiecerūt de se solo dixisse Christum, Ego veni legem adimplere. quod quidem de illa lege dixit, de qua dixerat, Nō veni soluere legē, subiungit enim sed adimplere scilicet ipsam illam legem. quia lex per Moysem data est, vt ait beatus Ioannes, gratia autem & veritas per Iesum Christū facta est & sanctus Sixtus tertius in epistola de diuitiis explanans hunc locum, Adimplet, inquit, legem, cum

Ioan. 1.

eam veram esse ostendit. veram enim ostendit quando per se cessare facit illa, quæ iam cessatura prædixerat:& de antiqua lege legem produxit nouam:& nouum testamentum promulgauit ex vetere: vt magis ac magis legis ac prophetarum prædicta suppleret, in quibus continebatur, de Sion procedit lex, & verbũ Domini de Hierusalem. & alibi, Dabo eis testamẽtum nouum, non secũdum quod disposui patribus eorũ. Hactenus ille. sequitur in centuriis, Nec illud verisimile est, quod Petrus Clementem paulò ante mortem Romanũ ordinauit Episcopum: nam Paulus in epis. ad Philipp. testatur Clementem suum cooperarium fuisse: neque eũ appellat Pontificem Romanum, Episcopum vniuersalem, caput ecclesiæ. Hic quoque errant Magd. in ratione temporum, epistolam enim ad Philipp. scripsit Paulus Romæ, vt ex extremo eius intelligi potest, cum ait, Salutant vos. qui ex Cæsaris domo sunt: Romæ inquã scripsit ex custodia & vinculis, vt intelligi potest ex 1 & 2. & 4. cap. ex custodia, inquam, priore in qua fuit biennium sub Nerone, qua liberatus vixit ferè decennium. post hanc liberationẽ, constat, discessisse Paulũ Roma, & redisse in Syriam, & inde in Græciam reuersum esse circiter annum 9. aut 10. Imperii Neronis. ex secunda custodia scripsit epistolam 2. ad Timoth. cum iam tempus mortis instaret, vt ipse in eadem epist. scribit. quomodo ergo tam multis ante mortem annis de electione Clem. in epistola ad Philipp. in qua cooperariũ suũ eum vocat, scribere poterat? hoc igitur Magdeb. si poterant, probare debebant, scriptam esse epis. ad Philip. paulò ante mortem Petri: quæ cùm scripta sit multo antequam Clemens Episcopus Romanus ordinatus esset, non poterat Paulus appellare eum Pontificem. Rursus obiiciunt Magdeb. neque Petrus in 2. epistola quam etiam paulò ante mortem scripsit, mentionem Clementis facit, nec eius, nec alterius primatis: quod sanè facere debuisset, ne ignorarẽt Petro mortuo Clementem, & Romanos successores caput ecclesiæ futuros.]

Interpretatio erudita Sixti tertii in illud, non veni soluere legem, &c.

Deprehensio Magd. in errore rationis temporum.

Explicatio de priore, & posteriore custodia Petri & de discessu eius Roma, & de reditu.

2. Tim. 4.

Quid obiiciant Magd. contra Clementis põtificatum ex 2. epist. Petri c. 1.

Sanè quidem scribit B. Petrus in Epis. 2. significatum esse sibi à Domino de morte sua proxima: certus, in-

2. Pet. 1. quit, quod velox depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi: sed quam citò subeunda mors esset, no dixit sibi significatum esse. aliud enim est significare, cito intereundum esse, aliud, quam cito. quod quidem cum non esset illi significatum, sed, solum cito, hoc autem, cito, incertum erat non conueniebat, vt tunc de successore scriberet. denique quis dubitare potest, quin quod in epis. scripsit, significatũ esse sibi de morte proxima, hoc ante illos ipsos dies. quibus moriturus erat factũ esset? at beatus Petrus propè ipsos illos dies, quibus moriendum erat, congregatis fratribus, elegit & ordinauit Clementem, vt Clemẽs scribit: sic enim est Græcè πρός αυτάς δέ τάς ἡμέρας αἷς ἤμελλε τελευτᾶν, & quæ sequũtur non igitur scribere debebat, quod nondum fecerat: neque quid de eo facere cogitaret, necesse erat ante tempus nunciare. quod enim centuriatores dicunt, debuisse facere in Epis. 2. ad Tim. ne ecclesiæ ignorarent mortuo Petro Clemẽtem successorẽ, & ecclesiæ caput, satis hoc prouisum fuit, cum iidẽ Clemẽti iussit, de eo ad Iacobum fratrem Domini scribere: quod nobis quidem satis superque est, qui fidem, quam debemus, sicut à maioribus nostris semper factum est, epistolæ accomodamus.

Deinde ad illud cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporũ non meminit, sed tantum presbyteros nominauit: & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto acceperit ecclesia. & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistolæ Pauli ad Titũ, Constitue presbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi: & quomodo Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia communia. Caput 16.

" ADdunt deinde centuriatores, eiusdem generis & illa, quæ de gradibus Episcoporũ finguntur, quod Petrus iusserit in gentiũ vrbes, vbi ante Archiflamines maiores erant collocare Patriarchas, siue primates: vbi verò minores, eo Archiepiscopos: in alia verò

magna oppida Metropolitanos: in cætera verò Episcopos: & vt illud caueretur, ne in vicos, & parua Castella Episcopi constituerentur, ne nomen eorum vilesceret: & ne in vno loco duo aut tres essent Episcopi, sed in singulis singuli Clem. in 1.]

Quæ obiiciant Magd. contra gradus distinctos Episcoporum.

Hæc autem sic Magdeb. refellunt, nam Petrus inquiunt, in suis Epis. quarum postremã paulò ante mortem scripsit, nullam istorum graduum mentionẽ fecit. & 1. Pe. c 5. ministros ecclesiæ tantum presbyteros, & quidem se compresbyterum vocat. nec vsquam Episcoporum, Metropolitanorum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Papæ, & similium titulorum meminit.]

Videtur ne vobis Magdeb. idonea hæc confutatio? probate nobis, nihil per sermonem sanctos Apostolos tradidisse, sed omnia per epistolam, & cedemus vobis. at hoc facere non potestis: imò verbum Dei, quod vos semper requirere simulatis, hic planè negatis. an non est verbum Dei, quod ad Thess. scribit Apost. cùm ait. State itaque fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epis. nostram? si igitur sancti Apostoli per sermonem quoque sine Epis. tradebant, quæ teneri volebant constanter, & in eis stare, ac permanere, sicut hic Tessalo. iussit, stare & tenere, quæ per sermonem, siue epistolã eis tradiderat, quid obstat, quo minus hæc, quę de gradibus Episcoporum requiritis, sine Epist. Petrus tradiderit, sicut coapostolus eius Paulus faciebat? quod si nihil obstat, quin ita fecerit, cur verbo Dei, cur exẽplo Pauli, cur rationi, cur auctoritati Clem. cur testimonij tot ecclesiarum, cur tot sæculis repugnatis? respondete nobis Magdeb cum Paulus ad Philipp. scribens hortabatur, vt ea cogitarent, quæ à Paulo didicissent, accepissent, audissent, & vidissent in eo: sic enim futurum esse Deum pacis cum eis, an de iis, quæ per epistolam tantum didicissent, loquebatur? si ita est, quid opus erat illa verborum redundãtia? quis rationis compos sic loquatur, si de vno tantum genere docendi per epistolam loquatur? an sensus communis, & natura ipsa non docent vos, non solum audiri quæ ab absentibus scribũtur, sed quæ à præsentibus dicuntur? & non solum per auditum eorum, quæ

Quomodo Magdeb. verbum Dei scriptũ negent, negant traditiones sine scripto.

Philipp. 4.

Quod sensus communis, & natura redarguat Magd. nõ concedentes Pauli traditiones sine scripto & quare nõ si Deus pacis inter Luteran...

quis absens scribit. sed per auditum eorum, quæ quis coram loquitur, disci posse? ergo quia nos hæc, quæ ab aliis sunt audita, tenemus, idcirco in nostris ecclesiis est Deus pacis, sicut Apos. ad Philipp. scripsit: in vestris verò Synagogis non est Deus: quia non est Deus dissensionis, sed pacis, vos enim audita de scripto ab auditis ex ore ita distinguitis, vt illis credatis, his quasi à nullo auditis non credatis. atque vtinam illis crederetis: si enim verbo Dei scripto crederetis, cum scriptum sit, tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonē, siue per epistolam nostram, non amplius nobiscū, nec inter vos disceptaretis: & Deus pacis esset vobiscū. hic enim est fructus cogitandi, & agendi ea, quæ ecclesiæ sanctæ sic nobis tradiderunt, sicut didicerunt, & audierunt, & initio in sanctis Apostolis viderunt, id est, sicut vel per sermonem, vel per epistolam didicerunt. Vt autem intelligamus, non esse Luteranos nouum genus hæreticorum qui traditionem ecclesiæ conculcare audent, & ea, quæ sibi veluti somniantibus apparent, iis quos fallunt, suadent describam hic, quæ de similibus beatus Cyrillus in homilia ἑορταστικῇ 8. ex 30. quas scripsit, & adhuc extant, elegantissimè, vt cætera, conscripsit: quibus nostri temporis hæreticos ad viuum, vt aiunt, depingere videtur: & quanto studio traditiones ecclesiæ cōseruandæ sint, grauissimè admonet. πολλοὶ γὰρ τῆς εὐσεβείας τὴν μόρφωσιν καθάπερ τι προσωπεῖον, ἑαυτοῖς περιπλάττοντες. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι κατὰ τὴν τοῦ παύλου φωνὴν, τὸν τῶν ἁπλουστέρων ληΐζονται νοῦν ἀπατηλοῖς περισύροντες λόγοις, καὶ συνολισθαίνειν αὐτοῖς ἀναπείθοντες εἰς παγίδα θανάτου καὶ εἰς σταυρὸν ἄλλον κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐ γὰρ ἐκεῖνα χρῆναι προσλαλεῖν τοῖς προσιοῦσιν αὐτοῖς ἐγνώκασι, ἃ καὶ τοῖς ἱεροῖς συνδοκεῖ γράμμασι, ἀλλ' ὅσα καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀδόκιμος αὐτῶν φαντάζεται νοῦς. ταῦτα ἀναπείθουσι φρονεῖν μὴ εἰδότες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται, σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καθάπερ ὁ παῦλος φησί. ματαίας μὲν λογομαχίας ἀποφοιτῶν, τὰ δὲ γραώδη τῶν αἱρετικῶν διαπτύων ῥημάτια, καὶ τοὺς μὲν οἰκείους ἐκτρεπόμενος μύθους, ἔχων δὲ τὴν πίστιν ἐν ἁπλοῖς μὲν λογισμοῖς, καὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν παράδοσιν καθάπερ τι κειμήλιον ἐν τοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἐντιθεὶς, ἔχου τῶν ἀρεσκόντων τῷ θεῷ

σπουδασμάτων, ἵνα μὴ μόνον ἐν πίστει λαμπρὸς, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν συμβάσει κατορθωμάτων ὑπάρχεις διαφανέστατος. Conuertamus hæc ad verbum, Multi, inquit, tanquam personam quandam formæ pietatis sibi imponendo, vim tamen eius negando, mentes simplicium perdunt verbis fallacibus à recta via eos abstrahentes, suadentésque eis, vt secum in laqueos mortis incidant, & in rete inferni, sicut scriptum est. Non enim decreuerunt, ea, quæ cum sacris literis consentiunt, iis, qui ipsos adeunt proferre, atque eloqui oportere, sed quæcunque eorum mens improbata ex se somniat, hæc aliis suadent non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Tu verò rectè facies, si in iis quæ didicisti, permaneas, vt Apostolus ait, ab inani quidem de verbis contentione declinans, rancidas verò hæreticorum voculas despiciens, & commenticias fabulas defugiens fidem autem habens, quæ in simplicibus rationibus posita sit, ac traditionem ecclesię tanquam thesaurum quendam in penetrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas: vt non solùm fide splendeas, sed officiis pietatis luceas. Hactenus Cyrillus. Non dixit, traditionem scripturæ recondens in penetrali cordis. sed traditionem ecclesiæ, quæ latiùs patet. Siquidem ecclesia non solùm, quæ scripta sunt, tradit, sed ea etiam, quæ tametsi scripta non sunt, tamen cùm scriptis consentiunt, quæ idem Cyrillus vocauit τοῖς ἱεροῖς γράμμασι συνᾴδοντα quod genus totum omnes huius nostræ ætatis hæretici contra auctoritatem Apostoli planè improbant: qui non minùs, vt paulò antè audiuimus, tenere iubet traditiones per sermonem non scriptum acceptas, quàm per epistolam scriptam. Qui quidem cùm ad Titum Episcopum Cretæ scribit inquiens, huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est, & quæ sequuntur dicant nobis Magdeburgenses, & cæteri Luterani, qui de omnibus verbum Dei scriptum postulant, vbi sunt dispositiones istæ, quas Paulus dicit, & Apostolici patres vocant διατάξεις ab eo verbo dictas, quo vsus est hoc loco Apostolus: nec enim quod *Ad Tit* 1.

Ostendāt Mag dib. in scriptura Pauli dispositiones Tito relictas de constituēdis presbyteris per ciuitates.

ait, sicut disposui tibi, ad ea tantùm pertinet, quæ in ministris eligendis requirit, si quis sine crimine est, & quæ sequuntur: alioqui potius dixisset, reliqui te Cretæ, vt constituas presbyteros, sicut dispono tibi, si quis sine crimine est, &c. nec illud addidisset, & ea quę desunt, corrigas: ad quod etiam referendum est illud, sicut & ego disposui tibi. Sed, ne quis vestrum adhuc tergiuersetur, & contendat, non alias dispositiones hic intelligendas esse; præter dispositiones de qualitatibus ministrorum hic descriptis, si nobis & ecclesiis nostris non creditis, quærite ex ipsis ecclesiis Cretensium, quænam aliæ apud ipsos dispositiones ecclesiasticæ in constituendis per ciuitates presbyteris ab ipso Tito, sicut idem à Paulo Apostolo didicerat, relictæ, vsque in hodiernum diē durent? facilè est vobis ex infinitis Venetis hoc cognoscere, ne longiùs in insulam Cretæ nauigandum sit. In ea igitur insula est Metropolitanus, qui primatem suum agnoscit: infra Metropolitanum sunt singuli Episcopi per singulas ciuitates non paruas. hęc eadem dispositio ecclesiarum per totum Orientem, & Occidentem cernitur. Quæ igitur insania est negare gradus istos, qui semper in ecclesiis catholicorum secundum dispositionem Apostolicam distincti fuerunt, & vsque ad consummationem sæculi futuri sunt? quia non eos legant in epistola beati Petri: & quia in priore, inquiunt epist. cap. 5. ministros ecclesiæ, tantùm presbyteros, & quidem se compresbyterum vocet. quis enim non intelligit, vocari hic Episcopos communi vocabulo presbyteros? si quidem de Pastoribus, qui cleros habent, loquitur Petrus: vnumque tantum ordinem Episcoporum esse constat, sicut est vnus item ordo minorum presbyterorum. Hi enim sunt duo ordines sacerdotum: vt Anacletus in epist 3. ait. vt iam quisque Episcopus possit coëpiscopus appellari aliorum Episcoporum, siue compresbyter communi vocabulo: Sicut cōmuni etiam nomine Episcopi Paulus Apostolus presbyteros vocare solet. Præterea quis non intelligit, præter vos, qui non vultis credere, in Ponto, Galacia, Cappadocia, Asia, Bithynia non solùm Episcopos, sed Archiepiscopos, vel Metropolitanos, ac Patriarchas se-

Philip. c. 1. Act. 20.

cundum Apostolicam dispositionem fuisse? etenim si erant apud gentiles aliæ ciuitates nō paruæ, & aliæ maiores vt Metropoles: & harum, aliæ vt vnaquæque earum prouinciæ suæ esset Princeps & caput: & aliæ capita non vnius Prouinciæ, sed Prouinciarū: si inquam sic erat, quod negari non potest, cur nō credendum sit, cùm tanta esset multitudo dispersionis per regiones illas, fuisse tunc in illis prouinciis gradus istos in vno ordine Episcoporum: qui omnes, vt dixi, dicerentur presbyteri, quorum quisque gregem suum ad pascendū loco suo haberet: gradus, inquam, istos ita distinctos, vt poscebat ratio Apostolicæ dispositionis quę ea erat, vt dixi, vt per singulas ciuitates non paruas singuli Episcopi constituti essent: per maiores, vt Metropoles Archiepiscopi, vel Metropolitani: per capita prouinciarū Patriarchæ, præsertim cū hoc præter auctoritatē summorum Pontificum, qui sicut ab Apostolis acceperunt, ita nobis tradiderunt, ipsa etiā hodiernæ gubernationis ecclesiasticæ dispositio per omnes mūdi ecclesias testetur. Vt enim ad epist. Pauli ad Titum redeā, cum ei præcipit, vt constituat, sicut ei disposuit presbyteros per ciuitates omnes. hoc enim significat κατὰ πόλιν ἀορίστως, id est infinitè, sicut Lucas in Actis Apostolorum dixit κατὰ πόλιν, quod rectè interpres vertit inquiens, per omnes ciuitates potestatur mihi spiritus sanctos, &c. cùm inquā præcipit, vt cōstituat presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores, & minores, quales erāt tūc (erāt. enim Cretæ, vt Stra. lib 10. testatur, plures Metropoles, & centū ciuitates vnde ab Homero dicta est in Odyssea Hecatōpolis) sicut nunc itē sunt aliæ maiores, aliæ minores, par est profecto credere, vt nūc nō vnius gradus presbyteri minoribus, & maioribus ciuitatibus præsūt, sic Paulū Tito præcepisse, vt cōstitueret presbyteros nō vnius gradus per omnes ciuitates, sed maioris per maiores. & minoris per minores, id quod vsq; in hodiernū diē fit, secundū priscam Apostolicæ dispositionis traditionem. Sed dicent Magd. at nō dicit hoc expressè verbū Dei: fatemur, nō expressè, & apertè dicit, sed nō cōtinuò nō dicit rē, qui eā obscurè dicit alioquī dicamus, quæ sunt in epistolis Pauli ad intelligendum difficilia,

Quod gradus distinctos Episcoporum maiorum ipsa hodie dispositio ecclesiasticæ formæ per omnes mūdi ecclesias testatur.

Act. 20.

Secundū Mag. quæ in scripturis dicta sunt obscurè, perinde est, vt si dicta non sint.

vt beatus Petrus testatur. perinde esse, vt si dicta nō sint. vt quamuis suo quis sensu, & vt sibi videatur, intelligat, atque ita intelligat, vt non possit dicere, ex quibus patribus antiquis, & Apostolicis sic intelligere didicerit, possit tamen hoc impunè, & nullo periculo facere. quare? quia sint difficilia. & nihil in eis expressè & apertè dicatur, alioqui non essent difficilia: at beatus Petrus ista, quæ in epistolis Pauli sunt difficilia intellectu, nihilominus, vt rectè intelligantur, postulat, ne pereat, qui malè intelligat. vt, hoc quod dicit Apostolus, reliquisse Cretæ Titum, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, cū sit δυσνόητον, id est, difficile intellectu, deprauari potest ad perditionem, non quidem à doctis, & stabilibus, ab iis, inquam qui permanent in iis, quæ didicerunt, & tradita sunt sibi, sicut Apostolus Timotheo præcepit: qui tenent traditiones, quas siue per sermonē, siue per epistolam acceperunt: qui ea tenent, quæ per multos testes audierunt, (hi enim sunt stabiles) sed deprauari potest ab indoctis, & instabilibus, quos beatus Petrus dicit: ab iis, inquam, in quibus non permanet, quod ab initio audierunt: qui non perseuerant in eadem regula fidei, & ecclesiasticæ doctrinæ atque apostolicæ dispositionis ecclesiarum, ac ministrorū ab initio traditæ. testes habetis in Belgica non ita procul, scilicet ecclesiam Rhemensem, cuius primus Archiepiscopus fuit sanctus Sixtus beati Petri discipulus, quæ 11. habet Episcopos in ciuitatibus non paruis: item Senonensem ecclesiam, cuius primus Archiepiscopus fuit S. Sauinianus sancti Petri discipulus, quæ sex habet per ciuitates Episcopos: deinde testis est Viennensis ecclesia, cuius primus Archiepiscopus fuit Crescens Pauli Apostoli discipulus & Martyr, quæ sex item Episcopos habet per ciuitates non paruas: & quæ apud vos erat ecclesia, cuius fuit primus Archiepiscopus Albertus anno Domini 971. Episcopos 5. per ciuitates habebat: sed de his gradibus Episcoporum dicam plura, cùm ad ea respondebo, quę contra formam ecclesiasticæ politiæ obiecistis: ne eadē sint mihi repetenda. Postremò hunc locum, in quo aliena ab historica veritate notare conati sunt Magd. sic
" concluserunt, Nec illūd verò consonat, quod Clemens

A quibus deprauari possint quæ sunt in epist. Pauli difficilia intellectu & à quibus nō.

Antiquissima dispositio ecclesiarum per distinctos gradus episc. in Belgica, Viennensi ecclesia, & Magdeburgica.

epiſt.5.ait, ſe Hieroſolymis vidiſſe vnà cùm Iacobo iu- "
ſto, & aliis quod diſcipuli omnia comunia haberent: "
Nam Nicephorus, inquiunt, lib.2.c.35.& alij teſtantur, "
Clementem à Petro ſub Nerone tandem conuerſum "
eſſe]

Hic quoque Magdeburgenſes magis ſtudium fingendi, quam in intelligendo diligentiam oſtenderunt. Ergo quia teſtimonio Nicephori, probare iſti nituntur, non potuiſſe Clementem videre Hieroſolymis vnà cum Iacobo diſcipulos omnia habere communia, nos rurſus teſtimonio eiuſdem probemus potuiſſe. ſcribit enim idē Nicephorus li.2.cap.27. principio imperij Neronis eiectum ex vrbe Petrum. eſt autem reuerſus tunc Hieroſolymam & ad Orientales ciuitates, vt narrat idem auctor eodem libro 2. cap. 35. à Magdeburgenſibus citato: quo tunc reuerſus, Clementem, vt Nicephorus ſcribit, ad ſe pertraxit cùm autē extremo anno Neronis, id eſt, 14. interfectus ſit beatus Petrus Romæ, potuit Clemens tot annorum interuallo videre Hieroſolymis, vnà cum Iacobo, qui vſque ad 8. annum Neronis, vt Euſebius teſtatur, vixit, habere diſcipulos omnia communia. ſed recitemus teſtimonium Nicephori teſtis Magdeburgenſium. qui.n. libro 2. cap. 27. dixerat, vt iterum repetam principio Neronis eiectum ex vrbe Petrum, idem Paulò pòſt cap.35. poſt deſcriptam mortē Petri, continuans ſuperiorem narrationem, & proſequens, vt fieri à ſcriptoribus ſolet, prætermiſſa, ſubiungit, is porrò vnà cum Simone, tanquam prodigiorum effector, à Nerone Roma pulſus, Hieroſolymā rurſum, & Orientales ciuitates petiit. & Paulò pòſt, ciuitates viſebat, Simonis ſemina vbique radicitus euellens. Deinde etiam ſanctum Clementem ad ſe pertraxit, & quæ ſequuntur. Hactenus Nicephorus. Quis ergo nō videt, ſi Petrus bis, Nerone Imperatore, Romam venit, vt hic auctor Nicephorus ſenſit, de diſceſſu Petri poſt priorē aduentum narrare eum hic? ſiquidē in ſecundo aduentu Romā, anno vt diximus, 14. Neronis interfectus eſt. à Petro igitur in Iudæā reuerſo principio imperij Neronis, conuerſus eſt Clemens in Iudæa, nō à Petro Romam poſt tot annos reuerſo, id eſt, ad extremū Imperij

De aduentu B. Petri Romam, & de diſceſſu.

eiusdem, quando martyrium passus est. responsum est istis secundum historiam Nicephori, quam nobis obiecerunt, & eos testimonio sui testis redarguimus, & verò consonare, quod negabant, conuincimus. respōdeamus rursus aliam historiam sequentes & quidem veriorem, & quæ grauiores, & antiquiores auctores habet. Scribit enim Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus venisse beatum Petrum Romam anno 2. Claudii ad expugnandum Simonē Magum, qui fuit annus vndecimus post Christi mortē, vbi moratus est annis 4. hoc ipsum de aduentu eius Romam anno Claudij 2. vt alios nunc taceam, testatur etiam Eusebius in chronicis, & Cassiod senator in indicibus, siue descriptionibus consulum, notatis anni illius secundi consulibus Secundo & Vetusto. quarto autem anno aduentus sui, qui fuit annus 6. Claudij & 15. ab ascensu Domini in cœlum, coactus fuit recedere Roma cum cæteris Christianis propter edictum Claudij, quo omnes Iudæi ex vrbe eiecti sunt. Comprehensos enim esse eodem edicto Christianos non cadit in dubitationem, cùm legamus in actis Apost. c. 18. recessisse ex Italia Aquilam, & Priscillam vxorem, eo quod pręcepisset (inquit Lucas) Claudius discedere omnes Iudæos Roma. Causam verò significauit Tranquillus in Claudio cùm ait cap. de quibusdam ciuilibus gestis, & ordinationibus eius, Iudæos, impulsore Christo, assiduè tumultuantes Roma expulit, scilicet excitabant Iudæi tumultus in christianos propter prædicationem, & fructum prædicationis Petri & inuidiam, qua in Christum & christianos incensi erant ob quam causam Claudius Christianos quoque, siue quasi tumultus consortes, ac participes, siue vt Paulus Orosius in 7. libro historiarum ait, quasi cognatæ religionis homines vnà cùm Iudæis expelli iussit. Quia verò, postquam beatus Petrus expulsus fuit Roma, vsque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idē partes Syriæ. & Iudææ peragrare, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vna item ascendere cùm eò pòst conuersionem suam Clemens Rom. & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia, cùm his tēporibus primi aduētus Petri Romā, & reuer

ionis eius in Iudæã, & secundi ritus Romam, vt hoc quoque obseruetur, non discrepat, imò mirificè conue nit, & quod de ætate virginis variè à veterib. traditum st: & quod Dion. Areop. scripsit, interfuisse Petrum cũ eliquis Apostolis funeri, & exequiis eius. etenim si, vt Hippolytus Thebanus ait, vt Epiphanius presbyter cõ tant. testatur, annos 59. vixit, totidem fluxerunt ab ortu ius vsque ad annum 11. post ascensum domini in cœ- os, quo anno Petrus post funus & exequias virginis, re- cta Iudæa, Romam venit anno 2, Claudij. sic enim an- i ab Epiph. numerantur, tertio anno, inquit, oblata est templo, in quo annis 11. & sex mẽsibus fuit: sex item nẽsibus in domo Ioseph. 15 anno peperit. annis 33. vixit ũm filio qui sunt omnes 48. post ascensum domini vi t annis 9 auctore, vt dixi, Hippolyto Thebano, qui nt omnes 59. Sin verò ætatem 63 annorum, vt vulgò ruut, egit virgo, totidem numerantur secundum hanc escriptionem oblationis in templo, & partus, & habi- tionis cũ filio, ab ortu eius vsq; ad 15. annum post a- ẽsum Christi, qui fuit annus sextus Claudij, cũ Petrus ectus Roma & in Iudæã reuersus, funeri virginis, quę o ipso anno mortua est, interfuit quòd si ætas virgi- s vsq; ad 72. annos processit, vt hic auctor Epiphan. esbyter memoriæ prodidit in vita virginis, quã dili- enter, & erudite cõscripsit, id quod probabilius ei vi- etur, auctore etiã Andrea Cretensi patriarcha Hiero- lymitano, qui ad summã ætatẽ ait venisse virginẽ, at mma ætas inquit Epiph nõ est ætas 59. annorũ, si in- uã ætas virginis vsq; ad 72. annos progressa est, toti- m anni lapsi sunt vsq; ad reditũ Petri initio imperij eronis, qui fuit annus non' post primũ recessum eius oma, quo anno obiit virgo, post cuius obitũ, & exe- uias, Romã initio, vt dixi imperij Neronis Romã redi Rectè etiã conuenit cũ hac ratione temporum quod ulus in epist. ad Galat. ait, ascendisse se Hierosolymã, licet post annos 17. à conuersione sua, qui fuit annus . post ascensionem domini. Hoc etiam tempore con- ium illud Hierosolymitanum Petrus cum reliquis ostolis, & Iacobo fratre domini super cessatione le- lium habuit. Denique, vt magis adhuc constet, ve-

De ætate virginis Mariæ opiniones.

niſſe beatum Petrum Romam primum ante Imperiũ Neronis anno ſcilicet ſecundo Claudij ad prædicandũ euangelium Chriſti, & cathedram ibi epiſcopalem tenendam, quam tum præſens, tum abſens, vt neceſſitas tulit, ſemper vſque ad extremũ annum Neronis, id eſt, per 25. annos tenuit, epiſt. Pauli ad Romanos teſtatur. diu enim antequam Paulus Romam primum veniret, (venit autem primum à Feſto præſide miſſus vinctus, anno 2 Neronis, Marcellino, & Auiola conſulibus, vt Caſſiodorus teſtatur) ſcripſerat ad Romanos gratulatúſque eis fuerat de fide, quam ſcilicet per prædicationem euangelij receperãt, quod prius eis beatus Petrus prædicauerat, vt beatus Chryſoſtomus, & Theodoretus Cyri, ac reliqui interpretes in eo loco epiſtolæ notarunt, ac prædicare Euangelium non potuit Petrus Romæ, niſi ante edictum Claudij: prædicauit ſcilicet ab anno 2. vſque ad 6. Claudij, ac cum tanto quidem fructu, & tanta, vt par eſt credere, Iudæorum conuerſione, vt dolore, & inuidia commoti tumultus ſuſcitarent, qui edicto Claudij occaſionem prębuerunt. Tunc igitur coactus Petrus, vt ante diximus Roma recedere, in Iudæam reuerſus eſt: ac tunc Clemẽtem conuertit. Cõuicimus ergo tum teſtimonio hiſtoriæ Nicephori, quam nobis Magdeburgenſes obiecerunt, tum teſtimonio verioris hiſtoriæ antiquiorum auctorum potuiſſe Clementem à Beato Petro conuerſum, videre Hieroſolymis diſcipulos cum Iacobo iuſto, quod haberent omnia communia, quod Magdeburgenſes negabant verò conſonare. Sed probemus rurſum hoc ipſum, aliam hiſtoriam adhuc antiquiorem altius repetentes, quæ cum illa de aduentu beati Petri Romam anno ſecundo Claudij ad expugnandum, vt Hieronymus teſtatur, Simonem Magum, magnopere cõgruit. Scribit enim idem Clemens Romanus libro primo hiſtoriarum, (Sic enim vocat Beda in libro de temporibus c. 3. quas de beati Petri actis, & diſputationibus cum Simone ſcripſit, quas Rufinus in Latinum cõuertit, vt Genadius quoque auctor eſt, & quibus idẽ Rufinus in apologia ſua ad Macarium teſtimonium tribuit Clementis Romani eſſe. Item S. Epiphanius in Panario

ſcribens

scribens contra hæresim Ebionitarum) scribit, inquam, Clemens, venisse Romam Barnabam, Imperatore Tiberio, cùm iam sermo creber esset de Christi, & discipulorum eius in Iudæa prædicatione, ac miraculis: tunc fortasse, cùm Pilatus, credo ob multitudinem iam christianorum, ad Tiberium de dogmate eorum retulit anno Imperij eius 23. id est, 4. post passionem Domini, & Tiberius accusatoribus christianorum cóminatus est, vt Eusebius in chronicis testatur. is igitur Barnabas, qui, vt idem Clemens narrat, primus Romæ Christi fidem prædicauit, quod sanctus quoque Dorotheus in Synopsi testatur, & Alexander monachus scriptor vitæ eius, & alij multi, tametsi à cæteris prædicatio eius, tanquam sermo rudis irrideretur (quæ fuit causa, vt paucis diebus in vrbe cõmoratus, omni spe proficiẽdi amissa, recederet, ita vt perinde fuisset quasi non prædicasset) Clementem tamen commouit, & desiderio fidei ac doctrinæ Christianæ incendit, ita vt paucis diebus ad res suas componendas sumptis, breui post discessum eius, vt eidem promiserat, in Iudæam nauigauerit, qui cùm Cæsaream appulisset, Barnabã reperit, à quo est ad Petrum ductus, & ab eo ad fidem conuersus, & factus comes peregrinationis illius, & disputationum cùm Simone, quas etiam perscripsit, auditor. Congruit igitur cum eo, quod Hieronymus testatur, venisse Petrũ Romam anno Claudij 2. ad expugnandum Simonem Magum, iam enim cum eo in Iudæa disputando, & prædicando pugnarat, & tandem Romæ expugnauit: & cùm eo, quod Irenæus lib. 1. contra hæreses cap. 19. scribit, à Claudio honoratum fuisse statua propter magiã, quod ipsum testatur quoque Iustinus martyr in apologia ad Antoninum. Potuit ergo Clemẽs, dum hæc in Iudæa agebantur, videre cùm Iacobo iusto Hierosolymis discipulos, cùm omnia communia haberent: præsertim cũ beatus Petrus Hierosolymam ad diem paschæ ascendere soleret. imò in ipso libro primo historiarum scribit idem Clemens, exacta hebdomada annorum post passionẽ Domini, ascendisse duodecim Apostolos Hierosolymã, quo in loco, vt hoc obiter obseruetur, Iacobũ Apostolum fratrem Ioannis tertio anno post passionẽ

Domini occiſum viuentẽ facit,& inter 12. numerat μιμητικῶς more dialogi, in quo de iis, quæ alioqui grauiſſima,& veriſſima ſunt,ác diuina,per perſonas inductas diſtinctè,& grate diſputari, & doceri ſolet. Quod genus ſcribendi ex Platone, vt Athenis eruditus, didicit,vt ſuo loco prius admonuimus. Satis ergo ad hunc locum epiſtolæ 5.Clementis, in quo nobis Magdeburgenſes hiſtoriam Nicephori obiiciebant, reſponſum ſit. Illud verò miror, cur non obiecerunt, quod in eadem epiſtola eſt,quod magis à ratione temporum, & hiſtoriæ diſcrepare videri poterat, ſi iſti tam acutè cernerent,quàm ſe putant cernere: quod ideo diſſimulare nolui, ne quid eis reliquum faciam, quod aliquando amplius calumniari queant. Ait ergo Clemens, Ananias autem vir Auſterus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum,quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circunſtantium à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum,& mendacium, quod fecerunt,mortui delati ſunt, & quæ ſequuntur. Cùm ſecundum ſeriem hiſtoriæ,& ordinem actorum,quem Lucas ſeruaſſe creditur, beatus Clemẽs adeſſe tũc Hierosolymis non potuerit,qui nondum Iudæam vidiſſet, neque fortaſſe cogitaſſet,quod nemo eſt,qui non ſciat, quis erit tam parum conſideratus,qui non aduertat,ſecutum eſſe conſuetudinem noſtram, cùm ſic locutus eſt?nos enim cùm habemus aliquos nobiſcum,qui aliquid,quod teſtatum eſſe volumus,viderit,& nos etiam vidiſſe dicere ſolemus:ita vt illorum, qui viderint, oculos noſtros eſſe,& exiſtimemus, & dicamus. Vnde Lucas euangeliſta ſe,ait,ſcripturum hiſtoriam euangelij, ſicut tradiderunt, qui ab initio ipſi viderunt,& miniſtri fuerunt,vt intelligeremus,perinde eſſe,quod ad auctoritatem facit, vt ſi ipſe vidiſſet. Erant igitur adhuc, vt probabile eſt, Romæ, cùm hanc epiſtolam Clemens ſcripſit,aliqui ex illis diſcipulis Domini, quos Paulus, cùm ad Romanos ſcripſit,ſalutari iuſſit: fuerunt enim ex numero 72. vt ex deſcriptione Hippolyti martyris, & S. Dorothei Epiſcopi Tyri perſpici poteſt, Epenetus,Andronicus,Ampliatus, Vrbanus,Stachys, Appel-

les, Probus, Ariſtobulus, Hermes, & alij, qui ibi nominati ſunt, ne omnes enumerem, qui fuerunt ex illis cẽtum viginti, qui erant in die pentecoſtes pariter in eodem loco. Iſtis igitur, qui morti Ananiæ, & Sapphiræ interfuerit, ſe annumerat: imò ipſi beato Petro, & reliquis Apoſtolis, qui præſentes fuerunt, ex quibus hoc ipſum Clemens audiuit, & quorum comes fuit, & diſcipulus. Idcircò conſuetudine ſermonis noſtri dixit, nobis præſentibus, quaſi ex perſona ſua, & eorum omnium, quos ſecum Pontifex Romæ habebat, ad Hieroſolymitanos ſcriberet, ſicut Paulus epiſtolam ſcripſit ad Galatas ex perſona ſua, & omnium fratrum, qui cum eo erant Romæ, vnde illam ſcripſit.

Reſponſio ad ea, quæ obiiciuntur de oleo ſacro, & de myſtica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iuſtino, quem Magdeburgenſes requirebãt, antiquiores de his meminerint, & de tranſubſtantiatione, quam in Iuſtino falſa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philoſophiæ diuinæ, & humanæ.

Cap. 17.

SEd tempus eſt, vt reſpondeamus ad alia crimina, quæ in locum alium congeſſe- " runt, Quod in his epiſ. Multi, inquiunt, " traduntur ritus de oleo conſecrato, de " vngendis baptizatis, de confirmandis, " de Miſſæ celebratione, ne fiat alio loco. " Deinde ſubiungunt, Sed non accepiſſe hos ritus Apo- " ſtolos à Chriſto, teſtem eſſe Iuſtinum, quia non memi- " nit in apologia ſecunda.] "

Quia ſic legebant Magdeb. in epiſt. 3. Clem. de baptizandis oleo primum ſacro vngendis, & de celebrãdo in locis ſacris, hæc Apoſtoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus: & rurſus de cõfirmandis baptizatis, vt à beato Petro acceperunt: & cæteri ſancti Apoſtoli præcipiente Domino docuerunt: cogitarunt, neceſſe eſſe, ſi hos ipſi ritus tenere nollent,

De argumentatione Magd. nõ meminit de his ritibus Iustinus, ergo Pontifices non acceperunt eos ab Apost.

aut negandos sibi esse Apostolos, aut has epist. Maluerunt negare epistolas vt serpens callidior cunctis animantibus terræ eis persuasit. Sed videamus quàm bellè, qui eos decepit, instruxit. Sed non accepisse, inquiũt, hos ritus Apostolos à Christo, testem esse Iustinum, qui non meminit in 2. apologia ergo si Iustinus meminisset, actum erat de dogmate Luteri. iam eius discipuli Magdeb. Apostolicos ritus vnctionis sacræ, confirmationis, ac consecrationis ecclesiarum nobiscum tenerent. Credimus hoc, an non? imò maximè, si tamen reliqua teneant, de quibus in illa ipsa apologia idem Iustinus, sicut Apostoli tradiderunt, meminit, vt de vera mutatione panis in corpus Christi verum. sic enim ait, non vt communem panem, neque communem potum hæc sumimus: sed quomodo per verbum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster carnem & sanguinem pro salute nostra habuit sic & alimentum per precationem verborum eius consecratum, ex quo, mutatione facta, sanguis & carnes nostræ nutriuntur, illius incarnati Iesu carnem & sanguinẽ esse didicimus. deinde subiungit Iustinus, nam Apostoli in scripturis suis, quæ vocantur euangelia, sic sibi mandasse Iesum tradiderunt. At verò si hoc non tenent, quis credat reliquos ritus sacros, si de eis Iustinus meminisset, fuisse probaturos? sed videamus obiter quàm acuta interpretatione ex intima philosophia deprompta testimonium Iustini de vera mutatione mystica panis in corpus Christi, quæ iam trito vocabulo transubstantiatio dicitur, eludant in eadem secunda centuria, & eodem capite 7. vbi has epistolas, quas defendimus, negant. ignotũ etiam, inquiunt, fuit ecclesiæ huius sæculi commentũ, de transubstãtiatione. & si enim dicit Iustinus, quæ mutata nutrit nostras carnes, & sanguinem, tamen eo solũ respicit, atque id agit, vt hũc panem, & calicem, quibus accedit hoc verbum Christi ab aliis vsitatis cibis, & poculis, quibus corpora nutriuntur discernat. Sic isti interpretati sunt verbum mutationis quo Iustinus philosophus vsus est. Sed quæram à Peripateticis Magdeburgensibus, est ne hæc mutatio, secundum quantitatem, an secundum locum, an secundum qualitatẽ? non enim

Quam crassè, & falsè eludãt Magd. quæ Iustinus de vera mutatione panis in corpus Christi scripsit.

sunt plures, quæ manēte subiecto fiant mutationes, an nihil horū? nihil horū respondebūt ne se omnis philosophiæ, & diuinæ & humanæ prorsus ignaros ostēdāt. est igitur mutatio secundū subiectū ac substantiā. quæro rursus, naturalis ne est hęc mutatio, an supra naturā? supra naturam dicent. Si igitur supra naturam est, qui fieri potest, vt remaneat materia, quæ in mutatione secundum subiectum, maximè, & propriè est secundum naturam susceptiua generationis & corruptionis: vt princeps philosophorum in priore libro de generatione tradit, fit igitur totius subiecti, ac substātiæ mutatio supra naturā. & diuina: quę à Gręcis eisdémq; antiquis Patribus dicta est μετασκεύασις ἢ μεταστοιχείωσις à latinis Patribus transmutatio, aut transubstantiatio. Sed de trāsubstantiatione scripsit nuper valde acutè, eruditè, ac piè Nicolaus Sanderus Anglus cuius librum cùm magna voluntate atque admiratione ingenij & pietatis eius dudum legi ab amico eius optimo mihi dono oblatum. Sed age reuersi, vnde digressi sumus, videamus, de illis ritibus qui nam auctores Iustino antiquiores meminerint. meminit enim Clemens Apostolorum discipulus non in ea epis. quam isti negant, sed in libris de Apostolicis constitutionibus: quos non credo Magdeburgenses negare audebunt, ne tam multis, & tam antiquis eisdémq; grauissimis auctoribus tum Græcis tū Latinis repugnare videantur. qui illorū auctoritate, ac doctrina in libris suis vsi sunt, multa ab illis mutuati, quæ sunt in iis ipsis libris à me Græcè editis in prologo notata, & obseruata, & si nō omnia. illinc petat. qui volet. satis sit nūc auctorum nomina recensere, si fortè nubem testium reuereantur, Dionysij Areopagitæ, Ignatij, Polycarpi, Nicenæ Synodi, Athanasij, Euthalij, Procli constantinopolitani, Cirylli Hierosolymitani, Petri Alexandrini, Basilij, Gregorij Nysseni, Epiphanij, Sophronij Hierosolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexandrini, Damasceni, Anastasij Antiocheni secundæ Synodi Nicenæ & octauæ constantinopolitanæ, & aliorum quos prætereo. De vnctione ergo eorum, qui baptizātur meminit Clemēs lib. 3. cap. 15. Diaconus inquit, vnget primum eorùm, qui baptizantur frontem oleo san-

Quomodo Magdeb. ratione etiā naturalis philosophiæ redarguantur in suo cōmento de substantia panis in sancta Eucharistia.

Qui patres antiqui vsi sint auctoritate, & doctrina librorum Clementis de const. apost.

Cōstitutio Apostol. de vngēdis oleo in baptis.

cto: caput verò vnget Episcopus, vt olim sacerdotes, & Reges prius vngebantur: non quidem quod ij, qui baptizantur, eligantur ad sacerdotiũ: sed eliguntur, inquit, vt à Christo Christiani regale sacerdotiũ, gens sancta, ecclesia Dei, columna & firmamentũ sponsi, super quos inuocatum est nomen nouum. & cap. 17 oleum, inquit, est pro spiritu sancto. vnde Aug lib. 15. de trinitate, quoniã, inquit, vnxit eum Deus spiritu S. non vtique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnguẽto, quo baptizatos vngit ecclesia, & lib. 7. idem Clemens de benedictione olei sacræ vnctionis, Benedicitur, inquit, hoc ab Episcopo in remissionem peccatorũ ac præparationẽ baptismi. hic enim inuocat ingenitũ Deum patrem Iesu Christi, omnis naturæ corporeæ, & spiritualis Regẽ, vt sanctificet oleũ in nomine Domini Iesu: tribuátque ei gratiam spiritualem, & vim efficientem remissionem peccatorum, ac præparationem confessionis baptismi: vt is qui vngitur, remissa omni impietate dignus baptismo secundũ vnigeniti præceptũ efficiatur. hæc est Apostolica traditio de oleo cõsecrato mysticæ vnctionis eorum, qui baptizantur, à Clemẽte Rom. Apostolorũ discipulo litteris mandata: quã vsque in hodiernũ diem cunctus Oriens, & Occidẽs summa religione tenet, ac seruat. Itẽ Dionysius Areopagita in ecclesiastica Hierarchia in cap. de baptismo nõ solùm de oleo sancto vnctionis meminit, & quomodo fiat vnctio, sed quid etiam mysticè significet, ita diuinè interpretatur, vt sicut idem de mysterio baptismi ait, tametsi nihil diuinius haberet hæc Symbolica vnctio à sanctis Apostolis, vt à Domino acceperunt, tradita tamen esset sancta. quod sicut illa corporis ablutio significat in ænigmate vitam repurgari, omnesque sordes ac labes eius elui, sic oleum vnctionis, eum qui baptizatur, significat, inquit, ad certamẽ, ac sacrum pugillatũ vocari sub Christo agonotheta, qui vt Deus certamen instituit: vt sapiens leges certandi dedit: vt bonus præmium proposuit victoribus. eandem rationem mysticam secutus Ambrosius in lib. 1 de Sacramentis cap. 2. Venimus, inquit, ad fontem: vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus professus es luctami-

Cõstitutio Apost. de benedictione olei sacræ vnctionis.

Quod ritũ vnctionis olei cunctus Oriens vt Occidẽs teneat.

Theoria diuina mysticæ vnctionis olei ex Dionysio Areopag.

Ambr. de vnctione olei. Quã bene cohæreat

nis tui certamina. Sed cùm Magdeburgenses, & cæteri Luteranorum magistri non vocent ad luctam, & certamen, in quo, vt beatus Petrus ait, probatio fidei multo preciosior inueniatur auro, quod per ignem probatur, sed ad fidem nudam, & solam, visum est illis, & ei qui illos decepit, non opus esse oleo isto vnctionis: nec esse ab Apostolis traditum, sed ab heri & nudiustertius inuentum, & in ecclesiam catholicam introductum. Item apud August. de Sacramento Chrismatis frequens mētio est psal. 132. tomo 7. contra litteras Petiliani lib. 2. cap 4. Tomo 9. in Ioan. tractatu 18. tomo. 7. de baptismo contra Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 6. cap. 19. & cap. 20. Sed producamus nos alium testem, & quidem sanctissimum, & Apostolicarum traditionum peritissimū, is est Cyrillus Hierosolymitanus, qui Catecheses 18. scripsit, de quibus beatus Hieronymus in scriptoribus ecclesiasticis meminit, in 2. igitur Catechese illarum quinque, quas mystagogicas appellauit describens ritus mysticos eorum, qui baptizantur, & eos alloquēs, Posteà (inquit) exuti, vncti estis oleo exorcismis sanctificato à summo capite vsque ad imas partes corporis: facti estis participes bonæ oliuæ, qui est Iesus Christus: excisi enim ex Oleastro, inserti estis in bonam oliuam, factiq; participes pinguedinis veræ oliuæ. deinde subiungit, Oleum igitur exorcismis sanctificatum symbolum erant participationis pinguedinis Christi: quod omne vestigium cōtrariæ operationis fugat. sicut enim insufflationes, & inuocatio nominis Dei, instar flammę vehementissimæ vrunt, & fugant dæmones, sic oleum exorcismis sanctificatum tantam vim per inuocationē Dei, & orationem accipit, vt non solùm vestigia peccatorum vrendo deleat, sed etiam dæmones fuget. Posteà scribit idem Cyrillus de baptismo ipso, quomodo fiat: & quæ vis eius: & quid illæ mersiones significent. & in extrema parte, vt admoneret, quæ de oleo vnctionis, & reliquo ritu baptizandi scripserat, tenenda ac seruanda esse, vt ab Apostolis tradita, repetens quæ Paulus in priore epist. ad Corinthios de traditionibus scripsit, laudo vos, inquit, quod semper mei memores estis: & traditiones, quas tradidi vobis, tenetis. Dicā iterum, quod

cum sola fide, quam Luterani in iustificatione sua profitentur, non habere eos mysticā vnctionem olei.

1. Pet. 1.

1. Cor. 11.

antea Dionysium secutus dixi, licet nihil aliud diuinius in oleo isto vnctionis esset præter id, quod mysticè docet, vt Cyrillus interpretatus est, inseri scilicet eum, qui baptizatur in oliuam bonam, id est, in Christum, fieriq́ue participem pinguedinis illius, an non sanctus hic ritus esse, & haberi deberet? verùm quia sciebat serpēs, qui istos decepit, etsi pueri Luteranorum in bonam oliuam inseruntur, cum baptizantur, tamen excindi eos posteà ex oliua, & rursus in Oleastrum vetus, vnde prius excisi fuerāt, inseri, facilè ipsis persuasit, oleum istud vnctionis repudiare, & abiicere vt inane, & nullius vsus nulla enim ratione illis postea conuenit, siue ipsum oleum ad certamen vocari significet, siue ad participationem bonæ oliuæ. nihil enim refert vnius mysterij plures esse, & varias theorias ac mysticas interpretationes, vt in scripturis sanctis fieri solet. imò illud quoque obseruandum est, non referre, quod non vno & eodem per omnia ritu, atque cerimonia oleum vnctionis in omnibus ecclesiis Orientis, & Occidentis adhibeatur: non enim hoc necesse est. Satis est oleum vnctionis adhiberi ad baptismum, qui in ecclesia & ecclesiasticè administratus, siue totum corpus vngatur, vt apud Cyrillum Hierosoly. & Dionysiū παντσώμως: siue partes quædam corporis, vt apud Clementē, qui est ecclesiæ Rom. ritus, sicut pueri in aliis ecclesiis toti merguntur: in aliis caput tantùm aqua perfunditur.

Nihil refert eiusdem mysterii plures esse theorias.

Nihil refert alium ritū in aliis ecclesiis vngēdi vel totū corpus, vel partes.

De Apostolica traditone mysticæ vnctionis baptizatorum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, authore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias prophetauerit, ex eodem Cyrillo authore: & cur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramentum. & quid hoc ipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum acceperunt, variè appellet idem Apostolus, vnctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturā necessariò neget, qui hoc sacramentum negat.

Caput 18.

DE vnctione verò alia, quæ fit in fronte eorum, qui iam baptizati sunt, quæ non potest fieri nisi ab Episcopo, vt à Sanctis Apostolis traditum est, quam negant quoque Magdeb. sic beatus Clemens in epist. 4. scripsit, omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo: & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritus S. percipere: quia incertus est vniuscuiusque vitæ exitus. cùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis spiritus gratia, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse non poterit, neque sedem habere inter perfectos. si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remãserit. deinde subiungit, vt habeat, quod à beato Petro accepimus: (sic enim est in vetustiss. exemplari bibliothecæ Vaticanæ) & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. negarunt Magdebur. centuriatores cùm Luteranis suis auctore, ac suasore Serpẽte mysterium confirmationis baptizatorum: at testatur hæc epist. Clem. traditum esse hoc misterium à sanctis Apostolis iussu Domini, qui illud instituit. quid igitur faciãt Magdeb? quid? aut Apostolos negent, aut epistolam, optionem dedit serpens. illi verò vt calliditatem Serpentis imitarentur, maluerunt epistolam negare. Sed seponamus interim epistolæ auctoritatem, an negabunt libros eiusdem Clem. quod de constitut. Apost. scripsit? id est, negabunt ne nubem testium, quos paulò antè commemoraui? in tertio igitur lib. cap. 16. posteà, inquit, vngat Episcopus τῷ μύρῳ id est, vnguento baptizatos: & cap. 17. est, inquit, τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας id est, vnguentum est confirmatio confessionis scilicet fidei. vnde vsque in hodiernum diem remansit in consuetudine ecclesiæ catholicæ hoc verbum cõfirmationis, quo mysterium hoc per vniuersas ecclesias latinas appellant Christiani, quæ est etiam huius Apostolicæ traditionis adstipulatio grauissima, & lib. 7. cap. 24. hanc vnctionem, qua baptizatus confirmatur, ait esse sigillum promissionum. rursus in eodem lib. 7 cap. 15. est precatio, quæ adhibetur, cùm iam baptizatus, hac mystica vnctione confirmatur. quæ si nihil aliud diuinius

Calliditas diabolica Magd. negare epist. Clem. ne Apostolos negare videantur.

Constitutiones Apostolicæ de sacramento cõfirmationis.

Verbũ cõfirmationis, quo per omnes ecclesias catholicorũ vocatur hoc sacramentum, testis grauiss. Apostolicæ traditionis à Clemente scriptæ in qua sic vocatur.

contineret, præterquam quod in ænigmate docet, & admonet esse regeneratos bonum Christi odorem, esset tamen sanctus & pius ritus. nunc verò qui dedit aquæ per inuocationem sanctę trinitatis vim regenerãdi, idẽ dedit huic mysterio sine sacramento vim confirmãdi nobis ab Apostolis traditam, quam ipsa precatio Apostolicæ traditionis declarat: sic enim precatur, qui confirmat, Domine Deus ingenite, cui nullus est Dominus, & tu omnium Dominus es, qui odorem cognitionis euangelij omnibus gentibus suauem præbuisti, tu etiam nunc præsta, vt hoc mysticum vnguentum in baptizato efficax efficiatur, vt bonus odor Christi tui firmus & ex omni parte sanctus in eo maneat: & Christo commortuus, idem sit consuscitatus, ac conuiuificatus ipsi. item Dionysius Areop. in ecclesiastica hierarchia cap. de baptismo, ipsa verò, inquit, vnguenti vnctio, quæ perficiendi vim habet, facit eum, qui vngitur, bene odoratum, sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum spiritu S. aduentũ verò Spiritus S. arcanum, qui odorem efficit spiritualẽ, illis relinquo cognoscendũ, qui cõmunione diuini spiritus habiti sunt digni. & rursus cap. 4. ecclesiasticæ hierarchiæ, ei, qui baptizatus est, ipsa, inquit, vnctio perficiens donat aduentum spiritus S. videamus deinceps quid de hoc sacramẽto cõfirmationis beatus Cyrillus Hierosoly. scribat, vt ecclesia Hierosolymitana à S. Apostolis acceperat, postquã ergo in secunda Catechesi de vnctione ex oleo sancto, quæ in baptismo fit, disseruit, de ea, quæ post baptismũ fit ab Episcopo ex eo, quod græci vocant μύρον, ex quo chrisma sacramenti cõfirmationis conficitur, sic in tertia mystagogica catechesi ait, vt Christus, postquam in Iordane baptizatus est ascendit de aquis, & factus est super eũ substantialis aduentus spiritus S. simili super similẽ requiescente, sic etiam nobis, postquam ex sacro fonte ascẽdimus, datũ est nobis chrisma illius, quo vnctus est Christ⁹, imago, qui est spiritus S. & paulò post, sed caue, inquit, ne suspiceris solũ vnguentũ esse illic, vt enim panis Eucharistiæ post illam spiritus S. inuocationẽ non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus, sic sanctũ hoc vnguentũ cum inuocatione, non est

Quam vim habeat à Deo sanctum chrisma, ipsa oratio, quæ ad confirmandum adhibetur, significat.

Dionysius Areopag. de chrismate.

Quid Cyrillus Hierosol. secũdum traditionẽ Apost. relictã ecclesiæ Hier. de chrismate scripserit.

solum,& nudũ,neque commune, vt aliquis posset dicere,sed Christi & spiritus S.chrisma,præsentiam diuinitatis efficiẽs: quo quidẽ Symbolicè frons tua, aliæq; partes corporis vnguntur.atque vnguẽto quidẽ,quod cernitur,vngitur corpus,sancto verò,ac viuifico spiritu anima sanctificatur. vngitur primũ frons,vt liberemini illo dedecore,quod primus transgressor homo vbique circumferebat:& vt reuelata facie gloriã Domini speculemini: deinde aures, vt prius accipiatis aures, quæ diuino audiunt mysteria. De quibus auribus aiebat Esaias, addidit mihi Dominus auriculam ad audiendũ: Et Dominus in euangelio, Qui habet aures ad audiendum,audiat.postea vnguntur nares,vt diuini vnguenti odorem sentientes,dicatis. Christi bonus odor sumus Deo in iis,qui salui fiunt.postremo vngitur pectus, vt induti Thoracẽ iustitiæ stetis contra circumuentiones Diaboli. Sicut enim saluator post baptismũ & spiritus S.descẽsum egressus deuicit aduersarium,sic & vos per sacrũ baptisma induti mysticum chrisma, quæ est spiritus S armatura,state aduersus hostes,eosq; debellate dicentes,omnia possum in eo, qui me confortat Christus:à cuius chrismate christiani appellamini perducẽtes ad veritatem nomen christiani, quod à baptismo cœpit nominari. Siquidem ante hanc gratiam nõ eratis propriè digni eo nomine, sed potius eo progrediẽtes tendebatis,vt Christiani essetis. illud autem necesse est,vt sciatis,esse symbolũ huius vnctionis in vetere scriptura. cum enim Moyses mandatũ Dei cũ Aarone cõmunicauit,eumq; summũ Sacerdotem constituit postquam aqua lotus est.vnxit eum:& Christus à chrismate scilicet typico dictus est.Sic etiam summus sacerdos Salomonem iam in Geon Lotum vnxit, vt Rex cõstitueretur. Verum hæc illis in figura contingebãt: nobis autem non in figura, sed verè: quandoquidem verè estis à Spiritu S.vncti. principium salutis nostræ Christus:ille enim est vera delibatio, vos autẽ massa: quod si sancta est delibatio, profecto transibit sanctitas ad massam. Seruate hoc chrisma purum ac mundum, omnia enim docere poterit, si in vobis maneat. Vt paulò ante beatũ Ioannem audistis dicere,ac multa de

Theoria vnctionis chrismatis ex Cyrillo Hierosol.

Es.50.
Luc.8.
2 Cor.2.
Eph.6.

Philipp. 4.

De Symbolo chrismatis in vetere lege.

Leu.8.
3. Reg.1.

1.Ioan 2.

Ioannes diuinè de chrismate disserit.
Es.25.

chriſmate philoſophari. Eſt enim hoc chriſma ſanctũ, ſpirituale, corporis cuſtodia, animæ ſalutare. de hoc iã olim prophetans Eſaias aiebat, & faciet Dominus omnibus gentibus in monte hoc (montem vocat eccleſiam) bibent vinum: bibent lętitiã: vngentur vnguento. & vt fieret tibi certum de hoc myſtico vnguento intelligendum eſſe, ſubiungit, trades hæc omnia gentibus conſilium enim Domini ſuper omnes gentes. hoc ergo vncti ſeruate illud in vobis incontaminatum, & omnis maculæ expers proficiſcentes per opera bona, & placentes auctori, atque duci ſalutis noſtræ Chriſto Ieſu: cui gloria in ſæcula ſæculorum Amen. Hactenus quæ Cyrillus Hieroſolymitanus de hac myſtica vnctione ex ſcripturis Apoſtolorum, & Prophetarum didicerat, & quæ ipſe & eccleſia Hieroſoly. à ſanctis Apoſtolis acceperat. dicam iterũ, & ſæpius. ſi nihil aliud diuinius in hoc ſacramento eſſet præter hanc ſymbolicam doctrinam, nec eſſet in veteris teſtamenti figuris adumbratum, neque à S. Prophetis prædictum, nec ab Apoſtolis epiſtolis, & ſermone traditum, tamen eſſet vel propter illa. quæ in ænigmate ſignificat, & de quibus admonet, non vulgari religione venerandũ. Cum verò non ſolum iſta ſignificet, ſed operetur quis miſeros iſtos faſcinauit, non obedire veritati? non credere apoſtolicæ traditioni? quis, inquam, niſi callidus ſerpens? vt enim minus laboraret in filiis Luteranorum iam baptizatis decipiendis, cum ad eam ætatem venirent, qua poſſent diſcernere rectum à prauo, perſuaſit parentibus eorum vt negarent hoc myſterium confirmationis: id eſt, vt tollerent armaturam. hac enim poſt baptiſmum nudati tanquam inermes faciliores fiunt, vt ſuperentur, & omni vento doctrinæ circumferãtur. vt enim S. Melchiades in epiſt. ad cleros & omnes Hiſpaniæ Epiſcopos de hoc myſterio confirmationis diuinè ſcripſit, quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuiſibiles hoſtes & pericula gradiendum eſt, in baptiſmo regeneramur ad vitam: poſt baptiſmum cõfirmamur ad pugnam: in baptiſmo abluimur: poſt baptiſmum roboramur. callidè ergo fecit ſerpens, cũ perſuaſit nõ induere poſt baptiſmum Thoracẽ Chriſma-

Prophetia Eſ. de chriſmate in noua lege interprete Cyrillo Hieroſol.

Cur diabolus perſuaſit Luteranis negare myſterium confirmationis.

tis, ne cum milite loricato decertaret. ſciebat ille, quæ beatus Ioannes de hac ſancta vnctione ſcriberet, vt paulò ante Cyrillum Hieroſolymitanum, ſicut à patribus acceperat, interpretari audiuimus. & vos, inquit, vnctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis: & non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus: & verum eſt, & nõ eſt mendacium. dum enim incorruptum & purum ſeruatur chriſma, tamdiu ſeruatur in eo, qui chriſmate confirmatus eſt, ſpiritus intellectus, qui eſt pars illius ſpiritus ſeptiformis, quem Clemens & Melchiades dari dicunt in chriſmate: qui quidem ſpiritus quamdiu in nobis manet, omnia, quæ neceſſaria ſunt, vt cuique conuenit, & ſufficit, docet. Sciebat item idem ſerpens huc etiam pertinere, quod Paulus ſcripſit in epiſt. 2. ad Corinth. cum enim locutus eſſet de conſtantia, & ſtabilitate prædicationis & promiſſionum, quæ in prædicatione euangelij ſunt, quia chriſma eſt confirmatio cõfeſſionis, vt ait Apoſtolica conſtitutio, ſubiungit, Qui autem cõfirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos Deus: qui & ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. hoc enim eſt, quod per orationem & ſignum crucis operatur Chriſma in confirmato, ſcilicet aduentum ſpiritus S. ad prædicandum, & credendum conſtanter: & vt ſpiritu intellectus & fortitudinis inſtructi, non decipiamur. docet eruditè Ruardus Taper nobilis ſcholæ Louanienſis cancellarius in lib. de explicatione articulorum circa dogmata eccleſiaſtica locis ſcripturæ Sanctæ accuratè collatis, factam eſſe in Apoſtolis promiſſionem ſpiritus S. omnibus baptizatis, impleri que in eis poſt baptiſmum, cum confirmantur, tum enim indui eos virtute ex alto. ſciebat igitur ſerpens ſcriptum eſſe ab Apoſtolo de illo ſpiritu promiſſo cum ait, In quo credẽtes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto: & ideo has quoque voces perhorreſcens dedit operam, vt baptizati non ſignarentur ſigillo promiſſionum, quod eſt chriſma, ne per hãc obſignationem pignore hoc ſpiritus S. accepto hæreditatem firmius ſperarent. ad hoc quoque myſteriũ pertinet, quod idem Paulus in epiſt. ad Corinth. ait, ſapiẽ

Ioan. 2.

Vnde vnctio chriſmatis docet de omnibus ſecundum epiſt. Ioannis.

2. Cor. 1.

Quid operetur in baptizato chriſma, ex Paulo.

Epheſ. c. 1.

1. Cor. 2.

tiam loquimur inter perfectos. perfectos enim vocat eos, qui per hāc mysticam vnctionem donati sunt spiritu intellectus: qui doceat omnia mysteria. tunc enim baptizati perficiuntur nō perfectione regenerationis, sed roboris, & intellectus. Vnde Clemēs, & Dionysius eadem ratione eos, qui confirmantur, perfici tradiderunt. rursus eodem pertinet, quod idem ait, Quicunq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, vt idem scilicet sapiamus: & in eadem regula permaneamus. hæc enim vnctio, quæ, vt ait beatus Ioannes, docet omnia, spiritu intellectus, & fortitudinis perficit: facitque permanere in eadem regula, & in eodem apostolicæ doctrinæ sensu. vnctos, itaque & signatos, & confirmatos ac perfectos vocat Apostolus eos, qui hoc mysterium acceperunt. quæ non est mirum non intelligere Magdeburgēses, neque reliquos Luteranos: qui quidem quia non receperunt charitatem veritatis, vt salui fierent, misit illis Deus operationem erroris, vt crederent mēdacio: vt Apostolus de Antichristo, & discipulis eius scripsit. nisi enim ita esset, qui fieri posset, vt non intelligerent, negare se scripturam, quam in ore semper fērunt, cum mysteriū vnctionis in ecclesia negāt? Quæro enim cum Esaias de ecclesia noui testamenti prophetans, dicit, vt paulò ante Cyrillum Hierosolymitanum interpretantem audiuimus, Faciet Dominus in monte hoc, bibent vinum, bibent lætitiam: vnguento vngentur: trades hæc omnia gentibus: de quo vino dicit propheta? an de cuppa? nónne de vino mystico visibili, quod nos quidem verè habemus in ecclesia, Luterani verò credunt se habere, licet cum vini substantia? si igitur de sacramento calicis visibili, quod isti dicunt habere se in suis synagogis, prophetat Esaias, & hoc ipsi lætitia hodie in eis αἰσθητῶς bibunt, quemadmodū non coguntur de aliqua vnctione visibili in ecclesia illud accipere, vt consequens est, quod idem Propheta statim subiungit, vnguēto vngentur? Sic enim est apud septuaginta, & vt fieret, inquit, Cyrillus Hierosolymitanus, certum tibi de hoc mystico vnguento intelligēdum esse, subiungit Propheta, trades hæc omnia gentibus. Quæro ergo rursus, sunt ne Luterani ex genti-

1. Ioan. 2.

Quibus nominibus vocet Apost. in epistolis suis eos, qui chrisma acceperunt.

2. Thess. 2.

Es. 25.

Quomodo Magdeb. ratione connexi, siue consequentiæ cogantur confiteri secundum scripturam vnctionem mysticam visibilem in ecclesia Dei

bus ad Deum conuerſis, de quibus Eſaias prophetat, an non? ſi ſunt, oſtendant ſaltem in ſynagogis ſuis tale vnguentum, quale oſtendunt vinum, id eſt, viſibile, & myſticum, vt ipſi credunt. quod ſi non poſſunt oſtendere, quia negant eſſe in eccleſia, quomodo ad eos hæc prophetia pertinebit? an dicturi ſunt cum ſolis Iudæis, non pertinere hanc prophetiam ad eccleſiam noui teſtamenti? ergo dicant etiam, vt conſequens eſt cum eiſdem Iudæis, illud quod in eadem prophetia texitur, Poſuiſti vrbem fortem in ruinam, domum alienorum, vt non ſit ciuitas, & in æternum non ædificetur, non pertinere etiam ad tempus noui teſtamenti, cum iam ita funditus deleta eſt vrbs, vt iuxta hãc prophetiam non amplius ædificanda ſit, quia iuxta prophetiam Danielis deſolatio eius vſque ad conſummationem, & finem perſeuerabit. atque ita ſomnient cum illis auream, & gemmatam Hieruſalem, & expectent eam cum eorum Antichriſto: & maneant in morte, donec omnia neceſſaria eccleſiæ catholicæ tradita teneant: & illa in primis mirabilia myſteria credant, eorumque virtutem participent, & vſque in finem cõſeruent, in quibus Dominus virtutem deſtruẽdæ mortis, & reſurrectionis conſequendæ, vt hic prophetauit, per paſſionem ſuam poſuit, ſanctum baptiſmum dico, quẽ chriſma, vt ante explicatum eſt, perficit: & ſanctã Euchariſtiam. de hac enim Dominus, Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis. de baptiſmo verò, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. idcirco poſtquã Propheta dixit bibent vinum, vnguento vngentur in monte hoc: trade hæc omnia gentibus, nam conſilium hoc ſuper omnes gentes, ſubiungit, quæ ad virtutem horum myſteriorum pertinent, deuorauit mors præualens, antea ſcilicet: & rurſum, abſtulit Deus omnem lachrymam ab omni facie: quia ſcilicet, vt eſt in interpretatione latina vulgata, præcipitauit mortem in ſempiternum. Sed quid ego cum iſtis de ſcripturis diſputo? qui magis ſtudent, quid non intelligendo reprehendant, quàm quid inquirendo

Quod prophetiam Eſa. de vino, & vnctione pertinere ad eccleſiam noui teſtamenti confiteri cogantur Magd. niſi velint iudaizare.

Dan. 9.

Quare Magd. & cæteri magistri Luter. scripturas sanctas non intelligant.

rectè intelligãt. si enim interpretes sanctarum scripturarum in ecclesia catholica probatos, tum apud Græcos, tum apud latinos, aut inquirerent, aut ab iis, quos decipiunt, inquirendos esse putarent, scirent quidem à quibus didicissent, & ea nossent, quæ possent & ipsos instruere ad salutem, & eos, à quibus audiuntur, aut legũtur, sicut Paulus de vtroque horum Timotheum admonuit. nunc autem non possunt dicere à quo ista, quæ profitentur, & defendunt, didicerint nisi à Lutero, aut à Luteri discipulis, id est, à se ipsis pessimis magistris. Reuoluant ergo omnes commentarios interpretum Esaiæ, præter Iudaicos, & Luteranos, & obiiciant nobis catholicis, qui studemus, vt sciamus, ex quibus sanctis patribus litteras sanctas, & sanctarum scripturarum interpretationes didicerimus, obiiciant inquã, si quem reperiant, siue Græcum siue latinum, qui locũ Esaiæ, de vino, & vnctione secundum canonem & diuinam 70. interpretum æditionem, imò totum caput 25. non de ecclesia noui testamenti interpretetur. Atqui præter Cyrillum Hierosol. cuius interpretationẽ ante recitauimus, alter Cyrillus Alexandrinus in commentariis huius Propheticum vinum dicit Esaias, significari, ait, mysticam benedictionem, & ἀναιμακτονθυσίαν. Sic enim vocat, id est, incruẽtum sacrificium: quod inquit, in sanctis ecclesiis facere consueuimus. & de vnguẽto, illud, inquit, significat, quo in baptismo vngimur: quod est Symbolum spiritus sancti. sicut traditum erat ecclesiæ Alexandrinæ à S. Marco Petri principis Apostolorum discipulo, & euangelista, qui eam fundauerat: & sicut à sanctis Apostolis per spiritum S. didicerat, sic in ea sacrificare, & baptizatos chrismate vngere docuerat. Theophanes quoque auctor Græcus, & in scripturis valde, eruditus Niceæ Episcopus interpretans totũ hoc caput in lib. quem de Symphonia veteris & noui testamenti inscripsit, quia dicit Propheta, bibent lætitiam, bibent vinum: explanans, inquit, Propheta quam lætitiam diceret, demonstrat eam ex Symbolis diuinis, dicens, illam dico, quæ specie vini apparet, & sumitur, deinde subiungit, imò vngentur vnctione in monte hoc. Vide, quemadmodum vniuersalem ecclesiam vocat

2. Timoth 3.

Quod nullum veterem interpretem neque Græcum neque latinum præter Judaicos cõm. rabinorum proferre possunt Magd. qui prophetiam Esa. de vino, & vnctione, non de ecclesia noui testamenti interpretetur.

Cyrillus Alex. secundum traditionem Marci Euangelistæ relictam ecclesiæ Alex. interpretatus est locum Es. de sacramento chrismatis.

cat montem: manifestũ est enim, quod in cuncto orbe diuino vnguento vnguntur, & bibunt vinum diuinæ & æternæ ac dominicæ lætitiæ. Hactenus Theophanes. omitto cæteros, quia infinitum est, omnes persequi tantum adiungam huic capiti, quod penè oblitus etiã, vt ad illud respondeam, quod hoc loco Magdeburg. aiunt, ritus vngendi magis hæreticorum, quàm orthodoxorum videri esse, quod Irenæus lib. 1. cap. 18. recensens Valentini errores, alios ait oleum in aquam recitatis quibusdam verbis infudisse: alios opobalsamo vnxisse baptizatos. sanè quidem, si eo spiritu Magdeburg. Centuriatores superstitiosos ritus hæreticorum in vnguendo apud Irenæum legissent, & notassent, quo Iustinus Martyr, cuius paulò ante auctoritatem isti requirebant, notauit in secunda apologia superstitiosos ritus lauari apud Gentiles, magis inde ipsos cõtemptores nostrorum mysteriorum exemplo Iustini redarguissent. notauit enim Iustinus, quia nostrum lauacrum dæmones ex propheris didicissent, conatos fuisse illud imitari: atque ita effecisse, vt qui templa adirent, se ipsos aspergerent, aut etiam se totos abluerent, priusquam sacrificarent. & in Mithræ mysteriis similiter conatos esse sanctam eucharistiam imitari apponentes panem & aquam initiandis. Sic Magdeb. notare potius debuissent, conatos esse dæmones per hæreticos imitari mysterium vnctionis, quod iidem ex scripturis sanctis & apostolica traditione didicissent. vt enim dæmones transfigurant se in Angelos lucis, sic quæ apud nos vera sunt, in falsa apud suos mutant.

Ex ritibus vngendi apud hæreticos olim ab Irenæo notatis quid potius Magdeb. exemplo Iustini, quem nobis obiicere solent, notare debuissent.

De consecratione ecclesiarum ad orationem, & sacra operanda ex Paulo, & euangelio, & Esaia, & quomodo qui consecrationem ecclesiarum negat, idem scripturas negare cogatur. Item quomodo id ipsum ex libro 2. Clementis de constitutionibus Apostolorum probetur secundum cõsuetudinem scripturæ sanctæ ex nominibus templi, quæ in testimonium consecrationis factæ vsque in hodiernum diem seruantur. *Caput 19.*

SEquitur deinceps, vt de ritu celebrandi Missam in loco consecrato Magdeburgensibus respondeamus, quem negant Apostolicum esse, vt esse quidem Clemens in epis. 3. affirmat, quia inquiunt, non meminit Iustinus in apologia secunda. sic isti probant, quæ tradunt, apud quos maior est auctoritas tacentis, quàm dicentis testimonium. & quod est adhuc magis impiæ temeritatis, quia Clemens ait hoc loco, hæc Apostoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt, audent dicere, non esse eius epistolam, negent igitur similiter epistolam Fœlicis 4. sanctiss. ac sapientiss. Pontificis, & dicant non esse eius, quia ante mille annos in procemio ipsius epistolæ, quã ille ad omnes Episcopos de consecratione ecclesiarum ad celebrandum Missas scripsit, sic ait: Quamobrem fratres hortamur vos, monemus, & flagitamus, vt à tramite Apostolicæ institutionis nequaquam recedatis, nec à capite dissideatis: sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri statuerunt, absque vlla hæsitatione teneatis. deinde postquam consecrationẽ Mosaici tabernaculi commemorauit, diuinásque illas Salomonis in dedicatione templi preces recitauit, subiungit, si enim Iudæi, qui vmbræ legis deseruiebant, hæc faciebant, multo magis, quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus & sanctis vnctionibus cum altaribus, & vasis, vestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotè, & solemniter sacrare, & non in aliis locis quàm in Domino sacratis ab Episcopis celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Differamus ergo cum istis de scripturis, quas in ore ferunt semper. docet Apostolus in epistola ad Hebræos, tabernaculum, quod Moyses, vt in Exodo scriptum est, benedixit, & quæ in tabernaculo secundum legem fiebant, vt orare, & sacra operari, & munera offerre, tum ministros ipsius tabernaculi, omnia denique ecclesiæ nostræ, & eorum quæ in ecclesia fiunt, & ad ecclesiam pertinent, quæ idem Apost. in eadem epistola cœlestia vocat, vmbras & exẽ-

Plus auctoritatis habet apud Magd. qui ex veteribus aliquid contra vos non dixit, quam qui dixit.

Fœlix 4. de cõsecratione eccl.

Disputatio de consecratione Ecclesiarum ex scripturis sanctis.

Hebr. c. 8.

plaria esse. Sicut responsum est Moysi, cũ consummaret tabernaculum, Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte: nihil enim horum excepit, qui dixit omnia. imò neque Moysi solum, sed Regi quoque Dauid idem ostensum est de templo à Salomone ædificando, & rursus Dauid Solomonem docuit per spiritum Dei eadem, quæ sibi erant ostensa, vt templum ædificãdum, & cætera, quæ ad templum secundum legem pertinebant, vmbras item esse, & exemplaria verorum, & cœlestiũ, sic enim Paulus, vt dixi, vocat ecclesiam nostram, & ea, quæ ecclesiæ nostræ sunt. Sicut enim lex spiritualis erat, vt Apost. ad Romanos scripsit, quia scilicet vmbram habebat spiritus, siue rerum spiritualium noui testamenti, sic ecclesia nostra, & ea, quæ in ea fiunt, cœlestia sunt & dicuntur, quia sunt imagines earum rerũ, quę in cœlo sunt, vel fiunt. Hoc autem, quod de Dauid diximus, scriptum est in priore lib. Paralipom. dedit autem, inquit, Dauid Salomoni filio suo descriptionẽ porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorũ in adytis, & domus propitiationis: deinde subiungit, necnõ & omniũ, quæ fuerũt in spiritu cum eo. Sic enim est apud 70. id est, quæ gratia spiritus sanctus eum docuerat, Sic enim Theodoretus interpretatus est in 3. libro Reg. cap. 8. vbi hunc locum libri Paralip. obseruauit. Igitur tabernaculum, quod Moyses benedixit, & templum, quod Salomon dedicauit, & quæ in eis secundum legem, fiebant, & eorum ministri, omnia erant vmbræ futurorum in nouo testamento: & sicut Apost. ait, vmbram habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Quæro igitur à Magdeb. & cæteris Luterani sectatoribus, quid ipsi re, ac veritate ostendant pro agno typico, & vmbratili, quem Iudæi comedebant? respondebunt sanè cœnam suam dominicam, vt ipsi vocant, & mystica benedictione, vt putant, confectam. Quæro rursus, quid ostendant pro loco item typico, & vmbratili, quẽ Deus elegit Iudæis, in quo agnũ comedere deberent, vt est in Deut. scriptum? an ostensuri sunt spelũcas suas, id est, loca communia, & profana? quod si lo-

Hebr. 9.

Ex. 25.

Rom. 7.

1. Par. 28.

Quod ostẽsum fuerit regi Dauid de templo à Salomone ædificando, omnia esse typos eorũ, quæ ad templũ noui testamenti pertinebant, sicut Moysi ostẽsum fuerat de tabernaculo.

Deut. c. 16.

cum communem ostendunt, quæro iterum, quæ veritas in loco communi & profano per Iesum Christum facta sit, quæ vmbram & figuram illius loci Iudaici agno edendo benedicti, & consecrati iuxta verbum Domini impleat (si quidem lex per Moysem data est: veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est) vt enim se putant ostendere panē mystica benedictione consecratum, qui vmbram & figuram illius veteris agni impleat, sic quoque, si Paulo Apostolo credunt, ostendere debent locum sua item benedictione in nomine Christi consecratum, qui vmbræ illius veteris loci sua item benedictione typica olim benedicti respōdeat. an fortè dicturi sunt, in mystica quidē cœna fieri hoc posse, & debere, vt ista cœna figurā illius Mosaicæ impleat, quia Dominus eam instituit, cum dixit viuifica illa verborum mysteria, quæ sunt in euangelio: at de loco non esse aliquid dictum in euangelio. Videamus ergo, an sit, putant ne Magdeb. quod Dominus ex Esaia sumptum in euangelio Ioannis exprobrauit inquiens, Domus mea domus orationis vocabitur, propter Iudæos tantum, & eorum templum dictum esse, non credo ita desipiant: an dicent Esaiam nō prophetasse futura, cum dixit, domus mea domus orationis vocabitur cūctis gētibus? Sic enim est apud 70. ne id quidem dicent. prophetauit ergo de templis, & oratoriis noui testamenti sub sensum cadentibus, vt illud vetus cadebat. imò si fortè negare voluerint, vt sunt peruicaces, prophetasse ibi eū de domibus ac orandū in nouo testamento Deo dedicatis, cum iam gentes ad fidē venerunt, coguntur ex iis, quæ in eo loco antecedunt cō fiteri. Sic enim ait, & filios aduenæ siue alienigenas vt 70. interpretati sunt, qui adhærēt Domino, vt colāt eū, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos omnem custodientem sabbatum, ne polluat illud, & tenentē fœdus meum adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, siue cunctis populis, vt est in interpretatione latina vulgata. quem locum interpretans

Ioan. 1.

Cogūtur Mag. ostendere locum consecratum in nouo testamēto, qui respondeat tāquam corpus vmbræ veteri templo item cōsecrato, nisi scripturā Pauli negare malunt.

Collatio Esaiæ cum euangelio de domo orationis.

Matth. 21.

Es. 56.

beatus Cyrillus in cõmentariis eruditissimis prophetæ huius, Loquitur ergo, inquit, cum gentibus, quæ quidẽ per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulentur: qui gloriã suam in seruitute Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant: nec amplius Deos alienos sequãtur: qui ita seruant sabbata eius, Christi scilicet, vt non profanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi: huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in mõtem sanctum. Deinde subiungit, Prohibuit quidem lex alienigenis ingressum in templum: non ingredietur, inquit, Amanites, & Moabites in ecclesiam Domini. at Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in ecclesiam introducit alienigenas. & delectabo eos. Inquit, in domo orationis meæ scilicet charismatibus, & spe sacramentorum. Interrogo hic Magd. an non delectantur ipsi maximo omniũ charismate sanctæ Eucharistiæ in loco sensibili ad hoc designato? quis neget? debet ergo esse is locus domus orationis iuxta prophetam: quod si est domus orationis, quomodo conuenit, vt nõ sit sanctificata Deo per verbum, & orationem adorandum, & sanctificetur cibus ad comedendum? cum magis nobis opus sit exaudiri in domo orationis ad salutem animæ, magisque nobis mali spiritus nocere possint inter orandum, mẽtes variè distrahendo, quam inter mensam edendo? an nõ satis ratio defendit traditionem, vnde consuetudo manauit? & consuetudinem, quam fides obseruauit? nec enim refert, ait Tertull. traditionem sine scripto defendens, vtrum scriptura, an ratione consuetudo consistat, quãdo & legem ratio commendat. Deinde paucis interiectis, quod autem, inquit Cyrill. domus orationis non solis Iudæis, sed gentibus per fidem vocatis pateat, declarat subiungens, domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Deinde subiungit. Sed quis hæc promittit? an Propheta? minimè, inquit, sed Deus, qui est natura bonus, qui vult omnes homines saluos fieri. Hactenus propheta, & Cyrillus optimus eius interpres. habent ergo catholici domos orationis, à

Cyrillus Alex. in Esaiæ locum de templo noui testamenti.

Deut. 23.

Qui domos ad orationem Deo dedicatas negāt, alieni sunt à prophetia Es. & ab euāgelio, in quo illa impleta est.

Propheta prædictas, & à Domino in euangelio declaratas. quare qui eas negant, & habere nolūt, alieni sunt ab hac prophetia: ac proinde alieni à regni iis, de quibus Esaias ibi prophetat, promisso. Deinde cum Apost. in epist. ad Cor. priore ait, nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut ecclesiam Dei contēnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quæro à Magneburgensibus, & Luteranis, si ecclesia Dei non est domus sacra, quomodo ecclesiam Dei contemnebant, qui in ea communes cibos sumebāt, vt in domibus nostris solemus: vtrumque enim peccabant Corinthij, & de vtroque eos arguit Apostolus, & quod in ecclesia Dei communes cibos pro sacris sumerent: & quod eos cum iis, qui non habebant, non communinarent. an forum diceter contemnere, aut porticū, aut alium locum ex cōmunibus, si quis in eiusmodi loco communi communem cibum aliquando sumat? quis hoc dicat, qui sensu communi nō careat? aut nunquid forum, aut porticus, aut quiuis alius locus communis dicetur locus Dei, sicut dicitur ecclesia Dei, & domus Dei? minimè. erat igitur ecclesia, de qua Paulus loquitur, locus non profanus, neque communis, & religione solutus, sed potius religiosus, ac Deo Apostolico ritu consecratus, ac sanctificatus. Quare cum ecclesiarum consecrationem Apostolicam esse Magdeburgenses negant, sciant se non iam epistolam Clementis, sed scripturas sanctas veteris & noui testamenti negare. hinc Synodus Laodicensis ex multis Asiæ prouinciis coacta, quia didicerat ex scripturis sanctis propheticis & Apostolicis, non esse domum orationis domū communem, sed domum Deo sanctificatam sanxit canone 57. non oportere Missas in domibus celebrare. & Synodus Parisiensis sub Ludouico, & filio eius Lotario habita cap. 47. plerique, inquit. presbyteri neglectis basilicis Deo dicatis in domibus Missarum celebrationes contra diuinam auctoritatem, & canonicam institutionem facere præsumunt. & in extrema parte, quando ergo quod Dominus prohibet, humana præsumptio non metuit, proculdubio præceptum transgredi non pertimescit. Sed, vt tandem centuriatores

Quod ecclesia de qua Paul. loquitur in epist. priore ad Cor. necesse est, fuerit locus non communis, sed sacer.

Qui cōsecrationem ecclesiarū negant, nō iam epist. Clementis negant, sed scripturas veteris, & noui testamenti.

De *diuino cultu in tēplis Synodus Laodicēsis.*

Synodus Parisiensis sub Ludouico, & Lotario filio.

consecrationem ecclesiarum ex Apostolica traditione perfectam esse intelligant, videamus, quod Clemens Rom. cuius epistolas negant, in iis libris in persona Apostolorum dicat, quos de constitutionibus Apostolorum scripsit, quos non credo, vt sæpius dicam negare audebunt, ne se negatores omnium librorum veterum profiteri videantur, iubet ergo 2. cap. 58. Apostolica constitutio clericis quotidie manè & vespere psallere ἐν τοῖς κυριακοῖς psalmum 62. & psalmum 140. cum κυριακοῖς dicit. domos Domino dedicatas intelligit. hoc enim significat verbum, si quis latinè interpretetur. profecta est ergo ex traditione Apostolorum ecclesiarum Deo dedicatio: quæ per verbum & orationem fiat necesse est, siue benedictio, siue consecratio dicatur, & sit: alioqui nō sic vocaretur. Ne verò Magd. hoc genus argumētandi ex interpretatione nominum leue esse putent, & ne ipsi negligant, meminerint ab Apostolo Paulo non esse neglectum, qui in epist. ad Hebræos ex interpretatione nominis Melchisedech, & nominis Salem probat fuisse eum Typum Christi, qui vere fuit Rex iustitiæ, & Rex pacis: sic locus ecclesiæ, quia dominica domus dictus est, sanctus esse demōstratur, & imago cœlestis domus. dicāt enim nobis Magd. & reliqui Luterani cum ipsi κυριακὸν δεῖπνον, id est, dominicam cænam dicunt, volunt ne intelligi panē communem, an consecratū & mysticè benedictū: sic igitur cum Apostoli domū ad orandum & celebrandū Missam κυριακὸν vocarunt, domum cōsecratam ac sanctificatā Domino intelligi necessario voluerunt. Sed prosequamur Apostolicam constitutionem à Clemente Rom. descriptam, præcipit enim paulò post, quotidie ἐν τοῖς κυριακοῖς canere manè quidem psal. 62. vespere verò psal. 140. quod vsque in hodiernū diē per vniuersas ecclesias orientis seruari audimus: in ecclesiis verò occidentis scimus omnes, cani quotidie in matutinis laudibus secundū Apostolicam constitutionē psalmū 62. vespere autē singulis feriis, ac dominicis versum ex psal. 140. sumptum, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. qui versus totam vim, ac propositum psalmi complexus est. Doceamus igitur quēad-

Constitutio Apostolica de orādo in templis Deo dedicatis.

Quod ex traditione Apost. profecta sit consecratio ecclesiarum Domino, ipsum nomen, quo ab illis vocata est ecclesia, declarat.

Quomodo argumentari ex interpretatione nominis apostolus docuerit.

Quomodo ex duobus psalm. quos secundum apost. traditionẽ quotidie in ecclesia canimus, demonstremus locum Deo consecratum successisse tabernaculo veteri consecrato.

modum ex illis quoque psalmis 62. & 140. quos quotidie manè, & vespere cõstitutio hæc in domo Domini psallere iubet, demonstretur, si quis sine intellectu nolit esse, quod domus illa Domini, in qua hi psalmi cani iubentur, domus sit non communis, sed sacrata. si enim Dauid Saulem fugiens, quamuis non posset adesse in tabernaculo, tamen quasi esset in tabernaculo, precabatur iuxta psal. 140. vt oratio sua esset Deo accepta sicut esse soleret thus, quod in templo Deo incendebatur: & sicut sacrificium, quod in gratiarum actionẽ in tabernaculo fiebat, item rursum cum erat in solitudine eundem Saulem fugiẽs, tanquam esset in sancto, id est, in tabernaculo iuxta psal. 62. orabat, & preces suas exaudiendas esse sperabat, quia in loco sancto tabernaculi, vbi maximè cupiebat, adesse non poterat, cum sancti apostoli tradiderunt fidelibus, vt hos psalmos ἐν τῷ κυριακῷ, id est, in domo Domini quotidie alterum eorum id est. 62. manè in matutinis laudibus alterum id est, 140. in vespertinis psalmis canerent, an nõ satis clarè admonuerunt, domum Domini, in qua oramus & sacra facimus, successisse, tanquam corpus, vmbræ, sancto, id est, tabernaculo typico, in quo Dauid orare desiderabat? Ergo debet esse domus Domini, in qua oramus, locus cõsecratus ac sanctificatus, alioqui, quomodo locus non sanctus sed communis, sancto, id est, tabernaculo, in quo immolabatur, & orabatur, successisset? & profana domus quasi esset locus verè spiritualis, figurã loci typici, & vmbratilis impleuisset? præterea sancti Apostoli, vt in eodẽ libro scriptũ est, prophetas, vt mihi quidem videtur, imitati, qui frequenter ecclesias insulas vocare solent, quod, vt ait beatus Cyrillus in comm. Es. cap. 24. in mundo velut in mari positæ turbas eius sustinent, tanquam architecti spirituales voluerunt vt domus Domini ita ædificaretur, vt esset oblonga in modum ναὸς, id est, nauis, quæ ἀπὸ τῆς νήσου, quæ insulam significat, dicitur. idque vt ipsa forma ædificij admoneret esse nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus & tempestatibus assiduè agitatur, quod nauigari oporteret in naui ecclesiæ ab iis, qui ad portum salutis peruenire vellent. quod quidem

Traditio Apostolica de forma ecclesiæ in modum nauis.

nomen vsque in hodiernum diem durat, vt nauis ecclesiæ dicatur, vt sit sicut de illo altero nomine κυριακὴ dicendum quoque est, in testimonium hæreticis, profectam esse ab Apostolis, vt Clemens auctor est, constitutionem ædificandi & consecrandi Domino domos ad orandum & sacrificandum. solet enim scriptura seruare etiam nomina in testimonium rei gestę, vt illud in euangelio vsque in hodiernum diem vocatur ager ille Acheldemach, id est ager sanguinis, in testimonium scilicet Christi ad mortem venditi. sic nauis ecclesiæ hodie appellatur, vt ipsum nomen sit adstipulatio Apostolicæ constitutionis à Clemente scriptæ de ædificandis domibus instar nauis ad orandum: ipsi enim Apostoli constituerunt, vt hac forma ædificarentur, quàm ipsum nomen nauis ecclesiæ, quod est in consuetudine sermonis nostri, significat. Neque hoc solùm: sed constituerũt vt ad Orientem ædes sacræ spectarent, vt admoneremur de vero Oriente, qui est Christus splendor patris, cuius ortus in mundo tenebras discussit peccati, & ignorantiæ: & de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum. vnde precationem facere versus orientem scribit magnus Basilius in lib. de spiritu. S ab Apostolis sine scriptura, scilicet canonica traditum esse. id quod vsque in hodiernum quoque diem seruatur, vt altare primum, quod vocare solemus maius, versus orientem, si commodè fieri potest, extruatur: sitque collocatum quasi in puppi nauis ecclesiæ. Neque verò. S. Apostoli, cum de ædificandis domibus Domino constituebant, illud metuebant, ne Deum, vt hæretici obiiciunt, loco circumscribere viderentur, quod Salomon quoque in vetere testamento docuit non esse metuendum, cùm in consecratione templi dixit, ergo ne putãdum est quod vere Deus habitet super terram? Si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quantò magis domus hæc, quàm ædificaui? Deinde subiungit ad quem tandem vsum ædificata esset domus Domini inquiens, Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius: & clariùs adhuc in secundo lib. Paral. cap. 6. Sed adhoc, inquit, facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus meus; & audias preces,

Quæ nomina ecclesiæ ab apost. relicta in testimoniũ sint hæreticis, profectã ab illis traditionẽ ædificandi & consecrãdi Deo ecclesias.

Cõsuetudo scripturæ seruare nomen in testimoniũ rei gestæ.

Constitutio apost. de extructione eccl. versus Orientem.

Quomodo Salomon docuerit, nõ esse metuendum, quod hæretici metuunt, ne circumscribatur Deus si consecretur ei domus ad orandum.

Ad quē vſum ædificentur eccleſiæ.

quas fundit famulus tuus coram te. Propter nos igitur ædificantur templa, vt gratia ſpiritus S. ibi per inuocationem Dei ad loci ſanctificationem, orationes noſtras adiuuet, vt virtutem ac gloriam Dei, in noſtris ſanctis poſtulatis ſentiamus. Vt, ſicut Dauid in tabernaculo, quod Moyſes, ſicut in Exodo ſcriptum eſt, benedixit, non ſolum ſpiritu adeſſe, quod abſens quidem facere poterat, ſed corpore etiam in Dei obſequium deſiderabat, (vt Daniel cum apertis feneſtris verſus Hieruſalem orabat propter templum Deo dedicatum) quo non ſolum fructum interiorem pietatis, ſed extrinſecus etiam corporis præſentiam & obſequium Deo offerret, cùm aiebat, Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea: in terra inuia, & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam, ſic idem quoque nos faciamus: nec enim, hoc quod ad cultum ſpiritualem Dei pertinet, propter Dauid tãtum ſcriptum eſt, ſed propter nos etiam, qui hæc verba, vſque in hodiernum diem in templis noſtris poſt impletas veteres figuras in ſpiritu & veritate Deo canimus.

Dan. c. 6.

Quæ de cultu ſpirituali in Salomone, & Dauid ſcripta ſunt non propter illos tantum, ſed propter nos ſcripta ſunt.

Quomodo conſecratio eccleſiæ neceſſario demonſtretur ex prophetia Aggæi collatis conſequentibus, & ex iis quæ Salomon dixit in conſecratione templi, & quid ſanctus Maximus de eccleſiis dicat, & de ritu multiplici conſecrandi domos Dei ex Iuone Epiſcopo Carnotenſi.

Caput 20.

DEnique, ne vllus iam contradicendi locus relinquatur, eſt prophetia Aggæi clariſſima de noſtris templis Deo ſanctificatis, quæ quidem quandiu Luterani negant eſſe loca orationis, ac cultus ſpiritualis religioſa & Deo conſecrata, nec in eis virtutem & gloriam Dei videre volũt, neque ibi pacem à Deo per remiſſionem peccatorum petere, tam diu neceſſe eſt, non eſſe eos filios prophetarum, & promiſſionis. Hortans ergo propheta Aggæus Iſraëlitas poſt reditum Babylone ad inſtaurationem templi diruti & ædificationem, ac dedi-

Qui ea, quæ per prophetas ſcripta ſunt, & promiſſa de cultu Dei, in templis eius, nõ credũt,

cationem noui tēpli, vt eſt in libro Eſdræ priore, Quis in vobis, inquit, eſt derelictus, qui vidit domum iſtam in gloria ſua prima? & quid videtis hanc nunc, quaſi non ſit in oculis veſtris? & nunc confortare Zorobabel dicit Dominus: & confortare Ieſu fili Ioſedec Sacerdos magne: & confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum: & facite, quoniã ego vobiſcum ſum, dicit Dominus exercituum. ſpiritus meus erit in medio veſtri. nolite timere. & paulò pôſt Ego, inquit, implebo domum iſtam gloria, dicit Dominus exercituum. deinde ſubiungit, Magna erit gloria iſtius domus nouiſſimæ pluſquam primæ dicit Dominus exercituum, & in loco iſto dabo pacem dicit Dominus exercituum. Hunc locum, ne ſine auctore atque interprete & quidem grauiſſimo loquar. interpretans beatus Cyrill. Alexand. in commentariis huius Prophetæ Aggæi, quia, inquit, timebant Iſraëlitæ, ne templum pro dignitate ædificare poſſent, cùm deberet Propheta ad eos confirmandos loqui de illo ipſo templo ſecundo, ad cuius ædificationem hortabatur, quod plus erat, de noſtro templo ἐκ περιουσίας prophetare maluit: vt ſic eos doceret, in eo ſpem ponere, qui hoc noſtrum templum multo illo admirabiliùs aliquando ædificaturus eſſet. tantò enim, inquit, gloriosiùs eſt templum, quod in aduentu Chriſti extitit, quàm vetus illud, quantò præſtantior eſt cultus ſpiritualis, quàm cultus ex lege Moyſis, & veritas quàm vmbra. præterea, inquit, in templo tantum hieroſolymitano olim licebat ſacrificare, nec aliud templum erat præterquam illud: at poſt aduentum Chriſti omnia loca plena ſunt templis & eccleſiis: & vt Malachias ait, nunc in omni loco offertur thymiama nomini meo, & ſacrificium mundum, hactenus Cyrill. hac ergo prophetico teſtimonio Iudæos cogimus, vt deſinant ſomniare aliam templi hieroſolymitani inſtaurationem, quia hæc domus, de qua Aggæus prophetat, neceſſe eſt, vt ſit noſtra: ſiquidem gloria huius nouiſſimæ maior eſt, quàm gloria primæ. at gloria ſecundæ domus non fuit maior, quàm gloria primæ. Etſi enim in ſecunda domo Chriſtus adfuit, tamen quia caro non prodeſt quicquam, ſed potius ſpiri-

non ſunt ſecundum ſpiritũ filii prophetarũ, & promiſſionis.

Eſd. 5.

Agg. 2.

Malach. 1.

tus est, qui viuificat, vt Dominus dixit, idcirco gloriam Christi secunda domus non participauit. Quare cùm sit hæc nostra nouissima, consequens necessariò est, vt post eam non sit alia ædificanda, & dedicanda, alioqui non esset nouissima. ergo Magdeb. & cæteri Luterani cùm tradunt, loca nostra, in quibus mysteria celebrantur, esse loca profana, & communia, & non sacra, neque religiosa, neque quæ templo veteri successerint, peiores quàm Iudæi videri volunt. De hac ecclesia & domo orationis loquens Eusebius Alexandrinus vetustissimus auctor, & ad eam frequentandam hortans in homilia de die Dominico, Ne (inquit) ecclesia & oratione te priues. Nihil ecclesia sublimiùs: cœlo est altior: sole splendidior: luna & astris nitidior: vniuerso mundo honoratior. Sed demonstremus deinceps ex iis, quæ sequuntur, domum istam nouissimam, de qua prophetat Aggæus, id est templum Christianorum locum esse gloria locum istius domus nouissimæ, in qua omnia futura essent spiritualia, quorum vmbræ omnia illius veteris templi fuissent vt admoneret, quanta reuerentia, ac religione, tum ipse locus sanctus tum ipsius loci vasa sancta tractanda essent, iussit Dominus prophetę, vt duas quæstiones sacerdotibus poneret. Interroga, inquit, sacerdotes legem, si accipiat homo carnem sanctam in summa parte pallij sui, & tetigerit summum pallij eius panem aut obsonium, aut vinum, si sanctificabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt, nequaquam: & dixit Aggæus, si tetigerit pollutus in anima de omnibus his, si polluetur? & responderunt sacerdotes, & dixerunt, polluetur. & respondit Aggæus, & dixit, sic populus hic, & sic gens ista ante faciem meam, siue coram me, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & quicunque appropinquauerit ibi, polluetur. hunc locum optimè Theodorus Antiochenus in commentariis prophetæ huius interpretans, Voluit, inquit, dicere propheta, quod quemadmodum pallium non potest, quia sanctum tetigerit, aliud quippiam sanctificare, pollutus verò sancta tacta polluit, sic existimare oportet, cùm vos temerè & sine vlla ratione religionis attrectatis sancta, vt vasa, & quæcunque alia ad

Qui tradũt loca Deo consecrata, in quibus mysteria noui testamẽti celebrantur, non esse religiosa, sed cõmunia, Iudæi sunt, imò peiores.

Demõstratio ex Aggæi prophetia, quod in nouo testamẽto sit locus Deo consecratus.

Agg. c. 2.

Theodorus Antiochenus in Aggeum.

Deum pertinent, non sanctificat vos illorum sanctitas: sed potius mores vestri polluti dedecus & contumeliã inferunt sanctis, siquidem ea non, vt decet, tangitis. vnde, inquit propheta, quicunque appropinquauerit ibi. id est, consecratum tangit, si negligenter & per contemptum, ac, non vt decet, appropinquauerit, non solùm nullum fructum ex tangendo percipiet, sed potius polluetur incommodo, & damno accepto. hactenus Theodorus Antiochenus. Si igitur qui ad templum nostrũ, de quo Aggæus prophetat, vt demonstratum est, indignè ac pollutus accedit, & appropinquat, quia sanctum est, polluitur. quomodo negare possunt Magdeburg. cũ cæteris Luteranis, esse ecclesias nostras loca sancta, seque pollui, cum in eis, tanquam in locis communibus, & omni religione solutis conueniunt? quomodo inquam negare hoc possunt, quin scripturam prophetiæ huius simul negent? nec enim locus ad tergiuersandũ istis relinquitur, vt dicere possint, prophetari hic de domo Dei, quę domus sumus nos, sicut Apostolus ait, qui *Hebr. c. 3.* dixit etiam templum Dei vos estis, cũ propheta apertè *2. Cor. 6.* prophetarit de loco corporali sanctificato nouissimæ domus, ne aliam post hac miseri Iudæi domum expectarent, ad quam accedendum esset: & in qua futuræ essent oblationes, & versaturi sacerdotes. Postremò quod Dominus dixit Salomoni de templo, quod idem Salomon ei consecrauit, elegi enim & sanctificaui locum istum: vt sit nomen meum ibi in sempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus: *3. Reg. 8.* respondeant nobis Magdeb. est ne impletum in templo Salomonis, vt in æternum sit ibi nomen Dei? minimè dicent: cùm potiùs scriptum sit à Daniele Propheta, & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationẽ & finem perseuerabit desolatio. necesse ergo est, vt impleatur in ecclesiis christianorum locis à Deo electis & sanctificatis iuxta verbum Dei, qui dixit, elegi enim & sanctificaui locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum. in his igitur locis vsque ad consummationẽ sæculi manet nomen Dei, cui sunt consecratæ ecclesiæ per inuocationem nominis eius: & in quibus virtus, & gloria Dei habitat. *Dan. 9.*

Quod non possit accipi prophetia Aggæi de ædificatione domus, quæ sumus nos, sed de domo materiata.

Quod Dominus dixit Salomoni de loco templi, vt sit nomẽ meũ ibi in sempiternum, necesse est, impleri in tẽplis noui testamenti.

S. Maximus de Ecclesiis cathol.

vnde sanctus Maximus auctor θεωρητικώτατος & antiquus pater, in libro de ecclesiastica mystagogia hortatur adire ecclesias: & in templo, tanquam in domo orationis, exemplo Apostolorum, ac primorum Christianorum perseuerare, Tum, inquit, διὰ τοὺς ἀγγέλους ἀπογραφομένους ἑκάστοτε τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐμφανίζοντας τῷ θεῷ, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν δεήσεις ποιουμένους· καὶ διὰ τὴν ἀοράτως ἀεὶ μὲν παραμένουσαν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν, ἰδιοτρόπως δὲ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁγίας συνάξεως, καὶ ἕκαστον τῶν εὑρισκομένων μεταποιοῦσαν καὶ μετασκευάζουσαν, καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν μεταπλάττουσαν ἐπὶ τὸ θειότερον ἀναλόγως αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὸ δηλούμενον διὰ τῶν τελουμένων μυστηρίων ἄγουσαν, id est, tum propter Angelos qui quotidie describunt eos, qui ingrediuntur in templum: eosque ostendunt Deo, & pro eisdem orant: tum propter gratiam Spiritus sancti quæ semper ibi inuisibiliter permanet, ac tūc maximè proprio quodam modo, cum sancta Missa celebratur: & singulos eorum, qui adsunt, vt cuique cōuenit, ad meliora transfert: & per ea mysteria, quæ fiunt, ad id, quod iis ipsis mysteriis significatur, traducit.

De fructu, & vtilitate orandi in Ecclesia ex S. Maximo.

Denique de religione ac sanctitate ædium sacrarum, quæ à sanctis Apostolis ecclesiæ vocatæ sunt, inter cæteros patres ex Augustini potissimum libris & sermonibus in dedicatione ecclesiæ habitis intelligere possunt Magdeburgenses ex tomo 10. serm. 252. de tēpore, qui est primus in anniuers. dedic serm 256. qui est. 5 in anniu. dedic. itē serm. 16 in dedic. serm. 255. de tempore, qui est 4. in anniu. dedic. item tomo 2. epis 107. ad Vitalem, & epis. 187. ad Bonifacium, tomo 5. de ciuit. lib. 1. cap. 4. Dicant ergo nobis Magdeb. qui ritum celebrandi Missam in loco consecrato Apostolicum esse negant, vnde eum didicit Magnus Constant. qui tanto apparatu conuocatis vndique Sacerdotibus dedicationem templi Hierosolymitani quod ædificauerat, fieri curauit, vt Theod. lib. 1. cap. trigesimo testatur, in quo (inquit) ipsa ara diuina regiis tapetibus, donisque aureis, & gemmatis conspiciebatur ornata. ex quibus, inquam, didicit, consecrandum esse templum, in quo ara diuina ad sacrificandum poneretur, nisi ex S. Siluestro, & sanctis patribus synodi Nicenæ? & illi rursus vnde didicerunt

omnem locum, regionem & ciuitatem tam Græcam, quàm barbaram diuinorum templorum conſecrationibus implere, vt eſt in Panegyrico coram Paulino Tyriorum epiſcopo habito, & ab Euſebio deſcripto lib. decimo hiſtoriæ ſuæ cap. quarto. vnde inquam, didicerunt, niſi ex illa Apoſtolica traditione, cui Clemens in Epiſt. tertia teſtimonium tribuit? imò ipſi etiam Ariani contra Lutheranos pro Apoſtolica conſuetudine conſecrationis Eccleſiarum teſtimonium dicunt. qui beatum Athanaſium apud Conſtantium Imperatorem, quod in Eccleſia magna nondum conſecrata ſynaxes celebraſſet, calumniabantur, nunquam hoc facturi, niſi ingens crimen, & aliquid contra ſolennem Apoſtolorum traditionem commiſſam fuiſſe videretur. Quod quidem non ita beatus Athanaſius excuſauit, quaſi id vtcunque liceret, ſed quod propter anguſtiam aliarum eccleſiarum, & nimiam populi frequentiam ſumma neceſſitas, & ingens metus periculi facere coegiſſet, ſic enim in apologia ad Conſtantium ait, crede mihi imperator, & in eam rem teſtem veritatem ipſam accipe, in ſynaxibus Pentecoſtes ob multitudinem populorum, & in locis anguſtis plurimos pueros, neque paucas puellas, & anniculas complures, & adoleſcentes permultos afflictos iacuiſſe, & domum delatos eſſe. cū igitur Eccleſiæ paucæ paruæq; eſſent, magnóque tumultu poſceretur, vt in magna Eccleſia ſynaxes celebrarentur, atq; ibidē preces pro ſalute Imperatoris adhiberentur, dicit ſe, quo ad potuerit, reſtitiſſe: cū autē nihil proficeret, ſatius iudicaſſe, in Eccleſia nondum dedicata ſynaxes permittere, quam in deſertis locis, & ſub dio extra ciuitatem. Item quanta eſſet religio conſecrationis Eccleſiæ intellexit religioſus & eruditus auctor Ennodius Ticinenſis, qui ante annos mille ad Maximum Epiſcopum, qui eccleſiam conſecrauerat, ſic ſcripſit, laudibus conſecrationē celebrans, de æde, inquit, ſacramentum: de terrena habitatione cœleſte collegium: de manufactis quæ nulla poſſit ſenectute violari, (occaſum enim deo oblata non ſentiunt, nec ad vetuſtatē tremulam pietate fulta mittuntur) ſtat ſoliditas machinæ, quam Chriſtus ingreditur: & originariæ oblita fra-

gilitatis adipiſcitur de poſſeſſore virtutem. Tecta vilia de conſecrãdis nobilitate decorantur, dum rei caducæ precium tribuitur habere de domino. Iam verò de actu ipſo conſecrationis, qui multiplici cerimonia ſymbolica plenus eſt, cuiuſmodi ſit, & ea an ab Apoſtolis ſanctis traditus, nunquam profecto Magdeb. dubitandum eſſe putarent, ſi eccleſias ipſas loca ſancta & religioſa eſſe concederent: ſed qui hoc poſteriùs, quod latiùs patet, negant, conſequens eſt, vt illud prius quoque negent. Sed loca eſſe religioſa, ac ſanctificata, vt ſatis fortaſſis hactenus demonſtratum eſt iis præſertim, qui ſcripturas ſanctas, & earum virtutem ignorare nolunt: ſic illa multiplex cerimonia ritus conſecrationis, vt omittam veterum patrum, ac Pontificum auctoritatem, tametſi, vt diuinus Dionyſius de aliis ſimilibus ſymbolis eccleſiaſticis à S. Apoſtolis traditis dicere ſolet, nihil diuinius haberet præter id, quod ſymbolicè & in ænigmate ſcripturis ſanctis familiari docet, tamen eſſet omni reuerentia ac veneratione, & cultura digna. Recitabo ergo ex multis pauca ab Iuone Carnotenſi graui auctore peritè & ſcienter in libro de ſacramentis dedicationis explicata. Differẽs igitur de duodecim circum luminibus cum totidem nominibus Apoſtolorũ, quæ ad dedicationem myſticè adhibentur, iſti ſunt inquit, qui vt alios ardere charitate docerent, & verbo ſplendere, prius linguas accepere igneas, vt inſinuaretur, & amore feruere, & verbo lucere. dum ergo in circuitu domus dedicandæ duodecim fulgent nomina, demonſtratur quod in ea prædicanda ſit lucens & ardens apoſtolica doctrina. & paulo poſt quærit, quare ter ſuper liminare percutitur, & pax huic domui dicitur, & quę ſequuntur, accenſis, inquit, candelis mos eſt, Pontificem ad oſtium accedere baſilicæ clero & populo ſubſequente & percutere liminare cum virga, & cãtare antiphonam, Tollite portas, &c. & hæc quidem, inquit, nequaquam, vt pueris aut pueriliter intelligentibus videtur, quaſi ludus accipienda ſunt: ſed ſubtiliter diſcutiendum, quare ita à veteribus inſtituta ſunt. hæc nanque & alia per doctrinam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum ad nos credimus deuoluta. ſcimus

Iuo Carnoten. de cerimoniis conſecrationis eccleſiæ.

Theoria ſpiritualis corũ quæ ad conſecrationem eccleſiæ adhibentur.

mus autem ſacros Pontifices Domini noſtri Ieſu Chriſti geſtare perſonam, ſicut eis ipſe dixit. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: itemque qui vos audit, me audit, &c. Et Beatus Paulus, Pro Chriſto, inquit, legatione fungimur. *2. Cor. 5.* Virga autem Sacerdotis poteſtas intelligitur ſacerdotalis, quam eis contulit, cùm Apoſtolos ad prædicationem mittens, nihil aliud eis ferre permiſit niſi virgam tantum, ſicut euangelium dicit. quia virga Sancti ſacerdotes & ſolantur humiles, & terrent ſuperbos, ac feriunt pœnitẽtes. eadem virga eſt recurua, quæ ſolicitudinem & pietatem præfigurat compaſſionis. ne enim aliqua ouium aberret, habena præcepti, & charitate vtuntur affectionis, imitantes eum, qui per prophetam olim clamabat, conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras: & per euangelium ſalubriter ac piè dicẽs, Venite ad me omnes, qui laboratis &c. *Hier. 3.* quam poteſtatem à patre filius accepit, cum cœleſtium ac terreſtrium & infernorum dominatum promeruit. *Matt. 11.* & paulò poſt, Eandem ergo poteſtatem Saluator ſuis largitur præſulibus, cùm Petro, & in eo eccleſiæ principibus poteſtatem ſuam largitur dicendo, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: Et quodcunque ligaueris, &c. Cui ergo portæ inferi non præualebunt, & ei ligandi atque ſoluendi in cœlo, & in terra ſimul priuilegium traditur, conſtat nimirum, quia is cœlo & terræ & inferno principetur. cùm ergo Pontifex virga ſua ſuper liminare futuræ eccleſiæ ter percutit, oſtendit, quod ſibi & cœli & terræ & inferni poteſtas cedit. Deinde quærit rurſus, quid ſignificet, quod alphabetum ſcribitur in pauimento domus conſecrandæ. his inquit, ritè completis, incipit Pontifex à ſiniſtro angulo ab Oriente ſcribere per pauimentum alphabetum vſque in dextrum angulum Occidentis: atque iterum ſimiliter à dextro angulo Orientis, vſque ad ſiniſtrum Occidentis. quæ res puerilis, inquit, ludus videretur, niſi à magnis & ſpiritualibus, vtpote Apoſtolicis viris inſtitutus eſſe crederetur. atque ideo tantò magis ſacratiùs, quid in tali facto ſit reconditum, requirendum eſt, quantò minus non intelligentibus vile videri poteſt. & paulò pòſt Alphabeti ergo ordinem ſub certæ ſignifi- *De ſtudio maiore adhibendo ad intelligendũ*

ea, quæ non intellecta vilia videntur.
Heb.5.

cationis myſterio deſcribit quid autem per Alphabetum niſi initia, & rudimenta doctrinæ ſacræ intelligi conuenit? Vnde & Paulus Hebræis exprobrans dicit, etenim cùm deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſus indigetis, vt vos doceamini, quæ ſint elementa ſermonum Dei.ſcribit ergo Pontifex alphabeti ordinem,cum fidei docet ſimplicitatem,& dicit cum Paulo Apoſtolo,lac vobis potum dedi: ſicut enim paruulorũ eruditioni congruit primum litterarum elementa cognoſcere,deinde ad ſyllabas,poſteà ad verba,paulatim ad ſentẽtiarum cognitionem progredi.ſic quidam gradus ſunt intellectus in familia ſanctæ Eccleſiæ: quorũ primus eſt eorum,qui ſimpliciter viuentes, non tamen ad robur doctrinæ proficientes, quaſi primis elementis contenti ſunt.Sed quomodo eadem elementa ſcribi debeant attendamus:ac primum ſciendum, quod anguli Baſilicæ 4.deſignant plagas mundi, ad quas peruenit doctrina eccleſiaſtica, quæ per litteras ſignificatur in terra deſcriptas, quod autem alphabetum ibidẽ deſcribitur, prædicatio euangelii ſimplex & pura inſinuatur:in alphabeto enim nihil duplicitatis,nihil falſitatis incurrit, quia euangelica puritas nihil fucatum, nihil appetit falſum,ſed ſimplici veritate ſubnixa externam prorſus renuit falſitatem. quod autem ab angulo orientali,ſicut dictum eſt, quia in tali ſchemate crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ mors Chriſti ſemper inſeratur in crucis enim effigie litteræ figurantur, cum ſimplicibus quibuſque mors Chriſti ſimpliciter innuitur. Vnde Paulus quibuſdam talibus ait,nihil aliud iudicaui me ſcire inter vos niſi Chriſtum crucifixum. Hactenus Iuo auctor ſui ſæculi in eccleſiaſtica diſciplina peritiſſimus. Huiuſmodi ſunt, id eſt ſpiritualia & plena doctrinæ myſticæ ſalutaris, & euãgelicæ cætera omnia quæ in conſecratione templorum.ſicut eccleſię catholicæ traditum eſt,fiunt.quæ ſi Magdeb. centuriatores more ſuo negare pergant, quia nõ ſint in ſanctis ſcripturis,quamuis ſint Apoſtolica, ſiquidem multa Apoſtoli ſine ſcripto per ſermonem ſolum tradiderũt, vt Apoſt,Paulus de ſe in Epiſt.ad Theſſ.2.teſtatur, at eſſe eccleſias Chriſtianorum domos Deo cõſecratas & ſan-

ctificatas, negare iam non poſſunt, quin ſcripturas ſanctas ſimul negent. quod ſatis hactenus, vt opinor, demonſtratum eſt. Quod verò in eccleſiis neque Miſſas celebrare, imò nec aliud quid ſacri miniſterij ſine auctoritate & permiſſu Epiſcopi proprij presbyteris aut diaconis liceat, quia hoc quoque centuriatores notarunt, fortaſſe quia hoc eis contra libertatem Chriſtianam fieri videatur, cuius ſe defenſores profitẽtur alioqui ſub ſpecie libertatis velamen habentes malitiæ, ne quid diſſimulaſſe videamur, ſciant id canone Apoſtolorum 39. ſancitum eſſe. imò à Paulo Apoſtolo per epiſtolam præcipi, cum præcipit, vt omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant, in vobis, inquit, id eſt, in eccleſia: de iis enim loquebatur, quæ in eccleſia fiebant. quæ verò honeſti ratio, aut ordinis eſſe poſſit, ſi ſacrarum rerum adminiſtratio non ex epiſcopo, qui eccleſiæ prçeſt, pendeat, ratio, & natura ipſa homines ſani capitis ſatis docere poteſt. idcirco Synodus Gangrenſis paulò pòſt Nicenam habita, quaſi interpretans, quid eſſet honeſtè, & ſecundum ordinem omnia in eccleſia fieri, ſic extremum canonem concluſit, & omnia (vt ſummatim dicamus) quæ à ſanctis ſcripturis, & ſanctis Apoſtolis tradita ſunt, fieri in eccleſia optamus. Quare cùm hoc canon Apoſtolorum iubeat, vt nihil presbyter, aut diaconus præter ſententiam, ac voluntatem Epiſcopi faciat, ipſe enim (innuit) eſt, cui populus Domini commiſſus eſt, & à quo repoſcenda eſt ratio animarum, conſequens eſt, vt ſi quid contra hanc traditionem Apoſtolicam fiat, contra honeſtatem, & ordinem in eccleſia fiat, ac proinde contra ſcripturam Pauli ſit. nunc ad reliqua pergamus.

Nihil in eccleſia presbyteris aut diaconis ſine auctoritate epiſc. licere non ſolum apoſtolica traditione canone ſancita, ſe ſcriptura Pauli docet.

De impoſitione libri aperti Euangeliorũ ſuper caput eius, qui ordinatur Epiſc. quam Magd. accuſant, qui auctores Apoſtolici meminerunt: & quid in ænigmate ſignificet auctore Dionyſio. & quomodo ipſa ſignificatio, ac Theoria ſatis declaret Apoſtolicæ traditionis eſſe hunc ritum: & quomodo naturæ & ſcripturæ repugnet, qui eũ negat. & quomodo Luterani ſint contentioſi, dũ conſuetudines eccleſiæ negant. & quid hoc verbum contentioſi ſignificet ex Philonis obſeruatione. item quãdo Apoſtoli ordinati ſunt

Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eorum impositi.
Cap. 21.

NOtarunt deinceps Magdeb. in his epist. veterum & Apostolicorum Pōtificum ad earum auctoritatem negandam, quod præcipiat S. Anacletus, vt in ordinatione Episcopi Euangelia super caput eius imponant.]

At verò tametsi solus Anacletus hoc præcepisset, tamen dignus erat, cui vel soli crederent, fuisse illo sæculo hunc ordinandi ritum, quem negant: nunc autém cum Clemens libro 8. cap. 4. item diuinus Dionysius in ecclesiastica hierarchia cap. 5 duo antiquissimi & Apostolici auctores hunc ritum ordinandi attestentur, quis iam sanæ mentis verbum, quod in ore trium Apostolicorum testium stat, propter Magdeburgensium sine vlla ratione, aut veterum patrum auctoritate, loquentium temeritatem, & intemperiem neget? Sed videamus, quæ sit ratio imponendi Euangelia super caput Episcopi, cum ordinatur, vt vel ex ipsa ratione intelligi possit, quam sit à ratione & pietate alienum, hunc sanctissimum ritum contemnere vel negare. habet Episcopus, inquit Dionysius, sacratissima eloquia Dei super caput imposita. etenim quia potestas ac sciētia perficiendi omnem rationem sacrorum sanctis Episcopis, munere Dei omnium sacramentorum præsidis tribuitur, merito super eorū capita eloquia à Deo tradita imponuntur, quibus comprehensa sunt, & vnde patefiunt omnis theologia, & diuina operatio miraculorum, apparitionis diuinitatis, sermones Christi, operationes sacramentorum: &, vt vno verbo dicam, omnia opera & verba diuina nostræ hierarchiæ à Deo donata: complexus est summatim omnem materiam Euangeliorum. Deinde, vt totam rationem impositionis Euangeliorū super caput episcopi absolueret, subiunxit, quippe cum Episcopus ad similitudinem Dei, cuius imaginē gerit, omnem quidem potestatem hierarchicam integrè participaturus, omnium verò sermonum & sacrarum operationum scientiam non solùm ipse instar luminis per-

Quàm temerarium sit credere Magdeburgensibus sine vlla veterum auctoritate loquentibus contra testimoniū trium testiū Apostolic.

Quæ sit ratio imponendi euāgelia super caput Episc. cum ordinatur, ex Dionysio.

cepturus,ſed cùm aliis excellenter,vt Epiſcopo conuenit,communicaturus ſit. Quæ poterat eſſe diuinior ratio huiuſmodi impoſitionis Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi,cùm ordinatur? aut quis, cùm eam contemplatur,non ſtatim diuinam eſſe intelligat, & Apoſtolorum traditione dignam?quo enim alio ſigno, niſi hoc ita aptè, & appoſitè atque diuinè ſignificari poterat,quod is, qui tunc ordinatur, accipiat integrè poteſtatem hierarchiæ,id eſt,Epiſcopi,qui eſt in ſummo & principe gradu ſacerdotij: ſicut omnium ſenſuum poteſtas in capite, velut in arce locata eſt: quódque omnium,quæ in Euangeliis continentur, ſacramentorum ac ſacrorum verborum ſcientiam cum aliis communicaturus ſit, vt caput cum reliquo corpore omnium ſenſuum vſum communicat, vt cuique parti conuenit: denique quod ad Epiſcopum in primis pertineat anagogicos ſenſus explicare,qui in ſacramentorum, & aliarum rerum ſignis ſacris latent, qui nos ad cœleſtia illa,ac diuina referunt,quæ ſunt inſtar capitis ſupra cætera omnia. imò vt hic Apoſtolum imitemur, an ipſa natura capitis non docet, quod ad docendum ſymbolicè,quæ eſt ſcripturæ ſanctæ,& Chriſti atque diſcipulorum eius frequens conſuetudo,ea quæ diuinus Dionyſius deſcripſit, nihil accõmodatiùs eſſe poterat, quã Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi impoſitio?cur igitur naturæ repugnatis,& rationi docendi,quæ ſic naturam & ſcripturam ſecuta eſt?imò, quòd magis miranđum eſt, cur omnium eccleſiarum conſuetudini repugnatis,cuius tanta eſt auctoritas,vt vel propter eam ſolam omni contentioni cedendum eſſe Apoſtolus doceat,& præcipiat. niſi quis ita tardus ſit, vt quod dixit Apoſtolus,Si quis autem videtur contentioſus eſſe,nos talem conſuetudinem non habemus, nec eccleſia Dei, de eo tantum dixiſſe putet,quod ipſa etiam natura docente & adſtipulante præcipiebat,ne mulier in eccleſia non velato capite oraret quaſi nulla eiuſmodi alia cõtentio vnquam in eccleſia futura eſſet. quod ſi futura erat,cur non valeat,& valere voluerit Apoſtolus,quod hic voluit,ſi de ſimilibus, vt natura & ratio poſtulat ſimiliter iudicãdum ſit?hæc igitur eſt & fuit ſemper om-

Quod naturæ & ſcripturæ repugnẽt, qui impoſitionem libri Euangeliorum ſuper caput Epiſc. cum ordinatur,negant.

Quanta ſit auctoritas conſuetudinis omniũ eccleſiarum ſecundũ Apoſt. 1.Cor.11.

nium eccleſiarum Orientis, & Occidentis conſuetudo ordinare Epiſcopos cum impoſitione Euangeliorum ſuper caput: cui conſuetudini non ſolùm non obediũt Luterani, ſed, quod longè grauiùs eſt, accuſant, & inſectantur eam vt contentioſi. huius enim vim verbi explicauit Philon Alexandrinus in libro de ebrietate, cùm ait Peiorem eſſe non obediente contẽtioſum: ſicut ſcriptum eſt, inquit, in lege, ſi filij non obedient, & contendent. Sic ille legit ſecundum 70. contendere enim ait Philon, non ſolum eſſe non obedire, ſed contraria facere: vt qui non honorat parentes, eſt, inquit, ἀπειθὴς, id eſt, non obediens: qui dedecore etiam eos afficit, eſt φιλόνεικος id eſt contentioſus. item qui non defendit patriam propter ignauiam, non obedit: qui etiam prodit, contentioſus. Huiuſmodi ergo ſunt Magdeburgenſes, qui non contenti non obedire Epiſcopis noſtris Catholicis, neque habere Epiſcopos catholicè ordinatos, etiam ordinationes ipſas Epiſcoporum à Chriſto inſtitutas ab Apoſtolis Sanctis traditas, omnium eccleſiarum orientis & occidentis conſuetudine iam inde à principio celebratas, & à grauiſſimis & antiquiſſimis auctoribus litteris proditas tanto odio proſequuntur, tam rabioſè inſectantur, vt non vereantur ea ſcripta negare, in quibus eas legunt. Quod enim in Epiſ. 2. Anacleti fecerunt, idem quoque fortaſſe facturi ſunt in Dionyſio & in libris Clem. Rom. de Apoſtolicis conſtitutionibus. Sed quid mirum eſt, ſi conſuetudines eccleſiarum Catholicarum negant, cùm magis mirum eſſet, ſi non negarent? quod ſatis intelligi poteſt ex iis, quæ Tertullia. in libro de velandis virginibus ſcripſit. Non poſſumus, inquit, reſpuere conſuetudinem, quam damnare non poſſumus, vt pote non extraneam: quia non extraneorum, cum quibus ſcilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis, vna nobis & illis fides, vnus Deus, ſemel dixerim, vna eccleſia ſumus: ita noſtrum eſt, quodcunque noſtrorum eſt. cùm igitur Luterani & Magdeb. eorum magiſtri nobiſcum ius pacis non communicent, nec vna illorum, & noſtra ſit fides, nec vna eccleſia, conſequens erat, vt ordinationes etiam noſtrorum Epiſcoporum negarent, imò, ſemel

Quod Apoſt. de conſuetudine omnium eccle. in vna redixit, idem in ceteris ſimilibus valere voluit.

Deut. 5. 21.

Quid ſit contentioſum eſſe, ex Philone.

Quod ſecundũ vim verbi contentioſi à Philone notatã Mag. ſint propriè cõtentioſi.

Cur non ſit mirum, quod Luterani conſuetudines eccle. catholic. negant.

Tertul. de cõſuetudinibus eccle.

Quod conſilio dei factũ ſit, vt infinita contra diſciplinam Luteranorũ Magdeburgenſes in libris veterum notarint. quæ quia aliter eluerent

dixerim, negent omnia scripta, in quibus nostra legunt: & ea tantum retineant, in quibus legunt sua, id est, habeant tantum libros Martini Luterii. Centurias verò Magdeburgensium ne legant Luterani, quia in eis, quod Dei consilio factum est, infinita legent nostra, quæ illi in magnis & vetustissimis auctoribus ad confusionem suam repererunt: quæ quia aliter eludere nõ poterãt, cùm se põderẽ auctoritatis magnorũ auctorũ premi sentirent, aut nævos esse dixerũt, aut scripta veterũ negarunt. hoc enim perfugiũ sibi suasore Diabolo reliquerunt. Sed quo magis adhuc redarguãtur, & impositionẽ Euangel. super caput Episc. Apostolicã esse vel inuiti credant, & confiteantur, edisserant nobis, si possunt, quid illæ linguæ igneæ significarunt, quæ supra singulorum Apostolorum capita in die Pentecostes apparuerunt? cùm Apostoli, vt beatus Hieronymus in dialogo orthodoxi & Luciferiani testatur, ordinati sunt Episcopi. & ante eum Dionysius Areopagita vt alios nunc omittam, quid inquam aliud significarunt, quàm id ipsum, quod iidem Apostoli vt supra explicaui, per impositionem libri aperti Euangeliorum super caput Episcopi significari voluerunt? libri enim clausi sunt linguæ tacentes: & linguæ loquentes sunt libri aperti. fuerunt itaque linguæ illæ vice Euangeliorum, quæ aperta imponuntur super caput Episcopi, qui ea prædicaturus est, vt ait Sanctus Anacletus: hoc enim significat apertio libri, quam Clemens lib 8. tradit. Vnde Ammonius Alexandrinus in Comm. act. apostol. quia Apostoli, inquit, ἐχειροτονοῦντο τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, id est, quia ordinabantur magistri orbis Apostoli huiusmodi verò ordinatio non fit nisi in capite, idcirco meritò super caput linguas receperunt: & hac etiam de causa charisma linguarum ante alia charismata eis donatum est. hactenus Ammonius. quod autem speciẽ ignis apparuerunt linguæ significabat in ænigmate Euangelium, ad quod annunciandum Dominus in terram venerat, & quod erant Apostoli prędicaturi, operari instar ignis, qui materiam præparatam in igne sui similem mutat ita vt qui fuerint gratia Spiritus S. præparati, non auditores tantum,

dere non poterat, aut nævos esse dixerũt: aut ab illis scripta negarunt.

Acto. 2.

Quod illæ linguæ igneæ super capita Apost. cũ ordinati sunt Episc. fuerunt vice Euãgeliorum quæ imponuntur aperta super caput Episc. cum ordinatur.

Constitutio Apostol. de apertione libri Euãgeliorum super caput Episc.

ſed factores verbi ſint, taléſque exiſtant, quales docet eſſe Euangelium, quod eſt ſimiles Euangelio fieri. de hoc igne Euangelico aiebat Dominus, ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur? ſed hactenus de impoſitione Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi, cùm ordinatur, quam Magdeb. vt nouam explodunt, à ſerpente deluſi: qui vt Chriſtum odit, & inſectatur, ſic quoque ordinationem Epiſcopi, qui Chriſti imaginem gerit, & perſonam eius repræſentat, vna cum impoſitione Euangelij, quod prædicaturus eſt, odit, & cum oleo chriſmatis, quo caput eius vngitur, quod eſt Spiritus S. ſymbolum. Sed iam finem huic libro ſecundo imponamus, vt pauliſper reſpirantes tertium aggrediamur.

Francisci Turriani Societatis IESV,

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum,

LIBER TERTIVS.

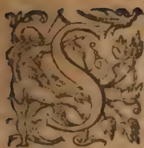
POSTQVAM ea, quæ hactenus in epistolas à Magdeburgẽsibus obiecta sunt, quantum satis esse visum est, superiore libro refellimus, pergendũ nobis est Reuerendissime Stanislae Hosi, ad reliqua hoc tertio libro refellenda, ex quibus illa erunt prima, quæ isti opponunt decreto de appellationibus ad Pontificem Romanum, quod in his epistolis, quas negant, frequens est, & ex omnibus, quæ in iis ipsis epistolis oderunt, caput eis infestissimũ, & valde inuidiosum. Vt enim Christus lapis electus, & petra in Sion posita, Iudæis est petra scandali, sic vicarius Christi, successor beati Petri, & ecclesiæ petra, nouis hæreticis petra quoque scandali est. & sicut Iudæi, quos τερατοσκόπους vocauit Zacharias, id est, spectatores portentorum, quia non credunt Christum venisse, *Zach.c.3.* signa adhuc, vt olim, petũt, (velle enim videre Sapphiros Esaiæ in fundamento terrestris Hierusalem, & Iaspides in propugnaculis, item ædificari eam à quibus *Es.c.45.* destructa est, tum reges gentium ministrare illi, dilata-

re locum, & ad dextrā, atque læuam penetrare, & dominari gentibus & cætera eiusmodi, quæ in Hierusalem cœlesti Ecclesia catholica impleta sunt, hæc inquā velle videre in monte tractabili Sion, quid aliud est quàm signum petere?) Sic noui Hæretici, quia se totos in fontem, vnde hæreses, & schismata orta sunt, immerserunt, qui non solum iudicio Ecclesiæ subiici nolunt, quod est alioqui omnium hęreticorum commune, & vnde suo proprio iudicio, sicut apostolus ait, cōdemnati sunt, sed neque credere volunt esse vnum in Ecclesia, qui, vt ait Cyprianus, ad tempus iudex vice Christi sit, idcirco signum quoque petunt. quid enim aliud est, quam signum petere, quia non credunt, quod Christus ore suo tamen apertè beato Petro dixit, cum super eum Ecclesiam suam ædificauit, velle, vt ostēdamus eis Pontificem Romanum beati Petri successorē præfuisse semper in omnibus locis, ac regionibus: & præesse modo? Sic enim ait Lutherus auctor, & dux Germanici schismatis in assertione 25. Romanus Pontifex Petri successor, nō est Christi Vicarius super omnes mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus. deinde subiungit, hunc articulum facillimè probo per experientiam, nunquam fuit super omnes ecclesias totius mundi Romanus Pontifex: sed nec adhuc est, nec vmquam in futurū erit, vt spero: nec enim super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ vnquam fuit, nec adhuc est. Hæc ille, quod nihil aliud esse videtur, quàm signum petere: visus enim est mihi dicere, vis credam esse Pontificem vniuersalem? fac videam fuisse antea, & esse nunc ei omnes ecclesias subiectas. Verum vt Iudæis, licet nūquam credant, semper tamen ex lege, ex prophetis, ex ipso exitu rerum, atque experientia Christum venisse, & hunc esse demonstramus, & signa, quæ petunt, ostendimus, & si iuxta prophetiam Esaiæ videntes non perspiciunt, & aure audientes non intelligūt, si nouis hæreticis, licet in cœca, & obstinata dementia permaneant, vt de aliis similibus beatus Cyprianus ait, nos tamen ex verbo Dei, ex magnis conciliis, ex sanctorum, & antiquorum patrum grauissimis testimoniis esse ecclesiam super bea-

tum Petrum auctoritate Christi Dei nostri fundatam, & successorem eius Pontificem Romanum caput ecclesiæ semper fuisse probamus. Fecerunt iam hoc permulti, scriptis de ea re libris doctissimis, ad quod isti nihil hactenus respondeat cõscientia conuicti: & melius esse iudicantes silere, quàm nihil respondere. Signum verè, quod Lutherus istorum propheta, & dux petit, quod ille experientiam vocat, ipse profecto oculis suis vidisset, si quæ sit, & dicatur Ecclesia, intellexisset: est enim ecclesia (vt beatus Cyprianus ad Corneliũ pontificem scripsit) plebs Episcopo suo adunata, vnde Pontifex Romanus semper fuit, vt nunc quoque est, super omnes mundi ecclesias, quæcunque cum cathedra Romana adunatæ & cohærẽtes sunt. aut ostendãt hæretici aliquam in cuncto orbe ab vnitate ecclesiæ vniuersalis, quæ ab vno eius capite ducitur, non diuulsam, super quã non fuerit, aut non sit nunc pont. Romanus. alij enim Episcopi singularũ ecclesiarũ non sic sunt Episcopi super alias ecclesias, quæ cum eorũ ecclesiis, tanquam pars cum parte in eodẽ corpore cohęrent: sed illa tãtum quisque eorũ iuxta canonẽ Apost. 34. agit, quæ ad suã ecclesiam, & ad loca ecclesiæ suæ subiecta pertinent. Lutherus verò cum dicit, Nec enim fuit pontifex Romanus super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Africæ, nec adhuc est, plebes non cum eo Episcopo cohærentes, vnde incipit ecclesiæ catholicæ vnitas, ecclesias esse putabat, & dicebat: super quas non magis potest esse Pontifex Romanus, quandiu sic sunt, quàm potest esse caput humani corporis super membra à corpore abscissa. an potest dicere caput pedi à corpore abscisso meus pes? aut dicet manus auulsa capiti in suo corpore hærenti, meum caput? vnde qui dixit, Erit vnũ ouile, & vnus pastor, prius dixit, Alias oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili & illas oportet me adducere: vt discamus scilicet oportere pastorẽ solicitũ esse, & dare operam, vt oues ad gregem suũ, non prius adductas adducat: aut à grege abductas, vel sponte egressas reducat. & nisi prius adductæ sint, vel reductæ, esse illas quidem oues dispersas, ac sine pastore, & non ποίμνιον, id est, grægem: est enim

ποίμνιον τοῦ ποιμένος id est grex pastoris, & pastor gregis. idcirco, postquam dixit, & illas opportet me adducere, subiunxit, & erit vnus grex siue vnum ouile, & vnus pastor. grex ergo fidelium vniuersus ad vnum pastorem relatus vna ecclesia est, super quam est Episcopus Rom. vt pastor super gregem super eas verò plebes, quæ segregatæ sunt ab Ecclesiæ vnitate, quæ ecclesiæ non sunt, neque dici possunt, non magis Episcopus est, quàm pastor est aliquis super oues alienas, & alienorum. Quare repugnantia est in eo, quod ait Lutherus, nunquā fuisse super omnes ecclesias mundi pontificem Romanum: quasi pastor vnus possit esse non vnius gregis pastor contra sententiam Domini, qui dixit, erit vnus grex, & vnus pastor: aut vnus grex possit esse non vnius pastoris. Illud verò, Nec vnquam in futurum erit, quomodo probat prophetia Lutherus? vt spero, inquit, quis vnquam Propheta prophetiam suam, non auctoritate Dei, sed argumento spei suæ probauit? non enim dixit, nec in futurum erit, vt dicit Dominus: sed, vt spero. nō potuit manifestius declarare, quo spiritu prophetaret hoc, nempe spiritu odij, & inuidiæ. Quia enim oderat ecclesiam Rom. & eius Episcopum vniuersalem, idcirco tanquam vnus ex diuinis, & Pythonibus, qui, sicut ait propheta Esaias, in incantationibus strident dentibus suis, prophetauit propheta Germanicus Luteranorum, nunquam futurum esse, vt esset Pontifex Romanus super omnes ecclesias.

Responsio ad id, quod obiicitur contra decretum de appellationibus ad sedem Apostolicam, quemadmodum illi sæculo Pōtificum Apostolicorum, & veritati, quod Magd. negant, congrueret: & quomodo de falsitate redarguatur, quod iidem finxerunt, refutatum esse Primatum Pont. Rom. in Synodo Carthaginensi. Quomodo intelligendum sit, quod est in Synodo Carth. ne Episcopus primæ sedis appelletur vniuersalis, & quare Africani decretum de appellationibus recipere nolebant quamuis primatum concederent. Caput I.

Ed tempus est iam, vt institutum prosequentes, ad ea, quæ in decretum de appellationibus obiiciunt, respondeamus. recitemúsque illud prius ex epistola secunda Sixti pontificis, quod ex eo magis intelligi possit, quemadmodum illi tempori & veritati congrueret, quod Magdeburg. negant, quod quidem in causa fuisse suspicor, cur astuti isti, cum diligenter & nominatim meminissent, in quorum Pōtificum epistolis esset decretum de summa potestate Pontificis, ad quam decretum de appellationibus spectat, vt Anacleti, Alexandri, Pii, Aniceti, Victoris, Sixtum tamen, qui Alexandrum secutus est, & Piū antecessit, prætericrunt. Ergo is epist. 2. si quis vestrum, inquit, pulsatus fuerit aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam appellet sedem, vt ad eā, quasi ad caput suffugium habeat, ne innocens damnetur: aut ecclesia sua detrimentum patiatur. si autem ei necesse fuerit, eamque appellare minimè ausus fuerit, & vocatus tamen à sancta sede fuerit, non renuat venire: sed cōfestim, vt ei nunciatum fuerit, venire festinet & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum iis, quos hic primos inuenerit, corrigat. hactenus sanctus Sixtus. Hic verò Magdeburgenses, qui ecclesiam Rom. insectantur, & eam caput ecclesiarum esse negant, vt eis dignū erat, decretum de appellatione ad sedem Rom. inter illa decreta referunt, quæ inquiunt, neque tempori, neque veritati congruant. Sed vos ipsi iudicate Luterani, an satis probent, quod sibi, & vobis vestri centuriatores somniant: interrogate eos, quare non congruat tempori & veritati? quia, inquiunt, propter persecutiones perpetuas eius temporis, studia, & laborem docendi, paupertatem, summumque contemptum nō licuit, neque vacauit eis lites in curia Rom. coram Papa mouere, & tractare: quod circa quadringentesimum Domini annum, aut etiam serius factitari cœptum est.] concedamus igitur istis in tanta paupertate & cōtemptu, & inter tot persecutiones, & in tanto studio doctrinæ non fuisse tunc in curia Rom. coram Papa ho-

Astutia Magd. in dißimulando Syxtum inter cæteros Pont. quos nominatim notarunt propter decretū de appellationibus.

De causis à Magd. allatis cur decretum de appel. in epistolis apostolicorum Pont. nō congrueret tempori, neque veritati.

minibus illius sæculi lites, quæ postea consecutis sæculis esse cœperunt. siquidem vt Varro lib. 6. de lingua latina scribit, quibus res erat in controuersia, ea vocabatur lis, ideo, inquit, in actionibus, videmus dici, quam rem, siue litem dicere oportet. Omittamus ergo nunc eiusmodi actiones & lites de re, & ponamus nõ fuisse tunc: tametsi fuisse quidem, si quis velit contendere, negari certa ratione nõ potest, cum sciamus Dominum ordinasse, sicut Apost. ait, iis, qui euangeliũ annunciant, de euangelio viuere, quia, inquit, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant. ex qua constitutione Domini profectum est, vt cum status temporum permittere cœpit, cœperint fideles dedicare Deo in vsum, & stipendium ministrorum Dei, quæ ad vitam degendam necessaria essent, vt domos, & interdũ prædia, quæ postea culpa hominum materiam litibus præbuerunt. Vnde Pius Apostolicus Pontifex epist. 2. ad Italicos tempore Antonini Pij, perlatum est, inquit, ad sedem Apostolicam, quod sint inter vos contentiones & æmulationes: & prædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicant vsibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt suis vsibus inseruiãt. quapropter ab omnibus illius vsurpationis contumelia depellenda est: & quæ sequuntur. quis enim tã alienus à ratione sit, qui neget, quin huiusmodi lites in illud sæculum incidere potuerint? sed, vt dixi, ponamus, non fuisse tunc huiusmodi lites, siue res: Quæso istos, an non erant tunc alia pericula in falsis fratribus? an non congruebat tempori, & veritati, vt aliquis, sicut Sixtus Põtifex ait, pulsari posset aliqua aduersitate? periculúmque esset, ne quis innocens damnaretur, aut ecclesia detrimẽtum pateretur, nisi hoc remedium appellandi, quod ratio iustitiæ naturalis dictabat, prouisum fuisset? non puto, tam amẽtes esse istos, vt hoc negent euenire potuisse: aut illud credant, non potuisse accidere, quod S. Euaristus epist. 2. scribit, Audiuimus quosdam à vobis infamatos & dilaceratos Episcopos: & alios in ciuitatibus, ipsis viuẽtibus, constitutos. Vnde subiungit, *Ideo hoc vobis scribimus, vt sciatis hoc

1. Cor. 19.

Quod insania sit, existimare, non potuisse illis temporibus accidere causas appellandi ad Pont.

non licere: sed proprios reuocari, & integerrimè restitui debere. quomodo igitur si hæc euenire poterant, non congruebat tempori & veritati ac iustitiæ naturali hoc de appellando decretum? Sed fortassè dicat aliquis acutior, quàm Magdeburg. eo tempore non permissuros fuisse Romanos gentiles, qui vbique dominatum tenebant, venire fideles ad Romani Pontificis tribunal: ac proinde non esse credibile, factum esse ab iis Pontificibus hoc decretum de appellatione. sed si qui hoc dicant, redarguent eos litteræ Adriani Imperatoris ad Minucium Fundanum, quo tempore decretum hoc de appellatione Sixtus Pont. fecit, quas litteras Iustinus martyr in apologia secunda produxit, quibus iubebat Imperator, ne Christiani innocenter perturbârentur: neue calũniatoribus occasio nocendi præberetur idem cauit eius filius Antoninus: item Marcus Aurel. Antoninus, quorum etiam litteras idem Iustinus pro defensione Christianorum produxit. Cõgruebat igitur tempori hoc decretum. Quomodo verò veritati cõgruat magis adhuc intelligi potest ex ratione, quam Iginus Pontifex Apostolicus post beatum Petrum 10. in epist. decretali prima, ad omnes fideles explicat, cur peregrina iudicia Apost. secutus prohibeat. sic.n ait, Nec nõ & peregrina, negotia ac iudicia prohibemus, quia indignum est vt ab externis iudicentur, quia prouinciales & à se electos debent habere iudices. deinde subiunxit, quid eum ad hoc statuẽdum impulisset, nos quidem, inquit, ex omni parte carpendo occasiones abscindimus, nos supernæ memores disciplinæ, quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinæ præcipitio, quos possumus, releuamus: & defensionis adminiculum totis viribus præbere cupimus Si hæc ratio iustitiæ ac charitatis Iginum Pontificem tam paucis annis post Sixtum primum interiectis, id est, 20. ad faciendum decretum de iudiciis peregrinis declinandis mouit, quod multi alij Pontifices cõsecuti renouarunt & primus in ecclesia Corinthiorum Apostolus sanxit, idque, ne quis innocens damnaretur, cur non item congruat tempori & veritati, vt Anacletus, & alij illius sæculi Pontifices simul ratione

Quid ab aliis accusatoribus fortassis obiici possit cõtra decretum de appella illis temporibus.

Iustinus de litteris Adriani imperatoris, & aliorum imperatorum, pro christianis.

1. Cor. c. 6.

iustitiæ ac charitatis adducti, decretum de appellando sedem apostolicam facerent: quod multi quoque Põtifices postea renouarunt, ac confirmarunt: & primum Apostoli sanxerunt, idque, ne quis item innocens dãnaretur. Rursus decretum de appellationibus, quod hi Pontifices Apostolorum auctoritatem secuti fecerunt, visum est Magdeburgensibus, non congruere tempori, neque veritati, quia inquiunt, de primatu Romanæ ecclesiæ ante Nicenũ conc. & multis annis postea nulla fuit quæstio. ita est, vt isti dicunt, nullam fuisse de primatu quæstionem ante Concilium Nicenum, neque multis annis postea. imò nunquam de hoc in synodis quod sciam, disceptatum fuit ante concilium Florentinum, in quo hæc tunc primum quæstio posita est: & de ea mensibus 15. vt memoriæ proditum est diligentissimè disputatum: & tandem definitum, Pontificem Romanum in vniuersum orbem tenere primatum, esseque successorem beati Petri, & quæ sequuntur in decreto, ne totum recitem. Huic definitioni summa concordia Græci, & Armenij assensi sunt. At nunquam ante Cõcilium Nicenum quæstionẽ de primatu fuisse, imò neque multis annis postea vsque ad Concilium, vt modo dixi, Florentinum, hoc inquam magis Magdeburgenses redarguit, & cõdemnat, qui id adhuc negent, de quo nullam fuisse tot sæculis quæstionẽ, spõte sua confitentur, & de quo, tunc cum primum quæstio fuit, à tam multis & tam doctis patribus in œcumenico concilio, cedentibus veritati, qui contradicebãt. hãc definitionem vno omnium consensu factam fuisse, negare non possent. Iam verò, si quia tempore pontificũ Apostolicorum de primatu pontificis nulla fuit quæstio, idcirco iudicio Magdeburgensium Centuriatorũ non cadit in eos hoc de appellationibus decretũ, neq; cum eorum ætate cõgruit, ergo nullum decretũ aliud pari ratione, nisi de quo prius quæstio fuerit, fieri potest, quo nihil magis absonum, aut si fieri potest decretum aliquando, de quo non prius quæstio fuerit, potuit igitur & hoc decretum ab illis pontificibus ante Concilium Nicenum fieri. An quæstio erat de pontificatu Aaron, cùm fecit Dominus decretum, dicens per Moysem

Quare visum sit Magd. non congruere tempori, neque veritati decretum de appell.

Moyſem in Deut. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem, & ſanguinē, cauſam, & cauſam, lepram, & non lepram, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: venieſque ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē, qui fuerit illo tempore. nulla hic quæſtio de primatu Aaron antegreſſa cauſam huic decreto dedit, ſed ipſa vtilitas rei, & neceſſitas aliorum quæſtiones difficiliores iudicandi. Similiter S. Anacletus, non quia quæſtio vlla de primatu eſſet, ſed quia opus erat ſcire, quid in aliorum quæſtionibus, & cauſis, ac iudiciis maioribus fieri deberet, decretum Apoſtolicum in epiſtola ſua nobis præſcripſit, & tradidit: inquiens. Quod ſi difficiliores ortæ fuerint quæſtiones, aut Epiſcoporum, vel maiorum iudicia, aut maiores cauſæ fuerint ad ſedem Apoſtolicam, ſi appellatum fuerit, referātur: ſuper quā Chriſtus vniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatum principem apoſtolorum Petrum, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & quæ ſequūtur, Addūt deinde Magd. Et ſicut in ſexta Synodo Carthaginenſi Primatus Papæ eſt refutatus ita hoc ſæculo pij doctores tales epiſtolas non tuliſſent.] Sicut qui ex inſidiis, & occultè alios aggredi ſolent, quibus neque vires, neq; cauſæ æquitas ad apertè aggrediendū animos, & fiduciam addūt, ſic qui ſuo proprio iudicio condemnati, veritatem oppugnant, cum ea, quæ omnibus manifeſta ſunt, deprauare non poſſunt, alia quærunt, quæ non omnibus pateāt: vnde nodos ſuos ad irretiendū ſimplices, & imperitos nectūt. Hinc Magd. quia nullum ex antiquis auctoribus, aut Catholicis Epiſcopis reperire potuerunt, qui Primatū Pontificis Romani negaret, hoc quod in Sexta Synodo Carthaginenſi legebant ex canone Niceno de appellando Pontificem Romanum, quem canonem patres Synodi in Carthaginenſis requirebant nec tamen in exemplaribus, quæ ipſi habebant, canonum Niceni conſilij legi affirmabant, ad refutandum Primatum pertinere interpretati ſunt. intelligebant enim Magd. & quidem bene, ne ſemper acumen in eis, vt ſolet, deſideretur, cōnexa eſſe iſta, & copulata inter ſe, refutari

Pontificis Romani Primatum, & ius appellandi eum, cum necessitas postulat. ad hoc enim vsus vetus appellandi, vt Vlpianus iuris consultus ait, necessarius est, vt vel iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat. Vnde quia horum neutrum patribus illis in iudiciis suis metuendum esse videbatur, non magis se Primatui Pontificis derogare existimabant, quod crederent, decretum esse in Niceno concilio, nõ esse eum appellandum, quam Imperatori derogabatur, quod à præfectis prætorio non liceret appellare. Credidit enim princeps (ait Aurelius Iurisconsultus) eos, qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos pro sapientia & luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus. Hoc ipsum patres illi existimabãt, synodo Nicenæ visum esse. Sic enim ad Cœlestinum Pontificem scripserunt, decreta Nicena siue inferioris grad⁹ clericos, siue ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. prudentissimè enim & iustissimè viderũt, quæcunque negotia in suis locis, vbi orta sunt, finienda: nec vnicuique prouinciæ gratiam sancti spiritus defuturã, qua æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissimè teneatur. Neque verò, quia patres illi sextum canonem Nicenũ (in eo enim commissi sunt siue inferioris gradus clerici, siue Episcopi ipsi suis Metropolitanis) sic intelligendum esse putabant, quasi eo decretum esset, ne Pontificem Romanum Episcopi appellare vnquam possent, continuò Primatum Romani Pontificis tollebant: nõ magis quam principis summa potestas tollebatur, quia, vt paulò ante dicebam, decretum erat, ne à præfectis prætorio principem appellare liceret. Sed de canone sexto synodi Nicenæ, quomodo necessariò collatis pluribus decretis, interpretãdus sit, paulò post explicabo. docendum est nunc, non refutasse patres illos primatum, quod Magd. finxerunt, vt eos sui similes facerent: sed potius confessos fuisse. Quod quidem vel ex vno Episcopo Augustino, qui Synodo interfuit, & canonem Nicenum de appellationibus cum aliis Episcopis requirebat, intelligere, si vultis, Magd. potestis.

Qui vsus prouocationis ad maiorem iudicem.

Sic enim eſt in epiſt.162.ad Glorium, Eleuſium, Felicẽ, & Grammaticum: Erat etiam tranſmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis Carthago, vnde non mediocris vtique auctoritatis habebat Epiſcopũ, qui poſſet non curare conſpirantem multitudinem Epiſcoporum, cum te videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipſam Africam venit, per communiatorias litteras eſſe coniunctum. Si confitetur is, qui Synodo Carthaginenſi & quidẽ nomine totius Numiciæ legatus interfuit, ſemper in Eccleſia Romana Apoſtolicæ cathedræ principatum viguiſſe, quomodo in Synodo Carthaginenſi refutatus eſt primatus? Rurſus contra duas Epiſtolas Pelagianorũ ad Bonifacium lib 1 cap.1. Cum verò (inquit) non deſinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues, adigimur Epiſcopatus officio, quamuis ipſe in eo præemineas celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis, facio quod poſſum pro mei particula muneris, & quæ ſequuntur. an hoc fuit refutare primatum Papæ Romani in Synodo Carthaginenſi? confiteri illo ipſo tempore Bonifacium, quo Pontifice habita eſt Synodus, præeminere in celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis? Si erat Epiſcopus Romanus in celſiore faſtigio, quam Epiſcopus Carthaginenſis, cui Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus ſubiectus erat, non enim primates alij in celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis erãt cõparati cũ Carthaginenſi Epiſcopo, qui ad illorũ ſpeculã paſtoralem non pertinebat: erat igitur Carthaginẽſis ſubiect⁹ Epiſcopo Romano, alioqui quomodo erat in celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis cũ Carthaginenſi Epiſcopo comparatus? Deinde cũ dicit, facio, quod poſſum pro mei partiticula muneris, cõfeſſus Epiſcopũ Romanũ in celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis ſedere, cum alioqui ambo eſſent Epiſcopi, an nõ ſatis apertè ſignificat, habere quidẽ illum totam & vniuerſalem curam muneris paſtoralis, ſe verò partem? Rurſus idẽ Aug. cum 50. Epiſcopis Cõcilij Mileuitani epiſt.42. ſic ad Innocentiũ Pontificẽ Ro. ſcripſit, quia te Dominus gratiæ ſuæ præcipuę munerę

Teſtimonium Aug in ſynodo Carth. 6. de primatu Pont. Ro.

Demonſtratio euidens, quod in ſynodo Carth. non fuit refutatus, ſed conceſſus primatus pont. Rom.

in sede Apostolica collocauit, talémque nostris temporibus præstitit. & paulò post, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam, quæsumus, adhibere digneris: & quæ sequuntur. An nō satis apertè hoc loco Augustinus cum reliquis illis Episcopis primatum pontifici Rom.tribuit, cum præcipuæ gratiæ munere in Apostolica sede collocatum dicit? Quæ enim ista præcipua gratia, nisi charisma Episcopatus, quo præest vniuersali ecclesiæ? quod satis idem Aug. statim explicat, cum petit ab eo, vt diligentiam pastoralem periculis membrorum Christi in ecclesiis Africanis adhibere velit. Confitetur ergo pater Aug. cum reliquis 60. illis Episcopis oues Pōtificis Romani esse, quæ in ecclesiis suis erant: ad eiusque curā, quam requirebant, pertinere. Ac rursus adhuc idem Aug. cum Episcopis synodi Carthaginēsis ad eundem Innocentium de actis aduersus Pelagium, & Cœlestiū epist.90. sic scripsit, Hoc itaque gestum Domine frater sanctæ Charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas. Testatur quoq; Prosper Aquitanicus illorum temporū æqualis in Annalibus suis, missa fuisse gesta illa ad Zosimum Pont.Rom. Quibus inquit, probatis hæresis Pelagiana damnata est. Item Possidonius illius ætatis auctor in vita beati Aug. Poterant, inquit, (de Donatistis loquitur) suspectum eū habētes, scilicet Augustinum, recusare congressum: tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt postea in Cæsariensi constitutus ciuitate venerabilis memoriç Augustinus, quo eū venire cum aliis Episcopis, Apostolicæ litteræ compulerunt, ob terminandas scilicet alias ecclesiæ necessitates. An non agnoscebat, primum, & ceu caput Augustinus cum reliquis illis Episcopis eum, cuius litteris teste Possidonio ad terminandas ecclesiæ necessitates ire compellebantur? Ergo si primatū Synodus Carthaginensis nunquam negauit, neq; refutauit, vt vel testimonio grauissimo Augustini, qui synodo interfuit, imò ipsius etiam synodi. & synodi Mileuitanæ probatum est, qua fronte quod in eadē synodo decretū est, seu potius renouatū, & ex tertia synodo Carthaginēsi

c.26.repetitum,vt Epiſcopus primæ ſedis non appelletur princeps ſacerdotũ, aut ſummus ſacerdos, aut aliquid huiuſmodi,ſed tantũ primæ ſedis Epiſcopus.hoc ad Epiſcopum Romanæ ſedis referre audetis? & quod magis ridiculũ eſt,nõ aduertiſtis, vos vobis contradicere,Cum enim Epiſcopũ Romanũ Epiſcopum primę ſedis eſſe & vocari conceditis,Primatum ei,licet inuiti & neſcientes,ſimul conceditis.Quomodo enim prima inter reliquas alias ſedes eſſe poterat, niſi primatũ inter eas haberet?cum enim Romana nõ ſit prima ſedes in his,aut illis prouinciis, vt eſt Carthaginenſis prima in prouinciis Africæ, Alexandrina prima in prouinciis Aegypti,Lybiæ & Pentapolis,Antiochena item prima in ſuis,relinquitur, vt ſit prima ſedes in omnibus prouinciis Eccleſiæ catholicæ, aut nuſquam eſt prima.habet igitur poteſtatem in Epiſcopos omnium prouinciarum, vt habet more eius Alexandrina ſedes poteſtatem in ſuarum prouinciarũ Epiſcopos, Antiochena item in ſuarum: & Carthaginẽſis in Epiſcopos Africæ. Aut dicant centuriatores,ſi ſciunt,aut vſquã legerunt, in quarum prouinciarũ Epiſcopos habeat priuatè poteſtatem prima ſedes Epiſcopi Romani,quam ipſi cõfitentur appellatam in Synodo Carthaginenſi primam ſedem.Aut ſi dicere non poſſunt, ſupereſt, vt vel confiteantur eſſe quidem eam primam ſedẽ, ſed inter nullas alias,quo nihil poteſt eſſe magis delirum: aut primam eſſe inter reliquas omnes. ſic iſti ſapientes, iuxta verbum Dei,in aſtutia ſua comprehenſi ſunt. Deinde, quo magis lectores artificio Centuriatorum fallerentur,addiderunt canoni,quod nuſquam ſcriptum in ſynodo Africana repererunt Vniuerſalis autem nec etiã Romanus Pontifex appelletur. Hoc enim quod legerunt apud Gratianum diſt.99. non eſt ex canone concilij Africani,ſed ex Gratiani rubrica,in caput proximè ſequens Epiſtolæ Pelagij Pontificis,qui iuſſit,vt nullus appellaretur Patriarcha vniuerſalis.vt Gregorius quoque in epiſtola ad Eulogium Patriarcham conſtantinopolitanum noluit appellari Papa vniuerſalis: quod quidem quemadmodum intelligi debeat,ſatis ipſe interpretatur,cum ait in eadem epiſtola, Meus namque

Sibi ipſis repugnãt Magd. referentes ad põt. Rom. illud decretum Synodi Carth. ne epiſcopus primæ ſedis vocetur vniuerſalis.

Magd. in aſtutia ſua comprehenſi.

Apud Gratianum illud vniuerſalis autem nec etiã Rom. pont. appelletur, nõ ad canonem tanquam pars eius ſed ad epiſt. Pelagii, quæ ſequitur, referendũ eſt tanquam rubrica Gratia.

honor est vniuersalis ecclesiæ: meus honor est fratrũ meorum solidus vigor. Etenim, quia Ioannem Patriarcham constantinopolitanum Gregorius Pontifex reprehenderat, quod se vniuersalem appellasset, cum nõ esset, volebátque forma, & exemplum modestiæ aliis fieri, ne ipse voluit appellari vniuersalis: & si enim suum erat, sic se appellare, voluit tamen à suo abstinere, ne alius alienum vsurparet, itaque non negauit se principem sacerdotum, aut summum sacerdotũ, qui satis apertè dicit se Episcopum vniuersalis Ecclesiæ ac proinde omnibus Episcopis & Patriarchis præesse: hoc enim significat quod ait, Meus honor est vniuersalis ecclesiæ. scilicet, quia Ecclesia vniuersalis erat Ecclesia eius: sicut enim honor Episcopi est Ecclesiæ suæ, cui præest, vt Constantinopolitani honor, Ecclesiæ est Constantinopolitanæ, sic Papæ Romani honor est Ecclesiæ vniuersalis: quia, vt Constantinopolitanus Cõstantinopolitanæ Ecclesiæ præest, sic Romanus vniuersali. Redeamus ergo ad canonem concilij Africani, quem Gratiani rubrica Magdeburgenses per fraudem augere voluerunt, & suo artificio accessionem concilio attribuere, doceamusque de quo Episcopo primæ sedis intelligendus sit. de Episcopo enim Romano nõ potest, vt paulò ante demonstratum est: sancitus est ille canon de primatibus Africæ, id est, de Episcopis primarum sedium. Quia olim, vt Leo nonus in epistola ad Petrum & Ioannem Africanos Episcopos contra Episcopum Grumitanum scripsit, in singulis prouinciis Africæ instituebantur primates, non secundũ potentiam (inquit) alicuius ciuitatis, sed secundum tempus suæ ordinationis, Metropolitani enim vocabantur in Africa primates, qui erant Episcopi primarum sedium, quibus tamen præerat Episcopus Carthaginensis, primus, vt idem Leo ait, Archiepiscopus, & maximus totius Africæ Metropolitanus propter Carthaginem totius Africæ Metropolim, qui solus accipiebat pallium ab Apostolica sede, vnde & Episcopos consecrandi (inquit) principale & antiquum ius retinet, sicut ex verbis Aurelij in concilio Carth. 3. cap. 39. intelligi potest, idcirco igitur de primatibus Africæ sic cautum

Quomodo Gregorius in ea epis. in qua non vult appellari vniuersalis, se tamẽ vniuersalis ecclesiæ episcopũ manifeste significat.

Quo addiderunt Magd. Canoni Synodi Carth. quod nusquam in eo reperer unt.

Explicatio, de quo in synodo Carth. intelligendum sit, vt episcopus primæ sedis non vocetur vniuersalis. De primatibus Africæ, & de Carthaginensi episcopo ex epis. Leonis 9.

est,quo admonerentur,se intra suum modum,ac mensuram continere, ne se aliquando in dignitatem Carthaginensis Ecclesiæ efferrent,vt Grumitanus ille Episcopus tempore Leonis 9.tẽtauit: de quo sic in ea ipsa epistola. idem Leo scripsit, neque quicunque ille sit Grumitanus Episcopus.aliquam licentiam consecrãdi Episcopos, vel deponendi, seu prouinciale concilium conuocandi habet sine consensu Carthaginensis Episcopi,cuiuslibet dignitatis,aut potestatis sit,qui cætera, præterquam quæ ad propriam Ecclesiam pertinent,sicut & alij Africani Episcopi, consilio Carthaginensis Archiepiscopi aget. Cur igitur dicent, si primatum Pont.Rom Africani non negabant,ius appellandi non vltro concedebant? in promptu est ratio, quia,vt ante dixi, causas Episcoporum in suis prouinciis iudicari, primatui Pontificis Romani repugnare non putabant: præsertim cum commoditatem producendi testes in suis locis,& difficultatem producẽdi in iudicio transmarino viderẽt. Et quod eos magis in eam tunc adducebat sententiã,quod credebant,hoc, quod sentiebant, in cõcilio Niceno decretum fuisse, siquidẽ in illo ipso canone 6.Synodus Nicena Episcopos suis Metropolitanis commisisset:quod quidẽ vt verum erat. ita illud. quod in canone sequitur, vel non considerabant, vel non intelligebant,quam vim haberet. Quia sic est Romani Episcopo consuetudo: habet enim hanc, vt quia episcopus Romanus omnibus successoribus Apostolorum præesse à principio consueuit, Domino hanc cõsuetudinem instituente,idcirco primates, ac Metropolitani reliquis Episcopis,quisque secundũ mensurã, id est,per prouincias, quas quisque tenet, præesse debeat.quis hic,si paulò attentius consideret, primatum Episcopi Romani non videat?siquidẽ illi primates successores sunt Apostolorũ,quibus Petrus præerat, Episcopus verò Romanus successor Petri est,qui.quia erat maior reliquis omnibus Apostolis, & Episcopus Romanus, qui auctoritate domini in cathedra eius successit, necesse est, sit maior reliquis omnibus primatibus. & in omnes habeat potestatẽ: ac proinde necesse est, vt ad eũ confugere possint,cum opus fuerit,omnes

Quæ causa fuerit,cur Africani cum primatum non negarent, decretum tamẽ appell. non concederent.

successores Apostolorum, qui sunt Episcopi, sicut Apostoli ad Petrum in difficultatibus, tanquam ad Petram Ecclesiæ, confugiebant, vt libro superiore exemplo Pauli, & Barnabæ, & illius Synodi Hierosolymitanæ docuimus. sed de canone sexto Synodi Nicenę copiosius, & luculentius postea, vt antea promisi, disseram: si prius ad quædam alia, quæ Magd. in summam Pontificis auctoritatem, & apostolicum ius ad eum prouocandi obiecerunt, responderimus.

Responsio ad id quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de falsitate. Rursus quemadmodum patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in conc. Carthag. 3. recepto, & de canone 92. concilii Africani, quem Magd. obiiciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum accipiendum, vt à Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid intersit inter Lutheranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodo inde sumpti sunt canones Niceni à Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis concilii in concilio Carthag. ex Niceno recitati. *Caput 2.*

« VIdeamus ergo deinceps, quod in V. Centuria Magdeburg. obseruatione dignum esse iudicarunt, vtrum ne magis eorum ignorantiam quàm solertiam prodit: sic enim scripserunt. Obseruent autem, vt hoc obiter obseruemus, pij lectores, hunc Papam (Zosimum dicunt) non prætexuisse ius diuinum, scripturam, aut Christi ordinationem, qui sedem Romanam omnibus ecclesiis imperare voluerit, neque citasse consuetudinẽ quod iam vltra trecentos annos ea ecclesia aliis omnibus per orbẽ terrarũ Christianis ecclesiis imperasset: quod sanè facere non neglexisset, si ea pro se argumenta quicquã facere intellexisset, ac probare se posse

putasset: sed tantum ius humanum, id est, decreta Nicena, eáque ipsa per scelus, & impietatem falsata.]

Hactenus Magdeburgenses. Non aduerterunt hic Magdeb. aut fortasse dissimularunt, quod Faustinus legatus Zosimi Pontificis in eodem conc. 6. Carthag c. 2. dixerat, priusquam ex commonitorio recitaretur decretum Sardicense ex ipsis actis Synodi Nicenæ sumptum. Sic enim ait, iniuncta nobis sunt à sede Apostolica aliqua per scripturam: aliqua etiam in mandatis: hoc est de Nicenis Canonibus, vt conseruentur, & constituta eorum, & consuetudo. Deinde subiungit interpretans, quod dixerat, quia aliqua ordine, & canone tenẽtur: aliqua consuetudine firmata sunt. Hęc legatus Zosimi. Quis hic dubitet, hoc, quod legatus Faustinus dixit, iniunctum sibi à sede Apostolica, in qua Zosimus tunc præsidebat, vt de canonibus Nicenis non solùm ea, quæ canone constituta, sed quæ consuetudine firmata essent, seruarentur, quin propter canonem sextum dixerit, ad eúmque retulerit? siquidem in eo sancitum est, vt priscę consuetudines de potestate Primatum Alexandrini, & Antiocheni in episcopos suarum prouinciarum vigeant: quia hæc, inquit, est episcopi Romani consuetudo, in quo canone, quia nihil noui tunc cõstitutum est de potestate Primatum, aut Metropolitanorum in episcopos suarum diœceseon, neque de potestate episcopi Romani in omnes episcopos, idcircò nõ dixit Synodus, statuimus, aut visum est, sed, vigeant priscæ consuetudines, & quæ sequuntur, quia hæc est cõsuetudo episcopi Romani. Sic enim beatus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ probat, nihil nouum in symbolo patres illos Synodi Nic. statuisse, sed quod à sanctis Apostolis traditum erat: non enim dixisse, visum est: sed, sic credit ecclesia: in decreto autem de Pascha addidisse, visum est: quia scilicet statuerunt, vt qui erant in Oriente, sic in posterum Pascha celebrarent, vt Romani, & Alexandrini, & cæteri omnes cuncti orbis semper antea celebrauerant. Pertinere autem hanc priscam consuetudinem episcopi Romani, quàm hic canon sextus dicit, ad summam potestatẽ episcopi Romani in omnes Primates, & Metropolita-

nos, ac reliquos episcopos, ex qua forma à domino instituta, & à S. Apostolis tradita factum sit, vt alij Primates & Metropolitani potestatem in episcopos sibi subiectos habeant, proximo capite copiosè, & vt spero, exactè docebo. Zosimus ergò per legatum suum consuetudinem, non dico, trecentorum annorum, quos vos, Magdeburgēses paulò ante desiderabatis, sed quadringentorum, & amplius, & in ea consuetudine simul etiam ius diuinum, & scripturam, & ordinationē Christi citauit, quæ vos à Zozimo requirebatis, neque consuetudini isti, quam in Nicenis canonibus Faustinus legatus nomine Zozimi Pontificis Romani seruandam esse proposuit, patres illius Synodi Carth. opposuerūt, quicquam prorsus satis silentio suo, quod propositum erat comprobantes. Deinde, ad rationes, quas Africani patres in epist. ad Cœlestinum adferebant, cur ipsis videretur, non esse in concilio Niceno sancitus canon de appellationibus ad sedem Romanam: imò potius apertè commissi essent Episcopi suis Metropolitanis, vos de vestra officina pro defensione patrum Africanorum illud insuper addidistis. videbatur etiam eis absurdissimum, vnum homuncionem omnibus Christi ecclesiis per orbem terrarum sparsis, imperare, easque regere velle: cum ea res plurimorum Episcoporum vires, & curam propemodum exuperaret.]

Quod Zozimus ius diuinum, & consuetudinem & scripturam, sicut Magd. desiderabant, citauerit.

Quid de suo addiderint Mag. & quid dissimularunt.

Hæc vos. Si hoc absurdissimum videbatur: quomodo ad Bonifacium scribunt his verbis, quæ vos callidè dissimulastis? Vt Romam liceat Episcopis prouocare, & clericorum causæ, apud suarum prouinciarum episcopos finiantur, iam priore anno etiam litteris nostris ad eundem venerabilis memoriæ Zozimum datis, insinuari curauimus, vt ea seruare, sine vlla iniuria sineremus, vsque ad inquisitionem statutorum Concilij Niceni. Deinde subiungunt, & nunc à tua poscimus sanctitate, vt quemadmodum apud Nicæam à patribus acta, vel instituta sunt, sic ea à nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri. deinde recitant, quæ erant in commonitorio, id est, Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cōgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo

deiecerint eum,& appellasse videatur, & confugere ad beatiss. ecclesiæ Romanæ Episcopum,& voluerit audiri,& iustum putauerit,vt renouetur examē, scribere iis Episc. dignetur,qui in finitima,& propinqua prouincia sunt,vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quod si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopū Romanum,vt è latere suo presbyterum mittat,erit in potestate episcopi,quid velit,& quid æstimet. & si decreuerit,mittendos esse,qui præsentes cum episcopis iudicēt habentes auctoritatem eius,à quo destinati sunt,erit in arbitrio eius: Si verò crediderit,sufficere episcopos, vt negotio terminum imponant,erit in suo arbitrio. Dubitabant patres Africani, an esset in cōcilio Niceno canon in commonitorio recitatus:quod si esset,petebant à Pontifice,faceret eum custodiri,vt in Africa,sic etiam Romæ:id est, vt si is, qui Romam appellasset, moueret Pontificem,vt iterum audiretur,mitteret Pont. à latere presbyterum in Africam, qui causam ibi cognosceret, & reliqua, quæ in canone commonitorij continebantur,ne aliquando eueniret, vt flagitiosus aliquis in Africa damnatus,posteà per fraudem, & surreptionem Romæ absolueretur,vt in Apiario illo euenisse querebātur,qui dissensioni illi occasionem præbuerat. An igitur qui hoc petebant,non satis apertè agnoscebant,& confitebantur primatū Pontificis? ad quem enim pertinet facere,vt custodiatur lex, nisi ad eū, qui legi præest: an non clarè iudicabant,non esse absurdum,quod in prouinciis suis,& Romæ custodiri poscebant? imò hoc ipsum rursus in eadem epistola clariùs adhuc confitentur,cum sic aiunt,hæc vtique,vsque ad aduentū verissimorū exemplariū Nicenæ Synodi inserta gestis sunt: deinde subiungunt, Quæ si ibi,quemadmodū in ipso, quod apud nos fratres ex Apostolica sede directi, commonitorio allegauerunt,continerentur, eóque ordine, vel apud vos custodirentur, nullo modo nos talia vel tolerare cogeremur,vel intolerabilia pateremur. Iā hic non solum non esse absurdum, sed commodissimum confitentur,quod in commonitorio recitatū est,si tamē Romæ etiam seruaretur: hoc enim erat, quod, vt dixi,

Apertè agnoscebant, & confitebantur primatū patres Africani.

querebãtur. Quod verò interpretamini, visum esse ab-
" surdum, vnum homuncionem omnes ecclesias per or-
" bem terrarum sparsas regere velle, cũ ea res plurimo-
" rum episcoporum vires, & curas propemodum supe-
" raret, ita loquimini, quasi omnes mundi ecclesias per se Pontifex regeret, quod esset quidem absurdum, & incommodum, imò quod fieri non posset, ac non potius per episcopos Metropolitanos, siue Archiepiscopos, & Patriarchas: vt per omnes tandem ad vnum cura omnium mirabili subordinatione confluat, quo nihil potuit esse, neque magis decorum, nec ad cõcordiam aptius. Quod autem homuncionem vocatis Pontificem, sanè sic contumeliosè in eum loqui non didicistis ex illis Africanis patribus, etiam illa sua tunc contentione acerba armatis, sed à magistro vestro. Homuncio erat Petrus: sed qui illi homuncioni oues suas ad regẽdum commisit, ita vt quæ ad eius regimen non pertinerent, non essent oues Christi, qui inquam, oues suas Petro commisit, idem commisit Pontifici Romano successori Petri, oues suas: qui non tam dolet, quod à vobis homuncio appelletur propter eum, qui propter nos vocatus est vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis, quàm quod vos noluistis in ouili eius permanere: nec aliud magis desiderat, quàm vt ad gregem Christi redeatis, ne sitis in prædam & deuorationem lupis infernalibus. Iam de Africanis patribus, quoniam similes videri vultis, dum eos nobis obiicitis contra canonem de appellationibus Nicenum, quem negatis, siue vt iudices, siue vt testes, vel potius tanquam iudices, & testes vestro more, videamus paulisper, quantum inter vos, & illos distet. Scripserant episcopi Africani in concilio Mauritaniæ, cui Stephanus Archiepiscopus præerat, congregati ad Damasum Pontificem de quibusdam vicinis episcopis, qui non consulto episcopo Romano, quosdam ex fratribus damnauerant. Petebant igitur episcopi Synodi illius à Damaso Pontifice, vt eos defenderet: sibi enim videri non licere facere, quod illi episcopi vicini fecissent. Respondet Damasus laudans eorum curam, ac solicitudinem de fratribus, ac multa describens, quæ ad

Quid Africani de primatu senserint, & quid ex cõcilio Mauritaniæ ad Damasum scripserint.

iudicia causarum ecclesiasticarum pertinebant, tametsi illi, quibus respondet, non ignorare viderentur. Sic enim ait Damasus, ideo omnia, quæ innotuistis, non licere mandarem: nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta super quibus consuluistis, illicita esse non dubitetis. Discutere namque episcopos, & summas ecclesiasticorum negotiorum causas Metropolitano vnà cum suis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticorum summas querelas caussarum, vel damnare episcopos absq; huius sanctæ sedis auctoritate minimè licet. deinde subiungit: quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Vt nostis Synodum sine eius auctoritate fieri, non est catholicum, & quæ sequũtur in prolixa epistola, & eruditissima. Deinde post multa, vt intelligamus, de qua re illi episcopi Africani in Synodo congregati, scripserint, monentes quoque (inquit) instruere debetis memoratos vicinos vestros, vt à talibus se subtrahant, & quæ illicitè contra fratres suos egerunt, cito corrigant, & quos nobis inconsultis, læserunt, nobis inconsultis, plena satisfactione sanent, & cito eos sibi reconcilient, si noluerint Apostolicæ sedis suscipere censuram. nam si quid fortè in eis, aut cõtra eos emerserat, nostrum fuerat expectandum examen, vt nostra aut condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio, vt semper fuit huic sedi concessum priuilegium. Omitto reliqua. Siue igitur hi ipsi tunc episcopi, siue, vt est vita hominum breuis, eorum successores in concilio Carthaginensi III. post 20 propè annos canones multos condiderunt, ex quibus decimus est eiusdem sententiæ cum capitulo 22. in rescripto Iulij ad Orientales, Hoc etiam placuit, vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si conuinci nõ potuerint vel inimico animo iudicasse, vel cupiditate, & gratia deprauati. Cùm dicunt, à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, profecto neque primates Africæ, id est, primarum sedium episcopos exceperunt, nec Ar-

Decretũ de appel. ad Pon. Roma. in concilio Cartha. 3. receptum, & approbatum.

chiepiscopum Carthaginensem maximum totius Africæ Metropolitanum, nec eorum concilia, quin ab omnibus prouocari posset ad alios ecclesiasticos iudices, vbi maior auctoritas esset, vt ad Romanos Pontifices. an si id prohibere voluissent, non id apertè dixissent, ne quis in posterum, aut ignorare vnquam, aut cauillari posset? sed recitemus canonem Synodi Africanæ 92. quem hostes episcopi Romani obiicere solẽt, & quem canon ille ex concil. Carth. 3. coarguit. Item placuit, vt Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant: & inter eos quicquid est, faciant adhibiti ab eis ex consensu suorum episcoporum. Quod si & ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum: ad transmarina qui putauerit appellandum, à nullo intra Africam in communionem recipiatur. Quid simile in tertio illo concilio Carthaginẽsi sancitum est? aut quid obstabat, quo minùs ita sancirent, si ita visum fuisset? ne vlla non obediendi per obscuritatem canonis occasio in Africanis ecclesiis præberetur. Tametsi illud hic obseruandũ est, nullo canone patres illos Africanos episcopis appellationes interdixisse, vt presbyteris, Diaconis, & minoribus clericis interdixerunt: quod episcoporum causæ, vt sunt maiores ita magis ad Põtificem Romanũ pertinebãt: illud enim, quod in extrema parte canonis proximè recitati græcè est, ὡς περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισται, id est, sicut de episcopis sæpe decretum est, non potest vlla ratione sic intelligi, ne quis erret, quasi hoc dicat canon, decretum esse sæpe, vt episcopi non appellent transmarinos iudices, sed primates, vt de presbyteris, & diaconis decretum est, siquidem primates non sunt iudices appellationis episcoporum sed primi iudices, vt constat ex concilio Cartha. 3. cap. 7 Quisquis episcoporum accusatur, ad primates prouinciæ causam deferat accusator. hoc ergo significat, sicut de episcopis sæpe decretum est, scilicet, vt si de eorũ iudiciis questi fuerint clerici, fiat, quod statutum est canone illo 92. Ac rursus canone 63. appellationes non à quibuscunq;

Cauta obscuratio in canon. 92. & canone 63. Synodi Carth. 6

ſed ab arbitris interdixerũt, legem ſæculi à ratione naturali dictatam ſecuti: arbitri enim ſententia (inquit Vlpianus) ſiue æqua, ſiue iniqua ſit, ſtare oportet, ſibíque quiſque imputare, quod eum elegerit. vnde doctiſſ. Plato in 6 libro de legibus hoc iudicium κυριώτατον δικαστήριον appellauit, quod nos interpretari poſſumus, iudicium potiſſimum. Redeo ad 3. Concilium Carthaginenſe. An non ſatis conuenit, quod hoc canone patres Africani illius 3. Concilij de appellationibus ſanxerunt cum eo quod Damaſus Pontifex ad Synodum in Mauritania congregatam, ſcripſit, cum ait, Quam omnes (ſedem Apoſtolicam dicit) appellare ſi neceſſe fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Sicut ergo, cum dixit Damaſus. omnes, neminem excepit, quin prouocare poſſet, ſi neceſſe eſſet: ſic tertia illa Synodus, cum dixit, à quibuſcunque iudicibus eccleſiaſticis prouocatum fuerit, neminem excepit, à quo non prouocari poſſet. Africani igitur patres in illa quidem Synodo tertio, canonem de appellationibus tenuerunt, & confirmarunt: at, vos Lutherani ex quo eſſe cœpiſtis, de ortu loquor veſtræ hæreſis, nunquam tenuiſtis. In ſexta verò Carthaginenſi etſi non receperunt, donec eis in concilio Niceno oſtenderetur: nunquam tamen primatum Pontificis negauerunt. Vt vel ex vno Auguſtino epiſcopo Hipponenſi, qui interfuit, & legatus Numidiæ fuit, intelligi poteſt, vt ſupra docuimus, nec à fide Romanæ eccleſiæ vnquam illi receſſerunt: imò quoſcunque de hæreſi eccleſia Romana damnauit, & ipſi damnauerunt: at vos ſtatim à principio obedientiam Pontificis Romani abieciſtis, primatum eius negaſtis, & fidem eccleſiæ catholicæ reliquiſtis. Illi Nicenum canonem de appellationibus oſtendi ſibi poſtulabant, parati recipere, ſi oſtenderetur, promittentes interim ſeruaturos ſe omnia ſine iniuria Pontificis: imò in extrema parte epiſtolæ ad Cœleſtinũ Pont. damnationem Apiarij, vnde illa procella orta eſt, factam eſſe confitentur ſalua epiſcopi Romani moderatione, an non eſt hoc confiteri ius, & auctoritatem Põtificem appellandi? Canones verò ex Sardicenſi Concilio in commonitorio recitatos, qui erant alioqui ex

Quãta ſit Magdeburg. & Africanorum diſtantia ac differẽtia quorum ſimiles videri volunt in negatione decret. de appel.

Canones Nicenos ex ſardicẽſi ſynodo reiecta-

tes, nunquam Africani absurdos, aut falsatos dixerunt, vt Magdeb. finxerunt.

actis Synodi Nicenæ sumpti, nō solùm, nec absurdos, neque falsos esse, vnquam dixerunt, vt vos finxistis: sed potius, vt paulo antè ex ipsa eorum epistola ostendi, probabant, & commendabant, modo Romæ seruarentur: in quo tacitè, ac dissimulanter de Pontifice querebantur: at vos absurdissimos dicitis, & falsatos, qui dicitis, iuxta prophetam, bonum, malum: malum, bonū: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, quos manet propheticum væ. Præterea quod illi tunc patres errarunt, posteà successores eorum Bonifacio 2. Pontifice correxerūt, cum est inter Africanam, & Romanam ecclesiam facta pacis reconciliatio, vt perspici potest ex epistola eiusdem Bonifacij ad Eulalium Patriarcham Alexandrinum, in qua multa diuinè præfatus de distinctione ordinum ecclesiasticorum, & de mira connexione concordiæ ex diuersitate, ac distinctione graduum, subiungit, Quia igitur vnumquodque salubriter tunc completur officium, cum fuerit vnus, ad quem possit recurri, præpositus, vota nostra charitatem tuam latere nolumus, ne qui particeps fuit solicitudinis, gaudiorū fructus reddatur extorris. Et ideo Carthaginensem ecclesiam ad Communionem nostram reduisse tradentibus significamus alloquiis, & mandatorum, quæ legatis nostris dedimus seriem in omnibus fuisse completam. & paulò pòst, Aurelius enim præfatæ Carthaginensis ecclesiæ olim episcopus, cum collegis suis instigante Diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacij, atque Cœlestini contra Romanam ecclesiam cœpit. Sed videns se modo peccatis Aurelii Eulalius à Romanæ ecclesiæ communione segregatum, humilians recognouit se, pacem & communionem Romanæ ecclesiæ petens, & subscribendo vna cū collegis suis damnauit auctoritate apostolica omnes scripturas, quæ aduersus Romanæ ecclesiæ priuilegia factæ quoquo ingenio fuerunt. Horum ergo vos pœnitentiam imitari oportebat, non illorum superbiam, sed maluistis æmulari in malignantibus, & zelare facientes iniquitatem. Det vobis Dominus locum pœnitentiæ, vt dedit illi Eulalio. Postremò patres illi Africani, quamuis in Synodo Sardicensi, quæ extabat, legerent,

quæ

quæ in commonitorio illo, ex Nicena Synodo profe-rebantur, quæ fuerant posteà in Sardicẽsi repetita, quia tamen nondum putabant eam Synodum ab œcumenica Synodo confirmatam, non mouebat illos: tametsi erat quidem recepta, & approbata in 2. Synodo Const. canone 5. vbi occidentalis Synodus vocatur, vt in Synodo quoque Florentina act. 6. affirmatum est. At vos postquam Synodus Sardicensis, non solum in illa Cõstantinopolitana, sed in alijs etiam magnis & œcumenicis Synodis, quæ posteà consecutæ sunt, confirmata est, quid iam vtcumque excusare potestis: esto, non extent acta illa Synodi Nicenæ, ex quibus decreta illa Sardicensis Concilij in Carthaginensi sumpta, & repetita fuerant, fuisse enim scripta acta, & quidem accuratè, testatur magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ: Photius quoque Constant. scribit in bibliotheca sua, id est, in volumine de libris à se lectis, legisse se acta Synodi Nicenæ tribus voluminibus, à Gelasio quodam scripta. Item beatus Isidorus Hispal. archiepiscopus in prologo suæ collectionis Canonũ, & Epistolarum audisse ait ex duobus de consortio fratrum suorum, (episcopos dicit) qui ex Oriente venerãt, qui affirmabant vidisse in Oriente ingens volumen actorum Synodi Nicenæ: in quibus aiebant iudicia querimoniarũ, & definitiones, ac constitutiones contineri, vbi autem iudicia, & actiones causarum tractantur, necesse est sæpe vt producantur regulæ ecclesiasticæ, & vt sententiæ iudiciales inter actiones ipsas sanciantur, vt in actis concilij Chalcedonensis, quæ illi ex Oriente patres, de quibus paulò antè Isidorus meminit, dicebant ad exemplum actorũ Nicenæ Synodi scripta esse, vt cernere licet in act. 12. vbi causa Bassiani, & Stephani Episcoporum ecclesiæ Ephesiorũ acta est: & quia contra regulas ibi productas facti fuerant episcopi, secundum canones ibi recitatos priuati sunt. Item in actione 7. controuersia Maximi Antiochiæ Episcopi, & Iuuenalis Hierosolymorum de paroeciis composita est, ita vt Antiochenus haberet in diœcesi sua duas Phœnicias, & Arabiam: & Hierosolymitanus tres Palæstinas. Sic etiã in 5. conc. instituta est actio, & acta causa contra Pe-

Synodus Sardicensis approbata in Synodo Cõst. can. 5. vbi occidentalis vocatur.

De actis Nicenæ Synodi accuratè scriptis: & qui sint auctores, & quod iudicia & actiones causarum, & ecclesiasticæ decisiones ad eas pertinentes in eis continerentur.

trum Apamearum episcopum. ad ista ergo acta Synodi Nicenæ illi Niceni canones pertinent, ex quibus actis sentẽtias illas tam multas, & varias iudiciales, quas Iulius Pontifex in rescripto ad Orientales produxit, sumptas esse non obscurè idem Iulius significasse mihi videtur, cùm finem faciens, plura, inquit, de his ideo hic non inserimus, ne vacuare, vilem ve prædictam facere Synodum videremur: aut fastidium legentibus, audiẽtibúsque prolixa faceret epistola: cum Synodum dixit, profectò acta Synodi intellexit, non enim Synodus in canonibus consistit, alioqui Synodi nullæ essent, quæ nullos canones fecerunt. neque rursus si totos, siue 70. siue 80. canones, quos Nicena Synodus composuit, Iulius repetisset, continuò totam Synodum vacuasset, cũ canones seorsum ferri soleant, & ab ipsa Synodo, id est, ab actis separari: loquitur igitur Iulius de legibus, siue canonibus ecclesiasticis, quas nunc vocant decisiones, quæ erant per acta ipsa, & actiones causarum, tanquam sanguis per venas corporis fusus: non enim decisiones iudiciales aptius collocari poterant, quàm inter causas ipsas, & causarum actiones, quæ in actis continebantur: confirmat etiam hoc illud Nicolai primi dist. 19. c. Si Romanorum, Præsertim, inquit, cum Synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur. libenter hæc notaui, quod aliquando, cùm hæc nõ distinguebam, neque considerabam, fateor, non poteram intelligere, quomodo ex illis canonibus 80. qui in 70. posteà redacti sunt, tam multę sententiæ (sic enim Iulius vocat) iudiciales essent non enim probabile mihi videbatur, tam multos canones de iudiciis, & actionibus causarum, & tam paucos de cæteris rebus sancitos esse. Esto ergo, vt iterum dicam, non extent acta ista Nicenæ Synodi, in quibus vt par est credere, canones illi duo iudiciales Synodi Sardicẽsis 7. & 17. continebantur, quos Zozimus Pont in commonitorio legatis suis ad Synodum Carthaginensem dedit, & ex Concilio Niceno esse affirmauit at extat ipsa illa Sardicensis Synodus ex 200. episcopis 30 prouinciarum, quæ vt aliæ Synodi alios canones Nicenos continent, vt Antiochena, Laodicensis, & aliæ, ita hæc

Quod canones illi Niceni, ex quibus sententias illas iudiciales in rescripto ad orientales Iulius sumpsit, ad acta Synodi pertinebant, & in eis ferebantur.

Sardicensis canones illos, qui in Synodo Carthaginensi ex commonitorio illo recitati sunt, continet. Sed iam sextum canonem aggrediamur.

De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo summa potestas Pontificis necessario contineatur, & Apostolicum ius ecclesiasticæ prouocationis ad eum: & quomodo ex 34. canone Apostolorū, & ex epistola 3. Sancti Anacleti is canon ortum duxerit, & de interpretatione euidenti eiusdem Canonis Sexti, & quid verbum πρεσβεῖον in eodē Can. Sexto significet contra patronum Molinei. Item responsio ad id quod in 4. Centuria obiiciunt Magd dissentire inter se qui auctoritatem primatus Pontifi. ad consuetudinem referunt: & qui ad Christum. & quæ ista consuetudo sit intelligēda in epistolis Pontificum. De epistola Iulii cum Athanasio, cum historia, & testimonio Theodoreti. & Socratis, & Synodo Sardicensi collata. De eo, quod Mag. Sextum canonem falsatum esse obiecerūt, & quare, & vbi eum, vt nunc habet, iidem receperunt, & de praua interpretatione canoni 6. & 9. Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos in eodem Sexto Canone.

Caput 3.

Ostquam satis ostensum est, patres illos concilij Carthag. Primatum Pōtificis Romani, nunquam refutasse, sed potius semper illū Pontifici tribuisse: age disseramus iam accuratiùs de illo ipso canone sexto concilij Niceni, qui est de consuetudine prisca potestatis ipsorum Primatū in subiectos Episcopos. quia hæc, inquit, est episcopi Romani cōsuetudo. interpretemurque illum, non solùm veterum pontificum, & aliorum sanctorum patrum, sed etiam magnorum cōciliorum testimoniis, ac decretis in interpretationē eius collatis: Interpretemur, inquam, pluribus de causis, quam exactissimè possumus: tum quia in hoc canone non bene considerato patres illi Carthaginenses sic clericos, & episcopos Metropolitis suis commissos esse existimabāt, vt non esset ad episcopum Romanum prouocatio;

tum etiam, quia in eo ipso canone est illa prisca consuetudo, quam Magdeburgenses in 5. Centuria, vt antea dixi, obiiciunt, non fuisse à Zosimo Papa citatam, sed tantum, inquiunt, ius humanum, id est, decreta Nicena; deinde, quia quidam patronus Molinei Lutheranus scriptor ausus est dicere, circumscriptā esse in hoc canone certis finibus Romani Pontificis iurisdictionē, in quo mendacio, mirum, quam insanè exultet ac triumphet: postremo, quod potissimum est, quia hic canon grauissimus testis est summæ potestatis episcopi Romani, & legitimæ ad eum, cum necesse est, prouocationis. Vigeant ergo, inquit canon, priscæ consuetudines quæ in Aegypto, Libya, ac Pentapoli sunt: vt episcopus Alex. horum omnium habeat potestatem, quia ita consuetum est episcopo Romæ. Sequitur deinde, similiter autem in Antiochia, & aliis prouinciis seruanda sunt priuilegia ecclesiis, &c. non dixit, sicut hoc consuetum est episcopo Romæ, sed dixit, quia hoc consuetum est episcopo Romæ habere. s. potestatem in episcopos suos, Quare si potestas, quam episcopus Romanus in episcopos habere consueuit, causa est, cur primates Alexandrinus, & Antiochenus in episcopos suarum prouinciarum ἐκ τοῦ ἀρχαίου potestatem habere consueuerint, igitur potestas episcopi Romani in episcopos maior est, quàm primatum Alexandrini, & Antiocheni, propter quod enim, vnumquodque est, & illud magis est, vt ratione naturali magistra, princeps philosophorum didicit, & idem in priore libro posteriorum ἀναλυτικῶν docuit: vt quod causa est, inquit, cur hoc amemus magis illud amamus. Similiter dicendum est, propter quod vnumquodque potest, & illud magis potest. Quare si primates, archiepiscopi, aut Metropolitani, quod à principio in episcopos suarum prouinciarum posse consueuerunt, propter id, quod episcopus Romanus in episcopos sibi subiectos posse consueuerit, possunt, ex quo rursus necessario sequitur, vt potestas episcopi Rom maior sit igitur ad episcopum Rom. vt potestate maiorem hoc ipso canone sexto teste, omnibus, cùm necesse est, datur prouocatio. Vnde autem, & qua ratione factum sit, vt episcopi Rom. potestas in episcopos

Quomodo potestas Pont. sit causa potestatis aliorum primatum, & quare.

ſit maior,& ex ea tanquam ex cauſa, ac fonte poteſtas Primatum,& Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum in ſuos epiſcopos deriuetur, optimè,& grauiſſimè, ac magna auctoritate Pont. Anacletus in epiſtola 3. interpretatus eſt, quem Synodus Nicena in hoc ſexto canone eſt ſecuta. ſic enim ait, Inde namque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, vt epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet: quatenus ad eum potior eorum ſolicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio,& licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum,& ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus,& reliquis epiſcopis tenendam tradiderũt. Hactenus Anacletus. Cuius epiſtolæ temerè à Magdeburgenſibus reiciuntur, cùm eorum propheta, ac magiſter Martinus Lutherus ſecundæ eiuſdem Anacleti epiſtolę teſtimonio,& auctoritate contra nos in reſolutione de auctoritate Pontificis abutatur. Quia igitur beatus Petrus reliquis omnibus Apoſtolis, ita domino ſecundũ euangelium ſuum ſtatuente, præfuit, omnéſque eum principem habuerunt, quamuis omnes Apoſtoli eſſent, idcirco Sancti Apoſtoli iuſſu domini ſtatuerunt, vt ſimili forma, ac more archiepiſcopi, & Patriarchæ reliquis per prouincias ſuas præeſſent epiſcopis, quamuis omnes eſſent epiſcopi: omnéſque epiſcopi ſingularum nationum ſuum primum haberent, hæc forma 34. Canone Apoſtolorum ſancita eſt, quem hoc loco epiſtolę ſuæ tertiæ. S. Anacletus citauit: & ad quem illæ priſcæ conſuetudines pertinent, quas in ſexto hoc canone Nicena Synodus dicit de diſcretione (vt verbo Anacleti vtar) epiſcopi Alexãdrini, & reliquorum epiſcoporum per prouincias: item Antiocheni, & epiſcoporum, qui ei ſubiecti ſunt. Secundum enim hunc Apoſtolorum canonem iam à priſcis temporibus epiſcopi Aegypti, Libyæ, & Pentapolis primum ſuum agnoſcebant epiſcopum Alexandriæ: & epiſcopi prouinciarum Orientis primum ſuum, epiſcopum Antiochiæ. Quod ſi hoc, vt Sanctus Anacletus interpretatus eſt, Sancti Apoſtoli ſtatuerunt propter formam, quam ipſi inter ſe habe-

Quod temere Magd. epiſt. Anacl. negãt, quibus Martinus Luther. contra nos vti volebat.

bant, qui videlicet beatum Petrum primum, & caput agnoscebant, ad eumq́ue tanquam ad caput omnia maiora referebant, vt illi in Mosaica hierarchia ad Moysem, consequens necessario est, vt successores Apostolorum tum Metropolitani, tum Patriarchæ, qui sunt maiores Metropolitanis, successorem beati Petri, id est, episcopum Romanum primum, & caput agnoscere debeant: ac proinde ad episcopum Romanum, ceu ad caput, omnes maiores causas referre, ac etiam ius eũ appellandi omnibus permittere. Hic ergo est, interprete S. Anacleto, priscus mos episcopi Romani, quẽ sextus canon Synodi Nicenæ dicit, scilicet à sanctis Apostolis auctoritate domini institutus, & ex more, quẽ ipsi inter se habebãt, expressus, vt videlicet episcopus Romanus, caput omnium Primatum, siue Patriarcharũ sit, vt Petrus erat omnium Apostolorum: ex quo more Apostolico episcopi Romani Petri principis Apostolorum successoris, ita sanctis Apostolis instituẽtibus, tanquam ex fonte manat, vt sextus hic canon Synodi Nicenæ testatur, vt alij Patriarchæ, siue primates aliorum episc. per prouincias sibi subiectas capita sint: quia videlicet epis. Roman. caput est ipsorum Metropolit ac Patriarcharũ, ac proinde omniũ episc. qui sub illorũ potestate sunt: ita fit, vt vnus demum omnium primus sit, & omnium caput, vt fuit Petrus. hanc enim formam, quam inter se S. Apost. tenebant, vt S. Anaclet. ait, suis successoribus, & reliquis episcopis, vt iam explicatum est, reliquerũt. Illud autem hic admonebo, quomodo accipiẽdum sit, quod in lib. 3. de Dogmaticis Characteribus verbi Dei hunc ipsum canonem sextum Nicenæ Synodi interpretans scripsi: ne quis existimet diuersam sententiam esse, non enim cõtinuò secum discordat, qui quod alio loco paulò obscuriùs dicit, alio dicit explanatiùs. Videbar enim tribuisse illic Põtifici Rom. quasi instituisset, quod B. Petrus, cui successit, cùm reliquis Apostolis instituit. Quare cum dixi interpretans morem istum Pontificis Romani, quem canon Niceni concilij dicit, quia episc. Rom. iam olim à principio solitus est concedere episc. Alexandrino iurisdictionem Aegyptiam, Libycam, & Pentapolitanam, & rursus paulò pòst Quam. s. iurisdi-

ctionem episc. Alexand. iam olim ab episc. Rom. accepit sic intelligo, accepisse. s. ab episc. Romano per auctoritatem, & institutionem B. Petri, qui in successore suo Romano præsidet. Petrus enim & cum eo reliqui Apostoli iussu domini statuerũt, vt Primates, & Metropolitani potestatem iurisdictionis in episc. suorum prouinciarum haberent. Sic hunc canonem magnus Athanasius intellexit, cum in epist. 2. ad Felicem Pon. auctoritate huius canonis conc. Niceni probat se Patriarchã Alexandrinũ, & reliquos episc. Aegyptios à Pont. Rom. qui ipsis præerat, contra Arianos defendi debere. Nos enim inquit, ad quos tua maximè spectat cura, id est, omnes episcopi, præcipuè tuum mereri debemus iudicium, & non ab aliis deuorari. Deinde subiungit, nam vt omnes Metropolitani, vel reliqui episcopi sua odia, aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicena Synodo expressi sunt Primates, qui reliquos episcopos audire, & iudicare debeant: ne vlla fraus in iudicio episcoporum possit irruere. hoc autem in canone sexto cautum est. Deinde subiungit, Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positis, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant. Hæc igitur est ratio Athanasij ex sexto canone Niceni concilij conclusa, si illud in Nicena synodo secundum priscam consuetudinem, id est, Apostolicam traditionem cautum est, vt Primates reliquorum episcoporum causas audire, & iudicare debeant, id autem factum est, propter consuetudinem episcopi Romani diuina scilicet traditione institutam, (hoc enim testata est Synodus inquiens. Quia hic est mos episcopi Romæ) ergo ipsi in primis, ac magis conuenit episcoporum causas cognoscere, propter quem aliis conuenit. Eandem sententiam, & interpretationem canonis secutus Igmarus Rhemensis Archiepiscopus, valde grauis, & vetus auctor in tractatione sua quorundam capitum ecclesiasticorum capite quinquagesimo septimo Niceni quoque, inquit, canones Romani Pont. priuilegium ratum esse voluerunt, cum ad exemplum eius etiam omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda. Hoc

Interpretatio canonis 6. Nic. conc. ex epistola Athanasii ad Felicem.

Interpretatio canonis 6. conc. Nic. ex Ignamo Rhemensi.

ergo canone summam Pont. Rom. auctoritatem in omnes ecclesias, & omnes ecclesiasticas leges, ac iudicia à Nicena synodo confirmatam esse sensit grauissimus, & nationis Germanicæ auctor. Vnde subiungit, nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quando illos pro consideratione temporum nunc intendit: nunc remittit: cum & ipsi canones tale priuilegium ei indubitanter competere concesserint. Sic etiam hunc canonem intellexit Nicolaus primus Pont. eruditissimus, ac sanctitate clarus in epistola ad Michaelem Imperatorem, ita enim ait, Nicenæ Synodi non aliud præcepta testantur: adeo vt non aliquid ausa sit constituere, cùm videret, nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique hic nouerat domini sermone concessa. Si omnia, ergo nihil defuit, quod illi non cesserit. deinde subiungit, Denique si instituta Nicenæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenitur profecto, quia Romanæ ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, sumpsit exemplum. Hactenus Nicolaus. Quæ verò ista forma sit, quam Pontifex Nicolaus dicit, magis adhuc intelligi potest ex epistola 3. Anacleti, quam Synodus Nicena secuta est, & vnde Nicolaus primus verbum formæ, & sententiam, atque interpretationem canonis sumpsit. Sic enim ait, Inde nanque & beati Apostoli inter se statuerunt, & quæ sequuntur. Item Leo magnus, cuius auctoritas quanta sit, Synodus Chalcedonensis sexcentorum, & amplius episcoporum testis est, sic hunc canonem intellexit: siquidem quia Patriarcha Antiochenus auctoritate episcopi Rom. & non alterius, ordinandus erat, Anatolium Constantinopolitanum in epistola ad Marcianum Augustum reprehendit, quod eum ordinasset. id autem factum esse dicit contra priuilegia ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & Nicenæ Synodi decretis fixa, & contra antiquitatis exempla. Hæc autem omnia canone 6. in quem, cum, hæc scribebat, intuebatur, comprehensa sunt. iubet enim is canon seruari ecclesiarum priuilegia, & priscas consuetudines, quæ Leo Pontifex antiquitatis exempla

Interpretatio can. sexti synodi Nic. ex epistola Nicolai.

Quod synodus Nic. secuta sit in canone sexto conc Nic. epist. 3. Anacleti.

vocat, ex quibus eſt conſuetudo priſca eccleſiæ Romanæ, ad quam ceu ad caput & fontem, aut cauſam priſcas aliarum eccleſiarum conſuetudines referri, & ab ea pendere apertè ipſa Synodus teſtata eſt, cùm ait, Vigeant priſcæ conſuetudines, vt epiſcopus Alexandrinus, & quæ ſequuntur. & ſubiungit cauſam, & originem, quia hæc, inquit, eſt conſuetudo epiſcopi Romani: quod ſatis ſupra explicatum eſt, ne eadem ſæpius repetamus. Cum igitur Leo Pontifex ad reprehendēdum Anatolium ſententiam huius ſexti canonis obiicit, Synodum Nicenam priſcæ huius conſuetudinis Epiſcopi Romani teſtem obiicit. Quod ſi exempla experientiæ in ſumma poteſtate Pont. Rom. Lutherani petūt, ſicut eorum propheta Martinus, vt in procœmio libri huius dixi, petebat: huic priſcæ conſuetudini epiſcopi Romani in ſexto canone Synodi Nicenæ teſtatę, omnes archiepiſcopi Theſſalonicenſes ante ſchiſma eccleſiæ Græcorum locupletiſſimum teſtimoniū ſemper dederunt. ij enim vt legati perpetui Pontificis Romani locum eius ſemper tenuerunt: cuius auctoritate priuilegia eccleſiarum ſalua conſeruabant: & ordinationes epiſcoporū ritè celebrandas, ac electiones Metropolitanorum firmabant: vt ex epiſtola Leonis 84. ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem c. 6. perſpici poteſt, Nomine autem Metropolitani Patriarchæ, quoque comprehenſi ſunt, vt in canone ſexto Synodi Nicenæ factum eſt. Accedit teſtis huius conſuetudinis epiſcopi Romani in firmandis electionibus, & ordinationibus Patriarcharum ipſa etiam Synodus Chalcedonenſis: in cuius actione 10. ordinatio Maximi Patriarchæ Antiocheni, Domino anteceſſore eius eiecto auctoritate Leonis epiſcopi Romani firmata eſt: & ob eā cauſam ab aliis recepta, & approbata. Sed quia hic canō ſextus Synodi Nicenæ πρεσβεῖα eccleſiarum ſecūdum priſcas conſuetudines ſalua eſſe vult, & eiuſdem canonis ſententiam Synodus Conſtantinopolitana, & Epheſina poſtea eodem verbo πρεσβεῖον renouarunt, libet explicare vim huius verbi, quod ſciam, alios in explicanda notione eius laboraſſe: alios nugatos etiā eſſe: ex quibus eſt patronus Molinei, à verbo igitur πρεσβεύω πρεσ-

2.Cor.5. βεία dicitur, quo verbo vsus est Apostolus, cùm ait, pro Christo ergo legatione fungimur. Hoc.n. est Episcopi munus Sed quia non licet episcopo, vbique legatione fungi, vt Paulo licebat, nisi tantum in diœcesi sibi assignata, vtitur Synodus verbo πρεσβεῖον, quod non iam solam legationem significat, sed diœcesim, in qua legatio pro Christo obeunda est. Sicut διδασκαλία doctrinam significat διδασκάλιον verò scholam, vbi docetur, siue ludũ litterariũ. Quare nugatur, qui dicit solũ dignitatẽ & non potestatẽ significare hoc verbum in canone sexto Nic. conci. cum legatio, sine potestate explicari non possit. Consuetudo igitur prisca, quã Synodus Nicena dicit, quæ πρεσβεῖα siue, vt patres latini vocant priuilegia episcopis dedit, diœceses, inquã, cuique suam, in qua quisque episcopus priuilegio legationis suæ in ea pro Christo fungendæ vteretur, dignitatem simul & potestatem dedit. Ecclesiæ itaque Romanæ, siue episcopi Romani, qui ei præest, πρεσβεῖον est vna cuncti orbis Christiani diœcesis, vbi legatione sua pro Christo fungitur. vt in eo impleatur, quod dominus, qui mentiri non potest, in euangelio suo dixit, Et erit vnus grex, siue vnũ ouile, & vnus pastor, (sic enim intellexit beatus Cyprianus in libro de vnitate ecclesiæ) & alij episcopi eiusmodi πρεσβεῖα habeant, id est, diœceses suas ad obediendum suam pro Christo legationem. Nisi enim esset vnum omniũ diœceseon ceu corporis vnius caput, vel non essent singula capita singularum diœceseon, quæ partes sunt illius vnius diœceseos inter se vni capiti cohærentes: vel esset corpus multorum capitum, siue vlla concordia & decore, & mõstri potius simile quam corporis. Idcirco Synodus Nicena vt in hoc canone sexto, de quo agitur, causam redderet cur consuetudo illa iam tunc prisca instituta esset, vt episcopus Alexandrinus in subiectas sibi prouincias, & earum episcopos potestatem haberet: item Antiochenus potestatem haberet in suas: itidem alij in suas parœcias. quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani. formam enim quam beatus Petrus, & reliqui Apostoli habebant, successoribus Metropolitis, & reliquis episcopis, tanquam ex suo fonte deriuan-

tes reliquerunt. Congruit, cum his, quod S. Anicetus, siue Anicius martyr, & Pontifex in epistola ad episcopos Galliæ scripsit, inquiens, Si autem propter nimiam longinquitatē, aut temporis incōmoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit (loquitur autem de Metropolitano incorrigibili) tunc ad eius Primatem causa deferatur: & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur. Hactenus Anicetus, quod si auctoritate sedis Apostolicæ iudicant Patriarchæ, siue Primates, cum Nicena Synodus sanxit, vt secundū priscam consuetudinē Alexādrinus episcopus, qui est Primas, siue Patriarcha potestatē haberet Aegypti, Libyæ, & Pentapolis, quia is esset mos episcopo Romano, profectò morē episcopi Romani Synodus vocauit formam auctoritatis, quam episcopus Romanus in reliquos mundi episcopos à domino accepit, quāuis omnes essent episcopi, vtpote successor beati Petri, qui reliquis omnibus Apostolis præfuit, quāuis omnes essent Apostoli. Itē S. Melchiades intuens in hunc sextū canonem Synodi Nice. & de appellando Pontificem loquens, ipsum quoque verbū consuetudinis inde mutuatus est. Sic enim ait in epistola prima, si verò se viderit quisque vestrum prægrauari, hanc sedem appellet: huc recurrat, vt semper instituta fuit consuetudo. Ergo propter formam huius cōsuetudinis à Sanctis Apostolis institutę, & traditæ, atq; à magna Synodo Nicena receptæ, & confirmatæ, quia episcopus Roman. reliquis episcopis omnium ecclesiarū præest, ita vt reliqui eum appellare, cum necesse fuerit, possint, propter hanc, inquam, formam Nicena Synodus sanxit, & confirmauit priscam, & Apostolicam consuetudinem, vt episcopus Alexandrinus episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolis præesset: atque hi illum, cum opus esset, appellarent, salua semper, vt necesse est, Romanæ sedis anctoritate, vtpote summa. Hanc consuetudinem ad Romanam sedem confugiendi cum non intelligant Magdeburgen. nec sciant, vnde ea existat, neque quod genus consuetudinis sit, obiiciunt in Centuria 4. cap. 7. de epistolis decretalibus Pontificum, dissentire inter se episcopos

Quod epistolam quoque Aniceti secuta est Synodus Nicena in Canone 6.

Quomodo Melchiades imitatus & secutus sit canonem sextū Syn. Nic.

" Romanos de Primatu: quia alij, inquiunt, affirmant ex
" consuetudine fieri, vt omnes causæ ad Romanam se-
" dem perferantur, vt Melchiades in epis. ad episcopos
" Hispaniæ, & Damasus in epis. ad Prosperum: alij verò à Christo. Hæc isti. Qui, si ita vt se de verbo Dei iactãt, in studio eius profecissent, ex Paulo Apostolo discere potuissent, posse consuetudinẽ in natura, & in scriptura niti. Postquam enim dixit in epistola ad Corinthios priore, Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier autem si comam nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: subiungit, Si quis autem videtur cõtentiosus esse, nos talem consuetudinem nõ habemus, nec Ecclesia Dei. Quæro ergo à vobis Magd. quã consuetudinem hoc loco Apostolus dicat: an consuetudinem ex humana ortam institutione? an potius consuetudinem natura, & ratione consistentem, & ecclesiæ à Sanctis Apostolis commendatam, ac traditã? profectò negare hoc non potestis, si quid sanè mentis habetis. Huiusmodi igitur consuetudo prisca conueniẽter naturæ, & rationi à Christo instituta, & verbo eius sancita, atque à Sanctis Apostolis tradita est, qua omnia ecclesiæ catholicæ membra vni capiti subiecta sunt ne sit schisma. Hanc consuetudinem Melchiades, & Damasus dixerunt: quod vos Magd. non intellexistis. Sed intelligite nunc, & iudicate, an dissentiant, vt dixistis, de primatu, qui à Christo eum, & qui à consuetudine à Christo instituta ducunt. Hanc ipsam consuetudinẽ ante mille propè ducentos annos longinquam vocauit beatus Cyrillus in epistola ad Cœlestinum, Pont. de qua superiore libro memini. Ex qua igitur origine, nisi Apostolicæ traditionis orta fuit, si iam tunc prisca erat, & omnium ecclesiarum? Huic etiã consuetudini testimonium, & quidem grauissimum Synodus Ephesina in suis ad eundem Cœlestinum litteris dedit: de quibus, ibidem quoque memoraui. Præterea hunc canonẽ sextum Synodi Nicenæ, de quo tam multa scribimus, quia hanc consuetudinem priscam à Sanctis Apostolis traditam confirmauit, & in quo vis decreti de appellationibus continetur, Iulius quoque Ponti-

Quæ cõsuetudo sit, ad quã Primatus Pont. refertur in epistolis Pontificum.

Quid Iulius Pont. scripserit de potestate summa Pont. intuens quoque in canonem Apost. & canonẽ Syn. Nic. & epistolam Anacleti, atque Aniceti.

sex eodem modo intellexit. intuens enim in eum, & in canonem Apostolorum 34. & in epistolam Anacleti 3. & in epistolam Aniceti ad episcopos Galliæ, sic in epistola sua prima scripsit, Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædã discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret: de qua forma quædam episcoporum orta est distinctio, & magna ordinatione prouisum est, ne omnia sibi omnes vendicarent: sed essent in singulis prouinciis singuli, quorũ inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidã in maioribus vrbibus constituti solicitudinem susciperent ampliorem, per quos ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura confluueret, & nihil vnquam à suo capite dissideret. Secundum hanc priscam legem ecclesiasticam à sanctis Apostolis auctoritate domini promulgatam, & canone magnæ Synodi Nicenæ confirmatam, qua omnium Episcoporum potestas, & iudicia ad vnum tandem caput referuntur, idem Iulius Pontifex causam Athanasij ad se reuocauit vt Theodoretus etiam grauis auctor his verbis libr. 2. historiæ ecclesiasticæ c. 4. testatur, Iulius igitur ecclesiasticam secutus legem, & ipsos Romæ adesse iussit (episcopos dicit Athanasij aduersarios) & diem dixit Athanasio: qui simul vt citatus fuit, cupidè accurrit. Eant nunc Magd. & negẽt hanc epistolam Iulij esse, cuius Theodoretus meminit, & quidem verbum ex verbo transferens. Secundum eandem legem alij quoque Põtifices Romani alios episcopos iniquis iudiciis oppressos ad Romanum tribunal confugientes audierunt, & iudicarunt. Innocentius Chrysostomum: Leo Theodoretum: Nicolaus tertium Ignatium: Martinus Maximũ: vt alios nunc omittam. Rursus idem Iulius rescribens episcopis Orientalibus, qui Athanasium, & alios episcopos iniquè damnauerant, quos postea idem Iulius liberauit. intuens in hunc ipsum Canonem sextum synodi, tãquam omnium inquit, curam gerentes propter sedis propriæ dignitatem, suscepimus eos in communionem: singulisque cum suis rebus auctoritate huius sedis proprias reddidimus ecclesias: quoniã huic sanctę

Quod Theodoretus epistolæ Iulii meminit, & legis ecclesiasticæ, quã secutus est Iulius in appellatione Athanasii admittenda.

sedi propter prauorum hominum insidias ipso domino instituente, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus per singula concilia roborantibus, hoc semper licuit, licebitque domino auxiliãte in perpetuum. Vnde qui scit se aliis esse præpositum, non molestè ferat, aliquem sibi esse prælatum: sed obtemperantiam, quam ab aliis requirit, gratis & ipse dependat. Quapropter increpando, vobis scribo, quia nõ rectè tractastis viros inculpatos, & à nobis minimè examinatos, ex suis ecclesiis communione priuatos pellentes, & ecclesiasticæ disciplinæ iniuriã irrogantes, constitutumq; Niceni concilij minimè seruãtes. Hactenus Iulius. Meminit etiam huius epistolæ Iulij increpatoriæ Socrates lib.2.c.15. quam vocat παῤῥησιαςικὰ γράμματα quas litteras scripsisse dixit Iulium ecclesiæ Romanæ prærogatiua fretum. Cum igitur Iulius Pontifex Orientales illos increpauerit, quod cũ ipsi essent alioqui aliis præpositi, nollent tamen alium esse sibi prælatum (damnauerant.n. episcopos non permissa eis potestate appellandi maiorem, id est, pontificem Romanũ) & quod in ea re Canonem Concilij Niceni non seruassent, satis planum est, Canonem sextum Concilij Niceni significasse: si quidem in eo cõtinetur Primatus episcopi Romani, qui reliquis omnibus prælatus est: & potestas, quam habẽt alij episcopi in eos episcopos, quibus præpositi sunt, vt de Alexandrino, & Antiocheno nominatim sancitum est. Ita vt qui sciunt se aliis esse præpositos, sicut hic Iulius scripsit, non molestè ferant, aliquẽ, id est, Pontificem sibi esse prælatum. Vnde Paschasinus episcopus Legatus, ac Vicarius sedis Apostolicæ cùm vellet in Chalcedonensi Concilio auctoritate, ac testimonio magnæ Synodi Nicenæ Primatũ Põtificis Romani probare, in cuius iniuriam voluerant quidã Canone per fraudem clàm composito, quædam priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, Canonem sextum Nicenæ Synodi in actione 14. produxit, & recitauit ad contradicendum, sic inquiens, treceñtorum decem & octo patrũ Canon 6. quod ecclesia Romana semper habuit Primatũ: admonuit Paschasinus vice procemij, quid hoc canone contineretur, deinde

ſubiungit canonem. Antiqua conſuetudo vigeat per Aegyptum, Libyam, & Pentapolim, vt epiſcopus Alexādrinæ horum omnium habeat poteſtatem, quoniā, & Romano epiſcopo hæc eſt conſuetudo, & quæ ſequuntur, huic canoni, & canonis ſententiæ patres Synodi Chalcedonenſis minimè contradixiſſe, non ſolum ex ipſa actione 14. perſpici poteſt, ſed Liberatus quoque archidiaconus Carthaginenſis in Breuiario cauſæ Neſtorianorū c.13. teſtatur: ſic enim ait, Legati contradictio à iudicibus cōcilij, & epiſcopis omnibus ſuſcepta eſt. Sed, vt ad epiſtolam Iulij Pontificis reuertamur, quia Magd. more ſuo, vel eā negabunt, vel auctoritatem eius, nos vtrumq; & veram eſſe ac magnæ auctoritatis, aduerſus iſtos grauiſſimo teſtimonio probamus 250. epiſcoporum Synodi Sardicenſis Catholicorū qui ex 30. & amplius prouinciis conuenerunt hi enim epiſtolā ad omnes epiſcopos miſerūt, quā Theodoretus lib. 2. hiſtoriæ eccleſiaſticæ recitat, in qua de illa ipſa epiſtola Iulij & meminerunt, & ſentētias eius poſuerūt, vt cùm aiunt, Et ſi maximè ipſorum calumniæ proditæ, iudicatęque ſunt, cū quia citati ab amico, & collega noſtro Iulio non apparuerunt: tum de iis, quæ ipſe Iulius ſcripſit: profectò enim veniſſent, ſi non obſtitiſſet metus ſcelerū perpetratorum Iulius verò de illis ipſis ſic ſcripſerat, Neque ſuſpicione caret, qui aliū calumniis derogat, falſa dixiſſe, cum ipſe ad iudicium, vt probet, quæ intulit, euocatꝰ venire diſtulerit. Et paulò poſt eadem Synodus, ſed, vt diximus, citati non adfuerunt, hoc etiam ipſo facto producentes calumnias ſuas. Iulius verò ſcripſerat de eiſdem in eandem ſententiam, ſanè manifeſtum eſt, ſuum eos cōfiteri crimē, qui toties euocati, venire diſtulerūt. Sequitur in Synodo Sardicenſi. Qui enim ſe, quæ dixere de aliis, probaturos eſſe confidunt, ne in faciem quidem illos accuſare metuunt. Iulius verò ſic illis ipſis in eadē ſcripſerat epiſtola, qui citati à Pontifice venire noluerunt, Nam ſi de veſtris dictis confideretis, etiam in faciem probare non diſtuliſſetis. Contulimus epiſtolam Synodi Sardicenſis cum epiſtola Iulij, ne eam poſthàc Magdeb. aut reliqui Lutherani negare audeāt. Quare

Veritatis & auctoritatis epiſtolæ Iulii teſtimonio eſſe ducentos quinquaginta epiſcopos Syn. Sard.

si nec epistolam vlla tergiuersatione, nec auctoritatem eius negare iam possunt, quam tot episcopi Catholici, at tot prouinciarũ in ecclesia Synodica ad omnes omnium ecclesiarum episcopos citarunt, & secuti sunt, eisdem interdum verbis, & sententiis vtentes, quid superest, nisi, vt quæ in ea ipsa epistola Iulij continẽtur, quæ tot patres probarunt, & amplexi sunt, & ipsi Lutherani, & Magd. licet inuiti conscientia tamen cogẽte, probare cogantur, de Primatu dico Pontificis Romani, & de iure appellandi eum in maioribus causis, ne probi ab improbis damnentur, quæ & in ipsa Iulij epistola, & in actis ipsis Synodi Sardicẽsis comprehẽsa sunt? Redeo ad sextum canonẽ, in quo nec ipsi Magd. dissimulare potuerunt, quin summa episcopi Romani potestas, & ius ad eũ prouocandi contineretur: idcirco enim cum alioqui negare eum nullo modo possent, falsatum tamen esse dixerunt. Sic enim in Centuria 4. cap. 7. de epistolis Decretalibus Pontificũ scripserunt, ostensuros se prolixè in Centuria quinta in Synodo Carthaginensi falsasse Romanos episcopos canonem sextum Synodi Nicenæ ad obtinendum priuilegium, vt omnes causæ ecclesiasticæ ad sedem Romanam deferrentur: & sine sentẽtia eius nihil geri posset. Verum de hoc, quod promiserant, siue promissi obliti, siue cõscij, non teneri promissis, qui promittunt, quod præstare non possunt, ne verbum quidem in 5. Centuria in Synodo Cartha. de canone tantum Sardicensis cõcilij meminerunt, quem non Nicenum, sed suppositititium esse contendunt. Imò canonem sextum, quem promiserant, ostensuros se falsatum esse, cum cæteris canonibus Synodi Nicenæ, qui in publicis exemplaribus tunc ferebantur, vt nunc feruntur, recitarunt, his paucis vice argumenti, ac procœmij expositis, dum hæc, inquiunt, geruntur, exemplar canonum Nicenorum per Trilonem, & Thearistum Constantinopolitanum è Græco latinè redditum, & Synodo Carthaginẽsi missum huiusmodi in tomis conciliorum annotatur. Deinde subiiciunt capitula 20. ex quibus sextum est, Antiquiores cõsuetudines obtineant, quæ apud Aegyptũ sunt: & quæ sequuntur. Sequitur deinde, quia & vrbis

Quomodo sextũ canonem falsatum esse Mag. obiecerunt, quia intelligebãt cõtineri in eo summam auctoritatem Pont. & ius prouocationis ad eum.

Romæ episcopo similis mos est Ergo etiam Magdeburg. auctoritate duorum interpretum Trilonis, & Theatisti, ac etiam totius Synodi Carthaginensis, quæ canones recitatos amplexa est, canoni sexto testimonium tribuunt, quem tamen in Centuria 4. falsatũ esse dixerant. imò vt omnem scrupulum eiiciant, reuoluãt, si placet, omnia exemplaria Græcorum manu scripta, quæ nunquam Romam aduecta, nec inter Latinos peregrinata sint, & consulant ea, vtrum aliter habeant, quàm in Latinis legitur. Quod si canon sextus concilij Nicen. falsatus vnquam fuisset, qui potius obiecissent, quàm ipsi Græci Romanæ ecclesiæ æmuli, & obtrectatores? quod tamen nunquam hactenus fecerũt. imò verò canõ ille sextus, qui in Rufini historia cũ reliquis in epitome est descriptus, falsatus est, vel potius falsa interpretatione deprauatus, Sic enim ait libro priore. cap 6. & vt apud Alexandriã & in vrbe Roma vetusta cõsuetudo seruetur: vt & ille Aegypti, & hic sub vrbicarum ecclesiarum solicitudinem gerat. quæ lectio in nullo hactenus exemplari, siue Græco, siue Latino, inuenta est. quæ si aliquando inuenta esset, qui eã potius citassent, ac Romanis episcopis obiecissent, quã Græci, cum de principatu in œcumenico concilio cum Latinis Florentiæ contendebant? Itaque Rufinus non sic hunc canonem inuenit: sed sic interpretatus est, id est, non bene. vt illud item in canone 9. eiusdem Synodi Nicen. malè est interpretatus, quod ait de clericis Catharis in ordine suo recipiendis, sed ordinatione data, sic enim interpretatus est χειροθετουμένους, cùm potius interpretari debuisset, facta manus impositione. Non enim iterum ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solum accipiunt absolutionẽ, quæ fit per manus impositionẽ. Ex iis etiam quæ iam de sexto canone Synodi Nic. explicata sunt, & ostensa, constat plane, falsum esse, quod Molineus 9. q 2. ca. Episcopi, margini libri apposuit, non esse scilicet exceptum Põtificem Roman. sed potius comprehensum. cum Synodus Const. cap. 2. iubet, vt episcopus vnius prouinciæ nihil in prouincia alterius agere possit. Imò verò exceptus est ibi. Siquidem ipsa eadẽ Synodus Const. sextũ

Falsa interpretatio 6. & 9. cano. conc. Nic.

canonem Synodi Nice. de potestate Primatum in subiectas prouincias ibidem renouauit, Quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani, ergo ex cõsuetudine episc. Ro. tanquã ex causa testimonio etiã Synodi Cõstantinopolitanæ existit consuetudo potestatis aliorũ Primatum in prouincias suas, vt iam explicatum est. Illud præterea tametsi minutum fortasse videatur, tamen ne quid prætereamus, quod prodesse possit, & opportunum sit, aduertendum est, verbo Parilis: quo vtitur vetus interpres sexti canonis Niceni, cum ait, Quoniam quidem episcopo Romano parilis mos est: non exæquari reliquos Primates Pontifici Romano, vt hæretici putant. nõ enim verbum Parilis, parem hoc loco significat, sed similem. imò & summus Orator Arati Phænomena latinè interpretans, sic est vsus verbo, cũ ait, consimili specie stellas, parilique colore. Hæc verò similitudo cõsuetudinis episcopi Roma. cum aliis Primatibus, siue Patriarchis in eo consistit, vt sicut episcopus Rom. consueuit habere potestatem in episcopos suos quamuis omnes sint episcopi, vt beatus Petrus omnibus Apostolis præerat, quamuis omnes essent Apostoli: sic Primates in episcopos suarum prouinciarum potestatem habere consueuerunt, quamuis omnes sint episcopi. Verùm hæc potestas episcopo Romano consueta causa est potestatis illorum, vt hic canon testatur, idcirco etsi similis sit, non tamen æqualis, sed maior est. Hactenus de sexto canone.

De Canone ix. Conc. Chalced. quomodo sextum canonem Conc. Nic. confirmet pro primatu Pontif. & decreto de appellationibus ad eum, item de interpretatione canonis ix. conc. Chalced facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à Zonara, quomodo de falsitate, & repugnãtia redarguantur, quomodo constitutio Leonis Imperatoris de non appellando intelligẽda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontific. ex Cypriani epistolis, ex historia Gregorii. Turonen. ex Socrate, ex epistolis Theodoreti, ex historia Amiani Marcell. ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio. Cap. 4.

ET si de iure appellationis ad episc. Ro. in omnibus causis ecclesiasticis, cũ necesse est, satis iam ex ipso canone sexto Synodi Nicen. vt hactenus ostẽsum est, constet, pergamus tamẽ alia adhuc appellationis testimonia grauissima, & illustria exempla producere: & in primis caput 9. concilij Chalcedonensis, quo sexcẽti patres decretum de appellationibus in Nicena Synodo prius confirmatum, ac renouatum postea in Synodo Sardicensi, magna auctoritate roborarunt, sed recitemus caput. Si clericus, inquit aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi prouinciæ conqueratur. Si verò contra ipsius prouinciæ Metropolitanũ episcopum episcopus, siue clericus habeat controuersiam, pergant ad diœceseos Primatem, vel ad Constãtinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium terminetur.]

Quia quædam priuilegia, vt paulò ante dixi, Græci ecclesiæ Constantinopolitanæ in concilio Chalcedonensi per dolum ex composito vsurpare tentauerãt, & honorem Primatus post Romanũ Pontificẽ ei tribuere, quod esset noua Roma, vt ex actione extrema perspici potest, & Liberatus quoque ecclesiæ Carthaginẽsis Archidiaconus in Breuiario causæ Nestorianorum c.13 testatur, idcirco canonem 9. Patres sanxerunt, in quo iubent, vt episcopus, siue clericus Constantinopolitanæ diœceseos, si lis ei cum Metropolitano fuerit, eligat, vtrum malit causæ suæ iudicem, principem ne diœceseos, id est, Põtificem Romanum, an Patriarchã Constantinopolitanum. Hanc verò esse canonis huius sententiam ratio ipsa ita cõuincit, vt nemo dicere possit, obscurè Patres, aut ambiguè locutos esse. Etenim si canon nominatim de episcopo, siue clerico Constãtinopolitanæ diœceseos cauet, cõstat principẽ diœceseos, ad cuius tribunal & iudiciũ Synodus Chal. eum mittit, qui cũ Metrop. prouinciæ diœceseos Constannopolitanæ cõtendit, nõ posse Patriarchã Alexandrinũ, neq; Antiochenũ intelligi, quia Diœcesis Cõstantiopolitana nõ est illis patriarchis subiecta: nec vllum

Quomodo Synodus Chalc. canonẽ Syn. di Nic. 6. suo canone 9. confirmauit sine vlla obscuritate, & ambiguitate.

ex iis, qui in Africa Primates sunt, & dicuntur, id est, episcopi primarum sedium, propter eandem causam. Relinquitur ergo, vt necessariò intelligatur alius princeps diœceseos, cui subiectus sit Metropolitanus prouinciæ Constãtinopolitanæ diœceseos, vt idẽ quoque subiectus est Patriarchæ Constantinopolitano: is autẽ non est, neque esse potest alius, quam princeps diœceseos vniuersalis, qui est episcopus Romanus cuncti orbis, velut vni⁹ diœceseos, princeps & rector. Etsi enim vnusquisque Patriarcha est princeps suæ diœceseos, vt Alexandrinus Alexandrinæ, Antiochenus Antiochenæ, & Constantinopolitanus Constantinopolitanæ: non tamen est princeps diœceseos absolutæ, vt est Romanus Pontifex, quæ est causa, cur in 6. canone Niceno nulli fines Pontifici Romano circumscripti legantur, vt aliis Patriarchis. Ne verò præpostere dictũ esse putemus, quod ei, qui cum Metropolitano prouinciæ Constantinopolitanæ diœcesis litigat, adire iubet Synodus ad principem diœceseos, id est, Papam Romanum, vel ad sedem Constant. cum potius videatur dicendum fuisse, vt adiret sedem Constãtinopolitanam, vel, si ita mallet, adiret Pontificem Romanum, vt semper ad maiorem, sicut ratio postulat, velut per gradus ascenderetur: ne quis (inquam) præposteram collocationẽ putet, cum tenorem cogitemus, quem Magnus Nicolaus in epistola ad Michaelem hunc canonẽ interpretans, & veluti huius collocationis, atque ordinis rationem explicans, cogitauit. Sic enim ait, postquam canonem recitauit: In quo inquit, hic tenor obseruandus est, vt si videlicet clericus, aut episcopus aduersus Metropolitanum habet querelam, & tanta vrgetur necessitate, vel si hoc graue non ferat, vbicunque sit positus, Primatem diœceseos petat. Quod si iuxta Constãtinopolitanam vrbem quisquam eorum cõstitutus, & solius præsidis eius iudicio velit esse contẽtus, petat eandem regiã. Cum.n. dixisset, petat Primatem diœceseos, pręceptũ posuit eadẽ Sancta Synodus, regulámq; constituit, cum verò disiunctiua coniunctione addidisset, aut sedem regiæ vrbis Constantinopolitanæ, liquet profectò quia hoc secundum permissionem indulsit.

Quod in canone Chalc. conci. nihil sit præposterum, & si primo aspectu videatur esse.

Explicatio canonu Chalce. conc. ex Nicolao I.

Deinde subiungit. Ergo saltē nunc non videtis, ad maiora semper esse properandū, quousque gradatim peruenitur ad eam sedē, cuius causa, aut à se negociorum meritis exigentibus, in melius commutatus: aut solius Dei sine quæstione reseruatur arbitrio? Hæc Nico explicatus est tenor illius canonis de adeundo Pontifice Romano tanquam summo, aut sede Constantinopolitana huic tenori causam præbuisse videtur illa Græcorum importuna insolentia, & ambitio, qui in Pontificem Romanum se efferre volebant. idcirco præcipit Synodus, vt cui lis est cum Metropolitano, si ei molestum non est, adeat statim ad Pontificem Romanū, vt summum Principem diœceseos vniuersalis: aut certè, si malit contentus esse iudicio sui Patriarchæ Constantinopolitani, adeat eum prius, à quo rursus possit, si velit, Pontificem Romanum appellare: quod satis ex eo intelligitur, quod prius dixit, ob eam quam diximus causam eat ad Principem diœceseos, id est, ad Pontificem, & postea, vel ad sedem regiæ vrbis Constantinopolitanæ hæc verò causa ambitionis quia nondū nata erat, nō est hic ordo, ac tenor seruat⁹ in epistola prima Victoris Pont. sic. n. ait, in institutis legitur Apostolicis: Si quis putauerit se à proprio Metropolitano grauari, apud Patriarcham, siue Primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem. eundem ordinem, ac tenorem ac eisdem verbis Iulius Pōtifex repetiuit in capitulo quarto ex Nicenis de appellatione capitulis, quæ idem Iulius, in epistola contra Orientales pro Athanasio posuit, sic enim ait: si quis putauerit, se à proprio Metropolitano grauari, apud Primat. diœceseos, aut penes vniuersalis ecclesiæ Papam iudicetur. Primatem diœceseos vocauit hic quēcunque Patriarcham, qui est suæ diœceseos princeps, quod ex eo intelligitur, quod subiungit, aut penes vniuersalis ecclesiæ Papam, id est, Pontificem Romanum, qui cum sit Papa vniuersalis ecclesiæ, consequēs necessario est, vt ille diœceseos, quem prius dicit, non sit princeps vniuersalis diœceseos, sed priuatæ, sicut rursus in canone Chalcedonensi ex eo, quod subiungit, vel ad sedem Constantinopolitan. sequitur ne-

Quare non sit seruatus idem ordo, siue collocatio verborum in canone Chalced. conc. & in canone Niceno in ep. Iulii c. 4.

ceſſario, vt princeps ille diœceſeos, quem prius dixerat, non priuatæ, diœceſeos princeps, cui non eſt ſubiectus Patriarcha Conſtantinopolitanus, ſed princeps vniuerſalis diœceſeos intelligatur. Hæc notare volui propter eos, qui ſubtiliter, & ſcrupuloſe ſingula excutiunt. Si quem verò mouet, quod ſingulari numero Synodus Chalcedonenſis dixit, diœceſeos, & non diœceſeon. ſciendum eſt, inquit idem Nicolaus primus, tantundem valere, quod diœceſeos dixit, ac ſi diœceſeon dixiſſet. plenæ, inquit, ſunt ſacræ ſcripturæ tali forma locutionis, vt illud: fons aſcendebat è terra, miles, locuſta, rana pro fontibus, militibus, locuſtis, ranis, &c. Sed videamus Græcos interpretes canonum, dum adhuc aliena priuilegia ſuo Patriarchæ Cōſtantinop. vindicare volunt, quemadmodum interpretati ſint principem diœceſeos, quem canon Chalcedon. concilij dicit, vt ex eorum abſurda, & abſona interpretatione magis adhuc reuincantur, qui contradicunt. Interpretabor latinè. Eſt, inquit Theodorus Balſamo, princeps diœceſeon, vt mihi videtur, non quidem Metropolitanus ſingularis prouinciæ, ſed Metropolitanus totius diœceſeos: diœceſis verò eſt, quæ multas prouincias in ſe habet: hoc autem priuilegium non viget hodie. Etſi enim aliqui Metropolitani dicantur principes, non tamen habent alios Metropolitanos in ſuis diœceſibus, ſub ſua poteſtate. quare videtur fuiſſe illis temporibus alij principes diœceſeon: aut eſſe quidem hos nunc, ſed non habere priuilegia, quæ à canonibus illis tributa ſunt. Hactenus Theodorus, qui quoniam videbat in hoc canone duos iudices Metropolitano Conſtantinopolitanæ diœceſeos maiores in diœceſi Conſtantinop. declarari, vnum quem principē diœceſeos vocat, alterum Patriarcham Conſtantinopolitanum, ne illum, id eſt, principem diœceſeos Romanum Pontificem interpretaretur, Patriarchā enim Alexandrinum, aut Antiochenum interpretari nō poterat, quia illis non eſt Conſtantinopolitana diœceſis ſubiecta, coactus eſt fingere, fuiſſe illis temporibus, quibus Synodus Chalced. habita eſt, neſcio quos principes diœceſeon, qui præeſſent pluribus prouinciis,

Quomodo dictus ſit Pont. Roma in Synodo chalc. princeps diœceſeos.

De interpretatione abſurda, & repugnante Græcorū Theodori Balſam. & Zonaræ in Canonem concil. Chalced.

Commentum Theodori Bal.

qui Metropolitanos, qui singulis prouinciis præerant, sub potestate sua infra Patriarcham haberet, qui iam, aut non sint, aut eorum priuilegia non extent. Quis non videt, commentum esse hoc, ad quod cōpulsi sunt isti, ne veritatem confiterentur: ne inquam, confiterentur principē diœceseos, quæ vna est totius orbis Christiani, esse episcopum Romanum successorē beati Petri, cui Deus oues suas, nō has, aut illas, sed quæcunq; sunt cōmisit? Interrogate, vos Magdeburgēses Theodorum istum, quomodo hoc, quod ait probet? aut in quibus canonibus, aut Synodis, aut historiis hoc reperiatur, quod somniat? aut, si vos illi opem ferre potestis, accurrite, producite testem, si quem habetis, quem ille reperire non potuerit. Sed videamus quid Zonaras, alter interpres Græcorum canonum dicat, interpretemur etiam latinè. Alij, inquit, exarchos, id est, principes diœceseon aiunt esse Patriarchas: alij Metropolitanos, sed melius est dicere, vocari Metropolitanos exarchos, id est, principes prouinciarum, iuxta canonem 6. Synodi Sardicensis: vt sit huius canonis sententia, qui iudicia distribuit: quod cum episcopus episcopum, aut clericus episcopūm ad iudicium vocat, tunc iudex est Metropolitanus, quem vocat exarchum, id est, principem diœceseos. cum verò episcopus cum Metropolitano litigat, tunc iudicium ad Patriarcham Cōstantinopolitanum pertinet, qui quidem non est iudex omnium Metropolitanorum, sed eorum, qui sunt ei subiecti, non enim est iudex eorum, qui sunt Metropolitani Syriæ, Palæstinæ, Photices, Aegypti, nec hos ad iudicium suum trahet. Metropolitani enim Syriæ subiecti sunt Antiocheno foro, Metropolitani Palæstinæ Hierosolymitano: Aegypti Metropolitani subiecti Alexandrino, à quibus ordinantur. Dicebātur alij præterea exarchi, id est, principes, vt episcopus Cæsareæ Cappadociæ, Ephesinus, Thessalonicensis, & Corinthiorum, quibus ob hanc causam aiūt concessum esse priuilegiū, vt ferant plures cruces in ecclesiis suis. Hactenus Zonaras. Nec hic exposuit, quis esset, præter Patriarcham Constantinopolitanum, ille alter exarchus, siue princeps diœceseos iudex Metropolitani,

cum quo epiſcopus, vel clericus litem habet. nõ enim poteſt eſſe exarchus, ſiue princeps prouinciæ, hoc eſt, Metropolitanus, quia Metropolitanus non eſt ſubiectus Metropolitano: neque poteſt eſſe, vt ante dixi, Patriarcha Antiochiæ, aut Alexandriæ, neque exarchus Cæſareæ Cappadociæ, aut Epheſi, aut Theſſalonicenſ. vel Corinthiorum, qui etiam dicuntur exarchi, id eſt, principes, quiſque ſuæ diœceſeos. Reſtat igitur, vt neceſſario intelligendus ſit Pontifex Romanus. quod quidem ne iſti confiterentur, maluerunt abſurda, & repugnantia dicere. de quibus dici poteſt illud ex Euangelio Marci, quod male interpretantes canonem concilij Chalcedonenſis, contra prouocationem ad Pontificem Romanum à Synodo Chalcedonenſi ſancitam falſum teſtimonium dixerunt: & teſtimonia eorum non ſunt conuenientia. Sed quid reſpondendum eſt ad auctoritatem illius conſtitutionis Leonis imperatoris, quam nuper D. Ant. Aug. Ilerdenſis Epiſcopus cum multis aliis plurium Imperatorum è Græco in Latinum nuper conuertit, & ſcholiis eruditis illuſtrauit, quam ſanctionem ad Iulianum præfectum Imperator miſit, in qua hunc ordinem iudiciorum ſanxit, ſecundum ſacros canones: vt prius accuſatio fiat apud epiſcopum eius ciuitatis, in qua eſt reus, tum is, ſi ſuſpectus eſt, apud Metropolitanum: ſin verò iudicium Metropolitani non placuerit ei, vocet reum ad Synodum, cui interſit Metropolitanus cum tribus epiſcopis antiquioris ordinationis. deinde ſubiungit, Si verò ſe lædi exiſtimauerit, prouocet ad illius prouinciæ beatiſſimum Patriarcham, atque iis, quæ ipſe iudicauerit, omnino pareat, perinde ac ſi eum ab initio iudicem elegiſſet nam contra horum (inquit) anuſtitum ſententias non eſſe locum appellationi à maioribus noſtris conſtitutum eſt. quid inquam ad hanc conſtitutionem reſpondendũ eſt? ne fortè cum in eam Magdeburgenſes inciderint, aliquid auctoritatis cõtra veritatẽ ſe reperiſſe putent, vnde magis in errore ſuo hęreant, & ali͏os in eundem errorem magis trahant. reſpondemus ſatis excepiſſe auctoritatem Pontificis, cũ Imperator, in principio conſtitutionis dixit, ſe ordinẽ

Theodorus Balſamon, & Zonaras contra appellatio. ad Pont. falſum teſtimonium dixerunt. & teſtimonia eorũ non ſunt conuenientia.

iudiciorum describere κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς, id est, secundum sacra statuta, quibus quidem decretum de appellationibus confirmatum esse satis supra demonstratum est: & adhuc demonstrabitur. Rursus cùm ait imperator, Sic à maioribus suis constitutum esse, illos sanè dicit, de quibus in primis gloriari poterat, quos historiæ testantur, summum honorem semper Pontifici Romano detulisse vt omnium ecclesiarum principi, Constantinum dico, Constantem, Valentinianũ, Theodosium, Arcadium, Honorium, Iustinianum, & tales alios non autem Zenonem, & Anastasium Eutychianistas & alios similes: sub illis religiosis imperatoribus episcopi Orientales vt antea dixi, Pontificem Ro. appellarunt. Athanasius Iulium, Ioannes Chryſ. Innocentiũ, Theodoretus Cyri Leonem: vt postea Ignatius tertius Nicolaum primum, & S. Maximus Martinum. Quod si quis adhuc prisca tempora requirat, & exempla prouocationis ad Pontificem Romanum ex summa antiquitate repetita desideret, legat epistolam 4. beati Cypriani lib. 1. ex qua intelliget, Basilidem, & Martialem Hispaniæ episcopos propter crimen idololatriæ ex ecclesia eiectos, ad Stephanum Pontificem iure appellationis, vt videbatur, confugisse: non quidẽ quod potentia, & opibus externis, quæ erant exiguæ, & tenues, neque gratia imperatorum Valeriani, & Galieni hostium nominis Christiani Pontifex valeret, ne hic, vt solent Magdeburgenses cauillentur. Nihil verò refert, quod essent isti episcopi de idololatria notati & iuste eiecti, imò eo magis quod volumus, efficitur, quod causæ suę diffisi, iure appellationis, tanquam extremo perfugio vtcunque vti voluerunt: si forte possent hac via in opinionem catholicorum, apud summum iudicẽ, & Christi Vicarium tam longè dissitum per fallaciam irrepere, quod quidẽ euenit. Sic igitur ait Cyprianus. Neque rescindere ordinationem iure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam Romam pergens Stephanum collegam nostrum longè positum, & gestæ rei, atque veritatis ignarum fefellit, vt exambiret, reponi se iniustè in episcopatũ, de quo fuerat iustè de-

Exempla prisca prouocationis ad Pont.

Testimonium Cypriani multiplex pro decreto appellationis.

positus, & quæ sequuntur. Satis declarat Cyprianus verbis ipsis, quibus vtitur, ad ius appellationis episcopos illos confugisse, siquidem rescindere quod alius iudex fecerit, & reponere, quem alius deposuerit, vtrumque horum non nisi iudici maiori conuenit: estq; hæc appellationis ratio, vt sicut Vlpianus Iurisconsultus lege 1. de appella. ait, iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat: licet nonnunquam (inquit) bene latas sententias in peius reformet: nec enim vtique melius pronuntiat, qui nouissimus sententiam laturus est. sicut hic per surreptionem, quam vocant, contigit. Eodem pertinet, quod in eodem libro proxima superiore epistola ad Cornelium Pontificem Romanum Felicissimus, & alii cum eo pseudoepiscopi ab hæreticis facti, & à beato Cypriano de sententia concilij plurimorum episcoporum damnati, quasi freti iure prouocandi ad principalem cathedram, vt idem Cyprianus in eadem epistola Romanam vocat, ad Cornelium confugerunt iudicium episcoporum Africæ declinantes. Aliud præterea exemplum appellationis vetustum, id est, annis fere post Christum natum quadringẽtis æditũ, & memoriæ nostræ, ante annos nongentos à Gregorio Turonensi proditum est lib. 10. de rebus Francorum. c. 30. de Brictio episcopo, cui crimẽ (inquit) adulterij est impactum à ciuibus Turonicis, expulsoq; eo, Iustinianus episcopus est ordinatus. Brictius verò se ad Papam vrbis dirigit: Iustinianus autem post eum profectus, apud Vercellensem ciuitatem obiit. Turonici iterum malignantes Armentium statuerunt: Brictius verò 7. annis apud Papam degens idoneus inuẽtus à crimine, ad vrbem suam redire iussus est & libro 2. cap. 1. idem Gregorius, quo magis Brictium appellasse Pontificem ex ipso actore hortatu Turonensium reum prosecuto intelligamus, hæc scribit dixisse Turonenses ei, quem loco Brictij episcopum suffecerant. Vade post eum, & exerce negotium tuum quia si eum prosecutus non fueris ad nostrum contemptum, humiliaberis. At Brictius episcopus Romam, inquit, veniens, cuncta, quæ pertulerat, papæ refert Et paulò pòst, septimo, inquit, anno regressus à Roma cùm auctoritate Papæ illius Turo-

Testimonium Gregorii Turonen. pro decreto appell.

nos redire disposuit. Extat præterea epistola Orientalium ad Symmachum Pont. Roma. quem illi ante annos amplius mille aduersus Acatium Patriarcham Alexandrinum Eutychis Sectatorem à Pontifice Rom. anathema factum obtestantur, & appellant, vt accurrat. Acatius enim eos, qui communionem eius vitabant, in exilium mittebat: & variis modis vexabat. An hæc opis imploratio non satis probabat esse omnibus læsis prouocationem ad Pont. Romanum? Rursus, qui cum Eutychianis licet inuiti communionem habebant, ne ecclesias derelictas, lupis prodere cogerentur, idque apud Pont. excusabant, vt à se hac ratione communionem anathematis deprecarentur, nónne hoc ipso iudicem eum primum agnoscebant? imò totum etiam orbem subiectum ei esse confitebantur: sic enim scripserunt. Non ignoras oues Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere, qui cum beatissimo, ac doctissimo Paulo clamas nobis subiectis tibi, nõ enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio. Prætereà huic priscæ, & ab apostolis traditæ consuetudini Romanum Pontificem in maioribus causis, ac iudiciis appellandi Euseb. quoque Emesenus testimonium præbet, teste Socrate lib. 2. cap. 11. sic enim ait, Eusebius verò cum ea quæ volebat, perfecisset, legationem ad Iulium Romanum episcopum misit obsecrans, vt ipse iudex in causa Athanasij esset, & ad se litem hanc aduocaret. dicant nobis Magdeb. si sciunt, quo iure, & auctoritate, hoc Eusebius Emesenus ab episcopo Romano petebat, nisi iure, & auctoritate consuetudinis à Sanctis Apostolis institutæ, ac traditæ? Rursus idem Socrates eodem lib. cap. 15. Iulio igitur Rom. causas quisque suas exponunt, ex istis autẽ erant Paulus Constantinopolit. patriarcha, & Athanasius Alexandrinus ex ecclesiis suis ab Arianis eiecti. subiungit deinde Socrates, Ille autẽ (Iulium dicit) propter prærogatiuum ius ecclesiæ Rom. (hoc enim significat προνόμιον) litteris liberè scriptis eos muniuit, & ad Orientem misit, vt locum cuique suum restitueret, & eos, qui episc. petulanter è sedibus suis eiecerant, increparet. Si ad ius prærogatiuũ ecclesiæ Romanæ pertinebat auctore Socrate,

Testimonium epist. Orientaliũ pro decreto de appell.

2. Cor. c. 1.

Testimonium Socratis pro decreto de appellationib.

vt episcopos Orientis iniquè pulsos Iulius reuocaret, ergo ad eum pertinebat iudicium appellationis, & potestas iniquitatem iudicantium corrigendi, qui est vsus necessarius appellandi, vt Vlpianus ait. iam quod dixit hoc loco Socrates, ὠχύρωσε, id est, muniuit, ad illud planè retulit, quod Dominus Petro mãdauit στηρίζειν, id est, firmare fratres, iniquè enim motos, in gradu suo reponere, quoddam firmare est. Extat prætereà aliud exemplum grauissimum Pontificem Romanum appellandi in epistola Theodor. episc. Cyri eruditissimi ad Leonẽ primum. recitemus Græcè ad maiorem auctoritatem, εἰ Παῦλος τῆς ἀληθείας ὁ κῆρυξ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος σάλπιγξ πρὸς τὸν μέγαν ἔδραμε Πέτρον ὥστε τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τῆς κατὰ νόμον πολιτείας ἀμφισβητοῦσι παρ' αὐτοῦ κομίσαι τὴν λύσιν, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς καὶ σμικροὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν τρέχομεν θρόνον, ὥστε παρ' ὑμῶν λαβεῖν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἕλκεσι θεραπείαν. διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὸ πρωτεύειν ἁρμόττει. πολλοῖς γὰρ ὁ ὑμέτερος θρόνος κοσμεῖται πλεονεκτήμασι. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας πόλεις ἢ μέγεθος ἢ κάλλος ἢ πλῆθος τῶν οἰκητόρων κοσμεῖ, ἐνίας δὲ τούτων ἐστερημένας πνευματικά τινα λαμπρύνει χαρίσματα. τῇ δὲ ὑμετέρᾳ φορὰν ἔδωκεν ἀγαθῶν ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός. ἡ γὰρ αὕτη πασῶν μεγίστη καὶ λαμπροτάτη καὶ τῆς οἰκουμένης προκαθημένη καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκητόρων κυμαίνουσα. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν νῦν κρατοῦσαν ἡγεμονίαν ἐβλάστησεν, καὶ τῆς οἰκείας προσηγορίας τοῖς ἀρχομένοις μετέδωκεν. κοσμεῖ δὲ αὐτὴν διαφερόντως ἡ πίστις, καὶ μάρτυς ἀξιόχρεως ὁ θεῖος ἀπόστολος βοῶν. ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. repetam hic interpretationem ex libro meo 3. de dogmaticis characteribus. Si Paulus, inquit, prædicator veritatis, & spiritus sancti buccina ad Petrum accurrit, vt iis, qui Antiochiæ de viuendo secundum legem Moisis disceptabant, quæstionem expeditam, ac solutam ab eo ferret, multò magis nos, qui pusilli sumus, ad solium apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus nostris feramus: si quidem vobis conuenit, in omnibus rebus primas tenere; vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. nam cæteras ciuitates, vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliquæ verò, quæ his carent, ex quibusdam gratiis spiritualibus splendorem &

Testionium Theodoreti pro decreto de appella.

dignitatem habent: vestræ verò ciuitati vberrimam copiam bonorum ipse dator bonorum largitus est, est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præsidet: præterea ipsa principatum Imperatoriũ profudit, ac nomen suum, id est Romanum, cum iis, qui in ditione eius sunt, communicauit: fides verò præcipuè eam ornat. testis est Paulus, qui clarissima voce ait, Fides vestra annunciatur in vniuerso mũdo, & ne totam epistolam latinè vertam, ad extremum ferè sic ait, ἐγὼ δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου περιμένω τὴν ψῆφον, καὶ ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν σὴν ἁγιότητα ἐπαμῦναί μοι τὸ ὀρθὸν ὑμῶν ἐπικαλουμένῳ κριτήριον, καὶ κελεῦσαι δραμεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεῖξαι μου τὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀποστολικοῖς ἴχνεσιν ἑπομένην. Ego verò (inquit) suffragium sedis apostolicæ expecto, & supplex oro, atque obsecro sanctitatem vestram, vt ea me tribunal vestrum rectum, ac iustum appellantem defendat, & protegat, iubeátque, vt ad vos accurrã, & doctrinam meam vestigiis apostolicis insistentem ostendam. iam hic verbo etiam proprio appellandi, vsus est Theodoretus, & eodem, quo Lucas in Actis, cũ Paulus dixit Festo, Cæsarem appello: & Festus inquit, Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis, vtrobique enim est verbum ἐπικαλεῖν, quod propriè significat appellare. deinde orare Pontificem, vt reo iubeat ad se accurrere, id est, iudicium suum adire, quid aliud est quàm orare, vt ratum habeat, quod eũ appellauerit? quid hic cauillari, aut quomodo hoc testimonium Magdeburgenses eludere poterũt? an dicturi iam sunt, quod illius temporis episcopi ecclesiarum Orientis, ante mille centum & amplius annos, non tulissent tales epistolas Pontificum, in quibus decretum de appellando Pontificem fertur? Sed videamus quid ad extremum epistolæ dicat, τὴν γὰρ ὑμετέραν προσμένω ψῆφον, κἂν κελεύσητε τοῖς καταψηφισαμένοις ἐμμεῖναι ἐμμενῶ, καὶ οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐνοχλήσω λοιπόν. ἀλλὰ μένω τὸ ἀκλινὲς τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν κριτήριον. Vestram enim, inquit, sententiam expecto: quod si sententiæ eorum, qui condemnarunt, acquiescere iusseritis, acquiescam, nulli deinceps futurus molestus: quin potius expectabo incorruptum Dei, & Saluatoris nostri tribunal summum in terris iudicem episcopum Roma-

Theodoretus verbo proprio appellandi vsus ἐπικαλεῖν, cum de prouocatione ad Pont. Rom. scribit.

num planè confitetur eruditissimus auctor, & in scripturis sanctis, valde exercitus, & in earum interpretatione magna cum laude, & non mediocri omnium nostrum vtilitate versatus. Hæc illius sæculi, in ecclesiis Orientis, de summa auctoritate episcopi Romani, & de consuetudine à sanctis Apostolis instituta eum appellandi in maioribus causis, vt de episcoporum damnatione, de integritate fidei, & sana doctrina, ac veritate dogmatum. Ac rursus idem Theodo. ad Renatum presbyterum ex collegio fratrum, quos nunc Cardinales vocãt sic de eadem causa scripsit. ἐγύμνωσαν μὲν ἱερωσύνης. ἐξελαύνουσι δὲ πόλεων, οὐδὲ τὸ γῆρας αἰδεσθέντες, οὐδὲ τὴν πολιὰν ἐν εὐσεβείᾳ τραφεῖσαν, διὰ τοῦτο τὴν ὑμετέραν ἁγιοσύνην παρακαλῶ πεῖσαι τὸν ἁγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῇ ἀποστολικῇ χρήσασθαι ἐξουσίᾳ, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμεῖν κελεῦσαι συνέδριον. ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκεῖνος τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν τὴν ἡγεμονίαν διὰ πολλά καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅτι αἱρετικῆς μεμένηκε δυσωδίας ἀμύητος, καὶ οὐδεὶς τἀναντία φρονῶν εἰς ἐκεῖνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἀκήρατον διεφύλαξεν, τὰ γὰρ παρ᾽ ὑμῶν κριθησόμενα στέρξομεν ὁποῖα ἂν ᾖ τῇ ὑμετέρᾳ δικαιοκρισίᾳ θαρροῦντες. καὶ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι, πλείους γὰρ ἢ τριάκοντα συνέγραψα βίβλους nudarunt me (inquit) sacerdotio, eiiciuntque ex ciuitatibus, nec senectutem reueriti, neque caniciem in religione pietatis nutritam quamobrem deprecor te, vt Sanctissimo Archiepiscopo (Leonem dicit) suadeas, vt apostolica auctoritate vtatur: iubeatque ad vestrum concilium adire: tenet enim sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis ecclesiarum cum propter alia, tum quia semper hæretici fœtoris expers permãsit: nec vllus vnquam, qui contrariũ sentiret, in ea sedit: quin potius apostolicam gratiam puram custodiuit (illam gratiam dicit inuiolatæ fidei, pro qua Dominus rogauit cùm dixit Beato Petro, ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.) Quare (inquit) quæ ab isto vestro Tribunali proficiscentur, qualiacunque erunt, iudicij vestri integritate confisi amplectemur: oramusque vt ex iis quæ hactenus scripsimus, iudicemur, scripsi enim libros amplius 30. Quis ista legat, quæ grauissimus, & tãtæ antiquitatis auctor

de potestate episcopi Romani scripsit, vt erat omnium ecclesiarum illius temporis per Orientem sensus, qui non intelligat, nisi planè sit sine intellectu, quam sint Magdeb. ac reliqui Lutherani obdurati fallacia peccati, vt de quibusdam Apost. ait, & quã sint cœci, propter cor malum discedendi ab ecclesia, & extra eam permanendi, ac iis facti similes, de quibus idem apost. scriptũ esse dicit, dedit eis spiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant vsque in hodiernum diem, spiritum enim compunctionis vocauit hoc loco scriptura τὴν περὶ τὰ χεῖρον νύξιν vt beatus Cyrillus notauit, vt sit huiusmodi spiritus compunctionis, cum quis id tantum, quod falsum est, attendit; & eo intendit oculos, vbi non vident lucem, hoc enim faciũt magistri Lutheranorum duces cœcorum, vt amplius in errore suo proficiant: semper enim quærunt, quomodo quæ clarissima sunt, ridiculis cauillationibus eludant, vt illud, quod in Irenæi latina interpretatione legunt in 3. lib. cùm ait, ad hanc enim ecclesiam (Rom. dicit) propter potentiorem principalitatem necesse est omnẽ conuenire ecclesiam; pro quo Theodoretus dixit ἡγεμονίαν quo verbo præsidem ecclesiarum cuncti orbis episcopum Rom. apertè confessus est, sicut Dionys. Areop. hierarchiæ Mosaicæ ἡγεμόνα, id est, præsidẽ vocat Moisen, & scriptura sancta ἡγεμόνας vocat præsides, vt iam ridiculũ sit & fatuum ἡγεμονίαν sine potestate Pontifici tribuere, vt nuper patronus Molinæi ἐξουσίαν quoque solã dignitatem significare aiebat, vt Pontifici derogaret. Sed producamus adhuc alios testes, & quidem fidei nostræ inimicos, quo magis eis credendum sit. Sic enim scribit Amianus Marcellinus Ethnicus lib. 15. de Athanasij damnatione ab Arrianis ad voluntatem Cõstantij Imperatoris facta. Hunc (Athanasium dicit) per subscriptionem abiicere sede sacerdotali paria sentiens cæteris, iubente principe, Liberius monitus perseueranter renitebatur, neque visum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum sæpe exclamans, apertè scilicet recalcitrans imperatoris arbitrio. id enim ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiuntur æternæ Vrbis episcopi, firmari

Hebr. 3.

Testimonium Amiani Marcellini pro decreto de appellatio.

desiderio nitebatur ardenti. Edisserant nobis Magdeb. quæ ista tanta auctoritas episcopi Romani erat tunc, sine qua cassa, & infirma erat episcopi damnatio, licet in Synodo episcoporum facta, quæ, inquam, auctoritas, nisi summa, & prima, in qua cæterorū episc. auctoritas, tanquā in petra ecclesiæ à Christo posita penderet, & niteretur? ergo Arianus Imperator, & Liberij episcopi Romani inimicus damnationem Athanasij, quā vehementer cupiebat, licet à multis episcopis factam, sine auctoritate tamen Pontificis irritam esse iudicauit, & vnus Martinus Lutherus plebeius, & Monachus apostata non se potuisse à Leone X. ecclesiarum cuncti orbis præside de hæresi damnari, miseris germanis persuaserit? Si Imperator Constantius cum episcopis suis Arianis non credebat posse Athanasium post damnationem appellare episcopum Romanum, & absolui, & irrita, atque infecta fieri, quæ facta in eum essent, quorsum Liberium ad assentiendum, & firmandum damnationis sententiam cogere volebat: Deinde quod Amianus Episcopos Romanos, æternos vrbis episcopos vocauit, videtur mihi non propter extructiones parietinas, & cementinas dixisse, quas sciebat vir prudens temporis tandem vetustate consumi, sed quia à Christianis audierat, (siue crederet, siue non, nihil refert) portas inferni aduersus ecclesiam Romanam, non posse præualere, vt iam auctor gentilis ab euangelio Christi alienus, plus in hac parte de euangelio didicerit, & plus ecclesiæ Romanæ detulerit, quàm Magdeb. & Lutherani deferant. Est aliud prætorea testimonium pro decreto appellandi pontificē, quod Praxeas, licet hæreticus, auctore Tertul. dedit sic enim de eo scribit, Nam iste primus in Asia hoc genus peruersitatis intulit Romanæ humo, & alias inquietus, & de iactatione martyrij inflatus ob solū, & simplex, & breue carceris tędiū, quando, etsi corpus suum tradidisset exurendum, nihil profecisset dilectionem Dei non habens, cuius charismata quoque expugnauit. nam idem tunc episcopum Romanum agnoscentem iam prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ, & ex ea cognitione pacē ecclesiis Asiæ, & Phrygiæ inferētē falsa de ipsis prophetis, & ecclesiis eorum

Plus auctor gētilis de potestate episc. Roma. ex euangelio, licet ei non crederet, didicit, quā Luth.

rum asseuerando, & præcessorum eius auctoritates defendendo coegit, & litteras pacis reuocare iam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum côcessare. Hactenus Tertull. irrepserat principio credulitas in mentem Pontificis ex falsa relatione, quasi veræ essent illorum prophetiæ, donec narrante Praxea rem ipsam, per charisma discretionis spirituum cognouit Pôtifex, non esse istorum prophetias ex iis, de quibus apost. dixit prophetias nolite spernere, ex quo factum est, vt Pontifex, qui ad ecclesias Asiæ, & Phrygiæ litteras pacis prius miserat, posteà reuocaret: erant enim & dicebantur litteræ pacis, quibus episcopus Rom. approbabat ecclesiarum, ad quas eas mittebat, fidem, communionem, ac societatem. exemplum huiusmodi litterarum est epistola 40. Leonis, ad Anatolium Constantinopo. Gaudemus (inquit) in domino, & in dono gratiæ ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuæ litteris, & fratrum nostrorũ, quos Constantinopolim miseramus, relatione cognouimus, sequacem te euangelicæ eruditionis ostendis, vt per sacerdotis probabilem fidẽ meritò præsumamus, quod tota ecclesia eidem credita, neque rugam cuiusquam sit erroris habitura, neq; maculam: & paulò pòst, societatem dilectionis tuæ amplectimur: & in fine, Casterium presbyterum, Patricium, & Asclepiadem Diaconos, qui ad nos tua scripta detulere, cùm epistolis nostris emisimus indicantes nos, vt supra diximus, de Constantinopolitanæ ecclesiæ pace gaudere: cui hanc curã semper impendimus, vt eã nulla velimus hæreticorum fraude violari. hic rursus edisserant nobis Magd. quas auctoritates præcessorum episc. Rom. iste Praxeas alioqui hęreticus defendebat, vt Pontificẽ ad reuocandas litteras pacis in Asiam missas impelleret? aut cur non ad Patriarcham Antiochiæ ecclesiarum Orientis Primatem non est profectus Praxeas, vel ad episcopos Asianos, quos canon Synodi Constantinopolitanæ secundus, quæ ad Asiaticas diœceses pertinent, gubernare secundum canonem Nicenum iussit? quam aliam causam interpretari possunt, prætterquam primatum episcopi Romani, qui ecclesiis cuncti orbis præsidebat? ita vt quamuis hoc cæteri episcopi,

Testimonium Praxeæ hæretici pro decreto de appell.

Quæ sint litteræ pacis, siue pacificæ.

quisque per diœcesim suam curare deberent, per eos tamen ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret, & nihil vsquam à suo capite dissideret. Quod si ante mille trecentos annos, tantæ fuerant in ecclesiis Asiæ, & Phrygiæ auctoritates antecessorum episcopi Romani, vt ex hoc loco Tertulliani intelligere licet, vt episcopus Romanus, qui tunc erat pacem illis daret, aut adimeret, id est, communionem concederet, aut interdiceret, fidem earum probando, vel improbando, ergo simul erat, vel testimonio Praxeæ, & Tertulliani ea auctoritas vt ad eũ quoque pertineret, vt si qui episc. aliter per diœceses suas iudicarent, eorum iniquitatem, aut imperitiã episcopus Rom corrigeret, qui est, vt sæpe diximus, vsus appellãdi necessarius: altera enim auctoritas ab altera seiungi non poterat, quia nec altera, sine altera expediri Quod verò Tertullianus dixit hic, Praxeam istum hæresim Romę intulisse, secundum errorem suũ dixit, fuit enim Montani sectator, qui noua charismata amentium prophetarum in ecclesias introducere voluit, quem eruditissimè Sanctus Epiphanius confutauit. Sed quia longum est, imò prope infinitum, velle omnia huius loci propria persequi, vt testimonia & exempla prouocationis ad Pontificẽ magnus Basilius tandem finiat, repetã ex epistolis eius ea, quæ in lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi dei, cum de summa potestate Pontificis scriberem, attuli. Vt enim cum Apostolo dicam, eadem scribere mihi quidẽ non est pigrum: iis autem qui decretum de appellationibus negant, necessarium. Scribens ergo ad Athanasium, visum est, inquit consentaneum, scribere ad episcopum Roman. vt vidat res nostras, & iudicij sui decretum interponat, vt quia difficile est, aliquos inde de concilij sententia mitti, ipse auctoritatem rei tribuat delectis viris, qui laborem, quidem itineris perferre possint: lenitate verò, ac facilitate motum, tũ etiam commoda, & prudenti oratione eos, qui à via recta deflexerunt, monere: quíque acta concilij Ariminensis secum ferant ad ea rescindendum quæ violentè illic acta sunt. Si vt veteres iurisconsulti tradunt, ad hunc vsum prouocatio est necessaria, vt iniquitatem iudicantium, vel imperitiã

Philip. 3.

corrigat, qui ecclesias Orientis visitandi, habendi in eis Synodos, decreta faciendi, & hæreticorum violentè ibi acta rescindendi auctoritatem episcopo Romano tribuit, an non simul ab aliis episcopis, & ecclesiis ad episcopum Romanum, & ecclesiam eius prouocationem esse confitetur? illud autem obseruādum est, in eiusmodi litteris, quas dicit, ad episcopum Roman. scribendis, secutum fuisse canonem 7. conci. Sardicensis, qui est de prouocatione ad episcopum Romanum, & de presbyteris ab eo mittendis cum auctoritate Pont. ad renouādum iudiciū, si videatur, & hoc ab eo impetretur. Rursus idem Basilius in epistola ad Occidentales, sic ad Pontificem Roman. scribit, obsecramus itaque vos, si dominus permiserit. vt tutè ad nos venire liceat, ne pigeat nos visitare: aut si hoc beneficium in aliud tempus reseruat, qui vitam nostram sapiēter moderatur, scribite, quæ ratio consolandi eos, qui malis premuntur, & ea corrigendi, quæ quassata sunt, à vobis scribi postulat. multiplex enim quassatio ecclesiæ facta est, quę nos vehementer affligit. Nec auxiliū aliunde expectamus, nisi dominus opera vestra. qui fideliter ei seruitis, curationem nobis adhibuerit. Sic verò visitare, & quassata curare bonis pastoribus tribuit propheta Ezech. Quid igitur aliud est, auxilium curandi quassationem ecclesiæ ab hæreticis, tanquam à lupis illatam, ab episcopo Romano, velut à primo, & vniuersali pastore petere, nisi ad eum prouocare? Ac paulò pòst petit idē Basilius à Pontifice, vt Eustachiū, Apollinarium, & Paulinū hæreticos declaret, vt deinceps ab omnibus catholicis vitentur. Et quia Liberius Pont. cùm collegis suis Eustachium anteà absoluerat, & restitui iusserat, qui posteà mutatus, ad vomitū reuersus erat. petiit nomine catholicorum à Felice Liberij successore, vt scriberet rursus ad ecclesias Orientis, quibus de causis, anteà receptus fuisset: & quemadmodum mutatus posteà, gratiam, quā consecutus esset, amisisset. Et quid hoc aliud erat, quam ab iis, qui Eustachium, tanquam à Liberio cùm collegio fratrum ritè prius absolutum, & in communionem receptum, iniquè post amissam gratiam defendendum iudicabant, ad episcopum Romanum Liberij suc-

cessorem prouocare, vt iniquitatem, & imperitiam inique iudicantiũ corrigeret, hic enim est, vetus vsus appellandi. Rursus idẽ Basilius in epist. ad Transmarinos, (sic enim vocat nunc Occidentales, id est, episcopum Romanum, cum collegis suis) eorum opem implorãs, postquam statum rerum ecclesiasticarum exposuit, cũ, inquit, sic res nostræ habeant, consentaneum erat pro vestra in nos charitate, viros aliquos probatos ad nos mitti, qui nos ægrotantes visitarent: & litteras ad nos crebro dari tum ad voluntates nostras confirmandas, tum ad corrigendum errata. nec enim negamus multis nos lapsibus obnoxios esse, vt qui homines simus. Deinde subiũgit. sed quia hactenus fratres, quæ nobis debebatis, omissa sunt, siue quia non aduertistis, quod vos decebat: siue quia nos visitatione vestra indignos iudicastis, aliorum in nos criminationibus anticipati, ecce, inquit, nos principium scribendi facimus, & criminationes nobis illatas confitemur parati à vobis examinari, modo velint ij ipsi, qui nos contumeliis vexant, in conspectum vestrum venire. Si vobis præsentibus conuicti erimus, erratum nostrum agnoscemus: & vos post examinationem veniã à deo feretis, & accusatores nostri remunerabuntur. quod si nos ante examinationem condemnaueritis, nobis quidem nulla fuerit facta iniuria præter iacturam nostræ vobiscum amicitię, ac societatis, quæ apud me maximæ æstimationis est: ac idẽ ipsum damnum vos facietis nobis amissis, & euãgelio repugnare videbimini, cum ait, Nunquid lex iudicat hominem, nisi audiat, & cognoscat, quid faciat? hactenus Basilius. Cùm ergo queritur Basilius, quod falsis eius accusationibus Pont. Rom. credidisset, postulátque, vt maiore cura causam recognoscat, ac præsentibus accusatoribus reum examinet, an non confitetur palam, esse quidem ab aliis prouocationem ad Pontificem, ab eo autem ad alium non esse? etenim si esset, quod per anticipationem falsæ opinionis ex calumniis accusatorum conceptæ factum à Pontifice queritur, non à Pontifice, sed ab alio corrigi postulasset, qui est, vt sæpe dixi vsus appellandi vetus, & à ratione dictatus, & à iurisconsultis traditus. An Martinus Lutherus

Ioan. 7.

aliquid ſimile fecit,cum ſe à Leone X. damnatum eſſe querebatur,petiit ne ab eo,vt audiretur: promiſit,agnoſcere errata ſua, ſi coram conuictus eſſet? minimè. cur ita? niſi quia non agnoſcebat Pontificem primum iudicem: vnde maluit,vt hæreticus iudicio ſuo condemnari,quam iudicio eccleſiæ Romanæ ſtare. Cum ergo ius Apoſtolicum Pontificem Romanum, vt primum, ac ſummum in terris eccleſiaſticum iudicem appellandi ratione æquitatis naturalis dictante ideo inſtitutum ſit, vt,ſicut ait beatus Anacletus,qui iniuſtè opprimuntur, iuſtè fulciantur, neceſſe erat, vt qui beato Petro iubebat,& in eo ſucceſſoribus eius, vt fratres ſuos, qui epiſcopi in primis accipiendi ſunt,firmaret, ac fulciret,omnibus cum appellandi faceret poteſtatem. Etenim ſi natura ſagax & prouida, vt Philoſophi tradunt, non deficit in neceſſariis, multo magis auctor naturæ, ſi beato Petro & ſucceſſoribus eius firmandi, ac fulciendi poteſtatem dedit,in iis, quæ ad eam poteſtatem vtẽdam neceſſaria erant, debuit non deeſſe. alioqui quomodo,quod dominus iuſſerat,id eſt,firmare fratres, epiſcopus Romanus beati Petri ſucceſſor exequi potuiſſet? quomodo inquam, niſi ius ad eum confugiendi cum neceſſe eſſet, omnibus fratribus dediſſet? Sicut enim vt Iabolenus iuriſconſultus ait, cui data eſt iuriſdictio, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt: ſic etiam ratio poſtulat,vt cui data eſt poteſtas firmandi alios, quos opus ſit erigi & ſuſtentari, huic conceſſa ſit iuriſdictio: & aliis poteſtas appellandi eum, id eſt, ad eum confugiendi. quia neque poteſtas ſic firmandi, ſine iuriſdictione expediri poteſt, nec explicari: nec iſta iuriſdictio ad firmandum,& erigendum, ſine poteſtate eum appellandi,id eſt,ad eum confugiendi. Quomodo igitur decretum appellationis ad ſedem Rom. nec illi tempori Pontificum Apoſtolicorum, vt iſti dicunt, neque veritati congruebat? quod quidem non ſolùm ex ratione naturali ortum ducit,ſed neceſſitate connexi ex euangelio profectum eſſe facilè concludere poteſt, qui ea, quæ ſuperiore libro de eccleſia ſuper Petrum fundata ſcripſimus,conferre ſciat. Denique priſcorum tempo-

tum esse, id est, Apostolicæ institutionis decretum hoc, satis hoc tertio libro grauissimis testimoniis, & exemplis magnorum conciliorum Niceni. & Chalcedonẽsis, ac veterum auctorum ostensum est Ne vero hos ius appellationis ad sedem Rom. aut ambitiosum, & superbum, aut violentum, aut imperiorum esse hæretici calumnientur, considerent quanta moderatione, & æquitate temperatum sit. Repetam enim iterum, quæ Pontifex Anicetus de eo scripsit. Si autem, inquit, propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatẽ, vel itineris asperitatem, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius Primatem causa deferatur: & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur. Desinant igitur Magd. blasphemare quod ignorant, cum falso tradunt, decretum de appellationibus in epistola Sixti non congruere tempori, neque veritati, per quos via veritas, sicut ait scriptura blasphematur, qui in auaritia fictis verbis de miseris Lutheranis, quos decipiunt, negotiãtur, quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat. Qui dum nolunt esse in ecclesia vnum ducem vniuersi gregis Christi, nolunt esse in ea optimum statum monarchiæ, quam docuit Moysem dei sermo: Philosophos ratio, pecudes ipsa natura. Quantò ergo simpliciores, & meliores eis sunt, vt in alios istorum similes, beatus Cyprianus scripsit, brutæ pecudes, & muta animalia? & cruenti licet, ac furentes inter gladios, atque inter arma prędones? Præpositus illic agnoscitur, & timetur, quem non sentẽtia diuina constituit, sed in quem factio perdita & nocens caterua consentit, Hæc ille ad Puppianum. Hactenus responsum sit ad ea, quæ ex Synodo Carthagi. in decretum de appellationibus, quod in epistolis Pontificum Apostolicorum frequens est, & in Primatum Pontificis à Magd. obiecta sunt. quæ quantum satis visum est, refellimus: & nostra confirmauimus. non enim fuit nobis propositum omnia hic de potestate Pontificis, imò neque multa scribere, ne quis plura hic requirat. Scripserũt multi multos de ea re libros, ac nos etiam iam pridem libros tres nõ magnos. quos ex verbo dei, quod isti semper iactant, & inclamant,

2. Pet. cap. 2.

contexui: & alia quædam in libro tertio de Dogmaticis characteribus verbi Dei, præter illa, quæ in libro etiam superiori Magdeburgensibus eodem pertinentia responsa sunt. Respōdeamus deinceps ad alia crimina.

Responsio de pulsis, ante iudicium restituendis: Quomodo decretum Euaristi illi sæculo, & veritati conueniret secundum æquitatem naturalem, & ecclesiæ catholicæ decentiā, & secundum legem priscorum Imperatorum, quam ecclesia à principio approbauit, & recepit: & quid de legibus sæculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de epistola canonica Cyrilli ad Dominum Archiepiscopum de restituendo pulso. Cap. 5.

Biiciunt præterea de episcopo pulso, ante iudicium restituendo in epistola 2. Euaristi, quod hoc etiam non cōgruat tempori, neque veritati. Credo visum esse Magdeburgensibus non congruere tempori Euaristi 6. post beatum Petrum Pontificis hoc decretum, quod multis post eum temporibus factum sit ab aliis Pontificibus idem decretum à Caio, Fabiano, Ioanne, Eusebio, Pelagio, Stephano, & aliis, ne omnes enumerem: quos quidem non necesse fuit de Euaristo meminisse. consueuerunt enim non solùm Pontifices, sed etiam Synodi decreta facere, de quibus rebus iam antè facta essent: quod nihil aliud est, quàm illa ipsa decreta renouare, ac confirmare. neque tamen de illis prioribus mentionem facere. sic licet notare aliquos canones in Nicen. Synodo, Antiochena, Laodicensi, Ancyrana, Chalcedonen. Carthaginens. vt cæteras taceam, de iis rebus æditos, de quibus extant Apostolorum canones, qui tamen in illis ipsis Synodis, non citantur. Tēpori ergo Euaristi non congruere decretum hoc De episcopis pulsis, ante iudicium restituēdis, nunquam Magdeburgens. dixissent, nisi familiare ei esset ad pauca respicientibus, facilè pronuntiare, vt in quosdam alios similes Princeps Philosophorum dixit. Est enim in libro quarto digestorum decretum

Magd. similes illis philosophis qui ad pauca respicientes facile enunciant.

Decretum De restitutione ante iudiciũ vnde natum, & quã vetus eius sanctio.

Antonini De restitutione ante iudicium, quod naturalis æquitatis ratio docuit. Si quis spoliatus, ante iudicium non restitutus, indicta causa damnatus esse videatur, quo nihil potest esse iniquiùs. Marcellus igitur iurisconsultus, diuus, inquit, Antoninus Marcio Afflito prætori de succurrendo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sententiam rescripsit: Etsi nihil facilè mutandum est ex solennibus, tamen vbi æquitas euidens poscit, subueniendum est. itaque si citatus non respondit, & ob hoc more solito pronunciatum est, confestim autem pro tribunali te sedẽtem adiit, existimari potest, nõ sua culpa, sed parum exaudita voce præconis defuisse. Subiungit autem Marcellus iurisconsultus: nec intra has solummodo species consistet huius generis auxilium. etenim & deceptis sine culpa sua, maximè si fraus ab aduersario interuenerit, succurri oportebit, quamuis etiam de dolo malo actio competere soleat: & boni prætoris sit potius restituere litem, vt ratio, & æquitas postulabit, quàm actionem famosam constituere, ad quam tunc demum descendendum est, cum remedio locus esse non potest. Igitur si hæc humana lex De pulso, ante iudicium restituendo ex ratione æquitatis naturalis profecta est, & tam iusta, & antiqua est, vt eam in rescriptis Anto. Imperatoris, & in notationibus Marcelli iurisconsulti legamus, quis diceret, non congruisse temporibus Euaristi, id est, temporibus Domitiani & Neruæ Traiani? quis inquam, præterquam Mag. odio ecclesiæ nostræ & sanctorum Pontificum cœcos ac furentes. quod si concedant tandẽ, vt coguntur, congruisse temporibus priscorum Imperatorum hanc legem ex æquitate naturali profectam, & contra multas iniurias, & fraudes ac violentias, quæ fieri poterant, patronam, cur non concedant, vt Sanctissi. Pont. Euaristus hoc ius æquitatis legibus sæculi iam olim sancitum ad vtilitatem ecclesiæ, & innocentiæ defensionem per epistolam suam approbauerit, & sanxerit? præsertim cum isti ipsi Magdeburgen. licet parum memores sint, in prima Cẽt. cap. 7. in iudicio de canonibus apost. sic scripserint, Verùm hoc sæculo apostoli, & alij legibus politicis magistratibus vsi sunt, illud sciente

Quòd omnino necesse sit confiteri congruisse tempori Euaristi decretum de pulso ante iudicium restituẽdo.

euangelium non abolere politica iusta, & honesta. hęc isti. Vnde Calixtus primus temporibus Antonini Caracallæ in epist 2. Nos verò, inquit, sequẽtes patres nostros & eorum vestigiis inhærentes infamia eos notamus, & infames esse censemus, qui infamiæ maculis sunt aspersi. nec accusationes, inquit, eorũ, quos leges sæculi reiiciunt, suscipere debemus. deinde subiungit, Quis enim dubitat leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas? præsertim vbi vel publicæ consulunt vtilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur, &c. Præterea beatus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cuius auctoritas quanta sit, Ephesina Synodus testis est, quam sit iniquum eiicere episcopum ex ecclesia indicta causa, ac rursus quàm æquum sit, restituere eum prius, deinde in iudicio sisti, & audiri, & quã sit hoc canonicum, & ecclesiasticum, docuit in epist. quam ad Dominum Archiepiscopum de quodã episcopo pulso, ante iudiciũ restituendo scripsit: quæ propter auctoritatem, & vtilitatem relata est à patribus ecclesiæ orientalis inter canones, & appellata canonica. ergo postquam eum pluribus verbis arguit, Melius, inquit, æquiusque erat eius causam audire. & paulò post, Cogitans ergo, inquit, quid canonibus sancitum sit, quid ecclesiam deceat & quid clericos ipsos, qui sacrorum administrationi præsunt, siste quæso lachrimas senis, qui, si voluerit cum accusatoribus litigare, litiget, vt est in more, te cognitore & iudice, tuisque episcopis: nisi aliquos propter suspicionem reiiciat. & paulò post, Bona autem ei ablata duplici, inquit, nomine & causa restituere oportet: tum quia nihil prorsus huiusmodi committendum erat: tum quia vbiq; terrarum cũctis episcopis etiam sanctissimis acerbissimũ esse solet rationem ab ipsis de sumptibus factis reposcere. hactenus Cyrillus. Quod si pulsum restituere ante iudicium, quod à Domino Archiepiscopo Cyrillus Patriarcha postulat, hoc ecclesiam, & eos, qui ecclesiis præsunt, decere dicit, præterquam quod canonibus quoque sancitum est, cur igitur dicunt Magdeburgẽses non congruisse hoc decretum tempori Euaristi,

Quid Cyrillus Alex. scripserit de restituẽdo pulso ante iudicium.

neque veritati? An non congruebat Euaristo, vt sciret, quid ecclesiam, & eos, qui ecclesiis præsunt, deceret? & quid lex naturæ insita præscriberet? Denique esse hoc decretum ab Euaristo Apostolico Pontifice profectũ testatus est Isidorus ante annos prope nongentos in prologo suæ collectionis epistolarum Pontificalium, ac canonum, quæ extat, & cuius meminit Igmarus Archiepisc. Rhemensis ante annos septingentos. Postquã ergo citauit Isidorus epistolam magni Leonis ad Synodum Chalcedonensem de restituendis pulsis ante iudicium subiungit idem Isidorus, eadem & antiqui, & apostolici, qui fuerunt ante Synodum Nicenã sanxerunt. & rursus eadem, inquit, sanxit Synodus, quæ habita est Larassa sub Valeriano principe. Somniant ergo Magd. cum dicunt, circa tempora Caroli Magni fictam esse hanc epistolam propter hoc decretũ, quasi illis temporibus non cõgrueret. Deinde si temporibus Nicenæ Synodi congruebat, vt hoc ipsum sanciret, vt intelligi potest ex sententiis illis canonicis ex actis Nicenæ Synodi collectis, quas Iulius Pontif. epistolæ suæ ad Orientales inseruit. quod Damasus quoque in epistol. tertia ad concilia Africæ testatur, cum ait. De eiectis verò, & suis rebus spoliatis nihil vobis verius significare queo quam sancti patres definierunt (Nicenos enim patres dicit) & nostri prædecessores apostolica auctoritate roborarunt: si inquam, congruebat tẽporibus Niceni concilij, quod ratio æquitatis naturalis docuit, non posse inermes, vt idem Damasus ibidem ait, cum armatis ritè pugnare, quomodo non potuit idem congruere temporibus Euaristi? eandem rationẽ æquitatis naturalis produxerunt tum alij Pont. tum Nicolaus primus Damasum, & Damasi verba imitatus, cum scribens de quibusdam pulsis, ante iudicium restituẽdis ad episcopos, & archiepiscopos, qui in Suessonica vrbe conuenerãt, prioribus, inquit, redditi gradibus, & ordinibus, & quodammodo suis omnibus re uestiri, aduersus impetentem integras vires habeant. deinde subiungit, non enim inermis cum armato conflictum inire potest: bene autem habet, quod epistolas Nicolai, qui in 9. sæculum incidit, non negant Magd.

Isidorus de antiquitate decreti de restituendis pulsis ante iudicium.

Decretum de restituẽdis pulsis ante iudiciũ in Nice. conci. ex Iulio, & Damaso, confirmãte Nicolao I. cuius epistolas nõ negãt Magdeb.

id quod à 6. ſæculo poſt natalem domini facere cœperunt in aliorum Pontificum epiſtolis, quarum teſtimoniis, cum eis videtur, libenter abutuntur. ex quo fit, vt ſimul Damaſi, & patrum Synodi Nicenæ teſtimonium de pulſis, ante iudicium reſtituendis in epiſtola Nicolai neſcientes confiteantur.

Defenſio decreti Euariſti de ſacris vaſis non tangẽdis niſi à ſacratis, & quomodo congruat tempori. Item de aqua & ſale benedicto, & de aſpergendo populo. Quid hæc ſignificent & operentur, & de myſterio aquæ ſuper terram effuſæ in libro 1. Reg. tum de iis, quæ Lutherani hodie ſecundum Apoſtolicas traditiones faciunt, quamuis eas negent. Item quomodo benedictio aquæ & ſalis ſit in ſcriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Tim. de ſanctificatione creaturæ per verbum, & orationem, ex proprietate verborum, ſecundum ſcripturas deprompta, & quomodo ſcripturis, & ſibi ipſis repugnare neceſſe ſit eos, qui virtutem ſpiritualem in ſanctificatione aquæ & ſalis negant. Item teſtimonia, & exempla virtutis aquæ benedictæ ex hiſtoria Euſebii, & ſancti Epiphanii. Caput 9.

Ecretum quoque Euariſti de ſacris vaſis non tangendis niſi à ſacratis aiunt ſimiliter, non congruere tempori, neque veritati, ſed qua ratione non congrueret, nihil plus attulerũt hic, quam in ſuperioribus. ſatis demonſtratum eſſe putant, ſi ipſi dicant. Interrogemur ergo nos, quare non congruit tempori, neque veritati: an tempori non congruit, quia tempore Euariſti non erant vaſa ſacra? ecquis ita deliret, vt hoc aut dicendum, aut credendum eſſe putet? dicant potius, nõ fuiſſe tunc ſacra vlla, quæ ſi erant, ſimul conſequens eſt, vt eſſent vaſa ad ſacra facienda: quod ſi erant eiuſmodi vaſa, an non congruit veritati, vt ſacra vaſa eſſent? vt dicant potius, nihil diſtare inter ſacra & profana: vt non magis opus ſit ſacris vaſis ad ſacra in templis facienda, quam ad conuiuia in luſtris agitanda: non magis ad eccleſiæ miniſterium, quam ad culinæ

Abſurdum cõmentũ Magd non congruiſſe tempori Euariſti, prohibere laicũ ſacra vaſa tangere.

eas mentes, & blasphemas linguas. An putant isti Babylonium sine Deo in hoc mundo, vt Apostolus ait. plus honoris vasis templi, cuius sanctuariũ iuxta prophetiam Danielis dissipaturus erat populus cum duce venturo,& finis eius vastitas,& in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem, & finem perseueratura desolatio.plus,inquã, honoris debuisse, quam Euaristus sanctissimus Pont. deberi intelligeret vasis domus Dei: cuius gloria nouissimæ, iuxta prophetiam Aggæi,maior quam primæ?an putatis Magd. quod qui non pepercit Balthasari, neque supplicium ei differre voluit, quia exemplo paterni supplicij nihil profecisset, imò ea ipsa nocte, qua ipse & mille optimates in vasis sacris biberunt, eum occidi & Babylonẽ capi voluit,vobis fortasse parcet, qui peiores illo estis? ille enim saltem territus est articulis illis manus scribentis,qui ei in pariete apparuerunt:& Danielem honore affecit, & præfecit regno: siue ne à præsentibus condemnaretur,vt quidã vetus interpres ait,siue quod liberationem per eum consequi speraret.át vos Magd. neque supplicium Balthasaris terret, neque mouet, quin vasa sacra communia esse dicatis,& putetis: imò, quod grauius adhuc est, eos, qui ferunt vasa domini, vt prophanos habeatis.Sed prosequamur reliqua huius generis & loci: inter ea enim, quæ tempori & veritati negant congruere,ponunt quoque decretũ Alexãdri epist 1.de aqua & sale benedicto, & aspergẽdo populo,vt sanctificetur.Sed recitemus Alexandri verba, Aquam,inquit, sale conspersam populi benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur: quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. nam si cinis, inquit,vitulæ aspersus sanguine, populum sanctificabat,atque mũdabat,multo magis aqua sale aspersa diuinisque precibus sacrata, populum sanctificat, atque mundat:& si sale asperso per Heliseum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sterilitatem rerum aufert humanarũ, & coinquinatos sanctificat,atque mundat,& expurgat:& cætera bona multiplicat: & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutiis homines defendit?nam si tactu

Magd. plus honoris putãt debuisse vasis sacris regem Babylonis idololatram, quam Euaristum sanctis. Pont.

Magd.peiores Balthasare rege Babylonis. Dan.c.5.

Decretũ Alex. de aqua cum sale benedicto.

fimbriæ vestimenti Saluatoris saluatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum eius verborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? Addamus & nos ad hæc exempla scripturæ sanctæ à Pontifice commemorata, quod in lib. Regum 1. scriptũ est de aqua effusa in terram in honorem Dei, sic enim ait, dixit autem Samuel, congregate vniuersum Israel in Masphat, vt orem pro vobis Dominum: & conuenerunt in Masphat, hauseruntque aquã & effuderunt in conspectu Domini super terram. Sic enim est apud 70. deindę subiungit. & ieiunauerunt in illa die, & quę sequuntur. Percontemur hic Magdeburgenses, & cæteros Lutheranorum Magistros, an putatis temere hoc factum esse, ac sine vlla mysterij significatione, aut superstitiose? absit, vt ita quisquam vestrum desipiat, cum clarè dicat Apostolus, omnia in figura contigisse illis. interpretetur ergo nobis hoc mysticum ænigma aquæ illius coram Domino effusæ, vt alios nunc omittam, Cyrillus Alexandrinus: sic enim in homilia 18. & 30. quas nobis reliquit inscriptas ἑορταστικὰς, scripsit, vidisse Samuelem in spiritu verbum, quod est fons vitæ, fieri hominẽ, & voluisse, honorare typo illo ac figura Deũ, qui futurus erat homo: terra enim inquit, super quam effundebatur aqua, symbolum erat carnis, quã assumpsit: & aqua symbolum vitæ. sic quoque inquit, iussit Deus Moysi, sumere aquam ex fluuio, qui erat symbolum filij ex patre tanquam fluuio, siue fonte nascentis, & effundere super terram, quæ erat symbolum carnis, & illa aqua sic effusa super terram, fiebat sanguis, qui mortem significabat, ante.n. quàm Deus homo fieret, mori non potuit. Similiter inquit, Samuel statim post aquam illam effusam super terram, immolauit agnũ, qui fuit typus ac figura Christi immolati. Hactenus Cyrill. quod si Samuel vt Deum typo, & imagine honoraret, effudit aquam super terram coram Domino, id est, in honorem Dei, & tanquam genus oblationis Deo acceptæ, hoc enim significat, secundum Idioma scripturæ sanctæ illud, coram Domino, siue in conspectu Domini, & si illa effusio aquæ super terram iussa

1. Reg. c. 7.

Quid significaret mysterium aquæ coram domino effusæ à Samuele.

Cyrillus in homeliis paschalibus.

Exod. 7.

Comparatio aquæ illius effusæ in honorem Dei à Samuele & aquæ benedictæ nobis in honorem Dei aspersæ.

fieri à Samuele secundum spiritum in nomine Dei, qui futurus erat homo, & moriturus, quæ erat quædã typica sanctificatio aquæ illius, tantum valuit cum ieiunio illo adiuncto, vt victoriam de hostibus, Deo de cœlo tonãte, perterrefactis impetraret, vt historia Regum narrat, cur non multo etiam plus valeat ad perterrefaciendos, & fugandos dæmones aquæ per verbũ Dei iam incarnati, & pro nobis mortui, & iuxta Prophetam, tanquam aqua effusi sanctificatio, & ad honorem ipsius aspersio, tãquam genus oblationis? quid, inquam, obstat, quo minus aqua. quæ mysteriis Dei seruit, ad fugandos dæmones, morbosque pellendos effectum diuinæ gratię per inuocationem eius sumere possit? quod si potest, cur quod vbique Christiani credunt, & Christianæ operantur, vos negatis? & si nihil sine scriptura ad cultum Dei faciendum est, vt traditis, vbi legistis in scriptura canendum esse à populo in ecclesia, præcinente concionatore? non hoc dico, quod istam consuetudinem à primis vestris magistris piè vobis. & accommodate ad ingenium gentis Germanicæ diebus præsertim solennioribus relictam damnẽ, sed quod neque vos traditionem aquæ benedictæ cũ benedictione salis aspersi. quam à sanctis Apostolis accepimus, damnare debeatis, sed potius recipere, vt maiores vestri receperunt, vt crucem quoque in frontibus facere multi non Brentiani recepistis, quod nulla vos scriptura docuit: & cibos etiam benedicere, antequam gustetis. nec. n. hoc facitis. ne hic more vestro cauillari incipiatis, quia hoc in euãgelio à Christo factũ legitis: aliud. n. est imitari, quod Christus fecit: aliud facere, quia præceptum est etenim si ad imitationẽ, & exemplum Christi cibos benedicitis, & non ex præcepto traditionis apostolicæ, sicut nos, qui constitutionẽ de benedicẽdis cibis, antequam gustemus ab Apostolis traditam habemus, & sequimur, quæ est in lib. 5. Clem. Rom. in extrema parte cur non satis ieiunium 40. dierum, quibus Dominus ieiunauit? nec n. illud ieiunium ad legem Moysis pertinebat, quæ nõ præcipiebat tale ieiuniũ. sicut præcipit lex euangelicæ & apostolicæ traditionis? cur itẽ ministri vestri ad exemplum euangelij

Psal. 21.

Negant Magd. quod vbique omnes Christiani credunt, & operantur. Quas traditiones sine scripto Lutherani quoque teneant.

Constitutio Apostolica de benedictione ciborum, antequã gustentur.

non imponũt manus super ægros, vt nos facimus? cur non vngunt eos oleo, vt est in euãgelio Marci, sicut in ecclesiis catholicorum à ministris noui testamenti fit: quod si vos ideo cibos benedicitis quia scriptum sit à Paulo, nihil reiiciendũ esse, quod cũ gratiarũ actione percipitur, sanctificari.n, creaturã per verbum Dei, orationẽ, rectè hæc, & nos creaturã aquæ & salis benedicimus propter hãc ipsam scripturã Pauli, vt iam cõstitutio ab Apostolis tradita de benedictione aquę ad depellẽdas ægritudines, & fugãdos dęmones quæ à Cle. Rom. in lib 8. de cõst. apost. scripta est, non sit per sermonẽ tautũ tradita sine scriptura. sed recitemus cõstitutionẽ, & cõferamus eã cum scriptura Pauli, sic. n ait in persona Matthæi Apost. benedicat episcopus aquã aut oleũ: Sin verò nõ aderit episcopus, benedicat presbyter præsente diacono: dicat autẽ in hunc modũ, Domine Sabaoth, Deus virtutũ, creator aquarũ, & amator hominũ, qui dedisti aquam ab bibendũ, & oleũ ad exhilarandũ faciem in exultationẽ lætitiæ, ipse etiã nunc sanctifica hanc aquam & oleũ ex nomine eius qui obtulit, vel quæ obtulit, & tribue ei vim sanãdi, & depellendi morbũ, fugãdi dæmones, & expellẽdi omnes insidias per Christũ spem nostrã, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto spiritui in sæcula, amen. Si nõ mouet vos tanta auctoritas, at moueat saltẽ tanta antiquitas: sed conferamus hanc orationẽ cum loco Pauli ad Timoth. Paulus ait, sanctificatur enim per uerbum Dei, & orationem: oratio verò hæc ait, sanctifica hanc aquã: deinde explicat vim sanctificationis, subiungẽs, Tribue aquæ vim sanandi, & depellendi ægritudines, fugandi dæmones: hæc est imploratio auxilij aduersus ea, quæ nocent, quam implorationẽ auxilij significat ἔντευξις, vt Theodoretus in comment. epist. prioris ad Timotheum capite secundo notauit. quo verbo vsus est idem Paulus in eadem epist. c. 4. cum ait sanctifica tur enim διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, id est, per verbum Dei, & orationẽ, vt interpres vetus vertit: sic etiã accepit hoc verbũ magnus Athanasius in prologo explanationis Psalmorũ ad Marcellinum, cum eos psalmos notat, in quibus est ἐντυχία, n. imploratio auxilij, hoc. n.

1. Tim. c. 4.

Coguntur Lutherani, qui cibos benedicunt ex traditione, concedere benedictionẽ aquæ item ex traditione.

Constitutio apostolica de benedictione aquæ, & de virtute eius.

Collatio benedictionis aquæ & salis ab apostolis traditæ, cũ loco Pauli de benedictione ciborum.

Quid significetur in loco Pauli de sanctificatione ciborũ ἐντεύξις ex Athanasio, & Theodo.

verbo vtitur, pro quo Paulus vsus est verbo ἔντευξις. quare cum vos Magdeburgenses, & cæteri Lutheranorum magistri negatis accipere creaturas per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quãdam spiritualem ad auxiliandum nobis contra ea, quæ nocere possunt, hanc Pauli scripturam negatis nõ intelligentes eam, neque virtutem eius. hæc est enim vis sanctificationis facere, vt quod significatur, fiat in timorẽ aduersariis potestatibus. Sicut ait Esaias, Dominum virtuũ ipsum sanctificate: id est, facite vt sit vobis timori. vnde subiungit, interpretans, quod dixerat, ipse erit timor tuus, & si in ipso confisus fueris, ipse erit tibi in sanctificationẽ: sic enim est apud 70. id est, ipse mũdabit te, & faciet sanctum. itaque cũ creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, & fit in timorẽ aduersariis potestatibus, Deus in ea sanctificatur & in ea fit in timorem. & cum in huiusmodi sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem facta nos cõfidimus contra ea, quæ nocere possint, non in creatura nuda, sed in virtute verbi Dei omnipotẽtis cõfidimus, & ipse nos in eo confidentes mundat, & sanctificat in creatura sua. vnde in oratione sanctificationis aquæ, quam paulò supra ex libro octauo. Clemen. de apost. constitut. recitaui, tribue (inquit) ei virtutem sanandi, & fugãdi dæmones per Christum spem nostram. Sic igitur nos scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem secundum traditionis Apostolicæ consuetudinem, quæ in omnibus ecclesiis catholicorum viget, interpretamur, & secundum vim verborum, quibus Paulus accommodate ad sensum materiæ subiectæ vsus est. Vos verò Magdeburgenses, & cæteri Magistri Lutheranorum, quomodo scripturas potestis intelligere, qui neque cum catholicis traditionibus conferre eas vultis: neque eas κατὰ λέξιν, id est, secundum verba interpretari didicistis; sicut sancti Apostoli præcipiunt, vt ex 2. libro de const. aposto. capite 5. intelligere potestis: vt in hoc loco Pauli, in quo neque quid verbum sanctificandi, neque quid ἔντευξις significet scire curatis cum tamẽ, vt notauit Adrianus siue Andronicus, vt Photius in bibliotheca sua vocat' vetus'

Qui negant accipere creaturas per implorationem auxilii dei virtutem ad auxiliandũ nobis in nomine eius, scripturam negant.

Quæ sit vis sanctificationis creaturæ.

Esa. 8.

Quare Magd. & cæteri magistri Luthe. non possint intelligere scripturas.

Constitutio apostolica de interpretatione scripturæ.

vetus auctor in Isagoge scripturarum, quam scripsit, singula verba scripturæ signa quædam sint itineris & cursus, quæ sunt (inquit) ingredientibus viam intelligendi ostendenda, vt sine errore, ac tuto ad destinatū perueniant. qui enim verba negligunt, volare (inquit) cupiunt, & non per viam ingredi: admonet deinde idē Adrianus, oportere discernere in scripturis idiomata, figuras, & tropos, & interpretari κατὰ λέξιν accommodate ad sensus rei subiectæ, quod mihi ex constitutionibus Apostolorum sumpsisse videtur. huius legis interpretandi κατὰ λέξιν multa est, apud magistros Lutheranorum ignoratio & neglectio, quæ eos in plurimos errores inducit. deinde iubet etiam apostolica constitutio in eodem libro 2. cap. 5. accuratè interpretari scripturas, euangelium, vt legi, ac Prophetis, consonet: legem & prophetas, vt euangelio. Quare si potuit Propheta Elisæus tempore legis impetrare sali in aquam iniecto virtutem sanandi sterilitatem, & insalubritatem aquæ Hiericunthinæ in virtute Dei, qui nondum factus erat victima, & reconciliatio nostra, & sal fœderis noui testamenti: & potuit item Samuel facere. sicut paulò ante dixi, vt indicto ieiunio & aqua effusa super terram in honorem Dei, qui nondum erat factus homo, & pro nobis, tanquam aqua iuxta prophetiam Dauid effusus, Deo de cœlo tonante, hostes perterrefacti darent se in fugam, quomodo poterit quis scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei & orationem ita interpretari, vt consonet Prophetis, si idem neget creaturam aquæ per verbum Dei, & orationem sanctificatam, valere aduersus potestates aduersarias, & alia mala? quomodo, inquam cōsonabit nouum testamentum veteri, si prophetica, ac typica sanctificatio creaturæ efficere potest, quod non potest euangelica & apostolica sanctificatio creaturæ in virtute Christi pro nobis crucifixi facta? Sed vrgebo adhuc hunc locum Pauli, neque prius vos dimittam, quàm percontando magis adhuc reuincam. Quæro à vobis Magdeburgen. vtrum putetis accipere creaturam aquæ, aut panis per sanctificationem, quæ secundum Pauli scripturam fit per verbum Dei, & orationē,

Andronicus siue Adrianus in Isagoge scripturarum de ratione interpretandi scripturas.

Interpretandi scripturas κατὰ λέξιν ingens, apud Lutheranos magistros ignoratio & neglectio.

Secūdum Mag. non consonat nouum testamētum veteri in spiritu valebatque plus typica sanctificatio creaturæ in vetere lege, quàm valeat vera in noua.

Compelluntur Mag. ad concedēdum, aliquid in ipsa creatura quæ sanctificatur effici per verbum Dei, & orationem.

aliquam virtutem spiritualem an non? Si nullam accipit, sed potius sola & nuda natura aquæ, aut panis, aut salis remanet post sanctificationẽ, quid illa apud Paulum, verbum Dei, & oratio efficiunt? Si nihil, frustra ergo adhibentur. Si fortè dicitis adhiberi tantum in gratiarum actionem, dici hoc non potest, si verborum vis, & ratio ad interpretationem scripturæ necessario secundum regulas patrum adhibenda est: aliud enim est gratiarum actio, aliud petitio. non dixit Apostolus sanctificari creaturam διὰ λόγου θεοῦ καὶ εὐχαριστίας id est per verbum Dei & gratiarum actionẽ, sed μετὰ εὐχαριστίας διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως id est, sanctificari cum gratiarum actione per verbum Dei, & orationem petentem. s. auxiliũ iuxta vim verbi græci ἐντεύξεως, vt in sanctificatione aquæ, quam supra ex lib. 8. Clem. recitaui, illa est gratiarum actio, Domine Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & abluendum: commemoratio enim beneficij quædam gratiarum actio est, illa est ἔντευξις, id est, oratio implorans, Tribue ei virtutem sanandi, & fugandi dæmones: illud verò est verbũ Dei, Per Christum spem nostram. quod si non frustra adhibentur ad sanctificationem creaturæ verbũ Dei, & ista ἔντευξις, neque ad solam gratiarum actionem, vt docui, consequẽs necessario est, vt aliquid in ipsa creatura ad vtilitatem nostram efficiant. quod si saltem hoc solum negatis, tantam scilicet virtutem tribui aquæ sanctificatæ, vt ægritudines sanet, & dæmones expellat & non nobis, tanquam domesticis testibus, vt dicere soletis, nec experimentis nostris fidem adhibetis, qui quotidie in ecclesiis nostris cernimus in energumenis tremere, & cruciari dæmones, cum aqua sanctificata asperguntur, adhibete saltem fidem antiquis & veris historiis: Legite, quæ Eusebius non à nobis subornatus, nec heri, aut nudius tertius, sed ante mille trecentos annos de Marcello Apameorũ episcopo & de aqua sanctificata lib. 5. historiæ eccl. c. 21. scripsit, cum prætor quidam Christianus auctoritate edicti Constantini Magni, & iussu Marcelli episcopi templum Iouis munitissima substructione ædificatum vellet subuertere,

Quod sit verbũ Dei, quæ oratio, & quæ gratiarum actio, in sanctificatione aquæ apostolica.

Virtutem spiritualem in creatura aquæ sanctificatæ quotidie experimur in nostris emergumenis.

Narratio Eusebii de virtute aquæ benedictæ.

circumfossis (inquit) columnis, & subiectis lignis immisit flammam: sed hanc dæmon prohibebat, & resistebat ignis efficaciæ cum igitur multiplicem incendij conatum inutilem experirentur, faciunt ea de re certiorem pastorem, qui statim ad templum Dei currens iubet afferri aquam in vasculo, qua supposita sacro altari ipse in faciem humi prostratus benigno supplicabat Domino, ne vlterius progredi dæmonis tyrannidē pateretur, sed infirmitatem illius detegere, & suam potentiam demonstrare vellet, ne qua hinc maioris detrimenti occasio infidelibus existeret. hæc & alia huiusmodi precatus, figura crucis aquæ indita, Equitium quendam diaconum fido, ac feruente spiritu munitum aquam sumere iubet & velociter currere, ac flammæ aspergere, quo facto, impatiens tactus aquæ dæmō aufugit, & ignis contraria sibi aqua quasi oleo excitatus ad ligna statim adhæsit, & momēto temporis absumpsit tunc columnæ. sublatis fulcimentis, cum ipsæ collapsę sunt, tum secum aliarum 12. ruinam traxere: templique pars, quæ cum columnis fuerat coniuncta, vna corruit pondere conuulsa. fragor autem totam vrbem peruagatus (erat enim ingens) cunctos ad rei spectaculū conuocauit, ac cōperta fuga aduersarij dæmonis, ad laudē omnipotentis Dei linguæ eorū incitauerunt. hactenus Euseb. videns ne Magdeburgenses quemadmodū creatura aquę à sacerdote per verbū Dei & orationem, qua implorauit auxilium aduersus dæmonē, sanctificata, virtutē spiritualem ac diuinam, & aduersariis potestatibus horribilem acceperit? an vos difficiliores eritis ad credendum, quam Apamæi illi, quos narrat Eusebius illo miraculo commotos Deum laudasse? aut dicturi estis, magum fuisse Marcellum illum sanctum virum? & per virtutem crucis, id est, per verbū Dei pro nobis crucifixi magicam armasse aduersus dæmones? non credo, ita impii eritis, vt hoc dicatis ac si hoc exemplo contenti non estis, legite aliud simile apud Epiphanium libro 1. contra hæreses tomo 2. in hæresi Ebionitarum, quod ex eodem ipso, cui accidit, narrat se audisse. erat autē is Iosephus quidā ex Iudæo Christianus, valde opulētus, & imperatoris valde *Narratio S. Epiphanii de virtute aquæ benedictæ.*

pij amicus, cum igitur Iosephus vellet in Tiberiade tẽplum ædificare, essetque opus calce, & alia materia, caminos (inquit) extra vrbem multos facere iussit, septem credo numero, quos fornaces vocant. at verò callidi, & qui omnia audẽt Iudæi, à præstigiis apud ipsos fieri solitis non abstinuerunt. incantationibus enim quibusdam, ac curiosa sedulitate ignem ligare, & disperdere aggressi sunt: Sed non perfectè potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur: sed extra propriam, vt ita dicam naturam constitutus erat. vbi autem ij, qui combustibilem materiam igni addere iussi erant, ligna videlicet, siue sarmenta, nihil effecissent, Iosepho rem significauerunt. Commotus igitur vir & zelo erga Deum correptus, extra ciuitatem cucurrit, & vbi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase aquę coram omnibus, (multitudo enim Iudæorum confluxerat ad spectandum, euẽtum viuendi cupida, & quid Iosephus facturus esset) magna voce crucis signũ proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit, in nomine Iesu Nazaræi, quem crucifixerunt patres mei, & his omnibus circunstantibus, fiat virtus, in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiæ ignis ad perficiendum domum domini: & sic accepit aquam in manum, & aqua singulos fornaces respersit: & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit. turbæ verò præsentes clamantes, vnus Deus, qui auxiliatur Christianis, recesserunt. hactenus sancti Epiphanij narratio. sic sanctificata est aqua illa per verbũ Dei, cum dixit in nomine Iesu, & διὰ ἐντεύξεως id est per orationem auxilium implorantem, cum dixit, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potẽtiæ ignis. Hic quoque repetam, quod frequenter, cum de cæremoniis ecclesiasticis dissero, à diuino Dionysio in iis, quæ de Symbolicis baptismi cerimoniis tradit, mutuari soleo. & si nihil in his symbolicis elementis aquæ, atque salis diuinius esset, prætérquam doceri nos in ænigmate per naturam aquæ, quę ad abluẽdas sordes valet, & per naturam salis, qui sua-

Theoria vtilissima aquæ, & salis benedicti.

nitatem & ſalubritatem cibis affert, & à corruptione ſeruat. doceri, inquam, vt habeamus vitam à ſordibus peccatorum mundam, & doctrinam ſanam, ac ſermonem ſale conditum, qui det gratiam audiētibus, id eſt, qui ſit bonus ad ædificationem fidei, & vt caueamus ab ea, quæ eſt in mundo concupiſcentiæ corruptione. ſatis hoc nobis eſſe deberet ad colendam hanc ſalis & aquæ benedictæ cerimoniā. nunc verò accedit, quod ſpiritus ſancti gratia per hæc ſalis & aquæ ſanctificata elementa diuinitus illa operatur in credentibus, quæ Pontifex Alexander ait operari: iis autem, qui nō credunt, vt Magdeburgēſibus, fiunt in ſcandalū & offenſionem, in quos cōpetit quod ait beatus Petrus. qui offendunt verbo, neque credunt, in quo & poſiti ſunt. *1. Pet. c. 2.* Huius ergo eccleſiaſtici ritus de aqua & ſale benedicto ad aſpergendū populū, per omnes eccleſias Orientis, & Occidentis antiquiſſimā conſuetudinem ab ipſis vſque Apoſtolorū tēporibus ad nos deriuatam, atque profectam, & Pontificis ſanctiſs. ac vetutiſſimi auctoritate confirmatā idcirco Magdeburgenſes improbāt, & explodunt, quia noſtræ eccleſiæ eſt à qua diſceſſerunt, alioqui dicerēt cum Tertulliano in libro de virginibus velandis, vt ſupra iterum dixi, non poſſumus reſpuere conſuetudinē, quam damnare nō poſſumus, vtpote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus ſcilicet communicamus ius pacis, & nomē fraternitatis: vna nobis, & illis fides, & vnus Deus. ſemel dixerim, vna eccleſia ſumus: ita noſtrum eſt quodcunque noſtrorum eſt. Subiungit deinde, cæterum diuidis corpus, tam hic quàm in omnibus variè inſtitutis, & dubiis & incertis: ſed, vt fieri ſolet, adhiberi debuit examinatio, quæ magis ex duabus tam diuerſis conſuetudinibus diſciplinæ Dei conueniret. hoc faciunt Lutherani: ipſi enim diuidūt corpus, qui ſe à nobis ſegregauerunt: qui examinare nolunt, quinam eccleſiaſtici ritus, & conſuetudines magis euangelicæ, & apoſtolicæ doctrinæ, & ſcripturis ſanctis conueniant: Vtrum quas nos iam olim ab ipſis vſque Apoſtolorum tēporibus in omnibus eccleſiis plenas doctrina, cum ſcripturis ſanctis congruente, & plenas ſpiritus S. opera-

Tertullianus de conſuetudinib. eccleſiaſticis.

Hoc ipſum faciunt, quod Tertullianus de ſimilib. ſcripſit.

tione habemus, & solenni vsu celebramus? An nullas habere præter eas, quas heri & nudius tertius, id est, à quadraginta annis a Martino Luthero pseudopropheta suo acceperunt? atque hæc hactenus, de aquæ & salis sanctificatione. Hoc vnum postremo dicam, nisi aqua precibus sanctificata, & cum sale benedicto aspersa diabolo esset inimica, nunquam Lutheranis persuasisset, vt eam repudiarent, & maledicerent.

Defensio decreti de non seruandis chirographis vi extortis, & quomodo tempori, & veritati congrueret, & quomodo auctore Deo, & Apostolis factum sit, vt testatur idẽ Pontifex, & de canone Apostolorum 74. in quouis, & sententia huius decreti continetur, & quid de confessionibus vi extortis Cyrillus, & Athanasius censuerint. & quid intersit inter confessionem extortam, cum est semiplena probatio criminis, & cum non est. Cap.7.

VEnio ad decretum de non seruandis Chirographis vi extortis, qualia (inquiunt) passim extant in epistol. Anacleti, Alexandri, Higinii, Eleutherij.]

Ego verò non reperi, nisi in epistola prima Alexandri: nisi me fugit, vt fieri solet, vel celeriter legentem, vel minus attente: sed nihil refert. faciamus esse in pluribus. quod à pluribus potuit sanctissime scribi, & iuberi quod eo magis Magdeburgenses considerare debebant, quo in pluribus legebant. Verum non hoc isti curant, vt rectè intelligant: sed vt audacter reprehendant. hoc igitur decretum postremò notarunt inter ea, quæ dicunt nõ congruere tempori, neque veritati. Sed, quia nec hic explicarunt, qua ratione non congrueret tempori, neque veritati decretũ hoc, non facile diuinare possum, quæ istis acutis hominibus occasio fuerit, cur ita eis visum sit: cum decretum hoc à ratione quoque naturalis æquitatis dictatũ esse constet. vt vel ex Ariano iurisconsulto gentili intelligi potest, qui ratione naturali duce. ff. de actionib. & oblig. l. 46 ait, vbi de obligando quæritur, Propensiores esse debere nos, si habeamus occasionem, ad ne-

Cur decretum de non seruandis chirographis vi extortis tempori Alex pont. non congrueret, nihil Magd. attulerunt, nec explicarunt.

gandum: vbi de liberando, ex diuerso, vt faciliores simus ad liberationem. quare non video, cur hæc ratio non congrueret æquissimo & sanctissimo Pontifici Alexandro: præsertim cum eo tempore, quominus tuta erat innocentia, & maiore licentia iniquitas in Christianos dominabatur, eo magis congrueret illi tempori, & veritati, vt sanctis. Pontifex Alexander Christianis aduersus metum & fraudem, ac vim hoc decreto caueret. nescio vtrum Magdeburg. cum male hoc decretum intelligerent, suspicari sunt, approbari fortassis à Pontifice Alexandro, si quis per metum, aut fraudem, aut vim crimen falsum contineatur. at nõ ita est: aliud est enim approbare. aliud veniam dare. aliud est peccatum defendere, aliud infirmitatem ac necessitatẽ peccantis excusare. si huiusmodi, inquit, personis quędam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudẽ, aut vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumẽtum peruenire censemus: nec vllam eis infamiam, aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis, nquá auctore Deo, & sanctis Apostolis eorumque successoribus sustinere permittimus. Sed nunc tandem videor mihi, nisi fallor intelligere, cur istis negare hoc decretum in mentem venit: imò cur totam epistolam: scilicet quia non credunt, nec intelligunt, quomodo auctore Deo, & sanctis Apostolis factum sit, vt Pontifex testatur. quod si decretum nõ est Dei. nec Apostolorũ, consequens est, vt nec epistola sit Alexandri: quæ est istorum conclusio inscitiæ plena. etenim si ratio naturalis æquitatis ad Deum relatæ, quæ est diuinæ rationis participatio per gratiam eius facta, hoc in homine Christiano, & secundum legẽ Dei viuente postulat: atque ita faciendum esse sancti Apostoli & eorũ successores docuerunt. ac tradiderunt, vt videlicet à quo aliqua cõfessio per metum, aut fraudem, aut vim extorta fuerit, non ad calumniam eius, nec ad infamiam, nec ad amissionem bonorum, vtcunque valeat, ne, si non ita fiat, euenire possit aliquando, vt magis Deus videatur requirere, ne os sit mendax, quam mẽs & voluntas

In decreto Alex. de chirographis vi extortis non seruandis non est approbatio confessionis falsi criminis.

Quomodo auctore Deo, & sanctis Apostolis factum fuerit hoc decretũ, sicut pont. Alex. ait, quod Mag. nõ intellexerunt.

sit pura, quod est ab omni æquitate alienum: si, inquã, hoc ita postulat ratio æquitatis insitæ, & à Deo nobiscum communicatæ, quomodo non congruebat tempori Alexandri, & veritati ipsi, vt sic decerneret, & eiusmodi decretum auctore Deo, & sanctis Apostolis, ac eorum successoribus se facere verissimè diceret? si inquam vt ita fieret, ipse ἔμφυτος λόγος quem habemus, qui, vt ita ait beatus Iacobus, saluare potest animas nostras, hoc Alexandrum Pontificem docebat, quomodo non congruebat tempori, neque veritati? ô, cœcos homines, & sine intellectu non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmãt. Sæpe enim mihi vsurpandum est, quod Apost. de similibus ad correctionem istorum scripsit. quis docuit Cyrillum Alexãdrinum, ante mille ducentos annos, & amplius ius huius æquitatis? aut quo auctore nisi Deo, & sanctis Apostolis scripsit in epistola sua ad Dominum, cuius paulò ante memini, de episcopo illo, qui per metum, & vim coactus fuerat deserere episcopatum? Abdicationis, inquit, tabulas, non se consilio, ac voluntate sua, sed vi & terrore, ac minis dedisse affirmat: ergo ad nullum præiudicium, vt Alexander Pont. ait, prouenire illi cësset: deinde subiungit, quas tametsi sponte dedisset, tamen alienum ab ecclesiasticis regulis est, eos, qui ecclesias administrant, abdicare se potestate. nam si digni sunt qui administrent, in munere suo perseuerent: sin autem indigni, ne deponant ipsi, sed potius damnati exuantur. Sunt enim huiusmodi, siue recusationes, siue abdicationes contra omnẽ ordinem ecclesię grauique accusatione dignæ. Hactenus Cyrillus, si alienum est ab ecclesiasticis regulis abdicare se sponte, quanto magis alienũ erit, abdicare se per vim, id est, chirographo quopiam vi extorto? præterea si Apostolus præcepit, vt omnia secundum ordinem, & honestè in ecclesia fierent, & hoc, vt ita fiat, ad honestatem, & ordinem ecclesiæ pertinet, consequens profectò est, vt Deo auctore & sanctis Apostolis id Pontifex Alex. statuerit, quod isti aiunt, neque tempori eius, neque veritati cõgruere. Deinde iussit Apostolus Timotheo & in eo omnibus Episcopis, vt ea de quibus pręceperat quę ad

Iac. c. 1.

Quid Cyrillus scripserit pertinet ad decretũ Alex. de chirographis per vim extortis.

iudicandum pertinebant, custodiret sine præiudicio: id est vt nihil temerè & inconsideratè, ac sine præmeditatione consilij faceret. hoc enim significat πρόκριμα, vt beatus Cyrillus in interpretationibus quorundam verborum Pauli notauit, quod verbum Latinus interpres præiudicium interpretatus est: vt dictum sit custodire, sine præiudicio, quasi diceretur, sine inconsideratione: at verò ex cōfessione per metum aut fraudem, aut vim extorta, de mente, atque voluntate hominis iudicare, an non est iudicare, cum præiudicio, id est, cum inconsideratione, ac proinde contra præceptum Apostoli ex æquitate naturali profectum? est igitur hoc decretum auctore Deo & sanctis Apostolis ab Alexandro Pontifice factum. quod quidem & tēpori eius in quo tanta fraus, & violentia erat, & veritati iustitiæ naturalis homini insitæ, & à Deo communicatæ congruebat. imò, vt lib. 1. de canonibus apostolorum dixi, cum hic apostolos auctores Pontifex Alexander citet, & secundum eorum sententiam, & auctoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget ad eum canonem retulisse Alexandrū, quod dixit, censere se sic auctore Deo, & apostolis. Est igitur canon apost. 74. qui iubet, vt episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessario vocetur ab episcopis, & si venerit (inquit) & confessus fuerit, ipso conuicto pœna decernatur. Cùm ait canon, si cōfessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat, confessionem per metum, fraudem aut per vim non esse confessionem, si desit ἔλεγχος, id est probatio conuincens. Qui verò spōte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic à se ipso conuincitur: Confessio enim scilicet, quæ conuincit reum, non compulsa, sed spontanea fieri debet, vt ait Alexander Pont. qui hunc planè canonem apostolorum secutus, & interpretatus est. itaque quod additum est in canone, ἐμεγχθέντος αὐτοῦ, id est, ipso cō-uicto, pœna decernatur, satis declarat, ad decernendam pœnam canonicam infamiæ, aut alterius generis non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit cri-

Quomodo decretum de chirographis vi extortis sit secundum præceptum Apostoli.

Quod tempori Alexandri, & veritati conueniret hoc decretum.

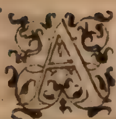
Quod cōcilia episcopi in Græcia, Hispania, & Gallia iudicarint, pertinens ad decretum de chirographis vi extortis ex epist. Athanasius ad Rufinianum.

minis probatio. Ad hæc scribit magnus Athanasius in epistola ad Ruffinianum, decreuisse concilia episcoporum in Græciæ, Hispania & Gallia, atque aliis prouinciis, vt iis, qui per vim tracti lapsi essent, ignosceretur, & locus inter clericos restitueretur nactis præsertim rationabilem causam defensionis, & qui consilio quodã inquit, certáque ratione fecisse viderentur. siquidem asseueranter affirmarẽt, se non esse factos infideles. sed ne impii aliqui ecclesiis præficerentur, qui eas deuastarẽt, potius duxisse cedere violentiæ, ac pondus ferre, quam vt populi vastarentur. Hactenus Athanasius. quod si sic concilia illa secundũ rationẽ æquitatis naturalis iudicarunt, confessiones per vim extortas non valere ad amissionem gradus ecclesiast. sed potius irritas esse debere, quomodo non congruebat tempori, neque veritati auctoribus Magdeburg. vt Alex. Pon. Sanctiss. in eandem æquitatem iudicij, & in ordinem ecclesiæ intuens, similiter chirographa vi extorta non esse seruanda ad infamiam, & sequestrationem bonorũ decerneret? in quo quidem decreto non est, vt ante dixi, approbatio confessionis falsi criminis, sed venia confitẽtis, sicut dixit magnus Athanasius decreuisse concilia illa, vt per vim ad lapsum tractis ignosceretur: non autem ignoscitur, nisi vbi culpa ponitur fuisse. illud autem obseruandum est, vt de hoc obiter admoneam, longè aliam rationem esse de eo, à quo confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorquetur: & de eo, à quo non sic per vim extorquetur: sed cum est semiplena probatio, vt nunc iurisconsulti nostri loquuntur. tunc enim cum iure tormentum ad eliciendam confessionem adhiberi possit. ad infamiam & supplicium pertinere potest. non loquitur Alexander de huiusmodi cõfessionibus vi extortis. Satis hactenus de chirographis vi extortis, quæ Magdeburgenses, contra epistolas Apostolicorum Põtificum obiecerũt. pergamus deinceps ad alium locum argumentorum contra easdem epistolas: in quosdam enim locos, tanquam in quosdam pestiferos fontes cõtulerunt, quæcunque ad obiiciendum in epistolas sanctissimas Pontificum Apostolicorum vndecunque colligere, & comminisci potuerunt.

De quibus confeßionibus vi extortis intelligendũ sit decretum Alex. & de quibus non.

De forma ecclesiasticæ politiæ, quem Magdeburgen. negant quomodo in epistolis Pauli, & actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitut. Apostol. & in epistol. Dionysii ad Demophilum contineatur. Item de alia forma generali ecclesiasticæ politiæ in epist. 2. & 3 eiusdem Anaclet quæ ad illam generaliorem in epistola prima pertinet, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magnæ Synodi Nicenæ, & de canone eiusdem Synodi 6. item de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundum descriptionem priscam ciuitatum in prouincias à Getilibus factam, & de Primis flaminibus, & Archiflaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum dicit, qui sint & cur sic nominauerit. Responsio ad id, quod Molineus obiciet ex cap. Constantinus dist 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomo, quem Anacletus, dixit sed scripsisse de primatu. Quomodo Mag. nõ intelligentes quæ legerũt neque de quo primatu Potifex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, vtrum extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metropolitanarum.

Caput 8.

ALia ergo, inquiunt, sunt multa & infinita contra veritatẽ, quæ verò illa infinita sint, declarant, cum subiungunt, quod Anacletus prima, secunda, & tertia epistola generalem politiæ ecclesiasticæ formam describit, qualis non fuit tunc. Sed quomodo probant nõ fuisse? an testem aliquem grauẽ & veterem producũt? minimè: imò neque recentem possunt. Si enim potuissent, non dissimulassent. quæ igitur tanta istorum impudẽtia, & tam superba arrogantia, vt sibi tantum fingentibus quæ volunt, credi postulent: aut quæ stultitia & leuitas eorum, qui sine teste, sine ratione, sine auctoritate, sine coniectura credunt? probemus ergo nos ex scriptura sancta fuisse tunc eiusmodi formam ecclesiasticæ politiæ, quam Anacletus Pontifex describit. Quis enim dubitet, nisi qui epistolas Pauli neget,

1.Tim.5. *1.Tim.3.* *Quod forma eccleſiaſt. politiæ, quam Magd. negant, in ſcriptura Pauli oſtendatur.*

quin eſſet tempore Anacleti, vt erant tempore Pauli, epiſcopi, Presbyteri, diaconi, & catechizantes? an non dicit Apoſtolus in epiſtola ad Timoth. aduerſus presbyterum noli recipere accuſationem, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus? erat igitur Timotheus Epheſi epiſcopus maior presbyteris. iudex enim maior eſt iis, quos iudicat, alioqui auctoritatem in eos non haberet. Et rurſus in eadẽ epiſt. poſtquàm de epiſcopis præcepit, quo nomine presbyteros, quoque complexus eſt, an non poſuit diaconos infra presbyteros? cùm de eis ſeparatim præcipiens, & quia erant in gradu inferiore, quaſi eos conſolans, atque ad ſuperiorem gradum promerendũ hortans, qui enim, inquit, bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quę eſt in Chriſto Ieſu. bonum gradum dixit acquirere ſibi bene miniſtrando diaconos, quia ex bonis diaconis presbyteri, & epiſcopi fiant. Sic etiam intellexit Theophylactus: explanans enim hunc locum, τοιοῦτοι, inquit, οἱ ἐν ἐκκλησίαις λάμποντες ἀπὸ διακόνων ἐν πρεσβυτερικῷ βαθμῷ καὶ ἐπισκοπικῷ, id eſt, tales, inquit, qui ex diaconis ad presbyterorum, & epiſcoporum gradum euecti, in eo ſplendent. & de iis, qui catechizabant in eccleſia, an non ſcribit apoſtol. cùm ait, qui catechizatur, communicet ei, qui ſe catechizat? Ex his ergo formam eccleſiaſticæ politiæ conſtare dicit Anacletus Paulum, & Clementem anteceſſorem ſuum ſecutus: ex quibus epiſcopum cum prorera aptiſſimè comparat, quod is à prora nauim rectam teneat, actiones ſuas dirigens ad leges, & nutum Chriſti nauarchi noſtri, velut in puppi ſedens clauum tenet. presbyteros comparat cum nautis, quod hi, vt Clemen. in epiſtol. ad Iacobum fratrem Domini præcipit, quæ cuique opus ſunt, tanquã nautæ accuratè inſtruant: diaconos cum iis, qui per foros nauis diſcurrunt, vt cuncta explorent, quos Clemens Ticharchos vocat: Sic enim ſcripſit οἱ τοίχαρχοι διακόνοις παρεικάσθωσαν, quod interpres vetus, ſic interpretatus eſt, diaconi diſpenſatorum locum teneant: figura aptiſſimæ comparationis, vel non percepta, vel neglecta. Quemadmodum verò ſimiles Ticharchis eſſe debeãt, explanat idem Clemen. diaconi, inquit, eccleſiæ ſint e-

Galat.6. *De forma generaliore politiæ eccleſiæ. ex epiſc. presbyteris, diaconis, catechizãtibus.*

piſcopi oculi, qui prudenter circunſpiciant, & ſingulorum, qui in eccleſia ſunt, actus curioſè inueſtigent, quis videatur peccato proximus, vt epiſcopi admonitione anticipatus fortaſſe peccatum non conſumet: eos, qui non conueniunt in eccleſia, reuocet ad audiendum verbum Dei, vt acerbitates, quæ aſſiduè ex rerum humanarum, & ex prauis colloquiis in animos ſolent incurrere, verbo veritatis deleri poſſint, etenim ſi diu inculti remanſerint, materia ignis fient: vt inquirant prætereà, an aliqui ægrotent, & populo, ſi neſciat, nuncient, vt viſitentur: præbeant etiam, quę opus fuerint conſcio epiſcopo, quod tametſi clàm eo faciant, non peccabunt. hæc, atque alia huiuſmodi curant diaconi. Deinde eos, qui catechizant, cum eis comparat, qui curant in naui, vt ſoluatur pro vectura. Sic enim qui catechizant, de mercede, vt idem Clemens pręcipit, admonere debent: Dominus enim dixit de miniſtris eccleſiæ, dignus eſt enim operarius mercede ſua. ſatis cum hoc conuenit, quod Apoſt. in epiſtola ad Galat. ſcripſit, quod Paulo antè memini, qui catechizatur, communicet ei, qui ſe catechizat. Poſtremo cum vectoribus, id eſt cum iis, qui in naui vehuntur, comparat reliquam multitudinem laicorum: quos oportet, vt in epiſtola Clementis præcipitur, tanquam vectores ſuo quemque loco ſedere, ne non ſeruato ordine, nauim aut quatiant, aut deprimant. Quæſo Magd. & omnes qui eos legunt, & audiunt, quid in hac eccleſiaſticæ politiæ forma, & deſcriptione legūnt, quod non in epiſtolis Pauli, & actis Apoſtolorum legant? quid hic vidēt præter epiſcopos, presbyteros, diaconos, catechizantes, & laicos, in quibus illi purgandis, illuminandis, ac perficiendis ad cœleſtis hierarchiæ imitationem verſantur? etenim, quia, vt ait diuinus Dionyſius, eccleſiaſtici ordines, & ſacri gradus diuinarum operationum imagines ſunt, quæ ordinatas illuminationes decori, & non perturbati ordinis operationum Dei in ſe ipſis demonſtrant, idcirco in primos, medios, & poſtremos ordines, atque actus hierarchicis diſtinctionibus diſtributi ſunt, demonſtrantes, vt dixi, in ſe ipſis illam diuinarum operationũ omni perturbatione carentem ordinem: hactenus

Galat. 6.

Quod in forma deſcriptionis eccleſiaſt. politiæ apud Anacletũ, nihil ſit, quod non oſtendatur in epiſt. Pauli, & actis apoſt.

Dionysi. vt iam qui hanc ecclesiasticæ politiæ formam in actis Apostolorum, & in epistolis Pauli obseruatam, & ab Anacleto apostolico Pontifice descriptam, eo tẽpore fuisse negant, consequens sit, vt simul dicant, vel hæc Apostolos à Christo non accepisse: vel quæ acceperunt, non tradidisse: id est eos non ordinasse ecclesiam: nec ecclesiasticos gradus ad imaginem, & similitudinem ordinis diuinarum operationum distinxisse: meliúsque cum iis, qui sub vetere testamento fuerunt, actum esse: quibus statim à principio Mosaicæ politiæ forma hierarchica diuinitùs instituta est ex Pontificibus, Sacerdotibus, Leuitis, aliísque infrà Leuitas. Videte quo se præcipitant Magdeburgẽses, nescientes ne dicam, an scientes, & volentes. quod est & inuisius, & suspectius? sed quia Magdeburgenses hanc ecclesiasticæ politiæ formam, propter quam epistolam Anacleti negant non produxerunt ex epistola Clem. vnde sanctus Anacletus eam sumpsit, scilicet quia de illa epistola, tanquam extincta vt ad mortuum scripta actum esse putabant, producamus nos rursus eam ipsam formam ex libris eiusdem Clemen. de constitutionibus Apostolorum, siue de doctrina Apostolorum, sic enim in quibusdam antiquis exemplaribus, vt hoc obiter obseruetur, feruntur inscripti: quæ inscriptio sumpta est ex principio primi libri. cum in persona Apostolorum Clemens, audite, inquit, doctrinam sacram. & libro sexto, capite decimoquarto scripsimus, inquit, vobis hanc catholicam doctrinam sic quoque hos libros appellauit magnus Athanasius in epistola ἑορταστικῇ de libris canonicis post quos libros canonicos, hos cum aliis sancitos à patribus, vt legerentur, numerat, appellauit dico, διδαχὴν καλουμένην τῶν ἀποστόλων, id est, doctrinam, quæ vocatur Apostolorum. quæ viij. libris à Clemen. alias περὶ διατάξεων ἀποστολικῶν inscriptis diuino artificio, ac sapientia conscripta est. quorum librorum quanta fuerit, apud veteres patres auctoritas, & quam frequens eorum vsus, & imitatio ac lectio, vt supra iterum admonui ex meo in eosdem libros Græcè æditos, Græco prologo perspici potest: & perspicietur magis, cùm scholia in eos, & ipsorum librorum in-

Secundũ Mag. negantes hanc formam eccles. politiæ melius actum est cũ iis qui in vetere testam ẽto fuerũt, qui hierarchiã Mosaicam habuere, quã cum iis, qui sunt in nouo.

De forma eccle. politiæ ex libris Clementis de const. apost.

Athanasius de lib. Clemen. de doct. apostol.

De auctoritate lib. Clemen. de const. apost.

rpretationem cum latino prologo prolixiore, si Dominus voluerit, ædemus. igitur, vt ad rem redeamus, libro secundo, capitulo 67. episcopum ait, similem esse Gubernatori nauis: presbyteros nautis: diaconos tiharchis: custodes ianuarum ecclesiæ similes iis, qui n naui exigunt vecturæ pretium, qui etiam cathechizabant, & de mercede, qua dignus est operarius, admonebant, reliquam verò multitudinem iis similem, ui in naui vehuntur. Sed de forma generali ecclesiaticæ politiæ, quæ in prima epist. Anacleti descripta est, t ex Clemente, vt dixi sumpta, si quis plura desideraerit, ex libris nostris, quos de hierarchicis ordinationius ministrorum ecclesiæ composuimus, petat. respondeamus deinceps de ea item forma generali ecclesiasticæ politiæ, quam in secunda, & tertia epistola eiusdem Anacleti ad illam generaliorem in prima epistola pertinentem, iidem Magdeburgenses notarunt, & nobis obiecerunt dicentes non fuisse illo tempore. & si enim x iis, quæ de Patriarchis, & Metropolitanis diximus, um de appellationibus ad sedem Roma. Apostolorũ uctoritate sancitis ageremus, satis responsum esse vi leri poterat, tamen ne quid proprio loco prætermisisse, aut dissimulasse videamur, rursus adhuc, & quidem aulo distinctius respondendum est. forma igitur gene alis ecclesiasticæ politiæ in 2. & 3. epist. Anacleti ex primatibus, siue Patriarchis, & ex Metropolitanis, qui aliquando Archiepiscopi nominantur, & ex episcopis cõstat, quæ ipsa ad formam generaliorem ecclesiasticæ olitiæ in prima episto. eiusdem Anacleti, vt dixi, pertinet: siquidem amplius quam duo ordines sacerdotũ, t idem S. Anacletus ait, nec à Deo collati sint, nec à san ctis Apostolis traditi. hanc ergo formam ecclesiasticæ politiæ fuisse tempore Anacleti Magdeburgen. negant: sed quia non sunt conati probare, quod frustra quidem conati essent, probemus nos contra, imo demonstremus fuisse, ac primum ex can. Nicenæ Synodi: quæ, vt spero & confido, apud æquos iudices, pluſ quam Magdeburgensium centuriatorum auctoritas, valebit. Vigeant, inquit canon, priscæ consuetudines, quæ in Aegypto, & Libya, ac Pentapoli sunt, vt episc.

De altera forma generali eccle. politiæ in 2. & 3. epist. Anacleti Magd. notatæ ex Patriarchis Metropolit. & episcopis.

De forma eccle. politiæ ex patriarchis, Metrop. episc. in can. Synodi Nicenæ.

Alexandriæ horum omnium habeat poteſtatem, quia ita conſueuit epiſcopus Romanus: ſequitur, Similiter autem in Antiochia,&in aliis prouinciis ſeruanda ſunt priuilegia eccleſiis. illud autem, inquit, in vniuerſum patet, Si quis non aſſentiente Metropolitano epiſcopus fiat, tunc magna Synodus decreuit non debere eſſe epiſcopum. hactenus canon. Si ducentis circiter annis poſt Anacletum magna Synodus Nicen. conſuetudinẽ, qua epiſcopus Alexandriæ epiſcopis Aegyptiis, Libycis, ac Pentapolitanis præerat, item Antiochenus epiſcopis Antiochenſium prouinciarum iam priſcam vocat, vtpote à principio apoſtolicæ prædicationis traditam, (hoc enim declarat hic verbum græcum ἀρχαῖον, vt intelligi poteſt ex canone 9. Antiochenæ Synodi, quę renouans canonem Apoſtolorum 34. ſecundum canonem, inquit, patrum ἀρχαῖον) quis ſanæ mentis neget præter Magdeburgenſes, quibus omnia negare ſerpẽs perſuaſit, quis inquam, neget, fuiſſe tempore Anacleti eam formam eccleſiaſticæ politiæ, quæ ex Patriarchis, ſiue primatibus, & Metropolitanis, ſiue archiepiſcopis, & epiſcopis conſtat? qui ſi voces proprias requirunt, habent in hoc canone nomen epiſcopi, & nomen Metropolitani: qui in Canone Apoſtolorum 34. primus dicitur epiſcoporum, ſcilicet vnius nationis. id eſt, vnius prouinciæ: cum enim primus poſitus eſt in capite non prouinciæ, ſed prouinciarum, quibus præeſt, vbi antea prima iudiciaria poteſtas ſæculi collocata erat, Patriarcham ſiue Primatem dici placuit: ſi verò non eſt in capite prouinciarum, ſed in Metropoli illi capiti prouinciarum olim ſubiecta, placuit dici Metropolitanum, vel Archiepiſcopum, & Patriarchæ ſubiectum eſſe: ſi in reliquis ciuitatibus non paruis dicitur epiſcopus, quod eſt alioqui & Primatum, ſiue Patriarcharũ, & Metropolitanorum commune: quia ſit vnus ordo epiſcoporum, licet non vnus omnium honoris, & dignitatis gradus: nec vna omnium adminiſtratio eccleſiæ. nomen verò Patriarchæ, & rurſus Metropolitani, quæ iſti centuriatores portenta verborum blaſphemè vocant, habent etiam in alio loco eiuſdem Synodi in canone 44. quem nobis iampridem filius Tramezini Veneti

Quod priſca cõſuetudo ſecundũ vim verbi in canone Niceno ad tempora apoſt. pertineat iuxta canonem apoſt. ab Antiochena Synodo citatũ.

Magd. portenta verborũ vocant quibus Synodus Nicena, ſecundũ priſcam conſuetudinem apoſtolicæ traditionis vſa eſt.

neti bibliopolæ, apud Senatum Venetum, cùm viueret, interpres linguarum, latinè vertit ex Arabico libro vetustissimo Marcelli secundi Pont. in quo erant omnes Niceni canones exceptis 29. quos libri vetustas consumpserat, & deleuerat. quem ille canonem statim, vt interpretatus est, pro sua in ecclesiam Romanam pietate huc misit: reliquorum interpretationem immatura eius mors nobis præripuit. hunc ego canonem ab illo Latinè translatum in libris meis de dogmaticis characteribus verbi Dei recitaui. Reperit posteà pater Baptista Romanus societatis Iesu Alexandriæ eosdem canones Nicenos integros Arabicè quoque scriptos, quos ex libro Patriarchæ Alexandrini idem pater Baptista descripsit, & huc attulit Romam, sed propter difficultatē, quæ maior est, vt ille ait, linguæ Arabicæ, qua Alexandrini loquuntur, quam Punicæ, qua Africani, quamquam aliquot annis, apud homines illius linguæ versatus esset, non prius potuit fideliter transferre, quàm tantos in ea lingua progressus faceret, quantos iam fecit. imò vt fidelius transferret, vsus etiam est opera Domini Georgij Archiepiscopi Damasceni natione Maronitæ, qui adhuc Romæ est, & tandem opera Ioannis Senani Alexandrini, qui eam linguam, vt in ea natus, probè intelligebat. describam ergo hic canonem, vt ab istis translatus est Latinè simpliciùs quidem, quam ab illo Veneto interprete, quem dixi. tametsi variæ istorum interpretationes sententia inter se parum distent. describam, inquam, totum canonem, quod in eo non solum patriarchæ nomen, quod Magdeburgen. portentum vocant, sed ratio quoque nominis, & modus potestatis eius contineatur: item nomen Metropolitani, ac auctoritatis eius forma, tum etiam episcopi Romani principatus. Patriarcha ergo, inquit, curam habeat eorum, quæ archiepiscopi, & episcopi in prouinciis suis faciunt, vt si quid reperiat, quod non conueniat, mutet: & vt meliùs sibi videatur, constituat. Siquidem ipse est omnium pater, & illi sunt eius filij. Archiepiscopus verò est inter episcopos, vt maior natu frater, qui fratrum suorum curam habet, cui illi obedire debent, vt qui eos gubernet. Verùm patriarcha est loco patris

De canonibus Nicenis ex duobus lib. antiqßimis Arabicis.

De forma potestatis Patriarchæ, & Metropolitani, & de principatu Pōti. Rom. ex Niceno canone.

Negant Mag. fuisse alios can. præter 20. vulgatos, sed redarguuntur ab ipsis Africanis, quos nobis opponunt.

qui tanquam filiis præest omnibus, qui sunt sub potestate eius: sicut qui sedem Romæ tenet, superior est. & princeps omnium patriarcharum, siquidem ipse est primus, vt Petrus cui datus est principatus in omnes principes Christianos, & eorum populos, quia est Vicarius Christi Domini nostri super populos eius & super omnes ecclesias Christianorum. & quicunque contradixerit huic canoni, sancta Synodus eum excommunicat. Hactenus canon. Sed dicent Magdeburg. vnde fidem facimus, esse istos veros canones Nicenos, quorum tāta olim raritas, & tanta reperiendi eos difficultas? sed antequam istis respondeam, necesse est, vt hoc prius constet, fuisse alios canones præter 20. quos nunc Græcè, & Latinè habemus, quod quia Magdeburg. quoque negant in 4. Centuria cap. 9. de Synodis, aliis nunc auctoribus prætermissis, patres tantum Africanos, quos nobis iidem Magdeburgen. contra decretum de appellationibus opponunt, nos rursus illis producemus, qui etsi non haberent alios canones præter 20. illos quos studiosè requirebant. Sic enim in epistola ad Bonifaciū scripserunt, tamen quia hic in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus ecclesiis, vbi perhibentur eadem decreta posse etiam authentica reperiri magis, nobis desideramus afferri pro qua re tuam quoque venerationem obsecramus, vt scribere etiam ipse digneris ad illarum partiū sacerdotes, hoc est ecclesiæ Antiochenæ, Alexandrinæ, & Const. & aliis, si etiam tuę placuerit sanctitati, vt inde ad nos iidem canones apud Niceam ciuitatem à patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesiis in domini adiutorio conferente. Ecce, non dubitarunt Africani patres esse alios præter 20 Nicenos canones, tametsi tunc canonem Nicenum de appellationibus non reciperent. par igitur est, nec hoc Magdeburgen. dubitare. Rursus neque dubitarunt reperiri illos posse in Oriente, quia nec eis verisimile videbatur, potuisse Arianos, omnia exemplaria reperire, & incendere: & hoc quoque par est Magdeburg. credere. Respondeamus nunc quærentibus, quid illud sit, quod fidem facit, esse hos Arabicè in Alexandrina ecclesia

repertos veros Nicenæ Synodi canones. quid inquam, nisi ratio manifestissima, quæ neque redargui, neque conuinci potest? Quis enim, aut quorsum in lingua barbara & ea quidem, quæ, vt ab hominibus illius nationis audiui, vix. & à paucis in illa lingua natis intelligitur, quique ecclesiæ Romanæ, nec amici sunt, neque subiecti esse volunt, canones Nicenos, in quibus tanta Pontifici Romano auctoritas tribuitur, quanta debetur, vel finxisset, vel corrupisset? quis tam expers communis sensus est, qui neget, quò minus lingua aliqua trita est, & paucioribus hominibus, nota ac ad discendum difficilior. eò magis, quod rectè in ea à principio scriptum est, incorruptum diutissimè seruari? Iam verò quis dubitet, quin Nicenos canones, qui ex illis Græcis exemplaribus à principio descripti fuissent, Patriarcha Alexandrinus, qui Nicenæ Synodo interfuit, secum ad ecclesiam suam attulisset. quos posteà, siue ille, siue alius successor, nequis eos ignoraret, in Arabicam linguam, rectè transferendos curasset. Non esse enim istos, qui reperti sunt, vllo modo deprauatos, sed integros, quales Alexander episcopus ad ecclesiam suam tulit, nos hoc certius scire non possumus, quam si eos cum sanctorum patrum, atque aliarum Synodorum decretis & canonibus penitus conuenire videamus, vt quidem videmus, quicunque eos mediocri diligentia, & studio contulimus, in quorum numero canonum non solum illi sunt, quos adhuc Græcè habemus, sed alij etiam qui à sanctis patribus citantur. Quare vt ad canonem sextum concilij Niceni reuertar, quis iam negare potest fuisse eo tempore multos epis. in Aegypto, Libya, & Pentapoli: & plures Metropolitas sic dictos à ciuitatibus, quibus præerant, quæ erant Metropoles, qui maiores episcopis illis essent? siquidem sine auctoritate Metropolitæ ordinari episcopus non possit. quibus si iam olim à priscis temporibus ante Nicenũ concilium ab ipsis, inquam, temporibus Apostolorũ, (quæ enim alia prisca tempora, secundum rationem verbi ἀρχαῖα intelligi debeant?) Alexandrinus episcopus præerat, vt quidẽ præfuit. S. Marcus, & successor eius Abi-

Ratio fidem faciens, esse veros canones Nicenos Arabicè repertos.

lius, & reliqui deinceps, fuit igitur tempore Anacleti hæc ecclesiasticæ politiæ forma constans ex episcopis, & Metropolitis, siue archiepiscopis, quibus subiecti essent episcopi, & ex episcopis primatibus, quos canon 44. proximè recitatus Patriarchas vocat. quibus essent subiecti Metropolitæ imò Dionysius quoque Areopagita, quem propter summam, ac diuinam eius auctoritatem Dionysius Alexādrinus scholiis illustrauit, vt auctor est Anastasius Antiochenus in eo libro eruditissimo, quem de variis locis, & quæstionibus scripturæ sanctæ nobis ante mille annos reliquit. quem ὁδηγὸν vocauit, in quo sæpe eum citat, vt citarunt quoque ante annos octingentos Ioannes Damascenus, & Sophronius Hierosolymitanus in epistola confessionis suæ ad Honorium Pōtificem tempore Heraclij Imperatoris, quæ epistola propter singularem doctrinam, & grauem auctoritatem recitata est in 6. Synodo vniuersali actione 11. denique cuius libros esse eos, qui feruntur, ante annos octingentos grauissimè defendit. S. Maximus, qui in eum quoque scholia scripsit, defendit etiam Theodorus quidam presbyter, quem se legisse testatur Photius Constantinopolitanus in eo opere, quod de libris à se lectis, quod bibliothecam appellauit, composuit. Hic, inquam, Dionysius Pauli apostoli discipulus, cuius libros Apostolicis traditionibus plenos cum Lutherani ferre non possent, instigante diabolo, negauerunt, formam ecclesiasticæ politię designatio quadam breui diuersorum ordinum, & graduum diuinè notauit: Tu ergo, inquit in epistola ad Demophilum, decerne cupiditati & iræ quæ decēt: tibi diaconi: diaconis presbyteri: presbyteris episcopi: episcopis Apostoli, & Apostolorum successores quem locum idem sanctus Maximus hoc scholio notatum reliquit: Pulcher (inquit) ordo ecclesiasticus monachos, qualis erat Demophilus, diaconi: diaconos presbyteri: presbyteros episcopi: episcopos apostoli, & successores apostolorum increpāt. hæc ille. Successores ergó apostolorum, qui sint maiores, quam episcopi, qui ipsi quoque sunt in suo gradu apostolorū successores, intelligere oportet tum patriarchas, quod scholio etiam suo idem Maximus notauit, & admonu-

Dionysius Alexand. Anastas. De Dionysii Areop. antiquitate & auctoritate.

Damascenus. Sophronius.

S. Maximus. Theodorus presbyter. Photius.

it: (patriarchæ enim per prouincias mittunt archiepiſcopos, ſicut apoſtoli mittebant) tum archiepiſcopos, qui ipſi per prouincias mittuntur, vt epiſcopi per vrbes obſeruauit etiam hoc ante nos Rupertus Abbas eruditiſſ. auctor, & magnus theologus libro primo de diuinis officiis c.27. vt iam primi ſucceſſores apoſtolorũ ſint, quos iam olim vocant patriarchas: ſecundi archiepiſ. tertij epiſcopi, id eſt, ſuccedunt apoſtololis archiepiſcopi quidem infra patriarchas: epiſcopi verò infra archiepiſcopos. Qui igitur negant fuiſſe alios maiores epiſcopis tempore Clementis Patriarchas ſcilicet ſiue Primates, & archiepiſcopos, interpretentur nobis, ſi poſſunt, & ſciunt, quoſnam magnus Dionyſius ſucceſſores Apoſtolorum vocet, qui tanquam maiores præſcribant epiſcopi, & eos, ſi oporteat, increpent. vt igitur magnus Dionyſius Pauli apoſtoli diſcipulus ſucceſſores apoſtolorum maiores ab epiſcopis, minoribus eorum ſucceſſoribus diſtinxit, ſi quoque Anacletus Põtifex Apoſtolicus in epiſt 3 diſtinxit, cum loquens de apoſtolis, qui & eandem (inquit) formam ſuis ſucceſſoribus, & reliquis epiſcopis tenendam tradiderunt. Sic enim in vetuſtiſſimo exemplo Vaticanæ bibliothecæ ſcriptum eſt melius, quam in vulgatis, vt Gratianus etiam legit diſtinct. 22. c. Sacroſancta. Præterea ſi ad decus eccleſiæ pertinebat, vt ex epiſt. Pauli ad Cor. priore intelligi poteſt, non eſſe in ea iudices, qui, cum neceſſe eſſet, de ſæcularibus cauſis iudicarent, ne in iudicio apud infideles contendendum eſſet, an non ad eccleſiæ quoque decorum, & vtilitatem fratrum pertinuiſſet, ſi, vt bene ac ſapienter in ſæculo ſecundum leges ſæculi conſtituta erant iudicia, ſic quoque in eccleſia eſſent? Vnde Clem. lib. 2. de Conſtitutionibus Apoſtolorum cap. 51. laudans iuſtitiam, quam natura duce colebant, itaque iſti, inquit, quamuis Gentiles ſint, qui neque Deum nouerunt, neque ſciunt, vindicari à Deo eos, qui innocenter condemnati ſunt, tamen cauent hoc committere vos verò, qui ſcitis, quis Deus noſter ſit, & qualia eius iudicia, quomodo poteſtis per violentiam, & impetum pronunciare, cum illud illico pateat Deo? quod quidem ſi iuſtum ſit, iuſtè & nunc, & in futuro

Quoſnam ſucceſſores apoſt. Dionyſius ab epiſc. neceſſario diſtinxerit, ſicut Anacl. epiſt. 3. diſtinxit.

1. Cor. c. 6.
Ad decorũ & vtilitatẽ eccle. pertinebat, vt ſicut ſapienter conſtituta erant in ſæculo iudicia, ſic quoque eſſent in eccle.

remunerandi sitis: Sin verò iniustum, rursus parem mercedem reportaturi? Hactenus Clemens itaque erant apud Gentiles in primis ciuitatibus quæ erant capita prouinciarum, secundum descriptionem ciuitatum in prouincias ab antiquis factam, vt à L. Sylla in omnib. Asiæ ciuitatibus proportione facta est, de qua Cic. in Oratione pro Flacco meminit, & quidem facta in 44. regiones, vt Cassiod in consulibus notauit, cuiusmodi descriptio ab alijs, atque alijs facta quoque est, vt Strabo in lib 17. testatur in illis, inquam primis ciuitatibus erant primi iudices legis quos Clemens vocat primos flamines, & primos legis doctores. Ad hos autem, vt Anacletus scribit, qui per reliquas ciuitates commorabantur quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus, vel iniustitiis suis: ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat. hos ergo idem Pont. Anacletus Primates legis sæculi, ac primam iudiciariam potestatem vocat. erant deinde in reliquis ciuitatibus Metropolitanis alij iudices, quos idē Clemens vocat Archiflamines, infra illos primos: erant postremò infra hos in alijs minoribus ciuitatibus alij adhuc minores iudices, qui comites dicebantur. Nihil verò interest, vt hoc loco quibusdam curiosioribus respondeamus, quod in historiis Gentilium, & Romanarum antiquitatum, & in iis auctoribus antiquis, qui de eorum magistratibus scripserunt, neque istos primos Flamines, nec Archiflamines legamus. Est enim à ratione alienum, non vim propositi, sed verba attendere, vt rectè diuinus Dionysius in diuinis nominibus c. 4. admonuit. Quare hoc potius ab istis studiosè inquirendum erat. quomodo sic Clemens vocasset? vtrum propriè, an translatè, an καταχρηστικῶς? vt cum scriptura vocat locustas populum fortem, & gentem: si translatè, quæ ratio translationis? quæ, inquam, similitudo Flaminum, & præfectorum, translationi verbi locum fecerit? sed hæc explicatio, quia non est hic locus proprius, reiicienda est in extremum caput libri quinti, vbi sigillatim de epistolis Clementis disseremus. nunc satis est

Cur Clemens primos flamines, & Archiflamines dicit, qui alibi non leguntur.

Ioel. 2.

Clementis propositum intelligere. Primos ergo iudices legis, siue primam iudiciariam potestatem, vt Sanctus Anacletus vocat, dicere voluit Clemens, cum primos doctores legis, & primos flamines dixit: similiter alios iudices infra illos, eosdémque aliis maiores dicere placuit cum Archiflamines dixit, ex quibus, nec illos vocare libuit primos sacerdotes vel primos pontifices: nec hos principes sacerdotum, vt quidem minores Pontifices, antequam nomen Pontificis, impositum eis esset, vocabantur: causa verò hæc est, quod nihil sacri haberent: quin potius eos tanquam execrabiles verbo ethnicorum proprio notauit, sicut idem Clemens lib. secundo de Const. Apostol. cap. vigesimooctauo, quos Gentiles vocabant sacerdotes, quinque dæmonibus sacra faciebant, non ἱερέας, quasi sacros, sed tanquam non sacros ἀνιερέας vocat, id est, non sacerdotes, verbo à se facto, quod proximè accedit ad μιαρὸς, quasi execrabiles dicat, tantum abest, vt sint sacri. Hæc qui non aduertunt, curiosè adhuc, quærunt, vt mihi etiam aliquando contigit, vnde Clemens acceperit primos flamines, & Archiflamines, quos nusquam alias ipsi legunt. tametsi de sacerdotibus, qui fuisse videntur potestates, est apud Strabonem, is enim lib. 17. inter eos, qui Romanorum Imperio per regiones parebant, numerat reges: deinde ciuitates partim à principio liberas, partim in amicitiam receptas, partim honoris gratia libertate donatas: tum alios, qui potestatem, vt mihi videtur, gerebant, quos vocat Dynastas, Phylarchos, sacerdotes. Sed redeamus, vnde digressi sumus. Si igitur S. Apostoli hanc & prouinciarum & iudiciorum distinctionem prudenter & vtiliter factam esse intelligebant, & quod potissimum erat, assuetos esse homines eo ordine ab iniuriis faciliùs, commodiúsque defendi, an non poscebat ratio apostolicæ gubernationis, & prudentiæ promidere, vt ecclesiastica iudicia secundum eam distinctionem & formam ac descriptionem vtiliter, & honestè, secundum ordinem in ecclesia exercerentur? an dicemus maiore prudentia, & æquitate gentiles sine Deo in hoc mundo, iudicia sua constituere debuisse, quam Apostolos sanctos in spiritu

Mard. maiore prudentia, & æquitate volunt constituta esse iudicia à gentilib quam ab spiritu S. per S. aposto. Luc. 16.

Magd. prudentiorem faciunt socerum Moysis in consilio, quod illi dedit de constituendis iudicibus. quam spiritum sanctum in docẽdo apost. de eadem re. Exod. 18.

S. eruditos & institutos, quia scriptum sit, filios huius sæculi prudentiores esse filiis lucis in generatione sua? id est ad degendam vitam corporis, sic enim magnus Basilius interpretatur. an rursus dicemus, prudẽtiorem fuisse Socerum Moisis, vt ei consuleret, constituere sicut ait scriptura, ex viris de omni plebe sapientibus, & Deum timentibus Chiliarchos, centuriones, quinquagenarios & decanos, & quos 70. interpretes vocant γραμματοεισαγωγεῖς, id est qui litteras inferrent: qui, inquit, iudicẽt populum omni tempore, quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent, prudentiorem dico, quam spiritum sapientiæ Dei, qui Apostolos sanctos docere constituere in ecclesia primates, tanquam Chiliarchos: Metropolitas siue Archiepiscopos, tanquam centuriones: episcopos, vt quinquagenarios: decanos, vt presbyteros: & diaconos, tanquam tabellarios? quæ igitur istorum tanta impudentia, & tam cœca temeritas, ac tam profligata conscientia, audere eam formam ecclesiasticæ politiæ improbare, & negare, quam ratio naturæ insita probat? cui auctoritas maximarum Synodorum, & veterum patrum sanctissimorum adstipulatur? quam vniuersa ecclesia per totum Orientem & Occidentem semper tenuit? quam necessitas, & vtilitas causarum ecclesiasticarum postulat? quam ecclesiasticus ordo requirit? quã iudicialis norma veterum tribunalium commendat? quam Mosaicæ politiæ à Deo institutæ typus figurat? cui apostolica scriptura, & apostolicus canon consonat? Denique quam Nicena Synodus ad priscam ecclesiæ consuetudinem ex apostolica traditione, vt necesse est profectam grauissima auctoritate refert? Hactenus ergo de ecclesiasticæ politiæ generali forma, quæ à temporibus Apostolorum ita illis per spiritum sanctum instituentibus, ex patriarchis, Metropolitanis, vel Archiepiscopis & episcopis constat. Non est autem alienum ab hoc loco, obseruare quæ Leo 9. Sapientiss. Pont. ante quingentos annos scripsit ad Africanos episcopos Petrum, & Ioannem, qui contra Grumitanum episcopum dignitatem ecclesiæ Carthaginensis defenderant. Itaque quia de Archiepiscopis, inquit, & Me-

De forma Mosaicæ Politiæ figura euãgelicæ. Qui in ecclesia nostra sint Chiliarchi, centuriones, quinquagenarii, decani tabellarii.

Quæ & quãta oppugnent, & negent, qui formam eccle. politiæ oppugnãt, & negant.

Quid inter Metropolitanos, & archiepiscopos intersit ex episc. Leonis 9.

tropolitanis ſententiam noſtram requiritis, venerabilium anteceſſorum noſtrorum dicta demonſtrant, id eſt, Clementis, Anacleti, Aniceti: & paulò poſt, nam ſicut omnis mundana poteſtas his gradibus dignitatũ à ſe inuicem diſtat, id eſt, vt primus ſit Auguſtus, vel Imperator, deinde Cæſares, deinde Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni: ita & eccleſiaſtica poteſtas ordinata, à Sanctis Patribus inuenitur: dicente beato Clemente in illis ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erãt, Primates, vel Patriarchæ poſiti ſunt, qui reliquorum iudicia & maiora negotia iuſte definirent: qui etiã non vni Prouinciæ, ſed pluribus præeſſent. deinde vbi Archiflamines erant paganorum, Archiepiſcopi inſtituti ſunt Chriſtianorum, qui ſingulis prouinciis præeſſent: vbi verò Metropolis erat, quę interpretatur mater ciuitas, Metropolitani erant: quippe de tribus, aut quatuor ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori, & matri aliarum ciuitatum præſidebant: iſti aliquando Metropolitani tantum nominantur: aliquãdo verò Archiepiſcopi, ſi in ipſa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbi autem minores ciuitates habuerunt ſolummodo flamines, vel comites, epiſcopi ſunt inſtituti. porrò tribuni plebis non abſurdè intelliguntur preſbyteri, ſiue reliqui inferioris ordinis clerici. his omnibus diuino & humano priuilegio prælatus eſt Pontifex Roman. Satis igitur iam ex his, quæ hactenus de forma eccleſiaſticæ politiæ dicta ſunt, liquet, falſum eſſe, quod Molineus ait de ſedibus patriarchalibus, nunquam fuiſſe inuentum, niſi poſt Conſtantinũ, vnde falſam eſſe epiſtolam Anacleti, cum Magdeburgenſis quoque auſus eſt dicere: quos, vel ſola Synodus Nicena apertè de commento conuincit. ne autem ſiue iſti, qui epiſtolam Anacleti negant, caput Conſtantinus, diſt. 96. quaſi cum epiſto. Anacleti pugnans, aliquando obiiciant, ſiue quis alius epiſtolam fortaſſe veram quidem eſſe exiſtimet, ſed quid iſtis reſpondẽdum ſit ſcire cupiat, aliquid de hac re dicendum eſt. dicet enim. aliquis, ſi Pont. Romanus diuina auctoritate princeps aliorum Patriarchatũ eſt, vt S. Anacletus in epiſt. ſua 3.

tradit, idque Magnus Constantinus postquam de potestate, & principatu beati Petri à Sancto Syluestro Pont. edoctus fuit, non ignorabat quomodò principatum inter reliquos patriarchas Pontifici tribuit? epistola igitur Anacleti tertia falsa est, si hoc de principatu Pontificis inter Patriarchas Constantinum Magnū sanxisse verum est, imò verò vtrunque conuenit. Anacletus enim de principatu, quem à Deo beatus Petrus, accepit, loquitur, quem etiam Constantinus Magnus ex beato Syluestro didicit, & confessus est, & hanc formam principatus à Deo cōcessi sequens, ipse quoque voluit concedere, quod ad se pertinebat, id est, secundum terrenam potestatem imperatoriam, quam gerebat, voluit, inquam Pontifici concedere, vt ipse supra reliquos patriarchas esset. Denique satis Imperator ipse declarauit, quem principatum in Pontifice Romano à Deo datum confiteretur: & quis item principatus à se concederetur, cum ait, vt sicut in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pōtifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque imperio obtineant: & clarius adhuc subiungit: & sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus venerāter honorare: & amplius quā nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, vt principatum teneat tam super 4 sedes præcipuas Antiochenum, Alexand. Constan. & Hierosolym. quam etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum. Ecclesias ergo cum dixit, sicut nostra est terrena imperialis potestas, sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus honorare, satis docuit, non se hanc potestatē Pontifici in patriarchas, & in omnes mundi ecclesias concedere, qui paulò supra confessus erat, esse Pontifices successores beati Petri, quem filius Dei vicarium suum in terris cōstituisset, ac proinde potestatē eorum

n patriarchas,& in omnes ecclesias diuinam, & cœlestem esse, non terrenam, sicut erat potestas imperatoria: velle tamen se, quoad posset terrena sua imperatoria potestas, sic honorare sedem beati Petri, quam successores eius Pontifices Romani tenẽt, vt potestatem, quam habent, in qua filius Dei beatum Petrum Vicarium suum constituit, teneant, ac possideãt. præsidium itaque, & patrocinium, ac tutelam religiosissimus Imperator promittit, & sancit. quod satis verbis, quibus vsus est, si quis aduertat, declarauit, tribuentes (inquit) ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem: potestatem dicit se tribuere, non spiritualem quam sciebat habere eum in omnes Christianos mundi à Christo datam, sed imperialem, non vt Imperator esset, sed vt potestate Imperatoris vteretur ad tuendam sedis suæ dignitatem, & honorem, vt ius suum vigeret. deinde subiungit, atque decernentes, vt principatum teneat, tam super 4 sedes Patriarchales, Antioch. Alexand. Constantin. Hierosolymitan. quam etiam supra omnes mundi ecclesias, nõ dixit, vt accipiat, sed vt teneat: in quo præsidium, vt dixi, ac patrocinium promittit. alioqui ius & potestatem in patriarchas non magis dedit, quam dedit in omnes mundi ecclesias, quas Christus solus dedit. Denique hoc sancit, & tribuere se dicit Imperator Pontifici Romano, quod ab Imperatoribus in eorũ coronatione à Pontificibus petitur, quodque ipsi promittunt, & stipulantur. sic n. ei dicitur, accipe gladium desuper beati Petri apostoli corpore sumptum per manus nostras, licet indignas vice tamen & auctoritate Dei omnipotentis. & beatorũ apost. consecratum Imperialiter tibi cõcessum nostręque benedictionis officio in defensionem sanctæ matris ecclesiæ diuinitus ordinatum ad vindictã malefactorũ, laudẽ verò bonorum: & memor esto eius, de quo psalmista prophetauit dicens, accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè, vt in hoc per eundẽ vim æquitatis exerceas: molem iniquitatis potẽtissimè destruas: & sanctã Dei ecclesiã, eiusq; fideles propugnes, atq; protegas: neq; minus sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes extenues, atq;

Quam potestate Constantinus Imperator Pontifici Romano in reliquos Patriarchas dederit.

dispergas: viduas atque pupillos clementer adiuues, atque defendas: desolata restauras· restaurata conserues: vlciscaris iniusta. & in alia oratione precatur his verbis tribue ei omnipotens Deus, vt sit fortiss. protector, & consolator ecclesiarum, atque cœnobiorum sanctorum. in his igitur, quæ ab Imperatore, cum coronatur ex formula conceptis verbis postulari solent, ius eorum, quæ tunc magnus Const. sanxit, & concessit, continetur. quod totum ad patrocinium ecclesiæ susceptum pertinet, quod quidem ecclesia cum opus est, iure suo & poscere, & requirere debet vt ex epist. beati Aug. 23. q. 3. C. Maximianus, perspici potest. laudat. n. Maximinianum episcopum Vagiēsem, quod auxilium contra hostes ecclesiæ ab Imperatore Christiano petisset, quod si prætermisisset, non fuisset (inquit) laudā-
« da patientia. sed negligentia meritò culpanda. Aliud
« præterea in epistolam Anacleti 3. obiiciunt, fingit, in-
« quiunt, Anacletus scripsisse tomum de primatu, sed
« eius scripti nusquam, inquiunt, fit mentio.]

Commentum Magd. crassum & malitiosum.

Quis non demiretur, & obstupescat tantam istorum vel in legendo negligentiam, vel in intelligendo tarditatem, vel in deprauando malitiam? Anacletus dicit se descripsisse in quodam tomo primas sedes. tum eas. s. quæ olim secundum leges sæculi primæ fuissent, vtpote in capite prouinciarum positæ: tum quæ primæ, id est, Metropoles in vna quaque prouincia: Magde. verò dixerunt, fingere Anacletum scripsisse tomum de primatu nihil enim amplius addiderunt, malitiose scilicet, vt suspicor, vt qui legerent, statim de primatu Petri intelligerent. vt est iam in vsu & loquendi & intelligendi: Vt rursus si falsum esset & fictum, vt isti volunt, quod Anacletus tomum de primatu scripsisset, continuò sequeretur, ecclesiam Romanam nō esse caput cæterarum hæc est calliditas serpentis. Sed videamus, quid Anacletus dicat: Sed illæ vrbes, quæ præfatis priscis temporibus primatum tenuere: deinde paucis interiectis subiungit: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, & quæ sequuntur: & paulo infra post descriptas tres sedes Patriarcharum, idem quod paulo supra repetens,

reliquas verò, inquit, vt prædiximus, in quodã tomo prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas direximus. de primatu ergo, id est, de primatu Pontificis, non dicit se scripsisse, neque scripsit. quia nec opus quidem erat tunc. cum satis ex euangelio pateret, & nondum nati essent hæretici, qui negarent: tomum verò, id est, catalogum de primatu ciuitatum, quæ nã essent primæ & Metropoles, scripsisse eum, quid mirum, si alij quod sciamus, nõ meminerũt? an necesse est, quicquid est ab aliquo scriptum, id vt alij meminerint? vt si non meminerint, continuo fictum sit? sed quæso vos Magd. per æquitatem, si ideo non creditis, scripsisse Anacletum tomum, de primatu, quia eius, vt dicitis, scripti nusquam mentio fiat, & ob hanc causam suspecta, & inuisa est vobis epist. Anacleti, cur contra simili ratione non creditis, & probatis, ideo veras esse Anacleti, & aliorum Pontificum epistolas, quia earum sit frequens apud alios scriptores mentio Vt iam vestro argumento aut veras simul & falsas esse dicatis: aut ne vobiscum pugnetis, veras tantum contra mendacium vestrum, aut falsas tantum contra veritatem. cur enim apud Magd. plus valeat ad credendum fictam esse epistolam Anacleti, quod vnius particulæ eius, imò vnius verbi, nusquam fiat mentio quam ad credendum, veram esse, quod totius epistolæ frequenter apud alios mentio fiat? sed in his tempus consumere vt quod sentio, dicam, vereor, ne otio abutẽtis esse videatur. illud tantum addam simili argumento negare Anabaptistas historiam in euangelio Ioannis de infirmo ad Probaticam piscinam iacente, & motum aquæ expectante, quo Magdeburgenses totum Anacleti. quia inquiunt Anabaptistæ, nec in vetere testamento, nec in Iosephi libris de antiquitate rerum Iudaicarum, de Probatica piscina mentio fiat. Quibus erudite nuper Sixtus Senẽsis libro septimo suę bibliothecæ respondit. Pergamus respondere ad alia crimina.

Eodem argumento totum Anacleti Magdeb. negant, quo Anabaptistæ historiam de infirmo ad Probaticam piscinã in euang. Ioannis.

Responsio ad id, quod obiicitur in epist. Euaristi de episcopis pulsis, & de litteris præfectorum ad vnctis ad litteras Pontificis, & quomodo non præfectorum, sed propheta-

rum legendum sit ex fide veterum exemplariorum, & ex ratione. Caput 9.

" PRæterea etiam contra epistolam Eua-
" risti aliquid obiiciendum esse putaue-
" runt, sic enim aiunt, Vero etiam absi-
" millimum est, quod Euaristus epistola
" secunda finxit, Aegyptios suos epis-
" copos pepulisse. Nā eo loco res Chri-
" stianorum erant, vt nusquam tutò versarentur ob im-
" manem crudelitatem persecutorum.]

Quid hoc leuius? imò quò res Christianorum magis afflictæ essent, eò facilius erat malis Christianis eiicere episcopos suos. nec enim hoc persecutores Christianorum irritasset, sed placasset potius, & eorum gratiam conciliasset, cum ii in primis odiosi, & infesti essent gētilibus qui euangelium prædicabāt, quod erat munus episcoporum. Sequitur in Centuriis: simile est illud,
" quod vult, suas litteras per omnes ecclesias Africanas
" legi: & dicit, iis præfectorum litteras adiunctas esse.
" quod (inquiunt) haud verum est, nam nec id factum
" esse probari potest: neque præfectis, qui sub Traiano
" atrocissimè persequebantur ecclesiam, cum episcopis
" vllatenus conueniebat.]

Hactenus accusatio coniecturalis Magdeburgensium. Si in quæstione facti coniecturis vtēdum est, vbi testes desunt, age coniecturas cum coniectura conferamus, postea rem ipsam dicemus. Nō adiunxisse Euaristum litteris suis litteras præfectorū, inde vos Magd. coniecturam ducitis, quod præfectis, qui sub Traiano atrocissimè persequebantur ecclesiam, nullo modo cum episcopis Christianis conueniebat, nos cōtra potuisse adiungere, inde coniecturam ducimus, quod præfecti isti, quos Euaristus dicit, tales esse potuerunt, quales illi, quos Tertullianus in libro contra Scapulā commemorat, humani, & in Christianos beneuoli, vt Vespronius Candidus, vt Asper, vt Pudens, quorū humanitatem, & in Christianos beneuolentiam Scapulæ inhumano & fero exprobrat Tertullia. accedunt ad hanc coniecturam Plinius secundus, Tertullianus, &

Eusebius testes, remisisse postea Traianum persecutionem Christianorum, id quod edictum eius ab illis testibus recitatum testatur. Quid igitur mirum, si Euaristus in præfectos quosdam humanos, ac beneuolos, præsertim persecutione iam relaxata incidit à quibus litteras sibi ex Africa tūc temporis afferri curauit, quibus permitteretur episcopis Africanis eos laicos, qui decretum Pontificis de nuptiis, quæ non decenter fierent, prohibendis, non seruarent, grauiore aliquo supplicio præterquam anathemate punire? non enim poterant tunc Christiani in Imperio Gentilium, siue auctoritate potestatis sæculi id facere. Quid, inquā, mirū fuisset, si huiusmodi litteras præfectorum litteris suis Pont. alligasset, & in Africam ad episcopos misisset? Adde, quod hodie vt audio apud Turcas, inter quos Christiani habitant, aliquid simile fit. Sæpe enim Patriarchæ, & episcopi à præsidibus prouinciarum, quos Baxas vocāt, litteras impetrāt, vt liceat episcopis aliqua grauiore pœna afficere, vt dānare ad triremes eos, qui in religione nostra peccarunt. Accedit huc, quod multi ex præfectis, & aliis magistratibus veniebāt tunc ad fidem licet magistratus, & alios gradus dignitatis amitterent, vt ex Cypriani ad Successum episcopum epistola 9. libri 5. & Origenis contra Celsum libro 3. imò ex ipsa Plinij epistola ad Traianū perspici potest. Quare non mirū fuisset, si opera eorū Christianorum, qui aliquando magistratus gentilium gessissent, litteras à præfectis gētilium, siue propter propinquitatem, siue propter amicitiā, siue propter accepta beneficia, siue propter aliam necessitudinem eorū inter se, litteras ab eis Pontifex Euaristus impetrasset. Sed licet omnes istæ hactenus coniecturæ sint, quæ ita rem esse non conuincant, tamen, quia plures sunt, ac probabiliores, & ad defendendū pertinent, quæ æquior pars est, cur vna coniectura sola atrocitatis Traiani, vt isti dicunt, quæ non ad vniuersum tempus Traiani, sed ad partē pertinet, plus ad accusandū epistolā Euaristi sanctissimi Pōtificis mouere debeat, quam tot nostræ ad defendendum? Sed hactenus ex coniecturis ad coniecturā responsum sit. Proferamus iam veritatem, cui istæ omnes

Euseb libro 3. hist. cap. 33.
Tert. in Apolog. c. 12.

coniecturæ cedāt.in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ, & in altero æquè vetusto bibliothecæ Florentinæ S.Marci,quæ cuiuis paulò curiosiori,videre cum volet, Romæ & Florentiæ licebit, non præfectorum, sed prophetarum scriptum est. Quod ipsum Magdeburgenses si in exemplaribus nostris, quæ in publico feruntur,legissent,fortasse magis, quo minus hoc intelligerent,reprehendissent. Quid enim hoc dicerent ad decretum Euaristi?quorsum litteras prophetarum litteris Pontificis decretalibus alligari? quæ nā istæ litteræ prophetarum,quæ simul cum litteris Pontificis per omnes ecclesias Africanas legendæ erant,vt quod de nuptiis decretum erat,seruaretur, qui nō seruaret, iustè puniretur? imò hoc de litteris prophetarū, quod prius scriptum erat, ab eo mutatum puto in litteras præfectorum,qui nō intellexit, quas litteras prophetarum Pont.diceret. itaque totum hoc fabulosum istis visum fuisset. Vnde multò audacius,ac confidentius totam epistolam Euaristi reiecissent. Cùm tamen nihil potuerit,nec opportunius, nec accommodatius à Pontifice fieri,aut scribi:neque quod magis necessariū esset,si quas prophetarum litteras dicat, semel intelligatur. An non necesse erat, vt litteræ decretales Pontificis, quas ad Africanos episcopos Pontifex mittebat, & per omnes ecclesias Africanas legi volebat, ab omnibus intelligerentur? Quis hoc neget? Sic enim Pontifex scripsit,Hæc cuncta recitāda per omnes ecclesias Africanas scripta dirigite: vt de iis, quæ iniquè laudātur,si quid tale probari poterit, iudicium fiat: & inhibita coerceantur:& præterita mala,& illicita coniugia, si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur.ad laicos ergo litteræ istæ decretales Pōtificis pertinebāt, qui cùm non latinè, sed punicè intelligerent, necesse fuit,vt Pontifex litteras prophetarum, id est,interpretū adiungeret.habebat enim apud se Pontifex(quis enim hoc dubitet?) linguarum interpretes, & quidem probatæ fidei,quorum opera quotidie opus erat,cum tam ingens ecclesiarum Africanarum iam tunc multitudo esset.Vocari autem interpretes linguarum,siue sermonum prophetas, nemo est, qui ignoret, qui vel duas

Lectio vera in epistola Euaristi ex vetustissimis exemplaribus.

Pauli

Pauli ad Corin.epist.legerit,& Hieremiam.cap.23.qui prophetias linguę dixit,quem locum imitatus est apostolus. Præterea esse sic intelligendum,id est,de litteris huiusmodi prophetarum hoc est interpretum, & non præfectorum, ex ipsa epistola, si quis paulò attentius consideret,elici potest. Etenim si litteræ præfectorum fuissent.quid opus erat,vt eas episcopi Africani ad omnes ecclesias mitterent,vt in omnibus ecclesiis legerētur? Si per litteras istas præfectorum potestas episcopis dabatur, vt eos, qui decretum de nuptiis non seruarent,possent, si vellent, supplicio aliquo grauiore afficere, quod ad potestatem gladij pertinuisset quam fideles inter gentiles exercere auctoritate sua non poterant, an non satis erat, aut non tutius, & cautius, eas ipsas litteras apud episcopos seruari, quàm cum litteris Pontificis ad omnes ecclesias mitti? & eas publice recitari? Atqui non hoc fit, neque fieri opus est, cum episcopi, aut patriarchæ inter Turcas eiusmodi litteras,vt paulò ante docebam,ab illis præsidibus prouinciarum,quos Baxas Turci appellant, impetrant. restat igitur, vt sicut in vetusto exemplo legimus, sic legendum sit,quod & ratio ipsa satis per se cōfirmat, & necessitas, ac consuetudo, quæ ex apostolica traditione manauit. semper enim in ecclesia fuerunt interpretationes linguarum siue sermonum. Cæterum si benedixeris (inquit) spiritu, qui supplet locum Idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas,nescit. Nam tu quidem bene gratias agis,sed alter non ædificatur. Quid prodesse poterant Euaristi litteræ decretales de nuptiis prohibendis, si,vt non decebat,fierent,si quid litteræ dicerent, nesciebāt? Quid isto suo decreto Pontifex Euaristus apud Pœnos profecisset,si lingua eis locutus fuisset? neque fuisset simul qui prophetaret? Misit igitur Pontifex litteras,quę lingua loquebātur, & cum eis simul litteras, quæ prophetarent. Quas idcirco litteras prophetarum vocauit,idest,interpretum. Sed dicet fortassis aliquis ex limatulis istis,cur non potius dixit Pontifex interpretationem litterarū, quam litteras prophetarum? ecquid interest, sic, an secūs dicere, si vtrumque idem valet?

1.Cor.14.

h

1. Cor. 12. 14. Qui enim dixit interpretationes sermonum, & rursus vnus interpretetur, idem dixit, prophetæ duo, aut tres dicant. at secundum istum dicere debuisset interpretationes à duobus, aut tribus fiant. Sed nihil interest. Qui enim interpretatur, dicit, & quod interpretatur, ipsius efficitur non, vt auctoris; sed vt interpretis. Quis enim cum audit, dici sermonem interpretis, nõ statim intelligit dici interpretationem sermonis? Sic cum Pōtifex Euaristus litteras prophetarum, idest, interpretum suis adiunxisse dicit, nihil aliud intelligimus, neq; intelligere cum ratione possumus, quam sermonem interpretum, id est, interpretationem litterarum ab interpretibus factam, quam litteris suis alligauit.

Responsio ad id, quod contra epistolam Victoris obiicitur, & quomodo, & quamobrem, non ad Theophilum Cæsareæ Palestinæ scripserit victor, & cuius Alexãdriæ esset episcopus in Theophilus, ad quem scripsit, & quomodo ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgẽsium, & quomodo ex ipso Eusebio Cæsariensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Cæsareæ: & quare Magdeburgẽses studuerunt, vt hæc epistola Victoris ficta esse videretur. item quomodo ex iis, quæ Polycrates ad Victorem scripsit, videatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodo hoc ipsum ex Irenæo clarius adhuc demonstratur.

Caput 10.

NOtarunt præterea Magdeburgenses ad negandum epistolam Victoris decimi quinti post Petrum Pontificis, quod Theophilum vocet episcopum Alexandrinum, cum Cæsareæ, inquiunt, & non Alexandrinus fuerit. Sed esto fuerit, quidem Theophilus Cæsareæ Palestinæ episcopus, quis hoc negat? at rursus quid obstat, quo minus esset eodem tempore alter Theophilus Alexandriæ episcopus? præsertim cum hoc Victor Ponti. dicat, & idem post eum Damasus affirmet. nos ergo fuisse probamus, quia hi duo grauissimi Pontifices, & antiqui testantur: Magdeburg. verò non fuisse probant, quia

Theophilus, inquiunt, fuit episcopus Cæsareæ. quod perinde est, ac si dicerent, Theophilus fuit episcopus Cæsareæ, ergo hic Theophilus non fuit tunc episcopus Alexandriæ. rectè hoc: at illud rursus non rectè concludunt, ergo non fuit alius Theophilus episcopus Alexandriæ. Vnde enim hoc probant, non fuisse alium Theophilum Alexandriæ episcopum? quod quidem necesse erat probare. ac de Alexandria Africæ probare quidem poterant cui Libya, Aegyptus, & Pentapolis subiectæ erant: quia eo tempore, id est, Victoris Pontificis, episcopus Alexandriæ huius erat: Demetrius Iuliani Patriarchæ successor, vt auctor est Eusebius Cæsariensis, at non de hac Alexandria loquitur. Victor Pontifex in epistola sua, quam isti negant, sed de Alexandria Asiæ, siue illa, quæ Alexandria Asia dicitur, quæ est in lib. 6. Ptolemæi c. 17. tabula 9. Asiæ: siue illa, quæ Alexandria Oxiana, quæ est in lib. 6. c. 12. tabula 7. Asiæ. loqui verò Victorem Pontificem non de Alexãdria Africæ, quæ ad Meridiem est, sed de Alexandria Asiæ, quæ est ad Orientem, quis dubitare potest? si attẽtè, & cõsideratè legat, quæ Eusebius Cæsariensis lib. 5. historiæ ecclesiasticæ scribit, ortam esse eo tẽpore quæstionem illam de Pascha, ex eo, quod cunctæ per Asiã ecclesiæ luna 14. Pascha celebrarent: cum reliquis ecclesiis per vniuersum orbem consuetudo non esset sic celebrandi ex quo fit vt necessarium sit, scripsisse Pontificem Victorem super celebratione Paschæ ad episcopum Alexandriæ, quæ in Asia est, qui Theophilus vocaretur, & non ad Theophilum Cæsareæ episcopum: quia Asiani erant, qui iuxta parabolam Domini medico indigebant, vt qui malè haberent, non autẽ Palæstini, qui Romanis in celebratione Paschatis consentiebant. Vnde Victor Pont. ad Theophilum Alexandriæ in Asia episcopum sic scribit, celebritatem sancti Paschæ die dominica prædecessores nostri iam statuerunt: & nos illud vobis eadẽ die celebrari solemniter mãdamus, quia non decet, vt membra à capite discrepent, neque contraria gerant: & quæ sequuntur. hæc inquam Asianis, & Alexandrinis Asiæ, conueniebant, qui à Romanis discrepabant, non autem Cæsariẽsibus,

Magd. in epist. Victo. nec intellexerunt de quo Theophilo Alexandrino loqueretur, neque de qua Alexandria.

Quomodo quæ Victor scripsit ad Theophilum episcopum Alexandriæ Asiaticæ, non potuerint congruere Cæsariensibus, quorum erat episcopus alter Theophilus.

& Palæstinis, qui non discrepabāt, nec enim opus erat mandare illis, vt facerent, quod iam cum reliquis ecclesiis, vt Eusebius testatur, ex apostolica traditione, exceptis Asianis, faciebant. Sed vt ante dixi, Magd. dū ad pauca respiciunt facilè enunciant. nec enim quia Eusebius meminit Theophili Cæsareæ, & non meminit per idem tempus alterius Theophili Alexand. in Asia, idcirco neque fuisse putabimus: quasi necesse sit, omnium meminisse Eusebium, qui neque de epistola Victoris meminit. Confirmat adhuc magis, quod dictum est, ipsa Synodus Nicena, quę in decreto de Pascha eos solos, qui in Oriente erant, quos Eusebius Cæsariensis Asianos vocat, à reliquis omnibus cuncti orbis, qui eodem die quo Romani, & Alexandrini Africæ scilicet, quæ est ad meridiem, Pascha agebāt, prius discrepasse ait, qui tamen in Nicena Synodo cum cæteris omnibus, vt decretum fuit, concordarunt: & eis subscripserunt. recitabimus decretum libro 5. cum vniformē obseruationem paschalem, quam Magd. cōdemnant, defendemus. Sed vnde tanta ista Magdeburgensiū morositas? quid ita anxiè, quærunt, vnde epistolam Victoris calumnientur, & tanquam falsam reiiciant? nempè, quia scribat in ea, causas episcoporum non licere præter sententiam Romani Pontificis decidi, idque ita cōstitutum esse à tempore Apostolorum, liquere. aut igitur negandi erant Apostoli à Magdeburgensibus, aut epistola Victoris. persuasit verò eis serpēs, probabilius esse & popularius epistolam negare, quale idcunque esset, quod speciem aliquam quamuis falsam probabilitatis ad obiiciendum, & in cautos fallendū habere videretur: quale est hoc de Theophilo Cæsareæ episcopo. Notarunt præterea, quod Pius & Victor in litteris, vbi præcipiunt, pascha eodem modo vbique debere obseruari ab omnibus ecclesiis, addunt rationem, quia non deceat membra, id est, alias ecclesias à capite, id est, à Roma. sede dissentire: sed huius rationis, inquiunt, nec Irenæus, nec Eusebius meminerunt, vbi etiam cōtrouersiam describunt: neque Polycrates, nec Irenæus neque Polycarpus, Iustinus, Clemens, & alij Romanum episcopum pro capite agnouerunt.]

Quare Magd. occasionem calumniādi epist. Victoris tā studiose vndecunque quæsierint.

Tametsi nõ necesse erat, vt huius rationis meminissent, ostendamus tamen, quemadmodum non sint eius obliti, licet non sit à Magde. animaduersum. etenim si Polycrati in mentem non venisset, non decere membra, id est, alias ecclesias à capite id est, à Roma. ecclesia temere dissentire, neque rursus Pontificem pro capite ecclesiæ agnouisset, quorsum attinebat, ad eũ scribere, & tam multis verbis, & exemplis apostolicis, veteris legis de pascha celebrando traditionem nondum illo tempore apud Asianos illos desitã cõmemorare? & illud ad extremum addere. Sed ego omniũ vestrum minimus Polycrates, secundum traditionem Patrum meorum obseruo eorum duntaxat, quos ab initio secutus sum. an sunt hæc eius, qui Pontificẽ nõ agnosceret caput esse? Deinde cum ait, multorumque orbis terræ episcoporum notitiam habens plenissimè, & sanctis scripturis intendens non perturbabor ex iis, quæ ad terrorem proferuntur, quia & maiores mei dixerunt, oportet magis obedire Deo, quam hominibus. Quorsum hæc, si non agnoscebat in Pontifice principatum? cum enim ait, non timere se, quæ ad terrorem proferuntur, excommunicationem planè significat, quam Victor Pontifex omnibus ecclesiæ Asiæ denunciauit, vt idem Eusebius narrat. Si nullus episcopus eos excommunicare potest, qui non sunt ditionis suæ, quid opus erat dicere, quia & maiores mei dixerunt, obedire oportet Deo magis, quàm hominibus? hoc enim quod ab Apostolis mutuatus est, Apostoli quidẽ dixerunt, non quod negarent, obediendũ esse Principi Sacerdotum, qui in concilio dixerat eis, præcipiendo præcepimus vobis, & quæ sequuntur: sed quia negarent, tunc obediendum esse, cum contrarium præciperet Deus, vt Polycrati videbatur, quamquam falso: & Paulus Ananiam, licet Paulum percutere iniustè præcepisset, tamen Principem populi esse, & sedere eum, vt secundum legem iudicaret, confessus est. itaque si Polycrates non agnoscebat Pontificem, ad quẽ scribebat, esse primum episcopum ecclesiæ catholicæ, neque sub potestate eius esse, debebat potius facere, quod propheta istorum Martinus Lutherus fecit, cum

Quomodo Polycrates litteris suis planè significauerit se agnouisse, Pontificem caput esse ecclesiæ, quod Magd. requirunt.

Act. 5.

Act. 23.

Quomodo Irenæus principatũ quoque Pont. Rom. agnouerit, quod iidem Magde. requirunt.

à Leone decimo, excommunicatus est. Iam de Irenæo, vtrum agnouerit principatũ Pontificis, intelligi quoq; potest ex eo, quod in eodem libro Eusebius testatur, scripsisse eum ad Victorem Pontificem, arguisseque, quod non rectè fecisset, qui tot & tam insignes ecclesias excommunicasset: non quidem quod non haberet eas sub sua potestate, sed potius quod sine ratiône, vt Irenæo videbatur, excommunicasset. ac multo etiã clarius idem intelligi potest ex 3. eiusdem Irenæi aduersus hæreseos libro: sic enim ait, Sed quoniam valde longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones episcoporũ peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos omnes, qui quoquo modo vel per sui placentiam malã, vel vanam gloriam, vel per cœcitatem, & malam sententiam præterquam oportet, colligunt. ad hanc. n. ecclesiam propter potentiorẽ principalitatem necesse est omnẽ cõuenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndique fideles. in qua semper ab iis, qui sunt vndiq; cõseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. An nõ satis apertè significauit hoc loco Irenæus esse ecclesiam Roman caput omnium ecclesiarum? etenim si non intelligebat esse caput, quomodo ait, necesse esse, omnes vndique fideles ad hanc ecclesiam conuenire, idque propter potentiorem principalitatem? quod si necesse est omnes fideles ad hanc ecclesiam cõuenire propter traditionem, quam ab Apostolis eadẽ ecclesia, vt principalis accepit, & propter fidem eius annunciatam hominibus, ergo omnes ex ea ecclesia pendent tanquam membra ex capite: ita vt nulla sit legitima fides, quæ cum ecclesiæ Rom. fide & apostolica traditione non concordet aut hanc sententiam necesse est vos Magd. cõfiteri: aut hæc Irenæi verba negare: quæ aliud significare non possunt etenim si Irenæus. cuius testimoniũ de principatu ecclesiæ Rom. desiderari fingitis, planè testatur, per huius ecclesiæ Roman. apostolicam tradi-

Clarissimum testimoniũ Irenæi de principatu ecclesiæ Roman. & episcopi eius.

tionem. ac fidem hominibus annunciatam confundi omnes eos, qui quoquo modo, præterquam oportet, colligunt, ergo & vos hoc etiã ſolo confundit, & conuincit Ireneus, præterquam oportet colligere, quod ab huius eccleſiæ traditione, & fide diſcrepatis quid ergo dicitis, nec Irenæus, neque Polycrates Romanũ epiſcopum pro eccleſiæ capite agnouerunt? quaſi vobis ſtatim agnoſcendus eſſet, ſi iſti agnouiſſent: ecce agnouit Polycrates: agnouit Irenæus, et iuxta legem in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum: agnoſcite ergo vos. quod ſi adhuc Irenæum agnouiſſe negatis, interpretamini verbum principalitatis, quod Græcè dictum eſſe ab Irenæo ἡγεμονίαν, ſi quid Græcè calletis, non dubitabitis. an igitur Irenæus τὴν δυνατωτέραν ἡγεμονίαν eccleſiæ Romanæ, id eſt, potentiorem principalitatem eius ſitam eſſe intellexit in amplitudine, & ſplendore, ac magnificentia rerum eccleſiæ? minimè. quid enim iſta ad maiorem auctoritatem, ac fideliorẽ conſeruationem apoſtolicæ traditionis, & fidei facerent? reddens enim Irenæus rationem, cur in primis per apoſtolicam traditionem, & fidem eccleſiæ Romanæ, potius quàm per traditionem aliarum eccleſiarum magnarum quoque & antiquarum omnes hæreticos ab ea diſſentientes confundi, & reuinci dicat, ſubiungit. Ad hanc enim eccleſiam propter potẽtiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire eccleſiam, id eſt, omnes fideles, in qua ſemper ab iis, qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio. Ergo iſta potentior principalitas, quam dicit, eccleſiæ Roman. erat cauſa, cur in ea ſemper conſeruata eſſet ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio. Vnde cæteræ quamuis ampliſſimæ & ab Apoſtolis fundatæ, quia hoc chariſma ἡγεμονίας non acceperunt, factum eſt, vt portæ inferi aduerſus eas præualuerint, id eſt, hæreticos præſules habuerint. Alexandrinam dico eccleſiam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam aduerſus autem eccleſiam Romanam nunquam hæreſis præualuit: nec vnquam in ea hæreticus ſedit propter potentiorem principalitatem, id eſt, quia ei præeſt in ſucceſſoribus ſuis

Quomodo Irinæus traditione fidei eccleſiæ Romæ omnes hæreticos, qui ab ea receſſerũt confundi dicat ergo ea Magl. & cæteros Luteranos confundi dicit.

Quo vno verbo Irenæi conuincatur perfidia hæreticorũ negantium principatũ eccleſi. Ro.

Quare aduerſus eccl. Rom. nunquam portæ inferi, id eſt hæreſes præualuerunt, aduerſus vero eccleſias aliorum patriarcharũ præualuerint.

Quæ sit potentior principalitas, quam Irenæus dicit, propter quam necesse sit omnem ecclesiam ad eã conuenire.

Tit.c.3.

Quibus verbis Irenæus vitia hæreticorum notauerit.

princeps Apostolorum Petrus, cui dictum est à Domino, Tu es Petrus, & super hãc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prçualebunt aduersus eam. hæc est igitur potentior principalitas, quam magnus Irenæus dixit. quod si adhuc Magdeburgen. cedere nolunt veritati, faciunt quod est proprium hæreticorum: subuersi enim sunt, sicut Apost. ait, & proprio iudicio condemnati vel per sui placentiam malam, vt Irenæus dixit, quæ græcè dicitur ἀυθάδεια, aut vanam gloriam, quæ κενοδοξία, vel cœcitatem, quæ πώρωσις, & malam sentẽtiam, quæ dicitur κακόνοια, his enim morbis laborant, qui in hæreses delabuntur, qui sunt in scripturis sanctis prædicti, & ab Irenæo obseruati, & his verbis græcè, quantum assequor, ab eodem nominati. Præterea hoc loco quasi accusationis suæ capita finire vellent, postremo, inquiunt, neque tempus, quo datæ describuntur litteræ Alexandri, Telesphori, Pij, Aniceti cum veritatis norma congruit. vndecunque rapiunt more suo Magde. quod in has epistolas iaciãt, quale idcunque sit. quibus satis sit hic respondere, nequid dissimulasse videamur, quod Massæus diligentissimus nostræ ętatis chronographus scripsit in prologo libri 8. suorum annaliũ, quod tametsi alio loco huius operis antea recitaui, non grauabor tamen iterum repetere, præsertim cum hoc loco necessarium sit, nihil hodie (inquit) incertius, quàm per solos consules computare, quod partim supprimãtur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocẽtur. id autem exemplis historicorum docet. additque hoc, confiteri etiã Titum Liuium, nescire se in multis annis, qui fuissent consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. hactenus ille. in tanta igitur varietate, obscuritate, ac difficultate notationis temporum ex consulibus, quod inde firmum argumẽtum in epistolarũ veritatẽ sumi potest? Denique vt hic cõfusione etiã sua cõuincantur, rogemus eos, cur magis Cassiodoro, aut Mariano Scoto, aut alijs credãt, hos, aut illos cõsules olim fuisse, cũ has litteras hic, aut ille Pont. scripsit, quam ipsis Pontificibus, qui tunc fuerunt? cum hoc apud omnes constet, in fastis consulũ

non rarò discrepare veteres scriptores, & lapides? an maiorem fidem faciet, qui rem alieni sæculi scribit, quàm qui sui? Si ita Magd. addicti sunt fastis, & consulum notationibus chronographicis, cur non recipiunt epistolam Euaristi, quæ Gallo & Bradua consulibus data est, vbi tempus cum norma veritatis (sic enim isti loquuntur) congruit, & nullus Chronographus dissentit? at si hanc semel recipiant, cogentur recipere epistolam Clementis ad Iacobum fratrem domini, cui non leue testimonium, imò grauissimum dedit in iis, quæ ex illa epis. idem Euaristus tanquam ex apostolica doctrina beati Petri mutuatus est. Quid si Helianus in 1. epistola Alexandri bimestris, aut trimestris consul fuit, & à Cassiodoro etiam ignoratus, & ab aliis, quod Liuius fatetur sibi in plerisque accidisse, qui primo anno, quo esse consules cœperunt, quinque fuisse scribit. in epist. 2. Alex. non Traiano, & Heliano Coss. sed Traiano vetere Cos. in exemplari vetusto Vaticanæ bibliothecæ scriptum est. fuit autem vetus consul tempore Alexan. licet non cum Traiano, sed cum Aemilio, auctoribus Cassiodoro, & Mariano, à quibus fortasse malè isti cõsules iuncti, & locati sunt. Epistola Telesphori data est Antonio & Marco, siue Marcio Coss. meminit autem his temporibus Cassiodorus Antonij, & Aurelij consulum, & Antonij & Præsentis: sed cum Marcus, siue, vt est in vetusto Codice manu scripto, Marcius prænomen sit sententia Varronis, quid si prænomen pro nomine vsurpatum est, sicut etiam aliquando prænomen pro Cognominibus? quod Carolus Sigonius obseruationes annalium secutus notauit. Sed quid ego moror in re tam incerta, & obsoleta, ac fallaci, & tam parui vsus? abutatur ocio, cui suppetit, & qui à melioribus vacuus est.

Responsio ad id quod obiicitur de causis secularibus in ecclesia iudicandis, quomodo id Paulo conueniat, quod Clemens, & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic, & de ratione & causa huius decreti, & quomodo quod Clemens in epist. 1. de huiusmodi

iudicio causarum sæcularium scribit, ex 2. lib. de constit. apostol. liceat clarius intelligere. Item responsio de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenus liceat de omnibus rebus sæcularibus iudicare in ecclesia, & de potestate iurisdictionis ciuilis ecclesiæ data, & de ratione eius, & fundamento. Cap. II.

Ed veniamus tandem ad eum locum in quo illud primū in epistola prima Clementis, & prima Anacleti tanquam apocryphum notarunt, quod iubent inquiunt, episcopis causas sæculares vna cum iudicibus expedire, & iudicare, idque esse aiunt contra illud, Principes gentium dominantur eorum. Videamus ergo prius, quid Clemens de hac re scripserit, deinde quid Anacletus, imò quid etiam Alexander in epistola igitur Cle. sic Petrus Clementem monet, eidémque præcipit inquiens, Te quidem oportet, irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abiicias, ne fideiussor sis: ne aduocatus litium fias: néue vlla alia occupatione negotij sæcularis impliceris: nec enim iudicem, aut cognitorem de pecuniis aut negotiis rerum sæcularium te vult Christus constituere: sic enim est græcè. deinde subiungit rationem præcepti, Ne curis hominum præsentibus districtus, ac præpeditus, non possis verbo veritatis secernere bonos à malis: quin potius qui hæc discunt, sibi inter se ea administrent: & ne te à sermonibus, qui saluos facere possunt, distrahant. Vt enim tibi impietatis est crimen, solicitudines suscipere sęculares, sic laicis peccatum est, non sibi inter se in iis, quæ ad vsus vitæ pertinent, præsto esse. deinde subiungit, καὶ σὺ δὲ περὶ ὧν χρὴ ἀμέριμνον εἶναι, οἱ πάντες ποιεῖν ἐὰν μὴ νοῶσι, παρὰ τῶν διακόνων μανθανέτωσαν, ἵνα μόνης τῆς ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχης πρὸς τὸ διοικεῖν αὐτὴν καλῶς interpretemur latinè. quod si, inquit, non omnes ea facere scient, de quibus te solicitum esse non oportet, à diaconis discāt, vt tu ecclesiæ solam curam habeas, quo eam rectè gubernes. hoc præcipit, ne, si non habeāt laici, qui possint propter inscitiam controuersias fratrum dirimere, ad

iudicia ethnicorum adire cogantur. committit itaque hoc negotium dirimendi controuersias de rebus sæcularibus diaconis propter necessitatem, ne laici apud infideles disceptent, quod est in Christianam religionem contumeliosum: & ne episcopus in iis sit occupatus, in quibus esse non debet non commisit hoc presbyteris, sed diaconis, vt puderet laicos ire ad ethnicos iudices, cum audirent esse in ecclesia infra episcopos, imò infra presbyteros, qui possent, & scirent sapienter causas de rebus sæcularibus iudicare. eodem consilio Apostolus Paulus πρὸς ἐντροπὴν, vt ipsius verbo vtar, id est, vt verecundia à iudiciis ethnicorum adeundis auocaret, dixit, Sæcularia igitur negotia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicādum. deinde subiungit, Ad verecundiam vestram dico: sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? eodem pertinent, quæ idem Clemens Roma. lib. 2. de constitut. apost. c. 45. scripsit. Pulchra quidem, inquit, Christiani hominis laus est, cum nemine litigare. Sin autem alicuius opera, aut tentatio ne quapiam factum fuerit, vt incidat ei lis, det operam, vt dirimatur, quamuis opus sit aliquid damni facere: & ne adeat ad iudicium gentilium. imò ne patiamini inquit, vt sæculares magistratus de causis vestris iudicēt: per eos enim diabolus famulis Dei insidiatur, & probrum excitat, quasi non habeatis vos quempiam sapiētem, qui possit inter vos ius dicere: aut lites diiudicare. deinde subiungit proximo capite. Ne igitur disceptationes vestras gentiles cognoscant: nec ad dicendum contra vos eorum testimonium adhibeatur: nec ab eis iudicemini, & quæ sequuntur. Satis igitur iam liquet hunc locum epist. Clementis de iudicandis causis sæcularibus in ecclesia ad illum locum epist. Pauli ad Cor. de quo proximè memini, pertinere: neque magis hunc Clementis, quàm illum Pauli reprehendi posse, cū eadē sit vtriusque ratio, ac sensus. Excutiamus deinceps alterum locum eiusdem epistolæ primæ Clemētis de eisdē causis sæcularibus. Si qui ex fratribus, inquit, negotia habeāt inter se, apud cognitores sæculi ne iudicentur,

Quare Clemēs cognitionē causarum diaconis commiserit.

1. Cor. 6.

Quod ad locum Pauli de nō adeundis iudicibus gentilium pertineant, quæ Clemens scripsit de iudicandis causis sæcularibus in ecclesia.

Constitutio apostolica.

Qui locum epist. Clem. & Anacle. de iudicio ecclesiastico.

ſecularium cauſarum reprehẽdit, locum epiſt. Pauli de eodem reprehendit.

ſed apud presbyteros eccleſiæ, quicquid illud eſt, dirimatur. & omni modo obediant ſtatutis eorum. Sic vetus interpres vertit, quæ melius dicta ſunt græcè, οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβανέσθωσαν παντὶ τρόπῳ ἑτοίμως αὐτοῖς πειθόμενοι. qui, inquit, lites habent ne à poteſtatibus mundi iudicentur: has enim vocat ἐξουσίας, ſed à presbyteris eccleſiæ ad concordiam adducantur: eiſq́ omnino promptè pareant. hic quoque prohibet fidelibus, contendere apud infideles iudices. ac, ne ad eorum iudicia propter imperitiam legum ſæcularium adeant, iubet presbyteris, non quidem vt ſæculares cauſas laicorum, vt ciuium, tanquam forenſes iudices cognoſcant, & iudicent, ſed potius tanquam ij, ad quos pertineat præire aliis Chriſtianis velut duces, vt ſe ad Deum conuertant, & à peccatis deſiſtant. quod eſt officij ſacerdotalis proprium, vt ex Dionyſio Areop. in cęleſti hier. c. 9. intelligi poteſt, cũ de Melchiſedech docet, cur in ſcriptura vocatus ſit ſacerdos. Sic autem eſſe intelligendum, quod hic ait Clemens, clariùs adhuc ex eodem lib. 2. Clem. de apoſt. conſtit. intelligere licet: poſtquam enim dixit. cap. 46. Ne igitur diſceptationes veſtras gentiles cognoſcant, proximo deinceps capite, Fiant, inquit, iudicia veſtra ſecunda feria, vt ſi fuerit diſceſſum à ſententia, id eſt, ſi non paruerint prõptè, vt eſt in epiſto. eiuſdem Clem. poſſitis liberè vſque ad ſabbatum ſedare controuerſiam, & pacificare diſceptantes in diem dominicum, quod proximo ſuperiore capite dixerat, συμβιβάζειν εἰς φιλίαν, quo verbo συμβιβάζειν vſus eſt idem Clemens in eo loco epiſtolæ, quem paulò antè recitaui, quod non eſt eorum, qui propriè more ſæcularium, iudiciis præſunt, vt reddant tantum vnicuique ius ſuum, nihil præterea ad eos ſpectet, vt diſceptantes à peccatis reuocent: ſed magis eorum, qui ideo tanquam feciales quidam legati Chriſti præſunt huiuſmodi iudicio, vt omnem curam ac diligentiam in primis adhibeant, vt ad concordiam & pacem res adducatur, ne peccent fratres. Subiungit deinde Clem. aſſiſtant autem iudicio diaconi, & presbyteri, qui citra acceptationem perſonarum, tanquam homines Dei

Qua ratione, & quomodo presbyteris iudicia ſæcularia Clemens cõmiſerit.

iustè iudicent. Cùm itaque inquit, vtráque persona, vt lex iubet, in iudicium venerit, stabit vterque disceptantium in medio: quibus auditis ferte sanctè, & incorruptè suffragia date operam, vt antequam episcopus pronunciet, fiant amici, ne exeat episcopi sententia contra eum, qui deliquit, quia habet in iudicio Christum Dei, causæ conscium, & comprobatorem. hactenus apostolica constitutio à Clemente Romano perscripta Explicata est igitur ratio sæculares causas laicorum, vt Christiani sunt, in ecclesia iudicandi, scilicet vt tollatur peccatum, quod paulò pòst magis explicabitur. quod quidem quia Magdeb. centuriatores non intellexerunt, hoc quod est in epistola Clementis de causis sæcularibus in ecclesia audiendis, non intelligentes more suo, quæ loquuntur, dixerunt esse contra illud, quod est in euangelio, Principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Quis enim vnquam hoc genus iudicandi inter laicos Christianos, tanquam de vita æterna, vel morte, vt ait idem Clemens, siquidem agitur de peccato ad mortem tollendo, ad potestatem gentiũ pertinere dicat? quis velle τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν id est, pacificare disceptantes, pertinere vnquam putauit ad illud, quod de gentibus dixit dominus in euangelio Matth. & Marci κατακυριεύειν, & κατεξουσιάζειν, id est, exercere potestatem contra eos, siue dominari in eos? hæc enim est vis propositionis κατὰ hoc loco. Sed Magdeburgenses cum voces proprias ignorent, & virtutem earum, qui fieri potest, vt de rebus, quæ vocibus significantur, rectè iudicare possint? Sed veniamus ad epistolam Anacleti primam, in qua idem notarunt lippi isti, ne dicam, cœci animaduersores. Si autem, inquit, fuerit ecclesiasticum negotium, apud episcopos, interueniente Primate, iudicetur, si quidem maior causa fuerit: si verò minor, Metropolitano: si verò fuerit sæculare, apud eiusdem ordinis viros iudicio tamen episcoporum, cum apostolus priuatorum Christianorum causas magis ecclesiis deferri, & ibidem sacerdotali iudicio magis terminari voluerit. hactenus Anacletus. Quasi enim iam tunc sanctus Anacletus diuinasset, & præsensisset, futuros esse, qui hoc,

Matth. 20. Mar. 10.

Quod ex verbis ipsis, quibus Clemens vsus est, intelligitur, de qua ratione iudicandi causas sæculares in ecclesia loquatur.

Magde. voces proprias, & virtutem earum ignorantes, non possunt rectè iudicare de rebus vocibus subiectis.

quod de iudicio episcoporum cum laicis in causis sæcularibus tunc iussit, calumniarentur, vt Magdeburgẽ. calumniantur, exemplum apostoli commemorauit. quod si hoc erat, vt isti obiiciunt, contra illud, Principes gentium dominantur eorum, vos autẽ non sic. ergo permisit secundũ istos Pontifex Anacletus portare gladium & vi atque armis agere, vt potestates sæculi solẽt, quod dominus prohibuit. at non hoc permisit hic, imò neque voluit in hac epistola, vt episcopus per se sæcularia iudicaret. Sed potius iussit Anacletus, sæcularia ab eiusdem ordinis, id est, à sæcularibus interueniẽte iudicio episcopi iudicari, exemplum, & auctoritatem beati Pauli (vt dixi) secutus, Paulus enim vt sanctus Anacletus ait, priuatorum causas magis ad ecclesiam deferri, & ibi sacerdotali iudicio terminari voluit. cum dicit sacerdotali iudicio terminari voluit, episc. iudicium necesse est intelligere: & cum causas priuatorum dicit, sæcularium causas dicit, laici enim sunt priuati homines: & non clerici, qui sunt communes, & publici eccle. ministri. sic quoque intellexit Synodus Carth. 3 c. 9. prohibẽs enim, ne clerici in iudicio laicorum de re ciuili litigarent, cum priuatorum inquit, Christianorum causas apostolus etiam ecclesiæ deferri, & ibi determinari præcipiat. vt iam vtrumque, & quod Paulus, & quod Anacletus ad exemplum eius statuit, eiusdem rationis sit, & eadem necessitate, & proposito factũ. Etenim quia non poterat ecclesia tunc sub ethnicis Imperatoribus supplicio aliquo grauiore aliquem afficere, non enim id essent imperatores ethnici, neque magistratus eorum passi, quin potius in Christianos iudices, tanquam sicarios, qui id sine vlla publica auctoritate auderent, animaduertissent, idcirco ad puniendum grauius eum, qui sententiæ. & iudicio non pareret, cùm non posset ecclesia vti alio gladio, quàm gladio ignis, sic enim vocat anathema Clemens, necesse erat, vt iudicio sæcularium magistratuum in causis sæcularibus episcopus præesset vt qui nõ pareret, gladio isto feriretur. Quid enim proderat iudicare laicos sæcularia, si nõ fuisset, qui cogere posset ad parendũ? episcopus ergo sæcularia in epistola Pauli, & in epistola Anacleti cum sæcularibus magi-

1. Cor. 6.

Quomodo idipsum Anacletus decreuerit de causis sæculariũ in ecclesia iudicandis, quod Apostolus.

Quare tempore Pauli & Anacleti in iudicio causarum sæculariũ opus esset auctorit. episc.

Clem. lib. 2. de constit.

ſtratibus iudicabat, quia non poſſent aliter magiſtratus in iudicio ſæculari exhibere, vt nunc loquũtur, iuſtitiæ complementum neque qui litigabant, obtinere ius ſuum: ex quo fieret, vt facilè in peccato remanerent, qui parere in iudicio nulla pœna cogerentur, quod à Canoniſtis noſtris dici ſolet Propter defectum, vel impotentiam. huc pertinent, quæ ſcripta ſunt ab Innoc. 3 ext. de foro compe. C. licet. & C. ex tenore. Vt iam tota cauſa, cur epiſcopus in epiſtola Pauli. & Anacleti, cum laicis magiſtratibus de ſæcularibus cauſis cognoſceret, & iudicaret, illa demum eſſet, ne in peccato ad mortem remaneret qui parere nollet: ad hoc enim denunciabatur anathema, vt, ſicut apoſtolus ait, ſpiritus ſaluus fieret in die Domini, & ſic homines diſcerent non blaſphemare, ſicut in alio loco ait: denique vt ſic diſcerent non fraudare, aut alia iniuria afficere. Imò quia propter peccata impiorum, vt Salomon ait, iudicia, ſiue lites excitantur, & epiſcopi ſunt Medici ſpirituales peccatorũ, quibus curatis, lites tolluntur, & iudicia vacant, idcirco de omnibus cauſis ſæcularibus licet epiſcopo eatenus cognoſcere, vt in peccato ad mortem, non remaneat frater, quod Canoniſtæ noſtri dicunt, cognoſcere per viam denuntiationis: dum modo laicus actor, qui relicto ſuo foro iudicium eccleſiaſticum adit, non hoc malitioſè & dolo agat, quod quidem poteſt reus excipere, & eam exceptionem debet iudex eccleſiaſticus accipere ſi legitima ſit, ext. de for. comp. c. nouit. Hoc autem quod dicimus, dominus in euangelio ſuo ſanxit: poſtquam enim reos egit auctores ſcandalorum, quique in fratres peccant, ſermonem conuertit ad eos, qui ſe putant iniuria affectos ab illis: perindéque eſt, vt Photius Conſtantinopolitan. in huius loci ſcholio ait, ac ſi diceret, ne concidas animo, neve peccatum proximi in te commiſſum damnum putes: potes enim id in magnum lucrum vertere, ſcilicet ſi adieris eum, qui in te peccauit: oſtenderíſque ei peccatum, & re ipſa coargueris, pleríque enim (inquit) cum peccant, excœcati non vident turpitudinẽ facti: poſteà verò pulſa cœcitate vidẽt, qui exiguam occaſionẽ nacti, omnino corrigunt, quod commiſerunt: tu vero quamuis ille ſit duriuſculus,

Qua ratione iudicium de omni ſæculari ad eccleſiaſticum iudicem pertinere aliquando poſſit.

Pro. 28.

Matth. 18.

& ad emendationem difficilior, ne continuò negligas ire ad eum, imò semel, & iterum, & tertio adi, eumque ad emendationem prouoca: magnum enim lucrum feceris, si fratris tui liberator extiteris: hactenus ille. Huc ergo spectare debet admonitio ista tota fratris, vt scilicet qui peccauit, à peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso reuocetur, & non pereat: idcirco ait, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos testes: quod si eos non audierit, dic ecclesię, si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis, & quę sequuntur. Hac itaque via, & ratione denunciationis factæ episcopo, iudicium de quoque peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso conuenit ei. vt tandem si reus in peccato ad mortem, sine pœnitentia manere maluerit, pronuncietur in eum sententia, & fiat anathema, vt spiritus eius saluus sit in die domini: vt autem episcopus pronunciet necesse est, vt prius cognouerit de peccato, cuius cognitionem rursus habere non poterit, nisi de re siue ecclesiastica, siue ciuili, vnde extitit peccatum, cognoscat. Iactum ergo est in hoc loco euangelij fundamentum ecclesiasticum laicæ iurisdictionis iudicum ecclesiasticorum, quod est denunciatio peccati fratris fratrem scandalizantis, ex proposito emendandi eum proficiscens: & simul sancita lex episcopis, pronunciandi cum potestate in peccantes, si quidem eis dictum est, Quæcumque, &c. Quare fundamentum hoc à Domino iactum. & hanc legem Charitatis, & iustitiæ plenam, & cunctis Christianis salutaré negat, qui hoc genus iurisdictionis ciuilis episcopo, vel iudici ecclesiastico negat. Huiusmodi ergo potestas ciuilis, seu sæcularis iurisdictionis, ex fraterna denuntiatione iuxta Euangelium, vel ex defectu iustitiæ iuxta epistolam Pauli ad Cor. propria est potestatis ecclesiasticæ, & ex essentia eius fluens. habent enim spiritualia, quæ supra naturã sunt, suas quoque proprietates, quibus carere non possunt. hac potestate vti potest potestas ecclesiastica, cum res postulat: nec enim cum vtitur, tunc potestas extrinsecus accedit, sed accedit actus, siue vsus. vt cùm ridet, qui erat rationis particeps, & simul

Quod sit fundamentum laicæ iurisdictionis, quæ episcopo cõuenit, & quibus de causis conueniat.

Matt. 18.

1. Cor. c. 6.

mul ad ridendum aptus. Si ergo potestas pastoralis & ecclesiastica beati Pauli vim habebat cognoscendi, & iudicandi sæcularia, vt ex eo quod ecclesiæ Corinthiorum præcepit, iam liquet, erátque illa potestas communis cæterorum apostolorum, cum episcopi successores Apostolorum sint, consequens necessario est, vt in potestate pastorali, & ecclesiastica, eiusmodi vim habente succedant. Quare ab Imperatoribus, aut principibus Christianis eripi posteà non potuit, quo enim iure? qua lege? fatemur non expedire, episcopũ, imò neque presbyterum, relicto verbi ministerio, iudicio ciuilium caussarum distrahi, atque occupari, nemo enim militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, quod ipsum beatus etiam Petrus in epistola Clementis ad Iacobum fratrem domini monuit. sed aliud est non expedire: aliud non licere, id est, non esse in ecclesia potestatem iurisdictionis temporalis, qua episcopus, cum res postulat, sicut iam explicatum est, vti possit, & debeat: quod quidem falsum esse, satis ex euangel. & epist. Pauli ad Cor. demonstratum est. Si quis verò obiiciendum esse putet, si hæc vera sunt, quæ hactenus de iurisdictione ciuili ecclesiasticæ potestatis explicauimus, cur lex illa Theodosij Magni, & Caroli magni 11. q. 1. c. Quicũque. & c. Volumus, abrogata est, qua sancitum erat, vt liceret cuique, siue is actor esset, siue reus, relicto foro sæculari, etiam lite contestata, iudicium ecclesiasticum adire? dicam prius cur illam Imperatores sanxerunt: deinde cur abrogata sit. Ergo quia intelligebant religiosissimi Imperatores, verissimum esse quod ait Salomon in prouerbiis, ex peccatis impiorum oriuntur lites, quas sapiẽs extinguet, ad episcopos autem, tanquam ad medicos quosdam spirituales pertinere, curare peccata, optabant sancite, & pie, vt sublata causa litium, id est, peccatis, lites simul sublatę essent. hæc causa legis: ac verior fortasse, quàm illa, quod eo tempore tãta esset iudicum ecclesiasticorum sinceritas iudicandi, vt illi Imperatores latores legis huius, è Repub. esse existimauerint, vt omnes lites alterutro volẽte ecclesiasticorum iudicio deciderentur: illa enim tunc sinceritas, vt illam concedamus, deficere poterat, sæcu-

2. Tim. 2.
1. Cor. 6.

Quæ fuerit caussa legis Theodosii. & Caroli Magni de libertate adeundi iudicium ecclesiasticum in quauis causa ciuili.
Prou. 28.

lis in peius labentibus, vt ſunt homines mutabiles. at hoc mutari non poterat, quin ad eccleſiaſticos pertineret, tamquam ad medicos ſpirituales, peccatorum curatio: nec illud rurſus mutari, quod ait ſcriptura, Ex peccatis naſci lites, & alias idem Salomon, Qui amat delicta gaudet pugnis, id eſt iurgiis, & contentionibus. Cur verò hæc lex abrogata fuerit, hæc fuit cauſa, quod cum Petrus Clementi dixerit, & in eo omnibus epiſcopis, nec enim iudicem, aut cognitorem ſæcularium negotiorum hodie te vult ordinare Chriſtus, ne præfocatus præſentibus, non poſſis verbo Dei vacare, hæc lex, dum optionem dat actoribus, & reis, vt cauſas ſæculares ad epiſcopum referant, doctrinam beati Petri. & eccleſiaſticam diſciplinam confundit, & ſolicitudinem ſalutis animæ in ſolicitudinem ſæcularia iudicandi vertit: cum illa ſolum in eccleſia liceat, & expediat iudicare, quæ pertinent vel ad tollendum peccatum iniuſtitiæ, ex defectu, vel ad tollendum peccatum fratris fratrem ſcandalizantis, vt iam explicatum eſt. Sed pleniorem, ac ſubtiliorem de his tractationem iis, qui canonici iuris prudentiam proprio ſtudio profitentur, relinquamus. Satis hæc ſint ad refellendum Magdeburgenſes, qui Clementis epiſtolam primam, & primam Anacleti hoc loco de iuriſdictione eccleſiæ in ſæcularia ideo accuſant, quia numquam eam eccleſiæ datam falſò exiſtimant, ſiue obliti, ſiue quod magis credo, non aduertentes, quod Paulus eccleſiæ Corinthiorum præcepit, non ſine poteſtate eiuſmodi iuriſdictionis cum cæteris apoſtolis communi, vt iam docuimus, præcipere potuiſſe.

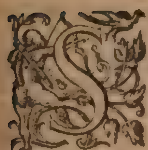
Prou. 17.

Cur lex Theodoſii, & Caroli Magni abrogata.

Reſponſio ad ea, quæ obiiciuntur in decretum de non arguendis, & damnandis epiſcopis in epiſtola Clemen. Anacle. Euariſt. Alexand. Teleſph. & Pii, de quibus epiſcopis non arguendis hoc ſtatutum ſit, & quando, & qua cauſa. Defenſio rationum, quas Pontifices attulerunt pro epiſcopis non accuſandis, quas Magdeburgenſes reprehendunt, quaſi ineptas, & à propoſito alienas, & quomodo ſint prudentiſſimæ, & maximè ad rem accommodatæ. Item reſponſio ad ea, quæ Molineus in epiſtolam Clementis obiicit

sexta quæstione prima in margine decreti Gratiani. Quomodo ex illis ipsis testimoniis veteris scripturæ, quæ beatus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet, doceatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula à sanctis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscẽdum vtrum spiritu dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur, & de loco epistolæ Clementis à Magdebur. dissimulato.

Cap. 12.

Equitur alius locus centuriarum Magdeburgensium contra epist. Pontificum Apostolicorum de non arguendis, inquiunt, & damnandis episcopis Clem. 1. Anacl. 1. 2. 3. Euar. 2. Alex. 1. Telesph 1. Pius 1. 2. quod multis & ineptis rationib⁹ hoc probent: & Petrum faciunt huius doctrinæ auctorem: primo quia Paulus dicat, nobis pro minimo est, vt à talibus arguamur, aut iudicemur, aut ab humano die. 2. quod leges humanæ & diuinæ prohibẽt maiores à minoribus iudicari. 3. homo non patitur suum seruum ab alio iudicari: Anacle. addit has, iniuria sacerdotum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur 4. quod Dominus non per alium, sed per se eiecit ementes & vendentes è templo.]

Hactenus Magdeb. Excutiamus ergo deinceps & ponderemus nos rationes, quibus Pontifices illi à Magde. notati, probant non esse accusandos episcopos, an sint ineptæ, vt elegantes isti centuriatores dicunt: & an sint leues, & si hoc quidem non dixerunt, quia non eas ponderarunt: & an digna sint beati Petri doctrina ea, quæ Petrum docuisse, Clemens testatur Sed & laicos, inquit, ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat: & cunctos illi subditos esse præcipiebat: cunctorũ Sacerdotũ vitam superiorem, sanctior æq; ac discretã à sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quósq;, atq; sacerdotes super carna-

les & laicos semper constituendos docebat: quoniam pro minimo, inquit, nobis esse debet, vt à talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die, hāc Petri rationem ineptam esse dicunt Magde. Vsus est autem bea- 1. Cor. 4. tus Petrus eisdem verbis, quibus & Paulus vsus est, siue ab eo mutuatus, siue non, nihil refert. illud verò magis refert, vt rectè ea intelligamus. quæ quidem Magdeburgen. minimè intellexerunt. Photius igitur Constantinopolitanus acutissimus Pauli scholiastes, existimet, inquit, homo, sic nos habere, vt dixi: & quod potissimum dispensatores decet, habere nos quoque existimet: decet enim illos, vt fideles sint. Hoc autem dicit, non extollens se, sed potius doctrinæ suæ, quam prædicabat, auctoritatem tuetur. Etenim si liberum illis reliquisset, iudicare de se, & in se inquirere, prædicationem minimè recepissent. Ne tamen videretur non propter prædicationem, & ad communem vtilitatem dixisse hæc, sed ad arrogantiam, subiungit, sed non in hoc iustificatus sum, non licet vobis, nec aliis, me diiudicare, sed oportet potius doctrinam percipere, credere, & nihil dubitare, imò nec ego, quamuis nihil mihi conscius sum, possum me diiudicare, sed expectanda mihi est sententia iudicis & interim in timore mihi viuendum, hactenus Photius. Hinc intelligi potest, quod beatus Petrus in epist. Clem. eisdem verbis, & eodem spiritu vsus dixit, ad auctoritatem quoque euangelicæ doctrinæ, quam sancti episcopi illo tempore prædicabant, & ad sanctitatem vitæ illorum tuendam pertinere voluisse: seque de sanctis episcopis, & fidelibus dispensatoribus mysteriorum Christi, quales tunc erant, locutum, quos non decebat, neque æquum erat à laicis contra charitatem accusari. cum enim dixit cūctorum sacerdotum vitam sanctiorem, ac discretam à sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales, atque laicos semper constituendos docebat, an non satis significauit, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus laicis ab accusando repellendis loqueretur? an non clarè opposuit spirituales eosdémque sacerdotes laicis eisdémq; carnalibus? semper itaque constituendi sunt sacerdotes spi

Reprehendunt Magd. in doctrina Petri apud Cle. quod non intellexerunt de quibus diceretur, neque qua ratione, neque quorsum.

rituales ſuper laicos carnales, vt B. Petrus docebat. Sed cur ita: quia inquit, indignum eſt, vt qui ſpirituales ſumus, & fideles myſteriorum Chriſti diſpenſatores, à talibus id eſt à carnalibus iudicemur. an hæc ratio inepta eſt, vt Magdeburgen. hominibus ab omni ratione alienis videtur? neq; verò ſolùm indignum eſt, ſpirituales ſacerdotes à carnalibus laicis iudicari, ſed nec iudicari etiam ab humano die, hoc eſt, quamuis perſecutiones, ſi ita voluntas Dei ſit, patiantur, indignum eſt tamen, vt propter eas contemnantur. Sic Paulus Apoſt. non fuit iudicatus ab humano die apud Galatas, quibus de hoc gratulatur, inquiens, nihil me læſiſtis, ſcitis autem, quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iam pridē, & tentationem veſtram in carne mea nō ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut Angelū Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum: id eſt, verbum, quod euangelizaui, nō accepiſtis, vt in epiſtola ad Theſſalonicē. idem ſcripſit, ſicut verbum hominum, ſed ſicut verbum Dei. itaque infirmitatem carnis, & tentationem in carne vocauit Apoſtolus in epiſt. ad Cor. humanum diem, vt beatus Petrus in epiſt. Clemen. ſic quoque vocauit Abdias Propheta, cum prophetans Idumæis, qui calamitatibus Iſraëlitarum lætabantur, vltionem in bello, ne aſpicias, inquit, ô Idumæe diem fratris tui in die alienigenarū. Sic enim eſt, apud 70 id eſt, ne habeas quaſi pro ſpectaculo calamitatem Iſraëlitarum, qui ſunt fratres tui ex Iacob oriundi: & ne læteris ſuper filiis Iuda in die interitus eorum. Imò quo magis ſapientiam Petri, & Pauli Magdeburgen admirentur, ſciant imitatos eſſe eos hoc loco ſanctum virum Iob, cum ab hominibus, & humano die indignè etiam iudicabatur. Quid enim inquit, an hominis eſt me arguere? ſic enim eſt, apud 70. id eſt, quis hominum poteſt me conuincere impietatis, furti, aut cupiditatis rerum alienarum de quibus vos me accuſatis? quod ſi non poteſt. cur, inquit, non debeo merito contriſtari? deinde ſubiungit, Attendite me, & obſtupeſcite: ac ſuperponite digitum ori veſtro: quod perinde eſt quaſi diceret, quod ſi me in tantis malis, & calamitatibus videtis, quarum tamen cauſam, nullam in me reperire poteſtis, ne de eis iudicium faciatis, quod

Quid ſit iudicari ab humano die ex collatione ſcripturarū. Galat. 4.

1. Theſſ. 2.

1. Cor. 4.

Abd. 1.

Iob 21.

Collatio loci Iob cum loco à Magdeb. reprehenſo.

ver b humano die iudicare: quin potius silentium ori de o indicite, præstat enim in his tacere, quàm impru- allnter & indignè iudicare. Sanctus ergo Iob, quod ab pris indignè iudicaretur, ægrè quidem ferebat non opter se, sed propter illos, qui indignè iudicabant. quod enim ad se suàmque innocentiam spectabat, dicere poterat, vt Olympiodorus, quoque in commentariis Iob obseruauit, quod Paulus Apostolus posteà dixit, mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: qui autem me iudicat Dominus est. Sic igitur beatus Petrus eos episcopos sanctos, & spirituales in epistola Clemen. accusari prohibet, qui dicere poterant cum Samuele Iudice populi Israëlitici, ecce præsto sum, loquimini coram Domino, & coram Christo
1. Reg. 12. eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituámque vobis. & dixerunt, non es calumniatus nos: nec oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. dixítque ad eos, testis est Dominus aduersus vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam, & dixerunt, testis: & qui cum Iob item dicere poterant, attendite me, & ob-
Iob. 21. stupescite, & superponite digitum ori vestro: ac rursus
Philip. 4. cum Paulo ad Phil. hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. hactenus ad accusationem Magdeb. de ratione prima.

Molinæus quoque reprehendit (nequid dissimulemus) hoc, quod beatus Petrus docebat, spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales atque laicos, semper constituendos esse 6. q. 1. in margine voluminis decretorum Gratiani, & si diuersa à Magdeburgen. ratione, non enim visum est illi, & quidem rectè, prohiberi hic, ne vnquam liceat, episcopum à laicis accusari, vt Magdeburgensib. temerè visum est, vt satis iam ostensum est, sed existimauit pugnare hanc doctrinam cum doctrina epistolæ beati Petri canonica, sic enim ait Molin. imò contrarium docebat, vt patet in sua prima canonica. c. 2. Subditi estote omni humanæ creaturæ, &

quæ sequuntur. Sed vt hic Magdeburgenses calumniæ conuicimus, sic quoque Molinæum conuincemus, cum enim paulò antè idem Petrus Clementi dixit, nec enim iudicem, aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inter se laici, satis apertè cognitionem & iudicium causarum sæcularium hoc loco ad laicos reiecit, simulque docuit, potestatem spiritualem à sæculari distinctam esse. docuit igitur oportere, potestatem spiritualem vti sæcularibus ministris legum sæcularium, si quidem his legibus sæcularia iudicantur: & magistratus sæculares ministri sunt legum sæcularium, sic enim eos vocauit Plato, quod eos in primis, vt idem ait, non dominari in leges, sed legibus seruire oporteret. docuit ergo hic beatus Petrus, parendum esse magistratibus sæcularibus: non enim aliter iudicare poterant. quare non contrarium in epistola sua canonica docuit, vt Molinæus calumniatus est, sed idem prorsus, licet clarius, quidem & apertiùs in epistola canonica, quia de ea re ibi ex proposito præcipiebat. non ergo conficta est hæc epistola Clementis, vt Molinæus falsò hinc conclusit. aliud commentum addidit illi suo glossematio marginali ad probandum fictam esse hanc epistolam, sic enim ait, Tum certum est, Iacobum Apostolum doctiorem fuisse præfato Clemente: nec oportuisse eum ab eo doceri. nec hic cœco calumniandi studio correptus, quod obiecit, intellexit, quod eo eo magis mirum est, quo erat facilius ad intelligendum, si parum aduertisset. non enim Clemens est, qui in hac epistola docet, sed beatus Petrus. vnde illud tam frequens in hac ipsa epistola. Et docebat, &c. vnde citari solet ab antiquis doctrina Petri in ordinatione Clementis. at iste bonus interpres Molin. quia Clemens hanc doctrinam à beato Petro traditam, ad beatum Iacobum iussu eius misit, existimauit ex eo effici, vt Clemens Iacobum docuisset, tanquam eo doctior. in eadem marginali glossula illud quoque in principio notauit, quod est in hac ipsa epistola, infames etiam omnes, quos priuates, & leges sæculi non recipiunt,

Lib.4.de leg.

atqui (inquit Molin.) tempore Apostolorum nondum erant primates, sed dudum post instituti, & sic hæc epistola supposititia. Nec hic aduertit, quos primates hic diceret beatus Petrus, dicebat enim primates gentiliũ, quos paulo supra vocauerat Clemens primos flamines, & Anacletus in epist. 2. vocat primates legis sæculi, idcirco coniunxit illos Clemens cum legibus sæculi: sicut enim B. Petrus præcepit, vt in ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines, id est primi legis doctores erant, ibi episcoporum primates, siue patriarchæ, cum tempus postularet, essent, sic præcepit, vt infames omnes, quos (inquit) primates, id est, primi illi legis doctores, vt prius dixerat, & leges sæculi non recipiunt, semper repellerentur. isti ergo primates non solũ tempore apost. fuerunt, sed diu antè: primates verò ecclesiarum, de quibus beatus Petrus constituit, & præcepit, statim vt opus fuit, & tẽpus, & necessitas postulauit, sicut à sanctis Apost. constitutum, & ordinatum fuerat, esse cœperunt. satis ergo responsum sit ad tres ineptias, quas Molinæus, quasi tres hastas validissimas in epist. Clementis tanquam fortis miles torsit.

2. Ratio.

» Veniamus ad secundam rationem, quam Magde. in
» eodem loco epist. Clem. notarunt, quod dicat idem Pe-
» trus, non solum diuinas, sed humanas leges maiores à
» minoribus accusari, & iudicari prohibere. Sed neque hoc illi intellexerunt. quod quidem quemadmodum intelligendum sit, ex eo etiã intelligi potest, quod proximè antecessit in eodem loco epistolæ Clem. dixerat enim cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coæquales non erãt, ab eorum accusatione, & vexatione prohibebat: & non nisi à coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat. quia discipulum super magistrum esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus debere oportet. ergo à coæqualibus permittit eos accusari, id est, ab idoneis, & probatissimis, qui suspicionib⁹, & sceleribus careant, vt ait Sanctus Anacletus in epiststola 2. velut Clementis interpres. cum enim tales sunt, qui accusant, non sunt in hac parte infra eos, qui accusantur: nec est tunc discipulus supra magistrum: vt non possit recipi accusatio discipuli aduersus magistrum:

A quibus permiserit Clemẽs accusari episc. interprete Anacleto.

sicut Paulus, aduersus presbyterum, inquit, noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus: deinde subiungit Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis eius, vt hæc scilicet, quæ ad recipiendum accusationem aduersus presbyterum, & quæ ad correptionem publicè peccantium pertinēt, custodias sine præiudicio, id est, sine inconsideratione, & temeritate, iubet enim considerare, quæ eorū vita vt Anacle. in 2. & 3. episto. inquirere præcipit, an sit inoffensus accusatorum, & testium affectus, & an tales sint. qui ad accusandum accedunt. quales apostolica constitutio lib. 2. Clementis, & Euaristus epist. 2. & Thelesphorus iubent. cum igitur diuina lex prohibet, ne sit discipulus supra magistrum, id est, ne sit minor supra maiorē, hoc prohibet, ne se discipulus aduersus magistrum extollat, vt idem Clem. in eadē epist interpretatur, cum ait, nullus se extollat supra Doctores, ac magistros suos, quia discipulum supra magistrum esse, aut vllam ei inferre iniuriā nullatenus debere oportet. accusari ergo, & iudicari maiores à minoribus tunc lex diuina prohibet, cum, vt ait Igmarus Rhemensis, ex propria temeritate, & absque maioris potestatis auctoritate hoc fit: & vt explicatius, adhuc S. Thomas 22. q. 78 tradit, causa vexandi, & nō affectione charitatis, sed sua prauitate ad accusandum accedunt, quod ipsum ante S. Thomam Gratianus quoque dixit 2. q. 7. tunc enim superbia inest in eiusmodi accusatione: quam meritò lex non solū diuina, vt explicatū est, sed leges quoque sæculi prohibent. Sic igitur ratio Petri concluditur, spirituales quosque eosdemque sacerdotes semper supra carnales, eosdemque laicos cōstituendos esse, quod est esse illos maiores, & hos minores: at sic maiores à minoribus accusari, & iudicari prohibere legem diuinam illam scilicet, quę prohibet discipulum esse supra magistrum, ergo summos sacerdotes spirituales, qui sunt episcopi, à carnalibus laicis iudicari, per legē diuinam non licere. hactenus de ratione illa secunda à Magdeburg. notata tanquam parum apta, pergamus ad alias quas similiter, id est, ęquè ineptè, reprehendūt. Alia ratio inquiunt, homo non patitur suum seruum

Quando & si discipulus magistrū accuset, non tamen sit discipulus super magistrum.
1. Tim. 5.

Apostolica Cōs. quales esse debeant accusatores.

Quid sit, prohibere, ne discipulus sit super magistrum.

Quando lex diuina prohibet maiores à minoribus iudicari iuxta doctrinam Petri in epist. Clem.

3. Ratio.

ab alio iudicari, & quis est ait Petrus in epist. Clem. qui alterius iudicet seruum? nam ista non patiuntur homines, neque Deus Deorum, & Dominus dominantium, hæc vllatenus patitur.]

Si hæc ratio ex eo sumpta, quod homines iustè facere solent, inepta est, sit etiam apud æquos iustos iudices, & acres inepta illa Domini ratio in euangel. ex eo quoque sumpta, quod à Iudæis iustè fieri solebat. Sic enim narrat Lucas, Respondens autem Archisynagogus indignans, quia sabbatis curasset Iesus, dicebat turbæ, sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini: & non in die sabbati respondens autem ad illum Dominus, dixit, hypocritæ vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? hanc autẽ filiam Abrahæ, quam alligauit Satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die sabbati? & subiungit Euãgelista, & cùm hæc diceret, erubescebãt omnes aduersarij eius. Si quod Iudæi sabbato faciebãt in boue, & asino soluendis, & ad aquam ducendis cõferre cum eo, quod pro soluenda filia Abrahæ à vinculis Satanæ sabbato facere oportebat, non erat ineptum, quomodo potest esse ineptũ, quod beatus Petrus hoc loco ad exemplum scripturæ sanctæ facit, scilicet conferre, quod homines iustè in seruis suis facere solẽt, cum eo quod Dominus in episcopis ministris suis, qui sunt sine querela apud homines, fieri vult? nempe vt non iudicentur, aut moueantur, nisi à solo Domino suo, vt in Apocal. beati Ioannis minatus est episcopo Ephesi, qui omnia bona corã hominibus prouidebat, vnde ab hominibus neque iudicari, neq; accusari poterat. non tamen prouidebat coram Deo, qui videt in abscondito, quod primum curare debebat: & quæ erat prima erga Deum charitas. age ergo inquit, pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitẽtiam egeris. erubescant igitur Magdeb. sicut illi hypocritæ apud Lucam, siquidem rationem reprehẽderunt, cuius similem à Christo sapientia Dei patris in euangelio positam legunt. Illud autem est maximè obseruandum,

Luc. 13.

Magd. rationẽ reprehendunt cuius similem in euangelio legunt.

Apoc. 2.

ex iis ipsis, quæ ex prophetis, idem beatus Petrus hoc loco de episcopis non iudicandis, aut remouendis nisi à Domino suo, citat, intelligi posse, si quis aduertat, ne quibus nam episcopis & de quorum iudicio, & accusatione loquatur. loquitur enim de iis episcopis, qui, vt ante dixi, cum Samuele dicere poterant, testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius, quod non inueneritis in manu mea quippiã: hi namq; sunt, quos solus Deus iudicare, & remouere iustè potest: cui soli patet cor hominis, & qui solus nouit consciẽtiam cuiuscunque, siue bonam, siue malam. De iis item accusatoribus loquitur, qui ad accusandum non ex charitate, sed ad perturbandum, & vexandum accedunt. Ergo postquam dixit beatus Petrus, eos autem à solo Domino, aut iudicandos, aut remouendos, & non ab aliis, admonens Clemens, quomodo hoc idem beatus Petrus probaret, subiungit: Vnde & prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicẽs, audite me, qui scitis iudicium, populus, cuius lex mea in corde eorũ. Sermo est propheticus de iis, qui in nouo testamento futuri erant iudices ecclesiæ, qui sunt episcopi. & subiungit, nolite timere opprobrium hominũ: & blasphemias eorum ne metuatis: siue vt est apud 70. contemptu eorum ne vincamini. hoc est, ne desistans ab officio propter eorum contemptum, & iudicium: quod Paulus dixit, mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer. vt autem declararet Propheta, de noui testamẽti iudicibus se prophetare, & nõ loqui de lege, quæ vsq; ad tempus correctionis, sicut Apostolus ait, data erat, subiungit, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam sic deuorabit eos tinea: salus autem mea in sempiternum erit: & iustitia mea in generationes generationum. Et paulò post idem Clem. de Petri doctrina adhuc loquens, eos autem, qui eos vetant, aut mouere, vel damnare nituntur, (aiebat) Dominus per Prophetã damnat, & vsque ad satisfactionẽ eorum & ecclesiæ damnatos esse docebat, vbi ait, talia elegerũt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Vnde & ego eligam illusiones eorum: & damnationem adducam eis, quia locutus sum

Quod ex iis ipsis locis prophetarũ quos Pet. in doctrina sua apud Clem. citat intelligatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus repellẽdis loquatur.

Es. 51.

Esa. 66.

Esa. 75. eis, feceruntque malum in oculis meis: & quæ nolui, elegerunt. deinde subiungit. audite verbum Domini, qui tremitis ad verbum eius: dicite fratres nostri odientibus vos, & execrantibus, vt nomen Domini glorificetur. quod verò de episcopis prophatauerit hoc loco Esaias, testatur, etiam beatus Cyrillus, cum interpretās eum, pertinet, inquit, hoc præceptum ad omnes præpositos ecclesiarum, & ministros verbi. Dicite fratres nostri odientibus vos, vult enim, inquit, vt summa patientia & benignitate ad cognationem spiritualem, & amicitiam eos, qui communionem corū recusant, alliciant, & prouocent. aut iubet, inquit, prædicare gentibus, & vocare eos ad cognitionem Dei. Sed etsi oderint, inquit, & abominentur nihilominus tamen alloquimini eos, & loco fratrum habete, vt nomen Domini glorificetur: & appareat lætitia eorum, ipsi autē confundentur lætantibus. n. gentibus gratia Christi & salute, erubescunt Iudæi, & dolent se abiectos & odio habitos esse. hactenus Cyrill. subiungit deinde beatus Petrus in epist. Clemen. ex eodem loco Esaiæ, nō enim laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione præsules mei, quia semen benedictorum Domini est: hoc loco beatus Cyrill. ministros euang. significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi. qui cum rectè tractant verbum veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorū, non laborant frustra, sicut ait Esaias, sed potius congregant fructum in vitam æternam: neque generant in conturbatione, sicut scribæ & Pharisæi docentes traditiones, & mandata hominum, & sicut illi qui Galatas cōturbabant, prædicātes illis falsa, & sicut hodie hæretici faciunt, qui generant in conturbatione, quia semen maledictum sunt. Cum igitur nō laborare frustra, & non generare in cōturbatione, quia semen benedictum sunt, ad eos præsules, siue episcopos beatus Petrus retulerit, quos dixit, non esse iudicādos, neque remouendos, nisi à solo Domino, consequés est, loqui eum de iis episcopis, quos propter sanctitatem, & innocentiam non possint isti accusare, & de iis accusatoribus, qui eos inique, & vexandi causa accusant. Vnde quo magis adhuc hoc quod dico, ex-

plicetur, subiungitur in doctrina beati Petri, ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangeliganda eos Dominus elegit, & non vt prohibeantur, aut perturbentur, suggerebat: quia qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur. non potuit iam explicatius doceri, de quibus episcopis non accusandis beatus Petrus loqueretur, siquidem de iis enim episcopis intelligi voluit, quos modo dixi, id est, qui iniquè accusantur: hi enim lædi dicuntur, nõ autẽ qui meritò accusantur. Deniq; ex epist. Euaristi 2. perspici potest, qui episcopi, vel Sacerdotes sint, quos Apostolici Pontifices prohibent accusare; quod mirum est, non obseruasse Magdeburg. cum tam sint perspicua, nam sunt, inquit, nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. idcirco recto oculo Primates ecclesiarum vtiliter peruideant, ne quisquam eorum innocens vexetur, aut scandalizetur, & quæ sequuntur. de innocentibus. ergo loquuntur Pontifices, & de maleuolè accusatis. *Ex epist. Euar. clarißimè perspici potest, quos episc. aut sacerdotes apostolici Ponti. accusari prohibeant. Sic enim est in Florentino exẽplo vetusto.*

Alia ratio à Magdeburgen. notata & reprehensa, Dominus non per alium, sed per se eiecit ementes, & vendentes ex templo.] *4. Ratio.*

Sed repetamus à capite, quod Anacletus hoc loco de accusatione episcoporũ scripsit: accusatio quoque, inquit, eorum super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careãt, fieri debet, quia Dominus sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, neque calumniari permisit. sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes ex templo eiecit. Deinde subiungit, Vnde liquet, quod summi Sacerdotes, id est, episcopi à Deo sunt iudicãdi, non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandi: sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium ementes, & vendentes eiecit de templo. Si volebat docere Dominus, quales esse deberent, qui cum necessitas, & ratio postularet, summos sacerdotes Domini accusarent, ne quis iniqua accusatione, tanquam flagello linguæ, sic enim scriptura sancta vocat, in-

dignè eos afficeret, quo alio diuiniore modo, aut maiore auctoritate, ac potestate hoc facere potuisset, quã si sacerdotes in crimine deprehensos ipse per se, cum fecisset, quasi flagellũ de funiculis, ex templo eiiceret? ô, oscitantem Magdeburgensium animaduersionẽ: qui rationem hoc Christi exemplo diuinè traditam, & diuinè perceptam, & accommodatam ad probandum non esse temerè à quibus vis arguẽdos & accusandos episcopos, ineptam esse dicunt, & vt ridiculam notare audent, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant: millies enim hoc aduersus istorũ dormitantem lectionem, & intelligentiam vsurpandum, mihi est. Si Dominus per se ipsum eiecit illos ex templo, quales esse eos oportet, qui accusando summos Sacerdotes eiicere eos volunt ex ecclesia? Si Dominus vt sacerdotium honoraret, indignos sacerdotio per se ipsum ex templo eiecit, patietur, vt viles, & improbi homines episcopos temerè accusando & ex ecclesia eiiciendo summum sacerdotiũ vituperent? Cum Paulus Apost. Timotheo præcepit, vt accusationẽ aduersus presbyterum non, nisi sub duobus, aut tribus testibus reciperet, subiunxit obtestans eum, & inquiẽs: Testor coram Deo & Christo eius, & electis Angelis eius, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando, vt hæc, inquit, custodias, quæ scilicet ad accusatores, & testes pertinent: custodias, inquam, sine præiudicio, id est, sine temeritate, & inconsideratione, hoc enim significat, vt antea dixi, quod interpres vertit præiudicium: temeritas autem & inconsideratio in recipiendo accusationem aduersus presbyterum declinatur, si, vt apostolica constitutio à Clemen. Roman. in secundo libro scripta cap. 49. iubet, primum de accusatore diligenter inquiratur, quæ eius vita ante acta, & qui mores, quæ conscientia, quæ causa ad accusandum adduxerit: frustra autem hæc, & alia, quæ prætereo, inquirenda essent, si episcopos accusare, cuique liceret. Postremò si Dominus, cum non permisit scribis & Pharisæis, vt mulierem in adulterio deprehensam condemnarent, sed potius ipse eam sine condemnatione dimisit, potestatem iudicandi honora-

Ioan. 2.

Magd. rationẽ ex euangelio sumptam, & diuinè accommodatam reprehendunt.

1. Tim. 5.

Constitutio apostolica de accusatoribus, quales esse debeãt.

Ioan. 8.

uit. & accuſatores, quales eſſe oporteat, docuit: quomodo ineptum dici poteſt, quod ſacerdotes in culpa & vitio illius in templo negotiationis deprehẽſos, zelo diuinitatis ſacerdotalis, & domus Dei incenſus, ac cõmotus, per ſe ipſum voluit ex templo eiicere, vt dignitatis ſacerdotij rationem haberet? ſimulque exemplo ſuo doceret, quales eſſe deberent, & qua cauſa, & conſilio moueri, qui ad ſummos ſacerdotes accuſandos admittẽdi eſſent? ſed proſequamur reliquas rationes, quæ ſequuntur.

Quare non permiſerit dominus ſcribis, & Phariſæis iudicare mulierem in adulterio deprehenſam. Quare ſacerdotes ementes, & vendentes ex templo per ſe ipſum eiecerit dominus.

Defenſio reliquarum rationum in epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum de non accuſandis epiſcopis, quas iidem Magdeburgenſes tanquam ineptas & falſas more ſuo accuſant, quas non rurſus aptiſſimas, ac veriſſimas, & ex ratione & ſcripturis ſanctis petitas eſſe docebimus. Item quare tanta cautione à Pontificibus illius ſæculi prouiſum ſit, ne temerè à quibuſuis epiſcopi accuſarentur, & quæ cauſa ſit, cur tantoperè Magdeburgenſes huic decreto de non accuſandis epiſcopis repugnent, & quomodo quæ de hac re in epiſtola Teleſphori, notarunt eos de malitia redarguant. Item, quæ Igmarus Remenſis Archiepiſcopus de non accuſandis epiſcopis diligenter obſeruauit, & eruditè ſcripſit.

Caput 13.

Lia ratio, inquiunt eſt, Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.] *5. Ratio.*

Si epiſcopos inique accuſari ex ſuperbia proficiſcitur, vnde in eadem epiſtola Clementis, Nullus, inquit, ſe extollat in doctores & magiſtros ſuos, & Euariſt. in epiſtola ſecunda, Nam ſunt, inquit, nonnulli, qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendunt, ſi vel parum ipſis moleſti extiterint, ſi, inquam, accuſatio horum ex ſuperbia ſubditorum, qui nolunt eſſe ſubiecti, proficiſcitur, quid auctoritatis diuinæ accommodatius dici potuit ad prohibendum, ne epiſcopus à ſubditis iniquè accuſetur, quã quod dixit beatus Petrus ex prouerbiis *1. Pet. 5.* Salomonis ſumptum aduerſus eos, qui nolunt eſſe, *Prou. 3.*

quibus debent obedientes? Insinuate, inquit, omnibus inuicem humilitatem, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiũgit, humiliamini sub potenti manu Dei. & beatus Iacobus. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiungit, subditi ergo estote Deo: Deo autem non est subditus, qui eum, qui legatione eius fungitur, persequitur. ira ergo Dei aduersus superbos grauissima ratio est, ne accusatio episcoporum ex superbia subditorum proficiscens suscipienda vnquam sit.

Iac.4.

6. Ratio.

Sequitur in centuriis alia ratio reprehensa, quasi inepta, Nolite omni spiritui credere, fateor, fuisset quidẽ hæc auctoritas ineptè producta in epistola Anacleti, si vt Magdeburgenses somniculosi lectores putauerunt, ad prohibendum accusationem episcoporũ producta esset: at nõ ad hoc producta est, vt vel ipsi Magdeburgenses dicturi sunt, si attentius relegant & non oscitãter, vt legerunt prius. Sic enim ait Anacletus, Ille proculdubio scandalizatur in Deum, qui rectè non docet: & qui eius scãdalizat episcopum, vel Sacerdotẽ impiè nanque agentes sunt impii, nec intelligent omnes impij: porrò docti intelligent. omnes enim inuicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. nolite, inquit, Ioannes Apost. omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mũdum, &c. vtrumque ergo dixerat Anacletus scandalizari in Deum, & eum, qui non rectè doceret, & eum qui episcopum, vel Sacerdotem, scilicet rectè docentẽ scandalizaret: atque ad eum quidem, qui scandalizat episcopum, id est, qui, vt ait Alex. epist. 2. legationẽ eius impedit, & non vnius, sed multorum profectũ euertit, quod est superbi & episcopo suo obedire nolentis, retulit Anacl. illud, Deus superbis resistit: ad episcopum verò, qui non rectè docet, retulit quod ait Ioannes, nolite omni spiritui credere sed probate si spiritus ex deo sunt quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mũdum. quod magis adhuc ex eo perspici potest, quod statim adiungit Anacl. & idem ipse Ioannes alibi ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat, quod quidem

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

quidem non pertinebat vllo modo ad nõ scandalizãdum, siue ad non accusandum episcopum, sed potius ad cauendum, si malè episcopus doceret. cauetur enim cum probamus, si spiritus ex Deo sunt, id est, vtrum ea, quæ dicuntur, aut docentur: vera sint. quæ enim vera sunt, & salutaria, in spiritu sancto dicuntur, in spiritu autem mundi, ea, quæ cum veritate, & salute pugnãt. Vnde Paulus, nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. hæc ex Cyrilli in Esaiam com. cap. 26. cum explanat illud, peperimus spiritum salutis: & subiungit, sic accipiendum esse, quod ait Ioannes, probate si spiritus ex Deo sunt: idest, vtrum ea, quæ prædicantur, vel scribuntur, ex spiritu Dei, an spiritu mundi sint: qualia sunt, scilicet, quæ Lutherani tenent. & Magdeburgenses scribunt, & docent. Vna verò est & quidem optima forma, ac certissima regula probandi hoc, si quod audierunt à principio, in istis permaneat. sicut beatus Ioannes monuit, cum ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis, & hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est. deinde subiungit, hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos, &c. ergo qui tradunt aliam doctrinam præter eã, quam nos ab initio accepimus, imò & quam ab initio ipsi acceperunt, hi sunt seductores beati Ioannis Apostoli testimonio, & alieni à promissionibus Dei, qui nec in filio, nec in patre manebunt. eodem pertinet locus beati Pauli, cum ait in epist. ad Phil. de eadem regula probandi spiritum scripturæ vel sermonis, nõ. n. permittit aliter sentire, quam vt ab initio traditum est, vt beatus Ioannes contra seductores, & qui sectas nouas introducunt, dixit, veruntamen ad quod prius, inquit, venimus, hoc enim significat τὸ ἐφθάσαμεν, vt idẽ sentiamus, in eadẽ regula permaneamus. Patres ergo vestri iudices vestri erunt, & vos condemnabunt: quia ipsi in eo, quod ab initio acceperunt, permanserunt: & ipsi in filio & patre manebunt, quia vnctionem à spi-

Quid illud Ioan. sit, probate si spiritus ex Deo sunt.

1. Cor. 2.

Cyrillus in locũ Ioannis probate, si spiritus ex Deo sunt.

Optima regula probandi, an spiritus ex Deo sint.

Qui sunt seductores testimonio Ioannis.

Philip. 3.

Regula apud Paulum probãdi sensum scripturæ an sit ex spiritu Dei, an mundi.

Philip. 3.

Patres Lutheranorum Lutheranos filios condemnabun.

1. Ioan. c. 2.

ritu sancto habuerunt, & nouerunt omnia: & in omnibus illis, vsque ad finem semper perseuerarunt. Vos verò Magdeburgen. & cæteri Lutherani, ac Caluiniani dogmatum, & verborum nouitates profanas tam cœco studio amplexi estis relicta regula, ad quā prius patres & maiores vestri venerunt, vt quicquid nostrū in antiquis & sanctis patribus & sanctis ecclesiæ doctoribus legatis, næuos & corruptelas illius sæculi esse impiè, & imprudenter dicatis. Vnde autem hoc malum natum sit Lutherani, licet Centuriones vestri dissimulent, in his ipsis tamen epistolis Clemen. quas tanta rabie, & furore cœco notarunt, legerunt. Quare repetam hic ad eorum confusionem in pœnitentiam, si quos vestrum possim saluare de igne rapiens, sicut Iudas Apostolus ait. Clem. ergo epist. 5. relatum est, inquit, nobis quod quidam in vestris portibus commorantes aduersantur sanis doctrinis, & prout eis videtur, non secundum traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. & ideo diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundū proprij ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque spontè præsumpsit: Sed fieri non oportet. non enim sensum extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis: Sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, & ideo oportet ab eo discere intelligentiam scripturarum, qui eam à maioribus, secundum veritatem sibi traditam seruauit: vt ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. quæso vos Magdeburgenses, cur à vobis hic locus prçteritus est, vel potius dissimulatus? cur eum vestra censoria virgula non notastis? qui vno ictu totam fabricam doctrinæ vestræ nouæ labefacit. hic quoque Clem. Romanus beatum Ioannem & Paulum secutus, cum sanam scripturarū intelligentiam ex traditione maiorum petendam esse censet, quod ab initio auditum est, hoc in nobis permanere vult, id est, vt eum scripturæ sanctæ sensum teneamus, quem à principio accepimus: in eademque

Iud. 1.

Locus in epist. Clem. à Magd. dissimulatus, vnde totū malum Lutheranorum natum est.

Sic est in duobus vetustis exēplaribus Vaticano, & Florētino.

Vnde sana scripturarū intelligentia petenda sit, diuinè notatum est à Clemente.

regula permaneamus. rogate quæso Lutherani centuriatores vestros, aut alios vestræ sectæ magistros & patronos in iis controuersiis, quas nobiscum de dogmatibus ecclesiasticis habent, quos testes habeãt suæ interpretationis scripturarum? respondebunt forsasse, quia nullos possunt producere, non opus esse testibus in re certa. rectè quidem, si nullus contrauenirét: si nõ pro certo sumerent, quod controuersum est. at cùm controuersia sit, vtri nostrum non per spiritum, qui ex Deo est, sed per spiritum mundi, qui mendacium ex propriis loquitur, verbum Dei interpretentur quis sanę mentis dicat, non opus esse testibus? nisi qui sentiant licere esse in causa eundem iudicem, & testem, quo nihil potest esse iniquius, neque rationi repugnãtius: quod vt sæpius dicam in causa Christi iudæi fecerunt: vt in 5. lib. Cle. de apost. const scriptum est. Quod si rursus dicant se habere testes scripturas sanctas, cum sint quædam in epistolis Pauli difficilia intellectu quæ indocti & instabiles deprauant ad suam perditionem, sicut & cæteras scripturas, vt beatus Petrus ait. Vtri sunt, nos an vos, quos Petrus dicit indoctos & instabiles esse, & deprauare scripturas? cum nos vobis, & rursus, vos nobis hoc exprobretis, & obiiciatis, quod superest, vt tota lis æquo iudicio dirimatur, nisi vt dicant testes? Lutherus vult scripturam per se ipsam, & suo, id est, scripturæ spiritu intelligi: & nos hoc volumus. at Paulus Apost. sic voluit verbum Dei doceri, & prædicari, vt qui doceret, dicere posset, quod ipse ad Corinth. scripsit. sicut & in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. nos igitur per spiritum Dei, qui hoc in Paulo dixit, probamus non nos spiritu mundi scripturas interpretari, & intelligere, quia interpretamur & intelligimus, sicut in omnibus ecclesiis sanctorum hactenus sancti patres intellexerunt, & interpretati sunt: & sicut per multos testes audiuimus, vt idem Apostol. ad Timothe. scripsit, quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Rogate ergo Lutherani magistros vestros, an dicere vobis possint, tenete hæc, quæ audistis à nobis per multos testes.

Qui in controuersia non curant testes, licere putant, esse in causa eosdẽ indices & testes.

Nõ docẽt magistri Lutherani verbũ Dei quomodo Paulus doceri voluit. 1. Cor. 14.

2. Tim. 2.

Apud catholicos qui in vna ecclesia catholica docet, sicut in omnibus ecclesiis docet ad exẽplum Pauli.

Quomodo nos sciamus, quæ prædicamus, à Deo esse donata 1.Cor.2.

Quid sit spiritualibus spiritualia comparare.

vos enim quæ ab eis audistis, per nullos alios testes audistis, quam per discipulos Lutheri, nec in aliis locis prædicari, quam vbi Lutherani esse permittuntur. rogate inquam, an dicere possint, hæc tradimus vobis, sicut in omnibus ecclesiis catholicorum, quæ vbique sunt, docemus? apud nos.n. quia idem sapimus, & non sunt in nobis hæreses, neque schismata, singuli doctorũ catholicorum docent, quod omnes vbique: & omnes, quod singuli. ita fit, vt qui in vna ecclesia docet, sicut in omnibus doceat. Sic scimus nos, sicut Apostolus ait de doctrina à Deo reuelata loquens, à Deo donata esse, quę & loquimur, & prædicamus: id est, esse doctrinam spiritus Dei, & non spiritus mundi, scilicet ex cõparatione huius doctrinæ cum ea, quæ in omnibus ecclesiis catholicorum, quæ vbiq; sunt, prædicatur, quæ eadem fuit semper. Sic spiritualia cum spiritualibus, sicut Apost. ait, comparamus. at vos qui relicto spiritu Dei spiritum mundi accepistis, extra Germaniã, nec in ea vbique, non habetis cum qua alicuius ecclesiæ catholicæ doctrina doctrinam spiritus vestri Prophetæ Martini comparetis, nisi cum Caluiniana, aut aliorum hæreticorum: quod est carnalia & diabolica cum carnalibus, & diabolicis comparare. inuitauit me, vt huc excurrerem, opportunitas loci Clemen. ex epist. eius 5. de apostolica traditione maiorum, vnde ducenda esset recta scripturarum intelligentia. quem locum, vt hoc obiter admoneam, diuinè imitatus, & secutus est Irenæus, libro tertio, capit. quarto, quem supra commodiore loco recitaui. reuertamur nũc, vnde digressi esse videmur: & reliquas rationes defendamus.

7. Ratio.

Alia ratio, inquiũt, vnusquisq; pro se rationẽ reddet.] Hanc quoque notarunt, tanquam rationem ineptã ad prohibendum, ne temerè episcopus accusaretur. cũ tamen tam grauis sit, vt ad cohibendam petulantiam alterum accusandi præsertim iniquè, nihil volentius esse possit, quàm meminisse iudicij, quod cuique subeundum sit. cuius quidem qui immemor est, facilè alterum, & iudicat & accusat. Vnde postquam dixit Anacl. itaque vnusquisq; nostrum pro se rationem reddet Deo, statim subiunxit, non ergo amplius inuicem

iudicemus:sed hoc iudicate magis,ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

Alia ratio,quia gratiæ plenitudo adiectione non indiget: nec vlla requirit commendationis augmenta, quasi dicat non possunt errare.]

Hæc est centuriatorum interpretatio digna eis, id est,mendosa,& quam ipsæ illæ epistolæ, quas notarũt, vt postea ostendam,de falsitate redarguunt. Sed recitemus prius locum quem malè quoque in epist.Anacle. notarunt,quia non intellexerunt. Si autem,inquit,omnia in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberẽt. Superuacuis enim ad beneficia laborat impendiis,qui solem certet fascibus adiuuare. ideo si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod seruos suos accusat,& vt meliores fiant, dicit se hoc agere, in vacuum laborat:& plus inuidiæ stimulis agitatur,quã charitatis,quoniam plenitudo gratiæ, adiectione non indiget:nec vlla requirit commendationis augmenta. hæc Anacle.quæ non tam miror non intellexisse istos, quam non intelligendo ita peruersè interpretatos esse. Loquitur ergo Anacletus de iis Sacerdotibus,quorum facta bona sunt manifesta, sicut Apostolus ait: Si quæ verò sunt occulta peccata, & quæ sciri non possunt, eorum iudicium reseruãdum est Deo, à quo solo vindicari possunt.quæ idem Apost.dicit non quidem præcedentia ad iudicium, quæ hic & iudicari & vindicari possunt.sed sequentia prohibet itaque Anacle.ne quis alterum propter suspicionem tantum accuset: neque dictum de aliquo inueniat, quod non in actibus eius agnoscat:vt idẽ paulò post ait. & Euar.epist 2.ne mala quorundã prius quisquã præsumat credere,quàm probare.Item Victor Pont.de eiusmodi iudiciis loquens, incerta,inquit.charissimi nullatenus iudicemus, quoadusque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem:& illuminabit abscondita tenebrarum,& manifestabit consilia cordium. quia quamuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis cõprobantur: nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur. nisi quæ iudicario ordine publicantur. Si quis igitur eiusmodi sacerdotem dicat se arguere, & accusare,

8. Ratio.

Locus in epist. Anacl. à Magd. reprehensus. & ab eis non intellectus.

1. Tim. 5.

vt meliorem faciat, cuius lux ita lucet coram hominibus, vt opera eius multa bona videant omnes, & si quæ eius opera aliter se haberent, sicut idem Apost. ait abscondi non possent, perinde facere videatur, vt si velit solis lucem augere. dicit deinde Anacle. eum, qui hoc facit, non duci officio charitatis, vt fingit, sed potius inuidiæ stimulis incitari. quoniam si nihil iste in gratia vlla eiusmodi seruo Deo deesse videt, quid gratiæ accusando addere ei vult? plenitudo enim, inquit, gratiæ non indiget adiectione. Videamus nunc de interpretatione Magdeburgen. quam sit inepta; deinde quam sit epistolis istis repugnãs: quasi dicat, inquiunt, nõ possunt errare. ergó cum Paulus, quem his verbis imitatus est Anacl. Corinthiis gratulatur, quòd in omnibus diuites facti essent in Christo, ita vt nihil, inquit, desit vobis in vlla gratiâ, perinde est, vt si dicat eos peccare nõ posse: quia vbi nihil gratiæ deest, ibi plenitudo gratiæ est, & si plenitudo gratiæ est, non est opus adiectione, ac proinde peccari non potest. hæc sunt fatua argumenta Magdeburgẽsium. Videamus iam de discrepãtia epistolarum cum istorum non solùm falsa, sed maleuola, & inuidiosa, & stulta interpretatione. etenim si quod Anacle. hoc loco ait, & iam nos interpretati sumus, sic interpretandum putant, quasi dictum sit, peccare non possunt, quemadmodum idẽ Anacle. dicit in 2. epist. accusatio quoque eorũ, super qua nos cõsulere voluisti, nõ nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet: possunt igitur peccare, si quidem possunt accusari & Clemen. epist. 1 non nisi à coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat, quod iam quoque sumus interpretati. rursus idem Anacle. epist. 3. docet, quales testes esse debeãt in accusatione episco. & quales eorum accusatores: idem facit Euar. epist. 2. idem rursus Sixtus epist. 1. idẽ Thelesphorus. quare vt euenire istis frequenter solet, vt Apostolus de similibus scripsit, non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ex eorum interpretatione coniecturam facio, putasse eos, ita accusationem episcoporum in his epist. prohiberi, quasi nunquam accusare eos liceat: quod quidem fieri

Redarguitur interpretatio Magd. vt inepta, & discrepãs cum scriptura Pauli, quam Anacle. imitatus est.

1. Cor. 1.

Coarguitur & conuincitur calumnia Magd.

non poterat, si peccare possunt, & inuicem habent in ecclesia quicunque sunt infra Pontificem Petri Principis Apostolorum successorem, & primum, ac summũ Christi Vicariũ. accusari ergo possunt, quis neget? Sed hoc apostolici Pontifices prohibuerunt, vt neque temerè, nec à quibus vis, nec à prauis hominibus accusarentur: cum illo sæculo, vt Igmarus Rhemensis Archiepiscopus scripsit, acerrima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatũ venire permitteret, quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerẽt. quod si præter difficultates, ac pericula, quæ sunt in ipso episcopatu, quæ Paulus Apost. vno verbo eleganter significauit, cum ἔργον, id ist, opus vocauit, significare, n. hoc verbum non solùm apud gentiles scriptores, sed in sacris quoque litteris τὸ δύσκολον καὶ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα id est rem difficilem & arduam notauit. S. Isidorus Pelusiota in epist. ad Palladium contra ἀρχοπῶντας vnde illud, virum fidelem inuenire ἔργον id est, labor & opus. si inquã præter difficultates & labores episcopatus, (ex ipso enim, vt ait idem Isidorus, pẽdent omnium subditorum necessitas, probationes eorum, qui ordinantur, potus sitientium, cibus esurientiũ, Vincti, viduæ, iniuriã passi) & præter pericula persecutionum, quæ illo sæculo erant crebræ, & violentæ, accessisset insuper licentia, & petulantia improborũ ad accusandum episcopos probos, nisi hoc illi apostolici Pontifices tam seuerè ac rigidè cauissent, quis fieri episcopus voluisset? quis episcopatum passus esset? sed Magdeburgenses, vt inhumani & crudeles nihil horũ considerare voluerunt causam verò dicam postea, cũ reliquas rationes, quas tanquam ineptas improbarũt, probatissimas esse demonstrauero. Denique locutum esse hoc loco Anacletum de iis episcopis non accusandis, in quibus nullum crimen palàm cernitur, de quo accusari possint, ex iis, quæ statim sequuntur, perspici potest, subiungit enim erigit ergo doctores conscientia sua; & si quando incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ sanctis magis sunt ascribenda, quàm malè meritis, sic enim est totus hic locus in exemplari vetustissimo Vaticanæ

Putauerunt Magd. sed falsò omnium accusationem episcoporũ prohiberi. Quomodo, & quatenus apostolici Pont. accusare episcopos prohibuerunt, quod & Mag. non est animaduersum.

Quale & quãtum opus sit episcopatum gerere ex S. Isidoro Pelusiota.

bibliothecæ, id est, quorum malorum, & persecutionum, quas patiuntur, magis in causa est eorum sanctitas, quam crimen vllum, qui testimonio conscientiæ suæ sustentantur, quod magis adhuc declarat subiungens, datam. n. scimus Satanæ potestatem, vt seruos Christi cribraret.

9. Ratio. Alia ratio, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Zach. 2. Quod minatus est propheta Zacharias iis, qui populum Dei, & prophetas ac sacerdotes captiuos duxerāt, transtulit Pont. Alexander secundum spiritum ad eos, qui episcopos persequuntur, qui sunt oculi Domini, sicut idem ait: & sicut intelligi potest ex illa Pauli analogia corporis humani, cum quo ecclesiam in priore epist. ad Corint. comparauit. Vbi oculi, vt ait S. Dorotheus in libro de non iudicandis proximis, sunt ij, qui attendunt & corrigunt, hi verò sunt episcopi. qui quidem quia sunt oculi Pontificis, qui est caput ecclesiæ catholicæ, qui personā Christi sustinet, idcirco meritò sunt, & dicuntur oculi Domini. hos igitur oculos Domini, qui iniquè lædit, & persequitur, idē pupillā oculi sui lædit. Sic enim est apud 70. & sic beatus Cyrillus interpretatus est, redit, inquit, in caput ipsius, conuenitque dicere, vt Dauid ait, incidit in foueā, quā fecit: & illud, redibit labor in caput eius. hæc Cyrillus, quod statim declarat idem propheta, postquam enim dixit, tāgit pupillam oculi sui, subiungit, quoniam ecce ego leuo manum meam, super eos. Hunc sensum 70. secutus est Pon. Alexāder ex eorū interpretatione, vt paulò ante dixi, vt perspici potest ex iis, quæ idem Alexand. subiungit. postquam enim recitauit ex propheta, qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, quia his verbis prophetæ minas accusatoribus istis proposuerat periculorū, & malorū, subiungit statim, & licet nos persequantur, quia neq; nos sine illis, neq; illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animā pro fratribus præcepit ponere, tamē eis pericula & perditiones nō sumus ausi celare, ne prophetica, quod absit, dānemur sententia: Si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animā tuam liberasti. pericula ergo & perditiones eorū non celauit Pont. cum dixit pupillam

Marginalia: 1. Cor. 12. — S. Dorotheus. — Cyril in Zach. — Psal. 7. — Argumentum euidens citasse Alex. testimonia veteris scripturæ secundū 70. interpretationem. — Ez. 33.

oculi sui lædere, qui sacerdotes Domini lædit. Si enim non sic Alex. legit, vt est apud 70. quomodo, hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato pericula, & perditiones prædixit? quod se facere ait, ne damnationem prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam, quod quidem tunc fit, cum iuxta eundem Prophetam Ezech. videns gladium venientem annunciat populo. gladium ergo venientem annunciat hic Alex. cum ait, pupillam oculi sui lædere, qui seruos Dei lædit, sed de interpretatione 70. in epistolis Pontificum apostolicorum, dicam reliqua in extremo libro loco proprio. absoluamus reliquas rationes.

Alia ratio, Deus stetit in synagoga Deorum: ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes.] 10. *Ratio.*

Doceamus Magdeburg. non esse ineptam hanc rationem, vt ipsi calumniantur. quia enim dixerat Anacle. episto 2. non esse accusandos episcopos, nisi ab idoneis. & probatissimis viris, qui suspicionibus & sceleribus carerent, & rursus à Deo esse iudicandos episcopos, non à prauæ vitæ hominibus, accõmodatissimè vsus est iis, quæ Dauid in spiritu dixit non solum propter iudices populi Israëlitici, sed etiam propter iudices ecclesiæ nostræ, qui sunt episcopi: quos spiritus sanctus monet, sicut illos, vt iustè iudicent, si quidem ipsi quoque iudicandi sint à Deo, cuius iudicium exercent, sicut dixit Iosaphat Rex Iudæ, videre, quid faciatis, quia non hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Vnde scriptura sancta iudices appellat Deos in Exodo: idem quoq; obseruauit diuinus Dionisius in diuinis nominibus. An igitur inepta ratio est, cur non liceat Diis, id est, iudicibus vulgò detrahere, eosque insectari, illa, qua spiritus sanctus vsus est, quia scilicet in eo gradu, ac dignitate constituti sunt, vt ipsi iudicium Domini, exerceant, & non à quibusvis, & temerè, atque à prauis hominibus iudicentur, & arguantur?

Psal. 81.

2. Par. 19.

Exo. 22.

Dionysi. c. 12.

Magd. rationẽ, qua vsus est spiritus S. in scriptura, reprehendit in epist. 2. Anacl.

Alia ratio, tu quis es, qui iudicas alienum seruum? explicanda quoque est hæc ratio, & ab iniqua accusatione vindicanda. quia dixerat Anacle. non esse accusan- 11. *Ratio.*

dos episcopos temerè, & cum scandalo, hoc enim est non debere accusari, nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui omnibus suspicionibus, & sceleribus carerent, valde apposite vsus est verbis Apostoli, Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat, aut cadit. in eos enim hoc dixit, Aposto. in episto. ad Roma. qui fratres in cibis discernendis cum scandalo & suo, & illorum iudicabant, quasi non haberent alium Dominum, cuius iudicium eis subeundum esset, nisi ipsi eos iudicarent. Vnde Paulo post idem Aposto. quod etiam hoc loco subiunxit Anacle. Sed hoc inquit, iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. Scandalum verò est, quod Alex. Pont. notauit, idem quod Anacle. prohibens, quia qui temerè episcopum accusat, legationem eius, inquit, impedit, & non vnius, sed multorum profectum euertit: & sicut multis, inquit, nocet, ita à multis arguendus est.

Rom. 14.

Quod scandalũ creet, qui episc. temerè accusat.

5. Addunt prætereà Magd. Thelesphorus addit hanc rationem, quia non est discipulus supra magistrum, hãc quoque notarunt, quasi ineptam. dixerat Thelesphorus de episcopis, & reliquis sacerdotibus, ab omnibus esse audiendos, timendos, & non lacerandos: & paulò post, nullatenus debet eos arguere, neque vulgus in eorum accusatione suscipi. populus enim ab eis docendus est, & corripiendus: non ipsi ab eo, quia non est discipulus supra magistrum. prohibet Pont. vt ex aliorum Pontificum epistolis intelligi potest, & à nobis supra obseruatum est, vt non accusentur episcopi à quibusuis & à prauis, sed ab idoneis & probatissimis. accusari enim à quibus non debẽt, neque possunt, nihil aliud est, quam efferre se accusatorem in eos, qui magistri sunt, eisque iniuriam facere: quod est esse discipulum supra magistrum, vt ante collatis locis epistolæ Cle. interpretati sumus. quomodo igitur aiunt Magdeburgen. ineptam esse hanc rationem? nisi quia non intellexerũt, quid notarent, neque quid reprehenderent. Deinde cum Apostolus ad Timotheum scribens dicit, seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: iuuenes vt fratres: anus vt matres: si præcipit, vt episcopus seniorem, id est, magister discipulum natu grandiorem non arguat, sed po-

Quam vim habeat ad non accusandũ temerè episc. hæc ratio, non esse discipulum super magistrum.

1. Tim. 5.

tius obsecret. idque ætati tribuendum esse putauit, non item æquum sit, vt vulgus episcopum, aut sacerdotem non arguat, sed magis obsecret, idque discipulus magistri dignitati sacerdotali tribuat? imò hoc quod Apostolus præcipit, seniorem non arguere, vt hoc obiter obseruetur, Synodus Rom. Syluestro Pontifice, canone ædito, de episcopo interpretata est. Episcopum, inquit, canonicè electum, & consecratum neque clericus, neque populus perturbare debet. quia episcopi, qui throni Dei vocantur, non sunt lacerandi, sed magis portandi & venerandi. de quibus ait beatus Paulus, seniorem ne increpaueris, sed vt patrem obsecra. legimus nanque ipso Domino dicente, non esse discipulum super magistrum: hoc est non sibi debere quemquam ad iniuriam Doctorum vindicare doctrinam: nec aliqua machinatione Domini discipulis, id est, Apostolorum successoribus detrahere, aut eos infamare, quia iniuria doctorum ad Christum pertinet, hactenus canon. ad extremum subiecerunt Magdeburg. accusationi suæ, Et huius decreti fructum, ac finem subiicit Thelesphorus: Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & nos cum eis contra persecutores nostros, & hoc remedio eorum pellantur machinamenta: & vos sanctiores & securiores famulari mereamini vestro Saluatori.]

Synodus Rom. de episcopo interpretata est illud, seniorem ne increpaueris.

Non facilè est diuinare, quid hic centuriones istos offenderit. an non licebat Pontificibus cauere, cõtra persecutores? præsertim si eò spectabat cautio, vt dolis & machinis aduersariorum depulsis securiùs sacerdotes, & sanctiùs domino seruire possent? an ita maleuoli sũt, ita ab omni humanitate auersi, vt episcopos nostros omni tutela & præsidio nudos, & omniũ maledictis, ac calũniis obiectos velint? quid igitur hoc loco notarũt? quid hic improbant? imò quæramus potius, quid eos interdictio maleuolæ obtrectationis, & iniquæ accusationis episcoporum tantopere vrat? scilicet hæc est causa, quia cum ipsi semper contra Pontificem loquantur, nec illud putent metuendum esse, quod Dominus dixit, quare non timuistis detrahere seruo meo Moisi? student, vt omnes idem faciant: & si quid contra à nostris caueri vident, reprehendunt cautiones, & decreta:

Quæ causa sit cur tantopere Magde. offẽdat interdictio maledictio-nis episcoporum. Num. 12.

Nihil apud Luther. sanctius maledictis, & obtrectationibus nostrorum sacerdotum, & episcoporum. 2. Tim 3. Inter criminatores à Paulo prophetati sunt Lut. cum similibus.

imò nihil est apud istos sanctius maledicentia, & obtrectatione nostrorum Sacerdotum. Vt cum cæteris omnibus, quæ propria sunt hæreticorum, quæ sancti Apostoli in epistolis suis notarunt, hoc quoque istis maximè conueniat, quod Apost. Paulus illis hæreticis tribuit, qui nouissimis temporibus futuri erant, qui iam exierunt, esse scilicet criminatores. itaque cum omnia isti repagula pudoris, & timoris Dei ruperint, nec vlla æquitate naturali coerceantur, rident, quod Pont. Telesphorus ait, hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & quæ sequuntur. hactenus de rationibus reprehensis.

Quæ Igmarus Rhemensis ante annos 800. de non arguendis episc. contra futuros apost. Pōtificum accusatores scripserit.

Recitemus deinceps ad sententiam Pontificum de non arguendis, & damnandis episcopis magis adhuc explicandam & confirmandam, quæ Igmarus Remensis Archiepiscopus eruditiss. & grauiss. auctor, ad quem Nicolaus primus ante octingentos annos epistolas aliquot scripsit, in lib. de variis capitulis ecclesiasticis. c. 29 & 52. obseruauit. Post Apostolos autem, inquit, Romani Pont. tam in potestate, quam in prædicatione eorum successores ecclesiasticam disciplinam studiosissimè suis institutis informasse, & informatam propagasse reperiuntur, & hoc vtique diuerso modo: sicut enim ipsi sanctæ ecclesiæ diuersis temporibus præfuisse leguntur, ita & diuersè suis temporibus consuluisse inueniuntur. nam à beato Petro, vsque ad S. Syluestrum variæ & creberrimæ persecutiones fuerunt, in quibus episcopi, vtpote capita aliorum maximè periclitabantur. Vnde & Roma. Pontifices illius temporis multipliciter eos pro qualitate personarum, necessitate rerum, opportunitate temporum, scriptis suis consolati sunt, in quibus de eorum iudiciis multa, vel penè omnia statuerunt in improborum præsumptionem, vt eos ab illorum infestatione cōpescerent quoquo modo. quippe attestante, S. Fabiano Papa, & Martyre ipsi Apostoli eorúmque successores statuerunt, vt episcopi, aut nunquam accusarentur, aut difficillimè accusari permitterentur. nam & beatus Eutychianus Papa & Martyr testatur, si accusatio episcoporum tam facilè, & passim admitteretur, perpauci nimis inuenirentur, qui pro tempore episco-

patum non fugerent: cum & quotidianam mortem ex persecutione timerent: neque tamen improborum accusationem declinare possent. Sanctus etiam Anacletus Papa & Martyr ad vniuersos episcopos Italiæ scribens deiectionem, siue damnationem episcoporum sibi dominum reseruasse testatur, quasi hominum iudicio subiacere non videantur: neque mirum hæc eo tépore iudicasse, cum acerrima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatum venire permitteret: quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerét. hæc ille. illius igitur temporis episcopis sanctissimis, eorumque similibus aduersus improborum hominum criminationes iniquas, & ex propria temeritate proficiscentes Clemens & Anacletus, & reliqui Pôtifices, quos Magdeburgenses notarunt, cauebant. nunquam verò notassent, si scirent vulgato iam iuris cõsultorum prouerbio vti, distingue tempora, & concordabunt iura, sicut Igmarus distinxit, subiungit enim in tempore autê pacis aliquid de illa difficultate accusationis, siue damnationis episcoporum non incongruè remittitur, cum episcopatus non iam à paucis, quasi mors religiosè timetur, sed à pluribus quasi gratia ambitiosè appetitur: & appetitus criminosè administratur: scilicet cum iam non talis persecutio aliquem ab episcopatu, vel peccato deterreat, sed ipsa pacis tranquillitas, & honoris sublimitas magis ad peccandum illiciat. Vnde & in Nic. concilio non magis episcopis, quam quibuslibet in dãnatione remittitur: cum generaliter in eo omnes damnentur, quicunque se contra sacras regulas efferre non verentur. ante illud sanè concilium tantæ persecutiones vndique sæuierunt, vt Roman. Pontifices tribulatos vix aliquo modo scriptis suis consolari, siue contra improbos defendere sufficerent, nedum ecclesiasticam disciplinam vsque quaque pleniter, ac regulariter instituere possent. à tempore autem huius concilij iam aliquantulum sedatis persecutionibus Pontifices multò pleniùs & diligentiùs ecclesiasticas regulas tum per se in decretis suis, tum per alios in conciliis promulgare, siue promulgatas confirmare cœperunt: quas & in posterum ecclesiastici Doctores magis in vsu habere con-

Igmarus Rhemensis ante annos 800. quod Anacletus de nõ arguendis episcopis statuit, defêdit.

Magd. nesciunt vti prouerbio iurisconsultorũ, distingue tempora, & concordabunt iura.

sueuerunt, hæc ille. Ac rursus idē Igmarus. c. 52. item, inquit, sancti patres frequentissimè prohibent, ne oues suum Pastorem, nisi in fide errauerit, accusent: subditósque accusatores prælatorum excommunicãdos, infamandósque censuerunt. beatus autem Gregorius Papa Ioanni Corinthiorum episcopo scribens Paulum, Euphemium, Thomam, Clementium clericos damnauit, eò quòd proprium eorum episcopum pro quodam crimine accusare non obedierint. idem etiam apostolicus Pauli Diaclinæ ciuitatis episcopi à clericis suis pro corporali crimine accusati, atque conuicti depositionē intantum confirmauit, vt eum etiam communione priuandum iudicaret, si deinceps aliquid de episcopatu, vel loqui præsumeret. Deinde subiūgit, sed hæc nequaquam ad inuicem contraria iudicabimus, si superiorē sententiam competenter intelligere curabimus, videlicet ne oues suum pastorem ex propria temeritate vllatenus accusare præsumant: neque tamen superiori potestati hoc eis canonicè præcipienti superbè resistant, quæ ipsos damnare potuit, si ei contra proprium obedire noluerint. Si igitur ita intelligitur, neque subditi prælatos temerè accusabunt: neque superiori potestati contumaciter resultabunt. Huiusmodi autem adaptationem, & in ipsa scriptura sacra nonnunquam necessariò requirimus. Vt in illo nō occides si enim illud nimis simpliciter intellexeris, ipsa lex sibi repugnabit, quę sæpissimè alibi reos morte mulctari decreuit: ipse quoque Deus, qui legem instituit, persæpe multos occidi præcepit. ne ergo vspiam Deum contraria præcepisse blasphememus, prædictam sententiam consideratius necessariò intelligere debemus, scilicet ea consideratione, ne aliquis ex propria præsumptione occidat: Deo, autem, siue hoc per se siue per legem ei præceperit obedire non renuat. item beatus Augustin. lib. 1. de ciuita. Dei, ipse non occidit quisquis in hoc, ministerium iubenti debet. Sic ergo & in accusatione subditorum non obedientiam, sed præsumptionem proscriptam competenter intelligimus. multum sane ecclesiasticis correctionibus in concessione huiusmodi accusationis prospectum non dubitamus: nam prælati necessariò, &

Quomodo conciliandа sint decreta de non accusandis episc. quæ contraria videntur.

De conciliatione contrariorū in scriptura.

sibi, & subditis tantò magis prospiciunt, quantò magis se & per accusationem subditorum percelli posse non dubitant neque parum ecclesiasticæ disciplinæ derogaretur, si nunquam huiusmodi accusatio concederetur. nam pauci prælati illius perfectionis inuenirentur, qui non tantò magis se & subditos in disciplina negligeren quantò magis se per accusationem eorum ad aliquod iudicium coërcendos desperarent. Subditi tamen nequaquam hoc absque maioris potestatis auctoritate præsumant, ne dignam suæ damnationis sententiam iuxta statuta sanctorum patrum excipiant. Sciendum autem quod subditi de propria iniuria, vel hæresi prælatum suum accusare non prohibentur iuxta Symmachi Papæ ad Cęsarium episcopum sententiam: Oues suum pastorem accusare non possunt, nisi pro hæresi, aut propria iniuria. Sic Africani canones apostolica auctoritate promulgati, atque confirmati. enumeratis omnibus, quibus accusandi licentia non negatur, hactenus Igmarus. satis igitur eruditè ab hoc auctore grauissimo explicatum est, quomodo quod centuriatores malè intelligentes ad calumniam rapuerunt, rectè intelligendum sit adhibita distinctione personarum, temporum, & causarũ. aliquid simile obseruauit idẽ auctor de iudicandis, & non iudicandis absentibus, quæ diuersitas in causarum, quoque diuersa ratione pendet. recitabo etiam quæ ille de hac re subiungit, quæ non erũt à loco proposito de non accusandis episcopis aliena propter illa, quæ ad extremum subiecit. item, inquit, sancti patres sæpissimè decernunt, ne quis absens iudicetur, vt beatus Zepherinus Papa, quia hoc (inquit, & diuinæ leges prohibẽt. item fœlix Papa omnibus episc. scribens, absente, inquit, aduersariò non audiatur accusator: neque sententia absente alia parte à iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Item sanctus Cornelius Papa, omnia, inquit, quæ aduersus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, aut iudicãtur, omnino euacuabuntur: quoniam absentem nullus addicit: nec vlla lex damnat. Zozimus autem Papa in ordine 31. cum 207. Africani concilij quemlibet accusatorem, siue accusatum etiam absentem communione priuauit, quicunq;

Quæ vtilitas existat, quod possint aliquando accusari episc. auctoritate tamen superioris.

Quando possint subditi accusare episcop. suum.

Igmarus de iudicandis & non iudicandis absentibus.

post canonicam vocationem venire contempserit. item Bonifacius Papa successor eiusdem in cõtumaciter absentem decreuit, ne dilationem sententiæ de absentia lucraretur. beatus quoque Gregorius Maximum præsumptorem Salonitanum non solùm pro illatis criminibus, sed etiam pro absentia damnãdum iudicauit, eo quod canone vocatus venire distulerit. Item Theodorus Papa Paulo Constantinopolitano scribens præcepit, vt Pyrrhum eiusdem sedis quondam episcopum absentem damnaret, quia, inquit, præsentia eius necessaria non est, cuius excessus præsens est. item Felix Papa Acatium constit. absentem damnauit, cuius sententiam beatus Gelasius successor eius irrefragabili approbatione canonicam demonstrauit, neque planè dubitauerim, quin plures inueniantur, qui ita absentes sententiã damnationis exceperint, quàm qui præsentes canonicam examinationem, & damnationem expectauerint. deinde subiungit Igmarus harum autem sententiarum diuersitatem facilè concordabimus, si superiorem sententiam de absente non iudicando ad illum modò referamus, cuius causa adhuc ventilanda videtur: qui locum respondendi potius non habuit, quam canonicè oblatum refutauerit. nam si canonicè vocatus venire contempsisset, neque tamen canonicam excusationem prætenderet, tam apud antiquos, quàm apud modernos etiam absens canonicè damnari posset. Si igitur exponimus vtramque sententiam de absente, rationabilem esse videbimus, & vt absens iudicetur, quia canonicam vocationem, siue admonitionem neglexisse detegitur: & absens non iudicetur, de cuius contumacia adhuc dubitatur. Deinde subiungit, sic ergo & in aliis canonum diuersitatibus competentem sensum inquirere debemus. ne fortè huiusmodi diuersa nonnunquam quasi repugnantia temerè respuamus, quæ tamen ex apostolica auctoritate promulgata, siue confirmata non ignoramus. ita inquam intelligentiæ congruentiam semper indagare cogemur, ne huiusmodi statuta vnquam sibi contraria interpretemur. nam ipsi S. spiritui magnam iniuriam irrogare videmur, si illa quæ ipsos sanctos patres docuisse legitur, quasi contraria,

traria,& ideo contemnenda interpretari non veremur. Hæc Igmarus Archiepiſcopus quondam Rhemenſis, quæ accuſationem Magdeburgenſium de non arguendis epiſcopis ſatis redarguunt,& conuincunt,& ſententiam Pontificum confirmant.

Reſponſio ad ea,quæ contra principatum Rom. Pontificis obiiciuntur,quomodo non illis rationibus, quas Magde. finxerunt Principatum Pontificis *Anacletus probarit,neque nos probemus exceptis prima,& quarta,& quomodo appareat non intellexiſſe Magd. quæ Anacletus ſcripſit. Item quomodo* Nicena *Synodus,in 6. canone de primatibus ſecuta ſit auctoritatem canonis 33. Apoſtolorum, & interpretationem Anacleti,qui hunc canonem in epiſtola ſua citat.* Cap. 14.

SEquitur deinceps,vt ad ea quæ Magdeburg. contra principatum Rom. ſedis obiiciunt,vel potius fingunt reſpondeamus. poſtquàm enim ſummatim recitarunt, quæ in epiſtolis apoſtolicorum Pont.obſeruarunt de primatu Romanę eccleſiæ,quod Anacletus epiſt. 3. ait, non ab apoſtolis, ſed à Domino Saluatore primatum obtinuiſſe,& eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas eccleſias, ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecutam eſſe: & Apoſtolos iuſſione Saluatoris ſtatuiſſe in maioribus quæſtioni.ad Rom.eccleſiam appellandum eſſe epiſt.1. 2. 3. quæ, inquiunt,poſteà alij repetũt,& ſtabiliũt,vt Euar. in epiſt. 1.Alex.epiſt.1.Pius 1.2.item Anicetus,& Victor.]

Poſtquam hæc,vt dixi,recitarunt,ſubiungunt, rationes autem frigidiſſimæ proferuntur,quas,inquiunt,aſcribemus,vt ineptitas conſpiciatur.

Prima,quia Petro dixit,tu es Petrus,&ſuper hanc petram,id eſt,ſedem Ro.ædificabo vniuerſalẽ eccleſiam.]

Quia hanc rationem Magdeb.negant,& nos contra diuinam eſſe,& diuinè ab Anacleto explicatã,idemque eſſe ſuper ſedem Romanam,& ſuper Petrum ædificatam eſſe eccleſiam catholicam, ſatis copioſè libro ſuperiore demonſtrauimus, nihil aliud relinquitur, niſi

Qui ad dirimendam controuersiam testes repudiant, contra naturam, & scripturam, & consuetudinem omnium ecclesiarũ faciunt.

vt testimoniis grauibus, quæ plurima iam produximus, controuersia dirimatur. hoc enim natura, hoc scriptura, hoc omnium gentium consuetudo postulat, nisi isti, vt sæpè dixi, volunt esse iidem iudices, & iidem testes, vt fuerunt Iudęi aduersus Dominum. quare si cum vos Lutherani à magistris vestris, & centuriatoribus petieritis, vt testes vobis sententiæ, & interpretationis suæ, quam suadere volunt, producant, quod vt faciatis, vos per Dominum nostrum obtestor, cum inquam testes petieritis, si vobis vt solent, responderint, apertum esse verbum Dei, per se patere, quod Dominus dixit, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam: Christum enim esse hanc petram, sicut scriptum est, petra autem erat Christus, scitote fratres (charitas enim vrget me, vt fratres appellem, quos cupio fratres esse in Christo, sicut ex baptismo esse cœpistis) non tantum de epistolis Pauli dixisse beatum Petrum, esse quædam in eis difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles ad suam ipsorum perditionem deprauant, sed adiunxisse, sicut & cæteras scripturas: ex quibus est hæc scriptura euangelij, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. quam quidem scripturam magistri vestri, nunquam ad suam, & vestram perditionem deprauassent: si stabiles fuissent, id est, si in eo, quod ab initio ipsi & patres eorum, ac maiores audierant, permansissent: & si docti essent, id est, si vt Sancti Apostoli sanctis & apostolicis viris, ac per eos nobis tradiderunt, ac non potius, vt proprius eorum pseudopropheta Martinus tradidit, scripturas sanctas didicissent. Sed quia indocti & instabiles sunt, factum est, vt eam deprauarint.

Quare hãc scripturam tu es Petrus & super hanc petrã &c. deprauãt Mag.

non negamus Christum esse petram veram, ac verum & vnicum fundamenntum ecclesiæ ἀρχικόν, id est, quod dat principium ecclesiæ, vtpote deus, quis hoc neget, qui fidem Christi teneat? sed illud dicimus, quod satis supra loco proprio docuimus, voluisse hanc petram viuam & viuificam, Christum dico, collocare sub se Petrum, tanquam alteram petram, quæ esset fundamentum ὑπουργικόν, id est, ministeriale ecclesiasticæ hierarchiæ, & spiritualis gubernationis ecclesiarum. quia non posset esse vna ecclesia catholica, secundum

Quale fundamentum Christus, & quale Petrus.

analogiam vnius corporis humani, qua Paulus in epi- 1.Cor. 12.
sto.1.ad Cor vtitur, nisi esset in ea vnum caput eiusdem speciei. sicut superiore libro demonstratum est, necesse esse omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum congregari. Sed hactenus de vna ac sola ratione primatus, quam Pont. Anacl. ex verbo Dei protulit. reliquas enim Magde. finxerunt, vt deinceps docebimus.

Secũda aiũt, quia Petrus & Paulus mortui sunt Romæ.

Ratio ficta secundum dialecticam Magd.

Quasi Anacl sic concluderet secundum istorum dialecticam, Petrus & Paulus sunt mortui Romæ ergo ecclesia Ro primatum obtinuit. Si hanc rationem primatus Anacletus, vt isti finxerunt, attulisset, meritò frigidissima diceretur at non attulit, vt facilè est intelligere: postquam enim dixit S. Anaclet. hanc Romanam ecclesiam primatum ab ipso Domino obtinuisse sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo, & quæ sequũtur, subiungit, adhibita est etiam societas in eadem Vrbe Rom. beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis qui vno die, vnoque tempore gloriosa morte cum Petro sub Principe Nerone agonizans coronatus est: & ambo sanctam Romanam ecclesiam consecrarunt, aliisque omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. dixerat S. Anacl. Romanam ecclesiam obtinuisse primatũ à Domino, sicut Dominus dixit beato Petro tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo eccle meã. hæc igitur est ratio, cur ecclesia Rom. sit princeps omnium ecclesiarum, quia scilicet præest ei ille, qui est caput eccle. catholicæ, id est, omnium ecclesiarum, quæ per hanc ecclesiam, cui specialiter præest, in vnam ecclesiam catholicã, quàm in symbolo fidei confitemur, congregantur, qui est successor Petri. cui dictum est, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo &c. ad hanc autem excellentiã, & principatum ecclesiæ Roman. quam meruit quia Petro episcopo primo & Apostolorum Principi dictũ est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, accessit martyrium beati Pauli Apostoli, quod

Cur eccl. Rom. princeps omniũ ecclesiarum.

vno die cum Petro Romæ passus est. idcirco dixit Anacle. adhibita est etiam societas in eadem Roman vrbe beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis id est. accessit ad hunc primatum, quem ecclesia Roman. sicut dictũ est, obtinuit, martyrium Petri & Pauli. an hæc est ratio primatus adepti? aut hoc vnquam dixit, aut dixisse videtur Anacletus? ô vos miseros Lutheranos, qui istis non historicis neque Theologis, sed historiarum, & omnis Theologiæ corruptoribus credendum esse putatis. Si Petrus aliam ecclesiam elegisset, cuius esset proprius episcopus, atque vniuersalis omnium, illa esset princeps ecclesiarum, sicut fuit prius Antiochia: non quia eam Petrus elegisset, quasi electione sua principatum ei tribuisset, sed potius beneficio Dei, id est, quia Petro qui ei specialiter præesse voluit, dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c. vnde factus est, caput omnium ecclesiarum, & Princeps episcoporum: hinc S. Anacl. de Petro & Paulo, & ambo, inquit, sanctam ecclesiam consecrarunt, aliísque omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Sed progrediamur vlterius.

Quales historici & Theologi Magde.

» Tertia ratio (inquiunt) quia Paulus Rom. 1. ait se sine
» intermissione memoriam Rom. ecclesiæ in orationi-
» bus suis facere.]

Nec hanc rationem primatus attulit S. Anacle. vt isti in inuidiam principatus Roman. ecclesiæ finxerũt. Sed potius hoc quoque ad principatum ecclesiæ Roman. præter martyrium in ea vrbe Petri & Pauli accessisse significat, quod pollicitus sit beatus Paulus memoriam Romanorum se sine intermissione in orationibus suis facturum. Sic enim ait, & licet pro omnibus assidua apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens, testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo, & in euãgelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Sequitur in centuria.

» Quarta ratio, quia Petro à Domino est concessum,
» & ipsi voluerunt Apost. vt reliquis omnibus præesset

Apostolis,& cephas,id est, caput & principium teneret apostolatus: hanc quoque rationem frigidissimam esse putauerunt, quam si omnino concedere necesse est, vt quidem est, quomodo potest esse frigida? ostendimus enim concessum esse Petro, à Domino, vt reliquis Apostolis preesset, essetq; eorum caput: ac proinde, vt caput esset eorum, qui apostolorum successores sunt, siue maiores, vt patriarchæ, & archiepiscopi, siue minores, vt episcopi, ex quo rursus fit, vt ea ecclesia cui specialiter præest, id est Romana, principatum à Domino obtineat. cur igitur frigida hæc ratio Magdeb. videtur? à Domino concessum est Petro, vt reliquis omnibus præesset apostolis, ergo ipse fuit caput eorum, cur inquam? nisi quia hoc negant? Sed qui hoc negant, negare eos verbum Dei satis superque antea demonstratum est iis, qui habent aures audiendi, & credere volunt, sicut scriptum est iuxta verbum Esaiæ, Nisi credideritis non intelligetis. *Frigida apud Mag. ratio, quæ necessario secundum euang. concedenda est.* *Esai. 7.*

Veniamus ad quintam rationem, quam omnino finxerunt, recitemúsque ea, quæ S. Anacletus scripsit, postquam enim tres sedes, & earum ordinē descripsit Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, subiungit, reliquas verò, vt prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ vobis scriptas direximus. de hoc tomo dixerat paulò suprà, aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Postquam ergo dixit de his primis ciuitatibus in quodam tomo prolixitatem vitantes vobis conscriptas direximus, subiungit statim, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret. hæc ergo causa fuit, cur sancti Apostoli primas ciuitates ab aliis distinguere voluerunt, sciréque episcopos omnes, quis inter eos primus esset, is scilicet, qui esset positus in prima ciuitate: quem omnes scirent primum esse, idq; quo ille primus maiore solicitudine præesset. Docet autem deinde idem Anacl. factum esse hoc secundum formam quam ipse idem beatus Petrus

inter Apostolos tenuit: quamuis enim erant omnes Apostoli, tamen Petro inquit, à domino est concessium, vt reliquis omnibus præesset, & principatum Apostolatus teneret: & id ipsum reliqui Apostoli amplexi sunt, qui & eandem formam, inquit, sui successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt, vt similiter successores apostolorum patriarchæ, & Metropolitani, quamuis omnes essent episcopi, reliquis tamen episcopis per prouincias suas præessent: & omnes tandem successorem Petri primùm, & caput agnoscerent, vt Apostoli Petrum. hæc sunt, quæ dicit S. Anacle. ex quibus isti boni in inuidiam Rom. pontificatus canonem Apostolorum 34. cuius hoc loco Anacletus meminit, nō intelligentes, quintam rationem Romani Pontificatus fabricati sunt. Sic enim scripserunt. 5 ratio, quia Apostoli statuerunt inter se, vt episcopi singularum gentium scirent, qui inter eos primus esset. Si enim ex statuto Apostolorum origines & ortum ducit Roman. Pontificatus, vt hac quinta ratione à se composita concludere voluerunt, quomodo Anacl. dixerat proximè, caput fuisse Petrū, quia hoc ei à domino concessum esset? non ergo ista quinta ratio Anacleti est, sed Magdeburgēsium. melius ergo quam Magdeburg. intellexit Synodus Nicen. quæ c 6 sanxit, vt secundum priscam consuetudinem, id est secundum formam apostolicæ traditionis canone, scilicet Aposto. 34. sancitam episcopus Alexandriæ præesset episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolitanis, quia ita consueuisset episcopus Romæ, ex consuetudine igitur episcopi Romani à domino instituta, à quo factus est princeps episcoporum vtpote Petri principis Apostolorum successor, tanquam ex fonte, ac causa originem ducit consuetudo à S Apostolis instituta potestatis primatū in episc. suarum prouinciarum, vt canon sextus conci. Nice. testatur, qui hanc epistolam Anacleti secutus est, de qua re satis copiosè superiùs disseruimus.

Quinta ratio mendosè à Magdeb. adinuenta.

• Sequitur sexta, inquiunt, ratio, quia in vetere testa-
• mento Moises, & Aaron primi erant, ergo si ortæ fue-
• rint difficiliores causæ, ad sanctæ sedis apicem, quasi ad
• caput sunt referendæ.]

Repetamus superiora, vt videamus, quemadmodum

Magdeburgen. inuertentes, quæ rectè collocata erant, hanc rationem, tanquam falsam ad obiiciendum composuerunt, cum sit alioqui vera. Dixerat enim Anacletus, concessum esse beato Petro à domino, vt omnibus Apostolis præesset, quamuis omnes essent Apostoli, & hanc formam relictam esse successoribus; Primatibus scilicet, & Archiepiscopis, ac reliquis episcopis, nempe vt Primates; & Archiepiscopi episcopis suis similiter præessent, quamuis omnes essent episcopi. subiunxit postea idem Anacletus, non solùm hoc in nouo testamento esse constitutum, sed etiam in vetere fuisse, vnde scriptum est, inquit, Moises, & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt quæ perinde sunt; ac si diceret, non hoc in nouo tantum testamento factum esse, vt sint episcopi, qui aliis episcopis præsint, sed in vetere etiam factum est, vt essent similiter sacerdotes, qui præessent sacerdotibus licet omnes essent sacerdotes, vt Moises, & Aaron, qui fuerunt primi, & summi sacerdotes: hi enim soli, vt beatus Damasus in epistolà quarta scribit, præcipiente domino, in tabernaculo Dei erigebant altare: soli vngebant: soli sacerdotes sacrà vnctione instituebant, & alia, quæ ad summum sacerdotium pertinebant, agebant, quoniam summi, inquit, domini sacerdotes erant: sicut de eis scriptum est, Moises & Aaron in sacerdotibus eius. Paulò pòst subiungit idem Anacletus, si quæ verò causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput referte, vt Apostolico terminentur iudicio. hoc autem sic faciendum esse, probāt, cum subiicit inquiens, quia sic dominum velle, ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimoniis declaratur. Videamus ergo, quæ antedicta testimonia dicat, & vtrum ex illis sequatur, quod sanxit, difficiliores causas ad Pontificem referendas esse. scilicet duo testimonia Paulo supra recitauerat, alterum, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorū, & quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta, & in cœlo: Sanè quidem satis

hoc testimonio constat, potestatem ligandi & soluendi primum datam esse beato Petro: ex quo efficitur, vt per eum, cui primum & specialiter data est, ad alios episcopos translata sit, vt etiam ex epistola priore beati Zepherini intelligi potest, ex quo rursus sequitur, vt reliquos episcopos nemo possit ligare, aut absoluere præter primum, in quo est principalis potestas ligandi & soluendi: eadem verò ratio est de reliquis causis maioribus, & difficilioribus ad Pontificem referēdis, quæ de summis iudiciis episcoporum. Alterum testimonium ex antedictis fuit Moises, & Aarō in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. quod si Moises, & Aaron primi fuerunt in sacerdotibus, & vmbram habebat lex futurorum bonorum, fuerunt igitur Moises, & Aaron vmbra eorum, qui in ecclesia nostra, cuius vmbra erat Mosaica hierarchia, primi, & summi sunt in sacerdotibus, id est, vmbra eorum, qui sunt episcopi, ita vt sicut Moises, & Aaron sic erant summi, & primi in sacerdotibus, vt tamen Moises esset fratris νομικὸς ἱεροτελεστής, vt Dionysius Areopag. eum vocat, id est, consecrator eius legitimus, & illius veteris hierarchiæ ἡγεμὼν, id est, dux, & præfectus, ad cúmque si quid difficilè, & ambiguum erat, referendum esset, vt dominus constituerat, sic in primis, ac summis sacerdotibus, id est, in episcopis, necesse sit, esse vnum primum, cuius vmbra Moises fuerit, cuius auctoritate cæteri episcopi consecrentur, & ad quem difficiliores causæ referendæ sint. vt iam sic sit aduersus istos argumentandum, tam bene constituta est hierarchia noui testamenti, quam fuit Mosaica, at Mosaica hierarchia ita erat constituta, vt difficiliores causæ ad Moisem, tanquam ad summum & primum iudicem referrentur, quæ erat optima, & diuina constitutio, ergo in nouo quoque testamento ad Pontificem, qui est euangelicus Moises, difficiliores item causæ referendæ sunt. Quis sanæ mentis huic rationi non assentiatur? Addunt deinde Magdeb. Victor epist. 1. sic argumentatur, Petro dictum est, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueris super terram erunt soluta & in cœlo, ergo appellandum est ad sedem Romanam.].

Hoc quoque enthymema Magdeburgēses nō malè composuerūt ex verbis, ac sententia Victoris. Sic enim ille scripsit, Quamquam à comprouincialibus episcopis accusati causam Pontificis, id est, episcopi scrutari liceat, non tamen inconsulto Romano Pontifice, permissum est: cum beato Petro Apostolo non ab alio, quàm ab ipso dictum sit domino, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæ sequūtur, verum hoc enthymema non intellexerunt isti, quā vim haberet: in quo qui superius concedat, id est, dictū esse Petro, quæcunque ligaueris &c. necesse sit inferius concedere, id est, esse eum appellandum, quoties necessitas causæ postularit. etenim si cum specialiter dictum est Petro, vt principi Apostolorum, cui iussit dominus firmare fratres, & pro cuius fide specialiter orauit, quæcunque ligaueris, & quæ sequuntur, data est ei auctoritas interdicendi aliis ecclesiam, nisi prius per satisfactionem reconcilientur, hoc. n. inter alia est ligare, vt S. Eutychianus martyr & Pontifex in epist. 2. interpretatur: & vt est in omnibus ecclesiis Orientis, & Occidentis consuetudo, consequens est, vt quisquis ab alio in causa sua satisfieri sibi iure postulet, ad eū possit specialiter confugere, vt fulciatur & releuetur, cui data sit specialiter prima potestas ligandi, id est, interdicendi ecclesiam, vsque ad satisfactionem. quare vt Victor Pontifex ex eo, quod Dominus dixit specialiter beato Petro, quæcunque ligaueris, &c. cōclusit enthymematicè, non licere inconsulto Pontifice causam episcopi accusati scrutari, sic ex eodem proposito potuit idem similiter concludere, si voluisset, ad sedem apostolicam appellādum esse. Sed propter artificiosos istos, & expolitos disputatores redigamus argumentationem enthymematicam, quam reprehenderunt, in speciem, ac formam argumentationis pleniorem, ex qua appareat, necesse esse ratione connexi, quem dialectici medium terminum vocant, ex propositis effici, quod concluditur in hunc modum, cui data est specialiter potestas interdicendi aliis, ecclesiam, nisi prius per satisfactionem reconcilientur, eidem specialiter conuenit, vt eundem possint cæteri omnes appellare:

Quomodo ex principali potestate ligandi sequitur ratione connexi ius appellandi ad sedem Rom.

indicés locorũ proponere?nisi vt hac specie ostentationis more circulatorũ suis discipulis illudãt. Sed videamus paulisper Magdeburgẽses vobis ne, an nobis testimonia ista, quæ nominastis, cõueniant, quæ conscientia vestra non est passa recitari?ergo 1 Tim. 4. spiritus, inquit, manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidã à fide attẽdentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorũ in hypocrisi loquentiũ mendacium, & cauteriatã habentium conscientiã. prohibentiũ nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendũ cum gratiarũ actione fidelibus & iis, qui cognouerunt veritatẽ: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendũ, quod cum gratiarũ actione percipitur: Sãctificatur enim per verbũ Dei & orationem.]

Quomodo quæ Magdeb. sapientibus tãtum indicatis afferunt aduersus nos, aduersus eos potius faciant.

Respondete nobis Magdeburgenses, vtri nostrum à fide discesserunt, nos ne, in quibus permanet, quod ab initio audiuimus, vt vestræ etiam centuriæ testes sunt? qui idem sapimus, ad quod principio venimus, & in eadẽ regula permanemus, & sicut docent qui verbo Dei ministrant, in omnibus ecclesiis catholicorũ, quæ quæ vbique sunt, & ea tenemus, quæ per testes omniũ sæculorum, & omnium ecclesiarum mũdi audiuimus? an vos potius discessistis, in quibus quod ab initio audistis, & maiores vestri audierunt, non permanet? qui inter Lutheranos tantum, & quæ per Lutheranos tantum testes audistis, docetis? qui ne in vestris quidẽ dogmatibus idem semper sapitis, vt testis est Augustana confessio toties à vobis emendata & refecta, neque tamen omnibus vestræ sectæ alumnis probata? Si sumus nos de quibus Apost prædixit si nos inquã à fide discessimus, producite antiquos & graues testes, qui dicant, quando fuit nobis alia regula fidei, vnde discessimus? (hoc enim necesse est: siquidẽ nemo inde discedit, vbi nunquam fuit) quando alia dogmata professi sumus? Sed ô, pulchrum commentum, quod excogitastis, dignum iis, quos decipitis cum enim in omnium sæculorum auctoribus catholicis eandem regulam fidei & doctrinæ nostræ reperiatis, qui clarissimè testantur, nunquam nos à fide discessisse: vos Doctores omnes sanctos, ipsos etiam sanctorum Apostolorum

Demonstratio euidens non nos sed Lutheranos ab ecclesia discessisse.

Vnde ortũ consilium Magdeb. scribendi centurias.

uit sonus eorum. nunquid maiores vestri] superioribus sæculis, nunquid Galli, nunquid Hispani, nunquid Itali, nunquid Afri, nunquid aliæ gentes catholicorũ non audierunt? & quidem respondet Paulus, in omnẽ terram exiuit sonus eorũ: & in fines orbis terræ verba eorum. & Paulus Apostolus testatur fidem Rom. ecclesiæ annunciatam esse vniuerso mundo. cum igitur vos à fide discesseritis, quia quod per patres maioresq; vestros ab initio audistis, non permanet in vobis, & vt idẽ Apostolus ad Colo. scribit, non permansistis in fide fundati & stabiles, atque immobiles ab spe euangelij, quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est, sequitur vt vobis conueniāt illa quæ in eodem loco epist. ad Tim. sequuntur, attendẽtes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium. hæc est enim vestra hypocrisis, qui simulatis tradere vos purum euangeliũ iis, quos decipitis, libertatem illis promittentes, cum sitis ipsi serui corruptionis: Sic enim fictis verbis de illis in auaritia negotiamini, quibus iudicium iam olim nõ cessat & perditio vestra non dormitat. vos cauteriatam habetis conscientiam, quia nullum sensum vestrorum malorum habetis. hactenus de dogmatum & doctrinæ catholicæ fide, à qua non à nobis, sed à vobis discessum esse, licet more vestro negetis, quantum loci, & breuitatis ratio patitur, demonstratum est. Quia verò hæc fides dogmatum & doctrinæ tametsi necessaria sit ad salutem animarum, tamen si à charitate seiungitur, nihil sicut Apostolus docet, prodest, nosse & credere omnia mysteria: videamus etiam de ea fide, quæ in Christo valet. sicut idem Apostolus ad Galatas scripsit, Vtri nostrum ab illius professione discesserunt? cõstat. n. non nos, sed vos discessisse: si quidem fidem solam & charitate nudam prædicatis: & hanc in Christo cõtra verbum eius valere profitemini. Nos contra sicut ab initio S. Apostoli tradiderunt, & sicut patres & maiores vestri semper professi fuerunt, fidem cum charitate coniunctam valere in Christo profitemur, & sine ea mortuam esse. nunquam nos ab huius fidei prædicatione discessimus. & si. n. epistolam beati Iacobi

Coloss. 1.

Quæ sit hypocrisis magistrorum Luthe. ab apostolo prænũciata.

2. Pet. 2.

Vtri à fide, quæ in Christo valeat, discesserit.

contra auctoritatem omnium ecclesiarum, quæ sub cœlo sunt, negetis, sicut propheta vester Martinus Lutherus vobis reuelauit. quæ fidem sine operibus mortuam esse testatur, ac proinde nihil valere in Christo, ex cuius fide, vt ait Propheta, iustus viuit, tamen ne vobiscum de hac epistola contendamus satis nobis est contra errorem vestrum auctoritas Pauli, cuius epistolam ad Galatas recipitis. in qua idem cum Iacobo fratre Domini ait, si quis verba, ex quibus elicienda est sententia, sciēter interpretetur nam in Christo, inquit, Iesu neque circuncisio aliquid valet neque præputiū, sed fides quæ per charitatem, siue dilectionem operatur, id est, in actu, siue in opere est illud. n. ἐνεργεῖται in græco, siue ἐνεργουμένη necesse est patiendi modo accipere secūdum regulas Grammaticorū & vsum græcæ linguæ sicut accipitur omne item participium, & verbum medium. cum absolutè siue vt Grammatici loquuntur, intransitiuè dicitur, hoc est sine casu actiuæ constructionis. docui hoc prolixè in dogmatico meo de iustificatione, collatis omnibus aliis locis epistolarum Pauli, in quibus sic necessario, id est, passiuè hoc participium ἐνεργούμενος siue ἐνεργουμένη, & verbum ἐνεργεῖται accipitur, Vt si quis contradicere velit, parum se in studio linguæ græcæ profecisse probet. Si quis tamen tantum sibi promittit, redarguat, si potest, & doceat: vel doceri patiatur. notaui etiam locos veteris scripturæ apud 70. de eo, qui fidem per dilectionem operatur, locos dico in prou. cap. 12. & in Eccle. cap 15. Vt iam quod est in latina interpretatione, fides, quæ per dilectionem operatur, vt verbum operatur græco respondeat, patiendi modo accipiendum sit à verbo opero, operas, sicut scriptura sancta vti solet verbo cōsolari patiendi modo à verbo consolo. consolas. quare cum fides vt in Christo valeat, per dilectionem operāda sit, & exercenda secundum apostolum, consequens est, vt dilectio sit instar formæ, per quam fides instar materiæ ἐνεργεῖται id est actuatur. vt hoc verbo interim explicādi causa vtamur. itaque sicut corpus μὴ ἐνεργούμενον διὰ ψυχῆς, id est dum non agitatur, per animam, necesse est, vt mortuum sit, sic fides μὴ ἐνεργουμένη διὰ

Quomodo sit necessario secūdum virtutem verborum intelligendum quod ait apost. fides, quæ per dilectionem operatur.

Prouer. 12. Eccl. 15.

ἀγάπης. id est, non actuata, vt ita dicam, per charitatē, siue dilectionem, mortua est.

Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat, qui ad nuptias iustas quandoque hortamur, & quomodo lutherani Magistri, dum omnibus laxant habenas libidinis, sponsionē fidei negare docent contra scripturam Pauli expressam, & de grauissima interpretatione Synodi 4. Carthaginensis in locum Pauli de illis viduis, quæ primā fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginibus, & qui hæretici sint, quos Apostolus prædixit prohibituros nubere: deinde de prohibentibus cibos, & quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo à cibis, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam biberet propter stomachum. Caput 16.

HActenus de fide: à qua nouissimis discessistis iuxta prophetiam beati Pauli Apost. in cuius vos epistolis difficilia intellectu ad vestrā perditionē deprauatis: vt illud quod statim. Sequitur prohibentiū nubere. quod quidē vobis, vt verū fateamur, nō cōgruit, neq; de vobis prædictū est, sed peius est, quod dū malè hoc istud intelligēdo deprauatis, aliud æquè impiū facitis, habenas. n. libidinis omnibus laxatis, qui omnibus nuptias permittetis, & sponsionē fidei negare docetis: de nobis verò falsum loquimini, nec. n. nos vt fingitis, nuptias iustas prohibemus, quas iuxta verbū Dei honorabiles esse scimus: & ad eas secūdum Apostolum eos, quibus licet, si non continent, hortari solemus. imò in hac ipsa epistola Clemen. quam vos negatis, presbyteri monentur curare, vt maturè iuuenes matrimonia ineant, quo iuuenilis libidinis laqueos anticipent: idem quoq; præcipitur in 4. lib. Clem. de apostolicis constit. dare inquam operam, vt iuuenes tempore ad coniugium maturo, matrimonio iungantur, ne, inquit, in ipso flore feruescentis ætatis se meretricibus dedant. Vt iam hoc sit, quod Paulus ait, si non continent, nubant, 1. Cor. 7.
melius est enim nubere, quam vri. & in epist. ad Tim. 1. Tim. 5.

volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe: nullam occaſionem aduerſario dare maledicti gratia. illis verò viduis cum eodem Apoſt. Paulo nuptias prohibemus, quæ Deo non nubere promiſerunt, quæ ſi nubant, aut nubere velint, primam fidem ad damnationem ſuam irritã faciunt. quia, vt ait Theodoretus hunc locum interpretans, Chriſto erant dedicatæ. & aſcriptæ, vt pudice in viduitate viuerent: & apoſtolica traditio à Clemente Rom. in tertio libro de cõſt. apoſt. ſcripta de huiuſmodi viduis iterum, inquit, nubere poſt promiſſionem ſceleratum eſt, nõ propter coniugium ipſum, ſed propter mendacium. eſt autem hic locus Pauli grauiſſima auctoritate à 4. Synodo Carthag. explicatus: & canone eius 4. ſancitus. Sicut, inquit, bonum eſt caſtitatis præmium, ita & maiore obſeruantia, & præcepto cuſtodiendum eſt. Vt ſi quæ viduæ quantum libet adhuc in minoribus annis poſitæ, & matura ætate à viro relictæ ſe deuouerunt Domino, & veſte laicali abiecta ſub teſtimonio Epiſcopi, & eccleſiæ religioſo habitu apparuerint poſtea verò ad nuptias ſæculares tranſierunt, ſecundum Apoſtolũ damnationem habebũt, quoniam fidem caſtitatis, quã Domino vouerunt, irritam facere auſæ ſunt. tales ergo perſonæ ſine chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum chriſtianis communicent. nam ſi adulteræ coniuges reatu ſuo ſunt viris ſuis obnoxiæ, quanto magis viduæ, quæ religioſitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, ſi deuotionem, quam Deo ſponte non coactè obtulerunt, libidinoſa corruperint voluptate, atque ad ſecũdas nuptias tranſitum fecerunt? quæ & ſi violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac poſtea delectatione carnis ac libidinis permanere in coniugio, raptori, vel violento viro conſenſerint, damnationi ſuperius comprehenſæ tenebuntur obnoxiæ. de talibus ait Apoſtolus, cum luxuritatæ fuerit, nubere volunt, habẽtes damnationem quia primã irritã fidẽ fecerũt. Aurelius epiſt. Carthag. eccleſiæ ſubſcripſit. Similiter omnes epiſcopi ſubſcripſerunt ducenti quatuor. Dicent fortaſſe Magdebur. næuum fuiſſe hunc Synodi Carthag. id eſt, ducentorũ quatuor

An conueniat nobis illud in prophetia Pauli prohibentium nubere.

Fortaſſe in 204 epiſcopis næuũ reperiũt Mag.

quatuor episcoporum, vt illis pergant illudere, quos illudendos à Satana susceperũt. Ad illud verò, quod hic hæretici obiicere solent ex epistola beati Cypriani ad Pomponium, tametsi lib. 2. de dogmatis characteribus verbi Dei, cum de cœlibatu disputaremus, respondimus, tamẽ quia necessarium est, non pœnitebit hic repetere. ergo de virginibus Deo dicatis, quæ cum masculis dormisse fuerant deprehensæ scribens Cyprianus, quod si se, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudicè, & castè sine vlla fabula perseuerent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est, vt nubãt, quam vt in ignem delitiis suis cadãt, non loquitur de virginibus post factum votũ, absit, sed hoc dicit, cum virgines castitatem Deo spondent, si eo animo spondent, vt in sancto proposito perseuerare velint, resistãt fortiter libidini: Sin autem non est eis animus perseuerandi, vt nubant: non enim inquit, vetabantur nubere, si se continere non poterant. Simile est, quod de viduis Gelasius ait, Vt viduæ, si fortè continere non poterant, nullatenus nubere vetabantur, sic habita secum deliberatione promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire. in eandem itaque sentẽtiam beatus Cyprianus de virginibus si se, inquit, dicauerunt, perseuerent: Si verò perseuerare nolunt, ne se velint dicare: sed potius nubant. Qui igitur sint, quos Paulus in epist. ad Tim. prohibituros esse nuptias prædixit, Sãctus Sixtus secundus in epist. de castitate de illis, inquit, intelligendum est, qui vt malum, nuptias damnant, & nõ à Deo institutas credunt: nec illos nubere sinunt, quibus hoc Apostolus indulsit, Manichæi scilicet, & Marcionistæ, qui alium nuptiarum, alium virginitatis Deum credunt. nos verò, inquit, eundem confitemur: & non dãnamus nuptias, nec incontinentes nubere prohibemus. Hactenus de prohibentibus nubere, quod vt nobis non conuenit, ita nec illud quod sequitur, & abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & eis, qui cognouerunt veritatem, quin potius sicut apostolica constitutio in lib. 6. Clem. præcipit, omnem creaturam Dei bonã dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad alendum

De Cypriani ad Pomponium epis. quã hæretici obiiciunt de virginibus.

De decreto Gelasii congruẽte cum epistola Cypriani, & eam explicãte.

De quibus nam apostolus prædixerit, prohibituros esse nuptias explicauit S. Sixtus secundus.

Constitutio apostolica de cibis sumendis.

lum laudaturum, quòd aquam biberet? quis sanæ mẽtis hoc neget? præsertim cùm esset Timo. adolescens, & castum esse Paulus iuberet: scitis autem vos verum esse, quod dixit comicus, sine Cerere & Baccho frigere venerem. Cur igitur quod laudaturus erat Paulus in Timotheo, quodque sponte, vt melius castitatem tueri posset, faciebat, non sit laudabile cuiuis Christiano, & ad libertatem euangelii pertinens, siquidem possit ad exemplum illius abstinere à vino & carne: & iis cibis vti quibus corpus quidem ad naturæ necessitatem alatur, & citra iniuriam valetudinis ita castigetur, vt à seruitute corruptionis & concupiscentiæ liberetur? an licebit medico cibum ægroto interdicere, & id nemo ad seruitutem pertinere dicat in curando corpore, & non liceat medicis animorum ad curationem animæ cibũ aliquando & potum interdicere? aut si id fiat cõtinuò contra libertatem euangelij, id est, contra libertatem carnis fieri clamabitis? vos enim, vt de aliis similibus Iudas Apostolus scripsit, Domini nostri gratiã in luxuriam transfertis. Timoth. ergo quia sibi vinũ prohibebat adde etiam & carnem, siquidem corpus suum ieiuniis ad custodiam castitatis, vtpote adolescens macerabat, iam ex istis erat, quos Paulus prædixit nouissimis diebus à fide recessuros. Denique si ij, qui à cibis, aut vino abstinent ieiunando vt catholici facere solẽt, à fide discesserũt, (quid enim interest abstinere à cibis, an à potu vini, cum vtraque sit creatura Dei?) edite ergo vos & bibite, ac plaudite, quibus ista placet comœdia. Vtinam cras non moriamini, & sepeliamini in inferno cum Epicuro, & Epulone: apud nos verò vtinam tam studiose ieiunarent omnes, qui valent, quam sancta & Deo grata, atque animis & corporibus salubria ieiunia esse credimus, & experimur: vtinam omnes iuuenes ad custodiam castitatis faciliorẽ Timoth. imitarẽtur, non dico vsque ad offensionẽ stomachi vinum sibi interdicerent, sed saltem citra incommodum valetudinis plus aquæ miscerẽt: quia caro inquit Marcus Anachoreta in epist. ad Lyciũ, si pinguis sit, aut iuuenis, aut humidior, facilè excitatur ad libidinẽ: idcirco præcipit idẽ, vt iuuenis vinũ omnino ne oleat quidẽ.

1. Tim. 5.

Exẽplo Timothei redarguitur improbatio delectus ciborũ & potus.

Qui in ieiuniis delectũ ciborum improbant, cum Epicuro, & Epulone sepeliuntur in inferno.

Marcus Anachoreta ad Lycium.

interpretantur. & sentiunt, nihil aliud requiratur, neq; de verbis disceptetur: ad nihil enim eiusmodi contentionem de verbis vtile esse at Lutherani vt dixi, non de verbis nobiscum disceptant, ne tunc quidem, cum de fide iustificāte cum eis pugnamus. nos enim fidem sine charitate, per quam in ipso etiam baptismo paruuli fides perficitur, nihil ad salutem valere profitemur: isti verò solam. & nudam fidem prædicant quod quidem audientes subuertit facit enim hæc doctrina, ne curā habeant bonorum operum, dum persuasum habent, posse hominem placere Deo per solam fidem, sine vllo actu charitatis, nec elicito, nec imperato. Sequitur in epist. Pauli. cura te ipsum exhibere operarium inconfusibilem. hoc verò quomodo Magdeburgen. implēt? qui tradunt cum reliquis magistris Lutheranorum, posse hominem exhibere se Deo δόκιμον, id est, probabilem per solam fidem. & cum Paulus Apostolus vtrumque vno loco iunxerit δόκιμον θεῷ, καὶ ἐργάτην id est, probabilem & operarium inconfusibilem, isti qui nouam sectam introducunt, alterum ab altero separāt, vt probetur eis per solam fidem, qui secundum Apostolum non probatur Deo sine opere, vnde operarius est, & dicitur. est ne hoc rectè tractare verbum veritatis? habetis ne vos Magdeburgen. potestatem commendandi, & exhibendi Deo probabilem sine opere, quem Deus non commendat, neque probat, nec Apostolus eius Paulus? Sed videamus quod sequitur, rectè tractantem verbum veritatis. nos regulam τοῦ ὀρθοτομεῖν id est rectè tractandi verbum recitatis ex Paulo Apostolo didicimus. cū in epist. ad Philipp. admonet, vt si quid aliter senserimus ita à Deo reuelandum esse credamus, vt tamen idē sapiamus, ad quod prius venimus hoc enim significat ἐφθάσαμεν, quod magis adhuc declarat subiungens, in eadem regula permaneamus: & cum ad Timoth. scribit, inquiens, tu autē permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris. interrogate vos Lutherani centuriatores vestros. & alios superintēdentes, vt vocatis, an permaneant in iis, quæ per patres & maiores suos didicerūt? & an sciant, ex quo ista, quæ tradunt, didicerint, nisi ex

Quod solam & nudam fidem prædicare audientes subuertat.

Luterani magistri cōmendant apud Deum per solam fidē, quē Deus non commendat, nec Apostolus eius sine opere.

De regula rectè tractandi verbum veritatis, vnde eam nos didicerimus.

Philip. 3.

2. Tim. 3.

proprio eorum propheta Martino Luthero, an non est hoc μεθοδεύειν verbum Dei, vt ait beatus Polycarpus in epist. sua, id est, circumuenire potius, quàm rectè tractare: siquidem vt non haberetis successores vllos Apostolorum ex iis qui ea nobis tradiderunt, quæ ab ipsis Apostolis per successiones in ecclesiis acceperũt, neq; doctores vllos antiquos, quos Deus dedit ecclesiæ ne circumferantur homines omni vento doctrinæ, vos in astutia, sicut Apostolus ait, εἰς μεθοδείαν τῆς πλάνης, id est, ad circumuentionem erroris omnia dogmata nostra vobis nõ consentientia, quæ in illis antiquis patribus legitis, næuos & corruptelas, & inclinationes doctrinæ esse finxistis. Quæro iterũ est ne hoc ὀρθοτομεῖν, id est, rectè tractare verbum veritatis? an μεθοδεύειν id est, circumuenire? Sequitur in Paulo, profana autẽ vaniloquia deuita: multũ enim proficiũt ad impietatem, & sermo eorum vt cancer serpit, est κενοφωνία, id est vaniloquium, vt Olympiodorus in comm. Iob cap. 32. interpretatur, cùm aliquid dicitur quod intelligi non potest, neq; probari, vtrum ita sit. Vnde promisit Elius dicturum se, quæ illi tres amici Iob intelligere possent, quod erat loqui vsque ad eos sic enim dixit exemplũ verò huiusmodi vaniloquii, siue commenti fabulosi est illud Hymenæi, & Phileti, esse scilicet iam factam resurrectionem, siue illi successiones liberorum resurrectionem esse profanè interpretarentur, vt Theodoretus putat: siue remunerationem cuiusque, vt beatus Cyrillus, qui disputationem scripsit aduersus eos, qui ideo aiebant iam factam esse remunerationem cuiusque pro meritis, quod non dixisset Dominus in euang. cum de diuite & mendico loquitur, mendicus quidam, sed Lazarus vt ipsa, inquiunt proprii nominis appellatione demonstraret, iam esse factam re & veritate remunerationem: siue resurrectionem interpretarentur vitam hominis iusti in carne mortali: vt quidã auctor nostri temporis in 4. lib. de locis Theologicis existimauit: siue quid aliud vanitatis. exemplum quoque huiusmodi vaniloquii ait Iustinianus Imperator in Nouel. 146. esse Deuterosos Iudæorum, quas illi dicunt traditiones sapientum à Moise acceptas, à quibus

Polycarpus in epist. sua.

Lutherani ex nullis successoribus Apostolorũ dicere volẽt, nec habere vllos in ecclesia doctores.

Eph 4.

Quid sit vaniloquiũ, & quæ exempla eius.

Iob. 32.

De vaniloquio dicentium, iam factam esse resurrectionem.

Paulus Timotheum, vt matre Iudæum monet, vt caueat: & formam habeat sanorum verborum, quod idẽ in alio loco dicit. Videamus nunc sint ne vestra vaniloquia, & quidem profana, an nostra? atqui in ecclesia nostra nihil traditur, quod non ab omnibus intelligi possit: & ab eo qui tradit, demonstrari ita esse, quia sic acceperit in ecclesia: & sic in omnibus ecclesiis doceatur. si quis verò euangelizet præter id quod accepit, & ecclesiæ traditum est, sit anathema & si quis ecclesiæ suspectus est, inquiritur in eum: & exploratur fides eius. ita fit, vt neque profana vaniloquia, neque sermo vllius corruptus, tãquam cancer ad impietatem proficiens inter nos serpat. atque hæc quidem est necessitas, & fructus nostrorum inquisitorum, qui sunt in hac parte episcoporum adiutores præcipui: (ad episcopum enim in primis pertinet, omni diligentia curare, vt quibus præest, sani sint in fide) quorum munere, & cura nũquã ecclesias apud maiores nostros olim vacasse intelligi potest ex 3. lib. Origenis contra Celsum, in quo licet obseruare ordinẽ τῶν φιλοπευστούντων, id est eorum, qui in aliarum vitam & fidem studio sciscitandi ad eiiciendũ infames inquirebant. sic enim ait, apud eos, qui pro viribus ostenderunt, propositum sibi esse, nihil aliud velle, quam quæ Christianis viderentur, fuisse quosdã constitutos ad sciscitandũ de vita & cõuersatione cuiusque, vt si qui facerent τὰ ἐπίῤῥητα id est, aliquid infame, cœtu cõmuni & consortio Christianorũ prohiberẽtur. erãt igitur, tunc ἐκ τῶν ἐπιῤῥήτων id est, inter infamia, & profana ea, quæ vos nũc præter sensum cæterorum Christianorum. & sanctarũ ecclesiarum consuetudinem vultis; vt non obseruare dies ieiuniorum, non dies festos sanctorum, non orare pro mortuis, non habere religioni vota, non abstinere à nuptiis sacrarum Virginũ, non confiteri sacerdotibus, non sacrificare, non venerari imagines sanctas, & alia huiusmodi, ne omnia enumerẽ, in quibus qui erãt deprehensi ex communi congressu, ac cõsortio Christianorum ante mille trecentos annos & amplius eiiciebantur, nõ enim alio grauiore supplicio vllũ tunc afficere poterat ecclesia, quod nec ethnici Imperatores

2. Tim. 1.

Quare in nostra ecclesia nõ tradantur vaniloquia, ed apud Lutheranos.

De officio inquisitorum fidei, quod semper fuit in ecclesia.

Apud Lutheranos non sunt, qui de fide inquirant.

& magistratus passi fuissent, vt rectè Remũdus Ruffus iurisconsultus contra Molinæum obiecit. at apud Lutheranorum magistros, qui gratiam euangelij in luxuriam, vt de aliis similibus beatus Iudas scripsit, & in licentiam transtulerunt, quis huic officio inquirẽdi præest? quod iudicium apud istos exercetur de vaniloquiis profanis, quæ populis traduntur? an non est profanum vaniloquium dogma istorum de iustificatione, quod Theobaldus Thamerus Germanus, qui quinquenniũ fuit, vt scitis, ex ministris Lutheranorum, & iam pridẽ, quia ex nobis prodierat, & ex nobis erat, ad nos rediit, scitè ille quidem, & festiuè phantasma appellare solebat, cum de eo aliquando disputaremus. quid enim vanius aut facilius esse potest, quam tradere sola & nuda fide hominem iustificari? an non superat omnes chimeras, & hippocentauros, ac tragelaphos, omnes denique fabulas, vt qui manet in morte, viuat? iustus enim, sicut scriptum est, ex fide viuit, & qui non diligit, manet in morte, ait Ioannes: sed dicent hic, fidem, cui totam vim iustificandi tribuũt, nunquam esse sine charitate, sic enim nuper quidam ex eis doctor Tubingẽsis scripsit, atque ita negabunt effici, quod dicimus. at quomodo ait apostolus de quibusdã, confiteri se nosse Deum, factis autem negare etenim si confitentur nosse Deum, fidem igitur habent. at rursus si factis negant, ergo non habent charitatem. præterea quid minus intelligi potest quam vt is qui charitatem non habet, sit amicus Dei? Abraham enim postquam credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt in Genesi scriptum est, dictus est stare coram Deo, & appropinquare illi, vt est in Gen. cap. 18. quod Philon quoque Alexandrinus in libro de migratione Abrahæ obseruauit: stare autem coram Deo, & appropinquare ei est esse amicũ eius, non solùm quia beatus Iacobus, cuius epistolam negatis, sic interpretatus est, cum ait reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, sed quia secundum idioma scripturæ S. & proprietatem verborũ non potest, aliud significare stare corã Deo & appropinquare ei, quam esse amicum eius: quod quidẽ sine opere charitatis fieri non potest, cum ipse per sapien-

Quomodo omnes chimeras superet vaniloquiũ, quod tradũt Lutherani, iustificari hominem per solam fidem.

Obseruatio Philonis in iustificatione Abrahæ; quæ locũ epistolæ Iacobi declarat, quãdo & vbi amicus Dei appellatus est.

Quid sit stare coram Deo, & ei appropinquare.

ſiam ſuam dicat, ego diligentes me diligo, & in euangelio, vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæcunque præcipio vobis: & Paulus elegit nos, vt eſſemus ſancti & immaculati coram ipſo in charitate. vt igitur Himenæus & Philetus reſurrectionem aiebant factam eſſe, antequam fieret, ſic iſti ſecundum vaniloquium ſuum iuſtificationem, quæ eſt quædam vita ex mortuis, factam eſſe tradunt, antequam fiat. *Pro.8.* *Ioan.15.* *Ephes.1.*

Quomodo quæ Magdeb. ſcripta eſſe dicunt de nobis 2. Theſſ. 2. in ipſos quoque propriè quadrent, & in nos nullo modo poßint, & quomodo myſterium iniquitatis in ipſis nunc operetur, tanquam in Antichriſtis, docuiſſe Ioannem in epiſt. ſua. Item collatio eorum quæ Daniel de Antichriſto prædixit, cum præcurſoribus eius Lutheranis magiſtris, & quomodo mira eorum ſimilitudo demonſtretur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quæ nobis falſò tribuũt Magdeb. ipſis verè congruant, vt introducere nouas ſectas, & negare eum, qui redemit eos, & ſequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blaſphemari.

Cap. 17.

Sed tranſeamus ad aliam notationem iſtorum. citant enim deinde contra nos c. 2. Theſ. 2. videamus igitur, quid Apoſtolus dicat loco ab iſtis indicato tantũ, Rogamus autem, inquit, vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtram congregationem in ipſum, vt non citò moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini neq; per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies domini: ne quis vos ſeducat vllo modo. Si vos Magd. cum Luteranis veſtris illi eſtis, quos Apoſtolus rogat, ne citò moueamini à ſenſu veſtro, neceſſe eſt, vt doceatis fuiſſe vos à principio iſto ſenſu: & iſtam diſciplinam, quam tenetis, à principio tenuiſſe patres, & maiores veſtros: at hoc non docetis neque docere poteſtis, imò noſtrum ſenſum, & noſtram diſciplinã vos ipſi in antiquis eccleſiæ ſanctæ doctoribus demonſtratis, quos næuos, & cor-

Quomodo caput epiſt. 2. ad The. quod in nos ſine recitatione indicarunt Magde. in Luteranos conueniat.

Magd. suis centuriis se ingulāt suo indicio pereuntes, & incidentes in foueā quam fecerunt.

Nō possunt esse Luterani, vt Magd. volunt quibus paulus dicit, rogamus vos, vt non citò moueamini à sensu vestro.

Quid sit apud Paulum moueri à sensu suo.

ruptelas illorum sæculorum & inclinationes doctrinæ esse dicitis ita fit, vt ipsis centuriis vestris vos ipsi iuguletis, & vestro indicio iuxta prouerbium more soricum pereatis, comprehensi à Domino in astutia vestra, & incidentes in foueam, quam fecistis. Deinde, ad quos hæc Paulus scribit inquiens rogamus vos, vt non citò moueamini à sensu vestro, & quæ sequuntur, eosdem monet paulò pòst, quid facere debeant, ne citò per errorem seducti, à sensu suo moueantur: state itaque, inquit, fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: vt iam hoc sit non moueri à suo sensu. s. esse stabiles, & permanere in eo, quod à principio, siue per sermonem præsentes, siue per epistolam absentes didicerant. quare cum nihil vos recipiatis præter verbum Dei scriptum, atque id quidem contra verbum Dei interpretemini, qua fronte hæc, quæ Paulus hic scribit, contra nos citatis? quos enim, vt dixi, Apostolus monet, ne moueantur à sensu suo, eosdem monet, vt teneant traditiones, siue per sermonem, siue per episto. quod quidem nos constanter facimus, sicut maiores nostri, & vestri etiam semper fecerunt: vos verò à nostris, & vestris discessistis. atque illi quidem, à quibus Paulus cauere rogat & monet, melius saltem quàm vos hac in parte sentiebant, qui traditiones sine scripto tenebant: alioqui non diceret Paulus, Rogamus, vt non citò moueamini à sensu vestro, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem neque per epistolam tanquam per nos missam. Ergo qui seducebant & cauendi erant, etiam per sermonem proprium, tanquam per sermonem à Paulo sine scripto dictum seducebant, siue per epistolam propriam tanquam per epist. à Paulo missam: quod quidem hodie hæretici faciunt, cùm per sensum suum, quem verbo Dei scripto attribuunt, tanquam per sensum Apostoli decipiunt. nihil enim interest decipere per epistolam, tanquam ab Apostolo missam, an per sensum verbi Dei scripti, ab ipsis, tanquam per Apostolum expositi. verbum enim Dei non est in syllabis, aut in sensu alieno: sed in sensu vero, & proprio. ac rursus vt magis adhuc intelligatis, non conuenire vobis, quod A-

postolus ait, rogamus vos, vt non citò moueamini à sensu vestro, simúlque intelligatis, à quo sensu roget Apostolus non recedere, scilicet non à priuato sensu, sed à sensu aliorum Christianorum, communi, legite Origenem tantæ eruditionis, & antiquitatis, quantæ vos eum esse scitis, qui libro 3. contra celsum tres ordines describit: vnum eorum, qui volebant de religione Christiana audire, fierique catechumeni. quorum erat ordo separatus: qui autem audiendo, satis iam profecisse videbantur, vt vellent rectè viuere, nondum tamen baptizati erant, horum erat alter ordo: tertius eorum, qui quoad fieri poterat. ostendebant studium propositi imque sibi esse nihil aliud velle, ἢ τὰ χριστιανοῖς δοκοῦντα, id est præterquam ea quæ omnibus Christianis videntur. hoc enim significat, quod dixit ἀορίστως id est, infinitè ac sine articulo χριστιανοῖς. Respondete igitur nobis Magdeburgens & cæteri Lutherani, ex quorum ordine vos estis? non enim estis ex primis, nec ex secundis, sed nec ex tertiis, siquidem non vultis tenere, quæ aliis omnibus Christianis videntur, sed quę Luthero & eius magistro Ioanni Vviclef visa sunt. hoc ergo erat, quod Apostolus ad Corinthios scripsit sicut in omnibus ecclesiis doceo, quod quidem per ministros Lutheranorum dicere non potest, quia non docent aliarum ecclesiarum dogmata. illud præterea, quod Apostolus adiunxit, siue per spiritum, quis non videt non in nos. sed in vos quadrare? erant enim tunc, cum hæc Paulus scripsit, qui deciperent, dicentes habere se spiritum Dei esséque Prophetas, vt Theodoretus quoque interpretatur: at in ecclesia nostra nemini nisi à mente alienatis permittitur hoc de se aut existimare, aut dicere: nullus post Sanctos Apostolos ex catholicis doctoribus, ac sanctis patribus ausus est dicere habere se spiritum propheticum, at vester doctor vel potius illusor Martinus Lutherus ausus est dicere se Germanicum prophetam, & habere se spiritum Dei. & cum Apost clare moneat Thessal. & per eos cæteros omnes, vt caueant ne decipiantur per spiritum, vos contra hãc Pauli Apostoli admonitionem eum secuti estis, qui se vestrum prophetam fecit.

Quod Luterani non sunt ex vllo trium ordinum, quos Origenes descripsit.

Quomodo, quid Paulus monuit Thess. vt viderent, ne quis eos per spiritum deciperet, facere voluerunt.

In ecclesia catholicorũ nemo quamlibet sanctus audet se dicere prophetam, vt ausus est Lutherus.

Quod mysteriũ iniquitatis non in nobis secundũ Magd. sed in Luteranis secundum Paulum operetur.

Sed veniamus tandem ad illud, quod in hoc capite epist. Pauli pręcipuum est: quod nobis tribuunt Magd. & de nobis scriptum esse blasphemè fingunt: nam mysterium, inquit, iam operatur iniquitatis. cum demonstratum anteà sit non esse vos ex eorum numero. quos hic Paulus monet, ne citò moueantur à sensu sed stent potius fixi, & stabiles in eò. quod à principio siue per doctrinam epist. scriptæ, siue sine scripto didicerint, cõsequens est non esse vos ex iis, qui rectè stant, & cauere debent, ne excidant à recto sensu: relinquitur igitur, vt ex eorum numero sitis, qui vel errant, vel errantes, alios quoque in errorem mittunt. in vobis igitur operatur mysterium iniquitatis, non autem in iis, quos Apostolus rogat modò sicut olim illos, ne citò moueantur à sensu suo. quem enim sensum dicat. explanat posteà, sensum scilicet eis traditum, siue per sermonem, siue per epistolam. Quod verò sit istud mysterium iniquitatis, quod iam operatur, ex iis, quæ Daniel de Antichristo prædixit, intelligere licet. Similia enim atque de illo prædicta sunt, cernuntur nunc in Antichristis, qui sicut ait beatus Ioannes. nunc multi facti sunt, vnde, inquit, scimus, quia nouissima hora est: & subiungit, vt eos ex ortu, atque origine cognoscamus, tanquam hæc sit princeps nota, atque indicium clarissimum eorum, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nã si fuissent ex nobis, permansisset vtique nobiscum. Respondete ergo Lutherani & Magd. nos ne exiuimus ex vobis, an vos ex nobis? si nos ex vobis, docete, quando nos vestram disciplinam, quam nouellus vester propheta peperit, professi sumus qui ab initio in eadem regula fidei & doctrinæ permanemus: sin verò hoc docere non potestis, & vos ex Martini schola natos esse negare, neque vultis, neq; si velitis, potestis, quorum patres, imò plerique vestrum eadem fidei dogmata prius tenebatis, quæ multi adhuc vestræ gentis inter vos in vestris ciuitatibus nobiscum Deo adiuuante tenent, sequitur, vt vos ex nobis exientis, ergo vos estis Antichristi, de quibus Ioannes in epist. sua loquitur, illius præcursores, de quo Daniel. ait. & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis, donéque venit an-

1. Ioan. 2.

Quod non nos ex Luteranis, sed Luterani ex nobis exierunt secundum scripturam Ioãnis.

Quod testimonio Ioannis Magd & cæteri magistri Luter. sunt Antichristi.

tiquus dierum,& iudicium dedit ſanctis excelſi:& tem-pus aduenit,& regnum obtinuerunt ſancti. hoc enim plerunque accidiſſe videmus, cum catholici aduerſus infideles victoriam obtinuerunt. Hoc eſt iudicium, quod dedit Deus ſanctis excelſi & dabit adhuc maius, niſi conuertantur ad dominum,à quo defecerunt. Sed videamus iam iniquitatem Antichriſti in ſcriptura Danielis prophetıcè delineatam,vt myſterium eius in Antichriſtis, qui nunc facti ſunt, agnoſcamus. & ſermones,inquit,contra excelſum loquetur,& ſanctos altiſſimi conteret: & putabit quod poſſit mutare tempora & leges:id eſt exiſtimabit,quod poſſit religionem,quę illo tempore vigebit,funditus delere, hoc enim eſt mutare tempora & leges. Sic Theodoretus hunc locum interpretatur.Quæſo,vtri noſtrum laborant,vt religio mutetur,nos ne qui in eadem religione, quæ nobis à principio tradita eſt permanemus, an vos,qui religione patrum veſtrorum mutata,à propheta veſtro nouello nouellam religionem accepiſtis? quod ſi vos eſtis, qui religionem, quæ per vniuerſas mundi eccleſias ab antiquis diebus viget,mutare vultis,igitur in vobis tã-quam in Antichriſtis operatur iam myſterium iniquitatis illius nouiſſimi Antichriſti,qui hoc ipſum plenius facturus eſt:iniquitas,enim illius, quæ nondum apparuit,ſed adhuc latet, vnde myſterium iniquitatis vocatur,in vobis ex parte oſtenditur & eleuabitur, inquit idem Daniel, & magnificabitur aduerſus omnem Deũ, & aduerſus Deum Deorũ loquetur ſuperba. apud nos omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita eſt: omnibus reddimus debita: cui timorem,timorem: cui honorem, honorem ſubiecti omni creaturæ propter Deum ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. omnes honoramus: omnibus dominis ſeruimus non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.& ſiquis aliud audet, non eſt ei impunè, vos verò quid?an non contra veſtrum Imperatorem in aciem eduxiſtis?an non in Belgica & Gallia conſortes veſtri Luterani & Caluiniani à Regibus ſuis defecerunt? in Pontificem verò ſummum eccleſiæ iudicem à Deo datum quia non poteſtis copias educere, linguas

Dan.7.

Quomodo quod de Antichriſto Daniel predixit, iam in Luteranis Antichriſti præcurſoribus aliquãdo impletum eſt.

Myſterium Antichriſti in prophetia Danielis deſcriptum, iam in Luteranis ex parte oſtenſum.

Comparatio eorum, quæ à Daniele de Antichristo prædicta sunt, cũ iis quæ in Luteranis cernuntur de maledictis in Pont. de mutatione religionis, de spoliatione templorum, de sacrificio sublato.

& stilum nocte, & die maledictis, & cõtumeliis, ac blasphemiis in Deum armatis, & non esse ei obediendum docetis an non est hoc eleuari & magnificari aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loqui superba? Sequitur in Daniele, & Deum patrum suorum non reputabit hoc quoque in vos cõuenit. si enim vos Deum patrum vestrorum reputaretis nunquam religionem, quam dedit patribus vestris, mutaretis, vt mutastis: sicut nos non mutamus, quia Deum patrem nostrum reputamus Sequitur, & Deum Moazin id est Deum fortem in loco suo venerabitur. hoc verò viris congruit, nónne vobis? imò vobis, vos enim estis, qui in patria vestra, vestra dogmata ceu Deum fortem colitis: cùm autem ad loca catholicorum venitis, non amplius impunè idem facere vobis licet sed aut fugiendũ aut dissimulandum, aut delitescendum est: nos verò, & in nostris & in alienis, id est, in vestris quoque locis fidem, & fidei nostræ doctrinam apertè profitemur Sequitur in Daniele, & Deum quem ignorauerunt patres eius colet auro & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis, hoc quoque in vos mirificè competit, qui ecclesias catholicorum auro & argento & lapidibus pretiosis spoliastis, vt dogma Luteri de delendis templis & eorum ornatu coleretis, quod nunquam antea à maioribus vestris auditum est. Sequitur, & dabit eis potestatem in multis: & terram diuidet gratuito, siue in donis, vt est apud 70 nec hoc in nos, sed in vos potius quadrat. apud nos enim quisq; possidet sua: nullus in alienam possessionem irruit. nõ licet apud nos per vim diripere. & aliis donare de rapina. vos, vos hoc fecistis, qui ecclesias, & ecclesiarum prædia, & possessiones occupastis gratis. & dono principum vestrorũ. ergo apud vos sunt Antichristi, qui hoc facere docuerunt. Iam verò quod prædixit idem Daniel tollendum esse tempore Antichristi iuge sacrificium siquidem Antiochus, de quo Daniel prophetát, qui hoc in templo Iudæorum fecit typ⁹ fuit Antichristi, quæro à vobis Magd. de quo sacrificio accipiendum esse existimatis? fortasse respondebitis de interiore & spirituali: at hoc dici non potest, hoc enim prohiberi non poterit, restat igitur, vt de ex-

Quod Luterani negantes sacrificium externum in ecclesia, prophetiam Dan. faciunt falsam.

terno accipiendum sit. ergo est in ecclesia catholica sacrificium externum. aut hæc prophetia Danielis falsa est. quod si est externum sacrificium in ecclesia catholica, vt quidem est, quod Antichristus tollet, vbi dominabitur, qui nam sunt præcursores eius, in quibus mysterium huius iniquitatis iam operatur? nonne vos magistri Lutheranorum, qui traditis sanctam eucharistiã non esse sacrificium? imò nõ solùm hoc, sed ipsam eucharistiam sustulistis, cum sacerdotes sustulistis.

Citant prætereà Magd. contra nos 2. Pet. 2. sed nec locum hic recitarunt à conscientia deterriti. quare recitemus nos, vt intelligant omnes, nobis ne, an vobis congruant, quæ beatus Petrus de hæreticis, qui futuri erãt, hic prædixit, fuerunt verò, inquit, & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis. erunt magistri mendaces, qui introducẽt sectas perditionis: & eum qui emit eos, negant superducentes sibi celerem damnationem. respondete ergo nobis Magd. vtri nostrum introducunt nouas sectas perditionis, & eum qui emit eos, negant superducentes sibi celerem damnationem: nos ne, qui vt sæpe diximus, & demonstrauimus, & res ipsa loquitur, in eadem regula fidei à principio tradita perseueramus, vt vestri quoque patres, & maiores perseuerarũt, an vos, quorũ secta ante 40. annos ignota erat? Sequitur in epist. Petri, & eũ qui emit eos, negant. Videamus etiã, an vos Christum, qui nos passione sua redemit, negetis? Paulus enim ait, & consumatus scilicet per passionem factus est omnibus obtemperãtibus causa salutis æternæ, non dixit omnibus credentibus tantũ. aut omnibus per solam fidem passionem eius apprehendentibus: sed obtemperantibus, aliud est enim credere, aliud obtemperare: fides ex auditu est, & ad credendum satis est assentiri auditis: ad obtemperandum nõ satis est. nec enim qui audita credit, continuò audita facit: neq; saluus erit, si quis credat in patrem & filium & spiritum sanctum, in filium dico propter nos mortuum, & suscitatum, apprehendens per fidem passionem eius vt vos loqui soletis, neque tamen hanc fidem operetur suscipiendo baptismum, id est, obtemperando ei, qui credere, & baptizari præcipit. nã si in baptismo cõ-

Comparatio eorum quæ Petrus de hæreticis futuris prædixit, cũ iis, quæ agũt, & proferentur Luterani.

Quomodo Luterani eum negant, qui redemit eos.

plantamur similitudini mortis eius, & ipse ex obedientiā passus est, ergo in baptismo non sola fides patris, & filij & spiritus sancti, sed opus obedientiæ Christi, cuius baptismo, vt præcepit, baptizamur, interuenit. Vos igitur, cùm per solam fidem, id est, sine operibus, (nullum enim opus excipitis) iustificari hominem docetis, eum qui redemit vos, negatis: ipse enim dicit, ego redemi obtemperantes, vos dicitis, redemit credentes, tantum. an non est hoc negare eum qui redemit vos? fortasse dicetis, Apostolum dicere, factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ: vos autem de iustificatione in præsenti vita loqui, quæ per solam fidem fiat. at si scripturas, & virtutem earum non ignorare velitis, non hoc dicetis: qui enim promissionem habet vitæ æternæ futuræ, idem habet promissionem vitæ, quæ nunc est, de qua scriptum est, iustus ex fide viuit: vtraque enim promissio connexa est nexu inseparabili, sicut Apostolus Paulus docuit, cum ad Timoth. scripsit, pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. ergo qui non promisit salutem æternam ex sola fide, sed ex fide & obedientia, quæ in operibus versatur, idem neque promisit ex fide sola sine obediētia salutem, quæ nunc est, quæ ex iustificatione per fidē existit. si enim hanc ex sola fide promisisset, & illam quoque æternam ex sola fide promisisset: atque ita necesse esset vos ad illorum hæresim adhuc peiorem delabi, qui neque, ad consequendum salutem æternam necessaria esse opera tradebant, sed potius in quocunque scelere quis esset, futurum esse saluum, tanquam per ignem, modo in Christum crederet, eiusque sacramenta perciperet. contra quos disputat S. Aug. in lib. de fide & operibus & S. Sixtus 3 in lib. item de operibus fidei. Rursus d. Pau. in illo ipso cap. 2 epist. 2. ad Tīm. de quo supra disseruimus. Si sustinebimus, inquit, & corregnabimus: si negauerimus, id est, si sustinere & compati noluerimus, & ille negabit nos. Si igitur vt corregnemus, id est, vt adueniat nobis posteà regnum cœleste futuræ vitæ, non satis est credere tantùm, sed necesse est compati Christo, & sustinere, & qui hoc negat, eum negat, qui redemit nos, ergo vt adueniat nobis nunc regnum

Heb. 5.

1. Tim. 4.

Quod vitæ quæ nunc est per iustificationē, & vita cœlestis futuræ coniuncta est promissio.

gnum ſpirituale vitæ, quæ nunc eſt ex iuſtificatione. on ſatis eſt fides ſola,& nuda,ſed neceſſe eſt compati, ſuſtinere. Siquidem vtriuſque vitæ, & vtriuſque reni petitio, ac promiſſio connexa eſt. neque promiſſio nius ab alterius promiſſione ſeparari poteſt. Sed pergamus ad ea, quæ in loco propoſito epiſtolæ Petri ſequuntur, & multi, inquit, ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur. apud nos tametſi multi ſint, qui luxurioſè & perditè viuant, quia lata eſt via, quæ ducit ad perditionem, & arcta via ſalutis, tamen nullus docet non eſſe meliorem continentiam: non licere vouere Deo caſtitatem: aut poſſe monachos, vel ſacerdotes vxores ducere & monachas nubere: quæ quidem cum magiſtri Lutheranorum doceant, fit, vt multi eorum luxuriam ſequantur, & blaſphemetur per eos via veritatis, quæ ſancta vota continentiæ & probat & laudat. Sequitur in epiſt. & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Si verba veſtra, quibus miſeros Lutheranos decipitis, vt vos honore dignos ducant, ac vos tanquam diſcipuli & alumni ſequātur, nō ſunt ficta, producite nobis teſtes, ſicut nos facimus, qui ſcripturas. quas citatis, ſic vt vos fingitis, intellexerint, aut intelligendas eſſe dixerint, quod cùm facere non poſſitis, cuius veſtrum conſcientia non conuincitur, ficta eſſe verba veſtra? quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio veſtra non dormitat. iam verò illa, quæ paulò pòſt ſequūtur, Qui pòſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, Dominationemq; contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere, & reliqua deinceps facilè quidem demonſtrare poſſemus ad vos pertinere, & veſtri ſimiles, ſi omnia perſequi propoſitum eſſet. Satis hæc ſint, vt intelligant, quibus Dominus dederit intellectum, non contra nos, ſed contra vos eſſe capita illa ſola indicatione notatá: quæ nos ad confuſionem veſtram in pœnitentiam, ſi fortè conuertat vos Deus, & ſanémini, recitauimus, & in vos quadrare, & ſcripta eſſe oſtendimus, ad reliqua deinceps libro quarto, qui ſequitur, reſpondebimus.

Francisci Turriani Societatis IESV,

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum,

LIBER QVARTVS.

AD ea, quæ Magdeburgen. in epistolas Pontificum Apostolicorum extra caput de doctrina separatim obiicienda esse putauerunt, satis secundo, & tertio libro Reuerendissime, & Illustrissime Stanislae Hosi respondisse me arbitror. nihil enim prætermisimus, aut dissimulauimus, quin omnes quæstiones istorum explicauerimus, siue ex temporum ratione, & historiarum fide, siue ex argumentorum demõstratione, siue ex scripturarum scientia, siue ex apostolicæ traditionis disciplina, & rationis patrocinio, siue ex correctione veterum exemplariorum, siue ex testium auctoritate penderent. ita vt omnia, quibus vel minus quidem cauti, vel parum intelligentes capi, & irretiri deinceps possent, expedita iam eis sint: iis verò qui adhuc ab istis decepti sunt, & vulnus acceperunt, medicina parata sit ad sanandum: nisi ex eorum numero sunt, qui vt Apostolus ait, cauteriatam habent conscienti-

am, quíque proficiunt in peius, & vt in Apocalypsi beati Ioannis de quodam scriptum est, nomen habent, quod viuant, & mortui sunt. Nunc autem ad caput totius accusationis respondendum est: Vniuersa enim crimina in epistolas hactenus congesta, & omnes quæstiones à Magdeburgen. propositæ eò spectant, vt infirmata epistolarum fide, & auctoritate, doctrina earum, quæ hæreticorum sententias, atque opiniones apostolicæ traditiones auctoritate infirmat, & frangit, infirmata esse videatur. Nos enim licet has epistolas non haberemus, incommodi quidem parum, infirmitatis verò prorsus nihil ecclesiæ nostræ dogmata accepissent: Siquidem ipsa traditio apostolicæ doctrinæ, quæ in ecclesia tanquam depositum custoditur, & quæ sanctarum scripturarum obsignatio est, satis doctrinam harum epistolarum fideliter custodit. At hæretici, nisi eas epistolas negent, neque doctrinam, neque disciplinam suam defendere vllo modo possunt. Idcirco ad faciendum impetum in caput doctrinæ, omnes illas machinas, quas duobus libris superioribus labefecimus, & omnia illa criminum, & quæstionum instrumenta compararunt. Sed quia in hoc capite doctrinæ, quod isti tanquam arcem oppugnant, semper nos ad scripturas prouocant, & nos respondendo, eisdem rursus scripturasquoque obiicimus, operęprecium est admonere eos, qui hæc nostra, & istorum scripta lecturi sunt, ad quam isti regulam interpretationem dirigant scripturarum, si fortè nesciunt, quemadmodum eas isti interpretentur: inde namque vniuersum hoc malum fluxit. nec enim scire curant, quemadmodum Sancti Apostoli eas intellexerunt, & à nobis intelligi voluerunt: non enim aliter intellexerunt, quã ecclesiæ Christi tradiderunt. quod quidem si noui hęretici negent, ad illos iam veteres Simonis successores pertineãt, qui vt S. Irenæus lib 3. contra hæreses scripsit, Sanctos Apost. non quod sentiebant, sed in hypocrisi docere aiebant: aut si non negent, necesse est, vt idem Irenæus colligit, non solùm omnibus episcopis successoribus Apost. sed etiam ipsis Apostolis sapientiores se esse existiment: si quidem non sensum Apostolorum, sed suum in scri-

Propositum nouorum hæreticorum in accusandis epist. Pont. Apostolicorũ.

Noui hæretici nisi epist priscorũ Pont. negẽt, disciplinam suæ sectæ defendere non possunt.

Quomodo ex eo quod relicta Apostolicæ traditionis regula scripturas sanctas Lutherani interpretantur, vniuersus eorũ error natus est.

Quod sit nouis hæreticis propositum in interpretatione scripturarum.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 12. 14.

Mar. c. 12.

Veram scripturæ sanctæ interpretationem cũ ecclesiæ catholicæ traditione necesse est congruere.

pturis profiteantur. Hoc enim est nouis hæreticis propositum, quod eorũ magistro Luthero à principio fuit, sensum, scilicet, quẽ ipsi in scripturis excogitarũt, hunc profiteri verũ scripturę sensum: quibus frustra, si ita est, beatus Ioannes scripsit, inquiens, charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt: & vt intelligeremus, dici hoc de spiritu, id est, de sensu subiecto, qui est velut anima scripturæ, quæ instar corporis est, subiungit, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum (vt enim veros interpretes prophetas vocare solet scriptura, vt ex epistola priore ad Corint. perspici potest, sic falsos interpretes pseudoprophetas) quod si probandi sunt spiritus, id est, interpretationes siue sensus, an ex Deo sint, ne in falsas sententias, & doctrinas pseudoprophetarũ ignari incidamus, dicant noui hæretici quomodo ipsi probent? etenim si per se ipsam interpretanda est scriptura, & hoc etiam pseudopropheta facit: aliunde ergo petenda interpretatio est, ex traditione, scilicet, quæ tanquã depositum in ecclesia ab initio ipsius viuæ Apostolorum prædicationes fidelissimè seruatur. Ad hanc ergo regulam nos dirigimus interpretationem scripturarum, in quibus se putant isti vitam habere æternam, vt dominus Iudæis dixit: quod quidẽ verum est in iis, qui eas scrutantur, vt in eodem loco idẽ præcepit. sed istis illud potius cõuenit, quod eisdẽ Iudæis in euangelio Marci dictum est, nonne ideo erratis nescientes scripturas, & virtutẽ Dei? sed cur illi scripturas nesciebant, nisi quia non scrutabantur? at verò scrutari scripturas tam diu isti non poterunt, quãdiu quid ecclesiæ catholicę ab initio traditũ sit, scire, & tenere noluerint. Cũ traditione enim necesse est congruat scriptura, ne quis ex verbis scripturæ, cũ in varias sententias hinc, inde trahuntur, occasionem errandi ignorans capiat Hæc salutaris, & necessaria regula, in vtraque hierarchia Mosaica, & euangelica à Deo prouisa est. Vnde Clemens Roman. in quadam alia epistola, quam ex persona B. Petri ad Iacobum fratrem Domini scripsit, cuius Photius etiam meminit, ab eo petiit vehementer, vt libros prædicationis, quos ad eum Petrus misisset, cum illis tantum communicaret,

qui traditionis regula ad rectè interpretandas scripturas instructi essent exemplo illorum septuaginta seniorum, quos Moyses iussu domini elegit, & qui cathedrã eius susceperunt. describam hic partẽ epistolæ propter summam eius grauitatem & vtilitatem, & quod in nouos hæreticos maximè quadret, & vnde eorũ malũ ortũ sit, clarissimè demõstret, ἀδῶς ὅτι ἀδελφέ μου εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύδοντα προθύμως, ἀξιῶ καὶ δέομαι τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἔπεμψά σοι βίβλους μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μεταδοῦναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πείρας, ἀλλ' ἐάν τις δοκιμασθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ τότε αὐτῷ κατὰ τὴν ἀγωγὴν παραδοῦναι, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἑβδομήκοντα ὁ Μωσῆς παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτοῦ παρειληφόσι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ καρπὸς τῆς ἀσφαλείας ἄχρι τοῦ δεῦρο φαίνεται. τὸν γὰρ αὐτὸν οἱ πανταχῇ ὁμόεθνεις τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσουσι κανόνα, κατὰ μηδένα τρόπον ἄλλως φρονεῖν ἀπὸ τῶν πολλὰ νοούσων γραφῶν ἐξοδευθῆναι δυνηθέντες. κατὰ γὰρ τὸν παραδοθέντα αὐτοῖς κανόνα τὰ τῶν γραφῶν σύμφωνα πειρῶνται μεταρρυθμίζειν, εἰδήτις τυχὸν μὴ εἰδὼς τὰς παραδόσεις ταράξῃ πρὸς τὰς τῶν προφητῶν πολυσήμους φωνάς. οὗ ἕνεκεν οὐδενὶ διδάσκειν ἐπιτρέπουσι, ἐὰν μὴ πρότερον μάθῃ πῶς δεῖ ταῖς γραφαῖς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἷς θεός, εἷς νόμος, μία ἐλπίς. ἵνα γοῦν τὸ ὅμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γίνηται τοῖς ἑβδομήκοντα ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλους μου τῶν κηρυγμάτων δὸς μετὰ τοῦ ὁμοίου τῆς ἀγωγῆς μυστηρίου, ἵνα καὶ τοὺς βουλομένους τὸ τῆς διδασκαλίας ἀναδέξασθαι μέρος ἀσφαλίζωσιν. ἐπεὶ ἐὰν μὴ οὕτως γίνηται, εἰς πολλὰς γνώμας ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῶν διαιρεθήσεται λόγος. τοῦτο δὲ οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι, ἀλλ' ἤδη αὐτοῦ τοῦ κακοῦ τὴν ἀρχὴν ὁρῶν. τινὲς γὰρ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τὸ δι' ἐμοῦ νόμιμον ἀπεδοκίμασαν κήρυγμα, τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπου ἄνομόν τινα καὶ φλυαρώδη προσηκάμενοι διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα ἔτι μου περιόντος ἐπεχείρησάν τινες ποικίλαις τισὶν ἑρμηνείαις τοὺς ἐμοὺς λόγους μετασχηματίζειν εἰς τὴν τοῦ νόμου κατάλυσιν.

Interpretemur latinè, & si non pari elegantia, & nitore sermonis. Quoniam te video (inquit) mi frater, ad communem omnium nostrum infirmitatem alacriter properare, oro, atque obsecro, vt mearum prædicationum libros quos ad te misi, cum nullo ex gentibus, communices, neque cum vllo ex nostris, antequam eum experiaris: si quis verò postquam erit ten-

Regula traditionis in Mosaica Hierarchia ad rectè interpretandum scripturam.

In Mosaica Hierarchia nulli permittebatur docere, nisi prius disceret interpretari scripturam.

Vnde fiat, vt doctrina simplicis veritatis in multas sententias scindatur.

Adhuc viuente Petro cœperunt hæretici doctrinam, quam tradebat, deprauare.

Quomodo ex interpretatione scripturarum sine regula traditionis, tanquã ex equo Troiano multiplices sectæ nouorum hæreticorum natæ sunt.

tatus, dignus esse apparuerit, tunc ei tradas ad exemplum institutionis, qua Moises septuaginta senioribus, qui cathedram eius susceperunt, scripturas tradidit, vnde fructus tutæ cautionis, vsque ad hoc tempus manasse cernitur. Omnes enim in illa natione eandem regulam in cultu vnius Dei, & in disciplina vitæ seruant: neque possunt ab scripturis, si in multos sensus vergant, de via extrudi ad sentiendum aliter, siquidem secundum regulam veritatis traditam aggrediuntur aptare conuenientiam scripturarum, si quis fortè, quia traditionem ignorat, in vocibus prophetarum multiplicibus, & ambiguis hæret. ob hanc causam nulli permittunt docere, nisi prius discat, quomodo scripturis vtendum sit: hinc apud eos vnus Deus est, vna lex, vna spes. vt ergo idem, quod illis septuaginta, apud nos nostris fratribus eueniat, da libros mearum prædicationum simili mysterio institutionis, vt hoc modo eos instruant, qui voluerint subire munus docendi, atque instruendi, alios: nisi enim sic fiat, in multas sententias doctrina veritatis scindetur. Hoc verò non vt vates scio, sed potius iam mali huius principium video: quidam enim ex gentibus legitimam meam prædicationem improbarunt doctrina inimici hominis profana, & nugatoria recepta: idque cum adhuc in viuis essem, conati quidam sunt sermones meos variis interpretationibus, ad soluendam legem transuertere. hactenus epistola. Quis iam non videt oculis suis, euenisse hac etiam nostra ætate nouorum hæreticorum, quod in hac epist. Clemens ex persona beati Petri scripsit, scilicet nisi ij, qui scripturas sanctas tractarent, secundum regulam apostolicæ traditionis interpretarentur, futurum esse, vt in multas sententias doctrina veritatis scinderetur: Hinc ergo tanquam ex equo Troiano exierunt Lutheri secta, & eius Teutonica noui testamenti deprauata interpretatio, quæ ad sensum Lutheri, relicta traditione, facilè accommodaretur, hinc Anabaptistæ, & hi multiplices: itidem sacramentarij inter se adhuc varij, tum Confessionistæ item multiformes, Serueriani, Stancariani, Antinomi, Osiandrini, Maioristæ, Melanchthonici, Adiaphoristæ, Suencfeldiani, & Caluinistæ,

ac ne quis suspicetur, de leuibus inter se istos dissistere, quidam ex ipsis Lutheranis Nicolaus Gallus, in libro Theseon, & Hypotyposeon, non (inquit) inter nos de leuibus concertationes sunt, sed de sublimibus Christianæ doctrinæ articulis, de lege, & euangelio, de iustificatione, & bonis operibus, de sacramentis, & vsu cerimoniarum: nec vlla ratione componi, & transigi possunt, & reliqua, quæ ex eo libro Staphylus Prusiensis in libello de Lutheranorum inter se concordia recitat. Hinc etiam prius in vetere testamento extiterunt Sadducæi, qui resurrectionem corporum negabant: Pharisæi, qui fato assignabant causam peccati. Basmothæi, qui prouidentiam tollebāt, & animæ immortalitatem: Hemerobaptistæ, qui tenentes traditionem seniorum, non manducabant, nisi crebrò lauarent manus. Hi nanque sententias suas, & sectas ex scripturis quoque sanctis trahebant, quia non secundum cathedram Moysis eas interpretabantur. hoc enim significabat cathedra Moysis scilicet potestatem docendi secundum regulam fixam, & stabilem traditionis eius. si qui autem cùm alioqui potestatem haberent interpretandi, non tamen interpretarentur secundum traditionem Moysis cum illis septuaginta communicatam, quibus Dominus dedit, sicut in libro Num. scriptum est de spiritu Moysis. quomodo hi coargui possent, docuit dominus in euangelio, cum scribas & pharisæos, interrogauit, inquiens. Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, honora patrem, & matrem, vos autem dicitis, & quæ sequuntur. Illæ igitur dicendæ sunt traditiones hominum, quæ cum scriptura sancta non congruunt, imò ei repugnant. atqui cathedræ illi Moysis, id est, potestati docendi scripturam secundum traditionem Moysis, quæ cathedra vmbram tantùm habebat futuræ cathedræ, sicut Apostolus de lege dixit, habuisse vmbram futurorum bonorum, non ipsam imaginē rerum, illi, inquā, cathedræ successit in nouo testamēto potestas docendi euangelium secundum cathedrā Petri, id est secundum traditionem, apost. quorum Princeps fuit beatus Petrus, cui Christus ecclesiam suam

Quomodo in Hierarchia Mosaica ex interpretatione scripturarum relicta traditione Cathedræ Moysis multæ quoque sectæ prodierunt.

Quid significet cathedra Moysis.

Num. c. 11.
Matt. c. 15.

Quomodo eos, qui veterem scripturam non secundum cathedram Moysis interpretabantur, Dominus docuit redarguere.

Quæ sunt traditiones hominū.

Quomodo cathedra Moysis vmbra fuerit cathedræ Petri.

Quomodo in ecclesia catholica doctrina vera à falsa discernatur.

commisit, & post eum successoribus. Quare quæcunque scripturæ interpretatio, aut doctrina, aut disciplina vlla, quæ cum hac traditione congruit ecclesiastica est: & sicut diuinus Dionysius in 1. c. cœlestis hierarchiæ tradit, imaginem habet reiũ, quas beatæ mentes in cœlo plenè contemplantur. quæ verò non cõgruit, sed potius discrepat, falsa est, & ab hominibus excogitata, & si quis apud nos hanc doctrinam non profitetur, quæ cũ publica, & ecclesiastica traditione à sanctis apostolis per viuam vocem relicta non consentit, cõuincitur, & diiudicatur, à quibus debet: sunt enim qui huic inquisitioni sacræ, & sacro iudicio præsunt ne quid horũ dissimulari, aut negligi possit, vt vigeat semper apostolica traditio, id est, spiritus scripturæ sanctæ qui ex Deo est. sed redeo ad epistolam illam Clementis ex persona Petri, cum qua mirificè congruunt quæ idem Clemens in epist. 5. in extremo scripsit, diligenter, inquit, obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secũdum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur deinde reddit rationem, sunt enim, inquit, multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit, hæc vocauit paulò ante idem Clemens in persona Petri, πολυσήμους φωνὰς, καὶ πολλὰ νεύσας γραφὰς, id est, multiplices voces, & scripturas in multas partes vergẽtes. deinde subiungit Clemens, sed fieri hoc non oportet: non enim sensus extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum debetis quærere (sic enim est in vetustis exemplaribus manu scriptis Vaticano, & Florentino Sancti Marci) aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis hoc est quod hodie noui hæretici faciunt: Ipsi enim sunt, qui sensus extrinsecus, ab alteris, qui sumus nos, alienum & extraneum quærunt quia nõ ipsi ante nos fuerunt, si quidem ante Lutherũ, qui eis sectam, & nomen dedit, non fuerũt: hi ergo sunt, qui sensum istum suum extrinsecus quæsitum, ab alteris, qui plurimis sæculis antecesserunt, alienum & extraneũ, quomodo scripturarũ auctoritate cõfirment, semper quærũt, vnde verbũ Dei abundanter habitat in ipsis, sed non in omni sapiẽ-

Locus epistolæ 5. Clementis emendatus.

tia, vt Paul. Colossensibus præcepit, sed in omni insi- *Coloss. 3.*
pientia: quoniam semper scripturas suo sensu resonāt,
ex quibus quidem oportet, inquit Clemens, sensum capere veritatis, sed quemadmodū capere oporteat, statim subiungit, inquiens, & ideo oportet, ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat: hoc ipsum dixit, paulò ante idem Clemens ex persona beati Petri κατὰ τὸν παραδοθέντα κανόνα, id est, secundum regulam traditam, regulam enim traditā uocat regulā veritatis traditæ, quæ est traditio maiorum. deinde subiungit, sic enim fit, vt & ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. Noui ergo hæretici, qui veritatem à maioribus traditam respuerunt, & scripturas secundū eam interpretari nolunt, quia non rectè didicerunt, neque docere possunt, errantes ipsi, & alios in errorē inducentes. In hanc regulam interpretandi scripturas sanctas secūdum traditionem maiorum vsque ab ipsis apostolis, intuens beatus Irenæus, sic libro 3. contra hæreses cap. 3. scripsit, sed quoniam valde longum est in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ, eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel cœcitatem, & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt. huius ergo traditionis non scriptæ quanta vis esset ad reuincendos falsos interpretes & ad obsignandam legitimam legis interpretationem, non solùm intellexere, qui spiritum Dei acceperunt, vt illi primi Moyses, & septuaginta Seniores veteris testamenti ministri, & post eos Sancti Apostoli ministri noui, eorumque successores, sed etiam gentes, quæ legem non acceperunt, natura duce, hoc vtcunque cognouerūt. hinc enim Lacedæmonij legibus non scriptis vtebantur, vt eorum legislator Lycurgus iussit, non solùm, vt antè dixi, quia vt Plutarchus

Regula traditionis in interpretandis scripturis ad redarguendos hæreticos ab Irenæo notata & commendata.

Quanta vis sit traditionis maiorum ad obsignandam legitimam interpretationem legum & præceptorum non so.

lum Moyses & 70 seniores, & in nouo testamento Apostoli per spiritum Dei perfectè cognouerunt, sed ex parte Gentiles duce natura.

scribit, quæ præcepta sunt, & maximè ad felicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, existimabant sine scripto in mores & institutiones ciuium induta, immutabilia manere, sed etiam, vt ego quidem opinor, quia intelligebat sapiens legislator, facilius esse, ea deprauare, quæ magis ex materia constant, quàm quæ minus: facilius, inquam, deprauare tum scripturam quæ ex charta, & atramento constat: tum sensum, qui materialibus verbis scripturæ materialis subiectus est, velut anima corpus induta dum hanc vocem, quæ scripta est, ego hoc, ille non hoc sed aliud significare contendit, quàm deprauare mentem, seu sensum legislatoris, qui vnus est à principio explicatè traditus. Qui enim traditionem magistri profitentur, non tam sermonē aut scripturam magistri, quàm mentem eius, quæ falsa intelligentia, aut interpretatione, corrumpi, & adulterari nō potest, profitentur: & ad regulam illius mētis siue sensus sermonem, & scripturam eius accommodāt. hoc, vt dixi, ministros vtriusque testamenti perfectè docuit spiritus Dei: gentes verò ex parte docuit naturæ instinctus. vt iam noui hæretici, dum traditiones reiiciunt, quæ ad bene vtendum scripturis necessariæ sunt, neque spiritū Dei audiant, qui in vtrumque testamentum traditionē suam contulit: neque naturam, quæ traditionem defendit: imò imprudentiores sunt priscis illis hæreticis, qui, vt Sanctus Irenæus in libro 3. ait, cum ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertuntur ipsarū scripturarum, quasi non rectè habeant, neque sint ex auctoritate (hoc iam noui hæretici ex parte fecerunt, epistolam Iacobi, & Iudæ, & ad hæbreos, & quosdā alios libros canonicos negantes) & quia sint (inquiunt) variè dictæ: & quia non possit ex his inueniri veritas ab iis, qui nesciunt traditionem, non.n. per litteras traditā esse illam, sed per viuam vocem. hæc hæretici illi, qui quidem propheta rūt hic, licet mala eis mens esset. Nos ergo permanentes in iis, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes à quibus didicerimus, sicut Aposto. de Timotheo scripsit, pergemus deinceps respondere ad reliqua, quæ in doctrinam epistolarum Magdeburgenses produxerunt: & quia scripturas flagitant, scri-

pturas, vt hactenus fecimus, proferemus, cum ea traditione facientes, quæ sine scripto per viuam vocem à Sanctis Apostolis, & eorum successoribus, relicta tanquam depositum semper in ecclesia fideliter custodita est. dabimúsque operam, vt nihil eorum, quę in doctrinam isti obiiciunt, dissimulemus, non tam eorum falsam doctrinam refellentes, quàm ea quæ vera est, quęque in his epistolis, secundum scripturas traditur, quãtum satis esse videatur, confirmantes, non enim de dogmatibus nostris omnia, quæ dici possent, propositum est dicere, sed quæ ad institutum nostrum, id est, ad defensionem epistolarum sufficiãt, vt quoad fieri possit, appareat adiuuante Deo, operarios nos esse inconfusibiles rectè tractantes verbum veritatis. Vtinam hoc cum vbere fructu, aut aliquo saltem paruo eorum, qui indigent, faciamus,

Responsio ad accusationem doctrinæ de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis & Pauli negare cogatur, qui relicto tantum spirituali sacerdotium reale, externum & visibile in nouo testamento negat. item de spirituali sacerdotio simul cum externo in vetere testamento: & in quo situm sit discrimẽ veteris & noui testamenti, & respõsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani, & Caluiniani contra sacrificium verum, externum & visibile ex epistola ad Hæbræos obiiciunt. Caput I.

Rgo vt aggrediamur caput de doctrina, ita enim inscripserunt, postremò inquiunt) næui & manifestæ corruptelæ » sanæ doctrinæ in his reperiuntur. Pri- » mum enim discrimen veteris, & noui » testamenti tollitur, Anacleti epist. 2. vbi » sacerdotium, cuius auctor Petrus sit, perinde vt in ve- » tere testamento statuitur: & ad Mosaicas leges de Puri- » ficatione, & aliis rebus pij obligantur, cùm tamen lex » & Prophetæ vsque ad Ioannem durent: & in nouo te- » stamento non sit externum, sed tantum spirituale sa- » cerdotium commune omnibus Christi fidelibus. 1. Pet. » 2. & Heb. 9.

Hactenus Magdeburgen. Quia nos in nouo testamẽto sacerdotium visibile, & externum habemus, vt Iudæi item visibile, & externum sacerdotium in vetere testamento habebant. idcirco discrimẽ veteris & noui testamenti à nobis ablatũ putãt nõ intelligentes, quod dicunt contra scripturam, de qua se iactant dicere Dicite mihi Magdeburgenses, interrogabo enim vos, qui typos legis nescitis, similiter atque Paulus Galatas interrogat, qui allegorias legis ignorabant, legem nõ legistis dicentem in Exodo, Inspice, & fac secundũ exẽplar quod tibi in monte monstratum est? Neq; Paulũ hoc interpretantem, cum loquens de sacerdotibus veteris testamenti munera, secundũ legem offerentibus. Qui (inquit) exemplari, & vmbrę cœlestium deseruiũt, sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculũ. Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Quòd si sacerdotes exemplari, & vmbræ cœlestium deseruiebant: igitur & quæ offerebantur, & qui offerebant in vetere testamento, typi erant eorum, quæ offeruntur, & qui offerunt in ecclesia noui testamenti, quæ est quædam Hierusalem cœlestis, vt Apostolus Paulus in epistola ad Hebræos vocat. vnde idem cœlestia vocat, quæ in ecclesia fiunt, cum ait in eadem epistola Necesse est ergo exemplaria cœlestium, id est, vetera his mundari victimis, scilicet carnalibus: ipsa autem cœlestia, id est, ea quæ sunt ecclesiæ nostræ, melioribus hostiis, hoc est, spiritualibus mundari: illa enim superna, quæ magis propriè supercœlestia dicuntur, non indigent mundari. igitur qui negant in nouo testamento sacerdotium externũ & visibile offerentium Deo externa & visibilia munera, simul negant exemplar fuisse sacerdotium veteris testamenti, idque contra scripturam Moysis & Pauli. Quod si dicant, hoc enim respondebunt sacerdotium vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi, qui est sacerdos in æternum secũdum ordinẽ Melchisedech idque satis esse: verum quidẽ illud prius est. f. sacerdotiũ vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi: sed non hoc satis est. aliud enim est sacerdotium: aliud ministeriũ sacerdotij. sacerdotium quidem secundum ordinẽ Mel-

Exo. 25.

Heb. 8.

Heb. 9.

Heb. 12.

Heb. 9.

Scripturam negant Magd. cũ sacerdotiũ externum & visibile negant.

Lutherani non discernunt sacerdotiũ Christi à ministerio

aiſedech vnum eſt,ſicut vna item hoſtia illius ſacer
otij:& huius ſacerdotij, atque huius hoſtiæ Chriſtus
t nunc miniſter,& dominus: & non miniſter ſolùm,
eq; miniſterio viſibili ſuper terrã, ſicut in lege ſacer-
os ſolũ erat miniſter ſacerdotij veteris & viſibili mi-
ſterio:& ſicut ſunt ſacerdotes noui teſtamenti mini-
ri tantũ,ſacerdotij & ſacrificij Chriſti. Quare ſi verũ
t,quod Paulus ait,vetera tranſierunt: ecce facta ſunt
mnia noua, neceſſe eſt, vt etiã miniſteriũ noui ſacer-
otij,quod ſit miniſterium tantum,illi veteri ſucceſſe-
t,quod erat ſimiliter miniſteriũ tantum, alioqui non
mnia facta ſint noua, quod eſt ſcripturã Apoſtoli ne-
are. ſunt igitur neceſſario in nouo teſtamento ſacer-
otes, qui ſint miniſtri tantum, ſacerdotij Chriſti, &
rporis Chriſti, de quibus prophetauit Eſa.c.61.cum
,vos autem ſacerdotes domini vocabimini: & λει-
ϱγοὶ, id eſt,miniſtri dei noſtri. quod quidem intelli-
ndum eſſe neceſſario ſecundũ literam de nouo te-
amẽto,& ſacerdotibus eius, copioſè in libris de hie-
rchicis ordinationibus miniſtrorum eccleſiæ catho-
æ demonſtrauimus:ad ſacerdotium autem cõmune
irituale tantum, & internum omniũ Chriſtianorũ
ò pertinet, neque pertinere poteſt ſacerdotium litur-
cum,id eſt,miniſteriale,quod ad offerendum,& ſup-
icandum pro populo inſtitutum eſt,hoc enim ſigni-
at vis verbi λειτιϱγεῖν.Ac rurſus idem Apoſtolus,&
ttiùs adhuc in eadem epiſtola ad Heb. c. 10. vmbrã,
quit,habebat lex futurorum bonorum, non ipſam
aginem rerum.Etenim ſi ipſas imagines rerũ habet
ouum teſtamentum, quarũ imaginum vmbras vetus
habebat,ſunt ergo ſuper terram in nouo teſtamẽto
ræ imagines veterum ſacerdotum, tanquã vmbra-
m:at quemadmodum noui teſtamenti ſacerdotes il-
rum veterum ſacerdotum, tãquam vmbrarum ima
nes eſſent,niſi extrinſecus apparerent,vt illæ veteres
nbræ apparebant? quomodo (inquam) in nouo te-
mento, externi illius ſacerdotij typici, & vmbrati
, imago eſſet aliqua ſpecialis & propria viſibilis, ſi
ntum ſpirituales hoſtias inaſpectabiles, id eſt,nõ ca-
ntes ſub ſenſum oculorum, offerremus, quod eſt

ſacerdotii eius neque miniſterium Chriſti, à miniſterio hominum.

2.Cor.c.15.

Qui negant in nouo teſtamento externum ſacerdotiũ ſimul negant fuiſſe exemplar ſacerdotium veteris teſtamenti contra Moyſis & Pauli ſcripturã.

Neque ſacerdotium ſpirituale & inuiſibile noui teſtamen-

vt peccatum peccato addatis, fingitis, à nobis fieri auctorem sacerdotij in nouo testaméto Petrum. sic enim scripsistis, de epistola Anacleti loquentes, vbi sacerdotium cuius auctor Petrus sit, perinde vt in vetere testamento statuitur. Vestrum, inquam, est hoc commentū: sacerdotij enim noui testamenti auctor est Christus, non Petrus: vt veteris sacerdotij non Aaron, neq; Moyses, sed Deus fuit auctor. Sic enim scripsit Anacletus, vt iterum repetam, Post Christum dominum à Petro cœpit sacerdotalis ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum, Tu es Petrus, & super hanc Petram, ædificabo ecclesiam meam. an hoc est facere Petrum auctorem sacerdotij? sed vrgeamus adhuc hoc, quod falsò obiicitis. Cùm enim dicitis, qui ponit in nouo testamento sacerdotiū visibile, & externum, tollere eum discrimen veteris & noui testamenti, sic dicitis, quasi hoc inter vetus, & nouum testamentum distet, quod in vetere omnia sint externa, & visibilia, in nouo verò nihil. Ergo nec in nouo testamento baptisma erit externum ex spiritu sancto, & aqua visibili, quia in vetere testamento erāt baptismata externa, licet vmbram tantùm haberent, & non ipsam imaginem rei: aut si est baptisma externum in nouo testamento, quod hactenus non negatis: ergo non est discrimen veteris & noui testamenti positum in externo, & non externo. Nec enim (ait August. in libro de spiritu & littera cap. 13.) quia non habet lex fidei, opera veterum sacramentorum, circumcisionis videlicet, atque cæterorum, ideo non sunt opera, quæ habet in sacramentis suis huic iam tempori congruis. Et ibidem cap. 19. & 20. Propter veteris, inquit, hominis noxam, quæ per legem iubentem & minātem minimè sanabatur, dicitur illud, testamentum vetus: hoc autem nouum propter nouitatem spiritus, quæ hominem nouum sanat à vitio vetustatis. Item libro secundo contra aduersarium legis, & Prophetarum. Multum est enim, inquit, & nimis longum, cuncta colligere, quæ in hanc sententiam beatus Apostolus dicit, legem distinguens à gratia, quod illa in tantum bona sit, vt bona iubeat: hæc in tantum, vt bona

Euidens Commentū Magde.

Obseruatio locorum Augustini de discrimine veteris & noui testamēti.

conferat. Et contra faustū, ipsa, inquit, lex per Moisem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt data intelligentia peccatorum, quod præceptū erat, ex Dei dono custodiretur: Veritas autem, vt ablata obseruatione vmbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur. Hæc & alia huiusmodi multa multis in locis de differentia veteris & noui testamēti Augustinus, Magdeburgenses verò noui doctores Germaniæ discrimen veteris & noui testamenti esse somniant, quod in vetere testamento fuerit sacerdotium externum, cuius initium fuit Aaron: in nouo verò nullum sit sacerdotium præter commune, & spirituale, id est, præter sacerdotium ex baptismo. (sic enim vocat beatus Hieronymus) in quo, sicut Apostolica constitutio lib. 3 Clementis ait, Non fiunt qui baptizantur, sacerdotes ex ordinatione, sed fiunt à Christo Christiani, regale sacerdotium, gens sancta. vt enim antea sacerdotes & reges capite vngebantur, sic qui baptizantur, capite vnguntur. Si quis verò ab istis quærat, quomodo hoc, quod dicunt, probent, respondent. 1. Pet. 2. Sed videamus, quid ibi scriptum sit, vnde hoc probare volunt, Vos autem (inquit) genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: cum hoc, vt ante dixi, prius Hebræis dictum sit, Quæcunque enim sicut Apostolus ait, lex loquitur, iis, qui sunt sub lege, loquitur, si vos, Magdeburgen. contra nos hac auctoritate probare potestis, solum sacerdotium commune & spirituale ex baptismo esse in nouo testamento, ergo eadem nos auctoritate contra vos, ac multò etiam magis probare possumus, solum quoque sacerdotium commune, & spirituale ex circumcisione in vetere testamento fuisse, siquidem prius illis hoc dictum est, quam nobis. at hoc non concedetis, vt in vetere testamento solum commune sacerdotium ex circumcisione fuerit, ac non etiam speciale ex tribu leuitica externum, ac visibile igitur nec in nouo testamento solum sacerdotium commune, & spirituale esse, hac auctoritate probari potest. Vana igitur, & absurda vestra probatio est, quæ ex hac auctoritate beati Petri ducitur. Videamus alteram. & Hebræorum (inquiunt)

Cōmentū Magdeb. de discrimine veteris & noui testamenti.

Apostolica constitutio de sacerdotio spirituali omnium Christianorum.

Rom. 3.

Quomodo Magd. redarguantur, ex loco Petri 1. c. 2. quo tentant probare solum esse sacerdotiū spirituale, & nullum externum.

(inquiunt)9. nec hic explicarunt, quomodo hac auctoritate probarent, quod voluẽ Sed nec opus fuit explicare, scimus enim omnes quomodo ex hoc nono capite probare conentur, non esse sacerdotium externum & visibile, scilicet quo probare conantur, non esse sacrificium sanctam Eucharistiam tolle enim sacrificiũ, sublatum est sacerdotium. Paulus ergo neque per sanguinem inquit, hircorum. aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. & paulò post, non enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorũ, sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis: nec vt sæpe offerat semetipsum quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorũ ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit Hæc sunt, quæ in cap. 9. quod aduersus sacerdotium externum citant, ita intelligenda, & interpretanda esse Lutherani, & Caluiniani contra nos contendunt, quasi apostolus. vt Caluini verbis vtar, tota disputatione contendat, non modo nulla alia esse sacrificia, sed vnum illud semel oblatum fuisse, nec amplius iterandum: ita sentiũt isti nulla alia auctoritate freti, præterquam sua contra omnium catholicorum patrum sentẽtiam, imò contra ipsum apostolum, vt statim docebo. hoc autem istos fallit quod neque Pauli propositum neque verba eius intelligunt non, enim contendit apostolus, vt Caluinus ait nulla alia sacrificia esse præter illud vnum in cruce semel factum. nec amplius iterandum, sed contendit potius, id quod maximè vtile & in primis necessarium erat docere. vt etiam eruditissim. auctor, & optimus dogmatistes Ioannes Damascenus in libello de communione corporis Christi, qui adhuc græcè extat, sensit, non esse, nisi vnum corpus. quod in cruce oblatũ est, & quod in cœlo nunc offertur, & quod in ecclesia: quia vnum illud in cruce perfectissima hostia fuit: ita vt alio corpore præter illud non opus fuerit sicut non opus fuit alio sacerdote adducente per seipsum ad deũ præter Christum: sed isti non distinxerũt, (vnde eorum

Propositũ Pauli in epist. ad Heb. de hostia Christi.

Vnde ortus error Lutheranorum existimantiũ tolli à Paulo in epist. ad Heb. sacerdotium, & sacrificium ex ecclesia.

error ortum duxit,) corpus oblatum, ab oblatione: neque rursus ab oblatione, modum oblationis: neque sacerdotem per seipsum adducentem ad deum, à sacerdotibus adducentibus per Christũ, quæ omnia d. Paulus nõ obscurè distinxit. Vnum itaque corpus est, quod in cruce oblatum est: & quod in cœlo reuelata facie, & in propria specie gloriosa semper pro nobis offertur: & quod in ecclesia relictum est nobis ad offerendum in mysterio sub specie panis, & vini. sed indicemus vbi apostolus, & quomodo hæc distinxerit, & notarit. Dicite mihi Magd. cùm Paulus ait cap. isto 9. quod contra nos citatis, necesse est ergo, exemplaria quidem cœlestium his mundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostiis, quæ sunt istæ meliores hostiæ, quibus mundantur cœlestia, id est, ea quæ ad ecclesiam nostram pertinent, quæ est secundum apostolum vna & eadem cum Hierusalem cælesti, & si vt Aug. coll. 3. cõtra Donatistas ait, aliter nunc est: aliter posteà futura. (nisi fortè vultis nõ super terram, sed in cœlo ipso mundari peccata) quæ inquam, sunt istæ meliores hostiæ? non enim sunt hostiæ spirituales orationum, & cultus rationalis, vt fortasse dicetis. nõ enim victimæ illæ veteres, cum quibus has hostias comparat apostolus, & quibus meliores esse dicit, orationibus, & cultu rationali carebant; præsertim cum sancti, & spirituales sacerdotes in lege quoque sacrificarent. restat igitur, cum non sit nisi vna hostia substantialis infinitæ virtutis, quæ Christi corpus est, hac enim hostia mundatur ecclesia dei super terrã, vt necessariò hostias numero multitudinis vocet oblationes huius vnius hostiæ, vtrumque enim significat verbum græcum θυσία victimam, quæ propriè dicitur θῦμα, & oblationem, quæ etiam hostia dici solet, siue immolationem, sicut apud latinos sacrificium interdum pro ipsa victima, quæ immolatur: interdum pro actione ipsa sacrificandi accipitur. distinguit igitur Paulus in ecclesia Dei oblationem à victima siue corpore oblato & sacerdotium externum in ea confitetur, siquidẽ multas in ea oblationes ponit vnius corporis, quod scilicet à multis, imò infinitis sacerdotibus ab ortu solis vsque ad occasum iuxta prophetiam malachiæ immo-

Vbi, & quomodo Paulus hostiã ab oblatione distinguat.

Heb. c. 12.

Mal. c. 1.

latur:& quod in cœlo ab ipso cœlesti ministro eodémque domino pro nobis deo patri alio modo nempe reuelata facie offertur. Vnde statim subiungit, non enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorum,sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis.sempiternum enim habet sacerdotium,sicut idem ait,semper viuens ad interpellandum pro nobis. modum itaque oblationis distinxit hic apostolus ab oblatione, quæ in ecclesia fit eiusdem hostiæ in mysterio,cum dixit,vt appareat nunc vultui dei pro nobis.de hac eadem oblatione in cœlo dixerat paulo antè,talem habemus pontificem, qui consedit in cœlo sanctorum minister,& tabernaculi veri quod fixit deus,& nõ homo,id est,qui consedit, vt ministerio offerẽdi sanctum tabernaculum corporis sui,quod spiritu Sancto Virgini superueniente conceptum est,fungeretur. vnde statim subiungit,omnis enim pontifex ad offerendũ munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc habere aliquid,quod offerat.habet scilicet illa sancta, quorum est λειτουργὸς,hoc enim verbo vsus est,D. Paulus in hoc loco,id est,minister,ad offerendum, & supplicandum pro nobis, hæc enim est vis verbi. De his sanctis prophetauit Esaias dicens, Dabo vobis sancta Dauid fidelia.quod beatus Paulus in actis apost.de resurrectione corporis Christi interpretatus est habet inquam,illa sancta,& illud tabernaculũ quod dixit,quæ humanitatem eius significant, cuius est Christus minister ad offerendum eam pro nobis, idem minister & dominus sui sacrificij: & non sicut sacerdotes ecclesiæ, qui sunt ministri tantum non per se ipsos ad deum adducentes, sicut Christus, vt apostolus de eo dicit, sed adducentes per Christum. vnde non sunt successores Christi, quod Lutherani per calumniam Catholicis obiiciunt,quasi nos hoc dicamus,quod nunquam somniauimus,minister enim si minister tantùm manet,non succedit, neque succedere potest domino: Christus autem,vt iterum dicam, sui sacrificij est, non minister tãtum,sed minister simul & dominus. esse autem ministros tantùm & quidem multos,& vbique nõ solùm non minuit gloriam domini, sed auget eam, vt

Heb.c. 7.

Modus oblationis hostiæ in cœlo alius ab oblatione in ecclesia

Heb.c.8.

Esa.55.

Acto.13.

Calũnia manifesta Lutheranorum, quod Catholici, sacerdotes faciant successores Christi.

Heb. c.7.

vel ratio ipſa naturalis nos docet. Rurſus cum Apoſtolus non multò pòſt cap.10.ait, voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato, ſed terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio. Quæram hoc loco ab iſtis, qui hæc non conſiderant, quænam iſta hoſtia, quæ non relinquitur voluntariè peccantibus, poſt acceptam notitiam veritatis, ſed relinquitur non voluntariè peccantibus: hoc enim neceſſitas conſequentiæ poſtulat. alioqui quorſum voluntariè peccantes notaſſet Apoſtolus, niſi vt hos ab illis diſtingueret: ita vt his non relinqui intelligeremus. nobis certè apoſtolica traditio, quæ in eccleſia cuſtoditur, ſatis interpretatur, qui ſint iſti voluntariè peccantes poſt acceptam notitiam veritatis, id eſt, poſt illuminationem baptiſmi, quibus non relinquitur hoſtia pro peccatis, ij ſcilicet ſunt, quos eccleſia, quia in peccato ad mortem manent, à quo nolunt per pœnitentiam conuerti, excommunicauit, quibus non relinquitur hoſtia pro peccatis, quia non offert pro eis: imò nec ab eis accipit oblationes. Vnde Sanctus Timotheus Alexandrinus vnus ex iis. S. patribus, qui concilio ſecundo poſt Nicenum interfuerunt, in prooemio narrationis miraculorum ſancti Menæ Aegyptij hoſtiam ait mundam, & incruentam offerri deo in eccleſia quotidie εἰς ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν πάντων τῶν πιστῶν, id eſt, ad conuerſionem, & pœnitentiam omnium fidelium offertur, ergo iis, quos abhorrere à pœnitentia, & ab ea auerſos eſſe eccleſia iudicat, & ob eam cauſam eos excommunicat, non relinquitur huiuſmodi oblatio hoſtiæ: ita vt qui pro eis offerat, iudicio eccleſiæ repugnet. Verùm tamen etſi hoſtia myſticè, id eſt oblatio corporis domini in myſterio iſtis non relinquatur in eccleſia, relinquitur tamē hoſtia in cœlo apparens vultui dei reuelata facie & ſemper viuens ad interpellandum pro nobis omnibus, quandiu in hac vita ſumus. Nec enim deſperata eſt ſalus excommunicati tametſi non relinquitur ei ſuper terram hoſtia, quę ideo non relinquitur, vt ſpiritus eius, qui ſic ab eccleſia ſancta punitur, ſaluus ſit in die Domini. Quare qui in cœlo ſolum λειτουργίαν corporis domini

Quos dicat Apoſt. voluntariè peccantes poſt acceptam notitiam veritatis quibus nō relinquatur hoſtia pro peccatis. & quomodo traditio apoſtolica ſit, interpres huius loci.

Heb.c.9.

relinquit, & corpus domini relinquit in ecclesia ἀλει-τούργητον, id est, sine ministerio offerendi illud, & supplicandi deo per oblationem eius, scripturam Pauli negat, quæ dicendo non relinqui hostiam, in ecclesia scilicet, voluntariè peccantibus, simul docuit relinqui non voluntariè peccantibus. ex quo fit, vt necessariò ponendum sit sacerdotium externum & visibile in ecclesia, sicut visibilis est hostia, quæ offertur. Sed vt magis adhuc pateat, hoc quod apostolus ait, non relinqui iam hostiam voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, necessario intelligendum esse de hostia, quæ in memoriam illius cruentæ, de qua antè disseruerat, semper in domo dei, quæ est ecclesia, offertur, in qua hostia non apparet Christus, sed velatus est, ex ipsius apostoli verbis eliciamus. Dixerat enim in extrema parte capitis noni, nunc autem semel in consumatione sæculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit. cum autem dicit apparuisse semel per hostiam suam, de illa hostia dicit, quæ semel oblata est in propria specie, & forma, quam viderunt omnes, qui circumstabant, hoc enim significat verbum πεφανέρωται de qua etiam hostia, per quam apparuit, dicit statim proximo c. vna enim oblatione cõsummauit in sempiternum sanctificatos. quia scilicet semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, siue ad destitutionem peccati, vt idem dixerat. hoc enim significat, cõsummasse in sempiternum sanctificatos, id est, perfecisse sanctificationem corporis, animæ, & spiritus auferendo peccata. & rursus de huius hostiæ oblatione subiungit, vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato. quia ad exhaurienda peccata semel oblatus est moriendo, sic enim dixit in fine cap. nono, & quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, sic Christus semel oblatus est scilicet moriendo. Quare cum paulò pòst in eodem cap. decimo dicendo non relinqui hostiam voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, simul docuerit secundum consequentiam sermonis, relinqui hostiam non voluntariè peccantibus, necesse est, vt loquatur de hostia, per quam non apparet nunc Chri-

Quomodo ex propriis verbis Apostoli necessariò eliciatur esse in ecclesia sacrificium externum & visibile.

stus hostia enim per quam apparuit, semel facta est: & non amplius per eam apparebit, quia Christus iam non moritur. hostia ergo, per quam offertur non apparendo, sed in mysterio, & sub velo est, de qua nunc apostolus loquitur, quæ relinquitur non voluntariè peccantibus: illa enim per quam semel apparuit in cruce, nullis iam siue voluntariè, siuè non voluntariè post notitiam veritatis peccantibus relinquitur. quia Christus vt semel pro omnibus mortuus est, ita nullis iam verè moritur, nisi repræsentatiuè, siue commemoratiuè, sicut ait beatus Methodius martyr in symposio 10. virginum, quod fit in mysterio secundam institutionem domini. sed copiosiorem confirmationem interpretationis huius loci de hostia, quæ non iam relinquitur voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, imò totam explanationem partis. cap. 10. vnde incipit fiduciam igitur habentes, ferè vsque ad extremum, quæ ad hanc hostiam pertinet, tum ex proposito Pauli, tum ex antecedentibus & consequentibus, tum ex proprietate verborum, & antiquorum patrum auctoritate, & ex conuenientia sanctarum scripturarum, & traditione dogmatum ecclesiasticorum depromptam in proprium de sacrificio incruento librum reseruamus, quem, si dominus voluerit, aliquando ædemus. satis nunc responsum sit ad cap. 9. epist. ad Heb. quod nobis contra sacerdotium externum & visibile Ideo Magd. obiecerunt, quod videretur eis tolli ibi ab apostolo sacrificiũ externum & visibile, quo sublato, consequens esset, sublatum esse sacerdotium visibile. nos verò docuimus, quemadmodum Paulus dicat, sacrificium incruentum relinqui in ecclesia non voluntariè peccantibus, quo relicto, necesse sit, relictum esse in ecclesia sacerdotium externum & visibile secundum doctrinam apostoli. de quo sacerdotio. qui plura ex scripturis sanctis desiderat, legat, si placet, duos quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ contra schismaticas Lutheranorum ministrorum, & superintendẽtium vocationes nuper libros ædidimus.

Defensio doctrinæ de libero arbitrio in epistola Clementis quomodo consonet scripturæ: & quomodo scriptura in mādatis de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgēsium in cēturia quarta in iis, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostræ Deo tribui videtur: & quando homini. Item explicatio Methodii martyris de libertate, quæ quomodo cum gratia Dei cohæreat, exemplo aptissimo demonstrat.

Cap. 2.

Einde (inquiunt) doctrina de libero arbitrio in Clem. epist. 1. & 3. & aliis corruptè proposita est. voluntatis enim viribus tribuitur non tantum velle, in rebus ad salutē pertinentibus: sed etiam perficere & misericordiam consequi. cum tamen Deus sit, qui faciat, vt velimus, & perficiamus &c. Tanta est Magd. calumniandi libido, vt ea libidine acti præcipites, quicquid primo aspectu ad calumniam rapere posse sibi videantur, id inconsideratè, ac nullo iudicio rapiant. Ex quo fit, vt passim decipiantur: vt hoc loco fecisse demonstrabo, redarguens eos tum ex scripturis, tum ex iis, quæ idem Clemēs in prima epistola scripsit, tum etiam ex iis, quæ iidem centuriatores parum memores in centuria 4. de libero arbitrio à scriptoribus illius sæculi scripta, probarunt. Conferamus ergo prius: quæ Clemens scripsit, cum iis, quæ isti finxerunt. Si quis, inquit, audiens sermonem verè prophetę, velit recipere, aut nolit, & complecti onus eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. nam si hoc esset, vt vi dentes ea iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam naturę, per quā liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut rursus, si ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ vis erat, quæ cū aliquid fieri cogeret, alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est ani-

Conferuntur quæ Clemens de libero arbitrio scripsit cum iis, quæ Magd. finxerunt scripsisse.

mo, inquam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Hæc sunt, quæ Clemens in hac epistola de libero arbitrio scripsit. Percunctemur nunc Magdeburgenses, vbi Clemens hoc loco voluntatis viribus tribuit non tantum velle in rebus ad salutem pertinentibus, sed etiam perficere, & misericordiam consequi? Respondebunt fortasse id tribuisse, cum dixit, Si quis audiens sermonem veri prophetæ, velit percipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. an dixit Clemens, habet hoc in nuda & sola potestate sua? si enim hoc dixisset, profectò viribus voluntatis, quod isti dicunt, tribuisset. at non hoc dixit: cur igitur sic interpretamini, quasi dixerit? Nisi quia vestro more facitis, qui, quæ in scriptura & sanctis patribus scripturas sanctas imitantibus, coniuncta sunt, facilè disiungitis: sicut in vestro falsò dogmate de iustificatione fecistis, quod de fide non sola scriptum erat, de sola fide interpretantes. Quæro rursus, respondete mihi, cum ait Dominus in Deuter. Mandatum hoc, quod ego hodie præcipio tibi, non supra te est, neque procul positum, nec in cœlo situm, vt possis dicere, &c. & paulò pòst: Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum: & ecõtrariò, mortẽ, & malũ, vt diligas dominũ Deum tuũ, & obedias voci eius: respõdete, inquã, mihi, cũ hoc loco dicit lex: Quod præcipio tibi, non est supra te, & proposui in conspectu tuo vitã & bonũ, vt diligas Deũ, & elige vitã, vt viuas, an viribus tantum voluntatis tribuitur potestas eligendi & perficiendi hæc? nõ puto dicetis, nisi hũc quoq; librum Deut. negatis, quod hactenus non fecistis. Scriptura igitur diuina in mandatis Dei faciendis solet non separare potestatem liberi arbitrij à gratia Dei, à qua excitari & adiuuari debet, vt rectè velit: & vt bonum perficiat. Item sanctus Iob sicut caseum (inquit) coagulasti me. Et paulò pòst: Vitam & misericordiã apud me posuisti. hoc enim dixit, vt ait sanctus Maximus in responsis quæstionum ad Thalasium, τὸ αὐτεξούσιον παριστᾶν, id est, representãs liberum arbitriũ: quod perinde est, inquit,

Deut. 30.

Cõsuetudo scripturæ coniurgẽdi ea, quæ non sunt separanda vt coniungendi cum fide opera fidei, & cum libertate voluntatis ad bene operandum gratiam Dei.

Iob. 10.

quasi diceret. In me posuisti, vt viuerem, & mei misererer obediendo, & custodiēdo mandata tua. An Iob, cum hoc dixit, gratiā Dei negauit? aut vos eum, quod sic locutus sit, reprehendetis? Rursus, cum Salomon ait in Prouerb. cap. 16. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere regressus eius, tribuit ne viribus tantū voluntatis vt se pręparet? minimè. Nō enim præparat se nisi volendo: Deus autem est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, sicut Apostolus ait. Deinde quid est, disponere cor hominis viam suam nisi præparare bona opera? Hęc enim sunt viæ cordis, quę disponūtur. at Paulus ait de bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. imò idem Salomon ait c. 8. A Domino paratur voluntas. Sic enim est apud 70. Item cum ait idē cap. 18. In manu linguæ, id est, in potestate linguæ est vita & mors. tribuit ne solis viribus voluntatis, quæ linguam ad loquendum mouet, loqui bonum sermonem ad ædificationem, qui sale sit conditus, vt det gratiam audientibus? minimè. Cur ergo locutus est ita, nisi quia cū potestate voluntatis ad bene loquendum, coniunxit gratiam, quæ voluntatem ad bene volendum, & ad bonā voluntatem perficiendum adiuuat? Quod si aliud adhuc clariùs exemplum vultis Magdeburgenses, apostolus ait: Non enim auditores legis iusti sunt, sed factores legis iustificabuntur: deinde subiungit exemplū gentium, quæ sine lege iustificātur, inquiens. Cū enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habētes, sibi ipsi sunt lex, an cum dixit, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt viribus tātum voluntatis hoc tribuit Apostolus? aut cum dixit euangelista in parabola de distributione talētorum, ex quibus sunt virtutes, & opera bona, quæ sunt dona Dei, dedisse vnicuique secundum virtutem propriam, solis viribus voluntatis humanæ tribuit præparationem ad ea accipienda? quis hoc dicat? sed dicent fortasse Magdeburgen. & quidem rectè, si tamen dicant, apertè alias Apostolum dicere, Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate: & illud, Non quod sufficientes simus cogi-

Prou. 16. *Philip. 2.* *Eph. 2.* *Prou. 8.* *Prou. 18.* *Eph. 4.* *Rom. 2.* *Matth. 25.* *Philip. 2.* *2. Cor. 3.*

tare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & alia eiusmodi ex quibus locis facilè intelligi possit, quomodo illud accipiendũ sit paulò obscurius dictum, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciũt: & item illud, vnicuique secũdum propriam virtutem, sic enim vocat præparationem, quæ non est tamen seiuncta à Dei gratia, imò ab ea anticipatur: est enim conatus proprius voluntatis secundum Dei gratiam, qui alius est à conatu proprio voluntatis, secundum potẽtiam: vtrunque distinxit Iustinus martyr, in apologia priore, cum distinxit semen rationis insitæ, secundum potentiam tributum, & semen rationis insitæ, secundũ gratiam participatum, quod beatus Iacobus in epist. sua ἔμφυτον λόγον, vocat, id est, insitum verbum, quod potest (inquit) saluare animas vestras. Hoc ergo ipsum vobis respondemus, Centuriatores, quod Clemens in hac epistola scripsit, id si vobis obscurius videbatur, & aliquid deesse, non continuò accusare, sed ex aliis locis eiusdem Clemẽtis supplere, & interpretari oportebat: vt cum ait in prima epistola, hanc fuisse Petri quotidianam prædicationẽ, Deum diligere, & proximum velut seipsum: abnegare seipsum sibi, vt Iesum Christum dominum nostrum sequatur, & nihil eius amori præponere: veritatem corde, & ore proferre debere. Et paulò post, ne omnia repetã, Boni aliquid in se cũ viderit, Deo attribuere, non sibi: & malũ à se factũ cognoscat & sibi imputet: An attribuere Deo, & non sibi, cũ aliquid boni in se viderint: erit hominis voluntatis viribus tribuentis nõ tantum velle, sed perficere, & misericordiam Dei cõsequi, vt vos vestro more sine vllo Dei timore maleuolè, & inuidiosè de Clemente beati Petri discipulo, & successore ac glorioso martyre finxistis? Et paulò post, Propter quod deprecor te (inquit) charissimè, vt doceas attentius hũc prædicationis ordinem: & absolutionum dies, vt saluentur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. An qui dicit, occulta Dei virtute opus esse ad cognoscendum Deũ, vt animæ saluæ fiant, voluntatis tãtum viribus tribuit velle, & perficere in iis, quæ ad salutem pertinent? sub-

Duplex conatus voluntatis proprius secundum gratiam, & secundũ potentiam.

Iac. c. 1.

Prædicatio Petri quotidiana de libero arbitrio in epist. 1. Clementis, non sibi, sed Deo attribuere, qui in se aliquid boni viderit.

iungit deinde, operum verò ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorũ est propriũ. De operibus loquitur, quæ non fiunt propter veritatẽ, id est, propter Deum: subiũgit enim, Desiderium verò habere ad doctorem veritatis, hoc à patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, vt voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias, &c. Est ne hoc solis viribus voluntatis tribuere velle, & perficere in iis, quæ ad salutem pertinent? est ne, inquam, hoc solius voluntatis humanæ, facere voluntatem Dei, ipso largiẽte desiderium faciendi eam? quis non videt, deprehensos hic Magdeburgenses in manifesta calũnia? imò redarguamus eos, vt antè promisimus, ex iis, quæ illi ipsi in centuria quarta in capite doctrinæ de libero arbitrio scripserunt his verbis, De libero arbitrio quæ commodè & tolerabiliter à doctoribus huius ætatis tradita videntur, sic habent. Deinde recitant inter cæteros auctores, quæ Sãctus Athanasius in libro contra gentes scribit: Anima (inquit) cõdita est libera, potestque bona vt eligere ita & auersari: agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in vtramque partem membris corporis vti, siue ad ea, quæ sunt, siue ad ea, quæ non sunt: sunt quippe bona, non sunt autem mala. Hoc Magdeburgenses confessi sunt ex eis esse, quæ commodè de libero arbitrio à doctoribus illius sæculi tradita sibi viderentur. At nemo, nisi Pelagianus, animam ita conditam liberam dicat, vt possit eligere bona opera bene, id est, sic vt Deo placeant, voluntatis tantum viribus sine gratia Dei. Potest enim aliquis sine fide eligere bona opera, sed non bene, vt idem Clemens in 4. Epistola scripsit: sic enim ait. Neque putetis, quod etiam si omnem pietatem cõlatis, omnemque iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem possitis habere apud Deum: imò maiore pœna digni eritis, qui bona non bene operati estis. nõ bene dixit, id est, non meritoriè, vt loquuntur. Cum igitur beatus Athanasius ait de libero arbitrio, id quod vos commodè dictum esse, confessi estis, posse animã libertate arbitrij sui bona facere, quæ existunt; id est, facere bona, & bene: alia enim opera quatenus non

Deprehensio Magdeburgensium in manifesta calumnia.

Redarguuntur Magd. ex iis, quæ in centuria 4 de libero arbitrio commodè & tolerabiliter scripta esse à doctoribus illius ætatis confessi sunt.

bene fiunt, non verè existunt, profectò cum potestate libera voluntatis coniunxit gratiam Dei, qui operatur in nobis bene velle bonum. idem reliqui sancti patres in libris suis facere solent, scripturas sanctas imitátes, quæ, vt dixi, gratiam cum libera potestate voluntatis copulare solent, vt præter ea exempla, quæ Paulo supra cõmemoraui, cerni etiam potest in eo, quod Apostolus in epist. ad Romanos ait: An nescitis, quoniã cui exhibetis vos seruos ad obediendum, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiã. &c. in nobis enim dicit positã esse electionem peccati, & mortis & obedientiæ ac vitæ, quæ est ex fide, per quam viuit iustus: at non dicit positam sine Dei gratia, sine qua non possumus mandatis Dei obedire ad iustitiam vt viuamus. Ad hãc scripturæ sanctæ consuetudinẽ pertinet, quod Philo Alexandrinus auctor eruditissimus obseruauit, quando scriptura sancta totã potestatẽ eligendi bonũ Deo, & quando homini tribuere videatur. Explicans enim in quarto libro allegoriarum legis, quẽ Leontius in libro τῶν συλλογῶν citat, (licet nos hũc librum nunc non habeamus) explicans inquam illum locũ Deuter. cap. 30 Considera quod hodie proposuerim in cõspectu tuo vitã & bonum: & ecõtrariò, mortẽ & malum. Elige ergo vitam, vt viuas. sic ait, *μακάριον χρῆμα, προθέντος ἀμφότερα τοῦ δημιουργοῦ, τὸ ἄμεινον ι. ἰσχῦσαι λαβεῖν τὴν ψυχήν, μακαριώτερον δὲ τὸ μὴ αὐτὸν ἑλέσθαι, τὸν δὲ δημιουργὸν προσάγεσθαι καὶ βελτιῶσαι. οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νοῦς αἱρεῖται δι' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ κατ' ἐπιφροσύνην θεοῦ δωρουμένου τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα. Δυοῖν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ τοῦ μὲν, ὅτι οὐχ' ὡς ὁ ἄνθρωπος, ἡνιοχεῖ τὰ πάντα ὁ θεὸς, τοῦ δὲ, ὅτι ὡς ἄνθρωπος. παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅταν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάζῃ, τὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰσάγῃ ὡς ἱκανοῖς τι καὶ γνῶναι τι καὶ βούλεσθαι καὶ ἑλέσθαι καὶ φυγεῖν, ὅταν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἄμεινον, ὅτι οὐχ' ὡς ἄνθρωπος, τὰς πάντων δυνάμεις καὶ αἰτίας ἀνάψῃ θεῷ.* Interpretemur latinè beata (inquit) res, est, quod cũ vtrumq; auctor proposuerit, quod melius est, anima potest suscipere: beatius verò est, quod nõ ipsa ex se eligat, sed auctor eã adducat, & meliorẽ faciat. nõ enim ex se humana mens eligit bonũ: sed secundum prospi-

Obseruatio Philonis Alexandrini quando scriptura totam potestatem electionis nostræ Deo, & quando homini tribuere videatur.

cientiam Dei donantis optima eis, qui digni sunt. Duo enim (inquit) sunt apud legislatorem capita, alterũ est, Deum non more humano omnia moderari: alterum, more humano castigare ac punire. Cum hoc posterius probat, id est, more humano castigare, tũ quod nostræ libertatis est sic introducit, quasi sufficientes simus ad cognoscendũ, & volendũ, & eligendũ: & fugiendum, cùm verò illud prius ac præstantius probat, omnia scilicet Deum regere nõ humano more, tunc omnes vires & causas Deo assignat. Vt cum ait in Num. nouit Deus suos, & sanctos suos adduxit ad se: & quos non elegit sibi, non adduxit ad se. sic enim est apud 70. deinde subiungit. Si autem eligere bonum, & nõ eligere malum, propriè ab vna causa, proficiscitur, quid me legislator quasi potestatis eligendi compotem, vt vitam, & non mortem eligam, hortaris? Respondebit (inquit) dicta esse hæc iis, qui nondum magna mysteria de principatu, & potestate Dei, & de nimia infirmitate creaturæ didicerunt. Hactenus Philon. S. Paulus ergo nobis, qui scimus, quam sit natura hominis infirma, & quã nihil boni ex se possit, & quod omne datum optimũ sicut beatus Iacobus ait, & omne donũ profectum de sursum est, descendens à patre luminũ, apertè dicit, nõ quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis sed sufficiẽtia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamẽti. Et in epist. ad Cor. 1. cap. 15. Abundãtius (inquit) illis omnibus laboraui, nõ ego, sed gratia Dei mecũ, nõ ego (inquit) id est, non solus, sed gratia Dei mecũ, siue in me, id est, in me tanquã instrumẽto libero per gratiã eius laborãte: alioqui nõ dixisset, laboraui. est enim voluntas instrumentum liberum, quia, vt ait beatus Methodius in libro de libero arbitrio, εἰ ὡς ἕν τι γέγονε τῶν στοιχείων, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκῃ δουλευόντων θεῷ, οὐκ ἔτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει ἀλλ᾽ ὡς ὄργανον ἂν ἦν τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐφ᾽ οἷς οὐ καλῶς ἔπραξεν ἀλόγως μέμψιν ὑπομένων, τούτων γὰρ αἴτιος ἦν ὁ χρώμενος, id est, si factus esset homo tanquam vnum ex elementis aut vnum ex eorum numero quæ similiter necessitate seruiunt Deo, non iam mercedẽ libera voluntate dignam reciperet, sed potius tanquam

Num. 16.

Quod voluntas instrumentum liberum sit auctore Methodio martyre, ex quo necesse sit sequi secundum conditionẽ instru-

menti, vt non solum permotionem alterius id est, gratiæ Dei bonum operetur, sed per virtutẽ propriã cooperantem.

Quod voluntas nõ est sola caussa electionis bonæ, sed concaussa, siue caussa coadiuuans.

1. Cor. 3.

instrumẽtum opificis esset, de cuius non rectè factis iniusta, & temeraria esset querela. Eorum enim auctor esset is, qui instrumẽto vtitur. Quare, cum sit voluntas instrumentum liberum, consequens est, vt sicut instrumentũ necessitate seruiens, per motionem eius, qui eo vtitur, secundũ virtutẽ propriam operatur, sic voluntas instrumentum liberum gratiæ Dei, operãs per motionem eius bonũ, secundum quoque virtutem propriã illud operetur: Caussaque eius sit non quidem sola & simpliciter, sed quodãmodo, quæ dicitur Græcè συναίτιον, id est, concaussa, sic enim princeps philosophorum vocat, cũ ait in 2 lib. de anima, συναίτιον πῶς μέν ἐστιν οὐ μὲν ἁπλῶς γ' αἴτιον. Nos caussam adiuuãtem seu cooperantem vocare solemus: Adiutores enim Dei sumus, sicut Apostolus ait. Deus verò prima est & præcipua caussa. subiungit deinde idem Methodius, Ἀλλ' οὐδὲ τὸ κρεῖττον ἄνθρωπος ἠπίστατο μὴ τὸν αἴτιον εἰδὼς, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον εἰς ὃ πέφυκεν εἶναι φημί. τοιγαροῦν τὸν ἄνθρωπον τιμῆσαι προαιρούμενον καὶ τῶν κρειττόνων ἐπιστήμονα γίνεσθαι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι, καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρεῖττον παραινεῖν οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξούσιον ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύειν θέλοντα, τὸ μὲν γὰρ δύνασθαι πάρεστιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐντολὴν λαμβάνει, καὶ δὲ τοῦ δύνασθαι προαίρεσιν εἰς τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ θεὸς παραινεῖ. ὥσπερ γὰρ πατὴρ παιδὶ παραινεῖ ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μᾶλλον ἔχεσθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, κἂν μὴ ἑκὼν μανθάνειν βούληται, οὕτως οἶμαι καὶ τὸν θεὸν οὐ δοκεῖ προτρέποντα τὸν ἄνθρωπον πείθεσθαι τοῖς προστάγμασι ἀφαιρεῖν αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν τῆς προαιρέσεως τοῦ δύνασθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς προστάσι, & paulò post, ὥστε οὐχ ἵνα τὴν ἐξουσίαν ἣν δέδωκεν ἀφέλῃ, προστάττειν βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρεῖττον δωρήσηται ὡς ἀξίων μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ θεῷ, καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων, Interpretabor latinè, imò neq; (inquit) quod melius est, homo cognosceret, nisi auctorem eius cognouisset, sed illud tantum, quod naturæ suæ insitũ est. Quamobrem cum Deus hominẽ honorare, & scire eũ meliora vellet, dedit ei potestatẽ qua posset facere, quæ vellet, & potestatẽ eius ad meliora hortatur: nõ quod rursus auferãt

Eruditissima explicatio beati Methodii de libero arbitrio.

potestatem liberã, quã dedit: sed quod velit, quod melius est, ei declarare. Habet n. potestatẽ, & mandatũ accipit, sed vt velit potestatem ad meliora cõuertere, hoc Deus admonet. Vt n. cum puerũ potestatẽ alioqui habentẽ, pater ad perdiscendas disciplinas, & magis earũ studio adhærescẽdũ hortatur, declarãs ei hoc esse melius nõ priuat puerũ potestate, quam habet. si nõ velit sponte sua discere: sic cum Deum hominẽ hortatur, vt mãdatis pareat, nõ inquit) videtur mihi priuare eũ potestate voluntatis, qua possit etiã nõ obedire mandatis. Quamobrẽ nõ vult dare præceptum, vt potestatẽ, quã dedit, auferat, sed vt melius aliquid donet tanquam digno, qui maiora adipiscatur, quia paruit Deo, cũ alioqui potestatẽ non parendi haberet. Hæc sanctus Methodius martyr. quæ idcirco libẽter attuli, vt ex exemplo, quo hic magnus ductor vsus est, intelligãt tandẽ, si velint, Magdeburgen. & cæteri Lutherani, quemadmodum gratia Dei cum libera potestate volũtatis cõueniat. hoc n. dum non intelligunt, fingunt omnia nos voluntatis viribus tribuere, sicut pauló antè de Clemẽtis epistola fingebãt: nosque Pelagianos videri volunt, quia non, vt ipsi, voluntatẽ propria virtute ac natura in cõtumeliam auctoris spoliamus. Igitur quod sanctus Methodius ait de præcepto Dei, & de manifestatione boni, quam Deus facit, nõ tolli eis libertatem voluntatis, idem de gratia bonæ voluntatis, ac boni operis adiutrice dicendum est. Vt enim homo nisi quod melius est, cognosceret, non posset bene operari, melius autẽ non cognoscet, nisi Deum auctorem eius cognosceret: sic, postquam vtrumque adiutore Deo, cognouit, non potest, nisi eodẽ incipiente, & adiuuãte, operari. Quare sicut illud non tollit libertatem, vt in illo exemplo patris puero præcipientis, & eum hortantis clarissimè cernitur, sic gratia adiutrix, sine qua non potest voluntas hominis bene velle, & operari, non tollit liberam potestatem voluntatis. neque nos vt Caluinianus Marloratus in Comment. epistola ad Corinth. 1. cap. 15. fingit, laudem boni operis cum Deo patimur. Quid enim habemus, quod nõ accepimus? aut si accepimus, quid gloriari possimus, quasi non acceperimus, vel

Quod Lutherani non intelligẽtes quomodo gratia Dei cum libertate voluntatis conueniat, volunt nos videri Pelagianos, quia nos spoliamus voluntatẽ propria virtute, & natura, in contumeliam auctoris.

Quod sicut præceptũ præcipientis non tollit libertatem volũtatis eius, cui præcipit, sic gratia mouentis, & adiuuantis Dei non tollit libertatem voluntãtis, quam mouet, & adiuuãt.

1.Cor.15. quam laudem nobis sumere? Totam igitur laudem & 1.Cor.4. gloriam ei tribuimus, sine quo nihil boni neque incipere, neque prosequi neque perficere possumus. Sed priùs quam huic loco finem imponam, libet recitare hic, quæ ante mille annos Ennodius Ticinensis ad Cõstantium quendã scripsit aduersus eum, qui vt Lutherani nunc faciunt, libertatem quoque voluntatis in iis, quæ ad salutem & studium virtutis pertinẽt, tollebat. Ergo (inquit) vt scriptione testamini, inuẽtus est homo, qui seruos Christi, quemadmodum ipse promisit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrij libertate homini in vna tantum parte, quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionem, quæ iuxta apocalypsim scriptas habet in fronte blasphemias. Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, vbi hoc datur solum velle quod puniat? aut quare electionem nominet, vbi vnam tantum partem asserit fuisse concessam? quod si veritate subsisteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid.n boni à nobis Deus noster rectè quæreret, qui appetentiã eius de voluntate subtraxerat? sed iuxta apostolũ nunquid iniquus Deus? absit. inter homines à recti discordat affectu, qui à subiectis exigit, quod in potestate non tribuit. hoc de Deo qua cõsciẽtia sentiatur, aduertite. Vbi est illud apostoli clamantis, & pro arbitrij libertate testantis, velle adiacet mihi perficere autẽ non inuenio? quid est aliud, quã dicere noui dextrũ iter eligere: sed nisi ingredientem inuenerit gratia superna, lassabor. nemo dubitat, nemo condemnat quod auctore gratiæ præstante, & ipse æquitatis hominibus callis aperitur, dux enim bonorũ, & præcessor est gratia, quãdo cœlitus multiplici ad requiem incitamur hortatu, quando nobis dicitur, Venite filij, audite me. Sed nisi talibus monitis, & volũtas nostra, quæ libera est, & labor præstet obsequium ad periculũ, & gehennam nõ imperio aliquo, sed sponte deuoluimur. itaque aut præmium deuotio: aut pœnam contemptus operatur. alioquin non erit iusta retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccantibus: aut bonam mercedẽ offert, ad quod attrahuntur inuiti. ergo debemus gratiæ, quod vocamur:

Quæ pulchrè Ennodius Ticinensis de libero arbitrio scripserit.

vocamur: debemus gratiæ quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur: nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur. Via.n. scelerum nõ imperatrix nostra legitur esse, sed famula. cum de peccatis dicitur, sub te erit appetitus eorum. quid etiam sibi vult vniuersa prophetæ quasi sertis redimita elocutio, noli æmulari in malignantes: nolite confidere in principibus: nolite fieri, sicut equus & mulus. & apostolus, nolite fieri serui hominum. toties noli in superna admonitione, quo respicit, si aliud nolle, non licuit? & paulò post illud enim beati Apostoli, quo se muniri credit, exemplũ nobiscũ facit, si quæ sequuntur, aduertat, cum inimicus arrogãtiæ dixit, gratia Dei sum, id quod sum. mox enim ne sic fugax gloriæ crederetur, vt longo interuallo à veritate desciscerei, sapiens architectus adiunxit, abundantius omnibus laboraui: & gratia Dei in me egena non fuit, quod dixisse est, Christus in me, quem dignè, aut abundanter muneraretur, inuenit. non enim pauper est diuina gratia, sed meritorum nostrorum putatur quadam macie, aut exilitate tenuari: quæ tunc non suis æstimatur meatibus fluere, quãdo de suis cursibus ariditatis nostræ vena nil recipit. Et paulò post de illius qui illud docebat, proposito, vult enim (inquit) ad illud pertingere neminem suo vitio, aut negligentia perire, si homo vtriusque rei, boni, & mali per potestatem cõcessa electione priuatur. hos tantum iactat potuisse saluari, sine labore vllo, sine mandatorum amicitia, quos peregrinantes à merito, fauor tantum cœlestis eripuit perinde quod in ipsum referatur, illos perisse intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Sed de his hactemus pergamus ad alia.

Defensio doctrinæ in epistola Anacleti secunda de pœnitentia cum satisfactione ex variis locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodo non sustulit, sed potius confirmauit nostram satisfactionem temporalem. & quomodo probandum sit secundum regulam Apostoli, vtrum spiritus, qui dicitur esse scripturæ, ex Deo sit. item explicatio & demonstratio

de sacrificio sanctæ Eucharistiæ ex epistola Pauli ad Hebræos, Quomodo non deroget morti Christi, sed potius fructum eius nobis sum communicet. Cap. 3.

AB Anacleto (inquiunt) episto. 2. doctrina de pœnitentia vitiatur. miscetur enim satisfactio. Et Alexander episto. 1. peccata sacrificiis deleri docet, & per recitationẽ passionis Deum placatum iri, & peccata remittere. Item sacerdotes precibus & oblationibus delere, & consumere peccata populi affirmat: quæ blasphema & contumeliosa sunt aduersus opus & sanguinem Christi, quo solo redempti sumus: & qui vnica oblatione nos consummauit, Heb. 9. &c. Hæc sunt, quæ Magdeburgenses in epistola 2. Anacleti, & 1. Alexandri, notarunt, in quibus quædam ab ipsis inuersa sunt, quo magis odiosa fierent, vt illud, (per recitationem passionis Deum placatum iri, & peccata remittere, quod quidem Alexander non sic scripsit, sed aliter: Crimina (inquit) atque peccata oblatis his Domino sacrificiis delentur, loquitur autem de corpore & sanguine Domini: & subiungit, Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sępiùs recitanda: atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia: nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus, & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, &c. Itaque quod Alexander tribuit sacrificio corporis & sanguinis, vt peccata deleat, hoc Magdeburgenses, inuersis verbis & sententia, recitationi passionis tribuere illum finxerunt. Sed quod satisfacere pro peccatis, & pro eis delendis corpus, & sanguinem Christi, offerre, non sit aduersus opus, & sanguinem Christi, vt isti blasphemè tradunt, sed potius cum opere, & sanguine Christi faciat, tametsi apud pios, & quibus Dominus dat intellectum, satis sit ad probandum auctoritas apostolicæ traditionis, quàm ecclesia catholica tenet; cuius testes duo nunc ex multis tam idonei, tam graues, tam sancti, & tantæ antiquitatis Anacletus & Alexander sunt: tamen quia neq;

Inuersio & depranatio verborum episto. Alexan. in cẽturia Magd.

isti apostolicæ traditioni credunt, neque Anacletum & Alexandrum non dico ad auctoritatem, sed neque saltem ad antiquitatem recipiunt, vt cognoscant inde, quid viri apostoli à principio de hac re senserint: id quod beatus Hieronymus à Pelagianis petebat, obiiciens eis libro 3. Ignatium apostolicum virum, vt si non reciperent ad auctoritatem, ad antiquitatem saltē reciperent, idcirco vocemus eos ad scripturas, prætermissis nunc testimoniis auctorum: quibus referti sunt libri veterum, vt testes sunt Magdeburgenses. Vbicunque enim per omnes suas centurias in omnibus antiquis patribus doctrinam de satisfactione, & sacrificio corporis & sanguinis ad delenda peccata inter næuos & corruptelas impiè & blasphemè referūt, quid aliud faciunt, quàm docere contra se ipsos, quid omnes ecclesiastici patres omni tempore senserint & tradiderint, quod necesse est tandem referre ad traditionem Apostolorum, qui sic tum per sermonem, tum per epistolam docuerunt. Ergo Anacletus pontifex eos, qui Episcopum accusare ausi fuerint, priusquam eum studio charitatis, & familiari colloquio moneant, iubet excommunicari, & nō absolui antè (inquit) quàm per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hic Magdeb. obiiciunt, vitiari doctrinam de pœnitentia, quia miscetur (inquiunt) satisfactio. ergo doctrinam de pœnitentia apostolus vitiauit, qui cum incestum illum Corinthium vellet absoluere, quia sciebat præter pœnitentiam peccati interiorem satisfactione quoque opus esse, scripsit ad Corinthios, sufficere illi obiurgationē, quæ à multis fiebat: sic enim vocauit illud vitari à multis congressum & communionem eius, quod illi erat valde acerbum, & ab eo patienter toleratū, an nō satis clarè apostolus hoc loco significauit, satis illum peccati sui pœnas luisse, qui ita diu cum tāto animi sui dolore ac tristitia ex peccato, à multis Corinthiis vitatus esset? idque satisfactionis vice esse debere, siquidem dicit, sufficit ei, quod si docebat apostolus, vt vos Magdeburgen. cum cæteris Lutheranis contra doctrinam, & exemplum eius docetis, præter pœnitentiam peccati, non opus esse vlla satisfactione, id est,

Demonstratio ex variis locis scripturæ, quod ad pœnitentiā adiungenda sit satisfactio.

Pœnitentia Corinthii incesti, cum satisfactione.

2. Reg. 12.
Par. 2. 33.

nernum diem tenet, & hanc Anacletus apostolicus Pontifex secutus est. Vos verò Magdeburgenses, vt discipuli eius, qui pœnitentiam agere non potest, id est, satanæ nō vultis vt homines per satisfactionem condignā, sicut Anacletus ait, agant pœnitentiam. Sed alio rursus Pauli loco vos hic vrgebo, qui scripturas sanctas nullo studio, nulla traditionis apostolicę & ecclesiasticæ obseruatione, sed priuata opinione ad libidinē vestram interpretandas esse putatis, dicite mihi, cum Ioannes baptista pœnitētiam prædicans aiebat, Facite fructus dignos pœnitentiæ, quos fructus pœnitentiæ intelligebat? quia & illam pœnitentiam à nobis exigi non negatis. dicite inquam, imò dicat Apostolus, qui sint illi fructus, & vtrum in eis sit satisfactio: quæ si sit, sequitur doctrinam de pœnitentia non vitiari satisfactione. Paulus igitur 2. Corinth cap. 7 laudans pœnitētiam Corinthiorum, quos in priore epistola grauiter propter incestū illum reprehenderat, cuius scelus dissimulabant. numerat fructus eorum pœnitētiæ dignos, quos iam post reprehensionem tulerāt: Ecce enim (inquit) hoc ipsum secundum Deum cōtristari vos, id est, contristari ad pœnitentiā, sicut proximè dixerat, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionē, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Qui enim pœnitentiam peccatorū ex corde agit, anxio & solicito animo est de salute sua: indignatur se peccasse: timet iram Dei offensi: desiderat veniam: tenetur studio & zelo alios exemplo suo ad honestè viuendum prouocandi: sumit de se pœnas pro peccatis commisis, denique neq; præterita iam, nec alia committit: quin potius ab omnibus malis se abstinet. Sic ergo erant illi, qui ad Ioannē veniebant confitentes peccata sua, operabatur enim in illis pœnitentia timorem iræ diuinæ. Vnde Ioannes illos interrogabat, Quis, inquiens, docuit vos fugere à ventura ira? Item, operabatur desiderium salutis, & solicitam curam, quid agere deberent: Vnde Ioannem interrogabant: Quid ergo faciemus? Vt autem ad pœnitentiam vindictam, siue afflictionem corporis per

Matth. 3.
Luc. 3.
2. Cor. 7.
Explicatio fructuum pœnitētia.
Pœnitentia cum satisfactione in iis qui ad Ioannem veniebant.
Luc. 3.

per abstinentiam adiungerent, satis eos exemplo suo idem Ioannes docebat, & hortabatur, qui habebat vestimentum de pilis camelorum; non manducabat panem, & in eremo habitabat. Præbebat itaque se exemplũ vitæ, & quos ad pœnitentiã vocabat, & vt fructus dignos pœnitentiæ facerẽt, hortabatur, eosdẽ sine sermone, vt vitam suam imitarentur, monebat, illud sine voce prædicans, quod Paulus Philippensibus scripsit: Quæ vidistis in me, hæc agite. An igitur dicturi sunt Magdeburgenses, doctrinã de pœnitentia vitiasse Ioãnẽ, quia exemplo vitæ suæ docebat adiungere ad pœnitentiã af ictron? Rursus, vitiabatne Dauid doctrinã de pœnitentia, qui confugiens alioqui non ad legem Moisis, quæ iubebat adulteros, & homicidas occidi, qualis fuerat ipse, sed ad legẽ gratiæ & misericordiæ, cum aiebat, Miserere mei secũdum iudicium nõ legis, sed diligentium nomen tuũ tamen adiungebat ad pœnitentiam non solùm ad vtilitatẽ suam, sed ad doctrinam nostram inter cæteros fructus dignos pœnitẽtiæ, etiam corporis afflictionem? hãc n vocat κάκωσιν cum ait, agẽs pœnitentiã, afflictus & humiliatus sum nimis. Vitiabant ne Niniuitæ, quorũ pœnitentiã Dominus in Euangelio laudat doctrinã de pœnitentia, cum ad eam saccos adiunxerunt? & Rex saccum & cinerẽ? Sed quid de Dauid, quid de Ioanne, quid de Paulo, quid de Niniuitis interrogo? Imò interrogabo vos, Vitiauitne Dominus doctrinam de pœnitentia, quia non fuit contẽtus pœnitentia Adæ, quam quidem egisse præterquam quod sapiẽtia Salomonis testatur, satis idem ipse significauit, vt auctor est sanctus Irenæus lib. 2. contra hæreses, cum se abscondit à facie Domini metuens iram eius, quam significat aliquando secundũ Idioma scripturæ sanctæ facies Domini. Quem quidem metũ iræ diuinæ pœnitentiæ Adæ tãquam fructum operabatur. Hunc enim inter fructus pœnitentiæ Corinthiorum numerauit Apostolus, vt paulò ante dixi. Deinde texit se foliis ficus, cum essent alioqui, vt idem Irenæus ait, alia folia, quæ minus vexare possent. Agebat itaq; pœnitentiam Adam & quidem satisfactionem miscens, conuenienter legi naturali Deo primum excitante, &

Philip. 4. *Pœnitentia Dauid cum satisfactione.* *Psal. 118.* *Psal. 37.* *Matth. 12.* *Luc. 12.* *Ioan. 2.* *Pœnitentia Niniuitarum cum satisfactione.* *Sap. 10.* *Pœnitẽtia Adæ cũ satisfactione.*

adiuuante. Tale enim, inquit Irenæus significauit quia eam, quam habui ab spiritu sanctitatis stolam amisi, per inobedientiam, nunc cognosco esse me dignū huiusmodi amictu, qui delectationem nullam præbeat, mordeatque potius, & pungat. Et hoc semper indumētum habuisset, humilians se ipsum, nisi Dominus misericordia commotus tunicas pelliceas pro foliis ficus eos induisset. Hæc ille contra Tatianum & alios hæreticos. Dominus tamen non contentus Adæ pœnitentia, nec ea satisfactione, quam ille vltro cum pœnitentia miscuit, aliam adhuc satisfaciendi rationem ei indixit. Eiecit enim Adam ex paradiso, ne sumeret de ligno, & vt operaretur terram, inquiens: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, & quæ sequuntur. Propter pœnitentiam enim, inquit Irenæus, maledictum transtulit in terram, ne perseueraret in homine. Vitiauit ergo Adam exemplo suo doctrinam nostram de pœnitentia, secundum dogma Magdeburgensium Centuriatorum, quia ad pœnitentiam interiorem, id est, ad tristitiam secundum Deum propter peccatum, extrinsecus adhibuit satisfactionem: imò vitiauit Dominus doctrinā suam de pœnitentia quia non contentus, vt dixi, Adæ pœnitentia, imò neque satisfactione ab ipso vltro suscepta, aliam rursus satisfactionē cum illa pœnitētia miscere voluit. Denique doctrinam Christi de pœnitentia vitiabant Apostoli, qui satisfactionem cum ea miscebant, vt ex Clemente Romano, qui eorum doctrinam & cōstitutiones litteris mandauit, intelligi potest. is enim loquēs libro 2. in persona Apostolorū de eo, qui, vt agat pœnitentiam, eiectus est ex ecclesia, iubet eum admittere, facta prius diligenti examinatione, num pœniteat, dignusque sit, vt in ecclesiam recipiatur: tum iubet absoluere indicto ieiunio secundum qualitatem peccati, duas aut tribus hebdomadibus. Ac rursus paulò post, Quod autem (inquit) oporteat eum, qui peccauit, in proprio peccato erubescere, satis scriptura sancta demonstrat, quæ dixit de Maria sorore Aaron, cum pro ea Moses Deum precabatur, vt ei peccatū condonaret,

Apostolica cōstitutio de pœnitentiæ cum satisfactione.

Num. 12. si pater eius expuisset ei in faciem, nónne deberet saltē septem diebus rubore suffundi? septem diebus separetur extra castra: & postea ingredietur. Deinde subiungit in persona, vt dixi Apostolorū. Sic vos facere oportet iis, qui dicunt agere se pœnitentiam peccatorū: debetis præscribere eis tempus secundum rationem peccati: deinde recipere pœnitentes, vt patres filios. Hactenus apostolica cōstitutio à Clemente Romano apostolico auctore scripta: quem si non vultis recipere ad auctoritatem, recipite saltem ad antiquitatem, vt sciatis quid ecclesia Romana ab ipso Apostolorum tēpore semper tenuerit, & vsque in hodiernum diem teneat. Cum igitur lex naturalis non solùm ad pœnitentiam peccatorum, sed ad miscendum cum ea satisfactionem Deo excitante prouocet, quod in ipso primo homine, & humani generis principe, principio ostēsum est, profectò qui doctrinam de pœnitentia miscendo satisfactionem vitiari dicūt, ipsi legem naturalem vitiāt, imò & legem gratiæ; siquidem hæc non abrogauit legem naturæ, sed potius confirmauit, vt idem Clemens lib. 6. cap. 35. in persona quoque Apostolorum tradit. Quod si lex naturalis confirmata est lege gratiæ, & lex gratiæ, quæ est nouum testamentum, confirmata est sanguine Christi: ergo lex naturalis sanguine Christi confirmata est. Non igitur satisfactio pœnitētialis, ad quā tanquam ad debitum quoddā naturale ratio naturalis ducit, aduersus opus, & sanguinē Christi est, vt Magdeburgenses impiè sentiunt, & tradunt. Christus enim satisfecit quidem per sanguinē suum in cruce pro peccatis nostris, & pœna æterna, quā debebamus, pro quibus impossibile erat hominē satisfacere, quæ quidē satisfactio primū per baptismi sacramentū communicatur: pro pœna verò tēporali, pro qua possibile est hominē satisfacere, cum sit ea finita, & anima sit immortalis; & quā secundum legem naturalem debet homo vlcisci peccata, quibus Deū offendit, ita satisfecit per passionē suam Dominus, vt adhuc homo debeat, secūdum legem naturalem, quam, vt dixi, per passionem suam non sustulit, sed cōfirmauit, debeat, inquā, pœna tēporalia debita, peccata, quibus Deum offendit, vin-

Quod Magdeburgenses cum tradunt doctrinam de pœnitentia miscēdo satisfactionē vitiari, ipsi legē naturalem & legem gratiæ vitiant.

dicare, nisi ministri Christi, qui potestatem soluendi, & ligandi ab eo acceperunt, hanc pœnam temporalem, vel totam, vel ex parte secundum mensuram potestatis acceptæ condonent, quod est applicare nobis satisfactionem Christi in cruce, quam pro debito etiam pœnæ temporalis subiit, quod Paulus Apostolus in Corinthio illo fecit, cum eum absoluit. Quare cum obiiciunt hæretici, abundè Christum iustitiæ Dei pro peccatis, & pro pœna æterna, & temporali satisfecisse, nec esse à nobis amplius requirendum, Respondemus, satisfecisse illum quidem pro omnibus, quantum in se fuit, sed illis tantum valere, vt liberi sint, siue ex toto, siue ex parte, à debito propriæ, ac priuatæ satisfactionis temporalis, quibus post lauacri regenerationem satisfactio Christi in cruce facta, à ministro potestatem habente ad remissionem eiusmodi pœnæ temporalis vel totius, vel partis, secundum mensuram potestatis acceptæ applicatur. quod, vt antè dixi, ad doctrinam nostrã Paulus in Corinthio illo fecit. Cum enim iudicauit, sufficere illi secũdum humanam infirmitatem, satisfactionem, quam ad pœnitentiam conuenienter legi naturali Corinthius ipse adiunxerat, tunc eum absoluit, applicans illi per potestatem suam, quã in persona Christi administrabat, satisfactionem Christi in cruce factã, & persolutam inquiẽs, Nam ego, quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi donaui. Si quid donaui (inquit) quia tunc per potestatem soluendi ecclesiasticam absoluimur, si cum verò corde, & fide nõ ficta pœnitentiam agimus, quod solus Deus nouit: idcirco nemo de altero, neque de se certum habere potest, vtrum in gratia Dei sit. Prauum enim est (ait propheta Hierem.) cor hominis & inscrutabile: quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, Et beatus Ioannes, Maior est, inquit, Deus de corde nostro, & nouit omnia. Vnde S. Diadochus episcopus Photices in Epiro in libro de perfectione spirituali. c. centes. oportet (inquit) attendere semper sensum confessionis, ne fortè conscientia nostra sibi mentiatur, dum quis satis se confessum esse deo, suspicatur, siquidem longè maius est iudicium dei, conscientia nostra, tam etsi certum

Hier. c. 17.

1. Ioan. 3.

exploratúmque habeat, nihil se sibi conscium esse, vt beatus postol. nos docet, cum ait, sed neque me ipsum iudico: nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. qui autem me iudicat, dominus est. Hactenus ille. redeamus, vnde digressi sumus. Cum igitur hoc quod scriptum est ad nostram doctrinam, & vtilitatem, fecisse. d. Paulum in Corinthio illo incesto absoluendo, vsque in hodiernum diem per omnes ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis fiat, vt scilicet agentibus pœnitentiam cum tanta satisfactione, quanta sufficere videatur, peccata remittantur, aut si non satisfecerunt, ipsi sacerdotes satisfactionem imponant, & sic per potestatem soluendi in persona Christi condonent, quomodo vos Magd. audetis dicere, vitiari ab Anacleto doctrinam de pœnitentia, quia miscetur satisfactio? An voluit Paulus Corinth. illum absoluere nisi postquam pœnitentiam egisse, & per eam obiurgationem, quæ à pluribus fiebat, quàm patienter pro peccato suo tolerabat, satisfactionem adhibuisse cognouit? Licuit igitur. Anacleto ad exemplum Pauli, idem, scribere, id est, ne illi de quibus in epi. 2. loquitur prius absoluerentur, quam (inquit) per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Denique vt semel hunc locum finiam, nos hanc doctrinam de pœnitentia cum satisfactione, quam in ecclesia catholica profitemur, ex d Paulo apostolo per multos testes audiuimus, sicut idem Apostolus ad Timotheum scripsit, Quæ à me, inquit, audisti per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Per multos testes dicit, quia sic in omnibus eccle. docebat, vt idem ait in epist. priore ad Cor. sic nostri Doctores hãc doctrinã in omnibus eccle. vbiq; tradunt. Vos verò Magd. per quos testes audistis, quod in Germania traditis, vitiari doctrinam de pœnitentia per satisfactionem, esséque aduersus opus, & sanguinem Christi? per quos (inquam) testes audistis, nisi per solum Lutherum & eos, qui ab illius schola fluxerunt? in quibus ecclesiis, præterquàm in Germanicis Synagogis, sic docetis? Si vera est vestra doctrina, & iudicio veritatis cõfiditis, cur contra naturam, & scripturam in causa controuer-

Quod doctrina de pœnitentia cùm satisfactione ex Paulo apostolo per multos testes audita est.

2. Tim. 2.

1. Cor. 14.

ſa teſtes produci non vultis, cur iidem iudices, & iidem teſtes eſſe vultis, vt Iudæi aduerſus Chriſtum fuerunt? Si ſcripturā per ſe ipſam, & ſuo ſpiritu intelligi vultis, vt primus magiſter veſter voluit cum non ſit facile cognoſcere, imò difficile quis ſpiritus ſcripturæ, & quis non, id eſt, quis in ea ſpiritus ex Deo ſit; multi enim pſeudoprophetæ exierunt in mundum interpretantes ſcripturam non ſpiritu ſcripturæ, id eſt, Dei: ſed ſpiritu mundi, vt Nouatus, Arius, Donatus. neceſſe eſt probare, vt beatus Ioannes monet, ſi ſpiritus ſcilicet ſcripturarum, ex Deo ſint. (de ſcripturis enim interpretatus quoque eſt B. Cyrillus hunc locum in comment. Eſa. cap. 26.) Paulus verò docuit, quomodo probare debeamus, cum ait in priore in epiſtola ad Corinthios, Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus ſed ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Cum igitur vnus, atque idem ſit ſpiritus ſcripturæ, & qui eſt ſpiritus ex Deo, per quem ſancti Apoſtoli in eccleſiam catholicam, vt ſanctus Irenæus in lib. 3 capit. quarto contra hæreſes ait, tanquam in depoſitorium diues pleniſſimè contulerunt omnia, neceſſe eſt, vt loci ſcripturæ non ſecundum humanam ſcientiam, id eſt, carnaliter, ſed ſpiritualiter examinentur, comparādo, inquam, ſpiritualia cum ſpiritualibus, hoc eſt ea quæ per ſpiritū Dei in eccleſia ex traditione Apoſtolo. didicimus, cum ipſis ſcripturis, id eſt vera, cū veris, & non falſa cum falſis aut cum falſis vera. Vt in re propoſita, de qua agitur, cū ait Apoſtolus, Vna enim oblatione cōſummauit in æternum ſanctificatos: quod quidem Magdeburgenſes contra doctrinam de pœnitentia cum ſatisfactione ab Anacleto traditam obiiciunt, & contra doctrinam de ſacrificio, vt hic locus & reliqui, quos hæretici obiiciunt, ſecundum ſpiritum, qui ex Deo eſt, intelligantur, neceſſe eſt non quidem cum rationibus humanis, & argumentis carnalibus comparare, ſed cum ſpiritu eccleſiæ catholicæ, quem ipſa accepit per traditionem Apoſtolorum, qui doctrinam de ſatisfactione pœnitentium, & de ſacrifi-

1. Ioan. 4.

1. Cor. 2.

Quomodo probandum ſecundum regulam apoſt. verum ſpiritus ſcripturæ ex Deo ſit.

Heb. 10.

cio in ecclesia tanquam depositum reliquerunt, & literis suis consignarunt. imò comparemus etiam cum aliis locis scripturæ. An non docuit Paulus, habere nos in ecclesia sacrificium ad offerendum, & manducandum, cum scripsit in epistola ad Hebræos: Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt? Age tu, qui sacrificium negas, interpretare nobis verbum θυσιαστήριον, quod à sacrificio dicitur. Et qui sacrificium tollis, tolle etiam hoc verbum ex epistola Pauli, ne te condemnet. Cur illud relinquis? an potes in eo cauillari? si enim sacrificium istud, vnde θυσιαστήριον fortasse dictum esse vis, orationes, & bona opera interpretaris, an comeduntur ista? Quod si comedi concedas, & hic quoque tropum sequi vis, cur non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt edere de hoc altari, & de huiusmodi sacrificio, id est, de orationibus, & bonis operibus? Sed prætereo nunc reliquos scripturæ sanctæ tum de satisfactione, tum de sacrificio locos, quia non est mihi propositum copiosiùs hic de eis disserere. Feci hoc antè in quarto libro de dogmaticis characteribus verbi Dei, in quo multa ex scripturis sanctis de satisfactione, quod nihil passioni Christi detrahat, attuli. Reliquum est, vt ad illud nunc respondeam, quod Magdeburgenses in prima epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obiiciunt, sacerdotes precibus, & oblationibus delere, ac consumere peccata populi: idque esse contra opus, & sanguinem Christi, quo redempti sumus, & qui vnica oblatione nos consummauit.]

Heb. 13.

Demonstratio sacrificii in ecclesia ex verbo Pauli.

Ita est, Magdeburgen. vna oblatione cõsummauit in æternum sanctificatos: semel enim mortuus est Christus pro peccatis nostris, quæ lauit in sanguine suo. Et si futurum esset, vt ipso iterum moriente, nos amplius non peccaremus, iterum moreretur: sicut Carpus audiuit ex Domino, vt beatus Dionysius in epistola ad Demophilum narrat. Sed quia non est hoc futurum, imò potius semper peccamus, semper ille, cuius magna est misericordia, sicut scriptum est, & propitiatio illius cõuertentibus ad se, apparet nunc vultui Dei pro nobis, sicut Apostolus ait, non quidem, vt sæpe offerat semet-

Heb. 10.

Apoc. 1.

Eccle. 17.

Heb. 9.

ipsum, quasi aliam hostiam: quæ faciat quòd illa prior hostia non potuerit, quemadmodum Pontifex per singulos annos intrabat in sancta, cum alia, & alia hostia propter imperfectionem hostiæ, sed apparet, inquam, vultui Dei pro nobis, vt offerat perpetuo Deo patri pro nobis eandem hostiam semel in cruce oblatam, id est, semetipsum per se quidem in cœlo, per ministros verò suos in ecclesia, vt per participationem hostiæ in ecclesia per sacerdotes Deo patri oblatæ, fructus passionis Christi, id est, eiusdem hostiæ in cruce semel oblatæ nobiscum communicetur. Sicut Dominus quoque dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De carne enim & sanguine huius sacræ victimæ, siue hostiæ, quæ in templo Dei nunc mysticè immolatur, loquebatur, de qua hostia in ecclesia relicta, in eadem epist. ad Hebr. locutus quoque est d. Paulus docens simul, quibus relicta esset, & quibus nō. Postquam enim dixerat, Habentes autem fiduciam in introitum sanctorum, & quæ sequuntur (quæ ego, collatis scripturæ sanctæ locis, pro demonstratione sacerdotalis & mystici sacrificij aduersus hæreticos de hac hostia necessariò intelligenda esse alio loco commodiore, si dominus voluerit, ostendam) subiungit, Voluntariè enim peccantibus post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis quædam expectatio iudicij. Cum dicit, Voluntariè peccantibus non relinqui hostiam pro peccatis, profectò simul docuit, vt supra iterum dixi, relinqui hostiam non voluntariè peccantibus. hæc enim solet esse scripturæ sanctæ consuetudo, ex vno contrario docere de altero, Vt cum ait, Dominus interrogat iustum, & impium, id est, iustum, & iniustum: pium & impium, alioqui rogabo iterum, quorsum dixisset Apostolus, Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur hostia pro peccatis, si neque relinquitur non volūtariè peccantibus? Sed quia hæretici hunc locum non de hostia hac interpretantur, & scriptura suo spiritu, qui est spiritus ex Deo, intelligenda est, conferamus hunc locum cum spiritu non Lutheri aut Caluini, id est, cum

Ad quid se offerat nunc Christus in cœlo pro nobis & per ministros in eccle.

Ioan. 6.

Heb. 10.

Psal. 10.

Quod hostia, quam apostolus ait nō relinqui voluntariè

peccantibus necessariò sit hostia mystica
Ireneus.

iis, qui ante paucos annos à se inuenta tradiderunt, sed cū spiritu ecclesiæ catholicæ, in qua, vt paulò ante beatus Irenæus aiebat, plenissimè omnia quæ sunt veritatis, tanquam in depositorio sancti apostoli collocauerunt. Ab illis huius loci interpretationem per traditionem accepit, quam ecclesiastico vsu ab initio vsque in hodiernum diem exercuit. Cuius traditionis testis est Clemens Romanus, cum in 4. libro de apostolicis constitutionibus in persona Apostolorum scribit cap. 6. & 7. eorum oblationes esse Deo odiosas, & execrabiles, qui sunt in peccatis, nec agere volunt pœnitentiam eiusmodi, inquit, sunt scortatores, fures adulteri. & qui viduas ac pupillos opprimunt, & qui custodias replent innocentibus: & reliqui quos in eodem loco numerauit: quorum precibus Deum irritari ait: quamobrem vitandas esse eorum oblationes, vt oblationes meretricis ex mercede turpitudinis & vt pretiū canis, qui propter immunditiam non poterat Deo offerri. Declarat autem adhuc magis paulò post cap. 8. quales tandem isti sint, quos dixit, pro quibus non liceat sacrificium facere: nec ab eis rursus oblationes accipere. Sic enim (ait) ab excommunicatis ne accipiatis, priusquam membra ecclesiæ fiant. Hi igitur sunt, quos sine vlla dubitatione scire possumus velle in peccato esse: quos Apostolus voluntariè peccantes vocat, quibus non relinquatur hostia pro peccatis. Non enim dixit, qui volūtariè peccarunt, sed peccantibus, pro quibus, ait beatus Ioannes, non dico, vt oret quis: quod vsque in hodiernum diem seruat ecclesia catholica, sicut à sanctis Apostolis accepit, vt cum eiusmodi peccatoribus excommunicatis, nec in orationibus, nec in sacrificiis communicet. Qui igitur postquam per sanctum baptismum semel fuerint illuminati accepta notitia veritatis iuste, & secundum ordinem pro peccatis suis ab ecclesia excommunicati (ad Deum per pœnitentiam & dignam satisfactionem conuerti noluerint, non iam pro eis hostiam offerre liceat? Hic enim clarè Apostolus pronuntiauit, non relinqui hostiam pro peccatis, sed terribilem quandam expectationem iudicii, vt vobis. Sed vtinam meliora, & viciniora saluti, sicut Apostolus de

Apostolica traditio.

Qui sint apud Paulum Secundum apost. cōst. voluntariè peccantes, quibus non sit relicta hostia pro peccatis.
1. Ioan. 5.

quibusdam ait, aliquando sperare possimus, tametsi ita loquimur. Quod ergo dixit Alexander Pont epist. 1. quos vos Magd: impiè & hæreticè accusatis, precibus & oblationibus peccata dèlere & consumere sacerdotes, secundum Pauli scripturam, & Apostolorum traditionem, & ecclesiæ catholicæ doctrinam dixit. Quare cum vos tantam symphoniam, & conuenientiam scripturæ sanctæ, apostolicæ traditionis, ecclesiastici vsus, & auctoritatis antiquissimi patris, ac martyris Alexandri Pontificis videatis, si tamen videtis, qui fidem amisistis, & lumen rationis tenebris errorum oppressum habetis, quomodo non erubescitis, vel potius à facie Domini non contremiscitis? Non enim iam epistolam Alexandri Pontificis accusatis, sed epistolas Pauli, in quibus pœnitentia cum satisfactione vt iam demonstratũ est, miscetur, & hostia relinquitur non voluntariè peccantibus. Sed respondeamus ad reliqua.

Defensio doctrinæ de fide, & iustificatione in epistol. 1. Clementis ex testimoniis scripturæ ab eodem Clemente ibidẽ citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli, Et quod eisdem testimoniis scripturæ à Clemente citatis euidenter refellatur dogma hæret. de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt, fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse.

Cap. 4.

E iustificatione (inquiunt) Clemens epist. 1. 3. 4. & alij passim non rectè docent. Nam Clemens epist. 1. valdè ineptè & frigidè loquitur: & se ita declarat, quod sentiat, fidẽ significare solam notitiã symboli, & tantũ initiũ, ac fundamentũ salutis. deinde non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet. ait enim, per temporalia officia nos æterna gaudia mereri. Itẽ confessione, quę sacerdoti fit, fide & bonis operibus æterni ignis pœnas nos effu-

" gere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire debe-
" re. Eph. 4. Repletos bonis operibus hæredes vitæ æter
" næ effici asserit. Et quidem Petrum sic docuisse, impu-
" dentissimè asseuerat, cum tamen acta Apostolorum, &
" episto. Petri apertè testentur, quod gratis absque operi-
" bus sola fide peccatores pœnitētes iustificari docuerit,
" Act. 2. interrogatus à Iudæis, quid facere deberent, vt
" effugerent iram Dei, inquit, Delictorum pœnitentiam
" agite. & baptizetur vnusquisque vestrū in nomine Iesu
" Christi in remissionem peccatorum, & Act. 4. Nec est
" in alio quoquam salus: nec est aliud nomen sub cœlo
" datum inter homines, in quo oporteat saluos fieri. Act.
" 10. Huic testimonium perhibent omnes prophetæ, &c.
" 1. Petri. Virtute Dei custodimini per fidem ad salutem.]
Hactenus quæ centuriatores annotarunt. Excutiamus nos singula, ostendamúsque verissima esse, & cum scripturis sanctis congruere, quę beatum Petrum docuisse Clemens dicit: contra verò, quæ centuriatores obiiciunt, partim falsa esse, & contra sanctas scripturas: partim ab ipsis ficta, quale est illud, quod se (inquiunt) ita declarat, quod sentiat, fidem significare solùm notitiā symboli, & tantùm initium ac fundamentum salutis. Doctrina ergo beati Petri hæc erat, vt Clemens testatur, & narrat. Omnes homines, inquit, qui Christiano censentur vocabulo patrem, filium, & spiritum sanctū vnum Deum & dominum veraciter credere, & confiteri. Vt autem declararet, quid esset veraciter credere & confiteri, ne quis suspicaretur, fidem esse solam notitiā symboli, vt isti fingunt declarasse Clementem, addit, eúmque tota mente, & toto corde, & tota virtute diligere. & proximos suos tanquam seipsos, docibilésque esse vsque ad perfectam doctrinam ad hæc perficienda summopere oportet, & quæ sequuntur. Vt iam veraciter credere, & confiteri, non sit, solam notitiam symboli habere, id est, credere, & ore confiteri, factis autem negare, sicut de quibusdam dicit Apostolus, sed etiam eum, in quem credimus, toto corde, & tota mente diligere: & paulò pòst, & quod in primordio, inquit, eiusdem symboli præponitur, Credo in deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium, & funda-

mentum in prima fronte monſtratur. Nec hic fidem declarat eſſe ſolam notitiam, & aſſenſum ſymboli. ſubiungit enim, Quia ſaluus eſſe poterit, qui rectè crediderit. non autem continuò rectè credit in Deum, qui ſolam notitiam Dei habet. Denique quam fidem diceret, ne quis malè interpretaretur, vt nunc Magdeburgenſes interpretantur, declarat, ſubiungens teſtimonia ſcripturæ. Ex quibus docebimus non ita ſe declaraſſe Clementem, vt iſti loquuntur, quaſi fides eſſet ſola notitia ſymboli: nec id ſolum, ſed etiam docuiſſe, fidem, quæ iuſtificat non eſſe fidem ſolam, ſed fidẽ cum charitate, quæ illam perficit. Vt iam hic non ſolùm beati Petri doctrinam, & Clementis epiſtolam contra Magdeburgenſes defendamus, ſed ſimul etiam peruerſum dogma Lutheranorum refellamus, & contra ſcripturas ſanctas pugnare demõſtremus. Credere enim (inquit) oportet accedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iuſtitiam, & ore fit confeſſio ad ſalutem. Vnde ait Propheta, Credidi, propter quod locutus ſum: & illud, Iuſtus ex fide viuit: &: Niſi credideritis, non intelligetis. Hæc ſunt teſtimonia, quæ in Petri doctrina apud Clementem citantur, quæ vos Magdeburgenſes tum de mendacio, tum de errore veſtri falſi dogmatis de iuſtificatione ex ſola fide redarguunt. Doceamus ergo de qua fide in his teſtimoniis in doctrina Petri recitatis ſcripturæ ſanctæ loquebantur, vt de eadem fide locutum eſſe beatum Petrum in ſua de fide ſymboli doctrina neceſſe ſit intelligere, ſiquidem ad comprobãdum quæ de fide ſymboli tradebat, illa ipſa teſtimonia produxit. Ac primum quidem, quod Paulus dixit in epiſtola ad Hebræos, Accedentem ad Deum credere oportet, de fide, qua Deo placeamus, intelligendum eſſe, idem Apoſtolus in eodem loco declarat, dixerat enim de Enoch, quod ante tranſlationem teſtimonium habuiſſet, placuiſſe Deo. teſtimonium verò, quod habuit, illud eſt, quod ſcriptura Geneſis teſtatur, inquiens: Ambulauítque cum Deo, & non apparuit. ambulaſſe autem cum Deo, non ſignificat, notitiam tantùm habuiſſe Dei, aut fidem operibus nudam, ſed ex fide operatum eſſe mandata Dei, in quibus tanquam in viis Domini, qui ambu-

Rom. 10.
Pſal. 115.
Rom. 1.
Abac. 2.
Eſa. 7.

Quomodo in ſu, quæ de fide in epiſtol. Clemẽtis Magd. finxerunt, ex teſtimoniis ſcripturæ ibidem à Clemente citatis euidenter redarguantur: ſimulque refellatur eorum de iuſtificatione ex ſola fide commentũ.

Heb. 11.
Gen. 5.

lat, is dicitur placere Deo. Si igitur ambulare cũ Deo, non est credere tantùm, quis enim hoc somniet? sed est fidem simul in viis Domini, id est, in mandatis eius per dilectionem exercere & operari, ergo non ex fide tantum, sed ex operibus per fidem Deo placemus. Per fidem igitur versantem in viis mandatorum Dei, in quibus Enoch ambulauit: idem iustificatus fuit, & meruit transferri. Postquam verò dixit Apostolus de Enoch, habuisse ante trãslationem testimonium placuisse Deo, subiungit: Sine fide autem impossibile est placere Deo. Quod si ambulare sic cum Deo, testimonium scripturę fuit, placuisse Deo. & sine fide placere Deo non potuit, ergo ambulare cum Deo erat habere fidem Dei, ac simul per fidem mandata eius operari, quæ sunt viæ Domini, in quibus ambulare oportet, si volumus cum Enoch à morte ad vitam transferri, id est, iustificari. Iustus enim ex fide, quæ per dilectionem exercetur, viuit: hæc enim est, quæ in Christo valet, vt Apostolus testatus est. Rursus, postquam dixit Apostolus, sine fide enim impossibile est placere Deo, subiungit continuò: Credere enim oportet accedentem ad Deum &c. ergo necessariò sequitur ratione connexi, vt eam fidem dicat oportere eum habere, qui ad Deum accedit, de qua dixerat, Sine fide autem impossibile esse placere Deo. Quæ cum sit, sicut demonstrauimus, non sola fides hominis, sed fides hominis ambulantis cum Deo, id est, operantis voluntatem Dei, consequens necessariò est, vt doctrina hæc Petri, in qua hoc testimonium Pauli citatum est, fidem, de qua loquitur, non declaret, sicut Magdeburgenses fingunt, esse solam notitiam symboli sed potius fidem illam Deo placentem, de qua ibi Apostolus loquitur, id est, quæ est cum operatione mandatorum Dei. Aliud testimonium in doctrina Petri citatum, est illud Pauli, Quoniam corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem. Sed videamus, collatis scripturis, quomodo intelligendum sit, corde credi ad iustitiam, vtrum sine operibus, an cũ operibus? Paulus apost. de iustitia, quæ ex fide est, interpretatus est, quod scriptura dicit in Deuteronomio, Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, sic enim est

Rom. 10. *Deut. 30.*

apud 70. diuini spiritus interpretes: pro quo est in editione latinæ interpretationis ex Hebraico, vt facias illud: deinde subiungit Apostolus, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Si facit Clemens, vt in doctrina Petri, quã describit, fides sit sola notitia symboli, vt Magdeburgenses fingunt: aut si verum est dogma Lutheranorum de iustificatione ex sola fide sine operibus, quomodo Paulus dicit, hoc esse verbum fidei, quod prædicat, quod propè est, sicut dicit scriptura, in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, siue vt facias illud An. D. Paulus cum hic scripturam Deuterononiij citat pro iustitia, quæ ex fide est, quia prætermisit hoc, & in manibus tuis, siue vt facias illud, diminuere voluit ex verbis prophetiæ, vt iuxta Apocalypsim beati Ioannis, auferret Deus partem eius, qui hoc faceret, de libero vitæ? & iuxta Salomonem reperiretur mendax? absit non enim eò insaniæ processistis, vt hoc dicere audeatis. Prætermisit igitur Paulus illud. in manibus tuis, siue vt facias illud, propter breuitatem sibi familiarem simúlque docuit, eum qui fidem sine dilectione habet, credere illum quidem, sed non corde credere, esséque auditorem verbi tantùm, sicut vocat beatus Iacobus. quales sunt, quos Lutherus iustificat per fidem solam. hi enim sunt auditores tantùm, quibus quidem non conueniunt, quæ iustitia, quæ ex fide est, dicit in Deutero. vt D. Paulus interpretatus est: sic enim ait Apostolus, Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cœlum &c. sequitur autem in Deut. vt deferat illud ad nos, scilicet mandatum, deinde subiungit? vt audiamus, & opere compleamus: siue vt est apud. 70. vt audientes faciamus. Cùm audientes dixit, credentes intelligit, fides enim per auditũ. sed quia non satis est ad iustitiam, auditores tantùm esse, sed opus est factores esse verbi, coniunxit scriptura opus cum fide ex auditu, inquiens (& audientes faciemus) totum hunc Deut. locum ne vos Magdeburg. cauillati possitis, non nos, sed Paulus ipse de iustitia, quæ ex fide est, interpretatur. Deinde pergit Apostolus interpretari pro sua sapiẽtia, quod in lege prophericè, & allegoricè scriptum erat de iustitia ex fide, subiungens: Quia si

Deut. 4.
Deut. 12.
Prou. 30.
Iac. 1.
Rom. 10.
Rom. 2.
Locus Deut. de iustitia ex fide ab apostolo ex

positus contra commentum Luteranorum de iustificatione ex sola fide.

confitearis in ore tuo dominum Iesum,& in corde tuo credideris,quod Deus illum suscitauit à mortuis,saluus eris. Si credideris,inquit,in corde tuo,non dixit, si crediderís ,sed si credideris in corde tuo , scilicet hoc verbum fidei,vt facias illud: sic enim est in loco Deutero. quem Apostolus hic sequitur, & interpretatur , saluus eris. Salus ergo non consistit in credendo tantum diuinæ veritati,quod ad perfectionem fidei ex parte intellectus pertinet, sed simul in credendo corde , id est , in credendo, & volendo facere ex dilectione omnem voluntatem Dei,cui credimus. quod quidem pertinet ad perfectionem fidei ex parte volũtatis. Cor enim in scriptura sæpe significat mẽtem cum dilectione , quia sicut cor vitam communicat cum reliquis membris,sic mẽs: quæ in dilectione viuit,vitam spiritualem cum reliquis partibus animæ, id est cum irascibili & concupiscibili communicat. his verbis Procopius Gazæus interpretatur illud,in, pro inclinabis cor tuum ad cognoscendũ prudentiam. Sed prosequamur testimoniũ Pauli. Postquam enim dixit,corde creditur ad iustitiam,subiũgit: ore autem fit confessio ad salutem. cum autem dixit, confessionem oris necessariam esse ad salutem animæ, quæ est propria iustitiæ,satis iam declarauit, tunc nos credere corde verbum fidei, cum quod in dilectione credimus,operamur. Ex abundantia enim cordis,vnde omnia opera bona,& mala exeunt, os loquitur , sicut Dominus dixit : & Ecclesiasticus item sermonem ait antecedere omnia operi:aut , sicut est in exemplaribus Græcis, sermo est principium operis. Interrogabo hic Magdeburgenses & cæteros Lutheranorũ magistros, qui tradunt,per solam fidem sine operibus,& ante opera hominem iustificari , an credant ad salutem , & vitam,quia iustus ex fide viuit,necessarium esse aliquando ore fidem confiteri, vt in persecutione ? non credo negabunt,ne apertè negent Paulum,qui dicit , Ore fit confessio ad salutem: vt si non fiat, cum tempus postulat,pereat tanquam iniustus,qui non est ore confessus. Quæro deinde , vnde existat hæc confessio? an ex sola fide antegressa? minimè. Si enim ex sola fide existit, cur non omnes ,qui fidem habent,confitentur : sed potius

Prou.2.

Matt.12.
Luc.6.
Eccl.37.

alij fidem confitentur:alij fidem negant?Fides ergo sola,quam iactatis,non habet,vt dicere soletis, hoc ingenium,& naturam,vt exerat vires ad confitendum ore, cum opus est, alioqui in omnibus, qui fidem habent, exereret. Existit ergo confessio fidei ex fide simul, & dilectione.Quia enim iste verbum fidei cum dilectione credit, diligens Deum plusquam se, idcirco inter gladios & tormenta, & tyranni minas ore confitetur. huiusmodi fidei cum dilectione propria est vera fiducia longè alia ab illa terrena,& carnali,ac diabolica,quam vos sine & antè opera, per & propter solum Christum iactatis:Sic enim qui nouum dogma introduxistis, nouum quoque loquendi genus reperistis. Sed pergamus ad reliqua scripturæ testimonia de fide in doctrina beati Petri,quam Clemens in epist.sua ponit.Sequitur enim:Vnde ait Propheta.credidi.propter quod locutus sum.hoc etiam testimonio probatur in doctrina Petri, quod in primordio,inquit,symboli præpositũ est, Credo in Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium,& fundamentum monstrari, quia saluus esse poterit,qui rectè crediderit.Et subiungit: Vnde ait Propheta,credidi propter quod locutus sum. Videamus ergo,an ex hoc testimonio concludi possit,quod Magdeburgen.finxerunt sic se declarasse Clementem in expositione doctrinæ huius beati Petri,quasi fides,de qua loquitur, solam notitiam symboli significaret. Paulus ergo hunc locum psalmi in epistola ad Corinth.interpretatur Loquens enim de tribulationibus suis tum ad suam vtilitatem, tum ad nostrum documentum & salutem à Deo dispensatis. Quod quotidie(inquit)pericula mortis incurrimus,&tot tantisq; malis agitamur, in salutem vobis cedit,sicut paulò suprà dixerat,siue tribulamur,pro vestra salute:vt scilicet, exẽplo Pauli discerent mala patienter ferre.Deinde subiungit:Habentes autem eundem spiritum fidei,sicut scriptum est,credidi,propter quod locutus sum,& nos credimus, propter quod & loquimur:scientes quoniam qui suscitauit Iesum,& nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. Quia enim dixerat, In omnibus tribulationem patimur,sed non angustiamur:aporiamur, sed non de-

Lutherani cum nouo dogmate falso de iustificatione ex sola fide nouũ quoque loquendi genus excogitarunt.

Psal. 115.

2. Cor. 4.

2.Cor. 6. stituimur deiicimur, sed non perimus: sicut in alio loco dixerat, Quasi morientes, & ecce viuimus. Cum autem Deus ex magnis tribulationibus, ac periculis liberat, perinde videtur esse, quasi resuscitet, sicut supra dixerat, vt non simus confidētes in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, qui nos de tantis periculis eripuit & eruit: idcirco valdè opportunè de fide & cōfessione resurrectionis loquens, citauit testimonium Dauid, qui hoc ipsum, quod credidit Paulus, credidit & confessus est prius: Credidi (inquit) propter quod locutus sum, ea scilicet, quæ in proximo superiore psalmo de anima

Psal. 114. sua ex Inferno educenda, & de resurrectione corporis futura, & de vita beata dixerat: hæc inquam, ideo confessus sum ore, quia credidi, obediendo reuelationibus fidei, quæ postulabat, vt loquerer. quod non propter se tantum dixit Dauid, sed propter nos etiam, vt nos similiter credamus, propter quod & loquamur: sicut Apostolus exemplo suo nos docuit, inquiens, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ex fide enim cordis

Act. 16. nascitur fidelis sermo oris. Vnde in Act. Apost. cum Dominus dixisset, Nunc ergo mitto te aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem: à potestate Satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem, quæ est in me, subiungit Paulus, Vnde Rex Agrippa non fui incredulus cœlesti visioni (non dixit, non fui ἄπιστος, id est, non carui fide: sicut dixit de se ante conuersionem, ignorans feci ἐν ἀπιστίᾳ: sed dixit, non fuit ἀπειθὴς, id est, inobediēs,

1.Tim. 1. quod interpres latinus vertit, incredulus, sed iis, qui sunt Damasci & Hierosolymis, & in omni regione Iudææ annunciabam, vt cōuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes: quæ perinde sunt, quasi diceret, credidi & obediui: & propter obedientiam fidei loquor hæc, quæ annuntio hęc enim est sanitas & perfectio fidei obedientia eius ex dilectione Dei. Vnde i-

Rom. 10. dem Apostolus in epistol. ad Roman cum dixisset, sed non omnes obediunt euangelio, subiungit ad probandum quod dixerat: Esaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro? Credit ergo perfectè & sanè is,

Esa 53. qui ad fidem adiungit obedientiam sanctam, & spiri-

tualem dilectionis Dei, quod est omnium præceptorũ caput. Etenim si non pertinet necessariò ad rationem perfectæ, & sanæ fidei, vt in Christo valere possit, obedientiæ spiritualis adiũctio: quomodo Apostolus probauit, non omnes obedire Euangelio testimonio prophetico Esaiæ, cum ait, Domine, quis credidit auditui nostro? Aut enim Esaias dicere debuisset. Domine, quis obediuit auditui nostro? aut Paulus, Non omnes crediderunt Euangelio. Quod autem Lutherani negãt, habere eos fidem, qui non obediunt fidei, affirmantes fidem peccatis mortalibus amitti, redarguit eos idem Apostolus in multis locis suarum epistolarum. Dicant enim nobis, de quibus loquitur Apostolus in epistola ad Titum, cum ait, Increpa eos durè, vt sani sint in fide? Iis enim, inquit Theodoretus hunc locum interpretans, qui nondum crediderũt, blandè ac leniter oportet tradere doctrinam: ij verò, qui fidem professi sunt, & cum fide consentientem vitam non viuunt: acerbioribus remediis curandi sunt. Igitur nec isti foris erant, vt nihil ad Titum pertineret, sicut Apostolus in epistola ad Corint. docuerat: neque rursus hæretici erant, vt fidem amisissent, suo iam iudicio cõdemnati, id est. vt Magnus Athanasius in epist. ad Serapionem interpretatur, neq; parati iam obedire, cum audirent: neque resipiscere, cũ didicissent. quos declinandos esse monuit. Habebant igitur fidem licet in fide non essent sani. Vt idem Apostolus testatur. qui Tito præcipit, vt increpet eos durè, vt sani sint in fide. Quis enim rationis compos eũ, qui fidem nõ habet, increpet, vt sanus sit in fide? quomodo enim increpatus sanabit, quod non habet? vt si quis eũ, qui pedem nõ habet, increpet. vt pedem curet, vt sanet. cur non dixit Apostolus, Increpa eos, vt fidem capiant? aut fidem recuperent: nisi quia non fidem, sed fidei sanitatem amiserant: erant enim, vt idem ait, inobedientes, vaniloqui, & seductores. Et in extrema parte capitis: Confitentur (inquit) se nosse Deum, Ecce fidem: factis autem negant. & si enim non negant diffitendo, negant tamen malè operando, cum sint (inquit) abominabiles, & inobediẽtes, & ad omne opus bonum reprobi: idcirco nec hic dixit. cum sint ἄπιστοι, id est, sine

Quod Paulus apertè doceat testimonio Es. ad rationẽ perfectam sanæ fidei necessariò pertinere obedientiam.

Quod Lutherani tradũt fidem amitti peccatis mortalibus pluribus locis epist. Pauli euidenter redarguitur.

1. Cor 5.

ad Tit. 3.

ad Tit. 1.

fide, sed ἀπειθῶς, id est, sine obedientia. potest igitur esse fides sine obedientia, sed rursus sola sine obedientia nō potest esse fides viua, neque ad vllum bonū opus quod deo placeat sufficere, ergo neque quando sola est, iustificare potest: neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ eam perficit, & sanat, & facit, vt sit virtus Deo placens. Sed excutiamus deinceps aliud testimonium de fide, quod in doctrina beati Petri in epistola Clementis posita ex propheta Abacuch sumptum est: Iustus, inquit, ex fide mea viuit. Hoc quoque non de sola fide dictum esse, vt Lutherani interpretantur, ex proximè antecedentibus, & consequentibus demōstrari potest. Etenim quia sola fides non habet hoc ingenium, vt isti loquuntur, id est, hanc siue naturam, siue proprietatem ac vim, vt per se operetur patientiam ad expectandum quod promittitur, & quod per fidem creditur, neque ad operandum quod præcipit is, cui creditur, idcirco idem dominus, qui iussit prophetæ credere sine vlla dubitatione, & proposuit credenti præmium vitæ, dicens, Iustus ex fide mea viuit, vt patienter expectaret, Si morabitur, inquit, sustine, quia veniens veniet, & non tardabit. Vnde Paulus apostolus in epist. ad Heb. hunc locum prophetæ secutus, & veluti interpretans, Patientia, inquit, vobis necessaria est, vt voluntatem Dei faciētes reportetis repromissionem. Adhuc enim modicum aliquātulumque qui venturus est, veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit. deinde subiūgit: Quod si se subtraxerit, non placebit animæ meæ. Non dixit, si non crediderit, aut non habuerit fidem, non placebit animæ meæ; hoc enim neque vos negatis, nec vllus Christianus, sed dixit, si se subtraxerit scilicet fidei de hac enim loquebatur: ille autē fidei se subtrahit, qui fidei nō obedit: quod idē Apost. statim declarat subiungēs: Nos autem nō sumus subtractionis filij in perditionē, sed obedientiæ in acquisitionem animæ. Non dixit, sed fidei in acquisitionē animæ, quia non fidem, sed fidei obedientiā opposuit subtractioni obedientię fidei, quæ subtractio obedientiæ fidei, mortifera est, vt rursus, obediētia fidei salutifera, ac vitā iustitiæ præstās. Sed conferamus

Quod neque fides quando sola est, iustificare potest, neque quādo cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ fidē sanat, & perficit.

Abac. 2.

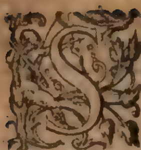
Heb 10.

deinceps locũ ex epist.2. beati Petri, cum hac doctrina eiusdem in epist. Clement. exposita, vbi ædificium spiritualium virtutum describit, cuius ædificij fundamentum primum iacit fidem, quæ ad iustitiam quidẽ proficit, si superædificatione charitatis perficiatur. Vos autem, inquit, omnem curam subinferentes subministrate, seu superministrate (hoc.n. significat verbum ἐπιχορηγεῖν,) in fide vestra virtutẽ: in virtute autem scientiam: in scientia autem abstinentiam: in abstinentia aut patientiam: in patientia autem pietatem: in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autẽ fraternitatis charitatem. Deinde subiungit, Hæc enim si vobiscum adsint, non otiosos, neque vacuos vos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione. Ergo si non adsint hæc cum fide, ita vt studio nostræ superædificationis, ad quam nos princeps Apostolorum hortatur, nõ perducatur superædificatio virtutum vsque ad charitatẽ, quæ, sicut Apostolus ait, est vinculum perfectionis, vacui & otiosi erimus in cognitione domini nostri Iesu Christi.i. in fidẽ: per fidẽ enim est Domini nostri Iesu Christi cognitio. Quomodo ergo tradunt Lutherani, non posse reperiri fidem solam, nisi adsit charitas? aut si reperiri potest, vt vel hoc loco apertè docet beatus Petrus, & in hac otiosi & vacui sumus, ac proinde inutiles, quomodo sola fides sine operibus ad salutem valet? quæ ista vestra tanta cœcitas, & incredibilis stupiditas, vt non tandem vel ex hoc loco clarissimo vestri dogmatis peruersitatem, & repugnãtiam intelligatis?

2. Pet. 1.

Quod tradunt hæretici fidem solam sine charitate nõ posse in homine reperiri euidenter ex epistola beati Petri redarguitur.

Confutatio eorum, quæ Heerbrandus doctor Hæreticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola contra Synodũ Tridentinam scripsit, & quomodo fides sola non tantum sit Dæmonum, vt ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia: idque probari pluribus locis scripturæ sanctæ, & auctoritate sanctorum patrum. Item de fiducia, quod ignoranter eam à fide non distinguant: & quæ eius, & spei vis, & quomodo primus motus ad diuina sit, non fides, sed dilectio. Caput 5.

Cripsit nuper quidam vestræ disciplinæ mystagogus, Iacobus Heerbrandus Tubingensis academiæ professor articulos 18. contra Synodum Tridentinam. Nõ negamus in iustificatione nos simul etiã sanctificari & renouari: nec hoc negamus, nos in iustificatione fidem, spem, & charitatem accipere: insuper etiam affirmamus hæc cõiuncta esse, & simul fieri. Sed hæc simul iuncta nostram esse iustitiam coram tribunali Dei negamus. deinde subiungit rationẽ, iustitia enim nostra, inquit, constat peccatorũ remissione, quã sola fides in Christũ cõsequitur, iuxta hæc testimonia credidit Abrahã Deo, & reputatũ est ei ad iustitiam: & huic omnes prophetæ testimonium perhibent remissionẽ peccatorum accipere per sermonẽ eius omnes, qui credunt in eum &c. Si iuxta hæc testimonia & alia similia sola fides cõsequitur remissionem peccatorũ, nõ debuit dicere Dominus, de iustificatione Magdalenæ, remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ: sed quia credidit multũ: alios enim magis, alios minus credere satis declarat, quod Apostoli orabant, dicentes, Domine, adauge nobis fidẽ: & quod Dominus beato Petro exprobrauit, inquiẽs, Modicæ fidei, quare dubitasti? Faciamus ergo, sic Dominũ dixisse, Remissa sunt ei peccata multa, quia credidit multũ, an si sic dixisset, de sola fide interpretari deberemus, quasi sola fides Magdalenæ cõsecuta esset remissionem multorum peccatorum? minimè, sed de fide cũ dilectione. Sed vnde hoc probamus? Quia scilicet, nõ dixit Dominus, quia credidit multum, & si dicere hoc potuisset: sed dixit, quia dilexit multũ, vt intelligamus credidisse eam cum multa dilectione. quia vt credere potuit, & non diligere, ita non potuit diligere, quin simul crederet: neque multum diligere, quin simul multum crederet. Sic igitur cum dicit scriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, necesse est vt perinde sit, ac si diceret. Credidit Abraham Deo cum dilectione, & reputatum est ei ad iustitiam, cum fides, quæ apud Deum valet, illa sit, quæ est, δι᾽ ἀγάπης ἐνεργουμένη, id est, quæ per dilectionẽ viget, & exer-

Confutatio eorum quæ Heerbrandus doctor Tubingẽsis nuper contra Synodum Trid. de iustificatione ex sola fide scripsit.

Luc. 7.

Luc. 17.

Matth. 14.

Gen. 15.

Rom. 4.

1. Cor. 13.

tetur, ſicut corpus viget, & exercetur per animam, ſine qua mortuum eſt. Quæ autem, ſola fides eſt, id eſt, ſine dilectione, nihil ad vitam æternam prodeſt. At negat Heerbrandus huiuſmodi fidem ſolam, id eſt, ſine dilectione, fidem hominum eſſe, imò dicit eſſe fidem Dæmonũ. Sed ſi ita eſt, cur Apoſtolus in perſona ſua trãſfigurauit, quod in epiſtola ad Corinth. de fide ſine charitate dixit: ſi habuero omnem fidẽ & c. quo in loco nõ dixit, ſi habuero fidem, ita vt montes transferã, ne mihi de neſcio qua ſola fide miraculorum interpreteris: ſed dixit, omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt? Cur inquam, nõ transfigurauit hęc in perſona Dæmonium, ſi illorum tantùm eſt habere fidem ſine dilectione, quam habere non poſſunt, & quæ facit, vt fides ſit virtus Deo accepta: ſed potius transfigurauit in perſona ſua? ac rurſus ſi fornicatores, fures, adulteri, & cæteri huiuſmodi non ſunt fideles, id eſt, non habent fidem, quia peccatis mortalibus amittitur fides, vt idem Heerbrandus art. 20. affirmat, quomodo Apoſtolus in epiſtola ad Corinth. diſtinguit eos ab iis, qui ſunt foris, qui fidem non habent, ſi nec iſti fidem habent, quia illam amiſerũt? Quomodo inquam, publicos fornicatores, & auaros, atque idolis ſeruientes, maledicos, & ebrioſos Apoſtolus iudicat, eos excommunicãdo, idque quia intus ſunt, vt ipſe ait, nonne de iis, qui intus ſunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris ſunt, Dominus iudicabit. ergo propter peccata mortalia non amiſerunt fidem, alioqui ipſi ſe ex eccleſia eieciſſent, ſicut hæretici faciunt, qui ab eccleſia recedunt, quia fidem eccleſiæ dimittunt. Longùm eſſet, imò infinitum, ſi pergere per ſcripturás vellem, & demonſtrare in eis nunquam fidem ad id, de quo agimus, laudari, niſi ratione dilectionis, quæ Apoſtoli teſtimonio, maior eſt fide, & ſpe: & quæ eſt vinculũ perfectionis. quam dilectionem qui non habet, & ſi fidẽ, per quam Deum cognoſcimus, habeat, tamen neque fidem habere videtur, neque Deum noſſe. Vnde beatus Ioannes Qui, inquit, non diligit, non nouit Deum: id eſt, qui non credit Deo cum dilectione, perinde eſſe videtur, vt ſi non crederet. ſunt enim, qui

Quod fides ſola non ſit dæmoniũ tantũ, ſed quod poßit eſſe in homine ſine charitate ex pluribus locis ſcripturæ ſanctæ demonſtratur.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Col. 3.

1. Ioan. 4.

confitentur nosse Deum, sicut Apostolus ait, quod nō potest fieri, nisi per fidem: factis autem negant, quod fieri non potest, nisi cum deest dilectio. Idcirco sequēs scripturas sanctas beatus Ignatius Apostolorum discipulus, in epist. ad Philadelphienses, credite, inquit, in dilectione. non est contentus dicere, credite, quia sciebat solam fidem, id est, sine dilectione, non esse virtutē Deo placentem, sed dixit, credite in dilectione. Et sanctus Diadochus episcopus Photices in Epiro, cuius cū laude meminit Photius in sua bibliotheca. id est, in libris à se lectis: & cuius auctoritatem S. Maximus pro testimonio citare solet, cap. 21. de perfectione spirituali. Qui Deum, inquit, diligit, & γνησίως πιστεύει, id est, & germanè credit, idem opera fidei perficit sanctè. ὁ δὲ πιστεύων μόνον, id est, qui verò credit tantum, idē neque fidem ipsam, quam habet, videtur habere: leui enim mente credit, quippe qui à pondere gloriæ charitatis non exercetur. Fides ergo διὰ ἀγάπης ἐνεργουμένη τὸ μέγα τῶν ἀρετῶν. id est, Fides ergo quæ per dilectionē viget, & exercetur, summum est in virtutibus. hactenus Diadochus. Idē rursus c. proximo superiore, id est, 20. Fides (inquit) sine operibus, & opus sine fide eodē modo improbantur. Oportet enim fideles fidem acta ostendentem, Domino offerre. Nec. n. patri nostro Abraam in iustitiam fides reputata esset, nisi fructum eius filium suum obtulisset. Hactenus ille. fidem ostendentē acta, id est, habentem opera vocauit beatum Iacobum imitatus, quam Salom. pro 12. vocat πίστιν ἐπιδεικνυμένην id est, fidem ostensam scilicet ex operibus. sic enim ait secundum 70. iustus annunciabit fidem ostensam. Item Cyrillus Hierosolym. auctor grauissimus, in Catechesi 15. Non in hoc, inquit, confidas, quod solam lampadē habes, sed custodi illam ardentem: non in hoc solùm confidas, quod credis, sed fidem ardentem conserua, vt luceat lux tua coram hominibus per bona opera. Sed quia Lutherani non negant, vt doctor iste Tubingensis testatur, simul esse in iustificatione fidem, spem & charitatem, soli tamen fidei vim iustificādi tribuūt, hanc eorū cæcam opinationem sic redarguimus, quia si qui iustificatur, efficitur amicus Dei, sicut scriptū est,

Ad Tit. 3.

Iac. 2.

credidit Abraham Deo, & reputatũ est ei ad iustitiam: & amicus Dei appellatus est, est autem amicitia quædã vnio animæ cum Deo; ergo vnde fides accipit vim vniendi animam cum Deo, inde accipit vim iustificãdi, at ex charitate accipit vim vniendi, siquidem fides, & spes, vt ait idem S. Diadochus. c. 1. de perfectione spirituali, docent contẽnere ea quæ videntur: charitas verò inquit, copulat cum Deo peruestigans sensu quodam mentis eum, qui videri nõ potest, ergo ex charitate accipit fides vim iustificandi. Hæc est doctrina de fide, quam sancti doctores ex sanctis scripturis didicerunt, quæ non à nobis processit. sicut Apostolus ait, nec ad nos solos peruenit, sed ad omnes veteres & sanctos patres, sicut vestra rursus doctrina falsa à vobis processit, & ad vos solos peruenit. Dicam hic tandem, vt hunc locũ finiã, si quis quærat, cur cum beatus Ioannes epistolas suas tanta cum laude dilectionis repleuerit, & tantum ei tribuat, vt qui eam non habeat, eum dicat non nosse Deum, cum alioqui nosse Deum, proprium sit fidei, id est, cognitionis reuelatæ, & cum in omnibus exemplis, quibus fidem Apostolus in epistola ad Hebr. laudibus celebrat, fides cũ dilectione iuncta cernatur, vt ego in libello de iustificatione demõstraui, cum illum locum tractarem: tamen soli fidei, vim iustificandi tribuunt Lutherani, & non dilectioni cum fide, aut fidei cum dilectione, cur, inquam, hoc? dicam, si quis scire vult: scilicet, quia facilè est credere tantum, credere enim tantũ est, credere leuiter, siue leui mẽte, vt paulò ante sanctus Diadochus aiebat: credere autẽ cum dilectione, grauius est, & difficilius, & seipsum propter dilectionem Dei negãtis. Lutherani verò magistri, vt multos post se abducant discipulos, promittunt, quod facilè & leue est. idem dicẽdum est de vana eorum fiducia, quæ vt eorum fides leuis est, sic quoque spes leuis, leuis item fiducia, quæ debet esse spei robur, rursus verò, bona fiducia, & fructuosa nõ esse, nec esse potest, sine spe sancta, quæ ex fide diligentis Deũ existit. Quia enim diligimus eũ, cui credimus, speramus, quod iubet credere, & quia speramus, quod cum dilectione credimus, ideirco per patientiam illud expecta-

Matth. 5.

1. Cor. 14.

Cur magistri Lutheranorum à ratione iustificationis dilectionem sciunxerunt.

Quod fiducia, quæ spem roborat, non possit esse sine spe sancta & spirituali, quæ ex fide diligẽtis Deum existit.

ſequamur iuſtitiam & amici Dei efficiamur, ſicut Dominus dixit, ſi quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: deinde ſubiungit, ad eum veniemus, & mãſionem apud eum faciemus: iuſtificauit autem eum, ad quem venit, & apud quem tanquam apud amicum manſit, ſicut ſcriptum eſt, credidit Abraham Deo, & reputatũ eſt ei ad iuſtitiam, & amicus dei appellatus eſt. ergo dũ iuſtificatur quis, diligit deum, & ſermonem eius ſeruat, & non credit ſolùm. Sed doceamus iam, quod paulò ante promiſimus, fidem à fiducia in ſcriptura ſancta diſtingui. an non diſtinxit clarè Apoſtolus, cũ in epiſt. ad Hebr. dixit, ſint mores ſine auaritia: contẽti præſentibus: ipſe enim dixit, non te deſeram, neque derelinquam: ita vt confidenter dicamus, dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo: reſpondeant mihi Lutherani, & eorum doctor Tubingenſis, habent ne auari fidem? non credo, negabunt, ne infinitos diuites de infidelitate condemnent: imò ne dominum mendacem faciant, qui dixit, non omnis, qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnum cœlorum, vt illi auari, qui in die iudicij, cum exprobrabit eis dominus, quòd miſericordiam pauperibus non tribuerunt, dicturi ſunt, domine quãdo te vidimus eſurientem, &c. niſi enim fidem habuiſſent, nunquam dixiſſent, domine. auari igitur fidem habent, non tamen in deo confidunt, ſed cõfidunt in incerto diuitiarum, ſicut Apoſtolus de eis ad Timoth. ſcripſit. qui quia fiduciam non habent, non poſſunt dicere niſi mendoſè, & conſcientia eos redarguente, dominus mihi adiutor. nõ timebo, quid faciat mihi homo. idcirco pręcipit iſtis apoſtolus, vt ſint mores ſine auaritia: cõtenti præſentibus. ita vt cum fiducia dicant, dominus mihi adiutor, &c. ergo ſi non fuerint ſic mores ſine auaritia, nõ hoc dicent confidenter: carebunt fiducia. Quare fides horum teſte Paulò apoſtolo, ſine fiducia erit. Quomodo igitur hæc iſti confidunt? vt dicant fides, ſine fiducia? Rurſus, quod fides non ſit fiducia, ex euangelio quoque in Hæmorrhoiſſa intelligi poteſt, dicebat (inquit) intra ſe, ſi tetigero tantum, veſtimentum eius, ſalua ero hęc erat fides, cui dominus teſtimo-

Heb. 13.

Matth. 25.

1. Tim. 6. c.

emortuum respexisset: sic enim fiduciam, ac spem certam non habuisset, sed potius metum qui est, vt dixi, quodammodo spei contrarius. at non ad hoc respexit, sed potius ad infinitam Dei potestatem, fidelitatem πληροφορηθεὶς, id est, plenissimè sciens, credens, inquã, & fiduciam habens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere. hæc est illa plenitudo fidei, cum qua iubet aposto. accedere ad dominum in epist. ad Heb. non enim dixit, accedamus cum fide, sed cum plenitudine fidei, vt planè intelligamus, nõ quicunque fidem habet, habere fidei πληροφορίαν, quia neque quicunque fidem habet promissioni, id est, promissionem credit, veram esse, fiduciam promissionis habet, & spẽ certam, dum aliquid considerat, vnde metus existat.

Interpretatio testimonii Esaiæ. Nisi credideritis, non intelligetis] quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod finxerunt Magdeburgẽses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim soli fidei tribuit, negare eum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire.

Caput 6.

SEd veniamus ad extremum testimonium scripturæ sanctæ in doctrina Petri in fide, citatum in episto. Clementis, quod est Esa. cap. 7. Nisi credideritis (inquit) non intelligetis. quod quidem cum non de sola notitia eorum, quæ credenda erant, accipi possit, consequens est, vt neque fides in doctrina Petri notitiam solam symboli significet, vt Magdeburgenses fingunt. Imò illud etiã hoc testimonio confirmabimus, non fidem solam esse, quæ iustificet, sed fidem credẽtis cum dilectione. Ergo postquam Rasin victo Achaz, multos Iudæos transtulit Damascum, & Phaceas rex Israel magnam multitudinem Iudæorum occidit, & ducenta millia mulierum duxit captiua, vt est in 2. Par. c. 28. posthæc, inquam, elati superbia vterque Rex, coniuratis animis,

Es. 7.

Redarguitur Commentum Magde.

2. Paral. 28. venerunt Hierusalem animo eam expugnandi, & funditus delendi. Quare cũ in hoc secundo bello rex Iuda in maximo metu esset, nec vlla ratione intelligeret, quemadmodum periculum impendẽs effugere posset, adiit eum Esaias iussu Dei, vt metu eũ liberaret modo fidem verbis Dei habere vellet. at Rex noluit Prophetæ obedire, vt metum deponeret, & Deo crederet inopinatam liberationem promittenti. Cum ergo signum simulatione religionis, quamuis iussus, rex Achaz petere nollet, dixit propheta, Audite ergo domus Dauid nunquid parum est vobis, molestos esse hominibus, quia molesti estis, & deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signũ, Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Scilicet ad hoc signum, quod est pars symboli de filio Dei ex Virgine nato, retulit propheta, quod prius quasi prooemij loco dixerat, antequã signũ hoc, cuius fidẽ postulabat, daret, nisi credideritis, nõ intelligetis: fides. n. ea, quæ naturalem intelligentiam superant, assequitur. hæc autem fides, quam hoc loco propheta poscebat, & quæ in doctrina Petri citata, est, quod non consisteret in sola notitia illius signi dati, quod, vt dixi, pars symboli est, vel ex eo constat, quod exprobrauit regi propheta, quod molestus esset nõ solùm hominibus, sed Deo scilicet non credendo, nemo autem molestus est ei, quẽ diligit. erat igitur fides, quæ poscebatur, non sola fides, quam Lutherani profitentur, sed fides cum dilectione. neque enim satis erat credere futurum esse, vt filius Dei ex virgine nasceretur, nisi simul diligeretur, quia propter nos ex virgine nasci vellet. vnde Proclus ille const. vir excellenti doctrina, ac sanctitate in epistola ad episcopos, & presbyteros Armeniæ loquens de fide, & dilectione, vtraq; (inquit) alteram adiuuat. fides est speculum charitatis: charitas firmamentum fidei. credimus, quod verbum incarnatum est ἀπαθῶς, & diligimus eum, qui propter nos formam serui accepit &c. illud præterea aduertẽdum est, solere accipi in scriptura intelligere pro eo, ac diceretur, intelligere ad faciendum, sicut scriptum est, noluit intelligere, vt bene ageret. Sic autem intelligere ad faciendum quod creditur, dicitur etiam in scriptu-

Es. 7.

ta sancta intelligere corde. vnde Esaias: Ne fortè videant oculis & auribus audiant, & corde intelligant. & conuertantur, & sanem eos. In hoc igitur consistit conuersio peccatoris, & salus animæ, si quis auribus quidem audiat verbum Dei: Fides enim ex auditu est, & auditus per verbum Dei: corde autē intelligat, scilicet vt faciat illud: hic est. n. qui bene intelligit quod credit, sicut scriptum est: Intellectus bonus omnibus facientibus eam, scilicet sapientiam. Ergo qui sapientiam verbi, cui credunt, non exercent in dilectione, horum intellectus, quem per fidē solam habent, non est perfectè bonus, neque eorum fides Deo ad æternam gloriam placet. Itaq; sicut veteres philosophi, id quod vel ex sacris litteris, vt pleraq; alia sine fide didicerūt, vel per se ratione naturali magistra cognouerunt, tradunt, quæ discuntur, vt fiant, disci illa quidē faciendo: item faciendo propriè, & simpliciter sciri, ac iudicari: ita vt qui nō faciat, neque scire quidem propriè dicatur: neq; perfectè assentiatur, aut iudicet faciendū esse: pendeatque practica assensio ex voluntate operādi secūdum illā, vt ex 27. & 10. libro Aristotelis de moribus intelligi potest: Sic qui credunt, id est, qui sciunt per fidem, vt secundū fidem viuant, & operētur, nisi accedat voluntas perfecta eadem faciēdi (quod sine dilectione fieri non potest) nondum perfectè credūt. Itaque sicut qui adulter est, nondum perfectè ac propriè scit, aut iudicat nō esse adulterandū: si qui credit, siue per fidem scit, Deum esse, & remuneratorē esse, neq; tamē ita viuit, vt vita eius remuneratione digna sit: nondum ille quidē, sicut debet, rectè aut credit, aut intelligit, quod se dicit credere, & intelligere. Itē qui se dicit, & putat per fidem apprehendere. & applicare sibi Christū pro nobis passum, & suscitatum, vt isti loqui solent, nondū rectè apprehendit, nisi simul ita viuat, vt tanquā Christo cōmortuus in nouitate vitæ ambulet. Quorsum n. necesse est, & à nobis exigitur, vt credamus Deū & esse, & remuneratorē esse, nisi vt vitā agamus remuneratione dignā? quorsum itē, vt apprehendamus per fidem Christū pro nobis passum, nisi vt circumferamus, sicut Apost. ait, mortificationem Iesu Christi in corporibus

Esa. 6.

Psal. 110.

Sicut qui adulter est, imperfectè, & frustra secundū Philosophos scit, & iudicat non esse adulterandū, sic qui per fidē apprehendit Christum pro nobis passum imperfectè, & frustra secundū literas sacras apprehēdit, nisi viuat Christo compatiens & cōmoriens.

2. Cor. 4.

nostris, vt vita eius manifestetur in nobis? Quod si ita est, an non consequens est, vt eiusmodi apprehēsio, ac fides sola non sit recta? Non enim Christus credentibus tantum, sed obtemperantibus, sicut Apostolus ait, factus est causa salutis æternæ. Dicant ergo isti, an apprehendere per solam fidē Christum passum, sit illi obtēperare? Si igitur natura philosophos docuit, perfectionem assensus practici in voluntate operādi pendere, an vos Christianos natura, & scriptura non docebunt similiter perfectionem fidei ex dilectione, quæ voluntatem operandi perficit, pendere? Prætermissis ergo nunc reliquis scripturæ sanctæ locis, qui infiniti sunt, vt hunc tandem locū finiamus, confirmemus superiora duobus testimoniis, altero Pauli, altero Salomonis. Paulus igitur, postquā dixit, ad Tim. scribens, Lex non est iusto posita, sed iniustis, & nō subditis, impiis & peccatoribus, & quæ sequūtur: subiungit paulò post: superabūdauit autem gratia Domini nostri Iesu Christi cū fide, & dilectione. in quo quidē docuit differentiam legis & euāgelij, siue præstantiā potius Euāgelij supra legem in eo, quod commune alioqui erat legis & Euangelij, id est, quantum ad decalogum, de quo loquebatur. Lex enim decalogi Mosaici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quæ ratio iubendi bona erat, & vtilis, solùm tamen cōueniebat iniquis, & non subditis. nunc autē (inquit) superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cū fide, & dilectione: eadē. n. iubet, & cōtraria vetat Euangeliū non quidē operās iram, & statim occidens, vt lex vetus: sed, vt Clemens Romanus in lib. 6. de apostolicis constitutionibus ait, reiiciens iudiciū mortis in alterū sæculū, & hic gratiā, ac veniam tribuens operanti non secundum legē seruitutis ex timore, sed operanti secundum legem libertatis ex fide, & dilectione. De hac superabundantia gratiæ loquebatur Dominus in euāgelio, cum aiebat: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisæorum &c. Itaque nō dixit Apostolus superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide, ne de fide sola malè Lutherani interpretarentur, vt in aliis locis fecerunt: sed dixit, superabundauit cum

Heb. 5.

Quod sicut natura docuit philosophos perfectionē assensus practici ex voluntate operandi pendere, sic natura & scriptura christianos docet perfectionem fidei ex dilectione, quæ voluntatē operandi perficit, pendere.

1. Tim. 1.

Matth 5.

fide & dilectione. quo in loco satis nos Paulus admonuit, quod in aliis locis suarum epistolarum de fide iustificante dicit, id de fide recta, id est, de fide viua, per dilectionem intelligendum esse. Quod si gratia domini nostri Iesu Christi, qua iustificamur, abundauit supra iustitiam ex lege, hoc enim significat, Superabundauit, ergo gratia Dei cum fide sola non abundauit supra iustitiam ex lege: ac proinde ex fide sola non iustificamur: quia iustitia ex fide sola non superat iustitiā ex lege. Quare gratiam domini nostri negat, quisquis soli fidei, & non potius fidei simul cum dilectione fidē perficiente, vim iustificandi tribuit. Et dominum gratię Iesum negat, qui iussit superabundare iustitiam nostram plusquam scribarum & Pharisæorum, illorum enim iustitia ex fide, ac timore erat: nostra verò & fide, ac dilectione. Ex quo fit, vt Lutherani, dum de lege libertatis gloriantur, & se patronos eius ac defensores esse putant, assignantes soli fidei rationem iustificationis & non potius fidei cum dilectione, ad legem seruitutis, nescientes, & nolentes, se reuocent. Alterum testimonium est Salomonis in Prouerb. capit. tertio. Misericordiæ (inquit) & fides ne desint tibi: Liga autem eas in collo tuo, sic enim est apud septuaginta, & scribe eas in tabula cordis tui, & inuenies gratiam. Si, vt inueniamus gratiam, ligandæ sunt fides & charitas, (hāc enim significant misericordiæ) quomodo sola fides iustificat? Rursus si sola fides iustitiam consequitur, malè præcepit Salomon ligare fidem, & misericordias. imò verò, vos Magdeburgenses & cæteri Lutherani, peruersè in ratione iustificationis illa disiungitis ac diuellitis, quæ spiritus sanctus per sapientiam Salomonis, ad inueniendam gratiam iustitiæ copulare iussit. Præcipit itaque Salomon ligare fidem & charitatem in collo animæ, id est. præcipit fidei, & charitati, tanquam diuino iugo subiicere τὸ πρακτικὸν, quod symbolicè vocat collum, vt Procopius Gazæus in commentariis Prouer. Salomonis notauit. Sequitur in Salomone, & scribe eas in tabula cordis tui. Tabulam vocat, vt idem auctor ait, τὸ παθητικὸν animæ, siue τὰς παθητικὰς δυνάμεις, id est, partem irascendi, & partem concu-

Quod iustitia ex fide sola, quā Magd. fingunt, non superet iustitiam ex lege.

Quomodo Lutherani magistri, qui de lege libertatis vanè gloriantur, ad legem seruitutis se reuocent.

Prou. 3.

Quod Magde. cum cæteris Lutheranis contra scripturā disiungant, quæ scriptura iubet cōiungere.

Procopius Gazæus.

piſcendi, quæ cum ratione & voluntate rationali ve-lut digiti cum manu pariter ad operandum feruntur. Itaque præcipit, vt fidē in operibus miſericordiæ, quæ ſunt opera charitatis, vtraque harum partium animæ exerceamus, vt gratiā iuſtitiæ inueniamus. ergo fides ſola ſine adiumento charitatis, non valet ad inueniendam gratiā: alioqui nō præciperet Salomon ligari eas ad inueniendam gratiam. Ex quo intelligi poteſt, cum ſcriptura fidem laudat, fidē viuam per dilectionē laudare, ſine qua fides quidem eſſe poteſt, ſed ad vitā, qua iuſtus ex fide viuit, ſufficere non poteſt. Sed pergamus ad ea, quæ ſequuntur, refellamuſque deinceps reliqua, quæ huc pertinēt, ab eiſdē Magdeburgēſibus obiecta.

Quoties ſcriptura fidē commendat, fidē cū dilectione commendat.

Defenſio eius, quod Petrus in epiſtola Clementis ſcripſit, fidē eſſe initium, & fundamentum ſalutis, quod Magdeburgenſes reprehendunt, & explicatio, quam vim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iuſtificationis ex variis parabolis à magnis auctoribus notatis. Item, quod quidē antiqui patres fidem ſolam laudarunt, quomodo ſolam intellexerint, ex eorum verbis conſtare. Cap. 7.

REprehendunt præterea, quod in doctrina Petri dicatur fides tantum initium, & fundamentum ſalutis.] Quanquam in doctrina Petri non hoc ſcriptū eſt, ſed illud potius, præclarum fidei teſtimonium, & fundamentum in prima fronte (ſymboli ſcilicet, de hoc enim loquebatur) mōſtratur, Quia ſaluus eſſe poterit, qui rectè crediderit, credere enim oportet accedentē ad Deum, & quæ ſequuntur, quæ ſatis ſupra explanauimus, nuſquā.n.hic dictū eſt, eſſe tantum initium, & fundamentū ſalutis fidē, vt iſti finxerunt, Vt tamen intelligant, ſi Dominus dederit eis intellectum, quomodo & quando ſit fides initium ſalutis, ac fundamentū, & quibus exemplis vis eius in iuſtificatione declaretur, & qualis fides in ſcriptura ſancta commendetur, non pigebit repetere hic, quæ ex libro quinto Magnetis contra Theoſtenem in Dogmatico noſtro de iuſtificatione latinè interpretatus ſum,

Magnetes.

cum de fide Abrahæ differerem. Si quis Græca conferre voluerit, inde petat. Scripsit hic auctor ante mille quadringētos annos libros quinque apologeticos pro Euāgelio, qui vsque in hodiernū diem in bibliotheca Veneta seruantur. Cum (inquit) Abraham credidit, per bona opera placuit Deo: hinc factus est Dei amicus, qui operando effecit, vt fides supra solem splenderet: & rursus credendo effecit, vt pulchrè operaretur: quā obrem amicus Dei honorificè appellatus est. Cū enim intelligeret, fundamentum virtutis esse fidem, radices eius defixit altè, ædificans super eam multa opera misericordiæ. copulans, enim vtrumque, fidem dico, & opera. vinculo quodam necessitudinis, & cognationis, celsam turrim ex vtrisque extruxit, neque fidem solā, sine testimonio operum, neque opera sola sine testimonio fidei relinquens. imò cum sciret fidem esse semen fœcundum, adhibuit semini omnia accommoda, & opportuna, terram, boues, peram, iugum, aratrum, & quæcunque ars agriculturæ docuit. Vt enim sine his non seritur semen, neque nisi causa seminis quicquam istorum, quæ diximus, secundum rationem efficitur: sic fides, quæ quodammodo semen mysticum est, nisi germinarit per opera bona, sed sola potius remaneat, expers fructus, & germinis iustitiæ est. Similiter bona opera nisi fidem habeant secum connexam & implicatam, otiosa sunt, & prorsus imperfecta. Ex quo sacra scriptura vt demonstraret Abraham, per fidem protulisse bonorum operum splēdorem, ait, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Vides quēadmodum fecit fides, vt superiora opera bona reputarentur ad iustitiam? sicuti semen facit, vt ager ferat frugem? Vt enim lampas facit, vt oleum lychno infusum splendeat, sic fides Abrahæ fecit, vt virtutes operum instar olei lychno infusi, splenderent, Seruabat quidam Abraham, magistra natura, æquitatem in vita communi, eratque vtilis proximis, & à dolo, ac fraude alienus, tum dando & accipiendo nemini nocens: egentibus benignè faciens, & in simplicitate tribuens, deinde à prauis studiis se abstinens. Quæ tametsi pulchra & honesta hominibus viderentur:

Quibus exemplis magni, & vetustissimi auctores conueniēter scripturæ sanctæ docuerint, quòd fides, & opera si disiūgātur, nihil per se valeant disiūcta ad iustificationem.

nemo tamen in iustitiam ea computabat: nemo in virtutibus cum ratione ponebat, quia neque ponere quidem vllus poterat, nisi solus Deus. Verum nondum credebat. Cum verò Abraham credidit Deo, hæ atque aliæ huiusmodi actiones, & virtutes computatæ sunt Abrahæ in iustitiam. Hæc hactenus Magnetes, in quibus tres illas parabolas ad fidem & opera spectantes, diuino ingenio notauit, fundamenti, & superædificationis: seminis, & eorum, quæ sunt instrumenta, & adiumenta, vt semen germinet: lampadis, & olei, quæ ita colligata sunt: vt qui ea diuellat, inutilia ad habitandum, ad germinandũ, & lucendũ reddat. ad has autem parabolas, quæ fides, simul & operum charitatis necessitatẽ ad iustificandum, mirè declarãt, addidi ego aliã parabolã ex epist. beati Ignatij ad Ephesios sumptam. Vt. n. nihil prodest esse, qui alterũ per viam ducat, nisi sit via ad ducendũ per eam, neque rursus prodest via, nisi sit qui ignorantẽ ducat, quo tendit via: sic fides est (inquit Ignatius) ἀναγωγὸς ἡμῶν, id est, quæ nos ducit sursum, ad ea scilicet, quæ per fidẽ videmus. dilectio verò est ὁδὸς ἡ ἀναφέρουσα εἰς θεὸν, id est, qua ducimur sursum ad Deũ. Itẽ S. Proclus Constantinopolitanus, auctor grauissimus, in epistola ad episcopos & presbyteros Armeniæ, fidẽ ait esse speculum charitatis: quæ est alia, & quidẽ aptissima parabola, vt iã sine hoc speculo impossibile sit ita ornari, vt Deo per opera placeamus: & rursus frustra adhibeatur hoc speculũ fidei, nisi adsint opera, quæ per speculũ ipsum ornentur. Hoc mihi sumpsisse videtur sanctus Proclus tum ex Paulo, cum ait: Videmus nũc per speculũ, scilicet fidei in ænigmate, &c. tũ ex epist. beati Iacobi, vbi eũ, qui est auditor tãtùm, id est, qui solam fidem habet (fides enim ex auditu est) cum eo cõparat, qui considerat vultũ suũ in speculo, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit. Sic enim est, qui speculũ fidei frustra habet, nisi illud ad ornandum se per dilectionẽ adhibeat: quod cum factum est, quis iam tã præposterè, & corruptè iudicet, vt propter speculum solum, & nõ simul propter ornatũ dilectionis & bonorũ operũ dari gratiam iustitiæ dicat? quid per se tantum valet speculum, aut quis eius honor &

Qui tradunt valere fidem ad iustitiam, sine operibus, perinde faciunt, vt si dicant valere fundamentum ad habitationem, sine superædificatione, aut lampadẽ ad illuminandũ sine oleo, semen ad germinandũ sine agricultura. ducem adducendũ, sine via, speculum ad ornandum, sine ornamento.

Ignatius.

Proclus Const.

1. Cor. 13.

Iac. 1.

Rom. 12.

vsus, nisi cum ἐνεργεῖται διὰ κοσμήσεως, id est, nisi cū adhibetur ad ornandum, quod est exerceri speculum per ornatum, sicut apostolus dixit, nihil valere in Christo nisi fidem δι' ἀγάπης ἐνεργουμένην, id est, quæ per charitatem exercetur. Sic enim accipiendum esse illud participium hoc loco, id est, modo patiendi, ita in dogmatico nostro docuimus, vt qui id neget, neque grammaticam linguæ Græcæ sciat, neque scripturam κατὰ λέξιν interpretandam esse putet. Postremò quod beatus Petrus in doctrina, quam in episto. Clementis Magdeburgenses perperam accusant, fidem vocauit fundamentum, an non sic intellexit Iudas apostolus, cum ait in epistola sua, Vos autem charissimi, superædificātes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei in spiritu sancto, orātes vosmetipsos in dilectione Dei seruate, an non habet rationem fundamenti id, cui primùm superædificatur? Deinde cum subiungit idem apostolus Iudas: Seruate vos in dilectione: an non satis apertè docet, ne quis erret, non sufficere ad salutem iacere fundamentum fidei, nisi dilectionem superædificemus? Quare cū dixit beatus Petrus, custodiri nos in salutem per fidem, non de fide tantùm, siue de fide sola intellexisse, sed de fide cum dilectione, perspici potest ex epistola beati Iudæ, qui non dixit, Custodite vos in fide, ne vos malè, vt illud Petri interpretemini, sed dixit, Custodite vos in dilectione, vt nō per fidem tantùm, sed per fidem cum dilectione custodiri nos in salutem intelligamus. Vnus est enim spiritus epistolæ Petri & Iudæ, qui non est spiritus dissensionis, sed pacis: non spiritus discrepantiæ, sed concordiæ, & vnum corpus est scriptura sancta, in cuius vniuersas partes intueri oportet, vt quod in vna explicatius est, ad alterius intelligentiam adhibeatur. Cum igitur satis docuerim, collatis locis scripturæ sanctæ, fidem non solam, sed fidem cum dilectione Dei in scripturis sanctis commendari, consequens est, vt si quando sancti patres fidem tantùm, siue fidem solam commendant, & ad iustificationem valere dicūnt, de fide non credentis tantum, sed credentis cum dilectiōne intelligant, quæ est viua & germana fides, & Deo placētis propria. Sic Augustinus Serm. 68. de tempore:

Iud. 1.

Iud. c. 1.

1. Pet. 1.

Quod vnus sit spiritus scripturæ, & vnū corpus eius, cuius partes omnes intueri oporteat.

Credidit Abraham Deo,& reputatum est ei ad iustitiã, Ille(inquit)sine opere iustificatur ex fide:sine opere dixit,id est,sine opere antecedente fidem,quod statim declarat,subiungens, Et quicquid illi legali posset obseruatione conferri, id totum credulitas sola donauit: id est, quicquid consequi posset per opera legis naturalis scriptæ in corde,si ea scilicet accepta essent Deo,quę sine fide quidem accepta non erant,id totum inquit,sola fides donauit, sola, inquam sine illis operibus legis naturalis,quibus ante fidem Abraham abundabat, sed nondum deo placebat, vt paulò antè dixit Magnetes, quibus laudem quidem apud homines, sed non apud Deum inuenit, sicut Apostolus in epistola ad Roman. de eodem dixit:non autem sola, id est, sine dilectione, absit:fide enim & dilectione consecutus est gratiam iustitiæ, sicut Apostolus ait superabundasse in nobis gratiam cum fide & dilectione. Similiter intelligendum est, quod beatus Hilarius cap. 8 in Matth fides enim (inquit)sola iustificat,id est,fides sine lege,vel sine operibus legis,vt ex antecedẽtibus perspici potest:sic enim ait.Mouet scribas remissum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Iesu Christo contuebantur, & remissum ab eo,quod lex laxare non potuerat:Fides enim sola iustificat,id est,fides sine lege, de qua dixerat, quod lex laxare non poterat. quis sanæ mentis, & vel minusculi ingenij non sic intelligendum esse affirmet? Item beatus Cyprianus libr.3. ad Quirinum cap.42. fidem tantum prodesse, & tantum nos posse, quantum credimus.deinde subiicit multa exempla scripturæ, in quibus quæ fides tantùm intelligenda esset, ex proximo capite intelligitur. In Genesi: Credidit Abraham Deo,& deputatum est ei ad iustitiam. item apud Esa. Etsi non credideritis,non intelligetis. In euangelio secundum Matth.Modicæ fidei, quare dubitasti? Et iterum, Si habueritis fidem sicut granum Sinapis, dicetis monti huic,transi hinc,& transibit: & nihil impossibile erit vobis:Item secundum Marcum:Quæcunque oratis & petitis,credite quia accipietis,& erit vobis.Item rursus,omnia possibilia credenti, item apud Abacuch, Iustus autem ex fide mea viuit. Item in Daniele Ana-

August. Quid auctores qui fidem solam laudasse videntur, fidẽ solam intellexerunt, id est, sine lege & operibus naturæ, id quod ex ipsorum verbis demonstratur.

Rom. 4. *1. Tim. 1.*

Hilarius.

Cyprianus.

Gen. 15. *Esa. 7.* *Matt. 14.* *Matt. 17.* *Mar. 11.* *Mar. 9.* *Abac. 2.* *Dan. 3.*

nias, Azarias, Mischel credentes liberati sunt de flamma. Hi sunt loci scripturæ, ex quibus fidem prodesse Cyprianus probauit, id est, fidem credentis cum dilectione: hæc enim tantummodo fides, tantùm valet in Christo, quæ quidem viua fides est: Fides enim non diligentis Deum, non est viua fides. Sic autem Cyprianũ intellexisse ex cap. proximo sequenti perspicitur. ait enim loquens de eadem fide tantùm, posse eam statim consequi, qui verè crediderit. Sed quia fides sine dilectione fides quoque vera est, quemadmodum accipiendum esset, quod dixit hoc loco, qui verè crediderit, statim explicauit subiungens, in Actib. Apostolorum: Ecce aqua, quid est, quod me impediat tingi? Tunc dixit Philippus, si credis ex toto corde, licet. Hactenus Cyprianus. At non omnes, qui credunt, ex toto corde credunt, sed ij tantùm qui cũ dilectione credunt: quos Cyprianus dixit hic, verè id est, viuè & non mortuè credere. Ad alios locos de sola fide ex Ambrosio, falsò ab hæreticis obiectos iampridem Ioannes Hofmeisterus eruditè respondit, docens clarè, Ambrosio ipso interprete, nusquam in libris eius fidem sine dilectione, vocari fidem solam, sed fidem simul cum dilectione: hæc enim fides tantùm, siue sola, est fides viua.

Defensio adhuc doctrinæ Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodo eadem doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quæ opera sint secundum scripturam, ex quibus homo iustificatur, & quæ sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epist. ad Roman. cap. 3. copiosè explicatus, & collatus cum iis, quæ à Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehendũtur. item responsio ad ea, quæ in tertia, & quarta epistola Clementis iidem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. cap. 1. Cap. 8.

SEd veniamus ad reliqua, quę isti in doctrina » beati Petri, quæ in eadem episto. Clementis » exposita est, de iustificatione adhuc reprę- » hendunt. Sic enim aiunt reprehendendo. »

Deinde non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet Petrus. Ait enim per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & fide ac bonis operibus æterni ignis nos pœnas effugere. Notant deinceps alios similes locos, quos posteà recitabo, ne sæpe sint mihi repetendi. Postremò addũt, contrarium docuisse Petrum in Actis cap. 2. & 10. & 1. Petri c. 1. Quia ergo isti bona opera naturæ, siue bona opera secundum carnem ab operibus fidei, siue operibus secundum spiritum nunquam ex sanctis scripturis distinguere didicerunt, idcirco cum Apostolus scripsit ad Roman. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus: & rursus. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia, & si qui alij loci similes sunt, de omni genere operum accipiendos esse falsò putauerunt. qui quidem si beato Petro crederent, cum ait esse quædam in epistolis Pauli difficilia ad intelligendum, quæ indocti, & instabiles ad suã ipsorum perditionem deprauant, profectò vel ipsa eorum facilitas intelligendi, qua in istis ipsis locis vtuntur, de quibus tanta cum eis nobis contentio est, suspecta eis esse deberet. Quid enim faciliùs intellectu esse potest, quam vt isti hos locos intelligunt, omne genus operum excludentes, nihil distinguentes, aut inquirentes, nisi quod in promptu, & in primo aspectu est? quomodo, inquam, sunt ista δυσνόητα, id est, difficilia intellectu, si tam facilè ipsi ea expediunt? aut si non sunt ex numero δυσνοήτων, id est, difficilium intellectu, vnde tanta inter nos, & eos de istis altercatio? An non est testis idoneus obscuritatis loci, & difficultatis intelligendi ipsa varietas interpretantium? Sed doceamus iam, quæ nam opera excludat Apostolus à iustificatione, cũ ait. Arbitramur autem hominem iustificari per fidem absque operibus legis. Si verba Pauli diligenti studio Magdeburgenses & reliqui Lutheranorum magistri obseruarent, idem Paulus esset eis huius loci, & similium interpres. ait enim cap. 9. Israel sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit: subiungit deinde rationem, Quia (inquit) non ex fide, sed quasi ex operibus, scilicet legis. non dixit, non ex fide, sed ex operi-

Nunquã Mag. cũ cæteris Luth. ex script. didicerunt distinguere opera secundum carnẽ, siue secũdum naturã ab operibus fidei, siue secundum spiritum.

Rom. 5.

Roma. 11.

2. Pet 3.

Loci scripturæ Pauli de iustificatione quos aliter nos, aliter Luth. interpretãtur, ex numero sunt eorum, quæ ait B. Petrus difficilia esse intellectu in epist. Pauli, quorum locorum idem Paulus est interpres.

bus legis, sed dixit, quasi ex operibus legis. Vt intelligamus, aliud esse ex operibus legis: aliud, quasi ex operibus legis, sicut aliud est, quod dicitur ex nobis, & aliud à nobis quasi ex nobis, vt idem Paulus docuit. Satis itaque admonuit nos, dupliciter considerare hæc opera legis, scilicet aut simpliciter, aut quasi opera legis: ac duplici illa quidem ratione fieri posse, aut quasi opera legis, aut simpliciter, & non quasi opera legis. opera enim legis, vt non concupiscere, non mœchari, & reliqua decalogi Mosaici, quæ sunt scripta in cordibus, fiunt quidem quasi opera legis, cum fiunt, vt erant in lege Moysis sancita, vt scilicet, qui faceret ea, viueret in eis: & qui non faceret, non viueret, sed potius sine misericordia sub duobus, aut tribus testibus, vt Apostolus ait, tanquam præuaricator moreretur. Lex enim iram operabatur. Quare ex operibus legis, vt erant pœnis legitimis sancita, quæ sic quidem propria erant Iudæorum, quibus solis lex Moysis data erat, ex operibus, inquam, legis, quasi ex operibus legis, id est, factis non ex fide, sed ex timore, sicut scriptum erat, Qui fecerit ea, viuet in eis, non iustificatur homo. imò sic accipiēdum esse, quod Apostolus dixit, Arbitramur hominem iustificari absque operibus legis pro eo, quod est absque operibus legis, quasi ex operibus legis, quæ vt sic propria, vt dixi, Iudæorum erant & non gentium communia, ex eodem ipso Pauli loco perspici potest: alioqui postquam dixit, Arbitramur hominem iustificari per fidem absque operibus legis, quorsum subiungeret: an Iudæorum tantum Deus? non etiam & gentium? imò & gentium: nisi quia si ex operibus legis quasi ex operibus legis, id est, vt ad Iudæos tantùm pertinebant, homo iustificaretur. iam Iudæorum tantùm Deus esset, & non gentium, nō enim esset Deus eorum, quos à iustitia excluderet. Deinde quia, vt diximus, dupliciter considerantur opera legis decalogi, aut quasi opera legis, sine quibus homo per fidem iustificatur, vt Apostolus docuit, & probauit: aut simpliciter, vt sunt opera naturæ, sic etiam per fidem sine huiusmodi operibus legis secundum naturam consideratis, docet & probat proximo capite idem Apostolus, hominem iustificari

Aliud esse apud Paulum ex operibus legis, aliud quasi ex operibus legis.
2. Cor. 3.
Opera decalogi quæ eadem sunt opera legis, fieri possunt secundū apostolum, aut quasi opera legis, vel secundū carnem siue secūdum naturā, aut secundum spiritū ex fide.
Heb. 10.
Gal. 3.
Ezech. 20.
Rom. 4.
Gal. 3.
Rom. 3.

Rom. 4. exemplo Abrahæ. Quid enim (inquit) inuenisse dicemus, secundum carnem, id est, secundum naturam, A-*Theodoretus.* braham patrem nostrum? (sic enim intelligendum est per hyperbaton Apostolo familiare, vt Theodoretus & alij veteres obseruarunt) an fortasse dicemus, iustificatũ esse ex operibus secundum carnem, qualia erant opera, quæ φυσικῶς, id est, naturaliter, antequam crederet, faciebat? erat enim antè fidem, vt paulo antè Magnetes vetustissimus, & ecclesiasticus auctor aiebat, benignus, continens, iustus, & aliis virtutibus præditus. sanè (inquit) si ex operibus scilicet secundum carnem, vt iterũ repetamus, ἀπὸ κοινοῦ, quæ est in scripturis sanctis frequens figura, iustitiæ laudem inuenit, apud homines inuenit, qui vident ea, quæ apparent, non autem apud Deum, qui fidem cordis intuetur: nec iudicat secundũ faciem, vt homines solent. Quod verò secundum spiritum laudem apud Deum Abraham inuenerit, testatur scriptura, quæ dicit, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Fides enim non est opus secundum carnem, id est, nõ est opus à nobis, quasi ex nobis, sed est donum spiritus. Deinde reddit causam, cur iustitia, & laus Abrahæ ex operibus secundum carnem, siue secũdum naturam iustitia, & laus esset apud homines, non apud Deum, quia operanti scilicet secundum carnem, rursus repetẽdo ἀπὸ κοινοῦ, id est, à communi, Merces (inquit) imputatur non secundum gratiam, sed secundum debitum. homo enim homini debere potest, non autem Deus. Quare iustitia ex operibus secũdum carnem, apud homines tantùm imputatur: non operãti autem secundum carnem, sed secundum spiritum Dei, id est, credenti, & fidem per dilectionem operanti iustitia imputatur apud Deum secundum gratiam. Negat itaque Apost. iustificari hominẽ ex operibus legis, quasi ex operibus legis, & ex operibus legis secundum carnem: non autem negat iustificari ex operibus legis secundum spiritum ex fide, ex quibus qui iustificatur gratis iustificatur. Quare? quia huiusmodi opera non sunt iã à nobis, quasi ex nobis, sed sunt ex Deo, cuius dono & gratia fit, vt sint bona & beneplacentia Deo. Vnde huiusmodi opera idẽ Apost. appellat charismata Dei,

Negat Apost. iustificari hominẽ ex operibus legis, & ex operibus secundum naturam, non autem negat iustificari ex operibus secundum spiritum ex fide, quæ nõ sunt ex

& dona Dei. Sed vnusquisque (inquit) proprium charisma, siue donum habet ex Deo, alius sic: alius verò sic. Charisma enim vocauit τὸ κατὸ θωρμα, id est, virtutem, vt continentiæ, castitatis, & similium, & vt beatus Chrys. in lib. de Virginitate notauit. Et rursus: sine pœnitentia enim (inquit) sunt dona, & vocatio Dei. Charismata, siue dona Dei vocauit illa omnia, ex quibus vocat Deus ad gratiam iustificantem, quæ sunt fides & opera spiritus ex fide. Et beatus Petrus 2. cap. 1. Deum ait donasse, quæ ad vitam, & pietatem pertinēt, hæc autem sunt fides, & opera spiritus ex fide. Et idem Paulus ad Ephes. Gratia (inquit) saluati estis per fidē, & hoc nō ex vobis, donum enim Dei est. Quod quidem nō propter fidem tantùm dixit, sed etiam propter opera bona, quæ dona item Dei sunt. ipse enim operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Vnde dicuntur etiam opera Dei, & virtutes Dei. Hoc est enim (inquit) opus Dei, vt credatis in eū, qui misit me opus Dei dixit, non credere tantùm, sed voci eius obedire. i. fidem in mandatis per dilectionem operari, quæ est fides εὐδοκίας, id est, fides beneplaciti, vt ecclesiasticus cap. 15. vocauit. Et beatus Petrus, vt virtutes, inquit, annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. ἀρετὰς Dei, id est, virtutes diuinas, appellat opera bona & beneplacentia, quæ ostendere debemus, postquam semel sumus per baptismum illuminati, quæ Deus operatur in nobis, si eum secundum electionem sequamur: ex quo ἀρεταὶ dictæ sunt, quasi hæretæ, id est eligendæ. De istis Dei virtutibus ait Apost. Creati creatione scilicet spirituali per baptismū in bonis operibus, vt in illis ambulemus. Dilectio enim Dei & proximi, quæ à fide & spe seiuncta esse non potest, omne genus virtutum Dei, siue bonorum operū, ac Deo placētium complectitur, quæ etiam dicūtur fructus spiritus. Si igitur opera ista bona & beneplacentia Deo, non à nobis tanquam ex nobis sunt, sed ex Deo, si inquam, sunt dona Dei, qui ex eis iustificatur, gratis profectò iustificatur: ex donis enim Dei iustificari, gratis iustificari est: hoc enim significat δωρεὰν δικαιοῦσθαι, quasi dicatur, ex dono, siue ex donis iustificari, hoc est, gratis, vt interpres vetus vertit: non

nobis, sed ex dono dei, ex quibus gratis iustificamur.

1. Cor. 7.

Rom. 11.

2. Pet. 1.

Eph. 2.

Opera fidei ex quibus iustificatur homo secundum apost. vocātur in script. virtutes Dei, opera Dei, dona Dei, opera bona, fructus spiritus.

Ioan. 6.

Eccl. 15.

1. Pet. 2.

Eph. 2.

quidem ſecundum debitum, quaſi hoc donum debeat, qui eſt dominus omnium & creator, ac proinde creaturæ debere nõ poſſit: ſed, vt ſubiungit, per gratiam ipſius. Cum igitur ait beatus Petrus, quæ Magdeburg. ignoranter, & hæreticè notarunt, ſcilicet per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & confeſſione, quæ ſacerdoti fit, fide ac bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire. & rurſus. Salutem animarum, & vitam bonis actionibus præparari. Et iterum, repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici, & propriis geſtis hæredem bonorum cœleſtium pro bonis actibus baptizandum fieri, & hominem bonis operibus, ac viatico abundanti repletum, ad regnum Dei peruenire debere, hæc inquam omnia opera, quibus ſalutem animæ, & vitam parari dicit beatus Petrus, non ſunt bona opera legis, quaſi opera legis, id eſt, ex timore tẽporalis mortis facta ſecundum legem ſeruitutis: neque ſunt bona opera ſecundum carnem, & ex ſolis facultatibus naturæ noſtræ profecta, qualia erant illa bona opera Abrahæ ante fidem, ſed ſunt bona opera ſpiritus ex fide, quę Dei dona ſunt, ex quibus gratis per gratiam dei in hoc tempore iuſtificamur, vnde temporalia officia vocauit, & non ex fide tantùm, ſine operibus, vt Hæretici tradunt ignorantes ſcripturas, & virtutem earum. Sed oſtendamus iam hanc doctrinam Petri, quam Magdeburgenſes in epiſtola Clementis accuſant: oſtẽdamus, inquam, in ſcriptura Pauli, vt eam quoque ſi libet, accuſent. cum Paulus in epiſt. ad Roman. ait: Qui reddet vnicuique ſecundum opera eius: iis, quidem, qui ſecundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, obediunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, an non ſatis clarè, imò clariſſimè dicit hic Apoſtolus Paulus idem, quod beatus Petrus in epiſtola Clementis, bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere id eſt, iram & indignationem, ac tribulationem, vt Paulus ait, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire,

Oſtenditur in ſcriptura Pauli doctrina B. Petri in epiſt. Clemen. à Magd. reprehenſa. Roma. 2.

nire, id est, ad gloriam, & honorem, & incorruptionem, ac vitam æternam? Si secundum patientiam boni operis, datur vita æterna, id est, secundum mensuram patientiæ boni operis, hoc enim significat κατὰ præpositio, id est, proportionem, & paulò suprà dixit, Reddet vnicuique secundum opera eius, ergo bonis operibus præparatur salus animarum & vita: & vitæ æternæ efficimur hæredes, & ad regnum Dei peruenitur, vt est in doctrina Petri, quæ in epistola Clementis posita est. An malè docuit Paulus, cum dixit, iis, qui secundum patientiam boni operis quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, dari vitam æternam, & non dixit, iis qui secundum fidem quærunt? Quis vestrum Magdeburgenses, hoc dicere audeat? nisi Paulum quoque per spiritum Dei loquentem, reprehendere vultis. Ac potuisset quidem Paulus dicere, iis qui secundum fidem quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, vitam æternam, quis neget? Sed cur ita dicere potuisset, nisi quia fides perfecta esse non potest sine patientia boni operis, quæ ad salutem necessaria est: sicuti rursus patientia, si opus perfectum habeat, vt ait beatus Iacobus, non potest esse sine fide: at ne vos Magdeburgenses ad fidem solam vestri dogmatis confugeretis, non dixit Apostolus, iis qui secundum fidem quærunt gloriam, & honorem, & incorruptionem, vitam æternam: sed dixit, iis qui secundum patientiam boni operis, vt intelligatis tandem, si fortè credere vultis (nisi enim credideritis, non intelligetis) per fidem solam, quam prædicatis, non vos gloriam & honorem, & incorruptionem quærere, sed indignationem, & tribulationem, & angustiam, qui estis ex contentione, non acquiescentes veritati, obedientes autem iniquitati. Ac rursus, si promittit nunc Deus in Euangelio, id quod semper sine acceptione personarum ante aduentum suum in carne Iudæis, & gentibus promisit; gratiam scilicet iustitiæ ex operibus bonis, hoc enim significat, quod Paulus ait in eodem loco epistol. ad Rom. Gloria, honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco, non enim est acceptio personarum apud Deum: & quod idem beatus Petrus in actis Apo-

Iac. 2.

Rom. 2.

Act. 10.

stolorum dixit, In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gẽte, qui timet Deum, acceptus est illi (timere enim cũ dixit pro eo, quod Paulus, operari bonum, vt intelligamus timorem non credentis tantùm, sed credentis cum dilectione, siue operantis bonum opus dilectionis, quod ad timorem Dei filialem, vt vocant, pertinet.) Si inquam, testimonio Petri & Pauli, honor & gloria, ac pax, & gratia diuinæ acceptationis præparata sunt omnibus bene operantibus in Euangelio, vbi sunt, qui doctrinam B. Petri in epist. Clementis contra scripturas calumniantur, quod dixerit, salutem animarum, & vitam bonis actionibus præparari? Sed prosequamur deinceps locum Apostoli. Quicunque enim, inquit, sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, ἀνόμως, id est, sine lege vocat, vt beatus Basil. in commenta. Esai. cap. 1. obseruauit, eos, qui vel omnino leges diuinas non audierunt, vel ab eis recesserunt: vel qui audierunt quidem, sed nondum ad eas accesserunt, sic enim ait Esaias: Incendentur, qui sine lege, & peccatores, id est, legis violatores. Subiungit postea Apost. de iis, qui legem diuinam acceperunt, & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, id est, comparatis operibus eorum cum mente, & voluntate legis: vnde aiebat Dominus, Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die, hoc est, iudicari per legem, vt idem quoque Basili. in comment. Esa. capit. tertio, notauit. deinde subiungit, Non enim auditores iusti sunt apud Deum. auditores legis vocat eos, qui non operantur, siquidem eos Paulus opponit factoribus legis: habent tamen fidem, fides enim ex auditu est, id est, ex reuelatione: auditus autem per verbum Dei, id est, reuelatio fidei per diuinam virtutem, sicut ait Abdias propheta. Auditũ audiui à Domino, id est, accepi à Domino reuelationẽ, & Esa. Domine, quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi rerum nobis per fidem ostensarum. Sic enim Theodorus Antiochenus in principio comment. Abdiæ prophetæ interpretatur. Quod si auditores legis, id est, qui fidem solam sine operibus habent, nõ sunt iusti apud Deum: factores autem iustificabũtur, quemadmodum Petrus

Roma. 2. *Esa. 1.* *Ioan. 12.* *Abd. 1.* *Esa. 15.* *Apprehendere per fidem solã Christum pas-*

malè de iustificatione docet, quia non docet, sola fide hominem iustificari? aut quid aliud est, apprehendere Christum pro nobis passum per fidem tantùm, quam habere auditum tantum, id est, nudam reuelationē solius fidei in Christū passum, sine dilectione eius? quod est, esse auditorem legis euangelicæ, & non factorem. Sequitur deinde in Paulo: Cum enim gentes, quæ legē non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Demonstrat exemplo gentium, quod proxime dixerat, iustificados esse factores legis, quales inquit, sunt gentes naturaliter facientes, quæ legis sunt, quæ ostendunt operando opus legis scriptum in cordibus suis. Quis iam vestrum est, Magdeburgenses, & cæteri Lutherani, tam sine intellectu, vt non intelligat huiusmodi gentes ex operibus iustificari? an non hoc clarissimè dicit Apostolus? potest ne hic vllus tergiuersari? cur igitur doctrinam Petri in epistola Clementis damnatis? & totam epistolam Clementis, tanquā falsam reiicitis, ac negatis, quia non doceat in ea Petrus, sola fide absque operibus hominem iustificari? Improbate etiam hanc doctrinam Pauli in epist. ad Rom. cur non hoc audetis? etsi enim non est par auctoritas epist. Clementis, & epist. Pauli: doctrina tamen de iustificatione cum vna sit, qui hanc in epistola Clementis damnat, idem hanc ipsam in epistola Pauli damnat Sed & illud verbū naturæ, quo hic vsus est Apostolus, cum ait, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, quia est ex numero eorum, quæ in epistolis Pauli δυσνόητα vocat beatus Petrus, id est, difficilia intellectu, ne quis istorum, vel neget aliquando Pauli esse hoc verbum, vel illud malè interpretãdo, Pelagianum faciat Paulum, visum est obiter interpretari & admonere, naturam vocari hoc loco non rationem insitam nobis secundum potentiam tantùm, sed etiam secundū Dei gratiam. De hac ratione dixit beatus Iacobus, suscipite ἔμφυτον λόγον, id est, insitam rationem, quæ potest (inquit) saluare animas vestras. suscipite dixit, quia opus est assensu voluntatis nostrę non quidem ad recipiendū, quod naturaliter potētiæ nostræ insitum est, sed ad recipiendum, quod insuper ex Dei gratia est. Hanc

Sum, nihil aliud est, quàm esse auditorem tātum, id est habere nudam reuelationem solius fidei de Christo passo sine dilectione eius, quod est esse auditorē tantùm & non factorem, qui secundum Apostol. non iustificabitur.

Expressè dicit Paulus gentes facientes naturaliter quæ legis sunt iustificari ex operibus.

Qui doctrinam Petri in epist. Clem. negant, doctrinam quoque Pauli negare coguntur.

Iac. 1.

duplicem rationem naturalem, quam vocat Iustinus semen, distinxit idem in priore apologia. Itaque cum Paulus dixit, natura siue naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, gratiam Dei, quæ naturam sanat & adiuuat, simul intelligi voluit: sicut Ecclesiasticus quoque cum ait capit. 32. In omni opere crede animæ tuæ, id est, crede secundum gratiam Dei legi scriptæ in anima.

Eccl.32.

Iam quod similiter accusant isti, quæ ait idem Petrus in epist. 3. Clementis, hominem bonis operibus tanquã viatico abundanti repletum ad regnum Dei peruenire debere, & rursus in epist. 4. Repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici] vt alios locos epistolarum Petri nunc omittam, in quibus virtutem, ac sentẽtiam horum, quæ accusant, demonstrare possem: ille vnus satis nunc sit, quem paulò antè iterum attigi ex epistola eiusdem. Cùm enim dixisset, Vos autem curam omnẽ subinferentes ministrate in fide vestra virtutem: in virtute autem scientiam: in scientia autem abstinentiam: in abstinentia autem patientiam, in patiẽtia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autem fraternitatis charitatem. deinde subiungit: hæc autem si vobis adsint, non vacuos, neque sine fructu (ἀκάρπους enim legit vetus interpres) constituent vos in Domini nostri Iesu Christi cognitione. an non est hoc ipsum, quod idem Petrus in doctrina sua, apud Clementem dixit, hominem bonis operibus, & abundanti viatico repletum, id est, eum, cui ista adsunt, quæ in sua epistola dixit, ad regnum Dei peruenire debere. Ille enim est, qui in cognitione domini nostri Iesu Christi non est vacuus, neque sine fructu, qui ad regnum Dei peruenire debet. Quid rursus interest dicere, Hæc autẽ opera scilicet bona numerata fidei, virtutis, abstinẽtiæ, patientiæ, pietatis, charitatis, si vobis adsint, non vacuos, neque sine fructu vos constituent in cognitione domini nostri Iesu Christi: an dicere illud in epist. Clem. repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici? nónne quibus ista adsunt, repleti sunt bonis operibus? & istis repletos non constitui vacuos, neque sine fructu in cognitione domini nostri Iesu Christi, an non est, effici eos hæredes vitæ eternæ. Illud iterum hic admo-

2. Pet. 1.

Doctrina Petri in epist. Cle. 3. & 4. à Mag. reprehensa eadem in epist. ipsius Petri demonstratur.

nebo Magdeburgenses, si quando tandem intelligant, clarissimè hic docuisse beatum Petrum in descriptione huius ædificij spiritualis virtutum, eo spectare fidem, vt omni studio & diligentia superędificemus ei opera bona, alioqui frustra esse fidem, & vacuos, ac sine fructu reperiendos in ea esse, qui non superædificauerint, ac necessariò debere esse substructam dilectioni fidem, si quid valere debeat. Quæro enim à vobis Magdeburgenses, quorsum spectat ista vestra apprehensio Christi pro nobis passi? an non spectat, vt eum sic per fidem apprehensum diligatis: & diligendo ei confidatis? ridiculum enim est, & vanum ei confidere, quem non diligas. Ergo in ista apprehensione domini nostri Iesu Christi per fidem solam. vacuus est, & sine fructu, qui fidem ipsam habet, sine dilectione.

Responsio ad locos scripturæ, quibus Magdeburgenses conātur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione euidenti ex eisdem locis non ex fide sola iustificari Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione.

Cap. 9.

Ed quia scribunt Magdeburgenses in centuria sua, contra docuisse Petrum in actis Apost. cap. 2 4. & 10. & in epist. 1. cap. 1. Videamus an ita sit, an potius nō ita. Act. inquiūt, 2. interrogatus Petrus à Iudæis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei: Pœnitentiam, inquit, agire, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Hic tradunt docuisse Petrum gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari. Quis non intelligat pugnare secum istos, sibique contradicere, cum aiunt sola fide peccatores pœnitentes iustificari in baptismo, cum sit pœnitentia opus quoddam, quod ad fidem accedat, vt ipsi sponte confitentur, necesse sit. an fortè dicturi sunt, nihil aliud esse pœnitentiam, quàm desistere à peccatis vitæ superioris, atque ita non opus, sed cessationem po-

Repugnant sibi Magd. tradētes sola fide iustificatos esse eos, quibus Petrus dixit interrogatus, pœnitētiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

tius operum esse? At redarguet eos, si id dixerint, pœnitentia eorum, qui ad Ioannem veniebant, vt ab eo baptizarentur. talem enim pœnitentiam in prima centuria iidem centuriatores probant, & requiri, ac satis esse volunt. de illa verò pœnitentia sic scriptum est: Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua. Et beatus Lucas: Dicebat ergo, inquit iis, qui exibant, & baptizabantur ab ipso, Quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Quis verò ita amens sit, & à sensu communi alienus, vt neget confiteri actus suos Deo, & facere fructus dignos pœnitentiæ, esse genus operis? Quod si ita est, quomodo sola fide absque operibus iustificantur peccatores pœnitentes? quemadmodum absque vllo opere pœnitẽtes sunt? quod istud prophanum vaniloquium repugnantiæ plenum? Quid est, quod beatus Petrus dicit: Agite pœnitentiam, si nihil agere præcipit? Cùm enim agere pœnitentiam præcipit, necesse est, vt pœnitentia aliquod opus sit, non igitur absque operibus sola fide iustificatio fit. Prætereà etiam, cum præcipit idem Petrus baptizari, nullumne opus fieri præcipit? Velle ergo baptizari nihil est, si nullum opus est. Quod si est, velle baptizari, actus in quo fides per dilectionem exercetur, igitur nõ

Act. 4.

sola fide absque operibus iustificatur homo. Alius locus, quam Magdeburgenses citant, est ex act. cap. 4. & non est in alio aliquo salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. hoc quoque loco tradunt iidem docuisse Petrum sola fide absque operibus hominem iustificari:

Psal 117.

Ex eisdem locis scripturæ, quos Magd. citãt ad probandum iustificari hominẽ per fidẽ sine operib. euidenter contrarium demonstratur.

sed doceamus nos rursus non ita esse, & contrarium potius Petrum docuisse. Citauit beatus Petrus testimonium Dauid ex Psal. 117. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, deinde subiungit statim: & non est in alio aliquo salus, quam in hoc, scilicet lapide angulari probato, electo, & pretioso, & ab hominibus reprobato. Quomodo verò sit in hoc solo lapide salus, docuit idem Petrus, cum ait de hoc lapide loquens: & ipsi tanquam lapides viui, superædificamini. Superædificari igitur nos oportet, huic fidei sanctæ in hunc lapidem angularem, qui

1. Pet. 2.

est Christus, sicut Iudas apostolus ait: superædificantes vosmetipsos sanctissimę vestræ fidei, superædificari inquam, oportet nos lapides viuos: viui autem lapides superædificari non possumus sine dilectione, quia qui non diligit, ait beatus Ioannes, manet in morte. Igitur ex sola fide sine dilectione non potest effici superædificatio salutaris, ac proinde ex fide sola absque operibus non potest homo iustificari, sed ex fide, quæ per dilectionem exercetur. Alius locus, quem citant, est cap. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. hoc quoque de sola fide interpretantur, quasi diceret, qui credunt tantùm, quod nunquam dixit, neque dicere potuit: qui enim credunt tantum, hi Christum non diligunt. nam si diligunt, iam nō credunt tantùm: qui autem non diligunt, manent in morte, ait Ioannes. Igitur non potest ex fide viuere, nisi qui credit cum dilectione, quod est perfectè credere, sicut accipi voluit beatus Petrus, cum dixit, remissionem accipere omnes, qui credunt, scilicet perfectè. Quis enim tam expers communis sensus est, qui existimet, cum scriptura fidem commendat, fidem imperfectam & mortuam, ac non potius perfectam, & viuam commendare? dilectio verò eo, quæ fidem perficit, sicut anima corpus. Quod apertè alio etiam loco dixit Apostolus, cum ait: Finis præcepti, siue perfectio (vtrumque enim significat τέλος) est charitas. Quid est, ait Augustinus in præfatione psalm. 31. finis præcepti? quo perficiuntur præcepta: sicut dicimus, finita est tunica, quæ texebatur, finitur, vt perfecta sit. Si igitur præceptum est, credere, & perfectio præcepti est charitas, ergo perfectio fidei est charitas. Citant postremò locum epistolæ Petri 1. cap. 1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem. Sed hunc quoque locum de fide viua accipiendum esse, ex eodem loco facilè demonstrabimus, si paulò superiora repetamus. dixerat enim: Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuā, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. cū dixit, spem viuam, profecto fi-

Iud. 1. *Ioan. 3.* *Act. 10.* *1. Tim. 1.* *1. Pet. 1.*

Quod beatus Petrus fidem mortuam in homine posuerit, quā posuit quo-

que B. Iacobus, quam in solis dæmonib. falsò ponũt Luther.

mul docuit, esse spem aliquam mortuam: etenim si est vnum contrariorum & reliquum necesse est esse, contraria enim sunt simul natura. Quod si est spes viua, & spes mortua, fidem quoque viuam necesse est esse, & fidem mortuam. Siquidem necessariò spem antecedit fides: spem viuam fides viua: spem mortuã fides mortua. Sed doceamus, quæ sit spes viua, quod quidem ex Paulo intelligi potest, cum ait in epistola ad Rom. Si mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quod quicunque baptizati sumus in Christo in mortem ipsius baptizati sumus? cõsepulti enim sumus cum illo per baptismũ in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, quod quidem tunc fit, vt ait sanctus Maximus in responsis ad Thalassium, cum mortificamus voluntatẽ peccato, simul & resurrectionis erimus, quid tunc fit, ut idem ait, cũ iustitiæ suscitamus voluntatem. Si igitur regenerati sumus ad diuinam & æternã vitam habẽdam, vt hic in nouitate vitæ ambulare debeamus, mortificati peccatis, & suscitati iustitiæ, consequens est, vt qui sic ambulando, vitam illam diuinam & æternam per resurrectionem Iesu Christi speret, is quidem spem viuam habeat, quæ illũ non confundet: contra verò, qui nõ sic ambulat in nouitate vitæ mortuus peccato, spem mortuã. Ergo fides, quæ cum spe ista viua copulata est, necesse est, vt in nouitate etiam vitæ similiter versetur, & exerceatur. Vitæ verò nouitas cũ succedat vetustati ac morti, & qui non diligit, maneat in morte, rursus consequẽs est, vt necessaria sit dilectio, ad nouitatem vitæ ac proinde necessaria itẽ sit dilectio, vt sit fides viua. Vnde idẽ apost. simili gratiarum actione epist. ad Ephes. exordiens. Benedictus, inquit, Deus &c. & paulò pòst: sicut elegit nos, inquit, ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate: non dixit, in conspectu eius in fide, ne vos de sola fide, vt alios similes locos accipere soletis, hunc quoque locũ acciperetis: sed dixit, in charitate, quod charitas sine fide esse nõ possit, vt quidem potest fides esse sine charitate,

Rom. 6.

Euidens demõstratio ex scriptura, quod fides possit esse in homine mortua, & necessariò sit viua per dilectionem. Eph. 1.

cuiuſmodi eſt fides illa, quæ cum hypocriſi eſt, quæ ſi in nullo homine eſſe poteſt, vt vos falſò tradere ſoletis, quomodo dicit Apoſto. charitas de corde puro, cõſciẽtia bona, fide nõ ficta. Erga ſine charitate vt nõ eſt cor purũ neque cõſcientia bona, ita neq; fides eſt non ficta: erit igitur ſine charitate vt cor impurũ, & cõſciẽtia mala, ita & fides ficta. i. cũ hypocriſi, cũ alioquivera fides ſit. ſed ſatis hactenus reſpõſum ſit ad ea, quæ Centuriatores in epiſtolis Clementis contra doctrinã beati Petri de iuſtificatione ex fide & operibus obiecerũt: ſatiſque demonſtratum, eandem doctrinam in ſcripturis à ſanctis Apoſtolis & Prophetis traditam eſſe. Ac potuiſſem quidem copioſiùs adhuc & prolixiùs idem demonſtrare, ſi tempus, aut locus eſſet: aliud. n. eſt ſuſceptum argumentum proprio opere tractare: aliud reſpõdere, defendẽdo quod accuſatur: defenſioni namq; modum imponit ratio eorũ, quæ accuſantur. Sed pergamus ad ea, quæ ſequuntur in accuſatione Magdeburgenſium in capite de doctrina.

1. Tim. 1.

Quod ſecundũ Apoſt. fides poſſit eſſe ſine charitate.

Defenſio doctrinæ de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdebur. in epiſtola Clementis & Alexandri accuſant, & demonſtratio ex ſcripturis, non exaudiri eum, qui cum ſola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tãtum orauerit, & exauditus fuerit.

Caput 10.

Vinto (inquiunt) exauditio orationis non » in fide & nomine Ieſu, ſed in bonis mori- » bus & operibus. Clemens 1. & in oblatio- » nibus & dignitate ſacerdotum, Alexander » 2. collocatur &c.] Si ita docuiſſet Clemens, vt iſti impiè, & impudenter finxerunt, non eſſe orandum in fide, & nomine Ieſu, aut nõ exaudiri orationes in fide, & nomine Ieſu adhibitas, meritò accuſaſſent. ſed an ſic docuerit, iudicent ipſi Magdeburgenſes, aut eorum diſcipuli & auditores. recitemus ergo verba epiſtolæ Clementis, quæ iſti more ſuo corruperunt, addentes quæ nullus niſi eorum ſimilis ſomniaret. Sic ergo ait Clemens. Ita Deo precem fundere cõuenit nauigantes, vt mereamur audiri: audiri autem à

Deprehenſio Magd. in manifeſta calũnia.

Deo ita demum meretur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuuẽtur. An qui hæc dicit, negat exaudiri orationem in fide, & nomine Iesu? aut qui in fide, & nomine Iesu exauditur, potestne bonis operibus carere? Sed videor hic mihi audire Magdeburgenses respondentes, posse carere: idque fortasse exemplo latronis in cruce probari dicent, quasi ille in fide sola, & nomine Iesu exauditus fuerit. Sed priusquã id falsum esse demonstremus, doceamus ex scripturis, orationem, vt ad salutem animæ exaudiatur, oportere perfici opere charitatis, quæ est forma omnium virtututum. Multum enim, inquit beatus Iacobus valet oratio iusti, ἐνεργουμένη, id est, oratio, quæ operibus exercetur. Sed quia Lutherani hanc epistolam negare audẽt, probemus quod beatus Iacobus dicit, auctoritate Esaiæ, cum enim populo Iudæorum propheticis prædictionibus futurorum malorum commoto & perterrito, religiosiores quidam alioqui legem Moysis negligentes, & suorum criminum obliti, ieiuniis tamen & orationibus Deum placare studerẽt, quasi sola ieiunia & precationes satis essent ad sanctitatem & iustitiã eorum vt exaudirentur: iussit Deus Prophetę, vt admoneret eos idcirco non exaudiri, quia nõ essent iusti, id est, quia orationes suas cum vitæ & morum sanctitate nõ coniungerent. Me enim (inquit) de die in diem quærunt, & vias meas scire volunt, quasi populus qui iustitiam fecerit. Quærunt, inquit, me quotidie, scilicet per orationem, quasi populus iustitiam faciens, cum tamẽ non faciant iustitiam: ergo ad bene orandum, & vt exaudiatur, qui orat, necesse est opera iustitiæ facere. Rogant me, inquit, iudicia iustitiæ, & appropinquare Deo volunt. Ecce orationem, quæ non merebatur exaudiri, quia non erat ἐνεργουμένη, vt dixit beatus Iacobus, id est, quia erat sine operibus bonis. Et paulò post idem Esaias: Frange (inquit) esurienti panem tuum, & egenos vagósque induc in domum tuam: cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Et subiungit tunc erumpet quasi manè lumen tuum: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Acusate ergo, Magdeburgenses, eadem licẽtia, &

Iac.5.

Es.58.

Quod doctrina de exauditione orationis nõ per fidem solam, aut tãtùm in nomine Iesu, sed per fidem cũ bonis operibus, quæ à Magd. in epist. Clem. & Alexan. accusatur, in scripturis sanctis tradita sit.

Matth.7.

impia temeritate Esaiam, qui sine bonis operibus negat exaudiẽdos esse Iudæos illos in fide sola; nec enim sine vlla fide orabant. quis hoc dicat, nisi sensu cõmuni careat? quomodo enim appropinquare Deo volebant, si nullam Dei fidem habebant? credebant igitur, sed non cum dilectione. Rursus si in fide sola sine bonis operibus satis est orare, quomodo legitis Euangelium, cum ait Dominus, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei? an dicetis fortasse, qui dicit, Domine, Domine, orare sine fide? quis rursus hoc dicat, nisi amens aliquis? ergo oratio in sola fide non exauditur ad salutẽ animæ. Præterea quis dubitet, quin sicut dixit Euangelium. Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorũ, ita dicere potuerit, nõ omnis, qui dicit, Domine Iesu, Domine Iesu, intrabit in regnum cælorum. Quod si ita est, quod nõ omnis qui dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, intraturus sit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris, qui in cœlis est, quæro à vobis, Magd. quid differt, qui sic dicit, Domine, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, quod sine fide quidẽ aliqua dicere nõ potest, qui tamẽ nõ intrabit in regnũ cœlorũ secundum sentẽtiam Domini, quid inquã differt ab eo, qui dicit, Domine Iesu in spiritu sancto, sicut Apostolus ait: Vterque.n. horum fidẽ habet, & in fide orat, & alter exauditur, & intrabit in regnum cœlorũ, aliter nõ exauditur, nec intrabit: nẽpe differt, quod illius fides sola est: Sic enim Leontius Aetolius in commentariis Matth. cap. 7. interpretatus est, illos in die iudicij dicturos esse, Domine, Domine, & quæ dicuntur, qui fidem (inquit) sine operibus habuerũt. idem dixit Theophylactus Leontium secutus: huius verò, qui orat dicẽs in spiritu sancto, Domine Iesu, fides est non sola, sed cum operibus: non enim credit tantùm, sed credit, & diligit, quod est facere voluntatẽ Dei, qui non dixit, plenitudo legis, fides est, ne vos de sola fide acciperitis; sed dilectio est, quæ est forma fidei & spei, imò omnium virtutum. Sic autem accipiẽdum esse illud Apostoli, id est, dicere, Domine Iesu

1. Cor. 12.

Quis sit, qui orat dicens domine, domine, qui non intrabit in regnum cælorũ & quis, qui orat dicens in spiritu S. dominus Iesus.

Rom. 13.

1. Cor. 12.

in spiritu sancto, non de dicente sola fide, sed de dicēte fide, & operibus, intelligi potest ex sancti Diadochi episcopi Photices in Epiro. cap. 59. de perfectione spirituali: oportet, inquit, dare animæ tuæ illud, domine Iesu εἰς ὁλόκληρον πραγματείαν τοῦ σκοποῦ. id est, ad integram & solidam tractationem propositi vel finis. quæ perinde sunt, quasi diceret, sic oportet dicere apud te, domine Iesu, vt hoc sit tibi omnino propositum, quomodo secundum dominum Iesum viuas. Is itaque dicit propriè ac perfectè, dominus Iesus, non qui hoc dicit ore, id est, qui in eum credit tantùm, nondum tamē facit voluntatem eius, vt illi, de quibus aiebat Dominus. Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me, non enim loquebatur de non habentibus fidem, sed de habentibus fidem tantùm. hic ergo dicit plenè, domine Iesu, qui per fidem & obediētiam Domini operatur salutem suam, hic enim facit voluntatem patris, qui in cœlis est, quod non potest fieri nisi in spiritu sancto, sicut apostolus ait, & hic orat in spiritu sancto, sicut Iudas Apostolus in epistola sua præcipit. Obseruauit quoque hoc genus dicendi πρακτικῶς καὶ κατὰ διάθεσιν quod est dicere, re & veritate, beatus Hieronymus in comment. Esa. cap. 66. inquiēs, dicere non sermone, quæ res facilis est, sed affectu, & opere comprobatur: idem post eum obseruauit Iunilius auctor valde eruditus, & in litteris sanctis bene exercitatus. Ille n. inquit, propriè dicit, qui voluntatem & mentem sono vocis enunciat. Sic quoque accipiendū est illud apud Malach. Et dixistis, vanus est, qui seruit Deo: id est, ita affecti fuistis, & ita vixistis, vt si vanum esset seruire Deo: & Dauid. Dixit insipiēs in corde suo, non est Deus: id est, sic animatus fuit erga Deum, & sic vixit, vt si non esset Deus. Vtrumque notauit Theodorus Antiochenus. Occasione oblata, nō grauatè ad vtilitatem legentium obseruationes scripturarum adhibeo. Satis iam ostensum est, in fide sola, & in nomine Iesu, sine operibus non exaudiri orationem: neque plenè, & in corde suo dicere, dominus Iesus, eum qui credit tantùm, id est, cuius fides non exercetur in opere dilectionis. Latronem verò in cruce si existimetis ex-

Es. 29. *Marc. 7.*

Iud. 1.

Hieron.

Malach. 3.

Psal. 52.

Theodoretus Antiochenus.

Latro in cruce orans non in sola fide orauit, nec in sola fide exauditus est.

auditum esse in sola fide, & solo nomine Iesu. quæso vos Magdeburgenses, an credidit latro de Christo, quod Deus esset, & quod remunerator esset? certè credidit, alioqui non dixisset, domine, memẽto mei, cum veneris in regnum tuum. Deinde, nónne hanc fidem exercuit increpando alterius latronis impietatem, & confitendo peccata sua digna morte, & innocentiam Christi, cum dixit, neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es? & nos quidem iustè, nam digna factis recepimus: hic verò nihil mali gessit. Quemadmodũ ergo audebitis dicere, in fide & nomine Iesu sine vllis prorsus operibus exauditum esse? an non est ex operibus fides eius in euangelio ostensa? Præterea, non putatis eum, qui perfectè credidit, quod Christus esset Deus, & remunerator, se Christo ex tota anima, & ex toto corde obtulisse? ista verò oblatio, an nõ fuit opus excellens ex fide? quomodo igitur sine vllis operibus per solam fidem exauditus est?

Responsio ad ea, quæ Magd. obiiciunt contra doctrinam Alexandri epist. 2. de exauditione orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis, & demonstratio euidens, quod hæc doctrina secundum scripturas sit: contra verò quod tradunt Magd. exaudiri orationem in sola fide, cõtra scripturam esse. Caput II.

Biiciunt deinde cõtra doctrinã harũ epistolarum quod exauditio orationis in oblationibus, & dignitate sacerdotũ in epist. Alex. 2. collocatur.] Sed recitemus quæ Alex. scripsit. Ipsi enim inquit, pro populo interpellãt, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent, atque consumunt, qui quanto digniores fuerint, tanto faciliùs pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multum enim vt ait Iacobus apostolus, valet deprecatio iusti assidua, &c. Si hæc quæ Alexan. Pont. scripsit, secundum scripturas scripta esse demonstrauero, consequens erit, vt qui hunc locum epist. Alex. accusant, non

Quod doctrina Alex. Pont. à Magd. reprehēsa de exauditione orationis per oblationes, de dignitate sacerdotum secūdum scripturas tradita sit.

iam epistolam hanc, sed scripturam sanctam accusent, quam ad libidinem & arbitrium corrumpunt, anteponentes doctrinæ, & verbis spiritus suū proprium sensum, & affectum, sicut de similibus scripsit Magnus Athanasius in thesauro de Trinitate ad Nemesinū, quos idem Athanasius ait, nō dicere dominum Iesum in spiritu sancto, sed dicere in Belzebuch anathema Iesu. Videamus ergo, an vos Magdeburgenses tales sitis, quales illi, quos sanctus Athanasius notauit, qui vestrū sensum, & affectum scripturis, & verbis spiritus sancti anteponatis. Dixit Moyses in Leuiti. expostulans iratè cū Eleazar & Ithamar sacerdotibus, cur non comedistis hostiā pro peccato in loco sancto quę sancta sanctorū est, & data est vobis, vt auferatis peccata multitudinis (sic enim est apud 70.) & rogetis pro ea? an non collocatur hic ex parte priuatæ ipsorū deuotionis, ac dignitatis exauditio orationis in sanctis precibus & piis oblationibus sacerdotum hoc est, in spiritu ex fide factis? Moysem ergo, imò Deum & scripturas eius reprehendunt, qui hanc doctrinā epistolæ Alexandri reprehendunt. Deinde intuens in hunc locū Leuitici Oseas propheta, & loquens de sacerdotibus, qui nō erant, quales esse debebant ad propitiandū Deum pro populi peccatis, ad hoc enim instituti erant: Peccata, inquit, populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas suas, siue, vt est apud 70. in eandē sententiam, in iniquitatibus eorum accipient animas suas, & erit sicut populus, sic & sacerdos: & vlciscar super eum vias eius, quem locum his verbis interpretatur beatus Cyrillus in commen. huius prophetæ: describā hic totam interpretationē ex Gręco translatam. Facit, inquit, ad hoc intelligendum illud de hirco pro peccato scriptū, quando iratus est Moyses cōtra Ithamar & Eleazar, dicens. Cur non comedistis hostiā pro peccato in loco sancto, (fuerat autē cōbustus hircus) quia sancta sanctorum est? hoc dedit vobis comedere, vt auferatis peccata multitudinis, & propitietis pro eis coram Domino. deinde subiungit Cyrillus: Erant ergo medij inter Deū & populū comedentes pro peccatis, & precibus irā Dei placantes, & velut proprias animas offerē-

Athanasius.

Leu. 10.

Ose. 4.

Cyrillus.

tes in odorē suauitatis pro peccatis. hoc enim, inquit, significat aliquando in scriptura, accipere, quod enim erat paratum ad sacrificandū, & offerebatur, dicebatur accipi, vt in libro Num. cum de vacca ruffa præcipit *Num.19.* Dominus, Præcipe, inquit, filiis Israel, vt accipiant ad te vaccam ruffam, pro eo, quod est, offerant, siue adducāt, vt beatus Hieronym. interpretatus est, & de leproso mundando, Præcipiet, inquit, sacerdos, & accipient *Leui.14.* mundationi duas aues. Sic igitur hoc loco: Cum erūt, inquit, peccata populi, accipient sacerdotes animas suas, id est, offerent eas in sacrificium spirituale, scilicet viuentes rectè, vt sacerdotes decet. Verùm, qui ad hoc, inquit, erant assumpti, vna cum aliis peccabāt, idcirco minatur illis Deus captiuitatem, ac seruitutem, ablaturumque se eorum gloriam, ita vt nihil intersit inter sacerdotes, & populum. Hactenus Cyrillus. An non collocatur hic quoque ab Osea propheta exauditio orationis sacerdotum pro peccatis populi, quod ad ipsos pertinebat, in deuotis precibus, & piis oblationibus eorum, cum ait, peccata populi mei comedent? & in iniquitatibus eorum accipiēt animas suas? id est, auferent peccata populi, sicut dixit Moyses in Leuitico, sacrificantes, scilicet dignè pro eis: (dixit autem comedent, quia qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt) & offerentes animas suas in sacrificiū spirituale, scilicet viuentes rectè, vt beatus Cyrillus, sicut dixi, interpretatus est. Quorsum verò minaretur Deus per Prophetā sacerdotibus, qui turpiter viuebant, quos alioqui necesse erat pro populi delictis offerre, si ad facilius exaudiendas orationes eorum non erat eorum sanctitas, ac probitas necessaria? si inquam (vt istorum verbis vtar) exauditio orationis in eorum oblationibus sanctis scilicet, & exaudiri dignis nullo modo collocabatur? Pōt ergo Alex. quod esset officium sacerdotū, & quales esse deberēt, vt magis exaudirētur, optimè, ac propriis verbis Oseæ prophetæ docuit, neq; tamen potuit calūniā Magdeburgēsium effugere. Deniq;, quā verū sit, quod sanctus Pont. Alex. secundū scripturas in epist. sua, quā vos Mag. accusatis, & tāquā falsam reiicitis, scripsit, quanto digniores fuerint sacerdotes, tanto *1. Cor. 9.*

In quo consistat dignitas sacerdotis, ex qua pendet exauditio orationis in epist. Alex. quod Magd. malè intellexerunt.

Dignitatē orādi in spiritu & veritate, ad dignitatem sacerdotis externam referri ab Alexan. per calumniam finxerunt Magd.

faciliùs pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiri: & quod facilior exauditio orationis ex maiore dignitate orantis sacerdotis pendeat, quæ est alioqui Dei donum, multis exemplis scripturæ sanctæ demōstrari potest, quæ statim commemorabimus. Cōsistit autem hæc maior eorum dignitas, in orando spiritu, & veritate, quod est ex gratia Dei. De hac enim maiore dignitate intellexit Alexāder, quod dixit, sacerdotes quāto digniores fuerint, tanto faciliùs exaudiri. Quod vt suo more Magdeburgenses malè interpretarentur, ad oblationem nudam, & ad dignitatem solam exteriorē sacerdotum totam exauditionē retulerunt, id est, quatenus sunt sacerdotes tantùm, quod bonorum & malorum commune esse potest: qui quatenus sacerdotes sunt, non est alius alio dignior, quare nō de hac dignitate loquitur Alexāder, qui ait, quanto digniores sunt, tanto faciliùs exaudiuntur. &si enim orationes ipsas sacerdotum, vt sunt ministri Christi ad offerendum in ecclesia positi, charisma ministerij sacerdotalis quantū decet, commedent, sitque sacrificium eorum, quod ab eis offertur, semper nomine ecclesiæ Deo acceptum, tamen quod ad eos ex gratia Dei pertinet, faciliùs exaudiuntur, cùm ad sacerdotalem dignitatem ex ordinatione, dignitas interior ex spirituali meritò accedit, cui ante cæteros tum propter se, tum propter populū studere debent. In eiusmodi ergo oblationibus in spiritu & dignitate interiori sacerdotū inuocantiū in veritate Dominū consistit facilior ista, de qua Alexā. Pōt. loquebatur, exauditio orationis, quales oblationes fuerunt, quæ Deo secundum scripturam placuerunt, quas Clemēs lib. 7. commemorat, sic enim ait, Suscipe preces populi tui te in veritate inuocantium, sicut suscepisti dona iustorum in generationibus eorum, Abelis primum, Noe post egressum ex arca, Abraham post exitum ex Chaldæa, Isaac ad puteum iuramenti, Iacob in Bethel, Moysis in Eremo, Aaronis in medio viuentium, & mortuorum, Iesu Naue in Galgalis, Gedeonis in Petra, & quæ sequuntur, ne omnes illas oblationes enumerem. Quod si ij, qui in sola fide Deum inuocant, omnes exaudiuntur, vt Magdeburgenses

contra

contra scripturæ sanctæ auctoritatem tradunt, cur dixit Dauid. Prope est Dominus, omnibus inuocantibus eum in veritatem? aut si is, qui in sola fide inuocat, in veritate inuocat: cur Apostolus non satis habuit dicere, vt accederemus in fide ad deprecandum sacerdotē magnum super domum Dei, qui est Christus? quod quidem si dixisset, facilè erat istis de sola fide more suo interpretari: sed dixit, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, vt intelligeremus, non continuò vbi fides est, esse plenitudinem fidei cum verò corde, quæ esse non potest sine charitate: quæ fidei superædificata eādem fidem format, & implet, & sine qua fides nō est plena, & perfecta. Rursus si in sola fide exauditio orationis collocanda est, & non in dignitate etiam orantis, cur dixit Dominus per Ezechielem, Tres viri isti, scilicet Noe, Daniel & Iob si fuerint in ea ciuitate, neque filios, neque filias suas liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur? cur istos tres potius nominauit? quænam alia maior dignitas, quam fides sola in istis erat? aut si sola fides sufficiebat, cur fides aliorum non satis fuit, vt exaudirentur in liberatione sua? nec enim, si non habuissent fidem, filios, aut filias Danielis vocasset, qui filios secundum carnem nullos habuit, sed secundū spiritum, quos prophetia eius genuit. Sed persequamur iam ea, quæ deinceps ab istis notata sunt, & reprehēsa.

Contra scripturas tradūt Magdeb. exaudiri eos, qui in sola fide deum inuocant.

Heb.10.

Ez.14.

Defensio doctrinæ beati petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequiis mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistolæ prioris eiusdem Petri, collatis testimoniis Zachariæ, & Esaiæ ad interpretationem eius. Caput 12.

ET quidem (inquiunt) pro mortuis orare, eleemosynásque dare, & exequias peragere, Petrus iussisse dicitur 1. Clemētis. Sed hæc à sana doctrina de oratione dissonare, & à Petro nusquā tradita esse quis est, qui ignoret? cum nihil horum in Petri litteris, nec alibi vsquam in scriptura præcipiatur, &c.] Priusquam adhoc respondeā, quia

Quædam nobiscum tenēt Lut. in quibus cultū adhibent sine scriptura, quæ ipsos redarguūt de contemptu traditionum.

nihil nisi scriptum sit, recipitis, & quæ scripta sunt, vestro sensu, & auctoritate, spretis sanctorum patrum interpretationibus interpretamini: venit mihi in mentē, vt quærā à vobis hoc loco, quod vos ipsi cruce signatis, iidémque vestros pueros docetis, vt frontes suas similiter signent, vbi in scripturis legistis? aut si nusquā legistis, cur contra scripturā facitis, qua vos prohibitū dicitis, ne vllus cultus sine auctoritate scripturę sanctę Deo adhibeatur? Rursus quod ad appellationem nominis Iesu, sublatis pileis, caput detegitis, ex qua scriptura didicistis? aut cur sonū vocis huius sacræ, quem sensu auriū percipiits, honorandū esse putatis, & quidē apertione capitis. de qua tamen nihil est in scripturis, nisi cum vir orat in ecclesia, Iesum verò crucifixum, quem in imagine sua oculorum sensu percipitis. non putatis: an qui imaginem crucifixi videt, nō videt crucifixum in imagine? nō dico propriè re ipsa, & veritate, sed χσίσι, id est, habitudine, seu representatione: alioqui, quomodo dixit, Apostolus Galatis, Ante quorum oculos Christus proscriptus, siue vt vis verbi græci est, depictus est? hoc enim significat verbum Græcum προγράφειν depingere antè. Cur igitur naturæ, & scripturæ repugnatis? Sed de hoc aliàs. Si ergo vos ista facitis, quæ & nos sanctè, ac religiosè facimus, si inquā, nobiscum sine vlla scriptura signatis frontes signo crucis, & audito nomine Iesu, & cum recitatur euangeliū caput etiā detegitis, quæ nos per successionem ecclesiasticæ traditionis iā inde à principio apostolicæ prædicationis vsque ad nos profectæ sine scripto accepimus, cur tanta importunitate, & intemperie scripturā de omnibus, quæ in ecclesiis Catholicorū, vbique fiūt, & semper facta sunt, exigitis? Esto, nihil de orando pro mortuis scriptum esset, an non æquum erat, audire nos, cum vobis contentiosis respondemus, sicuti Paulus respondere docuit, si contendere vultis, & scriptum exigere, nos talem consuetudinē non orandi pro mortuis, non habemus, nec ecclesia Dei. Sed grauius adhuc est, quod quæcunque nō sunt ita apertè scripta, vt quiuis de vulgo idiota sine vllo etiam studio, aut ingenio intelligere possit, scripta negatis, & vel passioni Chri-

Gal. 3.

Quod repugnātia sit absurda, appellationem nominis Iesu honorare, audiendo, & non imaginem crucifixi, videndo cū is qui imaginem videt, & si non re ipsa habitudine tamen seu representatione protoτypum videas.

1. Cor. 11.

sti, vel euangelicæ libertati derogare fingitis. Aggrediamur ergo prius, quæ hic ab hæreticis obiiciuntur, refellere non quidem omnia, sed quibus se illi magis iactant, & nos premi putāt, vt postea ex scripturis sanctis rationem pro mortuis orandi facilius demonstremus. obiicit ex Apocalypsi beati Ioannis Caluinus, cū quo est hic Lutheranorum communis error, illud, Apoc. 14. Scribe, beati mortui, qui in domino moriuntur, quia amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis, id est, ex ipso nunc, inquit Caluinus, requiescant, quare nō est purgatorium nec opus est precibus, cum iam nunc fruantur post mortem ipsa beata vita. Malè verò Caluinus legit, & peius interpretatus est, non intelligens quid significaret illud aduerbium temporale ἀπάρτι, quod interpres vertit amodo, differt enim ἀυτίκα, siue παραυτίκα, id est statim, quod coniungit futurum tempus cum hoc nunc: ἄρτι verò, siue ἀπάρτι, id est, modo, coniungit præteritum tempus, cū hoc nunc, notauit hanc significationē, & differentiam Photius in suo lexico manu scripto. Exempla verò plurima sunt in scriptura ipsa: A diebus, inquit, Ioannis Baptistæ vsq; nunc ἕως ἄρτι: & pater meus, vsque modo operatur, itē ἕως ἄρτι. Denique vbicunq; interpres vertit, vsque nunc, aut vsque modo, ibi est hoc aduerbium tēporale, quod, vt dixi, cū tempus præteritū cum præsenti nunc coniungat, non potest accipi pro eo quod est, statim, quod ad proximū tempus futurū cum hoc nunc coniunctum pertinet: quare non potest intelligi, vt Caluinus interpretatus est, vt amodo requiescant, id est, statim requiescant, siue iam nunc, vt coniungat, hoc aduerbium futurum tempus, cum hoc nunc: hoc enim non ἄρτι, siue ἀπάρτι facit, sed ἀυτίκα. Quare necesse est sic legere: Beati mortui, qui in domino moriūtur amodo, id est, nunc, scilicet ex quo Christus mortuus est & resurrexit, & ascendit in cœlū, & nos conresuscitauit, & cōsedere fecit in cœlestibus, beati qui sanctè, & piè moriūtur: etiā dicit spiritus, id est, testimoniū hoc spiritus Dei est. Declarat deinde spiritus, qui hoc beato Ioāni reuelauit, quorsum spectet nūc illa beata in Domino mors nēpe vt piè mortui tādem requiescāt

Apoc. 14.

Locus Apocalypsis cōtra purgatorium obiectus propter ignorantiam vnius aduerbii.

Quid differant amodo, & statim, secundum græcas voces ἀπάρτι, & ἀυτίκα.

à laboribus suis, & præmium eorum ferant, quisque secundum opera sua: idcirco enim subiungit, opera autem eorum sequūtur eos, illa enim opera dicit, de quibus Paulus apostolus eodem spiritu scripsit: si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Perinde itaque est, ac si diceret, opera autē eorum manentia, quæ superædificauerunt adinstar auri, & argenti, & lapidū preciosorū, sequuntur eos ad accipiēdum, scilicet mercedem, ita vt ipsi salui fiant, transeundo quasi per ignem ad repugnandas, & detergendas sordiculas admistas, Etenim si idē spiritus est, qui beato Ioanni hæc reuelauit, & qui illa, quę supra interpretati sumus, in beato Paulo locutus est, consequens necessario est, vt nulla sit vtrobique discrepantia: esset autem discrepantia, imò repugnātia, si spiritus, qui in D. Paulo loquebatur, diceret, mortuos in Domino (hi enim sunt, qui superædificauerunt aurū, argentū, lapides pretiosos) saluos fieri transeundo quasi per ignem: spiritus verò, qui in Ioanne, diceret saluos fieri, & iam nunc frui vita beata, vt Caluinus vult. Alterum, quod hæretici obiiciūt est. Quomodo scriptura Pauli stabit, quæ ait, omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit siue bonum, siue malum, si est extra hanc vitam merendi ratio, & locus? aut quomodo non est, si mortui in Christo nostris precibus iuuari possunt? hoc olim hæretici obiiciebāt: & hodie noui hæretici obiiciunt, qui veterem hæresim iam olim damnatā renouare voluerunt. Quod ergo illis veteribus pater Aug. respondit, istis nouis respōsum sit. scilicet nō tunc animas piè mortuorum hoc in purgatorio mereri, sed dū in hac vita piè vixerunt, & piè mortui sunt, vt illic post mortem iuuari possent, meruisse. Legant noui hæretici in Aug. ipso si fortè auctoritati tanti viri cedendū putent, responsi huius sententiam tom. 2. c. 110. item tom. 4. de cura pro mortuis. c. 1. & eodem tom. quæstio 11. ad Dulci. rursus tō. 10. de verbis apostoli 34. Sed quia traditioni quæ huius cōsuetudinis orandi pro mortuis causa est, & consuetudini, quæ traditionem confirmat, & fidei, quæ consuetudinem omniū ecclesiarū seruat,

Quid & quibus in locis Aug. pro purgatorio hæreticis respōderit.

ratio patrocinatur, vt Tertullianus de alia traditione in libro de corona militis scripsit, explicandũ est, nunc, quæ sit ratio huius consuetudinis à sanctis apostolis traditæ orationibus piè mortuos adiuuãdi: vt iam hæc consuetudo, scriptura, de qua paulò post disseram, & ratione simul consistat Explicemus ergo, quomodo, & qua ratione fiat, vt in hac vita mereamur, vt cum ab ea recesserimus, orationibus viuẽtium adiuuemur: scilicet hic est modus & ratio promerendi in hac vita, vt post mortem orationibus adiuuemur, si dum hic viuimus, orationes ecclesiasticas sacerdotũ, & illas in primis, quarũ vtilitas, & fructus cæteras omnes vtilitates superat, non solùm nõ repudiemus, & respuamus, sed potius studiosè, & piè, ac reuerenter, & dignè ab eis petamus. Quomodo enim digni sint, vt orationibus fidelium in altera vita adiuuentur, qui ecclesiasticis, & sacerdotalibus orationibus, quæ maximæ omnium vtilitatis causa sunt, adiuuari noluerunt? is autem oratione sacerdotis, aut aliorũ fideliũ illic adiuuari nõ vult, qui, dum hîc viuit, & à vita recedit, orationẽ sacerdotis absoluentem, vel omnino non petit: vel non petit dignè, & idoneè: sacerdos enim à Christo cuius auctoritate pœnitentem absoluit, gratiam remissionis petit, quam absoluendo administrat pœnitẽti, & veniã orãti. idcirco absolutio, quam facit, oratio quædã est δραστικὴ καὶ ἐνεργητικὴ id est, efficax & operatoria, quæ dici potest oratio λυτικὴ, id est soluens: aliorum enim fidelium oratio non λυτικὴ, sed συλληπτικὴ, id est, non soluens, sed adiuuans est. Contra verò, qui cum pietate, & desiderio gratiæ dei, & idonea dispositione aut hoc petit: aut si petere nõ potest, sic optat, ac desiderat, vt voto petisse videatur, huic inquam, quia piè vixit, & piè mortuus est, orationes sacerdotum, & aliorum fideliũ quibus se hic dignum præbuit, prodesse poterunt. non est hæc mea interpretatio, sed magni Dionysij, qui in eccl. Hier. c. de piè mortuis postquam sententiam apostoli de futura vniuscuiusque remuneratione secundũ vitæ huius merita, confirmauit, & exemplo Hieremiæ, ac Samuelis, qui sacerdotes fuerunt, docuit, nihil orationes pro alio adhibitas prodesse, si ille indignus sit, qui

eis adiuuetur, explicans deinceps, quomodo tum in hac vita, tum in altera aliquis ad salutē precibus aliorū fidelium adiuuari posset, si quis (inquit) sacrorum donorum cupidus, & ad ea participāda sanctè depositus, tanquā qui sit paruitatis suæ, & memor & cōscius, aliquē ex sanctis viris adeat: sacerdotes dicit, hoc enim significat verbū ὅσιος ἐπιδεξιῶς περὶ τὰ θεῖα, ἑαυτὸν καθιώσας θεῷ, id est qui rebus diuinis operam dat, & se Deo cōsecrauit. sic interpretatus est hoc verbū eruditissimus auctor Photius Constantinopolitanus in eodē Lexico suo, quod Paulo ante dixi: sequitur, & ab eo petat, vt sit adiutor suus, & cōprecator: hoc facit sacerdos, cum remittit peccata, simul.n. precatur cū pœnitente, cum eū absoluit. respexit hic Dionysius & ad epistolā beati Iacobi, cū ait de oratione λυτικῇ, id est, soluente presbyterorum, & inducant presbyteros, & orent super eū, & paulò post subiungit, & si in peccatis fuerit, remittentur ei: & ad locū euangelij Matth. 18. cū loquēs de absoluendo, & ligādo, subiungit, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, id est, de omni peccato in quacunque re, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. Sic S. Pacianus antiquissimus auctor, & grauissimus in parænesi ad pœnitentiā hunc locū euangelij intellexit de duobus scilicet confitente, & sacerdote confessionē audiente. Sequitur deinceps, inde certè iste vtilitatem, quæ omnes vtilitates superat, reportabit. Quis non videt non conuenire hæc in preces, siue orationes aliorum fidelium præterquam sacerdotū? siquidē maxima omnium vtilitatum, quæ ab vllo ex fidelibus peti potest, & ab eo per orationē præstari, est salus animæ per remissionem peccatorum, quam sacerdos per potestatem, quā à Deo accepit, ab eo impetrat: & administrat pœnitenti: quod idem Dionysius declarat statim enim subiungit, quam vtilitatem maximam dicat. cōsequetur enim inquit, diuina dona, scilicet remissionem peccatorum, iustitiam, & salutem animæ. sed quæ causa & ratio consequendi hæc dona comprecante sacerdote? diuina (inquit) bonitas, quæ hunc supplicem recipit: & ipsius, qui recipitur, pietas in Deum, & reuerentia erga diuina dona, ac desiderium laudabile petitionum quas

petiuit, & idonea sanctáq; dispositio. Docuit hoc loco Dionysius, quæ sint, quæ afferre debet, qui à sacerdote petit, vt petat ei à domino, & administret dona ista, quæ diximus quæ afferre, inquam debet, ne obstet petitioni sacerdotali, qua petit, quod à theologis scholasticis dici solet, obiicem ponere. Deinde: ne quis iam dubitet, de hoc genere orationis, quod iudicio sacerdotali ad tribunal conscientiæ adhibetur, Dionysium loqui, subiũgit, est enim hoc diuinis sancitum iudiciis, vt diuina dona ordine, & vt Deum decet, participent, qui digni sunt, vt participẽt: & illa tribuant, qui digni item sunt, vt tribuant, & impertiant. tribuere autem, siue impartire diuina sacerdotibus ministris Christi conuenit propter charisma, quod in ecclesia acceperunt. Rursus postquam Dionysius docuit, qui sint, qui post mortem precibus viuentium iuuari possint, declarat, qui non possint, quod quia ex antecedentibus planè sequitur, subiungit: Hunc igitur ordinem sanctũ qui contemnat, & misera inflatus elatione sufficere se ad conciliandum sibi Deum existimet, & ὁσίους, id est, sacerdotes despiciat, imò si quæ Deo indigna sunt, & non potius quæ digna, petat, ac vehemens & sibi conueniẽs desiderium donorum Dei non habeat, ipse per se imprudenti petitione frustrabitur. Hactenus Dionysius. Hunc locum Dionysij Thomas quoq; Vualdẽsis auctor sui temporis doctissimus obseruauit ad respõdendum hæreticis, qui piè mortuos orationibus viuẽtium iuuari sententiæ Pauli, quam diximus, aduersari existimabant. Sed dicis (inquit) qualiter iudicabit eum Deus secundum opera, si iuuabitur precibus sanctorũ? quia (inquit) hoc meruit, dum viueret, sanctorum precibus adiuuari, & hoc etiã (inquit) dicit Dionysi. quod vnusquisque habebit retributionem, quam in hoc sæculo promeruit. Deinde interpretãs, quomodo efficiatur dignus, dum viuit, vt post mortem adiuuetur, rursus citat Dionysium, inquiens, & subdit Dionysius huius primam dignitatem, si humiliter se subdiderit precibus sanctorum, credens se posse iuuari eis: qui autem repulerit, nunquam inueniet eas vtiles post mortem. hæc est prima indignitas, repellere officiũ orãtis.

hactenus ille. Qui verò sint intelligendi sancti isti, quos Dionysius dicit, & quorum orantium officiū nō sit repellendum, vt Vualdensis dixit, iam est à nobis explicatū. vt igitur superiora summatim repetamus, qui in hac vita sacramentalem orationem sacerdotis, quæ maximam omnium vtilitatē affert, petit, eaque dignus efficitur, idem vt æquum, ac decens est simul efficitur dignus, qui post hanc vitam precibus sacerdotum, & cuiusque fidelis adiuuetur. fundamentum enim vtilitatis spiritualis ex oratione aliorū fidelium, siue in hac vita, siue post hanc vitam, est vtilitas hic participata ex oratione sacerdotali, quia qui remissionem peccatorū in hac vita à sacerdote non petit, non est dignus, vt ab vllo ex fidelibus, precibus aut aliis officiis pietatis adiuuari ad salutem petat, siue in hac vita, siue post eam. Denique quia qui ab hac vita recesserunt absoluti siue actu, siue voto à peccatis suis per ministeriū orationis λυτικῆς, id est soluentis sacerdotum, in quibus dominus posuit, sicut aposto. ait, verbum reconciliationis, ij sunt in Christo mortui, ac proinde in communione sanctorum, qui in cœlo, & in terra sunt, cuius communionis participationem vsque ad finem firmam retinuerunt. consequens necessario est, vt à communione & societate sanctorum, quam in ecclesia esse confitemur, id est, ab ipsa ecclesia, & membris eius per orationes, & alia officia charitatis, & à sanctis, qui in cœlo sunt, si post hanc vitā ope indigēt adiuuentur. Hactenus de huius apostolicæ traditionis ratione, quæ sententiam Pauli de futura eorū, quæ in hac vita tantùm gessimus remuneratione, cōfirmat, & explicat: & quòd hæretici ex ea sententia obiiciebant, quasi nos post hāc vitam merita poneremus, apertè refellit: & falsum esse cōuincit. Deinceps verò, tametsi nihil referat, vt doctus Tertull. in libro de corona militis ait, vtrum consuetudo apostolicæ traditionis scriptura, an ratione consistat, tamen quia hæretici semper nos ad verbum Dei prouocant, non contenti sola ratione, age, demōstremus etiam ex scripturis sanctis, nō dissonare, vt Magd. dicunt, hanc traditionem à sana doctrina de oratione: cōtinerique vim eius traditionis in litteris beati Petri:

Vnde existat, vt quis dignus sit, qui post mortem precibus viuentium adiuuetur.

quod iidem Magdeburgen. negant, imò & in aliis scripturis. Petrus igitur proponens pœnas diuini iudicij impiis qui reddent, inquit, rationem ei, qui paratus est iudicare viuos, & mortuos: vt seueritatem illius iudicij demonstraret, meminit iudicij, quod Dominus in diluuio exercuit, in quo multi propter peccata correpti sunt, ne sicut Apostolus in epist. ad Cor. de quibusdam scripsit, cum hoc mundo damnarentur, qui in carcerem inferni insuper detrusi pœnas etiam ibi soluerunt: vt iam dicere liceat hic: si iustus vix saluatur, impius & peccator vbi apparebunt? Itaque subiungit, paulò post idem beatus Petrus: Propter hoc & mortuis euangelizatum est, vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in spiritu. Proximo capite antecedenti, id est, tertio explicauit, de quibus nunc loquatur, nempe de iis, qui increduli (inquit) aliquando fuerant, quando expectabant Dei patientiã in diebus Noë, cum fabricaretur arca. Dicite ergo nobis, Magdeburgenses, qui Purgatorium cum reliquis Lutheranis negatis, quis ille carcer sit, in quo Dominus descendens ad inferos, prędicauit? an fuit locus dãnatorum? non credo dicetis, cum scriptum sit: in inferno nulla est redemptio. Deinde, quis dubitat, quin inter damnatos plerique, imò infiniti essent, qui non quidem aliquando, sed semper increduli fuissent. at hi, de quibus loquitur beatus Petrus, non semper, sed qui aliquando (inquit) fuerant increduli. Prætereà damnati non fuerunt iudicati secundum homines per carnem in illo diluuio, vt viuerent secundum Deum in spiritu, sicut de illis dicit Apostolus, qui corripiuntur morte corporis, quod est iudicari in carne, ne cum hoc mundo damnentur, quod est viuere secũdum Deum in spiritu. Iudicari enim dicit, secundum homines in carne, quando more hominum, qui non possunt occidere, nisi corpus solum, fit interitus carnis, vt spiritus saluus fiat. si igitur ille carcer, & locus tenebrarum, vnde iuxta prophetiam Esaiæ vincti, & qui in tenebris erant, post prædicationem, siue euangelizationem illam Dõmini exiuerunt, non erat locus damnatorum, neque sinus Patriarcharum, qui non in tenebris, nec in crucia-

1. Pet. 3. *1. Cor. 11.* *1. Pet. 4.* *Locus epistolæ beati Petri de purgatorio.* *1. Pet. 3.* *1. Cor. 11.* *Esa. 49.*

Quod necessariò secundum scripturas præter sinum patriarcharum, & locū damnatorū, ponendus sit tertius locus, qui dicitur purgatorius.

tu, sed in luce & refrigerio erant, consequens est, vt fuerit alius locus tertius, quem nos Purgatorium nunc appellamus, sicut Patres nostri appellauerunt. Quod si deletus est ille locus per passionem Christi, hoc enim fortasse dicetis, quia Christus pro omnibus satisfecit, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, purgationem peccatorum faciens. hac igitur ratione, nec ante aduentum Christi fuit ille tertius locus. quia quicunque pœnitentiam tunc egerunt, & pro peccatis satisfecerunt, non nisi in fide Christi venturi pœnitentiam egerunt, aut satisfecerunt. Quare si nos satisfaciendo derogamus passioni Christi præteritæ, & illi satisfaciendo derogabant passioni Christi futuræ: eadem enim est nostra, & illorum fides. igitur neque locus ille deletus est, neque illi, aut nos satisfaciendo, passioni Christi derogamus. ille enim satisfecit morte sua, pro quo nos satisfacere non poteramus, id est, pro morte æterna, cuius nos eramus debitores: & perfecit sua satisfactione, vt nostra pro temporali pœna debita satisfactio in virtute satisfactionis eius valeret. An hæc parua sunt? vt frustra pro nobis illum satisfecisse putemus, si vllo modo nobis satisfaciendum sit, vt nobis obiicitis? Sed de illo carcere ad purgandum præter auctoritatem beati Petri, habemus etiam testimonium Zachariæ prophetæ, fuisse apud inferos ante aduentum Christi, qui essent non in sinu Abrahæ, nec vbi erat ille diues sepultus in inferno, inter quem, & Abraham, & Lazarum magnum chaos firmatum erat: sed qui essent in lacu non habente aquam, vincti spei, vt ait Propheta, id est, quibus esset spes exeundi, postquam essent ibi satis purgati, quod ipsum in vita per fidem, & charitatem meruerant. Probat autem hoc, quod dicimus ipsa etiam vniuersa ecclesia, quæ in officio funebrium exequiarum, vbique canit, libera me Domine de viis inferni, qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum: dedisti eis lumen vt viderent te, qui erant in pœnis tenebrarum clamantes, & dicentes, aduenisti redemptor noster. His ergo dixit, iuxta Esaiæ prophetiam. Exite qui in vinculis, & qui in tenebris, reuelamini. Atque hæc quidem fuit Christi in carcere prædicatio, siue euā-

Locus Zachariæ de purgatorio.

Luc. 16.
Zach. 9.

Esa. 49.

gelizatio, quam beatus Petrus dicit. Si igitur est carcer post Christi aduentum, vt erat anteà, in quo erant vincti spei, id est, quibus erat vt dixi, spes exeundi aliquando ex vinculis ac tenebris, siue vincti congregationis, vt est apud septuaginta, id est, ex numero eorum, qui erant communione charitatis copulati, qui erant omnes tandem in regno cœlorum congregandi qui enim perierant, non dicuntur à Propheta vincti congregationis, qui cum omnibus, & secum ipsi pugnant, si inquam, est carcer nunc, sicut à principio, in quo tenentur vincti, qui in charitate Dei & proximi mortui sunt, qua sunt nobiscum coniuncti, cum ope indigeant, vt inde, persolutis debitis, exeant, nónne charitas postulat, vt eos orationibus & eleemosynis adiuuemus, sicut viuos adiuuare & possumus, & solemus? imò eò magis, eóque studiosiùs, quò magis illi indigent, qui à vita recesserunt, quàm qui in ea adhuc sunt, adiuuare debemus. Rursus si euangelizatio illa Christi, quã beatus Petrus dicit, profuit vinctis illis in virtute mortis Deo patri pro eisdem oblatæ, an non consequens est, vt hymni lectiones & preces, quæ in exequiis mortuorum secundum apostolicam traditionem in libro octauo Clemens de apostolicis constitutionibus scriptam pro ipsis in virtute eiusdem passionis Christi offeruntur, eisdem, prosint siue ad relaxationem supplicij, siue ad integram liberationem, vt Dominus nouit iustum esse, qui iustus est. & iustitias dilexit: & æquitatem vidit vultus eius? hactenus de loco epistolæ beati Petri. Sed quia Magdeburgenses nihil horum in epistola Petri esse, temerè affirmant, sed nec alibi vsquam (inquiunt) in scriptura præcipitur: doceamus nos contrarium. Quæro enim, cum obsecrat Apostolus scribẽs ad Timotheum, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, an non præcipit orare pro particularibus? nisi fortè renouare vultis hæresim VVbiclef, qui negabat, licere orationes vni personæ applicare contra auctoritatem scripturæ sacræ, & Christi atque Apostolorum exemplum, cum scriptum sit: oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, scilicet Pe-

Apostolica cõstitutio de orãdo pro mortuis.
Psal. 10.

Locus Pauli ad Tim. de orando pro mortuis.
1. Tim. 2.
Act. 12.

Coloss. 4. *1. Thess.* 5. *Heb.* 13. *Luc.* 23. *Ioan.* 11. *Lib.* 8. *Clem.*

ce pro se orauit, & exauditus est, & Dominus pro Lazaro mortuo orauit, & infinita alia. Si igitur cum beatus Paulus præcipit orare pro omnibus hominibus, non excipit mortuos, non enim dixit, pro omnibus viuentibus in hoc sæculo, sed pro omnibus vt non exciperet piè mortuos, viuunt enim & si non in hoc sæculo, qui in Christo mortui sunt, quorum est Deus, Deus autem non est mortuorum, sed viuentiũ: omnes enim animæ iustorum illi viuunt, sicut ait apostolica constitutio huius loci euãgelici interpres: Præcipit ergo pro his, & illis, atque aliis in Christo mortuis, qui ad carcerem illum paulò ante secundum scripturas demonstratum deducti sunt. Sed dicetis fortasse, si Paulus doceret Purgatorium esse, facilè vos concessuros præcipere Paulum, vt pro omnibus hominibus etiam mortuis oremus, quia iam esset certum egere illas animas nostris apud Deũ precibus, sicut inter nos in hoc mundo alij aliorum precibus apud Deum indigemus. Videamus igitur, an hoc doceat Paulus, primo Corinth. cap. tertio, tritus quidem est locus, sed interpretatio eius germana & propria non est hæreticis nota.

Explicatio loci Pauli 1. Cor. 3. de Purgatorio secundum proprietatem verborum. & idioma scripturæ, & rationem consequentiæ, & collationem similium locorum Esaiæ, & Zachariæ: & quomodo illos paulus imitatus & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica accedente etiã consuetudine omnium Ecclesiarum exequias mortuorum semper, & vbique, etiam in Germania ante octingentos annos celebrantium.

Cap. 13.

SI quis (inquit) superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, & stipulas, vniuscuiusque opus manifestum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur: vniuscuiusque enim opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedẽ accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic

tamen quasi per ignem. Dixerat paulò suprà, vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem, docet deinde, quam mercedem accipiet, si quidem bona opera fecerit, accipiet mercedem salutis æternæ, tametsi transeundo per ignem ad purgandū, si quas minutas sordes admistas cum illis bonis operibus habuerit, quæ sunt instar auri, argenti, aut lapidum pretiosorum: sin verò mala opera fecerit, accipiet mercedem detrimenti animæ sentiendo ignem inextinguibilem. Duos itaque ordines ponit eorum scilicet, qui damnantur, & eorum qui saluantur: item duos ignes, vnum qui detrimentum adfert animæ, qui vret semper, quia non purgabit: alterum purgantem, per quem transitur sine detrimento ad salutem. Sed excutiamus singula loci huius, vt ita esse quod dicimus, ex ipsis Pauli verbis doceamus. Si quis, inquit, superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, significare hæc varias species virtutum, ac bonorum operum, quia nemo dubitat, non opus est per scripturas probare: quod verò lignum, fœnum & stipula, varia malorum genera significant, quæ sunt opera combustibilia, id est, digna gehenna ignis æterni, ex multis locis scripturæ sanctæ licet intelligere, vt Esa. c. 1. de idolorum cultu loquens fortitudo (inquit) illorum vt stipula stuppæ, Fortitudinem vocat idola, quibus Israelitæ confidebant, & in quibus spem victoriæ collocabant. illorum itaque idololatriam dicit esse stipulam significans arsuros esse igne æterno propter illud peccatum. Sic beatus Cyrillus in commēta. Prophetæ huius interpretatus est, quo in loco ait significare lignum τὸ κατάπρηστον, id est inflammabile: fœnum verò & stipulam, τὸ ἀκάθεκτον, id est, nō posse cohiberi flammam, & extingui, quod in euangelio dicitur ἄσβεστον, id est, inextinguibile. Rursus beatus Basilius in commenta. eiusdem prophetæ in eodem loco stipulam ait significare vitam inflammabilem, & incendio dignam. Nemo autem non intelligit, quæ talem faciunt vitam, id est, incendio dignam, peccata esse mortalia. Item Malachias capit. quarto. Erunt, inquit, omnes superbi, & facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies

Locus Pauli ad Cor. de purgatorio cū pluribus locis scripturæ collatus.

Lignum, fœnū, stipula secundū scripturam varia peccata digna gehenna ignis significant, Es. 1.

Cyrillus.

Malach. 4.

veniens, dicit Dominus omnipotens. quem locum explanãs sanctus Theophanes episcopus Nicææ, in symphonia veteris & noui testamenti, stipulam, inquit, vocat, τὸ ἄχρηστον καὶ τὸ εὔπρηστον operum eorum: id est, inutile & inflammabile operum. Denique in euangelio iuxta eundem tropum, & paleas, inquit, comburet igni inextinguibili, & in euangelio Ioannis cum sicco palmite, qui facilè comburitur, comparat eum, qui æterno igni traditur, mittetur (inquit) foras, sicut palmes: & arescit, & colligent eum: & in ignem mittent, & ardet. & beatus Hieronym. in commenta. Esa. cap. 65. sic etiam intellexit, cum interpretans illum locum, opera eorum veterascent, sic ait, vel certè hoc dicendum, quod opera eorum veterascent, quorum domus fundata super petram permanet in æternum, & qui ædificauerunt super fundamentum apostoli aurum, argentum, & lapides pretiosos, & è contrariò eorum opera dispereant, quorum domus fundata super arenam subita tempestate subuertitur: & qui ædificauerunt super fundamentum Christi lignum, fœnum, & stipulam. Redeamus ergo ad locum Apostoli: Vniuscuiusque, inquit, opus manifestum erit, dies enim declarabit, scilicet dies extremus mortis: sic enim vocat euangelium, vt cum ait: Vigilate, quia nescitis diem nec horam. Sequitur deinde, quia in igne reuelabitur, infinitè, & vt ita dicam, indeterminatè dixit, sine articulo Græco ἐν πυρὶ, id est, in hoc, aut illo igne, scilicet opus bonum reuelabitur in igne, nempe temporali: opus malum in igne, scilicet æterno, idcirco subiungit: Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, ignis, inquam, ille dictus: ideo enim articulum addidit hic. opus inquam bonum, quod Paulus vocat, opus manens, probabit ignis salutaris, per quem transitur ad mercedem salutis, de hoc enim opere subiũgit, si cuius, siue alicuius opus mãserit, quod opus idem superædificauit, iste mercedem accipiet: opus verò malum probabit ignis detrimentum afferens, de quo opere rursus subiungit, si cuius opus arserit, quod aliquis superædificauit (repetẽdum enim est hoc à communi, siue per Zeugma) ille detrimentum patietur. pati autem detrimentum ad detrimentum salutis

Theophanes.

Matt. 3.
Ioan. 15.

Matt. 24.

Loqui Paulum de duplici genere peccatorum leuium, & grauium, & de duplici igne aeterno, & temporali ex proprietate verborũ, & idiomate scripturæ, & consequentia verborum.

æternæ pertinet secundum idioma scripturæ. hoc quoque ipsius verbi Græci etymologia declarat, dicitur enim ζημιοῦσθαι, id est detrimentum pati, quod verbum Græcum interpres Græcus Matthæi, siue beatus Ioan. siue alius fuerit, tum Marcus & Lucas ad æternam iacturam animæ retulerunt, dicitur, inquam, quasi ζωὴν μειοῦσθαι, id est, minui vitam ei autẽ qui temporali supplicio afficitur in purgatorio, vt purgat', vita sempiterna posteà fruatur, constat, non minui vitam. Quod si vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, scilicet bonum opus probabit ignis eo dignus: rursus malum opus probabit ignis item eo dignus, Quis enim dicat, eandem conditionem ignis conuenire in opus malum, & in opus bonum? Consequens est, vt non loquatur Apostolus hoc loco de igne æterno tantùm. Si enim post hanc vitam ignis tantum æternus esset, qui longè differt ab igne temporali, & de illo igne æterno, & inextinguibili solùm hic loqueretur, nunquam Apostolus de vniuscuiusque opere infinitè dixisset, ἐν πυρὶ, id est in igne reuelabitur, sed dixisset, ἐν τῷ πυρὶ cum articulo: sicut statim cum articulo dixit, ἡ ἡμέρα, id est, dies illa declarabit, quia non de vna qualibet die vitæ huius loquebatur, sed de illa vna extrema. Sequitur, ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem. quia dixerat, si cuius opus manserit, mercedem accipiet: declarat modo quam mercedem, & quomodo, scilicet mercedem salutis, sicut dixerat prius, si cuius opus arserit, accipere eum mercedem detrimẽti. Quomodo enim verisimile sit, quod Apostolus dicat, quam mercedem accipiatis, cuius opus arserit, scilicet mercedem detrimenti, & nõ dicat, quam mercedem accipiat is, cuius opus manserit? nempe accipiet mercedem salutis, quæ est opposita detrimento. est itaque hyperbaton, componendáque sunt, siue construenda verba sic: si alicuius opus manserit, mercedem accipiet: ipse tamen qui mercedem scilicet accipiet, saluus erit, quasi per ignẽ. & hæc erit merces eius, scilicet salus quasi per ignem transeuntis sine detrimento instar auri. Obseruauit quoque hoc hyperbaton Oecumenius. Quod verò aurũ, argentũ, & lapides pretiosi, hoc est, opera bona, aliquas interdũ sordes

Matt. 16. Mar. 8. Luc. 9.

Oecumenius.

Collatio loci Pauli de auro.

argento cum loco Malachiæ
Malach.3.
Paulus Esaiam imitatus, & interpretatus in loco de purgatorio.

habeant admistas, à quibus repurgari debeant, siue per ignem pœnitentiæ in hac vita, qui est ignis metaphoricus, siue per verum ignem in altera, docet etiam propheta Malachias cuius tropum Paulus hoc loco imitatus est cùm opera bona, quæ sine detrimento à sordibus igne purgantur, vocauit aurum, argentum, lapides pretiosos: ait enim Propheta de aduentu Domini in carne prophetans: Ecce venit, dicit Dominus, &c. & paulò pòst: Sedebit conflans, & emundans argentum, & colabit eos tanquam aurum, & argentum, id est, eorum opera bona aliquas maculas leuiorum peccatorum habentia admistas, à quibus repurgari ea oportet. itaque quod prædixit Propheta de purgatione auri & argenti in hac vita per ignem pœnitentiæ in aduentu Christi facienda, simile aliquid dicit Paulus de purgatione post diem cuiusque extremum in altera vita non iam per ignem pœnitētiæ, quæ tunc sera erit, & intempestiua, sed per ignem verum, de purgatione, inquam, eius, qui ædificauit aurum argentum: & lapides pretiosos, de quo ait, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ne verò Magdeburgenses ac cæteri Lutherani nouum & inauditum esse putent, & ab scripturis sanctis alienum, accipere mercedem salutis transeundo per ignem ad purgandum sordiculas: ostendamus simile exemplum in Esa. cap. 9. quod Paulus hoc loco imitatus est, simúlque interpretatus in figura ignis æterni & purgatorij illud contigisse. Loquēte igitur Propheta de illo igne Hierosolymitanæ calamitatis, interpretans locum Cyrillus Alexandrinus Alij, inquit, perierunt ab impietate sua, & de his prædixit Propheta, Ardebit peccatum eorum, vt ignis. hoc scilicet contigit in figura eorum, de quibus nunc ait Paulus si cuius opus arserit, detrimētum patietur, &c. alij, inquit idem Cyrillus, non perierunt, sed transierunt per illam calamitatem, tanquam per ignem, de quibus subiungit in eodem loco idem propheta. Et erit populus quasi ab igne combustus homo. quasi ab igne dixit, quia, vt ait beatus Basilius hunc locum de Purgatorio interpretans, non minatur interitum, sed purgatorium. Similiter Apostolus dixit, Saluus erit quasi per ignem, ne intelligeretur

Esa.9.

Basilius.

telligeretur de illo igne æterno detrimentum adferente, & in sempiternum vrente, quia scilicet non purgat, vt post consumptas sordes desinat vrere purgatum instar ignis purgatorij: sed intelligeretur de igne ad tempus vrente: & quidem secundum qualitatem sordium, quibus consumptis saluus euadat, qui purgatus est. id enim significat διὰ πυρὸς, transitum scilicet per ignem hunc aut illum temporalem: nō enim omnis ignis purgatorius est æquè vrens, ac crucians, idcirco sine articulo Græco dixit hoc loco. Eodem pertinet locus alius Zachariæ prophetæ. cap. 13. quem imitatus quoque est idem Paulus. Prophetans enim sicut beatus Cyrillus in commentariis huius prophetæ interpretatur, de bello quoque Romanorum, quo populus Iudaicus deletus fuit, vix tertia parte relicta, quæ misericorditer seruata est: Et erit (inquit) in die illa, dicit Dominus, duæ partes peribunt, & deficient, & tertia relinquetur in illa. & traducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurū. & subiungit: Ipse inuocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. ipse, inquam, sic probatus, & per ignem traiectus instar auri & argenti, inuocabit nomen Domini, & exaudiam eum, quod quidem significat, saluū fieri: sic dixit hoc loco Paulus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi ignē. Quod igitur Zacharias dixit propheticè de paucis illis piis Israëlitis misericorditer seruatis transeundo per ignem illum calamitatis, ac deuastationis Iudaicæ, in figura illis contigit, sicut cætera alia. Vnde Paulus apost. diuinè ad eos trāstulit, qui post hanc vitam salui fiunt transeundo scilicet per purgatorium ignem, qui sunt pauciores præ illis, qui damnabūtur ad ignem æternum, & vix tertia pars. Si quo studio Magdeb. & reliqui Lutherani scripturas sanctas conferendi, scrutandi, & intelligendi tenerentur, scio non displiceret eis hæc nostra mediocris in iis ipsis scripturis diligētia, præsertim cum omnium veterum patrum iudicio tam difficiles sint, vt magnum laborem, & vehemens studium, & in primis spiritum Dei requirāt ad spiritualiter examinandū, quæ sancti Dei homines per spiritū eius locuti sunt. at vos sic scripturas sanctas legi

Zach. 13.

Paulus Zachariam imitatus & interpretatus in loco de purg.

Lutheranorum magistri nullo studio tenentur scripturas scrutandi, cōferēdi, & intelligendi.

Quæ sint, quæ Lutheranorum magistri, & Magde. centuriatores in studio scripturarũ negligant.

tis, vt historias mundi, aut etiam fabulas, siquidem multa in eis fingitis. Et quod vobis sine vlla de dogmatibus conquisitione visum est, hoc spiritui sancto & vobis visum esse putatis: neque repugnantia, neque consequentia, neque dictorum causas, neque naturas rerum, neque proprietates verborum, neque scripturarũ idiomata, & figuras, neque œconomias scribentiũ, neque locorum cum locis collationes, neque interpretanes maiorum consideratis. Quare si in vos tantùm intuerer, fortasse metuerem ne frustrà laborarẽ: sed quia hæc in aliorum manus ventura sunt, qui vel non sunt decepti, vel à vobis seducti cupient, adiuuante Deo, à vestris erroribus & fallaciis extricari, libẽter ad eorum vtilitatem hæc laboramus. Vt autem ad propositũ reuertamur, si vllum in vobis iudicium esset, vel hoc solũ vos mouere deberet, si iustus est Dominus, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius, quomodo æquũ sit, vt idem genus ignis probet post hanc vitam bona & mala opera, quæ Apostolus vocat ardentia & manentia? dies enim (inquit) declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quod si per ignem transeundum est iis, qui aliquas leuiores maculas purgandas habẽt, quis erit ita crudelis, vt non solùm opem non ferat, sed ferẽdam esse neget? vt vos negatis, qui impiè & crudeliter contra sacram scripturam traditis non esse orandum pro mortuis, cũ, vt supra docui, iubeat scriptura orare pro omnibus hominibus, scilicet qui ope indigent, & adiuuari possunt. (nullos enim dicam iterum, excepit, qui pro omnibus dixit,) sunt autem huiusmodi, qui cum leuioribus maculis mortui sunt in Domino: pro quibus Apostolorũ constitutio, quam Clemens Romanus litteris mandauit, sic in lib. 8. cap. 41. orare iubet. Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerunt, vt Deus summæ erga homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium & inuoluntarium: & propitius ei factus collocet eum in regione piorum τῶν ἀνειμένων, id est, solutorum. An non satis clarè testatur ecclesia, cum sic orat, in carcere esse animam, pro qua orat, vt soluatur? orat enim, vt sol-

Impii, & crudeles, qui tradunt non esse orandũ pro mortuis.

Apostolica cõstitutio de orãdo pro mortuis.

natur, cum orat, vt adducatur ad regionem eorum, qui soluti sunt. est igitur post hanc vitam carcer leuiorum macularũ purgatorius: & pro iis orare, qui in eo sunt, sancti Apostoli in omnibus ecclesiis docuerunt, ab eis enim processit hoc verbum de orando pro mortuis, non à nobis, nec ad nos solos peruenit, id est, ad totum occidentem, sed ad totum etiam orientem. Siquidem in omnibus ecclesiis non solùm occidentis, sed Orientis officia mortuorum orando, psallendoq, sacrificando vsque in hodiernum diem celebrantur. imò & in Germania ante octingentos annos celebrabantur à maioribus vestris, quorum vos progeniem esse, negare non potestis. Testis est Bugabilis monialis, quæ ad Bonifacium Germanicum Apostolũ tempore Zachariæ Pontificis his verbis scripsit, Similiter deposco, vt oblationes Missarum offerre digneris pro anima mei propinqui. idem in alia epistola rogat Leobguda monialis: rogo, inquit, vt pro anima illius preces offerre non renuas: necnon & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ cognominata est Ebbel. Scribit Magnus Athanas. in lib. de Synodis Arimini. & Seleuciæ aduersus Arianos, qui nouam fidem condebãt. Si secundum ipsos, inquit, ab istis consulibus principium suum fides accepit, quid facient Patres, & beati martyres? aut quid faciẽt illi, qui ab eis Christiana religione instituti sunt, & ante consules istos dormierunt? quomodo illos excitabunt, vt quod didicerint, obliteretur? & quod isti scribendo inuenerũt, in eos inserãt? similiter in vos Magd. & Luther. omnes dicere licet, si à Martino Luthero cœpit verus cultus orandi nõ pro mortuis, quid faciẽt Patres, & S. Martyres? aut quid illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante Lutherũ dormierũt? quomodo illos à mortuis excitabitis, vt quod malè didicerunt, dedoceãtur, & quod Lutherus inuenit, eis tradatur?

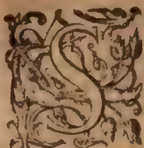
Per vniuersas ecclesias orientis, & occidentis exequiæ mortuorum orãdo, psallendo, & sacrificando secũdum traditionẽ apostolorum celebrantur.

Orationes & sacrificia pro mortuis in Germania ante annos octingẽtos.

Si orare pro mortuis est cultus falsus, quid maiores & patres Germanorum, & sancti martyres eorũ facient qui pro mortuis orauerunt.

De aliis locis scripturæ pro sacrificiis, & orationibus mortuorum in epist. ad Romanos, in Tobia, in Macab. in epist. secunda ad Cor. in Eccle. in Apocalypsi nõ repetitis, quæ ab aliis scripta sunt de iis, sed adiectis potius, quæ sunt prætermissa. Cap. 13.

Rom. 12.

Ed veniamus iam ad alium locum scripturæ. Ait enim Apostolus in epistо. ad Romanos. Orationi instantes: memoriis sanctorum communicantes. sic enim legit B. Hilarius in libello de synodis contra Constantium, Augustinus lib. 2. contra Faustum cap. 21. sanctus Epiphanius hæresi 57. Optatus Afer Mileuitanus libro 2. contra Parmenianum beatus Ambrosius in epist. ad Roman cap. 12. Sic item legit vsque in hodiernum diem ecclesia Mediolanensis in suo Missali. Origenes in commenta. epist. ad Romanos vtrumque legi obseruauit, siue memoriis, siue necessitatibus. Memoriis quoque legit Eustrathius Constantinopolitanus vetus auctor in libro de operatione animæ post mortem, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua. Sic etiam legisse videtur Clemens Rom. Præcipit enim in persona Apostolorum celebrare exequias mortuorum hymnis, precibus, & lectionibus sacris, deinde præcipit tribuere pauperibus ex bonis defuncti in memoriam ipsius, vt iam hoc sit communicare memoriis sanctorum, orare pro piè defunctis (hos enim vocat hic sanctos) & eleemosynas pro eis facere. Prætereà esse sic legendum, ex eo quoque apparet, quod paulò supra dixerat idem Apostolus: qui tribuit, in simplicitate, quod quidem ad communicandum necessitatibus sanctorum pertinet: vt non opus esse videatur dicere iterum, necessitatibus sanctorum communicantes, quod perinde esset, quasi diceret, pauperibus tribuentes: quod, vt dixi, satis iam dixerat, dicendo, Qui tribuit, in simplicitate, pauperibus enim tribuendum est. Non improbo lectionem, quæ nunc in libris nostris fertur: necessitatibus sanctorum communicantes, sed hoc dicimus, alteram lectionem, alterius esse interpretationem. cum enim legimus necessitatibus sanctorum communicantes, quas necessitates dicat, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit, memoriis sanctorũ communicantes, nẽpe quas patiuntur post hanc vitã, qui sanctè mortui sunt. sed cum leuibus quibusdã maculis. Rursus cũ legimus memoriis sanctorũ cõmunicantes, quid sit hoc loco memoriis

Qui auctores antiqui legant in epist. ad Ro. memoriis sanctorum communicantes.

Quod vtraque lectio sit alteri' interpretatio.

ſanctorũ cõmunicare, ex altera lectione intelligimus, quæ dicit neceſſitatibus ſanctorũ communicantes, et ſcilicet neceſſitates eorũ, qui piè mortui ſunt, quos oporteat adiuuare orãdo, & eleemoſynas pro eis faciẽdo. Deinde cũ ſanctus vir Tobias filio præcipiebat, vt poneret panẽ, & vinum ſuper ſepulturam iuſti, an exiſtimabat mortuos indigere cibo, aut potu? quis hoc dicat, niſi Gentilis aliquis delirus: aut nunquid ſecundũ legẽ ſymbolicè hoc fieri iuſſit? ne id quidẽ: nihil enim Moyſes de hoc præcepit. quid ergo ſibi voluit? aut vnde hoc didicit? ſcilicet ſpiritus charitatis eũ docuit, iuſtos & ſanctos, qui cum peccatis leuioribus per humanam infirmitatem commiſſis mori ſolerent, quæ poſt hanc vitã expiare oporteret, precationibus & eleemoſynis eorum, qui cum ipſis charitate iuncti eſſent, adiuuandos eſſe. Ad hoc ergo iuſſit panem & vinum ſuper ſepulturam iuſti ponere, vt qui ex eo ederent, pro mortuo iuſto orarent. Vnde ſtatim ſubiungit (& noli eum comedere & bibere cũ peccatoribus) admonens vt iis impartiatur panis pro mortuo oblatus, qui ſint Deũ timentes, ac religioſi, vt eorum orationes pro mortuo exaudiantur. Durat vſque in hodiernum diẽ per multas Catholicorum eccleſias in Hiſpaniis ac Galliis hæc religio & pietas ponendi ſuper ſepulturas panẽ & vinum in vſum ſacerdotum, vt pro mortuis orẽt. Dignus eſt enim operarius cibo ſuo, ſicut Dominus dixit. Huc etiam pertinet, quod Apoſtoli conſtituerũt, quæ etiam traditio vſque in hodiernum diem durat, vt inuitarentur homines ad conuiuium, vt cibum ſumerent in memoriam defuncti, vt pro eo precentur: quibus præcipit apoſt. conſtitutio ſobriè comedere: & in primis presbyteris, & Diac. vt poſſint eſſe aliis exẽplo, & monere alios, ſi qui erunt modũ tranſgreſſi. ita enim fit, vt ſicut ſanctus Tobias præcipit, non comedatur panis ſuper ſepulturam defuncti poſitus, neq; bibatur cũ peccatoribus. An ſunt Magdeb. & cæteri Lutherani ſapientiores, quam Tobias & ſancti Apoſtoli, & omnes eccleſiæ catholicorum, quæ hũc morem, & hanc pietatẽ, quam adhuc frequentant & colunt, à ſanctis Apoſt. auctore & teſte Clemente Romano, acceperunt? aut etiam ſan-

Tob. 4.

Vnde didicerit Tobias ponere panem & vinũ ſuper ſepulturã, & quid ſibi velit.

Apoſtolica cõſtitutio de comprandendo in exequiis in memoriam piè defuncti, vt pro eo orent.

2. *Mac.* 12. ctiores, & magis eruditi in lege Moysis, quàm Iudas Maccabæus? qui facta collatione, misit, sicut scriptum est, duodecim millia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiosè de resurrectione cogitans: nisi enim eos, qui crediderant, resurrecturos speraret, superfluum & vanum videretur orare pro mortuis, & quia sperabat, quod ij, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sed quia soletis, cum vos scriptura sancta premit, negare canonicã esse: tametsi hos libros ab ecclesia receptos esse inter canonicas scripturas testes sunt Clemens Rom. beatus Hierony. in prologo, Aug. lib. 18. de ciuita. Dei c. 36. lib. 2. contra epist. Gaudentij c. 23. lib. 2. de doctr. Christi c. 8. lib. de cura pro mor. c. 1. item Synodus Romana Damasi, Synodus Carth. Synodus Afric. Synodus alia Romana Gelasij, & Synodus Floren. ac Triden. tamen seponamus interim horum librorum auctoritatem si non valent apud vos ad auctoritatẽ, at valeant saltem ad antiquitatem. Respondete mihi, vnde didicit Iudas Maccabæus, quem vos saltem virum bonum, sanctum, & in lege Moysis eruditum, & fecisse hoc, non credo negabitis, & si sequendum esse non puteris, vnde, inquam, didicit pro mortuorum quoque peccatis fieri sacrificia, nisi vnde Paulus quoque didicit, fieri pro mortuorum peccatis baptismata, quæ ad iustificationes culturæ, sicut idem Apostolus vocat, pertinebant; Si mortui, inquit, non resurgunt, vt quid baptizantur pro mortuis? ex eo, quod ritu solenni secundum legẽ fiebat, probat resurrectionem esse. Scriptum enim erat in Num. Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die 3. & 7. si die 3. aspersus non fuerit, 7 non poterit emũdari. deinde subiungit: omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & mortuus erit sine hac mundatione, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel, id est, propter hoc peccatum morietur: quia, inquit, aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. pro peccatis ergo eorum, qui cum pietate alioqui mortui erant, sed sine huiusmodi baptis-

Iude didicit Iudas Macab. pro peccatis mortuorum fieri sacrificia, vnde Paulus fieri in vetere testam. pro peccatis mortuorũ baptismata.
1. *Cor.* 15.
Num. 19.

matibus, siue aspersionibus: alij posteà, qui de eis soliciti erant, baptizabantur, id est, aspersiones illas, sine quibus illi à vita recesserant, sibi per sacerdotes legis adhiberi curabant ad satisfaciendum pro illis. quod quidem nunquam fecissent, nisi iam crederent, quod posteà Apostolus scripsit: Omnes nos manifestari oportere ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malum. In hanc enim fidem resurrectionis, & remunerationis, quæ reuelanda erat, conclusi in illis symbolis, & vmbris, sub lege custodiebãtur. Vt quid ergo, inquit Apostolus, baptizantur pro mortuis, id est, mundantur à sacerdotibus secundum legem pro peccatis eorum, qui mortui sunt sine mundatione. si mortui non resurgunt, ad hoc scilicet vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malũ? sic enim (ne sine auctore, & quidem magno, & antiquo patre loquamur, vt semper facere solent Magdeburgenses) sanctus Ephræn Syrus in testamento suo, siue in sermone de morte sua hunc Pauli locum interpretatus est. Si (inquit) mortui non resurgunt, ait Apostolus, vt quid baptizantur pro mortuis, *οἱ γὰρ τῷ νόμῳ ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆς ἀναστάσεως ἐν μυστηρίῳ συγκεκλεισμένοι κατείχοντο εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀνακαλυφθῆναι καθὼς ἀνέγνωτε, ὅτι ἐν προσφοραῖς λατρειῶν περιεκάθαιρον οἱ ἐν νόμῳ ἱερεῖς*. Interpretemur latinè. Qui enim inquit, in lege erant, propter spẽ resurrectionis in mysterio tenebantur conclusi in eã fidem, quę reuelanda erat, sicuti legistis, quod sacerdotes legis in oblationibus culturæ mundabant. Deinde concludit idem sanctus Ephræn. si hoc illi poterant, multò magis posse sacerdotes noui testamenti debitum mortuorum sanctis oblationibus & precibus dissoluere. Quanta verò sit huius patris in ecclesia catholica auctoritas, testatur grauissimus auctor Hieronymus. ad tantam enim ait venisse illum claritudinem, vt post lectionem scripturarũ publicè in quibusdã ecclesiis eius scripta recitarentur. Audetis ergo comparare vos cum sancto Ephræn? Sed vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum, sic quoque hunc locum Pauli interpretatus est Ephren syrũ secutus Eustratius presbyter Cõ-

2. Cor. 5.
Gal. 3.
Explicatio loci Pauli obscuri, vt quid baptizantur pro mortuis, ducta ex scriptura, & antiquis eius interpretibus.
1. Cor. 15.

stantinopol. in lib. de immortalitate animæ & operatione eius post libri mortem, cuius vt antea dixi, meminit etiam Photius Constan. in bibliotheca sua. accedat etiam auctoritas Apollinaris veteris interpretis scripturarum. is enim interpretans illum locũ libri Numer. Si mortuus fuerit sine hæc mundatione, polluetur, & immunditia eius manebit super eum, hæc (inquit ille) validissima ratio est cõtra Samaritanos. Etenim nisi esset post mortem ratio munditiæ, & immunditiæ, nunquam legislator de mortuo dixisset. Si mortuus fuerit sine hac mundatione, immũditia manebit super eum. Hactenus Apollinaris. Scripturam ergo negat, & cum Samaritanis facit resurrectionẽ negantibus, qui negat mortuos sine mundatione leuiorũ macularũ, non posse post mortẽ mundari, vt mundati resurgant, tandem recepturi propria corporis, prout gesserunt bonũ, sicut Apostolus ait. Prætereà cum Ecclesiasticus præcipit inquiens: Mortuo ne prohibeas gratiã, dicant nobis Magdeburg. de qua gratia hic præcipi existimãt, nisi de gratia dati? Sic enim idem Ecclesiasticus proximè dixerat, Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Deinde, quia subiunxerat, Gratia dati in conspectu omnis viuentis, quo præcipiebat omni petenti dare, sicut est in euangelio, ne quis existimaret, viuis tantùm, qui petere possunt, & quos videmus coram petentes benefaciendum esse, subiũgit statim, Et mortuo ne prohibeas gratiam, scilicet dati. Dari ergo aliquid potest mortuo, quod ei opus sit, & eum iuuet. Hoc autem, quod mortuo dare scriptura sancta præcipit, cum aliud esse non possit, quam orationes, sacrificia & eleemosynæ, quæ pro eo fiunt ad emundationem sordicularum in Purgatorio, consequens necessario est, vt qui & locum Purgatorij, & huiusmodi gratiam dati mortuis neget, & prohibeat, vt Lutherani prohibent, idem scripturæ sanctæ contradicat. Hactenus ex scripturis sanctis pro Purgatorio, & pro iis animis defunctorum pietate nostræ beneficentiæ in eo adiuuandis. Testimonia, verò veterum patrum prætermittam, nunc. quæ partim ex aliorum libris, partim ex meis de dogmaticis characteribus

Num. 19.

2. Cor. 5.
Eccl. 7.

Luc. 6.

Qui purgatoriũ & orandũ esse pro mortuis negant, scripturis contradicunt.

peti possunt, ne eadem sæpius repetantur. vnus tantum ad illos ipsos testes nunc accedat Eusebius Alexandrinus, quem in libris nostris tum propter eius antiquitatem, ac sanctitatem, tum propter auctoritatem, quam ei Antherus pontifex in epistola sua tribuit, libenter citare soleo. is igitur in homilia εἰς τὴν κυριακὴν μνήσθητι (inquit) ἐν τῇ προσκομιδῇ καὶ τῶν προαπελθόντων γονέων καὶ ἀδελφῶν. τοῦτο γὰρ ποιῶν, μεγάλην ἀνάπαυσιν παρέχεις τοῖς προαπελθοῦσι. πλήρωσόν σου τὴν εὐχήν. Memento (inquit) in oblatione sanctæ scilicet Eucharistię, parentum, ac fratrum, qui iam de vita decesserunt: hoc si feceris, magnam eis requiem præbes, comple preces tuas. cum hoc vltimum addidit, inchoatas & quasi dimidiatas preces eas mihi iudicasse hic auctor videtur, quæ pro viuis, & non etiam pro mortuis adhibeantur. Sed tempus est ad alia pergẽdi: nec enim propositum est mihi omnia dicere, sed quæ magis necessaria sunt, quæque ab aliis, qui ante me de eisdem rebus scripserunt, prætermissa sunt, quia nec illi omnia dicere aut potuerunt aut voluerunt. Quod si adhuc Magdeburgen. non crediderint, doctrinam Petri, quæ est in epist. Clem. de exequiis mortuorum, & precibus, atque eleemosynis pro eis faciendis, consonam esse scripturis sanctis, in eisque hanc religionem, & pietatem mortuos adiuuandi, contineri, obiiciant, si quid præterea aduersus hæc habent vt ad vtilitatem siue ipsorum, siue aliorum adhuc respõdeamus, quod quidem scio non facient, ne magis ac magis de inscitia, & errore redarguantur.

Responsio ad illud in epistola Clementis 3. neminem iudicandum pro eo, quod ignorauit, cum videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem domini, & crapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quod merita Apostolorum Dæmonia eiicerent, quódque neutrum eorum Magdeburg. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari.

Caput 15.

« PErgunt deinde Magdeb. accusare do-
« ctrinam harum epistolarum. His (in-
« quiũt) simile est, quod Clem. 3. dicitur,
« neminẽ pro eo, quod ignorauit, iudi-
« catum iri, sed tãtum pro eo, quod quis
« sciuit, & nõ fecit, cum tamen Christus
« dicat: seruus ignorans voluntatẽ Dominit, vapulabit.]
Sed recitemus, quæ Clemens scripsit, vt intelligant, qui hæc lecturi sunt, neque Clementẽ, nec euangeliũ istos intellexisse: Si quis, inquit, sanè audiẽs sermonem veri prophetæ velit recipere, aut nolit &c. & paulò post: igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est, quia ignoret: & ignorãs vult, & desiderat, quod nõ expedit agere. propter quod pro hoc non iudicatur. de eo loquitur, vt vos videtis Magdeburgenses, qui ideo ignorat, quod facere expediat, quia non prius audiuit, scilicet sermonem veri prophetæ de quo proximè dixerat, si quis sanè audiens sermonẽ veri prophetæ, &c. hic, inquit, non iudicatur propter hoc, quod ignorat, quomodo. n. secundũ Apostolũ, credere potest, nisi audiat? aut quomodo audiet sine dicente, vel prædicante verbum? Fides. n. ex auditu est, vt idem Apost. ait, auditus autẽ per verbum Dei. Auditũ enim vocat hic scriptura, vt supra iterũ dixi, reuelationẽ, quæ fit per spiritum Dei, ex qua fides existit, sicut ait Abdias propheta: Auditũ audiui à Domino: & Esai. Quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi nobis factæ, siue cognitioni rerũ nobis ostensarũ? Sic igitur secundũ hanc consuetudinem loquendi in scripturis dixit Clemẽs, Priusquam audiat quis, quod ei expedit, id est, priusquã reueletur ei veritas, certum est, quia ignoret, & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit agere: & quia hic ignorat, non iudicatur pro hoc. Si enim Cornelius non audisset, quid oporteret se facere, id est, baptizari, an esset pro hoc iudicatus? id est, punitus? minimè. quomodo enim audire sine prædicãte potuisset? Quare quicunque iudicantur, prius audiunt, quod verum est, & quod eis expedit agere. Subiungit deinde Clemens: Cum verò audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanserit in his er-

Rom. 10.

Abd. 1.
Es. 53.

roribus, quibus dudum fuerat preuētus, rectè iam vocabitur ad iudicium, daturus pœnas, quia vitæ huius spacium, quod ad bene viuendum accepit, in ludibriis consumpserit errorum. Qui verò audiens hæc, libéter accipit, & gratulatur, bonorum sibi doctrinam fuisse delatam, requirat intentus, & discere non desinat, vsq; quo cognoscat, si est verè aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Hactenus Clemēs eum descripsit, qui iam per fidem à Deo sibi reuelatam cognouit Deum esse, & remuneratorem esse. Deinde subiungit: Et cū certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam esse. Hoc verò subiunxit cōuenienter scripturis sanctis, ne quis falsò, vt Lutherani tradunt, existimaret, posse hanc fidem, de qua loquebatur, esse perfectam, aut satis sine charitate, per quam fides in operatione mandatorum Dei exercetur. Deinde paulò post: Nam si me docente, inquit, ea quæ ad salutē pertinent, recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, vt cognitis iis, quæ sunt, vt sunt, in bonis actibus dirigat viam suam. Huiusmodi ergo est seruus ille, de quo ait Dominus in euangelio: seruus nesciens voluntatem Domini, vapulabit paucis: de eo enim loquitur, qui alio docente voluntatem Domini, eam nescit, nescit inquam, quia scire non curauit, aut noluit. itaque cum seruum vocat scriptura, satis clarè significat, scire eū, habere se Dominum, qui autem audit habere se Dominū, simul audit, quod sibi expediat, scire voluntatē Domini: quod quidē si non faciat, sed potius per ignorantiam peccet, vapulabit quidem, tametsi paucis, si cum eo comparetur, qui scit voluntatem Domini, & non facit: ac Clemens quidem de ignorante loquitur priusquam audiat, quod si expedit. Notarunt præterea Magdeburgenses in eadem epistola 3. Clementis, quod Apostolorum meritis attribuatur Dæmonum

eiectio, cum tamen (inquiunt) ſcriptura verbo Dei, fidei, & nomini Chriſti eam vim adſcribat, Matthæ. 16. In nomine meo Dæmonia eiicient. Hic quoque verbis ipſius Clementis in eodem loco poſitis, eoſdem Magdeburgẽſes redarguemus, planúmque faciemus, aut ipſos non intellexiſſe, quod Clemens ſatis alioqui perſpicuè ſcripſit: aut malitioſè deprauaſſe. Recitemus ergo Clementis locum: Amen (inquit) dico vobis, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc, & tranſibit. deinde ſubiungit: huius vocis etiam vos ipſi documenta cepiſtis: & iam facta quædam per magiſtros noſtros, ipſos videlicet Apoſtolos non ignoratis. quia aſtantibus nobis eorum meritis dæmones cum paſſionibus, quas hominibus inuexerunt, tranſierunt, & fugati ſunt. quæ vero merita Apoſtolorum dicat, id eſt, quomodo meruerint eiicere dæmones, ſatis ex eo, quod proximè dixerat, perſpicitur, ſiquidem recitato, quod Dominus dixit, Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, tranſi hinc, & tranſibit, ſtatim ſubiungit Clemens huius vocis, vos ipſi documenta cepiſtis, id eſt, huius fidei virtutem in Apoſtolis experti eſtis, ſcilicet cùm ex huius fidei meritis dæmonia eiiciebant: vnde ſtatim ſubiungit, & iam facta quædam per magiſtros noſtros, ipſos videlicet Apoſtolos. non ignoratis, quia aſtantibus nobis. eorum meritis dæmones tranſierunt, & fugati ſunt. Quomodo. n. ſi propriis meritis dæmonia eiiciebant Apoſtoli, illius vocis, qua Dominus dixit habentibus fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic mõti, tranſi hinc, & tranſibit, documenta ipſi præbuerunt eiiciendo dæmonia? an non ſunt hæc repugnantia? ſanè ſunt. non igitur merita Apoſtolorũ dixit, ſed merita fidei, quæ in Apoſtolis erat, & in eis merebatur, hoc eſt, digna erat eiicere & fugare dæmones. Si fidem non habuiſſent Apoſtoli, quam Chriſtus dixit habere oportere ad fugandos dæmones, non meruiſſent, ſiue non digni fuiſſent, qui fugarent eos. Iſta ergo merita Apoſtolorum Clemens dixit, fidem inquam, quam habebant munere Dei, quod iterum atque iterum repetit Clemens, ſubiungit enim: Quia enim alij quidem ho-

mines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quæ non alia esse quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus verò fidei demonstratur. An non tribuitur hic apertè fidei tanquam causæ, dæmoniaci curatio? Deinde subiungit: Infidelitas enim dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam præbet. peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit: fides autem futurum Dei iudicium esse credens, continet homines à peccato: non peccantes verò, non solum liberi sunt à dæmonibus, & passionibus, verùm & aliorum Dæmones & passiones fugare possunt. Hic rursus fidei tribuitur, non solùm continere hominem à peccato, & non peccantem liberare à dæmone, sed alios à dæmonibus liberare. Si in vobis Magdeburg. fides ista esset, quam hic Clemens dicit, quæ viua perfectè crederet futurum Dei iudicium, non sic homines manifestis mendaciis deciperetis. Sed hoc nõ creditis, nisi fide infirma, & mortua, quæ caret energia charitatis. Vnde fit, vt omnia cœco odio acti ad calumniã rapiatis, nihil veriti, ne postea erubescendum sit in mendacio deprehensis. Postquam ad hunc locum de fugatis dæmonibus meritis Apostolorum responsum erat, contuli has epistolas Romæ cum vetustissimo exemplari bibliothecæ Vaticanæ, in quo sic scriptum reperi, eorum meritis trinæ beatitudinis. Etsi enim ex antecedentibus, & consequentibus, vt docui, satis intelligi potest, merita Apostolorum, quibus dæmones fugabantur, merita fidei, quæ in Apostolis erat, Clementem intellexisse: tamen cum ita, vt dixi, scriptum in antiquis reperiamus, non est amplius in hoc loco laborandum, si quidem expressa sint merita fidei Trinitatis, quibus Dæmones fugabantur. non enim meritum proprium apostolorum, sed meritum fidei Apostolorum in Iesum, & in patrem & in spiritum dæmonia ex corporibus obsessis expellebat. Sed respondeamus iam ad alia, quæ in accusatione Magdeburg. sequuntur.

Locus epistolæ Clementis de vetusto codice emendatus.

De constitutionibus ecclesiasticis, in vniuersum: & quomodo eas hæretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturæ sanctæ, & quid lex seruitutis, & quomodo hæc Lutherus ignorauit. *Caput 16.*

" SExto (inquiũt) sana etiã doctrina de liberta-
" te Christiana multis modis deprauatur. Va-
" riæ enim traditiones humanæ coaceruan-
" tur, quibus conscientiis laquei ponuntur, &
" opinio cultus & meriti affingitur, cuiusmodi sunt de
" confessione articulari 1. Clementis: de reliquiis fra-
" gmentorum post cœnam Domini, de sacris vasis, de
" palla, ac velo, & aliis, vbi transgressoribus pœna ana-
" thematis etiam à Petro statuta dicitur, Clementis 2. de
" vitanda menstruata, & de purificatione Clemen. 4. &
quæ sequuntur, quæ suis locis recitabimus.] Hæc omnia à sanctis Apostolis tradita, quæ in sanctis scripturis non expressè legunt, traditiones humanas vocant isti: nullúmque exemplum nobis relictum esse volunt ex eorum numero, de quibus Apostolus Paulus ad Thessal. scripsit: Tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: neque volunt, vt illa Corinthiorum laus nobiscum communicetur, cum ait. Laudo vos, quod sicut tradidi vobis, traditiones meas tenetis: neque ea, quæ in ecclesia Corinthiorum disposuit, sicut promiserat, cum ad eos reuersus est, ad vllam aliam ecclesiam catholicorum peruenisse volunt. si quidem quascunque in ecclesiis nostris disputationes per manus ab antiquis patribus acceptas & summa religione & cultu ab ipsis Apostolorũ temporibus seruatas retinemus, omnia ad humanas traditiones referunt: hisque tradunt, doctrinam de libertate Christiana deprauari, de quo prius differam aduersus istos: postea sigillatim de iis, quæ notarunt ad hunc locum pertinentia. Illud tamen prius hic dicam, videri mihi Magdeburgenses, & reliquos magistros Lutheranorum similes esse illius Iudæ Galilæi seditiosi, cui erat, vt Iosephus lib. 18. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. scribit, immutabilis amor libertatis, ita vt profi-

2. Thess. 3.

1. Cor. 11.

Nolunt Magd. communicari nobiscũ laudẽ, quã tribuit apostol. Corinthiis, quod tenerent traditiones.

Mag. & cæteri Luthe. similes Iudæ Galilæi.

teretur, quæuis potius tormenta ſubeunda eſſe, quam vllum hominem appellandum dominum, cui conſequens erat, vt nullis hominum legibus, aut cõſtitutionibus parendum eſſe traderet. ac fortaſſe huius hæreſis illa erat, de qua beatus Petrus in epiſtola ſua ſecunda. Dominum (inquit) contemnunt, audaces, ſibi placentes, & quæ ſequuntur. Sed excutiamus quod in primis quaſi huc pertinẽs ex epiſtola beati Pauli ad ſuam perditionem iſti deprauant: Pretio (inquit Apoſtolus) empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. Docuit Apoſtolus omnes in Chriſto tum liberos, tũ ſeruos æquales eſſe, qua libertate, ſicut idem ad Galatas ſcripſit, liberauit nos Chriſtus: itaque & ſeruos liberatos eſſe Chriſti: & liberos ſeruos eiuſdem, & vtroſque cõſeruos pretio redemptoris noſtri emptos: quamobrem cauendum eſſe, ne propter ſeruitutem humanam non ſimus ſerui Chriſti, in quo admonuit, quod idem ad Epheſi. ſcripſit, oportere inuicem ſubiectos eſſe in timore Chriſti. Sed quia illud, Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum, ex eorum numero eſt, quæ beatus Petrus dixit difficilia eſſe intellectu in epiſtolis Pauli, quæ indocti (inquit) & inſtabiles ad ſuam perditionem deprauant, erant enim, qui malè illud interpretantes, exiſtimarent non eſſe parendum Principibus Gentilibus, ex quo fiebat, vt euangelium vituperaretur, quaſi doceret, non debere eſſe ſubditos Chriſtianos dominis non Chriſtianis, idcirco beatus Petrus: ſubiecti (inquit) eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellẽti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorũ, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei, vt obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. deinde ſubiungit: Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatẽ, ſed ſicut ſerui Dei. Interpretatus eſt, vt mihi quidẽ videtur, quod Paulus dixit: Precio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominũ perinde enim hoc eſſe puto, ac ſi diceret: ſubiecti eſtote iis, qui vobis præſunt, ita vt liberi ſitis à peccato, qua libertate Chriſtus nos liberauit, quod eſt ſubiectos eſſe, & ſeruire in Domino. Cauete autẽ, ne prætextu libertatis

2. Pet. 2.

1. Cor. 7.

Gal. 5.

Eph. 5.

2. Pet. 3.

1. Pet. 2.

Gal. 4.

Christianæ, sanctiones ac leges humanæ potestatis detrectetis. Itaque cum Paulus vetat fieri seruos hominũ, non vetat fieri seruos hominum propter Deum, & placere illis in bonum ad ædificationem, vt idem Apostolus ad Roman. scripsit, facientes voluntatem eorũ, hoc enim est, quasi liberos esse, sed vetuit fieri seruos hominum ad peccatum, & in contumeliam redemptoris nostri. Qui ergo obseruatione eorum, quæ religiose in ecclesia ordinata sunt, doctrinam de Christiana libertate deprauari tradunt, hi potestatibus obediẽtiam negant, quasi velamen habentes malitiæ libertatem, vt beatus Petrus de similibus dixit, id est, falsam speciem libertatis Christianæ, licentiæ suæ malitiosè prætexentẽs. quid enim peccati exprobare, aut obiicere possunt isti in iis, quæ à præpositis ecclesiarum, sanctis pontificibus, & conciliis constituta & præcepta sunt ad reuerentiam, religionem, decorum, & ordinem in diuinis rebus pertinentia, quod propter peccatum cum libertate Christiana conuenire non possit? Si Magdeburgẽses intelligerent, quæ sit lex libertatis, quam scriptura sancta dicit, & in quo sita sit libertas, qua Christus nos liberauit, & quæ rursus seruitus illa legis, qua liberati sumus, nunquam ista dicerent. quę nunc dicunt. Explicemus ergo nos hoc secundum scripturas sanctas, doceamúsque non magis sanam doctrinam de Christiana libertate constitutionibus ecclesiasticis deprauari, quam decalogo deprauetur. Cum igitur euangeliũ eadem alioqui prohibeat, quæ lex Mosaici decalogi: hoc tamen præstat euangelium, quod lex iram operatur, occidens statim transgressores sine vlla misericordia, & neminem iustificans, qui ex lege sit, sicut Apostolus docet, id est, qui faciat opera legis timore carnali supplicij legis: hi. n. sunt, & dicuntur ab Apostolo esse ex operibus legis: euangelium verò non occidit peccatores, sed parcit, iudicium futuro iudicio reseruans: iustificátque eos qui ex fide sunt: id est, qui non secundum legem seruitutis ex timore carnali, sed ex charitate in Deum faciunt opera legis, hoc. n. est esse ex fide sicut idem Apostolus loquitur. qui. n. perfectè & vt oportet credit, idem etiam diligit: & qui diligit, sermones eius, quem

Rom. 15.

2. Pet. c. 2.

In constitutionibus ecclesiasticis nihil obiici potest contra libertatem christianam.

Lutherani magistri, neque quid sit lex libertatis, neque quid lex seruitutis, à qua liberati sumus, intelligunt.

Lex libertatis nõ magis deprauatur cõstitutionibus ecclesiasticis, quam lege decalogi.

Rom. 4.

Heb. 10.

Gal. 3.

quem diligit, sponte facit, vnde lex non est, vt Aposto- *1.Tim.1.*
lus ait, posita iustis, quia scilicet fidē habent cum dile-
ctione, ex qua fide viuunt, & operantur per charitatem
opera illa legis grauiora, quæ euangelium dicit, non
autē operantur, quasi ex lege, id est ex timore supplicij
mortis, sicut scriptū est, Irritā quis faciēs legē Moysis, *Matth.23.*
sub duobus, aut tribus testibus, sine misericordia mo- *Heb.10.*
ritur, iustis (inquam) non est posita lex seruitutis. Vt *De lege liber-*
enim ait Clemens Romanus in lib. vi. de constitutio *tatis in consti-*
nibus apostolicis, loquens de lege libertatis. Voluntatē *tutionibus apo-*
hominis rursus liberam reliquit Dominus non præ- *stolicis lib.6.*
senti, eadémque breui morte mulctans, vt sub lege,
sed iudicium in alterum sæculum reiiciens. hactenus
Clemens. Hoc autem magis adhuc idem Apostolus
paulò post declarat. cum enim dixisset: & si quid aliud *1.Tim.1.*
sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secundū euangeliū
gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi interposuis-
setque ea, quæ proximè sequuntur ad hanc dispensa-
tionem sibi creditam pertinentia, rursus more suo re-
dit ad continuandum propositum, subiungens: super-
abundauit autem gratia domini nostri Iesu Christi cū
fide & dilectione, vt perinde sit, quasi diceret, sublata
parenthesi, quæ obscuritatem periodo adfert, scientes
hoc, quia lex non est posita iusto, sed iniustis & nō sub-
ditis: superabundauit autem gratia Domini nostri Iesu
Christi cum fide & dilectione, in quo quidem docet
differentiam legis & euangelij, siue præstantiā potius
euangelij supra legem, in eo scilicet, quod commune *In qua præstet*
erat legis, & euangelij, id est, quantū ad decalogū. lex *euangeliū legi*
enim decalogi Mosaici iubebat, & vetabat, vita & mor *quātum ad de-*
te propositis: quæ ratio iubendi & vetandi bona erat *calogū alioqui*
& vtilis iis, qui terrore, & supplicio præsenti indigebāt, *communem le-*
nūc verò, inquit, superabundauit gratia domini nostri *gis & euāgelij*
Iesu Christi cum fide & dilectione. eadem enim iubet, *secundū apost.*
& eorum contraria vetat euangelium, sed non operās
iram & statim occidens, vt lex illa seruitutis antiqua:
imò, vt Clemens ait, reiiciens iudicium mortis in al-
terum sæculum, & hic gratiam tribuens, operanti se-
cundum legem libertatis, siue secundum legē gratiæ,
id est, operanti ex fide ac dilectione. Hæc est, vt hoc

Quæ sit superabundantia illa iustitiæ, quam dominus supra iustitiam scribarum & Pharisæorum requirit.

obiter obseruetur, illa, quã Dominus à nobis in euangelio requirit, superabundantia iustitiæ nostræ ex fide scilicet, & dilectione supra iustitiam scribarum & Pharisæorũ, qui ex lege erant, quod ergo à Paulo de lege seruitutis dictum est, non esse positam iusto, hoc pater & magister vester Martinus Lutherus dux euangelicorum primus ad legẽ libertatis pertinere voluit: & quod de operibus secundum legem seruitutis ab Apostolo scriptum erat, ad opera secundum fidem & dilectionem retulit: ita vt doceret, nõ esse opera necessaria, neque necessariam legem ad operandum, sed tantùm ad ostendendum peccatum. vnde hunc vos magistrum & ducem sequentes traditis, omnes leges ecclesiasticas cum euangelica libertate pugnare, quas tamen necesse est non magis pugnare, quam decalogum, cum æquè illarum legum, seu constitutionum opera, atq; opera decalogi ex fide & dilectione facere oporteat, si iustitia nostra plusquam scribarum & Pharisæorum abundare debeat: & vtraque si negligantur, supplicio mortis, in altero sæculo subeundæ sancita sunt. imò illud etiam dicendum est, quo magis Lutheranos magistri & prophetæ sui pudeat, legem, quæ non iusto, sed iniustis, & non subditis posita est, cuiusmodi sit, si hoc feceris, aut illud non feceris, has, aut illas pœnas dabis, legem illam esse, quæ duros, & obedire nolentes terroribus, & suppliciorum minis impellit: non autem, quæ iis, qui rectè viuere volunt, quæ facienda sunt, & quę vitanda, declarat, & de eis admonet, ad eaque inuitat, & ducit non solùm ex scriptura sancta, vt iam demonstratum est, intelligimus, sed ipsa etiã ratio naturalis hoc docet. Hinc enim Plato in libro de legibus ix. turpe est (inquit) quodãmodo, legibus sancire, quæcunque in huiusmodi ciuitate facturi sumus, cuius ciues bonos futuros dicimus, & ad studium virtutis rectè se habituros. velle enim vt quis in tali ciuitate bene morata natus sit, qui ita nequitiæ aliorum turpissimorum particeps sit futurus, vt oporteat legibus, & minis præcauere, si quis eiusmodi existat, turpe est quodammodo, vt dixit. sed quia non vt antiqui illi legislatores, qui ipsi ex diis nati, filiis deorum leges scribe-

Quod in epist. ad Tim. de lege seruitutis scriptum erat, ad legem libertatis Lutherus retulit.

bant, sed vt homines generi hominum nūc leges scribimus, nō est inuidiosum metuere, ne quis ciuis sit inflexibilis. qui adeò durus natura existat, vt non magis animus eius molliatur, quā semina illa, quæ in cornu sata, ita durescunt, vt nec igni mollianter: hi igitur legibus, quamuis ita validæ sint, non flectuntur quorū causa legem de sacrificio & si non gratè primum scribimus, si quis hoc committere audeat. Deinde subiungit alioqui ciuem bene educatū, nō est, quòd velimus, aut speremus, hoc morbo vllo vnquam tēpore laboraturum. verum famuli istorum, aut peregrini, & peregrinorum ministri multa huiusmodi aggredi queant. maximè ergo propter hos, tametsi vniuersæ generis humani infirmitati metuā, legem de sacrilegis dictabo & de aliis huiusmodi, quæ ad curādum difficilia sunt, aut sanari non possunt. hæc Plato quæ quia vera sunt, nostra sunt, vt ait Iustinus in priore apologia. Platonē ergo non scriptura diuina, sed natura solùm docuit, legem scilicet timoris, quam nos legem seruitutis vocamus, iniustis scribi ad cogendum eos metu pœnæ, nō autē iis, qui naturaliter sicut apostolus ait, ea quæ legis sunt, faciunt, qui sibiipsi sunt lex non scripta, sed nata, qui ostendunt sicut idem apost. ait, opus legis scriptū in cordibus suis, at Lutherum neque scriptura docere hoc potuit, quia non legis libertatis patronus esse voluit sed licentiæ, quæ facit, vt idē Plato lib. 3. de legibus ait, ne legibus subiecti esse velimus. sed illud prætereà non minus fatuum est, quod Philippus Melancthon princeps discipul⁹ Lutheri in visitatione Saxonica his verbis scripsit, cum vellet esse corrector, & moderator doctrinæ magistri sui, qui liberum arbitrium prorsus tollebat, voluntas humana vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege, & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Deinde subiungit rationem. quia Paulus (inquit) docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coactis suis viribus faciat. Rom. c. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. Quid autē faciunt, nisi ciuilem iustitiam? exigit autem Deus iustitiam hanc. 1. Tim. c. 1. lex est in iustis posita. Hæc ille. qui si duos versus Pauli antecedētes contulisset, &

Neque natura neque scriptura Lutherū docuit, quod Platonem sola natura.

Quomodo Philippus Melancthon voluit esse corrector Lutheri in libero arbitrio.

consideraſſet, quibus planè cōuincitur, nō intellexiſſe, quæ hic ſcripſit, & de quibus affirmauit, nunquam ea ſcripſiſſet: neque ſic opinatus eſſet. Dixerat ergo apoſt. non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur, ſcilicet apud Deum, hoc enim neceſſario repetendum eſt ἀπὸ κοινοῦ. deinde ſubiungit ſtatim exemplum eorū, qui in lege naturæ ſine vlla lege foris ſcripta iuſtè coram Deo viuentes, apud Deum iuſtificati ſunt, qualis erat Iob, cū enim inquit, gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis. Docet itaque hic Paulus, quemadmodum gentes in lege naturæ iuſtificari poterant apud Deum, facientes ſcilicet, quæ legis ſunt, vt eis natura inſitū erat. Deus enim ad hoc & excitabat, & adiuuabat, cum non reſiſtebant. Philippus verò nō intelligens quid diceret, & epiſtolæ Pauli antecedentibus, & conſequentibus repugnans, ſic ait. Paulus docet eſſe quandam iuſtitiæ partem, quam caro coacta ſuis viribus faciat Rom. 2. gentes natura faciunt, quæ legis ſunt. ſi enim de iuſtitia carnis hic locutus eſt Paulus, quorſum cum dixiſſet in Iudæos, qui de lege ſcripta gloriabantur, non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur, ſtatim ſubiecit ad demonſtrandum exemplo quod dixerat de iis, qui facientes legem iuſtificantur apud Deū. cum enim gentes, &c. ex hoc ergo loco dogma peruerſum Melancthonis de libero arbitrio, ab ipſomet auctore redarguitur. Etenim ſi ex loco iſto prauè intellecto, de iuſtitia carnis, quæ meretur laudē ſolùm apud homines, concluditur ſecundū Philippū libertas voluntatis ad faciendam iuſtitiam carnis, ergo multo magis ex eodem loco neceſſario intelligēdo de iuſtitia ſpiritus, quæ laudē habet apud Deum, concluditur ſecundum apoſtolum libertas voluntatis ad faciendam iuſtitiam ſpiritus, ex qua homo iuſtificetur. Deinde quo magis intelligatur abſurda Philippi repugnātia, ſi illud quod Paulus ait. 1. Tim. c. 1. lex eſt iniuſtis poſita, adhoc quod Paulus dixit in epiſt. ad Rom. c. 2. de gentibus, quæ natura faciunt, quæ legis ſunt, pertinet, vt Philippus affir-

mat,ergo iniustæ erant istæ gentes de quibus Paul.ait, cum enim gentes,quæ legem non habent,natura,quæ legis sunt,faciunt,&c. Præterea si iustitia ista carnis ad deum relata,licet ex timore ac per vim facta, bona est, ergo non potest fieri solis viribus naturæ, vt Philipp. existimat: aut si dicit, posse iam se Pellagianum faciet. quod si nō vult Pelagianus esse, & concedat, opus esse gratia Dei ad faciēdum iustitiā istam carnis,si ista gratia Dei quæ ad naturā accedit adiutrix, non priuat voluntatem libertate,cur maior gratia,quæ accedit ad operandā iustitiam spiritus quæ laudem meretur apud Deū libertate naturali priuet? quasi maior gratia magis sit inimica naturæ. in has difficultates, & absurditates,ac repugnantias se coniecit Philip. quia existimauit,cum Paul. dixit,natura quæ legis sunt,faciunt,solū vires naturales dicere, idcirco postquam citauit Paulū dicētem,natura quæ legis sunt faciunt, subiungit ipse, quid autem faciunt, nisi iustitiam ciuilem? quasi iustitia ciuilis quæ ad Deum referatur,viribus tantùm naturæ fieri possit Quanto melius Philon Iudæus, & si Paulum fortasse non legit, intellexit, quam iustitiam, & quomodo natura illam facerent gentes illæ,quæ rectè viuebant, quas Paulus dicit apud Deū iustificari, quanto inquā melius quam Melancthon, qui Paulum legit?sic enim Philon ait in extrema parte libri de præmiis. αὗται μὲν αἱ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν εἰσὶν εὐχαὶ καὶ τοὺς νόμους ἔργοις ἐπιτελούντων χάριτι τοῦ θεοῦ τὰ καλὰ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα σεμνοποιοῦντος καὶ γεραίροντος. id est,hę sunt preces pro bonis hominibus,qui quæ legis sunt,faciunt gratia Dei, qui ea, quæ honesta sunt, propter similitudinem,quam cum ipso habent, honore,& præmio afficit. hæc ergo sunt opera, qua ait scriptura perficienda esse gratia Dei. Sed de his hactenus. faxit Deus,vt si qui ex discipulis istorum hæc legerint, intelligant,tādem, in quanto errore de libero arbitrio magistri sui versentur. Atque hactenus de humanis cōstitutionibus in vniuersum. Exempla verò traditionū humanarū,quibus ponuntur, vt isti aiunt,laquei conscientiis,& opinio cultus & meriti affingitur,posuerūt præceptum de confessione auriculari 1.Clemen. & de

reliquiis fragmētorum poſt cœnam, de vaſis ſacris, de palla & aliis, vbi (inquiunt) pœna anathematis etiam à Petro ſtatuta dicitur, Clem. 2. reſpondeamus ergo de his prius, poſtea de aliis.

Defenſio doctrinæ beati Petri in epiſt. Clemen de confeſsione auriculari, & collatio eius doctrinæ, cum epiſtola 2. eiuſdē beati Petri, & cum loco Salomonis in Prouerbiis, & cum epiſtola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorū, & quod confiteri in genere ſe peccatorem, non facit erubeſcere, & quomodo beatus Ioannes in epiſtola ſua omnino loquatur de cōfeſsione peccatorum in ſpecie, & quomodo hæc non ſit impoſsibilis neque ardua. Cap. 17.

AC primum quidem de confeſſione auriculari, de qua non diſſeram prolixè, quod lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei iam feci, videamus, quā vim habeat, & quid in nobis efficiat, vt intelligamus non iniici per eam conſcientiis laqueos, ſed conſcientias potius laqueis ſolui, neque Chriſtianam libertatē deprauari, ſed ſeruitutem peccati tolli. Elegantiſſima igitur ſimilitudine expreſſit beatus Petrus in doctrina ſua, quam Clemens recitat in hac epiſtola, quam vtilitatem confeſſio adferat peccatori. cum. n. dixiſſet, ſimilem eſſe omnem ſtatum eccleſiæ magnę naui, quæ per vndoſum pelagus diuerſis è locis ac regionibus viros portat ad vnam potentis regni vrbem properare cupiētes, deſcripſiſſetq; quis nauarchus, quis naucleras, qui nautæ, qui vectores, quæ tempeſtates maris, quæ ſyrtes, quæ promontoria, qui ſcopuli, qui piratæ, qui fluctus, qui venti: ad extremū dixit, qui eſſent, qui in naui nauſeantes vomerent, eos videlicet qui peccata inſtabilis noxiæ confiterentur. ἀπερῶντες, inquit, τουτέστιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὥσπερ νοσοποιοὺς χολὰς τὰς ἐκ πικρίας ἁμαρτίας λέγω, καὶ τὰς ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων, σωρευθέντα κακὰ ἅτινα τῷ ὁμολογῆσαι ὥσπερ ἀπερᾶσαντες κουφίσθε τῆς νόσου. προθέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ὑγείαν. Interpretemur latinè: Vomentes (inquit) id eſt, confitentes lapſus, qui ſunt tanquam bilis quædam,

quæ morbum adfert, peccata dico amara, & mala ex cupiditatibus immoderatis collecta: quæ cum confitẽdo vomueritis, alleuabitur ægritudo, accedẽte insuper bona valetudine ex studio, atque cura. Confessione igitur conscientia onere peccatorum depressa alleuatur, vt corpus vomitione. Sed quia hanc doctrinã beati Petri negatis, conferamus hunc locum cum epistola beati Petri secunda, cum ait de iam baptizatis. Si enim paulum, id est, ad breue tempus refugientes coinquinationes mundi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius.n.erat illis non cognoscere viã veritatis, quã postquam cognouerũt, retrorsum cõuerti ab eo, quod illis traditũ est sancto mãdato. Deinde subiungit: cõtingit.n.eis illud veri prouerbij. Canis reuersus ad vomitũ. ἐξέραμα vocauit beatus Petrus in epist. sua vomitum à verbo ἐράω cum ἐξ præpositione, quo etiam verbo cum ἀπὸ præpositione vsus est Clemens, recitans doctrinam Petri. Respondete ergo mihi Magde. cur beatus Petrus in epist. sua vocat vomitum peccata? aut quid est vomere peccata propter nauseam, quam mouent? explicate nobis translationẽ verbi: aut qua parte alia vomere soliti simus, nisi ore? & cur vomere nisi vt purgemur? Aut ergo cõcedite purgari animam occulta quadã ceu vomitione peccatorum, quæ ore fit. id est, confessione secreta: aut accusate beatũ Petrum. Deniq; si natura docet, vt vomitionẽ facturi secretũ locũ petamus, nisi Cynici esse velimus. idque vt liberius vomamus, & alios horrore & nausea ne offendamus: an nõ erit naturæ quoq; cõsentaneũ vt fœtidas species nostrorũ scelerum secreto vomamus, id est, ore cõfiteamur? Videte quid leo ille, quem totus Oriens & Occidens cognomento Magnũ appellat, ad episcopos per Campaniã & Piscenam scripserit, rationem naturæ insitam, & apostolicæ doctrinæ regulam sequens, Illam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnoui à quibusdã illicita vsurpatione cõmitti, modis omnibus cõstituto submoueri, ne de singulorum peccatorũ genere libellis cõscripta professio publicè recitetur, cũ reatus

Anima cõfessione peccatorũ secreta tanquã vomitione quadam spirituali purgatur.

2. Pet. 2.

Collatio doctrinæ Petri in epist. clem. de confessione secreta cũ doctrina eiusdẽ Petri in epist. 2. edem.

Naturæ consentaneum secreto peccata per confessionem veluti vomere.

conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari cõfeſſione ſecreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere, non veretur, tamen quia nõ omniũ eiuſmodi ſunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiã poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceãtur: dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta reſerare, quibus poſſint legum conſtitutione percelli. Sufficit. n. illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tum etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit: Tunc. n. demum plures ad pœnitentiam potuerunt prouocari, ſi populi auribus nõ publicetur conſcientia confitentis. hactenus Leo. & beatus Hierony. in regula ad Euſtochium virginem, poſtquã docuit, quæ peccata, virgines debeant in cœnobio publicè confiteri. ſubiunxit, quod ad ſecretã, & auricularem confeſſionẽ pertinet. Neque tamen, propter hoc ſecreta cogitamina cordiũ prodãt, nec occulta peccata, quæ ſolis ſacerdotibus debent confiteri. & Magnus Baſilius in regula monachorum c.21. Cõfeſſio (inquit) peccatorum hãc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis, vel paſſio, quæ modico monſtranda eſt: ita confeſſio peccatorum fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc præualent, & emendare. cũ dixit apud eos tantummodo, de ſecreta, & auriculari confeſſione planè intellexit, quam cum oſtenſione ſecreta vulneris, quę fieri ſolet medico, comparauit. quis enim palam, & non potius ſecreto, & occultè vulnus in iis locis præſertim, quæ Paul. inhoneſta vocat, medico oſtendit? Sed excutiamus locum Salomonis, quẽ beatus Petrus in epiſtola ſua citauit, quo magis pateat locutum eſſe beatum Petrum de vomitione ſpirituali, quæ fit per confeſſionem ſecretam peccatorum, Sicut canis (inquit) cum reuertitur ad ſuum vomitũ, & odioſus fit: ſic imprudẽs, qui malitia ſua reuerſus eſt ad peccatum ſuum. Quem locum interpretans Procopius Gazæus, vt inquit, canis ſi ad eum cibum redeat, quem prius comederat, & poſtea vomuit, iis, qui vident horrorem & nauſeam mouet: ſic qui ſine ratione viuit, &

1 Cor. 12.

Pro. 26.
Explanatio loci Salom. de cõfeſſione citati in epiſto. beati Petri.

consuetudine peccandi ad malitiam redit, à qua propositum fuit recedere, odiosus Deo & Angelis efficitur. intelligebat sapiens interpres oportere interpretari accommodatè ad translationem verbi, & similitudinem canini vomitus, qui ore fit, idcirco cum reditu canis ad vomitum interpretatur comparari impudentiam peccatoris redeuntis ad peccatum, à quo propositum fuerat abstinere, vt in confessione peccatorum fit: Deinde quia confessio tunc fit, cum peccator propter Dei timorem erubescere non veretur, idcirco accommodatissimè subiungit Salomon in spiritu prophetante de mysterio nostræ confessionis secretæ est, pudor inducens peccatum: & est pudor gloria & gratia: sic enim est apud septuaginta, scilicet tunc pudor inducit peccatum, cum propter pudorem nolumus confiteri peccata: tunc verò pudor est gloria & gratia cum propter metum Dei non veremur erubescere confitentes, vt paulò antè dicebat. Leo. At quis vestrũ Magdeburg. erubescit, cum confitetur se peccatorem, si nihil præter eà in specie & sigillatim confiteatur? an non est sanctorum illa vox, peccauimus? & illud in persona populi, iniquè egimus? vos igitur gloriam & gratiam huius pudoris repudiatis, qui traditis non esse in specie confitenda crimina: erubescere enim contingit, non cum in genere, sed cum in specie & sigillatim confitemur. Præterea scribit beatus Ioannes Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate: ergo qui mundantur à peccatis, per confessionem mundantur secundum epistolam beati Ioannis: ex quo rursus fit, vt de quibus beatus Petrus loquitur, quos dicit prius à peccatis mundatos, ad vomitum posteà reuerti, per cõfessionem dicat mundatos fuisse, quia sine confessione non fit mundatio in iis, quos sanguis Christi prius mũdauit, & posteà inquinati sunt. ergo ad vomitum reuerti quos beatus Petrus dixit, est redire ad peccata, quæ iam per confessionem oris veluti per nauseam & pœnitentiam vomendo eiecerant. Sed repetamus a capite locum beati Ioannis, dixerat enim, si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habe-

Non erubescit qui se peccatorẽ in genere confitetur, sed qui in specie. Dan 3. 1. Ioan. 1.

Explanatio loci epist. Ioan. de confessione collati cum doctrina Petri.

mus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. at si emundat nos ab omni peccato, quid est, quod sequitur: si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? qui enim ab omni peccato mundatus est, peccatum non habet. nunquid possumus carere per totam vitam omni peccato? minimè, non enim humiliter solùm, sed etiam veraciter quiuis sanctus in terra dicit orans, dimitte nobis debita nostra, vt sancta synodus Mileuitana, cap. 7. contra Pelagianos iudicauit. sanctus enim, inquit, & iustus erat Iacobus frater Domini, qui dixit: in multis offendimus omnes: & Salomon: Non est, inquit homo, qui non peccet. Quid igitur dicemus? nunquid beatus Ioannes sibi contradicit? absit: sed potius de duplici emundatione locutus est, & de ea, quæ fit per baptismum, quo illuminamur, quæ repeti non potest, postquam semel facta est, qua omnia peccata mũdantur, & fit prorsus noua creatura, de qua emundatione beatus Paulus in epistola ad Heb. impossibile esse dicit semel illuminatos rursus renouari ad pœnitentiã, & de altera emundatione, quæ fit post baptismum per lachrymas pœnitentiæ mundantis in sanguine Christi, quam sanctus Anastasius Antiochenus secundum baptismum ex aqua & spiritu sancto vocat. & in lib. Pastoris, pœnitentia mundans vocatur, vt Clemens quoque Alexãdrinus in 2. lib. Stromatum obseruauit, hæc, si post baptismum peccemus, repetitur de qua idem Paulus in eodem loco admonuit: ne quis falsò existimaret, nullam renouationem, nullumque pœnitentiæ locum in ecclesia lapsis post baptismum, vt Nouatiani senserunt, relinqui. idcirco enim subiungit. Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Quando verò sæpe quis imbrem super se venientem bibit, & sæpe item benedictionem à Deo accipit, nisi quando sæpe peccatori pœnitenti per huius mysterij ministros, qui sunt velut nubes quædam iuxta tropum Scripturæ sanctæ, donatur per gratiã Dei remissio peccatorũ, quę apud Esaiã, dicitur benedictio, cũ ait. Et hæc est benedictio eius, cũ abstulero peccata

Synod. Mile. *Iac. 3.* *Eccl. 7.* *Hebr. 6.* *Anastasius Antiochenus* *Clemens Alex.* *Hebr. 6.* *Esa. 27.*

eorum. De hac ergo secunda emundatione, quæ non potest facere, vt dicere possimus, peccatum non habemus loquitur beatus Ioannes, cum post illam primam emundationem, qua mūdamur ab omni peccato, subiungit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. cum enim dixit, fidelis, & iustus, satis significauit beatus Ioannes de ea remissione se loqui. quam Dominus, qui fidelis est, & non mentitur, promisit in euangelio per ministros huius sacramenti, cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta erūt. addidit autem, Et emundet nos ab omni iniquitate, vt planè iam prioris illius emundationis excellentiam ac præstantiam intelligeremus. Per baptismum enim mūdatur homo ab omni peccato, siue paruo, siue magno: confiteri verò omnia peccata etiam minuta non omnino necesse est ad salutem. At verò iniquitates & iniurias, quæ sunt grauiora peccata, & confiteri possumus, & omnino debemus, quantum recordari possumus: ab hisque omnibus mundamur. An enim putatis Magdeburgenses temerè, aut indifferenter dixisse hic beatum Ioannem de confessione loquentem, & emundat nos ab omni iniquitate? & paulò suprà, de priore post baptismum emundatione emundat nos ab omni peccato: cur ergo vos, qui semper verbum Dei iactatis, tam negligenter illud tractatis, vt nullam verborum scripturæ sanctæ rationem habeatis? Quorsum contra confessionem, qua in ecclesia catholica secundum legem Christi omnes Christiani vtimur, obiicere soletis, impossibile esse omnia peccata confiteri? quare laqueos conscientiis iniici, & Christianam libertatem tolli? quasi nos traderemus, necessarium esse omnia peccata leuia & minuta confiteri, quod quidem minimè tradimus, aut, quasi non concederemus, grauiora etiam aliqua, quæ meminisse non potuimus, remitti simul cum iis, quæ cōfessi sumus: satisque esse, si quando in memoriā venerint, ea confiteri, quis hic laqueus est: aut quid hic impossibile, aut saltem magnæ difficultatis? Et cum vos Magdeburgenses, & vestri Lutherani secundum formulam vestrā confitemini, an impossibi-

De duplici mūdatione anima in epist. Ioan.

Ioan. 20.

Quare dixerit Ioan. loquēs de confeßione, emūdat nos ab omni iniquitate, & non dixerit, ab omni peccato.

Nihil laquei, neque magnæ difficultatis in confeßione se-

creta, & necessaria grauium peccatorum. Quod nec ipsi Lutherani dicturi sunt, tam multa esse peccata sua mortalia, vt eorum recordari sit impossibile.

le est vobis recordari, quæ in Deum commisistis? quæ in corpus vestrum peccastis: iniurias, quas proximo fecistis? non credo dicetis, impossibile esse, nec enim hæc tam leuia fortasse vobis videntur, vt negligatis, neque tam multa esse dicetis, vt numerare non possitis. cur igitur illa in specie non confitemini? cum tam apertè dicat beatus Ioannes: si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, siue iniuria. ἀδικία enim quam interpres Latinus rectè interpretatus est, iniquitatem, nō est leue peccatum, quod veniale vocamus: sed grauè & mortiferum, quod charitati aduersatur. Si non necesse erat confiteri in specie, & singula peccata grauia, quorum meminisse possumus, quid opus erat sic loqui? cur postquam dixit, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, omnia peccata, tum magna, tum parua complexus, de quibus dixerat prius ἀοριστῶς, id est infinitè, si dixerimus, quod ἁμαρτίαν non habemus, id est, caremus quocunque peccato, ipsi nos se ducimus, cur inquam speciem peccati notauit Ioannes? iniquitas enim subter genus peccati est, peccatum namque latiùs patet. Prætereà, cum dixit beatus Ioannes hortans ad peccatorum confessionem quæ in nouo testamento pars est sacramenti pœnitentiæ, fidelis est, & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, videtur etiā, admonuisse nos, licet paulò obscuriùs, vt scriptura solet, quò diligentiùs eam perscrutemur, de loco Ezechielis cap. 18. vbi dominus Israëlitas reprehendit, quod prouerbium illud falsum iniquè in Deum alioqui iustum & misericordem vsurparent, dicentes. patres comederunt vuam acerbam. & dentes filiorum obstupescunt, quasi dominus, aliis peccantibus, alios puniret, quæ fuisset in iustitia, docuit quæ neminem fore aliorum peccatorum reum præterquam eorum omnium, quæ ipse committeret: nec aliorum pœnitentiam debere, quàm horum, deinde subiungit, si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiā, vita viuet, & non morietur. vt autem intelligerent pœ-

nitendum esse omnium in specie,& singulorum,species singulas, grauium peccatorum paulò suprà enumerauerat, & cum dixisset, pœnitentiam egerit ab omnibus peccatis addidit, quæ operatus est, singularia enim sunt, quæ operamur: ad extremum subiecit, & dixistis, non est æqua via mea: audite ergo domus Israël, nunquid via mea non est æqua? & non magis viæ vestræ prauæ sunt? & rursus paulò pòst, & dicunt filij Israël, non est æqua via domini: nunquid viæ meæ non sunt æquæ, & non magis viæ vestræ prauæ? idcircò vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israël: ait dominus deus, conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis: & facite cor nouum, & spiritum nouum, quia nolo mortem peccatoris, dicit dominus. Si hæc non tantùm propter illos scripta sunt, sed etiam propter nos, quod credo non negabunt Magd. cum cęteris Lutheranis, ergo quorum fuit tunc pœnitendum, id est in specie, & singulorum, de eis dicit beatus Ioannes hic, quasi prophetiam de pœnitentia, vt pertinet ad nouum testamētum interpretans, si confiteamur peccata nostra, id est, quæ nos operati sumus, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. hæc enim est illa via æqua domini, quæ dicta est prophetia Ezechielis propter nos, vt si confiteamur peccata, & omnes iniquitates nostras, ab eis quidem mundemur: sin verò non confiteamur, non mundemur. sic enim vnumquemque nostrum iustè iuxta vias suas iudicabit per pœnitentiam, & per confessionem scilicet peccatorum, & iniquitatum, in quibus ambulauimus, & istis ipsis promisit propheticè remissionem: inquiēs, viuo ego dicit dominus Adonai, nō volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua mala, & viuat: & fidelis est, ut præstet quod promisit: id est, vt iis remittat, qui sic peccata & iniquitates suas, quas operati sunt, confitentur, nempe in specie, & sigillatim, nisi post conuenientem diligentiam obliuio excuset. sic enim id est, in specie & sigillatim pœnitentiam iniqui-

Ez. 18. & 33.

tatum requirebat ab illis deus:& quorum ab illis pœnitentiam,eorum à nobis,vt perfectionibus, & pœnitentiam & confessionem. vt Ioannes nobis interpretatus est,requirit.confiteri enim oportet,quorum pœnitet:& sic confitentibus fidelis est & iustus, vt remittat. ad hanc itaque iustitiam Christi,quam Ioannes ait, pertinet illa via æqua domini in Ezechiele, vt paulò antè dixi:& ad hanc fidelitatem Dei, quam idem Ioannes ait, pertinet illud in eodem Ezechiele, viuo ego dicit dominus. &c. est enim iusiurandum, quod dominus interposuit,sicut Apostolus ait, vt ostenderet immobilitatem consilij sui,quia impossibile erat mẽtiri deum. respexit itaque Ioannes,cum dixit,si confiteamur peccata nostra,fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, non solùm ad illud quod dominus in euangelio dixit,quorum remiseritis,peccata, &c. sed etiam ad illud,quod per Ezechielem dixit,vt iam explicatum est. Deinde quemadmodum qui absoluit,vt iudex,siue absolutum pronunciat,vt vos secundũ disciplinam vobis à propheta vestro Marti. Luth. traditam loqui soletis, ab specie peccati absoluit,aut absolutum pronunciat, si speciem peccati nõ audiuit? confitetur ne apud vos reus pœnitens se peccatorem,an iniquum?peccatorem enim se quiuis quamlibet innocens,confiteri potest & debet, quia si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis : iniquum vero potest se aliquis negare & quidem verè,ac iustè,vt alter Samuel aut Iob, qui dixit alioqui cap 37. In manu omnis hominis signat, vt sciat omnis homo infirmitatem suam:quod quidem Synodus Mileuitana cap. 7. de peccatis paruis interpretata est,quibus nullus homo caret,tanta est nostra infirmitas,Deo ita ad vtilitatem nostram permittente. Quod si necesse est, vt se reus pœnitens iniquum confiteatur, cum se iniquum agnoscit, conscientia eum arguente, an non necesse erit, vt confiteatur speciem iniquitatis, vt iudex aliam sententiam de peccato leui, aliam de iniquitate pronunciet?Quomodo enim si peccata non sunt confitẽda in specie & singula, sacerdos remittere, aut non remittere ea poterit? quod ad iudicium facet-

Heb. 6.

Nemo potest se negare peccatorem, iniquum siue iniustum sæpe potest. Iob. 37.

dotale pertinere dominus voluit, cum dixit, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quomodo, inquam, facere poterit, quod apostolica constitutio interpres illius legis euangelicæ ad exemplum iusti iudicij, quod secundum legem de peccatis fiebat, præcepit? vt non omnia vno modo, sed alia aliter punirentur? sed recitemus constitutionem, quæ in lib. 2. Clemen. Rom. de const. apost. c 48. scripta est. Ne (inquit) de omni peccato idem iudicium pronuncietis, sed de vnoquoque suum, singulis delictis tum paruis, tum magnis multa prudentia iudicatis: aliter inquam, facto, aliter sermone, rursus aliter proposito, alio modo conuitio, alio suspitione. atque etiam alios quidem minis tantum, & terroribus subiicies: alios mulctatione largiēdi pauperibus: item alios ieiuniis comprimetis: alios ex ecclesia eiicietis pro magnitudine & grauitate criminis: si quidem lex non omne delictum eodem supplicio afficiebat, quinimo alio atque alio commissa in Deum, in sacerdotem, in templum, in hostiam, in regem, in ducem, in militem, in subditum, in æqualem, in famulum, in possessionem, in iumentum, siue in pecus: rursus secus peccata in parentes, & propinquos: aliter peccata ex aggressione, aliter non voluntaria puniebat. atque alios quidem morte afficiebat vel cruci affigendo vel lapidādo: alios verò mulcta pecuniæ, vel verberibus, vel talione. deinde subiungit, ergo vos quoque diuersa delicta diuersis pœnis plectite, ne qua iniuria accidat, quæ iram Dei prouocet. cuius enim iudicij eritis administri, eius mercedem feretis, siquidem quo iudicio iudicatis, eo iudicabimini. hactenus constitutio. sed vos Magdeb. quia non existimatis referre scire, quæ species sit, qua quis affectus est, aut quæ non sit, neque quo iudicio iudicetur, idcirco neque species grauium peccatorum ostendi vultis. vnde morem, quem patres & maiores vestri à sancta Romana ecclesia per Bonifacium Germaniæ apostolum, acceperant species peccatorum confitendi, vestra disciplina prætextu libertatis, sustulit. Quod si ad iugum seruitutis pertinere vultis, & Christianæ libertati aduersari laborem ac pude-

Constitutio Apostolica de vario, & multiplici iudicio variorum peccatorū proportione culpe.

Laborem, & pudorem confitendi in specie iniquitates contra scripturas putat Luth. aduersari Christianæ libertati.

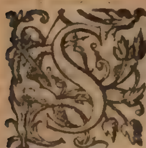
Lex confitendi contra libertatem est non spiritus, sed carnis.

Iud. 1.

2. Pet. 2.

rem confitendi in specie iniquitates, quas meminisse possumus, de iugo ergo ac seruitute gratulabatur Apostolus Corinthiis, cum eis gratulabatur de solicitudine, de indignatione, de timore, & de vindicta, quam de se ipsis sumpserant propter speciem peccati grauis, in quo incestum illum non vitauerant. est quidem, fateor, hæc lex euangelica & apostolica confitendi iniquitates in specie contra libertatem: sed quam libertatem? carnis scilicet, quam vos Lutherani amatis, qui sicut Iudas apostolus de aliis vestris similibus scripsit, gratiam in luxuriam transtulistis. Videamus ergo, an hoc tacuerit beatus Petrus, vbi de illis quoque vestri similibus scripsit, quorum sermone & hortatu ad vitia pristina redibant, qui illa prius veluti per vomitionem confessionis secretæ purgauerant. Sic enim ait: Superba vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore cõuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi sint serui corruptionis.

Responsio ad ea quæ Magdeburg. obiiciunt contra doctrinã de confeßione secreta. De loco Psal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre. Cpa. 18.

Sed quoniam quod vos Magdeburgenses in Centuria vestra secunda scripsistis, laqueum conscientiis iniici lege secretæ confessionis, neque tamẽ, quomodo laqueus iniiceretur, explicastis, id autem alij ex vestris condiscipulis ita probant, quia dicat Propheta, Delicta quis intelligit? quod tum in libris suis, tum apud auditores, quos decipiunt, inculcare solent, necesse est, vt hunc locum non prætereamus. errant enim magistri Lutheranorũ, non intelligentes scripturam, neque virtutem eius, siquidem alia sunt peccata, quæ confiteri necessè est, quæ cognosci possunt: & alia quæ non possunt, & ideo neque

que confiteri necesse est. παραπτώματα ergo, quæ interpres latinus delicta vertit, nos lapsus dicere solemus, aiunt, inquit Hieronymus in epist. ad Ephe. cap. 2. esse initia peccatorum, cum cogitatio tacita subrepit, & ex aliqua parte conniuentibus nobis, nondum tamen nos impulit ad ruinam. Delicta itaque ait Propheta, quis intelligit? quia scilicet, vt ait idem Hieronym. difficilè sit, initia & radices peccatorum intelligere. peccatum verò aiunt esse (ait idem) cum quid opere consummatum peruenit ad finem. Et Theodoretus eundem locũ Prophetæ interpretans delicta, inquit, quis intelligit? Etsi enim vehementer studuero mandata Dei seruare, ad multa tamen præter voluntatem naturali infirmitate trahor: & alia per ignorantiam committo, aut propter circunstantiam alicuius necessitatis. Et quamuis, inquit, peccata ipsa, turpésque actiones declinem: cogitationes tamen me polluunt, idcirco te imploro, qui purgare potes. Item August. Rogo, inquit, te Domine, quoniã delicta quis intelligit? ne mihi vt homini quædam surrepant: & quibusdam vt homo præoccuper. Rursus Cassiodorus explanans, quæ sint illa occulta & latentia, quæ dicit Propheta non posse intelligi, quæ (inquit) ita pullulant, atque surrepũt, vt ante effectum rei multis cælata videantur, monente scriptura: Ne eas post concupiscentias tuas. Sic igitur tum hi, tum reliqui veteres interpretes tam Græci, quàm latini, ne omnes enumerem, delicta, quæ Propheta dixit non posse intelligi, interpretati sunt, vt sint hoc loco παραπτώματα, iuxta etymologiam verbi quasi ἀποπτώματα νόμου παρὰ γνώμην, id est, lapsus à lege præter voluntatem, vt iam necesse sit, aut omni culpa vacare ista, vt sunt tum cogitationes, quæ interdum, nobis etiam nolentibus, excitantur, tum naturales concupiscentiæ, quibus vnusquisque tentatur, aut maculas esse humanæ infirmitatis, (quæ peccata venialia vocant) ex illis cogitationibus citra consensum perfectum per improuisam surreptionem natis: quibus vt nemo semper carere potest, ita non necesse est ista confiteri, tametsi vtile esse negare non licet. hæc enim sunt, de quibus beatus Aug. in Enchiridio c. 71 ait, de quotidianis autem breuibus,

Hierony. Quomodo illud Psal. delicta quis intelligit? veteres interpretati sint, tum de non peccatis leuib. Psal. 18.

Theodoretus.

August.

Cassiodorus.

Eccl. 18.

leuibúsque peccatis. sine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfecit.[a] eorum est. enim dicere, pater noster, qui es in cœlis, qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua, & spiritu sancto delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata. hæc pater August. de iis loquitur, qui gratiam regenerationis retinent, quorum oratio dominica, qua petunt sibi dimitti peccata secundum institutionem domini, ex ea charitate proficiscitur, vt quodcunque ex leuibus, & quotidianis commissis peccatis in mentem veniret, eos pœniteret, hæc enim sunt, quæ illis tunc sic orando remittuntur. alia sunt præter orationem dominicam, & præter confessionem leuium peccatorum remedia, de quibus non est nunc disserendi locus. Hæc tantùm aduersus eos attigi, qui vt confessionem tollant, illud prophetæ, delicta quis intelligit, de peccatis mortalibus, quæ necessariò confitenda sunt, falsò interpretantur. Sed ne quis vestrum iam dicere audeat, non esse sic intelligendum Prophetæ locum, quem vos de peccatis maioribus malè interpretamini, habemus Apostolum, qui hunc Prophetæ locum imitatus, huiusmodi cogitationes, & naturales cupiditates mala & peccata vocat, quæ se ait non posse intelligere, cum ait in epist. ad Rom. Quod enim operor, non intelligo: deinde subiungit: non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. notauit autem hunc locum Apostoli cum propheta collatum, & interpretatus est Magnus Methodius disputans contra Aglaophontem Origenistam in lib. 2. Epiph. tom. 1. hæresi 63. Nam quod dictum est, inquit, quod operor, non intelligo, & facio quid non volo, non de eo, quod operati sumus, ac perfecimus malum, accipiendum est, sed de eo, quod solùm cogitauimus, cogitationibus, quæ non conueniunt, sæpe nobis aduolantibus, ludificantibúsque nos in iis, quæ nolumus, dum anima cogitationibus circa multa circumducitur. non enim in nobis situm est cogitare, aut non cogitare absurda, sed vti, aut non vti cogitatis. Prohibere enim nō possumus, quin incidāt nobis cogitationes, quæ ad probationem nostri extrinsecus afflantur: non assentiri autem, sine

Quomodò Apostolo in epis. ad Rom. imitatus sit & interpretatus locū psal. delicta quis intelligit.

Rom 7.

Methodius in locum Pauli, quod enim operor. non intelligo.

non vti ipsis, possumus. Quomodo enim Apostolus malum, quod displicebat, fecisset? & bonum, quod placebat, minimè? nisi loqueretur de cogitationibus non legitimis, quas cogitamus interdum etiam nolentes, & vnde ortas, nescientes, quas euertere, & reprimere oportet, ne propagatæ terminos animæ occupent. fieri enim non potest, vt in nobis ortum capiat virtus: si istis opportunum tempus detur. Rectè igitur dicebat, quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo, facio, sed quod odi, hoc ago. volumus enim non cogitare ea quæ non conueniunt, & quæ fas non est: quandoquidem hoc est perfectum bonum, non solùm à faciendo abstinere, sed à cogitando: & quod volumus, hoc bonum, non efficitur, sed quod nolumus, malum. Veniunt enim in cor nostrum sæpe, etiam nobis inuitis, infinitæ de rebus infinitis cogitationes, quæ nos curiositate vana implent. Quamobrem velle quidem cogitare ista, adiacet: efficere autem, vt deleantur, & non rursus redeant, non est in nostra potestate, vt dixi, sed vti ipsis, aut non vti: vt sit hic sensus eorum, quæ Paulus dixit. Non enim quid volo bonum, facio, siquidem volo non cogitare, quæ nocent mihi: hoc enim bonum est, & omnis reprehensionis expers, & quid prouerbio dicitur, quadrangulum manu, & mente factum, quod ex nulla parte reprehendi possit. atque hoc quidem bonum, quod volo, non facio, quod autem nolo, malum ago: nolo cogitare, & cogito, quæ nolo. Ac considerandum est vtrumne precaretur Dauid Dominum propter huiusmodi cogitata? quod & ipsi molestum esset cogitare quæ nollet, cum aiebat. Ab occultis meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto magno, & ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes, inquit, destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum in obsequium Christi. Si verò quis huic sermoni cominus occurrere ausus, responderit, docere Apostolum, non so-

lum in cogitando esse malum, quid odimus, & quid nolumus, sed in faciendo, quia dictum sit: non enim quid volo, facio bonum, sed quid nolo malum, hoc ago. Si vera dicit, qui hæc dicit rogabimus eum, vt explicet, quid mali erat, quid Apostolus oderat: quid facere quidem nolebat, faciebat tamen: & bonum, quid volebat facere, & non faciebat: sed contra potius, quoties volebat facere bonum, non bonum, quid volebat, sed malum, quid nolebat, faciebat: nunquid cum nollet idola colere, sed Deum, hoc quid volebat, id est, Deum colere, non poterat? quid verò nolebat id est, idola colere, hoc poterat? aut castus esse, quid volebat, non poterat? & impudicus esse, à quo abhorrebat, poterat? & denique vt summatim dicam, crapulæ, luxuriæ, iræ, iniuriæ, & reliquis maleficiis, quæ nolebat operam dabat: quibus autem volebat, iustitiæ, sanctitati non dabat? Atqui ipse in ecclesiis cunctos ad non violandam legem hortatoriè excitans, non solùm eos, qui turpia committunt, & faciunt, ad interitum, & itam seruari affirmat, sed eos etiam, qui illis assentiuntur: contendens iustitiam sine admixtione peccati exerceri, omne enim peccatum, & peccati studium carne perficitur. Hæc Methodius, & quæ sequuntur, ne omnia è Græco conuertam. quæ satis declarāt, quæ sint illa delicta, quæ Dauid propheta ait, non posse intelligi, de quibus subiungit idem propheta, ab occultis meis munda me domine: occulta enim & latentia vocat, quæ prius dixerat non posse intelligi, vt Paulus quoque dixit Prophetam imitatus. Quæ si non dominata fuerint: dominabitur autem, cum illis malis cogitationibus vtimur assentiendo, tunc inquit, emundabor ἀπὸ μεγάλης ἁμαρτίας, id est, à peccato magno. magnum enim peccatum vocauit, quod nos mortale dicimus. Vt iam hæc sint, quæ & intelligi possunt ad declinandum: & si admissa fuerint, intelligi debent ad confitendum. qualia sunt, quæ proximè ex epistola Pauli recitauimus, quæ aditum regni cœlestis prohibent, & quæ Dominus in euangelio dixit ex corde exire, & inquinare hominem, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias. quæ si

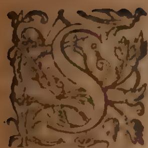
Doctrinæ Apostolicæ de confeßione multi alii cum Clemēte sunt testes, Diony. Areop. in eccl. hier. c. de piè defunctis, in epis. ad Demophilum.

non necesse esset confiteri in specie, nec cognosci, & nisi de de eiusmodi confessione peccatorum in specie Apostolorum Ioannes dixisset, cum dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, nunquam profectò Dominus in euangelio species peccatorum enumerasset: neque Apostolus Paulus idem in epistolis suis fecisset: Hactenus de apostolica doctrina confessionis in epistolas. Clementis quàm doctrinam ecclesia catholica per cunctum Orientem & Occidentem profitetur, cuius doctrinæ Apostolicæ multi alij cum Clemente testes sunt.

Ireneus lib. 3. c. 4. & lib. 4. c. 9. Tertull. in li. de pœnit. Cypr. sermo. 5. de lapsis & lib. 3. epist. epist. 18. ad clerum. Athanas. in serm. super illud, ite in Castell.

Responsio ad reprehensionem de reliquiis corporis Dominici summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quæ corpus Domini tetigit, ad alios vsus transferunt: & quomodo ista contra scripturam Magd. reprehendant.

Cap. 19.

Ed transeamus ad alia, quæ deinceps in eodem loco Magdeburg. ad traditiones quoque humanas, quas fingunt, retulerunt, vt de reliquiis, inquiunt, fragmentorum post cœnam domini.]

Si isti nobiscum, & cum vniuersa ecclesia Orientis crederent, esse extra vsum sacramenti Eucharistiæ corpus Christi, vt patres & maiores eorum semper crediderunt, quicquid ad corporis Christi honorem, & cultum, ac religionem pertinere videretur, æquè piè, ac libenter amplecterentur. neque dubitassent vnquam, quin ecclesiastica consuetudo reliquias corporis Dominici in sacrario summa religione, & diligentia custodiendi apostolorum institutione digna esset, cui non

ſolùm in hac epiſtola, quam iſti negant, teſtimonium Clemens tribuit, ſed in 8 libro de conſtitutionibus apoſtolorum, quas litteris mandauit. poſtquam enim, cum ſacrum ſit, ordine, qui interfuerunt, cum metu, & reuerentia communicarunt, diaconi, inquit, reliquias inferant εἰς παστοφόρια id eſt, in thalamum, ſic enim vocat ſacrarium, in quo collocatur verus ſponſus animarum noſtrarum, idémque panis viuus, & conuiuium nuptiale myſticum, cuius communione diuinæ naturæ participes efficimur. Nunc verò cum hoc Lutherani non credant, conſequens eſt, vt culturam panis communis, vt ipſi ſentiunt, & cuſtodiam eius religioſam anathemate ſancitam ad traditiones hominum, quæ cum ſcripturis ſanctis non conſentiunt, referant. Quorſum enim, inquiunt, panis cibarius, qui in peram, & arcam, & in ſinum condi poteſt & ſolet, & in popina, & in ſtabulo edi, in ſacrario ſeruandus ſit? Quæ iſtæc religio, vel potius ſuperſtitio? conuenit itaque in iſtos, quod idem Clemens in lib. 2. hiſtoriarum de diſputationibus Petri cum Simone Mago ſcribit dixiſſe beatum Petrum de Philoſophis Græcorum. πολλὰ καὶ διάφορα ἐδογμάτισαν τὴν ἀκολουθίαν τῶν ὑποθέσεων ἀληθείαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες ὅτι αὐτῶν ψευδεῖς ἀρχὰς ἑαυτοῖς ὁρισαμένων, τῇ ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν ἀπήνεγκεν. ὅθεν δεῖ τὰ πάντα παρελόμενον μόνῳ τῷ τῆς ἀληθείας πιστεύειν ἑαυτὸν προφήτῃ. Interpretemur latinè, multa, inquit, & varia tradiderunt arbitrati id verum eſſe, quod erat materiæ ſiue argumenti conſeques. latuítque eos, quia falſa principia ſibi ſtatuiſſent, extremum cum illorum principio conueniſſe. Quare oportet, omnibus ſublatis, ſoli vero prophetæ ſe ipſum committere, & concredere. Sic igitur Magdeburgenſi. euenit, quia hoc principium cum reliquis Lutheranis ſibi conſtituerunt, non eſſe corpus Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ extra vſum eius, quod conſequens erat, id verum eſſe putauerunt: id eſt, non eſſe in ſacrario ſeruandas reliquias fragmentorum, neque qui non ſeruaret, puniendum, non intelligentes, quia falſum principium ſumpſerunt, eius principij conſequens eſſe hoc extremum, quod veritati repugnat. quare oportet eos ſcripturis ſanctis cre-

Ex altera editione librorum Clementis. de qua Rufinus in prologo meminit.

dere, quæ corpus Christi extra vsum communionis esse, docent: ex quo efficiatur, vt ad salutem animarum, qua decet religione necessariò seruandum sit, ne vllum cum decedendi de vita tempus instat, extremo viatico, & maximè omnium necessariò priuetur, vt Synodus Nicena canone 13. statuit. cum sæpe accidat, vt propter tempus, vel locum, vel ægrotum ipsum, fieri sacrificium non possit, vt tunc ægrotus communicet, nisi ex ecclesia viaticum afferatur. Prophetās ergo Esaias de hostiis noui testamenti, & filios, inquit, aduenas, siue alienigenas, vt est apud septuaginta qui adhærent Domino vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos, & omnem custodientem sabbatum adducam illum in montem sanctum: & lætificabo eos in domo orationis meæ. & subiungit: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gētibus: sic enim est apud septuaginta. Quem locum ita interpretatur beatus Cyrillus, vt probet necessariò hæc ad tempus noui testamenti, & ad ecclesiam nostram pertinere, & de ea hoc loco Esaiam prophetasse. Loquitur enim (inquit) cum gentibus, quæ per fidem coniunctione spirituali cum Deo copulantur, qui gloriam suam in obsequio, ac seruitio Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant, nec amplius Deos alienos sequantur: qui ita seruant sabbata eius, scilicet Christi, vt non prophanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi. Huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in montem sanctum, id est in ecclesiam noui testamenti, cum alioqui, inquit, prohiberet lex alienigenis ingressum in templum, non ingrediatur, inquiens, Ammanites, & Moabites in ecclesiam Domini. At Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in ecclesiam introducit alienigenas. hæc ille. Cum igitur de domo sensibili orationis, id est, de ecclesia noui testamenti prophetet Esaias, in quam omnes gentes per fidē vocatæ, sensibiliter ingressuræ erant. sicut Dominus in euangelio de domo quoque sensibili interpretatus

Esa. 56.

Cyrillus.

Deut. 23.

Matt. 21.

Sicut prophetauit Esa. de domo orationis sensibili in nouo testamento, sic in eodem loco de hostia corporis Christi posita super altare ante vsum communionis.

est, cum aduersus eos, qui templum prophanabant, hunc Esaiæ locum citauit. quod non solùm propter templum vetus Prophetam dixisse, sed etiam propter templum noui testamenti idem Dominus exposuit, consequens necessariò est, vt altare quoque, de quo hic prophetat Esaias, non sit intelligendum altare cordis spirituale, sed ecclesiæ altare sensibile, super quod holocausta & victimæ impositæ placebunt Deo. Deinde, cum hæc, quæ sunt super altare, & placent Deo, iubeat Propheta comedere, consequens necessariò est, si corpus Christi comedunt, qui de altari communicant, corpus Christi fuisse super altare extra vsum communionis, id est, antequam communicarent: aut si non fuit, neque tunc est, cum communicant, siquidem ad comedendum ea, quæ posita super altare iam placebant Deo, inuitantur à Propheta, cum subiungit omnes bestiæ agri venite: comedite omnes bestiæ syluæ. Sic enim appellat Gentiles, de quorum vocatione prophetat. Sic etiam hunc locum idem grauissimus auctor Cyrillus in comment. suis in Esaiam interpretatus est. Interpretemur latinè. Quod si gentes, inquit, nomine bestiarum designat, & meminit, dicamus, dictum esse iis à Deo, venite, & comedite, quod quidem, inquit, significat tribuisse eis omnem copiam sacrorum charismatum, & viuificam mensam apposuisse. Comedunt enim panem vitæ effecti participes Christi, & concorporales sacramentis eucharistiæ, vt lætè dicant, Dominus pascit me, & quæ sequuntur. Quia verò dixerat Propheta de pane illo cœlesti, id est, de corpore Christi, venite, & comedite: rursus de vino mystico prophetans, id est, de calice sanguinis, subiungit: sumamus vinum, & impleamur ebrietate. Significat hæc diuina ebrietas, vt Gregorius Nyssenus in commenta. Cantic. Cantic. cap. quinto, ait, ecstasim, id est, mutationem in meliorem statũ, & mysteriorum cognitionẽ: hæc enim iis, qui digni sunt, ille cœlestis potus cõfert. aut significat, vt diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit infinitam omnium bonorum diuinorum affluentiam: & ecstasim, siue excessum intelligendi excellentiam Dei quæ omnem superat intelligentiam: huiusmodi ebrietatem efficit præ-

Psal. 22.

Greg. Nyss.

Dion. Areop.

clarus ille calix. Sequitur deinde: Et erit ſicut hodie, ſic & cras, ſignificat non conſumi, aut mutari hunc cibū & potum myſticum inſtar terreni cibi & potus. non enim eſt cibus, aut potus, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternā, vt Dominus dixit. Videtur mihi mirificè hūc locū explicare, quod ait beatus Cyrillus in epiſt. quā ad Caloſyrium ſcripſit, μαίνονται γοῦν οἱ λέγοντες ἄπρακτον εἰς ἁγιασμὸν τὴν μυστικὴν εὐλογίαν εἰ ἀπομένοι λείψανον αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμέραν, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ χριστὸς οὐδὲ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα μεταβληθήσεται, ἀλλ' ἡ τῆς εὐλογίας δύναμις καὶ ἡ ζωοποιὸς χάρις διηνεκής ἐστιν ἐν αὐτῷ. Interpretemur latinè. Inſaniunt, inquit, qui aiunt, myſticam benedictionem non valere ad conſecrationem, vt remaneant reliquię eius benedictionis in alterum diē: non enim alteratur Chriſtus: neque ſanctum eius corpus mutabitur: quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua eſt in eo. Sed demonſtremus adhuc ex euangelio ipſo, eſſe corpus Chriſti in hoc myſterio extra vſum ait enim Lucas: & accepto calice gratias egit, & dixit, accipite, & diuidite inter vos: nō hoc dixit de calice typico, & legali, ſed de myſtico, quod ſatis declarat Euangeliſta illis verbis: gratias egit, & dixit, accipite & diuidite inter vos: calicem enim benedictionis dedit diſcipulis. Et de hoc eodem calice dixit Matthæus: Et accipiens calicē, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus ſimiliter: gratias agens, dedit eis, pro quo Lucas dixit, accipite, & diuidite inter vos. quare cum iterum dicit Lucas. Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur, de eodem calice dixiſſe, de quo paulo ſupra, ſatis ſignificauit articulo, quo vſus eſt, dicens τὸ ποτήριον, cum tamen primo loco dixiſſet ποτήριον ſine articulo, ſicut dixerat ἄρτον item ſine articulo. Notauit hoc etiam Leontius Etholius in commentariis huius euangelij his verbis. καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρθρου ἐμφατικῶς, ἵνα τὸ προειρημένον νοήσῃς οὐ μὴν ἄλλο παρὰ τὸ πρῶτον· οὗπερ ἐπιτρέπει μεταλαβεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἄρτου μετάληψιν, ὃ καὶ λαβὼν εἶπε τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.

Cyrillus.

Luc. 22.

Corpus Chriſti extra vſum cómunionis ex euangelio.

Matth. 26.

Mar. 14.

hoc obiter obseruetur) quod antecessit. Dico n. quia ex Act.2.
hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Ioel.2.
Dei. de Pascha quoque mystico dictum est, si quidem de hoc dixerat: Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar nec enim de solo pascha typico & vmbratili Iudæorũ sic locutus esset, vt diceret desiderio desiderasse manducare illud antequam pateretur, sed potius de illo, in quo nostra salus continebatur, quã tãto desiderio desiderauit, vt pro ea mortem subire desideraret: & in ipsius mortis commemorationẽ hoc desiderabilissimũ pascha nobis in fine relinqueret. Denique hoc pascha dicit, de quo Paulus: 1.Cor.5.
pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus: sic quoque intellexit beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi paschæ: pascha, inquit, non est ieiuniũ, sed est ἡ θυσία ἡ καθ' ἑκάστην γινομένη σύναξιν. id est, est sacrificium, quod fit in vnaquaque synaxi, sic vocat conuentum ad Missam, & subiungit, sicut Paulus ait, Pascha nostrum immolatus est Christus, idcirco idem Apostolus postquam Corinthios propter incestum illum, de quo gloriabantur, reprehenderat, & postquam illum excommunicauerat, hortans eos ad expurgandũ fermentum malitiæ, id est, deponendam corruptionẽ peccatorũ, & ad faciendã mundam conscientiã, vt dignè pascha mysticum manducarent opportunè & accommodatè ad propositũ meminit de azymo, in quo consecrauit Dominus, expurgate, inquiens, vetus fermentũ, vt sitis noua cõspersio, sicut estis azymi: etenim pascha nostrũ immolatus est Christus, itaq; epulamini in azymis synceritatis, & veritatis immolatio enim cruenta in cruce non habuit azymos, sicut habuit immolatio incruenta in mensa, de qua dicit nunc Apostolus, Etenim pascha nostrum immolatus est Christus epulamini in azymis, &c. Dominũ imitatus, est cũ ait in euãgelio de hoc ipso Pascha: Desiderio desideraui hoc pascha mãducare vobiscum, antequam patiar. de quo subiungit statim: dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud significans, vt ait Leõtius Etholius, se non passurum esse iterum, sed semel passum, semel tradidisse nobis hoc mysteriũ. illud vero: donec im

pleatur in regno Dei satis declarat non de typico solo pascha, sed de mystico eum loqui. Vt enim vmbra nõ impletur, sed euacuatur, vt ita dicam, succedente veritate corporis: sic typicum pascha non est impletum, sed euacuatum potius in euangelio. Ac rursus, sicut iustitia non occidendi, vt lex iubebat, impletur in euangelio per iustitiam non irascendi, vt iubet euangelium, quia ad illam accedit hæc, & iustitia diligendi proximũ fit maior, & impletur per iustitiam diligendi inimicos, similia enim similibus comparantur, & augentur, & rursus iustitia diligendi hic secundum euangelium, implenda est adhuc in cœlo per iustitiam diligendi secundum charitatem beatorum, quia charitas non excidit, sicut Apostolus ait, sic hoc mysticum pascha implendũ esse dicit in regno Dei quia scilicet qui in hoc mysterio nunc sub aliena specie videtur, videbitur in regno Dei sicuti est, vt beatus Ioannes ait: & qui hic vix & à paucis gustatur, quam suauis sit, in regno Dei ab omnibus, inexplicabili suauitate & modo, sine vllo velamento, & in propria specie, ac gloria videbitur, & gustabitur. Accedet itaque illa tũc in in regno Dei reuelatio gloriæ cœlestis, quæ nobis implebit, quod hic propter statũ infirmitatis nostræ capere nõ possumus. Item, sicut de hoc mysterio sub specie panis dixerat, ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei: sic etiam de eodẽ mysterio sub altera specie, id est, vini loquens, postquam dixit repetens per recapitulationẽ, quod paulò supra in calice prætermissum erat, scilicet: Et accepto calice, gratias agens dixit, accipite, & diuidite inter vos, subiungit. Dico enim vobis, quia non bibam de generatione vitis huius, donec regnum Dei veniat: quod quidem eodẽ pertinet, quo illud superius, ex hoc non mãducabo illud donec impleatur in regno Dei, vt admoneret, scilicet, semel se passurum: & semel antequam pateretur in memoriam passionis suæ se hoc nobis mysteriũ tradere, quod nos quotidie in commemorationem eius celebramus. nobis enim noui testamenti ministris dixit, hæc quotiescunque feceritis, quæ ipse scilicet in nocte illa fecit. genimen itaque vitis vocauit vinum illud mysticum.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

Vt enim dicitur vinum propter ſpeciem tantum vini, ſiue imaginem, vel ſignum, quod relictum eſt in odore, colore, & ſapore, & aliis qualitatibus vini, ſic eadem ratione eſt, & dicitur genimen vitis, quod quidem genimen cum ſit ſubſtantialiter ſanguis Chriſti, ipſo Domino dicente, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, non enim dixit hic ſanguis meus, & hoc vinum meũ noui teſtamenti, conſequens neceſſario eſt, non eſſe ibi ſubſtantiam vini. Sed hactenus ex ſcripturis demonſtratũ ſit eſſe corpus Domini in myſterio extra vſum: demonſtratũ item ex apoſtolica conſtitutione quæ in lib. 8. Cle. conſti. apoſt. ſcripta eſt de reliquiis myſticis corporis Dominici in ſacrarium inferendis ad cuſtodiendum, ſic enim ait, vt iterum repetam, poſtquã omnes communicauerint, inferant, inquit, diaconi reliquias, quæ ſuperſunt in paſtophorion, nunc vocant tabernaculum, in quo aſſeruantur reliquiæ iſtæ ſacroſanctæ. Synodus quoq; Nicena, quam vos Magd. ſcio in honore habetis, teſtimonium dicit contra iſtud veſtrum dogma, in quo traditis non eſſe corpus Chriſti extra vſum, & manducationem, iubet enim inter diatypoſes, quæ in fragmentis eius Synodi græcè feruntur, vt cogitatione noſtra ſurſum erecta, fide intelligamus. *κεῖθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα.* Id eſt, vt credamus, inquam, poſitum eſſe in illa ſacra menſa agnum Dei, qui tollit peccata mundi, qui ſine mactatione ſacerdotibus immolatur, at cum eſt ſuper altare, nondum ſumitur, eſt igitur corpus Domini, extra vſum in ſacramento. Non latuit Caluinum hic locus, quem in ſuis inſtitutionibus deprauare voluit, decurtando partem, id eſt, reticendo, vt à nobis libro tertio de dogmaticis characteribus verbi Dei iterum notatum eſt. Item Sanctus Nilus Chryſoſtomi diſcipulus. *μετὰ δὲ*, inquit, *τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἐπικλήσεις καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτιθέμενα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ πιστεύομεν εἶναι ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα τίμιον χριστοῦ καθαρίζον φόβῳ καὶ πόθῳ μεταλαμβάνοντας καὶ ζωῆς αἰωνίου κληρονόμους ἐργαζόμενον.* id eſt, poſt inuocationẽ

Cõſtitutio apoſtolica de reliquiis S. Euchariſtiæ ſeruãdis.

illam tremendam, & aduentum spiritus sancti viuifici non iam nudum panem, & commune vinum sancta illa mensæ imposita credimus esse, sed corpus & sanguinem pretiosum Christi, quæ eos purgant, & hæredes vitæ sempiternæ faciunt, qui cum timore, & desiderio communicant. Præterea beatus August. in psal. 98. De carne Mariæ, inquit, carnem accepit: & ipsam carnem ad manducandum in salutem dedit nemo autem illam carnem manducat nisi prius adorauerit. &c. Deinde est in concilius Vormaciensi, Aurelianensi, Matisconensi secundo renouata hæc de reliquiis corporis Domini diligenter custodiendis constitutio. Cũ ergo tum scriptura sancta, tum apostolica constitutio nõ solùm in epistola Clementis, quam isti negant, sed in 8. libro de apostolicis constitu. scripta, qua vsque in hodiernum diem ecclesia totius Orientis & Occidentis summa religione vtitur, tum sancti patres & ecclesiæ catholicæ doctores, tum ecclesiastica concilia, peracta consecratione venerabile corpus Christi in sacro altari esse, & à sanctis Angelis, ac fidelibus Christianis adorari, & peracta item communione, idem corpus remanere, & seruari vno spiritu testentur, quis hunc locum epistolæ Clementis de reliquiis Dominici corporis diligenter custodiendis reprehendere poterat præterquam Magdeburgenses, qui fidem ecclesiæ catholicæ negauerunt? cum hanc interim neque Dæmones ipsi negare audeant, quos quotidie in nostris energumenis ad altare adductis sentimus horribili fremitu, ac vlulatu confiteri tremefactos, præsentiam corporis Domini in altari positi. Iam verò quod transgressoribus huius constitutionis de reliquiis istis diligẽter custodiendis pœnam anathematis à beato Petro constitutam esse Magdeburgenses accusant, non solum hoc faciunt, vt iterum dicam, quid non credunt esse ibi corpus Christi, sed quia vt etiam supra dixi, non intelligunt isti quorsum apud nos, qui credimus excommunicatio ista, siue anathema pertineat: eodem enim pertinet quo excõmunicatio illa canone apost. 8. sancita in eum, qui non communicat, si quis, inquit, episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut vllus ex Clero,

Conc. vormacien. Aurelian. Matiscon. de reliquiis corporis domini diligenter seruandis.

Quod scriptura, constitutio apostolica S. patres, concilio vno spiritu testentur esse corpus Christi in mysterio S. Eucharistiæ ante vsum communionis.

Quotidie dæmones in nostris energumenis horribili fremitu præsentiam corporis Christi in altari positi confitentur.

facta oblatione, nõ communicauerit, dicat causam, vt si idonea sit, veniam ferat: si non dicat, excommunicetur, tanquam qui noceat populo, & quod suspicionem iniecerit contra eum, qui obtulit. hactenus canon. eadem ratione intelligimus nos statutum esse à beato Petro anathema presbyteris, & diaconis, si negligenter sanctam eucharistiam seruauerint, vel dispensauerint, quod huiusmodi negligentia ad detrimentum populi spectet: præbetur etiam suspicio, quod non credãt esse ibi corpus Christi, qui ita negligẽter & indecorè illud tractẽt. Idem dicendum est de ratione anathematis in eos ministros ecclesiæ, qui palla, quæ super altare posita corpus Domini tetigit, ad tegẽdum mortuum, aut ad induendum abutantur. Etenim si caro victimæ veteris testamenti vestem tangens, eã sanctificabat iuxta quæstionem positam sacerdotibus apud Aggæũ prophetã, & fimbria vestis dominicę propter corpus, quod illa vestis tangebat tantæ sanctitatis erat, vt Hæmorrhoissam per fidẽ sanaret, carebit ne sanctificata palla super altare posita, quã caro domini nostri sub specie panis tangit? Quod si ita sanctificata est palla propter corpus Domini, an nõ præbebit suspicionẽ cõtra corpus ipsum Domini ad detrimentũ populi, qui illa ipsa palla ad alios vsus abutatur? Rursus si palla quãuis nõ tetigerit corpus Domini, tamẽ iã ad hoc per preces, & benedictiones dedicata est, ac cætera etiã vasa ad ministeriũ sacri altaris per sacras itẽ benedictiones deputata, sanctificata sunt, & dicũtur secundũ idioma scripturæ, vt cum ait. sanctifica mihi omne primogenitũ masculinum. pro eo quod est ἀνάγραψον καὶ ἀνάθες, id est. deputa, siue, adscribe, & dedica mihi: sic enim sancti patres verbũ ἁγιάζειν hoc loco interpretantur. an non docet ratio honestatis ecclesiasticæ, vt quæ sic ad ministerium ecclesiæ iã deputata sunt, non nisi à deputatis ad idem ministerium liceat tractari? Quod si ita est, qui contra facit aut faciendum esse iudicat. nónne contra Paulum apostolum facit, & iudicat. qui dixit, omnia honestè & secũdum ordinem ecclesiæ fiant? quod quidẽ quia latè patet, nõ debuit sigillatim de vno aut alio genere dicere, sed maluit in vniuersis, quæ in ecclesia

Matth. 9.

Exod. 13.

Contra scripturam faciũt, qui quæ ad ministerium ecclesiæ deputata sunt, & dedicata, ad alios vsus trãsferunt.

fiunt, honestatem & decorum vno verbo sancire, vt quicquid huiusmodi vos & alij vestri similes sigillatim reprehenderitis, nos Pauli regulam generalē obijceremus cū ait: Omnia honestè, & secundū ordinē fiant in vobis Corinthijs, id est in ecclesia Dei. Cur igitur, qui semper verbum Dei iactatis, hoc verbum Dei negligitis, & contemnitis, imò quod grauius adhuc est, accusatis? Accusatis enim dum quod secundum illud ipsum verbum fit, reprehenditis. Bene de vobis dixit beatus Petrus, audaces, vobis placentes, qui sectas non metuitis introducere blasphemantes. Dicite mihi, quos nec illi digiti quasi manus hominis scribentis, nec illa interpretatio Danielis de vasis domus Domini non prophanè tangendis, nec à quibus non decet, tractandis & vtendis, nec interitus Baltasaris regis Babylonis quicquam mouent: Quis apud vos, qui sit mediocriter Oeconomicus, omnia domus suæ vasa ab omnibus tractari, vbique poni, aut seruari patiatur? Quod ergo ratio œconomici decori domi tuę nō patitur, in domo Dei patiatur? seueritatem verò pœnæ anathematis, quā hic quoque isti accusant, defendit etiam ratio scandali grauis ad detrimentum populi pertinētis, tum propter exemplum, quo populus ad cōtemptum rerum sacrarum inuitatur: tum propter suspicionem, in quam venit, qui hoc committit. accedit huc, quod eo tempore, cum hæc sanciri cœperunt, ea supplicij seueritate opus erat, qua fieret, quod de seuerissimo illo supplicio Ananiæ, & Sapphiræ in Actis Apostolorum scriptum est, vt esset ecclesiæ ad cauēdum, propositum exemplum, & factus est, inquit, timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audierunt. Sed satis hæc sint, quæ hactenus hoc lib. quarto executi sumus, vt libri magnitudo, modum non excedat & nos aliquantum interquiescentes in quintum ingrediamur.

Scripturam accusat, qui quod secundum scripturam fit, accusat.

1. Pet. 2.

Dan. 5.

FRAN-

Francisci Turriani Societatis IESV,

Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro Epistolis decretalibus Pontificum Apostolicorum,

LIBER QVINTVS.

LEgimus in actis apostolorum Illustrissime & Reuerẽdissime Stanislae Hosi, multos fuisse Ephesi ex eis, qui fuerant curiosa sectati (erant autem inter curiosa illa, vt magni auctores testantur, in primis magica, & diuinationes) qui contulerunt, inquit, libros suos, & combusserunt eos coram omnibus. Horum similes sunt multi ex Germanis, qui & si disciplina Lutheri tanquam magica quædam ars eos aliquando dementasset, is enim velut alter Simon dixit se esse aliquem magnum, & sicut de illo scriptum est, in multis locis Germaniæ omnes ei auscultabant à minimo vsque ad magnum, tamen quia erant ex nobis, vt beatus Ioannes ait, vt nobiscum permanerent, damnata hæresi, & praua, atque hæretica sua curiositate, ac combustis libris ad ecclesiam catholicam propitio Deo iam redierunt. & vt quotidie plures redeant, plurimi ex nostris vt boni operarij, quanto possunt studio curant, alij sermonibus, alij scriptionibus librorum, alij assidua ad Deum

precatione, ali, vita, facti, sicut apost. Timotheo præcepit. exemplum fidelium in verbo. in conuersatione, in charitate in fide. & castitate. Qui verò in Lutheranis adhuc permanent, & doctrina, ac libris flamma dignis Lutheranorum vti pergunt, quorũ consumatio, vt idẽ apostolus ait. in combustionem, hi sunt similes Ephesiorum illius deæ cultorum, quippe qui vult Dianam quandam multimamam, quam Græci πολύμαθον vocant, hæresim Lutheranam colunt, quæ misera & execrabili fœcũditate tam multas iam peperit, & aluit sectas. Hi repudiata doctrina quam patres, ac maiores eorum, sicut ab initio acceperant, semper professi fuerunt. nouam disciplinam prauè curiosi susceperunt, & sectantur. Curiosum enim est, ad nihil aliud vacare, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui. vt de Atheniẽsibus illis beatus Lucas scribit. Hinc tot iam apud Lutheranos hæreses, quot apud illos philosophorũ sectę. Perductum quæ est ad exitum in nouis istis hæreticis, quod Apostolus presbyteris Ephesi prædixit, Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Hi sunt Lutherus pater omniũ Lutheranorũ, qui sunt πολυχικεῖς, interpretemur nos multisectos: Thomas Munzerus pater Anabaptistarũ, qui sunt itẽ varij: Carolstadius, & Zuinglius genitores sacramentariorum, & eorũ quoque multiplicium: Melancthon sator Confessionistarum, qui sunt etiam multiformes. & reliqui, ne omnes enumerem. Hi omnes post se discipulos abduxerunt. & vt vim verbi græci, quo vsus est Lucas, exprimam, de sinu ecclesiæ catholicæ, quasi de matris cõplexu vi auulserunt & abstraxerũt: hoc enim significat ἀπο τον. Sed quomodo abstraxerunt? loquẽtes inquit Apostolus peruersa & deprauata, hoc enim significat verbũ διεστραμμένα: peruersa autẽ esse nõ poterant, nisi à verbo Dei auersa essent. Vnde tamdiu non potest quis διεστραμμένα, id est, peruersa, & deprauata loqui, dum verbum Dei prauè, & peruersè non intelligit: nec interpretatur. Quare aut isti noui hæretici verbum Dei peruersè intelligẽdo & interpretando deprauant,

si nobis hæretici sunt:aut nos hoc facimus, si eis hæretici sumus. rectè enim Hilarius in 2. libro de Trinit. ait, de intelligẽtia hæresis, nõ de scriptura est:& sensus, nõ sermo fit crimen. ex quo fit, vt de interpretatione scripturarum, licet isti negent, tota ipsorum, & nostra contentio sit:neq; fieri possit, vt verbum Dei purũ, sine interpretatione vlla à Lutheranis, vt iactare solent, tradatur. quod si de interpretatione verbi Dei omnis cõtrouersia vtriusq; partis est, nihil aliud superest, nisi vt vel argumenta sine testibus: vel testes sine argumentis: vel potius vtrumq;, cum vtrumque habeamus, controuersiã dirimat. Sed rursus, quia nos argumenta ex scripturis sanctis ducimus, & isti scripturas peruersè loquẽdo id est, malè intelligendo, & interpretando deprauant, reliquum est tandẽ, vt necessario fiat, quod Paulus ad Timoth. scripsit, quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commẽda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Hoc est igitur, quod nostri catholici scriptores ab initio hæresis Lutheranę more & exemplo veterũ patrũ semper, vt necesse erat, fecerunt, & adhuc faciunt. ea scilicet quæ per testes omniũ sæculorũ, & ecclesiarũ, & vtriusq; linguæ Græcæ: & latinæ ex sanctis Apostolis didicerunt, & tradita sunt nobis, hæc productis testibus, & recitatis testimoniis die, & nocte scribũt: hæc episcopi ecclesiæ catholicæ, docẽt, & aliis, qui sunt ad docendũ idonei, ac fideles, vt doceant, cõmittunt. Cõtra verò Lutherani magistri quia nullos testes habẽt præter eos, qui ex domo eorũ prodierunt, per quos, ea quæ tradũt, ab Apostolis accepisse probare possint, ad improbandos testes nostros totum studiũ suum, & vigilias conuerterunt. in quo vna iam pridem sudant Magdeb. Centuriatores quãta possunt in perferendo labore industria, si industria dicenda est, quæ impiè & pestiferè ponitur. sudant, dico, laborãtes, quomodo quibus possint, suadeant, nullos nos habere testes, nescio quas inclinationes doctrinæ, vt ipsi vocãt & corruptelas in testimoniis nostrorum per calumniã & malitiam obiicientes. Quam autem verum sit, nullum istos habere testem, præterquam quod res ipsa loquitur, illi ipsi testantur, qui ex hæreticis ad nos, ex

quibus erãt, nobiscũ vt permanerẽt, frequenter reuersi sunt ex quibus, vt cæteros nunc taceam, nobilis quidã Salernitanus ex principis Salernitani familiaribus, cũ diu fuisset Caluinianus, & si illibenter, vt affirmabat, ante annos paucos in se reuersus, & filium prodigum imitatus, ad fidem ecclesiæ catholicæ in conspectu legati Pontificis Romani & multorum optimatum Auinione rediit, ædito libello confessionis suæ: in quo cũ causas amplius triginta numerasset, quæ ad redeundũ coegissent, vna ex illis erat, quod cum permulti veteres auctores, ex quo hæresis Lutheri ortum cepisset, in lucem in Gallia, Germania, Italia exissent, à quibus grauissima in Lutheranorum doctrinam testimonia dicerentur, nullum tamen vnquam testem ex veteribus sua ista nimia diligentia, & curiositate, ac labore assiduo, & ardenti desiderio reperire, & producere potuissent. satis hoc ipsum Magdeburgenses Centuriatores Lutheranorum scribæ, & aduocati probant, qui omnes alioqui bibliothecas Germaniæ & Galliæ scrutati, & multitudine librorum conquisita, & in gymnasiũ suũ cõportata, ac multiplici lectione diurna, & nocturna inter operas Centurialis officinæ partita, nullũ tamen testem in epistolas Pontificum Apostolicorum, cõtra quas coniurauerant, inuenire potuerunt, præter vnum ignotum, quem vocãt Calcheisem ante annos septuaginta, vt ipsi dicunt, natum. quam verò idonea sit tantula ætas ad dicendum testimonium contra tantã antiquitatem epistolarum, id est, contra scripta secundi sæculi Centuriarum, iudicent ipsi. Sed de teste isto respondebo suo loco in quinto eodémque extremo libro. Redeo ad Ephesios illos, apud quos erant quoq;, qui exorcismis non ex scriptura sancta rectè sumptis, vt S. Athanasius ad Marcellinum scripsit, sed à se malè compositis, & ornatis dæmones expellere conarentur, ex quibus septem illi filij Scæuæ Iudæi principis sacerdotum fuerunt, qui cum inciperent, vt Lucas narrat, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomẽ domini Iesu dicentes: adiuro vos per Iesum, quẽ Paulus prædicat, respondens spiritus nequam dixit eis, Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? & insi-

liens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum, dominatus inualuit in eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerẽt. Horum etiam similes sunt Lutherani, hi enim inter se de præcipuis rebus fidei, & vt quidam ex eis Nicolaus Gallus in Thesibus suis testatur de sublimibus doctrinæ Christianæ articulis contendunt, qui dũ suis falsis dogmatibus veluti quibusdam exorcismis à se factis, quod verbum Dei vocant alij alios increpare, & redarguere tentant, euenire solet, vt homo in quo est spiritus nequam in eos inuectus eosdem damnet, & anathema faciat. & vt vnum, aut alterum exempli gratia nominemus, fecit iã hoc Nicolaus Amsdorffius ex Confessionistis in libro, quem de publica confessione puræ doctrinæ euangelij & confutatione præsentiũ Suermerorum, vel factiosorum inscripsit, res, inquit, nihilo fit melior, sed in dies deterior: omnia nihil præ se ferunt aliud, quàm euangelium apud nos pessum iturum: & loco euangelij non nisi meros eosdémq; egregios errores nos habituros, nõ quidem aliam ob causam, quam quod humanæ rationis, prudentiæque, nõ autem ipsius veritatis studiosi sumus. Dum dicit hic in ipsius libri fronte cõfiteri se puram doctrinã euãgelij, & confutare hæreticos, dicere videtur, Iesum scio, & Paulum noui: Zuinglio autem, & Osiandro, atq; aliis hæreticis illud dicit, vos autem qui estis? & insiliens in eos, sic in eodem libro de confessione puræ doctrinæ euangelij ait, Primo igitur damnamus nos Gasparum Suencfeldium, & Anabaptistas, qui eam, quæ ore fit, euangelij prædicationem non modo contemnunt, & reiiciunt, sed etiam condemnant. Secundo etiã Osiandrinam damnamus factionem, quippe quæ nõ minus crassa, & impudens hæresis est. &c. Tertio Sacramẽtarios Zuinglium & eius sectatores condemnamus, &c. Quarto Adiaphoristas propterea, quod præter euãgeliũ etiam humanas traditiones in suis ecclesiis seruari iusserunt. Si quidem euangelium nulla hominũ mandata secum in ecclesiis obseruari patitur. &c. Sic iste homo, in quo erat dæmoniũ pessimum Lutheri, & Lutheranæ confessionis Augustanæ insiluit in illos alios hęreticos exorcistas. Itẽ Saxoniæ principes, & Comites

Mansfeldenses libris magnis æditis 11. sectas Lutheranorũ tanquã execrabiles condẽnarunt. Taceo Nicolaũ Gallum superintendentẽ Lutheranũ, qui in libro suo Theseon & Hypotyposeon plures alios Lutheranos condẽnat: prætereo etiã Illyricũ, qui in Melancthonicos, & Adiaphoristas atrociter incurrit. Sed videamus iam quemadmodum Paulus Apostolus tum presbyteros ecclesiæ Ephesi, tum Timotheũ Ephesiorũ episcopum aduersus curiosos illos instruxit, qui libris igne dignis, quos postea combusserũt, vtebantur: & aduersus illos, qui nomine Iesu, & nomine Pauli suis illis deprauatis exorcismis abutebantur, & contra hæreticos, quos idem apostolus prædixit ibi futuros, qui peruersa loquerẽtur. vt inde discamus, quemadmodũ nos quoque instructi, & parati esse debeamus contra curiosos istos nouos hæreticos disciplinæ Lutheranæ sectatores, qui tam multos iã libros incendio dignos scripserunt, & quotidie scribunt: quique falsis suorum dogmatũ veluti exorcismis nomine verbi Dei, quod falso iactant, transuertere volũt euangeliũ, vt de Galatis illis Apostolus dixit. Ergo postquam dixit Paulus, vt Lucas narrat. & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducãt discipulos post se, subiũgit, propter quod vigilate memoria retinẽtes, quoniam per trienniũ nocte, & die non cessaui cum lachrymis monere vnumquemque vestrum. Monet igitur hic Apostolus, vt cũ surrexerint, qui peruersa loquantur, quod est hæreticorum in eo primum vigilemus, ac primam curã ponamus, vt meminerimus, quid à primis patribus, & magistris à principio per tot sæculorũ curricula didicerimus, ac moniti simus, sicuti Ephesii ab Apostolo per trienniũ eruditi, & moniti fuerant. Quare si cũ in Germania Lutherus & alij post eũ loquẽtes, prauè, & peruersè verbum Dei surrexerunt, tunc Germani vigilassent memoria retinẽtes, quid die, & nocte catholici prædicatores patrum, ac maiorũ suorum memoria per Germaniæ ecclesias, ex quo Bonifaciũ Apostolũ Germania recepisset, semper docuissent, ac monuissent nũquã lupi ingressi populos mactassent, & perdidissent, Sed quia iuxta parabolam euangelij dormierunt ho-

mines, id est, ceperunt, obliuionem doctrinæ à principio seminatæ, venit inimicus eius, qui seminauerat bonum semen in agro suo, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Hinc satio zizaniorum. discrimē autem boni, & mali seminis, id est, verorum, ac falsorū dogmatū docet statim eadē parabola, vt rectè à quodā vetere interprete animaduersum est, subiungit enim cum autem creuisset herba, & fructū fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Scilicet quale sit euangeliū, quod Lutherus prædicauit, ex fructu, quem attulit, perspicitur, si cum eo cōparatur, quem antiqua euāgelij Christi prædicatio in Germania ante eum attulerat. imò ipse primus huius sementis zizaniorum sator Martinus Lutherus, cogente conscientia, testimonium non rogatus dedit, cum in postilla sua magna in euangeliū dominicæ primæ aduentus stomachose conqueritur, ex suo euangelio homines longè deteriores euasisse, quam in papatu vnquam fuerint adeò enim vitia & flagitia sub hoc suo euāgelio creuisse, vt in ipsum malum dæmonē trāsierint. Hæc Lutheri de zizaniis euāgelij sui testificatio. Deinde Paulus postquā presbyteros Ephesi rogauit, vt quæ per triennium monuisset, meminissent, subiungit. & nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipsius. Hæc demum fuit summa, & caput vniuersæ instructionis, commendare eos Deo, & verbo gratiæ ipsius, id est, euangelio, quod potens est, inquit, superædificare, & dare hæreditatē in sanctificatis omnibus. Quare si quod Luther⁹ prædicare cœpit, verbum gratiæ Dei fuisset, quod de spiritu Christi processisset, ea, quæ verbū dei à primo apostolo Germaniç VVbinfredo cognomento Bonifacio natione Anglo prædicatum, & semper in ecclesiis cunctæ Germaniæ, tanquā depositū fideliter custoditū fidei credentiū superædificauerat, nūquā destruxisset. Inter cætera verò, quæ illud verbū gratiæ superædificauerat, obedientia erat Romanæ ecclesiæ, quā primū, vt facilior esset reliqua demolitio, euāgelium Lutheri sustulit. Sic. n. sanctus Bonifacius in epist. ad Gudbertū archiepiscopum Angliæ scripsit. decreuimus in nostro synodali cōuentū, & cōfessi sumus catholicam fidem, & vnitatem, ac

subiectionem Romanæ ecclesiæ sine tenus vitæ nostræ velle seruare: sancto Petro, & Vicario eius velle subiici. &c. Ad hũc igitur modũ Apostolus presbyteros Ephesiorum cõtra curiosos librorũ pestiferorũ auctores, & lectores, ac falsos exorcistas, & futuros hæreticos instruxit, & monuit. Timotheum verò Ephesi episcopũ aduersus eosdẽ his etiã monitis quasi armis quibusdam muniuit. Tu autẽ, inquit, permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: permanere præcepit in doctrina ab Apostolo tradita, & eam instar depositi fideliter seruare: hæreticorũ enim est, nõ permanere in eo, quod ab initio audierunt, vt beatus Ioan. ait, imò ipsorum quoque est, vt idem Apostolus Paulus ad eosdem Ephesios scripsit, tanquam paruulos fluctuare, & omni vento doctrinæ circumferri, quod istis ipsis nouis hæreticis nemo est, quin euenisse sciat. Hinc enim Lutherana hæresis tam multiiugis facta est. hinc Confessionistæ, Osiandrini, Zuingliani, Adiaphoristæ, Melancthonici, Maioristæ, & reliqui manarunt. Deinde subiungit Apostolus, sciens à quo didiceris, scilicet didicerat Timotheus à Paulo, qui, vt idẽ Galatis testatus est, nõ ab homine euãgelium accepit, neq; didicit, sed per reuelationem Iesu Christi. itaque auctoritatẽ magistri commendauit apostolus, quo magis studium discipuli ad conseruandam doctrinã perceptã excitaret, vt sicut idem ad Hebræos scripsit, abundantius obseruaret ea, quæ audisset, ne forte perflueret. Hoc autem Martinus Lutherus cum alioqui superbissimus esset, & prophetã se vocare ausus, nunquam tamen ausus est dicere, non ab homine accepisse, neque didicisse euãgelium, quod prædicabat, sed per reuelationem Iesu Christi. Hoc ergo Martinum Lutherũ, & reliquos ab eo satos peruersa loqui fecit, vt de futuris illis hæreticis Paulus prædixit, quod nescierunt, vel potius obliti sunt, à quo euangeliũ accepissent, illud dico, quod euangelio suo nouo μεταστρέψαι, vt verbo apostoli vtar, id est, trãsuertere voluerũt. Nos igitur Reuerẽdissime Stanislae Hosi, vt propositũ nobis persequamur, permanentes, sicut sancti apostoli patres nostri monuerũt, in iis, quę didicimus, & credita sunt nobis, scientes ex quibus, scilicet

ſanctis apoſtolis, & apoſtolicis patribus ea didicerimus, pergemus deinceps reliquam doctrinam epiſtolarum Pontificum Apoſtolicorum ab iſtis reprehenſam auctoritate verbi Dei defendere, & ad cætera omnia, quæ in eam obiiciunt, vt hactenus fecimus, reſpõdere.

Defenſio doctrinæ de non accedendo ad menſtruatam in epiſtola Clementis quarta. Quod eam reprehendant Magdeburgenſes contra naturæ decentiam & honeſtatem. Item de purificatione, ſiue lauatione, contra naturalem quoque honeſtatem & honeſtæ conſuetudinis decentiam à Magdeburgenſibus reprehenſa.

Cap. I.

VT ergo reliquam deinceps cõfutationem eorum quæ doctrinæ catholicæ epiſtolarum adhuc Magdeburgen. opponũt, perſequamur, reſpondeamus eis ad id, quod in eorum accuſatione ſequitur, de vitanda menſtruata, & de purificatione in epiſtola Clemen. 4. hæc enim ad traditiones quoque humanas, vt proximè ſuperiora, retulerunt: & ad laqueos conſcientiæ, ſimiliter atque illa, pertinere dicũt. Recitemúſque prius, quæ Clemens ſcripſit. Eſt, inquit, ſanè propria quędam noſtræ religionis obſeruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quàm propriè ab vnoquoque Deum colente cauſa puritatis expetitur: de caſtimoniæ, dico, cautela, cuius ſpecies multæ ſunt: ſed primo, vt obſeruet vnuſquiſque, ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei. quod etſi lex de his non admonuiſſet, nos vt Cathari, non libenter volueremur in ſtercore (ſic enim eſt in exemplari vetuſtiſſimo bibliothecæ Vaticanæ & in altero Florentino bibliothecæ S. Marci) debemus aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines, & cœleſtium ſenſuum capaces, quibus ſummum ſtudium eſſe debeat, ab omni inquinamento cordis conſcientiam cuſtodire, &c. Admonuit Clemens Magdeburgenſes, ne humanam traditionem hanc eſſe putarent, neque tamen admoniti intellexerunt. Cum enim dixit, eſt ſanè propria

quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam hominibus imponitur, quam propriè ab vnoquoque Deum colente causa puritatis expetitur, an non clarè admonuit non pertinere hoc, quod nunc præcipit, ad humanam traditionem: neque se esse, qui ex se hoc hominibus, sed potius ab vnoquoque secundum legem moralis decentiæ, & sanctæ continentiæ hoc expeti? subiungit enim, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex. deinde subiungit de lege naturalis decentiæ. Quod & si lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, id est, mundi, non libenter volueremur in stercore. debemus enim aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines, & quæ sequuntur, iam recitata. Si Paulus cum Corinthios reprehenderet, quod contra decentiam quoque naturalem viri velato capite orarēt in ecclesia, & mulieres non velato, exprobans eis tarditatem non intelligendi quod honestum erat, aiebat, Vos ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare? nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier verò si nutriat gloria est illi? quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: quātò magis licet dicere vobis, & quidem tarditatem exprobrando, nec ipsa natura vos docet, quod si vir ad menstruatam mulierem accedat, vt cum ea rem habeat, summa intemperantia libidinis sit, & noxia turpitudo, ac execrabilis fœditas? Iudicent vestri laici Lutherani, si qui sunt paulò quàm vos temperatiores ac honestiores, vt condemnent vos de execrabili doctrina vestra, qui inter traditiones humanas, quas fingitis, legem decentiæ naturalis & sanctæ continentię non miscendi se cum muliere menstruata, retulistis omnis incontinentiæ magistri. Sed videamus de lege Dei. Forrassis enim existimastis, vt parum in scripturis sanctis eruditi huiusmodi consuetudinem cum menstruata, quia in Leuitico prohibeatur ad ritus Mosaicæ legis, quæ desita est, pertinere, ac nō potiùs ad honestos mores, qui ex decalogo, ceu ex fonte naturali, & diuino ducuntur. Isichius ergo presbyter Hierosolymitanus interpres Leuitici eruditissimus, interpretans hanc legem

1. Cor. 11.

Magd detestabilis incontinentiæ magistri.

Non ad cerimoniam legis, sed ad honestatem morum naturalem pertinet, nō accedere ad menstruatam.

Isichius Hierosolymitanus.

Leuitici.cap.20. A menstruata, inquit, abstinere nõ frustra legislator præcipit, sed hominem suadens ad pudicitiam, castitatísque eum diligentiam habere, ex qua sanctificatio prouenit, nolens in modum porcorum continuè cum mulieribus misceri, & ad cõmunem corruptionem vacare. hactenus Isichius. Item Clemens Alexand. in Pędagogo lib. 2. & Moises, inquit, ipsis etiam vxoribus interdicit accessum ad virũ, dum sunt in mẽstruis. non enim, inquit, rationi consentaneũ est, illa sordidũ purgatione illud genitale semen, quod paulò pòst futurũ est homo, polluere, nec sordido fluxu materiæ alluere semen bonæ generationis sulcis vteri priuatũ. imò ex Ezechiele intelligere potestis, vtrum ad traditiones humanas, quas somniatis, pertineat, an potius ad iustitiam decalogi, Et vir, inquit, si fuerit iustus (omne genus virtutis significauit) deinde partes iustitiæ exequens: si fecerit, inquit, iudicium & iustitiam, in montibus, non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël, & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, & hominem contristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, ad vsuram non accõmodauerit, amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum, & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem, hic iustus est: & vita viuet, ait Dominus. Si hæc omnia, quæ Propheta hoc loco coniunxit cũ abstinentia à menstruata, ad traditiones humanas, & laqueos conscientiæ, vt vos dicitis, pertinent, pertineat etiam abstinentia ista. Vos ipsi iudicate Magdeburg. Iam credo, pudet vos, vtinã pœniteat. Denique quod hæc de non accedendo ad eã, quæ in menstruis est, non sit traditio humana, sed traditio temperantiæ naturalis, ab iis obseruari solita, qui se in libidine continent, ex 6. lib. Clementis de constit. apostolicis cap. 28. perspici potest, Sic enim ait, cum naturalis purgatio cernitur in vxoribus, ne se cum illis cõmisceant mariti, vt proli consultũ sit, id enim lex prohibuit, cum ait, ad eã, quæ patitur mẽstruum, ne accedas.

Leu. 20.
Clem. Alex.
Inter iustitias decalogi retulit Eze. non accedere ad menstruatam.
Eze. 18.

Sed dicamus deinceps de purificatione, sic tamen vt more nostro prius recitemus, quæ Clemens ait: Bonum est autem, inquit, & puritati conueniens etiam corpus aqua diluere:bonum verò dico,non quasi principale illud,in quo mens purificatur,sed quod sequela sit illius boni hoc,in quo caro diluitur. sic enim & magister noster quosdam Pharisæorum & scribarum, qui videbantur cæteris meliores,& à vulgo separati increpabat,dicens eos hypocritas,quia ea solummodo,quæ hominibus videbantur, purificabant:corda verò, quæ solus Deus aspicit,inquinata relinquebant,& sordida, ad quosdam ergo ex ipsis, inquit, non ad omnes dicebat. Væ vobis scribæ & pharisæi, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis,intus autem plena sunt sordibus. Pharisæe cœce,munda prius, quod intus est, & quod deforis est, erit mundum. Verè enim si mens mundetur luce scientiæ,cum ipsa fuerit munda ac splēdida,tunc etiam eius,qui deforis est, hominis ipsa necessario curam gerit carnis suæ, vt & ipsa purificetur. Vbi autem ista, quæ deforis est, purificatio carnis negligitur,certum est neque de puritate mentis,ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinsecus mundus est, mundetur siue dubio & extrinsecus: non semper autem is,qui mundatur extrinsecus,etiam intrinsecus mundus est,videlicet cum agit hæc, vt hominibus placeat:hæc Clemens. quæ valent aduersus Ebionitas Cherinthi successores,qui frequenti lauatione corporis vtebantur, quod ea se à peccatis mundari falsò putarent, quæ nemo Catholicorum est, qui non dicat sanctissimè scripta esse: & qui non ea sequi & seruare studeat. Vos soli inuenti estis, qui improbaretis, qui tanto studio omnia ad calumniam vtcumque rapiendi tenemini,vt non animaduerteritis, quod hic accusatis,hoc vos &quidem laudate facere. Vellem enim à vobis quærere, an vos non faciem & manus lauatis, & id quidem quotidie, ac rursus manus,cum mensis accubare vultis? Equidem in Germania nunquam fui; sed quod fieri vidi,vbicumque fui, non puto non item apud vos fieri. Etsi enim fidem Ecclesiæ catholicæ respuistis: hanc tamen catholicam consuetudinem cum

Matt.23.

natura & scriptura consentientem,& apostolica admonitione commendatam nondum respuistis. Sic enim scriptum est in 8.lib.Clementis de apost.constitut. cap. 23.Omnis fidelis siue vir, siue fœmina postquam surrexerit è somno, antequam opus aggrediatur, postquam lauerit, oret: si autem fiat aliqua de verbo Dei instructio,anteponat fidelis siue vir, siue fœmina verbum operi:hactenus constitutio,ex numero earum,quæ similiores sunt monitis,quam legibus,quę ἰθιοματα, & ἐπιτηδεύματα à Platone dicuntur, de quibus libro primò dictum est. Quare si aqua, aut tempus deest ad lauandum,aut si fortè obliti sumus, neque laqueum conscientiæ iniectum putamus neque commissum peccatum non lauādo:puerile est hoc. At si quis à communi hoc & vsitato fidelium more alienus esse velit,reprehensionem iustam, & pœnam meritam incurrat. hic enim vsurpari quoque illud potest,nec ipsa natura vos docet, quod si quis fidelis manus, aut faciem sordidam habeat,ignominia est illi? Vos ipsi iudicate, an deceat illotos esse an lotos,non quidem Pharisaicè, sed Christianè,habentes priorem curam purificandi conscientiam, quàm corpus.Licet hic dicere, quod ait Clemens Alexandrinus in Pedagogo lib.2.describens enim ea,quæ ad decentiam hominis Christiani pertinent, cum eos reprehendit, qui frequenter expuunt, aut violentiùs excreant, aut inter conuiuium nares emungunt, subiungit deinde causam reprehensionis,inquiens: obseruandum est enim, ne, qui comprandent, præ nausea hanc indecentiam oderint, quæ intemperantiam arguit. Et paulò pòst, crepitus ructantium vitandos esse dicit,ne qui audiunt,testimonium rusticitatis,ac malæ educationis præbeant. ad hoc genus pertinet non lauare,quæ indecentia, vt intemperantiæ index ac testis fugienda est Christianis, quos nullam occasionem maledicendi, fratribus dare oportet. lauare autem in balneo viris quidem solius sanitatis causa permittit Pædagogus Clementis Alexand.mulieribus verò sanitatis & munditiæ. cum quo satis conuenit alia apostolica constitutio,similior item admonitioni, quàm legi in primo lib. de laicis à Clemente Romano scripta,

Consuetudo lauandi extrinsecus sordes cum natura, scriptura, & apostolica traditione consentiens.

Indecentia non lauandi sordes extrinsecus index intemperantiæ, & occasio detrahendi.

quæ modum ponit lauationi mulierum in balneo, vt honestè, atque vt fidelem decet, sine scandalo fiat. Quare hic non de lauatione corporis loquitur Clemẽs Romanus, qualis erat illa Pharisæorum, aut Ebionitarum, qui eas partes crebro lauabant, quæ extrinsecus cernũtur: quod autem intus erat, id est, cor, non mundabant, quod erat alioqui prius mundandum. Vnde Pædagogus Clementis Alexandrini velut in hunc locum Clementis Romani in hac epistola, quam Magdeburgenses negant, intuens, oportet autem, inquit. maximè quidem lauare animum purgante ratione, & non nunquam etiam corpus propter sordes, quæ ei adnascuntur. Væ enim vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, dicit Dominus, quoniam quod est extrinsecus poculi & patinæ mundatis, intus autem plena sunt omnia immunditia: munda primum quod intus est poculi, vt sit etiam mundum, quod est exteriùs. Deinde subiungit, optimum ergo lauacrum purgat sordes animæ, estque spirituale, & quæ sequuntur. Et sanctus Epiphanius confutans lauationẽ superstitiosam Ebionitarum. lib. 1. tomo 2. cap. 30. pronunciat inquit, perfectè aduersus Pharisæos & scribas crebro manus lauantes, quod illotis manibus edere non inquinat hominẽ. Quare, inquit, non solùm actiones istorum euertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostẽdit: tamen lauare manus siquis vellet, non esse noxã. Clemens verò Romanus in epist. sua, non solùm non nocere, sed etiã bonum esse, & puritati conueniens dixit. Sed quæret aliquis fortasse, quid in mentem Clementi venerit, vt de ista lauatione corporis meminerit? scilicet quia meminerat de sordibus sanguinis menstrui non miscendis cũ semine mariti, vt incontinẽtes homines solent. addiderat autem, custodiendam esse consciẽtiam ab omni inquinamẽto corporis, ne quis existimaret, nullã apud fideles mundandi corporis rationem haberi, præsertim cum & ad eos scriberet, qui ex gentibus crediderant, apud quos magna cura & studiũ lauationis est: idcirco de hoc quoq; valdè opportunè, & accomodatè aduersus Ebionem admonuit. Deniq; quo magis ad huc intelligant Magd: nõ de ritu vllo Iudaicæ purificationis,

siue lauationis hoc loco Clementem in epistola loqui? idem Clemens lib.6.de constit.apostolicis cap.23. Vir inquit, & vxor cũ matrimonio legitimo corpora commiscent, & coniunctionem corporum dimittunt, precentur sine obseruatione. & si enim nõ lauerint corpora, puri sunt. Valet hoc contra Ebionem, qui, vt sanctus Epiph. narrat, quotidie, si cum muliere rẽ haberet, statim baptizabatur in aquis. Sed de his hactenus.

Cõstitutio apostolica de non obseruanda laicis lauatione corporis superstitiosa post concubitum legitimũ contra Ebionẽ.

Defensio doctrinæ de communi vita in epistola 5 Clementis: & de origine communitatis rerũ, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum hæreticorum, & nostræ ætatis: item de vita communi religiosorum, & de voto, quo suscipitur, item de communi vita clericorum ex communi sumptu ecclesiæ. Cap. 2.

PErgunt deinceps, Magdeb accusare epistolas. De communi vita, inquiunt, Clem. epis. 5 & de publica ac solenni benedictione coniugum in templis, ad quem ritum necessariò obligari vult omnes Ecclesias Euar. 1. hæc Magdeburgenses. Sed de vita communi quid reprehenderent Magd. nihil amplius explicarunt, nobis quod vehemẽter miror, præsertim cũ in promptu esset, quod non solum ipsi, sed nos quoque reprehendimus. Cũ enim dixisset Clemens, vsum omniũ, quæ sunt in hoc mundo, communẽ cum omnibus esse hominibus debuisse: sed per iniquitatẽ factum esse, vt alius hoc suũ esse diceret, alius aliud: atque ita inter mortales factam esse diuisionem, citasséque Platonem, Paulum imitatus, qui Aratũ & Epimenidem, siue vt alij putant, Callimachum & Menandrum citauit, subiungit non Clemens, absit, sed aliquis patronus libidinis in Republica Platonis institutus, in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. quod quidem in vetusto exẽplari bibliothecæ Vaticanæ nõ est, vt perspici potest ab iis, qui voluerint oculis suis credere. vetus est hoc artificiũ adscribendi magnis auctoribus, quæ nunquam scripserunt, neque senserũt. cuius rei exemplũ ne longiùs petatur, dudum in opere

confessionis catholicæ Stanislai Hosij lectissimi Cardinalis Varmiensis apparuit. Qui cum de cœlibatu eruditè, & catholicè, vt cætera scripsisset, & de dispensatione eius pro sua modestia, ac prudētia sententiam interponere suam noluisset, nescio quis dispensationis in cœlibatu callidus patronus, nactus, vt sibi visum est, affingendi opportunitatem, sed parum in affingendo cautus, post Cypriani locum de virginibus Deo dicatis cōtinere nolentibus, in tertia æditione Antuerpiana Ioannis Stelsij sententiam suam de dispensatione interiecit, & auctori operis adscripsit, quam ipse quidem non esse illius, neq; quæ ibidem in margine apposita sunt, præterquam quod ipse idem auctor lectorem in principio operis postea æditi admonuit, satis ille ipse locus declarat, in quo auctor dicit, nolle se de dispensatione sententiam dicere. ergo sententia, quæ de ea re ibi dicta est cū notatione margini apposita nō est auctoris. ita in astutia sua comprehensus est ille, qui corrector simul & corruptor alieni operis esse voluit. audiui eum, cum de hac fraude, & quidem meritò diceret, si hoc iste me superstite ausus est, quid mortuo non ausus esset? sed redeamus ad locum Clementis, quem mirandum profecto est, cur Magdeburgenses dissimularint, qui tam diligenter alioqui, quid in his epistolis accusarent, quæsiuerunt. dissimulasse eos credo, ne damnare viderentur, quod apud suos Lutheranos fortasse fieri cuperent, qui etiam sponsas Christi virgines sacras, communes vxores habere volunt: quod eorum magister Lutherus in libro de vitandis hominum doctrinis inscripto docuit, & exemplo suo confirmauit, qui monialem ex monasterio Nymicensi raptam Catherinam de Bore vxorem duxit: & si ante annos amplius septingentos quinquaginta in Germania Synodus Salisburgensis S. Vigilio Archiepiscopo verbum Dei sequens, ne moniales nuberent, prohibuisset. quid igitur mirum, si etiam pro sua libidine & incontinentia, laicorum quoque vxores communes esse, profiteri vellent, vt quidam ex Anabaptistis ex Luthero natis, & Monasterienses profitentur, si tamen hanc eorum disciplinam generosi Germani paterentur. Quantò meliùs fecit Mallæus Cameracenas,

Cur Magd. cū vitam communē in epist. 5. Clem. reprehenderent quod ibi falsò scriptum erat de communitate vxorum dissimularunt.

racenas, qui lib. 9. ſuorum Chronicorum, cum non crederet ſcriptum eſſe hoc à Clemente, meritò exclamãs, is ne, inquit, contenderet coniuges ſingulorum omnibus debere eſſe communes? deinde ſubiungit: vel ex hoc ſolo verbo ſatis datur intelligi, cuius fuerit, nimirum infœlicis Nicolai, aut alicuius ſectatorum eius, quos inter primos hæreticos legimus. hæc Maſſæus. Magdeburgenſes verò tantùm abeſt, vt vlla hic exclamatione vſi fuerint, vt neque ſatis ſignificauerint, quid in iſta vita communi, quam notarunt, reprehenderent; communitatem, ne rerum ad exemplum Apoſtolorũ, & illius primæ eccleſiæ, qualis nunc in religioſorum cœnobiis ſic à communitate illa vitæ Græco vocabulo dictis, cernitur? an magis communitatem illa mulierum Platonicæ Reipub. quæ in 5. libro deſcripta eſt? nihil enim aliud, neque alio modo notarunt, quam ſic, De communi vita epiſt. 5. Clementis. Quare cum ſciant omnes, Lutheranorum magiſtris magis odioſam eſſe monaſticam rerum communitatem, quam incontinentiam hominum carnalium, vt qui ſint diſcipuli eius, id eſt, Lutheri, ex cuius 6. tomo operum manauit in vulgus, & iam in prouerbium Germanicum, abiit, ſi non vult vxor, veniat ancilla, & in lib. de vita coniugali, virum muliere, & mulierem viro minus carere poſſe, quam cibo, potu, & ſomno, ſuſpicor Magdeburg. hunc locum epiſtolæ Clementis de vita communi idcirco notaſſe ac reprehendiſſe, quod in eo Clemens vitam communem, quam Lutherus vna cum monachatu in Germania ſuſtulit, omnibus neceſſariam eſſe dicat, nõ quidem ad ſalutem, non enim hoc dixit: imò quia omnibus neceſſariam dixerat, ſtatim veluti interpretans, correxit. ſubiungit enim quibus neceſſariam diceret, & ad quid, inquiens, & maximè iis, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiũt, & vitam Apoſtolorum, eorúmque diſcipulorum imitari volunt. Hanc autem communitatem vitæ, etſi ab Apoſtolis ſanctis inſtitutam, & apoſtolico exemplo primæ illius eccleſiæ commendatam, ad quam hortatur Clemens, vt ad vitæ ſanctitatem commodiſſimam, ne quis tamen contemnere, aut tanquam otioſam, & humanæ vitæ incommodam re-

Quibus, & ad quid communitatem rerum neceſſariam eſſe dixerit Clemẽs.

Origo communitatis rerũ ad ortum naturæ relata.

prehendere auderet, vt iam olim ausi sunt hæretici, idcirco ad ortum naturæ integræ, ante peccatum retulit originem eius, cum ait, vsus enim omnium, quæ sunt in hoc mũdo communis omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, inquit, hoc est propter peccatum Adæ factum est, vt alius hoc suum esse dicat, & alius istud, sic inter mortales facta diuisio est. ad eundem statum naturæ integræ, ac nondum propter peccatum diuisæ hoc genus vitæ communis retulit magnus Basilius. imitatus itaque est Clemẽs Apostolum Paulum, qui, vt apostolicam traditionem velandi capitis mulie-bris defenderet rationem ex natura petiuit, nec ipsa (inquit) naura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier verò si comam nutriat, gloria est illi? quoniã capilli pro velamine ei dati sunt. Ei autem qui contendere pergeret, & rationem hanc, quæ satis traditionem ipsam defendebat, adhuc contẽnendam esse putaret, consuetudinem ecclesiarum opposuit, quæ, vt Tertull. ait, traditionis confirmatrix est, nos (inquit) talem consuetudinẽ non habemus: nec ecclesia dei. Sic Clemens vt exemplo Pauli apostolicam traditionem vitę communis defenderet, quam quidam contemnebãt, & quod grauiùs erat, ex voto susceptam violabant, rationem ex naturæ integræ statu petiuit. vt perinde sit, quasi diceret, an status naturæ integræ, in quo vsus omnium communis esse debuit, non satis docet vos communem vitam à sanctis apostolis traditam ad excellentem statum pertinere? vt iam qui statum vitæ communis religiosorum improbant, vt faciunt noui hæretici, consequens sit, vt statum quoque naturæ illius integræ, qui status innocentiæ dici solet, improbaturi planè videantur. Quare relinquendi sunt isti, vt contentiosi: & consuetudo ecclesiastica cœnobiorum, quæ ex apostolica traditione manauit, colenda & celebranda est. Deinde citat Platonem, qui dixit, amicorũ omnia esse communia: quod quidem dictum eatenus probat Clemens, quatenus conuenienter naturæ integræ, ad communem vitam, quæ ab apostolis tradita est, & quæ secundum Apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem in cœnobiis religiosorum viuitur,

Quatenus probetur Clementi dictum Platonis, amicorum omnia esse communia.

pertinere potest: non autem quatenus idem Plato ad communitatem quoque vxorum, & possessionum pertinere in repub. sua voluit, quod quidem tum ab hoc loco & proposito, tum à recta ratione naturæ insita alienum est, vt Aristoteles corrector Platonis vtrumque in 2. lib. Politicorum multis rationibus docuit. Deinde subiungit: & sicut non potest diuidi aër, neque splendor solis, ita nec ea, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent (sic enim in antiquo exemplari scriptum est) sed habenda sunt communia. hoc exemplo vsus est Clemens, vt probaret, sicut hæc omnibus à natura data sunt ad vtèdum communiter, ita cætera omnia esse posse, vbi charitas ad imitationem illius primi status innocentiæ, & perfectionis vitæ imitauerit, vt Apostolorum tempore Hierosolymis factum est. Imò & dominus, vt beatus Basilius in asceticis constitutionibus ad eos, qui in cœnobiis habitant, scribit, congregatis discipulis communia omnia, & se ipse communem eis prębuit. communis itaque vita, id est, communis vsus rerum, primùm quidem ex charitate naturali profectus est: quam qui accusat, naturam, & naturæ auctorē accusat. huius autem vita communis ex naturali charitate proficiscentis perfectio & consummatio est vita communis per diuinam gratiam ostensa, & tributa, sicut charitatis naturalis perfectio & absolutio, est charitas spiritualis & diuina. Hanc verò vitam communem excellentiorem sancti Apostoli & eorum discipuli coluerunt: & ad eorum exemplum hodie in ecclesia catholica infiniti monachi, & multi clerici seruant, sicut de suo etiam tempore beatus Augustinus in lib. de hæresibus testatur, eum scribens de quibusdam hæreticis, qui Apostolici dicebantur: Qui se, inquit, hoc nomine arrogantissimè vocauerunt, eò quòd in suam communionem non acciperent vtentes vxoribus, & res proprias possidentes. Deinde subiungit: quales habet ecclesia Catholica & monachos & Clericos plurimos. Sed ideo, inquit: isti hæretici sunt, quia se ab ecclesia separantes nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. hæc Aug. Verùm hos

Duplex genus communitatis rerum: & duplex genus charitatis.

Peius de communitate rerum ad necessitatẽ vitæ pertinentiũ senserunt qui se nostra ætate vocarunt euangelicos, quam qui olim se vocarunt apostolicos. imò peius quam quidam, qui nunquam in Christũ crediderunt.

nostri monachi nõ imitantur: nec hoc nos profitemur. Sed rursus vos Magd. peiores, estis quã illi hæretici, qui se arroganter apostolicos vocabant, vt ipsi quoq; arrogantissimè vos euangelicos vocastis: sed cur peiores? scilicet quia illi non contenti vitam communem, & Apostolicam vitæ Laicorum non communi vt excellentiorem anteponere, cæteros quasi nulla eis spes salutis reliqua esset, damnabant: vos verò non solùm non anteponitis, sed etiam accusatis, Apostolos, & Apostolorum exemplum condemnantes: imò in Deum, qui talem ac tantam gratiam eiusmodi vitæ communis eis dedit, blasphemantes. neque solùm peiores, quam illi hæretici estis, sed meliùs quàm vos, quidã veteres senserunt, qui nec in Christum vnquam crediderunt, nec Euangelium fortasse legerunt, qui solam rationem naturæ insitam secuti, communem vitam Esseorum summis laudibus extulerunt: Philonem dico in libro, quẽ sic inscripsit, quod solus bonus sit liber: tametsi Photius hunc in bibliotheca sua scribit Christianum factum à fide posteà ob iram & tristitiam defecisse: & Flauium Iosephum lib. 2. de bello Iudaico: eosdem quoque Pli. lib. 5. historiæ naturalis cap. 7. admiratus est, quos parũ deflexo vocabulo Hesenos vocauit, miram gẽtem appellans, sine vlla venere, & sine vlla pecunia. Sed vt magis intelligant Magdeburgenses, quod Dominus in Euangelio dixit illi adolescenti, si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, huc pertinere, id est, ad hanc vitam communem, quam Clemẽs apostolicus iis præsertim, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, necessariam esse dicit. interpretabor hic Latinè, quæ Nilus Chrys. discipulus, in libro eruditissimo & elegantissimo. Περὶ ἀκτημοσύνης inscripto, nos de nihil possidendo dicamus, ad Magnam diaconissam Ancyranam scripsit: æquè inquit, pulchritudo formæ, & opes appetuntur & vtriusque horum illecebris non irretiri, fortis animi est: sed qui propositum nihil possidendi susceperunt, maiore adhuc admiratione digni sunt, quippe quos æstimatio diuitiarum non traxit: neque mentem vanis curis alligare voluerunt. Nam cum cætera alia sensui iucunda

Quod dominus dixit vade & vende omnia quæ habes &c. ad eam vitam communem pertinebat, de qua Clem.

facilè homines inuitent, & fallant, multò etiam magis diuitiæ hoc faciunt, quod ad voluptates, & honores magnoperè sint accommodatæ: & quod insipientes longa consuetudo docuit, eos ducere beatos, qui sunt opulenti, tum propter gloriam & splendorem eorum, tum propter voluptates, quibus fruuntur. Deinde subiungit: Excellentes itaque existimandi sunt, qui tanquam in palestra cogitationes illas vicerunt, quæ mentem impellunt ad assentiendum opinioni populari de opibus amplectendis quasi veris bonis, & non relinquendis illis bonis, quæ omnium sententia magnæ æstimationis esse videantur. Hactenus Nilus. Ad hanc excellentiam omnia bona propter Deum relinquendi inuitauit Dominus adolescentem illum, quod vos quidem simul accusatis, dum vitam communem, quæ in non possidendo cernitur, accusatis. Ad hanc quoque vitam communem Dauid tanquam buccina spiritus. S. prophetica exsuscitauit, cum dixit, Ecce quàm bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum, quod quidem significantiùs græcè dicitur, habitare εἰς τὸ αὐτὸ, id est, in id ipsum, quod est ita vna habitare fratres, vt sicut in actis apost. scriptum est, sit eorum cor vnum, & anima vna: & nihil sit cuiusque proprium, nihil diuisum, sed omnia communia. esse enim versiculi huius hunc sensum legitimum, pertinereque in primis ad vitam communem religiosorum, interpres & testis est apostolica traditio, quam in hac epi. Clemens sic interpretando secutus est. idem fecit pater Aug. in sermone 52. de communi vita clericorum. loquens enim de clerico religioso, professus est (inquit) communiter viuendi societatem, & professus est, quam bonum & quã iucundum habitare fratres in vnum. Et in Psal. 132. de illa prima ecclesia loquens, ergo ipsi (inquit) primi audierunt, Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum. sed non soli audierunt: non enim ad illos solùm ista dilectio, & vnitas fratrum venit, venit enim & ad posteros ista charitatis exultatio, & votum Deo. Hactenus Aug. sic etiam magnus Basilius interpretatus est in eodem capite decimo nono Asceticarum constitutionum, sic enim ait de iis, qui vitam

Qui vitam communem in epis. Clem. quæ in nõ possidendo vllã rem priuatè cernitur, reprehendit, illud item simul reprehẽdit, quod dominus dixit illi adolescenti, vade &c.

communem profitentur, Dauid in psalmo cecinit, Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum. cum igitur in scriptura tum prophetæ, tũ Lucæ Euangelistæ in actis apostolorum sit societas ista vitæ communis, quam multiplicium ordinum monachi & religiosi secundum apostolicam traditionem profitentur, quid iam noui hæretici nomen monachi, aut monasterij in scriptura à nobis requirunt? an negant in scripturis rem subiectam vocabulo homousij, aut theotoci, quia neutrum horum in scriptura legant? minimè. ergo aut rem homousij tollant, quia verbum homousij non legunt: aut si non tollunt rem homousij, quamuis verbum ipsum non legant, nec vitam communem monachorum tollant, quamuis neque verbum monachi neque monasterij in scriptura legãt, quæ sunt alioqui cum ipsa apostolica traditione vitæ communis nata, vt ex Dionysio Areopag. Pauli discipulo in ecclesiastica hier. c. de monastica cõsũmatione perspici potest, qui monachas appellat: & Philon Alexandrinus qui beatum Petrum Romæ vidit tempore Claudij Imperatoris, eorum domicilia monasteria vocat in libro, quem de prima Marci euãgelistæ ecclesia, vt ait B. Hier. scripsit, ex quo (inquit idem Hier.) apparet, talẽ primùm Christo credentium fuisse ecclesiam, quales nũc monachi esse nituntur, & cupiunt. vt nihil cuiusquam proprium sit: nullus inter eos diues: nullus pauper: patrimonia egentibus diuidant: orationi vacetur, & psalmis, doctrinis quoque, ac continentiæ: quales & Lucas refert primum Hierosolymis fuisse credentes. Hæc beatus Hiero. fertur is Philonis liber in manibus omnium περὶ βίου θεωρητικοῦ ἱκετῶν inscriptus. Quod si vitam cõmunem religiosorum, de qua loquimur, propter votũ, ex quo suscipitur, Magdeb. reprehendunt, nihil enim explicarunt, nos ecclesias omnes Orientis, & Occidentis reprehensoribus exemplo Pauli opponimus, quæ talem consuetudinem habent, vt communem vitam ex voto suscipiant, & profiteantur, quicunque volunt, si probati sint, & idonei. quæ consuetudo non aliunde quàm ex apostolica traditione nata est, neque nasci potuit. in illa enim prima ecclesia qui huiusmodi vi-

Res subiecta vocabulo monachi in scriptura est, licet non sit vocabulũ ipsum. Vocabulum monachi, & vocabulum monasterii cum ipsa traditione apostolica vitæ communis religiosorum nata.

tam communem profiteri volebant, si posteà à proposito & recepto exciderent, rei voti erant. quod crimen exemplo seuerissimi supplicij, ac maximi terroris primùm in Anania & vxore eius à beato Petro vindicatum est, quia vt beatus August in regula sua prima ait, non licet sibi retinere, quod per pactum ad omnes pertinet, & deo est consecratum, quod Ananias, & vxor commiserant qui, vt ait beatus Hier. in epistola ad Demetriadem, post votum abstulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant, partémque sibi alienæ substantiæ reseruarant. Præterea, quod secundum institutionem apostolorum etiam in ecclesiis communem vitam ex communi sumptu ecclesiarum clerici viuerent, testimonio est, quod Clemens Rom. libro. 2. de const. apost. cap. 58. scribit. Si quis presbyter ex parœcia (nos verbo iam pro Latino trito diœcesim vocamus) aduenerit, excipiatur à presbyteris κοινωνικῶς: si diaconus, à diaconis. κοινωνικῶς excipere iubet, id est, more vitæ communis, siue vt ratio vitæ communis postulat, vt scilicet communicentur cum eis, quæcunque opus erunt. eodem verbo vsus est Eusebius Alexandrinus Archiepisc. ante annos mille trecentos in sermone de Dominico die hortans ad permanendum in ecclesia vsque ad extremum Missæ, siue (inquit) sit κοινωνικὸς, siue non sit, debet permanere, quousque dimittatur ecclesia, hoc enim significat μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς ἐκκλησίας. id est, siue sit clericus vel religiosus, hi enim, quia vitam communem ducerent, dicebantur κοινωνικοὶ, siue ex laicis. hinc dicta sunt à tempore apostolorum cœnobia, & canonici cœnobiorum: vnde sermones magni Basilij ad canonicos in cœnobiis, & ad canonicas. itaque non solùm in monasteriis, & cœnobiis monachorum vita communis à temporibus apostolorum suscepta, & culta semper fuit, sed ex magna etiam parte in ecclesiis cathedralibus, quas vocant, à clericis canonicis. vt etiam Guillielmus Durantes cognomento Speculator ante annos 300. libro sexto. diuinorum officiorum capit. de septem diebus post pascha testatus est pluribus antiquorum decretis obseruatis Vrbani, Augustini, Gregorij primi, Gregorij septimi, 12. quest.

Violatio voti in Anania, & vxore eius seuerè vindicata.

Vita communis non solum in cœnobiis, sed in ecclesiis à clericis canonicis ex voto suscepta.

piſcopum Salisburgẽſem ante annos 450.& amplius, feciſſeque eum, vt à clericis eccleſiæ ſuæ regula beati Auguſtini.id eſt,canonicorum regularium ſuſciperetur. Imò vſque in hodiernum diem canonici eccleſiæ cathedralis Garolitanæ, ſiue Garopolitanæ in Scotia regulares ſunt,id eſt, vitam communem viuunt, & nihil proprium habere poſſunt, ſicut ante annos 300. & amplius, vt perſpici poteſt ex decretali Inno.3. ext. de ſtatu mon.cap.Per tuas.Hæc omnia,quæ hactenus cõmemorauimus,eo ſpectant, vt intelligant Magd. vitã communem, quam improbant, non ſolum in monaſteriis,& cœnobiis monachorum,quæ ipſi oderunt, & eorũ magiſter Lutherus tum igne linguæ ſuæ, tum armis, & incendiis Ruſticorum in Germania deleuit, ſed in pleriſque eccleſiis cathedralibus epiſcoporum ad exemplum apoſtolicæ inſtitutionis ab ipſis vſque priſcis temporibus fuiſſe. Quod ſi communem vitam monachorum non patiuntur Lutherani ex apoſtolica inſtitutione veniſſe, quia verbum monachi in ſcriptura non legunt,patiantur vitam communem miniſtrorum eccleſiæ,qui ſunt presbyteri, diaconi, & epiſcopi, quæ verba in ſcripturis legunt. Sed de his hactenus, reſpondeamus ad alia.

Defenſio doctrinæ de ſolẽni benedictione ſacerdotali nuptiarum in epiſtola Euariſti: de cauſa eius,& vtilitate: & reſponſio itẽ ad id,quod in huiuſmodi traditionibus obiiciunt Magdeburgenſes,eſſe laqueos conſcientiæ.

Caput 3.

C rurſus, vt iam ad illud alterum de publica, & ſolenni in templis benedictione nuptiarum quam reprehenditis, veniam, ſi quod in Geneſi de Adam & Eua ſcriptũ eſt:Benedixitq; illis.& ait,creſcite & multiplicamini.ſimiliter ſecundum traditionem à maioribus relictam, & in eccleſia catholica per omnes mundi partes conſeruatam interpretaremini, nunquã epiſtolam grauiſſimam ſancti Euariſti apoſtolici pontificis propter benedictionem nuptiarum, quam ſecundũ Gen.1.

traditionem apostolicã sanxit, accusaretis. Aliter enim, inquit, à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorúmque successoribus traditum inuenimus, non sit cõiugium: & quæ sequũtur. Quia enim Dominus in Adã & Eua primis coniugibus, cæteris omnibus coniugibus benedixit: qui postea vsque, ad consummationem sæculi secundum illam à principio legem coniugalem per os Adæ omnibus coniugibus pronuntiatam copulandi erat, & quia in illis ab initio coniugale fœdus tã excellenti mysterio consecrauit, vt in eo magnũ vnionis Christi & ecclesiæ sponsæ sacramentũ, vt nos apostolus docuit, designaret, idcirco sancti Apostoli tanquam illius diuinæ benedictionis, & sacramenti nuptiarum interpretes, & religiosi cultores, diuinè tradiderunt, vt quod erat sacramentum, vt omnia honestè, & secundum ordinem fierent in nobis, sacerdotali ministerio cum precibus, & oblationibus honoraretur: & noui coniuges benedictionem sacramenti ecclesiæ per ecclesiasticos ministros vt decebat, acciperent. Sed quia noui hæretici negant quoque, sacramentum esse coniugium, disseram de hoc postea aduersus eos. nunc ad illud respondebo, quod hic potissimũ isti accusant, nempe quod ad hunc ritũ publicæ huius & solemnis benedictionis nuptiarũ necessario omnes ecclesias obligati pontifex Euaristus vult: atque hoc quidẽ ad humanam traditionẽ, & laqueũ conscientiis iniectũ pertinere putant, sic enim dicunt. quod quidem nunquam dicerent, si quid sit laqueũ iniicere apud Paulũ, intelligerent. tunc enim laqueus iniicitur, si de quo Christus consilium dat, & non præceptũ, quia sit arduum quid & communes hominũ vires superãs, idem postea lege imposita cuiuis iubeatur, quod est per vim legis quasi laqueo ad id trahere. Hinc Salomon in Prouerb. laqueus, inquit, viro, celeriter proprio ore sanctificare: post votum nanque pœnitere contingit. Hunc locum imitatus Apostolus hortans ad vitã cœlibem, & nulli eam imperans, cùm sciret Dominum dixisse, Qui poterit capere, capiat, postquam commoditatem eius vitę ad seruiendum Deo expeditiùs ac liberiùs, exposuit, subiungit: Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico, non

Quæ causa benedictionis sacerdotalis nuptiarum à S. Apostolis tradita.

Non intelligũt Magd. quid sit apud d. Paulum laqueum iniicere, quod in nostras ecclesiasticas cõstitutiones passim oblicivnt. P[illegible]onzo.

vt laqueum vobis iniiciam, id est, non vt, quod in vestra potestate est, promittatis, & postea promisisse pœniteat, ad quod seruandum per vim postea tanquã laqueo legis iniecto trahi necesse sit: sed tãtum, inquit, ostẽdi, quis hinc manaret fructus. Frequẽs est in scriptu ris vocari laqueũ legem, vt cum ait idem Salomõ, Laqueus fortis labia proprij oris. nẽpe quia tenetur lege constrictus, qui promisit. & rursus, lex sapientis fons vitę: insipiens sub laqueo morietur. Hoc dicit, quia lex imposita est, sicut Apostolus ait, iniustis, & nõ subditis impiis & peccatoribus. hi omnes sunt insipiẽtes, quos Salomon dicit, qui dum legem nõ seruant, efficitur eis lex fons mortis, & laqueus interitus. Et rursus in Prouerb. In viis tortuosis tribuli, & laquei, laqueos vocat leges positas iniquis, qui nõ ambulãt vias directas, sed obliquas, in quibus sub iis legibus, quas transeunt, & violant, tanquam sub laqueis intereunt. Interrogemus ergo nunc Magdeburgenses, qua ratione sit laqueus lex benedicẽdi publicè ac solenni ritu in templis nouis nuptis cum maritis, antequam conueniant in vnũ? An quia optio libera est, non benedicere? minimè, non enim hoc in Euangelio ostendi potest, sicut ostenditur libera optio vitæ cœlibis ei, qui nondum vouit & ideo illi iuberi non potest, quin iubendo laqueus iniiciatur. Licuit ergo sanctis apostolis hunc ritum iubere, & tradere, vt quidem tradiderunt, vt sanctus Euaristus testatur. Quod si huic epistolæ Euaristi, in qua hoc notastis, non creditis, interrogate omnes ecclesias Orientis, & Occidentis, an hunc ritũ teneant, & seruent? vnde ergo acceperunt nisi à sanctis Apostolis: si hoc accusatis, quod omnes ecclesias hac lege obligari Pontifex voluit, at non hoc Pontifex solus Euaristus voluit, sed sancti Apostoli prius voluerunt, à quibus traditum, & custoditũ esse affirmat: quare Apostolos hic accusate, imò accusate Paulum Apostolum, quod cum Dominus non præcepisset prius in Euangelio, vt si quis frater vxorem haberet infidelem, & hæc consentiret habitare cum eo, non dimitteret eam, Paulus tamen præcepit: nõ enim dicit, (quod vult, faciat) ita vt optionem det, & liberũ relinquat nõ dimittere: neq; dicit (melius

Prou.6.

Prou.13.

Prou.22.

Quædam apostoli præceperũt ecclesiæ, quæ Christus non prius præceperat.

faciet,si non dimittat) sed dicit præcipiendo, nō dimittat eā. Quod magis adhuc intelligi potest ex eo, quod deinde subiungit, quod si infidelis discedit, discedat, nō enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: ergo non dimittere eam, si consentit habitare, ad seruitutem & obligationem pertinet, qua tenetur fidelis manere cum infideli consentiente habitare, alioqui non diceret, cum non consentit habitare, remanere infidelem liberam ab illa seruitute & obligatione. sic etiā grauissimi auctores intellexerūt. Tertull. lib 1. ad vxorem Amb. in Comment. epist. ad Cor. item Chrysost. licet interpres nō intelligentes verbū Grecū προσνόησαι, malè pro consulendo acceperit, Hierony. in Com. Esa. cap. 15. Theodore. in Com. Pauli, Seuerianus Gabalonensis explanans illum locum, Vnum quemque sicut vocauit Deus, ita ambulet. Dicite ergo Paulum incecisse laqueum: imò accusate omnes vestros legislatores, quicunque vobis leges sanxerunt, id est, vt vos interpretamini, laqueos iniecerunt: quia iis ipsis legibus obligare voluerunt. Ac rursus, si ad id, quod sanctū & vtile est, obligari omnes ecclesias iugum durum est, & & id accusandum esse iudicatis, accusate etiam cætera Apostolorum præcepta. Sed vultis fortasse, vt leges nō sint laquei: rectè, seruate illas, & fient vobis fons vitæ, sicut ait scriptura: si quoque de hac lege benedicendi coniugibus dicendum est. Deinde, si lex vtilis est, quis neget oblationem eius vtilem & salutarē esse? Videamus igitur, quorsum spectet, coniugibus cum precibus & oblationibus in ecclesia benedici à sacerdotibus, eo scilicet, vt bonæ soboles generentur, & domino in actibus suis placeant, vt idem pontifex Euaristus ait. an parua hæc vtilitas? aut nunquid, quantum preces apud Deum valere possint, & soleant, ignoratis? si cibus, quo alitur, per verbum Dei, & orationem sanctificatur, vt idem sanctificatus corpori & animæ vtilis efficiatur, dubitabitis, quin coniuges per orationes, & sacerdotalem benedictionem sanctificati, ad bonas proles generandas proficiant? Præterea, de vxore inquit Apostolus, saluabitur autem per filiorum generationē, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum

Tertull. *Ambrosius.* *Chrys.* *Hierony.* *Theodor.* *Seuerianus.* *Gabalon.*

1. Tim. 2.

ſobrietate,ſiue potius cum caſtitate vt B.Hier.ſcribens aduerſus Iouinianum, legendum eſſe affirmat, ex quo intelligant parentes, inquit, B. Ambroſius in libro de virginibus, quibus virtutibus filias erudire debeant, quarum meritis delicta ſua redimantur, Virgo enim, inquit matris eſt hoſtia. & beatus Baſilius in libro de virginitate,ſi non mãſerint,inquit,filij in fide,dilectione,& ſanctificatione cum caſtitate, tenebuntur parentes crimine tranſgreſſionis,vnde ſtatim ſubiungit,ſuadeat pater filio, & mater filiæ, vt caſti ſint in Chriſto, κοινὸν γὰρ τὸ γέννημα, id eſt, communis enim eſt proles. Si igitur tanti intereſt parentum, vt eorum ſtudio & vigilantia filij bonis moribus inſtituantur,vt in filiorũ probitate ſalus parentum pendeat:contra verò in vitio pendeat interitus ex incuria, & indulgentia,quid magis in hac re neceſſarium,diuinè inſtitui,& tradi eccleſiæ ſanctæ potuit,quam vt ſacerdos nouis coniugibus per verbum Dei,& orationem benedicat, vt bonæ ſoboles,ſicut Euariſtus ait,ad ſalutem parentum generẽtur,id eſt,tales,quæ in fide dilectione, ſanctificatione, & caſtitate ſtudio ſancto genitorum permaneant? etenim ſi oratio priuata iuſti multum valet apud Deum, quis dubitet, quin multo plus valeat ad ſanctificandũ oratio publica ſacerdotis nomine eccleſiæ, quã Chriſtus Deus noſter ita ſanctificauit, vt exhiberet eam ſibi ſponſam glorioſam non habentem maculam, aut rugam,aut aliquid huiuſmodi,ſed vt eſſet ſancta, & immaculata? Denique, vt hunc locum finiam, accuſare apoſtolicum ritum eccleſiæ catholicæ in benedicendo coniugibus in templo,quid aliud eſt,quã velle,vt coniugium Chriſtianorũ nihilo ſanctius ſit apud nos neq; magis à nobis honorandum,quàm ab Infidelibus ſuũ coniugium?at ſi ita fieri oportet, & non excellit cõiugium Chriſtianorũ,neque plus gratiæ accipere,neque plus ſanctificationis præſtare debet, quid eſt, quod Apoſtolus ait, ſanctificatur enim vir infidelis per mulierem fidelem, alioqui filij veſtri immundi ſunt, nunc autem ſunt ſancti? an hoc dici poteſt de matrimonio coniugum infidelium? Quod ſi non poteſt dici,an nõ decet, vt cum precibus & oblationibus benedicatur,

orante sacerdote, vt tales ex coniugibus Christianis procreentur, quales sacramentum Christiani matrimonij decet? Nihil amplius faciet ecclesia in coniugio Christianorum celebrando, quę ex Apostolo, vt paulò ante dixi, didicit magnam vnionem Christi, & ecclesiæ sponsæ in carnem vnam, qua nutrit, & fouet eam in vnione coniugali mysticè significari, & quæ legit apud Salomonem, à Domino aptari mulierem viro: & apud prophetam Malachiam, Dominum testificari inter virum & vxorem, nihil, inquam, amplius faciet quàm infideles sine Deo, & sine scriptura sancta in hoc mundo, qui hæc ignorant? qui nihil horum credunt? quibus hæc omnia fabula sunt? sed de his hactenus.

Eph. 5. *Prou. 19.* *Mal. 2.*

Defensio doctrinæ de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi aspergenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatriam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius, & aliquid de traditionibus Apost. sine scripto.

Caput 4.

Equuntur alia, quæ deinceps calumniantur Magdeburgenses. Et de aqua, inquiunt, benedicta Alex. 1. sed quia idē notarant prius, & multa nos superiore libro de benedictione aquæ ex scripturis sanctis respondimus, non est necesse eadem repetere: illud tamen hic isti addiderunt, quod aquæ cum sale benedictæ vis sanctificādi aspersos adscribitur, id quia sine mandato Dei fiat, idololatriam esse & superstitionem. Hæc sunt ab impio Caluino quamquam inimico mutuati, vt solent hæretici alij ab aliis mutuari. tradit enim Caluinus in suis impiis institutionibus, omnes Dei cultus volūtarios sine Dei mādato, Deo esse odiosos, hoc verò Magdeburgenses cū exagerarent, ad idololatriam pertinere dixerunt, nihil est enim odiosius Deo idololatria & superstitione. Repetam ergo hic, & si non omnia, quæ Caluino ad hūc locum lib. 2. de votis monasticis respondi, An si quis se castrare voluerit propter regnum Dei, vt hoc vitæ modo & instituto Deū colat, aliquid faciet Deo odio-

Matth. 19.

ſum,adde etiam ſuperſtitioſum , cum hoc potius inſigniter item dominus laudarit? aut nunquid non hoc faciet ſine mandato eius , qui cum hoc mandare nollet , tanquam aliquid arduum, & ſupra naturam, ſubiungit, qui poterit capere capiat? Deinde ſi in vetere lege,quæ tot,ac tantis mandatis abūdabat, cultus Dei voluntarius ſine mandato eius non erat Deo inuiſus, *Leu.22.* ſed potius gratus , quomodo in nouo teſtamento erit? bouem,inquit, & ouem,aure,& cauda amputatis, voluntariè offerre potes: votum autem ex eis ſolui non poteſt.diſtinxit planè hoc loco Lex , quod ad Dei cultum ex mādato fit, cuiuſmodi eſt votum reddere,ſicut ſcriptum eſt, ſi quid vouiſti Deo , ne moreris reddere, ab eo,quod in voluntate poſitū eſt,vt fiat.aut non fiat, deo alioqui acceptum , & gratum , quale erat in lege Moyſis offerre deo hoſtiam aure , & cauda carentem: *Eccl.5.* ſi quis tamen hoſtiam deo vouiſſet , quia votum Deo ſoluere, mandatum Dei eſt, neceſſe erat, vt integra eſſet victima, id eſt,vt aure,& cauda nō careret cum autem Lex ſpiritualis ſit,ſicut Apoſtolus ait, neceſſe eſt *Rom.7.* hanc legem Leuitici impleri in nouo teſtamento ſecūdum ſpiritum: non enim venit dominus, vt ipſe teſtatus eſt,ad ſoluendā legem ſed ad implendam: neceſſe, *Matth 5.* inquam, eſt,habere nos aliquas hoſtias ſpirituales voluntarias aure & cauda carentes , id eſt , liberas à lege mādati,cui neceſſario in auditu auris, ſicut ait ſcriptura,obediendū eſt: & cui tanquam gubernaculo obſequendum.eſt enim auris Symbolum obedientiæ , quæ *Pſal.17.* ad mandatum refertur;& cauda ceu clauo aues remigium alarū huc,aut illuc flectunt,& volatum dirigūt: vt Lex mandati facit.quæ ad hanc,aut illam actionem iubēdo flectit ſignificare autem hoc in ænigmate caudam,ne quis dubitare poſſit,docet Eſ. qui poſtquā dixit prædicens bellum illud funeſtum à Romanis populo Iudaico inferēdum,Diſperdet dominus ab Iſrael *Eſ.9.* caput, & caudam vna die, interpretans quos nam Caput,& quos caudam vocaſſet,& cur,ſubiungit,ſenem, & eos,qui facies,ſiue perſonas admirantur, hoc caput, ſic enim eſt apud 70. nempe eos dicit , qui poteſtatem iudicandi habebant , & corruptè iudicabant ; qui in

Act. 4. actis Apost. principes populi, & seniores vocantur, vt beatus Cyrill. in eodem loco Esaiæ notauit. sequitur deinde, propheta docens mendacium, hoc est cauda. doctores ergo, & prophetas, quia expositione mandatorum dei, quæ est muneris eorum, huc, aut illud populum flectunt, caudam vocat. Quare qui cultus Dei voluntarios, id est mandato dei non sancitos tollunt, hi aut hostias veteris testaméti, quæ aure, & cauda amputatis secundum legem Leuitici voluntariè Deo offerri poterant, damnant: aut contra apostoli sentétiam legem illam Leuitici spiritualem esse, & vmbram habuisse negant. Quod si neutrum volunt, id est, neque legem Leuitici reprehendunt: neque spiritu carere dicunt, coguntur planè hostias spirituales ad dei cultum sine aure & cauda spiritualibus, nobis cócedere, id est, quæ voluntariè sine auditu & directione mandati dei ad dei cultum offerri possint: tametsi non offeruntur sine verbo dei non quidem iubente, sed approbante, vt in hoc loco Leuitici cernitur, sed Lutherani magistri non discernunt ista. Præterea, si omnes cultus sine mádato Dei sunt abominabiles, aut superstitiosi, cum Dauid aiebat: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, petebátne, vt quod deo alioqui odiosum erat, ac superstitiosum, gratum ei efficeretur? Voluntaria enim oris non sunt dicenda, quæ Deus mandat, sed potius quæ quis ad colendum Deum vltro facit. vt quod Dauid se fecisse proximè dixerat: Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Deinde, quia euenire solet, vt coactus quis iuret, & statuat in corde, vnde Apostolus in epist. ad Corinth. priore: Nam qui statuit, inquit, in corde suo, non habens necessitatem, id est, nó coactus, sed potestatem habens suæ voluntatis, id est, statuit sponte, idcirco Propheta postquam dixit, iurasse, & statuisse se custodire iudicia legis, vt doceret, sponte hoc iurasse, vt scilicet hoc bonum suum nó ex necessitate, sed ex voluntate esset, vt Paulus ad Philemonem scripsit, subiungit: Volútaria oris mei beneplacita fac Domine quod perinde est, quasi diceret: sit tibi Domine acceptum, quod iurauerim custodire iudicia iustitiæ tuæ: & adiuua, vt custodiam. illa autem iudicia dicit, quæ

Qui cultus Dei voluntarios tollunt, aut legem reprehendunt, aut spiritualem esse negant.

Psal. 118.

1. Cor 7.

Leui. 19.

quæ ſunt in Leuitico, de non ſtando contra ſanguinem proximi, nec eum odio habendo, neque quærenda vltione, & alia huiuſmodi. à quibus ſtatuerat, & iurarat Propheta nullis ſe aduerſis rebus, aut cruciatibus declinaturum: vnde ſtatim ſubiungit, ego autem humiliatus ſum nimis. Iurare ergo voluntarium fuit, & ſine mandato: & iurauit cauſa colendi Deum, vt ſcilicet, ſic iurando, ſe in virtute, & ſancto propoſito confirmaret, ac ſtabiliret, qui fuit pius in Deum cultus. Sed hic fortaſſe cauillabitur Caluinus, & cum eo Magdeburgenſes, iuraſſe quidem Prophetam vltro ea, quæ alioqui facere neceſſe erat. Sed eſto, concedamus hoc: at iurare non fuit neceſſe, quod quidē abſque mandato fecit, quod fuit genus cultus voluntarij ſine mandato. Etenim ſi quod iuro me facturum, id quidem antequā iurem, facere non eſt mihi neceſſe, & eſt alioqui ſanctum, & Deo acceptum, & in ſcripturis ſanctis laudatum, an non erit præſtantius & excellentius, quàm ſi id ipſum faciam, cum liberum eſt mihi, non facere? an ſi quid rectè fiat, nō erit eo melius, quo firmius? Qui matrimonio, inquit Apoſtolus, Virginē ſuam iungit, bene facit, ſiquidem neceſſitatem habet iungendi, & nō habet ad non iungendum, poteſtatem voluntatis ſuæ, nempe quia omnino vult filia nubere: ſed qui nō iungit, melius, inquit, facit, ſcilicet cum nō habet eiuſmodi neceſſitatem, ſed potius poteſtatem voluntatis ſuæ: & qui hoc ſtatuit in corde ſuo, & Deo promiſit, vt multi in Eccleſia catholica laudatè facere ſolent, qui ſic virgines ſuas ſeruant, & non inuitas, ſed volentes Deo conſecrant, de his enim loquor, hic profectò melius ſecundum Apoſtolum facit. Quis ergo audeat iam dicere, præter Caluinum & Magdeburgenſes & cæteros eorum ſimiles, omnes cultus Dei ſine mandato Deo diſplicere eſſéque ſuperſtitioſos? ſed hi ſunt, qui impiè nihil volunt, quamuis ſpontè & conſideratè, promitti, & voueri Deo ad cultū eius cū apertè dicat ſcriptura, Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio: ergo rurſus, placet fidelis & conſiderata promiſſio. Sed hactenus de cultu Dei voluntario, qui ἐθελοθρησκεία ab apoſtolo dicitur, de *Eccl. 5.*

quo plura adhuc paulò post, quem hic in epistola Alexandri Magd.in circo quasi superstitiosum damnarũt, vt aspersionem ex aqua & sale benedicto, quæ in eadẽ epist.ad cultum Dei, & populi sanctificationem tanquam genus oblationis, & spiritualis hostiæ secundũ apostolicam traditionem fieri iubetur, reprehenderẽt, voluntarium enim hunc quoque cultum esse crediderunt, vt in vno loco gemino errore ducerẽtur: & quod cultum voluntarium sine mandato Dei odiosum deo esse, contra scripturam, vt docui, tradunt: & quod hunc cultum aspersionis ex aqua & sale sanctificato ad sanctificandum populum à sanctis Apostolis, qui spiritum Dei habebant, mandatum esse negant. quos planè consuetudo ipsa omnium ecclesiarũ apostolicæ traditionis confirmatrix redarguit, & in errore versari cõuincit id quod satis clarè idem pont. Alexander significauit, cùm dixit, aquam sale conspersam populis benedicimus. Nisi enim eiusmodi ritus iam antea ecclesiæ traditus fuisset, & ab ecclesia receptus, & consuetudine confirmatus, nunquam sic dixisset, aquam sale cõspersam populis benedicimus. quin potius, si ipse primus huius cultus, ac religionis auctor fuisset, hoc modo dixisset, statuimus, aut volumus, siue quo alio simili, vt deinceps aqua sale cõspersa populis benedicatur. Hoc ergo fecit pont. quod in ecclesia fieri solitum sciebat: idemque in posterum faciendum esse mandauit: id est, vt consuetudo à sanctis Apostolis instituta, & tradita seruaretur. Sed vos Magd. & cæteri Lutherani nulla alia instituta, aut mandata Apostolorum esse creditis, quàm quæ verbis expressa legitis. Quare apud vos inane verbum est, & omni re subiecta caret, quod Paulus ad Thessalonicenses scripsit, inquiẽs: itaque fratres, state, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: nihil enim est, vobis auctoribus, quod per sermonem acceperimus. Si vos à fide Ecclesiæ non excidissetis, non sic existimaretis. Sed quia non statis in fide maiorum, & in eadem regula, sicut Apostolus ad Philip. scripsit, non permanetis, idcirco eorum traditiones non tenetis. rectè itaque Apostolus dixit, state, & tenete traditiones, qui enim non

Qui traditiones sine scripto non tenent, verbis Pauli conuincũtur cecidisse.

Philip.3.

ſtat,nõ eas tenet. In hoc ergo verum eſt verbum, quia iidem ſunt,qui ſtant,& qui traditiones tenent: propterea vos non tenetis,quia non ſtatis, ſed cecidiſtis.

Reſponſio ſecundum ſcripturam, & apoſtolicum canonem ad accuſationem Magdeburgenſium in epiſt.2. Sixti de ſupplicio populi quaſi iniuſto propter laicum,qui vaſa ſacra tetigit. Item reſponſio ſecundum ſcripturam ad accuſationem in epiſt.2. Sotheris de ſacratis fœminis prohibitis tangere ſacra vaſa, & ferre incenſum ad altare, & quorſum tendat eiuſmodi accuſatio. Caput 5.

Ccuſant rurſus, quod in epiſt. Alexandri ſtatutum eſt de vaſis ſacris non contrectãdis,niſi à ſacratis hominibus. Sed quia ſatis ad hoc ſuperiore volumine reſpõſum eſt,nec hic opus eſt,plura dicere,nec eadẽ repetere. ad illud tantum hic reſpondebo, quod hoc etiam loco addiderunt.Accuſant enim præterea,quod in epiſt.2.Sancti Sixti Pontificis, qui idem ſtatuit,ſcriptum eſt de pœna & ſupplicio eius, qui contrectarit. Sed recitemus ſanctionem: Quia,inquit,in hac ſancta ſede Apoſtolica à nobis, & reliquis Epiſcopis cæteriſque Domini ſacerdotibus ſtatutum eſt, vt ſacra vaſa non ab aliis, quàm à ſacratis,Dominoque dicatis contrectentur hominibus: indignum enim valde eſt, vt ſacra Domini vaſa, quæcunque ſunt, humanis vſibus ſeruiant: aut ab aliis,quam à Domino famulantibus,eique dicatis tractentur viris. deinde ſubiungit,ne pro talibus præſumptionibus palàm imponat populo ſuo: & hi etiam, qui non peccauerunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit pius ſæpiſſimè pro impio. Hoc inquam Magdeburgen. accuſarunt, quod iniuſtum eſſe videretur, vt non tantùm qui vaſa tangeret non ſacratus,ſed etiam totus populus,qui non tetigit, puniretur. Videntur tamen Magdeburgenſes aliquantum profeciſſe: qui enim prius accuſabant,quod eſſet in noſtra Eccleſia prohibitum, ne ſacra vaſa à Laicis tãgerẽtur,nũc paulo religioſiores facti, illud iã potius

Magd.paulo religioſiores facti in accuſatione de vaſis ſacris non tangẽdis à Laicis.

accusant, quod non is solum, qui vasa attrectarit, cui scilicet attrectare non licebat, puniatur, sed etiam populus, qui non attigit, quasi innocens videatur, cũ non sit tamen. Sed cur populus puniatur? nempe quia non satis est non tangere, vt culpa tangendi quis vacet, sed oportet non committere, vt alius tangat, cui nõ liceat, quod quidẽ fit sæpe dissimulando, & patiẽter ferendo quod minimè dissimulandum est, Comparent ergo Magdeburgenses cum his ea, quæ Apostolus in epist. ad Corinth. priore scribit de supplicio non tãtum eorum, qui de pane illo viuifico indignè edunt, sed eorũ quoque, qui non dant operam, ne id fiat, cùm possunt. Ideo ergo, inquit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiũt multi. deinde subiũgit: si quod nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autẽ, à Domino corripimur, ne cũ hoc mundo damnemur. Quem locum interpretans in parænesi ad pœnitentiam beatus Pacianus episcopus Barchinonensis, cuius meminit beatus Hieronymus inter ecclesiasticos scriptores, lætare, inquit, peccator, si in hoc sęculo, aut morte interciperis, aut languore consumeris, ne puniaris post sæculum: intellige quantũ sceleris admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte dissoluitur. Quod si vestra vobis vilis est anima, parcite populo, parcite sacerdotibus. Clamat Apostolus, Exiguũ fermentum totam massam corrumpit: quid facias tu, propter quem omnis massa corrumpitur? propter quẽ laboratura est tota fraternitas? Viues tot animarũ reus? excusaberis, cùm te Ecclesia dixerit suæ cędis auctorẽ? cum tibi communionem suam imputauerint innocẽtes? Ecce iterum Apostolus ad sacerdotes: Nemini cito manus imposueris, ne cõmunicees peccatis alienis. Hactenus Pacianus auctor grauissimus, & sanctissimus. Item beatus Chrysostomus in comment. psal. 49. interpretans illum versiculum. Et cum adulteris portionem tuam ponebas, de eo, qui cum indignis ad mẽsam Domini accedit. μερίδα enim, quam interpres vertit portionem, vocat Propheta, vt Dionysius quoque vocat particulam, siue portiunculam cœnæ dominicæ,

Cur populus aliquando instè puniatur, quod sacra vasa à laicis tangantur.

1. Cor. 11.

S. Pacianus.

1. Cor 5.

1. Tim. 5.

Chrysost.

Dionys.

siue sanctæ Eucharistiæ. Si videris ergo, inquit, aliquē eorum, qui tecum congregantur, fornicātem, & ad sacramenta accedentem, dic ei, qui est minister distributionis eorum, hic est indignus sacramentis. arce prophanas manus. Et paulò post, papè quantum malū, ex eo quod celentur, atque obtegantur aliorum putredines, quando dicit eum esse socium luendi pro peccato supplicium. hæc Chrysostomus, scio non esse paria peccata, indignè communicare, aut indignè communicātem dissimulare: & laicum sacra vasa tangere, aut dissimulanter ferre tangētem sed rursus neque supplicia erunt paria. illud modò agitur, vt simili exemplo demonstremus, propter peccatum, quod alius peccauit, puniri interdum, qui illud quidem non peccauit, non tamen dedit operam, ne id peccati ab alio committeretur, cum posset, & deberet. Sic etiam canone Apostolorum 36. cautum est, vt si populus sua nequitia ac prauitate nolit Episcopum recipere, Clerus ciuitatis excōmunicetur. Deinde subiungit rationē. Quia, inquit, nō fuerunt Clerici eruditores populi subiectionem detrectantis. Ergo sicut propter peccatum indignè communicantis contingit puniri alios, qui ipsi alioqui nō indignè communicarunt, & propter peccatum populi recusantis Episcopum contingit puniri Clerum, qui tamen non recusauit, sic propter peccatum prophanè tangentis vasa sacra contingit iustè puniri populum, qui non tetigit. causam in singulis reddidimus. Reprehendunt præterea Magde. quod est in Epist. 2. Sotheris prohibitum, ne sacratæ fœminæ vel monachæ sacra vasa tangant: nec incensum ad altare deferāt, quæ omnia, inquit, Pontifex, vituperatione & reprehensione plena esse, nulli rectè sapientiū dubium est. Sic quoque vobis visum esset, Magdeburgēses, si tales essetis, id est, rectè sapientes. Sed quia non rectè sapitis, neq; quicquam honestè, & secundū ordinē in Ecclesia Dei fieri vultis, sed omnia potius indecorè & perturbatè, ac cōfusè, idcirco hoc accusatis. Dicite mihi elegātes, & sapientes viri, est ne honestum & decorum, vt mulieres in Ecclesia doceant? Credo negabitis, ne verbum Apostoli negare videamini, qui in epistola ad Cor. præce-

pit, vt mulieres in ecclesia taceant. Non enim, inquit, permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem volũt discere, domi viros suos interrogent. etenim si non licet illis loqui in ecclesia, vt discant saltem interrogando, quãto ergo minus eis liceat ibi docere? Sed rationem Apostoli audiamus: Turpe est enim, inquit, mulieri in ecclesia loqui, turpitudinẽ rei causam esse dixit, quam quidem turpitudinem rei naturalem nulla sanctitas, neque scientia mulieris excusare potest. Vnde rectè Synodus Carthaginensis 4. Apostolum secuta, Mulier, inquit, quamuis docta & sancta, in conuentu virorũ docere ne pręsumat. Quod si docere mulieres in ecclesia turpe est, ac proinde, graui & necessaria ratione eis interdictum, quomodo nõ sit etiam turpè, incensum eas ad altare deferre? an ne igitur ministras altaris esse vultis, vt per gradus ex diaconissis altaris presbyterissas postea faciamus? miseros homines, qui tanto odio Ecclesiæ nostræ flagratis, vt omnibus repagulis pudoris naturalis, & ingenitæ verecundiæ diruptis, nulla honestatis, neque decentiæ ratione habita, quicquid in nostra ecclesia est, inuidia inflammati, ob hanc tantùm causam, quia nostrum est, accusare audeatis. Sed videamus quid Apostolus, postquam præcepit, vt mulieres in Ecclesia tacerent, subiunxerit, ne quis existimaret, omne iam decorũ in Ecclesia seruari, & omnem turpitudinem vitari, si tantùm mulieres in Ecclesia neq; interrogarẽt discendi causa, neque docerent: Omnia, inquit, honestè & secundum ordinem fiant in vobis, quasi multa alia superessent, in quibus honestas quoque seruari, & turpitudo declinari deberet, cuiusmodi est hoc, ferre mulieres sacratas incensum ad altare, & cætera omnis ministratio, quæ ad altare fit, quod põtifex Sother tam turpè, & tãta vituperatione dignum esse iudicauit, vt vbicunque ea macula aspersa esset, quàm celerrimè posset, hoc apostolicæ traditionis decreto abstergi iuberet. Significat autem fuisse hoc à quibusdã pseudoapostolis introductum, qui se in Apostolos transfigurabãt, illud, credo, pseudoapostoli isti dicebant, quod contra Moysem illi sacrilegi Coritæ & Rubenitæ, cũ Datan & Abiron, qui

Syn. carth. c. 49

Qui volunt prohibitũ esse fœminis sacratis ferre incensum ad altare, fieri eas per gradus volunt ex diaconißis presbyterissas.

Leu. 16.

Magd. b. & cæteri Lut. similes Coritis, & Rubenitis

incensum in thuribulis sacrilegè obtulerunt: Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: quid eleuamini super populum? horum vos similes estis. Inter cætera enim, quæ in epistolis pontificum Apostolicorũ accusatis, est (vt vestris verbis vtar) distinctio Clericorum, siue spiritualium propter sanctitatem, de qua Clemens in 1. epist. & Thelesphorus itẽ in epist. sua agunt, cum tamẽ (inquitis) omnes pij dicantur sancti in scriptura. Hæc vos, quæ ad illud vestrũ dogma, vel potius dicã commentum, pertinent quòd traditis, nõ esse sacerdotium verũ & externum, id est, nõ esse aliud sacerdotium, præter sacerdotiũ ex baptismo, quod satis à nobis scripturæ auctoritate suo loco iã confutatũ est. Vnde simul intelligi, & demonstrari potest, vt est præter communem omnium Christianorum sacerdotium ex baptismo, aliud speciale verum, & propriũ ex ecclesiastica ordinatione à Christo institutum, sic præter communem sanctitatem baptizatorum, esse aliam specialem hierarchicè in Ecclesia ordinatorũ. Ergo vt illi pseudoapostoli incensum à mulieribus sacratis ad altare ferri volebant, tanquam ministræ altaris essent (ita enim viam muniebant ad communicandum cum fœminis sacerdotiũ) sic vos eodem spiritu, quo illi, agitati, suscepto illorũ pseudoapostolorũ patrocinio, epistolam Sotheris põtificis, quia hoc dixit, accusatis. Sed illud iam valde ridiculũ est, & vobis repugnans, quod cum incensum nullum esse velitis, nec ab vllo ferri ad altare, imò & incensum, & altare, & sacrificiũ omnino tollatis, nunc accusatis, quod sacratis fœminis, ne ad altare incensum ferant, prohibeatur. Sed vt hunc locũ finiam, in ecclesia nostra catholica, quia omnia, sicut Apostolus præcepit, honestè, & secundũ ordinẽ fiunt, mulieres sacratæ, siue Virgines sint, siue viduæ, nõ possunt esse ministræ altaris: turpè enim est, mulieres viris præesse, est autem ministrare ad altare, quoddam præesse Laicis, qui ab eo ministerio arcentur: turpè item, discurrere per ecclesiam, quod necesse esset facere ministras. idcirco huiusmodi virgo, siue vidua, non ministra altaris est, sed potius tanquam altare quoddam, vt Clemens lib 3. de cõstitutionibus apostolicis cap. 6. ait:

Magd. patrocinium suscipiunt pseudoapostolorum.

Ridicula absurditas Magd.

1. Cor. 14.

Cur mulieres sacratæ siue viduæ, siue virgines non poßint esse ministræ altaris.

Virgines & viduæ eccleſiæ inſtar altaris ſunt ſecundum conſt. apoſtolorum.

Altare autem inquit, non obambulat, aut circuit, ſed in vno loco poſitum, ac fixum eſt. ſic illas admonuit apoſtolica conſtitutio, perſeuerandum eſſe in orationibus. nec eſſe eis circumcurſandum accipiẽdi gratia, ſed magis expectandum, vt offeratur illis velut ad altare: ac multo etiam minus miniſtrandum ad altare, altare enim ipſum non poteſt fungi officio miniſtri. Sed hæc hactenus. trãſeamus ad aliud caput accuſationis.

Defenſio doctrinæ de delectu ciborum in epiſtola Teleſphori: & explanatio loci epiſt. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani deprauant. & de ieiunio ex ſcripturis: & de fabulis apud Paulum abſtinentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad medicum vtili, ex auctoritate multorum veterum patrum. Caput 6.

" Eleſphori epiſtola 1.] hoc ipſum prius diſtinctius adhuc notarant Magdeburgenſes cum paucis aliis, quæ quia ad caput doctrinæ potius pertinere videbantur, reſponſionem ad ea in hunc librum reſeruaui: Recitabo ergo prius
" procemium, quo vſi ſunt iſti. Cæterùm, inquiunt, ſi
" reliqua ad amuſſim doctrinæ Prophetarum, Chriſti,
" & Apoſtolorum examinantur, ipſa myſterij iniqui-
" tatis fundamenta, & inſignia inueniuntur, qualia
" ſunt prohibitio coniugij, Clementis epiſt. 2. & quod
" Euariſtus mulierem iubet, ſi adulterium cõmiſit, viro
" ſuo reconciliari, aut, remanere innuptam: & pro-
" hibitio ciborum, Theleſphorus ſeptem hebdomadas ante paſcha à carne ieiunare præcipit &c.] Reſpondebo ad hoc extremum prius vt ordinem reſpondendi ad caput de doctrina, quod Magdeburgenſes ſeparatim compoſuerunt, ſeruem. Hic igitur verũ quoque eſt, quod beatus Petrus de epiſtolis beati Pauli ſcripſit, eſſe in eis quædã difficilia ad intelligendũ, quæ indocti, & inſtabiles ad ſuam perditionẽ deprauant, quale eſt, quod in epiſt. ad Timotheum priore ſcriptum eſt in eos, qui, cibos tanquam natura malos prohibeant.

2. Pet. 3.
Locus Pauli de cibis difficilis ad intelligendũ ex numero eorum, quos Petrus dixit.
1. Tim. 4.

idcirco enim Paulus de eorum creatione meminit, dicens,(quos Deus creauit) vt illos statim verbo Domini confutaret: De Domino enim dixit Moyses, Vidit cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Prouidens autem scriptura, quia bonum est abstinere à cibis in honorem & cultum Dei ad profectum spiritus, præsertim cum venturi essent hæretici, qui contradicerent, vt nũc Magdeburgenses, ne quis falsò existimaret sanciri hic perpetuam, ac necessariam adiaphoriam, id est, indifferentiam ciborum, non dixit solum, Quos Deus creauit sed ad percipiendum cum gratiarum actione. Quibus verbis satis significauit iis, qui intelligere volunt, percipi quidem aliquando cibos alioqui bonos, vt à Deo creatos, non iustè tamen, nec in Domino, ac proinde non percipi in gratiarum actione: nam quod iniustè fit, non potest esse in gratiarum actione, Malum enim non est in bono, vt ait apostolica constitutio. Hoc ipsum solet scriptura in aliis prouidere, quibus bene, & malè vti contingit, vt cum iubet seruis, obedire dominis carnalibus in Christo, id est, iustè: & viduis quæ, non vouerunt, permittit iterum nubere in Christo. Deinde subiungit Apostolus ad confirmationem eiusdem sententiæ, Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarũ actione percipitur. Nec hic dixit solùm, & nihil reiiciendum, sed nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: vt similiter significaret, tunc esse reiiciendum, cum non percipitur cum gratiarum actione, id est, iustè, & in Domino. Etenim si nunquam euenire hoc poterat, quid opus erat sic dicere, & nihil reiiciendum, quod cùm gratiarum actione percipitur? Contingit igitur aliquãdo, vt non percipiatur cum gratiarum actione id est, iustè, sic enim videtur interpretari apostolica constitutio à Clemente Rom. lib. 6. scripta, cum ait cap. 11. Et omnem creaturam Dei bonam esse dicimus, & nil abominabile: omne quod ad sustentandum corpus iustè sumitur, optimum: cuncta enim, ait scriptura, erant valde bona. Hactenus apostolica constitutio, scripturæ Pauli, vt mihi videtur, interpres. Si quis igitur cibus ex se malus & eiiciendus esset, maximè is quidem esse videre-

Cautio scripturæ in iis, quibus bene & malè vti contingit.

Quid sit percipere cum gratiarum actione.

tur idolothytum, at ne id quidem ex se eiiciendum esse, aut inquinare posse ex eo docet, quod sanctificatur per verbum Dei, & orationem: comprehensum est enim etiam idolothytum, cum dictum est: Omnis creatura bona est, &c. Similiter in epistol. ad Corinth. priore, vt doceret non debere fidelem fratrem eiicere vxorem infidelem, tanquam ex se immunda esset, & conuictu eius inquinaretur, si ipsa consentiret habitare cum eo, subiungit: sanctificata est enim mulier infidelis per virum fidelem. Sæpe enim fidelis infidelem coniugem ad fidem & sanctificationem baptismi adducit: similiter & filios sanctificari per fidelem patrem, aut matrem contingit: sic nunc nullum cibum ex se reiiciendum esse docet, ne idolothytum quidem. alioqui si ex se reiiciendum esset, esset item ex se immundum. nunc autem per verbum Dei, & orationem sanctificatur, non est igitur ex se immundum quare restat, vt nihil reiiciendum sit, quod cum gratiarum actione, sicut Apostolus ait, id est, iustè percipitur. Cùm autem iustè percipitur, iustè quoque sanctificatur, ac benedicitur, idcirco enim prius posuit percipi cum gratiarum actione, & posteà sanctificari. Si verò non iustè percipitur cibus, sanctificatur quidem per verbum Dei, & orationem: & erit sanctificatus: & benedictus: non tamen iustè sanctificatur, & benedicitur ab eo, qui eum sanctificat & benedicit ad vtendum contra iustitiam, vt vos Magdeburgens. & cæteri Lutherani facitis, cum carnem, quibus diebus non licet, editis. vestra enim tunc benedictio nec cibum sanctificat ad vtilitatem corporis: nec ad vtilitatem animæ. non enim sanctiores efficit vos eiusmodi cibo iniquè vtentes, neque facit, quin anima inquinetur malè vtendo. vnde rectè Origenes libro 8. contra Celsum de benedictione ciborum, vbi gratias (inquit) egimus, pane vescimur, qui vtique oratione & precibus sanctiùs quoddam corpus conflatur, quod sanè sanctiores hos reddit, qui mente integriore hoc ipso vtuntur. Cum igitur Paulus dicendo nihil reiiciendum esse, quod cum gratiarum actione, id est, iustè, percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, simul docuerit, illud reiicien-

1. Cor. 7.

Cur positum prius percipi cũ gratiarũ actione, & postea sanctificari.

Benedictio Luteranorũ super cibos non sanctificat ad vtilitatem.

dum esse, quod iniustè percipitur, nec id sanctificari ac benedici posse ab eo, qui iniustè percipit, vt tali sanctificatione, ac benedictione fieri possit licitum ac iustum, consequens sanè est, vt intelligamus fuisse iam tunc, cum hæc scripsit, legem de cibis iustè sumendis, & iniustè percipi cibum, aut cibi genus, si contra legem percipiatur, vbi enim non est transgressio legis, non est iniustitia: & vbi non est lex, cuius transgressio cauenda sit, ab scandalo tantùm cauendum erit, sicut idem Apostolus in epistol. ad Romanos præcipit, vt in adiaphoria ciborum qui firmiores sunt, ne infirmos scandalizent: in eo enim genere, qui manducat, gratias, inquit, agit Deo, id est, iustè manducat (nulla enim lex prohibet) & qui non manducat, gratias item agit Deo, id est, iustè etiam non manducat. quis enim gratias agit Deo in eo, quod ei facere non liceat, & iniustum sit? Tunc ergo docet Apostolus liberum esse, vtrum libeat facere: neque debere fratres inter se alios ab aliis iudicari. Quod si erat lex de cibis iustè sumendis, cum hæc, vt dixi, Paulus scripsit, alioqui nunquam dixisset non esse reiiciendum, quod iustè perciperetur, sic enim sancti Apostoli in suis constitutionibus, vt iterum dicam, interpretati sunt, percipere cum gratiarum actione, quomodo Magdeburgenses vocant huiusmodi leges de cibis prohibitis, laqueos, & Pharisaicas traditiones, & onera Iudaica? Paulus ergo laqueos iniecit, & onera Iudaica probauit. imò non erat dicturus secundum istos Pauli correctores, nihil reiiciendum esse, quòd cum gratiarum actione percipiatur, ne intelligi posset, relinqui aliud, quod aliquando non perciperetur cum gratiarum actione, ac proinde reiiciendum esset, non sic, inquam, dicturus erat sed potius nihil omnino reiiciendum esse, siquidem omnis creatura Dei bona esset. An non erat ab omni ratione prorsus alienum, vt quod aliquando sponte suscipi soleret, ac salutare esset, & non arduum, neque difficile, idemque exemplis scripturæ sanctæ commendatum legeretur, non posset lege sanci-

Ex verbis Pauli licet colligere, fuisse tunc legẽ de cibis iustè sumendis contra adiaphoriam.

Secundum doctrinam Magd. laqueos iniecit Paul. & onera Iudaica imposuit.

Magd. Pauli correctores.

ri à patribus ac maioribus nostris, quos Deus in Ecclesia posuit ad consumationem sanctorum in opus ministerij ad ædificationẽ corporis Christi? Licuerit Sauli pugnaturo, cum Philistæis, indicere ieiunium, vt sanctus Leo ait, & non licuerit sanctis Apostolis ieiunandi legem per spiritum Dei nobis sancire, & dies ieiuniorum statuere, & creophagias interdicere cum mundo, diabolo, & carne pugnaturis? Saul non est reprehensus in scriptura, qui ieiunium indixit ad implorandam opem Dei, neque quod in filium, propter ieiunij violationem, seuerè animaduertere voluisset, & audetis vos reprehendere patres nostros, qui ieiunia nobis indixerunt? Dicite mihi Magdeburg. vnde didicit Rex Niniuitarum gentilis, indicere ieiunium Niniuitis? nónne ex prædicatione Ionæ pœnitentiam prædicantis? Prædicabat igitur Ionas simul cum pœnitentia fructum pœnitentiæ ieiunium, quod Rex ad prædicationem Ionæ imperauit. Cur ergo Ecclesia, quæ ab Apostolis sanctis prædicationem pœnitentiæ & ieiunij accepit, non similiter possit indicere ieiunium populis fidelium? an non est laudatum in scriptura ieiunium illud Niniuitarum? quod quidem vsque ad animalia eorum ratione carentia progressum est: non quod Deus hoc requireret, vt ait beatus Cyrillus in commentariis huius prophetæ, aut hoc necesse esset facere, sed quia sic (inquit) demonstrata est hyperbole, id est, exuperantia, vt ita dicam, pœnitentiæ illorum. Quod si hoc de ieiunio animantium litteris sacris proditum est, non propter ipsas animantes (numquid enim est Deo, ait Apostolus, cura de bobus?) Sed propter nos (omnia enim ad nostram doctrinam scripta sunt) videtur profectò docere hic scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui existimant nõ licere indicere legem ieiunij corporibus hominum, & affligere ea in obsequium & cultum Dei, & obedientiam spiritus, si licuit indicere corporibus iumentorum & pecudum, siue quia erant ad vsum hominum comparata, vt Theodorus Antiochenus in comment. Ionæ ait: siue vt mugitu, & balatu, vt ait Theodoretus, commoti homines, magis ac magis dolerent. Prętereà si Ionas prædicans pœnitentiam, ieiunium tanquam fructũ

Eph 5.

1. Reg. 14.

Vnde didicerit ieiunium rex Niniuitarum.

Cyrillus.

1. Cor. 9.

Rom. 15.

In ieiunio pecudum Niniuensiũ docuit scrip. stolidiores esse pecudibus eos, qui negant licere indicere hominibus legem ieiunii.

eius prædicabat, quomodo credibile sit, cum Ioannes *Theodorus Antiochenus.*
Baptista pœnitentiam quoque prædicabat, & vt fructus
pœnitentiæ dignos facerent, hortabatur, non simul ie- *Theodoretus.*
iunium prædicasse? præsertim cum idem Ioannes pro-
pter nimium & assiduum ieiunium dictus sit in Euan- *Matt.* 11.
gelio neque manducans, neque bibens, qui melle tan- *Matt.* 3.
tùm Syluestri vesceretur, & locustis, quæ genus herbæ *Athanasius auctoritate scripturæ probat fuisse Locustas Ioannis genus herbæ.*
erant, si Magno Athanasio credimus, quod auctoritate
scripturæ sanctæ probat, cum ait Dauid, Excussus sum
sicut locustæ, & Ecclesiastes, Florebit amygdalus, & pin-
guescet Locusta, & dissipabitur capparis. Vt enim amyg-
dalus, ait Athanasius, nō est caro, & capparis herba est *Psal.* 118.
ita locusta, quæ crescit in campo & prato. Ioannes e- *Eccl.* 12.
nim, inquit, si panem non comedebat, multò minùs
carnem: mel autem, ait. ἀσκητικὸν βρῶμα erat, id est, ci-
bus monachorum. Ergo si Ioannes Baptista pœniten-
tiam prædicabat, & ieiunium item, quod est inter fru-
ctus pœnitentiæ dignos, qua fronte audent Magde-
burgenses cum prædicant pœnitentiam, legem ieiunij
laqueum appellare? an non est vtile, vt nō debeat pro-
bari? aut est fortassis arduum, vt imperari, aut suscipi
non possit? aut non est laudatum, & prædicatum in san-
ctis scripturis? aut caret exemplo Christi, Prophetarum
& Apostolorum? Quæso vos Magdeburgenses, cum
laudat Apostolus pœnitentiam Corinthiorum, quæ e- 2.*Cor.* 7.
rat vindicta illa, quam inter cæteros fructus, illorum
pœnitentia operabatur: quam dico vindictam de se su-
mebant illi pœnitentes? quod illud genus afflictionis?
cur non creditis, afflictione ieiunij peccatum com-
missum, de quo dolebant, in seipsis, vt Niniuitas illos,
vindicasse? imò, si placet, saccos etiam induisse? Quod si
ad vindictam, quam de se Corinthij propter peccatum
sumebat, qua corpus affligebant, ieiunium pertinuisse
ratio ipsa, & scripturæ sanctæ obseruatio consiteri co-
git, quomodo negari potest ad ieiunium pertinere, vt à
carne abstineatur? quis enim abstinendo à cibis, corpus
affligit, si ab esu carnis non abstinet? Esse enim ieiuni-
um genus afflictionis corporalis, scriptura quoque te-
statur verbo ipso afflictionis, quo vtitur, vt cum ait in
libro Nume. Vt per ieiunium affligat animam suam,

Num. 30. quod Græcè dicitur κακῶσαι, pro quo Esa. dixit, humi-
Esa. 58. liare animam per ieiunium. imò ipsa Etymologia vocabuli νηστεύειν quod significat, ieiunare, satis hoc declarat. Dicitur enim παρὰ τὸ ὑστερεῖσθαι σιτίων, id est, à vacuitate ciborum, quæ molesta est naturæ. Deinde cum corporalis exercitatio ieiunij vtilis sit, quod negari non potest, cum Apostolus dicat, quod omnis exercitatio corporalis vtilis est, cur non possit, quod testimonio Apostoli vtile est, licet ad modicum, ad modicum item tempus iuberi & sanciri iis, qui obedire possint? vt quidem sancitum est ieiunium solenne dierum quadraginta, quod Ecclesia catholica à sanctis apostolis accepit, vt testis est apostolica constitutio, quam Clemens
Constitutio apostol. de ieiunio quadrages. Romanus in lib 8. scripsit, quam vsque in hodiernum diem Ecclesia Orientis, & Occidentis religiosè tenet, & seruat. & vsque ad consummationem sæculi tenebit, ac seruabit. Sed de exercitatione corporali plura paulò pòst. prosequamur nunc locum epist. ad Timotheum. postquam enim dixit aduersus eos, qui cibos superstitiosè & impiè prohibebant, nihil esse reiiciendum, quod cum gratiarum actione sumeretur, quod satis iam explicatum est, subiungit hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam secutus es, ineptas autẽ & aniles fabulas deuita. Satis hic significat Apostolus, illud genus reiiciendi cibos se improbare, non quod à iustitia atque obedientia, aut ex voluntario studio exercendi corpus ad humiliandam animam proficisceretur, sed quod ex fabulosa superstitione quorũdam hæreticorum. Quia ergo loquebatur Apostolus de cibis natura bonis vt à Deo creatis non reiiciendis, si sic sumerentur, vt eis sumendis gratiæ agerentur Deo, consentaneum est, vt cum hic fabulas vitare iubet, eas fabulas planè intelligamus, quæ ad superstitiosam abstinẽtiam ciborum pertinebant, vt ex Clemente Romano intelligere licet. libro enim sexto cap. 26. sic ait: Alij autem cibos quosdam malos esse dicunt, & nuptias cum
Clemens Rom. de fabulis abstinentium à cibis. procreatione liberorum item malas, & à Diabolo excogitatas, ac sua nequitia nolunt impij isti à mortuis suscitari, idcirco resurrectionem calumniantur, aientes se

veneratione dignos.qui edere,& bibere nolint,cogitatione verò fingunt,suscitandos se à mortuis,factos Dæmonia incorporea.Hactenus Clemens. Hæ sunt fabulæ illæ prophanæ & aniles,quas Apostolus dixit. Rursus idem Clemens in eodem libro cap.10. loquens de eisdem, Alij, inquit,dicunt execrabiles esse nuptias, & cibos, vt tanquam veneratione digni disciplinam suã peruersam quasi auctoritate dignam approbari faciãt. Hactenus Clemens. Idcircò igitur à cibis abstinebant per falsam speciem temperantiæ & humilitatis, vt sic fabulam profanam & anilem, quod scilicet nulla esset corporum resurrectio,& quod ipsi suscitandi essent,facti Angeli,vt incorporei discipulis suis probabilem facerent. Hic Angelos ceu Deum colebant,à quibus manasse videtur ille cultus Angelorum,qui in Synodo Laodicensi cap.35 damnatus est.Hi Angelos se vidisse aiebant,quæ erat fabula, & phantastica cogitatio. Vnde Tertullianus libro 5.contra Marcionem,cum interpretatur locum epistolæ Pauli ad Coloss.cap.3. Nemo vos iudicet in cibo.aut in potu,& paulò pòst:Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum &c. Aliquos, inquit, taxat, qui ex visionibus Angelorum dicebant à cibis abstinendum esse. Item Clemens Alexand.lib.3.stromatum, curæ, inquit, est magis à vino & esu carnis, & venere abstinere colentibus Angelos & Dæmones. Et sanctus Anastasius Antiochenus in libro de variis quæstionibus scripturarum, quem ὁδηγὸν inscripsit, dogma Iudæ Galilæi fuisse ait, profitendi phantasias, siue visiones Angelorum prætextu religionis magnæ. Horum itaque fabulas vitandas esse monuit Apostolus in epist.ad Timoth.Cum igitur illi hæretici, quos in epistola ad Timoth.dicit, propter fabulosam & impiam superstitionem cibos prohiberent, necessario consequens est,vt hanc ipsam superstitionẽ idem Apostolus tum in epist. ad Timoth. tum in epist. ad Coloss.vetet,& damnet.cibos scilicet,more illorum profanè & superstitiosè discernere. Et quia illi per solam speciem humilitatis & religiosæ abstinentiæ ciborum, veneratione digni videri volebant, frustrà inflati sensu carnis suæ, pietatis verò nullam rationem

Synodus Laodic.

Tertull.

Coloss. 3.

Clem. Alex.

Anastasius Antiochenus.

Coloss. 2.

habebant, neque curam, idcirco Apostolus pietatem, qua illi carebant, commendans, & religioni ieiuniorum, & omni abstinentiæ anteponens, subiungit: Exerce te ad pietatem. exercitatio enim corporalis ad modicum vtilis est: pietas autem ad omnia valet. non dixit, inutilis est, sed vtilis, tametsi ad modicum. Quod si vtile est ieiunare, Paulo apostolo auctore, vtile dico ad adiuuandum spiritum (de hac enim vtilitate spirituali loquitur siquidem eo spectant huiusmodi exercitationes corporales, quæ à Græcis ἀσκήσεις & σκληραγωγίαι dicuntur, vt sicut ait Sanctus Anastasius in quæstione 64. non fruentes voluptatibus mundi, fruamur futuris bonis, & humiliato corpore, humilietur anima: vt rursus humiliata Deum imploret) si inquam vtile est ieiunium ad adiuuandum spiritum, quomodo potest lex ieiunij ad seruitutem, vt isti volunt, pertinere? siquidem vbi spiritus, inquit Apostolus, ibi libertas. Cur verò dicat exercitationem corporalem ad modicum esse vtilem, intelligi potest ex eo, quod sanctus Maximus ait in Hecat. 57. Tradidit enim distingui virtutes in corporales, & spirituales, & illas quidem ὑπὸ ἀνάγκην esse, id est, necessitati subiectas, quia pluribus modis ac rationibus impediri possint, ita vt qui eas nō habeat, veniam ferat: has verò non sic subiectas esse, vt est pietas, quæ nec impediri potest, quin habeatur: nec excusari, qui eā non habeat. Item sanctus Nilus in explanatione illius loci Euangelici Lucæ, Vendat tunicam suam, & emat gladium, ad modicum tempus vtilem esse ait exercitationem corporalem, quia cessat, inquit, in futuro: cognitio autem augetur progressus faciens ab speculo & ænigmate vsque ad illud, facie ad faciem. Pietatem vocauit hic S. Nilus cognitionem, scripturam secutus, quæ in sapientia Salomonis cap. 10. εὐσέβειαν, id est, pietatem vocat sapientiam. & Iob. cap. 28. εὐσέβεια, inquit, id est, pietas, sapientia est: & abstinere à peccatis, scientia. Rursus idem sanctus pater Nilus in libro περὶ τῆς προσευχῆς, Exercitatio, inquit, corporalis ad modicum vtilis est disciplinis puerilibus similis: at pietas ad omnia est vtilis, quæ efficit τὴν εὐεξίαν, id est, bonam habitudinem in animis eorum, qui cupiunt passiones vincere contra aduersarium.

S. Anastasius Antiochenus.

Contra scripturam Pauli tradunt Luth. pertinere ad seruitutem legem ieiunii.

2. Cor. 3.

S. Maximus.

Quomodo exercitatio corporalis ad modicum vtilis sit.

S. Nilus.

Luc. 22.

Sap. 10.

Iob. 28.

Nilus.

aduersarium. Vt enim, inquit, rudibus adhuc ac nouitiis athletis exercere corpus & membra assiduè mouere conuenit, viris verò athleticis, id est, iam robustis, & studio certandi exercitatis conuenit roboris & virium curam habere, & vngi ad certamē: sic qui pietatem colere incipiunt, studium illis est cohibere opera; satis enim habent, si voluptatibus commoti & impulsi passiones contineant. Qui verò iam habitum virtutis compararunt, & eorum, quæ ad mentem pertinent, curam habent, his studium ponitur in seruandis cogitationibus, ne ferantur ad aliquid inutile. Denique vt summatim dicam, illis quidem scilicet, qui in studio exercitationis corporalis sunt, cura est motus corporis moderari ac temperare: his verò, hoc est, pietatis studio deditis, cura est, τὰς ὁρμὰς τοῦ λογισμοῦ παιδεύσαι, id est, appetitiones, & cogitationum pulsus castigare, & reprimere, ita vt nulla phantasia animum à diuinis rebus meditandis, ac contemplandis auocet, quod est, inquit, τοῦ εὐσεβοῦντος, καὶ θεοσεβοῦντος, id est pitatem, & Deum colentis. Hactenus S. Nilus. Ad modicum ergo vtilis est exercitatio corporalis, quia qui motus corporis cohibet, non continuò motus animi moderatur: at qui hos moderatur ac refrænat, illos quoque corporis refrenat. Rectè igitur Philotheus Græcus auctor in libello de præceptis diuinis, Qui, inquit, oculum animæ purum seruat eiiciendo cogitationes, & aspiciendo in Deum semper, hic mandata de non concupiscendo, & non irascendo, & cętera eiusmodi facit. Vnde illud: si oculus tuus, inquit, lucidus est, totum corpus lucidum erit, id est, carebit peccato. Vocat hoc mandatum περιεκτικὴν ἐντολὴν id est, mandatum, quod vim omnium mandatorum in se comprehensam habet, vnde ad ōmnia valet, sicut de pietate dixit Apostolus. hoc vocat idem Philotheus, ambulare in spiritu, habere scilicet mentem ἀεὶ νήφουσαν id est, semper vigilantem, & intuentem in Deum, quæ non succumbat satanæ, neque prauis cogitationibus locum det, quod quidem pietas præstat, idcircò ad omnia valet. Exercitatio verò corporalis non sic vtilis est, idcirco comparata cum pietate ad modicum vtilis est, sicut Apostolus ait: quod verbum non intelli-

Philotheus.

Matt. 6.

Magistri Luteranorum non intelligentes verbum Apostoli de exercitatione corporali ad

modicum vtili, ad improbationem legis ieiunandi pertinere putarunt.

gentes Lutheranorum magistri, vel potius illusores, ad contemptum & improbationem ieiuniorum pertinere putarunt. Vnde Apostolus præuidens quod futurum erat, nec hoc prætermisit: diuinè enim in epistola ad Coloss. docuit, qua ratione vtilis sit abstinentia ciborum religiosa, quam ieiunium vocamus, licet paulò obscuriùs, ita vt sit etiam hoc ex numero eorum, quæ beatus Petrus dixit, esse in epistolis Pauli difficilia intellectu, & ab imperitis, & inconstantibus deprauari, vt statim demonstrabimus.

Coloss. 3. Qua ratione & modo vtilis sit abstinentia ciborum, & ad voluntarium cultũ Dei pertineat docuit Paul. Epist. ad Coloss. etsi obscurè.

Explanatio loci difficilis epistolæ ad Coloss. 3. de abstinentia ciborum: & de cultu voluntario, & variis exemplis eius in scripturis: & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistolæ ad Colossen. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdẽ loci ad tollẽdum delectum ciborũ, tum iussum tum voluntariũ.

Cap. 7.

Coloss. 3. Locus Pauli de cibis in epist. ad Coloss.

Rgo postquam Apostolus contra Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immundis, quæ cum lege disierant, dixerat, Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, & quæ sequuntur, quæ sunt, inquit, vmbra futurorum, & contra illorum hæreticorum profanas & aniles fabulas, quas paulò suprà explicauimus, item dixerat, Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, & quæ sequuntur, quia posteà subiunxit, de cibis loquẽs, quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, quod quidem significabat, vt beatus Basilius in comment. Esa. cap. 1. interpretatus est, omnes fructus terræ datos esse, vt cõsumantur, ne quis falsò existimaret, vt Lutherani, improbari hic ieiunia, ac delectus ciborum, qualescunque sint, nec esse vllam legem Dei, aut mandatum de eis aut doctrinam, præsertim cum dixisset, quid in mundo decernitis secundum mandata & doctrinas hominum? ne gustaueris, ne tetigeris (sic enim componenda sunt, quæ erant per hyperbaton collocata) idcirco

Basilius.

ſubiungit, Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in religione ſpontauea,& humilitate in non parcendo corpori,non in honore aliquo, contra ſaturitatem carnis. non dixit ſpeciem habentia ſapientiæ,ſed rationem. quæ perinde ſunt,quaſi diceret,vt inſipientia eſt,& impietas,à cibis,qui ad vtendum dati ſunt, abſtinere ſuperſtitioſè propter fabulas, & cultum Angelorum, aut Iudaicè propter vmbram, quæ iam receſſit, adueniente corpore:ſic rurſus ſapientia quidem eſt abſtinere ad religionem & cultum Dei,ad humiliandam animam in ieiunio,& ad caſtigandum corpus non abſtinendo inhumanè, vt faciebant Manichæi & alij ſimiles hæretici, nec abſtinendo propter honorem cibi, vt qui abſtinebant à carne,quod dicerent, habere animalia animam rationis participem, quos Clemens in lib,6. notauit, ſed abſtinendo contra ſaturitatem carnis: hoc enim ſignificat πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός. omnia itaque diuinè complexus eſt Apoſtolus,quæ abſtinentiam ciborum laudabilem faciunt, vocauit autem Apoſtolus hunc cultum Dei per abſtinẽtiam ciborum ἐθελοθρησκείαν, id eſt, vt totam vim vocabuli exprimamus,ſpontaneum cultum,ſiue religionem,quod liceat, ſi quis velit, hac religione corporali abſtinendi à cibis, Deum colere ad humiliandam animam in ieiunio, ſicut rurſus licet item non abſtinere. de cibis enim loquebatur Apoſtolus, cum dixit, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem.eſca ventri, & venter eſcis.Deus autem & hunc,& has deſtruet. corpus autem non fornicationi. ſed Domino: Dominus autem corpori.quem locum ſic S.Anaſtaſius quæſt.64. eius libri, quem ὁδηγὸν inſcripſit,interpretatur.Licet,inquit,comedere,& bibere,ſed ego ſub nullius redigar poteſtatem: id eſt, non debent cibi, & eorum cupiditas mihi imperare.Sed plerique,inquit,dum in illud aſpiciunt, quòd comedere & bibere Deus concedat, contingit illis non parum incommodi accipere ex ſatietate, ac voluptate ventris, de quibus Apoſtolus ait, Eſca ventri, & venter eſcis,Duo itaque ſunt ſcopi ieiunij,& omnis duræ tractationis corporalis, quæ à Græcis σωματαγωγία

Clem. Rom. lib. 6. de Conſtit. Apoſt.

Omnia quæ abſtinentiam ciborum cõmendant, complexus eſt apoſt. in epiſt. ad Coloſſ.

1. Cor. 3.

Anaſtaſius.

Duplex ſcopus ieiunii, & cæteræ omnis exercitationis corporalis.

Quando ieiuniũ pertineat ad cultum dei spontaneum.

dicitur, vnus, vt non fruentes voluptatibus, fruamur futuris: alter, vt humiliato corpore, simul anima humilietur, humiliata autem Deum orat, & veniam impetrat. Hactenus Anastasius. Cùm igitur licet comedere, aut non comedere, tunc nõ comedere sponte, quia ita propter vtrunque scopum expediat, ἐθελοθρησκεία est, vt Apostolus vocat, id est, ad cultum voluntarium pertinet: estque genus oblationis & sacrificij, de his enim dicit Tertullianus in libro de cultu mulierum: Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicunt, abstinentes à vino & animalibus exulantes id est, abstinentes ab esu carnis, quorum fructus, inquit, nulli periculo, aut solicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victus quoque castigatione Deo immolant. hactenus Tertullianus. Cùm igitur quamuis liceat alioqui comedere, aliquando tamen non expediat, vt Apostolus affirmat, quomodo sicut licuit sanctis Apostolis Patribus nostris, multa alia in S. Ecclesia Catholica disponere, atque ordinare iuxta prophetiam Dauid, cum de illis ait, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodo, inquam, non similiter licuerit illis, quibusdam diebus ieiunia indicere, & prohibere comedere, non quia ex se non liceret, comedere, sed, quia non expediret? Vt quidem Sancti Apostoli sapienter iudicauerunt non expedire comedere ἀδιαφόρως, id est, indifferenter, vt ita dicam, quadraginta diebus, quibus Dominus nõ comedit, neque bibit, exemplum nobis relinquens ad imitandum, quoad fieri posset, vt sic præparati, & per sanctum ieiunium, & orationem humiliati, & ad imitationem vitæ Iesu Christi conformati, dignè, & reuerẽter mysticum pascha manducaremus. Vnde beatus Chrysostomus in Homilia de ieiunio primi Paschæ, Multi, inquit, olim accedebant ad mysteria ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, id est, non præparati, eo presertim tẽpore, quo Christus tradidit semetipsum. Quare cum Patres (Apostolos sanctos dicit, qui fuerunt nostri patres) intelligerent, secúmque reputarent incommodum & detrimentum ex negligenti illo accessu, congregati ἐτύπωσαν, id est, sanxerunt xl. dies ieiunij, precationum, auditionis verbi Dei, ac conuentus ad Ecclesiam, vt his diebus

Tertullianus de ieiuniis.

Abstinentia ciborum genus oblationis, & sacrificii.

1. Cor. 6.

Psal. 49.

Ratio institutionis ieiunii Quadragesimæ.

Chrysost. de ieiunio Quadragesimæ.

purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas per ieiunium, per vigilias nocturnas, per lachrymas, & confessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscientia accedamus. hactenus sanctus Chrysostomus. Itaque vt reliquo tempore licet comedere, tametsi non semper expediat, ita tempore Quadragesimæ propter legem ieiunij, quam nobis sancti Apostoli sanxerunt, non licet. vt iam eo tempore valentibus ieiunare peccatum sit comedere non propter sumptionem cibi, sed propter inobedientiam legis, sicut Clemens ait in lib. 3. de constitutione Apostolorum, Viduas nubere post promissionem castitatis sceleratum esse, non propter coniugium, inquit, sed propter mendacium. Ac pertinet quidem huiusmodi ieiunium lege sancitum εἰς θρησκείαν, id est, ad religionem: illud verò ieiunium, quod non ex lege, sed ex voluntate suscipitur, pertinet ad ἐθελοθρησκείαν, id est, ad voluntariam, siue spontaneam religionem: Itaque Apostolus ad ieiunium, quod lege Apostolica, & diuina iubente, suscipere deberemus, voluit addere spontaneum ieiunium nō iubendo, sed inuitando. Lex enim tardioribus posita est. quam multi enim sunt, qui non ieiunarent ieiunium Quadragesimæ, aut alia ieiunia indicta, vt vigiliarum, & quatuor temporum, nisi lex esset? Apostolus verò eos, qui promptiores erant, ad maiora inuitare voluit. Sic Dauid, voluntariè, inquit, sacrificabo tibi. non enim promittit hic, sacrificaturum se, cum lex sacrificare iubebat, minimè: nec enim opus erat, id dicere, quod etiam si non diceret, vt facere ei necesse erat, ita facturum esse, certum est. Itaque non dixit, sacrificabo νενομισμένως, siue, ἐννόμως, siue κατὰ νόμον, id est, secundum præscriptum legis: sed sacrificabo, inquit, ἑκουσίως hoc est, spontaneè, præter sacrificia in lege mandata, quæ necessaria erant, promittens insuper spontanea, quæ non erant, quale est illud in Leuit. Si voto, inquit, vel sponte quispiam obtulerit. hæc erat ἐθελοθρησκεία. Similiter, quod Iacobus frater Domini semper à carne abstinuit, vt Egesippus est auctor, ἐθελοθρησκεία erat, id est, spontanea religio. item, quod Ioannes à pane, & carne abstinebat, contentus melle agresti, & locustis. Illa quo

Tempore ieiunii peccatum comedere nō propter cibum sed propter inobedientiam legis.

Psal. 53.

Leuit. 2.

Varia in scripturis exempla voluntarii siue spōtanei cultus,

quem Paulus ait in epist. ad Col. que erat ἐθελοθρησκεία. cum aliquis in vetere quoque lege vouebat sponte sua aliquam carnis suæ castigationem, & afflictionem, vt est in Num. cap. 30. Ad hanc etiam spontaneam religionem pertinet, quod sanctus Epiphanius describens characterem, siue formam Ecclesiæ sui temporis. Qui studio, inquit, virtutis magis dediti sunt. hi καλῇ προαιρέσει, id est, honesto proposito voluntatis suæ, semper præterquam die Dominico, & Pentecoste ieiunant. Caluinus verò, & magistri Lutheranorum non intelligentes hunc locum epistolæ diui Pauli ad Colosſ. neque vim huius verbi, ἐθελοθρησκείας, insanè tradiderunt, quod ad cultum Dei, & religionem sine verbo Dei, id est, sine præcepto adhibetur, id omne idololatriam esse. Volunt enim isti, vt nullus iam, sicut Dauid, sacrificet spontaneè: nullus præscribat sibi spontaneè genus cibi, aut cubationis, aut asperi indumenti ad affligendam carnem, quod genus præscribendi sibi, scriptura vocat in Num. ὁρίζειν ὁρισμῷ, sic enim est apud 70 quod quidem illi in lege sine vlla vmbra, id est, non ad præsignificandum futura, sed ad acquirendam virtutem humilitatis, & ad seruiendum Deo facere solebant. Quod verò putant isti, fieri ista à nobis sine verbo Dei, errant vehementer, non distinguentes verbum Dei generale, & speciale. Verbum enim Dei est generale in scriptura de ieiunio, etsi non horum dierum, aut illorum, quod tum Apostolis, tum Ecclesiæ relictum est ad definiendum, ac præscribendum: item verbum Dei est generale in scriptura de votis reddendis: nemo autem reddit votum, nisi prius fecerit. Quare, qui cultum adhibet Deo, faciendo votum, non sine verbo Dei adhibet: siquidem, qui reddere iussit, facere concessit. qui in alio loco per Prophetam dicit, Vouete, & reddite Deo. Sed prosequamur locum Epistol. ad Colosſenses satis enim iam explicata est vis verbi ἐθελοθρησκείας in quo tota voluntarij cultus doctrina Apostolica pendet. sequitur deinceps, in humilitate, ad hoc enim indicitur, & sponte suscipitur ieiunium ad humiliandam scilicet animam suam in ieiunio, sicut scriptura sancta dicit: Et ad non parcendũ corpori, declarauit Apostolus, quam humiliationem

Num. 30.

Epiphanius de ieiunātibus semper præterquã Dominico, & Pent.

Num 30.

Magd. & cæteri magistri Luther. non didicerũt distinguere verbum Dei generale, & speciale.

Psal. 75.

Psal 34.

animæ diceret, eam scilicet, quæ comparatur, & acquiritur non parcendo corpori, non parcitur autem corpori, cum ei subducitur, quod venter appetit. Quia verò quidam hæretici à carne animantium abstinebant, vt supra, auctore Clemente, diximus, quod dicerent habere illa animam rationis participem, vnde illi non parcebant corpori abstinendo à carne propter honorem, quem sic abstinendo adhibebant carni, quæ vt ipsi putabant, anima rationis participe prædita esset, & alij similiter à quibusdam cibis tanquam immundis abstinebant, vt abstinendo ab istis naturam aliorum ciborum mundorum honorarent, idcirco addidit Apostolus, Nō in honore aliquo, quod quidem verbum vel solùm satis esse deberet ad intelligendum, probari hic ab Apostolo genus cultus & abstinētiæ voluntariæ, piæ ac religiosæ, siquidem illud alterum genus abstinēdi in honore tollit, quod ad superstitiosum cultū, & abstinentiā superstitiosam pertinet. Sequitur, ad saturitatē carnis, vel vt vim πρὸς præpositionis hoc loco exprimamus, contra saturitatē carnis, hoc enim significat frequēter, πρὸς vt sciunt, qui litteras Græcas gustàrunt, vt hoc loco significat. vt sit iam tota compositio siue cōstructio recta sine hyperbato sic, Ad non parcendū corpori cōtra saturitatem carnis, nō in honore aliquo, scilicet carnis, subducta enim saturitate carnis, reprimitur elatio, & petulantia carnis, humiliaturque anima ad Dei cultum, cui hoc genus hostiæ immolatur. Ridiculū verò est, & inscitiæ plenum, quod August. Marloratus Caluinianus minister in commentariis epist. ad Coloss. explanans hunc locum, ieiunia ad regulam, & præscriptum indicta damnari hic ab Apostolo dicit, quod honorem, inquit, corpori nullum habeant ad expletionem, hoc est, pro modo necessitatis, quantùm carni satis est pro sustentatione, & conseruatione corporis: nam expletio, inquit, mediocritatem significat hic, quæ se ad simplicem naturæ vsum restringit, hæc ille. Quis vnquam dixit, qui Græcè sciret, πλησμονὴν, id est, expletionem, mediocritatem significare? Deinde si vitiosum est, non honorare corpus, subducendo ei piè & religiosè carnem, & interdum vinum secundùm re-

Vel ex vno verbo d. mōstratur probari Apost. genus abstinentiæ voluntariæ ad cultum Dei.

Explanatio ridicula Marlorati in locum epi. ad Coloss.

gulam, & præscriptum perfectè viuentium, profectò Timotheus reprehensione superstitionis dignus erat potius, quam monitione, vt propter stomachum modico vino vteretur. Hæc ergo sunt, quę ieiunium sponte susceptum commendant, & nobis salutare, ac Deo gratum efficiunt. Cùm verò indicitur, accedit obedientia, quæ est adhuc excellentior, & sacrificio spontaneo præstantior. Qui autem aliter interpretati sunt, ita vt existimarét, de quibus dixit Apostolus, habere illa quidem rationem sapientiæ, ad illa superiora, quæ superstitiosè fiebant, quæ Apostolus arguebat, pertinere, hi virtute, & consequentia ipsorum verborum coarguuntur. Dicere enim, Quæ sunt habentia quidem rationem sapientiæ, affirmantis est, vt antè dixi, alioqui non dixisset, quidem. Item ἔχειν λόγον σοφίας, non potest significare, habere speciem, id est, prætextum, & vt ita licam, apparentiam sapientiæ. λόγος enim significat huiusmodi apparentiam, quæ Græcè dici solet πρόσχημα, φαντασία, δόκησις, ὑπόκρισις, quo verbo vti solet Apostolus. Notauit significationes huius verbi omnes Eusebius Cæsariensis scribens aduersus Marcellum Arcyranum. Λέγεται λόγος ὁ ἐγκατασπαρεὶς τῇ ψυχῇ λογικῇ, καθ' ὃν διαλέγεται ἡ ψυχή. καὶ ὁ διὰ γλώσσης καὶ φωνῆς τι σημαίνων. καὶ ὁ γραφόμενος. καὶ λόγος ὁ σπερματικὸς, καὶ φυτικὸς, καθ' ὃν δυνάμει τὰ μηδέπω φύντα ἐναπόκειται τοῖς σπέρμασι μέλλοντα ὅσον οὔπω τῆς ἐνεργείας εἰς φῶς προϊέναι. καὶ ἄλλως λόγος ὁ ἐπιστημονικὸς τέχνης τινὸς, ἢ ἐπιστήμης καὶ πάντων τῶν τοιῶνδε θεωρημάτων καταληπτικός. Interpretemur latinè. Dicitur, inquit, λόγος ratio insita, qua anima rationis particeps ad ratiocinandum vtitur. Item λόγος est oratio, quæ lingua & voce aliquid significat, aut scripto: est prætereà λόγος ratio genitalis, siue seminalis, qua ea, quæ nondum orta sunt, in seminibus insunt, mox actu in lucem exitura: aliter etiã dicitur λόγος, perceptio, & comprehensio alicuius scientiæ, vel artis & omnium eiusmodi theorematum, vt ratio medicinæ, vel architecturæ, vel geometriæ. deinde addit, explicans aduersus Marcellum quomodo Deus esset, λόγος, id est, verbum, Ne existimes, inquit, esse hoc verbum, vt illud in anima, neque quale est illud, quod auditur, neque

Significata omnia verbi Logos diligentissimè & peritiss. ab Eus. cõtra Marcel hæreticum notata.

qualis λόγος in corporalibus ſeminibus, aut ille, qui eſt in theorematibus: & cognitionibus: hi enim, inquit, omnes λόγοι intelliguntur in ſubiecto, at Deus λόγος, id eſt, verbum, non indiget alio ſubiecto, vt in ipſo ſubſiſtat, ſed potius ſecũdum ſe eſt viuẽs, & exiſtens, vtpote Deus. hactenus Euſebius, qui omnes ſignificationes verbi huius enumerauit, vt doceret aliter de Deo dici λόγον, quàm de cæteris omnibus ſignificatis dicatur. Quare ſi aliquid aliud præterea ſignificaret, non iam, quod volebat, docuiſſet. reſtat ergo, vt omnia ſignificata enumerarit, & nullum prætermiſerit. niſi putamus Caluinum, aut Magdeburgenſes, & cæteros Lutheranos melius hoc verbum Græcum, quàm Euſebium in Græcia natum, & eruditiſſimum intellexiſſe. Rectè igitur interpres vetus Latinus vertit, Quæ ſunt quidem rationem ſapientiæ habentia, quæ nemo iam eſt, ſi quid rationis, & iudicij habeat, qui non videat non cohærere cum eo verbo, quod ſequitur, in ſuperſtitione, quid enim ſapientię in ſuperſtitione ineſſe poteſt, cum ſemper ſuperſtitio in malam partem accipiatur, id eſt, pro falſo cultu Dei? Quare obſeruanda eſt hoc loco interpretatio verbi Græci compoſiti ἐθελοθρησκεία, quod propriè religionem ſignificat, vt idem interpres paulò ſupra rectè verterat θρησκείαν, cum dixit, in religione Angelorum. non enim voluntas, quam ſignificat altera pars huius verbi cõpoſiti ἐθελοθρησκεία, facit ex religione ſuperſtitionem, ſed error, & ignorãtia veræ culturæ. Libenter quàm accuratè & ſtudioſè potui, hunc locũ epiſtolę ad Coloſſ. explicaui, quod cũ hæretici ad ſuam & aliorum perditionem peruerſè, & intelligendo, & interpretãdo, ex duobus generibus diuini cultus in nouo etiam teſtamento, quorũ alterum eſt, νενομισμένον, id eſt, lege præſcriptum, alterũ ἑκούσιον, id eſt, ſpontaneum, illud prius tantũ relinquunt: alterũ contra ſcripturam veterem, & nouam funditus tollũt, quaſi ad idololatriam pertineat, vt blaſphemè calumniantur, aliquid ex voto, aut ex voluntate Deo offerre. cum hoc in vetere quoque teſtamento non ſolùm nõ prohiberet Deus, ſed etiam approbaret, ac laudaret, vt antè docui, & locos indicaui. ac de his hactenus.

Responsio de septē hebdomadis ieiunii Quadragesimæ, quas in epistola Thelesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia & ratione in ecclesiis Orientis & Occidentis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorum. Caput 8.

Isseramus deinceps de septem hebdomadis plenis, quas Thelesphorus Clericis ante pascha à carne ieiunare iubet, quod in epistola Thelesphori Magdeburgenses reprehendunt: atque ita reprehendunt, vt propter hoc eam epistolam negare non vereantur. Non enim credunt, quod tam antiquus pontifex, septimus scilicet post beatum Petrum, à carne septem hebdomadis ieiunare præciperet: quod inhumanum fortasse visum est istis, & tanti pontificis decreto indignū. Deinde actum esse de Quadragesimæ ieiunio putauerunt, si hanc epistolam negarent, quasi Quadragesimæ ieiunium à Thelesphoro primum in hac epistola sancitum esset: at non ita est: quod ipse etiam Thelesphorus satis apertè significat, cum statuit, vt Clerici septem hebdomadas plenas ante pascha à carne ieiunēt, quia sicut discreta, inquit, debet esse vita Clericorum à Laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet fieri discretio. Erat igitur statutum ieiunium, quod ex æquo & Clerici communiter ieiunabāt septem hebdomadis non plenis, incipiebant enim à quarta feria, vt hodie incipimus. Pontifici autem visum est æquum, statuere, ac suadere, vt Clericorum ieiunium paulò maius esset propter eorum gradum excellentiorem, id est, vt inciperent biduo antè, id est, à secunda feria, quod vsque in hodiernum diem ab omnibus per totum Oriētem (dicam postea rationem) apud nos verò per totum Occidentem à Monachis & Clericis regularibus, quos vocant, obseruatur. statuisse autem Thelesphorum Pontificem omnibus Clericis hanc religionem incipiendi ieiuniū à secūda feria septimæ ante pascha hebdomadæ, ὡς ἐθελοθρησκείαν, id est, tāquam spontaneū cultum & non tanquam necessaria lege sancitum, perspici potest ex ipsa Ecclesiæ sanctæ, & catholicæ consuetudine

religiosa. exceptis enim Monachis & Clericis regularibus, qui quidem à principio hanc Thelesphori sanctionẽ suasoriã receperunt, & religiosa consuetudine semper seruarunt. reliquis omnibus liberũ est à secunda feria, aut à quarta, vt ferè omnes solent, ieiunium Quadragesimæ inire. nec vnquam apud nos exprobari, aut reprehendi consueuit, si qui à quarta, & nõ à secunda feria ieiunare inciperent. Quare conuenit hic dicere, quod ait Ioannes Damascenus in libello, quem de ieiuniis ad Cometam scripsit, postquam enim dixit septem hebdomadis ieiunandum esse, idque secundũ apostolicam institutionem, quæ in libro 5. Clementis scripta est, quæ Quadragesimæ ieiunium à secunda feria inire præcepit, idque visum esse magno quoque Athanasio ἐν τοῖς ἑορτικοῖς λόγοις & Petro martyri Patriarchæ Hierosolymitano, & beato Basilio in sermone cõtra ebrios, & Sancto Anastasio Antiocheno ἐν τῷ ὁδηγῷ, subiungit: hæc est regula & lex Ecclesiæ, quam in sancta Christi Dei resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & ἐπιδαψιλεύεσθαι τὴν ἀρετὴν, id est, & exuberare virtutem, nõ est improbandũ sed potius Deo & hominibus prudẽtibus gratum, ita tamẽ, vt vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed suasio adhibeatur, nunc præsertim in hac temporis difficultate. vtrũque enim nunc vtile est, & necessariũ, addere ad bonũ, & à violentia abstinere. deinde subiungit: Quis iuberet, vt per vniuersum vitæ tempus vnum ieiuniũ esset? Verùm alius est modus admonitionis: alius Legislationis: satis sunt, quæ ab spiritu sancto sancita sunt. νουθετείσθω ἡ προσθήκη τοῦ ἀγαθοῦ id est admoneatur accretio, siue accessio boni. hactenus Damascenus. imò in iis etiam ieiuniis, quæ lege præscripta sunt, vsque adeò est suauis lex, & ad infirmitatem nostram accommodata, vt pro cuiusque viribus modus ieiunio ponatur, ne corpus debilitetur. Vnde in Ecclesiis catholicorum per cunctum Orientem, & Occidentem alij in pane, & aqua ieiunãt: alij modico vino propter stomachũ vtũtur: alij piscibus: alij solis herbis, & leguminibus: alij aridis tantum, quod genus ieiunij ξηροφαγία, vocatur: & ex his alij plus, alij minus sumunt. Alij rursus vsque

Ioannes Damascenus de ieiuniis.

De ieiunio Quadr. à feria secũ. id est, 7. hebdomadis.

Athanasius.

Petrus Hieros.

Basilius.

Anastas. Ant.

hanc Constitutionem Thelesphori velut interpretans, iubet cap. 26. vt Sacerdotibus ante Paschæ solennitatẽ non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur, id est, vt non sit in obligatione legis Quinquagesima, licet suadẽda sit, vt quidem Thelesphorus suasit. Quod si adhuc Magdeburgenses, septem istas hebdomadas Quadragendialis ieiunationis in epistola Thelesphori fictas esse putatis, & idcirco epistolam negatis, ite ad Ecclesias Orientis, & interrogate eas de septem istis hebdomadis, legite veteres patres, cum alios, tum eos, quos Ioãnes Damascenus paulò ante pro testimonio earum produxit. Deinde quia Ecclesiis Orientis, vt eis congruebat, traditum erat à sanctis Apostolis, vt Sabbatis Quadragesimæ, vno magnæ hebdomadæ excepto, non ieiunaretur, quærit idem auctor Damascenus in eodem de ieiuniis libro, quemadmodum seruetur ieiunium quadraginta dierum ab Apostolis traditum, nisi quinque diebus ieiunetur hebdomadis octo, quas Seuerus Acephalus, Patriarcha Antiochenus, omnino ad ieiunium Quadragesimæ pertinere, vt idem Damascenus auctor est, malè contendebat: quas Ariani quoq; tenebãt, vt ex sancto Anastasio, qui eos refellit, intelligi potest. Respondet ergo Damascenus ad quæstionem à se positam, ieiunium esse non solũ παντελῆ ἕωθεν μέχρις ἑσπέρας ἀσιτίαν, ἀλλὰ τὴν τινῶν βρωμάτων ἀποχὴν, id est, non solum, inquit, ieiunium esse, cum ab aurora vsque ad vesperam nihil prorsus editur, sed etiam cum ab aliquibus cibis abstinetur: vt ieiunare, inquit dicimur, à vino & carne. deinde subiungit: Fortasse iubet canon Apostolicus quinque diebus hebdomadis ieiunare παντελῆ ἀσιτίαν, id est, nihil edendo (scilicet ab aurora vsque ad vesperam, vt prius dixit, ita enim intelligendum est, vt modo est orientalibus Ecclesiis in consuetudine, vocemus hoc nos plenum ieiunium) duobus verò reliquis duabus hebdomadis, Sabbato & dominico abstinere à quibusdã cibis. (hoc vocat Tertullianus in libro contra Psychicos, portionale ieiunium) cùm enim inquit Damascenus, duo certant, & concurrunt, fortius superat, & anteponitur, vt cum lex erat de circumcidendo octauo die, & de quis-

cendo die sabbati, natus in sabbato, Sabbato circumcidebatur, & lex circumcisionis soluebat legem sabbati: sic inquit, quia vincit resurrectio Domini, quæ die Dominico facta est, propter resurrectionem. quæ à vespera sabbati coli, & honorari incipit, soluitur lex pleni ieiunij in sabbato. Hāc traditionem Ecclesiæ Orientales, vt eis, sicuti existimandum est, congruebat, à sanctis Apostolis acceperunt: nos verò in Ecclesiis Occidentis aliam accepimus. Huc pertinet, quod scribit sanctus Dorotheus in libro de ieiuniis, visum esse quibusdam patribus addere vnam aliam hebdomadam ad septē, vt se ante ieiunium Quadragesimæ exercerent, & velut ad labores ieiuniorum præpararent. Sed hanc consuetudinem, quam hodie etiam Ecclesiæ Orientis seruant, sciunt ipsæ non ad necessitatem legis de ieiunio Quadragesimæ pertinere, sed ad illam ἐθελοθρησκείαν Pauli, id est, ad spontaneam illam religionem, quæ illis à præpositis suis proposita, & suasa, & recepta est. Hactenus de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimę, & de earum differentia, & ratione in Ecclesiis catholicis Orientis, & Occidentis, quę consuetudines ex Apostolicis traditionibus profectæ sancta religione ab initio vsque in hodiernum diem cum magno fructu seruantur, & coluntur. Ipsum verò ieiunium Quadragesimæ institutum, ac decretum esse à sanctis Apostolis, testis est Apostolica constitutio à Clemente Romano in libro 5. scripta, quæ hodie per omnes Ecclesias catholicorum custoditur, quam eisdem verbis Ioannes Damascenus in eodem libro, quem sæpe dixi, de ieiuniis recitat. recitat quoque S. Anastasius Patriarcha Antiochenus ante mille annos, in libro, cui titulus, ὁδηγός. idem testatur beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi Paschæ, de qua supra memini. Item beatus Hieronymus in Comment. Esa. cap. 58. Quadraginta, inquit, diebus Dominus ieiunauit, vt nobis solennes ieiuniorum dies relinqueret. Petrus Chrysologus sermone xi. Quòd quadraginta, inquit, diebus ieiunamus, non humana inuentio, sed auctoritas diuina est. idem affirmant Ambrosius, Augustinus, & Leo Magnus, & multi alij, ne omnes enumerem.

Dorotheus de ieiuniis.

Defensio doctrinæ, quam in epistola 1. Clementis & Anacleti 1. reprehendunt Magdeburgenses, Quòd maiores sint Episcopi, & sacerdotes, quam Principes, & Magistratus ex scripturis, & Apostolicis constitutionibus, & de loco Pauli, Subditi estote non solùm propter iram, sed propter conscientiam, quam hæretici deprauant.

Caput 9.

Eprehendunt præterea Magdeburgenses in eadẽ epistola Thelesphori, quod " laicos, inquiunt, à Clericis distinguat, " propter sanctitatem cum tamen omnes " dicantur, pij in scriptura.] Nihil aliud " hîc respondebo, quàm quod in alio si *Num.16.* mili loco in superiore volumine respondi, videri mihi istos dicere, quod in Num. Coritæ cum Datan & Abiron aduersus Moisem, & Aaron dixerunt: sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est. & in ipsis est dominus, cur eleuamini super populum Domini? sed recitemus quæ Thelesphorus scripsit. Et sicut Clerici, inquit, amplius sunt applicati diuinis cultibus, & familiares Domini dicuntur, ita moribus, & conuersatione, atque sanctitate debent esse distincti. Et Clemẽs sic ait, docuisse beatum Petrum, cunctorum sacerdotũ vitam superiorem sanctiorémque, atque discretam à sæcularibus, & laicis omnibus esse, & spirituales quosque atque sacerdotes super carnales atque laicos semper constituendos docebat: eodem verbo vsus est Clemens, quo dominus in Euangelio, cum ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiã suã. Hæc ergo cum vos Magdeburgẽses accusatis, quid aliud dicitis, quam quod impij, seditiosi, & superbi Coritæ? illi enim dixerunt, Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus: vos dicitis, non est distinctio Clericorum & Laicorum in sanctitate, quia omnes pij in scriptura dicuntur sancti. Illi dixerunt, cur eleuamini super populum Domini? vos dicitis, Episcopi, & Sacerdotes non sunt super Principes & Magistratus. statim enim post distinctionẽ istam sanctitatis, quam accusatis, subiunxistis aliam

Similitudo Magd. & Coritarum.

Luc.12.

Num.16.

accusationem doctrinæ de maioritate (vt vestro verbo vtar) Episcoporum & Sacerdotum super Principes, & Magistratus, de qua Clemens in 1. & Anacletus item in 1. vt vos notastis. Clemens ergo in doctrina Petri sic ait, Episcopi, si exorbitauerint, ab istis, scilicet sæcularibus, siue Laicis non sunt reprehendendi, vel arguẽdi, sed supportandi, nisi in fide errauerint. deinde subiungit: illi ergo super istos sunt: non isti super illos, quoniam maior à minore nec argui, neque iudicari potest. Nullus se extollat erga Doctores & magistros suos, quia discipulus super magistrum esse non potest. Et Anacletus. Omnis, inquit, oppressus liberè sacerdotũ, si voluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Hæc vos Magdeburgenses non potestis pati, dum cæteros omnes iudicare vultis, & ipsi à nemine iudicari. Quod si hanc epistolã Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quã sanctus Anacletus citat, in qua hęc beati Petri doctrina fertur, negatis, negate etiam libros eiusdem Clementis de Apostolicis Constitutionibus, quibus libris omnes veteres patres vsi sunt, vt à nobis in libris ipsis copiosè demonstratum est. Est ergo scripta in secundo libro cap. 34. huius doctrinæ apostolica traditio, quam omnes Ecclesiæ Orientis, & Occidentis tenent, & summa religione seruant. Recitemus caput, Nam si de parentibus, inquit, secũdum carnem, ait diuina scriptura, Honora patrem tuum, & matrem, vt bene sit tibi, & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur, quanto magis de patribus spiritualibus verbi Dei moneamur, honore, & charitate eos prosequi, vt beneficos, & nostros ad Deum legatos? qui nos per aquam Deo regenerarunt: Spiritu sancto impleuerunt: lacte verbi Dei aluerunt, & doctrinæ alimento nutriuerunt: monitis stabilierunt: corpore salutari & pretioso sanguine nos dignati sunt: nobisque peccata remiserunt, & sanctæ ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt, ac promissionis Dei consortes, & Christi cohæredes constituerunt. His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere honoris afficite. siquidem hi potestatem vitæ, & mortis à Deo acceperunt in iis iudicandis, qui deliquerũt, & in

Apostolica Cõstitutio de excellentia episcoporum supra principes sæculi.

Quæ beneficia per ministerium Sacerdotum ecclesiæ, accipiant homines à deo.

& in damnãdis ad mortem ignis sempiterni,& iis, qui se ad rectè viuendum conuertunt,absoluendis,& viuificandis. Hos existimate vestros præsides: hos putate reges: his, quasi regibus, victigalia offerte: eos enim, eorúmque domesticos alere debetis. Vt enim Samuel in primo de regibus libro de rege alendo sanxit populo,& Moyses sacerdotibus in Leuitico sic nos vobis de episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis pro viribus seruitia, quæ vocant, præstabat, an non multo magis debet nunc Episcopus accipere,quę sunt à Deo constituta ad alendum eum, & Clericos eius? imò si amplius aliquid dicendum est.plus hic accipiat, quàm ille olim accipiebat, siquidem ille militaria tantùm administrabat,bello,& pace ad custodiam corporis susceptis: hic verò sacerdotium ad Dei honorẽ administrat, vt pericula ab anima, & corpore propulset. Quanto ergo anima præstantior est,tanto est sacerdotium regno excellentius:Ligat enim, aut soluit supplicio,vel remissione dignos. Quo circa Episcopũ oportet,vt patrem diligere,vt regem metuere,vt dominum honorare, offerendo ei benedictionem vestram, fructus vestros,& opera manuum vestrarum, tribuendo, inquam,vt sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas vestras,primitias frumenti,vini, olei, pomorum,lanæ, & quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorẽ suauitatis domino Deo tuo. Benedicet Dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ,quia benedictio super caput impartientis. hactenus Apostolica Constitutio. cuius doctrinam, & traditionem omnes Ecclesiæ per cunctum Orientem, & Occidentem sicut ab initio acceperunt, vsque in hodiernum diem retinent,quæ doctrina non solum per sermonem à sanctis Apostolis tradita est, & ab Ecclesiis accepta, sed per Epistolam. cum enim dixit Apostolus in Epistola ad Hebræos. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilãt quasi rationem reddituri pro animabus vestris,non hoc dixit de Principibus sæculi, & Magistratibus, de quibus in Epistola ad Romanos, Omnis inquit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit, in

1. Reg. 8.

Leuit. 7. 27. & in aliis locis.

Doctrina in scripturis sanctis tradita de excellentia praepositorum spiritualium supra potestates saeculi.

Heb. 13.

Rom. 13.

quo loco ipsos magistratus, & Principes sæculi ἐξουσίας vocat, id est, potestates, sicut beatus quoque Lucas Euangelista vocauit, sed dixit de iis, qui sunt animis præpositi, quos & si potestatem habeant, non vocat ἐξουσίας, sed ἡγουμένους, quasi duces, & præeũtes, ad præpositos enim spirituales magis pertinet, vt præeãt exẽplo sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, Exemplũ esto in verbo, & conuersatione in charitate, & fide, & in castitate: & sicut beatus quoque Petrus scripsit de Episcopis, Facti forma gregis, scilicet faciendo prius, quod à subditis, vt faciant, requirunt, dicentes cum iudice populi Gedeone, Quod me videbitis facere, hoc facite: vt Paulus in epist. ad Philippen. Quæ inquit, & didicistis, & accepistis, & audiuistis, & vidistis in me, hæc agite. hoc verò totum ad curam animarum spectat, & refertur, pro quibus isti vigilant, sicut Apost. ait, tanquam rationem reddituri. Magistratibus autẽ, & potestatibus sæculi non cura animarum, sed custodia corporum, vt Apostolica constitutio ait, commissa est: nec his pro animarum salute vigilare, sed pro custodia corporum gladium ferre in vindictam malorũ, laudem verò bonorum, commissum est. Quæro igitur à vobis Magdeburg. putatísne magistratus, & Principes sæculi fideles ad hegumenos, id est, præpositos animarum pertinere, an non? si non, peiore conditiõne sunt quàm reliqui nõ magistratus, neque potestates sæculi, neque principes mundi, siquidem nõ habeant, qui pro animis eorum vigilent, tanquam rationem reddituri, vt cæteri omnes fideles habent. O miseros Germaniæ magistratus, quorum animas vigiliis pastorũ, remediis medicorum, cura patrum impostores & illusores vestri spoliant, & nudant: sin verò pertinent, vt necesse est cõfiteri, obedire ergo eis, & subiacere, sicut Apostolus præcipit, debent: sunt igitur maiores, maior enim non subiacet minori. Præterea cum beatus Petrus obsecrat episcopos, vt pascant gregem, qui in eis est, creditísne in eo grege, quem pascere iubet, magistratus, & potestates sæculi contineri? non credo negabitis. Tenent ergo locum ouium, ex quo rursus fit, vt sint sub potestate Pastoris spiritualis. sunt igitur Episcopi

Luc. 12.
1. Tim. 4.
1. Pet. 5.
Iudicum 9.
Philip. 4.

Secundum doctrinam Magd. peiore conditione sunt magistratus, & potestates sæculi in Germ. quàm vlli homines alii non potestates.

maiores, quàm magistratus, & principes sæculi, ad eósque omne ius ecclesiasticarum rerum & causarum pertinet. Deinde cum dominus ait in Euangelio Lucę. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, vt det in tẽpore tritici mensuram, negari non potest, quin dispẽsator iste, spiritualis dispensator sit, non sæcularis: Ecclesiasticus, & non Ciuilis. Dispensator enim spiritualis in domo Dei, quæ est Ecclesia, mensuram tritici familiæ Christi in tempore distribuit, ne laborent fame audiendi verbum Dei, sicut dominus minatus est Iudæis per Prophetam Amos cùm ait. Ecce venient dies, dicit dominus, & mittam famẽ in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiẽdi verbum Domini. Hoc enim, inquit Cyrillus hunc locum interpretans, clarissimè cernitur in Iudæis, qui non habent prophetam, aut magistrũ, qui sciat crassitudinem historiæ detrahere, & eruere mysteria latẽtia sub littera, nõ enim admiserunt Christum dicentem, Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendi. Vnde per Esaiã aiebat, Ecce serui mei comedent: Vos autem esurietis. Serui mei bibent: Vos autẽ sitietis. Hactenus Cyrillus: doctrinam itaque verbi, cui Episcopi, & sacerdotes ministrant, vocat mẽsurã tritici: quæ accõmodanda est ad vsum, ac necessitatem eorũ, qui non vno modo, & ratione omnes pascendi sunt. Aliis enim est opus lacte, aliis solido cibo, qui est perfectorum, sicut Apostolus ait. In tẽpore autẽ est adhibenda doctrina verbi, quæ est instar mensuræ tritici, quia est, vt ait Ecclesiastes, tẽpus tacendi, & tempus loquendi. Et in Ecclesiastico scriptũ est, vbi non est auditus, ne effundas sermonẽ. Illud prætere a ostendit, huiusmodi dispensatorẽ, quem constituit dominus super familiam suam ad dandum in tempore tritici mẽsuram, non esse ciuilem, sed ecclesiasticum, quod difficilis & ardua res sit vt dominus testatur huiusmodi dispensatorẽ fidelẽ, & prudentẽ reperire: hoc enim significat secundũ idioma scripturæ, quod percõtando ait, Quis putas est fidelis dispensator, & prudẽs, quẽ cõstituit dominus? quod apertius dictũ est in Prouer. Virũ fidelem opus inuenire, id est, difficilè, & arduum, hoc

Quomodo dominus in euangelii parabola docuerit episcopos, & sacerdotes constitutos esse super principes, & magistratus.

Am. 8.

Esod. 3.

Eccle. 3.

Eccle. 31.

Prouer. 20.

enim significat hoc loco ἔργον, id est, opus, quod, vt in alio loco dixi, notauit, Isidorus Pelusiota in epistola ad Palladium diaconum. At dispensator ciuilis, fidus, & prudens, id est, præfectus ciuitati, aut prouinciæ, qui fideliter, ac prudẽter legibus eam moderetur & regat, non ita difficilis inuentu est: siquidem sola ratio homini insita de eo, quòd vnusquisque vult non affici iniuria, omnes docet, nec alios iniuria afficere oportere. Hinc enim extiterunt multi filij huius sæculi in generationibus suis fidi, & prudentes ciuitatum institutores, ac legislatores, tametsi veritatẽ, quam solus Deus docet, qui est verus magister, non cognouissent. Hanc enim, vt de philosophis Gentilium, beatum Petrum dixisse Clemẽs scribit, ab alio, qui eorum similis esset, discere non potuerunt, πλὴν πολιτείας, inquit, μόνης καὶ ταῦτα, ἐκείνης διὰ τὸ εὔλογον γνωρισθῆναι δυναμένης, ἥτις ἑκάστῳ ἐκ τοῦ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τοῦ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν τὴν γνῶσιν παρίστησι, id est, præter solam illam politiam, quæ propter rationis conuenientiam cognosci potest, quæ vnicuique hoc ipso, quòd iniuriam pati nõ vult, indicat, non esse aliis iniuriam faciendam. Imò & Paulus sæcularia iudicare facilè esse indicauit, ex quo fit, vt non sit difficile reperire, qui fideliter & prudenter præsint ciuitatibus, & prouinciis, quæ legibus sæculi gubernandæ sunt: vt quidẽ difficile reperire, qui vt oportet ecclesiæ præesse possit. in qua administranda planè necessaria est spiritualis prudentia ad diiudicandum omnia, & fidelitas erga Deum, qui ei familiam suã cõcredidit: & eum domui suæ ad dispensanda sacramẽta præfecit: deditque ad dispensandum charisma potestatis, & doctrinæ, quæ omnia Apostolus vocat depositũ cum ad Timoth. scribens, bonum depositum, inquit, custodi. nemo autem ignorat, quanta fidelitate opus sit ad custodiendum depositũ. Vnde propheta Es. eos, qui alios docent, quæ ad salutem animæ pertineant, cuiusmodi sunt, qui ecclesiis præsunt, custodes vocat, cum ait, Quoniã vox custodientium exaltata est. Obseruauit hoc quoque idem Cyril. Ac rursus idem propheta Somnam Pontificem, qui in iis, quæ ad Deum pertinebãt, summo sacerdotio præerat, ταμίαν, vocat, id est,

Quomodo parabola de dispẽsatore fideli, & prudenti constituto super familiam domini non possit accipi de laico dispensatore.

1. Cor. 6.

1. Tim. 1.

Esa. 52.

Esa. 22.

custodem, eorum scilicet, quæ fidei eius tanquam depositum cõmissa erant, nempe præcepta, cærimoniæ, totúsque Dei cultus. Cùm igitur dispensator, is qui in hac parabola Euangelij Lucæ constitutus est super familiam domini, non possit intelligi conuenienter scripturæ sanctæ, & rationi, dispensator sæcularis, siue ciuilis, seu spiritualis, & ecclesiasticus, percunctemur Magd. & cæteros Lutheranos, an suos principes sæculi, & magistratus, atq; optimates ciuitatũ ad familiam domini pertinere cõcedant: Ecquis dubitet concessuros? Sunt ergo dispensatores ecclesiarũ cõstituti super eos: & quod Clemẽs scribit docuisse beatũ Petrũ, spirituales quosque atque sacerdotes super carnales, atque Laicos semper cõstituendos esse, mirificè facit cum parabola euangelica de dispensatore constituto super familiã domini. quod iã ostensum est nõ posse de laico accipi, sed de episcopo, vel sacerdote. Quid ergo obiiciunt nobis in epistolã Apostolici Pont. Centuriatores de maioritate episcoporũ vel sacerdotũ in principes, & magistratus? aut enim non sunt ex familia domini principes, & magistratus: aut si esse volunt, cum sit cõstitutus à domino super eos dispensator ecclesiæ, erit maior eis: minor enim nõ est cõstitutus super maiorẽ. Quod si dispensator iste super familiã domini cõstitutus non fuerit fidelis & prudens, vt hic quoq; Magdeburgensibus, & cæteris Lutheranis occurramus, nihilo à nobis minore honore afficiendũ esse, quàm si esset talis, dominus in Euangelio docuit, & monuit nobísque ita facere præcepit, cum dixit, super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi, quæcunque dixerint vobis: seruate, & facite, secundum opera eorũ nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Nõ enim hoc propter Moysem tantum dixit, sed propter nostros etiam episcopos testatur hoc quoq; id quod Clemens scribit ex sermone beati Petri in ordinatione Zachæi episcopi Cæsaræ, cũ hortans Petrus ad honorandũ episcopũ, Audite, inquit, episcopũ vestrũ: & ne pigeat omnem ei honorẽ adhibere, nõ ignaros, quod ei præstatis, Christo præstari: & quod hac occasione Christo præstatis, ad Deũ referri, & ei qui præstiterit, multo amplius red-

Quomodo nihilo minus constitutus sit super familiã domini dispensator non fidelis, neque prudens, quàm fidelis, & prudens.

dendum esse. deinde subiungit: θρόνον οὖν τιμήσετε, ὅτι καὶ μωυσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύσθητε κἂν οἱ προκαθεζόμενοι ἁμαρτωλοὶ νομίζωνται, id est, thronum ergo Christi honorate, quia, & Moysis cathedrã honorare iussi estis, quamuis qui sederent, peccatores esse existimarentur. Hæc Clemens ex sermone, ac sententia Petri. Itaque episcopi sunt nostri Euangelici Moyses, & Aarones. sicut enim illi in vetere hierarchia, ita hi sunt primi, & summi in sacerdotibus in noua: quibus rursus vnus præest totius hierarchiæ caput, qui est Petri principis Apostolorum successor, sicut erat Moyses hierarcharũ legis primus mysta, & dux, vt Dionysius Areop. in ecclesiastica hierar. cap. 4. ait. hoc enim ratio concordiæ, omnino postulabat: vt sicut erant super singulas ecclesias tãquam super singulas familias Christi singuli dispensatores cõstituti, quibus sua cuique familia obediret, vt cõcors esset, sic super vniuersos dispensatores esset vnus itẽ constitutus, cui omnes dispensatores, & familiæ domini eis cõmissæ obedirent, vt esset hac ratione monarchię, vna omnium ceu membrorũ vnius corporis compago, & concors coniunctio: & non esset schisma. Sic quoque idẽ Clemens scribit docuisse beatum Petrum, cum Zachæum de quo paulò ante dixi, episcopum ordinare vellet, sic enim ait, τὸ οὖν πλῆθος τῶν πιστῶν δεῖ ἑνί τινι πείθεσθαι, ἵνα οὕτως ἐν ὁμονοίᾳ διατελεῖν δυνηθῇ, τὸ χαίρεις ἀρχὴν μιᾶς λῆξιν ἐξουσίας μοναρχίας ἔχονι, τοὺς ὑπακούοντας αἴτια εὐταξίας εἰρήνης ἀπολαύειν τίθησι. τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἑνὶ μόνῳ ὑπεῖξαι μὴ θέλειν καὶ αἰτίαν διχαιρέσεως πάντως καὶ πτώσεως ἔχουσι, interpretemur nos totidem verbis, si possumus. Opus, inquit, est multitudinẽ fidelium vni parere, vt hoc modo possit in concordia persistere: quod enim desinit in principatum vnius potestatis ad similitudinẽ monarchiæ, facit, vt qui ei obediunt, propter conseruationẽ ordinis pace fruantur. Contra verò nolle vni obedire cupiditate imperandi, causa plane existit, & discordiæ, & ruinæ. est itaque in singulis ecclesiis, siue familiis domini, quæ suos habent dispensatores, similitudo, & imago quędã monarchiæ: expressa verò, & integra monarchia in vna ecclesia catholica, quæ vniuersam familiã domi-

Quæ necessitas, & vtilitas ecclesiasticæ monarchiæ.

Quæ sit, & vbi similitudo, & imago Monarchiæ, & quæ & vbi expressa tota Monarchia.

ni continet, cuius partes sunt illæ singulæ, super quā constitutus est vnus dispensator œcumenicus Pontifex Rom. denique quo loco haberi debeant episcopi, & sacerdotes, quos Lutherani centuriatores maiores esse principibus, & magistratibus non patiuntur, & ob eam causam inter alias, epistolam Clementis, & Anacleti negant, quo magis istos erroris sui pudeat, Apostolica constitutio de exemplo Gentilium docet. Sed recitemus constitutionem, quæ in secundo libro cap. 28. scripta est: Si cultores, inquit, Dæmonum in illis suis sceleratis, & detestabilibus atque impuris sacris offensione Dei plenis vsque in hunc diem sancta imitantur, vt tametsi quæ execrabilia sunt, ab iis, quæ sunt sancta, & religiosa, comparatione quidem longissimè distent, tamen in suis illis ludibriis sine execrabili sacerdote offerunt nihil, nec efficiunt, imò illum os statuæ lapideæ putant, expectantes, quid eis facere iubebat, idque faciunt, & absque eo faciunt nihil: honoremque illi habent, & eius nomen venerationem habere existimant, idque ad honorem statuarum anima carentiū, & ad cultum malorum spirituum, si illi inquam, vanā & confictam opinionem habentes, ac nulla spe firma subnixi, ea tamen, quæ sanctitatem & religionem habent, student imitari, quāto iustius est, nos, quorum fides clarissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsunt, honorem Deo deferre, ita vt episcopos os Domini esse arbitremur. Hactenus apostolica constitutio. Quanto igitur vos peius, quàm gentiles idolorum cultores, agitis, qui nomen sacerdotis ecclesiastici, Dei, & sacrorum eius ministri, omni dedecore, & contumelia afficitis: & episcopos ac reliquos sacerdotes magistratibus, & potestatibus sæculi subiicitis: ad eásque omne ius ecclesiarum & ecclesiasticarum rerum ac ministeriorum sacrilege rapitis. Hanc constitutionem secutus, & hoc eodem exemplo ex gentilium falsa religione sumpto vsus beatus Gregorius ad Mauritium Imperatorem sic scripsit, admonens eum de dignitate sacerdotali, & de honore sacerdotibus ab Imperatore

Apostolica cōstitutio de honore tribuendo episcopis.

Peiores Magd. & cæteri Luth. in Sacerdotes Dei altiss. quā Gentiles in sacerdotes idolorum.

tribuendo, Sacerdotibus autem non ex terrena poteſtate dominus noſter citiùs indignetur, ſed excellenti cõſideratione propter eum, cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat. Nã in diuinis eloquiis ſacerdotes, aliquando dij, aliquãdo Angeli vocantur. Nam & ad Moyſem de eo, qui ad iuramentum deducendus eſt, dicitur. Applica illum ad Deos, id eſt, ſacerdotibus: & Propheta ait: labia ſacerdotum cuſtodiunt ſcientiam, id eſt, iuſtitiam: & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituũ eſt. Quid igitur mirum, ſi illos veſtra pietas dignetur honorare, quibus in ſuo eloquio honorem tribuens, eos, aut Angelos, aut Deos ipſe etiam appellat Deus? Vos verò Magdeburgenſes & cæteri Lutherani, quomodo appellare ſoliti ſitis, id eſt, quam contumelioſè, & blaſphemè, ego propter reuerẽtiam & honorem aurium non dicam, vos ſcitis, & ſciunt omnes veſtri. Subiũgit deinceps Gregorius, eccleſiaſtica quoque hiſtoria teſtatur, quia cùm piæ memoriæ Conſtãtino principi in ſcripto oblatæ accuſationes contra Epiſcopos fuiſſent, libellos quidem accuſationis accepit, & eoſdem, qui accuſati fuerant, Epiſcopos conuocans, in eorum conſpectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, Vos Dij eſtis à vero Deo conſtituti: ite, & inter vos cauſas veſtras diſcutite, quia dignum non eſt, vt nos iudicemus Deos. in qua ſententia ſibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præſtitit ex reuerentia impenſa. antea quippe Pagani in Repub. principes fuerunt, qui verum Deum neſcientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum ſacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, ſi Chriſtianus Imperator veri Dei ſacerdotes dignatur honore, dum Pagani, vt prædiximus, principes honorem impendere ſacerdotibus nouerunt, qui diis ligneis & lapideis ſeruiebant? Deinde ne quis bonos ſacerdotes honorandos eſſe putaret, malos cõtra, non honorandos, ſubiungit ſanctiſſimus, & ſapientiſs. Pontifex Gregorius: Hæc ergo non tantùm ſpecialiter quantũ generaliter pro omnibus aſſerimus ſacerdotibus, quoniã adhuc neſcimus, quis in terribili iudicio

Exod. 22.

Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit, Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, & reliqua, nam sunt multa, quę de iudicio illius homines ignorant, quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet: & quæ vos reprehẽditis, ille laudabit, Hactenus Greg. Satis ex his paucis, quæ hactenus dicta sunt, cõstare potest, vtrũ se dominos Principũ faciant episcopi, vt omnes Lutherani, apud populos, quos decipiunt, fingere solent: an potius superiores eos constituerit Deus, superiores dico in iis omnibus, quæcunque ad salutem, & curam animæ pertinent, cui seruire debet corpus, & quæcunque ad custodiam corporis pertinent, vt Principes & potestates sæculi carnis tantùm custodiæ præsunt, cui quia anima tanquam ministræ, dominari debet, consequens est (vt diuina & naturalis lex docet) vt cui commissa est cura ac custodia dominæ, sit etiam ancillæ in iis scilicet, quæ ad cultum Dominæ sanctum & spiritualem, qui in virtutum studio, & ornatu situs est, spectant. Sed non commeat retro, vt cui sit commissa custodia ancillæ, sit etiam & dominæ. Nullos ergo principes & reges agnoscunt episcopi? imò maximè. Qui enim dixit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, de potestatibus sæculi loquebatur: & neminem excepit, quin debeat agnoscere potestatem sæcularem in iis scilicet, quæ illis mandata, & commissa sunt, id est, in sæcularibus negociis, quibus implicari vetantur Clerici, sicut Apostolus, Nemo inquit, militans Deo, implicat se negociis sæcularibus, vt placeat ei, qui se delegit. idcircò magistratus sæculi iudices sunt, & cognitores causarum sæcularium. & eos in eiusmodi causis adire oportet, eisdemq; in eorum iustis iudiciis parere: Sunt itaque vtriusque potestatis, & spiritualis, & sæcularis officia actibus propriis, & dignitatibus distinctis discreta, vt Magnus Nicolaus, Pontifex eruditissimus ad Michaëlem Imperatorem de discrimine potestatis Imperatoriæ, & Pontificalis disserens scripsit. ita vt, & sæculares potestates pro æterna vita, vt ille ait, spiritualibus potestatibus indigerent: & spiritualis potestas pro cursu temporalium tantummodo rerum, magistratuum', ac potestatem le-

1. Cor. 4.

Non se faciunt episc. dominos principum sæculi, sed dominus eos cõstituit super illos in iis, quæ ad salutem pertinent.

Potestatibus sæculi custodia tãtùm corporum secundum Apostol. constit. commissa est.

Rom. 13.

2. Tim. 2.

De discrimine potestatis sæcularis, & spiritualis ex magno Nicolao.

gibus vteretur, vt sic, inquit, militans Deo, minimè se negociis sæcularibus implicaret: neque rebus diuinis præsidere videretur, qui esset negotiis sæcularibus implicatus; & modestia vtriusque ordinis curaretur, ne extolleretur vtroque suffultus, & competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur. Sed Magdeburg. & cæteri Lutheranorum præceptores omnia confundunt, & perturbant, vt illud hoc loco de potestatibus sæcularibus, quod Apostolus ait, Ideóque necessitate subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam, ita prauè intelligunt, vt tradant non obligari peccato eos, qui potestatibus sæcularibus non obediunt, ne si contrariũ semel ab eis concedatur, simul etiam, vt consequens est, concedendum sit, peccato quoque constringi eũ, qui potestatibus spiritualibus, earúmque legibus non obediat: quod quidem nihil aliud esse dicunt isti quàm dominatũ, & tyrannidem in conscientias exercere, vt nuper in quodã Augustino Marlorato scripturarum interprete Caluiniano, legi. Sed videamus, quid hoc sit apud Paulum, Sed etiam propter conscientiam: conferamúsque alios locos scripturæ, vt cum ait Apostolus. Si quis autem dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicauit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico non tuam, sed alienam. Scilicet iubet Apostolus abstinere idolothyto, cum scandalum impendet fratri: estque periculum, ne vel idolothyum ipse edat superstitiosè, quasi sit aliquid idolothytum, si nos videat edere: vel etiam si nõ edat, credat tamen aliquid esse, atque ita peccet seruiens errori. Item cùm ait Apostolus, finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, cõscientiam bonam vocat eam, quæ non reprehendit nos, id est, cum nihil mali nobis cõscij sumus: cùm enim aliquid malè agimus, reprehendit, & accusat, quæ etiam in futuro sæculo arguit, sicut Apostolus de futuro iudicio loquens: Testimonium, inquit, reddente conscientia ipsorum, &c. Hæc est, quam scriptura sancta vocat aduersarium, quod semper aduersetur malæ voluntati, vt sanctus Dorothæus in libro de conscientia notauit.

Rom. 13.

Locus Pauli de obediendo potestatibus sæculi non solùm propter iram, sed propter consciẽtiam, à Luth. malè intelligendo deprauatus.

1. Cor. 10.

Tim. 1.

Rom. 2.

Vnde propheta Oseas, oppressit, inquit, Ephraim aduersarium suum] & quasi interpretans quod dixerat, subiungit: & conculcauit consilium suum] & Dominus in Euangelio Prophetam imitatus, Esto, inquit, consentiens aduersario tuo, dum es in via. præcipit ita viuere, vt conscientia, siue cor, sicut ait beatus Ioannes, non reprehendat nos: tunc enim reprehendit, cum peccatū commisimus. Cum ergo iubet Apostolus obedire potestatibus sæcularibus propter conscientiam, ideo obedire iubet, ne non obediendo, peccatum admittamus, de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam apud Deum amittamus impetrandi quod petierimus, sicut beatus Ioannes nos docet. Obligant igitur conscientiam leges potestatum sæcularium in Christo. Ex quo rursus sequitur, vt multò etiam magis obligent leges spirituales eorum, qui ecclesiasticam habent potestatem. hoc quoque scribit Clemens beatum Petrum docuisse, cum Zacheo non quidem desugienti opus, & laborem gubernandi ecclesiam, sed recusanti, ne præesse diceretur, scribit dixisse, εἰ δὲ παντελῶς οὐ θέλεις γνωσθῆναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις. ἀγνοεῖν μοι ἔοικας, ὅτι ἡ ὁμολογουμένη τοῦ προκαθεζομένου ἐξουσία πολύ τι δύναται πρὸς δυσωπίαν τοῦ πλήθους, ὡς γὰρ εἰληφότι τὴν ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται ὡς μεγάλην ἀνάγκην τὴν συνείδησιν ἔχων. id est, sin verò prorsus non vis sciri, quòd potestatē habeas gubernationis, videris mihi nescire, ad continendū in metu, & pudore multitudinem multum valere potestatem præpositi manifestā. vnusquisque enim ei qui potestatem accepit, obtemperat, quippe cum magnam obtēperandi necessitatem consciētia imponat. hæc est, teste, & auctore Clemente, beati Petri de spirituali, & ecclesiastica potestate sententia, de ea enim loquebatur. Nō igitur cum nos hanc eius vim obligandi tradimus, dominatum & tyrannidem, vt isti dicunt, in conscientias exercemus, sed ipsi potius quod à Paulo Apostolo scriptum est, ad suam, & aliorum perditionem more suo deprauant. quod quidem eis non eueniret, si veterum patrum interpretationes sequi, & scripturas scrutari, & conferre vellent. Sed de his satis. Pergamus ad aliud caput accusationis istorum.

Ose. 5. *Mat. 5.* *Luc. 12.*

Cur Apost. iubeat obedire potest. sæculi propter cōscientiā.

1. Ioan. 3.

Defenſio doctrinæ in epiſtola Euariſti de matrimonio non diſſoluendo per fornicationem Euangeliſtis cum Paulo collatis, & Apoſtolico canone, ac pluribus conciliis, & patribus cum ſcriptura conſentientibus.

Cap. 10.

ET Euariſtus, inquiunt, Epiſtola 2. Mulierem viro, ſi adulterium admiſit, iubet reconciliari, aut manere innuptam, cum tamen Paulus parti innocenti permittat ius nuptiarũ, 1. Cor. cap 7. hæc iſti.] Sed quibus verbis, quoúe loco huius capitis 7. & quomodo hoc dicat Paulus, nihil amplius explicant Magdeburgenſes. Satis eſſe putarunt, ſi dicerent, Paulus parti innocenti ius nuptiarum permittit: ſciunt enim quibus illudant. Sed cum hoc ipſum caput 7. epiſt. ad Corint. Euariſtus quoque citet ad probandum contra, non permitti ius nuptiarum parti innocenti, debebant potius, qui contradicunt, redarguere eum ex ſcripturis, aut ſaltem producere auctoritatem veterum patrum, qui ſic, vt ipſi nunc, ſcripturam Pauli, vel Euangelij interpretati eſſent, ne ipſi ſoli hoc dicere viderentur, iidem iudices & teſtes, vt ſemper ſolent. Sed diſſimulemus iſta: & nos, qui veritatem defendimus, matrimonium non diſſolui fornicatione, ita vt aliam ducere parti innocenti liceat, non contenti auctoritate veterum patrum, qui hoc ſemper tradiderũt, tametſi ſatis hoc erat, doceamus prius, & demonſtremus ex ſcripturis ſanctis, quas iſti ſemper appellant, & vanè iactant, qui ex verbo Dei, quod ſemper reſonant, verbum ſuum, id eſt, Caluini aut Lutheri ſuis falſis interpretationibus fecerunt. Sed priuſquam hoc aggrediar, admonebo prius, cur Magdeburgenſes tanto ſtudio laborent, vt iſta ſua accuſatione auctoritatem huius epiſtolæ apud ſuos, quos decipiunt, euertant. Scilicet quia huius epiſtolæ doctrina, quam ſanctus Euariſtus à Patribus, id eſt, à ſanctis Apoſtolis, accepiſſe ſe dicit, Lutheranorum eccleſias, verius ſynagogas de adulterio condemnat. Nam ſicut vxori, inquit, non licet dimittere virum ſuum, vt alteri ſe, viuente eo, matrimo-

Cur Magd. tantopere laborent vt auctoritatem epiſtolæ Euariſti euertant.

nio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta, ita Ecclesiæ non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopum suum, vt alterum, eo viuēte, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum episcopum, suo viuente, accipiat, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, se se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit, per acerrimam pœnitētiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Hactenus Euaristus. Hoc se crimine Lutherani omnes obstrinxerunt, cum episcopis, & sacerdotibus eiectis, in eorum locum superintendentes suos, & ministros, vt ipsi vocant, substituerunt, cum quibus spiritualiter fornicarentur. Hoc nunc crimen depellere nituntur Magdeburgen. cum parti innocenti ius nuptiarum à Paulo permitti, falsò tradunt. Sed aggrediamur, quod nobis propositum est. Quia igitur, quod est apud Matthæum cap. 19. paulò obscuriùs scriptum videri poterat, idcirco, alij Euangelistæ consecuti, tanquam eius loci interpretes, Marcum dico, & Lucam, parenthesi illa exceptæ fornicationis, quæ obscuritatem loco adferebat, prætermissa, totam sententiam explanarunt, cum simpliciter dixerunt, Qui dimiserit vxorem, & aliā duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam: quod omnino verum est: atque hoc erat tāquam explanatiùs, & simpliciùs dictum ad interpretationem illius loci Matthæi adhibendum, quibus paulò obscurior esse videbatur. Prætereà, quod idem Matthæus paulò suprà scripserat, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet, non quidem existimandum erat cum eo discrepare, quod paulò pòst idem scripsit, Quicunque dimiserit vxorem suam (nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur: quin potius ad explanationem eius valebat, vt simpliciter, & omnino intelligeretur, non licere alteram ducere propter fornicationem prioris dimissæ, alioqui iam quod Deus coniunxisset, homo separaret: atque ita id quod paulò suprà Dominus simpliciter dixisset, quod Deus coniunxit, homo non sepa-

Demonstratio ex scripturis inter se collatis, Matrimonium non dissolui fornicatione.

Matt. 19.

ret, cum eo discreparet, quod paulò pòst dixit in exceptione fornicationis. Sed videamus iam, quid de hoc Apostolus explicauerit. Is enim de matrimonij lege scribens, ac docens, Matthæum quoque interpretatur cum duobus item Euangelistis consecutis planè consentiens, ita vt vna eadémque sit horum quatuor mens & sensus. Mulier, inquit, proprij corporis potestatem non habet, sed vir: Similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. ergo, vt vxor libera non est ad nubendum cui velit, nisi prius dormierit vir eius, vt idem Apostolus ait: similiter neque vir liber est ad ducendum alteram ante mortem prioris Quod si pars innocens libera est, & non altera pars, ergo non similiter potestatem habet corporis viri sui mulier, vt habet vir corporis vxoris suæ: sed potius altera pars minorem potestatem habet, siquidem parti innocenti, vt Magdeburgenses volunt, liberum sit ius nuptiarum ante mortem alterius. Verum hoc est, quod isti non intelligunt, quemadmodum mulier potestatem habeat corporis viri sui, postquam dimissa est ob fornicationem: aut vir potestatem corporis vxoris suæ, si vxor à viro propter fornicationem eius discessit: intelligerent autem, si scripturæ verba, & virtutem verborum eius intelligerent. Etenim vir dimittens vxorem ob fornicationem, domo tantùm illam excludit (id quod verbũ ipsum Græcum ἀπολύειν, quo scriptura vsa est, vulgari consuetudine sermonis Græci significat, vt à veteribus linguæ Græcæ magistris notatum reperi, pro quo vsus est Paulus verbo ἀφιέναι, non autem soluit iugum matrimonij, id quod verbum λύειν significat, quo idem Apostolus in hac significatione vtitur, vt cum ait, Alligatus es vxori, noli quærere solutionem, non dixit, ἀπόλυσιν, id est, dimissionem, sciebat enim licere dimittere propter fornicationem: sed dixit, noli quærere λύσιν, id est, solutionem. Itaque priuat se vir vsu tantùm exclusa vxore propter fornicationem, non autem potestate. nihil enim potest omnino separare fideles in vnam carnem alligatos, præter mortem. Similiter mulier discedens à viro propter fornicationem eius, priuat se consuetu-

Vna mens, & sensus quatuor Euang. & Pauli de non dissoluendo matrimonio propter fornic.

Error Magde. & aliorũ, quòd matrimonium fornicatione dissoluatur, ortus ex ignorantia virtutis verborum Pauli.

dine miscendi corporis cum marito, non autem potestate corporis mariti, ita vt neutra pars libera à lege matrimonij contracti remaneat, altera adhuc viuente. Mulier enim alligata est legi, sicut Apostolus ait, quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est à lege, nubat cui vult. quod similiter in viro intelligendum esset, vt scilicet vir alligatus sit legi, quanto tempore vxor eius viuit: quod si dormierit vxor eius, liberatus sit à lege, vt ducat, quam velit, satis docuit idem Apostolus, cum paulò suprà dixit æqualiter de vtroque coniuge, mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter autem & vir non habet potestatem corporis sui, sed vxor. at non moritur vir morte corporis, fornicando, vt per fornicationem eius tanquam per mortem maneat libera vxor, vt Magdeburgenses in schola Montani Principis Cataphrygarum, qui matrimonia soluere docebant, didicerunt. Præterea manifestum est, hunc fuisse scopum Domini, cùm præcepit, sicut Apostolus testatur, mulierem à viro non discedere: aut si discesserit, manere innuptam, scilicet, vt omnibus modis τὸ ἄῤῥαγὲς, vt Theodoretus ait, id est, insolubilitas, vt ita dicam, matrimonij conseruaretur, ita vt si accideret, vxorem excludi ac dimitti propter fornicationem, tamen quia non posset, exclusa, ac dimissa, alteri nubere, daret operam quocunque modo honestè posset, vt cum viro in gratiam rediret. Quod si hic parti innocenti, id est, viro permissum esset ius nuptiarum cum altera secundum doctrinam, vel potius commentum Magdeburgensium, frustrà esset hic scopus Domini & Apostoli eius Pauli. quomodo enim vxor fortasse iam pudica facta, posset redire ad priorem virum, qui iam alteram duxisset? Deinde cùm in vno loco, & causa voluit Apostolus licere, viuente vxore, alteram ducere, aut viuente viro, alteri nubere, tunc scilicet, cum infidelis cõiunx à fideli coniuge discedit, subiungit, (Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in huiusmodi dixit, vt intelligamus, in cæteris quidem subiectum esse seruituti fratrem, aut sororẽ: ita vt neutra pars fidelis, altero viuente, alio matrimonio co-

1. Cor. 7.
Rom. 7.

Magd. in schola Montani eruditi.

pulari poſſit,ſiue innocens ſit,ſiue nõ. Verùm quia exceptio illa fornicationis apud Matthæum,paulò obſcurior,vt dixi,ac difficilior videri ſolet, doceamus rurſus Magdeburgenſes, qualis ſit, ſi fortè intelligere voluerint. Dixerat Dominus apud Matthæum, Qui dimiſerit vxorem excepta cauſa fornicationis,facit eam mœchari] ex quo planè intelligebatur, licere ob fornicationẽ dimittere,& excludere: excepta verò cauſa fornicationis,non licere dimittere,alioqui qui dimittat, occaſionem adulterandi præbere vxori iniuſtè dimiſſæ, quare adulterij eius reum fore: hoc autem docuerat in monte diſcipulos,& turbam,in qua etiam propter alias cauſas,ſi vxor non erat cordi, dato libello repudij dimittebatur. Ne autem exiſtimarent, dimiſſa licitè vxore propter fornicationis vitium,vtpote cæteris omnibus grauiùs,odioſiùs, & intolerabiliùs, licere quoque aliam ducere,de hoc poſteà, occaſione ſumpta ex Phariſæorum interrogatione, docuit, & ſanxit his verbis: Quicunque dimiſerit vxorem,niſi ob fornicationem, & aliam duxerit,mœchatur, quod perinde eſt, ac ſi diſtinctè diceret, vt ſanctus Martialis beati Petri diſcipulus in epiſtola ad Toloſanos cap.9.diſtinguit,inquiẽs, Qui dimiſerit vxorem,niſi propter fornicationem, mœchatur,id eſt,facit eam mœchari,vt magnus Baſilius canone 9. Interpretatus eſt:& qui aliam duxerit,inquit,mœchatur. Atque ita reſponſum fuit Iudæis quærentibus, vtrum ex quacunque cauſa liceret vxorem dimittere? negat enim Dominus ex vlla cauſa licere,excepta cauſa fornicationis. Deinde plus aliquid adhuc docuit, & præcepit præter id,quod in monte docuerat, adiungẽs, & qui aliã duxerit,mœchatur. quod perinde eſt, quaſi diceret,& qui vxore ſic dimiſſa,ſcilicet propter fornicationem,aliam duxerit,mœchatur. Sic etiam hunc locum Euangelij interpretatus eſt canon Apoſtolorum trigeſimus octauus, prætermiſſa parentheſi exceptæ fornicationis,quo ſententia eſſet clarior. Si,inquit, Laicus,vxore ſua dimiſſa, alteram duxerit, aut ab alio dimiſſam,eiiciatur ex eccleſia,ſcilicet tanquam publicus adulter. Vxore,inquit,dimiſſa. ſcilicet cum dimitti poteſt,nempe in cauſa fornicationis,tunc inquam, qui aliam

Matt. 5.

S. Martialis.

Baſilius.

Canon. Apoſt. 38.

liam duxerit, eiiciatur ex ecclesia. Ergo Apostolicus canon non permittit ius nuptiarum parti innocenti. Sed ne nos soli sic Euãgelium, & Apostolicam doctrinam, ac canonem interpretari Magdeburgensibus videamus, si in ore duorum, vel trium stabit omne verbum, sicut scriptura sancta dicit, stet apud istos in ore saltem plurium Conciliorum, in ore inquam, synodi Mileuitanæ, cui beatus Augustinus interfuit. ea enim cap. 17. visum, inquit, est nobis secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, neque dimissum ab vxore, neque dimissam à viro altero matrimonio copulari, sed manere innuptos, aut reconciliari: eos autem, qui non obedierint, inter lugentes referri. Quomodo autem dimissa reconciliari posset, vt prius dicebam, si, qui eam dimisit, aliam posset ducere? profecto nullo modo. Ergo, vt secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, necesse est, vt dimissa maneat innupta, aut reconcilietur, sic secundum Euangelicam, & Apostolicam doctrinam necesse erit, vt qui dimisit, scilicet propter fornicationem, maneat innuptus, aut reconcilietur. igitur secundum Euangelicam, & apostolicam doctrinam, non permittitur ius nuptiarum parti innocenti. idem decretum est in Synodo Africana cap. 65. Item synodus Eliberitana tempore Syluestri Papæ capite decimo. Si fidelis, inquit, fœmina adulterum maritum suum reliquerit, & alteri nupserit, non prius accipiat communionem, quàm is, quem reliquit, è vita exierit. Sic synodus iudicauit, Paulum secuta, qui ait, Mulier alligata est legi, quandiu vir eius viuit, quamuis scilicet adulter sit. Prætereà synodus quoque Florentina œcumenica scripturæ sanctæ doctrinam, & canonem Apostolorum, & sancti Euaristi auctoritatem, atque huius synodi Mileuitanæ decretum, imò totius ecclesiæ catholicæ prædicationem, & consuetudinem Apostolicæ traditionis secuta, his verbis sanxit: Quamuis autem ex causa fornicationis liceat, scilicet parti innocenti, thori separationem facere: non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonij vinculum legitimè contractum, perpetuum sit. Eant ergo nunc Magdeburgenses, & postulent à suis discipulis,

Synod. Milen.

Synod. Africa.

Synod. Elibér.

1. Cor. 7.

Synod. Floren.

Hila. Epipha. Theodoret. Basilius.

vt eis potius credant, quàm scripturis sanctis & sanctis synodis. Prætereo alios testes, vt Hilarium in Matthæum, sanctum Epiphanium hæresi 59. contra Catharos, Theodoretum lib. 9. de curatione Græcarum affectionum, Basil. Magnum canon. 9. Qui sic ait vir, vxore dimissa, scilicet propter fornicationem (de hac enim loquebatur) si ad alteram se contulerit, & ipse adulter est, quoniam in causa est, vt vxor adulteretur: & quæ cum eo habitat, adultera, quia alienum virum ad se transtulit. Sequantur ergo, si ita placet, Magdeburgenses Lactantium Firmianum lib. 6. Diuinarum institutionum: imò teneant etiam cum eo Chiliastarum hæresem vt alios nunc eius errores taceam: denique relicto Euangelio, teneant leges sæculi, quæ matrimonium soluunt propter fornicationem, & istud suum ius nuptiarum parti innocenti tribuunt.

Quid respondendum sit pro matrimonio non dissoluendo propter fornicationem, ad id quod obiiciuntur, ex commentariis, qui feruntur esse Ambrosii: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à viro non discedere: quod si discesserit, aut reconciliari, aut manere innuptam, & confutatio eius.

Cap. 11.

Vod si beatum Ambrosium cum Lactansio sensisse putant, & huius quoque magni scriptoris auctoritatem cum euangelica & apostolica doctrina, quam hactenus explicauimus, consentientem desiderant, legát quæ scripsit in libro priore de Abraam cap. 4. quem librum, nemo est, credo, qui dubitare cum ratione possit, sui auctoris esse, id est, beati Ambrosij, cuius characterem & stylum acri iudicio, & summa breuitate Cassiodorus senator in libro de institutione diuinarum litterarum his verbis descripsit: Sanctus quoq; Ambr. lactei sermonis emanator, cum grauitate acutus, in violẽta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cũ

Character, & stylus Ambrosii acri iudicio à Caßiodoro notatus.

vita. hactenus Cassiodorus. Qui igitur grauitatẽ, acumen, dulcedinem, vim persuadendi, & eloquẽtiam sermonis, quibus in his libris de Abraam, & in Commentariis Lucæ, ac reliquis suis libris vsus est, cum Commentariis epistolarum Pauli, qui Ambrosij ferũtur esse, contulerit, facilè dubitabit, vtrum eius sint. Illud prætereà non parum mouet, quod idem auctor Cassiodorus in eodem libro scribit his verbis: Dicitur etiam, & B. Amb. codicem epistolarum omnium Pauli suauissima expositione complexus, quem tamen adhuc inuenire non potui. hæc ille. Quàm verò suauis sit illa, quæ nunc extat, epistolarum Pauli interpretatio, quæ sancti Ambrosij esse fertur, experiatur, & iudicet, qui aliquid iudicij se credit habere. vt illud interim dissimulemus, videri quidem mirum, si in epist. vt ferebatur, scripserat Ambro. quemadmodum non reperire eas potuerit, vir alioqui tam diligens, ac potens, & nobilis senator vrb. Rom. in tantò pręsertim, vt verisimile est Romanorum cum Mediolanen. commercio, & societate. Illud quoque accedit, quod scrupulum auget, quod in Lucam sic scripsit, vt Comment. in libros diuideret, vt eo tempore interpretes sacrorum librorum facere solebant, vt Hieronymum fecisse videmus, & Origenem, quem B. Ambros. non solùm in multis imitatus est, sed multa etiam ex eo in sua scripta, vt B. quoque Hieronym. testatur, transtulit. Prætereà non est secutus in Lucam genus interpretandi, quod Græci vocant, κατὰ πόδας, cum textum quasi per vestigia interpres prosequitur, quod in Commentariis epist. fecit, quicunque eos scripsit. Sed cur Ambr. genus interpretãdi mutasset? presertim cum Commentarios Origenis in epist. ad Rom. in libros decem digestos haberet, ex quibus nihil transtulisse videtur tam sedulus alioqui, & tam studiosius Origenis imitator, vel potius translator. Denique illud maximè mouere etiam potest, quòd in re grauissima, & in dogmate Ecclesiastico sibi contradixisse tantùm præsertim Ecclesiæ Catholicæ doctorem, non est verisimile. Sic enim est in priore epist. ad Corinth. cap. 7. in explanatione illius loci. Et vir vxorem non dimittat, subauditur, inquit, excepta fornicationis causa, & ideo subiecit,

De Comment. in epist. Pauli, qui ferũtur esse Ambrosii.

Non est verisimile cõtradicere sibi Ambrosium in opere proprio, de grauissimo dogmate.

inquiens, sicut de muliere, quod si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere vxorem, si dimiserit vxorem peccantem, quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier, caput enim mulieris vir est. hæc ibi. sunt qui existiment, de lege humana intellexisse auctorem, cum dixit, Non ita lege constringitur vir, sicut mulier. fateor, ipse quoque sic aliquando existimaui, quod tamen valde mihi (vt quod sentio dicam) violentum & durum attentius consideranti, videtur. Etenim si de lege humana loqueretur, non subiiceret tanquam causam [Caput enim mulieris vir est] quod quidem vt Deus, & non homo sanxit, sic quoque consequens est, vt de diuina, non de humana lege illud antegressum auctor intelligi voluerit: aut certe si de lege humana intelligi voluit, eam legem vt iustam approbat, quam tamen beatus Ambrosius libro primo capite quarto de Abraam, planè improbat vt diuinæ legis aduersariam: docens enim prohiberi, ne dimissa vxore propter adulterium, alteram ducere liceat. Sed vos, inquit, moneo viri, qui ad gratiam Domini tenditis, non commisceri adulterino corpori, qui enim se iungit meretrici, vnum corpus est: neque dare hanc occasionem diuortij mulieribus. Deinde subiungit: Nemo sibi blandiatur de legibus hominum. Omne stuprum, adulterium est: neque viro licet, quod mulieri non licet. eadem à viro, quæ ab vxore debetur castimonia: quicquid in eam, quæ non sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Hoc verum, & ecclesiasticum dogma de matrimonio perpetuo tradit beatus Ambrosius, quod vniuersa Ecclesia Catholica tam Orientalis, quàm Occidentalis, tenet, & profitetur. illic verò, id est, in priore epistola ad Corint. quisquis ille est, qui commentarios illos scripsit, licere tradit, dimissa vxore propter adulterium, alteram ducere. siue enim licere dicat diuina lege, siue humana, qua id liceat, tanquam iustam approbet, parum refert: cum vtracunque lege harum matrimonium dirimatur, iustè dirimi tradat. In Commentariis verò in Lucam cap. decimo sexto, idem Ambrosius legem quoque humanam vt diuinæ repugnantem improbat, quæ dimittere vxorem ob alias e-

Dogma catholicum Ambrosij de perpetuo matrimonio.

etiam causas, præter crimen adulterij, permittebat. Hactenus responsum sit Magdeburgensibus, qui non negant, hoc loco Apostolum loqui de dimittente vxorem propter adulterium: Sunt enim alij ex Sectariis, qui hoc negant, vt nuper legi in Commentariis Augustini Marlorati Caluiniani. ait enim de iis loqui Apostolum, quæ leuibus causis à viris discedebant, vel quia displiceret forma vel propter sæuitiam, & duram tractationem, vel ob aliam quamlibet huiusmodi causam: quòd ex eo probat, quod iubeat Apostolus vxorem à viro dissidentem manere innuptam, aut reconciliari, in quo satis significari putat, dissidium esse tolerabile. quasi dissidium propter adulterium non videatur vllo modo esse tolerabile, vt possit, aut debeat, quæ semel propter adulterium viri discesserit, aut propter suum adulterium dimissa sit, viro suo vnquam reconciliari: quamuis, vt aliquando euenire solet, vel maritus pudicus, vel vxor pudica facta sit. quod quàm sit à charitate & pietate alienum, nemo catholicus est, qui non videat. Præterea non loqui Apostolum de dimissis propter adulterium, constat, inquit, ex pœna, quæ sequebatur: erat enim crimen capitale Leuit. 20. etiam legibus Romanorum, & propemodum communi iuri gentium. Hæc ille. vnde effici necessariò putat, vt non prohibeatur alteram ducere, qui propter adulterium vxorem suam dimisit, siquidem interficienda sit vxor adultera vel secundum legem Leuit. quasi nunc sub lege vetere simus: vel secundum leges sæculi necessariò accusanda sit, & non possit vir in adulterio deprehensam dimittere, solo repudio contentus: aut denique quasi Ecclesia, ad cuius vtilitatem Apostolus scripsit, occidere iubeat. Iam quis vnquam dixit, legibus Romanis, & propemodum communi iure gentium capitale crimen esse adulterium? quasi omnes leges Romanorum ad ius naturæ pertineant: aut quasi ratio naturalis inter omnes homines constituerit, vt adulteræ occidantur, vt secundum definitionem Gaij Iurisconsulti hoc supplicium mortis ad ius gentium referatur. Quis, inquam, vnquam dixit, certum genus supplicij, quod crimini debeatur, ex ratione naturali omnium gentium communi proficisci?

Quàm ridicule, & absurde probet Marloratus non prohiberi alteram ducere, qui propter fornicationem dimiserit suam.

Ergo contra ius gentium, & rationem naturalem faciunt, quicunque alio modo, quàm morte: adulterium puniunt, quasi non sit in Ecclesia grauius genus supplicij anathema, quam gladius, id est, gladius ignis gehennæ, grauior, quàm gladius ferreus. Sed iste auctor conscius sibi, aliquid absurdum se dicere, moderari voluit, cum dixit, propemodum. Præterea, synodus Toletana 12. cap. 8. affirmat præceptum Domini esse, ne ob vllam causam præterquam fornicationem liceat dimittere vxorem. & ideo quicunque, inquit, citra culpam dicti criminis, vxorem suam quacunque occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesia communione priuatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienatus, donec societatem relicti coniugis synceriter amplectatur, & foueat vxorem. Item beatus Basilius Can. 9. de vxore discedente à viro, siue inquit, cederetur, neque plagas ferre vellet, perpeti potius debuit, quàm à marito discedere: siue iacturam dotis facere nollet, nec hæc quidem satis honesta causa. Quomodo igitur, vt iste interpres Marloratus falsò docet, Paulus Apostolus permittit vxori à viro ob aliam quamlibet causam discedere, sed ita, vt maneat innupta, si reconciliari nolit? Hac enim sola pœna, vt iste vult, sancitur nunc à Paulo præceptum Domini, ne mulier à viro discedat. Deinde cum affirmet Apostolus scribere se hic præceptũ Domini, & Euangelio legamus præceptum Domini de dimittente vxorem propter fornicationem, ne scilicet, qui propter fornicationem dimittit, alteram ducat, quę ista Marlorati tanta inscitia, vt dicat, locum si quæras, nusquam reperias, ad verbum, quasi non satis cauisset Apostolus, quod iste obiecit, cùm ait, præcipio non ego, sed Dominus: præceptum ergo ponere voluit, & quidem explicatiùs, non autem numerare verba Domini. Quis ignorat solitos esse sanctos Apostolos scripturam citare secundum sententiam potius, quàm secundum verba? Itaque quasi plura verba huius loci Pauli in Genesi, quam in Euangelio reperisset, hunc ipsum locum Pauli ad illud in Genesi retulit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit

Synod. Tolet. 12.

Basilius.

Redarguitur, quod Marloratus ait, loqui Apost. de dimissis ob aliã causam, quam propter fornicationem, cum ait, aut reconciliari, aut manere innuptã

Cum dixit Apo. præcipio nõ ego, sed dominus sentẽtiam præcepti posuit, nõ verba.

Gen. 2.

vxori suæ, tametsi hic locus Genesis perpetuitatem matrimonij declarat, quam pessimus iste Pauli, & Euangelij interpres negat, & tollit, cum tradit adulterio dirimi matrimonium. Ad extremum, vt tot errata essent huius interpretis in explanatione huius loci Pauli, quot verba, addidit, quænam esset iusta & legitima causa vtrique parti, ab altera discedendi, à magistratu esse hoc accuratè expendendum, quasi causæ matrimoniorum inter negocia sæcularia referendæ sint, vt non debeat eis implicari, qui Deo militat, id est, potestas ecclesiastica, sed potius potestas sæculi. Vt video, nihil iste interesse putat, iudicare, ad quem possessio, vel aratio agri pertineat, an ad cuius potestatem vxor: neque plus mysticæ benedictionis in tradenda vxore in potestatem viri, & vicissim tradendo viro in potestatem vxoris, interuenire, quam in fundi, aut horti tradenda possessione, & in omni eo, quòd per æs, & libram agitur: hæc, inquam verba, Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, vel similia, quæ ipsorum qui contrahunt, consensum explicant, & vim continent illorum sacrorum verborum, quæ Adam per spiritum Dei in persona omnium coniugum mystice dixit, Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo patrem matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, quæ Paulus magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia eius sponsa esse dixit, non magis spiritualia esse iste bonus auctor somniat, quam quæ consensum significant, quem in emptionibus, & venditionibus intercedere necesse esse, iurisconsulti scribunt: vt æque vterque cōtractus tam coniugalis, quàm emptionis, siue permutationis, ad iudicium magistratus pertineat. Sed satis hactenus responsum sit in gratiam Magdeburgensium Marlorato, cuius in scripturam commentarios venenatos ac pestiferos, & hæretica doctrina respersos, cauēdos esse moneo, & in Gallia, iussu Christianissimi Regis comburendos esse speramus, nisi iam combusti sunt.

August. Marloratus causas de matrimonio ad iudicium potestatis sæcularis pertinere vult.

Secundum doctrinam huius hæretici nō plus sanctitatis est in verbis, quæ consensum coniugalē inter spōsum, & spōsam significāt, quàm quæ consensum inter ementem, & vendentem.

Defensio doctrinæ de cœlibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quæ Herbrandus de hac re contra synodũ Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam à Sacerdotibus, & Diaconis & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta.

Cap. 12.

ACcusant deinde Magdeburgenses in epistola 2. Clementis doctrinam de cœlibatu sacerdotum, quod sacerdotibus, inquiunt, interdicitur, ne post ordinationem, vxores retineant: quod si non fecerint, ab officiis maioribus remouentur:] Sic verò scripsit Clemẽs, quod à beato Petro se accepisse dicit, Quod si post ordinationem, inquit, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij nõ intret limina, & quæ sequuntur. Non hoc iubet Clemens, vt ministri vxores suas excludant, excludere enim eas prætextu religionis, canõ etiam Apostolorum prohibet, sed iubet, ne cum eis rem amplius habeant post ordinationem, quod Paulus quoq; in epistola ad Titum episc. Cretæ. Constitue, inquit, presbyteros per ciuitates, sicut ego disposui tibi. Deinde describit, quales esse debeant, Si quis sine crimine est, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. non igitur prohibet presbyteris, quin vxores habeant, aut habuerint, & ministrent altari. verùm quales mariti deinceps esse deberent, id est, quomodo habere vxores, ne quis erraret, vt isti nunc errant, idem Apostolus satis clarè docuit, cùm subiungit. Oportet enim Episcopum esse pudicum, iustum, sanctum, continentem: non contentus dicere pudicum, vt in epistola priore ad Timotheum, sic enim interpres in ea verterat idem verbum Græcum, σώφρονα, addidit hic ἐγκρατῆ, id est, continentem: castus autem, siue pudicus & continens non est Episcopus, aut presbyter, si cum vxore consuetudinem habeat. Sed quia Magdeburgenses nihil amplius hoc loco pro incontinentia sacerdotum, quàm profitentur, dixerũt, & nuper Iacobus Heerbrandus, qui in Tubingensi schola

Ad Tit. 1.

doctrinã Lutheri docet, supplere voluit, quod ab illis relictum est: respondeamus ad ea, quæ ille in 32. articulo contra Tridentinam Synodum scripsit, nouũ esse inuentum de cœlibatu contra electum Dei organum, qui Episcopos, inquit, & diaconos vult honestos esse maritos. At non vult Apostolus. vt Episcopi, presbyteri, & diaconi non sint virgines, si esse malint secundum consilium eius de virginibus, non negabit hoc Heerbrãdus: ex quo fit, vt neque rursus requirat Apostolus ab eis, vt sint mariti, non magis quàm requirat, vt habeant filios: Sed hoc requirit, vt si habeant filios, bene eos educatos, & institutos habeant, vt eorum probitas, & obedientia, ac pudicitia testimonium quoddã potius sit continentiæ Patrum. Sic item, si habeant vxores, requirit, vt sint casti & continentes. Videamus igitur, qualis ista castitas & continentia sit, quam à sacerdotibus & diaconis postulat, vtrũ ne talis esse debeat, qualis laicorum, an alia excellentior? idq́ue ex verbis ipsis Apostoli, locis scripturæ hinc inde collatis, ratiocinando demonstremus. De quibus autem, inquit, scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere. Interrogemus hic Heerbrandum verbis sancti Sixti III. cuius auctoritate sancta Synodus Ephesina aduersus Nestorium vsa est, vt Vincentius Lirinensis Gallus, illius tẽporis auctor grauissimus testatur, interrogemus, inquam, verbis Sixti in libro de castitate. in quo totum ferè hoc caput epistolæ Pauli ad Corint. doctissimè, & festiuissimè interpretatus est, De qua muliere Paulum dixisse putandum est? De aliena, inquit, non puto, nec enim Corinthij tam væcordes erant, vt hoc Apostolũ interrogarent, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra vllius disciplinæ interdictum, etiam ipsa natura damnabat. deinde subiungit: Hoc propter eos scripsi, qui nimio ardore libidinis scripturarum veritatem peruersa nituntur interpretatione subuertere. Si ergo ratio non concedit, vt de aliena dixerit, restat, vt de propria dixisse credatur. quod inde etiam probat, quod in secunda parte ait, Dico autem non nuptis, & viduis: quibus si iam superius fuerat locutus superuacuum fuit, iterare sermonem. in tertia autem de vir-

Quæ Heerbrãdus doctor Tubingẽsis ar. 32. contra synodum Tridẽ. scripsit.

Quæ castitas & continentia sit, quam Apost. à Sacerdotibus & diaconis requirit.

S. Sixtus 3. de castitate.

Tertullianus. ginibus. hactenus Sixtus. Item Tertullianus in libro de Monogamia interpretans hunc locum, Ostendit, inquit, fuisse, qui in matrimonio deprehensi videbantur, ne non liceret eis deinceps matrimonio suo vti, quia in carnem sanctam Christi credidissent, quibus secundum veniam concedit indulgens, non præcipit. Ergo cum dicit Apostolus, de quibus scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere, de vxore, dicit, vt sit, Bonum est homini vxorem, vel mulierem non tãgere, sic enim vertit beatus Hieronymus in Cõmentariis Ezechielis cap. 20. sed propter fornicationẽ, inquit, vnusquisque vxorem suam habeat: non dixit, ducat, vt idem sanctus martyr Sixtus notauit. Et paulò post, interpretans, quod idem Apostolus subiungit, Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tẽpus, vt vacetis orationi, & iterum reuertemini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiã vestram, pauco, inquit, tempore continentes esse præcepit, vt longiori spatio orationi vacare possent: post cõtinentiam verò, ad matrimonij vsum redire permisit, si tamen incontinentiam necessitas exegisset, ne & tentet vos Satanas propter incontinẽtiam. hactenus sanctus Sixtus. Incontinentiam itaque dicit hic Apostolus, non continere se ab vsu matrimonij: quod quidem coniugibus permittit, cum necessarium est illis, ne tentati à Satana, in adulterium incidant. permittit, inquam, maritis illis, de quibus ad Corinthios scripsit, permittens non esse continentes, id est, vti matrimonio, quo erant copulati, si periculum tentationis metuerent. At in epistola ad Titum non hoc permittit, presbyteris, & diaconis maritis, vt non contineant: sed potius præcipit, esse continentes, id est, non vti amplius coniugibus suis post ordinationem. Etenim si mariti non contiuẽtes sunt apud Paulum, qui vtuntur suis vxoribus, ergo mariti continentes apud eundem Paulum sunt, q̃ui eis non vtuntur. Ex quo rursus constat, de laicis maritis scripsisse ad Corinthios, non de sacerdotibus, quod dicere necesse est, ne secum tantus Apostolus pugnare, & sibi contradicere videatur, si quibus maritis permittit in epistola ad Corinthios, non esse cõtinentes, eisdẽ

Hieronymus.

Qui sint mariti non continentes apud Paulũ, & qui continẽtes.

postea in epistola ad Titum continentes esse præcipiat. Iam ne sentis, Heerbrande, extortum tibi de manibus pugionem, & eo te confossum esse: nō vult Paulus electum Dei organum, episcopos & diaconos honestos tantum maritos esse quod tu dicis, Paulus non dixit: sed vult esse continentes, quod idem Paul. dixit tu prętermisisti. Disce igitur prius, Iacobe, vsum verbi huius ἐγκρατεύεσθαι apud Paulum, & accede postea, ad interpretandum locum de continentia maritorū: ἐγκρατεύονται enim, id est, continent ij, qui soluti & liberi sunt à matrimonio, cum alienas nolunt tangere, suas enim non habent. Vnde illud, Dico ego non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego: quod si non continent, nubant. Item, ἐγκρατεύονται, id est, continent mariti, cum suas, quas habent, nolunt tangere. Vnde laicis maritis permittit Apostolus suas tangere, si nolunt continentes esse, ne propter hanc incontinentiam, id est, voluntatem non continēdi à suis, Satanas eos ad illicitum concubitum cum alienis trahat, si licitus cum propriis prohibeatur. Hæc igitur est Apostolicæ doctrinæ continentia à propriis vxoribus, non ex philosophia naturali, nec à magistris eius profecta, sed à Deo tradita, libera quidem maritis laicis, necessaria verò, ac iussa maritis Deo sacratis, vtrunq; enim docuit Apostolus: & verbum Dei negat, qui vtrunque, aut alterum negat. Illa etiam Pauli cautio digna est admiratione, & obseruatione, quod cum in epistola priore ad Timoth. Episcopos (quo nomine presbyteros quoque intelligi voluit) dixisset, debere esse σώφρονας, id est, castos, ne quis de illa castitate dictum esse putaret, quam etiam in adolescentioribus vxoribus laicorum in epistola ad Titum cap. 2. requirit, idcirco in eadem epistola ad Titum, ad castitatem episcoporum, adiunxit continentiam, dicit enim debere eos castos, & continentes esse. quare cum dixit prius in epistola ad Timotheum debere esse castos, significare voluit non quidem castos vxoribus, sed castos ab vxoribus, quod clarius iam in epistola ad Titum dixit, addens verbum continentis: adolescentiores verò vxores castas esse iubet viris suis, non à

Secundum doctrinam Heerbrandi cogitur Apostolus sibi contradicere.

Continentia à propria vxore ex philosophia Aristotelica, sed ex doctrina Apostolica profecta est.

Admirabilis cautio Pauli aduersus oppugnatores sacri cælibatus.

Ad Tit. 2.

Aliud, castus vxori: aliud castus ad vxorem.

viris suis. Notauit hoc quoque grauissimus auctor Sixtus in libro de castitate, de quo supra meminimus: Dici quidem, inquit, potest casta fœmina, seruans viro suo fidem, sed marito casta, non à marito, nisi etiam à marito continens fuerit. Vir quoque si non mœchetur, à mœchia castus dicendus est, non à muliere, nisi ab vxore continens sit, quia & vxor mulier esse credenda est. Mira enim castitas hæc est, in parte concupiscentiæ nullius sexus nosse consortium. Hanc enim in duas diuidimus species, vnam virginitatis, & viduitatis: alia huic iungenda est continentia, cùm coniunx ita viuẽs moritur, vt habẽs nõ habeatur. Hacten⁹ sanctus Sixtus. Itaque, non illa minor castitas, id est, continentia ab aliena, sed illa mira castitas, quam Sixtus dicit, id est, continentia à propria vxore facit viros σεμνὰς, id est, honestate quadam venerabili, hæc enim est vis verbi iuxta etymologiam vocabuli παρὰ τὸ σέβεσθαι, quales esse iubet diaconos Apostolus, cum ait, Diaconos similiter σεμνὰς, id est, honestate venerandos propter pudicitiam. Vnde interpres latinus nõ malè vertit, pudicos.

Quam vim habeat apud Paulum verbum σεμνός.

Huiusmodi castitatem miram requirit idem Apost. à senibus cùm ait in epistola ad Titum. Tu autẽ loquere, quæ decẽt sanam doctrinam, senes, vt sint σώφρονες, id est, casti, & σεμνοὶ id est honestate quadam venerabili, scilicet propter pudicitiam: & anus similiter, σεμνὰς id est, pudicas. Quis verò sanæ mentis, & cum ratione loquens, quis inquam, nisi importunè libidinosus dicat, moneri hic senes ita castos esse, vt ab alienis abstineant, quos turpe iam sit à suis etiam vxoribus nõ abstinere, vt anus quoque à suis viris? vt igitur ea castitas, siue pudicitia intelligeretur, quæ excellẽtior est, & maioris honestatis, ac veneratione quadam dignos facit, id est, continentia à propriis vxoribus, addidit, in senibus σωφροσύνῃ τὴν σεμνότητα, id est, castitati honestatem reuerentia dignam, quam adferre solet continentia à propria vxore. Cùm verò statim subiungit de adolescẽtioribus, quæ viros habent, quia non requirit ab eis Apostolus, vt à viris suis abstineant, sed ab alienis, præcipit castas esse scilicet viris suis: nec amplius addit hic: σεμνὰς, quod verbum addidit, vt dixi, castitati, quam à

ſenibus requirit, idem verbum, & eadem ratione in vetulis poſuit. item in epiſtola ad Timotheũ capite tertio poſtquam dixit Apoſtolus oportere eſſe epiſcopos caſtos, ſubiunxit. & diaconos ſimiliter pudicos, Græcè eſt, σεμνοὺς vt ſimiliter non de pudicitia vulgari, ſed de illa maiore, & admirabiliore, quam diximus, intelligeremus. Sequitur deinde, Et mulieres ſimiliter pudicas Vxores Epiſcoporũ, & Diaconorum dicit, quas ſi habeant. oportet quoque pudicas eſſe. Hic quoque dixit, σεμνὰς, vt eandem honeſtatem continendi à viris ſuis, quæ illas faceret reuerentia, & cultu dignas, iuxta interpretationem vocabuli, intelligeremus. Quod autẽ de vxoribus epiſcoporum, & preſbyterorum, ac diaconorum Apoſtolus hoc loco loquatur, ſatis ratio ipſa propoſiti demonſtrat. qui enim præcipiebat epiſcopis, preſbyteris & diaconis, qui vxores haberent, caſtos, & continentes eſſe, conſequens erat vt idipſum quoque eorum vxoribus præciperet, ſine quarum conſenſu nõ admittuntur mariti ad ordinem ſacrum: poſtquã verò, vxoribus aſſentientibus, ſacrati ſunt, ipſæ quoq; propoſitum continentiæ receptæ, & adſtipulatæ ſeruare debent. Quæ hic iniuria fit? aut quæ vis ſponte, quod melius eſt ſecundum conſilium Pauli, ſuſcipienti? niſi fortè Paulum de violentia & tyrannide accuſant iſti, quia prohibens in epiſtola ad Timoth. priore, ne viduę adoleſcentiores, diaconiſſæ fiant propter periculũ non ſeruandi, iterum nubendo, continẽtiæ promiſſionem, ait, cum nubere volunt, habere eas damnationẽ, quia inquit, primam fidem irritam fecerunt. quã enim Paulus hoc loco vocauit fidem, vocauit apoſtolica conſtitutio in lib. 3. Clementis promiſſionem. Ait enim cap. 1. de huiuſmodi viduis, ſcelus eas committere; nõ quia digamia, inquit. ſcelus, ſed quia ſcelus ſit non ſeruare promiſſionem. Tales ergo eſſe oportet, id eſt, continẽtes ſecundum præceptum Pauli, ſacerdotum, & diaconorum vxores. Hoc enim ſignificat hic verbum Græcum γυναῖκας. idem quoque in 2. libro Clemen. Rom. Apoſtolica conſtitutio, & quidem apertius docet, ſcilicet ſermonem eſſe hic de vxoribus ſacerdotum, & diaconorum: deſcribens enim quales eos eſſe oporte-

De quibus dicat Apoſtolus mulieres ſimiliter pudicas.

1. Cor 5.

ret, sicut Apostolus fecit, si est, inquit, fidelis, ornatus, honestus, seu pudicus: & subiungit statim, si habet, aut habuit vxorem fidelem, honestam, siue pudicam, pro quo Paulus dixit, mulieres, siue vxores similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus, &c. satis hactenus, vt arbitror, demonstratum est ex locis Apostoli inter se collatis, & ipsorum verborum virtute, quales maritos episcopos, & presbyteros ac diaconos Apostolus requirat, nempe castos, & continentes ab vxoribus suis. Dominus det contradicentibus intellectum, vt intelligāt scripturas, & sani sint in fide. Pergamus ad reliqua, quæ doctor iste Tubingensis in articulo suo scripsit.

Responsio ad id, quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Cœlibatum obiicit ex epistola ad Hebræos Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circunstantiis personarum, & collatio similium locorum scripturæ conclusa. Caput 13.

Ex circunstantiis personarum & causis dictorum intelligitur, quibus dicat Apost. honorabile coniugiū & thorus immaculatus.

" " " Llud enim nobis quoque obiicit, quod Apostolus in epistola ad Heb. cap. 13. Honorabile connubium in omnibus. Si ea, quæ sequuntur, iste doctor attētè legisset, fortassis intellexisset, cum quibus loquatur Apostolus, & de quibus dicat, quod quidem ex causis quoque dictorum, & ex circunstantiis personarum intelligi potest. Dat enim præcepta iis quibus præsunt præpositi spirituales, vt sunt episcopi, & presbyteri, id est, laicis, quibus duo in primis cauenda sunt vitia adulterij, & auaritiæ, ne; vel propter liberos, quibus dant operam, opes iniustè cōgerant: vel ne, dum cogitant quæ mundi sunt, quomodo vterque coniunx alteri placeat, occasionē præbeant vt ab aliis appetantur, aut modū ipsi non teneāt. Vnde Clemens Rom. in toto lib. 1. de Apostolicis Constitutionibus, quem de laicis inscripsit, de his duobus vitiis solū disserit. Igitur quibus Apostolus dicit paulò infra,

Obedite præpositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, & paulò supra, Mementote præpositorum vestrorũ, qui vobis, scilicet laicis, locuti sunt verbum Dei, quis enim neget, quin spirituales verbum Dei doceāt laicos?) eisdem, inquam, dixit illud proximè superius, Sint mores sine auaritia, & rursus eisdem, honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim, & adulteros iudicabit De⁹, vt iam ipsa circunstantia personarum, quibus loquuntur verbum Dei Ecclesiæ doctores, & præpositi, & ipsa præceptorum antecedentium ratio, quæ ad easdē personas pertinent, cuiuis mediocris iudicij facilè persuadeant, imò confiteri etiam cogant, de laicis sermonem esse, & ad eos spectare quod dixit Apostolus, honorabile cõnubiũ in omnibus, & thorus immaculatus. Hoc item Eusebius Cæsarien. in extremo libro Euang. demonstrat. cap. vlt. ait dictũ esse non sacratis, neq; professis τὴν θεραπείαν id est, cultũ religionis monasticæ. *Euseb. Cæsa.* Idem quoque affirmat S. Ephræn, dictum esse hoc τοῖς βιωτικοῖς, οὐ τοῖς ἀποτακτικοῖς, id est, sæcularibus siue laicis, non autem iis, qui mundo renunciarunt: vt illud item in epistola ad Corinth. Si non continent, nubant: *Ephræn.* quod quidam monachi, inquit Eusebius, κακῶς ἐκλαμβάνοντες, id est, male interpretantes, vt male isti nũc interpretantur, Honorabile connubium in omnibus, εἰς γάμον ἐτράπησαν. καὶ οὐκ οἴδασι ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς εἰς θεὸν γινομένας οὐ λέγεται ἔτι γάμος ἀλλὰ πορνεία, id est, ad nuptias, inquit conuersi sunt, nec intellexerunt, post sponsionem pacti cũ Deo interpositam, non iam cõiugium, sed fornicationem dici. deinde subiũgit, Ἕκαστος οὖν δυνάμενος βαστάσαι τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, τότε ἐπειςέλθη τὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ ᾅδου, id est, vnusquisque igitur, qui necessitates corporis ferre possit, iugum monasticæ exercitationis subeat: & ne in infernum decidat. Hunc locum citauit quoq; Damascenus in libro de locis cõmunibus, quē cõposuit, & παράλληλα vocauit. *Damascenus.* quod si nullus necessitas istas corporis ferre posset, profectò non suaderet Apost. parentibus, seruare virgines suas, cùm non habēt necessitatē, sed habēt potestatē voluntatis suæ. neq;

ſubiungeret, Igitur & qui matrimonio iungit virginē ſuam, benefacit: & qui non iungit, melius facit: Neque rurſus diceret Dominus, Qui poteſt capere, capiat, ſi nullus eſſet, qui capere poſſet. huc pertinent, quæ Origenes de cōtinentia ſacerdotum, & multorum ſæcularium ad exemplum eorum, & de facultate continendi lib. 8. aduerſus Celſum in eos philoſophos ſcribit, qui cum tam multa in ſcholis de Deo, & de rebus quæ cogitatione & mente percipiuntur, differerent, ad cultum tamen creaturæ ſe conuertebant, ex quo fiebat, vt iuſto Dei iudicio in omni genere libidinis, & turpitudinis volutari ſinerentur. at (inquit) qui ab ipſis tanquā idiotæ contemnuntur, & fatui, ac mancipia appellantur, vſque adeo ab impudicitia, & turpitudine, & ab omni concubitus obſcœnitate abſtinent, ὡς τρόπον τελείων ἱερέων πᾶσαν συνουσίαν ἀποστρεφόντων πολλοὺς αὐτῶν παντελῶς καθαρεύειν ἀπὸ πάσης μίξεως, id eſt, vt more perfectorum ſacerdotū, qui ab omni concubitu abhorrent, plerique eorum ab omni coitu puri ſint. Subiungit deinde. Atqui vnus quidem apud Athenien. ædituus, cui non eſt habita fides, quod poſſet eſſe dominus ſuarum appetitionum carnalium, & eas quamdiu vellet, refrænare, cicuta virili membro adhibita, exiſtimatus eſt purus, & caſtus ad illam Athenien. ſolemnem ſanctimoniā procurandam: licet autem apud Chriſtianos videre viros quibus nō opus ſit cicuta, ſed contētos ratione pro cicuta, ὡς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐξελάσαντες τὸ θεῖον ἐν εὐχαῖς θεραπεύουσι, id eſt, vt omni libidine ex mente eiecta Deum precibus colant. Hactenus Origenes. ſed quamquam iſtis, vt ſic caſti ſint, & continentes, ſola ratio ſatis ſit adiuuante Dei gratia, quæ omnibus, qui eam non reſpuunt, præſto eſt, tamen reſpondete mihi Magdeburgen. qui veſtra incontinentia, rationis, & temperantiæ vires metiri vultis, ignorabat ne Plato, quanta eſſet vis in libidine, qui poſt duas appetentias cibi, & potus, quas famem, & ſitim vocamus, lib. 6. de legibus, dixit libidinem ὀξυτάτην καὶ διαπυρωτάτους τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργαζομένην, id eſt, vehementiſſimā eſſe, quæque furore homines inflammaret? idem tamē Plato in ciuitate illa ſua, quam ad perfectum formabat, vo-

bat, voluit, vt coniuges si post liberos decennij spatio procreatos castè viuerent, id est, corpora non commiscerent, honore digni haberentur fuerit ergo apud gẽtilem, sapientem huius sæculi castitas coniugum laicorum honore digna. & non apud Christianos, & in lege Dei eruditos castitas sacerdotũ? nec verò ille coniugibus summa ætate hoc statuebat, qui legem scripsit vt puellę à xvj. anno vsque ad xx. nuberẽt: & viri à xxx. vsque ad xxxv. vxores acciperent. idem rursus lib. 8 de legibus, interpretabor eisdem verbis, an (inquit) non fama, & auditione accepimus, Iccum Tarentinũ propter Olimpia, aliosque ludos. & artem in eis certandi tantum robur animi simul cum temperantia comparasse, vt nunquam fœminam, neque puerum, quandiu exercitatione valuit, tetigisset? imò eadem de Crissone, & Astylo, ac Diopompo, aliisque quamplurimis fama est, qui animos quidem multo peius institutos, quam nostri, aut tui etiam ciues Clinia, habebant: corpora verò multo magis coercebant. Quid igitur? illi cursũ, aut lucta, vt vincerent, ausi sunt à re, in qua multi vitã beatam ponunt, abstinere, & nostri adolescentes propter victoriam multo pulchriorem non poterunt? Quam, inquit, victoriam dicis? vincere (inquit Clinias) voluptates virtute continentiæ vt bene beatéque viuant: à quibus contra si vincãtur, miserrimi sint: & metuẽdum, ne pietas eorum erga Deum sublata sit. Cum ergo apud Paulum illud Magdeburg. legitis, Omnis autem, qui in agone contẽdit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptilem coronam accipiant, nos autem incorruptam, quis iam vestrum negabit, vnum ex illis omnibus, à quibus ille, qui in Agone contendit, abstinet, venerem esse, cum hoc loco Platonis illos, quos nominauit, & alios quamplurimos, vt ait, legamus continẽtiam propter olympia coluisse? nec enim Paulus, quod Plato de istis scripsit, ignorasse videtur, *1. Cor. 15.* qui etiam legit, quid Menander in Thaide de prauis colloquiis bonos mores corrumpentibus dixisset: & *Tit. 1.* quid Epimenides, atq; Callymachus Cyrneus de Cretensibus: quid item Aratus Astronomus, & Homerus *Act. 17.* de cognatione, quam genus hominũ cum Deo habet,

Quæ Plato de castitate, & cõtinentia scripserit, quæ ad redarguendos Lutheranos valẽt.

illi igitur pugilles in die iudicij extremi vestri iudices erunt, qui ex propheta vestro Martino Luth. quod in libro de vita coniugali scripsit, didicistis, coniunctionẽ maris, & fœminæ necessariam esse, vt cibum, potum, & somnum, neque magis posse hominem hoc carere, quàm mutare sexum. At mulierem qui tangit, ὀυ τυραννεῖται, vt ait Greg. Naz. in libro de Spiritu Sancto, id est, non patitur violentiam. non enim, inquit, natura violẽtiam ei adhibet. ἐκείνη γὰρ, inquit, ἔχει τὸ σωφρονεῖν, id est, penes naturam enim est, castum esse. est ergo hęc cupiditas non necessaria, vt cibi, potus, & somni, vt Lutherus omnis philosophiæ imperitus somniauit, sed ἐκ περιουσίας, vt princeps philosophorum in quæstionibus physicis ait, qui in libris quoque de moribus voluptates naturales, & necessarias à naturalibus non necessariis distinxit. aliud itaque est nolle pati necessitatem: aliud nõ posse, & si velit. Quare vt reuertamur, vnde digressi sumus, in ecclesia nostra nullus cogitur sacerdos, aut diaconus fieri. qui non potest ferre necessitates istas corporis, quas Eusebius dicit, id est, impetus carnalis appetitionis, quia scilicet non vult continens esse, ne patiatur fieri sacerdos. idem dicitur hodie in ecclesia Orientis vxoribus sacerdotum, quod antea quoque in Occidentali dicebatur: si ferre non possunt continentiã, quia nolunt, & tribulationem carnis, quã habent, quæ nupserunt, sicut Apost. ait, pati malunt, ne assentiantur sacræ ordinationi maritorũ, quæ his vis, aut tyrannis est, quod isti clamare solent? An quod coguntur seruare quod semel interposita fide promissionis receperunt? ergo tyrãnus istorũ sententia est Deus, qui dixit, Vouete, & reddite: & in alio loco, si quid vouisti, ne moreris reddere. Nostri igitur prępositi auctoritate Dei, qui hæc dixit, seruare vota cogunt, in quo neque tyranni sunt, neq; tyrannus, cui obsequũtur: sed isti potius impij sunt, qui cõtradicunt. Reuertamur ad locũ Apostoli. docuimus iam ex verbis Apostoli, quod scripsit, Honorabile cõnubiũ in omnibus, in omnibus laicis solũ intelligendũ esse, de his enim loquebatur: similiter in epistola priore ad Thess. præcipiens coniugibus omnibus. Scitis, inquit, quæ præcepta dederim

Aristot. in magnis moral.

Qui tradũt tyrannidem esse, cogere ad præstandum promissum deo, deũ faciũt tyrannũ blaspheme.

Psal 75.

Eccle. 5.

Thess. 4.

vobis, vt abstineatis vos à fornicatione, & sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Vnusquisque dixit, id est, omnibus viris, qui vxoribus suis vtuntur, hoc præcipio: Vas autẽ viri, vocauit vxorem, imitatus Salomonem in Prouer. cum de marito loquens, & præcipiens, ne cum alia quam cum vxore, rẽ habeat, Bibe, inquit, aquas de vasis tuis, sic enim est apud 70. sic in epistola ad Hebræos. Honorabile, inquit, connubium scilicet sit, & thorus immaculatus, id est, præcipio, vt vnusquisq; suum matrimonium honoret: & nullus cubile vxoris suæ violet, commiscendo corpus suum cum aliena, idcirco subiungit statim: fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. Idem præceptum dedit Thess. imò illud est huius interpretatio tunc enim est, vnicuiq; in honore, quod græcè dicitur, τίμιον, suum connubiũ. quãdo vnusquisq;, sicut Paulus præcipit Thessalonicensibus, possidet vas suũ non in passione desiderij, id est, non libidinosè, nec intemperanter, sed honestè debitum reddendo, & ad tẽpus ex consensu propter orationem abstinendo, vt in epistola ad Corinth. priore faciendum esse docuerat, & & non fornicando, aut alterius vxorem adulterãdo. de vtroque enim crimine subiungit, & ne quis supergrediatur, aut circumueniat in negotio fratrem suum hãc enim violentam, & tyrannicam libidinem adulterandi vxorem alterius, πλεονεξίαν vocauit hic translate à violentis auaris, qui per vim rapiunt alienum. Cuius verò status ac conditionis essent isti, quibus in epistola ad Thessalonicen. præceptum dedit, vt vnusquisque possideret vas suum in sanctificatione, quod iam sumus interpretati, ex eodem quoque loco intelligi potest: eosdem enim, quibus hoc præceptum dedit, rogat statim, vt quieti sint, & res suas agant, & operentur manibus suis. agere autem res suas, & operari manibus suis, proprium est laicorum, quibus episcopi, presbyteri, & diaconi spiritualia ministrant: qui quidem, quia eis operari manibus non semper vacat, & iuxta verbũ Domini, dignus est operarius cibo suo, carnalia pro spiritualibus ab eis accipiunt. neque hi dicuntur agere res suas, sed potius res ecclesiæ, & animarum, quibus præ-

Prouer. 5.

Locus epist. ad Thessal. interpres loci epist. ad Heb.

Mat 10.
1. Cor. 9.

ſunt.vt igitur in hoc loco epiſt.ad Theſſalo.ex circunſtantia conditionis perſonarum ſatis ſignificauit Apoſtolus,quibus perſonis de coniugij vſu præciperet: ſic itẽ in epiſtola ad Hebręos,vt ante dixi,ex circunſtantia quoque conditionis perſonarũ planè ſignificauit, quibus præceptum de matrimonio honeſtè vtendo ſcriberet. Rurſus beatus Petrus in epiſtola priore laicis quoque idem , quod Paulus in epiſtola ad Theſſal. & ad Hebræos,præcipit,quod ex circunſtantiis item perſpici poteſt, Viri inquit , ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam,quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem tanquam cohæredibus gratiæ vitæ,vt non impediantur orationes veſtræ.Impartiri vaſi honorem præcipit, id eſt, non in paſſione deſiderij, & libidinoſe,ſed temperatè & pudicè cum vxore conſueſcere, ceſſando ſcilicet ad tempus ex conſenſu propter orationem , ſicut Paulus Corinthiis præcepit. Cum ergo ſimiliter propter orationem præcipiat iſtis princeps Apoſtolorum,honorem vxoribus impartiri,ſcilicet abſtinendo ab eis ex conſenſu,ne orationes eorum impediantur,id eſt,vt vacent orationi,vt Paul. Corinthiis illis præcepit , Paulus verò præcepit illud laicis Corinthiis, vt ſatis antea demonſtrauimus, ſi quidem quia nolebant eſſe continentes, cõceſſit ſecundum indulgentiam , vt redirent in idipſum poſt intermiſſum cauſa orationis concubitum, cum tamen presbyteris, & diaconis præcipiat , vt docuimus , eſſe continentes: ergo & Petrus quoque idipſum non niſi laicis præcepit,ſi quidem vnus eſt ſpiritus, quo vterque ſcripſit. in presbyteris autem,& diaconis non hoc ſolum per cõtinentiam perpetuam cauetur, ne impediantur eorum orationes,ſed ne impediatur miniſterium eccleſiæ , ad quod eos in primis omni tempore præſto eſſe oportet. Sed videamus deinceps, quemadmodum Marloratus, Caluinianus miniſter locum epiſtolæ Pauli ad Hebræos in ſuis hæreticis Cõmentariis contra Pauli ſententiam interpretetur. idem enim cum eo Lutherani centuriatores ſentiunt.

De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolæ ad Hebræos de honorabili coniugio in omnibus, contra Cælibatum, & in locum epistolæ ad Timoth de viduis, quæ primam fidem negauerunt, & de vera interpretatione vtriusque loci, ex propria virtute scripturarum ducta. Caput 14.

HOnorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, Simplex, inquit sensus est, nullum esse ordinem, qui à coniugio prohibeatur. deinde subiicit causam: Nam quod Deus, inquit, generi humano in vniuersum concessit, omnes sine exceptione decet. & subiungit, interpretandi gratia, omnes, inquam, qui coniugio apti sunt, eoque opus habent. Prophetauit hic Marloratus, beneque interpretatus est, nesciens alioqui quid diceret coniugio enim non sunt in nouo testamento apti, qui sunt Deo in ministerium eius cõsecrati, cum, sicut ante demonstrauimus, apertè Apostolus in epistola ad Titum episcopis, presbyteris, & diaconis, si vxores habeant, continentes esse præcipiat. Est autem continere, quod Græce dicitur ἐγκρατεῖν, à voluptate corporis abstinere, vt Aristoteles quoque vim verbi docuit; nisi quod ille continentiam naturali prudentia metitur, qua omnem virtutem definit, nos verò prudentia spirituali metimur, quam beatus Petrus vocat γνῶσιν, interpres vertit scientiam, cum ait, subministrate in fide vestra virtutem, in virtute scientiam. &c. Qui verò vxoribus, quas prius duxerunt, vti prohibet, postquam assentientibus vxoribus, ordinati sunt, consequens est secundum prudentiam spiritualẽ, vt etiam prohibeat, postquam iam sunt ordinati, nouas ducere, si nunquam habuerant: aut alias, si priores mortuæ sint, siquidem facilius sit vitare consuetudinem cum vxore, quam non habeas, quàm cum vxore, quam habeas. Nec item coniugio apti sunt, qui votum continentiæ Deo fecerunt, quod quidem si non liceret facere, aut semel factum, non esset seruandum, non diceret Apostolus de viduis illis diaconissis adolescentioribus, quæ cum luxuriatæ fuerint in Christo,

nubere volunt, damnationem eas habere, quia primã fidem irritam fecerunt. quod quidem non poſſe intelligi de fide baptiſmi, & Chriſtianiſmo, vt perperam idem Marloratus interpretatur, vt multa alia prætercam, quæ mihi non eſt hic propoſitum refellere, ex ipſis Apoſtoli verbis ſatis demonſtratur, & in primis ex verbo καταςρηνιᾶν, quod interpres latinus vertit, luxuriari. dicitur enim ςρηνιᾶν, vt veteres Grammatici notarunt, παρὰ τὸ σείρειν καὶ ἀποσπᾶν τὰς ἡνίας ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζώων μάλιςα τῶν ὑποζυγίων, id eſt, ab habenis abrumpendis, tranſlatè ab animalibus, quæ iugũ ſubeunt. Cum igitur verbum, hoc quo hic vſus eſt Apoſtolus ſecundũ etymologiam, aliquid moliri ſignificet contra ieiectas ſibi veluti habenas coniugij cum Chriſto ſponſo, conſtat planè, non poſſe ad fidem baptiſmi referri, cum habenæ ad vinculum potius promiſſionis pertineant, ſicut ſcriptum eſt in Prouerb. Fortis laqueus labia proprij oris, quam ad fidem baptiſmi, quæ eſt, non promiſſio, ſed credulitas ſanctæ Trinitatis, & eorum omnium, quæ credit eccleſia catholica. confirmat autem, quod hactenus diximus, beatus Chryſoſtomus, is enim in homilia εἰς νεωτέραν χηρεύουσαν, id eſt, de adoleſcente vidua, interpretans verbum καταςρηνιᾶν, quo Paulus eſt vſus, ſic ait, διὰ τούτου γὰρ ἡμῖν τοῦ ῥήματος αἰνίττεται, ὅτι αἱ τῶν ἄνδρας ἀποβαλοῦσαι ἀντ᾽ ἐκείνων ἁρμόττονται τῷ χριςῷ, εἶτα δεικνὺς τὴν ἁρμονίαν ταύτην πρᾶον οὖσαν καὶ ἐπιεικῆ, τοῦτο τίθησιν, ὅταν γὰρ καταςρηνιάσωσι τοῦ χριςοῦ γαμεῖν θέλουσι καθάπερ τινὸς ἀνδρὸς ἐπιεικοῦς καὶ οὐ μετ᾽ ἐξουσίας αὐταῖς κεχρημένου, ἀλλ᾽ ἐῶντος ἐλευθερίᾳ ζῆν. Hoc inquit, verbo ſignificat in ænigmate, iſtas, quæ viros amiſerunt, pro illis, Chriſto deſponderi. quomodo autem Paulus hoc verbo ſignificaret viduas iſtas de quibus loquitur pro viris amiſſis Chriſto deſponſas eſſe, niſi hoc ipſo verbo ſignificaret Chriſto ſponſo tanquam vinculo quodam alligari, ita vt aliis viris alligari non poſſint? Deinde, vt demonſtraret, inquit, huius deſponſationis lenitatem, & æquitatem, ponit hoc, cum luxuriatæ fuerint in Chriſtum tanquam in virum quendam æquum, & nõ eum imperio eis vtentem, ſed potius libere eas viuere

Non de fide baptiſmi, ſed de fide promiſſionis loqui Apoſtolũ in viduis illis, quæ primã fidem negauerũt, ex proprietate verbi καταςρηνιᾶν & collatio Apoſtolicæ conſtitutionis liquet. Prouer. 6.

Chryſoſt. de viduis illis apud Paul. quæ primam fidem negauerunt.

ſinentem, nubere volũt. eſt itaque viduas iſtas in Chriſtũ luxuriari ſecundũ vim trãſlationis verbi Græci vinculũ fidei lene, quo ſunt in Chriſti cõiugio liberaliter aſtrictæ, velle reuellere. Sed, vt Pauli ſententiam de viduis iſtis eodẽ Chryſoſt. interprete clarius adhuc perſpiciamus, recitemus Græce, quæ in proxima homilia περὶ μονανδρίας ſcripſit. interpretans enim accuratè hũc eundem Pauli locum ſic ait, ὁρᾷς ὅτι οὐ τὰς χηρεύειν βουλομένας, ἀλλὰ τὰς γαμῆσαι προαιρουμένας μετὰ τὸ χηρεῦσαι κωλύει ἐκεῖνος χηρεῦσαι, καὶ εἰς τὸν ἅγιον ἐκεῖνον καταταχθῆναι χορόν. καὶ σφόδρα πανσυνετῶς, εἰ γὰρ μέλλεις περὶ δευτέροις γάμοις ὁμιλεῖν, μὴ δὴ ἐπαγγείλῃ χηρείαν, τοῦ γὰρ μὴ δ' ὅλως ὑποσχέσθαι τὸ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀγνωμονῆσαι πολλῷ χεῖρόν ἐστιν, ὥσπερ οὖν τὰς συνεχεῖς συνουσίας ἐπέτρεψεν ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ συγγινώσκων αὐτοῖς, οὕτω καὶ ἐν ταῦτα δὴ ἕτερον μεῖζον κακὸν τὸν δεύτερον γάμον ἐπέταξε, δεικνὺς ὅτι καὶ τοῦτο συγγνώμης τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαινούσης, ἀσθένειαν δὲ οὐ δυνάμεως ἀλλὰ προαιρέσεως φημί. καθάπερ γὰρ ἡ παρθένος μετὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπαγγελίαν διαφθαρεῖσα μοιχείας χεῖρον ἐτόλμησεν, οὕτως καὶ ἡ χήρα ἅπαξ ἐπαγγειλαμένη, ἀθετήσασα τὰς πρὸς τὸν θεὸν συνθήκας, ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πίπτει, καὶ τῆς αὐτῆς ἐστὶ τιμωρίας ὑπεύθυνος. εἰ δὲ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, τάχα καὶ πολλῷ μείζονος. οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, τὴν πεπειραμένην τοῖς αὐτοῖς πάλιν περιπεσεῖν χαρασμοῖς. interpremur nós eiſdem verbis, vides, inquit, quomodo non eas, quæ viduæ eſſe volunt, ſed quæ nubere volũt, poſtquam viduæ factæ ſunt, prohibet Paulus viduas eſſe, & in chorum illum ſanctum cooptari, idque prudentiſſimo Conſilio? Si enim inquit, vis iterum nubere, ne promittas viduitatem. ſiquidem non præſtare quod promiſeris, longè peius eſt, quàm omnino non promittere. Vt igitur Apoſtolus coniugibus permiſit frequentes coitus, non quod hanc legem eis ferret, ſed quod hoc indulgeret, ſic hic propter alterũ maius malum ſecundas nuptias imperauit docens eſſe hoc veniæ accommodatæ ad infirmitatem multorum, infirmitatem dico, non potentiæ, ſed voluntatis. vt enim virgo, ſi poſtquam virginitatem promiſit, violari ſe permittat, crimen adulterio grauius auſa ſit, ſic vidua,

quæ semel promisit, & postea pactionem cum Deo factam conculcauerit, in peccatum incidet: & eodẽ supplicio tenebitur. imò si dicendum est, quod mirum videatur, fortasse grauiore. non enim par est, & æquale, vt principio dixi, expertam virum, & non expertam, in easdem tentationes lapsas esse. Deinde Apostolica cõstitutio loquẽs de huiusmodi viduis, lib. 3. cap. 1. scelus dicit eas committere, quia post promissionem, iterum nubant. Itaq; ἐπαγγελίαν vocauit, quã Paulus fidem, de eisdem viduis loquens. constat autẽ, fidem eorum, quę credimus, quam in baptismo Deus donat, non esse, vt dixi promissionem, sed habitum credulitatis à Deo infusæ. Addit deinde idem Marloratus, Ne quis stultè imaginaretur, coniugium vulgò duntaxat hominum permitti, qui autem in ecclesia excellunt, debere eos abstinere, omnem exceptionem tollit Apostolus: neq; tantum docet per indulgentiam concedi, vt quidã cauillantur, sed honore dignum esse asserit: postea subiungit veluti epiphonema tali auctore dignum, hac tã præcisa denunciatione nõ fuisse territos, qui matrimonij prohibitionem inuexerunt mundo, plusquam mirum est, hactenus ille. sic itaque interpretatur falsus hic propheta, quod Paulus dixit, Honorabile connubium in omnibus, quasi nihil aliud Apostolus voluerit, quàm asserere, laude dignum esse in omnibus ordinibus hominum, matrimonium atque ita verbum, quod deest in Græco, ipse sua interpretatione supplet, sic enim vertit: Honorabile est in omnibus cõiugium. sed si ita interpretandum esse putauit, necessarium est, vt idem verbum, est, intelligatur in eo, quod sequitur, coniunctione, &, interposita, vt sit, & thorus est immaculatus, in omnibus scilicet, hoc enim repetendũ est, ἀπὸ κοινοῦ, quæ est figura in Paulo, imò in omni scriptura sancta frequens. Dicat ergo nunc Marloratus, & Magdeburgenses, qui cum eo faciunt, an sit in omnibus coniugibus thorus immaculatus, etiam in adulteris maritis? quod si non est, male igitur interpretatus est Marloratus. non enim supplendũ est verbũ, est. Dicat rursus, an vbi thorus est pollutus, vt in adulteris, ibi sit etiam connubiũ τίμιον, id est, in honore, an potius in probro,

Absurda & repugnans loci de honorabili coniugio in omnibus, & thoro immaculato interpretatio.

& dedecore, atque infamia? quis hoc ſanæ mentis neget? non ergo hoc Paulus dicit, quod peſſimus interpres facit eum dicere, ſcilicet honorabile eſt coniugium in omnibus: nec eſt præciſa denuntiatio, vt Marloratus ait, qui miratur, non fuiſſe nos ea deterritos, quin potius præceptum eſt, ſupplendúmque verbum. eſto, aut ſit, vt dicat præcipiens, Honorabile ſit coniugium in omnibus, & ſit item thorus immaculatus in omnibus: id eſt, præcipio, vt omnes qui in coniugio ſunt, habeant illud in honore, & non in paſſione deſiderij, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum, vt in epiſtola ad Theſſalonicenſes ſcripſit: & ne maculent thorum coniugalem ſcortationibus, & adulteriis ſicut in eodem quoque loco epiſtolæ ad Theſſal. præcepit. Vt autem hoc præceptum ij, ad quos ſcribit, faciant, ſubiungit Apoſtolus minas ſupplicij, inquiens, fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. Itaque quod iſte auctor dixit, neque tantum docet Apoſtolus per indulgentiam concedi coniugium, vt quidam cauillantur, ſed honore dignum eſſe aſſerit, falſum eſt: non enim fuit Apoſtolo propoſitum laudare hic matrimonium, quod nuſquam niſi tanquam minus bonum, ne iis quidem, quibus licet concedit: Vnde contra eos, qui idem quod nunc Marloratus, & Magdeburgenſes cum cæteris omnibus Lutheranis ante 1200. annos ſentiebant eruditiſſimè diſputans idem Sixtus 3. & explanans illud Apoſtoli, Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo, & quæ ſequuntur, Interrogo te, inquit, cui potiſſimum placere ſtudeas, vxori, an Deo? ſi vxori, videberis Deo præpoſuiſſe luxuriam: ſi Deo vxorem habere quomodo poteris, quam qui habuerit, non ita, vt cœlebs Deo placere poſſe, Apoſtolo dicente, ſentitur. ſi & vxori & Deo, ineptam, & difficilem, & non ſecundum Apoſtoli definitionem videberis protuliſſe ſententiam: & te cœlibi præpoſuiſſe, qui Deo tantùm placet. ſi tibi, & Deo, & vxori ſimiliter placere poſſibile ſit, nihil proderit non accepiſſe vxorem, ſi accepiſſe nihil oberit: nihil enim obeſſe poterit, ſi Deo tã vxoratus quàm cœlebs placebit. & paulò pòſt: Nam illam ſententiam, quam ignorantibus proferre moris

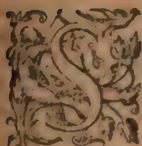
1. Theſſ. 4.

S. Sixtus 3. in lib. de caſtitate.

est, Qui nubit, bene facit: & qui non nubit, melius facit, nusquam Apostolum dixisse inuenies. Sed neque fieri poterat, vt alibi nubentem laudaret, qui dixerat alio in loco, Bonum est homini, mulierem non tãgere. Dic planè benefacere, qui luxuriosam filiam nuptum tradiderit, ne quid deteriùs exerceret. pater ergo laude dignus est, qui filiæ incontinentiæ prouiderit, quomodo, & Apostoli erga incontinentes, laudanda prouidentia est. Illi verò laudandi non sunt, quatenus, quod erat melius perdiderunt. Deinde subiungit: Sic nobis intelligenda est scriptura, ne alicubi videatur sibi contraria. Nusquam enim inuenies Apostolum sponte, & non aliqua causa, vel necessitate cogente, nuptias indulsisse, quod perfacile probare possem, nisi longum esset per omnes eius epistolas currere, quibus magis ingerit in præsenti tempore mortificari nos cum Christo debere, quàm carnis expetere voluptatem. Hactenus Sanctus Sixtus martyr. Et hactenus responsum sit propter Magdeb. idem sentientes ad locum Apostoli ex epistola ad Hebręos, quem nobis Heerbrandus Tubingensis doctor obiecit: & quem Marloratus minister Caluinianus corruptè interpretatus est illud tamen hoc loco vice scholij addam, ne quis falsò existimet, quæ ex sancto Sixto allata nunc sunt, ad reprehensionem coniugij pertinere, absit: non enim qui vxorem ducit, si ei licet, reprehendi debet, tametsi, vt S. Athanasius in epist. ad Amum monachum scripsit, Parem gratiam non cõsequitur, consequitur tamen, inquit, aliquam, quippe, qui ferat fructum numeri triginta. Beatus enim, ait qui in iuuentute sua liberum iugum habens, natura ipsa ad gignendos filios vsus est. at his, de quibus loquimur, iugum coniugij non est liberum, vt ex scriptura demonstraui, idcirco tantùm abest, vt gratiam consequantur, conueniátque eis, quod Paulus etiam de legitimis coniugibus dixit: Vnusquisque gratiam, siue donum habet, alius sic, alius verò sic, vt potius damnationem habeant, quia primam fidem negauerunt vt de illis viduis dixit, quæ iam ad matrimonium non erant aptæ.

Hier. Thre. 3.

Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra cœlibatum: & de canone Niceni Concilii, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basilii. Item de hæresi contra sacrum cœlibatum ante mille annos, iterum post Nicolaitas renouata. Cap. 15.

Ed pergamus deinceps respondere ad reliqua, quæ Tubingensis doctor in eodem articulo obiecit. ait enim, sicut etiam Magdeburgenses, prohibitionem nuptiarum, doctrinam Dæmoniorum esse, idque pronunciare Apostolum. At nos nuptias minimè prohibemus, imò nostros adolescentes, cum continentes esse nolunt, ad eas hortamur, illis tantum prohibemus, non quia malas (hoc enim Hæreticorum est) sed quia non licitas, quibus scriptura sancta prohibet, sacratis scilicet. & voto continentiæ sponte, & legitimè obligatis. Ab hac doctrina nunquam ecclesia nostra catholica ab initio discessit. Vos igitur scripturam Apostoli ad aliorum damnationem, deprauatis, qui quod in eos, qui nuptias tanquam malas damnant, scriptum est, in eos transfertis, qui non damnant nuptias, sed cum Paulo eos dicunt damnationem habere, qui contra præceptum Apostoli post ordinationem, aut promissionem vxores ducunt: aut eis, quas ante duxerant, cum ex earum consensu ordinati sint, vtuntur. Addit deinde Tubingensis doctor contra decretum etiam Niceni concilij esse, sed decretum non recitauit. Satis ei visum est, si diceret contra decretum Concilij Niceni esse, vt hoc obiter bombycio, & susurro pruritum aurium discipulis excitaret. Sed recitemus nos, & ex ipso illo decreto synodi Nicenæ, quod iste doctor vel non vidit, vel certè non intellexit, demonstremus. Scripseram quidem hæc iam pridem libro secundo de dogmaticis characteribus verbi Dei, sed, vt cum Apostolo dicam, mihi eadem dicere non pigrum, eis autem, qui cœlibatum auctoritate synodi Nicenæ falsò nunc oppugnari lecturi sunt, necessarium. Prohibuit, in-

Quibus sint prohibitæ nuptiæ secundum scripturam.

Philip. 3.

Canon synodi Nicenæ de cælibatu sacri ordinis.

Eusebius Cæs. lib. 7. cap. 30.

Synod. Ancyr. can. 19.

quit, in vniuersum magna synodus, vt nec episcopo, neque presbytero, neque diacono, nec vlli prorsus clerico liceret habere συνείσακτον, id est, mulierem (vetus interpres subintroductam vertit) nisi fortè, inquit, matrē, aut sororem, aut materteram, siue amitam, aut eas solùm personas, quæ ab omni suspicione alienæ sint. συνείσακτον dixit ἀορίστως, id est, infinitè, & sine articulo, vt intelligeremus, quamcunque mulierem, siue vxor esset, siue non vxor. συνεισάκτους enim vocant Antiochenses quascunque mulieres vt est in Euseb. lib. 7. Ecclesiast. historiæ, inde dictas συνεισάκτους, quod in eodem conclaui, aut cella cum viris versentur, quas Ancyrana synodus συνερχομένας vocat. Harum igitur conuictum cum iis, qui sacri ordinis sunt, synodus Nicena interdicit. excepit autem matrem, sororem, materterā, siue amitam, & eas tantùm personas, quæ similiter, vt istæ nominatæ, omni suspicione vacarent. Ergo synodus, vt exceptionem dedit matri, sorori, & amitæ, ac materteræ, quod hæ ab omni suspicione liberæ essent, sic etiam iis vxoribus dedit, quæ ita à suspicione liberæ essent, vt mater, soror, aut matertera. Quare vxores quidem habere permisit tanquam sorores: eas verò vxores, quæ suspicione non carerent, id est, quas suspicio esset haberi non tanquam sorores, non permisit, quod ipsum ex synodo Arelatensi 2. clariùs adhuc intelligi potest. hæc enim synodus canonem Niceni cōcilij sequens, & velut eius interpres ante mille ducentos annos canone 2. sic statuit: Si quis de clericis à gradu diaconatus in solatio suo mulierem (sic enim vertit συνείσακτον, quod, vt dixi, interpres vetus vertit, subintroductam) præter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam suam vxorem, à communione alienus habeatur. conuersam vocat vxorem clerici sacri ordinis, quia continentiam promisit, cum ordinationi viri sui assensa est. ergo vxorem clerici sacri ordinis, cum qua habitare liceat, inter personas ab omni suspicione liberas comprehēsam esse, & exceptam Nicena synod. vel testimonio synodi Arelat. voluit. Etenim si Nicena synod. inter personas ab omni suspicione alienas, quas cum clericis sacri ordinis habitare per-

Synodus Arelat 2.

Synodus Arelaten. ante mil-

mittit, noluit eorum vxores numerari, vt, si tales essent, cũ eis habitare liceret: sin verò non essent, non liceret, profectò ratio ipsa necessario postulabat, vt eas nominatum exciperet, vt intelligeremus, quanuis suspicione concubitus coniugalis non carerent, tamen, quia vxores essent, habitare cum eis, tanquam cum vxoribus, id est, eis vti liceret. Quod verò hoc eodem canone eadẽ synodus Nicena reliquis etiam clericis minoribus, vt lectoribus, & cantoribus prohibet habere secum mulieres de concubitu suspectas, ne quis erret, & ne aliquis istorum nobis obiiciendum hoc putet, non de vxoribus eorum, sed de aliis mulieribus synodus intellexit. siquidem de vxoribus minorum clericorum notus erat omnibus canon Apostolorum 26. qui illis permittit, & ducere vxores: & ductis vti. itaque synodus Nicena integrum de minoribus istis clericis canonem Apostolorum reliquit. Quod si Tubingensis, & Magdeburg. non sunt contenti antiquissimæ synodi Arelaten. interpretatione, & adhuc de decreto synodi Nicenæ pro continentia sacrorum ordinum dubitant, legant epistolam magni Basilij ad Gregorium presbyterum: cui auctoritate decreti concilij huius Niceni iussit excludere vxorem adolescentem propter scandalum suspicionis de incontinentia. Interpretabor epistolam latinè, quæ tanquam canonica inter canones eiusdem patris Basilij relata circũfertur. Legi, inquit literas tuas tolerantissimè, illudq́ue miratus sum, quod cum posses te mihi breui, & facile re ipsa excusare, malis in crimine perseuerare: & longa oratione vulnus periculosum curare tentes. Nos verò, Gregori, neque primi, nec extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dedicatis habitarent. Lege canonem æditum in Concilio Niceno, qui planè vetuit habere has domi mulieres. Cœlibum verò hæc est gloria, & splendor, mulierum conuictu carere, vt iam qui castimoniam nomine profiteatur, re verò ipsa ea faciat, quæ facere solent, qui cũ mulieribus habitant, perspicuum sit, hunc decus, & dignitatem ipsam virginitatis, aut castimoniæ appellatione tantùm consectari, ab ipsa verò non honesta voluptate non se temperare. Eo verò magis oportuit te

le ducentos annos interpres canonis Niceni de cælibatu.

Quod inter personas ab omni suspicione liberas ad habitandum cum viris sacri ordinis necessariò vxores eorum cõuersæ in canone, qui extat, Niceni Conc. comprehensæ intelligantur.

Can. Apost. 26.

precibus nostris facilè acquiescere, quod te ais liberatum esse omni libidine, & corporis lasciuia. nam neque te credo annos natum septuaginta, libidinosè, & incontinenter cum vxore viuere, neque quasi aliquid turpe feceris, decretum fecimus: sed quoniam nos Apostolus docuit, ne offensioni aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, quod à quibusdam integrè fit, solere aliis occasionem peccādi præbere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum secuti, iussimus, vt vxorculam excluderes. Quis igitur chorepiscopum criminaris, & veterum simultatum memor es? quid de nobis quereris, quasi facilè calumniis aliorum excipiēdis aures patefaciamus? ac non potius te ipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria consuetudine auelli? eiice ergo eam domo: & include in monasterium, sit illa inter virgines: & tibi ministrent viri, ne nomen Dei per vos blasphemetur. Quamdiu verò in hac labe, & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quæ ad me scribis. quin potius vsque ad extremum vitæ à sacrorum administratione vacabis, vacationisque tuæ rationem referes Deo. Quod si ausus fueris, antequam vitam exueris, culpamque emendaris, sacerdotio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni ecclesiastica communione priuentur. Hactenus epistola Basilij. Sed quia proprium est hæreticorum cauillari, id est, secundum interpretationem regulæ iuris, ab euidenter veris disputando, ad ea, quæ sunt euidenter falsa, breuibus mutationibus perduci, si negauerint isti, vxorem fuisse Gregorij presbyteri, quā beatus Basilius secundum decretum synodi Nicenæ eiicere ei iussit, respondeant, quæso, nobis, cur non permisit mulieri isti, vt nuberet, si hoc mallet? cur, inquam iussit includere in monasterium inter virgines? quod sexta synodus canone 48. Episcopis iussit facere in suis vxoribus, postquam facti essent episcopi. Eat ergo nunc doctor Tubingensis, & dicat discipulis suis, quos decipiendos suscepit, contra decretum Concilij Niceni esse cœlibatum sacri ordinis: & illam de Paphnutio narrationem pro decreto Nicenæ synodi, cum nihil minus quàm decretum sit, amplectatur. Affirmet etiam, si pla-

Proprium hæreticorum cauillari.

Sexta Synod.

cet, cum Augustino Marlorato Caluiniano, ſemper eccleſiam Græcam ius coniugij epiſcopis confirmaſſe: hoc enim ille in Commentariis epiſtolæ ad Timoth. prioris cap. 3. ſcripſit. Denique, pergite ſi vultis, dum Dominus venit, renouare, & augere hæreſim Nicolaitarum de incontinentia diaconorum quæ olim ſemel profligata, & extincta, rurſus ante mille annos ſuſcitata fuit, & aucta, vt ex ſecunda ſynodo Turonenſi perſpici poteſt, quæ inter cætera ab antiquis patribus, vt teſtatur, ſtatuta, quæ de tramite canonico quorundam, vt ait, peruerſitate cernebantur deflexa, decretum de continentia tum ſacrorum ordinum, tum aliorum caſtitatem profitentium, diligenti cautione renouauit, vt cum ex aliis capitibus, tum ex 22. perſpici poteſt, in quo inter cætera ſic ait. Et quia hæreſis presbyterorum à quodam presbytero primum ſurrexit, etiam quod nullus potuit exiſtimare, quod auderet ille, qui corpus Domini conſecrat, talia perpetrare, niſi tempore nouiſſimo pro peccatis noſtris iſta ſurrexerunt. deinde ſubiungit, ſi illi diaconi omnium ſententia Epiſcoporum damnati ſunt, & hæretici reputati, ac ſi tales diaconi illi ſubiaceant maledictioni, quos Patrum ſtatuta pro hac cauſa damnarunt, quid illi infelices presbyteri, qui tali ſunt peccato ſubiecti, vt alios trahant in præceps ſecum, qui eos tali ordine viuere cernunt. vt qui deberent eſſe forma præcepti, ipſi inueniantur in vrna peccati. Illorum igitur Diaconorum hæreſim, cuius auctor fuit Nicolaus Diaconus vnus ex ſeptem, & illorum presbyterorum, quæ tunc primum poſt Nicolaum ſurrexerat, nũc rurſus Lutherani, renouarunt, quorum pars cum presbyteris illis, & illis diaconis Nicolaitis erit.

Synodus Turo. 2. c. 20.

Hæreſis Lutheranorum, cõtra ſacrum cælibatum ante mille annos ſuſcitata iterum poſt Nicolaitas.

Reſponſio ad reliqua Heerbrandi contra ſacramentum matrimonii, quod negat: & explanatio loci epiſtolæ ad Epheſios pro ſacramento matrimonii ex propriis ipſius loci cum adſtipulatione veterum patrum, & collatione aliorum locorum ſcripturæ ſanctæ: & de ſanctitate matrimonii fidelium, vnde exiſtat, & quomodo, quæ S. Sixtus 3. ſcripſit, Tubingenſem doctorem redarguant.

Cap. 16.

SEd, quia semel cœpi respondere ad articulum 32. doctoris Tubingensis, prosequamur reliqua, ne ille, si quid à me nunc prętermissum, & dissimulatũ videat, cõtinuò suspicetur, nihil me ad respondendum habuisse: cogor, itaque nihil dissimulare: & si non inuitus facio, quod eo magis doctrinam, quàm Magdeburgenses in epistola 2. Clementis de continẽtia sacrorum ordinum accusant, defendimus. Ait ergo Iacobus Herbrandus negans cũ Centuriatoribus Magdeburgensib. imò cum omnibus Lutheranis, esse sacramentum matrimonium, quod si omnino sacramentum est, cur (inquit iste) ab eius celebratione sacrum hoc spiritualium hominum genus, cuius proprium est sacramentum tractare, excluditur? nõ distinxit, de quibus hominibus sacri ordinis, quos iste genus hominum spiritualium vocat, quæreret, cur excludantur à celebratione sacramẽti matrimonij, vtrum de iis, qui in coniugio ordinati sunt: an de iis, qui extra coniugium: an de vtrisque? verùm ego, quia de vtrisque quæri existimo, siquidem vtrosque soluunt Lutherani magistri lege continentiæ, de vtrisque respondebo. ac prius de prioribus, id est, de ordinatis in matrimonio. de quibus nunquam doctor iste quæstionem poneret, nisi existimaret, nõ posse apud nos esse matrimonium sacramentum, nisi coniunctio corporum licita vtcunque esset omnibus coniugibus. Itaque cum legeret apud Paulum episcopos, & presbyteros coniuges, coniuges vero secundum scripturã, iam non sunt duo, sed vna caro, consequens esse arbitratus est, posse eos miscere corpus cum vxoribus suis: non posse enim nihil aliud isti esse videbatur, quàm à matrimonij sacramento eos excludi, qui intra illud ante ordinationem erant. At non ita est. nec enim coniugium istorum desinit esse sacramentum, quia cœpit eis non licere, quod prius licuit & de carnali fit spirituale coniugium, vt de eis Leo Pont. ad Rusticum Narbonensem scripsit. Duplex ergo est vnitas carnis in matrimonio. vna ratione coniugij, quam quidam vocant vnitatem carnis secundum communitatem corporum vtriusque coniugis: Tertull. in libro de velandis virginibus dixit fieri in vnam

Duplex vnitas carnis in matrimonio.

vnam carnem per matrimonij nexum: efficitur enim per legem coniugij vicissim corpus, siue caro vnius, corpus alterius: ita fiunt vna caro, ac proinde vna anima propter mutuum consensum coniugalem. De hac enim vnitate coniugum ait Propheta Malachias loquens de viro, & vxore: Et particeps tua, & vxor fœderis tui: nõne vnus fecit? & residuum spiritus eius? quem locum explanans beatus Cyrillus in Commẽtariis huius Prophetæ, particeps, inquit, tua, id est, ὁμόσαρκός σοι, vna, inquam, tecum caro: & tecum secundum legem copulata. nec aliter eam deus fabricauit: & residium spiritus eius, sunt enim velut vnum corpus, ac sic quodammodo etiam vna anima, copulante eos amore, ac lege diuina consociante εἰς ὁμοψυχίαν, hoc est, in vnam animã. Hactenus Cyril. & beatus Hierony. residuum animæ, inquit, quasi sit vna anima in duobus Hæc ergo est vnitas carnis per matrimonij nexum, quæ ex lege diuina matrimonij nascitur, quæ ad sacramentum matrimonij necessaria est, à qua non excluduntur, qui in matrimonio positi, posteà ordinari voluerunt, & lege continentiæ secundum Apostolum obligari. Remanent itaque isti in matrimonii sacramento. quod quidem secundum spiritum excellentiùs celebrant, dum continendo coniugium Christi cum spiritu repræsentant Altera vnitas carnis fit per corporum commistionem, qua matrimonium consumari dicitur: & qua coniuges dicuntur fieri vna caro simul, vt est in c. verum Ex. de con. id est, per commistionem. hoc enim significat in eo capite illud, simul, sicque intelligendum est, quod ibi ait Alex. 3. non quasi neget factos eos vnam carnem, qui non dum matrimonium consumauerunt: facti enim sunt vna caro, sed nõ vna caro simul, id est, non per corporum commistionem. Hæc autem vnitas communis quidem est cum eo, qui adhæret meretrici, quia corpus eius efficitur corpus meretricis, vt Apost. ait, erunt enim, inquit, duo in carne vna. Sed in coniugibus huiusmodi vnitas carnis per commistionem honorata est, & legitima, atque incõtaminata: in aliis verò non cõiugibus fœda, & turpis, ac naturali, & diuina lege interdicta. Et licet coniugium, quod consumatur,

Malach. 2.

Quæ sit vnitas carnis per matrimonii nexũ.

De vnitate carnis per commistionem in matrimonio.

1. Cor. 9.

magis repræsentet coniugium Christi cum carne nostra, quam secum in vnitatem personæ hypostaticè copulauit, per quod factum est, vt secundum naturam de carne eius, & de ossibus eius essemus, coniugium tamẽ continentium, vt spiritualius, & excellentius est ratione continentiæ, quæ proximè post virginitatem commoda est, vt Apostolus de Virgine ait, ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrãdi, ita magis repræsentat cõiugiũ
1. Cor. 7. Christi cum spiritu nostro, quod est excellentius, & diuinius: caro enim, sicut scriptum est, non prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Hoc igitur matrimonium continentium tantò iam excellentius esse, vt paulò antè dixi, quantò spiritualius, & à carnali desiderio, & coniunctione corporum liberiùs est, ac quantò diuiniore anagoge castissimum illud ac purissimum Christi, & ecclesiæ sponsæ coniugium repræsentat, diuino spiritu Apost. P. in epistola ad Ephesios docuit. Quia enim præceptum dabat viris quidem, siue matrimonium consumassent, siue non consumassent, vt vxores tanquam corpora sua diligerent, vxoribus verò, vt subiectæ essent viris suis, proposuit eis exemplum Christi, & ecclesiæ sponsæ eius, admonẽs viros, vt dilectionem suam erga vxores ad exemplum dilectionis Christi erga ecclesiam formarent: admonens item vxores, vt obedientiam suam erga viros ad exemplum obedientiæ ecclesiæ erga Christum instituerent. Deinde, quia qui in matrimonio sunt, iam non sunt duo, sed vna caro, vt Dominus ait, facti vnum vnitate carnis per vinculum coniugij, ne falsò existimarent non distinguentes vnitatem carnis ratione coniugij, & vnitatem carnis ratione commistionis, oportere per solam coniunctionẽ corporum fieri vnum, ita vt, si non commiscerent corpora, non fierent, vt iste doctor Tubingensis existimauit, idcirco hortans Apostolus coniuges ad continentiam, si quidem bonum esset non tangere vxorem, vt in epistola ad Corinth. scripserat, quod iam interpretati sumus, docensque eos, non opus esse concubitu, vt essent vna caro ratione coniugij, nec esse ad hoc expectandam consumationem matrimonij, admonuit eos,

ad quos scribebat, vt intuerentur in coniugium mysticum Christi, & ecclesiæ, in quo sine vlla concupiscentia est vnio, & vt ita dicam, adhæsio ecclesiæ ad Christum in vnam carnem, & vnum spiritum, quod est magnum sacramentum in Christo, & in ecclesia. Sic hunc locum Apostoli, ne sine auctore loqui videar, quod Lutherani magistri semper faciunt, sic inquam, interpretatus est Gregorius cognomento Theologus, auctor in sanctis scripturis eruditissimus. docens enim quod scriptum est, Erunt duo in carne vna. conuenire etiam in coniuges, qui se non tangunt, id est, qui sunt continentes, coniugium, inquit, continentiū exemplo sancit Apost. subiungens in epist. ad Ephesios, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. bonum est vxori, Christum honorare per virum: & bonum est viro, ecclesiam honorare per vxorem scilicet continendo. Hactenus Gregorius. Sic etiam Sixtus 3. martyr, quem supra memini, in eodem libro de castitate interpretatus est, Ne quis inquit, hoc, quod scriptura dixerat, Et adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, ab hominibus carnaliter implendum esse putaret, postquam dixit Paulus recitans legem de coniugio, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. hactenus Sixtus. Sic item intellexit sanctus Methodius martyr, auctor grauissimus, in Symposio decem virginum: interpretans enim hunc ipsum Pauli locum ex epistola ad Ephesios, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo, in Ecclesia. Si hunc, inquit, locum scripturæ ψιλῶς, id est, nude de coniunctione corporum viri, & vxoris accipere oportebat, quorsum Apostolus hæc memorans, & nos ad viam spiritualem deducens, allegoricè interpretaretur, ad Christum, & ecclesiā referens? hæc Methodius, cuius quanta sit apud veteres patres auctoritas, facilè ab iis, qui eorū libros legunt, cognosci potest. à sacramēto ergo matrimonij non excludūtur, qui in ipso matrimonio, assentientibus vxoribus, & continentiam promittētibus, ordinati sunt. qui sic deinceps,

Locus epist. ad Ephe. de magno sacramento in Christo, ex interpret Greg. Nazian. Sixti. 3. & Methodii mar.

S. Sixtus. 3.

habent vxores, vt sint tanquam non habentes, sicut idem Apostolus ait. quod quidem vt in laicis coniugibus liberum est, si tamen id ex consensu fiat: sic necessariũ est in cõiugibus, qui in matrimonio ordinati sunt. Qui verò sine vxoribus sunt ordinati, iure, & meritò excluduntur à celebratione sacramenti matrimonij non propter sacramentum ipsum, sed propter vsum matrimonij, quia cum debeant necessario secundum Apostolum, esse continentes, faciliùs sit eis, vt antea dixi, vitare commistionem carnis, non habendo vxorem, quàm vitare habendo, ipsi itaque sunt, qui sponte sua se à sacramento matrimonij excluserunt propter excellentiùs sacramentum ordinis sacri, cuius Apostolicæ legi de continentia parere necesse erat. nec enim est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas, vt Aug. lib. 3. de doct. Christi ait, de vxoribus enim loquebatur. Sic igitur responsum sit ad quæstionem Heerbrandi, simúlque expositum, ídque secundum scripturam, quomodo, & quando hoc sacrum genus spiritualium hominum (sic enim iste irridendo sacros ordines vocat) cuius est proprium sacramentum tractare, à celebratione sacramenti matrimonii excludatur, aut non excludatur. Respondeamus deinceps de eo, quod à nobis sumptum, & in nos retorquens, contra synodum Tridentinam in suo illo articulo 32. per interrogationem argumentari cœpit, inquiens, vt iterum repetam, si matrimonium omnino sacramentum est, cur ab eius celebratione hoc sacrum genus spiritualium hominum, cuius est proprium sacramentum tractare, excluditur? Esse igitur matrimonium sacramentum, vel ex hoc Pauli loco proximè tractato ex epistola ad Ephesios, intelligi potest. cum enim recitasset Apostolus illa verba, quæ Adam per spiritum Dei dixit, vt veteres patres tradunt, in persona omnium, qui postea ex eo oriundi, matrimonio iungendi erant, quorum diuina virtus in iis verbis inest, quæ mutuum consensum contrahentium significant. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna: subiungit statim Apostolus, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ec-

1. Cor. 7.

Esse matrimonium sacramentum ex loco Pauli ad Eph. & ex aliis locis scripturæ.

clesia. Quare si hoc ipsum relinquere patrem, & matrem propter hoc,& adhærere vxori suæ,& esse duo in carne vna intra ecclesiam, quam Christus secum spirituali coniugio copulauit, sacramentum esse plane affirmat Apostolus, & sic adhærere vxori, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, nihil aliud est, quàm esse in matrimonio fidelium, ergo matrimonium fidelium est sacramentum. siquidem de matrimonio loquens hic Apostolus, ad matrimonium spirituale Christi, & ecclesiæ tanquam paruum ad magnum illud refert, & cum eo comparat: ita vt coniugium duorum in carne vna sanctum quidem sit in viro, & vxore fidelibus, in Christo autem, & in ecclesia sanctissimum. in illo enim est sanctitas participata: in hoc verò ipsa per se sanctitas, quæ est Christus ipse sponsus ecclesiæ, qui cum anima se vnit, & suum cum ea matrimonium consumat, vniens se secundum carnem, & ossa, & spiritum in maximo illo, & diuinissimo sacramento sanctissimæ Eucharistiæ, sicut ipse dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, vt ego in eo. sic enim Christus nutrit, & fouet ecclesiam sponsam: & sic sumus nos membra corporis eius, & de carne eius, & ossibus eius, sicut sanctus Irenæus Paulum secutus in 5. libro contra hæreses interpretatus est. imò sanctus quoque Methodius in Symposio decem virginum sic planè intellexit, cùm eos redarguit, qui Paulum reprehendebant, quasi non bene ad Christum retulisset ea, quæ de Adæ, atque Euæ coniugio in Genesi dicta erãt. Hæc igitur sanctitas matrimonij fidelium, quam in eo Christus ecclesiæ sponsus tanquam in imagine sui cum ecclesia coniugij sanctissimi operatur, magno honore, & reuerentia obseruanda est, sicut idem Apostolus præcepit, cum scribens ad Hebræos, ait: honorabile connubium, scilicet sit. explicans verò, quomodo in primis honorandum esset, subiungit statim: & thorus immaculatus. Hæc sanctitas matrimonij Christiani, si modo huic gratiæ non desint coniuges ipsi, si inquam, hanc gratiam non extinguant, eos magnopere adiuuat ad castam generationem filiorum, & ad permanẽdum in fide. & sobrietate, & omni puritate corporis, & spi-

Iren. lib. 5. c. 1.

Vnde existat sanctitas matrimonii fidelium: & ad quid adiuuet fideles cõiuges.

1. Tim. 2. ritus, vt sic salui fiant, vt idem Paulus in epistola ad Timotheum scripsit. Loquens enim de vxoribus, quod ad viros earum similiter pertinet, Saluabitur autẽ, inquit, per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione, & sanctificatione cum castitate. Hæc igitur gratia sanctitatis, quam, vt dixi, Christus in matrimonio Christianorum operatur, matrimonium ipsum sanctificat, & vt sacramentum sit, efficit. Præterea esse sacramentum matrimonium, intelligi etiam potest ex Prouerb. Salomonis cum ait, Domum, & substantiam diuidunt patres filiis: à domino autem aptatur mulier viro, si cõsensus viri, & mulieris, quo vterque alteri tradit sui corporis potestatem, operatur nexum, & vnitatem duorum in vnam carnem, eiusmodi verò nexus vnitatis coniugalis in iis, qui secundum fidem Christi contrahunt, operatur virtute Dei, si nihil obstet, gratiã, qua conuenienter, & vt decet, sint coniuges in matrimonio, sequitur, vt sit sacramentum. Etsi enim in matrimonio infidelium à Deo etiam vxor viro aptetur, non tamen sic aptatur, vt in iis, qui secundum fidem eius fiunt coniuges. hi enim ita aptantur à Domino, vt sanctificentur per matrimonium, & saluentur per filiorum generationem, si, vt Apostolus ait, permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

Quid inter matrimonium fidelium, & infidelium intersit. Quare, cum matrimonium sanctificet interius, Deo per sensibilia signa consensus mutui duorum, mysticè gratiam sanctificationis operante, sequitur, sacramentum esse. Rursus si verum est in omni matrimonio etiam Iudæorum, quod Dominus per Prophetam Malachiam dixit: Dominus testificatus est inter te, & vxorem tuam: ipse enim est, qui per os Adæ dixit in omnibus coniugibus. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & quæ sequuntur, an non est credendum? imò impium non credere, in matrimonio eorum, quibus spiritum suum per fidem in baptismo abunde infudit, ita deum testificari, vt per testificationem eius coniuges fideles in tali matrimonio sanctificentur, & per eum gratiam accipiant, quam infideles coniuges non accipiunt? erit igitur matrimonium fidelium, sacramentum. Postremò si Christus præsentia, & miraculo

Matt. 2.

illo mutationis aquæ in vinum, nuptias honorare voluit, non est credendum, ac multò etiam magis, velle eũ honorare, & adiuuare matrimonium præsentia gratiæ suæ, si ij, qui contrahunt per fidem eius, apti, & idonei sunt? Præterea si in concubinatu est significatiuè aliquid sacramenti, id est aliquid signi rei sacræ, ipsa scilicet coniunctio corporum, quæ licet turpis sit, & illicita, vnionem tamen Christi cum ecclesia in carne significat, & repræsentat: siquidem in huiusmodi quoque coniunctionem illicitam conuenire, quod mysticè scriptum est in Genesi, erunt duo in carne vna, Apostolus in epist. ad Cor. cap. 2. interpretatus est, cum ait, qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea. Erunt enim, inquit, duo in carne vna. si inquam, in concubinatu est aliquid sacramenti, vt explicatum est, quamuis in eo, excepta hac commistione duorum in carnem vnam, nihil aliud insit, quod coniunctionem Christi, & ecclesiæ in mysterio repræsentet, siquidem non interuenit mutuus consensus mutuæ traditionis corporum perpetuæ, sicut in institutione matrimonij à principio factæ continetur, consequens est, vt in matrimonio legitimo, in quo iste mutuus consensus secundum legem dei vnitatem carnis, per coniugij nexum operatur, non aliquid sacramenti, vt in concubinatu, sed plenum iam sit sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesiæ, qui sunt facti vna caro, & vnus spiritus. quam vnitatem spiritus consensus ille mutuus in matrimonio mysticè repræsentat. hinc intelligi potest, vt hoc obiter obseruetur, quod magnus Leo in epis. 95. scripsit, & à Gratiano relatum est 27. q. 2. c. Cùm societas, vbi illud genus nuptiarum damnat, in quibus præter commistionem sexuũ. i. excepta cõmistione carnis, nihil est aliud, quod sacramentum cõiunctionis Christi, & ecclesiæ habeat, nempe, quia non interuenit consensus ille mutuus, qui debebat, cũ ita fuisset à principio societas nuptiarũ instituta, vt interuenire deberet. illius enim mutui cõsensus vim continent illa verba, quæ Adã dixit in persona omniũ cõtrahentiũ matrimoniũ, hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. in huiusmo

Ioan. 2.

Decretum Leonis de genere nuptiarum quod damnat quomodo intelligendum sit.

Quid mysticum sit in cõcubina.

di ergo nuptiis, scilicet sine consensu coniugali, mutuò, & perpetuò, ac legitimo dicit Pon. Leo non esse matrimonium, quia neque mysterium siue sacramentum fuit. mysterium dixit, non aliquid mysterij siue sacramenti. fuit enim aliquid sacramenti, quia coniunctionem Christi, & ecclesiæ significabant, quatenus facti erãt isti vna caro licet turpiter, & illicitè. Nec enim nouum est, & inauditum in scriptura sancta, vt aliquid turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio significet. Vt beatus Cyrillus in Glaphyris (sic enim vocauit allegoricas suas explanationes, quas in pentateuchum composuit) concubitum Iudæ cum meretrice, vt ipse Iudas, existimauit, dicit hoc mysterij siue sacramenti habuisse, quòd significabat deum laude, & confessione dignum. iuxta interpretationem vocabuli Iudæ accessurum aliquando ad Iudæorum synagogam, copulans scilicet secum naturam nostram, ac tradens se illi tanquam virgam virtutis, quod baculus ille Iudæ, significabat: & tanquam similitudinem atque imaginem dei patris, quod significabat annulus, & tanquam speciosum præ filiis hominum, quod significabat ille torquis hactenus Cyril. Iam quod iste doct. Tubingen. in schola Lutheri eruditus addit, cum creatione dei, ac creatura pugnare, qui sacris ordinibus nuptias prohibeat, pugnat ergo etiam Apostolus cum creatione dei, creatura, & natura, cum de virginibus consilium dat. non enim potest præceptum continentię repugnare creationi, & naturæ, quin consilium quoque continentiæ eidem naturæ repugnet. Repugnat item creationi, creaturæ & naturæ, cùm ait idem Apostolus, solutus es ab vxore, noli quærere vxorem hoc enim vt sanctus quoque Sixtus obseruauit, ad exhortationem virginitatis referendum est: quare nemo, inquit, euidentis sententiæ intellectum falsa interpretatione corrumpat. & paulò pòst quasi redarguens eos, qui cum Tubingensi doctore isto, & cum cæteris Lutheranorum magistris tradunt, cum creatione, creatura, & natura pugnare legem continentiæ sacris quidem ordinibus impositam, reliquis verò solutis, ac liberis non impositã, sed ad inuitandum eos suasorie, & laudabiliter propositã, sub-

Quomodo aliquid turpiter factum, aliquid sãctũ, in mysterio repræsentet.

Secũdum doctrinã doctoris Tubingẽ. & Magdebur. pugnat Paul cum creatura, & natura in consilio, quod de virginibus dat.

Redarguit S. Sixtus Tubingẽsem, & eos qui cum eo faciunt.

iungit, Et ne quis diceret, quomodo ergo stare potuerit mundus? præuenit in sequentibus dicens, præterit enim figura huius mundi: hoc est dicere, nolite, de eo soliciti esse, qui preterit: volo vos sine solicitudine esse. debemus, & nos velle, quod Paulus, Qui sine vxore est, solicitus est, quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo. Et rursus paulò post, Quomodo, inquit, stabit mũdus? quomodo humani generis origo consistet, si procreationis causa non fuerit? satis prouidè, & rationabiliter, & prudenter. hoc ergo Christus non vidit quando omnibus voluntate castitatis generaliter maximum præmium promittendo, omnes sine dubio esse tales optauit. nec enim gratiosus, aut personarũ acceptor fuisse credẽdus est, vt eius præmij, cuius aliquos esse dignos voluit, non omnes optauerit. Sed fortè dum nimio castitatis occupatur amore, mundi, & creaturæ statũ oblitus est. O si illo tempore tales, quales nunc sunt, consiliarios habuisset, quid faceret? putas, credendo vitam suam reformaret? & quod castitati pollicitus est, nubẽtibus promisisset? O nimia, & intolerabilis humanæ stoliditatis audacia, quæ vsque adeò prorumpis, vt te sapientiorem Deo iudices. & paulò post, quæ stoliditas est, non magis homines simpliciter seruare quod sciũt, quàm arguere quod nesciunt? deinde, quid tantum de mũdo solicitus es? vel quomodo te, vt alienum odisse poterit, cuius procurator existis? Eritis, inquit, odio omnibus hominibus propter nomen meum, quibus? mundanis, ni fallor, atque carnalibus, qui nos idcirco odio habent, quia videmur aspernari, quod diligunt. Et quomodo non diligit mundum, qui mauult præmium virginitatis amittere, quàm mundi statum deperire? Et iterum paulò post sic dicis, quomodo stabit mundus? quasi æternitatem eius legeris, aut ita à Deo constitutum scias, vt perpetuò perseuerare possit: aut si certus es, eum quandoque finiri posse. quid de eius stabilitate solicitus es? hactenus responsum sit, & quidẽ à grauissimo, ac sanctissimo auctore Sixto martyre iis, qui creationis, & creaturæ mundi, & naturæ aduersus sanctum, & diuinum cœlibatum patroni, & defensores videri volunt.

Defensio doctrinæ de obseruatione vniformi paschali: & quæ eius causa, ac necessitas: item de obseruatione vniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenses nō audeant reprehendere. Caput 17.

In iis, quæ Magdebur. tradūt, nulla alia auctoritate nisi sua apud suos vtūtur.

SEd respondeamus deinceps ad reliquas accusationes doctrinæ epistolarum. & de vniformi, inquit, obseruatione paschali Pij epist. 1. & Vict. epist. 1.] Sic hanc etiam legē Apostolicam ecclesiæ catholicæ traditam de celebrādo sanctam resurrectionem Domini primo Dominico post æquinoctium, & decimamquartam Lunam occurrente, inter traditiones humanas, quas Magdeburgenses fingunt, & inter laqueos conscientiæ, quos somniant, & inter commentitios cultus falsi meriti referunt, nulla alia auctoritate, nisi sua apud suos vtētes, quæ satis est apud eos, donec vtrique resipiscant, si dominus voluerit, à laqueis Diaboli, à quo capti tenētur ad ipsius voluntatem. Interrogabo ergo vos Magdeburgenses, vnde didicistis, transacto æquinoctio, die Dominico post decimam quartam lunam proximo, pascha celebrare? non enim cum Iudæis celebratis. Vnde ergo didicistis? aut si hunc vobis ritum maiores vestri tradiderunt, vt ab initio ipsi acceperunt: vos tamen non necessarium, vt catholicum, & apostolicum putatis, cur non audetis violare? cur non audetis suadere populis, ne pascha die Dominico post 14. Lunam celebrent? cur inquam, nisi quia non permittit misericors Dominus, vt tantum insaniatis? cur vniformitatem (vt vocabulo vestro vtar) obseruationis paschalis damnatis, quam violare tanquam necessariam, non audetis? aut cur non creditis, traditam esse à sanctis Apostolis hanc vniformitatem, quam tanta religione per vniuersas Orientis, & Occidentis ecclesias custodiri auditis? & quæ tam necessaria ab ecclesia catholica iudicata est, vt 318. Patrum synodus Nicena ob Arianam sectam, & cōtrouersiam de pascha habita fuerit? hoc enim testatur magnus Athanasius in epistola ad episcopos Africanos; & subiungit, eo quod Syri, Cilices, & qui in Mesopotamia degunt, nobiscum, dis-

Magd. & cæteri Luth. tametsi inuiti ritūm, tamen non celebrandi Pascha cum Iudæis, vt à maioribus acceperunt nobiscum tenent.

Cur magistri Luth. non audeant suadere populis, vt diem celebrandi Pascha mutent, ne existimetur necessarius.

ſentiebant in temporibus paſchæ, quòd eodem die cum Iudæis celebrabant. Sed gratiæ, inquit, domino noſtro, quia, & de fide, & de ſacro illo feſto in concordiam itum eſt. Sed recitemus de codice vetuſtiſſimo, qui eſt in bibliotheca Vaticana, decretum ipſum de paſcha excerptum ex actis ſynodi Nicenæ à Ioanne cognomento ἀπὸ σχολαστικῶν patriarcha Cõſtantinop. qui Imperatore Iuſtiniano decreta ſynodorum colligit, & in vnum volumen contulit τῆς ἁγίας συνόδου ἐν νικαίᾳ περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα. περιέχεται δὲ οὕτως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθοῦσι ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θεοσεβοῦς καὶ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου, ὃς οὐ μόνον τοὺς προγεγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν ἀλλήλων ποιούμενος τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ συμπαρὼν τῇ τούτων ὁμηγύρει συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ δεῖν συμφώνως ἄγειν τὸ πάσχα ἅπασαν τὴν ὑπουράνιον ηὑρέθη τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως ποιοῦντα ῥωμαίοις καὶ ἀλεξανδρεῦσι, ἓν δὲ κλίμα τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζητήσεως περιαιρεθείσης καὶ ἀντιλογίας οὕτως ἄγειν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἄγουσι ῥωμαῖοι καὶ ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους. interpretemur latinè propter eos, qui græcè ignorant. Ex ſynodo Nicena de paſcha. Sic autem acta ſunt, quæ omnibus placuerunt, qui in ſancta ſynodo conuenerunt temporibus pij in Deum, & magni Imperatoris Cõſtantini, qui nõ ſolum epiſcopos ſuperius deſcriptos in vnum congregauit, vt pacem noſtræ gẽti faciat, ſed, & ipſe in eorum cœtu præſens conquirit, quæ eccleſiæ catholicæ conducunt. Quia igitur, poſtquã excuſſum, & expenſum eſt, oportere, ab vniuerſis, qui ſub cœlo ſunt, vno modo agitari Paſcha, inuentæ ſunt tres partes orbis, quæ paſcha concorditer agunt, vt Romani, & Alexandrini, vna verò Orientis dubitat, & diſceptat, viſum eſt, vt ſublata omni quæſtione, & cõtrouerſia, ſic etiam agãt fratres, qui in Oriẽte ſunt, vt Romani, & Alexandrini, ac cæteri omnes, vt omnes vno die paſcha celebrent. Et ſubſcripſerunt omnes Orientales, qui ab alijs diſcrepabãt. Hactenus ex ſynodo

Quam neceſſaria iudicata fuerit ab eccleſia catholica vniformis celebratio Paſchæ.

Decretum ſynodi Nicenæ de celebratione Paſchæ.

Nicena, quæ in vniusmodi obseruatione paschali, quã Magdeburgen. in epist. Pij & Victoris damnant, nihil nouum statuit, nisi, vt qui in Oriente discordabãt cum reliquis omnibus cuncti orbis, qui iam olim sicut Romani, & Alexãdrini pascha agebant, non discordarẽt. congruit cum hoc decreto epistola eiusdem conc. Niceni ad Alex. ecclesiam, & Aegyptum in lib. 1. Theod. cap. 9. An igitur audebunt amplius Magdeburgen. synodo Nicenæ contradicere? aut quod statuit, condemnare, aut iam olim ante tempora synodi Nicenæ vniformem obseruationem paschalem in cunctis cuncti orbis ecclesiis fuisse, negabunt? mirificè itaque cõgruit hoc decretum synodi Nicenæ cum epistola Victoris Pont. quam Magdeburgen. negant, in qua ad episcopũ illius Alexandriæ, quæ in Asia est in Oriente, Theophilum ante synodum Nicenam annis amplius 250. scripserat, vt eodem die pascha agerent, quo Romani agebant. Sed quia idcirco negabatis hanc vniformitatem paschalis obseruationis, quia non credebatis necessariam esse, & libertati euangelij, quam Apostoli prædicarunt, repugnare vobis videbatur, consideremus paulisper causam huius vniformitatis, vt ex causa necessitatem intelligatis. Quia enim Iudæi Christum in festo suo paschali captum, crucifixerunt, vt sicut sancti Apostoli in 5. libro Clementis de Constitutionibus Apostolicis interpretati sunt, impleretur scriptura, quæ in psal 73. dicit, Posuerunt signa in medio solemnitatis suæ, & non cognouerunt. Debemus, inquiunt, nos eorum interitum, cum isti festum agitant, flere, siquidem, & dominus super ipsis fleuit, quod tempus visitationis non cognouissent. Ob hanc igitur causam sancti Apostoli, vt eis dominus præcepit, nobis tradiderunt, vt transacto æquinoctio post 14 Lunam, à qua Iudæi festum suum agitare cœperunt, transactis diebus nostri ieiunij, ac nostri fletus pro peccatis nostris, & ruinã Iudæorum primo die Dominico sequente, pascha nostrũ gloriosum vniformi obseruatione celebraremus, ne vnquam contingeret, vt cum illi in festo suo lætabantur, & vsque in hodiernum diem Iudæi lætantur, nos etiã cum illis in pascha nostro lætaremur. Quæramus

Ex causa vniformis celebrationis paschæ intelligitur eius necessitas.

Psal. 73.

ergo nunc à Magdeburgensibus, an hanc causam vniformis obseruationis paschalis ad seruitutem pertinere existiment, an potius ad charitatem, & pietatem, & ecclesiasticæ religionis deuotionem? an non decet, vt Leo Magnus ad Episcopos Galliarum, & Hispaniarũ scripsit, vt diuinæ pacis consortio, sicut vna fide iungimur, ita vna solemnitate feriemur? & ne, vt idem ait, ecclesiastica deuotio aliquo turbetur incerto? Si vniformis obseruatio paschalis, quam damnatis, non est necessaria, vt diuina, & Apostolica, pertinétque, vt dicitis, ad humanæ traditionis seruitutem, ergo humana traditio est, ac minimè necessaria, ne cũ Iudæis pascha celebremus, quod necesse est, vt euenire possit, si libera est obseruatio. Iudaizemus ergo, & cum Iudæis lætemur. ac rursus, qui cũ Iudæis in festo paschæ lætamur, quia iam vt Paulus Galatis scripsit, vniuersæ legis debitores sumus, agnum quoque cum azimis, & reliqua omni cęrimonia Mosaica comedamus. O Scribas doctos in regno cœlorum, quàm belle profertis noua, & vetera de thesauro sanctæ scripturæ, & paternæ traditionis. Nos cum diem solemnitatis paschalis vniformiter obseruamus, non propter ipsum diem, qui solis, ac cœli conuersione cõficitur, obseruamus: alioqui ad solis iam, ac cœli, ceu elementorum culturam pertinere hoc videretur, vt id pertinebat, quod illi Galatæ faciebant, obseruantes dies, menses, tempora, & annos, qui illorum conuersione fiunt: sed potius obseruamus propter gloriã dominicæ resurrectionis, quæ post obseruationem decimæquartæ Lunæ proximo die Dominico propter nostram iustificationẽ, & salutẽ facta est. Qui enim de hoc die solemnitatis paschalis propter mysterium resurrectionis Domini, ac salutis nostræ dixit per Prophetam, vt ecclesia catholica secundum traditionem maiorum interpretata est, Hæc dies, quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea: & rursus in eodem psalmo, Constituite dies solemnes in condensis vsque ad cornu altaris, nónne hunc diem salutis nostræ ad agendas gratias, & exultandum, ac capiendum in eo lætitiam ad Dei gloriam, vniformiter obseruari, iustè, & sanctè voluit? Interrogemus adhuc

Leo magnus.

Secundum doctrinam Magd. liberum est iudaizare.

Gal. 5.

Galat. 4.

Prophetia de solemnitate paschali.

Psal. 117.

De vniformi obseruatione diei Dominici.

ministros, & superintendentes Lutheranorum, si nos singulis diebus Dominicis memoriam gloriosæ resurrectionis feriãdo, & diuinis officiis seruiẽdo, vniformi religione obseruamus, ex quo factũ est, vt illũ ipsum Psalm. 117. quo prophetia resurrectionis, & paschalis solemnitatis continetur, diebus Dominicis omnes ecclesiæ catholicorum canant, an non oportuit semel singulis annis vnum insignem diem dominicum huius solemnitatis vniformi quoque obseruatione celebrare? vt sicut semel mortuus est Dominus noster, & semel resurrexit, semel quoque passio eius lugendo, & semel resurrectio lætando, celebretur? An, qui dixit, Hæc dies, quam fecit dominus: hoc dixit, vt ab aliis diebus distingueret, quasi non omnes fecerit? aut qui dixit per eundem prophetam de hoc ipso die resurrectionis, Abraham exultauit, vt videret diem meum: vidit, & gauisus est, significauit ne aliquem diem esse, qui nõ sit suus, & à se factus? quis hoc dicat? dies enim resurrectionis Abraham in Isaac iam secundũ deliberationem patris mortuo sine interitu, & ad vitam voce Angeli reuocato, tanquam in typo cum ingenti gaudio expressam vidit, vnde illam in parabolam Christi scilicet mortui, & resuscitati, sicut Apostolus ait, accepit, ille, inquam, dies propter singulare beneficium salutis, & consurrectionis nostræ in eo die factæ dies Domini, & à Domino factus dicitur. Obseruatio ergo Dominici diei toto anno vniformis per omnes mundi ecclesias, nec ad culturam astrorum, nec ad superstitionem obseruationis paganicæ dierum, mensium, & annorum, nec ad vmbras Iudaicas, quæ iam præterierunt, pertinet, sed ad pietatem, & religionem, ac gratam memoriam diuinorum beneficiorum, & ad diuinæ misericordiæ recordationem proficit: nec ad traditiones humanas, nec ad seruitutem referri potest. Nisi fortè beatum Ioannem superstitiosum, & traditionis humanæ auctorem putatis, quia diem Dominicum obseruauit. non enim dixit in Apocalypsi sua, Vidi in quodam die, sed in Dominico die. diem verò Dominicum appellauit, qui, vt Eusebius Alexandrinus antiquissimus pater, in homilia de die Dominico nota-

Heb. 11.

Apoc. 1.

uit ante passionem Domini primus dies appellabatur: postquam verò eo die resurrexit, vocatus est Dominicus. cuius vniformem obseruationem tam necessariã, & tam religiosam idẽ Dominus esse voluit, vt ne quis aut ignoraret, aut discreparet, voluerit de se Domino diem Dominicum vocari, de quo, vt dixi prophetice scriptum est: Hæc dies, quam fecit Dominus. Cur igitur vniformis obseruatio paschalis, quæ semel fit per annum, à Magdeburgensibus reprehenditur in epist. Pij, & Victoris? aut si hanc, quæ semel fit per annum, reprehẽdunt, cur vniformem obseruationem diei Dominici, quę per vniuersum annum octauo quoque die replicatur, reprehendere non audent? credo, lapidationem à populis metuunt. non enim permittit Dominus, vt sic isti pereant, quos adhuc ad pœnitentiam expectat. Sed hic dicere solent isti, se etiam aliquã obseruationem dierum retinere, non tamen, quasi in ferijs sit religio: aut quasi fas non sit, tunc laborare, sed quia ratio, siue respectus politiæ, & ordinis, non dierum, habeatur. hæc enim nuper legi in Commentariis Augustini Marlorati Caluiniani in epist. ad Galatas. Sed respondeãt mihi, quæso, Magdeburgenses, pro se, & pro Marlorato politia ista, quam dicit iste, est ne politia Christiana, cuius respectus habeatur? Si est, & nos hoc quoque dicimus, omnem diem Dominicum obseruari non propter ipsum diem, neque propter ipsius diei veluti elemẽta, & principia, ex quibus dies existit. Fuerit hoc Gentilium, & illorum Galatarum, quos Paulus reprehendit, neque propter vmbras futurorum. Fuerit hoc Iudæorum: sed quia ratio Christianæ politiæ, & ratio ordinis ecclesiastici cultus sic secundum diuinã, & Apostolicam traditionem postulat, vt beneficiũ salutis nostræ, id est, resurrectionem Domini grata, & pia, ac crebra memoria vno modo per omnem Dominicum diem, & quotannis adhuc semel paschali obseruatione solemni, vno item modo, & tempore, ac die celebremus. Vnde Clemens Romanus lib. 7. de Constitut. Apostol. quem de politia inscripsit, id est, de vita communi Christiana, omnem Dominicum diem resurrectioni Domini dicatum, obseruare in

Eusebius Alexandri. de die Dominico.

Cur Magdeb. obseruationem, vniformem Dominici diei non audeant reprehendere.

Quid excusare soleant hæretici in obseruatione sua dierum.

Constitutio Apostolica de die Dominico fest.

laudem Dei præcipit: hoc die, qui laborat, non ipsum diem offendit, sed Dominum, cui dicatus est. Vnde idē Eusebius Alexandrinus, cuius paulò ante memini, in eadē homilia περὶ κυριακῆς, id est, de Dominico in eos, qui pauperum operas die Dominico conducere, beneficentiæ, & eleemosinæ loco ponebant, qui (inquit) dicant, χάριν δῆθεν ἀπορίας agite adiuuemus hodie pauperes, non intelligentes grauius se peccare. nemo enim qui aliena rapiat, & pauperi impertiat, mercedem accipiet. Sic tu diem Dei ne fureris, ne cū pauperi tribuens, mercede careas. Vis pauperem adiuuare? ne diem Dei eripias: sed diem tuum illi præbe. cum tui serui, tuique mercenarij atque adeò boues tui operas tibi dāt, tunc pauperibus opem feras. Sin autem quietè eos priuaueris, vt eis præbeas, scit Deus, cuius sit labor. Ne mandatum Dei trāseas: ne scripturam audire desinas, ne furto diem Dei tollas: ne quiete Dominici mercenarios, & seruos tuos spolies. hæc Eusebius. Hactenus de obseruatione paschali, & de obseruatione itē vniformi omnium dierum Dominicorum, quæ ad illam vniformē paschalem obseruationem Domini, & sanctorū Apostolorum traditionem pertinet. De obseruatione verò dierum festorum, quibus memorias sanctorum celebramus, similiter nō pertinere ad obseruationem dierum, quam Paulus in epistola ad Galatas, & Colossen. prohibet, etsi Lutherani omnes negent, apertè tamen docet scriptura sancta, ecclesia catholica interprete. vt cum Apostolus præcipit, inquiēs in epist. ad Heb. Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Ecclesia enim catholica tam per Orientem, quàm per Occidentem vbique memoriam sanctorum diebus, quibus ex vita, bonam confessionem confitentes, exierunt, festiuè celebrat: an nō est hoc meminisse præpositorum nostrorum, & in eorum exitum intueri ad imitandum fidem, & sanctitatē eorum? rursus idem Clemens Romanus lib. 5. de Cōstit. Apostolorum in eorū persona præcipit obseruare dies festos Apostolorum ad celebrandas eorum laudes in Dei nostri cultū. Si quis verò existimet esse hanc κακοζηλίαν

Eusebius Alexandrinus.

De obseruatione dierum festorum, quibus memoriæ sanctorū secundum scripturā celebrantur.

Heb. 13.

πλασίαν, id est, Ineptam fictionem quasi non conueniret. vt quidam dicunt, Apostolorum modestiæ, vt dies sibi dicatos festos agitare præciperēt. respōdeat, quæso, iste, quid ad modestiam interesse putet, dicere, imitatores mei estote, sicut, & ego Christi quod Paulus dixit non immodestè, nisi forte hoc etiam negaturus est, an dicere, In diebus exitus nostri celebrate memorias nostras ad laudem Dei. qui nos dedit vobis magistros, in quorum exitum intuentes, fidem nostram imitemini. Sic ergo Apostoli diē exitus sui celebrare iusserunt, vt diem exitus Iacobi fratris Domini, & idem exitus Stephani protomartyris in eodem libro de Constitut. Apost festos agitare iusserunt. Denique sicut Dominus in euangelio Matthęi dixit, Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, id est, quia propheta Dei est, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, id est, quia iustus Dei est, mercedem iusti accipiet, id est, cum propheta, & iusto remunerabitur. Iubet enim, ait Eusebius Alexandrinus, recipere prophetam, & iustum, non solum, vt illis benefaciamus, sed etiam. vt ab illis adiuuemur, præmium à Deo ferentes. Similiter ergo qui celebrat, & laudat Martyres. & sanctos in nomine sanctorum, id est, quia sancti Dei sunt, mercedē cum eis accipiet. Sed recitemus quæ idem Eusebius Alexan. in homilia de sanctis colendis, scripsit διὰ τοῦτο ἐνετείλατο ἡμῖν ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων μνείας, ἵνα δεξάμενοι τοὺς ὕμνους καὶ ἀκούσαντες τὰ ἐγκώμια δυσωπήσωσι τὸν φιλάνθρωπον θεὸν δέξασθαι χρονίους εὐχὰς ἡμῶν. χρὴ οὖν τοὺς μνείας ἐπιτελοῦντας τῶν ἁγίων ἐπιτελεῖν αὐτὰς μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, ob hanc igitur, inquit, causam præcepit nobis memorias sanctorū celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras caducas admittat. Oportet ergo, vt qui memorias sanctorum celebramus, multa religione, ac reuerentia eas celebremus. Præcipit deinde inuitare pauperes in eiusmodi diebus ad prandium, καὶ λογίσασθαι, ὅτι μάρτυρές εἰσιν οἱ ἀριστοῦντες, id est, & existimare martyres esse eos, qui prandent. Etenim si qui recipit, inquit, pauperes in nomine Christi, Christum recipit sicut ipse dixit, pro

Constitutio Apostolicæ de diebus festis sanctorum.

1. Cor. 11.

Matth. 10.

Eusebius Alexand. de sanctis colendis.

Eusebius Alex. de sanctis celebrandis, & orandis.

fecto, qui in nomine martyrum eos ipsos pauperes recipit, martyres recipit, & mercedē cum sanctis habet? sicut idem Dominus dixit, qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Sic sanctus Eusebius Alexan. de sanctis colendis, & orandis sensit, & scripsit ex traditione Apostolica, quam in ecclesia Alexandrina reperit. quæ obseruatio dierum ad colendos, & celebrandos sanctos vsque in hodiernum diem per omnes ecclesias Orientis, & Occidentis viget. Fuit autē hic Eusebius, ne antiquitatem eius Mag. ignorent, ante annos 1300. quem Antherus 20. post Petrum Pontifex scribit in epistola sua, translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam. Vt igitur hunc locum finiam, si sancti cum in terra essent, legatione sicut Apost. ait, pro nobis fungebantur, cur non item in cœlo,
2. Cor. 5. ac multo etiam magis fungantur? præsertim cùm vita cœlestis sanctorum, vt magnus Athanasius ait, tota sit ὕμνος ἄληκτος, ἔρως ἄπαυστος, εὐχὴ ἐπίμονος, id est, perpetua laus, amor sine intermissione, & continua precatio.

De obseruatione dierum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas, & rursus de obseruatione paschali, item secundum scripturam. Caput 18.

De obseruatione dierum ad ieiunandum.

Est præterea alia obseruatio dierum ad ieiunandum vitæ Christianæ vtilis, quā Lutherani omnes similiter, vt illam festorum negant. Tradunt enim ieiunādum quidem esse necessitate corporis castigandi, ne superbiat contra spiritū, sed non secūdum regulam, & præceptum, sic enim ait idem August. Marloratus in Comment. epist. ad Galatas, qui, vt audio, dignum iampridem suo ministerio sortitus est exitum, id est, suspendium. Sed quòd sit obseruatio ista dierum ad ieiunandum, non ad elementa mundi pertinens, neque ad paganitatem, neque ad Iudaicas vmbras, sed ad regulam, & præceptum vitæ Christianæ, & catholici ordinis secundum Christi, & Apostolorum eius traditionem, ipsa etiam ecclesia ea-

tholica per omnes mundi partes vbique testis, & interpres est, & quidem diuinæ auctoritatis. Quod enim Dominus in euangelio dixit, cum responderet Pharisæis, qui reprehendebant, quòd discipuli Domini non ieiunarét, vt discipuli Ioannis, Venient dies. cum ablatus fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus: quis est nunc præter istos, aut olim fuit præter Aerium hæreticum, qui tunc non videret, aut nunc non videat impletum esse in ecclesia catholica? aut quis neget pertinere ad obseruationem dierum secundum regulam, quod Dominus dixit, ieiunabunt in illis diebus: qui enim isti dies sunt, quibus ablatus fuit? nónne quarta feria & sexta? quarta enim factum est principium auferendi eum, siquidem eo die facta est pactio à Iuda cum Iudæis de prodendo Domino, sexta verò crucifixus est, quibus diebus per omnes ecclesias totius Orientis semper ab initio ieiunatum est, & vsque in hodiernum diem ieiunatur, sicut illis à sanctis Apostolis traditum est. ecclesiis verò Occidentis, vt earum deuotioni magis congruere visum est, ieiunium sancti Apostoli sexta feria tradiderunt, & pro quarta feria, sabbato: his enim diebus, sexta, inquam, feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam sublatus est de medio, in sepulchro iacuit, vniformi obseruatione secundum regulam ecclesiasticam, quotquot tenera ætas, aut aduersa valetudo non impedit, ieiunát, id est, à carne abstinent. Hoc enim est ieiunium quoddam, vt Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Cometam notauit, quod portionale ieiunium dici potest, vt Tertullianus in libro contra Psychicos vocat: sed recitemus iam, quæ sanctus Epiphanius aduersus Aerium hæreticum libro tertio, tomo primo Panarij scripsit, qui obseruationem dierum ad ieiunandum negabat, vt intelligant Magdeburgenses, & reliqui magistri Lutheranorum, cuius auctoris hæresim, & quidem iam olim extinctam reuocare studeant. quid igitur Aerius aduersus Catholicos aiebat? Iudaicis fabulis, aiebat ille, addicti estis. non enim oportet Pascha celebrare, Pascha enim nostrum immolatus est Christus. videamus deinceps, quàm breuiter,

Matth. 9. Luc. 5.

Magistri Lutheranorum hæresim Aerii renouant contra obseruationem Paschæ, & dierum ad ieiunãdum.

& vehementer sanctus Epiphanius, & eum, & istos per scripturã redarguat. videamus, inquit, eum, qui dixit, Pascha nostrũ immolatus est Christus, an ipse Pascha celebret? scriptum est enim in actis: & festinabat, si possibile esset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis. quam, inquit Epiphanius, Pentecostem celebrabat, si non Pascha celebrabat? Nõ iudicauit sanctus Epiphanius, opus esse longiore confutatione: vno vulnere cõfecit aduersarium. Sed vrgeamus nos pluribus hunc locum: si Paulus non acceperat à Domino vllam obseruationem paschalem, & quidem vniformem, quam isti, vt Iudaicam, tollunt, ergo nec obseruationem Pentecostes habebat. nisi fortè existimant isti, festinasse illum ad Pentecostem Iudaicam, vt iam non solũ sine vlla necessitate, sed studiose etiam iudaizaret. Quòd si obseruationem nouæ, & euangelicæ Pentecostes habebat, hæc verò ex paschali obseruatione necessariò pendet. inde enim, & quidem vniformiter, ac secundũ regulam quadragesimus dies ascensus in cœlum, & quinquagesimus dies aduentus Spiritus sancti numeratur: ergo erat etiam Paulo obseruatio Paschalis vniformis. Etenim si non erat necesse, vt esset certa, & vniformis apud omnes credentes obseruatio paschalis, nec obseruatio Pentecostes, quomodo diceret Lucas, Festinabat, si fieri posset, vt Pentecostem Hierosolymis faceret, id est, celebraret? hoc enim significat ποιεῖν, quo etiam verbo in eodem loco vsus est S. Epiphanius interpretans hunc locum scripturæ Act. 20. De certa igitur, & rata obseruatione Pentecostes, id est, quinquagesimi diei post paschalem obseruationẽ resurrectionis loquitur Lucas, alioqui non dixisset, Festinabat, neque enim necesse fuisset Paulo, festinare. Et rursus in epist. 1. ad Cor. Permanebo, inquit. Ephesi vsque ad Pentecostem, quid incertius dici poterat, si non erat in Ecclesia Ephesi necessaria certa, & rata obseruatio Pentecostes? Quis sic loquitur, permanebo vsq; ad Pentecostem, si obseruatio Pentecostes libera est à certo die, ita vt pro voluntate, & nutu, aut tardius, aut citius, hoc aut illo die celebrari possit? quod si certa, ac præscripta erat, igitur obseruatio quoque paschalis, &

1. Cor. 5.

Act. 20.

Magd. Paul. faciunt sine necessitate, & studiose iudaizantem.

1. Cor. 16.

Ephesi, & Hierosol. & vbique certa, & vniformis esse debebat. Quare si in epist. Pij, & Victoris hanc vniformem obseruationem paschalem vos Magdeburgēses damnatis, damnate simul eandem obseruationē in epistola ad Corinth. & in Actibus Apostol. imò propter ipsam illam obseruationē negate has scripturas. Illud etiam hic addendum est, esto, festinauerit Paulus Hierosolymam, vt ad locum, & tempus Iudaicæ Pentecostes occurreret, idque consulto. & accommodate ad infirmitatem fratrum, qui erant ex gente Iudæorum, eo scilicet consilio, & quidem prudenti, ac salutari, quo facilius. ac tutius eosdem fratres, dies obseruando, rursus à dierum obseruatione postea auocaret. vt Timotheum circuncidit, quo circuncisionem auferret: sacrificia adhibuit vt ritum sacrificandi deleret. Sic enim beatus Chrysostomus illam Pauli obseruationem Pentecostes accepit in homilia de vi miraculorum ad probandum resurrectionem Christi maiore quàm aspectus. in qua ita sententiam suam conclusit ἄλλως συγκατάβασιν θαυμασίων. καιροὺς παρατηρεῖ ἵνα ἀνέλῃ καιρῶν παρατήρησιν· περιτομὴν περιτίθησιν ἵνα παύσῃ περιτομήν, θυσίας προσάγει, ἵνα καθέλῃ τὴν παρατήρησιν τῶν θυσιῶν, ait enim idem auctor fuisse Apostolos more piscatorum, qui cū sentiunt, inquit, hamum à pisce deuoratum, nō statim extrahunt. quin potius tandiu remittunt & sequuntur, dum hamus benè infigitur: sic fit, vt captum piscē tuto extrahant. Concedamus ergo, si ita placet, illam Pauli festinationem pertinuisse ad hamum seruitutis œconomice iniectum: id est, referri posse ad obseruationem, in qua hærebant Iudaicæ Pentecostes (tametsi ego quidem malim accipere cum sancto Epiphanio de noua Pentecoste noui testamenti, cum Spiritus Sanctus Hierosolymis super Apostolos specie linguarum ignearum descendit) at illud, Ephesi vsque ad Pentecostem permanere, qui conuenit, ad Pentecostem Iudaicam referre? cum neque posset extra Hierusalem sacrificium fieri: neque sine sacrificio Iudaica Pentecoste secundum legem Leuitici celebrari? De obseruatione autem dierum ad ieiunandum, de qua paulò ante disserui, videte, quid etiam aduersus eundem

Cogūtur Mag. quæ ratione negant epist. Pii, & Victoris propter obseruationem paschalem, eadem negare scripturam.

1. Cor. 16.

Aerium hæreticum consortem vestrum, cum quo erit pars vestra, idem sanctus Epiphanius responderit, à quo, inquit, non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta, & sexta feria ieiunium est in Ecclesia definitum, ac præscriptum? & rursus idē Epiphanius in Compendio fidei catholicæ, Quarta verò, inquit, & sexta ieiunium statutum est, tradideruntque Apostoli, vt iis diebus ieiunia fierent, ita vt impleatur dictum hoc: Cum ablatus fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, & non vt gratiam & beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus est, ieiunium constitutum est, sed vt cōfiteamur, ad nostram salutem passionem Domini, quam pro nobis suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiuniorum nostrorum habeatur apud Deum bona ratio. hæc sanctus Epiphanius. Sed obiiciamus nos rursus istis reprehensoribus, respondendi gratia aliam temporum, ac dierum in Ecclesia catholica obseruationem ad lectionē sanctarum scripturarum accommodatam, quæ quidem non pertinet ad legem illam seruitutis, quæ non poterat iuxta conscientiam perfectum facere seruientem: & quæ nō obedientes statim occidebat, sed pertinet ad legē charitatis, quæ omnia refert ad perfectionem animarum. Etenim si quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam, sicut Apostolus ait, scripta sunt, vt per patientiam & cōsolationem scripturarum spem habeamus, profecto ratio capiendi vtilitatem ex lectione scripturarum, ac ratio in scientia mysteriorum proficiendi postulabat, vt quia alia mysteria noui testamenti aliis temporibus celebrantur, accommodatè ad illa ipsa mysteria lectio scripturarum per anni curriculum destribueretur. Hinc ecclesia Romana celebratura Natalem Domini mense Decemb. commodissimè incipit à Nouembri legere propheriam Ezech. vtpote qui in ænigmate electri, quod mixtæ naturæ est, nec auro, nec argento dissimile, sed veluti ex vtroque, vt ait Theodoretus, temperatum, cuiusmodi est natura hominis non corpus solum, nec anima, sed vtrunque: & in ænigmate ignis vidit similitudinem gloriæ verbi incarnati, quam verè sancti Apostoli in monte vide-

De obseruatione temporum ad lectionem scripturarū, & vnde profecta sit ratio alia alio tempore ex scriptura sancta legendi in ecclesia.

De lectione Ezechielis, & Danielis, & minorum prophetarum.

runt. vidit etiam in ænigmate quatuor animalium, & rotarum, atque alarum angelos, & eorum in ministrãdo, atque cognoscendo proprietates, sicut diuinus Dionysius in cœlesti hierarchia cap. vlt. interpretatur, quæ visio angelorum ad mysterium quoque Aduẽtus Dei in carne pertinebat, sicut scriptũ est, quod nato Christo, subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Matth ęo scriptum est, Ecce Angeli accesserũt, & ministrabant ei. Accedit huc, quòd frequenter hic propheta Ezechiel vocatur in sua prophetia filius hominis, quo admonebatur, ne esset immemor naturæ suæ mortalis, qui ad tam excellentem alioqui visionẽ admitteretur. sic Dominus frequenter se in euangelio filium hominis vocabat, vt veritatem naturæ suæ ab Adam profectæ ostenderet, vt ex genealogia, quam Lucas texuit, constat: simulque admoneret, quomodo cum esset alioqui filius Dei, dignatus tamen est fieri filius hominis. Post Ezechielem legitur Daniel, qui tempus Aduentus Christi ita diligenter notauit, vt annos etiam numeraret. Postea leguntur prophetæ minores, quia omnes prophetæ vno spiritu prædicebant vocationẽ gentium, quæ cœpta est in Aduẽtu Domini: & quia omnes, vt ait beatus Cyrillus, missi fuerant à Deo tanquam medici, vt populum terroribus, & minis futurorum malorum curarent. omnes enim prænunciabant bella, vastitatem vrbium, calamitatem, seruitutem, hostium sæuitiã, ac funesta omnia, sicut scriptum est, Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas: & lapidas eos, qui ad te missi sunt. sic Christus missus fuit, vt curaret languores populi, qui erat verus propheta, ac dominus prophetarum, ac tandem occisus est. hæc ratio legendi minores prophetas ante Aduentum. in Aduentu autem, id est, in Decembri vsque ad Natalem Domini, legitur Esaias, quod hic propheta plura de Aduẽntu Domini, & de iis, quæ in Aduentu suo operatus est, & de vocatione gentium, & frequentius, & copiosius, ac luculentius, & dilucidius, quàm reliqui prophetæ, prædixit. In Natali *Luc. 13.*

leguntur tres lectiones eiusdem Esaiæ, vna, in qua est illud, Puer natus est nobis, Puer datus est nobis: in altera est prophetia de sancto Ioanne Baptista præcursore Iesu Christi, Ego vox clamantis in deserto: in tertia lectione est illud, ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Lectio Hieremiæ differtur in tẽpus passionis propter lamentationes. à Dominica post Natalem vsq; ad septuagesimam leguntur epist. Pauli, quia sicut Christus à rebus gestis vocatus est prophetice, Accelera spolia detrahere, festina prædari, siquidem statim vt natus est, antequam per ætatem conueniret ei, scire appellare patrem, aut matrem iuxta prophetiam Esaiæ cepit virtutem Damasci, & spolia Samariæ, id est, conuertit ad se gentes, relicta idololatria, idola enim, in quibus gentes confidebant, vocat Propheta virtutem Damasci, quæ erat metropolis Syriæ Idolis deditissimæ quod quidem perductum est ad effectũ in Magis, qui fuerunt ex Arabia, ad quam olim pertinebat Syria, vbi est Damascus, vt Tertu. in Apologetico auctor est, sic inquam, Paulus de tribu Beniamin, secundum prophetiã Iacob lupus fuit rapax mane comedẽs prædã, & vespere diuidens spolia; quia cum esset spirãs minarum, & cedis in discipulos domini, ferretque litteras principis sacerdotum Damascum ad synagogas ad capiendum Christianos, & ducendum eos captiuos Hierusalem, de via conuersus est ad fidem: & statim cœpit ex lupo fieri pastor; & recenter renatus Satanam spoliare. accedit huc quod in epist. ad Rom. quæ legitur prima, statim in ipsa salutatione ortũ Domini ex genere Dauid celebrat: & in eadẽ epist cõmemorat circuncisionem Domini ad confirmandas promissiones patrum. Deinde quia cum venit Christus in mundũ, etsi abundabat, vt Apost ait, peccatum, omnes enim declinauerãt, & omnis caro corruperat viam suam, siquidẽ vbique dæmones colebãtur, Dominus tamen memor pacti sui, quod in diebus Noe fecerat, noluit delere terram, sicut per Esaiã promisit inquiens, sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuraui, vt nõ irascar tibi. non. n. venit Christus, vt iudicaret mũdũ, sed vt saluaret, quin potius voluit nos alio modo mirabili liberare, à pecca-

Es. 8.

Cur post Natalem vsque ad Septuag. legan. epist. Pauli.

Gen. 49.

Act. 9.

Rom. 15.

Cur à Septuagesima leg. ex Genesi in eccle.

Esa. 4.

ſti, diaboli, ac mortis ſeruitute, inquam propter peccatum Adæ ventum erat, qua tenebamur vincti, cuius typus, ac figura fuerat illa ſeruitus Babylonica 60. annorum, liberare, inquam per ſacrificium, & oblationem corporis ſui, idcirco valde opportune poſt Natalem Domini à Septuageſima incipit eccleſia legere Geneſim in qua ſcriptum eſt de peccato primi parentis, in quo omnes peccauerunt: & quemadmodum omnis caro corruperat viam ſuam, & de Noe ſeruato, & de ſacrificio eius, de pacto Dei, de vocatione Abrahæ, & iuſtificatione eius ex fide obedientiæ ad immolandum filium ſuum. In octaua Paſchæ vſque ad octauam Pentecoſtes leguntur acta Apoſt. Apocalypſis, & epiſtolæ Canonicæ. cur verò acta legantur, vt de his prius dicamus, rationem reddit beatus Chryſoſtomus. Quærit enim in homilia, quam de ea re ſcripſit, cur miracula Apoſtolorum, quæ in eorum actis conſcripta ſunt, non poſt Pentecoſten, cum illa facta ſunt, in eccleſia legamus, ſicut de cruce (inquit) legimus in die crucis, quin potius acta legimus ſtatim poſt paſſionem? Quod verò obſeruatio iſta temporis ad legendum acta in eccleſia, neque Iudaica ſit, neque noua, ſed potius à ſanctis Apoſtolis tradita, teſtis eſt idem Chryſoſtomus: ſic enim ait, videamus deinceps. cur acta Apoſtolorum tempore Pentecoſtes legantur. Deinde ſubiungit cauſam, cur hoc quærat, ἵνα ὅταν ἴδητε καιρῶν παρατήρησιν ἐγκειμένην, μὴ νομίσητε ἐπιτειχίζειν νόσον ἰουδαϊκὴν τοὺς ἀποστόλους. ſcilicet hæc eſt cauſa quæſt. poſitæ, vt cū videritis, inquit, impoſitam nobis tēporis obſeruationē, ne exiſtimetis, vitium Iudaicæ obſeruationis Apoſtolos cepiſſe. Interpretemur ergo latinè, quæ idem beatus Chryſoſtomus in homilia, quam diximus, ſcripſit, vt rationem huius obſeruationis explicaret. Poſt paſſionem, inquit, continuò reſurrectionem prædicamus: reſurrectionis verò fidem potiſſimum Apoſtolorum faciunt miracula. idcirco patres, vt ſtatim poſt crucem acta legerentur, ſtatuerunt: vt ſcilicet continuò poſt paſſionem, reſurrectionem oſtendamus. vt ſi oculis ſuſcitatum non vidiſti, oculis fidei videas: ſi his, inquam, oculis non vidiſti, at illis miraculis videas. Quod verò facere in nomi

Cur in Octauæ Paſchæ vſque ad octa. Pent. leguntur Acta Apoſt. Apoc. & epiſt. Cano.

Chryſoſt. de tēpore lect. Act. Apoſtolorum.

Quod fieri miracula in nomine Ieſu Chriſti poſt reſurrect. maius argumentum erat reſurrectionis, quam ſi omnib. poſt reſurrectionem apparuiſſet.

ne illius miracula manifestius resurrectionis argumentum esset, quàm si omnibus hominibus suscitatus apparuisset, vel ex eo perspici potest, quod si aspectus fidem resurrectionis facturus fuisset, non recusasset, omnibus post resurrectionem apparere. quòd nihil tamen aspectus profuisset, facile intelligi potest ex Lazaro. Hunc enim cum iam quatuor diebus mortuum, tabefactum, & putrescentem, ac ligatum ad vitam reuocasset, & ante omnium oculos viuum statuisset, non solum non persuasit illis, suscitatum esse, sed potius irritauit eos, ita vt voluerint illum occidere. Alterum itaque suscitauit, & non crediderunt: se verò ipse si suscitasset, & omnibus apparuisset, an non rursus furore in eum perciti essent? Quare, vt eos illa insania, & furore liberaret, latebat: sed qui se ab eorum aspectu subducebat, per miraculorum effectus se eis ostendebat. Siquidem audire Petrum, cum aiebat, in nomine Iesu Christi surge, & ambula, non minus valebat ad probandum resurrexisse, quàm videre eum suscitatum. quod vel inde etiam probari potest, quòd surrexit quidem Christus, ostenditque se discipulis, inuentus tamen est, qui eis non crederet Thomas. Opúsque fuit, vt in fixuras clauorum manus mitteret, & latus tentaret. Quòd si discipulus triennio cum Christo versatus, quo cum pransus fuerat, cuius miracula viderat, cuius verba audierat, quem suscitatum aspexerat, non prius tamen surrexisse credidit, quàm vulnera eius cerneret, quomodo orbis credidisset? Hæc Chrysost. & reliqua in hanc sententiam, quæ prætermitto, ne lõgius fiat. Hactenus de obseruatione temporis ad lectionem Actorum in ecclesia, & quæ eius ratio, & quàm sit vetusta. Post acta legitur Apocalypsis, quòd, vt acta propter miracula Apostolorum, quæ in eis narrantur, ad probandam Christi resurrectionem maximè valent, sic Apocalypsis, id est, reuelatio Ioanni facta, testis est resurrectionis Christi certissimus. Ipse enim Ioannes testimonium perhibet, se vidisse, & audisse dicentem, noli timere, ego sum primus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus: & ecce sum viuens in sæcula sæculorum. Post Apocalypsim leguntur epistolæ catholicæ, quia tria hæc miracula,

reuelationes, ac doctrina maximam vim habent ad probandam resurrectionem. nec enim nisi resurrexisset, in nomine eius sancti Apostoli miracula fecissent: neque reuelationes Ioannes vidisset: neque doctrinam de Christo, & mysteriis eius tradidissent. Ab Octaua Pentecostes vsque ad Calendas Augusti legitur ex libris Regum & Paralip. tum quia sancti Apostoli, postquàm per Aduentum sancti Spiritus induerunt virtutem ex alto, armis spiritualibus tecti, ad bella spiritualia profecti sunt, quorum figuræ erant illa regum Iuda, & Israel bella: omnia enim sicut Apostolus ait, in figura contingebant illis: tum, quia nihil æque fortes animos in eiusmodi bellis spiritualibus facit, vt fides resurrectionis Christi. per hanc enim scimus, quòd qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit. vnde fit, vt facile propter Christum vitam contemnamus. Deinde quia qui passiones in huiusmodi bellis, ac pugnis vincunt, ii sunt, qui expulsis vitiis, virtutes comparant, idcirco post lectionem ex libris Regum, & Paralipomenum sequitur à prima Dominica Augusti vsque ad Calendas Septembris lectio ex libris Prouerbiorum Ecclesiaste, Sap. Ecclesiastico, qui panaretos à beato Hieronymo dictus est .i. de omni virtute liber, cuiusmodi sunt superiores libri Salomonis. Præterea, quia vt simus perfecti, & integri, in nullo deficientes, præcipit beatus Iacobus, vt patientia opus perfectum habeat: ob hanc causam commode adhibetur à Dominica prima Septemb. vsque ad Cal. Octob. lectio Iob, Tobiæ, Esther, & Esdræ, quòd in his libris exempla perpessionis malorum, & tolerantiæ, ac diuinæ tandem opis, & liberationis contineantur. Denique quia vniuersa scripturæ sanctæ lectio eò demum spectat, vt ab ea docti, & exemplis patientiæ ab eadem instructi, ac spe futuræ vitæ fulti, parati simus ad repugnandum peccato vsque ad sanguinem, si opus sit: idcirco extrema lectio scripturæ sanctæ à Cal. Octobris vsque ad Cal. Nouēb. ex libris Macchabæorum sumitur, quòd in his libris ingentia illa pericula narrentur, quibus se Hebræi pro legibus patriis obiecerūt: ac mors septem fratrū & matris, quam fortissimis animis, ne legem Dei violarent.

De lectione Apocaly. & epist. catholic. in eccle.

Cur post octa. Pen. legatur in eccle. ex li. Reg. & Paral.

1. Cor. 10.

2. Cor. 4.

De lectione Prouer. Eccle. Sap. & Ecclesiast.

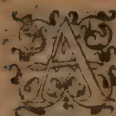
Iacob. 1.

De lectione ex libris Macchabæorum.

sustinuerunt. Hactenus de obseruatione temporum ad lectionem scripturarum in ecclesia. quam quidem obseruationem cum prisca ecclesiarum consuetudo defendat, & ratio ei patrocinetur, satis eorum impiam temeritatem redarguit, qui omnem dierum, ac temporum obseruationem tanquam ad seruitutem veteris legis pertinentem ex ecclesia eiiciunt, vt Magdeburg. facere conantur. Hactenus de obseruatione paschali, & de aliorum dierum, ad ieiunia, & lectiones scripturarum in ecclesia obseruatione.

Responsio ad accusationem epistolæ Aniceti, de radendo caput Clericis in modum sphere: & de propria ratione tonsure: & quòd tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat, sed ad traditionem hominum secundum Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsuræ Christianorum, quæ sit propria ratio eius in Clericis.

Cap. 19.

Ccusant postremò Magdeburgenses in epist. Aniceti, quod iubeat Clericis radere caput in modum sphæræ. Hac enim accusatione existimarunt posse auctoritatem detrahere toti epistolæ, in qua de ordinatione episcoporum continetur, & de Patriarchis constitutis à sanctis Apostolis, & de episcoporum iudiciis secundum traditionem Apostolicam Romano Pontifici reseruatis, quæ quo sunt grauiora, quàm illud de tonsione capitis, tantò sunt istis odiosiora. Sed videamus paulisper, quid isti de tonsura capitis Clericorum obiiciant, & quid Pontifex Anicetus statuat: ac causam cum causa conferamus, si fortè errorem agnoscant. hanc enim constitutionem Magdeburgenses, ad traditiones humanas, & ad corruptionem doctrinæ de libertate Christiana, & ad laqueos conscientiæ pertinere dicunt, ad quod caput multa, ad quæ iam suis locis responsum est, similiter retulerunt: vt hoc deinceps, ad quod ordine respondemus, referunt. ac primum quidé

illud reprehensores istos meminisse hic oportebat, quod beatus Aug. lib. 2. de doctrina Christiana scripsit, commoda, & necessaria hominum cum hominibus instituta esse, quæcunque in habitu, & cultu corporis ad sexus, vel honores discernendos differētia placuit. Quare qui hoc de raso capite Clericorum reprehenderunt, si rationi locum dedissent, hoc docere debebant, neque commodum esse, neque necessarium ad discernendum eorum honorem, & gradum à laicis: quod cum non fecerint, quia neque potuerunt, satis hoc eos calumniæ conuincit sed recitemus, quæ Pontifex Anicetus ad episcopos Galliæ scripsit. Prohibete, inquit, fratres, per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt Clerici, qui laicis & simplicibus virtutis, honestatis, pudicitiæ, & grauitatis exēplar esse debēt, ac seipsos tanquam signū purioris vitæ, rudioribus ad imitationē prudenter exhibere, iuxta Apostolū, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant. deinde subiungit causam, quia sicut, inquit, discreti debēt esse in cōuersatione, ita & in tōsura & in omni habitu discreti debēt apparere. posteà subiungit, hęc vobis, fratres, vt petistis, custodienda mittimus, & custodire præcipimus. Hactenus Anicetus. Intellexerant ergo episcopi Galliæ iā inde à principio, quàm esset necessarium, quo clerici omnes honestius, & innocentius viuerent, essentque (quod maximè episcopis, ac presbyteris conuenit) exemplum fidelium, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate, quam necessarium, inquam, esset, vt habitu à laicis discreti essent, id est, vt esset talis vniuersus habitus, qui clericos Deo propriè dedicatos & ministerio eius adscriptos deceret, quo semper, & omni loco admonerentur, vt sicut eorum cultus, & habitus differt à cultu laicorum, qui negotiis, & curis huius mundi implicantur & cogitant, quæ mundi sunt, quomodo placeant vxoribus, sic quoque vita, & conuersatio clericorum non esset qualis sæcularium, sed multo religiosior, & honestior, vt ministros sanctæ ecclesiæ deceat. Cum igitur non nutrire comam omnibus etiam laicis, conueniat secundum Apostolum, ipsa etiam natura docente, tur- *Timo. 4.*

Quid coma Nazareorum significaret.

pe esse nutrire comam (quod enim in lege, quæ velamen habebat, quousque veniret Christus finis legis & summa omnis voti, Nazaræi comam sine ignominia iussu Dei nutriebant, donec compleretur votum, vmbra erat futurorum) consentaneum rationi fuit, & diuine institutum, vt reuelata veritate per euangelium clerici non solùm non nutrirent comam, quod laicorum quoque est, vt dixi, sed paulum etiam in summa parte capitis raderent, vtpote supra gradum laicorum positi, ita vt non solum orent aperto capite, quod laici quoque secundum Apostolum facere debent, sed etiam aliquantulum raso, quod quidem nec in alia parte capitis, nec alia forma decentius, & aptius fieri potuit, quàm in modum sphæræ. Etenim si vir secūdum Apostolum, non debet velare caput suum, quia, inquit, imago, & gloria Dei est, & eadem ratione non debet nutrire comam, quia nutrire comam est, quoddam velare, cum debeat clericus propter gratiam quæ data est illi per impositionem manus, studere, vt sit magis expressa imago, & maior gloria Dei, id est, vt sit illi magis subiectus, hoc enim pertinet ad gloriam Dei, vt hoc loco Photius Constantinopolitanus in scholiis Pauli interpretatus est. nihil ergo neque rationi, neque naturæ, neque scripturæ accommodatius, neque congruentius institui potuit, quàm vt clerici non solùm non nutrirent comam, quod laicis quoque prohibitum est, sed insuper modicum etiam capitis in summo, decora rotunditate raderēt ad recordationem maioris subiectionis, quam Deo pro indignatione maioris gradus debent. Etiam quod significat impositio manus per quam datur gratia hierarchicè ordinatis (significat enim, vt tradit diuinus Dionysius, esse eos specialiter sub manu Dei protegente, à qua donum acceperunt, & cui subiecti in omni ministerio ecclesiastico, & omni actione fa-quam duci esse debent) hoc, inquam, ipsum significet illa tonsura parua rotunda in vertice capitis, vbi manus imponuntur in ordinatione. sic etiam Nicena synodus secunda intellexisse videtur, cum capite 14. prohibuit, ne essent in ecclesia lectores, qui sine impositione manus tonsuram haberent, quasi esset tonsura

Quę ratio radēdi caput clericis in summa parte capitis in modū sphæræ conueniēter naturæ, scripturæ, & rationi.

Photius Constant.

Diony. Areop.

Nicena Syn. 2.

index impositionis manus, vt in quo non esset impositio manus, tonsura esse non posset. Sed reuertamur ad Paulum, & videamus postquam præcepit viris non nutrire comam, & orare in ecclesia aperto capite, & mulieribus velato, quid ad persuadendum subiunxerit. Si quis est, inquit, contentiosus, nos talem consuetudinem nō habemus nec ecclesię Dei: satis valida, inquit Theodoretus, ratio ad permouendos, ac flectēdos etiam pugnacissimos, & contentionis studiosissimos. ait enim non solum sibi hoc videri, sed omnibus ecclesiis Dei. Idem nos nunc exemplo Pauli vobis Magdeburg. & cæteris omnibus Lutheranis respondemus. si pergitis contentiosi esse, & huiusmodi tonsuras clericorum tollere, & improbare, nos talem consuetudinem non habemus, ne ecclesiæ Dei. Lustrate ecclesias Hispaniarū, & Galliarum, imò totius Occidentis, ac vestræ etiam nationis, quas hodie in Germania catholici habent tali clericorum habitu, & tonsura, quali eas ipsas ecclesias Patres, ac maiores vestri, à quorum fide recessistis, habuerunt. An si leuis fuisset, an nō potius grauissima hæc ratio consuetudinis ecclesiarum, eam Apostolus spiritū Dei habens, ad retundendam contradicentium pertinaciam de coma viris non nutrienda, produxisset? quæro, vnde Galli consuetudinem acceperunt, quam hodie in radenda summa parte capitis in modum sphæræ omnes, qui impositionem manus in ordinatione acceperunt, religiose, & ecclesiastice seruant? vnde, inquam, nisi à sancto Aniceto martyre, & Pōtifice, cuius epistola vsque in hodiernum diem seruata est? in quam quidem tunc fortassis aliquid ad obiiciendum habere videremini, si quod in ea sanctus Pontifex Episcopis Galliæ scripsit, & iussit de distinguendo habitu clericorum à laicis, sicut iidem Episcopi, vt ex ipsa epistola perspici potest, petierant, & de radendo insuper caput in modū sphæræ vsque in hodiernum diem non omnes summa religione seruarent. Quod si hanc constitutionem cum ratione alioqui, & natura, ac scriptura, vt docui, congruentem, quia tamen non sit in script. sancta, reiicitis, & vbi scriptū sit, vt radatur caput, quæritis, ego vicissim quæro vbi scriptū sit, vt nō radatur: sic. n. antiquissimus

Tonsura index impositionis manus secundum synod. Nic. 2.

1. Cor. 11.

Theodoretus.

Quid respondendum sit secundū apost. Magd. si pergant tonsuras clericorum improbare.

auctor, & acerrimus traditionum defensor Tertullianus in libro de corona militis ab iis, qui quærebant, vbi scriptum esset, vt non coronemur more Gētilium, quæ erat quoque Apostolica traditio, rursus item quærit, vbi scriptum sit, vt coronemur? expostulantes enim, inquit, scripturæ patrocinium in parte diuersa, præiudicant suæ quoque parti scripturæ patrocinium adesse debere. Nam si ideo dicetur, coronari licere, aut in hac quæstione licere non radi clericos, quia scriptura non prohibeat, æque, inquit, retorquebitur, ideo coronari non licere, & in nostra quæstione, licere radi, quia scriptura non iubeat coronari, sicut neque iubet non radi. Quid, inquit, faciet disciplina? an vtrūque reiiciet, quasi neutrum præceptum sit? sed, quod non prohibetur, vltro permissum est; imò prohibetur, quod non vltro est permissum. & quandiu per hanc lineam serram reciprocabimus, habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit? hanc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquit, auctoritas scripta. ergo quæramus, an, & traditio non scripta, non debeat recipi? plane negabimus recipiendum, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quæ sine vllius scripturæ instrumento solius traditionis titulo exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Hæc eruditissimus, & acutissimus Tertullianus, quibus vt illos in corona militis refutanda reuicit, sic nos duobus verbis mutatis in tonsura clerici defendēda istos reuincimus.

ad Tit.1. Præterea dicite mihi, cum Paulus scripsit Tito, vt corrigeret, quæ deessent, & constitueret presbyteros per ciuitates, si non permittebat, vt vllas constitutiones quāuis vtiles, & sanctas sanciret, neque consuetudinem vllam licet sanctam, & commodam introduceret, nisi, quæ in scriptura ostendi posset, cur non dixit, reliquisse illum, vt quæ iam constituta essent & correcta, seruari faceret, sed potius dixit, reliquisse illum, vt si quæ deessent præter correcta & iam constituta, illa insuper corrigeret, hoc enim significat præpositio in hoc verbo

ἐπιδιορθῶσ

ἐπιδιορθῶν, ſicut in verbo ἐπιδιαιρεῖσθαι ſignificat præter diuiſionem factã inſuper diuidere, vt Apollonius Grã- maticus notauit. Si quæcunque opus erant, in illa ipſa ad Titum epiſtola ſcribebat, cur ait nũc, vt quæ deſunt, corrigas? an non ſatis apertè ſignificat, non omnia à ſe conſtituta eſſe, quæcunque Cretenſibus opus eſſe poterant? nec enim, vt ait ſanctus Epiphanius libro tertio tomi primi contra hæreſes, ſcribens aduerſus Aerium, omnia ſtatim Apoſtoli conſtituere potuerunt. Igitur cum Apoſtolus Tito præcipiebat, vt quæ deeſſent ſiue laicis, ſiue clericis ad viuendum, vt decebat, ea conſtitutionibus, & regulis corrigeret, ſiue ad cultum, & habitum, ſiue ad aliud quid pertinerent, an laqueos conſcientiis iniicere, & libertatem Chriſtianam corrumpere præcipiebat? aut quomodo corrigi poterant niſi nouis Conſtitutionibus? quas vos inuidioſo verbo traditiones humanas vocare ſoletis, vt dum ſic vocatis, tales eſſe credant ij, quos decipitis, quales erant, quas Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Coloſſen. eodem verbo exprobat pſeudoapoſtolis, cum ait, Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa huius mundi, & non ſecundum Chriſtum. De philoſophia enim inani fallacia permixta loquitur Apoſtolus, qualis erat illa multorum Gentilium philoſophorum, de quibus Clemens Alexan. doctiſſimus auctor in ſexto libro Stromatum, Alia, inquit, ſuffurati ſunt ex noſtris: alia malè audierunt: in aliis autem aliqua quidem dixerunt, imitantes, ſed ea non reddiderunt perfecta: alia quidem humana coniectura, & ratione, in quibus etiam labuntur. hactenus Clemens. De huiuſmodi ergo hominum traditione, & doctrina fallaci loquebatur Apoſtolus, qualis erat eorum, qui, vt ex iis, quæ paulò poſt dicit Apoſtolus, intelligi poteſt, ex natura, ac proprietatibus eorum, quæ lege Moyſis interdicta erant, ne ederentur, docebant eſſe adhuc in nouo teſtamento ab eis abſtinendum, vt ſue, verbi gratiã, quia ſus, vt beatus Polycarpus in epiſtola ad Philippenſes ſcripſit, cum veſcitur non agnoſcit Dominum: cũm autem eſurit, tunc grunitu vocat Dominum: &

Apollonius. Gramma.

Epiphanius.

Coloſſ. 2.

Clemẽs Alex.

Cuiuſmodi ſit traditio hominũ quam Apoſt. in epiſt. ad Coloſſ. condemnat.

Policarpus ad Philip.

rursum, si accipiat aliquid ad vescendum, iterum grunitum sistit. est quidem hæc natura suis, fatemur, falsum tamen est, vetare Moysem suilla vesci propter hāc proprietatem veram, quæ ex natura suis existit, quæ sic est ex elementorum concretione composita, ac temperata. imò in spiritu locutus est Moyses sicut idem Policarpus in eadem epistola ait: iussitque non vesci sue, id est, non adhærere iis, qui instar suum tantisper dum voluptatibus perfruuntur, domini sui tanquam ingrati immemores sunt: cum verò egēt, tunc Deū agnoscunt. Ipsa verò carne suilla vesci Moyses secūdum litteram Iudæis prohibuit propter duritiam eorum, & vmbram futurorum, quæ vmbra cum iā præterierit, necesse est, vt simul lex illa de non vescendo desita sit. similis ratio est in aliis cibis prohibitis, vt sepia, murena, polypo, quorum natura, ac proprietas est, vt idem Polycarpus notauit, non quidem natare, vt alij pisces natant, sed potius in ipso fundo tenebricoso, & in terra habitare. verum non propter hanc naturam, vt illi falsō philosophabantur, Moyses eis vesci prohibebat, quasi nunc propter eandem causam abstinendum esset, siquidem eorum natura non sit mutata, quin potius in spiritu prohibere voluit semper, cum iis versari, qui ad profundum impietatis instar illorum piscium descendissent. reuera autem ab illorum esū, tanquam ab immundis Iudæos tunc propter eorum duritiem arcebat, vt sicut ait Clemens in sexto libro de constitutionibus Apostolorum, dum eiusmodi obseruationum vinculis in cibis scilicet, & potibus, ac variis baptismatibus, vt Apostolus ait, & aliis huiusmodi alligati tenebantur, & suppliciis propter transgressiones eorum erant obnoxij, Dei, qui eiusmodi vincula iniecisset, recordarentur, quousque veniret liberator, qui est Christus Saluator noster, qui nos à maledicto legis soluit, & legem impleuit, & illis iudicialibus, ac ritualibus partim sublatis, partim mutatis, legem naturalem non sustulit, sed confirmauit. Erant ergo illa vetera futurorū vmbra, id est, vmbra Christi liberatoris, & vmbra eorum, quæ ad legem libertatis pertinent. Quod ergo Apostolus dixit, Videte, ne quis vos decipiat per philo-

Clemens Ro. Quæ causa tam multiplicium obseruationum de cibis, & potibus, & aliis huiusmodi in vetere lege ex Apost. constitutione.

sophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi huius, & paulò post, interiectis paucis, Nemo, inquit, vos iudicet in potu, & neomenia & cætera. clare iam docuit ista esse, in quibus quidam falsò philosophari volebant, quasi propter causas aliquas, & proprietates naturales ea essent obseruanda. sed dicite mihi Magdeburgenses, qui eiusmodi traditionem hominum sustulit, & damnauit, quam Apostolus vocat traditionem hominum per philosophiam secundum inanem fallaciam, & elementa mundi, & non secundum Christum, an non clare reliquit, & probauit traditionem hominum secundum Christum? quorsum enim dixisset, secundum traditionem hominum, & non secundum Christum, si nullæ esse poterant traditiones hominum non secundum elementa mundi, sed secundum Christum? Igitur qui tonsuram clericorum, tanquam traditionem hominum accusant, doceant hanc traditionem hominum non esse secundum Christum: aut si ipsi docere non possunt, cedant nobis, qui docemus esse eam secundum Apostolum, qui spiritum Christi habebat. In Pauli enim locum de coma non nutrienda viris intuens Anicetus, scripsit ad episcopos Galliæ, vt clerici, iuxta Paulum, comam non nutrirent: & desuper caput in modum spehræ raderent. Quare si scribit pater Augustinus in epistola ad Cassulanum loquens de variis ritibus ecclesiasticis, in iis rebus, de quibus nihil statuit scriptura diuina, morem populi, vel statuta maiorum pro lege tenenda esse, quid illum de sphærica tonsura clericorum in summa parte capitis, dicturum fuisse putatis, cuius est omnium ecclesiarum totius mundi consuetudo, & statutum Apostolici Pont. tum etiam aliquid in scriptura, affine, & cognatum de non nutrienda coma? beatus quoque Basilius in regulis breuioribus cap. 1. in iis, quæ in sacris literis non sunt scripta, necesse esse ait, aliis subiici propter Deum. Quod si Apostolus præcepit, inquiens: subiecti inuicem estote, in timore, quanto magis subiectos nos esse oportet ecclesiasticæ consuetudini omnium ecclesiarum? quod quidem satis docuit Apostolus, cum contentiosis, & non

Coloss. 1.

Quòd traditionem hominum secundum Christum probet Apostolus.

Augustinus ad Cassulanum.

Basilius.

obedientibus, in ritu virorum de non nutrienda coma, & mulierum de velando capite auctoritatem consuetudinis Ecclesiarum Dei obiecit, nos, inquiens, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei. Illud præterea aduertendum est, quod Anicetus pontifex per epistolam ad episcopos Galliæ, ipsis & eorum clericis præcepit, non hoc eum statuisse. primùm, facilè iudicari posse ex reliquis ecclesiis tum Orientis, tum Occidentis. siquidem vbique terrarum clerici summum capitis sphærice, id est rotunde radant, quod ex Apostolica traditione profectum fuisse, non potuit ignorare pontifex Anicetus, qui Polycarpũ B. Ioãnis Euang. discipulũ Romæ vidit. Esse autẽ hanc traditionem Apostolicam testati sunt ante nongentos annos sanctus Isidorus Hispalensis, & eum secutus Rabanus Maurus, auctor sui sæculi eruditissimus, item Ceolfridus Abbas in epistola ad Naitanum regem Pictauorum in Britannia, quæ est in quinto libro historiæ Anglicæ venerabilis Bedæ. ex Græcis verò Germanus Constantinopolitanus in libro de mysteriis sacris. Quod verò alij aliam rationem huius Apostolicæ traditionis, & ecclesiasticę consuetudinis in huiusmodi tonsura clericorum, quam vulgo coronam vocant, attulerint, nihil refert eiusdem mysterij varias, & multiplices theorias esse, ex quibus illas semper anteponendas esse iudico, quæ cum ratione, cum natura, & cum scriptura magis consentiunt: in quo quid mihi videretur, dixi supra. Neque verò, quia rationes traditionis huius attuli, quas assequi potui, si nullam assequi potuissem, idcirco minus firma traditio esset. sic enim idem Tertullianus in eodem libro de corona militis, de quo paulo ante memini, scripsit; Porrò cum quæritur, cur quid obseruetur, obseruari interim constat. Ergo neque nullum, nec incertum videri potest delictum, quod committitur in obseruationem suo iam nomine vindicandam, & satis autoratam consensus patrocinio, plane: sic tamen vt ratio quærenda sit, sed salua obseruatione, nec in destructionem eius, sed & in ædificationem potius, quo magis obserues, cum fueris etiam de ratione securus. Conuenit præterea cum theoria, & ratione,

Qui sint auctores, esse ex apostolica traditione tonsuram clericorum.

quam attuli, vt hoc quoque addam, nomen ipsum Papalitræ, quo hodie in ecclesiis Orientis vulgò tonsuram clericorum vocari audio, quia episcopi, & presbyteri per manus impositionem, quæ super caput fit, cuius symbolum, vt ante dixi, est clericorum tonsura, gratiam potestatis acceperunt in ordinatione ad mysterium redemptionis nostræ in mystici panis, & vini consecratione celebrandum. Lytron enim pretium redemptionis significat, & sacerdotes vocant papas. Hæc ergo gratia sacerdotibus data per impositionem manus super caput eorum, & per orationem consecratoriam, quia spiritualis est, & oculis videri extrinsecus non potest, & opus erat, vt signo quopiam laicos à sacerdotibus discernere possemus, non potuit à sanctis Apostolis, neque rationi, vt sæpius dicam, neque naturæ, neque scripturæ conuenientius, & aptius signum reperiri, & institui, quàm huiusmodi sphærica tonsura in vertice capitis. Hanc gratiam potestatis verum cibum & verum potum mystici conuiuij, id est, mysteria corporis, & sanguinis per mysticam benedictionem conficiendi ad replendas animas sempiterna lætitia, cuius potestatis est index tonsura capitis, vocasse videtur Esaias lætitiam sempiternam super caput eorum, cum de sacerdotibus noui testamenti prophetaret, vt nos in libro secundo de hierarchicis ordinationis cap. 8. collato euangelio demonstrauimus. Non enim de capite communi omnium Christianorum qui est Christus, loquitur Propheta, sed de capite proprio sacerdotiscuiusque, in quo per impositionem manus sacerdos tantum ad hanc lætitiam, mysteriorum efficiendam ordinatur. hac ratione cessit nobis sacerdotibus in lætitiam, vt ait Germanus Constantinopolitanus, quod legitur factum esse Petro Principi Apostolorum à gentibus, vt quasi amenti, & insano caput ei ad irrisionem raderetur: etsi alij non à Gentilibus, sed sponte sua attonsum esse aiunt, ad recordationem passionis Christi, cuius capiti spinea corona imposita fuit. Sed hæc recordatio communis omnium Christianorum esse debet, vt illud quoque omnium nostrum commune est, venditos fuisse sub peccato, & imperio diaboli, vt ini-

Quomodo in ecclesia Græcorũ vocent, quã nos coronam. & qua ratio nominis.

Esa. 61.

Germanus Cõstantinop.

Quæ sit propria ratio tonsuræ clericorum inter tam multas.

quæ ab aliis au-ctoribus allatæ sunt, quæ in omnes fideles conueniunt.

micos Dei, tanquam sub corona, vt olim hostes à Romanis vendebantur: item liberatos esse per Christum regem nostrum, commune est omnium fidelium, præterea etiam, esse regale sacerdotium spirituale videlicet, commune est omnium Christianorum ex baptismo: item esse Nazaræos spirituales, quod verbum sanctos significat, qui debemus non nutrire comam, sed potius tondere caput, postquam Christus caput nostrum venit, in quo completum est votum & promissio Patribus facta, ac velamen legis sublatum, commune est omnium laicorum fidelium: vt iam his de causis non sit clericorum propria corona, sed sit propria ex sola ordinatione. sola itaque impositio manus restat, quæ vt propria clericorum est, ita eorum est propria tonsura capitis in vertice, quæ ad illam propriè significandam, Apostolice instituta est. & hæc hactenus. Deinceps de testibus.

Responsio ad id, quod Magdeburgenses de Eusebio Cæsariensi, & Hieronymo, ac Damaso obiiciunt, quod de epistolis Pontificum Apostolicorum non meminerint. & de quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo I I I I. de epistolis pontificum Apostolicorum non meminerit, vbi aliorum posteriorum pontificum epistolas commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum earum auctoribus assignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in iis ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur, Item de vno tantum teste à Magdeburgens. producto ad dicendum testimonium contra epistolas pont. & quid ille contra Hieronymi, & Damasi, quos citat, sententiam finxerit, vt differentiam episcoporum, & presbyterorum tolleret.

Cap. 20.

Onfutatis iam, quantum medioeri diligentia potuimus, quæcunque in criminibus contra epistolas priscorum pontificũ Centuriatores obiecerunt, aggrediamur locum de testibus, quos in easdem episto-

las produxerunt: quorum testimonio, vt quibus maximè confidebant, in extrema parte accusationis suæ recitarunt, ac vllas partes boni accusatoris prævaricando prætermitterent. Respondebo igitur hic prius de vestris testibus: posteà de nostris. Eusebius, inquitis, earum epistolarum mentionem non facit, neque Hieronymus: cum tamen alia scripta cuiuslibet magni doctoris scrupulose etiam annotare soleant] Ecquod istud genus est producendi testes, qui nihil dicant, neque dicere possint, quia de quibus iidem rogantur, nihil audierint? Sed nec illud mirum videri debet, non omnia omnium scripta ad notitiam, vel manus Eusebij, aut Hieronymi venisse. imò nonnunquam interuallo non ita lōginquo scripta etiam obsolescunt, & tanquam oblitterata a nouis cedunt: quæ difficile sit postea, & si maximè velis, reperire. Epimenides poeta alioqui celebris post quinquaginta annos à multis non cognoscebatur, vt Marcus Varro lib. 6. de lingua latina testatur: Teucer Liuij post decem annos à multis item ignorabatur. Sed neque scriptoris industria ait, idem auctor, reprehendenda est, quòd Herois tritauum, aut atauum non potuerit reperire, cum ipse tui tritaui matrem non possis dicere. Qui multa dixerit commodè, potius boni consulendum est, quàm qui aliquid nequiuerit, reprehendendum. Sunt hodie Romæ in bibliotheca Vaticana multa volumina epistolarum Pontificum superiorum, quæ Pontificatus cuiusque eorum acta, ac res gestas continent, vnde vulgo Registra vocantur, Gregorij 7. Innocentij 3. Honorij 3. Gregorij 9. Innocentij 4. Alexandri 4. Vrbani 4. Clementis 4. Nicolai 3. Honorij 4. Bonifacij 8. Ioannis 22. Clementis 6. Innocentij 6. Vrbani 5. Hæc verò, quia sunt manu scripta, & nondum à typographis vulgata, in paucissimorum hominum notitiam venerunt præter ea, quæ Gregorius nonus & Bonifacius octauus per pauca ex multis illis suorum antecessorum epistolis excerpta, compilarunt; & ad vsum iudiciorum ecclesiasticorum in locos communes, quos titulos vocant, distribuerunt. Quod si hæc fortassis altero sæculo, cum iam memoria nostræ ætatis testimonio esse non

Quod aliquādo scripta paruo tēpore oblitterētur.

Marc. Varro.

De Registis Pōtificum nondum vulgatis.

poterit in lucem ædantur, & in manus omnium veniant, & aliquis tunc ex Magdebur. ab inferis excitatus 9. libros Clementis 6. septem Innocentij 6. sex Vrbani 5. nouem Gregorij 9. ac decem Benedicti 12. in ius vocet, & eas epistolas falsas contendat, quod nulli superiorum temporum scriptores, imò nec ipsi Pontifices de eis meminerint; quas neque fortasse viderunt, an ideo falsæ, ac fictæ tunc erunt, quæ nũc sunt verissimæ, & quas oculis cernimus? sed vt ad Eusebium, & Hieronymum quorum silentium nobis Magde. obiecerunt, redeamus, quia eorũ manus, & oculos multos libros, & auctores fugisse adhuc fortasse more suo negabunt, dicant illi ipsi, quos testes citarunt, vt à suis isti testibus redarguantur. Eusebius lib. 5. Historiæ suæ ecclesiasticæ cap. 27. Seruantur, inquit, adhuc apud multos plurima priscorum, & ecclesiasticorum virorum præclaræ diligentiæ monumenta, quorum quæ nos cognouimus, ista sunt. Heracliti, & Maximi de vulgatissima illa hæreticorum quæstione, vnde sit malũ, & de eo, quod materia sit facta: & candidi exameron, & Ebionis in idem argumentum, & Sexti de Resurrectione. An non confitetur hic apertè, non omnia ad notitiam suam venisse? Rursus lib. 6. cap. 12. & alia quidem Serapionis de doctrinæ studio monumenta apud alios asseruari credibile est: ad nos vero ea sola venerunt, quæ ad Pontiũ scripsit, deinde epistolæ, & quidam liber de Euangelio. Vos Magdeburgenses dicitis, propter instructissimam bibliothecam, & quia erat intimus Constant. nihil librorum potuisse latere Eusebium, ipse contra fatetur potuisse, vtri parti credemus: si Eusebio, vos igitur falsi estis. Item in eodem lib cap. 19. Hammonius, inquit diuinam philosophiam illibatam, & integram vsque ad vltimum vitæ terminum retinuit, sicut viri huius lucubrationes etiam nunc testantur, quæ ex Commentariis, quos post se reliquit, celebrãtur, qualis est de cõcordia Moysis, & Iesu inscriptus & quod alij apud viros honestos, & studiosos reperiũtur. An non hoc quoque loco fatetur se non omnia huius auctoris vidisse? Adhuc in eodem lib. cap. 22. de Hippolyto sic scribit, cũ alia plurima monumenta cõposuisset, etiam commentarium de

De libris, quos Eusebius Cæsarien. confitetur se non vidisse.

Pascha scripsit: reliquorum verò illius commentariorum ad nos ista venerunt in Hexameron, & quæ sequuntur. deinde subiungit, Plurima etiam alia apud multos asseruari reperies. Hoc item in loco commentum vestrũ conuincit Eusebius, quem dixistis, nihil latere potuisse: qui tamen nõ solum multorũ auctorum non omnia opera vidit, sed aliquorum, & quidem magnorum, & illustrium auctorum nihil vidit, vt Pantheni magistri Origenis, de quo lib. 5. cap. 10. meminit, sed nihil de libris eius, & Narcissi episcopi Hierosolymitani, de quo meminit in eodem lib. cap. 12. libros verò Hymenæi, non solum non vidit, sed nec ipsius auctoris meminit. Hos quoque tres auctores obiecit sanctus Maximus ante annos octingentos iis, qui Dionysij Areopagitæ opera negabant vestro argumento in similem errorem inducti, quia eorum Eusebius non meminisset, quibus, inquit ille, respondendũ est, multa Eusebium latuisse, quæ ad manus eius non venerunt. siquidem nec ipse ait, vniuersa se cõgregasse, quin potius fateretur, innumerabiles libros esse, qui nunquam ad eum peruenissent. Ac possem ego, inquit, multorum libros commemorare, & eorum quidem, qui fuerunt patriæ eius, vt Hymenæi, & Narcissi episcoporũ Hyerosolymitanorum. Atqui natus sum ego, inquit, quædam Hymenæi. Item neque Pãtheni opera retulit Eusebius, neque Clementis Romani, præter duas epistolas, imò, nec aliorum plurimorum. Hactenus sanctus Maximus. Eusebius ergo vt multos alios libros nõ reperit, ita horum pontificum epistolas paucas non reperisse non est mirandũ. Libros enim occultandi facilis est cautio: in reperiendo autem casus, locus, euentus, occasio. Licet enim dicere de non reperiendo libros, quod summus orator pro Flacco dixit de non capiendo Piratas in mari, cum quæruntur. siquidem vt sanct. Ephræm ait, sicut nulli sunt magis inuidi, quàm qui bonos libros aliis non commodant, sic qui bonos libros ad omnium vtilitatẽ à suis auctoribus scriptos occultant, bibliothecarum prædones sunt. Idem de beato Hieronymo respondendum est, qui minus instructam bibliothecam, quã Eusebius habuit, qui isto-

Quid sanctus Maximus de Eusebio respõderit pro defensione Dionysii Areop.

rum quoque Pantheni, Narcissi, Himenæi libros ignorauit, vt Eusebius: imò de Tertulliano idem Hieronymus, commemoratis paucis libris eius, quos nouit, fertur, inquit, vixisse vsq; ad decrepitã ætatẽ, & multa, quæ non extant, opuscula condidisse. atqui multa Tertulliani extant modo, quæ Hieronymus non vidit. & de beato Hilario aiunt, inquit; quidam scripsisse eum in Cantica, sed à nobis hoc opus ignoratur. Hæc vestri testes. iudicate vos Magdeburgenses, an qui se confitentur plurima aliorum auctorum opera ignorasse, iidem potuerint epistolas etiam paucas Clementis, & aliorum Põtificum Apostolicorũ ignorare. Sed de Hieronymo illud hic aduertendum est, ne quis opinione fallatur, dum existimat, de epistola Clementis ad Iacobũ eum loqui, cum loquens de Clemente inter scriptores ecclesiasticos, fertur, inquit, & secunda eius nomine epistola, quæ à veteribus reprobatur. Sed non ita est, non loquitur de Epistola Clementis ad Iacobum, sed de secunda epistola Clementis ad Corinthios, quod facilè est intelligere, si quis aduertat: sic enim dixerat Hieronymus paulò supra de eodem Clemẽte; scripsit ex persona Romanæ ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiorum valde vtilem epistolã, quæ & in nõ nullis locis publicè legitur, quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire: sed, & multis de eadem epistola non solum sensibus, sed iuxta verborum quoque ordinem, abutitur; omninò grandis in vtraque similitudo est. Hactenus Hieronymus de epistola Clementis scripta ex persona Romanæ ecclesiæ ad Corinthios, quod etiam Eusebius scripsit. deinde subiungit, fertur & secunda eius nomine epistola, scilicet secundam ad Corinthios intelligi voluit, quæ non ex persona Romanæ ecclesiæ, sicut prima scripta sit, sed Clementis nomine, atque ita quidem intelligendum esse, satis ratio ipsa conuincit: Etenim si non est secunda ad Corinthios, debuit profectò dicere scriptor prudens, ad quem, siue ad quos ista secunda epistola scripta esset, sed non dixit, quia iã dixerat. deinde quorsum illud addidit, eius nomine scripta, nisi vt à priore distingueret, quæ erat etiam Cle

Quomodo quod Hierony. dixit de epist. Clemẽtis à veteribus reprobata de secunda epistola Clem. ad Cor. necessario intelligendum sit.

mentis sed in persona ecclesiæ Romanę ad Corinthios scripta: secunda verò ad eosdem scripta Clementis nomine. erat itaque secunda epistola sic inscripta, epistola Clementis ad Corinthios, prior verò sic, epistola Romanæ ecclesiæ ad Corinthios per Clementem sicut cõstitutiones, quas in persona Apostolorum scripsit, sic inscriptæ sunt, Constitutiones Apostolorum per Clementem. multum enim, vt antea dixi, delectatus est Clemens hoc genere scribendi μιμητικῶς non solum in libris de sermonibus, & disputationibus Petri cum Simone, & in libris de Apostolicis Constitutionibus, in vtrisque enim inductione personarum vsus est, sed etiam in epistola priore ad Corinthios, & in alia quadam, quam ex persona Petri ad Iacobum fratrem domini scripsit, quæ erat, vt Photius testatur, in altera æditione sermonum, & disputationum beati Petri cum Simone, duæ enim, inquit, æditiones ferebantur (fieri enim hoc potuit, vt nos duas nunc ferri videmus moralium Arist. ad Nicomachum, & Eudemum, quæ in plerisque nihil ferè differunt, & duas se fecisse æditiones librorum Academicorum licet non eodem numero librorum Cicero in epistola quadam ad Atticum testatur) in quarum altera, inquit Photius, ἐπιστολὴ προτέτακται ὡς ἀπὸ πέτρου τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἰάκωβον ἐπεσταλμένη. In altera ὡς ἀπὸ κλήμεντος πρὸς ἰάκωβον differũt verò hæ duæ epistolæ argumento, & si æditiones ipsæ eiusdem argumenti sint, quamuis non pauca in eis sint varia. meminit quoque de vtraque harum æditionum Ruffinus in procemio. Redeo ad epistolã illam secundam Clementis, quam Hieronymus dicit, quam esse quidem ad Corinthios scriptam illud quoque probat, quod duas epistolas ad Corinthios Clementem scripsisse, apud omnes constat. Vnde Leontius in opere, quod de locis communibus Theologicis composuit, ex prima, & secunda epistola Clementis Romani ad Corinthios locos citat: & vt cæteros prætermittam, idem etiam testatur Photius in sua bibliotheca, ac dicit præterea de epistola secunda, ad Corinthios ῥητά τινα ὡς ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς ξενίζοντα παρεισάγει, καὶ ἑρμηνείας δὲ τινῶν ῥητῶν ἀκολούθους ἔχει.

Genus scribendi, quo Clem. delectatus est.

De gemina æditione librorum Clementis de Sermonibus in Petri.

Photius Constant. de epist. 2. Clemen. ad Corinth.

id est, quædam nouè, & inusitatè dicta tāquam ex scriptura sacra eam introducere, & habere quorundā dictorum interpretationes absonas. hæc fortasse causa existimanda sit, cur, vt Hieronymus ait, à veteribus reprobaretur. Iam de Damaso, quod dicitis miraculi instar esse, quod de epistolis horum Pontificum nō meminerit, si manu scriptis potius quàm impressis credatur exemplaribus, præsertim cùm vicinus eorum sæculo esset; & ex professo suorum antecessorum vitas describeret, quod quid est aliud, dicitis, quam apertum Damasi testimonium, nullas vnquam tales ab eis scriptas existimasse? Hoc quoque falsum est, si exemplaribus manuscriptis, vt vos dicitis, & quidem antiquis, potius quàm impressis credatur. In tomis enim conciliorum Coloniæ impressis anno Domini 1538. in vita Anacleti, ex Pontificali Damasi nulla de epistolis eius mentio: in vetusto autē exemplari manu scripto, quod hic Romæ Achiles Statius Lusitanus vir probus, & multis doctrinis eruditus mihi commodauit, sic scriptum reperi, duas etiam decretales epistolas, omni sapientia plenas cōscripsit: hic sub Domitiano Principe Martyrij gloriam capitis obtruncatione suscepit, &c. Quare si apertum Damasi testimonium esset, vt vos dicitis, si de nullis epistolis Apostolicorum Pontificum meminisset, nullas ab eis scriptas esse: quanto hoc eiusdem testimonium apertiùs est, & firmiùs has duas epistolas Anacleti esse, de quibus ille meminit? nisi fortè apertiùs loquitur, qui tacet, quàm qui aliquid dicit. de tertia verò Anacleti epistola etsi nō sit Damasus testis, non continuò sequitur, nō esse eius. Nisi fortè putatis, si quid ab aliquo scriptore prætermissum sit, continuò fidem reliquis scriptoribus derogari: sic enim nec euāgelistis fidem habebitis, quia alius, quod alius postea suppleret, prætermisit. Itaque de duabus meminit Damasus, de tertia verò Anacleti epistola non meminit. De epistola verò Clementis prima ad Iacobum fratrē domini meminit idem Damasus, si exemplaribus non solum impressis, quibus vos, vt video, non creditis, sed magis adhuc manu scriptis credatur. Sic enim in illo vetustissimo exemplari scriptum erat, quod vobis, aut

Rursus in commēto manifesto Magd. deprehensi.

Damasus de duabus epistolis Anacleti in exemplaribus manuscriptis vetustis meminit, & de epist. 1. Clē. ad Iacobum de doctrina Petri.

vestris cum volueritis, ostendi potest. Hic ex præcepto beati Petri suscepit ecclesiæ gubernandæ Pontificatū, sicut fuerat ei à Domino Iesu Christo cathedra tradita, vel commissa, quod in epistola, quæ ad Iacobum scripta est, qualiter ei commissa est à beato Petro ecclesia, reperies. Accedit huc, quod de eadem epistola Clementis, & de doctrina Petri in ea tradita, in ordinatione Clementis mentio quoque fit in epistolis Anacleti, quibus testimonium honorificum Damasus tribuit, vt paulò ante docuimus, quod vos negabatis. Quod quidem testimonium Damasi, cum vos iam declinare nō possitis, quia ad exemplaria manu scripta prouocastis, necesse vobis est, vt has saltem epistolas Clementis primam, & duas, Anacleti veras esse fateamini, quas si semel recipiatis, & reliquas sponte vestra recipietis, In his enim epistolis Clementis ad Iacobum, & Anacleti præter euangelicam, & apostolicam de magnis sacramentis doctrinam sunt etiam apostolica de potissimis rebus ecclesiæ catholicæ decreta, quibus vestra falsa disciplina, & à catholicis defectio clarissime coarguitur: quæ fuit causa, vt eas, diabolo instigante, tam studiosè negaretis. illud verò quod de Damaso addidistis, ex professo suorū antecessorum vitas descripsisse, vt ex eo probaretis, debuisse de omniū Pontificū, quorum vitas scribebat, epistolis meminisse non solum falsum est, sed etiam inscitiæ vestræ non obscurum argumētum. Quomodo enim ex professo vitas scripsit, qui nihil fere aliud breuissimè scribit, quàm quo loco, quo Patre natus Pontifex, quibus temporibus vixit, quot ordinationes fecit, quibus consulibus mortuus, vbi sepultus, quæ non tam ad historiæ scriptionem pertinēt, quàm ad quosdā veluti Chronicos canones, qui sunt, vt Cassiodorus in libro de Institutionibus diuinarum literarum ait, quædam imagines historiarum, & breuissimæ temporum commemorationes. De Clementis verò, & Anacleti tantum epistolis propter earum excellentiam meminit. Quod si ex professo vitas Pontificum scribebat, vt Plutarchus aliquis, aut Tranquillus, aut Erodianus, vbi sunt eorū acta, & gesta per vniuersam vitam? sed quia Magdeburgenses vndecunq;

Magd. exemplaribus Damasi manu scriptis, ad quæ prouocant, conuincuntur.

Si Magd. epist. Clementis pri. & Anacleti duas receperint, quas suo argumento recipere coguntur, & reliquas sponte sua recipient.

Quo genere vitas Pont. scripserit Damasus.

Quam absurdū sit dicere Damasum ex professo vitas Pontificū scripsisse.

quid in epistolas Pontificum Apostolicorum vtcunq; obiiciant, tam diu quæsituri sunt, quàm diu in ista sua secta permanebunt, occurrendum est illis, si quando hoc obiiciāt, quod nescio quomodo hactenus nō obiecerunt: explicanda, inquam, nobis ratio est, cur neq; Leo iiij. Pontifex, de epistolis priscorum pontificum, quas isti negant, in epistola ad Britannos dist. 20. non meminerit, si veræ, & antiquæ sunt, vt quidem sunt: præsertim cum in eadem epistola de epistolis meminerit aliorum Pontificum posteriorum Syluestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Cœlestini, Leonis, Hylarij, Gelasij, Hormisdæ, & Gregorij Iunioris. imò ipsa Leonis epistola, si quis aduertat, rationem explicat, cur illarū epistolarum non sit hic à Leone Pontifice facta mentio, quia scilicet non hoc ei propositum erat, vt epistolas Pontificum superiorū numeraret: imò nec omniū inferiorum, siquidem ab Hormisda vsque ad Gregorium iuniorem epistolas Pontificum trecentorum annorum, & amplius prætermiserit. Quod ergo ei propositum fuit? nempe hoc tantum, vt meminisset de Pōtificum decretalium regulis, quæ vna cum canonibus ad vsum iudiciorum in vno codice ferebantur: aliud enim erat meminisse, qui Pontifices epistolas scriptas reliquissent: aliud, quorum Pontificum decretalium regulæ cum canonibus ad iudicandas causas coniunctæ essent: ad iudicia enim non epistolæ, sed regulæ epistolarum, & canones synodorum ferri solent, sicut, nō libri sanctorum doctorum, sed dicta, vt verbo ipsius Leonis vtar. Sic ergo ait Leo, De libellis, & commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, vt decretalium regulas: non dixit, & decretales epistolas, sed, vel decretalium, scilicet epistolarum regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in ecclesiasticis vtimur iudiciis. deinde numerat, quorum canones dicat. & postea subiungit. & cum illis regulæ præsulum Romanorum, nec hic dixit & cum illis epistolæ præsulum Romanorum, sed regulæ præsulū Romanorum Syluestri, Syricij, & qui sequuntur vsque ad Gregorium iuniorem. Deinde subiungit, isti omnino

Cur Leo 4. non meminerit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum de epistolis posteriorum Pontificum meminit.

sunt, & per quos episc. iudicāt. & per quos episc. simul, & clerici iudicātur. & paulo post, quā ob causam luculentius, & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa, quæ prædiximus sanctorū Patrū statuta, quæ apud nos canonum nomine prætitulantur, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, non indifferenter recipere cōuincitur. iam hoc loco regulas quoque decretalium, nomine canonum affecit. De illorum igitur Pontificum decretalibus epistolis meminisse hic voluit Leo Pontifex, quarum regulæ, vt dixit cum canonibus synodorum in publico versabantur, priscorum verò Pontificum, & aliorum deinceps decretalium epistolarum, quarum mentio hic à Leone prætermissa est, regulas non fuisse tunc separatim in numerum canonum cum cæteris regulis decretalium relatos, testis quoque est Nicolaus primus, qui eodem tēpore Leonis iiij. vixit dist. 19. cap. Si Romanorū Pont. id quod episcopi quidam Gallis ad abrogandam auctoritatem illis ipsis priscorum Pontificum epistolis obijciendum esse putauerunt: quos duobus decretis, altero Leonis, & altero Innocentij, quæ in codice canonū ab episcopis Galliæ obiecto ferebantur, redarguit. de quo prolixius paulò post Magdeburgensib. respondebimus, illud ipsum caput, quod nobis obiecerunt in eos retorquentes. Denique vt finiam, sic cogitandum est; Leonem iiij. priscorum pontificum decretales epistolas prætermisisse, vt canones celeberrimæ synodi Calcedonensis prætermisit, quos nemo dixerit, neque cogitauerit Leonem ignorasse, sed nondum isti Calcedonensis concilij canones, nec Antiocheni, neque Laodicensis in codice illo ferebātur, fortasse nōdum erant in latinum sermonem conuersi. quot enim Synodorum, & quarū canones Dionysius cognomento Exiguus diu ante transtulisset, nescimus. hunc enim scribit Cassiodorus in lib. de institutionibus diuinarum literarū amicū suū familiarissimum rogatu Stephani episcopi Salonitani ex Græcis exemplaribus ecclesiasticos canones transtulisse, quos hodie, inquit, vsu celeberrimo ecclesia Romana complectitur: sed fieri potest, vt nec ille omnium synodorum canones, nec alius

poſt eum, vſque ad tempora Leonis iiij. Canones ſynodorum, quæ hic prætermiſſæ ſunt, tranſtuliſſet: ſicut etiam fieri potuit, vt 200. annis, & amplius ante Dionyſium iſtum à ſynodo Nicæna, nulla alia canonum Græcorum tranſlatio facta fuiſſet Sed reſpondeamus deinceps de Gratiano, quem nobis etiam, tanquam teſtem quoque veſtræ cauſæ obieciſtis, quem dicitis pleraque decreta, quæ in his epiſtolis extant, aliis tribuere, & ea, quæ iſtis adſcribit, in eorum epiſtolis non extare. Vnde liquido conſtare concluditis, neque Gratianum omnes iſtas agnouiſſe, ideoque poſt eum pleraſque confictas eſſe, & ſi quas ille habuit, alias tamen ab his fuiſſe. Hæc vos. Nolo hic exclamare in iſtud veſtrũ tam ardens fingendi ſtudium. quid enim impudentius eſſe poteſt, quàm id dicere, quod omnibus pateat, falſum eſſe? Miſeros Lutheranos, quibus tanta fingendi licentia, ad ſuum, & veſtrum interitum Centuriatores veſtri illudunt. Facite, quæſo, periculum, an vera ſint, quæ hic dicunt. ſumite in manus priorem tomum cõciliorum, & incipientes à prima epiſtola Clementis, percurrite reliquas omnes, conferendo Decreta, quæ ex iis ipſis epiſtolis, quas negant, à Gratiano ſumpta ſunt, & in cauſas, ac diſtinctiones operis ſui relata, quę ſunt in margine notata, & videbitis nullum eorum variis Pontificibus tribui, ſed ſuis primis auctoribus. Vt ex prima epiſtola Clementis ſumpta ſunt à Gratiano decreta 12. & eidem Clementi aſſignata. ſi quæ verò decreta ex his ab aliis poſtea conſecutis Pontificib. vt Anacleto, Euariſto, Alexan. aut aliis, ſiue nominatim citata ſunt, ſiue mutuata quaſi propria, vt nos cum ſcribimus, facere ſolemus, hoc non facit incertos auctores epiſtolarum, quis hoc dicit? ſed potius earum auctoritatem confirmat, quæ tanta erat, vt alij Pontifices conſecuti, & verbis, & ſententiis ſuperiorum vterentur. ſic in prima epiſtola Clementis notatum eſt in margine Decretum vnum nominatim ab Alexandro citatum, alterum ab Anacleto, & Fabiano, aliud ab Euariſto eiſdem verbis, & ſententia mutuatum. Item aliud eadẽ ſententia, ſed non eiſdem verbis. Ex epiſtola 2. Clemẽtis ſumpta ſunt à Gratiano decreta decem, & auctori ſuo,

Commentum euidens Magdeburgen.

ſuo, id eſt Clemẽti nominatim aſſignata: ex tertia epiſtola ſumpta ſunt quatuor decreta: ex quinta ſumpta ſunt tria decreta, quæ ſuo item auctori aſcripta ſunt. Ex 1. epiſt. Anacleti Decreta 11. ex 2. Decreta 16. quæ ſuo quoque auctori, id eſt Anacleto tributa ſunt. Idem factum eſt à Gratiano in reliquis epiſtolis Pontificum Apoſtolicorũ, vt quiuis veſtrũ experiri poteſt. ſed ponamus verum eſſe, quod tam aperte finxiſtis, pleraque decreta, quæ in horum Pontificũ epiſtolis extant, alijs Pontificibus à Gratiano tribui. ſi propter hanc cauſam illas negatis, ſit vobis libera eligendi optio, vtrius illas eſſe malitis, ſiue eius, cui Gratianum tribuiſſe dicitis, ſiue cuius nos eſſe dicimus. nihil. n. noſtra referre arbitror, dum contra vos diſſerimus, cũ vtrique ſint Apoſtolici Pontifices. quorum ex æquo omnium epiſtolas negatis. Quod ſi dicitis, hinc ſaltem apparere non eſſe certum, cuius ſint, an idem eſt, non agnouiſſe epiſtolam & nõ agnouiſſe auctorẽ epiſtolæ? ſi non eſt idem, quod negare non poteſtis, ſi ſenſu cõmuni carere non vultis, cur vos concluditis, ex eo liquidò conſtare neque Gratianum omnes iſtas agnouiſſe? Tametſi cum dixiſtis, non omnes iſtas agnouiſſe, ſatis ſignificare videmini agnouiſſe aliquas. Credo quia pudebat vos tam aperte in falſo deprehendi, ſi nullas agnouiſſe diceretis. Et nos ergo illis, quas agnouiſſe ſignificaſtis, aduerſus vos differentes vt conuincamini, cõtenti ſumus. Illud verò valde ridiculum eſt, quod adiunxiſtis, ideoque pleraſq; cõfictas eſſe poſt eũ. Qui enim prius dicebatis, circa tempora Caroli epiſtolas iſtas Pontificum Apoſtolicorũ, quas nos defendimus, & vos tanquam falſas accuſatis, fictas eſſe, nũc dicitis, pleraſque earũ poſt Gratianũ confictas eſſe, quæ etiã incõſtãtia ſatis veſtram iſtam cõminiſcendi libidinem demonſtrat. ſi vos catholici eſſetis, vt fingitis, quid intereſſet decretum hoc Igini eſſe, an Pij, Anacleti, an alterius Apoſtolici? An quia auctor libri Ioſue, Iudicũ, aut Iob nõ ſit nominatim certus, icciircò aut nullã auctoritatẽ, aut minorẽ apud vos habebit? ſi apud vos vigeret eccleſiaſtica patrũ traditio, non de nominibus, & titulis diſceptaretis. plus enim ad auctoritatem libri vel epi-

Decreta ex epiſtolis pontificum apoſtolicorum à Gratiano ſumpta ſuis auctorib. & non alijs aſſignata ſunt.

Repugnantia, Mag. dicẽtium poſt tẽpora Caroli Magni factas fuiſſe has epiſt.

Plus valet ad auctoritatem libri vel epist. traditio ecclesiastica, quam titulus certi auctoris.

stolæ valet ecclesiæ traditio, quàm titulus certi auctoris libri, vel epistolæ. Postremo, quod dicitis quædam decreta, quæ his Pontificibus adscribit Gratianus, in eorum epistolis nõ extare. Vnum tantum Decretum est, & quidem breuiculum de laicis, ne ingrediantur in sacrarium, cùm Missa celebratur, à Gratiano citatum ex Clemente de Conse. dist. 2. c. Sacerdotum, quod in epistolis eius non reperitur. quod cũ fieri possit, vt in exẽplari, quod Gratianus habuit, legeretur, atque in eo fortasse loco epist. 3. cùm de Missis nõ celebrandis sine iussu episcopi sancitur, quæ intemperies est, quia aliud exemplar in vno aut altero loco melius aliquando repertum sit, si forte repertũ est, idcirco illa omnia, quæ habemus negare? negate ergo hac ratione euangelia, quia alia aliis meliora exemplaria aliquando reperiãtur. Negate etiã editionem 70. interpretum, quia nunc quoque, vt olim apud Patres varia exemplaria reperiãtur, quę plus, aut minus habeãt. Ex Decretis verò Anacleti vnum quoque citatur à Gratiano 2 q. 7. de laicis, ne in accusatione episcoporum audiendi sint, quia, inquit, oppido eis quidam infesti sunt, & indignum est, vt ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolũt imitari: quod quidem Decretum eiusdem ferè verbis non in Anacleto sed in epistola Eusebij scriptũ est, sed quia Eusebius, quo maiorem auctoritatẽ decreto suo adderet, ne quis nouum putaret, obseruatũ hoc hactenus, & constitutũ esse dixerat, laicos, scilicet non accusare episcopos, propter subiectã rationẽ, annotauit aliquis concordãtiam, vt vocant cum Decreto Anacleti, de simili accusatione laicorũ prohibita, quod cũ Gratianus magnus decretorũ collector, sed interdum fortasse nõ multum accuratus in discernendis, quæ colligebat, sic obseruatum reperiret, Eusebij decretũ adscripsit quoq; Anacleto. quod quidẽ etsi nõ omnino verbis, sententia tamen cum Anacleti decreto cõuenit: quod est in epistola 2. vt accusatio Episcoporũ nõ fiat nisi ab idoneis, & probatissimis: & paulò post, non esse iudicandos ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus: Humanos. n. vocauit carnales, quos non oportet, vt ait idem Eusebius

Ingens intemperies propter exẽplar aliquod emendatius, cætera exemplaria negare.

Exemplaria euangeliorum & 70. alia aliis meliora.

De decretis sumptis, siue citatis ex epistolis Pont. quæ in eis non repriuntur.

in eodẽ loco, persequi spirituales. hi enim sunt, id est, humani, & carnales, qui nolunt castitatem, & grauitatem Episcoporum, sicut ait Eusebius, imitari. est alterũ decretum, quod citatum est à Gratiano ex Anacleto simul, & Zacharia 93. dis. c. Iuxta sanctorum Patrum, vt singulis annis visitent Episcopi Limina Apostolorum, quod nec in epistolis Anacleti reperitur, neque Gratianus Anacleto solum tribuit, sed Anacleto, & Zachariæ, quia vtrique reperit adscriptum ab eo, qui non potuit scire, vtrius horũ esset, fortasse nec Anacleti, neque Zachariæ est. nec enim in epistolis Zachariæ primi legitur: nec alias vllius Zachariæ æditas epist. habemus. Sed si hoc obstare videtur, quominus veræ sint epistolæ Anacleti, quod hoc decretum in eis non reperiatur, quod fortasse nunquã in eis scriptum fuit, vel seorsum fortè ab eodem traditum, vel si scriptum fuisse concedamus, ab aliquo postea vel deletum, vel, vt fieri solet, à librario prætermissum, si hoc, inquam, obstat, obstet etiam, quo minus Hieremiæ prophetiam veram esse credatis, quia non reperitur in ea, quod Matthæus ex ea citat. Et acceperunt triginta argenteos pretiũ appretiati. & quæ sequuntur, quod vel ab Hebræis sublatum est, vt illud ex Psalmo. Regnauit à ligno Deus, & multa alia, quæ Iustinus Martyr contra Tryphonẽ Iudæum disserens notauit, aut fortasse citatum est ex descriptionibus Hieremiæ, quas Græci vocãt ἀπογραφὰς, quæ citantur 2. lib. Machabæorum cap. 2. in quibus scriptũ erat de igne illo altaris ab iis sacerdotibus, qui captiui ducendi erant abscondendo, quæ iam non extant. Ex epistolis Euaristi nullum decretum citatum est à Gratiano, quod non in eis reperiatur. nullum item ex epist. Alexandri. Illud enim, vt nemo sit idem accusator, & idem testis, Gratianus 2. q. 4. cap. Nullus, non Alexandro, sed Fabiano adscripsit, cuius plures fortassis habuit epistolas, vt Plures Pij quoque Pontificis habuisse videtur. Longum est, cætera huius generis velle persequi, satis hactenus de Gratiano responsum sit, qui siue plures epistolas alicuius Põtificis habuerit, in quibus reperiantur quædã, quæ in nostris non leguntur, siue adscribendo illa non suis auctoribus aliquando

Secundũ Magdeburgenses neque prophetia Hiere vera est, quia aliquid ex ea citatur, quod in ea non reperitur.

errasset, alienũ est ab omni ratione, & iudicio recto, vt illius vel error in adscribẽdo alienis auctoribus, vel in reperiẽdo plures epistolas casus, vel diligentia fidẽ eis epistolis deroget, quas nunc habemus, & idem habuit. Hactenus de quatuor testibus, ex quibus duo, id est, Eusebius, & Hieronymus producti sunt à Magdeburgensibus ad dicendum testimonium in epistolas pontificum secundi sæculi, nihil dicendo, quod nihil aliud mihi esse videtur, quàm mutos testes citasse. ex duobus reliquis Damasus epistolæ Clementis ad Iacobum fratrẽ domini, & epistolis Anacleti testimoniũ dedit: in cæteris, quas nõ vidit, aliorũ põtificum, testis Magdeburgensiũ mutus de Gratiano quarto teste Magdeburgẽsium quid attinet dicere, quod nam ille testimonium epistolis Pontificum apostolicorum tribuerit, quarum decretis ad ecclesiæ catholicæ vsum in vnũ colligendis non sine laude insudauit? Respondeamus igitur deinceps de quinto istorum teste, non quidem muto, sed ita vocali, vt infans potius, & elinguis videatur, vt ex verbis, & formula testimonij eius à quouis mediocriter loquente intelligi potest, ad quem, vt fortissimum, tanquam ad triarios, vt prouerbio dici solet, ad extremum à Magdeburgensibus ventũ est. qui quidem tum solus est. (non enim plures in causa sua producere potuerunt, qui testimonium cõtra Epistolas Apostolicorum Pontificum dicerent) soli autem non est credendum, secũdum Apostolicam regulam, quæ de testibus in lib. 2. de constitutionibus Apostolorum à Clemente Romano scripta est, quam nostri hodie in iudicijs sequuntur, μὴ πιστευέσθω μόνος (inquit) cum scriptum sit, in ore duorum, vel trium stabit omne verbum: Tum odio corruptus ad dicendum testimoniũ accedit idem accusator, & testis cõtra sacras leges. Sic enim ait monachus vester, cognomento Kaltheisen, Sed fortasse quædam alia sunt longa, & magna Clementis, & Anacleti attributa summis Pontificibus, in quibus, volẽtes Romanorum sedem omni laude dignissimam plusquam expedit, exaltare, se penitus fundant, cum tamen omnino non videantur illorum sanctorum epistolæ. Hæc ille vester. Cuius testimonio quæ fides adhiben-

De quatuor testibus, quos Magd. in epistolas põtificum apostolicorum produxerunt.

Vnum tantum testem recẽtem & odio correptum in epistolas Põt. Magd. produxerunt.

Apostolica constitutio de testibus.

da est, qui statim in ipso proœmio testimonij sui fallitur opinione: & odium suũ prodit? excellentia enim sedis Apostolicæ, quam iste odit, non est, vt idem fingit, in his epistolis fundata, sed in euangelio, vt satis loco suo demõstratum à nobis est. Sed quid iste ignotus testis dicit, quem ante 60 annos vixisse iactatis (nec antiquiorem enim, neque meliorem reperire potuistis) quid inquam aliud dicit, quam quod vos dixistis, vt eadem inscitia tinctus? non potuisse scribere Clementem ad Iacobum fratrem Domini, neq; fuisse successorem Petri: item Hieronymum non meminisse de his epistolis. Quare ad hæc responsum sit vestro monacho idiotæ, & testi ignoto, vt vobis respõsum est, ne eadem cum tædio, & sine necessitate repetam. Ad illud tãtum respõdebo, quod iste vester senex in extrema parte testimonij sui accusatorij obiecit, inueniri in epistolis Clementis differentiam episcoporum à sacerdotibus, quæ tamen (inquit) longo post hunc Clementem tempore in ecclesia orta est, vt Hieronymo placet, & Damaso. si longo post tempore orta est differentia episcoporum, & sacerdotum, quomodo Apostolus ad Timotheum scripsit, aduersus presbyterum noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus? At necesse est, vt iudex maior sit ijs, quorum iudicio præest. Erat igitur ante Clemẽtem ex diuina institutione maior episcopus, quam presbyter. sed videamus quid Hieronymo placeat, & quid Damaso, quos iste produxit. Hieronymus in epistola ad Euagrium ita scribit. Quod Aaron, & filij eius, atque Leuitæ in templo fuerũt, hoc sibi episcopi, presbyteri, & diaconi in ecclesia vindicẽt. Quis autem dicat nõ fuisse in templo differentiam inter summum sacerdotem Aaron, & filios eius minores sacerdotes? Quod si fuit semper, fuit igitur semper, auctore Hieronymo, differentia in ecclesia inter episcopos, & presbyteros. Idem rursus affirmat in epistola ad Nepotianum. Cum autem idem beatus Hieronymus in eadem epistola ad Euagrium dicit, quod neque Kaltheisen intellexit, neque Magdeburgenses intelligũt, eundem esse episcopum, & presbyterum, factũmque esse ad schismatis remedium, vt vnus eligeretur, qui

Mẽdacium testis producti à Magd. contra scripturã Pauli.

Quid Hiero. de differẽtia presbyteri, & episcopi senserit.

cæteris præponeretur, non hoc voluit dicere, neque dixit, idē esse, esse episcopū, & esse presbyterum: sed eundem esse episcopum, & presbyterum. quod à principio quidem ita fiebat, vt propter paucitatem fideliū vnus, & idem esset episcopus, & presbyter: cum non esset opus in singulis ecclesiis alio episcopo, & alio presbytero, si quidem in episcopo presbyter contineretur. At postquam cœpit opus esse pluribus presbyteris, tunc non amplius erat vnusquisque idem presbyter, & idem episcopus, ne tot essent episcopi, quot presbyteri: atque ita fieret (vt ait idem Hieronymus) vt vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam, rumperet. Rursus idem Hieronymus in commētariis epistolæ ad Titum, Quid enim, inquit, facit episcopus, quod non faciat presbyter, excepta ordinatione? Ergo placet Hieronymo, vt sit differentia episcoporum, & sacerdotum ratione ordinationis. Episcopus enim ordinare potest ministros ecclesiæ, presbyter verò nō potest. Iam vt de Damaso respondeam, miror tam tardū fuisse istum sexagenarium testem vt Damasum, quem nobis obiecit, non intellexerit. quomodo enim placet Damaso, ortam esse post Clementem differentiam episcoporum, & presbyterorum, qui in epistola 3. de chorepiscopis eos reprehendit, quod cum nihil aliud essent, quàm presbyteri, tamen officium episcopi vsurparent? docetque tota illa epistola esse differentiam, ratione ordinationis, inter episcopos & presbyteros: quare illis non conuenire nomen episcopi, nec officium. Sed de differentia episcoporum, & presbyterorum scripsi copiose in libris de Hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ: si quis plura hic desiderat, inde petat. Hactenus de testibus Magdeburgensium in epistolas Pontificum.

De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamēti & epistolis Pontificum Apostolicorū citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices vsi sunt, cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodo probetur manifestè vsos esse auctores harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli

ad Heb. quomodo, & quare Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraice scripsit, sed interpres potius epistolæ. Quomodo diuino consilio factum esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit, & quomodo.

Caput 21.

T si nihil prætermissum esse videatur, quin ad singula omnia, quæ hactenus accusatores epistolarum in eas obiecerunt responsum sit, tamen quia propositum est nobis, vt antea dixi non solũ omnia, quæ epistolis Pontificum Apostolicorum Centuriatores Lutherani opposuerunt, refellere, quod hactenus fecimus, sed illa etiam, quæ simili studio calumniandi, si eis occurrisset, opponere potuerunt, superest, vt postquã eorum testes confutauimus, illud quoq; genus testimonij cõfutemus, quod ex interpretatione Hieronymi, quæ in plerisque locis harum epistolarum inuenta est, ab eo fortasse, qui rem non teneat, in eas ipsas epistolas aliquando citari possit: & aliquid suspicionis mouere post Hieronymi tẽpora scriptas esse, præsertim cum iã de hoc nõnulli catholici quærere soleant, nõ quidem quòd dubitationẽ vllã eis de epistolis hoc afferat, quas iã vetustas ipsa, & prisca fama cõsecrarunt, sed quia nõ intelligunt, vnde factum sit, aut quomodo, vt interpretatio Hieronymi, cuius ætatem tam multis annis illi prisci põtifices antecesserunt, in plerisque testimoniis veteris scripturæ, quæ in his epistolis citantur, posita sit. quod certè non alia causa factum est, nisi quia cum primum hæ epistolæ, vt à nullis ignorarentur, ad ecclesiæ vsum vulgatæ sunt, iam Hieronymi interpretatio veteris testamẽti in manibus omniũ erat, & æque fere vt illa vetus interpretatio 70. trita, idcirco visum est tũc prudẽter, & vtiliter fieri, si vtraq; interpretatio ex parte adhiberẽtur,

De interpretatione Hieronymi veteris testamenti, quæ in his epistolis reperitur.

ita vt in quibusdam locis interpretatio 70. propter antiquitatem suam relinqueretur: & in multis interpretatio Hieronymi in locum interpretationis 70. succederet, & in aliis non paucis interpretatio ex vtraque harum temperata, & mista esset. Factum itaque est in his epistolis, quod beatus Gregorius in præfatione Commentariorum Iob se facere dicit, vt dum nouam translationem disserit, nunc nouā, nūc veterem per testimonia assumat: vt quia sedes, inquit, Apostolici, cui præsideo, vtraque vtitur, mei quoque labor studij ex vtraque fulciatur. Sed quoniam, qui has epistolas priscorum pontificum Apostolicorum esse negant, consequens est, vt negent quoque, quibus locis interpretatio Hieronymi in his epistolis inuenta est, fuisse ibi antea interpretationem 70. qua pōtifices illi prisci, vt necesse erat, vsi fuerint, docēdum est, quod dicimus: imò etiam ante oculos, vt negari non possit, ponendū, quod quidem post quàm factum erit, simul effectum erit, vt vnde ab istis, aut ab aliis si qui sunt, putabatur, peti posse testimonium, esse has epistolas post Hieronymi tempora compositas, inde contra petatur saltem ante Hieronymi ætatem fuisse scriptas. Aggrediamur ergo docere quod dicimus, quatuor exēplis ex duabus epistolis Alexandri, quas in primis ad hoc elegi, quod in iis, quæ ex Zacharia, & Osea prophetis in eis citantur, euidentius hoc demonstrari possit propter discrepantiam sensus vtriusque interpretationis Græcæ 70. & Latinæ Hieronymi in iis ipsis locis à Pontifice Alexandro recitatis. Cœperam hoc in tertio libro in vno Zachariæ loco ostēdere in epistola eiusdem Pontificis prima, sed quia non erat locus proprius, reliqua huc reseruaui. Produxerat ergo Alexander aduersus episcoporum persecutores, id quod Dominus per Prophetam suum Zachariam in eos dixisset qui populum Dei, & prophetas, ac sacerdotes captiuos duxerāt: Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, in quo quidem loco ita sermoni & sententiæ propheticæ consequens est non pupillam oculi mei Alexandrum posuisse, vt est in interpretatione Latina Hieronymi ex Hebraico ad verbū expressa, & vt fertur modo in ipsa

epiſtola, ſed pupillam oculi ſui, vt eſt in interpretatione Græca 70. & vt interpretes Græci Cyrillus, Theodoretus, & Theodorus Antiochenus, & alij legunt, & interpretantur, vt nemo ſit qui conſequentia, tum in propheta, tum in epiſtola Alexandri attente legat, & inter ſe conferat, qui negare hoc cum ratione poſſit. Subiungit enim Propheta: Quoniam ecce ego leuo manum meam ſuper eos. quod nemo eſt, qui non intelligat ad minas ſupplicij impendentis pertinere. Vnde Alexander hunc ſenſum Prophetæ ſequens, poſtquàm recitauit, ex propheta Zacharia: Qui vos tangit, pupillam oculi ſui tangit, qui à ſuis verbis Prophetæ minas periculorum, & malorum iniquis accuſatoribus epiſcoporum idem Pontifex Alexander propoſuerat, ſubiungit ſtatim, & quia neque nos ſine illis, nec illos ſine nobis perſequi poſſunt, quia illius ſumus diſcipuli, qui animam pro fratribus præcepit ponere: tamen eis pericula, & perditiones non ſumus auſi cælare, ne prophetica (quod abſit) damnemur ſententia: ſi annunciaueris iniquo iniquitatem ſuam, animam tuam liberaſti. Pericula ergo, & perditiones eorum non cælauit Pontifex, cum dixit, pupillam oculi ſui lædere, qui ſacerdotes Dei lædit. ſi enim non ſic Alexander legit, vt eſt apud 70. pupillam oculi ſui lædit, quomodo hoc teſtimonio prophetæ Zachariæ recitato, pericula, & perditiones prædixit, quod ſe facere ait, ne damnationem Prophetæ Ezechielis incurrat, qui iuſſit annunciare iniquo iniquitatem ſuam? quod quidem tunc fit, cum iuxta eundem Prophetam Ezechielem, Videns gladium venientem annunciat populo. Gladium ergo venientem annunciat hic Alexander, cum ait, pupillam oculi ſui lædere, qui ſeruos Dei lædit. ſcripſeram hæc prius, ſed dicam cum Apoſtolo, Mihi eadem dicere non eſt pigrum. & hoc loco eſt neceſſarium. ſed pergamus docere, quod cœpimus, de interpretatione 70. in eadem epiſtola Alexandri. citat enim paulò poſt idem. Pontifex ex Oſea Propheta ſecundum interpretationem 70. aduerſus eoſdem epiſcoporũ inſectatores illud, Quoniam ſicut vacca aſilo percuſſa, inſaniuit Iſrael. cum vaccis, quæ œſtro, ſiue aſilo percitæ, voce bubulci ...

Ezech. 33.

Philip. 3.

Aliud exemplũ interpretationis 70 in epiſt. Alexan.

uocari nolunt, vt cum cæteris compascant, sed potius
1.Reg.15. præcipites interdum aguntur, comparat Propheta decem tribus, quæ à Hierusalem, relicto Iuda, & piorum grege, ad idolorum cultum recesserant, sic enim Cyrillus, & Theodoretus interpretati sunt. Vnde accommodatissimè hunc locum secundum spiritum ad insectatores, ac vituperatores episcoporum Pontifex transtulit: quia studium vituperandi, & insectandi pastorem, ex vitio repugnandi, & non obediendi proficiscitur. est autem, vt Samuel dixit, quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro hoc substitutum fuit ex interpretatione Hieronymi: Quasi vaccæ lasciuientes declinauerũt, quod quidem accommodari vtcunque potuit ad rei propositæ rationem: illud tamen, quod sequitur, nullo modo potuit. sic enim est in interpretatione Hieronymi: Dilexerunt adferre ignominiam protectores eius. quod idem Hieronymus interpretationis huius ex Hebræo auctor, sic in suis commentariis explanat, Principes, & protectores eius, id est. Reges dilexerunt ignominiam adferre populo: id est, vitio Principum infelix populus suscepit cultum Deorum. quem sensum cum ille, qui interpretatione Hieronymi pro interpretatione 70. vti voluit, nullo modo conuenire proposito epistolę videret, coactus fuit inuertere verba interpretationis Hieronymi itaque dixit, Dilexerunt ignominiam adferre protectoribus suis: quod omnino aduersatur sentẽtia interpretationis, siue æditionis Hieronymi. interpretatio verò, siue æditio 70. maximè quadrat: & dilexerunt, inquit, ignominiam ex fremitu suo:
Ose:5. fremitum enim vocat superbiam, & elationem, vt ait Cyrillus in commẽtariis huius Prophetæ. Hinc enim proficiscitur petulantia insectãdi pastores, & aduersus eos fremendi. Item paulò pòst ex eodem Osea, De quibus, inquit, Dominus loquitur, calumniam patiens Ephrain fractus est iudicio, quoniã cœpit abire post sordem. Hæc quoque interpretatio Hieronymi aliena est prorsus à proposito huius loci epistolæ. Imò huius interpretationis auctor valde in explanatione eius laborat. Sic enim ait in commentariis Oseæ cap. 5. si impius

est Ephrain, & propter impietatem suam erit in desolationem, quomodo nunc dicitur, calumniam patiens Ephrain, fractus est iudicio? qui enim calumniam patitur, & frangitur iudiciũ eius, inique opprimitur. Hæc Hieronymus. ex quibus verbis nemo est, qui non intelligat non posse cõuenire, vt qui episcopum insectatur, dicatur Ephrain calumniam patiens, & oppressus: cum potius ipse calumniam faciat, & opprimat eum, quem iniquè accusat. At interpretatio 70. aptissima est, & expedita: oppressit, inquit, Ephraim aduersarium suum, id est, Iudam: & conculcauit iudicium. Sic sunt de quibus loquitur Pontifex in epistola, quos verbis Oseæ, quæ de similibus prædixit, deterrere vult. isti enim obtrectatores sacerdotum domini, opprimunt aduersarium, id est eum, qui aduersatur illis. nam sunt nonnulli sicut Euaristus epistola secunda de eisdem scripsit, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint: isti sunt, qui conculcant iudicium, quia iudicant eum, à quo iudicari debent. Item idem Alexander in epistola secunda præcipit, vt qui episcopum persequitur, & statum ecclesiæ perturbat, ab omnibus arguatur, & eiiciatur ex ecclesia: hortaturque vt omnes sint concordes per charitatem, ita enim fore, vt facile eum superent, qui ecclesiæ statum turbat. Quod si dente, inquit, canino vos rodere cœperitis, non solùm non superabitis, sed vobismet ipsis nocebitis & superabimini, & innocenter fortè peribitis. Deinde minatur illis, Oseæ prophetæ verbis, inquiens. De his enim & similibus Dominus per Oseam prophetam loquitur: Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri & volucre cœli. bestias agri, & volucres, vocat potentes, & celsiores. sequitur & pisces maris congregabuntur. Iam hoc quomodo ad minas pertineat: non facilè potest explicari, & ideo non cohæret interpretatio verò 70. maximè conuenit: ait enim & pisces maris deficient. Pisces enim ait Cyrillus hunc locum interpretans, vocat eos, qui imbecilliores deuorant, est enim inquit, maximè in piscibus ἀλληλοφαγία, id est, vt se mutuo deuorent, quod magnopere conuenit cum

Aliud exemplum interpretationis 70.

Ose. 4.

eo, quod paulo supra Pontifex dixerat, si dente canino vos rodere cœperitis, non solum non superabitis, sed vobis nocebitis, & superabimini, & innocenter fortè peribitis. In eandem sententiam dixit propheta Habacuc: Tacebis, cum deuorauerit impius iustum: & facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem. sequitur: Veruntamē vnusquisque non iudicet, & non arguatur. & hoc quoque tametsi paulò obscuriùs, quàm apud 70. ad minas quoque supplicij pertinet, tantam fore calamitatem, & miseriam, vt nemo sit, qui iudicet controuersias. neque qui peccata aliorum arguat, quod est ingēs malum, & dignum istis, quibus minatur Pontifex, qui non arguunt eum, qui statum ecclesiæ perturbat, & episcopum persequitur, vt quia non iudicabant, neque arguebant persecutores episcoporum, ipsi simile quid patiantur, sicut scriptum est in sapientia: per quæ peccat quis, per hęc torquetur. sequitur deinde, Populus enim tuus sicut hi, qui contra dicūt sacerdoti. Neque hoc facilè intelligi potest, quomodo ad minas, & supplicium pertineat. interpretatio vero 70. quam Alexander secutus est, rectè conuenit, & erit, inquit, populus, sicut sacerdos, cui contradicitur. Significat enim, inquit Cyrillus, priuandos esse sacrificiis. sacerdos enim, cui contradicitur, est, qui habebat aliquod vitium, aut morbum corporis, propter quæ arcetur à sacris: sic ergo, inquit, erit populus meus, vt priuandus sit sacrificiis, sicut sacerdos, cui lex contradicit, ne propter vitium sacrificet, vt in quo peccauit populus, quia non defendit episcopum suum, qui pro populo sacrificat, in eo puniatur, cum sacrificiis priuatur. satis sint, & instar multorum hæc pauca exempla ad probandum quod nobis propositum fuit. idem enim in pluribus aliis locis, si opus esset, interpretationem cum interpretatione, & sententias cum sententiis conferendo facere liceret. Illud huc addendum est, quod ille fecit, qui studio, & industria sua interdum pro interpretatione 70. cum ei visum est, Hieronymi interpretationem, vt docuimus, posuit, non nouum, & inauditum fuisse, neque exemplo imitationis caruisse. imitatus enim est interpretem epistolæ ad Hebræos: in

Habbac. 1.

Sap. 11.

qua testimonia, quæ ex vetere scriptura ab Apost. Hebraica quidem, vt par est credere, vt qui, & Hebraicè, & ad Hebræos scriberet, citata sunt, qui epistolam ex Hebraico in Græcum conuertit, quisquis ille fuerit, siue Clemens Ro. siue, vt alij putant, & credibiliùs est, Lucas, ex interpretatione 70. qua sancti Apostoli, & omnes ecclesiæ vtebantur, mutuatus est. ita factum est, vt interpretatio 70. Græca pro interpretatione ex Hebraico, qua Paulus vsus est, posita sit. quod quidem facilè intelligere poterit, qui in testimoniis libri Psalmorum, quæ in ea ipsa epistola citantur, Græca cum Hebraicis, interprete Hieronymo, conferre voluerit. Quod si quis adhuc contendat, Paulum Apost. cum ad Hebræos scriberet, testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Græca 70. in Hebraicum transtulisse, sicuti in aliis epistolis, quas Græcè scripsit, ex eisdem 70. Græcè illa mutuari solitus est, idque, ne concedat aliquid simile, vt nos in epistolis Pontificum factum esse affirmamus, nempe interpretationem 70. substitutam esse ab interprete pro interpretatione ad verbum ex Hebraico, cõsideret iste, quemadmodum hoc verisimile fiat, vt cum Paulus ad Hebræos scriberet Hebraicè, testimonia scripturæ veteris citaret, quæ Hebræi post ea in libris suis, quos legebant, non reperirent, qui erant alioqui literis Hebraicis ita addicti, vt iis, qui 70. interpretibus vtebantur, semper obiicerẽt, vt Hierony. testatur, quòd Biblia haberent corrupta: riderentque vt Origenes in epist. ad Africanum ait, quòd ea, quæ apud Hebræos scripta erãt, Christiani ignorarẽt. Denique quo magis substitutio ista interpretationis Hieronym. in pluribus locis pro interpretatione 70. credibilis sit, memini ego non ita pridem audire, cum esset Cyprianus Romę imprimendus, fuisse, qui iudicarent tunc, in testimoniis veteris scripturæ, quæ sunt omnia apud Cyprianum ex interpretatione 70. pro interpretatione 70. interpretationem Hierony. substitui debere. quod quidem si factum fuisset, simile planè euenisset, vt in epistolis horum Pontificum alioqui vetustissimis euenisse videmus. ex quo fit, vt has epist. quarum antiquitatem Mag. negant, & tempore Caroli Magni factas esse somniãt.

In epist. Pauli ad Heb. interpretatio 70. pro interpretatione ex Hebraico, quo Paulus est in ea epist. vsus.

Quod diuino concilio factum sit, vt qui has epistolas reperit mutaret interpretationē 70. in interpretationem Hieron.
Ioan. 6.

antiquiores saltem esse Hieronymi ætate, velint, nolint, hac ratione confiteri cogantur. Imò nunc demum intelligere mihi videor, diuino consilio factum esse, vt ille quisquis fuit, in locum 70. in testimoniis scripturæ veteris, interpretationem Hieronymi iam vulgatam in plerisque locis substituerit. Si enim ille interpretationem 70. qua vsi sunt Apostolici Pontifices, sicut S. Apostoli eorum magistri, posuisset, nihilo minus centuriatores, quos dominus ab initio sciebat non esse credentes, vt de illis apud Ioannem Capharnaitis dixit, fictas esse à quopiā dixissent, qui callide, vt speciem probabilitatis imitaretur ex interpretatione 70. testimonia veterum scripturarum sumpsisset: nunc verò cum interpretationem Hieronymi in plerisque locis, vt dixi, posuerit, quomodo, qui illas, vt Magdeburgenses volunt, finxit, credi, & persuasum est volebat, esse illorum Pontificum, qui ætatem Hieronymi tam multis annis antecessissent. si ipse inquam, vtendo interpretatione Hieronymi in testimoniis veteris scripturæ, huic consilio suo palàm repugnabat? quis illum tam stultum, & communis sensus expertem fuisse putet, vt de industria fidē sibi derogare vellet? tam amens erat, vt vna atque eadē opera idem ipse, quod moliebatur, simul euerterēt? Quare qui hoc in epistolis istis Pontificum Apostolicorum fecit, id est, qui posuit interpretationem Hieronymi omnibus familiarem pro interpretatione 70. quam in epistolis ipsis vbique repererat, confisus notissimæ veritati, nihil hinc incommodi, aut scrupuli, vel dubitationis de auctoritate epistolarum posteris timuit. Sciebat enim neminem ignoraturum esse, non potuisse Pontifices illos testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Hieronymi, sed ex 70. sumere, quæ quisque per se, cum vellet, siue ad priuatam, siue ad communem vtilitatem posset suis locis reponere. Illi verò, qui hoc fecit, hoc tantum propositum fuit, ea interpretatione vti, id est, Hieronymi, quæ iam erat Latinis, vt nunc est, familiarior. Vnde hoc nobis argumenti diuino, vt dixi, consilio aduersus centuriatores accessit, qui has epistolas tempore Caroli Magni scriptas, & fictas fuisse mentiuntur, neque facile ante id temporis,

Euidens argumentum, non esse has epist. fictas, vt Mag. fingunt.

qui de eis meminerit, reperiri, hoc dico, argumenti accessit, esse has epistolas Hieronymo antiquiores, quia si post Hieronymi ætatem à quopiam fictæ fuissent, qui eas pontificibus illis affinxisset, nunquam interpretatione Hieronymi, qua illi vti non potuissent, vt artificium fingendi postulabat, vsus fuisset: quod enim simulatum est, leui etiam suspicione arguitur. quinimò omni studio cauisset, ne existimationem antiquitatis, quam illis epistolis apponere volebat, vsu interpretationis longè illorum pontificum ætate posterioris simul tolleret. restat igitur, vt si qui sunt, à quibus aliquando interpretatio Hieronymi in has epistolas pontificum Apostolicorum obiiciatur, illa ipsa interpretatio eisdem magno potius argumento esse debeat, saltem Hieronymo vetustiores esse, id est, scriptas esse ante annos 1200. fortasse cum Magdeburg. tantum vetustatem, & canitiem iam viderint, reuerentiam, quam debent, illis adhibebunt: & suorum auctorum, id est, pontificum Apostolicorum tandem esse credent.

De genere testium sanctißimo pro epistolis Pontificum Apostolicorum, quod est fama vetus. Quomodo quæ Augustinus scripsit contra Faustum negantem nouum testamentũ scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandum scriptas esse epistolas à Pontificibus, quorum esse feruntur. item quomodo refellendum sit, quod aiunt Magd. corruptas esse epistolas istas, & si concedant esse Pontificum. Cap. 28.

QVia enim non satis est aliena refellere, sed nostra probare, postquã omnia, quæ Magdeburg. in criminibus epistolarum obiecerunt, firmis rationibus, & script. sanctis, verisq; historiis satis, vt opinor cõfutauimus, deque eorũ testibus singillatim respõdimus, super est, vt deinceps veritatem, auctoritatẽ, & antiquitatẽ epist. in vniuersum testibus confirmemus, quarum est non vnum genus, sed duplex. Vnum, & quidem locupletissimum, ac sanctissimum est memoria, & cõmunis sermo hominũ, ac posteritas tot sæculorũ, quibus epistolę istę,

De genere testium habent speciẽ prophetiæ.

secundæ centuriæ, non falsæ & fictæ, vt Magde. contendunt, sed suorum auctorum, quorum esse feruntur, semper habitæ sunt, ex quo in publicum exierunt. fama enim consentiens, vt Callistratus iurisconsultus ex rescripto Hadriani ad Valerianum ait, confirmat rei, de qua quæritur, fidem: Plato quoque in libro de legibus 12. famæ crebræ, & vetustate celebratæ fidem adhibendam esse iudicauit. imò habet fama speciem quandam prophetiæ, vt Petrus cum Simone disputans dixit, vt Clemens narrat: Prophetia enim non solum ad futurum, sed aliquando ad præteritum pertinet, cuius fidem facit. itaque non quod à nobis processit, aut quod ad nos solùm peruenit, sicut Apostolus ait, sed quod ab initio aliis, atque aliis deinceps traditum accepimus, & ad omnes manauit, & vbique percrebuit, hoc de his epistolis nostra ætas nunciat, ac testatur. quare aut eas Magdeburgen. recipiant, aut omnes auctorum præteritorum libros simul cum eis negent: æque enim probantur omnes hoc vno genere testium, in quo infiniti testes continētur. quot enim homines sunt, qui libros, vel epistolas de titulo suorum auctorum communi fama atque sermone iam olim celebrant, totidem sunt testes, eorum libros vel epistolas esse: est enim fama vulgi, vt summus orator ait, quoddam multitudinis testimonium. Sed audiamus Augustinum cum Fausto Manichæo similiter disputantem, qui nouum testamentum ab Apostolis scriptum esse negabat, & quæ illi respondit Augustinus, hæc isti responsa sibi putent, mutato nomine Manichæi, & Manichæorum, in Lutheri, & Lutheranorum: nihil enim refert ad id quod agimus, quod auctoritas harum epistolarum non sit par, & æqualis nouo testamento. Recitemus igitur, quæ libro 33. cap. 6. scripsit. Sed quid, inquit, vobis faciam, quos contra testimonia scripturarum ita obsurdefecit iniquitas, vt quicquid aduersum vos inde prolatum fuerit, non esse dictum ab Apostolo, sed à nescio quo falsario sub eius nomine scriptum esse, dicere audeatis? vsque adeò à Christiana doctrina apertè aliena est, quam prædicatis, doctrina Dæmoniorum, vt eam sub Christianæ doctrinæ nomine defendere nulla ex parte possitis,

1. Cor. 14.

Coguntur Magdeburg. aut omnium præteritorum auctorum libros falsos dicere, aut epistolas Pontificum veras esse confiteri.

sitis. nisi dicatis falsas esse scripturas Apostolorum? Idē Magdeburgensibus euenit, qui non possunt vlla via, & ratione doctrinam suam defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum falsas, & fictas esse dicant. subiungit deinde Augustinus. infelices inimici animæ vestræ, quæ vnquam litteræ vllum habebunt pondus auctoritatis, si euangelicæ, si Apostolicæ non habebunt? de quo libro certum erit, cuius sit, si litteræ, quas Apostolorum dicit, & tenet ecclesia ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, vtrum Apostolorum sit, incertum est? & paulo post, Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorúmque eiusmodi auctorū libri vnde nouerunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum contestatione continua? Multi multa de litteris ecclesiásticis conscripserunt, non quidem auctoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio siue discendi. vnde constat, quid cuius sit, nisi, quia hic temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuauit, atque ædidit: & inde in alios continuata notitia, latiúsque firmata ad posteros, etiam vsque ad nostra tempora peruenerunt? ita vt interrogati, cuius quisque liber sit, non hæsitemus, quid respōdere debeamus. Hæc Augustinus: sic de his epistolis nobis dicendum est, venisse tunc, cū scriptæ sunt, ad quos potuit, earum notitiam: & inde ad alios atque alios, vsque ad nostra tempora. neque quod aliquando hæ epistolæ fortasse non erant in manibus omnium, aut de epistolis Clementis ad Iacobum à quopiam dubitatum sit, efficere potuit, quia communis fama posteritatis conuicerit, eorum esse epistolas, quorum ab initio ferebantur. Nisi placet Magdeburgensibus libros Theophrasti, & Aristotelis fictos esse dicere, quia, cum diu latuissent, tempore Syllæ dictatoris in publicum exierunt. aut secundam Petri Apost. & Ioannis 2. & 3. epistolas negare, quia de eis aliquando dubitatum fuisse, testatum est. sed redeo ad Augustinum. addit enim deinceps, sed quid, inquit, pergam in longè præterita? ecce istas litteras, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ huius nostræ. vel illas quispiam Fausti esse, vel has neget esse meas, vnde conuincitur, nisi

Quam apte in Magd. quadret quod in Faustū Aug. dixit.

Quomodo probet Aug. contra Faustū scriptum esse ab Apostolis nouum testamentum.

quia illi, qui nunc ista nouerunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros, continuatis posteriorum successoribus traiiciunt? Deinde cap. proximo sequenti, id est, septimo, sed contraria, inquit, inter se scripta eorum reperiuntur. maligni malo studio legitis: stulti non intelligitis: cœci non videtis: quid enim magni erat, ista diligenter inspicere, & eorum scriptorum magnam, & salubrem inuenire congruentiam, si vos contentio non peruerteret, & si pietas vos adiuuaret? Hæc quoque Magdeburgensibus dicta sint. Si enim ista, quę in epistolis Pontificum ad negandum eas notarunt, vel tanquam falsa, vel tanquam temporibus illis non congruentia, mediocri diligentia, & studio sine odio, & malitia aduertissent, ac considerassent, & vera esse, & cum temporibus conuenientia; facile intellexissent: aut certe si quid eis difficile visum esset, non ideo statim scripta negassent, quia quædam in eis non intelligerent. Si enim, quæcunque non intelligunt, pergant respuere, nec ipsis sacris, & canonicis scripturis parcent, vt quidem iam non pepercerunt: eo enim euasit, cœca, & rabiosa Lutheranorum magistrorum temeritas. Rursus idem Augustinus lib. 32. cap. 21. contra eundem Faustum, vnde, inquit, scitis. illas litteras esse Manichæi, quas miserabiliter huic auctoritati præponitis? Si enim hinc aliquis moueat quæstionem, & scrupulum contradictionis impingat, dicens libros, quos profertis, non esse Manichæi, quid facturi estis? nonne potius eiusdem deliramenta ridebitis? Quis contra rem tanta connexionis, & successionis serie firmatam, impudentiam huius vocis emittat: sicut ergo, inquit, certum est, illos libros esse Manichæi, & omnino ridendus est, qui ex transuerso veniens, tamen post natus, litem vobis huius contradictionis intenderit: ita certum est Manichæum, vel Manichæos esse ridendos, aut etiam dolendos qui tam fundatæ auctoritati à temporibus Apostolorum vsque ad hæc tempora certis successionibus custoditæ, atque productæ audeant tale aliquid dicere. Hactenus Augustinus. Sed quia Magd. non audent penitus affirmare fictas esse has epistolas; quin potius, conscientia non consistente, titubanter di-

cunt, vt eorum verbis vtar, ab vno eodemque, aut de integro confictas, aut fœdissimè corruptas, subiiciam hic ex eodem Augustino quæ in posteriorem partem sententiæ istorum quadrant. sic enim lib.11. cap.2. contra eundem Faustum scripsit. Vsque adeò inuicta sunt, quæ aduersus vos de diuinis codicibus proferuntur, vt non sit aliud, quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quæ auctoritas literarum aperiri, quis sacer liber euolui, quod documentum cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur? si alicuius ponderis æstimatur? Aliud est, istos libros non recipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, quod Iudæi de nouo Testamento faciunt: quod denique nos ipsi de vestris, & aliorum hæreticorum, si quos suos, & proprios habent, vel de iis, qui vocantur apocriphi, non quòd habendi sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia nulla testificationis luce declarati de nescio quo secreto, nescio quorum præsumptione prolati sunt. Aliud est ergo auctoritate aliquorum vel librorum, vel hominum non teneri: & aliud est dicere, iste quidem vir sanctus omnia vera scripsit: & ista epistola ipsius est, sed in ea ipsa hoc est eius, vbi cum ex aduerso audieris proba: non confugias ad exemplaria veriora, vel plurium codicũ, vel antiquorum, vel linguæ præcedentis, vnde hoc in aliam linguam interpretatum est: sed dicas, inde probo, hoc illius esse, quia hoc pro me sonat: illud cõtra me. tu es ergo regula veritatis: quicquid contra te fuerit, non est verum. Quid si alius simili insania, sed tamen qua tu, duritia constringatur, existat, & dicat, imò illud, quod pro te sonat, falsum est: hoc autem, quod contra te est, verum est. quid acturus es? nisi fortè alium librum prolaturus, vbi quicquid legeris, secundum tuam sententiam possit intelligi. hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem, & clamantem, falsus est: quid ages? quo te conuertes? quam libri à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? hactenus August. Hæc ergo sibi, vt iterum dicam, Lutherani, & eorum centuriones Magdeburg. scripta ab Au-

Quomodo August. eos confutauerit, qui aiebãt corruptum esse nouum testamẽtum.

Quid Hier. de Apocalyp. & de epist. Pauli ad Heb. scripserit quod in Mag. quoque conuenit.

gustino, sanctissimo, & eruditissimo patre, existiment. sic beatus Hieronymus Apocalypsim beati Ioannis, & epistolam Pauli ad Hebræos cum plerique suo tempore negarent, ipse tamen non audet negare, sed potius vtranque, inquit in epistola ad Dardanum, suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem. sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerúnque vtriusque vtuntur testimoniis, non vt interdum de apochryphis facere solent, quippe qui, & Gentilium litterarum raro vtuntur exemplis, sed quasi canonicis, & ecclesiasticis. Hæc Hieronymus sic nos veterum scriptorum, qui passim harum epistolarum testimoniis vtuntur, auctoritatem sequimur, & non tantum nostri quoque temporis consuetudinem, quæ eas recipit, & quotidiana lectione, atque vsu in doctrina, & ecclesiarum administratione, ecclesiasticísque iudiciis celebrat, & frequentat. Magdeburgenses verò nec ecclesiarum consuetudinem curant, nec auctoritatem veterum earum testimoniis vtentium reuerentur: vt faciant in epistolis Apostolicorum Pontificum, quod Manichæi in scripturis Apostolorum prius fecerunt, tametsi dispar sit, & inæquale Magdeburgensium, & illorum crimen. Recte itaque in istos conuenit, quod Theodoretus Cyri episcopus in prœmio commentariorum epistolæ ad Hebræos aduersus Arianos eam negantes scripsit, At inquit, tametsi nihil aliud, tamen huius epistolæ in ecclesiis antiquitatē vereri eos oportuit, ab eo, enim vsque tempore, quo ecclesiæ Pauli epistolas receperunt, fructum ex huius epistolæ doctrina, & lectione percipiunt. ita quoque Magdeburgenses tametsi nihil aliud, tamen harum epistolarum in ecclesiis antiquitatē reuereri oportuit. Ab eo enim vsque tempore, quo ecclesiæ horum Pontificum epistolas acceperunt, fructum ex earum doctrina, & lectione percipiunt Causa deinde, quæ Arianos ad negandam epistolam Pauli ad Hebr. impulit; eius quoque causæ, quæ Magdeburgenses ad negandum horum Pontificum epistolas commouit, similis est. Cum enim, inquit Theodoretus, non possent refellere, quæ Paulus de diuinitate filij clarissimè scripsit, totam epistolam eiicere decre-

Quid Theod. de epist. ad Hebr. scripserit, quod in Magd. quoque quadrat.

uerunt. sic centuriatores cum non possent aliter refellere quæ hi sanctissimi, & Apostolici Pontifices, cum de aliis, quæ Lutherani negant, tum in primis de principatu episcopi Romani, & de appellationibus ad eum grauissimè scribunt, & à sanctis Apostolis tradita, & sancita esse clarissimè in his epistolis affirmant, totas epistolas exemplo Arianorum negare decreuerunt. Et beatus Augustinus in epistola ad Hieronymum 19 Manichæi, inquit, plurima diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error clarissima sententiarum perspicuitate conuincitur, quia in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt, ita tamen vt eandem falsitatem non scribentibus Apostolis tribuant, sed nescio quibus codicum corruptoribus: quod tamen, quia neque pluribus, nec antiquioribus exemplaribus, neque præcedentis linguæ auctoritate, vnde Latini libri interpretati sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate superati, confusique discedunt. sic istis euenit, qui idem de epistolis Pontificum Apostolicorum dicere ausi sunt, quod de scripturis Apostolorum Manichæi. Aiunt enim aut de integro cōfictas esse, aut fœdissimè corruptas: sed quia nec hoc posterius pluribus, neque antiquioribus exemplaribus, neque auctoritate præcedentis linguæ Græcæ, vnde epistolæ Clementis translatæ sunt, probare aliquando potuerunt notissima omnibus veritate. vt de illis dixit Augustinus, superati, confusique discedunt, vtinam ad pœnitentiam confusi, dum facultas adest, sicut beatus Cyprianus ad Demetrianum scripsit, dum adhuc aliquid de sæculo superest, quando enim, inquit istinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est: nullus satisfactionis effectus: hic vita aut amittitur, aut tenetur. Hactenus de priore genere testium, dicendum est deinceps de altero.

De iis, qui epistolas Pontificum Apostolicorum apud veteres citarūt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obiiciunt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas à Magd. earum auctoritatē probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobū libris

Recognitionum præposita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacob. de qua Photius. & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostoli eorum citarunt.

Cap. 23.

ETsi non est opus alios testes quærere, vt summus orator pro Flacco dixit, vbi ipsi, qui iudices futuri sunt, testes esse possunt, ne tamen nobis deesse putentur, hoc quoque genus testium producemus, nempe eorum, qui de his epistolis in libris suis meminere, carúmque auctoritati testimonium dederunt: non loquor nunc de Pontificibus, qui contra omnem æquitatem, & rationem Magdeburgensibus suspecti sunt, sed de aliis. Ac primum, quia tāta est apud vos Gratiani auctoritas, quod vobis gratulor, vt eam nobis contra has epistolas obiiciendam esse putaretis, merito, & quidem exemplo vestro admoniti, eos, qui ante Gratianum harum epistolarum decreta simili studio, & industria collegerunt, quos ille posteà imitatus, & secutus est, vobis pro defensione earū obiiciemus viros magna auctoritate, & excellenti doctrina, ac vitæ probitate, Iuonem dico episcopum Carnotensem ante quadringentos quinquaginta annos, Burcardum episcopum Vormaciēsem, adhuc eo antiquiorem, tum Anselmum Lucēsem ante annos prope quingentos, hi enim, vt dixi, ante Gratianum harum epistolarum decreta studiosè collegerunt, & in certos locos communes distributa suis illa quidem auctoribus assignarunt, vt sic digesta, & notata ad vsum ecclesiæ omnibus in promptu essent. Cepit verò primus hoc studiū ante annos nongentos Isidorus Hispalensis hortatu 80. episcoporum, vt ipse in prologo his verbis scripsit, Compellor à multis tam episcopis, quàm reliquis seruis Christi canonum sentētias colligere. & paulò post, Deinde quarundam epistolarum decreta virorū Apostolicorū, interseruimus, id est, Clemētis, Anacleti, Euaristi, & cæterorum Apostolicorum, quas potuimus hactenus reperire epistolas, vsque ad Syluestrum Papam, postmodum vero Nicenam synodum constituimus, &

De colectorib. decretorum.

deinceps reliqua decreta præſulum Romanorum, vſque ad ſanctum Gregoriũ. Hactenus Iſidorus. An non eſt fide dignus auctor, & ex numero Patrum, ſanctus Iſidorus, & ætate Caroli Magni antiquior? vnde didicit beatus Iſidorus tribuere auctoritatem epiſtolis Pontificum Apoſtolicorum, niſi à maioribus ſuis? Quomodo ergo tam apertè fallere voluiſtis, vt diceretis, neque facilè reperias has epiſtolas ab vllo Patrum, aut fide digno auctore ab hoc ſæculo vſque ad Caroli Magni ætatem citari. ſic enim in accuſatione veſtra ſcripſiſtis. an fortaſſe non citauit epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum, qui eas, & earum decreta ad vſum eccleſiæ catholicæ collegit, vt in promptu eſſent omnibus ad citandum? Ne autem hoc quoque opus Iſidori fictum eſſe, more veſtro dicatis (hoc enim perfugium vobis paraſtis negandi omnia, quæ niſi negetis, veſtra defendere non poteſtis) meminit eius Igmarus Archiep. Rhemenſis in libro de variis capitulis eccleſiaſticis cap. 27. de tranſlatione è Græco, conciliorum, & canonum. ſic enim ait, & beatus Iſidorus in collectario ſuo de canonibus, quatuor æditiones Nicæni concilij compaginauit. & rurſus cap. 33. non ſolum meminit, ſed laudat etiam Hæc ſunt, inquit, quæ prædictus Iſidorus in collectario ſuo de canonibus diligentiſſimè præſcripſit, quem vtique ſi quis ſtudioſè perlegerit, pleniſſimè illa, quæ nos ſummatim tetigimus, ſe inueniſſe gaudebit. Vixit autem, vt ſcitis, Igmarus Rhemen. ſub Carolo, & Ludouico filio, & ad eum Benedictus 3. & Nicolaus primus epiſtolas ſcripſerunt. In vno ergo Iſidoro octuaginta epiſcoporum teſtimonium contra commentum veſtrum producimus. hi enim, niſi has epiſtolas Pontificum Apoſtolicorum veras, & omni ſapientia, & vtilitate plenas eſſe ſcirent, nunquam ſanctum Iſidorum ad colligendum coegiſſent, vt idem Iſidorus in Prologo ſuo teſtatur, ſic enim ait, ſcire autẽ vos volo 80. epiſcopos, qui hoc opus me incipere, & perficere coegiſtis, & quæ ſequuntur. Igmarus verò cap. 15. libri ſui, quem paulò ante dixi, loquẽs de Symbolo Apoſtolorum epiſtolam Clementis ad Iacobum fratrem domini citat, & cap. 17. loquens de nono canone Apoſto-

In Iſidori prologo teſtimonium 80. epiſc. pro epiſt. Pont. Apoſtolicorum.

lorum, epistolam Anacleti primam item citat: & cap. 18. loquens de non eiiciendis episcopis citat etiam eiusdem Anacleti epistolam 2. Possem hic ex illo sæculo Caroli, & Ludouici citare testem epistolæ Clementis, quæ vobis propter Iacobũ fratrem Domini iam mortuum, valde suspecta est, imò opinione vestra planè cõficta, & propter doctrinam beati Petri, quæ in ea recitatur maximè odiosa, testem dico epistolam Nicolai primi, quam vos fictam esse, scio, non dicetis, tum ne vobis derogetis, qui testimonio epistolarum Nicolai in centuria 9. abuti voluistis, id quod in aliorum quoque Pont. epistolis à sexto sæculo facere cœpistis, tum ne simul totam causam regis Lotarij, & Theupergæ vxoris, de qua epistola Nicolai scripta est, fictam facere videamini. Sic igitur ille in epistola ad Episcopos, & Archiepiscopos in regno Lotarij, qui à matrimonio Theupergæ vxoris propter pellicem discedere volebat, scripsit. Sermonem illius, qui nobis per beatũ Clementem recitatur, attendite: Quid in hominum peccatis adulterio grauius? secundum namque in pœnis obtinet locum; Quoniam quidem primum habent illi, qui aberrant à Deo, etiam si sobriè vixerint. Propter quod vos ô presbyteri Ecclesiæ, Ecclesiam excolite, & adornate sponsam Christi ad pudicitiam. Hæc Nicolaus ante annos septingentos ex epistola Clementis ad Iacobum recitauit, imò hic Pont. Nicolaus totam hanc causam defensionis epistolarum pontificum apostolicorum aduersus quosdam episcopos earum inimicos illis temporibus suscepit. quos quia Magdeburgenses ad dicendum testimonium in epistolas Zepherini, & aliorum omnium pontificum superiorum in tertia Centuria produxerunt, nos rursus eorum testimonium in eosdem ipsos Magdeburgenses producamus: Vt suo mucrone confodiantur, id est, à suis testibus redarguantur. Sed recitemus prius, quæ Magdebur. in 3. Centuria de epistolis pontificum tertij sæculi scripserunt. & fuisse inquiunt, semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot sæculorum epistolas à tempore, quo primum citari cœperunt, pro apocryphis & suppositititiis habuerũt, eo quod in codice cano-

Igmarus Rhemensis Archi. ante annos 700 epist. Clem. ad Iacob. & epist. Anacleti citat.

rum non inuenirentur, nec à Conciliis generalibus susceptæ & approbatæ vnquam essent, sed tantum à Romanis tanquam à suspectis & domesticis testibus iactarentur, apparet (inquiunt) ex Grat. dis. 19. c. Si Romanorum pont. hactenus Magd. Audiamus nunc testimonium illorum, qui ex isto capite Gratiani in epistolas pontificum citati sunt testes, auctore Nicolao primo, cuius testimonio vsi sunt Magdeburg. vt intelligant omnes, rectè & istos, sicut Daniel iniquis illis iudicibus Israel dixit, in caput suum mentitos esse, Quamquam quidam (inquit) vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonũ codicis corpore esse descripta, & ideo inter canones non esse assumenda, cum & ipsi, vbi suæ intẽtioni hæc suffragari conspiciunt, in omnibus illis indifferenter vtãtur: & solum nunc ad diminutionem sedis apostolicæ potestatis & suorum augmentum priuilegiorum minus accepta esse perhibeant. ergo illi, qui inter Episcopos & Archiepiscopos Galliæ, ad quos Nicolaus scripsit, sic sentiebant, veras esse priscorum pontificũ epistolas confitebantur, quas vos negatis. non enim cõtendissent non esse eas inter Canones referendas, si vt vos vultis, apocryphas & supposititias, ac nõ potius veras, & suorum auctorum esse putarent. aliud est enim negare veras esse, quod vos facitis: aliud negare earũ auctoritate priuilegia sua abrogari, quod illi faciebãt. Deinde si suppositas esse illi credidissent, nunquam earum testimonio vsi essent, vt quidem vsos esse testis vester idémque noster Nicolaus pontifex testatur. Præterea solum ad diminutionem potestatis sedis apostolicæ, & ad augmẽtum suorum priuilegiorum, vt idem testis Nicolaus ait, illa decretalia põtificum minus accepta esse illi perhibebant: at vos Magd. non ad diminutionem solum potestatis sedis apostolicæ epistolas priscorum pontificum negatis, hoc enim faceretis, si tantum decretum de appellationibus repudiaretis, sed ad diminutionem dogmatum catholicorum, & ad defensionem doctrinæ vestræ, quam, nisi epistolas illas negetis, aliter defendere non potestis. sentitis ne iam Magd. quod testimonium tribuant epistolis cõtra vos

Quemadmodũ cap. Si Rom. dis. 19. à Magd. obiectum in eos retorqueatur.

Quomodo testis à Magd. citatus contra epistolas, auctoritatē epistolarū probet.

vestri illi testes? sed prosequamur reliqua: & videamus quemadmodum contra illos Nicolaus testis Magdeburgensium nō quidem veritatem epistolarum, quam illi ipsi confitebantur, sed auctoritatem, quā negabant, probet, quo magis intelligatis, quantum inter vos, & illos, quorum similes videri voluistis, distet. si ideo (inquit) non esse decretales epistolas priscorum pontificū admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, ergo neque sancti Gregorij, nec vllius alterius, qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, aliquod institutū, vel rescriptum recipiēdum est, eo quod in codice canonum non habeatur, adscriptum. ergo doctrinam eorum & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habētur adscriptæ, de codicibus suis abradant, vt quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? tametsi illud vos Callidius, quam illi, quod non putastis consentaneum esse, confiteri veras illorum pontificū apostolicorum epistolas, & non habere eas acceptas & ratas. Constat ergo, non de veritate, epistolarum priscorum pōtificum, sed de earum auctoritate canonica testes illos disceptasse, quos Magd. ex epistola Nicolai apud Gratianum in easdem epistolas citarunt. Pergit verò Nicolaus refellere illos, & epistolarū illarum canonicā auctoritatem, quam negabant, probare decretorum Leonis & Gelasij, quos recipiebāt, auctoritate. restat (inquit) nimirum, quod decretales epistolæ Romanorum pont. sunt recipiendæ, & si non sunt codici Canonum compaginatę, quoniam inter ipsos Canones vnum beati Leonis capitulum constat esse permixtum, quo ita omnia decretalia constituta à sede Apostolica custodiri mandantur: vt si quis in illa cōmiserit, nouerit sibi veniam denegari, dixit enim cap. 10. suarū decretalium, ne quid verò sit, quod prætermitti à nobis forte credatur, omnia decretalia cōstituta tam bonæ recordationis Innocentij, quàm omniū prædecessorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis ita nostra declaratione custodiri mādamus, vt si quis in illa cōmiserit, veniā sibi nouerit deinceps denegari. dicendo verò omnia de-

Quomodo testes ex epistola Nicolai contra epistolas citati veritatem earū confiteantur.

Leonis Magni testimoniū pro epistolis pontificum Apostolicorum.

cretaliũ constituta, nullum de decret. constitutis prætermisit, quod nõ mãdauerit esse custodiẽdum: & rursus asserendo omnium prædecessorum nostrorũ, nullum pontificum Rom. qui ante se fuerunt, excepit. & paulò post, itaque nihil interest, vtrum sint omnia, nec ne, decretalia sedis apostolicæ statuta, inter canones conciliorum immixta, cum omnia in vno corpore cõpaginari non possint: & illa eis intersint, quæ firmitatẽ iis, quæ desunt, & vigorem suum assignent. hoc dixit Nicolaus propter ista duo decreta Innocentij & Leonis. quæ sunt inter canones, quibus priscorum pontificum epistolæ confirmantur. bene autem habet, quod Magde. epistolas Leonis non negant veras esse, quarũ testimonio ipsi in Centuriis aliquando vti solent, vel, vt melius dicam, abuti: nec epistolas Gelasij negant: de quo subiungit idem Nicolaus, consonat autem huic beatissimo Leoni Papæ etiam facundiss. sanctus in decretis suis Papa Gelasius ita inquiens, decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorum patrum cõsultatione dederunt, venerabiliter suscipiendas decernimus. in quo notandum est (inquit) quod non dixit, decretales epistolas, quæ inter canones habentur, vel quas moderni pontifices dederunt, sed quas beatissimi papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma dederunt. dicẽs autem diuersis temporibus etiam illa tempora vir sanctus cõprehendit, quæ crebrescentibus paganorum persecutionibus ad sedem apostolicam deferri causas episcoporum difficillimè permittebant. hactenus Nicolaus. Cum igitur Magd. episcopos quosdam Galliæ testes in epistolas priscorum pontificum citauerint, qui nunquam eas epistolas falsas, & suppositas esse dixerunt, sed potius veras esse & suorum auctorum, quorum esse feruntur, confessi sunt, superest, vt Magdeburgensibus dicamus, vt iterum repetam, quod Daniel illis senibus inueteratis dierum malorum, & iniquis iudicibus, rectè & vos mentiti estis in caput vestrum: ipsi enim vestri testes vos condemnant: qui satis veras esse epistolas aiebant, quarum testimonio, cum è re sua erat, vtebantur: illud tantum obiicientes non esse

Gelasii testimonium pro epistolis pontificum Apostolicorũ.

Testimonium epistolæ Clem. ad Iacobum in Photio const.

inter canones relatas. sed de his satis. Deinde Photius patriarcha Cōstantinopolitanus eruditissimus auctor, ante annos item septingentos, in eo opere, quod de libris à se lectis composuit, quod Bibliothecam appellauit, epistolas duas Clementis ad Corinthios. & aliam eiusdem Clementis ad Iacobum fratrē Domini, se ait legisse. an negabitis satis idoneum testem esse antiquitatis epistolæ huius Photium Græcum auctorem, hominem præsertim parū Ecclesiæ latinæ studiosum, imò aliquando æmulum, & obtrectatorem? an dicetis blandiri voluisse, & in gratiam Ecclesiæ Latinæ epistolam circa tempora Caroli Magni . vt vos somniastis. fictam, inter libros veterum à se lectos, referre voluisse? quid hoc amentius? Accedit etiam testis epistolæ Clemētis ad Iacobum fratrem Domini, his omnibus, quos dixi, antiquior Rufinus Toranus. qui in prologo librorum eiusdem Clemētis de beati Petri cum Simone Mago disputationibus, affirmat, olim hanc epistolā interpretatam esse & æditam: quodque in ea de omni ordine ecclesiastico contineretur, id quod Magdeburgenses premit, & ferre nō possunt. Vertisse autem Rufinum è Græco in Latinum libros istos, quos dixi, in quorum prologo hoc testimonium epistolæ Clemētis tribuit, Testis est Gennadius vetus auctor, in scriptoribus Ecclesiasticis. Illud autem, quod fortasse parum rem considerāti auctoritatem epistolæ imminuere videri posset, quod in principio librorum eiusdem Clementis de Petri sermonibus, & disputationibus cū Simone, quos ab hæreticis deprauatos fuisse Epiphanius, Hierony. & ipse idem eorum interpres Rufinus testes sunt, ab eodem Clemente collocata est, vt Photius quoque Constantinopolitanus in bibliotheca sua testatur, & vt nos in ipso exemplari Græco vidimus, hoc inquam auctoritatem eius non eleuat. Sed magis auget: si quidem propter magnam epistolæ auctoritatem factum est, vt ab illis libris separaretur & reliquis epistolis eiusdem Clementis adiungeretur. Itaq; sicut ex libro Enoch apocrypho ab apostolo Iuda testimonium, quod inde in epistola sua citat, separatum est, & canonica auctoritate deinceps sancitum, sic epistola

Testimonium eiusdem epist. in Rufino ante annos mille cc.

Gennadius.

Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quæ continet doctrinam beati Petri in ordinatione Clemen. & in ea, vt idem Rufinus ait, de omni ordine ecclesiastico continetur, vt ecclesiasticam auctoritatem, quæ ei debebatur haberet, meritò à libris illis Clementis, quos hæretici contaminare iam tunc ausi erant, à Sanctis patribus olim seiuncta est, quæ enim alia causa esse potuit, nisi hæc, cur quibus libris ab auctore præposita fuerat, olim ab eis separata, & separatim translata, atq; ædita fuisset? aut si Rufinus propriam horum librorũ esse putabat, cur eam toti operi non præposuit, auctoritas igitur ecclesiasticæ consuetudinis, quæ illam iam inter decretales epistolas pontificum apostolicorũ receperat, hoc fecit. hinc quoque factum est, vt altera epistola Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, quæ in altera æditione similium librorum ferebatur, non sic fuerit separata, & inter cæteras epistolas decretales relata, quia scilicet nullum decretum continebat: nihil enim aliud agebat quàm monere, & hortari, vt libri isti sermonum Petri non communicarentur cum alienis à religione Christiana neque cũ vllis aliis, nisi probatis, quod iam tũc (inquit Petrus) sermones sui falsis interpretationibus deprauarentur. quasi ipse sic sentiret, vt hæretici aiebant, tametsi nõ sic prædicare auderet. deinde subiungit, οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς τὸν ἐμὸν νοῦν ἐπαγγελλόμενοι οὓς ἤκουσαν ἐξ ἐμοῦ λόγους, ἐμοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς φρονιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἑρμηνεύειν λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατηχουμένοις τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδὲ ἐνεθυμήθην, εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος τοιαῦτα τολμῶσι καταψεύδεσθαι. πόσῳ γε μᾶλλον μετ' ἐμὲ ποιεῖν οἱ μετ' ἐμὲ τολμήσουσι. qui (inquit) nescio quomodo meã mentẽ profitẽtes, Sermones, quos ex me audierunt, magis intelligẽter, quã ego, qui eos locutus sum, interpretari conãtur, affirmãtes iis, quos erudiunt, hũc esse sensum meum: quem ego ne cogitaui quidem. quod si, me adhuc viuente, hæc mentiri audent, quanto magis idem post me, qui me consequentur, audebunt? valde hæc congruunt cum eo, quod Sanctus Ireneus lib. 3. c. 4. scribit de hæreticis illis, qui aiebant, non vt haberet veritas, sed in hypocrisi, quemadmodum vnusquisque

De epistola Clem. ad Iacobum præposita libris Recogn.

De altera epistola Clementis ex persona Petri ad Iacob.

Testimonium e pistola Clementis ad Iacobum in Synodo Vasensi 18. episcoporum ante annos millecentũ.

capiebat, apostolos docuisse, & in eodẽ libro c.2. dicent se (inquit) non solum presbyteris, sed etiã apostolis esse sapientiores, & sinceram inuenisse veritatẽ. Redeo ad epistolam Clemẽtis ad Iacobum fratrem Domini, cui etiam testimonium tribuerũt 18. Episcopi ante annos mille centum sub Theodosio minore in Synodo Vasensi prouinciæ Narbonensis cõgregati. Recitemus testimonium: sic enim aiunt, cap.6. Ex epistola sancti Clementis vtilia quæque præsenti tempore Ecclesiis necessaria, sunt honorificè præponenda: & cum reuerentia ab omnibus fidelibus, ac præcipuè Clericis recipienda. Ex quibus quod specialiter placuit, propter venerandam antiquitatem, statutis præsentibus roboramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi Petri apostoli institutione commemorat dicens. Quędam etiam ex vobismetipsis intelligere debetis, si quæ sint, quæ ipse (de Episcopo loquuntur) propter insidias hominum malorum, non potest euidentius & manifestius proloqui, verbi gratia, si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, & quæ sequũtur, ne omnia recitem. Iam ne vident Magdeburgenses tot vererum testium locupletissimum testimonium antiquitatis venerandæ huius epistolæ? Quod si ab illis iã tunc tam veneranda erat epistolæ huius antiquitas, & cum tanta reuerentia recipienda esse ob venerandam eius antiquitatem: quæ inde sumebant, iudicarunt, quanto magis à nobis, qui post illos amplius mille cẽtum annis sequimur, veneranda & colenda est? item in Cõne. Metensi celebrato ab archiepiscopo Treuerẽsi Rotbodo, siue Roboto & episcopo Virdunensi, & Arnoldo episcopo Trullensium cum multis sacerdotibus ante annos sexcentos & amplius c.8. Quæsitũm est (inquit) à sancta Synodo, quid de iis sacra fieri auctoritas iuberet, qui cum prædictis excommunicatis communionem habeant. nam non tantum laici, verum etiam presbyteri in celebratione Missæ excommunicatos recipiunt: & quid de iis, qui in eadem excommunicatione mortui fuerint? deinde subiungit, verũ ad hæc tãta auctoritas prolata est, sanctus Petrus Apostolus in ordinatione S. Clemẽtis ita plebes alloquitur, si inimicus

est alicui pro actibus suis, vos cũ illo nolite amici esse, & prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui ipsum sentitis aduersum : sed neque loqui iis, quibus ipse nõ loquitur, istius transgressores S. Petrus, & omnis auctoritas excõmunicat. Hactenus Synodus. quæ non solum testimoniũ epistolæ Clementis citauit, sed quantæ id testimoniũ auctoritatis esset, testata est, cùm ait, verum ad hæc tanta auctoritas prolata est, S. Petrus in ordinatione Clementis, & quæ sequuntur. Denique vt hoc genus testimoniorum finiam, quia Magdeburgenses nobis vnum tantũ testem produxerunt monachũ cognomento Kaltheisen, Germanũ, vt opinor, cui tantum fidei tribui voluerunt, vt eius testimoniũ solius in epistolam Clem. & Anacleti satis esse crederent. idcirco, quando tam religiosa in dicendis testimoniis natio Germanica putatur, eosdem postremo hoc loco nationis suæ testibus conuincam. In Triburiensi enim Synodo, Arnoldo Imperatore, ante annos, amplius sexcentos epistolæ Clementis ad Iacobũ Anacleti, Alexandri, & aliorũ Pontificum epistolis non semel & iterum, sed sæpius testimoniũ fidei dederunt viginti duo Episcopi Moguntiacensis, Agrippinen, Treuiren, Fugising. Eistatẽsis, Radasbonen, Augustinian. Constãtien, Curiẽ, Basileen, Stazburgen, Spirien, Vormacien, Brumen, Vuirdunen, Hiltineshermenen, Vuiziburgen, Haluarastaten, Meten, Nimidens, Padarbrunen, Osnebrugen. Conferte nunc Magdeburgenses Centuriatores tempora nostrorum testiũ, numerum, fidem, & auctoritatem cum vno vestro Kalteisen, recenti, & teste ignoto, qui ante annos sexaginta nõ amplius in epistolas, quas prius oderat, testimonium dixit. imò venit mihi in mentẽ, vt vobis dicam quod quidã optimus, & eloquentiss. patronus causarum aliis, qui ignotosquoque testes quærebant olim dixit, à testibus quæretis ignotis, ipsi coniectura nihil iudicabitis? & de quibus aliis testes esse debetis, de iis ipsis alios testes audietis? Ac coniectura quidem facilè est iudicare, epistolas scripsisse priscos illos, & Apostolicos pontifices. etenim si fuit aliquando necesse, vt posteriores pontifices, sæpe ac multas decretales epistolas, cũ pax ecclesiarũ erat,

Testimonium grauissimũ epistol. Clem. ad Iacobũ, & Anacleti, & Alexãdri in Synodo Germanica ante annos Dc.

Quàm sit probabile scripsisse epistolas primos illos pontifices Apostolicos post beatum Petrũ.

scriberent, quanto magis fuisse iudicandum est, cum erant bella, pugnæ, pericula cum magistratus, imperatores, reges, populi, ciuitates gentes, domestici, alieni, Christianis insidiabãtur? cum nullos cœtus iniri, nulla concilia Christianorum haberi patiebantur? an non sancti Apostoli cùm epistolas scripserunt, exemplum epistolas scribendi, successoribus præbuerunt? ac si is, qui præest, in solicitudine, vt apostolus ait, præesse debet, an non pertinet ad solicitudinem ad absentes scribere? debet enim talis esse episcopus, vt sicut idem Apostolus ad Titum scripsit, potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere: hoc autem apud absentes nisi per epistolam fieri non potest. sic Dionysius, Ignatius, & Polycarpus Apostolorũ discipuli epistolas, quæ adhuc extant, scripserunt. Verum: inquient Magdebur. nõ enim negare se, quin epistolas Apostolici pontifices scribere, & potuissent, & debuissent, sed scripsisse has, quas habemus, hoc negare. Sed quomodo non negent, cùm nisi negent, neque doctrinam, neque sectæ suæ disciplinam defendere vllo modo possint? At qui nos, quæcunque in eas hactenus obiicere potuerũt, planè falsa esse docuimus: & puto ne Magdeburgensibus affatim satisfecisse. ac ipsi quidem alia argumenta, aut alios testes nõ habẽt. nobis verò cum vtrumque suppleat, quid eis superest, nisi vt vel alias epistolas ab illis pontificibus scriptas proferant, si has negant, & alias scripsisse concedunt: aut has sanctissimas, & grauissimas, ac omni memoria antiquiores, quas longinquitas temporis, excipiente memoria, & ecclesia eis vtente, consecrauit, recipiant, si à communi hominum more, ac ratione abhorrere nolunt. Repetam enim hic, quod ex Platonis libro 7. de legibus iterum memini, cum antiquitatem canonum Apostolorum libro primo defenderẽ, omnes homines, inquit, eas leges venerari solere, vereríque in eis quicquam nouare, in quibus adoleuerunt, educatiq́ue essent: quæque diuina quadam sorte multis sæculis immutabiles permansissent: neque recordarentur, nec audissent, aliter eas vllo vnquam tempore habuisse. Hæc Plato, quæ cum nostra sint, quia rectè ab illo

Quid Plato de antiquis, & nũquam mutatis legibus scripserunt.

ab illo dicta sunt, licet ea ad nostram causam trãsferre, id est, ad defensionem epistolarum, quæ decretis, & legibus ecclesiasticis plenæ sunt. quas diuina quadã prouidentia tam multis sæculis immutabiles mansisse, ne ipsi quidem, qui eas negant, negare possunt: cum neq; recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium sæculorum cognoscere possint, aliter eas vnquam habuisse, quam nunc habeant. Quod si hoc rursus Centuriatores adhuc negent nempe multis sæculis immutabiles mansisse, nos non vnum, aut alterum, sed plures testes habemus, tot saltem sæculis non fuisse mutatas, quot ab Isidori Hispalensis ætate vsque ad nos fluxerunt. is enim easdem epistolas ad vsum ecclesiæ catholicæ ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas posteris reliquit, quales nunc habemus, quarũ doctrina, & decretis semper ecclesia catholica vsa est, & nunc vtitur. Sed cum Magd. has pontificum Apostolicorum epistolas propter doctrinam, & Apostolicas traditiones decretorum, quæ in eis ferũtur, quibus tota Lutheranorum disciplina coarguitur, & frangitur negent, & eas tanto studio oppugnent, & delere cupiant, & nos easdem rursus tãquam testes sanctissimos traditionum studiose defendamus, rogabo eos, si istis ipsis decretis propter rationem, & auctoritatẽ, qua cõsistunt, adhuc vtitur ecclesia, eorumq; consuetudo ex Apostolica traditione profecta in ecclesiastica disciplina semper viget, an decreta, ista minus valebunt, si has epistolas vt ipsi cupiunt, & laborant, dicam non haberemus? frustra igitur Magdeburgenses in eo laborant, & sudant, in quo nihil ab eis hactenus profectum est, neq; proficitur, neq; profici potest. Consuetudinẽ enim omniũ ecclesiarũ tollere nõ possunt: imò neque negare, nisi ex eorum numero esse pergant, quos Apostolus contẽtiosos vocauit, id est, qui obedire nolũt ecclesiis, earumque cõsuetudines ex Apostolica traditione profectas, & fideliter omni tempore conseruatas tenere: quos in alio loco idem Apostolus subuersos, & proprio iudicio condemnatos esse dicit. Coniectura itaq;, vt paulò ante dicebam, facile est, perspicere, scripsisse quidem epistolas aliquas pontifices illos Apostolicos,

Quam multis sæculis epistolæ pontificũ Apostolicorum immutabiles permanserint.

quorum epistolas Magdeburgenses nunc negant: scripsisse verò has, quas habemus, quia nõ ita facile est argumentis, & indiciis, ac coniecturis cognoscere, & iudicare, superest, vt proximo capite eodemq; extremo aliquanto fusius de hoc agamus.

De decretis epistolarum quinque Clementis quomodo nõ auctoritate ipsarum epistolarum sed consuetudinis omnium Dei Ecclesiarum à sanctis Apostolis institutæ & traditæ consistant, & de argumentis antiquitatis quæ ex iis ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græce, & de aliis quibusdam obseruationibus. item de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, qua scriptæ sunt, impressa cernantur, & quæ argumenta, scriptas esse latine.

Caput 24.

Rgo quia paulò ante à Magd. requirebam, vt relictis testibus ignotis, aliquid ipsi cõiectura iudicarent, operæ preciũ est, vt doceamus eos Experiri in epistolis ipsis, quemadmodum coniectura de iis ipsis epistolis iudicium facere possint: & de quibus testes quærunt, de iis ipsi aliis testes esse. sunt enim in ipsis epistolis impressa vestigia non rara, quibus ætatẽ illam Apostolicam mediocriter sagacibus odorari liceat. & ne longum fiat, si omnes põtificum Apostolicorum epistolas persequamur, faciamus hoc in decretis quinque epistolarum Clementis, & trium Anacleti, vt hoc exemplo qui voluerit, reliqua persequatur. Ac vt inde incipiamus, Si qui, inquit, ex fratribus negotia habent inter se, ne apud cognitores sæculi iudicentur, Gentiles dicit, quos verbo illo sæculi distinxit à fratribus, qui ad futurum sæculũ, & ad patrem futuri sæculi, & ad filios resurrectionis pertinent, si tamen in fide & dilectione vsque ad finẽ perseuerauerint. idem prohibent Apostoli in lib. 2. eiusdẽ Clementis de Const. Apost. c. 46. ne, inquit, cognoscãt gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittantur. an hic non coniectura perspicitur, scriptum esse hoc à Clemente, non solum

Decretũ de non adeundis Gentiliũ iudicibus.

quia in eandem sententiam libro 2. suo de Constit. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorum, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebantur, idem enim prohibuit, & eadē ratione Paulus Apost. Corinthiis, eos, qui secus faciebant, reprehendens, Sic non est inter vos, inquit, sapiēs quisquam, qui possit iudicare inter fratrem, & fratrē, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? illud verò etiam quàm rectè cum illa ætate conuenit, quod huic decreto de cognitione caussarum adiunctū est, sed apud presbyteros ecclesiæ, inquit, quicquid illud est, dirimatur, adducaturque res ad cōcordiam, (hoc enim significat συμβιβάζεσθαι, quo verbo vsus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omni modo obediant statutis eorum. presbyteri enim adhibebantur, vt eum, qui iudicio, & concordiæ acquiescere nolluisset, cogerent ad parendum, eiiciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpsissent, in eos, tanquam in sicarios, Gentiles, qui dominabantur, profectò animaduertissent. Quis est ergo tam parum sagax, qui non odoretur hic, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, id est, à Clemente, cum sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretum, vt Episcopus, inquit, nō sit fidei iussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione sæcularis negotij implicatus, ne à ministerio verbi Dei abstrahatur. hoc ipsum, & eisdē verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. vt libro 2. huius operis docui, cùm huius epistolæ & librorum de Constitut. Apost. characterem conferrem, quod potest argumēto esse, scripsisse quoque hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum ex epistola etiam Pauli intelligi potest, cum scribens ad Tim. nemo, inquit, militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. de ministris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur: item ex actis Apost. cum aiebant, non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Rursus Canon. Apost. 20. iubet, vt Clericus ne sponsiones faciat, & Canon. 81. vt episcopus, aut presbyter

Decretum de fidei iussione, & aduocatione litium non suscipiendis ab ecclesiasticis.

2. Tim. 2.

Act. 6.

ne administrent sæcularia Quare etsi hæc epistola obliterata iam esset, & ignoraretur, nihilo minus tamen hoc decretum vigeret, cuius consuetudo aliunde quã ex Apostolorum traditione manare non potuit. Quæ igitur causa esse potuit fingendi hoc decretum epistolæ, aut quæ temeritas est, rem gestam confiteri, & fidẽ instrumenti negare? quod tametsi non intercessisset, vt Callistratus iurisconsultus aiebat, nihilo minus res gesta veritate factũ suum præbeat illud verò, non spõdere pro aliis, quod Magde. reprehendebant, eatenus in hac epistola à beato Petro prohibetur, vt non sit sponsio negotiosa, & molesta, vt fere solet: vt iam quæ talis non sit, si charitas postulet, saluo ministerio ecclesiastico, fieri possit. Est præterea in hac epistola aliud decretum, vt sacerdotes, & reliqui ministri ecclesiæ, omnes quæ plebes episcopos suos diligere debeant, eorumque præceptis obedire, etiã si ipsi aliter, quod absit, agant. memores, inquit. illius dominici præcepti, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt facere nolite. ipsi autem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt reprehendendi, vel arguendi. sed supportandi nisi in fide errauerint. Videamus an hoc decretum suspectum Lutheranis, & aduentitium rectè videri possit, vt est illis odiosum, & inimicum: ac contra Germanum sit, & Apostolicæ institutionis, & ex eo potius de vero auctore epistolæ capienda coniectura. Qui enim à fide, & obedientia ecclesiæ non recesserunt, nõ possunt obliuisci, vt Lutherani obliti sunt, quod Dominus de illis dixit, quos vocauit Scribas, & Pharisæos, & Petrus in Actis Apost. principes populi, & seniores, Quæ dicũt, facite: quæ autem faciũt, nolite facere quod quidem propter nostros quoque ecclesiarum principes episcopos, & sacerdotes dixit. neque possunt contemnere, vt hæretici faciunt, quod Paulus ad Tim. scripsit, Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem. Si enim tantum honoris deferendum est senili ætati. quantum deferendũ est sacræ dignitati episcoporum, qui sunt principes seniorum, id est presbyterorum? si qua verò de fide episcopi suspicio est, inquiritur in eum in ecclesiis catholicorum: nec vlli parcitur, nisi amplectatur, vt Apostol.

Quatenus spondere pro aliis prohibeatur ecclesiasticis.

Decretum de charitate, & obediẽtia omniũ erga episcopũ. Matth. 24. Act. 4.

Tito præcepit, eum, qui est, secundum doctrinam, fidelem sermonem & formam habeat sanorum verborum in fide & dilectione Christi, sicut idem Apostolus Timotheum monuit. Apostolica itaque est hæc traditio, cuius canon Apostolorum 31. testis est, qui prohibet, ne vllus presbyter, contempto episcopo suo seorsum cõgreget, aut altare alterum ponat, si non est episcopus impius, id est, si non errat in fide. Hoc est ergo quod Magd & cæteri Lutherani pati non possunt, vt in ecclesiis nostris tantus honor & reuerentia episcopis adhibeatur, & tam diligenter, ac seuerè, sicut sancti Apostoli tradiderunt, in hæreticos inquiratur: & hæresi excepta, si quis episcopũ suum propter alias causas mouere, & eiicere studeat, vt tyrannicus puniatur. hãc cõsuetudinem ex doctrina Christi & Apostolorũ institutione profectam ecclesiæ Dei habent, quæ nihilo quidem minus ex Apostolorum traditione ortũ duxisset quã si nunquam his litteris Clementis cõsignata esset. nunc vero cùm consignata sit, epistola traditionem attestatur, & traditio epistolam. Lutherani verò contempta traditione, & Apostolica disciplina, & negata epistola teste, quotidie de suggesto in episcopos nostros propter mores, quos obiiciunt, quasi ipsi sancti essent, nocte, & die furiunt, & bacchantur. Ignari se non episcopos, sed Christum contemnere. Sequitur aliud decretum. Omnes legum diuinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntariè perturbatores ecclesiastica regula, & sancta Communione iudicabat indignos. Hanc quoque consuetudinem cunctæ per Orientẽ, & Occidentẽ ecclesiæ Dei habent, vt qui cõmittunt, ne omnia honestè, & secundum ordinem in ecclesia fiant, sicut Apostolus præcepit, ac canones, quosdã quibus ecclesiæ cõpositio continetur, scientes, & volentes violant, & in eo perseuerant, excommunicentur, & indigni ecclesiastica regula habeantur id est fiant irregulares. quod quidem verbũ clare attestatur apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola, qua illud consignatum est. non enim aliunde ortum duxit verbum hoc irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia, & nunc vtitur: nec aliud significat, quàm quod beatus

Decretum de irregularibus.

Petrus, vt hæc epistola Clementis testatur, iudicauit, fieri quempiam aliquando indignum regula ecclesiastica, id est, indignum, vt fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, vt in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinē ecclesiasticum. non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere pœnæ, & de verbo, ex cuius consuetudine & ecclesiastico vsu prisca interpretatio latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretum factum esse tempore Apostolorū testimonio est consuetudo ecclesiarū omni memoria sæculorum vetustior, quæ istos hodie excommunicat, & irregulares esse iudicat, an non consequens est, vt certa coniectura iudicandum sit, hanc etiam epistolam Clem. in qua decretum ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex cōsuetudine ipsa omnium ecclesiarū legem decreti latā esse, dubitabimus æditam fuisse hanc epistolā decretalem, quæ decretum ipsum cum aliis sanctissimis continet? aut quomodo melius quàm per epistolam decretalem decretorū apostolicorum traditiones ædi, & ad ecclesias tam multas, & tam longinquas deferri poterant? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullum etiam, inquit, presbyterū in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere, absq; eius permissu docebat. Petrū dicit, sed & cunctos presbyteros propriis episcopis in omnibus absque mora obedientes instituente Domino esse debere dicebat. Hic quoque dicēdum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus dicere docuit, si quādo presbyter aliquid in parœcia episcopi sine permissu eius faciat, nos talem consuetudinem nō habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potius habent cōsuetudinem, vt nihil in eis sine auctoritate eius fiat. idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, vt episcoporum, & presbyterorum ministri. Huius consuetudinis quæ ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canon Apost. 39. qui sic habet, Presbyteri, & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant, ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & à quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc consuetudinem ex tra-

De prisca consuetudine verbi irregularis.

Decretum ne quid ecclesiasticum iniussu episcopi à presbyteris, aut diaconis in ecclesia fiat.

ditione, vt dixi, natam confirmat. quam idem Clemens exemplo etiam à sacerdotibus Gẽtilium sumpto lib. 2. de Const. Apost. c. 28. probat. Si enim (inquit) cultores Dæmonum in suis illis ludibriis falsi cultus nihil sine execrabili sacerdote offerunt, aut agunt, quin potius illos putant os statuæ esse, illius quę iussum expectant, & quæcunque iusserit, faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciunt nihil: tantumque ei honoris habent, vt statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi, inquam, qui vanam, & confictam opinionem habent, & nulla spe firma subnixi, ea, quæ sanctitatem, ac religionem habent, imitari student, quanto iustius est, nos, quorum fides splendidissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsunt, honorẽ Deo deferre? ita vt episcopos os Domini esse arbitremur, Hactenus Clem. Hoc exemplo conuicti sunt Magd. peiores esse quam Gentiles, quippe qui minus existimẽt honorandos esse episcopos, quã Gẽtiles honorent sacerdotes suos. hoc enim decretũ ad honorem episcoporũ pertinens, inter cætera, quæ in has epistolas obiecerũt, accusarũt, quibus iam loco suo responsum est. nunc illud tãtum est quærendũ, si hoc decretum fictum esse existimant, & non esse à Petro, & reliquis Apostolis traditum, nec à Clemẽte in epistola scriptũ, imò nec in libris de Cõst. Apost. omnia enim negãt, quid ei propositi fuit, qui finxit? quid hoc cõmento assequi voluit? an voluit, auctoritate Clementis Apostolici pontificis mentita qui sermonem beati Petri in ordinatione sua habitum in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum confirmare? at hoc non opus erat facere tunc, cum ipsa per se consuetudo sine vllius epistolæ Clementis testimonio satis valebat. Quin potius à principio faciendum fuit hoc, id est, scribenda tunc epistola, cum erant recentes Apostolicæ traditiones, & ecclesiasticæ regulæ; tum vt ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur: tum ne obliuio irreperet, & vt cõsuetudo ipsa recens ecclesiæ cõfirmaretur, quæ fuit causa, vt canones à sanctis Apostolis sine scripto traditos, litteris quoq; idem Clemẽs

mandaret. Quod de Apostolicis huius epistolæ decretis hactenus ad probandum eam diximus, dicendũ est de confessione secreta, & de exequiis mortuorũ, eisq; per preces & eleemosynas secundum doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam adiuuandis, vtrumque enim consuetudo omnium ecclesiarum, quæ à sanctis Apostolis instituta & tradita est, defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cum has epistolas compositas, & confictas esse isti somniant, vetustissima erat: & tã alte radices egerat, vt minime opus esset tunc huiusmodi epistolam, & beati Petri in ea doctrinam comminisci. Sed de cõfessione secreta, & exequiis mortuorum affatim libro quarto Magdeburgẽsibus secundum scripturas responsum est. Rursus hanc epistolam, quæ tota doctrinam beati Petri continet, illud quoque argumento est, Clementis esse, quod eadem præcepta dat hic episcopis, presbyteris, & diaconis, quæ idem Clemens scripsit libro 2. de Cõst. Apost. & quod ecclesiam hic in persona beati Petri cum naui comparat, vt fecit in eodem libro 2. in persona Apostolorum, in quo aliquid est ex Platone, cuius fuit perstudiosus, mutuatus, vt Paulus ex poetis solet, quod ipsum testimonio quoque est, esse hanc Clementis epistolam. Plato enim libro 12. de legibus ciuitatem cum naui comparat, & eos qui nauim incolumem seruant, cum mente, ac cum sensibus menti coniunctis, hoc vocat ille in eo loco παράδειγμα, nos exemplũ dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, qua frequenter vti solet: & qua Clemens hic ad imitationẽ scripturæ sanctæ vsus est. quam valde ingeniose, & erudite, ac diuinè explicauit. hoc exemplũ nauis Anacletus quoque, citato Clem auctore, in epist. sua prima eisdem verbis repetiuit. in quo exẽplo illud obiter ad vtilitatem legentium obseruare libet, cum διθαλάσσους τόπους quæ interpres vertit bithalassa loca, cum dubiis mente, & de promissionũ veritate nutantibus Clemẽs comparat, Iacobi epistolam imitatus est, eiusq; locum interpretatus, cùm eum, qui hæsitat, quem δίψυχον, id est, duplicem animo vocat, similẽ esse ait fluctui maris, qui à vẽto agitatur, fluctui scilicet maris, nõ cuicunq;

ſed fluctui maris dithalaſſi, vt ſi dicas, duplicis maris: in huiuſmodi enim locis dithalaſſis fluctus in contrarias partes agitantur. Præterea quæ de diaconis, & eorum officio hic in perſona Petri Clemens præcipit, eadem fere ſunt cum iis, quæ idem Clemens eodem lib. 2. de Conſt. Apoſt. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet, eundem eſſe huius epiſtolę, & illorum librorum auctorem. nec enim diſcrepantia eſt, vt hoc quoque obiter obſeruetur, quod libro 2. de Conſt. Apoſt. cap. 32. præcipitur, vt diaconus nihil tribuat egenti clam epiſcopo in contumeliam eius, ne admurmuratio in eum excitetur, in epiſtola vero ſic ait, vt diaconi ægrotis, quæ neceſſaria ſunt, præbeant cum conſcientia eius, qui præeſt: deinde ſubiungit, quod tamen etiam ſi clam fecerint, non peccabunt: ſcilicet non peccabunt, modo id in contumeliam epiſcopi non faciāt: nec admurmuratio in eos hac occaſione commoueatur. iam de decreto conſtituendi Patriarchas ſiue Primates, & Archiepiſcopos, ſiue Metropolitanos dicam, quæ in eo veſtigia ætatis harum epiſtolarum appareant, cum de decretis ſecundæ, & tertiæ epiſtolæ Anacleti diſſeram, ne eadem bis repetam. De primis vero Flaminibus, & Archiflaminibus, qui in hac epiſtola ſunt, tametſi ſupra libro tertio quid ſentiendum eſſet, dixi, tamen quia hic eſt locus proprius, vbi argumenta & indicia veſtigamus, vtrum hæc epiſtola illo ſæculo, quo fertur, à Clemente ſcripta ſit, dicendum eſt iterum. quod enim de iſtis iudicibus nullus vetus auctor meminerit, non ſolùm auctoritatem epiſtolæ huius non infirmat, nec antiquitatem eius ſuſpectam reddit, ſed contra potius, non leuis coniectura ex eo fit, non fictā, ſed veram eſſe Clementis epiſtolam. etenim ſi ficta eſt, quæro, vnde qui finxit, ſumpſit primos iſtos Flamines, ſiue Protoflamines, & vnde itē Archiflamines? in quonam libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut nummo? ſi ex nulla antiquitate ſumpſit, ſed ipſe potius finxit, quam nam veriſimilitudinis ſpeciem artificio fingendi imitatus eſt, vt epiſtola, quam fingebat, Clementis eſſe videretur? an non magis mendaciū ſuum ſimul cum imprudentia prodidit, dum & videri,

Quando liceat diacono dare aliquid egēti non conſcio epiſcopo.

De primis flaminibus & Archiflaminib. in epiſt. Clementis, & quomodo ex iis iudicium fiat de antiquitate epiſtolæ.

& credi voluit, veteres fuisse, & illius sæculi Clementis id genus iudices, ac potestates, quas apparere non posset, vnquam fuisse? Quis credat tam hebetem & tam imperitum fingendi fuisse istum? At hoc non fuit Clementi epistolæ auctori cauendum, qui credibile fore non arbitrabatur, ignorasse se, non sic istos iudices olim vocatos fuisse: nec existimabat, difficile futurum esse intelligere, hoc tantum sibi propositum fuisse, vt, cum primos Flamines dixit, primam iudiciariam potestatem, vt Anacletus tanquam interpres Clementis dixit, significaret, quæ in primis ciuitatibus Gentilium erat: cum verò Archiflamines, vt significaret minores iudices, vt idem Anacletus vocauit, qui erant in iis ciuitatibus ethnicorum, quæ erant metropoles. Qui autem non contenti hoc proposito, & mente Clementis adhuc vsum verbi horum nominum quasi à veritate historiæ, & Romanæ antiquitatis alienum reprehendunt, similes sunt iis, qui olim nomen ἔρωτος, id est, amoris in scripturis reprehendebant, quasi ab scripturis sanctis alienum, quos Dionysius Areop. à ratione alienos esse dicit. qui non vim propositi, sed vocabula attendant: quique sonos tantùm auribus insonantes extrinsecus excipiant, quos in mentem penetrare non sinunt, aliud enim significare ait, in scripturis nomen amoris, quam vulgò significet. Sic in epistola Clementis aliud significant Flamines, quam in historiis antiquis Romanorum, quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines enim significant hic non quidem proprie eos, qui erant singuli singulis diis, vt in more maiorum fuisse testatur Cicero, & vt Varro scribit, quorum sacra assiduè operabantur, sed translate eos, qui præerant vel singuli singulis ciuitatibus primariis, quæ erant capita prouinciarũ, vt Alexan. caput prouinciarum, Aegypti, Lybię, & regionis Pentapolit. Antiochia caput prouinciarũ Orientis, & hos vocat Clemẽs Protoflamines, sic enim Leo 9. legit: vel singuli singulis ciuitatibus Metropolit. quæ erant vnaquæque caput suæ prouinciæ. & hos vocat Archiflamines. imò videtur quidem idem Clemens non obscurè significasse non sic appellatos

fuisse olim, sed sic se illos tunc appellare, cum ait, vbi erant Protoflamines eorum, & primi legis doctores: vt enim non vocabantur primi doctores legis, ita neque Protoflamines, siue Primi flamines. de ratione verò trãslationis alij fortassis acutius coniicient, mihi quidẽ cur sic istos iudices translate vocauerit, hæc causa videtur, quia vt Flamines perpetuo erant rei diuinæ addicti, vt ait Andreas Dominicus Floccus Florentinus, qui hactenus Fenestella vocabatur, id quod Metellus Pont. Max satis declarauit, cum Posthumium consulem eũdemq; Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petẽtem, ne à sacris discederet, multa indicta, vt Valerius narrat, vrbe egredi non est passus, sic potestates istæ iudiciariæ prouinciarũ, quãdiu prouinciis præsidebant, omnem curam habebant prouinciis addictã, quarum rebus necesse erat semper operam dare & in munere suo fungendo assiduas esse: præsertim cum, vt Philon Alexandrinus in Flaccum præfectũ Alexandriæ scribit, non iudiciis tantum priuatis, & publicis præessent, sed etiam, inquit, rationibus tributorum, & vectigalium, quibus, inquit, maior pars anni impendebatur. Deinde habebant iudices isti etiam in sacerdotes potèstatem, tametsi ritus, ac religiones prouinciarum mutare non possent, sed potius cõseruare oporteret: quod id e rep. esset, siquidem pro religione, vt ait idem Philon, non minus quam pro anima homines dimicare soleãt, vnde idem rursus sic de Augusto in Caium scribit, non minus solicitus erat de confirmandis singularũ prouinciarum ritibus, quam de Romanis cerimoniis, ac fortassis in hoc tanto studio istorum de non mutandis neque variandis ritibus singularũ prouinciarũ similitudo etiã aliqua maior erat eis cũ Flaminibus, quã cum aliis sacerdotibus, accedit huc, quod vt Flamines siquid vitij in sacris non ritè operandis admitterent, sacerdotio, quod Flaminiũ vocabãt, mouebãtur vt de M. Cethego, & C. Claudio, & de Sulpitio idẽ Valerius narrat, sic qui prouincias susceptas, male gerebãt, accusati, & cõuicti pœnas dabant, vt de Flacco, qui Alexãdriæ, & Aegypto atque Lybiæ præerat, idẽ Philõ scribit. hactenus de ratione trãslationis ducta ex similitudine quadam istorũ

Quomodo, & quare Clemens præfectos prouinciarum Protoflamines, & Archiflamines vocauerit.

inter se, accommodata etiam ad declarandum quam mira, apta & conuenientia mutata sint potestas & iudicia ethnicorum præfectorum ciuitatum, & prouinciarum in potestates, & iudicia præsulum ecclesiarum: vt enim illi iudices vnius ordinis erant, sed diuersi gradus, omnes quidem tanquam flamines, quidam, sed alij, tanquam maiores Flamines, quos vocat Clemens Protoflamines: alij infra eos tanquam minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursus tãquam flamines adhuc minores, quos tunc, vt Anacl. ait, vocabant comites, sic ecclesiarum præsides omnes sunt episcopi, diuersi tamen gradus. alij enim Primates episcopi, infra hos Archiepiscopi, & infra hos rursus Episcopi. præterea oportebat esse illorum mores & iudicia, qualia præsidum quoque ecclesiarum, quibus cesserũt, esse oportet. illos enim oportebat præbere se exemplũ in prouincia omnis abstinentiæ, ac continentiæ, & sic iudicia siue de controuersiis distrahendis, siue de puniendis maleficiis exercere, vt grauiores causas cum optimatibus iudicarẽt, vt nostri episcopi faciunt cum Synodis. vnde Ignatius presbyteros vocat consessum episcopi. hoc autem de iudicandis causis grauioribus à præfecto prouinciæ cum optimatibus ex Philone etiã intelligi potest: is enim accusaturus Flaccum, qui præerat Alexandriæ, quo magis malitia eius pateret, laudat prius, quod initio suæ administrationis, rectè quæ officij sui erant, exequeretur erat enim inquit in sua Functione assiduus, hoc est, quod paulò ante dicebam de similitudine præfectorum cum assiduitate Flaminis in munere suo, sequitur, prudens consiliis, & in iis exequendis industrius, & paulò pòst, gerebat se pro dignitate: grauiores causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat: vetabat cœtus promiscuæ multitudinis, sublatis etiam sodalitiis, quæ prætextu sacrorum vacabant mero & crapulæ: contumacibus seuerus, & rigidus, inductis deinde in vrbem, totam quæ regionem bonis legibus. hactenus Philon. hæc descriptio boni præfecti prouinciæ ita in bonos præsides ecclesiarum, id est, in summos sacerdotes, qui sunt episcopi, quadrat, vt boni præfecti prouinciarum velut

De similitudine præfectorum prouinciarum, & præsidum ecclesiarum.

quidam ſacerdotes religioſi eſſe viderentur, vel potius quidam Flamines, vt Clem. vocat. hoc enim nomen magis illis conueniebat, vt pote, ethnicis idcirco enim idem Clemens noluit facere eos ſimiles ſacerdotibus, ſicut Flaminibus, quia indigni erant hoc nomine: ſacerdotes enim & latine, & Græcè ἱερεῖς à ſacro dicuntur, à quo procul abſunt, ethnici. ob hanc enim cauſam, vt antea dixi, ſacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Conſt. Apoſt. noluit vocare ἱερέας, ſed verbo à ſe facto μιερέας. vt qui non ſacri, ſed potius execrabiles eſſent. illud etiam obſeruandum eſt, cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, πρώτων νομοδιδασκάλους, quoque id eſt, primos doctores legis appellauerit. nempe quia eorum, qui prouincias regebant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo paulo ante Flaccum qui præerat, Alexandriæ Philon laudabat. illud etiam non eſt obſeruatione indignum, quod ex verbo Græco, quo illi ethnici præſides prouinciarum, vt ſic illos nunc vocemus, à principio a Gręcis vocati ſunt, quod etiam pręſidibus eccleſiarum, quibus illi ceſſerunt, conuenit, intelligi poteſt, quod genus gubernationis eſſet illud, & quanta vtrorumque ſimilitudo eſſet. in qua re digna eſt admiratione S. apoſtolorum prudentia à Spiritu Sancto data, qui in illis ciuitatibus, & prouinciis, vbi illi fuerant ſecundum gradus ſuos, ibidem præſules eccleſiarum item ſecundum gradus ſuos eſſe voluerunt, vt facilius noſtris moribus & noſtrorum præſidium gubernationi Gentiles aſſueſcerent, quo eſſent illis ſimiliora, quibus prius aſſueti erant. etenim per Romanos quoque, vt idem Clemens lib 6. de Conſtit. Apoſt. ait, voluit Deus, vt iuſtitiæ lex ſplenderet. eccleſia vero leges humanas rationi, & honeſtati non repugnantes, vt Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγεμόνες ergo vocabãtur illi, quod oporteret eos exemplo vitæ, & morum aliis præire, & illis virtutum omniũ duces eſſe. Simili verbo, & eadẽ ratione præpoſitos eccleſiis vocat apoſtolus ἡγουμένους. quibus præcipit beatus Petrus formam fieri gregis, vt idem Paul. Timotheum monuit, vt eſſet exemplum fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide,

in castitate. & Dionysius de Melchised. in cœlesti Hier. cap. 9. scribit vocatum fuisse sacerdotem, quod tanquam Hierarcha id est, sacrorum præses aliis præeundo dux ad solum, & verum Deum tendendi esset. idem quoque sanctos Apostolos καθηγεμόνας appellat, in quo verbo κατὰ præpositio vim habet augendi, significat enim ductum Apostolorum in animas penetrasse, id est, non tantum duces corporum fuisse, vt illi ethnici, sed etiam animarum. illis enim propositum tãtum erat, vt homines secum inter se pacem haberent: Apostolis verò, vt secum, & cum Deo. Ergo vt ad Flamines reuertamur, quia opus erat præfectos illos prouinciarũ omnis innocentiæ, & temperantiæ, ac continentiæ duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, idcirco nomen non sacerdotum, quo erant indigni, sed valde ingeniosè, & accommodate. ad illos nomen Flaminum transtulit. quorum quanta esset religio, continẽtia, & existimatio ex iis coniici potest, quæ Gellius libro 10. noctium Atticarum de Flamine Diali scripsit, sed de his hactenus. ex quibus satis iam patere arbitror, quemadmodum hic locus de Protoflaminibus, & Archiflam. ratione, iudicio, & eruditione refertus non solum contra epistolam non sit obiiciendus, sed contra potius ad faciendum iudicium de antiquitate & auctoritate eius multum valeat. superest, vt probemus scriptam esse hanc epistolam Græcè, vt quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus, nam hoc quoque quæri solet. Quis vero è Græco interpretatus sit, Rufinus, an alius, dicam posteà, cum de prima epistola Anacleti agam, qui locũ epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione è Græco, quę est in epistola Clementis. Scriptam ergo esse Græcè, præter quam quod bonam partem eius Græcè vidi, illud manifestè declarat, quod ait, exponẽs fidem, Vnde credendum est in Deũ, à quo tam præsens vita, quam futura tribuatur. deinde subiungit, Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, interpretatus est etymon verbi Græci. θεὸς, secundum Platonem. cuius fuit, vt sæpe dixi, valde studiosius: explicãs enim Plato in Cratylo etymologiam nominis θεοῦ, alij, inquit, ζῆνα, alij δία dixerunt, diuidentes vnum nomen in duo.

Vnde constet scriptam fuisse Græcè epistolã Clem. ad Iacobũ, vt reliquas Clementis.

hæc autem in vnum coniuncta declarare, ait, naturam siue substãtiam summi Dei: rectéque hunc vocari θεὸν, id est, Deum δι' ὃν ζῆν καὶ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει, id est, per quem viuere, semper omnibus viuentibus inest. θεὸν ergo Plato à Ζοὺς Διὸς deriuauit, quia in θεῷ sint coniuncta hæc duo δι' ὃν ζῆν. quæ naturam Dei significant, ita fit, vt θεὸς id est, Deus nomen sit, vt ait Clemens, substantiæ siue naturæ sempiternæ, id est, semper viuentis, & vitam tam præsentem quam futuram, vt ait, viuentibus tribuentis. illud vero, siue timoris diuini, additum fuit ab aliquo, qui è Græco δέος, quod timorem significat, voluit ducere nomen Dei, quæ etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεός, in quod cadit etymologia illa Platonis. quam Clemens secutus est. Iam quẽadmodum hęc epist. de morte B. Petri ad Iacobum fratrem domini pluribus annis ante mortuum scripta fuerit, abunde, vt opinor, à nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim à Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonem cognomento Iudæ, appellatum quoque Iacobum Alphęi, eũdemque post Iacobum fratrem domini factum episcopum Hierosolym. vnde factum esse, quibusdam visum sit, vt hæc epistola, quæ posteà ad Simonem eundemq; Iacobum Alphæi scripta esset, ad Iacobum fratrem domini prius scripta fuisse errore nominis putaretur, ne vtrum verum est, in exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperi, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, qui fuit tempore Licinij, & Constantini imperatoris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptum est, de 70. discipulis, Iacobus frater domini primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon ἀνεψιὸς κυρίου, id est, consobrinus domini, & secundus episcopus Hierosoly. qui dominum quoque vidit, postquàm à mortuis resurrexit. Hæc Dorotheus, & quæ deinceps sequuntur de reliquis discipulis domini. Idem scribit Clem. Rom. lib. 7. de const. Apost. prope finem, mortuo, inquit, Iacobo fratre domini episcopo Hier. secundus successit Simeõ Cleopæ. & vt in ore duorũ vel trium stet omne verbũ, etsi solus Clem. Rom. instar multorum sit, idem quoq;

testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris consobrinus secundus episc. Hierosoly. quare quod in Dorothei synopsi vulgata scriptum est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphæi) sub Traiano &c. neque parenthesis auctoris est, sed interpretis, nec illud verum, Simonem cognominatū Iudam post Iacobum factum esse episcopum Hieros. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognomento Iudas postquam Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsque ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti sub Traiano impio imperatore, & vt auctoris esse cōcedamus illam parenthesim, siue interpositionem, fefellit eum opinio. Iacobus enim qui dicitur Alphæi, & Ioses, filij fuerunt Alphæi, vt Hier. scribens contra Heluidium testatur, & Mariæ, quæ dicitur Iacobi, quæ erat siue soror Mariæ matris Domini, vt Hierony. ait: siue filia sororis Annæ matris Mariæ virginis, vt Cyrillus tradit: atque ita hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon verò cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Ioseph, vt aliqui falso existimarūt, fuit enim Ioseph virgo, vt Hieronymus affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Ioseph, vt Euseb. Cæsar. tradit. quare hi erant non fratres Domini cognatione, sed consobrini opinione, quatenus Ioseph pater Domini vulgo putabatur. Alius igitur erat Simon cognomento Iudas, siue Iudæ: & alius Iacobus Alphæi. Deinde quæ fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tametsi istud scriberet, quod nunquam scripsit, qui inter 70. discipulos Cepham quendam ponit, quem inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Coneæ. cùm tamen, vt Hieronymus in com. epis. ad Gal. affirmat, nullam Cepham præterquam Petrum nouerit ecclesia. Sed hactenus de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Quid Dorothe' de Simone cognomēto Iuda, & de Iacobo fratre domini scripserit.

Habet etiam hæc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia non potuit esse alia, quam Apostolica traditio, consequens est, vt ipsa decretorum ecclesiastica

consuetudo

consuetudo testis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, qua huiusmodi decreta per ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnum est de tribus gradibus eorum, qui diuinis sacri altaris mysteriis ministrât, nempe de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & de hostiis proportione communicantium consecrandis, ac de reliquiis earum diligenter, ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partē decreti huius de reliquiis sacræ Eucharistiæ seruandis satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Lutherani contendere voluerint, non esse à principe Apostolorum, vt hæc epistola testatur, traditum, vt hic triplex ordo, ac gradus presbyterorū, diaconorum, & hypodiaconorum mysteriis diuinis sacræ aræ ministret, & reliquiæ corporis Dominici summa diligentia, ac reuerentia in sacrario seruentur, & ne continuo post cibum cœlestem ad cibum terrenum eatur (differre enim vsque ad sextam, si mane communicetur: aut ad vesperam, si tertia, aut quarta: non lex, sed suasio est: non præceptum, sed admonitio.) quin potius posse illa ipsa mysteria à ministris, & superintendentibus Lutheranis sine impositione manus episcopi, id est, sine sacramento hierarchicæ ordinationis confici, & tractari, item non remanere reliquias corporis Domini, & licere statim nullo pūcto temporis ob religionem, ac reuerentiam interposito, cibum ventris sumere, hoc, inquam, si contendere adhuc Lutherani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus, & conuincimus, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoque consuetudinem habent ecclesiæ dei, vt quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatum vsum transferre audeat, ne sacra negligendi aliis occasionem præbeat, & ipse eorum contemptor existimetur. & à domino, vt rex Babyloniæ propter simile ausum puniatur. cum verò fuerint vetustate cōsumpta, & eorum nullus in ecclesia vsus esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locum, qui nec ambulatione,

Decretum de triplici gradu ministrorum altaris sub episc & de sacra Cōmunione, ac de reliquarum corporis Domini custodia.

Decretū de iis, quibus ad ministerium altaris vtendum est, & extra illud ministerium non vtendū & post vetustatem cremanda sunt.

neque tranſitu teri poſſit, idque in honorem, & cultum dei, cui illa fuerunt ſacra ipſa enim ratio religionis, ac reuerentiæ ſatis ſuadet hoc decretum. Illa verò ſeueritas pœnæ, qua ſancitum eſt decretum, in diaconos, Clericos, & presbyteros, veſtigium quoddam eſt illius Apoſtolicæ diſciplinæ, & ætatis, in qua ſic eos, qui ſacra pro nihilo ducere viderentur, punire oportebat, vt ſicut de Ananiæ, & ſapphiræ ſeuero ſupplicio ſcriptum eſt, fieret timor magnus in vniuerſa eccleſia, & in omnes, qui audirent. reſtat de hoc decreto, vt aliquid de verbis eius dicamus, in quibus eſt odor quidam illius ſæculi, quo factum eſt decretum, & vulgata, atque ædita epiſtolæ huius interpretatio. pallam enim vocant hodie omnes eccleſiæ latinorum, quod verbum non eſt impoſitum tempore Caroli Magni, ſed tũc, cum ipſa res, cui eſt impoſitum, facta eſt. neque quæ res hodie in cultu altaris palla vocatur, ſic vnquam ante latinam interpretationem epiſtolæ Clementis vocata eſt. fuiſſe enim Græcè ſcriptam paulo poſt docebo. ex verbis igitur huius decreti, vt illa nota ſunt omnibus velum, cãdelabrum, palla, ita cathedræ illæ, quæ ſint, fortaſſe nõ omnibus idem videatur, cathedræ enim numero multitudinis ſunt in exemplari manu ſcripto vetuſto, quæ quidem quia cõiunctæ ſunt cum iis, quæ ad altare adhibentur, exiſtimo, non ſignificare cathedras, in quibus ſedent epiſcopi in eccleſia, neque ſuggeſta, de quibus concionantur, ſed potius pulpita, quæ ſuper altaria ponuntur, ſic enim vocant hodie pulpitum, in quo Miſſale collocatur. afferamus aliud decretum, Miniſtri altaris presbyteri, ſiue diaconi ad dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem ſuam coniuges ſuas reliquerunt. ſic enim eſt in vetere exemplari manu ſcripto, vt alio loco iterum admonui. de hoc decreto abũde dictum eſt nobis, cum de cœlibatu Magdeburgenſibus reſponderemus. Sequitur pœna in eos, qui hoc decretum non ſeruauerint, quod ſi, inquit, poſt ordinationem miniſtro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, ſacrarij non intret limina: neque ſacrificij portitor ſiat. nec altare contingat: nec ab offerentibus holocauſti oblationem ſuſcipiat: nec ad dominici

De priſca conſuetudine verbi Pallæ, & de cathedris.

corporis portionem accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat. sic est in exemplari vaticano contrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecus claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem ad altare non suggerat. hactenus pœna. si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesiæ punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore cuius consuetudinem reliquerat, vt, ipsa assentiente, ordinari posset, postea consuescit, in omnibus ecclesiis catholicorum per cunctum Occidētem, vbicunque ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vnde dicemus ortum duxisse? quem fuisse latorem? necesse profecto est, vt ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta, & tradita. cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? accedit deinde ad decretum de cœlibatu, de quo multa libris superioribus à nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruādæ, Clericus verò, inquit, solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, neque properet: neque sine maioris natu principis (archipresbyterum dicit) Iussione. sequitur, neque solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exēplari vaticano, melius quam in vulgato), nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu humilitatis, aut officij frequentet domicilia matronarum: aut forte per clericos, aut domesticos eius matronæ mandet secreti aliquid. si agnitum fuerit, deponatur: & illa à liminibus arceatur ecclesiæ. ad exemplum disciplinę huius ministri ecclesiæ vsque in hodiernum diem didicerunt versari in domo Dei: & qui sic non versantur, ab eo, qui in solicitudine, sicut Apost. præcipit, præest, deponuntur. Aliud epistolæ huius decretum est, Ecclesias per congrua, & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoque decretum documentum, & indicium est Apostolicæ ætatis epistolæ huius, si quidem ædificari ecclesias, & Deo per preces tum ipsas, tum earum ministros dedicari, cum in more omnium vbique ecclesiarū sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quā Apostol. traditio, vnde autem institutio, ac traditio exti-

Correctio lectionis in pœna decreti de cœlibatu.

Decretum de ædificandis, & consecrandis ecclesiis.

cit, indidem primùm eam excepit, qui per hanc epistolam eandem vulgauit, is est Clemens Apostolicus pōt: qui etiam libro 2. de Const. Apost. c. 57. de forma ædificandi ecclesias, quæ vsque ad hunc diem, si commodè fieri potest, seruatur, nos in persona Apostolorum admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesiæ Deo sacrantur, quas Dionys. Areop. ἱερατικὰς ἐπικλήσεις in ecclesiastica Hier. vocat. sed de ecclesiis, & earum consecratione copiose libro 2. disseruimus. Hactenus de epist 2. Clem. & de decretis eius. quam quidem Græcè scriptam esse ab auctore, ex Græcitate, quā tota epistolæ interpretatio olet, coniectura capi potest. quale est illud in principio sacramenta diuinorum secretorum, quod è Græco est ἁγιάσματα τῶν θείων μυστηρίων. ἁγιάσματα enim vocat idem auctor lib. 2. de const. Apost. sacramenta: secreta verò, mysteria dici nemo ignorat. Prætereà maiorem natu principem dixit interpres, quod satis olet, vnde sit, nempe è Græco, ἀρχιπρεσβύτερος, iubet enim ne clericus sine iussu principis maioris natu, id est, Archipresbyteri solus ad domum matronæ accedat: vnde statim sequitur, nec archidiaconus, neque diaconus, & quæ sequuntur. Item illud, à principio epistolæ vsque ad hunc locum de sacramentis delegaui bene tuendis, sic enim est in vetusto codice, è Græco ἐπέστειλα expressum est illud, delegaui, quod non dicitur de scribente epistolam, vt illud Græcum. prætereo reliqua, satis enim hæc sunt exempli causa. disseramus deinceps de tertia epistola.

Vnde coiectura capiatur, quod epistola secūda Clementis Græcè scrip. fuerit.

Tertia epistola Clementis scripta quoque est Græcè, & ex bona parte ex sermone beati Petri, qui est in libro 5. Recognitionum, composita. Quæ sit fortasse causa, cur nonnullis videri possit, non esse à Clemēte scripta, sed potius, à nescio quo, qui partim è suo, partim ex illo sermone epistolam contexere voluerit. Sed hæc coniectura læuissima est. multò verò probabilius, vt cum Clemens ad omnes omnium ordinum fideles scriberet, velletque ad ea, quæ in prima parte epistolæ scripserat, adiungere de ignorantiæ malo, & de cognitione veritatis. ac de libero arbitrio, essétq; ille sermo, quem idem Clemens ex persona Petri composuerat, valde ad

propositum accommodatus, voluerit partem sermonis illius in epist. suam trāscribere. Quid enim absurdi est, aut noui, & inusitati, si doctrinā, quam B. Petrus prædicabat, & Clemens ipse verbis suis explicauerat, & conscripserat, cum visum est ei operæ preciū esse, per epist. cum omnibus communicarit? indagemus igitur ex decretis epist. huius, vt in superioribus fecimus, antiquitatis, ac veritatis eius argumenta. Primum decretum est. Si episco. non obedierint omnes presbyteri, diaconi, & subdiaconi, & reliqui clerici omnésque principes tam maioris, quam inferioris ordinis, ac reliqui populi, tribus, & linguæ, non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium & aliminibus sanctæ ecclesiæ Dei alieni erunt. Hactenus decretum. Hic quoque dicendum est Lutheranis, qui episcopis carent, ex quo ab ecclesia catholica, quæ episcopos habet, defecerunt, Nos talem consuetudinem nō habemus, nec ecclesiæ Dei. Ex Lutheri enim secta multiformi ij prodierunt, qui episcopis quidem, quos non habent, obedire non possunt: episcopo autem omnium ecclesiarū, qui est Pont. Rom. Petri principis Apost. successor, quo carere non possunt, & si maximè velint, obedire nolūt. Hæc verò consuetudo omnium ecclesiarum, vt sæpe de aliis similibus dixi, & dicendum est sæpius, cum aliunde, quā ex Apostolica institutione nasci non potuerit, cur isti ex vestigio Apostol. ætatis, & institutionis tā illustri, & quòd ab omnibus cernitur, de antiquitate, & veritate huius epistolæ coniectura non decernūt? de sacro chrismate, quo episcopus vngitur, quod in consuetudine quoque est omnibus per Occidentem ecclesiis, dicam posteà in epist. 1. Anacleti, qui idem decretum repetit. Dicamus nunc de ritu baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quam in hac epistola secundum traditionem Apost. Clemens describit, & sancit. Accedat, inquit, qui vult, ad sacerdotem suum vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cœlorum: ieiuniis frequentibus operam impēdat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consumandus in die festo possit baptizari. Baptizetur autē vnusquisque in aquis perennibus nomine trinæ beatitudi-

Decretum, vt omnes episcopo obediant.

Decretum de ritu baptizādi.

nis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit locum percipere cum sanctis. Hactenus decretũ de ritu baptizãdi. in quo decreto & si quædam sunt similiora admonitioni, quam legi, & suasioni, quam mãdato, vt illud de consumando, quod è Græco πλῶθαι expressum est, id est, initiãdo tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiuniis ante baptismũ, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. vt in extremo capite libri primi admonuimus, cathechesis tamen in grãdioribus, quos adultos vocamus, necessaria est, vt ritè fiat baptismus: item probatio, & vnctio omniũ ante baptismũ ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergo à Lutheranis, vnde didicerunt dare nomen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cum baptizandi sunt. nec enim, vt audio, hunc ritum, ac cõsuetudinem ecclesiæ reliquerunt. An melius fit, si dicãt se hoc arbitratu suo, & nullo magistro, ac lege facere, quam si Apostolica traditione institutos se facere confiteantur? pœnitet fortasse talium magistrorũ, id est, sanctorum Apost. quod si non pœnitet, & in hac epistola Clementis decretum vident, quod ipsi seruant, decretum dico à sanctis Apostolis profectum, cur epistolam Apostolicæ traditionis, testem negant? cur malunt videri quod faciunt, sine auctoritate, & maiorum institutione facere, quam facere exemplo paternæ traditionis? præsertim cum dare nomen non vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis sancti Apostoli ad eruditionem, & vtilitatem abditum esse voluerunt: in dando autem nomen arbitratu suo, & vulgari more, nullũ inest mysterium. Dare enim nomen, vt describatur baptizatus inter fideles, significat, vt ait Dion. Areop. quod ex Apost. Paulo, cuius discipulus fuit, didicit, ascitũ esse in ordinẽ sanctorum, pertinereque iam ad eorum statum. hoc enim est, pro quo agere gratias Deo, idem Apost. in epist. ad Coloss. Hortatur, cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, id est, qui per baptismum, (hoc enim vocat lumẽ, vt alias solet, sicut Diony. & aliis. patres) fecit, vt communionis sanctorum participes effi-

In decreto de ritu baptizandi quæ sint suasionis, & quæ legis.

De ritu dandi nomen in baptismo, quid significet in mysterio.
Col. c. 1.
Heb. 6.

ceremur. Hanc descriptionem inter natos ex Deo per baptismum, cuius discriptionis Symbolũ est illud dare nomen, significabat in ænigmate, vt hoc etiam addam, illa descriptio vniuersi orbis, quæ ad edictum Cæsaris Aug facta est, cum Christus est natus. Significabat, inquam, natum esse eum, per quem danda erat potestas omnibus hominibus vniuersi orbis, vt nati ex Deo inter filios Dei describerentur, & censum spiritualẽ acciperẽt fidei, spei, & charitatis, hæc enim in baptismo infusa sunt. adduxit me ad hãc Theoriam, quod viderem eodem nomine vocasse Dionysiũ illam descriptionem baptizatorum, quo Lucas illam vniuersi orbis: vterque enim dixit ἀπογραφὴν. Hæc autem omnia eo à me dicta sunt, vt intelligant Centuriatores & omnes Lutherani, non fuisse leue, nec sanctis Apost. indignum, neq; mysterio, ac fructu vacuum, quod ab eis traditum est, vt qui baptizandus esset, nomen daret. Cuius traditionis cum testis sit cõsuetudo ecclesiarum, quæ inde nata est, & eam adhuc ipsi Lutherani retineant, ipsi iam epistolę huius aliis testes esse debent, veram esse, & auctore suo Apostol. dignam, quæ hunc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres, ac maiores eorum, tenuerunt, & ipsi adhuc ex parte tenent, attestatur. aquas verò perennes, quibus baptizari iubet, aquam viuam vocat idẽ Clem. in epist. 4. sic enim recitat locum euãgelij, nisi quis renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnũ cœlorum. aqua ergo viua, & aqua perennis, aqua cũ virtute spiritus sancti est. sic videtur Clemens didicisse ex Apostolis interpretari illam aquam viuam salientem in vitã æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur. de vnctione ex oleo ante baptismum satis aduersus Magdeb. libro. 2. disseruimus. Illud prætera in hac epistola, & in reliquis obseruandum est, idcirco decreta, siue leges ecclesiasticas in epistolas inter præcepta vitæ, & morum Clementem inseruisse, vt simul leges ipsas suaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoque secutus est, qui leges, quæ ferũtur oportere ait suadere. hoc ipsum imitati sunt postea consecuti pont. quod prius Clemẽs fecit. hoc qui non aduertunt, existimare possunt, non esse

Cur aquã baptismi perennes aquas, & aquã viuam vocet Clem.

Cur decreta inter præcepta de virtutibus inserta sint.

interdum decreta quędam recte collocata, cum tamen maximè sint. exempli causa, in hac epist. 3. vt suaderet Clemens decretum de non celebrandis Missis, nisi in locis ab episcopo consecratis, multa prius de obediētiā præcipit, quæ præstāda sūt præpositis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius voluntatem, quamdiu in hac vita sumus, vt cognoscamus, studere debemus. Cui autē hoc semel persuasum est, facile amplectitur legem de non celebrando Missam, nisi in loco ab episcopo consecrato, si quidem hæc est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & non alio loco Missas celebremus, quā quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hæc etiā consuetudō summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidente seruatur quæ teste Clemente, à sanctis Apostolis tradita est. quæ cum ad aliam originem quam Apostolicæ traditionis referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingendi postea hoc testimonium appareat, quis vel hac solùm coniectura non decernat, non fictum, sed verum esse testimonium? & tot testes eius esse, quot testes esse possunt, nunquam nos, nec ecclesia Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hactenus de epist. 3. dicēdum est deinceps de quartá.

Clementis ergo epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone beati Petri, qui est in sexto lib. Recognit. paucis quibusdam additis. fecit enim Clemens, quòd à nobis aliquando fieri solet, vt quæ alio loco, & tempore, & aliis aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdē alio loco, & tēpore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua commutatione facta, vtamur. Quid enim prohibet, quominus hoc, quod fieri potest, & solet, & cū opus est, rectè fit, Clemens fecerit? vt hic, cum Iulium, & Iulianum, ab errore, in quem à gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, non solum reuocare vellet, sed ita corrigere, & instituere, vt & alios possent ipsi illi in viam reducere à veritate auersos, & eos, qui veritatem nondum audierant, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri libro 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quare operæ preciū esse iudicauit, eum sermonem in epistolam suam ad illos inserere.

principio ex re ipsa, atque occasione epistolæ sumpto. In hac igitur epistola sunt quoque vestigia ætatis eius, qua scripta est, propria, & illi ætati, qua scripta esse, à Magd. fingitur, aduersa. Vbi enim erant postea tēpore Caroli Gentiles, inter quos Iulius, & Iulianus habitabant? vbi idololatria, quam hic confutat Clemens? an erant illi inter Turcas, at isti, etsi pagani sunt, non tamē idola colunt: neque statuas pro diis habent. an erant apud Indos? ne id quidem, siquidem paulò ante ætatis nostræ memoriam ignoti erant. Quæ igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnquā istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidem concedere, si fortè concedunt, sed nunquā ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Lutheranis, cum eam, & reliquas negent, satis patet, nempe quia, vt sæpe sæpius dicam, nisi negēt, doctrinam lutheri, quàm tradunt, & profitētur, defendere non possunt. vt cum præcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo postea confirmetur, vt à beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente domino docuerunt. ergo qui sacramentū confirmationis negant, quomodo hanc epistolā probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicāt? sed de hoc sacramēto affatim libro 2. aduersus Magd. ex scripturis sanctis disputatum est, nunc illud tantum annotabo, quia iudicia antiquitatis epistolæ inuestigamus, quod in hoc sacramento verbo confirmādi vsus est Clemens in hac epistola, & eodem vsus est libro 3. de constitutionibus Apostolorum, & vsque in hodiernum diem omnes ecclesiis Occidentis sacramentum confirmationis sic vulgò vocant, hoc vestigium nominis odorem præbet ætatis illius Apostolicæ, vnde institutio consuetudinis ecclesiarum, & consignatio epistolæ Clem. descendit. quæ quia sanctissimis, & euāgelicis præceptis, & Apostolicis monitis, ac spiritu scripturæ sanctæ referta est, in tanto honore & auctoritate semper est habita, vt quamuis pauca quædam in ea sint, quę ab auctore aliena videri poterant partim vitio interpretis, partim artificio hæreticorum, nunquam

Quid in nouo testamento fieri soleat, & debeat. siquid vitio veteris interpretis creatũ est.

tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare ausi sint. & siquid in ea duriusculum occurrebat, piè interpretando mollire studuerunt, id quod in scripturis quoque sanctis, quæ maioris auctoritatis sunt, fieri solet: vt tametsi vitio interpretis aliquid quandoque erratum sit, piè potius interpretemur, quam reiiciamus; vt verbi causa, quod in quibusdam exemplaribus epistolæ ad Hebræos male legitur, vt χωρὶς θεοῦ, id est, vt sine Deo pro omnibus gustaret mortem, vt Nestoriani legebant, quo Christum in duas personas diuiderent, Theodoretus interpres alioqui bonus, & catholicus, tametsi non ignorabat non sic legi ab aliis sanctis patribus, sed sic χάριτι θεοῦ id est, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, mortuus est enim pro nobis, nõ quia debuit, sed quia per gratiam suam voluit, nõ tamen reiicit, quin potius catholice interpretatur, vt Oecumenicus quoque testatur. Sic ego nunc non reprehendo, quod quædam in hac epistola nõ rectè hactenus legebantur, sed potius ad exemplum ecclesiasticæ regulæ, quæ secundum Hieronymi sentẽtiam in nouo testamento ad Græci sermonis normam veritatẽ examinat, fontem exemplaris Græci repeto, vt inde purũ, & liquidum hauriamus. non dubito piè interpretatos esse, qui sic hactenus, vt nunc est, legebant, sed si fontẽ indicando, hoc assequor, vt in interpretando piè nõ sit deinceps laborandum, existimo, boni potius consulendum esse, quàm reprehendendum. Illud ergo, quod est hac in epistola, spiritus à Deo initium habet, sic enim dixit Moises propheta, in principio fecit Deus cœlũ & terram, terra autẽ erat inuisibilis & incõposita: & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei ferebatur super aquas, recte hactenus de spiritu creato. quale est illud, flabit spiritus eius, & fluent aquæ, & illud Amos prophetæ, Ego dominus creans spiritum, sic enim Cæsarius frater Greg. Naz. in responsis ad varias quæstiones de locis scripturarum, & Theodoretus, ac Gennadius, & alij, ne omnes enumerem, interpretati sunt. at illud, quod in epist. Clem. sequitur, adulterinũ fortasse videri queat, quasi faciat Spiritũ S. spiritum creatũ, sic enim subiũgit statim, qui Spiritus, iussu Dei, quasi ipsa

Heb.2.

De iis, quæ in epistola quarta Clementis ad normã Græci, exemplaris corriguntur.

Am.4.

nanus conditoris lucem separauit à tenebris: & post
llud inuisibile cœlum, istud visibile produxit, vt supe-
iora quidẽ habitaculũ faceret angelis: inferiora verò
ominibus. quod autẽ adulterinum hoc sit, & alienũ,
tq; ab hæreticis insertũ, fieri potest cõiectura ex libris
Clem. in quibus est tot' hic sermo Petri, vt paulò ante
lixi, ex quo sermone epist. hæc fere tota constat. quos
ibros ab hæreticis fuisse deprauatos testes sunt Epi-
hanius, Hierony. Rufinus, & nos ipsi experientes pro-
amus. auget etiã coniecturam, quod hæc, quæ inserta
sse videri possunt. non respondent proposito scribẽtis
pistolã, imò ab eo penitus aliena sunt. cum enim ido-
olatriã confutaret, aiebat, ex ipsis simulachris intelligi
osse, nõ esse Deos, si quidem ipsa, quibus simulachra
unt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro enim
nquit, facta sunt simulachra: ferrũ igni factũ est mol-
e, Ignis aqua extinguitur: aqua autẽ spiritu agitatur:
piritus verò à Deo initium habet. Hic igitur spiritus,
qui à Deo initium habet, non est, nec esse potest spiri-
us ille omnipotẽs, qui vna cum Deo patre, & filio lu-
em separauit à tenebris, & post illud inuisibile cœlũ,
stud visibile produxit: quem vt creaturã Arianus ali-
quis, aut Macedonianus faceret, dixit Iussu Dei quasi
psam manũ cõditoris fecisse hæc. & quod Clemẽs de
piritu creato dixerat, initium habere à Deo, ad ipsum
piritũ Dei trãstulit. Imò, ne quis dubitet, nõ ab aucto-
e huius epistolę Clemẽte, qui de Spiritu S. imò de tota
Trinitate fidẽ, quã ecclesia catholica tenet, in epistola
rima rectissimè exposuit, sed à corruptore librorum
ius scriptũ esse hunc locũ, recitemus eũ Græce ex lib.
. non quidẽ æditionis Rufini, sed alterius aliquantum
liuersæ, licet eiusdẽ argumẽti, de qua idem Rufinus in
rocœmio recognitionẽ meminit, quæ ad manus meas
liquãdo venit, in qua æditione non hic locus solum,
ed alij quidã cõtra diuinitatem filij, & Spiritus Sancti
orrupti erant, in eo igitur libro 6. est sermo Petri, ex
quo, vt dixi, tota fere hæc epistola quarta Clementis
composita est. incipiamus ergo inde recitare· ἐπ' καὶ οὐχ
ἀπὸ σιδήρου ἐτορεύθησαν, καὶ ὁ τορεύσας σίδηρος ἀπὸ πυρὸς
μαλάχθη, καὶ τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδ. ὑπὸ

πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὰ ὅλα πεποιηκότος θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ἔχει, οὕτως γὰρ ὁ προφήτης εἴρηκε μωσῆς, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος: deinde subiungit, ὅπερ καὶ λεγόντος τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα ὥσπερ χεὶρ αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργῆ φῶς ἀπὸ σκότους χωρίζον, ἢ, μετὰ τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἁπλώσας ἵνα τὰ ἄνω τοῖς τοῦ φωτὸς ἀγγέλοις οἰκηθῇ, τὰ δὲ κάτω ὑπὸ ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γινομένοις πᾶσι διοικηθῇ. διὰ γάρ σε τὸν ἄνθρωπον &c. alter locus sententia & verbis similis de filio Dei corruptus est in libro 8. huius æditionis, vnde etiã coniectura ducitur, quod ab eodem artifice sit hic locus epistolæ Clementis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτάνεται ἀπ' αὐτοῦ ὡς χεὶρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, id est, extẽditur filius ab ipso scilicet Deo tanquã manus omnia fabricans, hic verò dixit de spiritu Dei ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐκτάσεως ἀπὸ τοῦ τὰ ὅλα πεποιηκότος τοῦ θ. ὥσπερ χεῖρα αὐτοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦσαν, id est, spiritũ habere initiũ extensionis à Deo omniũ conditore tanquam manum eius omnia fabricãtem. at in sancta Trinitate non est, ἔκτασις, id est, extensio, neque πλάσις id est, formatio, neque τομὴ, id est, sectio, vt ait Greg. Naz. sed est vna & eadem substantia cum tribus proprietatibus ingeniti, generationis, & processionis. & paulò post vbi ait in epistola, omnia gignuntur ex aquis aqua verò per vnigenitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotẽs Deus caput est, duriusculũ est, & forma verborum nõ ita sana, vt est illud Apostoli, Christi autẽ caput Deus, notio enim vnigeniti non sic declarat naturam humanam, propter quam Deus est caput Christi, sicut declarat notio Christi, & primogeniti in multis fratribus, qui sumus nos. Itaque nec hoc Clementis est, neque enim Græcè legitur, sed pro eo est, τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιεῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ἀπὸ πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει; id est, omnia gignit aqua: aqua verò ortum motus ab spiritu siue flatu accipit. spiritus verò, siue flatus à Deo vniuersi, habet initium. satis hæc cõgruunt proposito: illa verò minimè, aqua per vnigenitum ex initio facta

Recognitio locorum epistolæ 4. Clementis ad normam exemplaris Græci.

1. Cor. 11.

Rom. 8.

est, vnigeniti verò omnipotēs Deus caput est nec enim intelligi potest quorsum hæc illic verò facile intelligitur, quorsum spectet illa progressio à generatione ex aquis ad spiritum, & ab spiritu ad Deum, qui illum creat, & ex eo rursus nubes, & aquas, ac tonitrua. vt Amos propheta exposuit, celebrans Dei potentiā. Voluit igitur Clemens hac physiologia & naturæ ratione idolorum culturam coarguere, & gentibus, quæ scripturas sanctas neque sciebant, nec eis credebant, baptismum etiam suadere, qui fit ex aqua, & Spiritu S. quem dominus in euangelio cum spiritu, qui flat. cōparauit disserens de regeneratione ex aqua & Spiritu cum Nicodemo. Huc pertinet quod ait Cyrill. in Genesim, ab exordio significatam esse gratiam baptismi in eo, quod Moises scripsit. Spiritus Domini ferebatur super aquas. Illud quoque repurgādum est, quod siue culpa interpretis, siue vitio exemplaris Græci in hanc epistolam irrepsit, ne quando ab aliquo audace in auctorem epistolæ Clementem obiiciatur. sic enim ait, Denique ipse magister, cum ab iis, qui ignorabant eū, duceretur ad crucem, orabat patrē pro interfectoribus suis, & dicebat pater, & quæ sequuntur. non enim dixit Dominus, cum duceretur ad crucem, pater, dimitte illis, sed cum esset in Cruce, atq; sic quidem est Græce, αὐτὸς γὰρ ὁ διδάσκαλος προσηλωθεὶς ηὔχετο τοῖς αὐτὸν ἀναιροῦσι ἀφεθῆναι τὸ ἁμάρτημα. id est, ipse enim magister affixus cruci, orabat, vt condonaretur peccatum iis, à quibus occidebatur. Illud præterea, vt per aquas, quæ primæ creaturæ sunt, denuò renascamini, melius est Græce. non enim sunt, aut dicuntur aquæ primæ creaturæ, sed initium generandi. hoc enim significat ὕδωρ πρωτογόνον, & hoc, proposito epistolæ conuenit, nempe per aquam, quæ generandi initium est, homo capiat nouum ortum, & initium creaturæ, vt beatus Iacobus de baptismo ait. Rursus paulò post: Sed dicitis fortasse, quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum? primo quidem, quia quod Deo placuit, impletur: secūdo, quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur. at hoc si quis subtiliter limatam veritatem

Am. c. 4.

Ioan. c. 3.

Iacob. c. 1.

requirat, fortasse non vsquequaque verum esse videatur. manet enim homo adhuc post baptismum fragilis ad moriendũ. & ad peccandum. Quomodo igitur amputatur per baptismũ fragilitas primæ natiuitatis? præmuniẽdum ergo est hoc, ne quando à quopiam limatulo contra epistolam sanctissimam, & grauissimã parum religiose tententur, tametsi à nemine hactenus, quod sciamus, propter epistolæ auctoritatẽ, & in Apostolicũ auctorem reuerẽtiam factum est. Culpa igitur est interpretis. non enim Græce dicit fragilitatẽ primæ natiuitatis per baptismum amputari, sed primam natiuitatem ex concupiscentia. hæc enim est, quæ post baptismũ non manet. nam qui ex aqua, & Spiritu S. natus est, filius Dei efficitur. filius autem Dei non fit ille, qui natus est ex sanguinibus, aut ex voluntate carnis, aut ex voluntate viri, id est, qui natus est ex concupiscentia: sed qui natus est ex Deo per baptismum igitur aufertur natiuitas prima ex concupiscentia. non enim possunt esse simul duæ natiuitates ex concupiscentia, & ex Deo. sic itaque ait Clemens Græce, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς θεῷ τὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτην σοι γενομένην ἀποτέμνῃ γένεσιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δυνῃ. Illud præterea obseruandum est, in eo loco prope finem epistolæ huius, vbi variè legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, & si hoc extremum in exemplari vetusto manu scripto reperi, & alio loco probaueram. legendum tamen esse canthari ex Græco exemplari didici. sic enim est, τί δέ, εἰ μὴ καὶ τοῦ θεοῦ θρησκεία τὸ καθαρεύειν ἀνέκειτο, ὑμεῖς ὡς οἱ κάνθαροι ἡδέως ἐκυλίεσθε, interpretemur nos, Quid verò? & si mundum non pertineret ad religionem, vos more scarabeorum libenter volutaremini? Hactenus de quarta epistola. erant alia & si minuta, melius quidem ab auctore Græce dicta, quam sunt ab interprete, sed mihi non fuit propositum notare nisi grauiora. trãseamus ad quintam epistolã eandemque extremam, & breuem.

Variæ lectionis correctio ex exemplari Græco.

Habet hæc epistola decreta duo, alterum de vita communi, de qua satis superque libro 5. scripsimus, quæ quidem vita communis cum non nitatur in hac epistola Clementis, sed potius in Apostolica traditio-

e, vnde consuetudo communis vitæ religiosorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil possident, ad omnes ecclesias Dei manauit, nihil refert ad conuincendos hæreticos, quod eam negent Clementis esse. Non enim opus est nobis obiicere eis huius epistolæ auctoritatem, tametsi magna sit, & grauis in ecclesia: sed ecclesiarum Dei cõsuetudinem eis obiicimus, quæ veritati huius epistolæ testimonium locupletissimum tribuit. Alterum decretum est de interpretandis scripturis sanctis secundum traditionem patrum, quod quidem ita religiose omnes ecclesiæ catholicorum tenent, & seruant, vt si quis aliter prophetet, siue interpretetur, conuincatur, sicut Apost. ait, ab omnibus, diiudicetur ab omnibus. Cum ergo semper in ecclesia traditum sit, Clementis esse hanc epistolam, ex quo tempore ipsius decretis vtitur ecclesia, neque recordentur homines, nec audierint aliter vnquam eam habuisse, ipsaque epistola de rebus illius ætatis, & sæculi cum summa dignitate, ac sanctitate contineat, omnis ratio postulat, vt sicut alias epistolas suorum auctorũ esse affirmamus, & profitemur, quamuis qui testes sint, vidisse se, cum ipsas illas epistolas scriberẽt, nõ habeamus, sic quoque affirmandum, & profitendum sit, esse hanc cum reliquis superioribus Clementis. Illud enim de communitate vxorũ & si appositum fuisse ab alio, satis patet ex exemplaribus Vaticano, & Florentino sancti Marci, in quibus, vt antea dixi, non hoc legitur, illa tamen adhuc coniectura magna est, quod pars epistolæ de communitate rerum secundum naturam sumpta est à Clemente in epistola ex libro suo 10. recognitionum: vbi hoc ipsum quoque de communitate vxorum ab iis, qui libros illos corruperunt, appositum est, & inde in epistolam translatum. tanta fuit tamen semper epistolæ huius in ecclesia auctoritas, tanta etiam catholicorum pietas, modestia, ac reuerentia, vt nunquam eius fidem, ne tantillum quidem, hæc aspersa macula imminuere potuerit. quod est ingens de Apostolico eius auctore præiudiciũ. hinc factũ est, vt qui non habebant coniecturam, quam nos habemus, vnde hoc affictum esse iudicarent, in eo vtcunq;

Decretũ de modo interpretandi sacram scripturam.

pie interpretando aliquando laborare maluerint, quā ad reiiciendum tanquam alienum parati esse. Hactenus de Clementis epistolis. agrediamur ad epistolas Anacleti.

Epistolas Anacleti latinè scriptas fuisse.

Ac primum quidem scriptas esse latine epistolas Anacleti, prȩterquam quod de stilo ipso nusquā Græcū olente coniectura fieri potest ab iis, qui in studio linguæ Græcæ mediocres progressus fecerūt, ipse auctor plane indicat, cum vocabulum Apostatæ, quod Græcū est, latine interpretatur, Transgressores enim (inquit) sponte legis suæ, eiusque violatores, apostatæ nominātur. verbum, quod sciebat, non esse latinum, quid latine declararet, interpretatus est. Deinde, quod maius adhuc argumentum est, Ciceronem citat, cum verba eius citat, vt Paulus Epimenidem, siue Callimachum, & Menandrum, atque Aratum citat, quia eorū versus citat. Quid dulcius (inquit) quam habere, cum quo omnia possis loqui, vt tecum. Hæc in Lælio Tullius, quem si hic non citat Anacletus, neque Menandrum citat Paulus, vt veteres annotarunt, cum ait, corrumpūt bonos mores colloquia praua. sermone autem vulgi inculto, & impolito, vtendum illi fuit, vt facilius ab omnibus intelligerentur, quæ omnibus ecclesiis communiter tradebantur: & noua verba interdum nouis rebus inuenienda, quæ Magd. portenta verborum vocant. quæ propter eandem causam pater eloquētiæ, & princeps ac magister latinitatis non horruit, vt Hieronymus in epist. ad Galat. testatur. itaque ij, inquit, qui disertos sæculi legere consueuerunt, si cœperint nobis de nouitate, & vilitate sermonis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiæ prænotantur: vt videant, quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborum portenta proferre, quæ nunquam latini hominis auris audiuit: & hoc cum de Græco, quæ lingua vicina est, transferret in nostrā. huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sumptus, quali Anacletus vtitur, placuit quoque illis temporibus in interpretatione latina noui testamenti, qua vtebantur, quæ antiquior est Anacleto. esse autem hāc epistolam Anacleti, & si inelegans sit, quod Magd. viri elegantes

1. Cor. 15.

De sermone inculto in epistolis Anacleti.

ati nolunt, præter testes, & famam veterẽ, & memo-
am omnium sęculorum, de quibus paulò ante abũde
ictum est, decreta, quæ in ea ipsa sunt, testantur: sunt
nim & de rebus, illis temporibus, maximè necessariis
ex ipsa ratione rectæ gubernationis ecclesiarum à
nctis Apostolis à principio institutæ, ac traditæ nata.
t decretum de non admittendis accusatoribus & te-
ibus apostatis, id est, qui à fide, vel religione defece-
unt: vel regulariter inquit, prohibita neglexerunt,
ui sponte sunt suæ legis transgressores. Nihil enim
lo sæculo magis necessarium erat, quàm cauere, ne
d pericula, & insidias, & accusationes Gentilium, licẽ-
a accusandi innocentes fratres, & bonos episcopos,
dicendi cõtra eos testimoniũ licentia permissa esset
alsis fratribus quales sunt, quos hic pont. notat. hi
nim sunt, quorum testimonio propria vitæ, & reli-
ionis, eorum inconstantia omnem fidem derogat.
uàm frequens ergo est in his ępistolis pontificũ, de-
reti huius repetitio de legitimis, & idoneis testibus in
lios fratres, tam frequens vestigium est illius sæculi,
n quo Christianũ esse tam periculosum erat, ac multo
nagis præesse Christianis, vt nisi à falsorum fratrum
ccusatione, & testimonio, innocentia fratrum tuta
uisset, offendiculum, sicut Apost. ait, euangelio Christi
latum esset: siquidem plurimos hic metus à fide pro-
itenda deterruisset, ac multo etiam magis à cura pa-
torali suscipienda, in qua plus discriminis erat. Aliud
præterea indicium illius sæculi, & Apostolicæ disci-
plinæ ex hoc decreto redolet, quòd Paulus postquam
Timotheo præcepit, vt presbyteri accusationem non
reciperet nisi sub duobus, aut tribus testibus, quia sæpe
numero cõtingit, vt est in Apostolica const. de testibus
probandis lib. 2. Clem. de Const. Apost. duos, aut tres
conspirare ad accusandum, aut ad dicendum falsum
testimonium, vt in Susannam, in Nabot, in Christum Dan. 13.
Dominum, in Stephanum protomartyrem, idcirco 3. Reg. 21.
subiunxit admonens eum de huiusmodi Apostolica
traditione, in non admittendis testibus non probatis,
testor corã Deo, & Christo eius Iesu, & electis angelis
eius, vt custodias hæc sine præiudicio, nihil faciens in

Decretum de accusatoribus, & testibus reii ciendis.

alterutram partem declinãdo. Deinde ex verbis ipsius decreti licet quoque illud sæculum, & Apostolicã traditionem odorari. Accusandi, inquit, vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deinde subiungit, transgressores enim spõte legis suæ, vel violatores apostatæ nominãtur. Omnis enim apostata refutãdus est ante reuersionẽ suã nõ in accusatione rectè agentiũ, aut testimonio recipiendus. Hactenus decretum in quo apostatas vocat eos, qui defecerunt vel à fide Christi, vt hæretici, vel à norma sui propositi, hanc nos religionem vulgò vocamus, vel à vita Christiana, à qua ille deficit, qui regulariter prohibita negligit, id est, qui mandata vitæ christianæ non seruat. eodẽ nomine apostatæ vsque in hodiernũ diem eos, quia fide defecerunt, appellamus. Sicut Paulus quoque in epist. ad Heb. appellat, cum ait, videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malũ ἀπιστίας, id est, incredulitatis, discedẽdi, siue vt verbo Græco pro latino vtar, apostatandi à Deo viuo. eos verò, qui à vita christiana discesserunt, id est, eos, quos turpem vitam, & in peccatis viuere scimus, & si apostatas, quia est grauius verbũ, nõ vocamus, vocarũt tamẽ Apostolici patres, vt Anacletus hic, & præter eum, vt in ore duorum, vel triũ stet omne verbum, Dionysius Areop. is enim describens in Eccl. Hierarch. c. de Communione eos, qui secundum Apostolicam traditionem, & consuetudinem omniũ ecclesiarum ad sacram Communionẽ non admittũtur, post Cathecumenos, eos numerat. qui turpiter viuunt, & voluptates vitæ huius æternis bonis anteponunt, quos vocat, θεοειδοῦς ἀποστάντας ζωῆς .i. qui à vita Christiana apostatarunt. hanc enim vocat θεοειδῆ, quod nos Deo similes efficiat Huius modi igitur apostatas, quos manifestum est velle manere in peccato ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti, vnde discesserunt, ait Anacletus esse transgressores sponte suæ legis, eiusq; violatores, imitatus Apostolum, qui de similibus loquens in epist. ad Hebr. vocat eos voluntarie peccantes, cuiusmodi sunt excommunicati, qui-

Qui dicantur apostatæ.

Ioan. 5.

us idem Apoſtolus ibidem ait, non relinqui hoſtiam
o peccatis:pro excommunicatis enim ſecundũ apo-
olicam traditionem,& Pauli Apoſtoli ſcripturam, &
nnium eccleſiarum conſuetudinem ex illa traditio-
: ortam,non offertur in eccleſia Dei. Ex hac igitur A-
oſtolica traditione non recipiendi ad accuſationem
ad teſtimonium hoc triplex genus Apoſtatarum,
uia hi ſunt excommunicandi, quæ traditio hoc de-
eto Anacleti,& aliorum pontificum Apoſtolicorum
nſignata eſt, nata eſt conſuetudo, quam omnes
cleſiæ Dei habent, non admittendi excommunica-
s, nec excommunicandos ad accuſandum, aut ad
cendum teſtimonium, quia vt ait S. Anaclet. huiuſ-
odi apoſtatæ vtpote duplices animo, vt ait beatus
cobus, inconſtantes ſunt, in omnibus viis ſuis. Iam
a,quæ paulò poſt in epiſtola dixit, vt eos, qui perſe-
tionem patiebantur,exemplo ſuæ perſecutionis cõ-
laretur, ego autem labefactatam nõ ſolum quietem
eam,ſed & ſalutem, inimicorum valetudine, & ru-
orum procellis agnoſco,potens eſt diuinitas immẽ-
, tempeſtatis incerta bono ſerenitatis amouere, an
on conueniunt in illud ſæculum? aut non congruũt
nacleto, qui ſub Traiano Chriſtianorũ perſecutore
hæc ſcripſit,& martyrium ſuſtinuit? Aliud decretum
iſtolæ huius eſt,vt epiſcopi in locis Deo conſecratis
crificent,& vt plures epiſcopo,cum ſacrificat, aſſiſtãt
aconi, quam ſacerdoti ita vt ſolemnioribus diebus
cris induti veſtimentis 7.aut 5.aut 3 aſſiſtant presby-
i quidem ad dextram,& leuam:diaconi verò,& hy-
diaconi à fronte,& à tergo.& vt cuſtodiant,inquit,
iſcopum à maleuolis hominibus:& teſtes ſint,ſacri-
are epiſcopum ritè, & in loco ſacro. Hactenus de-
etum.ratio quidem numeri 7.aut 5.aut 3.hæc eſt,aut
im ſunt duo,qui vtrumque latus cuſtodiant, & duo
m à tergo,& duo à fronte,& vnus diaconus,qui diſ-
rrat miniſtrandi cauſa,vt neceſſe eſt, qui ſunt 7. aut
o ad dextram & ſiniſtram, & vnus à tergo, & item
us à frõte,& quintus,qui diſcurrat: aut duo presby-
i vtrinq;, & vnus diaconus ad diſcurrẽdũ.eos verò,
i in has epiſtolas pontificum Apoſt. obiiciunt, non

Decretum de numero miniſtrorum,quos epiſcopo ſacrificanti aſſiſtere oportebat.

agi in eis de rebus illorum temporum , rogemus hic, vtrum custodiri episcopum sacra facientem , illorum temporum esset, cùm persecutio Christianorum feruebat, cum insidiæ vbique? ex hoc ergo decreto plane illud sæculum redolet. cuius decreti vestigia quædam in ecclesiis catholicorum adhuc remanent Duo enim assistunt diaconi festis solemnioribus sacerdoti sacrificāti præter alios ministros minores, non iam vt sacrificātem defendant, & protegant, sed maioris honoris, ac reuerentiæ causa. erat itaq; illa tunc constitutio similior admonitioni, ac suasioni quam legi, cuiusmodi multa à bonis, & peritis legislatoribus vt alio loco admonui, statui solent. Præterea illud decretum, quod sequitur, vt peracta consecratione, omnes communicēt, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus, testis quoque est ætatis huius epistolæ: est enim sentētia canonis 8. Apostolorum, qui iubet, vt episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique clericus. qui peracta oblatione, non communicauerit, & causam, cur non communicēt, nō dixerit, vt si probabilis sit, ei ignoscatur, excommunicetur. quia nocuit, inquit, populo, & suspicionem in eum, qui obtulit, mouit. hactenus canon. illis igitur ministris omnibus ecclesiæ iuxta canonis huius sententiam iubet Anacletus hoc decreto cōmunicare, peracta consecratione, quos voluit tanquā testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assistūt, sic quoque Igmarus archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti decretum intellexit, & interpretatus est, vt libro primo iterum memini. Erat autem illo sæculo hęc lex necessaria, quod eo minus erant tunc nota loca sacra, quominus tutum erat ea frequentare propter inimicos nostræ religionis, qui omnia tenebant, inter quos magno periculo habitare, & versari necesse erat: & eo item minus noti episcopi, & presbyteri, quo magis eis, quàm cæteris christianis insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci, & denotari posse: quamobrem & custodibus, & testibus opus erat. tunc autem testimonium dabatur, sacrificari, cum presbyteri, & diaconi, qui assistebant, communicabant. nunc verò, cum hæc necessitas, quæ causam legi dedit, sublata

Decretum de ministris altaris peracta consecratione communicaturis.

ſit. abiit lex, & decretum in admonitionem, & ſuaſio-
nem. itaque cum hoc tempore diebus ſolemnioribus diaconi ac ſubdiaconi ſacris veſtibus induti, gratia potius maioris honoris, quam teſtimonij ſacerdoti ſacrificanti aſſiſtant. liberum eſt eis cõmunicare, aut nõ cõmunicare niſi aliqua conſuetudo obſtet, vt fortaſſis in aliquibus eccleſiis religioſorũ. an igitur ratio tunc, cũ hæc epiſtola ſcripta eſt, neceſſaria communicandi, quæ explicata iam eſt non eſt indicium, eſſe hanc epiſtolam auctoris illius tẽporis, id eſt, Anacleti: Videamus aliud decretum epiſtolæ huius, illud ſcilicet de cauſis ſæcularibus à laicis præſente epiſcopo iudicandis. ſic enim ait pars decreti de iudiciis, Si verò fuerit ſæculare negotiũ, apud eiuſdẽ ordinis viros, id eſt, apud ſæculares, iudicio tamen epiſcoporũ cum Apoſtolus priuatorum Chriſtianorum cauſas magis eccleſiis deferri, & ibidẽ iudicio ſacerdotali terminari voluerit, hactenus decretum ſi iudicia ætatis, ac ſæculi quo hæc epiſtola ſcripta fuit, quærimus, vt Anacleti eſſe, cuius eſſe fertur, plane appareat, Quis non videt decretum hoc non potuiſſe in aliud tempus aptius cadere, quam in tempus Apoſtolorum, & eorum, qui eos proximè ſecuti ſunt? Quod enim Apoſtolus in epiſt ad Cor. tunc ſtatuit. id ipſum & ob eandẽ cauſam Anacletus hic ſtatuit. nẽpe vt apud infideles ne litigarent Chriſtiani, quin potius, ſi controuerſia eſſet non eccleſiaſtica, ſed ſæcularis, decreuit Anacletus, vt à ſæcularibus, præſente tamen epiſcopo, diiudicaretur: alioqui quomodo, aut à quo, qui parere nollent, ad parendum ſententiæ iudicum, cogerentur, niſi epiſcopus, qui excommunicare poterat, adeſſet: alia n. poteſtate gladij, quã vocant, chriſtiani tũc vti non poterãt. idẽ ſanxit Alex. 1. 11. q. 1. c. Relatum, Vbi iudices, apud quos accuſari ſacerdotes vetat, iudices publicos vocat, qui erant Gentiles. Quod quidem qui non intellexerunt, vt hoc obiter obſeruandum ſit, dixerunt, valuiſſe hoc ſecundum primum illum ſtatum eccleſiæ, ſcilicet vt cauſæ ſęculares ad eccleſiaſticos deferrentur. imò verò cauſas ſæculares à ſæcularibus in eccleſia cognoſci, & iudicari voluit Apoſtolus, & non à Gentilibus, epiſcopo tamen, aut qui epiſcopi au-

Decretum de cauſis ſæcularibus à laicis præſente epiſcopo in eccleſia iudicandu.

Quoſnam publicos iudices in decreto ſuo Alexan. 1. vocauerit.

ctoritatem, haberet, præsente, vt necesse erat ob eam causam, quam dixi. Hæc est ergo decreti Anacleti sententia, quam auctoritate apostoli idem Anacletus confirmauit, ac sanciuit. quæ vel sola clarum indicium est, & certum vestigium illius sæculi, & epistolæ huius Anacleti auctoris apostolici. Hactenus de decretis epistolæ primæ Anacl. & de signis, quæ in eis illius ætatis, & auctoris clarè apparent. Reliquum est. vt occurramus ei, cui fortasse suspicionem epistolæ fictæ illa loci Clementis de comparatione ecclesiæ cum naui citatio ex interpretatione Rufini mouere possit. Eisdem enim verbis totus ille locus epistolæ Clementis in hanc epistolã Anacleti transcriptus est, vt alter locus eiusdem epistolæ Clem. similiter eisdem ipsis verbis in epistolã tertiam Anacleti item transcriptus. Quid igitur respõdendum est? etenim si Rufini interpretatio est, non est hæc epist. Anacleti. Si verò Anacleti est, vt quidem est, & à nobis pluribus coniecturis, indiciis, & argumentis probatũ, interpretatio epistolæ Clementis è græco nõ est Rufini, cuius esse fertur. nisi quis dicat transcripsisse Ruffinum hanc particulã ex epistola Anacleti in suam translationẽ, quod quidem neque verisimile est, neque ab interpretibus fieri solet. Ergo quãuis Magd. nõ hoc in epistolã Anacleti obiecerunt, quia hactenus nõ aduerterunt, quod diuino consilio factũ esse credo, scilicet ne in suscepta, propositáque sentẽtia negandi, has epistolas obstinatiores efficerẽtur, nos tamen quia veritatem, quæ nullas amat latebras, nec vlla argumenta metuit, defendimus ἐκ περιουσίας ad illa etiam, quæ Cẽturiatores non obiecerunt, ne quãdo fortassis obiiciãtur, libenter respondemus. Epistola ergo Clemẽtis ad Iacobum fratrem Domini iam olim ante Rufinum è Græco translata erat. Etenim si testibus credendũ est, plures testes sunt, & grauiores, & antiquiores esse hãc epistolam Anacleti, in quã tota illius loci epistolę Clementi interpretatio latina transcripta est, quam sint testes, esse illã interpretationẽ Rufini. imò nemo, quod sciã, ex antiquis hoc testatur. quin potius Gennadius, qui de aliis eius interpretationibus meminit, testis est, nõ esse à Ruffino translatam, postquam enim enume-

De locis epistolæ primæ Clementis recitatis in epistolis Anacleti ex interpretatione eiusdẽ epistolæ Clementis.

De interprete epistolæ primæ Clementis.

tauit quæcunque Ruffinus è Græco in latinum cõuerterat, Basilium. Greg. Naz. Clementis Romani Recognitiones. Xisti sententias, Euagrij item sententias, librum Pamphili martyris contra mathematicos, subiungit, Horũ omnium quæcunque præmissis prologis à latinis leguntur, à Ruffino interpretata sunt: quæ autem sine prologo, ab aliquo trãslata sunt, qui prologũ facere noluit. Origenis non omnia transtulit, quæ suo prologo discernuntur. Hactenus Gennad. cum igitur hæc epistola quæ olim ante recognitiones translata, & ædita erat, ipso etiã Ruffino teste, prologũ Ruffini non habeat, cõsequens est, vt testimonio Gennadij non sit Ruffini interpretatio, sed alterius nec enim dici potest propter breuitatẽ epistolæ non scripsisse prologũ cum sit epistola lõga, & prolixa, & cum testetur Gennadius scripsisse prologum in sentẽtiis Euagrij, quæ sunt perbreues præsertim cũ esset Ruffino propositũ, interpretationes suas ab aliorũ vsurpatione prologis defendere. Deinde quod potissimũ est, ipse idẽ Rufinus videtur plane testis esse in prologo Recognitionũ, nõ esse suã interpretationem recitemus locũ, sic enim ait, epistolã sane, in qua idem Clemẽs ad Iacobum fratrẽ Domini scribens de obitu nuncians Petri, & quod se reliquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ, in qua etiã de omni ordine ecclesiastico continetur, ideo nunc huic operi nõ præmisi, quia & tẽpore posterior est, & olim interpretata, atque ædita. sic enim legendum est. nam si olim epistolã Clemẽtis interpretatus erat, & ædiderat, quæ erat alioqui libris Recognitionũ præposita, cur illam nõ præmisit operi Recognitionũ, quod ipse interpretatus erat, & cui præposita fuerat ab auctore, vt Photius quoq; in bibliotheca sua testatur? Quæ enim causa erat non prȩmittendi illam huic operi, quia à se olim interpretata & ædita erat? imò vero ob hãc ipsam causam, id est, quia ipse olim interpretatus erat, & ædiderat, præmittere illã huic operi, cui debebatur, oportebat: vt interpretatio sui auctoris & in opere, & in epistola ipsi operi à Clemente præposita, integra agnosceretur. Quamobrem, si vbi testes desunt coniectura, & argumentis iudicandum est, & sequendum,

quod est rationi consentaneum, sic potius sentiẽdum est. Quia olim translata, & ædita erat epistola, Rufinus vir modestus neque alienum laborem attribuere sibi voluit: nec ipse denuo transferre, ne cum priore interprete certare videretur, quod à nostris sæpe fieri solet. Esse itaque appositum illud, à me, vbi erat solum, olim interpretata, & ædita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergo, vt paulò ante dixi, legendum est, idea nunc huic operi non præmisi, quia & tempore posterior est (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt à Clemente, prius gesta sunt, quam Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata, & ædita. Si quis verò quærendum putet, vnde factum fuerit, vt attributa sit Rufino interpretatio ista epistolæ, ego hanc fuisse existimo, quod ferebatur vulgo illa ipsa epistola sine nomine interpretis, vt ex reliquis epistolis, excepta tertia, cõiecturam facio, raro enim initio ecclesiæ, qui è Græco transferebant, nomen interpretis inscribebant tum propter modestiam, tum etiam, quia parum negotij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cum nullam elegantiam adhiberent. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti. à quo enim sit facta, ignoratur: licet à quo sit correcta postea, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatij, Et multo post librorum Irenæi, ac posterius adhuc Hesychij in Leuiticum, & si qui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quare cum opus Recognitionũ Clemẽtis à Ruffino translatũ esset, fuissetque epistola hæc ipsi operi præposita, facilè fuit interpretationẽ epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorẽ opinionis assignare. præsertim cum ipse idẽ Rufinus in prologo Recognitionem affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum interpretatam, & æditam fuisse, quod ita quidam accepisse videntur, quasi diceret Rufinus, à se interpretatam, & æditam, quod minimè dixit: vnde isti secundum sensum suum illud, à me, adscripserunt.

Quod vero tertia epiſtola Clementis nomen Rufini interpretis inſcriptum habet,factum eſt,vt opinor, ſiue quia Rufinus eam epiſtolam primus interpretatus eſt, vtpote cuius magna pars ex libro 5. Recognitionũ ſit: ſiue quia alius interpres fuit.qui cum interpretationem eius partis,quæ ex 5.libro Recognitionum eſt , vt dixi, ex illo ipſo libro 5. mutuatus eſſet,totius epiſtolę interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inſcripſit.libentius enim veteres illi laudem laboris,& induſtriæ ſuæ aliis tribuebant,quam vt alieni ſtudij, & operis gloriam ſibi vindicarent.Quinta vero epiſtola Clementis & ſi aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10.Recognitionũ in eam tranſcriptum eſt, quia id paululum eſt,non habet Rufini nomẽ inſcriptum:imò ſine nomine interpretis fertur.idem factum eſt in epiſt. 4.etſi enim fere tota epiſtola ex lib.6. Recognitionum ſit,tamen quia non eſt ille 6.liber cum reliquis ex æditione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus eſt, gemina enim æditio.vt antea dixi,ferebatur,quod ipſe idem Ruf.teſtatur , idcirco huius epiſtolæ quartæ non eſt aſſignata Rufino,imò nullius interpretis nomen inſcriptum habet.Hactenus de epiſtola prima Anacl.notemus decreta ſecundæ.

In decretis etiam epiſtolæ ſecundæ notæ ſunt, & argumenta illius ſæculi,quo ſcripta eſt, & auctoris Anacleti. in cuius principio nequis hereat propter vitium librarij,ſic eſt in exemplaribus manu ſcriptis, Nam licet eccleſiæ, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus,tamẽ profitemur , & quæ ſequuntur. inueſtigemus ergo ex decretis epiſtolæ huius,quo ſæculo ædita ſit . Ordinationes,inquit, epiſcoporum auctoritate Apoſtolica ab omnibus,qui in eadem fuerint prouincia,epiſcopis ſunt celebrandæ , qui ſimul conuenientes ſcrutinium diligenter agant,ieiuniumq́ue cum omnibus precibus celebrent,& manus cum ſanctis euangeliis , quæ prædicaturi ſunt imponentes,Dominica die,hora tertia orãtes,ſacraque vnctione exemplo prophetarum , & regũ capita eorum more Apoſtolorum,& Moiſis vngentes, quia omnis ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto cuius

Decretum de ordinatione epiſcoporum.

virtus inuisibilis sancto Chrismate est promulgata. Hactenus decretum. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi est in consuetudine omnium ecclesiarum,& consuetudo, quam omnes ecclesiæ habent, vt dixi sæpe,& sæpius inculcandum est, non aliunde quã à primis ecclesiarum magistris,& legislatoribus profecta est, quid magis absonum,& à ratione auersum esse potest, quam veritatem rei gestæ confiteri,& consignationem litterarum negare? Quid rursus rationi conuenientius, quam fidem scripto adhibere, cum res gesta cum scripto conuenit? Quare si ex facto,& ex tempore coniectura capienda est, cum hic ritus ordinationis episcoporum res sit illius ætatis ac sæculi qua fuit Anacletus, vt non solum consuetudo, vt dixi, ecclesiarum, quæ non ab alio, quàm ab Apostolis instituta,& tradita esse potest, sed Clemens quoque libro 8. de Constitutionibus Apost. c. 4.& Dionys. Areop. in eccles. hier. c. 5. de sacris ordinationibus testes sunt, cur dubitabimus, quin hæc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud sæculum olet, Anacleti sit? Quod enim Clemens Dionysius,& Anacletus non ex æquo ac totidem ceremoniis hanc legem, ac ritum ordinandi episcopos describant, fidem hoc potius Apostolicæ institutionis auget, tantum abest, vt minuat. ita enim fit, vt quominus ad idem dicendum conspirasse videntur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factum est, tametsi impar sit epistolæ huius auctoritas. itaque quatenus cuique horum sufficere visum est, eatenus de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum,& libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit,& de precibus cõsecratoriis, quas vocat ἱεραρχικὰς ἱερουργίας: Clemens de numero ordinantiũ episcoporum,& de impositione libri euangeliorum,& de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio, & assensu populi, licet in epist. tertia de vnctione quoque episcopi meminit: Anacletus de impositione manuum, & euangeliorum, item de die Dominico, hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiã de vnctione capitis ex chrismate. Quæ verò ex his plane necessaria sint,& quæ nõ, si ad-

hiberi non possint, non est hic locus disserendi. Sed cũ Anaclet. testetur in hac epist. se hunc ritum episc. ordinandi à B. Petro accepisse, quomodo Cẽturiatores Lutherani, esse eã epist. Anac. attestari poterãt, nisi se simul sententia sua condemnassent? qui cum nullos episc habeãt, nullas ministrorũ ordinationes canonic. & ecclesiastic. habere possunt. Verũ de decreto ipso ordinationis episcop. nihil hic amplius dicã, tum quia non opus est, nec ratio propositi plus exigit: tum quia lib. 2. quod de impositione libri super caput episc. in ordinatione eius Magd. accusabant, abunde, vt opinor defendimus. illud autẽ hic obiter aduertendum est, in exemplaribus manu scriptis de chrismate, quo caput vngitur in ordinatione episc. non sic legi, vt in vulgatis exemplaribus, Omnis sanctificatio cõstat in Spiritu S. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permista: sed sic, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgãdi satis declarasse pont. videtur, vt hoc quoq; obseruemus, nõ signa tantũ esse sacramenta, sed causam quoq; gratiæ. nulla enim res per aliã, quę nihil operetur, promulgatur. Quare, si chrisma signũ tãtum esset gratiæ, & non simul causa, nõ recte diceretur gratia, chrismate promulgari. Vt cum princeps per ministrum suũ aliquid promulgat, fieri non potest, qum minister ad id, quod opera sua promulgatur, ministerium suum, aliquid operando, adiungat. eadẽ enim ratio est ministerij, & instrumenti. Redeo ad ordinationẽ episc. quam idem Anacletus non minus quàm à tribus fieri debere, à B. Petro se ait didicisse, quod quidem cum ita esse, canon quoque primus Apost. à Clemẽte Romano descriptus, qui idem iubet, attestetur, quomodo licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deinde quod ait, Iacobum episcopum Hierosoly. à beato Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatum esse, vt scilicet non solum canone, sed exemplo etiam huiusmodi ritus ordinationis episc. à sanctis Apost. sanciretur, cum hanc Iacobi episcopi Hieros. ordinationem à tribus istis Apostolis factam, qui memoriæ prodiderit, nullum ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt. vt Euseb. lib. 2. histor. eccl. & alij, omnes ab illo accepe-

Lectio ex vetusto codice manuscripto.

Decretum de ordinatione sacerdotum & diaconorum.

rint, quomodo fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola, in qua nomen eius inscriptum est, legimus, sed alium potius, quem nescimus, & cuius nomen ignoramus? De ordinatione verò aliorum sacerdotum, & diaconorum, vt à proprio fiat episcopo, & vt ieiunantes, assentiente populo, & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesiæ dei testes sunt huius Apostolicæ traditionis: non enim consuetudinē habent, vt ordinarie, extra quatuor tempora Ieiuniorum, aut populo contra dicente, aut aliis sacerdotibus repugnantibus, vllus sacerdos, aut diaconus ordinetur. Aliud decretum est, vt accusatio episcoporum non nisi ab idoneis, ac probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoque quod toties hic pont. in epistolis suis 3. cauet de non facile accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus, illo sæculo scriptas fuisse, cum persecutio in Christianos incensa, ardebat. cum enim maius periculum episcopis, quam cæteris christianis tunc impenderet, si, vt antea dixi, ad illas persecutiones, & illud maius discrimen episcoporum, audacia, & temeritas eos inique accusandi accessisset, vix vllus, qui pastor esse vellet, repertus fuisset. ob eandem causam, vt iterum dicam, iussit apost. Timotheo, ne accusationem aduersus presbyterum, nisi sub duobus, aut tribus testibus, susciperet. cum enim presbyterum dixit, episcopū quoque intelligi voluit: Metropolitanus enim erat Timoth. & episcopos in diœcesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos, & omni suspicione carentes, vt hic iubet Anacletus admonuit eundem Timotheum Paulus, cum statim & quidem interposita Dei, & Christi, atque angelorum eius testificatione, monuit, vt in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temere fieret. hoc enim significat, vt sæpe alias dixi, πρόκριμα, quod interpres vertit, præiudicium. temere autem fit, cum is, qui suspicione non vacat, in alium testis accedit. in eo autem quod ad defensionem quoque episcoporum pertinēs, idem Anacletus in hac epistola paulò post scribit statuisse Apostolos, vt si quis aduersus episcopos, aut eorum ecclesias commotus es-

ſet.aut cauſas haberet, prius ad eos recurreret charitatis ſtudio,vt familiari colloquio ſanarent,quæ ſananda eſſent:& charitatiue emendarent, quæ emendanda agnoſcerent, docui libro primo, quemadmodum non verba,ſed ſententiam Canonis Apoſtolorum 71. citauerit,id quod in aliis quoque locis facit. quod genus citandi ſanctis Apoſtolis vſitatum, indicium quoque eſt eius eſſe hanc epiſtolam,qui hoc ab Apoſtolis didicit. Quod vero quædam in his epiſtolis Anacletus ſæpius repetit,ne quis hoc ab auctoritate antiqui ſcriptoris alienum eſſe putet,ipſe idem Anacletus excuſat Apoſtolum imitatus,cum ait in epiſtola ad Philipp.eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum: vobis autem neceſſarium. ſimiliter Anacletus, quædam autem, inquit,ex his iã aliis fratribus ſcripſimus, quæ toties ſunt replicanda,quoties fuerint neceſſaria.Igitur ſi aliquando neceſſe eſt eadem ab eodem repeti,cur non erit aliquando neceſſe,vt eadem repetant diuerſi? Hinc enim factum eſt,vt de non accuſandis epiſcopis, & de teſtibus idoneis, & probatis in eos, & de appellationibus ad pont.toties ab eiſdem, & à diuerſis pontificibus decreta in eorum epiſtolis repetantur. id quod Magd. in ipſas illas eorum epiſtolas,nulla neq; neceſſitatis, nec vtilitatis cauſa,aut ratione conſiderata, temere, obiiciendum eſſe putauerunt. imo vt mihi quoque à quorundam auribus,vel faſtidioſis, vel nimis delicatis caueam, cui neceſſe quoque fuit eadem ſæpius in his libris repetere,ſi in canticis ſpiritualibus, & hymnis, ac pſalmis crebras eiuſdem verſiculi repetitiones non faſtidioſe audimus, cur non idem in diſputatione ferendum ſit,vt eadem, cum opportunum, & neceſſarium eſt,ſæpius dicantur? quale eſt illud, nos talem conſuetudinem non habemus nec eccleſia Dei,quod mihi cũ contentioſis diſputanti,& veſtigia vetuſtę originis harum epiſtolarum ex eccleſiaſtica & Apoſtolica conſuetudine decretorum,quæ in eis ſunt,indaganti, ad iſtos ſententia Pauli conuincendos millies inculcãdum fuit. Deinde quod in decreto de electione epiſcoporum nõ ſolum verbis Apoſtoli ex epiſt. ad Tim. quales ſint eligendi,præcipit,ſed ex interpretatione quoque nominis

De frequenti eorundem decretorum repetitione in epiſt. pontificũ Apoſt.

preſbyteri, quod ſenem ſignificat, argumentum ducit, debere eſſe ſenili prudentia, non ſolum non eſt leue, nec indignum Apoſtolico pontifice, ſed potius graue eſt, & imitationem habet Apoſtoli ad exemplum namque Pauli vſus eſt hoc argumento ex interpretatione nominis, ſicut Paulus ex interpretatione nominis Melchiſedec, qualis eſſet Chriſtus, cuius ille typum expreſſit, docuit. Prætereà quod idem Anacletus ait hoc loco, diſcrimen fuiſſe inter ſacerdotes legis naturæ, vt Melchiſedec, Abraham, Iſaac, & Iacob, & ſacerdotes legis Moſaicæ, quod illi ſpontanea voluntate, non ſacerdotali auctoritate ſacrificabant, cum eandem ſententiam, licet non eiſdem verbis apud Clementem Romanum lib. 6. de Conſt. Apoſt. c. 2. legamus, argumentum eſt, inde didiciſſe, vnde didicit Clem. Quare iudicij fuerit parum acuti, imò obeſæ naris hoc quoque veſtigio illud priſcum epiſtolæ huius ſæculum nõ olfacere. ſed conferamus locum Clemẽtis, cum ſciret, inquit, Deus, quod prius Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, οὐκ αἰτηθέντες, id eſt, nullo ab eis hoc requirente, ſed lege naturali excitati, ſponte ſua, ex animo grato ſacrificarunt, & quæ ſequuntur. Itaque non ſacrificaſſe illos in lege naturæ ſacerdotali auctoritate, ſed ſponte ſua, nihil aliud ſignificat, quàm fuiſſe tunc ſacerdotes ἀχειροτονήτους, id eſt, ſacerdotes nõ ex ordinatione, vt quidem fuerunt in vetere lege ſacerdotes ex ordinatione Moſaica, quæ fuit figura ordinationis ſacerdotalis in nouo teſtamento. Eſt aliud adhuc veſtigiũ illius priſtini ſæculi in hac epiſt. 2. in eo quod ait Anacletus de diuiſione prouinciarum, id eſt, de deſcriptione ciuitatum in prouincias, eſſe eam multo ante Chriſti aduentum maxima ex parte factam, & ab Apoſtolis, & Clemente poſtea renouatam. cum enim illud à Sylla in omnibus ciuitatibus Aſiæ annis circiter 80. ante aduentum Chriſti factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta à ſanctis Apoſtolis deſcriptionis ciuitatum in capita prouinciarum ad conſtituendos in eis patriarchas, & in Metropoles, ad Archiepiſcopos & in alias ciuitates minores ad epiſcopos, ita factum eſſe ipſa deſcriptio, quæ vſque in hodiernum diem per

De differentia ſacerdotum in lege naturæ, & lege Moiſis.

ſedes patriarcharum,& Metropolitanorum,& epiſcoporum durat, teſtetur, an non eſt hoc magnum argumentum,& clarum indicium illius ſæculi? Quod enim huiuſmodi diſtinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anaclet. ſcribunt, à ſanctis Apoſtolis renouata, & ſancita fuerit:& hæc rurſus ipſa illa ſit, quæ primum à gentilibus facta erat, alterum Nicena Synodus teſtatur,cum ait,cap.6. priſca conſuetudo ſeruetur per Aegyptum,Lybiam,& Pentapolim, vt Alexandrinus epiſcopus horum omniũ habeat poteſtatem:Similiter autem & epiſcopo Antiochiæ in aliis prouinciis priuilegia ſuis ſeruentur eccleſiis.priſca enim cõſuetudo ante ſynodum Nicenam non poteſt ſecundum rationem, & vim verbi Græci ἀρχαῖα intelligi, niſi quæ ad ſeculum Apoſtolorum pertineát:alterum ex libris veterum ſcriptorum licet cognoſcere,cum de prouinciis, & earum poteſtatibus fit mentio. vt cum Philõ in Flaccum ſcribit fuiſſe eum factum à Tiberio Cæſare præfectum Alexandriæ,Aegypti, & Lybiæ, cum qua Pentopolitanam regionem quæ à Plinio Africa Cerenaica vocatur, coniunxit. in has enim eaſdem epiſcopus primus, ſiue patriarcha Alexandrinus poteſtatem teſte ſynodo Nicena priſcis temporibus, id eſt à ſanctis Apoſtolis accepit. eadem renouatio deſcriptionis ciuitatum in prouincias, & diſtinctionis prouinciarum àGentilibus factæ, facta quoq; eſt in Oriẽte à ſanctis Apoſtolis, & S. Clemente in ciuitatibus, & prouinciis Antiochiæ. teſtatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone fuiſſe quoque iam tunc eandem priſcam conſuetudinem,Scilicet à S.etiam Apoſtolis ortam, vt eſſet Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis.ſic enim B. Hieron. in epiſtola ad Pammachium contra errores Ioannis Hieroſol.canonem Nicenum intellexit,& interpretatus eſt,canonem ſecundum Synodi Conſt. quæ Nicenum canonem renouat, & confirmat, ſecutus. ex quo Canone Niceno concludit epiſcopum Hier. ſubiectum eſſe epiſcopo Antiocheno vt primati, & Cæſarienſi vt Metropolitano: in eodẽ enim canone teſtatur eadem Synod. priſcã quoq; traditionem iam tunc fuiſſe,nempe à S. Apoſto-

lis profectam, vt esset Cæsaria metropolis Palestinæ, quæ in Syria est, est autem Iudæa, vbi Hierusalem est, in Palæstina. quod autem hęc distinctio prouinciarum Antiochiæ ipsa illa sit, quæ à Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cæsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaque sancti Apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conuenientius, aut ad concordiam accommodatius, quam ad descriptionem à filiis huius sæculi prudentissimis proportione factam prouinciarum in ciuitates, & ciuitatum in prouincias, distinctos gradus episcoporum accommodare, vt in illis tunc primariis ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in aliis velut matribus ciuitatum alij tanquā illorum filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in aliis ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquam fratres minores. ita vt qui essent in amplioribus ciuitatibus, ampliorem solicitudinem susciperent, vt Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simul etiam, vt qui scirent se quibusdam esse præpositos, vt idē Iulius ait, non moleste ferrent, aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigerent, & ipsi dependerent Sic enim futura erat omnium concors consensio, & glorificandus Deus per Dominum Iesum in Spiritu Sancto. Hactenus de epistola Anacleti 2. sequitur, vt tertiam attingamus.

Decretum de presbyteris per singulos titulos constituendis.

Epistola Anacleti 3. referta quoque est vestigiis, & odore illius ætatis, qua scripta est. Episcopi autē, inquit, non in castellis aut modicis ciuitatibus debent Constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas debet ab episcopo ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. recitatum est decretum. Hic quoque dicendum est, si hanc cōsuetudinem omnes ecclesiæ dei habent, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquam factum esse, quam vt hic secundum statutum Apostolorum decretum est, an non satis res ipsa fidem epistolæ asciscit, & vindicat? in eo vero, quod iubet, vt per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam non solum res, sed nomen ab initio

tio impositum rei, retinetur: singulis enim parœciis singuli presbyteri præsunt: & titulos semper à principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare consueuerunt. Quod nomen cum à nullo auctore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiatur, sed ab Anacleto primum in hac epist. primum legamus, nonne argumentum est, & indicium perspicuum, esse illius sæculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium sæculi Apostolici in eo est, quod secundũ traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, vt illæ vrbes, quas leges, & principes sæculi honore principatus affecissent, ita vt capita eas non prouinciæ, sed prouinciarum fecissent, honore quoque patriarcharum siue primatum afficerentur: in reliquis verò ciuitatibus, quæ essent Metropoles, id est, vna quæque suæ prouinciæ caput, non patriarchæ, aut primates appellarentur, sed nomine Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum: quia hæc eadem, inquit, & leges sæculi in suis continent principibus. non enim appellabantur consules imperatores: neque prætores consules. de potestatibus enim sæculi dixit Apost. à deo esse, quæ autẽ à deo sunt, ordinata sunt. & reddere iussit omnibus debita, cui tributum, tributũ: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoq; consuetudo à sanctis Apostolis instituta, vt alij sint primates, siue patriarchæ, & alij archiepiscopi, siue Metropolitani, cum in omnibus ecclesiis dei semper fuerit, & adhuc sit, ipsa eadem consuetudo locupletissimus testis est esse hoc illius sæculi decretum, & ab eo scriptam esse epistolam, qui ipsum decretum Apostolicum litteris suis consignauit: & nomẽ suum illis inscripsit. Illud vero quod Anacletus addidit, aliæ autẽ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Hic etiam, quia res gesta, vt aiebat Callistratus, veritate factum suum præbet, non minus valet, quàm si hic tomus adhuc extaret, in quo erant descriptæ ciuitates Primatum prædicatorum, id est, Archiepiscoporum, siue primorum episcoporum. sic enim vocantur in canone Apostolorum 34. qui in-

Decretum de Patriarchis, & Metropolitanis constituendis.

De tomo Anacleti primarum ciuitatum.

bet, vt episcopi singularum gentium suum primum agnoscant: id est, suum Metropolitanum. Nunquid igitur hodie non sunt primæ ciuitates, id est, Metropoles Rhemensis, quæ primum prædicatorem, & archiepiscopum S. Sixtum à beato Petro accepit? & Senonensis, quæ ab eodem S Sabinianum? & Rothomagensis, qui S. Nigasium à beato Clemente? & Vienensis, quæ Crescentem à beato Paulo? prætereo reliquas Metropoles, ne omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæque earum, prouincia, & aliæ eiusmodi, quæ in tomo illo descriptæ erant, primos prædicatores à sanctis Apostolis acceperunt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo, coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo, quem synodus Cart. vocat ματρίκιον, siue ἀρχαιότητων, in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidiæ, & Mauritaniæ, vt constaret, qui essent posteriores & qui priores. Illud autem obseruare hic libet, ne quis contra hoc decretum Apostolicum de nomine, & honore primatum, factum fuisse existimet, quòd in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur, tametsi Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud enim factum est propter multitudinem episcoporũ, qui in singulis prouinciis Africæ erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusque prouinciæ constituendi. licuisse autem, & oportuisse sic facere secundum Apostolicam traditionem, intelligi potest ex epistola Aniceti Apostolici pontificis, sic enim ait repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter patriarchas & primates esse constituerunt. subiungit deinde, nisi aliqua gens deinceps ad fidem cõuertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui, sic enim est in exemplari Vaticano, & Florentino. ipsa etiam ratio conuincit non esse legendum propter multitudinem eorum, sed sic, propter multitudinem episcoporum primatem constitui. de multitudine autem episcoporum Africæ non dubitabit, qui legerit, fuisse

Cur in Africa episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur.

aliquando in Africa sexcẽtos episcopos. Sed pergamus vlterius, & captemus adhuc ex aliis huius epistolæ vestigiis illius sæculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ, eamq́ue non ab Apostolis, sed à domino primatum obtinuisse. sicut, inquit, ipse beato Petro dixit. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebũt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Secundam dixit esse Alexandrinam, quam nomine beati discipulus eius Marcus consecrasset: tertiam vero Antiochenam, quia eam beatus Petrus, antequam Romam veniret, tenuit. esse autem hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur, siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cũ illa synodus habita est, id est, ante annos mille trecentos priscam consuetudinem, vt secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potestatem haberet in episcopos Aegyptios, Lybicos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in episcopos sibi subiectos. Quemadmodum verò eadem synodus Nic. ibidem docuerit ex potestate episcopi Romani tanquam ex causa ductam esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum à nobis est libro 3. c. 3. ne eadem sine necessitate repetamus. igitur si iam, vt dixi, tempore Conc. Niceni prisca erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diœcesis, & Antiocheni in Antiochenæ necesse est, vt fuerit à sanctis Apostolis instituta. quare descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius sæculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium vetustatis epistolæ huius canon 34. Apostolorum hic ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cum nullus ante Clementem memoriæ prodidisset, profecto aut ab apostolis, qui eum sine scripto tradiderunt, aut à Clemente, qui eum cum reliquis nobis descripsit, necesse est, didicerit. hoc autem plane confirmat Iulij pontificis epistola increpatoria ad Orientales in causa Athanasij. in qua Iulius eundem cano-

nem Apost. 34. & Anacleti sententiam partim eisdem, partim similibus verbis secutus est. Sic enim ait Anacl. inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum solicitudo pertineret, nam & inter beatos Apostolos, quędam fuit discretio. & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à domino est concessum, & ipsi inter se idem voluerunt, vt reliquis omnibus præesset Apostolis: qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc vero Iulius sic imitatus, ac secutus est inquiens. Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis. & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. de qua forma episcoporum quædam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis prouinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suæ diœcescos velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, & rursus quidam in maioribus vrbibus constituti solicitudinem susciperent ampliorem per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret; & nihil à suo capite dissideret. Hæc Iulius quæ eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, & si nomen Iulij reticuit nihil enim refert. fecit namque quod fieri à nobis solet, cum propter magnam auctoritatem, & notitiam, atque nobilitatem auctoris, verba solum, tacito auctore, recitamus. Neque rursus refert, quod Synodus Tolet. 11. quædam, quæ Leo ex eadem epistola Iulij paulo post illa, quæ proximè recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatim, & non Iulij recitauit fortasse enim epistolam Iulij non dum nouerat. Sed de his hactenus. Longum enim est, si velim omnia illius sæculi vestigia in epistolis pontificum Apostolicorum impressa persequi. Quæ hactenus in epistolis S. Clementis, & tribus Anacleti animaduersa, & notata sunt. satis erunt ad excitandum alios, vt idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in ex-

emplum huiusmodi nostræ inuestigationis intuentibus Habes igitur Reuerendissime, & Illustrissime Domine Stani ac Hosi, Cardinalis lectissime, quæ pro ecclesiasticis canonibus sanctorum Apostolorum, & epistolis Pontificum Apostolicorum secundi sæculi cōtra accusationem Magdeburgensium respondere, vt nobis iussum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri industria potuimus. Qui ergo Magdeburgensium Cēturiatorum accusationem, & defensionem nostrā studio cognoscendę veritatis legerint, ij iusti iudices erūt. eorum enim bonæ menti, & religioso proposito spiritus Dei aspirabit, vt reiecto mendacio, veritatem, vt confidimus, amplectantur. & canones Apostolorum, & priscorum Pontificum epistolas, in ecclesia, vt decet, reuereantur ac venerentur. vt sit gloria Deo patri, cum filio, & vtriusque spiritu in sempiterna sæcula, Amen.

Index obseruationum libro-
RVM QVINQVE
superiorum.

Confit-

E

G

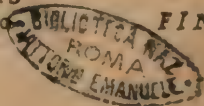
G

O

INDEX LOCORVM SACRAE *scripturæ tum veteris, tum nouæ.*

INDEX.

FINIS.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Cudebat Ioannes Charronius Typographus, anno domini M.D.LXXIII. ſexto idus Iulij, impenſis Sebaſtiani Niuellij & Nicolai Cheſneau, Bibliopolis.